



THE UNIVERSITY  
OF ILLINOIS  
LIBRARY

480.6

HE

1908/10-

1910/11

**CENTRAL CIRCULATION BOOKSTACKS**

The person charging this material is responsible for its return to the library from which it was borrowed on or before the **Latest Date** stamped below.

**Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.**

**TO RENEW CALL TELEPHONE CENTER, 333-8400**

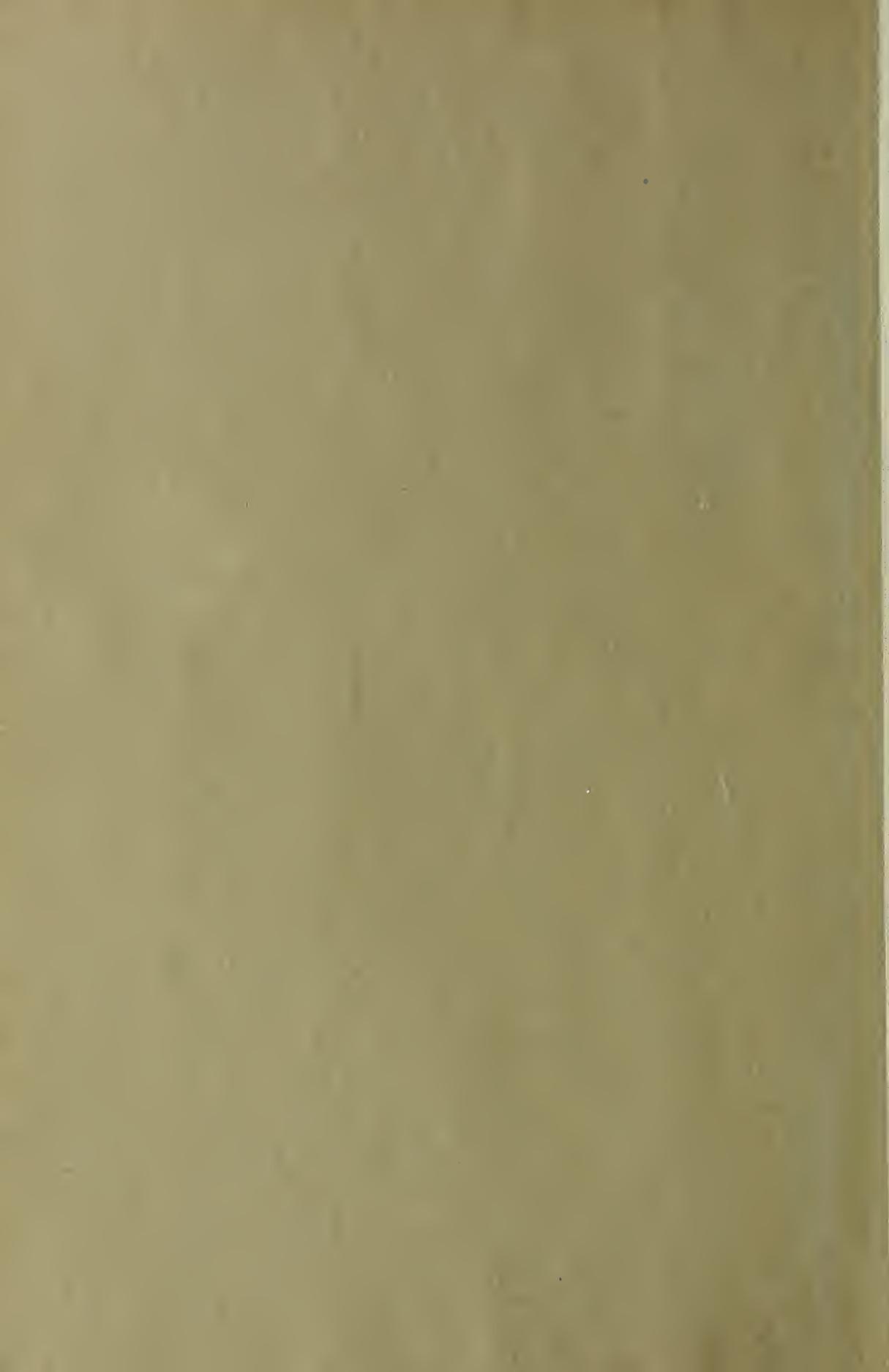
**UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN**

AUG 28 1993

UIC-REGD MAR 12 1993

When renewing by phone, write new due date below previous due date.

L162







Digitized by the Internet Archive  
in 2014

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ



ΤΟΜΟΣ ΛΒ΄

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΤΗ ΜΗ΄ ΚΑΙ ΜΘ΄ 1908—1910



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῷ Πέραν, ὁδῷ Τοπτσιάρ, ἀριθ. 18.

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΩΝ

Ἐν Γαλατῷ, Πεμπτοπαζάρω, ἀριθ. 18, 19.

1911

THE LIBRARY OF THE

NOV 11 1924

UNIVERSITY OF ILLINOIS

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ μετὰ χειρὸς ΑΒ' τόμου ἐπεμελήθη μὲν ἢ κατὰ τὸ Ν' συλλογικὸν ἔτος Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, προέδρου, ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου, Π. ΜΗΛΙΩΤΟΥ, ειδικοῦ, Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ γραμματέως τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, γραμματέως τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ, Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ, Β. ΚΩΝΟΥ, τοῦ Βιολογικοῦ καὶ ΑΡ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, τοῦ Κοινωνιολογικοῦ, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ κ. Λ. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, ἀπεπεράτωσε δὲ αὐτήν, ἢ κατὰ τὸ ΝΑ' συλλογικὸν ἔτος Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, Προέδρου, ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου, Π. ΘΕΟΔΟΣΙΑΔΟΥ, ειδικοῦ, Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, γραμματέως τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ, Π. ΜΗΛΙΩΤΟΥ, τοῦ Νομικοῦ καὶ Ε. ΒΕΛΙΤΣΑΝΙΔΟΥ, τοῦ Βιολογικοῦ, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ ἐξοχωτάτου ΑΛ. ΖΩΗΡΟΥ ΠΑΣΑ.



# ΙΔΡΥΤΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΤΩ ΜΗΤΡΩΩ ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ ΑΥΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΗΝ

καὶ καθ' ἣν τάξιν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ Περιδικοῦ

---

† Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	† Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΩΗΡΟΣ
† Θ. Ζ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ	† Γ. ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ
† Α. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ	† Κ. Α. ΞΥΔΙΑΣ
† Α. ΔΕΛΛΑΠΟΡΤΑΣ	Θ. Α. ΚΟΣΟΥΔΗΣ
Κ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΞΕΛΟΣ
† Γ. ΠΙΤΖΙΠΙΟΣ	† Μ. ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ
† Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ	† Ν. ΒΕΓΛΕΡΗΣ
† Ι. ΖΩΓΡΑΦΟΣ	† Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
† Ι. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ	† Β. ΠΥΛΑΔΗΣ
Μ. ΒΛΑΔΟΣ	† ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΨΩΜΙΑΔΗΣ
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	Κ. ΛΟΓΑΔΗΣ
ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΟΦΟΚΛΗΣ	Ν. ΣΛΚΟΠΟΥΛΟΣ
Σ. ΔΕΛΛΑΠΟΡΤΑΣ	Ι. Π. ΣΑΒΒΕΡΙΟΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΖΑΝΝΟΣ	† Ι. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† Α. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ	† Δ. ΜΗΝΙΑΚΟΥΔΗΣ
† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	ΚΩΝΣΤ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ
† Ι. ΛΙΤΖΙΚΑΣ	† Γ. Κ. ΙΣΧΟΜΑΧΟΣ
† Π. Α. ΖΑΝΝΟΣ	† Δ. ΑΝΤΙΠΑΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΜΠΗΤΖΟΥ	† ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΘΥΦΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΙΝΑΡΙΔΗΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΦΩΚΑΣ
† Ν. ΔΙΟΜΗΔΗΣ	† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΓΕΝΙΔΟΥΝΙΑΣ

† Κ. ΚΟΥΝΟΥΠΩΤΗΣ	† Δ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ
† Δ. ΡΑΖΗΣ	Γ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ
† Ι. ΣΑΒΒΑΣ	† ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΙΣΤΑΚΗΣ
† Α. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ
† Μ. ΚΑΛΚΑΝΗΣ	† Γ. ΝΑΡΑΝΤΖΗΣ
† Μ. ΒΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ	† Α. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Ι. ΚΑΛΛΕΡΓΗΣ	† ΜΙΧΑΗΛ ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ
† Κ. Χ. ΠΛΕΣΣΑΣ	Δ. Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΒΑΤΙΜΠΕΛΑΣ	Α. Χ. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† Γ. ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ
† Χ' Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ	Ε. ΓΛΥΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
† Ι. Σ. ΓΑΛΑΤΗΣ	Α. ΠΡΕΖΑΝΗΣ
† Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ	† Ι. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
† ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ (εἶτα μητροπολίτης Βάρνης)	† Α. ΨΥΧΑΡΗΣ
† Ι. ΦΑΧΡΗΣ	Κ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
† Δ. ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ	† Α. ΒΛΑΣΤΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΟΓΓΙΔΗΣ	† Δ. ΠΑΣΠΛΛΗΣ
† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ	Μ. ΔΙΓΕΝΗΣ
† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΛΛΙΦΩΝ	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΣΚΑΡΙΣ (εἶτα μητρο- πολίτης Σισανίου)
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ	† Α. ΑΓΕΛΑΥΤΟΣ
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΤΑΒΕΛΟΥΔΗΣ	† Α. ΙΓΓΛΕΣΗΣ
† ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	† Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
† Ξ. ΖΟΓΡΑΦΟΣ	† Π. ΣΑΛΒΑΓΟΣ



# ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

(Ο κατάλογος ούτος εκδίδεται ὡς ἔχει κατὰ τὸ Ν' συλλογικὸν ἔτος).

## A

	Ἔτος ἐγγραφῆς
Ἀγαθάγγελος, μητροπολίτης Σαράντα Ἐκκλησιῶν. . . . .	1905
Ἀγγελίδης, Π., ἐκδότης καὶ βιβλιοπώλης, ἐνταῦθα. . . . .	1903
Ἀγγελίδης Ξεν., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα. . . . .	1910
Ἀδάμ Εὐθαλία, διευθύντρια τοῦ Ζαππείου, ἐνταῦθα. . . . .	1907
Ἀμπελίδης Ἐμμ., ἰατρός, ἀντισυνταγματάρχης, ἐνταῦθα. . . . .	1888
Ἀνδρεάδης Ὀδυσσεύς, λόγιος, ἐνταῦθα. . . . .	1881
Ἀνδρόνικος Γ., ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1908
Ἀντίπας Ἀνδρέας, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1899
Ἀντωνάκης Ἀντώνιος, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1901
Ἀντωνιάδης Περ., ἱερεὺς. . . . .	1910
Ἀπέρης Πέτρος, χημικός, ἐνταῦθα. . . . .	1888
Ἀποστολίδης Ἀθανάσιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα. . . . .	1891
Ἀποστολίδης Γεώργιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα. . . . .	1874
Ἀποστολίδης Σ., ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1910
Ἀραβανόπουλος Κωνσταντῖνος, ἔμπορος, ἐνταῦθα. . . . .	1899
Ἀρβανιτίδης Γεώργιος, ἔμπορος, ἐνταῦθα. . . . .	1906
Ἀριστόβουλος Β., ἐνταῦθα. . . . .	1908
Αὐθεντόπουλος Μηνᾶς, καθηγητῆς, ἐνταῦθα. . . . .	1889

## B—V

Βαλιτζῆς Ἐμμανουήλ, τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν Καπνῶν, ἐνταῦθα. . . . .	1886
Βαρσάμης Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1904
Βασιλειάδης Β., γραμματεὺς τοῦ Αὐστροουγγρικοῦ προξενικοῦ Ἐφετείου, ἐνταῦθα. . . . .	1903
Βασιλειάδης Ἀλ. φαρμακοποιός, ἐνταῦθα. . . . .	1906
Βασιλειάδης Νικόλαος, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1896
Βασιλόπουλος Π., διευθυντῆς τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. . . . .	1906
Vatelot Georges, καθηγητῆς, ἐνταῦθα. . . . .	1902
Βεγλερῆς Θεοχάρης, δικηγόρος, ἐνταῦθα. . . . .	1890
Βελιζανίδης Εὐριπ. ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1910
Βερνουδάκης Δημήτριος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα. . . . .	1891
Βλάϊκος Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1899
Βουτυρᾶς Σταύρος, διευθυντῆς τοῦ «Νεολόγου», ἐνταῦθα. . . . .	1900

## Γ

	Ἔτος ἐγγραφῆς
<i>Γαβριηλίδης Ἀνανίας</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1895
<i>Γεράρδος Α. Κ.</i> , ἰδιοκτ. καὶ διευθ. τῶν ἐφημ. «Ταχυδρόμου» καὶ « <i>Moniteur Oriental</i> »	1891
<i>Γεωργιάδης Παναγιώτης</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Γιαδικιάρογλους Παῦλος</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1901
<i>Γκίκας Ἀθανάσιος</i> , ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1906
<i>Γιαλούρης Α.</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Γογουσόπουλος Γ.</i> ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Γοργόλης Ἀλκιβιάδης</i> , διευθυντῆς τῆς Λυωνικῆς Πίστεως, ἐνταῦθα . . . . .	1908
<i>Γούδας Χαρίλ.</i> , διδάσκαλος, ἐνταῦθα . . . . .	1909

## Δ

<i>Δάλλας Χρῆστος</i> , ἰατρός ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Δαμασκηῶς Δημ.</i> , διδάσκαλος, ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Δημητριάδης Ἀναστάσιος</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1908
<i>Δημόπουλος Ἀριστείδης</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1901
<i>Δραγούμης Ἰ.</i> , γραμματεὺς τῆς Β. Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἐνταῦθα . . . . .	1907

## Ε

<i>Ἐλπίδης Γεώργιος</i> , σφραγιδοφύλαξ παρὰ τῇ ἐνταῦθα Β. Ἑλληνικῇ Πρεσβείᾳ . . .	1874
<i>Ἐνωμοτάρχης Ἰωάννης</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1891
<i>Εὐγενίδης Εὐστάθιος</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1871
<i>Εὐγενίδης Στέφανος Ε.</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1903
<i>Εὐστρατίου Πιττακός</i> , διευθυντῆς τῆς Τραπεζῆς Μιτυλήνης, ἐνταῦθα . . . . .	1892

## Ζ

<i>Ζαμαρίας Ἀλέξιος</i> , γυμνασιάρχης τοῦ ἐνταῦθα Ζωγραφείου . . . . .	1901
<i>Ζαρίφης Γεώργιος Α.</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Ζαρίφης Λεωνίδας</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1872
<i>Ζηλανάκης Γεώργιος</i> , ἰατρός ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Ζοράπ Κιρκόρ</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1908
<i>Ζουπάν Γ.</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1900
<i>Ζῶτος Ἀλέξανδρος</i> , καθηγητῆς καὶ Μέγας Κατηχητῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου . .	1904
<i>Ζῶτος Ξενοφῶν</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1899
<i>Janicot Charles</i> , καθηγητῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1911

## Η

<i>Ἡλιάσκος Ἡλίας</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1900
<i>Ἡλιάσκος Ἰωάννης</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1900
<i>Ἡλιάσκος Νικόλαος</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Ἡλιὸν Λουίζος</i> , καθηγητῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1895

Θ

	Ἔτος ἐγγραφῆς
Θεολογῆς Γ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1909
Θεοχαρείδης Γεώργιος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1903
Θεοδοσιάδης Π., ἔμποροῦπάλληλος, ἐνταῦθα . . . . .	1911

Ι

Ἰατροπούλος Π., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1895
Ἰωαννίδης Ἀνδρέας, διερμηνεὺς τοῦ Ἑλλ. Προξενείου ἐν Σμύρῃ . . . . .	1898
Ἰωαννίδης Γιάγκος βέης, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1884
Ἰωαννίδης Φώτιος, γραμματεὺς τοῦ ἐνταῦθα Μετοχίου τοῦ Παναγίου Ἱάφου . . . . .	1907

Κ

Κα'ανόβας Λέων, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1900
Κα'ανόβας Σόλων, τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1897
Καλβοκορέσης Δημ., μηχανικός, ἐνταῦθα . . . . .	1896
Καλβοκορέσης Ἀντώνιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1906
Καμπανάκης Πάτροκλος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1888
Καμπούρογλους Ἀλέξανδρος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1903
Καραγκιόζης Χρ., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1909
Κεσίσογλους Κλ., ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς ἐταιρείας Τουμπεκίου, ἐνταῦθα . . . . .	1910
Κεσίσογλους Π., διευθυντὴς τῆς «Πατρίδος», ἐνταῦθα . . . . .	1908
Κεφαλληναῖος Ν., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1898
Κοκκολᾶτος Κλεόβουλος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1891
Κορασαντζῆς Π., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1906
Κοσμίδης Παντελῆς, βουλευτὴς, ἐνταῦθα . . . . .	1905
Κουμαριανὸς Ν., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1908
Κουρεμένος Ν., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
Κουσουδῆς Θεμ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1861
Κρητικὸς Ἀντώνιος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1901
Κυριακοῦ Ἀριστείδης βέης, ὑποδιευθυντὴς τῆς ἐταιρείας τῶν Σιδηροδρ. Ἀνατολῆς	1904
Κῶνος Β., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1908
Κωνσταντινίδης Θωμᾶς, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1909
Κωνσταντίνου Κώνστας, καθηγητὴς, ἐνταῦθα . . . . .	1907
Κίγκος Δ., βουλευτὴς, ἐνταῦθα . . . . .	1909

Λ

Λάγος Χαραλάμπης, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1904
Λαζίδης Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1907
Λάσκαριδῆς Φ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1908
Λιμαράκης Λεωνίδας, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1887

## Μ

Ἔτος ἐγγραφῆς

<i>Μισηρόλογλου</i> Α., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1911
<i>Μακρῆς</i> Ἰππόλ., ἰατρός. . . . .	1909
<i>Μάγκος</i> Δημήτριος, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1904
<i>Μακρῆς</i> Ν., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1903
<i>Μακρίδης</i> Κωνσταντῖνος, διευθυντῆς τοῦ «Ἐμπρός», ἐνταῦθα . . . . .	1906
<i>Μανουήλογλους</i> Στ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Μανουηλίδης</i> Δημ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1898
<i>Μελίδης</i> Ἀλέξ., δημοσιογράφος, ἐνταῦθα . . . . .	1908
<i>Μελισσηνός</i> , ἐπίσκοπος Παμφίλου, προϊστάμενος Ταταούλων . . . . .	1901
<i>Μεσσαλαῆς</i> Ἰωάννης, πρώην γραμματεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου . . . . .	1905
<i>Μηλιώτης</i> Παναγιώτης, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Migliewitsh</i> Arthur, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1899
<i>Millingen</i> Α., καθηγητῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1892
<i>Μιρμίρογλους</i> Βλαδίμηρος, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1903
<i>Μιχαήλ</i> (Κλεόδουλος), Μητροπολίτης Σάρδεων, διευθυντῆς τῆς Μ. τοῦ Ἰέν. Σχολῆς	1892
<i>Μιχαηλίδης</i> Δ., καθηγητῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1906
<i>Μιχαλακόπουλος</i> Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1897
<i>Μιζῆι</i> Lewis, δικηγόρος καὶ διευθυντῆς τοῦ «Levant-Herald», ἐνταῦθα . . . . .	1887
<i>Μπαχᾶς</i> Ν., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1899
<i>Μπενῆς</i> Π., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1911
<i>Μπούσιος</i> Γ., βουλευτῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Μωϋσίδης</i> Π., ἰατρός. . . . .	1909

## Ν

<i>Ναοῦμ</i> Γεώργιος, τραπεζίτ-ς, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Ναρῆς</i> Στέφανος, ἰατρός καὶ βουλευτῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1891
<i>Νάλης</i> Τραϊανός, βουλευτῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1909
<i>Νεόφυτος</i> , Μητροπολίτης Παραμυθίας . . . . .	1908
<i>Νομικὸς</i> Ὁρέστης, ἔμπορος ἐν Ἰνδίαις . . . . .	1910
<i>Νικολαΐδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1897
<i>Νικολαΐδης</i> , Δημήτριος, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα . . . . .	1898
<i>Νούλης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1898

## Ο

<i>Οικιάδης</i> Ἀντώνιος, Καπουκεχαγιάς τῶν Πατριαρχείων . . . . .	1907
<i>Οικονομίδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1880
<i>Οικονομίδης</i> Δημοσθένης, καθηγητῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1890

## Π — Ρ

<i>Παγανέλης</i> Στ., Ἀρειοπαγίτης ἐν Ἀθήναις . . . . .	1901
<i>Παννάδης</i> Κ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1898

	*Ετος ἐγγραφῆς
<i>Πανταζῆς</i> Ἄλ., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Πανταζίδης</i> Χρῆστος, καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1892
<i>Πανταζόπουλος</i> Νικόλαος, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1904
<i>Παπαγιαννόπουλος</i> Νικήτας, καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1887
<i>Παπαδημητρίου</i> Νικόλαος, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Παπαδιαμαντιόπουλος</i> Α., Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐν Θεσσαλονίκῃ . . . .	1908
<i>Παπαδόπουλος</i> Ἰωάν. ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Παπαδόπουλος</i> Θ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Παπαδόπουλος</i> Δημ., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Παπαδόπουλος</i> Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1898
<i>Παπαδόπουλος</i> Χρ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Παπακωνσταντίνου</i> Παν., καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1893
<i>Παπανικολάου</i> Π., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1898
<i>Παπᾶς</i> Ἀλέξ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1908
<i>Παπᾶς</i> Ἰωάννης, διερμηνεὺς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ πρεσβείᾳ ἐνταῦθα . . . . .	1893
<i>Παράσχος</i> Θεοφ., πρῶην τμηματάρχης ἐν τῷ μονοπωλίῳ τῶν καπνῶν, ἐνταῦθα . . .	1901
<i>Πατρικίος</i> Ἐπαμεινώνδας, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1904
<i>Παχίικος</i> Γ., μουσικός, ἐνταῦθα . . . . .	1895
<i>Πετροκόκκινος</i> Ν., πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν . . . . .	1897
<i>Πινατῶρος</i> Ἀθ., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1884
<i>Πίντζας</i> Κ., χημικός, ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Πολύκαρπος</i> , Μητροπολίτης Νεοκαισαρείας . . . . .	1907
<i>Πρόκος</i> Ἰωάννης, δικηγόρος ἐνταῦθα . . . . .	1895

Ρ

<i>Ρίζος</i> Ἐπαμεινώνδας, διευθυντῆς τῆς ἐταιρείας Μπάγια-Καραϊδίν . . . . .	1906
<i>Ριτζος</i> Βασίλειος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1887

Σ

<i>Σαββαΐδης</i> Β., ἰατρός . . . . .	1910
<i>Σαγιάννος</i> Ἀθ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Σάλτας</i> Μιχ., Βουλευτῆς Λέσβου . . . . .	1909
<i>Σαριδάκης</i> Ἐμμ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Σάρρος</i> Δημ., καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Σγουρδαῖος</i> Τομ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1898
<i>Σγουρίδης</i> Νικόλαος, τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν . . . . .	1887
<i>Σγούτας</i> Βασίλ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1901
<i>Σεϊτανίδης</i> Ἰωάννης, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα . . . . .	1895
<i>Σιδερίδης</i> Ξενοφῶν Α., ἔμπορος ἐνταῦθα . . . . .	1880
<i>Σιδερίδης</i> Σπυρίδων, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Σιμόπουλος</i> Χαρ., πρῶην ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Σινιόσογλους</i> Ἄλ. Σ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1900
<i>Σινιόσογλους</i> Ἀριστοτέλης, ἰατρός . . . . .	1907
<i>Σιφναῖος</i> Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1902

	*Ετος έγγραφης
<i>Σιώτης</i> Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1890
<i>Σκαλιέρης</i> Γ., δημοσιογράφος, ἐνταῦθα. . . . .	1908
<i>Σκάσης</i> Π., ἀνώτατος τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν Ἑλλάδι. . . . .	1908
<i>Σκουλούδης</i> Στέφανος, τραπεζίτης, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1871
<i>Σοφιανός</i> Δημ., ἔμπορος, ἐνταῦθα. . . . .	1906
<i>Σπαθάρης</i> Αὐρ. Α., δικηγόρος, ἐνταῦθα. . . . .	1905
<i>Σπανοῦδης</i> Κωνστ., διευθυντὴς τῆς «Προόδου». . . . .	1906
<i>Σταμούλης</i> Ἀναστάσιος, ἔμπορος, ἐν Σηλυβρία. . . . .	1871
<i>Σταμούλης</i> Ἀντώνιος, ἔμπορος. . . . .	1906
<i>Σταμούλης</i> Σωφρόνιος, ἀρχιμανδρίτης, ἐπόπτης τῶν σχολῶν. . . . .	1906
<i>Σταυρίδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1902
<i>Σταυρίδης</i> Σπυρίδης, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Μακροχωρίῳ. . . . .	1901
<i>Στυλιανίδης</i> Μ., ἔμπορος, ἐνταῦθα. . . . .	1910
<i>Στρούβαλη</i> Ἑλένη, ὑποδιευθύντρια τοῦ Ζαππείου, ἐνταῦθα. . . . .	1907
<i>Σώτροπας</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1903
<i>Σωφρόνιος</i> , Μητροπολίτης Προικοννήσου. . . . .	1909

## Τ

<i>Τιβέριος</i> Περικλῆς, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1903
<i>Τριανταφυλλίδης</i> Ν., ἰατρός, τῶν Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων. . . . .	1911
<i>Τσαούσης</i> Γ., ἔμπορος, ἐνταῦθα. . . . .	1900
<i>Τσάρλτων</i> Κ., διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Σχολῆς γλωσσῶν καὶ ἔμπορίου. . . . .	1910
<i>Τσελλέντης</i> Π., δικηγόρος, ἐνταῦθα. . . . .	1901

## Φ

<i>Φακαστέλης</i> Μιχ., ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1904
<i>Φιλικός</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα. . . . .	1891
<i>Φλωρᾶς</i> Θεόδ., ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1898
<i>Φωτιάδης</i> Ν. Δ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα. . . . .	1876
<i>Φωτιάδης</i> Π., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα. . . . .	1894
<i>Φωτιάδης</i> Γεώργιος Ν., ἔμποροῦπάλληλος. . . . .	1907

## Χ

<i>Χαζάπης</i> Ἴππολ., διδάσκαλος. . . . .	1910
<i>Χαζάπης</i> Ἀθαν., διδάσκαλος. . . . .	1910
<i>Χαραλαμπείδης</i> Χρ., δικηγόρος, ἐνταῦθα. . . . .	1904
<i>Χαριτωνίδης</i> Γ., ἔμπορος, ἐνταῦθα. . . . .	1902
<i>Χαριτωνίδης</i> Χ., ἔμπορος, ἐνταῦθα. . . . .	1902
<i>Χατζηχρήστου</i> Ἰ., ἔμπορος, ἐνταῦθα. . . . .	1872
<i>Χρησιτάκης</i> Ἰωάν., γεωπόνος. . . . .	1910
<i>Χρησιδης</i> Ἀν., ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1879
<i>Χρησιδης</i> Ἰω., ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, ἐνταῦθα. . . . .	1887
<i>Χρυσαφίδης</i> Σ., ἔμποροτραπεζίτης, ἐνταῦθα. . . . .	1907
<i>Χώτζης</i> Ἰ., ἐφέντης, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα. . . . .	1892



## ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ



### Α

	"Έτος έκδοσης
<i>Ἄνθιμος Ζ'</i> , πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνη . . . . .	1895
<i>Ἄνουτσιν</i> Δημήτριος Νικολάεβιτς, καθηγητὴς τῆς ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας . . . . .	1884
<i>Ascoli</i> Graziadio, καθηγητὴς, μέλος τοῦ Instituto Lombardo, ἐν Μεδιολάνῳ . . . . .	1886
<i>Auvray</i> Emmanuel, ἱερεὺς, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἐν Rouen . . . . .	1895

### Β

<i>Bauchet</i> L., καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἐν Nancy τῆς Γαλλίας . . . . .	1907
<i>Beaussire</i> Emile, μέλος τοῦ πανακαδημείου τῆς Γαλλίας καὶ πρόεδρος τῆς ἐν Παρισίοις ἑταιρείας τῆς ἀνωτέρας παιδείας . . . . .	1895
<i>Bendorf</i> Otto αὐλικὸς σύμβουλος, καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης . . . . .	1895
<i>Βέρκωφ</i> Ἄθ. Θεοδώριδης, διευθυντὴς τῆς ἐν Πετρούπολει βιβλιοθήκης . . . . .	1884
<i>Bernhard</i> , πρίγκιψ διάδοχος τοῦ Sachsen Meiningen . . . . .	1888
<i>Binding</i> Karl, καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῆς Λευψίας . . . . .	1907
<i>Blanc</i> baron, πρῶην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας . . . . .	1890
<i>Bréal</i> Michel, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885
<i>Briand</i> Aristide, πρῶην ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐν Γαλλίᾳ . . . . .	1907

### Γ - Γ

<i>Γεννάδιος</i> I., πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Λονδίῳ . . . . .	1908
<i>Γεώργεβιτς</i> Βλάδαν, πρῶην πρωθυπουργός, ἐν Σερβίᾳ . . . . .	1894
<i>Γρυπάρης</i> Ἰωάννης, ὑπουργός ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος . . . . .	1902
<i>Caillemet</i> E., καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῆς Λυών . . . . .	1907
<i>Calice</i> (baron de), πρῶην πρεσβευτὴς τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἐνταῦθα . . . . .	1884
<i>Cambon</i> Παῦλος, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἐν Λονδίῳ . . . . .	1892
<i>Chaumié</i> , πρῶην ὑπουργός τῆς παιδείας ἐν Γαλλίᾳ . . . . .	1902
<i>Clemenceau</i> Georges, ἰατρός, πρῶην πρωθυπουργός τῆς Γαλλίας . . . . .	1907
<i>Constans</i> , γερουσιαστὴς ἐν Γαλλίᾳ . . . . .	1900
<i>Conze</i> Alex., καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας, γραμματεὺς τοῦ ἐν Βερολίῳ αὐτοκρατορικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου . . . . .	1885
<i>Croiset</i> Alfred, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1886
<i>Croiset</i> Maurice, καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Collège de France, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885

## Δ—D

	*Ετος ἐκλογῆς
<i>Δαμιανός</i> , πατριάρχης Ἱεροσολύμων. . . . .	1901
<i>Daresté R.</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου τῆς Γαλλίας. . . . .	1907
<i>Deschamps Gaston</i> , ἀρχαιολόγος, πρῶτην ἑταῖρος τῆς Ἀρχ. Γαλλικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν . . . . .	1907
<i>Diehl C.</i> , καθηγητῆς τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας ἐν τῇ Σορβώνῃ. . . . .	1889
<i>Duchesne Mgr.</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις. . . . .	1889

## E

<i>Evans Arthur</i> , καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης. . . . .	
<i>Ἐρβιτσεάνου</i> Κωνσταντῖνος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου. . . . .	1885

## Z—G

<i>Ζαμπανός</i> Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα. . . . .	1904
<i>Gildersleeve Basil</i> , καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ John Hopkins Βαλτιμόρης. . . . .	1889
<i>Grégory Caspar René</i> , καθηγητῆς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας	1885
<i>Grosvenor Edwin Augustus</i> , καθηγητῆς τοῦ διεθνoῦς δικαίου Amherst τῆς Ἀμερικῆς. . . . .	1885

## H

<i>Harkavi Albert</i> , μέλος τῆς ἀκαδημείας τῆς Πετροπόλεως. . . . .	1884
<i>Hasdeu Bogdan P.</i> , ἐπίτιμος καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου. . . . .	1885
<i>Hense Otto</i> , καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φριδούργου	1885
<i>Hertz M.</i> , καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Breslau. . . . .	1885
<i>Herzog E.</i> , καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Τυβίγγης . . . . .	1885
<i>Herzog Ed.</i> , ἐπίσκοπος παλαιοκαθολικῶν ἐν Βέρνῃ. . . . .	1900
<i>Heuzey Léon</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1884
<i>Hilprecht Herman</i> , καθηγητῆς τοῦ ἐν Φιλαδελφεῖα πανεπιστημίου. . . . .	1898
<i>Hirschberg</i> Ἰούλιος, καθηγητῆς τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. . . . .	1900
<i>Homolle</i> , διευθυντῆς τῶν Ἐθνικῶν Μουσείων τῆς Γαλλίας, πρῶτην διευθυντῆς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν . . . . .	1907
<i>Houssaye Henry</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1899
<i>Hübler Bern</i> , καθηγητῆς τῆς νομικῆς, ἐν Βερολίνῳ. . . . .	1905
<i>Hultsch Friedrich Otto</i> , διευθυντῆς τοῦ ἐν Δρέσδῃ γυμνασίου. . . . .	1886

## I

<i>Ἰμπεριάλη</i> Μαυρίκιος, πρῶτην πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας, ἐνταῦθα. . . . .	1908
<i>Ἰωαννῆμ Γ'</i> , Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως . . . . .	1878

## J

<i>Janet Paul</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις. . . . .	1885
--	------

## Κ

	*Έτος έκδοσης
<i>Keil Br.</i> , καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστ. τοῦ Στρασβούργου. . . . .	1885
<i>Kekulé von Stratonitz</i> , καθηγητής τῆς ἀρχαιολογίας, διευθυντής τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν τοῦ Β. Μουσείου Βερολίνου. . . . .	1885
<b>Κιαμλλ</b> πασάς, πρῶην μέγας βεζίρης. . . . .	1884
<i>Kirchhoff</i> Ἀδόλφος, καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. . . . .	1872
<i>Kohler J.</i> , καθηγητής τῆς νομικῆς σχολῆς τῆς Λειψίας. . . . .	1907
<b>Κοντακῶφ</b> Νικόδημος Παύλοβιτς, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Πετροπόλει. . . . .	1884
<i>Künz Jacob</i> , ἱερατικῶς προϊστάμενος τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐν Βέρνη. . . . .	1900
<b>Κωνσταντῖνος</b> Ε΄, πατριάρχης πρῶην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Χάλκη. . . . .	1897

## Λ—L

<b>Λάμπρος</b> Σπυρίδων, καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. . . . .	1906
<i>Lowther Gerard</i> , πρεσβευτής τῆς Ἀγγλίας. . . . .	1910
<i>Latyschev</i> Βασίλειος Βασιλιέβιτς, διευθυντής τοῦ ἱστορικοῦ καὶ φιλολογικοῦ ἰνστιτούτου, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Πετροπόλει. . . . .	1885
<i>Leyden Ernet von</i> , καθηγητής τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Βερολίνου. . . . .	1907
<i>Liard L.</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίαις. . . . .	1886
<i>Liebmann Otto</i> , καθηγητής τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης. . . . .	1885
<i>Lipsius J. A.</i> , καθηγητής τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας	1885
<i>Lister Lopd</i> , καθηγητής τῆς ἰατρικῆς καὶ πρόεδρος τῆς Lister Institute, ἐν Λονδίῳ	1885
<i>Luchs</i> Αὔγουστος, καθηγητής τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγγης. . . . .	1885

## Μ

<b>Μάξ.</b> , Πρίγκηψ τῆς Σαξωνίας. . . . .	1910
<i>Mayor des Planches</i> , Πρεσβευτής τῆς Ἰταλίας. . . . .	1910
<i>M. Bompar</i> , Πρεσβευτής τῆς Γαλλίας, ἐνταῦθα. . . . .	1910
<i>Macmillan G. A.</i> , ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου τῶν ἑλλ. σπουδῶν ἐν Λονδίῳ	1884
<i>Marschall von Bieberstein</i> , πρεσβευτής τῆς Γερμανίας, ἐνταῦθα. . . . .	1900
<i>Mezières A.</i> , μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημείας, ἐν Παρισίαις. . . . .	1885
<i>Michaelis</i> Ἀδόλφος, καθηγητής τῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Στρασβούργου. . . . .	1885
<i>Michaud Eugen</i> , καθηγητής τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης. . . . .	1900
<i>Mirza Riza Han</i> , πρῶην πρεσβευτής τῆς Περσίας, ἐνταῦθα. . . . .	1902
<i>Morris Joy</i> , πρῶην ἐνταῦθα πρεσβευτής τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1886
<i>Müller Ivan von</i> , ἱππότης, καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου . . . . .	1885
<b>Μυστριώτης</b> Γ., πρῶην καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. . . . .	1908

## Ν

<i>Naber</i> , μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Ἀμστελδάμῳ. . . . .	1885
<i>Naville Adrien A.</i> , καθηγητής τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης	1885

	*Ετος ἔγγραφῆς
<i>Νοβάκοβιτς</i> Στοιγιάν, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Σερβίας ἐνταῦθα. . . . .	1882
<i>Nordau</i> Max., φιλόσοφος κοινωνιολόγος, ἐν Παρισίοις. . . . .	1902

Ο

<i>Olivier</i> L., διευθυντῆς τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως, ἐν Παρισίοις. . . . .	1908
<i>Ουσπένσκις</i> Θεόδωρος, διευθυντῆς τοῦ ἐνταῦθα ρωσικοῦ ἀρχαιολ. ἰνστιτούτου. . . . .	1886

Υ

<i>Useuer</i> Herman, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης. . . . .	1885
<i>Ussing</i> , ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κοπεγχάγης	1885

Π—Ρ

<i>Παλαβιτσίνης</i> Μαρκήσιος, πρεσβευτῆς τῆς Αὐστρουγγαρίας, ἐνταῦθα . . . . .	1909
<i>Παπαμιχαλόπουλος</i> Κ., πρῶην πρωθυπουργός, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1803
<i>Παυλῶφ</i> Ἀλέξιος, καθηγητῆς τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας. . . . .	1900
<i>Perrot</i> Georges, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις. . . . .	1875
<i>Πολίτης</i> Νικόλαος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. . . . .	1906
<i>Pomjalowsky</i> , καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πε- τροπόλεως. . . . .	1886

Ρ—R

<i>Ραγκαβῆς</i> Κλέων, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Βερολίνῳ. . . . .	1902
<i>Radovitz</i> C. von, πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας, ἐν Μαρτίῳ . . . . .	1883
<i>Reinach</i> S., μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις. . . . .	1907
<i>Ribot</i> A., μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις. . . . .	1886
<i>Rigot</i> Ch., συγγραφεύς, ἐν Παρισίοις. . . . .	1886
<i>Rorert</i> Κάρολος, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης. . . . .	1885
<i>Roszbach</i> Otto, καθηγητῆς τῆς κλασικ. φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστ. τῆς Καϊνιξβέργης	1885
<i>Ruelle</i> Ch.-Emile, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἀγίας Γενεβιένης, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885
<i>Rühl</i> Franz, καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καϊνιξβέργης	1882

Σ—S

<i>Σάββας</i> , ἀρχιεπίσκοπος Τβέερ . . . . .	1887
<i>Σαήτ</i> πασᾶς, πρῶην μέγας βεζίρης, πρόεδρος τῆς Γερουσίας, ἐνταῦθα . . . . .	1885
<i>Σάθας</i> Κ., βυζαντιολόγος, ἐν Παρισίοις . . . . .	1908
<i>Sarum</i> John, ἐπίσκοπος Σαλισβουρίας . . . . .	1899
<i>Σβενιγοδόρσκις</i> Ἀλέξανδρος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χαρκόβου . . . . .	1896
<i>Schanz</i> Μαρτίνος von, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βυρτσβούργης . . . . .	1885
<i>Schlumberger</i> G., βυζαντιολόγος, ἐν Παρισίοις . . . . .	1906

	*Έτος έκδογής
<i>Schmidt</i> Bernhard καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φρισβούργου . . . . .	1870
<i>Schöll</i> F., καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης	1885
<i>Schwabe</i> von L., καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης . . . . .	1885
<i>Sénator</i> H., καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Βερολίνου . . . . .	1907
<i>Sievers</i> Ἐδουάρδος, καθηγητῆς τῆς γερμ. φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας	1886
<i>Stamfort</i> , γερουσιαστῆς ἐν Οὐάσιγκῶνι . . . . .	1885
<b>Στούρζας</b> Δημήτριος, πρίγκιψ, πολιτευόμενος ἐν Ρουμανίᾳ . . . . .	1885
<i>Sirauss</i> Oscar. πρῶην ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. .	1888

## Τ

<i>Τσαρικῶφ</i> N., πρεσβευτῆς τῆς Ρωσσίας, ἐνταῦθα. . . . .	1910
<i>Thorthou</i> Edward, πρῶην ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας. . . . .	1885
<i>Thumb</i> Albert. καθηγητῆς τῆς ἰνδογερμανικῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Marburg. . . . .	1897
<i>Tocilescu</i> Gr., καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου . . . . .	1885
<i>Troilsky</i> Ἰωάννης καθηγητῆς τῆς βιβλικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Πετροπόλεως. . . . .	1885

## V — W

<i>Vahlen</i> J. καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου	1885
<i>Wecklein</i> Νικόλαος γυμνασιάρχης, ἐν Μονάχῳ. . . . .	1885
<i>Viaud</i> Julien (Pierre Loti), μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας . . . . .	1903
<i>Willamowitz</i> Mellendorf, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου . . . . .	1907
<i>Vogüé</i> Eugène μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας . . . . .	1889
<i>Vogüé</i> compte Melchior de, πρῶην ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας. . . . .	1873

## Φ — F

<i>Fean</i> Walker, πρῶην ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῆς τῶν Ἑν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1885
<b>Φιλόθεος</b> Βρυένιος, πρῶην μητροπολίτης Ν:κομηδείας . . . . .	1884
<i>Fisher</i> K., καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης. . .	1885
<i>Förster</i> Richard, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βρατισλαβίας. . . . .	1885
<i>Foucard</i> P., μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις. . . . .	1885
<i>Fouillée</i> Alfred, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1886
<b>Φραγκούδης</b> Ἐπαμεινώνδας, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἰασίου . . . . .	1885
<b>Φώτιος</b> , Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας . . . . .	1909

## X

<i>Χακῆ</i> πασᾶς Μέγας Βεζύρης . . . . .	1910
<i>Χαλλῆλ</i> βέης, διευθυντῆς τῶν Αὐτοκρατορικῶν Μουσείων . . . . .	1910
<i>Χαιζιδάκης</i> Γεώργιος Ν., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν . . . . .	1894

## Ψ

<i>Ψυχάρης</i> Ἰωάννης, καθηγητῆς τῆς βυζαντιακῆς καὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Σορβόνη, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885
---	------

## Z

<i>Zambaldi</i> Fr., καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης	1872
<i>Zinoviev</i> Ἰωάννης, πρῶτην πρεσβευτῆς τῆς Ρωσσίας, ἐνταῦθα . . . . .	1900



# ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

## A

	Ἔτος ἐκλογῆς
Ἄδαμαντίδης Παναγιώτης, σχολάρχης, ἐν Ξάνθῃ. . . . .	1886
Ἄννινος Χαραλάμπης, δημοσιγράφος, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1892
Ἀποστολίδης Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. . . . .	1906
Ἄρβανιτάκης Γεώργιος, λόγιος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ . . . . .	1906
Arndt Paul, λόγιος, ἐν Μονάχῳ. . . . .	1889

## B

Balog Ebmer, μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου ἐν Οὐγγαρίᾳ. . . . .	1900
Βασιλάκης Γερμανός, ἀρχιμ. προϊστάμενος τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας Παρισίων. . . . .	1907
Βεργωτῆς Παναγιώτης, λόγιος, ἐν Κεφαλληνίᾳ. . . . .	1878
Βιζουκίδης Περικλῆς, δικηγόρος, ἐν Βερολίνῳ. . . . .	1909
Βλάμος Γεώργιος. . . . .	1899
Βλαστός Στέφανος, ἔμπορος, ἐν Μασσαλίᾳ. . . . .	1887
Βλάχος Ἄγγελος, λόγιος, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1875
Βλαχίδης Δ., ἰατρός, ἐν Ἰωαννίνοις. . . . .	1909
Boltz August, καθηγητῆς τοῦ γυμνασίου τῆς Δαρμστάτης. . . . .	1888
Βορεάδης Ἀντώνιος, καθηγητῆς, ἐν Σμύρνῃ. . . . .	1886
Bürhner Ludwig, καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Μονάχῳ. . . . .	1896

## Γ - C

Γρηγοριάδης Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Δράμᾳ. . . . .	1885
Γρηγόριος (Καλλιῆς), μητροπολίτης Ἡρακλείας. . . . .	1886
Chaveau, καθηγητῆς τῆς συγκρ. παθολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων. . . . .	1902
Cordairo Ταξίαρχος Luciano. . . . .	1897

## Δ - D

Δαβίδ Ἐμμ., γυμνασιάρχης Μυτιλήνης. . . . .	1908
Δάμων Δ., ἰατρός. . . . .	1894
Δέφνερ Μιχαήλ, βιβλιοφύλαξ ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν. . . . .	1875
Δήμιτσας Κ., ἰατρός, ἐν Ἀδριανουπόλει. . . . .	1871
Διαμαντάρας Ἀχιλλεύς, ἐν Καστελλορίζῳ. . . . .	1893
Δούκας Ἐμμανουήλ, καθηγητῆς, ἐν Σμύρνῃ. . . . .	1885
Derebinsky Ἀλέξιος Νικολάεβιτς, καθηγητῆς ἐν τῇ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησσοῦ. . . . .	1894
Dihico Jean, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῇ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀδώνης. . . . .	1894

## E

Εὐαγγελίδης Μαργαρίτης, καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. . . . .	1907
Ἐλευθεριάδης Νικόλ., δικηγόρος, ἐν Σμύρνῃ. . . . .	1909
Erödi Béla, πρόεδρος τῆς οὐγγρικῆς γεωγραφικῆς ἐταιρείας, ἐν Βουδαπέστῃ. . . . .	1884

## Z—G

\*Έτος έγγραφῆς

<i>Zάκας</i> Α., καθηγητής, ἐν Σμύρνῃ. . . . .	1908
<i>Ζέγγελης</i> Κ. Δ., καθηγητής τῆς χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. . . . .	1907
<i>Ζώης</i> Λεωνίδας Χ., ἐκδότης τῶν «Μουσῶν», ἐν Ζακύνθῳ. . . . .	1896
<i>Ζωμαρίδης</i> Εὐγένιος, λόγιος, ἐν Βιέννῃ. . . . .	1887
<i>Grinke</i> G., ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας, ἐν Πητρούπολει. . . . .	1905
<i>Groutar</i> J. L. de, καθηγητής τοῦ πανεπιστημίου τῆς Louvain (Βελγίου). . . . .	1896

## H

<i>Hartunc</i> von Pflugk, ἀρχιεπιφύλαξ ἐν τοῖς βασιλικαῖς ἀρχαῖς τοῦ κράτους, ἐν Βερολίνῳ. . . . .	1886
---	------

## I

* <i>Ἰάκωβος</i> Διονυσιάτης, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει. . . . .	1896
--	------

## K

<i>Κέπεξης</i> Μιχ. Σ., καθηγητής τοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1901
<i>Κοντολέων</i> Ἰ., ἰατρός, ἐν Σμύρνῃ. . . . .	1909
<i>Κοικυλίδης</i> Κλεόπας, ἀρχιεπίσκοπος, βιβλιοφύλαξ τοῦ Παναγίου Τάφου. . . . .	1902
<i>Κροσνοσελιταγέφ</i> , καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησσοῦ. . . . .	1891
<i>Κυριακίδης</i> Ἐπαμεινώνδας Θ., ἠλεκτρολόγος, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1898
<i>Κωνσταντινίδης</i> Μακεδὼν Γ., ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. . . . .	1876
<i>Κωνσταντινίδης</i> Μιχαήλ, λόγιος, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1871
<i>Kraet</i> Emil, καθηγητής, ἐν Τυβίγγῃ. . . . .	1885
<i>Krüger</i> Ἐρβέρτος, ἑλληνομαθὴς ἰατρός, ἐν Καινιξδόεργῃ. . . . .	1905
<i>Krumberbatch</i> Henri, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐν Σμύρνῃ. . . . .	1893

## Λ—L

<i>Λαμπάκης</i> Γεώργιος, διευθυντὴς τοῦ χριστιανικοῦ ἀρχαιολ. μουσείου, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1874
<i>Λαμπουσιάδης</i> Γεώργιος, σχολάρχης. . . . .	1891
<i>Λεβέτιεφ</i> Ἀμφιανός, καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χαρκόβου. . . . .	1891
<i>Λεβίδης</i> Νικόλαος Δ., πρόφην ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀθήναις. . . . .	1892
<i>Λιθοξόος</i> Ν., γυμνασιάρχης Τραπεζοῦντος. . . . .	1908
<i>Λοβαρσέφσκη</i> Ἀλέξανδρος Βλαδιμίροβιτς, καθηγητής τῶν θρησκευτικῶν ἐν τῇ ἱστορικῇ καὶ φιλολογικῇ σχολῇ τοῦ Niezin. . . . .	1884
<i>Λυκούδης</i> Ἐμμανουήλ, δικηγόρος, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1874
<i>Lernot</i> Hubert, καθηγητής ἐν Παρισίοις. . . . .	1909

## M

<i>Melber</i> , καθηγητής γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ. . . . .	1885
<i>Milas</i> Νικόδημος, ἐπίσκοπος Ζάρας. . . . .	1905
<i>Milzicke</i> Paul, ἑλληνιστὴς ἐν Βαϊμάρῃ. . . . .	1909
<i>Militchevitch</i> Μιχαήλ, πρόφην διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ. . . . .	1894



	*Έτος ἐκλογῆς
<i>Μπίστης</i> Ἰ., ἰατρός, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1907
<i>Mühlmann</i> F., πρῶην διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα γερμανοελθετικῆς Σχολῆς. . . . .	1889

N

<i>Νεόφυτος</i> Ἀριστοτέλης, λόγιος, ἐν Κερασσοῦντι. . . . .	1889
--	------

O

<i>Oberhammer</i> Eugène, καθηγητῆς τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης	1890
<i>Οικονόμου</i> Π., ἰατρός, ἐν Θεσσαλονίκῃ. . . . .	
<i>Oss</i> Joaquín Rubio y, πρόεδρος τῆς βασιλικῆς ἀκαδημείας τῶν γραμμάτων, ἐν Βαρκελώνῃ. . . . .	1882

Π—Ρ

<i>Παγώνης</i> Κ., ἀρχιμανδρίτης, προϊστάμενος τῆς ἐν Λονδίνῳ Ἑλλην. Ὁρθ. Ἐκκλησίας	1908
<i>Παναγιωτίδης</i> Δ. Α., ἰατρός, ἐν Παρμυθίᾳ τῆς Ἠπείρου. . . . .	1895
<i>Παπαγεωργίου</i> Πέτρος, πρῶην γυμνασιάρχης, ἐν Θεσσαλονίκῃ. . . . .	1885
<i>Παπαδάκης</i> Ν., γυμνασιάρχης Χίου. . . . .	1908
<i>Παπαδόπουλος</i> Ἀθ. Κεραμεύς, καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως	1881
<i>Παπαδέπουλος</i> Ν., ἰατρός, ἐν Κασταμονῇ. . . . .	1909
<i>Παρανίκας</i> Ματθαῖος, πρῶην διευθυντῆς τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι φροντιστηρίου, ἐν Σμύρνῃ	1863
<i>Παρχαρίδης</i> Ι., καθηγητῆς τοῦ γυμνασίου Τραπεζοῦντος. . . . .	1908
<i>Παυλίδης</i> Ἰωακείμ, καθηγητῆς, ἐν Σμύρνῃ. . . . .	1892
<i>Περβάνογλου</i> Ἰωάννης, πρῶην ὑφηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. . . . .	1885
<i>Πολίτης</i> Ν., καθηγητῆς τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ Poitiers τῆς Γαλλίας. . . . .	1907
<i>Πράτος</i> Στανίσλαος. . . . .	1897
<i>Πύρλας</i> Ι. Π., ἰατρός, ἐν Ἀθήναις. . . . .	1884
<i>Raillarés</i> Michel. . . . .	1908
<i>Parisot</i> , καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Nancy. . . . .	1899
<i>Roestion</i> Ἰωσήφ Carl., διευθυντῆς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, ἐν Βιέννῃ. . . . .	1885

P—R

<i>Ροδοκανάκης</i> Ἐμ., λόγιος, ἐν Παρισίοις. . . . .	1908
<i>Reau</i> Σ., ὑφηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου, ἐν Παρισίοις. . . . .	1908
<i>Rosen</i> Βίκτωρ Ρωμάνοβιτς baron, καθηγητῆς τῆς ἀραβικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως. . . . .	1876
<i>Rubio y Lluch</i> Ἀντώνιος, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης. . . . .	1882

Σ—S

<i>Σακκάρης</i> Γ., γυμνασιάρχης Κυθωνίων. . . . .	1903
<i>Σεφεριάδης</i> Στυλιαν., δικηγόρος, ἐν Σμύρνῃ. . . . .	1908

	*Ετος έκλογής
<i>Σιδερίδης Ν.</i> , μηχανικός, ἐν Ναυπλίῳ . . . . .	1884
<i>Σμύρνωφ Βασίλειος</i> Δημητρίεβιτς, καθηγητῆς τῆς ἀνατολικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως . . . . .	1884
<i>Σουρῆς Γεώργιος</i> , συντάκτης τοῦ «Ρωμιοῦ», ἐν Ἀθήναις . . . . .	1908
<i>Στεργιογλίδης Ἀριστομένης</i> , γυμνασιάρχης, ἐν Σάμῳ . . . . .	1885
<i>Συνοδινὸς Π.</i> , λόγιος, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1892
<i>Strzyhowski Ἰωσήφ</i> , καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Graz . . . . .	1890

T

<i>Τριανταφυλλίδης Τιμολέων</i> . . . . .	1899
<i>Τσακύρογλους Μ.</i> , ἰατρός, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1908
<i>Τσικόπουλος Ι.</i> , καθηγητῆς, ἐν Σέρραϊς . . . . .	1901
<i>Tourgat de</i> . . . . .	1896

V—W

<i>Weber</i> , καθηγητῆς τοῦ Ὀμηρείου, ἀρχαιολόγος, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1903
<i>Wiegand Θεόδωρος</i> , διευθυντῆς τοῦ βασιλικοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου . . . . .	1898

X

<i>Χαβιαράς Δ.</i> , λόγιος, ἐν Σύμῃ . . . . .	1884
<i>Χαρίτων Κουτλουμουσιανός</i> , μοναχός, ἐν ἀγίῳ Ὄρει . . . . .	1896
<i>Χαρίτωνος Νικόλαος</i> , ἔμπορος, ἐν Δράμα . . . . .	1885
<i>Χαντέλης Ἰωάν.</i> , γυμνασιάρχης, ἐν Κορυτσῇ . . . . .	1910
<i>Χρησιτίδης Ἀν.</i> , ἰατρός, ἐν Μοναστηρίῳ . . . . .	1905

Ψ

<i>Ψαλιώφ Δ.</i> , ἰατρός, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1909
--	------

Υ

<i>Υουανοϋιτς Γεώργιος</i> , καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βελιγραδίου . . . . .	1894
--	------

Φ

<i>Φωτιάδης Π.</i> , δικηγόρος, ἀρχαιολόγος, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1908
--	------



## ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

## ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

† ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ

† ΕΥΑΝΘΙΑ ΘΕΟΦΙΛΙΔΟΥ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

## ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ

† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

† ΠΑΝΓΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ

† ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΖΑΜΠΑΚΟΣ

## ΔΩΡΗΤΑΙ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ

ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛ-

ΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

† ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ

† ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ

† ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΣΙΟΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ

† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΣ

† Θ ΚΑΙ Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥ ΚΑΙ Σ<sup>α</sup>

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

† ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ

† ΑΡΧΙΜΑΝΔΡ. ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ

† ΖΗΝΩΝ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΑΘΑΚΗΣ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΝΤΩΝΙΑΔΑΙ

† ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ

ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΙ ΥΙΟΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

† ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΥΠΠΑΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣΚΟΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

† ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

† ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΜΒΑΚΟΣ



## ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

---

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ 1861—62 † ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ 1862—63 † ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ 1863 † ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ 1863—64 † ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1864—65 † ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ 1865—66 † ΚΩΝΣΤ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ 1866—67 † ΞΕΝΟΦΩΝ ΖΩΓΡΑΦΟΣ 1867—98 † ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ 1868—89 † ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΙΛΙΓΓΕΝ 1869—70 ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ 1870—71 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ 1871—73 † ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ 1873—74 † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1874—85 † ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1875—76 † ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1876—78 † ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΙΑΛΕΜΟΣ 1878—79	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1879—80 † ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ 1880—81 † ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ 1881—82 † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1882—84 † ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ 1884—86 † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1886—88 † ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1888—89 † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1889—92 ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ 1892—93 † ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΛΙΑΔΗΣ 1893—95 ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ 1895—98 ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΙΖΗΧΡΗΣΤΟΥ 1898—99 † ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ 1899—00 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ 1900—02 † ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ 1902—04 ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ 1904—06 Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗΣ 1906—11
---	--

---

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΜΗ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1908—1909

Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ, πρόεδρος  
 Β. ΡΙΤΣΟΣ, α' αντιπρόεδρος  
 Α. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, β' αντιπρόεδρος  
 Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ, γεν. γραμματεύς

ΑΔ. ΜΕΛΙΔΗΣ, ειδ. γραμματεύς  
 ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης  
 Π. ΤΙΒΕΡΙΟΣ, ταμίας  
 Α. ΣΠΑΘΑΡΗΣ, λογιστής

ΤΜΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ

Α. ΖΑΜΑΡΙΑΣ, πρόεδρος  
 Α. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ, αντιπρόεδρος  
 Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, γραμματεύς

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Ξ, ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ, πρόεδρος  
 Κ. ΜΑΚΡΗΣ, αντιπρόεδρος  
 ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, γραμματεύς

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ

Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ, πρόεδρος  
 ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, αντιπρόεδρος  
 Α. ΣΠΑΘΑΡΗΣ, γραμματεύς

ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ, πρόεδρος

Α. ΚΡΗΤΙΚΟΣ, αντιπρόεδρος  
 ΑΘ. ΣΑΓΙΑΝΝΟΣ, γραμματεύς

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Ι. ΦΙΛΙΚΟΣ, πρόεδρος  
 Π. ΤΣΕΛΛΕΝΤΗΣ, αντιπρόεδρος  
 Π. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, γραμματεύς

ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΚΛ. ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΣ  
 Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ  
 Α. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, πρόεδρος  
 Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ, αντιπρόεδρος  
 Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, γραμματεύς

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Ξ ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ

ΦΥΣΙΟΓΡΑΦ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ

Β. ΡΙΤΣΟΣ

## ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΜΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1909-1910

Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗΣ, πρόεδρος	ΧΑΡ. ΓΟΥΔΑΣ, ειδ. γραμματεύς
Β. ΡΙΤΣΟΣ, α' αντιπρόεδρος	ΔΗΜ. ΣΑΡΡΟΣ, έφορος τής βιβλιοθηκης
Α. ΣΠΑΘΑΡΗΣ, β' αντιπρόεδρος	Α. ΚΑΖΑΝΟΒΑΣ, ταμίας
ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, γεν. γραμματεύς	Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, λογιστής

## ΤΜΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

### ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ

Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, πρόεδρος
Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗΣ, αντιπρόεδρος
Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, γραμματεύς

### ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Ε. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ, πρόεδρος
Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ, αντιπρόεδρος
Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, γραμματεύς

### ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ

Χ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, πρόεδρος
ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, αντιπρόεδρος
Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, γραμματεύς

### ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Α. ΑΝΤΙΠΑΣ, πρόεδρος
----------------------

Π. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, αντιπρόεδρος
ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, γραμματεύς

### ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Α. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, πρόεδρος
Α. ΠΑΝΤΑΖΗΣ, αντιπρόεδρος
Π. ΜΗΛΙΩΤΗΣ, γραμματεύς

### ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ, πρόεδρος
ΕΠ. ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ, αντιπρόεδρος
Π. ΜΗΛΙΩΤΗΣ, γραμματεύς

### ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, πρόεδρος
ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, αντιπρόεδρος
Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, γραμματεύς

## ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Ε. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ

ΦΥΣΙΟΓΡΑΦ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ

Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ



ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΜΗ' ΚΑΙ ΜΘ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ 1908—1910





Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

# ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1908 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1910

ΤΟΜΟΣ ΛΒ΄

## ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΜΗ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1908 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1909

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΧΙΒ΄

(Τακτική γενική).

Τῆ 19ῃ Μαΐου 1908.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τε καὶ τοῦ προεδρείου πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπὶ τῇ ἐμπιστευθείσῃ αὐτοῖς διακονίᾳ, δηλοῖ δὲ ὅτι ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχὴν ἐν πλήρει συναισθήσει τῶν καθηκόντων καὶ ἐλπίζει ὅτι πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου θὰ προσέλθωσιν ἀρωγὰ εἰς τὸ ἔργον τοῦ προεδρείου, ὅπως καὶ κατὰ τὸ νέν τοῦτο Συλλογικὸν ἔτος ὁ Σύλλογος ἐπιτελέσῃ τὰ καθήκοντα καὶ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ καὶ εὐχαριστεῖ θερμῶς διὰ τὰς ἀνὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος σπουδαίας ἐν τῷ προεδρείῳ προσφερθείσας ὑπηρεσίας τῶν ἀποχωρησάντων αὐτοῦ μελῶν κ. κ. Δ. Η. Οἰκορομίδου καὶ Π. Ίατροπούλου.

Ἀνακοινῶται ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐξ Ἀθηνῶν, ἀπαντήσεως εἰς τὴν τελευταίαν σχετικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Συλλόγου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 23 Ἀπριλίου καὶ πληροφορούσης τὰ κατὰ τὸ Καλλιᾶδειον κληροδότημα, ὅτι οἱ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1903 μέχρι 31ης Δε-

κεμβρίου 1907 τόκοι ἐκ δραχμῶν 2724.40 δὲν ἐκεφαλοποιήθησαν εἰσέτι μὴ ληφθείσης τοιαύτης ἐντολῆς ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἐγγράφη ἤδη τῇ Τραπεζῇ ταύτῃ ὅπως προβῇ εἰς τὴν τοιαύτην κεφαλοποίησιν.

Προσκλητήριον Συλλόγου εἰς τὸ ἐν Λονδίῳ τῆ 23ῃ 24ῃ 25ῃ καὶ 26ῃ Σεπτεμβρίου πρῶτον ἠθικοκοινωνικὸν καὶ ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον. Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ὅπως τὸν Σύλλογον ἀντιπροσωπεύσῃ ἐν αὐτῷ ὁ ἐν Λονδίῳ λόγιος κ. *I. Γεννάδιος*, μέλος ἀντεπιστέλλον τοῦ Συλλόγου, ὅπερ γίνεται δεκτόν. Τοῦ κ. *G. Barkley*, ἐπιτετραμμένου τὰ τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας ἐνταῦθα, ἀπαντήσας εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ ἑορτὴν, ἐκφράζοντος λύπην διότι ἔνεκα ἄλλης προηγηθείσης ὑποχρέωσως δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ παραστῇ εἰς τὴν τελετὴν καὶ διαβιβάζοντος τὰ συγχαρητήρια αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐπετηρίδι.

Τοῦ κ. *Α. Παπαδιαμαντοπούλου*, Γεν. Προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, συγγαίοντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ΜΖ΄ ἐπετηρίδι αὐτοῦ καὶ ἐκφράζοντος τὴν λύπην του ὅτι ἔνεκεν ἀσθενείας δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἑορτὴν.

Ὁ κ. πρόεδρος ὑποβάλλει τὸν προϋπολο-

γισμόν, οὔτινος καὶ ἀναλύει τὰ διάφορα κονδύλια. Διὰ τὸ κονδύλιον τῶν μισθοδοσιῶν λέγει ὅτι ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ὅπως ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου τεθῆ ὑπὸ σύνταξιν ὁ κ. Θεόδωρος καὶ προσληφθῆ ἄλλος θυρωρὸς καθὼς καὶ βοηθὸς τοῦ γραφείου μὲ μισθὸν 4 λιρῶν.

Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι συνωδὰ τῶ οἰκειῶ ἄρθρῳ τοῦ κανονισμοῦ ὁ προϋπολογισμὸς ἐκτεθῆσεται πρὸς μελέτην καὶ ψηφισθῆσεται ἐν τῇ ἐπομένῃ τακτικῇ συνεδρίᾳ.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΙΓ'

(*Τακτικὴ γενική*).

Τῇ 3ῃ Ἰουνίου 1908.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριῶν τῆς 11ης καὶ 19ης Μαΐου ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Γ. Μιστριώτου, ἐξ Ἀθηνῶν, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κ. Καραπάνου, ἀποστέλλοντος ἀντίγραφον συμβολαίου τοῦ συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν κ. Γ. Κυριαζῆ, δι' οὗ ἐπραγματοποιήθη ἡ παραλαβὴ τοῦ Σεβαστοπούλειου κληροδοτήματος ἐκ φρ. 27,375.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Louis Olivier, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου.

Πιττάκιον τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμένικου Πατριάρχου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 23 Μαΐου, δι' οὗ διαβιβάζεται ἀντίγραφον κεκρωμένον ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐν σχεδίᾳ ὑποβληθειῶν γενικῶν διατάξεων τοῦ Σαθείου διαγωνίσματος καὶ παρέχονται πληροφορίαι περὶ τοῦ ἐξ ἔρανου συλλεγέντος ποσοῦ πρὸς καταρτισμόν τοῦ κεφαλαίου τοῦ διαγωνίσματος, ἀνερχομένου εἰς γρ. 10,094, ἅπερ εὑρηται ἐν τῷ ταμείῳ τῶν Πατριαρχείων.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι, μετὰ τὴν λῆψιν τοῦ σχετικοῦ σεπτοῦ πατριαρχικοῦ πιττάκιου τοῦ ἀναγγέλλοντος τὴν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπικύρωσιν τοῦ σχεδίου τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Σαθείου διαγωνίσματος καὶ ὅτι τὸ συλλεγὲν ποσὸν εὑρηται ἐν τῷ ταμείῳ τῶν Πατριαρχείων, ἐπεσκέφθη τὴν Α. Θ. Παναγιότητα, ἥτις ρητῶς ἐδήλωσεν ὅτι τὰ χρήματα θὰ δοθῶσιν εἰς τὸν Σύλλογον, θὰ μεταβῆ

δὲ προσεχῶς πρὸς παραλαβὴν τοῦ ποσοῦ τούτου. Φρονεῖ ὅμως ὅτι οἱ ἐκ τῶν συνηθροισμένων ποσῶν καὶ τῶν κατατεθέντων ἤδη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Συλλόγου τόκοι εἶναι ὀλίγοι ἔστω καὶ ἂν κατὰ διετίαν κηρύσσεται ὁ διαγωνισμός.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΙΔ'

(*Τακτικὴ γενική*).

Τῇ 17ῃ Ἰουνίου 1908.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία.

Προσφορά τοῦ κ. Ν. Πολίτου, ἀντίτυπον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Le droit international privé, en Grèce. Paris.»

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς ἀντεπιστέλλοντα μέλη τοῦ Συλλόγου προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου οἱ κ. κ. Κ. Παγώνης, ἀρχιμ. προϊστάμενος τῆς ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, Ἐμμ. Δαυίδ, γυμνασιάρχης Μυτιλήνης, J. M. Σάρρος, γυμνασιάρχης Ἀδριανουπόλεως, Γ. Σακκιάρης, γυμνασιάρχης Κυδωνίων, Ν. Παπαδάκης, γυμνασιάρχης Χίου, Ν. Λιθοξόος, γυμνασιάρχης Τραπεζοῦντος, Π. Ν. Φωτιάδης, δικηγόρος ἐν Σμύρνῃ, Μ. Τσακύργιους, ἱατρός ἐν Σμύρνῃ, Α. Ζάκας, καθηγητῆς ἐν Σμύρνῃ, Weber, καθηγητῆς τῆς γαλλικῆς ἐν τῷ Ὀμηρίῳ Σμύρνης, I. Παρχαρίδης, καθηγητῆς ἐν Τραπεζοῦντι. Ἄπαντες γίνονται δεκτοί.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΙΕ'

(*Ἐκτακτος γενική*).

Τῇ 23ῃ Ἰουνίου 1908.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ.

Ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ I. Ἀραβαντιοῦ, ἀποστέλλοντος σχεδίων ἀγωγῆς κατὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν χρεογράφων τοῦ Εὐανθείου Κληροδοτήματος. Ἡ ἐπιστολὴ παραπέμπεται ὅπως μελετηθῆ ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ Νομικοῦ

Τμήματος καὶ τῶν μελῶν τῆς ἄλλοτε ἐπὶ τούτῳ συστάσεως Νομικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται τακτικά τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ κ. κ. Ἰω. Μακρῆς, ἰατρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Β. Ρίτσου καὶ Π. Τσελλέντη καὶ Μ. Φακατσέλλη, καὶ Γ. Ἀνδρόνικος ἰατρός, ὑπὸ τῶν κ. κ. Π. Τιβερίου, Λ. Λιμαράκη, καὶ Δ. Δαμασκηνοῦ προτεινόμενος. Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ὑπὸ τοῦ προεδρείου προτεινόμενος καὶ γίνεται παμψηφεί δεκτὸς ὡς ἀντεπιπέλλον μέλος ὁ κ. Μ. Paillarès.

Ἀναγινώσκειται ὁ προϋπολογισμὸς Προτάσει τῶν κ. κ. Κ. Μακρίδου, Ὁδ. Ἀνδρεάδου καὶ Ξ. Σιδερίδου, τὸ κονδύλιον τῶν ἐσόδων τῶν συνδρομῶν καὶ διπλωμάτων ὑποβάλλεται εἰς 200 λίρας.

Διὰ τὸ ζήτημα προσλήψεως βοηθοῦ τοῦ γραφείου καὶ τροποποιήσεως τοῦ προσωπικοῦ τιθεμένου τοῦ κ. Θεοδώρου ὑπὸ σύνταξιν, ἡ συνεδρία προτάσει τῶν κ. κ. Π. Τσελλέντη, Ὁ. Ἀνδρεάδου καὶ Κ. Μακρίδου, δέχεται, οὐδὲμία μὲν τροποποιήσις εἰς τὸ προσωπικὸν καὶ τοὺς μισθοὺς νὰ γίνῃ, νὰ προσλαμβάνηται δ' ἐκάστοτε, κατὰ τὰς παρουσιασθησομένας ἀνάγκας ἔκτακτος βοηθὸς τοῦ γραφείου διατιθεμένου πρὸς τοῦτο κονδυλίου δέκα λιρῶν.

Διὰ τὸ κονδύλιον διαφόρων ἐξόδων ἀναγράφονται 15 λίραι Διὰ τὸ Σέβαστοπούλειον κληροδότημα ἀποφασίζεται ὅπως ἀναγραφῆ εἰς τὰ ἔσοδα ὀλοκληρον τὸ ποσὸν αὐτοῦ, διατεθῶσι δὲ 30 λίραι πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων Σχολῶν καὶ 16 πρὸς βοήθειαν δύο ἀπόρων μαθητῶν.

Τὸ κονδύλιον διὰ τὴν Βιβλιοθήκην καὶ τὸ Ἀναγνωστήριον πρὸς νέαν κατάταξιν τῶν Βιβλίων καὶ ἀγορὰν βιβλίων, συνδρομὰς περιοδικῶν, ἐφημερίδων κτλ. ὀρίζεται εἰς 35 λίρας.

Τὰ ἔσοδα διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΔΑ' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου ὀρίζονται εἰς 60 λίρας. Ἐξοδα ἐπισκευῆς καὶ ἐπιπλώσεως 50 λίραι. Πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ προβολέως 35 λίραι.

Προτάσει τοῦ κ. Κ. Μακρίδου γίνεται δεκτὸν ὅπως ἐν ἡ περιπτώσει τὰ ἔσοδα δὲν καλύψωσι τὰ ἔσοδα, ληφθῆ φροντίς νὰ μὴ περικοπῶσι τὰ ζωτικὰ κονδύλια τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων.

Μεθ' ὃ ὁ προϋπολογισμὸς ἐπιψηφίζεται.

Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ὅπως ὡς τάχιστα

συγκαλούμενον τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμήμα ὀρίσῃ τὰ δι' ἐφέτος συζητηθησόμενα θέματα.

Ἐπὶ 14 ψηφοφορούντων ὡς ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης ἐκλέγεται ὁ κ. Ὁ. Ἀνδρεάδης, διὰ ψήφων 8, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Β. Ρίτσου διὰ ψήφων 5.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΙΣ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 10ῃ Σεπτεμβρίου 1908.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος εὐχεταὶ ὅπως ἡ ἀποδοθεῖσα τοῖς λαοῖς τῆς Αὐτοκρατορίας ἐλευθερία ἀποθῆ εὐεργετικὴ καὶ ἐπωφελῆς εἰς τὴν πρόδον καὶ τὴν καθόλου δρᾶσιν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Ἔθνους. Ἐκθέτων δὲ τὸν σκοπὸν τῆς συγκληθείσης ἐκτάκτου συνεδρίας λέγει ὅτι τὸ προεδρεῖον εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ συνεδρίαν ἀπεφάσισε κατ' ἀρχὴν ὅπως καὶ ὁ Σύλλογος συμμετάσχη τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐρχομένων ἐκδρομίων διὰ τῆς διοργανώσεως φιλολογικῆς τινοῦς ἑορτῆς, καθ' ἣν νὰ ἐξαρθῆ διὰ ἐπὶ τούτῳ ρήτορος ἢ ἐπίδρασις τῶν γραμμῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ ὅτι τὴν ἀπόφασίν του ταύτην τὸ προεδρεῖον ὑποβάλλει εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου.

Ἀποφασίζεται ὁμοφώνως ἡ συμμετοχὴ τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἐκδρομίων διὰ καταλλήλου φιλολογικῆς ἑορτῆς.

Ἐκλέγεται δὲ παμψηφεί ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος ὡς ρήτωρ τῆς ἑορτῆς.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ἀναγγέλλει μετὰ βαθυτάτης θλίψεως τὸν ἐν Ἀθήναις ἐπισυμβάντα τῆ 7 Ἰουλίου θάνατον τοῦ ἀειμνήστου ἑταίρου **Δημητρίου Βικέλα** καὶ πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ μεγάλου φιλολογικοῦ ἔργου τοῦ ἀνδρός. Ὁ Σύλλογος, ἐξαιρετικῆς τιμῆς ἔνεκα, ἀναγνωρίζων τὸ μέγα ὄντως φιλολογικὸν στάδιον τοῦ ἀειμνήστου ψηφίζει παμψηφεί ἔκτακτον ἐπιμνημόσυνον συνεδρίαν καὶ ἀνατίθῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀνδρός τῷ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδῃ.

## ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΟΡΤΗ

τελεσθεῖσα τῇ Πέμπτῃ, 18 Σεπτεμβρίου 1908.

Τὴν πρὸς τιμὴν τῶν Ἑλλήνων ἐκδρομέων νεομενῆν φιλολογικὴν τοῦ Συλλόγου ἐορτὴν μεταξὺ τῶν πρώτων ἐτίμησαν, ἀντιπρόσωποι τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἡ Α. Υ. ὁ πρίγκιψ Σαμπαχεδδίν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὁμογאלάκτου ἀδελφοῦ του Φαζλῆ βέη, ἀντιπρόσωποι τῆς Α. Ε. τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, ἡ Α. Ε. ὁ Ὑπουργὸς τῶν Μεταλλείων καὶ Δασῶν κ. Δ. Μαυρογορδᾶτος, ἡ Α. Ε. ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰ. Γρυπάρης, ὁ Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Π. Σκᾶσης, σύσσωμος ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῶν ἐλλήνων ἐκδρομέων μετὰ τῶν κυριῶν αὐτῶν.

Ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἔνκρηξιν τῆς ἐορτῆς διὰ τῆς ἐξῆς προσφωνήσεώς του.

Ἄργιε ν' ἄλλῃ ἐκεῖνῃ ἡ ἡμέρα  
κι' ἦσαν ὅλα σιωπηλά  
γιατὶ ἰσκαζε ἡ φονέρα  
καὶ τὰ πλάκων' ἡ σκλαβιά.

Κι' ἀκαριέροι, κι' ἀκαριέροι  
φιλελεύθερη λαλιά,  
ἕνα κτύπα τᾶλλο χέρι  
ἀπὸ τὴν ἀπειλισιά.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη  
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά  
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη  
χαῖρε, ὦ χαῖρε ἐλευθεριά.

.....

Σὲ γνωρίζω ἀπ' τὴν ὄρι  
ποῦ μὲ βιά μετράει τὴν γῆ.

Ὅποσον μεγαλοπρεπὲς ὄραμα, ὅποια τῆς ἱστορίας ἀναπαράστασις. Ἡ Ἑλλὰς ἡ τέσσασ τὸ πολῦτιμον καὶ θεῖον δῶρον τῆς ἐλευθερίας, τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ δράσει, οὐ μόνον διὰ μεγάλων καὶ λόγῳ [καὶ τέχνῃ διδασκάλων τὴν τε διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀνά πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα διάδοσιν ἐξησφάλισεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν μεγεθυντῶν τὴν πατρίδα ἀποίκων μετέδιδε καὶ διὰ μεγάλου αὐτῆς τέκνου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τῆς Μακεδονίας μετὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων τὸ φῶς τοῦτο ἀνά σῆμασσαν τὴν Ἀνατολὴν ἔφερε, πάντας τοὺς τῷ θεῷ φωτὶ φωτιζομένους λαοὺς, ἀδελφοὺς καὶ συνεργάτας κηρύττουσα

Μεθ' ὄλην δὲ τὴν δύναμιν τῆς Ρώμης καὶ ταύτην τὴν παντοκράτορα ἐφώτιζε καὶ μετὰ τὴν πῶσιν αὐτῆς ἐπὶ χίλια καὶ πλέον ἔτη ἐντεῦθα ἄγρυπνον καὶ ἀμυδρὸν διετήρει λύχνον. Χειμῶνες βαρεῖς

ἐπῆλθον καὶ λαοὶ ποικίλοι μὲ ἐσκοτισμένην σκέψιν ἐπλημύρησαν, ἀλύσεις τῆς διανοῖα τῆς βία ἐπιβάλλοντες.

Ἄλλὰ καὶ ἐν λειποψυχίας στιγμῇ ἡ Δύσις καὶ ἡ Ἀμερικὴ ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐφωτίζοντο, ὅσον δὲ καὶ ἀν τὸ σκότος καὶ τὸ ψῦχος διὰ τῆς βίας ἐπεβάλλοντο καὶ ἐσθεσμένη ἡ φλόξ ἐνομιζετο, ἐν τῇ γενετείρᾳ ἐστία διετηρεῖτο, ἕως οὐ πρὸ 87 ἐτῶν διὰ τεραστίων ἀγῶνων καὶ πάλιν ἀνέλαμψεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κοιτίδι καὶ θεθαμῶμένοι οἱ θεαταὶ ἀνάστασιν ταύτην διεκήρυττον.

Ἐκτοτε ἡ μήτηρ συνεχίζουσα τὸν ἀρχαῖον τρόπον δι' ὅλων τῶν τέκνων αὐτῆς, ἐλευθέρων καὶ δούλων, πρὸς πάντας τοὺς συνοίκους λαοὺς τὸν φάρον ὑπεβάσταξεν ἀγωνιζομένη νὰ φωτίσῃ τὸ σκότος ἐν τῷ ὅποιῳ διέπλεον.

Καὶ ἰδοὺ ὁ ἀπὸ τεσσάρων καὶ ἡμίσεος αἰῶνων κατακτῆσας τὴν χώραν λαὸς μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, τῷ ἱερῷ τῆς Ἐλευθερίας φωτὶ φωτισθέντες, διέχυσαν ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ πάλιν τὴν αἰγλήν καὶ τὸ θάλλος τῆς γλυκυτάτης Ἐλευθερίας ἀνά σῆμασσαν τὴν ἀρχαίαν ταύτην χώραν.

Πάντα τὰ ἔθνη συγκαλοῦνται μεταλαβεῖν τοῦ μεγάλου ἀγαθοῦ καὶ πάντες ἀλλήλους κατασπάζονται ἐν φιλήμασιν, τῆς Ἰσότητος, τῆς Ἀδελφότητος, τῆς Δικαιοσύνης.

Καὶ οἱ περίξ λαοὶ καὶ ὁ κόσμος συνεκινήθη ἐπὶ τῷ μεγάλῳ ἱστορικῷ γεγονότι καὶ πανταχόθεν αἱ συγχαρητήριοι ἐπισκέψεις.

Αἱ Ἀθηναὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑστερήσωσιν, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπέστειλαν εὐγενεῖς συμπατριώτας, διότι κατὰ τὸν Δημοσθένην

«Ἐστὲ γὰρ ὑμεῖς οὐκ αὐτοὶ πλεονεκτῆσαι καὶ κατασχεῖν ἀρχὴν εὐ πεφυκότες, ἀλλ' ἕτερον λαβεῖν κωλύσαι καὶ ἔχοντα ἀφελέσθαι δεινοί, καὶ ὅλως ἐνοχλήσαι τοὺς ἄρχειν βουλόμενοι καὶ πάντας ἀνθρώπους εἰς ἐλευθερίαν ἀνελεσθαι ἔτοιμοι.»

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ὅστις ἀπὸ 48 ἐτῶν κύριον σκοπὸν ἐτάξατο τὴν μελέτην τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, δι' ὧν ἐξησφαλίσθη ἡ διάδοσις καὶ αἰωνία ἡ τῆς Ἐλευθερίας ζωὴ, ἀγαλλόμενος ἐπὶ τῷ συντελεσθέντι γεγονότι εἰς ὁ βεβαίως ἀπὸ πολλοῦ συνετέλει εἰρηνικῶς, ἔγνω συγκαλέσαι τὴν ἐορτὴν ταύτην, ὅπως καὶ ἕμνον πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν ἀνατεινωμεν ὅπῃ τὴν ἄψιν τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς ἐπὶ τῆς προαγωγῆς τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων

Τὸν τοιοῦτον λόγον ὁ Σύλλογος ἀνέθηκε τῷ κ. *Μητᾷ Ἀθηντοπούλω*, εἰς ὃν καὶ δίδωμι τὸν λόγον.

Ἐν ἀρχῇ ὁ ρήτωρ προσφωνεῖ τοὺς ἐκδρομῆς διὰ χωρικοῦ ἄσματος τοῦ Εὐρύπιδου, μεθ' ὃ ἀναφέρει ὅτι αἱ Μοῦσαι, αἱ κόραι τῆς Ἀρμονίας, ἐν διηγεῖται μετὰ τῆς Ἐλευθερίας συνέζων ἀναστροφῆ καὶ ὅτι κατὰ τὰ ἀψευδῆ τῆς ἱστορίας διδάγματα, ὁ πολιτισμὸς ὁ

νεώτερος προήλθεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου, ὅστις ἐδημιουργήθη ἐν ἐλευθέρῳ πνεύματι. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἑλληνικὸς Χριστιανισμὸς ὑπὸ τοῦτο διεμορφώθη τὸ πνεῦμα, ἡ δὲ μεταλαμπάδενος αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἐπέδρασε ἐπὶ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, γεννήσασα τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν Ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης κινήσεως προήλθεν ἡ μεγάλη Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἀφ' ἧς πάλιν ἀπορρέει ὁ νῦν ἀγὼν τῶν Ἑθνικοτήτων. Ἐκ τῆς Ἱστορίας ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ φῶς τῆς ἡμερῶσεως ἐξ ἡμῶν καὶ δι' ἡμῶν μεταλαμπαδεύθη ἐντεῦθεν εἰς τὴν Ἑσπερίαν, ὃ δὲ Ἑλληνισμὸς ἐδίδαξε καὶ διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διδάσκει ἔτι τὴν ἀνθρωπότητα.

Οἱ ἐλεύθεροι θεομοὶ προήγαγον τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν πάντων τῶν ἐθνῶν, ἡ δὲ Ἐπιστήμη ὑπῆρξεν ἡ εὐχυστοτάτους παραγαγοῦσα καρπὸς τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος ἐν Ἑλλάδι.

Ἐνταῦθα δὲ μετὰ τὸν μεσαίωνα πάντες οἱ κληρικοί καὶ ἐπιστήμονες καὶ διδάσκαλοι μετήλθον τὸ ἔργον τοῦ ἀποστόλου καὶ διὰ τῆς σιωπηλῆς μελέτης αὐτῶν ἐν σπουδαστηρίοις μετεβλήθησαν εἰς ἐργάτας τῆς διαδόσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος.

Ὁ ἀγὼν δὲν ἐπεράνη, ἐξακολουθοῦν δὲ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα τῆς διοικήσεως ἐν τῇ λεγομένῃ παρ' ἡμῖν κοινωτικῇ ἐργασίᾳ, ὅπερ συμβάλλεται κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθερίας, πολλὰ ἔχει νὰ συνεισφέρῃ τὸ ἡμέτερον ἔθνος παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἄλλων συμβιούτων ἐθνῶν εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, ἐὰν ἀδόλως ἀνεγεννήθῃ ἐν αὐτῇ ἡ ἐλευθερία καὶ κατορθωθῇ εὐδόκως ἡ ἰσοπολιτεία.

Τοὺς λόγους τοῦ ρήτορος ἐκάλυψαν ζωηρότατα χειροκροτήματα, μεθ' ὃ ὁ ἐκ τῶν ἐκδρομῶν κ. Ἀλ. Φιλαδέλφης, καθηγητῆς, ἀνέρχεται τὸ βῆμα καὶ ὁμιλεῖ περὶ τῆς Ἀνατολικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης.

Εἶναι ἀνέκφραστος, λέγει, ἡ συγκίνησις μου ἀνερχομένου τὸ βῆμα τοῦτο, ὅπερ τόσοι ἐλάμπρυναν ρήτορες, ἡ δὲ συγκίνησις αὐτῇ με καθιστᾷ δειλὸν. Εὐχαριστῶ τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν παρασχεθεῖσάν μοι ἄδειαν καὶ παρακαλῶ τὸ ἄκροατήριον νὰ εἶναι ἐπιεικῆς.

Ἐφορμὴν εἰς τὰ ὀλίγα τὰ ὅποια ἔχω νὰ εἶπω μοὶ ἔδωκαν αἱ ἐν τῷ Α. Μουσειῷ ἀποκειμένοι σαρκοφάγοι τῆς Σιδῶνος, ἧς ἀντάξια γνωρίζω μόνον τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Ἐρεχθεῖου.

Ὡς γνωστόν, ἡ πρόοδος τῆς καλλιτεχνίας ὀφείλεται εἰς τὴν θρησκείαν, τὸ πολίτευμα καὶ τὸν ἀθλητισμόν. Ἡ θρησκεία ἀνέκαθεν ἐν Ἑλλάδι μὴ ὑπεκούςα εἰς ἐν δόγμα ἔδωκε πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὸν Ἑλληνα καλλιτέχνην, τὸ δὲ πολίτευμα οὐδένα παρενέβαλε χαλινὸν καὶ ὁ ἀθλητισμὸς ἐβοήθησεν αὐτὸν εἰς τὴν μελέτην τῶν γραμμῶν, τῶν σωματίων καὶ τῆς κινήσεως.

Ἡ ἀνατολικὴ δὲ ἐπίδρασις ἐπὶ τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ

ἀποδεικνύεται διὰ τῆς ἀταράχου ἐκφράσεως τοῦ ἡρέμου μεγαλείου, ὅπερ ἀντανάκτα εἰς τὰ πρόσωπα πάντων τῶν Ἀνατολιτῶν καὶ ἰδία τῶν Τούρκων, ἡ δὲ μελέτη τοῦ βίου, τῶν ἡθῶν αὐτῶν πρέπει νὰ ἐφελέκυσεν τὴν προσοχὴν τῶν καλλιτεχνῶν καὶ νὰ ἀποτελέσῃ τὴν βῆσιν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν ἀντὶ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς ἀνωμάλου καὶ ἐκνευριστικῆς κινήσεως, εἰς ἣν εὐχαριστεῖται ἡ ἐν Εὐρώπῃ τέχνη.

Μετὰ τὸν κ. Ἀλ. Φιλαδέλφην, ζωηρῶς χειροκροτούμενον, ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νικοπόλεως, εἰπὼν ὅτι, παριστάμενος εἰς τὴν ἑορτὴν ἐκ μέρους τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, δαψιλεῖς τὰς εὐχὰς προσάπνευμι καὶ διαθιβάξω τὸσον πρὸς τὸν Σύλλογον, ὅσον καὶ πρὸς τοὺς ἐν πίστει καὶ αἵματι ἀδελφοὺς ὑπὲρ εὐθύμου ἐνταῦθα διαμονῆς.

Κατόπιν ὁ κ. πρόεδρος λέγει :

«Ἡκούσατε τῶν ρητόρων οἴκτινες μετὰ πολλῆς στωμυλίας καὶ ἐμβριθείας ἀνέπτυξαν ὅποια τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἐλευθερίας καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς ἀναπτύξεως τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καὶ τῶν ὤρατων τεχνῶν. Ἀνάγκη λοιπὸν πάντες νὰ περιφρουρήσωμεν τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, δι' ὅλων τῶν μέσων, ἵνα μὴ καταλάβῃ ἡμᾶς πάλιν τὸ σκότος καὶ τὸ ἔρεβος τῆς δουλείας καὶ ἀπολυταρχίας.» Στραφεῖς δὲ ὁ πρόεδρος πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς ἀποθεώσεως τοῦ Ὁμήρου, τὴν κοσμοῦσαν τὴν σθῆσαν τοῦ Συλλόγου, λέγει, «Ἀκούσατε τῆς θείας ἁρμονίας, ὁ Ὅμηρος ψάλλει συνοδευόμενος ὑφ' ἄπασάν τῶν ποιητικῶν μεγαλοφυῶν. αἱ ὅποια τὸν ἀποθεῶνουν, τοὺς δύο αὐτοῦ μεγαλοπρεπεῖς στίχους τῆς Ὀδυσσεΐας :

«Ἦμισυ γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαῖνται εὐρύοπα Ζεὺς  
ἀνέρος εὐτ' ἂν μιν κατὰ δούλιον ἤμαρ ἔλθῃν.

Ὁδ. Ρ. 322-323.

Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος νῦν χαρίστηκε θερμοῦς πάντας τοὺς προσελθόντας καὶ ἡ ὠραία ἑορτὴ ἔληξεν.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΙΖ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῇ 6ῃ Ὀκτωβρίου 1908.

Προεδρία κ. Α. ΔΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς 23ης Ἰουνίου.

Ἀνακοινῶνται ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ κ. κ. I. Kohler καὶ E. Leyden, εὐχαριστούντων ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτῶν ὡς ἐπιτίμων μελῶν τοῦ Συλλόγου, καθὼς καὶ τοῦ κ. Milammowitz, εὐχαριστούντος διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ Ἱστορικὸν συνέδριον.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *I. Γενναδίου*, ἀποδεχομένου τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν Σύλλογον εἰς τὸ ἐν Ὁξφόρδῃ συνέδριον τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν θρησκευμάτων καὶ εἰς τὸ ἐν Λονδίῳ περὶ ἠθικῆς, ἀναφέροντος δὲ ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης ἔγραψεν αὐτῷ ὅτι θέλει φιλοξενήσει αὐτὸν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ συνεδρίου ὡς ἐπίτιμον διδάκτορα αὐτοῦ. Ἀγγέλλει δὲ ὅτι ἐν τῷ συνεδρίῳ θέλει ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ *Δημητρίου Γαλαροῦ*, δηλῶν ὅτι θέλει πέμψῃ τῷ Συλλόγῳ ἀντίγραφον τοῦ ἀναγνώσματός του.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Ξ. Σιδερίδου*, ἀγγέλλοντος ὅτι κατέθηκεν εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς συλλογὰς τοῦ Συλλόγου δύο ἐπιτυμβίους ἑλληνικὰς πλάκας, ληφθεῖσας τῇ μεσολαβῇ τοῦ κ. *I. Σταμέλου*, ἐξ οἴκου τινός. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι, τῇ προτάσει τοῦ κ. *Ξ. Σιδερίδου*, ἐγράφη καὶ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κ. *I. Σταμέλον*.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Κ. Καραπάνου*, ἀγγέλλοντος ὅτι τὴν σημείωσιν τοῦ κ. *Οικονόμου* ἀπέστειλεν ἀπλῶς πρὸς γνῶσιν τοῦ Συλλόγου, μὴ ἐγκρίνοντας τὴν πρότασιν περὶ μεταβολῆς τοῦ διαγωνίσματος τῆς Ἑλλ. Ἱστορίας καὶ τῆς Φυσικῆς εἰς διαγώνισμα παιδαγωγικῆς καὶ θεωροῦντος περιττὴν τὴν ἐξακολούθησιν τῶν λοιπῶν διαγωνισμάτων. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ὡς ἐνθυμεῖται ὁ Σύλλογος ἐκ τῶν 10,000 φράγκων τῶν ὑπὸ τοῦ κ. *Κ. Καραπάνου* ὀρισθέντων διὰ τὸ Καραπάνειον διαγώνισμα, 4,250 φρ. διενεμήθησαν ὡς βραβεῖα καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ὑπολοίπου τῶν 5,750 φρ. 2,150 ὠρίσθησαν ὡς βραβεῖον διὰ τὸν ὄδηγόν τῆς πρώτης παιδείσεως, μένουσι δὲ 3,600 διὰ τὰ λοιπὰ διαγωνίσματα, τὰ ὅποια ὁ κ. *Καραπάνος* θεωρεῖ περιττά, καθὼς καὶ τὴν τροπὴν τῶν διαγωνισμάτων τῆς Ἑλλ. Ἱστορίας κ.τ.λ. εἰς διαγώνισμα παιδαγωγικῆς.

Ὁ Σύλλογος, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ τὸ ποσὸν τὸ μένον ὁ δωρητῆς σκέπτεται ἄλλως πῶς νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ἀποφασίζει νὰ παρακαλέσῃ αὐτὸν ὅπως προορίσῃ τοῦτο διὰ τὸ Σάθειον διαγώνισμα. Ἐὰν ὁμοῦς ὁ δωρητῆς προτείνῃ ἄλλον τινὰ διαγωνισμὸν ἐν οἱφδήποτε κλάδῳ, ὁ Σύλλογος εὐχαρίστως ἀποδεχθήσεται τὴν γνώμην ταύτην.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι, συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, τὸ ὑπόλοιπον τῶν τόκων τῆς Ζωγραφεῖου Βιβλιοθήκης μετεβιβάσθη εἰς τὸ ἐνταῦθα κατάστημα τῆς Τρα-

πέζης Ἀθηνῶν ὅπως μὴ μένωσι τὰ ποσὰ ταῦτα ἄνευ τόκων. Ἐπίσης ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τοῦ ἐνταῦθα καταστήματος τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, ἀγγέλουσα ὅτι ἔλαβε τὸ ὡς ἄνω ποσόν.

Ἐπιστολὴ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἀποστελλούσης ὁμολογίαν 286 δρχ. κεφαλοποιήσεως τόκων Βασιαδεῖου κληροδοτήματος μέχρι 30 Ἰουνίου 1908. — Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην δέον ἐγκαίρως καθ' ἑξαμηνίαν νὰ κεφαλαιοῦνται οἱ τόκοι τοῦ Βασιαδεῖου κληροδοτήματος ἵνα μὴ γίνηται ζημία ἐκ παραμειλήσεως τοῦ ἀνατοκισμοῦ.

Ἐπιστολὴ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, ἀποστελλούσης τοὺς μέχρι τῆς 30 Ἰουνίου τοκοὺς τοῦ Σεβαστοπουλεῖου κληροδοτήματος ἐκ δρχ. 150,95. — Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἐκ τοῦ ἐσωκλειστοῦ λ/σμοῦ καταφαίνεται ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἐκράτησε τὰ συμβολαιογραφικὰ χαρτοσημαντικὰ καὶ λοιπὰ δικαιώματα, τὰ ὅποια δὲν εἶχε κρατήσῃ ὅταν ἀπέστειλε τὴν ὁμολογίαν τοῦ κληροδοτήματος, δι' ὧν παρεδίδοτο τὸ κληροδοτήμα εἰς τὸν Σύλλογον, ὡς εἶχε γράψῃ τότε καὶ ὁ κ. *Καραπάνος*.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΨΙΗ'

(Γενικὴ τακτικὴ).

Τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1908.

Προεδρία κ. *Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ*, πρέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῖ ὅτι διὰ τὸν Δραματικὸν ἀγῶνα ὑπεβλήθησαν τέσσαρα ἔργα φέροντα τὰ ἐξῆς γνωμικά :

Τὸ α') «Ἐρως ἀνίκατε μάχαν»· τὸ β') «Ἔργον Ἑλληνικὸν μέγα θὰ τεχνουργηθῆ τότε μόνον ὅταν ποτὲ ζωγραφισθῆ ἀγνὴ καὶ ὠραία καὶ μεγάλη ὡς εἶναι ἡ γνησία Ἑλληνικὴ ψυχὴ»· τὸ γ') «Ὁ εἰς τὰς μάχας ἥρωσ δὲν εἶν' ἀνώτερος πολὺ ἐνὸς ἀπλοῦ σωτήρος» καὶ τὸ δ') «Θυροῖν χρὴ τὰχ' αὔριον ἔσσει' ἄμεινον.»

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται παμψηφεί δεκτοὶ ὡς μέλη τακτικὰ τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. *Στ. Παλιέρος*, ἀρχιτέκτων, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. *Λ. Λιμαράκη*, *Γ. Θεοχαρείδου* καὶ *Α. Γιάκα*, *Φώτιος Λασκαρίδης*, ἔμπορος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. *Δ. Βαρσάμη*, *Ν. Ἀσλανίδου* καὶ *Π. Μηλιώ-*

του, *Βασίλειος Κῶνος*, ἰατρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Π. Μηλιώτου, Π. Τσελλέντη καὶ Χρ. Παπαδοπούλου, ὁ Ἅγιος Βάρνης κ. *Νεόφυτος* καὶ ὁ κ. *Κ. Ἀλευράς*, δικηγόρος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἄρ Δημοπούλου, Δ. Βαρσάμη καὶ Π. Μηλιώτον καὶ ὁ κ. *Γ. Σκαλιέρης*, δημοσιογράφος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Π. Μηλιώτου, Δ Βαρσάμη καὶ Ν. Ἀσλανίδου.

Εἶτα γίνεται ἡ ἐκλογή τοῦ α' ἀντιπροέδρου, τοῦ τῶς τοιοῦτου *Π. Παπακωνσταντίνου*

πραιτηθέντος. Ψηφίζόντων ἐννέα, ὁ κ. *Χρ. Παρταζίδης* ἔλαβε ψήφους 4, ὁ κ. *Ι. Φιλικός* 2 καὶ ὁ κ. *Δ. Οἰκονομίδης* 3. Μὴ ἐπιτευχθεῖσης τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία ὅποτε ὁ κ. *Δ. Οἰκονομίδης* λαβὼν ψήφους 7 ἐκλέγεται α' ἀντιπρόεδρος, τῶν κ. κ. *Π. Μηλιώτου* καὶ *Δ. Παυδοπούλου* λαβόντων ἀνά ψῆφον μίαν.

Προϋπολογισμὸς τοῦ Συλλογικοῦ ἔτους 1908—1909 :

ΕΣΟΔΑ	
Συνδρομαὶ μελῶν .....	Λ. Τ. 200
Ἐνοίκιον αἰθούσης.....	» 10
Πώλησις περιοδικῶν.....	» 3
Ἐπίδομα Ἐθν. Πανεπιστημίου.....	» 18.50
Τόκοι κληροδοτήματος Γεωργιάδου...	» 50
» » Σεβαστοπούλου.....	» 46
Κεφάλαιον δραματικοῦ ἀγῶνος . . .	» 21.83
Τόκοι Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.....	» 450
Τόκοι παρελθόντων ἐτῶν ἐκ καταθέσεων Τραπεζῆς Ἀθηνῶν ...	» 897
	» 1,696.33
Ἐπίλοιπον κεραιθούσης χρήσεως ...	» 112.10
Πρὸς ἐξίσωσιν.....	» 84.55
	» 1,892.98

ΕΞΟΔΑ	
Μισθοδοσίαι.....	Λ. Τ. 170
Εἰς βοήθον ὑπάλληλον Βιβλιοθήκης...	» 40
Ἐξόδα γραφείου.....	» 40
Διάφορα ἔξοδα.....	» 15
Θέρμανσις, φωτισμός.....	» 20
Ἀσφάλιστρα.....	» 12.38
Ἵποστηρίξεις σχολῶν καὶ μαθητῶν...	» 46
Βιβλιοθήκη καὶ Ἀναγνωστήριον...	» 35
Ἐπισκευὴ κτιρίου, ἐπιπλωσις.....	» 15
Ὁργανοθήκη.....	» 10
Δραματικὸς ἀγών.....	» 21.83
Νομικὸς ἀγών.....	» 13
ΛΑ' Τόμος Περιοδικῶν.....	» 60
Ἐκτόπισις Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης .	» 1,347
	» 1,785.21
Χρῆς εἰς Γεράριον παρελθόντων ἐτῶν .	» 107.77
	» 1,892.98

Περὶ τοῦ Σαθείου δὲ κληροδοτήματος προκειμένου, ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ὑπάρχει α') ποσὸν δρθὸν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, β') ποσὸν συλλεγὲν καὶ εὑρισκόμενον εἰς χεῖρας δικαφώρων προσώπων, καὶ γ') ποσὸν κατατεθὲν εἰς τὴν Τράπεζαν.

Καταβάλλεται ἐνέργεια ὅπως ὅλα τὰ ποσὰ συλλεγῶσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ πρὸς ταχυτέραν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἐν κοινῇ συνεδρίᾳ τοῦ προεδρείου καὶ τῶν προεδρείων τῶν τμημάτων ἀπεφασίσθησαν τὰ ἐξῆς θέματα τῶν λαϊκῶν μαθημάτων. Ὁ κ. Δ. Δαμασκηνὸς διδάξει Ἱστορίαν, ὁ κ. Β. Ρίτσος Ὑγιεινὴν, ὁ κ. Ι. Φιλικὸς Στοιχεῖα Ἐμπορικοῦ δικαίου, ὁ κ. Ἀ. Δημόπουλος Στοιχεῖα Συνταγματικοῦ δικαίου καὶ ὁ κ. Ἀ. Ἰωάννου Φυσικὴν καὶ Χημείαν. Ἡ δὲ Ἐμπορικὴ Γεωγραφία διδασκῆσεται παρὰ καθηγητοῦ ὀρισθη-

σομένου βραδύτερον, τῇ ὑποδείξει τοῦ κ. Ἀ. Ζαμαρίου.

Ὁ Σύλλογος ἐγκρίνει τὰ θέματα.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρει εἰς τὸν Σύλλογον εὐχὴν ἐπικρατήσασαν κατὰ τὴν κοινὴν συνεδρίαν τοῦ προεδρείου μετὰ τῶν προεδρείων τῶν τμημάτων περὶ διοργανώσεως νυκτερινῶν σχολῶν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Συλλόγου Παρνασσῶ. Ὁ Σύλλογος ἐπιδοκιμᾶζει τὴν εὐχὴν ταύτην, ἀνατίθησι δὲ τῷ προεδρείῳ ὅπως ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ προεδρείου τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος καὶ τῶν κ. κ. Δ. Καζανόβα, Ε. Ζώτου καὶ τῆς ἐφορείας τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς κοινότητος Πέραν συντάξῃ τὸ πρόγραμμα τῶν τοιοῦτων σχολῶν καὶ τὸν ὀργανισμόν τῆς λειτουργίας αὐτῶν.

Λύεται ἡ συνεδρία.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΙΘ'

("Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 10<sup>η</sup> Νοεμβρίου 1908.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

'Ανακρινούται ἡ ἀλληλογραφία.

'Ἐπιστολὴ κ. *Homolle*, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους ἐπιτίμου.'Ἐπιστολὴ κ. *I. Γενναδίου*, ἀποστέλλοντος τὸ θέμα αὐτοῦ, ὅπερ ἀνέπτυξεν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Συλλόγου ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Ὁξφόρδης, καθὼς καὶ ἀντίγραφον τοῦ λόγου τοῦ ἀπαγγελομένου ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Λονδίνου περὶ ἠθικῆς.'Ο Σύλλογος παμφηρεῖ ψηφίζει εὐχαριστίας τῷ κ. *I. Γενναδίῳ* διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἀπεδέχθη τὴν ἐντολὴν τοῦ Συλλόγου, τὴν τιμητικὴν αὐτοῦ ὑποδοχὴν καὶ τὴν ἔξοχον καὶ ἐπιστήμονα δρασιν, μεθ' ἧς ἐξετέλεσε τὴν ἐντολὴν.

'Ἐπιστολὴ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, ὀρίζοντος τὰ διὰ τὰς ὑγιεινὰς εἰδικὰς συνεδρίας θέματα καὶ τοὺς εἰσηγητάς.

α') *Περὶ Ἀλκοολισμοῦ*, εἰσηγητῆς κ. *Δ. Ζηλανάκης*. β') *Περὶ Νικοτινισμοῦ*, εἰσηγητῆς κ. *Π. Ἀπέρης* ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀ. Κρητικοῦ. γ') *Περὶ κατοικιῶν*, εἰσηγητῆς κ. *Γ. Νούλης*.

Χρόνον δὲ τῆς συγκλήσεως τὸ τμήμα ὀρίζει τὸν Μάρτιον 1909. 'Ο Σύλλογος ἀποδέχεται ταῦτα καὶ πληρεξουσιοδοτεῖται τὸ προεδρεῖον ὅπως, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, κκνονίσωσι τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν σύγκλησιν τῶν εἰδικῶν τούτων συνεδριῶν, εἰς ἃς προσκληθῆσονται καὶ μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου ἐξ ἰατρῶν καὶ ὑγειονομολόγων καὶ ἐκ τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰ ἐκπαιδευτικά.

'Ἐπιστολὴ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος, δι' ἧς ὀρίζονται τὰ πρὸς συζήτησιν θέματα ἐν ταῖς εἰδικαῖς ἐκπαιδευτικαῖς συνεδρίασι μετὰ τῶν εἰσηγητῶν.

α') Ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τοὺς ζενογλώσσους Ἕλληνας. Εἰσηγητῆς ὁ κ. *A. Ζαμαρίας*. β') Ἡ διδασκαλία τῆς γυμναστικῆς εἰς τὰ ἀρρεναγωγεῖα καὶ παρθενγωγεῖα. Εἰσηγητῆς *A. Κρητικός*. γ') Ἡ διδασκαλία τῆς χειροτεχνίας εἰς σχολὰς πρώτης παιδείσεως πκρ' ἡμῖν. Εἰσηγητῆς *Δ. Δαμασκηνός*. δ') Ἡ διδασκαλία τῆς Βυζαντιακῆς καὶ νεωτέρας λογοτεχνίας εἰς τὰς σχολὰς μέσης παιδείσεως. Εἰσηγητῆς *I. Παπαδόπουλος*. ε') Ἡδιδασκαλία τῆς φιλοσοφικῆς προπαιδείας εἰς τὰς σχολὰς μέσης παιδείσεως. Εἰσηγητῆς *M. Ἀβθεριόπουλος*.

Χρόνος ὀρίζεται ἡ 27, 29 καὶ 30 Δεκεμβρίου 1908 καὶ ἡ 3 καὶ 5 Ἰανουαρίου 1909, πρὸς τούτοις ὀρίζονται καὶ ἄλλαι τινὲς λεπτομερεῖαι ἀφορῶσαι τὴν τακτικὴν συζήτησιν κτλ.

'Ο Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν ἔκθεσιν μετὰ τὴν διόρθωσιν ὅτι, αἱ εἰσηγήσεις δέον νὰ ἀποστέλλωνται εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου καὶ ἀναθέτει εἰς τὸ προεδρεῖον τὴν διακκνονίσιν τῶν λεπτομερειῶν διὰ τὰς συνεδρίας, εἰς ἃς προσκληθῆσονται καὶ μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου ἐξ ὄλων τῶν τάξεων τῶν διδασκόντων, τῶν ἐφορειῶν Σχολῶν ἀνωτέρων, τῶν Φιλεκπαιδευτικῶν σωματείων κτλ.

'Ο κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἐστάλη καὶ ἄλλο χειρόγραφον διὰ τὸν δρχματικὸν ἀγῶνα ἐκπρόθεσμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Σταυροὶ καὶ δαίμονες» καὶ τὸ ρητὸν «*Fac esperam*».

'Ο κ. πρόεδρος λέγει ὅτι τὰ μέλη τῆς ἑλλανοδικῆς ἐπιτροπῆς ἔχοντα ὑπ' ὄψιν τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν ἐμπροσθέσμων ἔργων προτείνουσι νὰ ληθῶσιν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ δύο ἐκπρόθεσμα. Μετὰ συζήτησιν ἀποφασίζεται ὅπως ταῦτα μὴ γίνωσι δεκτά.

Εἶτα ψηφοφορίας γενομένης ἐκλέγεται εἰδ. γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου ὁ κ. *I. Μακρῆς*.*Νυκτερινὴ Σχολὴ ἀπόρων παιδῶν*. 'Ο κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον μετὰ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος συσκεφθὲν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπεφάσισεν ὅπως τό γε νῦν ἰδρυθῆ μία τοιαύτη μονοτάξιος Σχολὴ κατὰ τὸ πρόγραμμα τῶν τοιούτων σχολῶν, με ἐμμισθον διδασκαλον. 'Ο κ. πρόεδρος προσθέτει ὅτι οἱ κ. κ. *Σ. Καζανόβας* καὶ *Ξ. Ζώτος* δὲν προσῆλθον μὲν εἰς τὴν συνεδρίαν ἀλλὰ καὶ ὡς μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου καὶ ὡς μέλη τῆς Ἐφορείας τοῦ Ζωγραφείου θὰ ἐνεργήσωσιν ὅπως δοθῆ αἴθουσα τοῦ Ζωγραφείου.

'Ο κ. πρόεδρος προσθέτει ὅτι ἡ Σχολὴ θὰ λειτουργῆ ἐπὶ 6—7 μῆνας διὰ τὸ τρέχον ἔτος, ὥστε διὰ τὴν μισθοδοσίαν τοῦ ἐνὸς διδασκάλου, τοῦ θρωροῦ καὶ διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ φωτισμοῦ δὲν θὰ δαπανηθῶσι πλεῖστεραι τῶν 20 λιρῶν. 'Ο Σύλλογος πληρώνει τὴν δαπάνην ταύτην καὶ δίδωσι εἰς τὸ προεδρεῖον πίστωσιν 20—25 λιρῶν καὶ πληρεξουσιοδοτεῖ ὅπως προβῆ εἰς τὰ δέοντα διὰ τὴν ἐναρξιν τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς.



ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΧΚ'

(Τακτική γενική)

Τῆ 24ῃ Νοεμβρίου 1908.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, πρόεδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικά τῆς ΔΧΙΑ' συνεδρίας τῆς 6 Ὀκτωβρίου. Εἶτα

Ἀνακοινούται ἡ ἀλληλογροφία.

Ἐπιστολή κ. Σ. Σιδερίδου ἐπισυναπτοντος τὸν ζητηθέντα κατάλογον τῶν ἀνεισπρακτῶν συνδρομῶν τῆς Βιβλιοθήκης Σάθα κατὰ Ἰούλιον ἐ. ἔ. ἀποσταλείσαν ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίῳ κ. Π. Βιζουκίδου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινεῖ ὅτι ἐλήφθησαν γὰ εἰσπραχθέντα ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων καὶ λοιπῶν καὶ ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἔχει ἤδη κατάλογον τῶν μὴ εἰσπραχθέντων, τὸ δὲ προεδρεῖο θὰ φροντίσῃ περὶ τῆς εἰσπράξεως τούτων. Ὁ κ. Π. Τιβέριος φρονεῖ ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ προκηρυχθῇ διαγωνισμὸς διὰ τῶν ἤδη ὑπαρχόντων χρημάτων.

Ἀγγέλλονται αἱ εἰς τὸν Σύλλογον γερόμεναι δωρεαὶ βιβλίων ὑπὸ τοῦ κ. Β. Ρίτσου 20 σώματα τῆς βοαθευθείσης Ὑγιεινῆς αὐτοῦ, τρία ἔργα τοῦ Millamovitz, 8 ἔργα τοῦ κ. Α. Ν. Βερναρδάκη καὶ μίαπραγματεία τοῦ κ. Μακρίδου βέη περὶ τῆς ἐν Ἐγροῦπ Σφιγγός.

Ἀγγέλλονται τὸ δεῦτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Κ. Ταμπουρᾶς, ἱατρός, προτάσει τῶν κ. κ. Μ. Αὔθεντοπούλου, Π. Τιβερίου καὶ Μ. Μηλιώτου, Α. Παπᾶς, ἱατρός, προτάσει τῶν κ. κ. Α. Σπαθάρη, Τ. Σγουρδαίου καὶ Π. Τιβερίου, Κιρκὸρ Ζογράπ, δικηγόρος, προτάσει τῶν κ. κ. Α. Δημοπούλου, Γ. Θεοχαρείδου καὶ Γ. Πρόκου, Πέτρος Ραπιόπουλος καὶ Β. Ἀριστόβουλος, προτάσει τῶν κ. κ. Π. Τιβερίου, Κ. Σπανοῦδη καὶ Α. Σπαθάρη, Ἀλ. Μελλίδης, δημοσιογράφος, προτάσει τῶν κ. κ. Α. Λιμαράκη, Α. Δημοπούλου καὶ Π. Τιβερίου, Π. Σκάσης, γενικὸς προξενος τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἄλκ. Γοργόλης, διευθυντῆς τῆς Λυωνικῆς Πιστώσεως, προτάσει τῶν κ. κ. Α. Λιμαράκη, Α. Δημοπούλου καὶ Π. Τιβερίου.

Ἀκολούθως γίνεται ψηφοφορία πρὸς ἐκλογήν τοῦ ἀ' ἀντιπροέδρου. Λαμβάνουσιν ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ψήφους 3, ὁ κ. Β. Ρίτσος 4 καὶ ἀνὰ μίαν οἱ κ. κ. Κ. Κοκκολάτος καὶ Γ. Φιλικός. Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας, ἐννέα ψηφίζόντων ἡ ψηφοφορία

ἐπαναλαμβάνεται. Οἱ ὑποψήφιοι λαμβάνουσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ψήφων. Καὶ ἐκ τρίτου ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία μετὰ τῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων, ὅποτε κατὰ τὸν κανονισμὸν ἐκλέγεται ὁ συγκεντρῶσας τὴν σχετικὴν πλειονοψηφίαν κ. Β. Ρίτσος, ἱατρός.

Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ἵνα ὁ Σύλλογος προσκαλέσῃ τὰς ἐφορεῖς τῶν ἐκπαιδευτικῶν σωματείων τῶν διαφόρων συνοικιῶν ἵνα συσκεφθῶσι μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ θὰ κατορθωθῇ ἡ ἴδρυσις ἐσπερινῶν σχολῶν ἐν τῷ οἰκείῳ ἐκάστης τμήματι. Ἡ πρότασις γίνε-ται δεκτὴ.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι, συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, τὸ προεδρεῖον μετὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος καὶ τῶν ἄλλων κυρίων καθώρισεν ὅπως κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο λειτουργήσῃ σχολὴ μονοτάξιος ἐν τῷ Ζωγραφείῳ. Ὁ Σύλλογος θὰ πληρώσῃ τὸν διδάσκαλον καὶ θ' ἀποζημιώσῃ τὸν θυρωρὸν, ἐπίσης δὲ θὰ καταβάλῃ τὰ ἔξοδα τοῦ φωτισμοῦ. Ἐὰν ἡ Σχολὴ λειτουργήσῃ ἐπὶ 6 μῆνας, ὅλαι αἱ δαπάναι αὐτῆς δὲν θὰ ὑπερβῶσι τὰς 16—18·λίρας. Τὸ δυσάρεστον εἶναι ὅτι αἱ ἐν τῷ Πέραν ἐργατικαὶ τάξεις δὲν θὰ δύνανται νὰ προσέρχωνται εἰς τὰ μαθήματα ἕνεκα τοῦ προκεχωρηκότος τῆς ὥρας, καθ' ἣν παύονται τῆς ἐργασίας, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐξ ἄλλων συνοικιῶν θὰ ἦναι δυνατὸν νὰ ἔρχωνται ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς δυσκόλου συγκοινωνίας. Διὰ τοῦτο δέον ἐν ἐκάστη συνοικίᾳ νὰ ἰδρυθῇ νυκτερινὴ σχολή, ὅπερ δὲν εἶναι καὶ δύσκολον πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὁ κ. πρόεδρος προτείνει τὴν ἀνωτέρω ψηφισθεῖσαν πρότασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΧΚΑ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 11ῃ Δεκεμβρίου 1908.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, πρόεδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικά τῆς προηγούμενης συνεδρίας τῆς 24ῆς Νοεμβρίου.

Τὰ τοῦ τυπογραφείου, ἐν ᾧ θὰ ἐκτυπῶνται οἱ τόμοι τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι, ἀτελῶς ἀναγράφονται ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ἔδει δὲ νὰ γραφῇ ὅτι ἀπεφάτισε μὲν ὁ Σύλλογος νὰ γίνηται τοῦ λοιποῦ ἐνταῦθα ἡ ἐκτύπωσις, ἐὰν ἦναι δυνατὴ μετὰ τῆς προσηκούσης τελειότητος καὶ ἀπὸ τοῦδε,

ἀνέθηκε δὲ εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ πληροφορηθῆ περὶ τούτου παρὰ τῶν ἐνταῦθα τυπογράφων καὶ ἰδίᾳ παρὰ τοῦ κ. Γεράρδου.

Ἐπὶ τῶν χρημάτων τοῦ Σαθείου κληροδοτήματος ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἀσφῶς ἐγράφησαν, ἔδει δὲ νὰ γραφῆ ὅτι ἐλήφθησαν.

α') Τὰ παρὰ τῶν Πατριαρχείων ἐν αὐτοῖς συλλεγόντα. β') Τὰ παρὰ τῶν κκ. Π. Βιζουκίδου καὶ Δεῖρμετζιόγλου Δρέσδης κατατεθέντα ὑπ' αὐτῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν Τράπεζαν Ἀθηνῶν, ὑποκατάστημα Κωνσταντινουπόλεως. γ') Χρήματα τὰ ὅποια κατέχουσι διάφοροι, ὡς οἱ ἴδιοι ἐδήλωσαν ὡς καὶ κατάλογος ἀποσταλεῖς ὑπὸ τοῦ κ. Ξ. Σιδερίδου.

Ὁ κ. πρόεδρος προσθέτει ὅτι τὰ ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων ληφθέντα ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος.

Εἶτα ἀνακοινοῦται ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀλ. Ζαμαρίου, διὰ τῆς ὁποίας δηλοῖ ὅτι ἡ ἐφορεία προθύμως παρέχει αἶθουσαν ἐν τῇ Ζωγραφείῳ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ λειτουργίαν τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν, δέον ὅμως ὅπως ὁ Σύλλογος ἀναλάβῃ τὰς διὰ τὸν φωτισμὸν δαπάνας ὡς καὶ ἀποζημιώσεις τινὰ διὰ τὸν θυρωρόν.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῦται ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς ἰδρυθησομένης νυκτερινῆς σχολῆς περιλαμβάνει τὰ μαθήματα, ἀνάγκωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικὴν καὶ ὅτι ἡ ἐφορεία κατηρτίσθη ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Λιμαράκη, Ἀ. Ζαμαρία, Π. Τιβερίου καὶ Χ. Χαράλαμπεῖδου.

Ἀκολούθως ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι εἰς τὴν ἀπὸ 9 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἐρώτησιν τοῦ Συλλόγου μόλις ἐσχάτως ἀπήντησε τὸ φιλολογικὸν τμήμα ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν πεπραγμένων αὐτοῦ. Ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισε νὰ ζητηθῶσιν ἐξηγήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὸν προτεινόμενον τρόπον ἐκλογῆς ἐκδοτῶν μὴ συμβιβαστομένων πρὸς τὸ πρόγραμμα, προσελθὼν δὲ κατόπιν ὁ πρόεδρος τοῦ φιλολογικῆς τμήματος ἐν τῇ συνεδρίᾳ ἐξήγησεν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἀντιφάσεως, ἀλλ' ὅτι ἐκτὸς τῶν δύο τρόπων διὰ τὴν ἐκλογὴν ἐκδοτῶν ὡς ὥριζε τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης προτείνει καὶ τρίτον τὸν ἀναφερόμενον ἐν τῇ ἐκθέσει. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι εἶναι δύο τὰ ζητήματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Σύλλογος δέον νὰ συζητήσῃ.

α') Πῶς θὰ εἶναι δυνατὸν ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη νὰ ᾖναι χρήσιμος εἰς ἀποφοίτους γυμνασίου μὴ ὅμως εἰδικῶς φιλολογοῦντας.

β') Τὸ περὶ βραδυπορίας τῆς ἐκδόσεως.

Διὰ τὴν τάξιν παρακαλεῖ ὅπως ἕκαστος ζήτημα συζητηθῆ χωριστά.

Τὸ φιλολογικὸν τμήμα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὴν ἐξῆς διετύπωσε γνώμην· ἕκαστος τόμος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης νὰ διαιρεθῆ εἰς δύο τεύχη καὶ εἰς μὲν τὸ α' νὰ περιλαμβάνηται τὸ κείμενον καὶ αἱ ἐν ἀρχῇ τοῦ ε' ἄρθρου ἀναφερόμεναι σημειώσεις, εἰς δὲ τὸ β' τεῦχος νὰ περιληφθῶσιν αἱ σημειώσεις αἱ ἀφορώσαι τοὺς λογίους, οἵτινες ὀρίζονται εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ε' ἄρθρου.

Ὁ κ. Ὁ. Ἀνδρεάδης λαμβάνων τὸν λόγον παρατηρεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ Α' τόμου ὁ Σύλλογος περιήρχετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραβῆ τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἵνα ὀπωσδήποτε λειτουργήσῃ. Ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ 1885 μολονότι κατετίθεντο ἐτησίως τὰ χρήματα ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ζωγράφου, οὐδεὶς λόγιος ἐπαρουσιάσθη νὰ ἀναλάβῃ ἐκδοσὶν τινὰ καὶ κατόπιν ὅτε κατετέθη ὅλον τὸ ποσὸν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος πάλιν ἐβράδυναν νὰ παρουσιασθῶσιν ἐκδοταί. Ὅτε δὲ ἐπαρουσιάσθη ὁ μακαρίτης Σεμιτέλος ζητῶν τὴν Ἀντιγόνην καὶ ὁ ἀοιδίμος Βερναρδάκης τὰς Φοινίσσας, εἰ καὶ ὁ ὄγκος αὐτῶν ἦτο μεγαλείτερος τοῦ ὑπὸ τοῦ προγράμματος ὀριζομένου, ὁ Σύλλογος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῆ ἵνα γίνῃ ἀρχῆ. Τὸ αὐτὸ ἐπαυελήθη καὶ μετὰ τοὺς κατόπιν ἐκδοτάς, ὥστε ἔχομεν σήμερον λίαν ὀγκώδεις τόμους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης στοιχίζοντας ἀκριβὰ καὶ ἐπιφέροντας βραδύτητα εἰς τὴν ἐκδοσιν.

Διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος προτεινομένην διαίρεσιν λέγει ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Ζωγραφείου δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις, ἀλλ' εἰς τοὺς τυχόντας τῆς μέσης παιδείσεως καὶ δὲν εἶναι λαϊκῆ ἐκδοσίς.

Ὁ κ. πρόεδρος διορθῶν λέγει ὅτι δὲν πρόκειται ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη νὰ μεταβληθῆ εἰς λαϊκὴν, ἀλλὰ πρόκειται νὰ γίνῃ ὠφέλιμος εἰς τοὺς ἀποφοίτους μὲν γυμνασίων ἀλλὰ μὴ ἐπιδοθέντας εἰς εἰδικὰ φιλολογικὰς σπουδὰς. Πρόκειται δὲ νὰ σκεφθῶμεν τίνι τρόπῳ ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη θὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, ὅστις ὀρίζεται ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ γ' ἄρθρου τοῦ προγράμματος.

Ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης φρονεῖ ὅτι κατορθοῦται τοῦτο διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος προτεινομένης διαίρεσεως, ἄλλω: τε ἢ εἰς τεύχη διαίρεσις εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ θ' ἄρθρον τοῦ προγράμματος.

Ὁ κ. Π. Μηλιώτης προτείνει ὅπως εἰς τὸ πρῶτον τεύχος παρὰ τὸ κείμενον ὑπάρχη καὶ παράφρασις.

Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος ἀντικρούει τὸν κ. Π. Μηλιώτην ἰσχυρίζομενος ὅτι ἡ παράφρασις δὲν εἶναι σύμφωνος εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν.

Ὁ κ. Ἰ. Παπαδόπουλος ὑποβάλλει τὴν πρότασιν, ἵνα ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη ἀφήσῃ πρὸς τὸ παρὸν τοὺς δοκίμους Ἑλλήνας συγγραφεῖς καὶ ἄρξῃται δημοσιεύουσα τὰ ἔργα τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, διότι ἤδη ὅλη ἡ προσοχὴ τῶν ἀπανταχοῦ λογίων εἶναι ἐστραμμένη εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἔργα τῶν συγγραφέων τούτων, αἱ ἐκδόσεις δὲ αὐτῶν ραγδαίαι διαδέχονται ἀλλήλας, οὐχ ἤττον τὰ συγγράμματα εἶναι πολυπληθέστατα καὶ πλείστα ὅσα χειρόγραφα παραμένουσιν ἀνεκδότα εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης ἀναμένοντα νὰ ἴδωσι τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Φρονεῖ δὲ ὅτι ὁ Σύλλογος θὰ ἐξικνεῖτο εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς του καὶ θὰ ἀνεδεικνύετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἀγωνιζόμενος εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο ἔργον τῶν λογίων τῆς Εὐρώπης, συμβαλλόμενος καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν φιλολογίας ἐκείνων τῶν χρόνων, ἐὰν πρὸς καιρὸν ἀφείδῃ τὰ τῶν ἀρχαίων, ὧν πάντα εἶναι ἐκδεδομένα ἤρχετο τῆς δημοσιεύσεως τῶν Βυζαντινῶν ἔργων.

Ὁ κ. Ὁ. Ἀνδρεάδης ἀντικρούει τὸν κ. Παπαδόπουλον λέγων, ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ρητῶς ὀρίζει ὅτι, μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν δοκίμων Ἑλλήνων συγγραφέων θὰ γίνῃ ἡ τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος ὑποστηρίζει ὅτι, καὶ ὡς ἔχει ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη ἐκπληροῖ τὸν σκοπὸν αὐτῆς, ἀφοῦ τρεῖς τόμοι ἐκ τῶν παρὰ τῷ Συλλόγῳ ἀντιτύπων σχεδὸν ἐξητηλήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι ἐξαντλοῦνται ὁσονούπω, ὑποθέτει δὲ ὅτι καὶ οἱ ἐκδότηι πωλοῦσιν ἀρκετὰ σώματα ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς.

Ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος ὑπεραμύνεται τῶν ἐκδοτῶν, ὧν πάντες πάσῃ δυνάμει προσεπάθησαν νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, τινὲς δὲ κατήρτισαν καὶ ἔργα τιμῶντα τὴν ἐλληνικὴν ἐπιστήμην. Οἱ λόγοι ὅμως δι' οὓς οἱ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων δὲν ἀναγινώσκουσι τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν πωλεῖται, ὡς ἀνεμένετο, ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη, ἀλλαχοῦ ζητητέοι.

Εἶναι ἄδικον δὲ δι' αὐτὸ νὰ αἰτιώμεθα τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην. Δὲν συμφωνεῖ δὲ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος ἀπάντησιν, παρατηρῶν ὅτι αὕτη εἶναι λίαν σύντομος καὶ ἀτελής καὶ ὅτι ἐν τῇ συζητήσει ἐν τῷ φιλολογικῷ τμήματι ἐλέχθησαν περισσότερα.

Ὁ κ. Δ. Δαμασκηνὸς φρονεῖ ὅτι, δέον νὰ ἐξετασθῇ κατὰ πόσον μέχρι τῆς σήμερον ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη ὠφέλησε, κατὰ πόσον πληροῦται ὁ ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς καὶ κατὰ πόσον τηρεῖται τὸ πρόγραμμα. Ὁ σκοπὸς τοῦ διαθέτου ἦτο τὰ φῶτα νὰ διαδοθῶσιν εἰς πολλοὺς, εἰς αὐτοὺς ἀπέβλεπε τὸ πνεῦμα τοῦ διαθέτου καὶ οὐχὶ τοὺς ὀλίγους, ἐνῶ τὴν σήμερον τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην οὔτε οἱ ὀλίγοι ἀναγινώσκουσι. Φρονεῖ δὲ ὅτι πρέπει νὰ τηρηθῇ τὸ πνεῦμα τοῦ διαθέτου, τὸ ὅποιον παρέλειψε τὸ πρόγραμμα.

Ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Σύλλογος δὲν πωλεῖ σώματα, δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν καὶ ὅτι ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη δὲν ἀναγινώσκεται. Ὁ Σύλλογος λαμβάνει τὰ 330 σώματα διὰ νὰ διαμοιράσῃ εἰς τὰ σχολεῖα δωρεὰν καὶ οὐχὶ νὰ πωλήσῃ, φρονεῖ δὲ ὅτι οἱ ἐκδότηι θὰ πωλῶσιν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς σωμάτων. Εἰς δὲ τὸν κ. Δαμασκηνὸν παρατηρεῖ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ λαϊκῶν ἐκδόσεων, διότι ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη σκοπὸν ἔχει πρὸς τούτοις καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι διὰ τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην ἐξοδεύονται πολλὰ χρήματα, ἐνῶ δὲν ὠφελοῦνται παρὰ μονοὺ ὀλίγοι ἐκδότηι καὶ διὰ τοῦτο δέον νὰ σκεφθῶμεν κατὰ τίναν τρόπον διαρρυθμιζομένης τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης οἱ καρποὶ αὐτῆς θὰ ἦσαν ἄξιοι τῶν δαπανῶν. Φρονεῖ ὅτι θὰ ἐξυπηρετεῖ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ παράθεσις παραφράσεως.

Οἱ κ.κ. Π. Τιβέριος καὶ Π. Μηλιώτης ὑποστηρίζουσι τὴν περὶ παραφράσεως πρότασιν.

Ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος ἀναφέρει ὅτι τὸ φιλολογικὸν τμήμα ἐσκέφθη περὶ παραφράσεως, ἀλλ' ἀπέρριψε τὴν πρότασιν α') διότι ἀντιβαίνει εἰς τὸ πρόγραμμα, β') διότι εἶναι ἀντιπαιδαγωγικὴ, καὶ γ') διότι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀρχαίων κειμένων ἐπέρχεται ἡ μόρφωσις τῆς γλώσσης, φρονεῖ δὲ ὅτι, δὲν πρέπει νὰ παρατεθῇ ἡ παράφρασις καὶ νὰ ᾖναι τὸ κείμενον ἡρμηνευμένον ἄνευ ὑπερβαλλουσῶν λεπτομερειῶν. Προτείνει ἐπίσης ὅπως

έρωτηθῆ καὶ ἡ Σύγκλητος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὁ διαθέτης ἀναφέρει ταύτην ὡς ἐξακολουθήσουσιν τὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἐν περιπτώσει διαλύσεως τοῦ Συλλόγου. Ὡς πρὸς τὴν βραδυπορίαν δὲ τῆς ἐκδόσεως, ταύτην ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμοῦ καὶ ὁ διαθέτης, καὶ ἐὰν ἔβαινε ταχέως ἢ ἐκδοσίς, θὰ εἶχομεν τὸ πολὺ 14 τόμους, ἤδη δὲ ἔχομεν 10. Τὸ ἔργον βραδυπορεῖ, διότι εἶναι δύσκολον, εἶναι δὲ τιμητικὸν διὰ τοὺς λογίους ἡμῶν, ὅτι δὲν σπεύδουσιν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε νὰ παρασκευάσωσι τὰς ἐκδόσεις.

Ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης φρονεῖ ὅτι ἡ προτεινομένη εἰς δύο τεύχη διαίρεσις ἐκπληροῖ τὸ ζητούμενον καὶ κηρύσσεται κατὰ τῆς παραφράσεως, ὡς ἀντιβαίνουσης εἰς τὸ πρόγραμμα, ὡς ἀπαιτούσης περισσότερα ἔξοδα καὶ ὡς μὴ ἰκανῆς νὰ ἀποδώσῃ τελείως τὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέως.

Ὁ κ. Δ. Δαμασκηνὸς ὑποστηρίζει ὅτι τὸ α') τεῦχος πρέπει νὰ εἶναι εὐωνον καὶ μικροῦ ὄγκου καὶ νὰ ἔχη τὴν παράφρασιν πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς χρήσεως λεξικοῦ.

Ὁ κ. Ὁ. Ἀνδρεάδης ὑποστηρίζει ὅπως μόνον τὰ δυσκολώτερα χωρία παραφράζονται.

Ὁ κ. Μ. Ἀβθεντόπουλος συμφωνεῖ ὅτι τὸ α' τεῦχος δέον νὰ εἶναι εὐωνον καὶ πάλιν ὅμως δὲν θὰ ἀναγινώσκειται διότι ὁ λαὸς δὲν εἶναι προσηγμένος, αἱ δὲ ἐκδεδωμένοι παραφράσεις ἀγοράζονται μόνον ὑπὸ τῶν μαθητῶν πρὸς ἀκοπωτέραν ἐκμάθησιν τοῦ μαθήματος, τοῦτο ὅμως εἶναι ἐπιζήμιον ὡς γινομένων τῶν παραφράσεων εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε καὶ μὴ παρὰ φιλολόγων.

Ὁ κ. Δ. Δαμασκηνὸς παρατηρεῖ ὅτι ἡ παράφρασις δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὸ πρόγραμμα, ὅπερ ὀρίζει τὰ διονόητα χωρία νὰ παραφράζονται, ἅς θεωρηθῆ δὲ ὅλος ὁ συγγραφεὺς δυσνόητος καὶ ἅς παραφραστῆ.

Ὁ κ. Ι. Μακρῆς προσθέτει ὅτι ὑπὸ δύο ἐπόψεις ἐπωφελούμεθα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀναγινώσκοντες τὴν ὠραίαν γλῶσσαν ἐκείνων υορφώνομεν τὴν καθωμιλημένην, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπωφελούμεθα τῶν ἀθανάτων νοημάτων ἐκείνων, ἡ δὲ προτεινομένη παράφρασις θὰ συντελέσῃ ἵνα καταστήσῃ προσιτώτερα τὰ νοήματα ἐκείνων.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἡ παράφρασις δὲν θὰ αὐξήσῃ τὰ ἔξοδα ἢ κατ' ἐλάχιστον ἀλλ' ἡ δαπάνη αὕτη θὰ καλυφθῆ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀντιτύπων.

Τέλος ἀποφασίζεται νὰ ἀναβληθῆ ἡ ἀποφασίς τοῦ ζητήματος τούτου εἰς προσεχῆ συνεδρίαν, ἐν τῷ μεταξύ δὲ νὰ ζητηθῶσιν ἐπεξηγηματικαὶ λεπτομέρειαι ἀπὸ τὸ φιλολογικὸν τμήμα.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΚΒ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 22α Δεκεμβρίου 1908.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγούμενης συνεδρίας. Ἐπὶ τῆς συντάξεως τούτων γίνονται αἱ ἐξῆς παρατηρήσεις.

Ὁ κ. Μ. Ἀβθεντόπουλος παρατηρεῖ ὅτι συζητουμένου τοῦ ζητήματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἀνακριβῶς διετυπώθησαν τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα. Τρις τότε ἔλαβε τὸν λόγον καὶ εἶπε τὰ ἐξῆς:

Τὴν μὲν πρώτην φοράν.

Καθὼς προβάλλεται τὸ ζήτημα συμφώνως πρὸς τὰς προτάσεις τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος εἶναι πολυμερές, μόνον δὲ ἐὰν χωρισθῆ εἰς τὰ μέρη αὐτοῦ ἡμπορεῖ νὰ εὐδωθῆ ἡ περὶ αὐτοῦ συζήτησις. Ὅτι ἀφορᾷ π. χ. τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἀναλαμβανόντων ἐκδοσιν συγγραφέως τινὸς ἐφρόνου καὶ ἐξακολουθῶ νὰ φρονῶ ὅτι ὁ Σύλλογος δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ παρερμηνεύσῃ τὸ οἰκείον τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἄρθρον, χωρὶς τοῦτο νὰ λέγῃ τίποτε ἄλλο εἰμὴ ὅ,τι ἀνέκαθεν λέγει, ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν καταχώρισιν τοῦ ἄρθρου ἐκείνου διὰ πολλῶν ἀνεπίδεκτων ἐρμηνείας ἐρεισμάτων τὸ φιλολογικὸν τμήμα λησμονῆσαν ὅ,τι πρὸ ἐξαετίας ἀπεφάνθη, ἐπανέρχεται εἰς τὸν Σύλλογον εἰσηγούμενον κατὰ πρότασιν αὐτοῦ νεωτέραν καὶ τρίτην τάξιν ἐκδοτῶν, ἀπέχω εὐόρκως καὶ δὲν μετέχω τῆς συζητήσεως, ὡς ἔπραξα τότε μενοψηφῆσας μάλιστα ἐν τῷ οἰκείῳ τμήματι.

Ὑπενθυμίζω δὲ ἀπλῶς ὡς καὶ ἄλλοτε ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης δὲν εἶναι νομοσχέδιον ἀλλὰ συμβόλιον ἐπίσημον συναφθὲν μετὰ τοῦ ἀειμνήστου χορηγοῦ καὶ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ διατελοῦν ὑπὸ ἐγγυήσεως ἀπαραβάτους, ἀρκοῦμαι δὲ εἰς τὴν ὑπόμνησιν ταύτην ἀφ' οὗ φέρονται μὲν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος ἀπὸ δεκαετίας καὶ ἐφεξῆς οἱ λόγοι οἱ ὑπερμαχοῦντες τῆς γνώμης μου, δὲν ἀπήχησαν δὲ καὶ οἱ

λόγοι εκείνοι ὅσοι ἠκούσθησαν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ πρό τινων ἐτῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος καὶ περιελήφθησαν εἰς τὰ ἐκτυπωθέντα πρακτικά τῶν συνεδριάσεων ἐκείνων. Τὰ πράγματα ἔκτοτε ἐπεκύρωσαν τὰς ἐνστάσεις μου ὑπὲρ τῶν ὁποίων συνηγορεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι οἱ τὰ πρῶτα φέροντες ἐν τῇ παρ' ἡμῖν ἀναγεννωμένη ἐπιστήμῃ κ. κ. *Γρ. Ν. Βερνάρδακης, Γ. Χατζηδάκης καὶ Μ. Εὐαγγελίδης*, καθηγῆται τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐπανειλημμένως προσκληθέντες καὶ παρακληθέντες ὅπως ἀναλάβωσιν ἐκδοσὶν τινὰ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης διαστακτικῶς καὶ ἀναβλητικῶς ἀπέφυγον, ἐπιθυμοῦντες βέβαια μετὰ πλείονος παρασκευῆς καὶ ἀνέσεως νὰ ἐπιδοθῶσιν ὀλοψύχως εἰς τὸ ἔργον, τοῦθ' ὅπερ τιμᾶ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν αὐτῶν.

Τὴν δευτέραν φορὰν ὡς ἐξῆς·

Ἐάν τὸρα διαιρεθέντος τοῦ ζητήματος εἰς μέρη σκοπῶμεν νὰ καταστήσωμεν τὴν Ζωγραφεῖον Βιβλιοθήκην εὐχρηστοτέραν εἰς τὸ πολὺ δημόσιον, εἰς τοὺς μετ' ἀγάπης δηλονότι ἀναγινώσκοντας τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς μετὰ τὸ πέρασ τῶν γυμνασιακῶν ἢ περιπου τοιούτων σπουδῶν αὐτῶν, μετασχῶν τῶν ἐν τῷ φιλολογικῷ τμήματι συζητήσεων καὶ συντελέσας τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτῶν, ὑπεθυμίζω πάλιν ὅτι ἡ περὶ χωρισμοῦ τῶν ἐκδόσεων εἰς δύο μέρη πρότασις ὀφείλει μετὰ προηγουμένην λεπτομερῆ ἐπεξεργασίαν νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου, ὅπως οὕτω πλήρης καὶ ὀριστικῆ δημοσιευθῇ πρὸς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων λογίων. Οὕτω δὲ θὰ ἔχωμεν ἀφ' ἐνὸς μὲν εὐσύνοπτον μετὰ διωρθωμένου κειμένου ἐρμηνευτικὸν τεύχος, ὅπερ δύναται νὰ καταστῇ καὶ εὐνότατον, ἐξ ἄλλου δὲ ὀγκωδέστερον παράρτημα περιέχον τὴν θεωρητικὴν, γραμματικὴν, ἱστορικὴν καὶ παντοῖαν ἄλλην ἐρμηνείαν καὶ διορθώσεως αἰτιολογίαν, κατὰ διατίμησιν μάλιστα συμφέρουσαν περισσότερον εἰς τὸν ἐκδότην. Κατὰ ταῦτα, φέρ' εἰπεῖν, ἐν δρᾶμα τοῦ Εὐριπίδου μετὰ τῆς ἀναγκαίας καλογολογικῆς μάλιστα εἰσαγωγῆς θὰ καταλάβῃ ἐρμηνευόμενον 10-12 τυπογραφικὰ φύλλα ἀντὶ δραχμῆς ἢ 5 μόνον γροσίων τιμώμενον.

Τὴν δὲ τρίτην φορὰν ὡς ἐξῆς·

Ἀπορῶ πῶς παραφράσεις Ἑλλήνων συγγραφέων προωρισμένοι διὰ τὸ πολὺ δημόσιον, τὸ μὴ πεπαιδευμένον, θεωροῦνται ὡς ἔλκυστικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον μέσον

διὰ τοῦ ὁποίου θὰ αὐξηθῇ ὑπάρχουσα ἢ θὰ προκληθῇ μὴ ὑπάρχουσα ἢ ὀρεξίς τῶν ἐν γένει λογίων πρὸς τὴν παλαιὰν λογοτεχνίαν· καὶ ἡ πλάνη αὕτη εἶναι πολὺ διαδεδομένη ἂν καὶ ἐξηγέσθῃ πολλάκις παρ' ἐκείνων ἀκριβῶς, οἵτινες ἔχουν πάντα λόγον ν' ἀντιπαρέλθωσιν αὐτήν, ὡς δημιουργοὶ μέχρι τινὸς τῆς ὀλίγης ὁμολογουμένως κλίσεως τῶν ἀποφοίτων γυμνασίων πρὸς τὴν περαιτέρω αὐθόρμητον μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Τὸ κακὸν ἔγκειται ἀλλαγῆς, ὡς ἐλέχθη ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου, δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀποσιωπηθῇ καὶ ὁ ἄλλος σπουδαιότατος λόγος τῶν συγχρόνων τῆς ἡμετέρας κοινωνίας περιστάσεων. Ἀλλὰ κατὰ τῶν παραφράσεων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ψυχολογικοὶ καὶ παιδαγωγικοὶ λόγοι. Οἱ ξένοι ἔχουσι μεταφράσεις τῶν προγονικῶν ἡμῶν ἔργων, ὡς καὶ ἡμεῖς μεταφράσεις τῶν τῆς ξένης λογοτεχνίας, ἀλλ' ἐκεῖ πρόκειται περὶ ξηνογλώσσων ἔργων ὑπὸ ξένων ἀναγινωσκομένων καὶ θὰ ἦτο βλασφημία νὰ λεχθῇ περὶ τῶν παλαιῶν ἀριστουργημάτων ὅτι εἶναι ξένα δι' ἡμᾶς. Ἐκ τῶν παλαιῶν κειμένων λιτῶς καὶ ἐπαρκῶς διὰ σημειώσεων λεκτικῶν καὶ φραστικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπολύτως ἀναγκαίων ἐρμηνευομένων, οὐχὶ δ' ἐν συνεχείᾳ λόγου παραφραζομένων, ἀπεκδεχόμεθα ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐκτός τῆς ἄλλης μορφωτικῆς τοῦ παλαιοῦ λόγου ἐφ' ἡμᾶς ἐπιδράσεως καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ γλωσσικοῦ συναισθημάτος, συντελουμένην ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς μητρικῆς ἡμῶν γλώσσης, τοῦθ' ὅπερ ἐξουδετεροῖ πᾶσα μετάφρασις καὶ ἡ ἀρίστη, ὡς ἀπέδειξαν τὸ πρᾶγμα αἱ εἰς διαφόρους ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἐλληνικὰς διαλέκτους γενόμεναι μεταφράσεις, αἱ πλείσται χάριν τοῦ λαοῦ τάχα ἐκπονηθεῖσαι, ἀλλὰ πράγματι χάριν φυγοπόνων μαθητῶν βιβλιοκαπηλικῶς ἐκ γερμανικῆς ἢ γαλλικῆς χύτρας ἐμμέσως μαγειρευθεῖσαι.

Ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης παρατηρεῖ ὅτι δέον νὰ σημειωθῇ ἡ φράσις τοῦ προλαλήσαντος ὅτι πάντοτε ἡ παράφρασις δὲν ἀποδίδει τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

Ἀκολουθῶς ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν προηγουμένην ἀπόφασιν ἠρωτήθη ὁ κ. Γεράρδος ἔάν καὶ ὑπὸ ποίους ὄρους δύναται νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. Ὁ κ. Γεράρδος ἐδήλωσεν ὅτι ἀναλαμβάνει τούλάχιστον δὲ μετὰ τρεῖς μῆνας νὰ ἀρχίσῃ ὑπὸ τοὺς ἰδίους οἴους καὶ ὁ κ. Σακελλάριος (Ἀθηνῶν)

ορους, ἵνα δὲ μὴ ἐπέλθῃ βραδύτης περὶ τὴν ἐκτύπωσιν νὰ ἀνατεθῇ ὁ γ' τόμος τοῦ Αἰσχύλου τῷ *Kreysing* καὶ ὁ β' τοῦ Λυσίου τῷ κ. Σακελλαρίῳ, οἱ δὲ κατοπιν νὰ ἐκτυποῦνται ἐν Κων/πόλει παρὰ τῷ κ. Γεράρδῳ, ἀφοῦ ἄλλως τε συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ προεδρείου ἔγραψεν ἤδη ὁ Σύλλογος τῷ κ. *Kreysing*.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* ἐπρότεινε νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ ἕξ μῆνος ἔτι ἡ ἐκτύπωσις τῶν τόμων τούτων, ἵνα γίνῃ ἐνταῦθα, διότι πάντως ἀμέσως δὲν θὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐκτύπωσις ἐν Γερμανίᾳ, ἔπειτα δὲ ἐνταῦθα θὰ στοιχίσῃ ὀλιγώτερον καὶ τὸ φιλολογικὸν τμήμα θὰ εὖρῃ ἀσχολίαν.

Συμφώνως πρὸς τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἀποφασίζεται νὰ γραφῇ ἐπιστολὴ τῷ *Wec-klein*, ἵνα παραδώσῃ ἀμέσως τὰ χειρόγραφα τῷ *Kreysing* πρὸς ἑναρξιν, ὅπως ὁ Σύλλογος κλείσῃ συμφωνίαν, καθ' ἣν ἐν περιπτώσει ἐπιβραδύνσεως ἐπιφυλάττει ἑαυτῷ τὸ δικαίωμα διαπραγματεύσεως μετ' ἄλλου τυπογραφείου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ὁ κ. Γεράρδος ἀδυνατεῖ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ *Περιοδικοῦ ὑφ'* οὗς καὶ πρότερον οὖρους, ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἐργατῶν. Ἐγένοντο διαπραγματεύσεις μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν εἶναι ὅτι τοῦλάχιστον δέον νὰ δοθῶσιν αὐτῷ 20 γρόσις ἔτι κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον. Ὁ Σύλλογος ἐγκρίνει τοῦτο.

Ἐἶτα ὁ κ. πρόεδρος ἀνακεφαλαίων διὰ βραχέων τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ λέγει ὅτι ἐξακολουθήσει ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ πρώτου θέματος, δηλαδὴ πῶς ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη θὰ ἀποβῇ χρήσιμος εἰς τοὺς ἀποφοίτους γυμνασίων μὴ εἰδικῶς ὁμως φιλολογουύντας.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου δύο ὑπάρχουσι γνώμαι, ἡ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος περὶ διαιρέσεως εἰς δύο τεύχη καὶ δευτέρα περὶ παραθέσεως παραφράσεως ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει.

Ὁ κ. *Δ. Δαμασκηρὸς* ὑπεραμύνεται τῆς παραφράσεως καὶ προτείνει λεπτομερείας ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς παραφράσεως, τὰ στοιχεῖα, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀντιτύπων κτλ. προτείνει δὲ αὐστηρῶς νὰ ὀρισθῶσι τὰ τυπογραφικὰ φύλλα διὰ τε τὸ α' καὶ β' τεύχος ἐπὶ τῷ ὄρω ἀκυρώσεως τοῦ συμβολαίου ἢ τοῦλάχιστον μὴ ἀναγνωρίσεως τῶν ὑπερπλέον ἐξόδων τῶν λοιπῶν τυπογραφικῶν φύλλων.

Ὁ κ. *Ὁ. Ἀνδρεάδης* παρατηρεῖ ὅτι περὶ

τῶν λεπτομερειῶν ἀρμόδιον εἶναι νὰ σκεφθῇ τὸ φιλολογικὸν τμήμα καὶ εἶτα ὁ Σύλλογος Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν τυπογραφικῶν φύλλων φρονεῖ ὅτι εἶναι δύσκολον ὁ Σύλλογος νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τῶν ὑπερβάσεων τῶν ἐκδοτῶν.

Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι συζητεῖται τὸ ζήτημα ἤδη ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας ταύτας θὰ ὀρίσῃ τὸ φιλολογικὸν τμήμα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιστολῆς τοῦ δωρητοῦ.

Ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος*, δι' οὗς λόγους καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ, κηρύσσεται κατὰ τῶν παραφράσεων, ὑποστηρίζει δὲ τὴν γνώμην τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος καὶ φρονεῖ ὅτι ληταὶ καὶ ἐπαρκεῖς σημειώσεις θὰ συντελέσωσι πρὸς ἀκοπον ἀνάγνωσιν τοῦ ἀρχαίου κειμένου καὶ φέρεי ὡς παράδειγμα τὰς *Φοινίσσας* τοῦ Βερναρδάκη καὶ τὴν *Κόρου Ἀνάβασιν* τοῦ Πανταζίδου. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἄλλων κατὰ τῆς παραφράσεως λόγων προσθέτει ὅτι αὕτη εἶναι κατ' ἐξοχὴν δύσκολος καὶ ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέραν ἰδιοφυίαν καὶ φέρεи ὡς παράδειγμα ὅτι ἐκ τῶν τόσων λογίων μόνον ὁ *Ἄ. Βλάχος* εὐρέθῃ ὅπως ἐπιτυχῶς παραφράτῃ τὸν Οἰδίποδα Τύραννον, ἀναγνωρίζον δὲ τὴν τοιαύτην ἱκανότητα τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἔθρικὸν Πανεπιστήμιον ἀνέθηκεν αὐτῷ τὸ ἔργον ἀντὶ 6,000 δραχμῶν. Ἐὰν ἔξῃ ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Βερναρδάκης θὰ ἠδύναντο καὶ οὗτοι νὰ παρουσιάσωσιν ἐπιτυχεῖς μεταφράσεις. Ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὑπάρξωσιν εἰς τὸ μέλλον τοιοῦτοι πρέπει νὰ προὔπάρξωσιν οἱ σχολιασταὶ καὶ οἱ κριτικοί, ἐφ' ὧν νὰ ἐρεισθῶσιν. Ὡς πρὸς τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ὑποστηρίζει ὅτι τοῦτο εἶναι συμβόλαιον, οὗ ἐγγραψτῆς ἡ Σύγκλητος, ὅπερ ὁ Σύλλογος δὲν δικαιούται νὰ θίξῃ, ἀπεφάνθη δὲ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου πρό τιων ἐτῶν καὶ ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. *Ὁ. Ἀνδρεάδης* ὑποστηρίζει τὰς γνώμας τοῦ κ. *Μ. Αὐθεντοπούλου* καὶ ἐπὶ τῶν δύο ζητημάτων. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου τούτου προσθέτει ὅτι ὁ δωρητῆς ἐπεδοκίμασε τὸ πρόγραμμα ἀποσταλὲν αὐτῷ δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ, κυρίως δὲ ὁ σκοπὸς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης εἶναι ἐπιστημονικός. Ὡς πρὸς τὴν παράφρασιν ἐκτὸς τῶν ἄλλων φρονεῖ ὅτι θὰ αὐξήθῃσι δι' αὐτῆς αἱ δαπάναι.

Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἀλλοιώσεως τοῦ προγράμματος, ἀλλὰ περὶ ἐφαρμογῆς. Πρὸ ἐτῶν ἄλλα ἐζήτουν.

Ὁ κ. *Δ. Δαμασκηρὸς* ὑπερμαχεῖ τῆς παραφράσεως, ἀπόδειξις δὲ τῆς χρησιμότητος αὐ-

τῆς εἶναι, λέγει, καὶ ἡ μεγάλη κατανάλωσις αὐτῶν, ἐὰν δὲ μέχρι τοῦδε μετεχειρίσθησαν αὐτὴν καὶ μαθηταὶ τόσῳ τὸ καλλίτερον· καὶ ὁ ἴδιος ἐνθυμεῖται ὅτι ἀνέγνωσε παράφρασιν τινα, ὅταν δὲ κατόπιν ἀνέγνωσε καὶ τὸ κείμενον εὖρε μεγάλην εὐκολίαν. Διὰ τῆς παραφράσεως δὲν θὰ ἀύξηθῶσιν αἱ δαπάναι ἀλλ' αἱ ἐπὶ πλέον γενησόμεναι θὰ καλυφθῶσιν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν μικρῶν ἐκδόσεων. Ὁ σκοπὸς τῆς Βιβλιοθήκης εἶναι, λέγει, ἡ ἐξ αὐτῆς ὠφέλεια τοῦ ἔθνους, ἐν ᾧ ὡς ἔχει σήμερον οὐδεὶς ἀναγινώσκει τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην, φρονεῖ δὲ ὅτι διὰ τῆς παραφράσεως ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς οὗτος.

Ὁ κύριος Δ. Οἰκονομίδης καταδικάζει τὴν παράφρασιν, φρονῶν ὅτι πάντες θὰ ἀναγινώσκωσιν αὐτὴν χάριν εὐκολίας ἀντὶ τοῦ κειμένου, πρὸς δὲ ὑπάρχει καὶ ἄλλη δυσκολία, τὸ ὅτι χωρὶς μὲν τινα παραφράζονται ἄριστα εἰς μόνην τὴν καθαρεύουσαν, ἄλλα δὲ εἰς μόνην τὴν δημοτικὴν. Διὰ τοῦτο φρονεῖ ὅτι πρέπει ὡς ὀρίζει καὶ τὸ πρόγραμμα μόνον τὰ δύσκολα χωρὶς νὰ παραφράζωνται.

Τέλος μετὰ συζήτησιν, εἰς ἣν λαμβάνουσι μέρος οἱ κ. κ. Μ. Αὐθιγιόπουλος, Δ. Οἰκονομίδης, Δ. Δαμασκηνός, Π. Γιβέριος καὶ Ν. Παπαγιαννόπουλος ἀπορρίπτεται ἡ περὶ παραφράσεως πρότασις. Γίνεται δὲ δεκτὴ ἡ γνώμη τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος καὶ ἀποφασίζεται νὰ ὀρισθῶσιν ἐν τῷ προγράμματι λεπτομερεῖς ὁδηγίαι, πρὸς τὰς ὁποίας αὐστηρῶς δεόν νὰ συμμορφῶνται οἱ ἐκδότες.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΚ΄

(Ἔκτακτος γενική).

Τῆ 2α Ἰανουαρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΑΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀνάβάλλεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν.

Ὁ Σύλλογος παμψηφεί ἀποφασίζει νὰ παραχωρηθῆ ἡ αἴθουσα διὰ τὴν δοθησομένην τῆ 5ῃ Ἰανουαρίου καλλιτεχνικὴν ἑσπερίδα ὑπὲρ τῶν σεισμοπαθῶν τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἰ. Φιλιπποῦ καὶ Ν. Παπαδημητρίου, τὸ δὲ πεντάλιρον ἐνοίκιον αὐτῆς νὰ προσφερθῆ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῶν σεισμοπαθῶν τῆς Ἰταλίας.

Ἀποφασίζεται ἐπίσης ἵνα δι' ἐπιστολῆς συλλυπηθῆ ὁ Σύλλογος τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ρώμης.

Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινεῖ ὅτι οὐδὲν ἔργον ὑπεβλήθη διὰ τὸ νομικὸν διαγώνισμα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ διαγωνισμὸς ματαιοῦται ἐφέτος.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΚΘ΄

(Ἔκτακτος εἰδική)

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Τῆ 11ῃ Ἰανουαρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΑΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος εἰσηγούμενος λέγει ὅτι τῆ 2ῆς Δεκεμβρίου 1907 ὁ ἐλλόγιμος κ. Γ. Χασιώτης δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ἀπὸ 19 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἀνήγγειλε τῷ Συλλόγῳ ὅτι δημοσιογράφοι τινὲς ὑπὸ ἀνωνυμίαν κρυπτόμενοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπέλθωσιν ἐπίκουροι τῷ Συλλόγῳ ἐν τῇ διὰ φιλολογικῶν διαγωνισμάτων ἐπιτελέσει τοῦ ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων σκοποῦ αὐτοῦ, διωργάνωσαν θεατρικὴν παράστασιν, ἣς τὸ καθαρὸν προῖον συμπληρωθὲν ὑπ' αὐτῶν εἰς 500 φρ. θέτουσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου, προσθέτει δὲ ὅτι, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπικρατοῦσαν παρ' ἡμῖν ἤκιστα παρήγορον φιλολογικὴν στείρωσιν, ἰδίᾳ ἐν τῷ ἀναγεννωμένῳ Ἑλληνικῷ θεάτρῳ, παρακαλοῦσι τὸν Σύλλογον ὅπως δεχόμενος τὸ ποσὸν καὶ κατατέμνων αὐτὸ εἰς δύο βραβεῖα ἀνὰ 250 φρ. προκηρύξῃ διαγωνίσματα,

α') Διὰ συγγραφὴν δράματος καὶ

β') Διὰ συγγραφὴν κωμῆδίας.

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς διακηρύξεως τῶν διαγωνισμάτων ἀφέθησαν εἰς τὸν Σύλλογον μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν οἱ ἐξῆς ὅροι :

α') Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν διαγωνισμὸν νὰ ᾖ ἐλευθέρᾳ εἰς πάντα ὁμογενῆ λόγιον τῆς Ὀθ. Αὐτοκρατορίας,

β') Τὸ θέμα τοῦ δράματος καὶ τῆς κωμῆδίας νὰ ᾖ κατὰ προτίμησιν εἰλημμένα ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς συγχρόνου ζωῆς ἡμῶν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἀποκλείωνται καὶ τα μὴ πληροῦντα τὸν ὅρον τοῦτον ἔργα,

γ') Τὰ ἔργα νὰ ᾖναι πρωτότυπα καὶ μὴ ὑποβληθέντα εἰς ἄλλους ὁμοίους διαγωνισμοὺς καὶ

δ') Τὸ βραβευθὸς ἔργον νὰ παρασταθῆ ἐνταῦθα, τὸ δὲ προῖον τῆς πρώτης αὐτοῦ παραστάσεως νὰ διατεθῆ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Σύλλογος εὐχαρίστως δεξάμενος τὴν τῆς αὐτῆς δωρεὰν παρεκάλεσε τοὺς χορηγοὺς ὅπως μὴ χωρισθῆ τὸ ποσὸν εἰς δύο βραβεῖα ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀλλὰ νὰ διατεθῆ ὁλόκληρον τὸ μὲν πρῶτον ἔτος διὰ δρᾶμα, τὸ δὲ κατόπιν διὰ κωμωδίαν.

Τῶν χορηγῶν ἀποδεξαμένων τὴν πρότασιν ὁ Σύλλογος κατὰ τὸν κανονισμόν ἀνέθηκεν εἰς τὸ Φιλ. Τμήμα τὴν σύνταξιν τοῦ σχεδίου τῆς προκηρῦξεως ἀγῶνος δραματικοῦ, ὅπερ ἐγκριθὲν εἰς τὰς συνεδριάξεις τοῦ Συλλόγου τῆς 28ης Ἰανουαρίου καὶ 4ης Φεβρουαρίου 1908, ἐδημοσιεύθη ἀμέσως.

Ἀγῶνες τοῦ ἀγῶνος ἐτάχθη ἡ 15η Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους, ὑπεβλήθησαν δέ·

Τῆ 2α Ὀκτωβρίου 1908 χειρόγραφον μὲ ρητὸν «Ἐρως ἀνίκατε μάχαν» καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνός».

Τῆ 15η τοῦ αὐτοῦ μηνὸς χειρόγραφον μὲ ρητὸν «Ἔργον ἑλληνικὸν μέγα θά τεχνουργηθῆ τότε μόνον, ὅταν ποτε ζωγραφηθῆ ἀγνὴ καὶ ὠραία καὶ μεγάλη ὡς εἶναι ἡ γησιὰ Ἑλληνικὴ ψυχὴ» καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ τιμὴ τοῦ Ψαριανοῦ»

Τῆ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ καὶ ἕτερον μὲ ρητὸν «Ὁ εἰς τὰς μάχας ἦρως δὲν εἶν' ἀνώτερος πολὺ ἐνὸς ἀπλοῦ σωτήρος» καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ δικαίωμα τοῦ πατρός».

Μετὰ δὲ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ὑπεβλήθησαν·

Τῆ 20ῃ Ὀκτωβρίου χειρόγραφον μὲ ρητὸν «Θαρσεῖν χρὴ τάχ' αὖριον ἔσσει' ἄμεινον»·

καὶ τῆ 23ῃ Ὀκτωβρίου χειρόγραφον ὑπὸ τὸν τίτλον «Σταυροὶ καὶ δαίμονες» καὶ μὲ ρητὸν «Fac et spera».

Ὁ Σύλλογος συμφώνως πρὸς τὰ δημοσιευθέντα ἀπέκλεισε τὰ ἔργα ταῦτα ὡς ἐκπρόθεσμα.

Ἀμέσως ἐξελέγη κατὰ τὸν κανονισμόν ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος ἡ ἑλλανόδικος ἐπιτροπὴ ἀπαρτιθεῖσα ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Χ' Χρήσιου, Π. Παλακωνσταντίνου καὶ Γ. Ἀποστολίδου, εἰς οὓς καὶ περὶδόθησαν τὰ χειρόγραφα, κρατήσαντος τοῦ Προέδρου ἐν φακέλῳ σφραγισθέντι καὶ ὑπογραφεντι παρὰ τῆς ἑλλανόδικου ἐπιτροπῆς τοὺς φακέλους ἐν οἷς ὑπῆρχον τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων. Ἡ ἑλλανόδικος ἐπιτροπὴ μελετήσασα καὶ συσκεψαμένη ἐξελεξάτο εἰσηγητὴν αὐτῆς τὸν κ. Γ. Ἀποστολίδην, συντάξαντα τὴν ἔκθεσιν, ἣτις κατὰ τὴν προκήρυξιν ἔδει νὰ ἀναγνωσθῆ ἐν εἰδικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ,

σήμερον 11 Ἰανουαρίου, ἐφ' ᾧ καὶ δίδωμι τὸν λόγον τῷ κ. Γ. Ἀποστολίδῃ.

Μεθ' οὗ κ. Γ. Ἀποστολίδης ἀναγινώσκει τὴν εἰσήγησιν αὐτοῦ, καθ' ἣν οὐδὲν τῶν ἔργων ἐκρίθη ὑπὸ τῆς ἑλλανόδικου ἐπιτροπῆς ἄξιον βραβεῖου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εἰσηγήσεως ὁ κ. πρόεδρος λέγει:

Ὡς βλέπομεν οἱ κ. κ. ἑλλανόδικαι συμβουλαὶ καὶ ἐπαίνοις ἔστεψαν κατὰ τὸ παρὸν ἔτος τοὺς πρῶτους ἀγωνισθέντας ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ τῶν μουσῶν, ἐν ᾧ ἡ ἔκφρασις τῶν ὑψίστων ἐν τῷ δράματι παραστάσεων τῆς διανοίας καὶ τοῦ ἠθικοῦ ἀγωνίζεται πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Εὐτυχῶς ὅτι ἀπὸ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ θείου Ὀλύμπου διαχέεται τὸ μέγα φῶς τῆς τῆς αὐτῆς ἐκλάμψεως τῶν προγόνων, ἀλλ' ὡς καὶ οἱ ἀγωνοθέται ὀρίζουσι καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίῶν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Προποντίδος καὶ τῶν Πριγκιπωνήσων καὶ τοῦ παγκάλου Βοσπόρου τὸ τε πνεῦμα τῶν προγόνων καὶ οἱ μουσαὶ φωτοβολοῦσι καὶ βεβαίως ἐν ταχεῖ θέλομεν στέψει καὶ πρωταθλητάς.

Ὁ ἀγὼν κατὰ τὸν κανονισμόν ἐπαναληφθήσεται καὶ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, ὅποτε ἐλπίζομεν ὅτι καὶ ἡ δάφνη καὶ τὸ ἔπαθλον στέψουσι τὸν νικητὴν.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΛΒ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 19ῃ Ἰανουαρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀνακοινοῦται ἐπιστολὴ τοῦ κ. N. Wec-klein, ἐκ Μονάχου, ἀνακοινομένου ὅτι ἔχει εἰσφέρει τὴν ὕλην τοῦ τρίτου τόμου τοῦ Αἰσχύλου καὶ ἐγκρίνοντος τὴν ἐν Λιψία ἔκδοσιν αὐτοῦ.

Ἐπίσης ἀνακοινοῦται ἐπιστολὴ τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Ἀθήναις Αὐστροουγγρικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, εὐχαριστοῦντος διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ 29ου καὶ 30ου τόμου τοῦ περιοδικοῦ καὶ αἰτοῦντος, εἰ δυνατόν, τοὺς 27ον καὶ 28ον.

Παμφηφεὶ ἀποφασίζεται ἡ ἀποστολὴ.

Ἀναγινώσκειται ἔκθεσις τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν λογαριασμῶν τοῦ δελτίου τοῦ βιολογικοῦ τμήματος, ἣτις καὶ γίνεται δεκτὴ.



Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῦται ὅτι ἐλήφθησαν πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα, ὅπως τὰ νυκτερινὰ μαθήματα ἄρξωνται τακτικῶς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ζωγραφείου ἀπὸ τῆς 2<sup>ας</sup> Φεβρουαρίου ἐλευσομένου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῖ ἐπίσης ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τὸν προσεχῆ δραματικὸν ἀγῶνα, ἀπεφασίσθη ὅπως τὰ μὲν χειρογραφα τῶν διαγωνισθησομένων ἀποσταλῶσι τῷ προέδρῳ μέχρι τῆς 15<sup>ης</sup> Σεπτεμβρίου, ἡ δὲ ἔκθεσις τῆς ἐλλανοδίκου ἐπιτροπῆς ἀναγνωσθῆ κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Νοεμβρίου, ὅπως δοθῆ τῷ θιάσῳ ὁ ἀπαιτούμενος καιρὸς πρὸς μελέτην καὶ διδασχὴν τοῦ βραβευθησομένου ἔργου.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΛΔ'

(Ἐκτακτος εἰδική).

ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

Τῆ 12<sup>η</sup> Φεβρουαρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀρξάμενης τῆς συνεδρίας ὁ κ. πρόεδρος εἰσηγεῖται τὰ ἑξῆς:

Τὴν 7<sup>ην</sup> Ἰουλίου π. ἔ. θλιβερὸν ἐξ Ἀθηνῶν τηλεγράφημα ἀνήγγειλε τὸν θάνατον τοῦ ἐκ Βερροίας τῆς Μακεδονίας ἔλκοντος τὸ γένος ἀειμνήστου Δημητρίου Βικέλα. Γνησίῳ Ἑλληνικῇ ψυχῇ ἐν Σύρῳ τὸ πρῶτον καὶ ἐν Λονδίῳ καὶ Παρισίοις κατόπιν, ἔνθα κυριαρχεῖ τὸ προγονικὸν πνεῦμα, ἐκτραφεῖσα ταχέως παρητήθη τῶν φροντίδων τῆς ἐμπορίας καὶ ἱεροφάντις λειτουργὸς τῷ λογίῳ Ἐρμῇ ταχθεῖσα καθ' ὅλον τὸν λοιπὸν βίον ἐπέδωθε εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ὑλικὴν πρόοδον καὶ εὐμερίαν σύμπαντος τοῦ ἔθνους.

Καὶ ὡς συγγραφεὺς ἱστορικῶν καὶ ἄλλων συγγραφῶν καὶ ὡς ποιητῆς καὶ λογοτέχνης ἐν τῷ διηγήματι καὶ ὡς μέλος ἐπιτροπῶν ἢ δημιουργὸς θεσμῶν πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ τεχνῶν καὶ τῶν λοιπῶν καὶ πάσης ἄλλης φιλανθρωπικῆς δράσεως, ἕνα καὶ μόνον ἐπέδωκε σκοπὸν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους, ἀναδειχθεὶς πραγματικὸς διδάσκαλος αὐτοῦ.

Ὡς τοιοῦτον τὸ ἔθνος τὸν ἄνδρα ἐθρήνησε καὶ ἐτίμησεν, ὡς τοιοῦτον δὲ μέλος αὐτοῦ καὶ ὁ Σύλλογος σὺν ἄλλαις τιμαῖς ἐψηφίσατο καὶ τὴν σύγκλησιν τῆδε τῆς συνεδρίας πρὸς μελέτην τοῦ βίου τοῦ ἀνδρός, ἵνα καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς ἐπιγινομένοις παράδειγμα μιμήσεως γέ-

νηται ἢ τοῦ ἀνδρός καθόλου ἐθνικὴ δράσις. Τὰ τῆς βιογραφίας τοῦ ἀνδρός ὁ Σύλλογος ἀνέθετο τῷ ἑταίρῳ αὐτοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδῃ, ὧστιν καὶ δίδωμι τὸν λόγον.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης, ἀνελθὼν τὸ βῆμα ἀναγινώσκει ἐκτενεστάτην μελέτην περὶ τῆς φιλολογικῆς καὶ ἐθνικῆς καθόλου τοῦ ἀειμνήστου Δ. Βικέλα δράσεως.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΛΔ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 16<sup>η</sup> Φεβρουαρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἐπιστολὴ τῆς Βασιλικῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας ἐκ Βελιγραδίου, ἀποδεχομένης πρότασιν τοῦ Συλλόγου περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν δημοσιεύσεων. Ὁ Σύλλογος μετ' εὐχαριστίας μανθάνει τοῦτο.

Ἀνακοινοῦται ἐπιστολὴ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἀποστελλούσης ὁμολογίαν ὑπ' ἀριθμὸν 26,662 ἐκ τῶν τόκων τῆς δευτέρας ἐξαμηνίας 1908 τοῦ Βασιαδεῖου κληροδοτήματος ἐκ δρ. 333.10 καὶ ἐπιταγὴν εἰς διαταγὴν τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν ἐκ φρ. 5105.25, προερχομένων ἐκ τόκων τῶν κεφαλαίων τῆς δευτέρας ἐξαμηνίας 1908 τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Σεβαστοπούλειου κληροδοτήματος.

Ἀνακοινοῦται πατριαρχικὸν πιττάκιον, ἀνακοινοῦν τὴν παραλαβὴν τῶν ὑποβληθέντων τῆ Α. Θ. Π. πρακτικῶν τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συγκροτηθεισῶν εἰδικῶν εκπαιδευτικῶν συνεδριῶν καὶ ἐκφράζον τὴν πατριαρχικὴν εὐαρέσκεϊαν.

Ἀγγέλλονται αἱ προσφοραὶ βιβλίων.

C. Chauveau: Les maitres de l'école de Paris dans la periode prés-specialistique des maladies du pharynz, du larynz et du nez. Paris 1908. Ἰ Μπίστη: Ἐγχειρίδιον ὀφθαλμολογίας μετ' εἰκόων. Ἀθῆναι 1908.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται καμψηφεὶ δεκτοὶ ὡς μέλη τακτικὰ οἱ κ. κ. Θεολόγος Θεολογῆς καὶ Θωμᾶς Κωνσταντινίδης, προτάσει τῶν κ. κ. Α. Δημοπούλου, Β. Ρίτσου καὶ Δ. Βαρσάμη, καὶ Χαρ. Γούδας, διδάσκαλος, προτάσει τῶν κ. κ. Λ. Λιμαράκη, Β. Ρίτσου καὶ Π. Μηλιώτου.

Γενομένης ἀποδεκτῆς τῆς παραιτήσεως τοῦ

τέως ειδικού γραμματέως κ. *Ι. Μακρῆ*, ἱατροῦ, ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ. Ἐκλέγεται παμψηφεί εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. *Α. Μελίδης*. Ὁ κ. *Α. Μελίδης* ἀποδεχόμενος τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ἐκφράζει εὐχαριστίας τῷ Συλλόγῳ καὶ ὑπόσχεται ὅτι θὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως φανῆ ἀντάξιός τῆς τιμῆς ταύτης.

Ἀγγέλλεται ὅτι οὐδενὸς χειρογράφου ὑποβληθέντος, παραπέμπεται τὸ ζήτημα εἰς τὸ οἰκείον τμήμα πρὸς σύνταξιν νέας προκηρῦξεως τοῦ νομικοῦ ἀγῶνος.

Ἀποφασίζεται ὅπως σταλῶσιν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα αἱ ἀποφάσεις τῶν συνεδριῶν τοῦ παρόντος Συλλογικοῦ ἔτους, ὡς τοῦτο ἐγένετο καὶ πέρυσιν.

Συμφώνως ταῖς ἀποφάσεσι τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν περιλαμβανούσας εὐχάς, ὧν ἡ πραγματοποίησις ἀνατίθεται τῷ Συλλόγῳ, ἀποφασίζονται τὰ ἐπόμενα:

α') Διὰ τὴν προκήρυξιν τοῦ διαγωνισμοῦ περὶ ἐκπονήσεως εἰδικοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος τῶν γλωσσικῶν διαλέξεων καὶ ἐν γένει τοῦ προγράμματος τῶν νηπιαγωγείων τοῖς ξενοφώνοις ἔλλησιν ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖῳ ὅπως, μετὰ τῶν τμημάτων φιλολογικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ συντάξῃσι τὰς λεπτομερείας τοῦ προγράμματος τοῦ διαγωνισμοῦ.

β') Διὰ τὴν σύνταξιν ἰδιαίτερου ἀναλυτικοῦ προγράμματος διὰ τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις ἀνατίθενται αἱ λεπτομερείαι εἰς τὸ προεδρεῖον μετὰ τοῦ βιολογικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος.

γ') Διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς γυμναστικῆς εἰς τοὺς νῦν διδάσκοντας ἐν ταῖς ἀπτικαῖς σχολαῖς ἀποφασίζεται ὅπως ὁ Σύλλογος ἀναλάβῃ τὴν δαπάνην τῆς διδασκαλίας ταύτης γενησομένης κατὰ τὸ θέρος, παρακληθῶσι δὲ τὰ σεπτὰ Πατριαρχεῖα ὅπως ὑποχρεωθῶσιν οἱ διδάσκοντες νὰ προσέλθωσιν εἰς τὰ μαθήματα ταῦτα.

δ') Διὰ τὸ ζήτημα τῆς μεταφράσεως καὶ διαδόσεως τῶν ἐγχειριδίων περὶ χειροτεχνίας καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς εἰς τοὺς διδάσκοντας παρ' ἡμῖν ἐν ταῖς σχολαῖς ἀνατίθεται ἡ διακανόνισις τῶν λεπτομερειῶν εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμήμα καὶ τὸ προεδρεῖον.

ε') Διὰ τὴν συγγραφὴν ἐγχειριδίων τῆς τε βυζαντιακῆς καὶ τῆς νεωτέρας λογοτεχνίας ἀνατίθεται ἡ φροντίς εἰς τὸ προεδρεῖον καὶ τὸ φιλολογικὸν τμήμα.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ὅπως

ὁ Σύλλογος ἐνεργήσῃ ὅπου δεῖ, ἵνα τὸ χρῆμα τῶν Ζαριφειῶν ἐκπαιδευτηρίων Φιλιππουπόλεως διατεθῇ πρὸς ἴδρυσιν ἐν Κων/πόλει πλήρους διδασκαλείου πρὸς εἰδικὴν καὶ πρακτικὴν προκατάρτισιν τῶν διδασκάλων καὶ γενικῶς πρὸς διδασκαλίαν τῆς γλώσσης εἰς τοὺς ζενογλώσσους Ἑλληνας.

Ὁ Σύλλογος ἀνατίθησι τὴν φροντίδα τῷ προεδρεῖῳ.

Ἀποφασίζεται προτάσει τοῦ προεδρεῖου ὅπως, καθ' ὃν χρόνον γενήσεται ἡ διδασκαλία τῆς γυμναστικῆς εἰς τοὺς νῦν διδάσκοντας, νὰ γίνωσι συγχρόνως καὶ τὰ μαθήματα τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς τὰ ἀποφασισθέντα ὑπὸ τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν καὶ μὴ ἐκτελεσθέντα διὰ τὴν μὴ προσέλευσιν τῶν διδασκάλων.

Προκειμένου περὶ τῆς ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου κατακειμένης ἀφθονωτάτης γλωσσικῆς ὕλης καὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς, ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ὅπως γραφῇ τῇ ἐπιτροπῇ, εἰς ἣν ἀνετέθη ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἡ σύνταξις τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἵνα ἀναλάβῃ ἀντὶ ἐπιδόματος τῷ Συλλόγῳ τὴν δημοσίευσιν τῆς ὕλης ταύτης. Ὁ Σύλλογος ἀνατίθησιν εἰς τὸ προεδρεῖον τὴν κατάλληλον ἐνέργειαν.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρει ὅτι ἐνεγράφησαν 45—50 μαθηταὶ εἰς τὴν νυκτερινὴν σχολὴν καὶ ὅτι κατηρτίσθησαν δύο τάξεις, μία ἡ τῶν ἀναλφαβήτων καὶ ἑτέρα τῶν γνωρίζοντων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ὑποδαιρεθεῖσα εἰς δύο τμήματα ἀναλόγως τῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν. Τούτων ἕνεκεν ἐδέησε νὰ προσληφθῇ καὶ ἕτερος διδάσκαλος, δι' ὃν αἰτεῖται νέαν πίστωσιν,

Ὁ Σύλλογος ψηφίζει δαπάνην δεκάλιρον.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΛΕ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 2α Μαρτίου 1909.

Προεδρία κ. *Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ*, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν 22 Δεκεμβρίου 1908 καὶ 16 Φεβρουαρίου 1909.

Ἀνακοινούται ἐπιστολὴ τοῦ κ. *André Bourgeon*, ἀγγέλλοντος ὅτι ὁ κ. *H. Rothchild* ἀποστέλλει συνδρομὴν τοῦ *Cahier de la Quinzaine*

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι, ὅταν ἐγένετο σκέψις περὶ ἰδρύσεως νυκτερινῆς σχολῆς, τὸ προεδρεῖον ἀπεφάσισε μετὰ τῆς ἐφορείας ὅπως αὕτη ἀποτελῆται ἐκ μιᾶς καὶ μόνης τάξεως ἀγραμμάτων. Ἐνεκα τῆς πληθῆος ὁμῶς τῶν μαθητῶν ὁ Σύλλογος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιψηφίσῃ μεγαλειότερον ποσὸν πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν. Ἐπιβάλλεται δὲ ἡ ἐξεύρεσις πόρων, καθόσον ἐν τῇ προηγουμένη συνεδρίᾳ ἐγένετο λόγος περὶ προσθήκης καὶ τρίτης ἀνωτέρας τάξεως ἀπαιτουμένης ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν.

Ὁ Σύλλογος ἀποφασίζει παμψηφεί τὴν διενέργειαν συνδρομῶν καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς τάξεσι τῶν συντεχνιῶν καθότι τὸ ἐκ τῆς θεατρικῆς παραστάσεως προϋπολογισθὲν ποσὸν δὲν θὰ ἐπαρκέσῃ.

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς 22ας Δεκεμβρίου 1908, ἡ γνωμοδότησις τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος ἐπὶ τοῦ θέματος, ὅτι ἡ ἐκδοσις τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης γίνεται συμφώνως πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Γ' ἄρθρου τοῦ προγράμματος, πρὸς ὠφέλειαν δηλαδὴ τῶν ἀποφοίτων γυμνασίων, ψηφίζεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι πρόκειται νὰ συζητηθῇ τὸ δεύτερον θέμα περὶ βραδυπορίας τῆς ἐκδόσεως.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὸ φιλολογικὸν τμήμα γνωμοδοτεῖ ὅπως μετὰξὺ τῶν κατὰ τὸ ΙΑ' ἄρθρον προσκαλουμένων ἐκδοτῶν συγκαταχρηθῆσιν καὶ ἐκεῖνοι τῶν πεπειραμένων καὶ ἰκανῶν ἐλλήνων φιλολόγων, γνωστῶν δὲ ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, ὅσοι προτείνονται ὑπὸ τινος μέλους τοῦ τμήματος. Τῆς προτάσεως δὲ ταύτης κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτῆς γενομένης ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας, ὑποχρεοῦται ὁ προτεινόμενος νὰ ὑποβάλῃ τοῦλάχιστον πέντε τυπογραφικῶν φύλλων ὕλην ἐκ τε τῆς εἰσαγωγῆς, καὶ τῶν ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων καὶ κριτικῶν ὑπομνημάτων, ἡ δὲ ὀριστικὴ ἀποδοχὴ τῆς ἀναθέσεως τῆς ἐκδόσεως γίνεται ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῶν μελῶν τοῦ τμήματος μετὰ ἠτιολογημένην γραπτὴν ἔκθεσιν ἐκάστου μέλους.

Ὁ κ. Δ. Δαμασκηνός ἐρωτᾷ τὸν κ. πρόεδρον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῆς γνωμοδοτήσεως, ἐὰν ἐζητήθησαν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀειμνήστου Χρηστάκη Ζωγράφου πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ τὸν τότε πρόεδρον κ. Α. Χρηστίδην.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι τὸ γραφεῖον,

καίτοι, καθ' ὅλην τὴν δεκαπενθημερίαν ἐζήτησε, δὲν ἀνεῦρε τοιαύτην πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπιστολὴν, ὅσον ὁμῶς ἀφορᾷ τὴν τοῦ κ. Α. Χρηστίδου, ταύτην ἐζήτησε παρ' αὐτῶ, ὁ δὲ κ. Χρηστίδης ἔθηκεν αὐτὴν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ.

Ἴνα κατανοηθῇ δὲ ἡ ἀπάντησις ὀφειλομένη νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ τότε πρόεδρος κ. Α. Χρηστίδης ἐζήτησεν ὄχι μόνον αἱ ἐκδόσεις νὰ γίνονιν κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ δωρητοῦ ἀλλὰ καὶ νὰ μεταβληθῇ ἐν μέρει ὁ σκοπὸς περιλαμβάνων καὶ τὴν μετάφρασιν νεωτέρων ξένων συγγραμμάτων.

Ὁ αἰδίδιμος Χρηστάκης Ζωγράφος τὸ δεύτερον τοῦτο δὲν ἐδέχθη, ἀλλὰ ἐπιμένων εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλληνῶν συγγραφέων, θεωρεῖ τοῦτο ὡς λίαν διδακτικὸν καὶ ἰδίᾳ διὰ τοὺς Ἑλληνας, διακαίόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου ὅπως αἱ ἐκδόσεις γίνωσιν προσιταὶ εἰς πάντας τοὺς ἀπὸ τῶν γυμνασίων ἀποφοίτους, προάγωσι δὲ συγχρόνως τὴν ἐλληνικὴν φιλολογικὴν ἐπιστήμην.

Ὁ κ. Γ. Χασιώτης λέγει ὅτι, πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπιστολὴ ὡς ἐνθυμεῖται δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἦτο ἰδιωτικὴ πρὸς τὸν τότε πρόεδρον κ. Α. Χρηστίδην, ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς εἶχε γράψῃ τὴν ἐπιστολὴν ἐν τῇ ἰδιότητί του ὡς γραμματεὺς ἀναφέρει ὅτι πράγματι διαλαμβάνονται ἐν αὐτῇ ὅσα ὁ κ. πρόεδρος εἶπεν.

Ὁ κ. Δ. Δαμασκηνός λέγει ὅτι, κατόπιν τῶν ἀποκαλύψεων τούτων, ἡ ἀπόφασις ἐπὶ τοῦ πρώτου θέματος δὲν καθιστᾷ ὀλοσχερῶς προσιτοὺς τοὺς συγγραφεῖς εἰς τοὺς ἀποφοίτους γυμνασίων.

Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι αἱ μεταφράσεις δὲν εἶναι ἀντιπαιδαγωγικαὶ διότι διὰ τὴν σπουδὴν τῶν μὴ ὀμιλουμένων γλωσσῶν ἀπεδείχθη ἤδη καὶ ψυχολογικῶς ὅτι καὶ τὰ γλωσσάρια, κυρίως δὲ αἱ μεταφράσεις θεωροῦνται καὶ φυσιολογικῶς ἀπαραίτητοι καὶ τὸν κόπον προλαμβάνουσαι καὶ τὴν εὐκόλον ἐπιτρέπουσαι πολλοῦ καιμένου μελέτην καὶ τὴν ἀκοπωτέραν ἀποτύπωσιν εἰς τὸ ψυχολογικὸν κέντρον τῶν τε συμβόλων τῶν ἀγνώστων λέξεων καὶ τῶν γραμματικῶν μεταβολῶν καὶ συντακτικῶν σχηματισμῶν, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς ληφθεῖσαν ἀπόφασιν συνωδᾷ τῶ κανονισμῶ.

Ἀνάγκη δὲ νὰ ἀρχίσωμεν τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ δευτέρου μέρους τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος.

Ὁ κ. πρόεδρος ὑπενθυμίζει ὅτι ἐπειδὴ

ὑπῆρχεν ἀσάφειά τις ἐν τῇ διατυπώσει τῆς γνωμοδοτήσεως ταύτης ἐζητήθησαν καὶ ἐδόθησαν ἐκ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος αἱ ἐξῆς ἐξηγήσεις.

Ὅτι κατὰ τὸ ΙΑ' ἄρθρον δύο τρόποι προτείνονται, ὅπως ἀναθέσῃ ὁ Σύλλογος εἰς φιλόλογόν τινα τὴν ἔκδοσιν συγγραφῆως τινός. Τὸ φιλολογικὸν τμήμα προτείνει καὶ τρίτον τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ προσκαλῆται λόγιός τις γνωστός ἐκ συγγραφῶν του ὅστις θὰ ὑποβάλλῃ ἔργα κριθησόμενα οὐχὶ ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος γνωμοδοτοῦντος, ὅπως ὀρίζει ἡ πρότασις αὐτοῦ.

Ὁ κ. Π. Τιβέριος λαμβάνων τὸ λόγον ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ὅτι αὐτοὶ οἱ ὡς χθὲς ὑπερμαχοῦντες τῆς ἀκεραίας τηρήσεως τοῦ προγράμματος ἔρχονται νὰ προτείνωσι κατάργησιν ρητοῦ αὐτοῦ ἄρθρου, ἐνῶ τὸ ζήτημα τῆς παραφράσεως ἀπερίφθη ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ προφάσει παραβιάσεως τοῦ προγράμματος.

Ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ διὰ τὴν βραδυπορίαν τῆς ἐκδόσεως καὶ διὰ τοὺς ὀλίγους μόνον τόμους, οἵτινες μετὰ πάροδον τόσων ἐτῶν ἐξεδοθησαν. Βεβαίως πρέπει νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος διευκολύνσεως, μολοντί ἡ γνώμη τοῦ δωρητοῦ ζῶντος ἔτι ἦτο ἡ κρίσις τῶν ἔργων τῶν ἐκδοτῶν νὰ γίνηται εἰς Ἀθήνας.

Ὁ κ. Ὁ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταβάλωμεν τὸ πρόγραμμα.

Ὁ κ. πρόεδρος ὑπενθυμιζει ὅτι ὁ Σύλλογος ἀκριβῶς ἐζήτησε παρὰ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος τὴν τήρησιν τοῦ προγράμματος, ὅπερ ὡς γνωστὸν κατεπατήθη ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς τῆς ψηφίσεως αὐτοῦ. Ἡ γνώμη ὅμως περὶ μὴ μεταβολῆς τοῦ προγράμματος εἶναι ἐσφαλμένη. Τὸ πρόγραμμα δὲν ἀποτελεῖ τὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου, ἀλλ' εἶναι σχέδιον τοῦ Συλλόγου πρὸς πραγματοποίησιν τῆς θελήσεως ἀποσκοπούσης τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀποφοίτων γυμνασίου καὶ τὴν πρόοδον τῆς κριτικῆς ἐπιστήμης. Δυστυχῶς κατεδείχθη πασιφανῶς ὅτι διὰ τοῦ προγράμματος ὁ σκοπὸς δὲν ἐπετεύχθη καὶ ἐπομένως δικαίωμα ὁ Σύλλογος ἔχει νὰ σκεφθῇ πῶς πράγματι θὰ ἐκπληρωθῇ ὁ σκοπὸς τοῦ διαθέτου.

Ὁ κ. Δ. Δαμασκηνὸς συμερίζεται τὴν γνώμην ταύτην, ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ προσθέτει ὅτι καὶ ἑτέρα ἀπόδειξις εἶναι καὶ ἡ μὴ πώλησις οὐδενὸς τῶν ἐκδοθέντων σωμάτων Ἀλλὰ

καὶ ἐκεῖ ἐνθα δωροῦνται, ταῦτα πολλάκις αὐτὸς ὁ ἴδιος συνήνητσε τελείως ἄχρηστα μὴδὲ τῶν φύλλων κοπέντων ἔτι.

Ὁ κ. Ὁ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι ἐκ τῶν παρὰ τῷ Συλλόγῳ εὑρισκομένων σωμάτων δὲν δύναται τις νὰ κρίνῃ κατὰ πόσον ἠυδοκίμησεν ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη. Τὰ ἐν τοῖς ὑπογεῖοις κατακείμενα, ὡς ἐπαναλαμβανεται κατὰ κόρον, σώματα εἶναι προωρισμένα ὅπως παρέχονται δωρεὰν εἰς τὰς σχολάς, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐδόθησαν καὶ παραμένουν δὲν ἔπεται ὅτι ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη ἐναυάγησεν.

Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι καὶ ἂν τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις, δὲν ὁμολογεῖται ἐν τούτοις ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου ὅτι καὶ τὰ εἰς τοὺς ἐκδότας διδόμενα σώματα δὲν πωλοῦνται. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης ἔχει ἐπιστολὴν τοῦ κ. Μωραίτου δι' ἧς δηλοῦται ὅτι ἐν καὶ μόνον τεύχος ἐπωλήθη ἐκ τοῦ α' τόμου τοῦ Πλάτωνος καὶ ὅτι οἱ τόμοι τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ Δ. Βερναρδάκη εὑρίσκονται ἀπώλητοι εἰς ἀποθήκην ἐμπορίου τινός. Τὰ τοιαῦτα δέον νὰ γνωσθῶσιν ὅπως ὁ Σύλλογος δυνήθῃ νὰ σκεφθῇ καὶ ἀποφασίσῃ ἐν ἐπιγνώσει τῶν πραγμάτων.

Ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἀπορεῖ καὶ λυπεῖται διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ συμφωνεῖ ὅτ. δέον νὰ ληφθῶσι σύντονα μέτρα ὅπως ἡ ἔκδοσις γίνῃ προσιτωτέρα.

Ὁ κ. Α. Δημόπουλος τὴν πρότασιν τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος δὲν θεωρεῖ ὡς τρίτον τρόπον ἀλλ' ἀπλῶς ὡς ἐρμηνεῖαν τοῦ τρόπου τῆς προσκλήσεως τῶν ἐκδοτῶν.

Οἱ κ. κ. Π. Τιβέριος, Β. Ρίτσος καὶ Ὁ. Ἀνδρεάδης ἀντικρούουν αὐτὸν παρατηροῦντες ὅτι τούναντίον εἶναι τρίτος τρόπος, διότι ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ΙΑ' ἄρθρου πρόκειται περὶ ἐπιστημονικῶν κορυφῶν εἰς ἃς ἀνεξετάστως δίδεται ἡ ἔκδοσις, ἐν τῷ δευτέρῳ πρόκειται περὶ τῶν αἰτούντων ἀλλ' ὑποχρέων νὰ ὑποβάλωσι τὴν ἐργασίαν αὐτῶν εἰς καθηγητὰς ἐν Ἀθήναις, ἐν δὲ τῷ προτεινόμενῳ ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος πρόκειται περὶ ἐκλογῆς ἐκδότου καὶ οὐχὶ περὶ προσκλήσεως καὶ ἐκτιμήσεως τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα κατὰ προτίμησιν.

Ὁ κ. Π. Τιβέριος παρατηρεῖ ὅτι πρόκειται περὶ προτάσεως ἀποσκοπούσης τροποποιήσιν, ἐνῶ διὰ τὸ ζήτημα τῆς προσιτωτέρας ἐκδόσεως ἐπρυτάνευσεν ἡ συντηρητικὴ ἰδέα τῆς μὴ ἀλλοιώσεως τοῦ προγράμματος οὐδὲ

κατὰ κεραϊάν. Προτείνει λοιπόν τὴν ἀπόρριψιν τῆς γνώμης τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος.

Ὁ κ. Ὁ. Ἀνδρεάδης ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅπως γίνῃ δεκτὴ ἡ εἰσήγησις τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος

Μετὰ συζήτησιν ὁ κ. Γ. Χασιώτης διατυποῖ τὴν ἐξῆς πρότασιν :

«Μὴ τροποποιηθείσης ἐπὶ τὸ προσιώτερον τῆς ἐκδόσεως συμφώνως πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ 5ου ἄρθρου τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ὁ Συλλογος δὲν βλέπει τὴν ἀνάγκην νέας προσθήκης εἰς τὸ ΙΑ' ἄρθρον.

Ἡ πρότασις γίνεται παμψηφεί δεκτὴ.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΛΣ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 12ῃ Μαρτίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς προφυλάξεως τῶν ἡμετέρων παιδῶν ἀπὸ προπαγανδικῶν ἐπιδράσεων, ἀναγνωσκονται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως αἱ ἐξῆς γνώμαι τοῦ προεδρείου.

α') Νὰ συσταθῇ εἰς τὰς ἡμετέρας ἐν γένει σχολὰς ὅπως δέχωνται πάντα προσερχόμενον ἐκ προπαγανδικῆς σχολῆς παρέχοντες αὐτῶν πᾶσαν εὐκολίαν.

β') Νὰ συσταθῇ ὅσον τάχος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἔκτακτος προσωρινὴ ἐμπορικὴ σχολὴ διὰ τοὺς μένοντας μῆνας τοῦ τρέχοντος σχολικοῦ ἔτους.

γ') Νὰ διενεργηθῶσι συνδρομαὶ διὰ τὴν κάλυψιν τῶν δαπανῶν.

δ') Ἐν περιπτώσει μὴ εὐρέσεως τοῦ ἀπαιτουμένου κτιρίου νὰ παραχωρηθῶσιν αἴθουσαι τοῦ Συλλόγου.

ε') Νὰ διενεργηθῶσιν ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα καὶ δὴ καὶ συνδρομαὶ διὰ τὴν ἰδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἀπὸ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου τῆς προαποφασισθείσης ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων Σχολῆς γλωσσῶν καὶ ἐμπορίας.

καὶ ς') Νὰ μελετηθῶσι καὶ ἐφαρμοσθῶσι ὅλα τὰ συναφῆ μέσα πρὸς ὀριστικὴν διακοπὴν τοῦ ρεύματος τῶν εἰς τὰς προπαγανδικὰς σχολὰς φοιτῶντων μαθητῶν καὶ πρὸς πρόσληψιν αὐτῶν εἰς τὰς ἡμετέρας.

Ἐπακολουθεῖ συζήτησις, καθ' ἣν ἡ πρώτη

γνώμη, περὶ τοποθετήσεως τῶν μαθητῶν εἰς σχολὰς ἑλληνικὰς, γίνεται παμψηφεί δεκτὴ ἄνευ τροποποιήσεων.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας γνώμης, ἀφορώσης τὴν προσωρινὴν σχολὴν διὰ τοὺς ὑπολειπομένους μῆνας, ἀποφασίζεται ὅπως συσταθῇ τοιαύτη, τριτάξιος ὅμως ἀντὶ διταξίου.

Ἐπὶ τῆς τρίτης, τῆς σκοπούσης τὴν διενέργειαν συνδρομῶν, ἀγγέλλεται ὑπὸ τοῦ προέδρου ὅτι ἡ ἐφημερίς «Πρόδοξ» ἤνοιξε κατάλογον συνδρομῶν, ἃς θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου. Ἀποφασίζεται παμψηφεί ὅπως ἡ διενέργεια αὕτη ἀνατεθῇ εἰς τὴν σχηματισθησομένην ἐπιτροπὴν.

Ἐπὶ τῆς τετάρτης γνώμης, περὶ παροχῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου, ἀνταλλάσσονται γνώμαι πολλαί, ἀποφασίζεται δὲ παμψηφεί ὅπως ἐν ἐσχάτῃ μόνον ἀνάγκῃ χρησιμοποιοθῇ μέρος τοῦ Συλλόγου προσωρινῶς. Ὁ κ. Χ. Χαραλαμπείδης ἀντιτίθεται λέγων ὅτι τὸ κτίριον τοῦ Συλλόγου ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιοθῇ δι' ἄλλον σκοπὸν.

Ἡ πέμπτη γνώμη, περὶ ἰδρύσεως σχολῆς γλωσσῶν καὶ ἐμπορίας, παμψηφεί γίνεται δεκτὴ.

Τέλος δὲ ἐπὶ τῆς ἕκτης, τῆς ἀποβλεπούσης τὴν μελέτην καὶ ἐφαρμογὴν παντὸς μέσου πρὸς ἀνακοπὴν τοῦ ρεύματος τῆς εἰς τὰς ξένας σχολὰς φοιτήσεως ὁμογενῶν μαθητῶν, διεγείρεται ἰκανὴ συζήτησις.

Μεθ' οὗ γίνεται καὶ αὕτη παμψηφεί δεκτὴ, ἀποφασίζεται δὲ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν σχηματισθησομένην ἐπιτροπὴν ἡ ἐξονύχισις ἀπασῶν τῶν λεπτομερειῶν, νὰ διαβιθασθῇ δὲ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἡ γυμνοδότησις αὐτῆς πρὸς διενέργειαν.

Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει τὸν καταρτισμὸν δύο ἐπιτροπῶν, τῆς μιᾶς μελλούσης νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἄμεσον σύστασιν προσωρινῆς σχολῆς γλωσσῶν καὶ τῆς ἄλλης μελλούσης νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς διαρκοῦς σχολῆς γλωσσῶν καὶ ἐμπορίας.

Μέλη τῆς πρώτης ὀρίζονται μετὰ τοῦ κ. προέδρου οἱ κ. κ. Α. Ζαμαρίας, Κ. Σπανούδης, Χ. Χαραλαμπείδης, Β. Ρίτσος, Α. Καζανόβας καὶ Γ. Ναοῦμ.

Μέλη τῆς δευτέρας ὀρίζονται οἱ κ. κ. Ε. Εὐγενίδης, Α. Ζαρίφης, Θ. Μαυροκορδάτος, Ι. Ἡλιάκος, Ι. Χατζόπουλος, Α. Καλθοκορέσης, Κ. Βλαστάρης, Α. Λιμαράκης, Α. Ζαμαρίας, Ν. Καπετανάκης, Κ. Σπανούδης, Ξ. Σιδερίδης, Α. Δημόπουλος, Ὁδ. Ἀνδρεά-

δης, Σ. Καζανόβας, Γ. Ἀποστολίδης καὶ Μ. Αὐθεντιόπουλος.

Εἰς ταύτην ἀνατίθεται ἡ ἴδρυσις τῆς σχολῆς γλωσσῶν καὶ ἐμπορίας, δι' ἣν καὶ διαβήματα ἐγένοντο πρὸς ἔκδοσιν τῆς σχετικῆς ἀδείας καὶ ὁ ἐρίτιμος ὁμογενῆς κ. Ε. Εὐγενίδης ἱκανὸν ποσὸν διέθεσεν.

Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ἀνατίθεται ἐπίσης καὶ ἡ ἐξέυρεσις τῶν μέσων πρὸς ἀνακοπὴν τοῦ εἰς τὰς ξένας σχολὰς ρεύματος τῶν ὁμογενῶν.

Προτάσει τοῦ κ. Σπανούδη ἀποφασίζεται ὅπως ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ὑποδικαιρεθῆ εἰς δύο τμήματα, τὸ μὲν διὰ τὸ ὑλικὸν μέρος τοῦ ζητήματος, τὸ δ' ἕτερον διὰ τὸ ἐκπαιδευτικόν.

Ἐπίσης ἀποφασίζεται ἡ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἀναλόγως τῆς παρουσιασθησομένης ἀνάγκης.

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. πρόεδρος συγχαίρων τὸν Σύλλογον διὰ τὴν τιμητικὴν ἐντολήν, ἣτις τῷ ἀνετίθη ὑπὸ τῶν σεπτῶν Πατριαρχείων, πρὸς ἃ καὶ ἡ ἐκφρασις τῆς εὐγνωμοσύνης ψηφίζεται καὶ εὐχόμενος εὐδῶσιν τοῦ ἔργου, λύει τὴν συνεδρίαν.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΧΛΖ'

(Τακτικὴ γενική)

Τῆ 20ῆ Ἀπριλίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀγγέλλεται ὅτι ὁ Σύλλογος προσκαλεῖται εἰς τὸ δεύτερον ἐν Καίρῳ ἀρχαιολογικὸν συνέδριον.

Τὸ προεδρεῖον γνωρίζει τῷ Συλλόγῳ ὅτι διώρισεν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ τὸν ἐν Αἰγύπτῳ καθηγητὴν κ. Νικόλαον Σιδερίδην.

Ὁ Σύλλογος ἐγκρίνει τὴν ἀπόφασιν τοῦ προεδρείου.

Ἀνακοινοῦνται ἐπιστολαὶ τῶν κ. κ. Ι. Χατζοπούλου, Θ. Μαυροκορδάτου καὶ Εὐσταθ. Εὐγενίδου παραιτουμένων τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς σύστασιν σχολῆς γλωσσῶν καὶ ἐμπορίας, τοῦ τελευταίου δηλοῦντος ὅτι δὲν θέλει ἀρνηθῆ τὴν ὑλικὴν αὐτοῦ ἀρωγὴν ἂν αἱ βάσεις τῆς λειτουργίας τῆς ἐν λόγῳ σχολῆς συνᾶδουσι πρὸς τὰς ιδέας του.

Ἀνακοινοῦται πρόσκλησις τοῦ Συλλόγου ὅπως μετὰσχῃ τῆς τεσσαρακονταετηρίδος τοῦ γηραιοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Κόντου.

Μετὰ συζήτησιν ἀποφασίζεται νὰ σταλῆ ἐπιστολὴ συγχαρητήριος καὶ 50 φρ. ὡς συν-

δρομὴ τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ τόμου τῆς 40ετηρίδος.

Ὁ κ. πρόεδρος πληροφορεῖ ὅτι ἤρξατο ἡ Ἐμπορικὴ Σχολὴ λειτουργοῦσα ἐν τῷ Ζωγραφείῳ Γυμνασίῳ προθύμως παραχωρηθεῖσάν ὑπὸ τῆς ἐφορείας τριῶν αἰθουσῶν.

Ψηφίζονται εὐχαριστίαι τῇ ἐφορείᾳ.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΧΛΗ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 29ῆ Ἀπριλίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ γίνονται δεκτά.

1ον) Ἡ ἔκθεσις τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Παπαδοπούλου τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος πεπραγμένων.

2ον) Ἡ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Αὐρηλ. Σπαθάρη ἐκ μέρους τοῦ κ. Γ. Ἀποστολίδου.

3ον) Κρίσεις τοῦ αὐτοῦ τμήματος ἐπὶ συγγράμματος τοῦ κυρίου Δ. Κορτογεώργη διδακτικοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐμπορικὴ Ἀλληλογραφία».

4ον) Ἐκθεσις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος ὑπὸ τοῦ κ. Ο. Ἀνδρέαδου.

5ον) Ἐκθεσις τοῦ βιολογικοῦ τμήματος ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀναγγέλλει ὅτι συνφδὰ τῷ κανονισμῷ τὴν προσεχῆ Κυριακὴν τελοῦνται αἱ ἀρχαιρεσίαι τοῦ Συλλόγου.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΧΛΘ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 1ῆ Μαΐου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναβάλλεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκονται κατὰ σειράν αἱ ἐκθέσεις τῶν κοσμητόρων ἤτοι τοῦ α' ἀντιπροέδρου, τοῦ β' ἀντιπροέδρου, τοῦ γενικοῦ γραμματέως, τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως, συνταχθεῖσα καὶ ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως, τοῦ εἰδικοῦ παραιτηθέντος, τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ταμίου.

Ἡ ἔκθεσις τοῦ λογιστοῦ ἀπουσιάζοντος ἀναβάλλεται εἰς ἄλλην συνεδρίαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῖ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐκλεγείσα ἐπιτροπὴ πρὸς ἴδρυσιν τῆς μονίμου *Σχολῆς γλωσσῶν* καὶ ἐμπορίας, διηρέθη εἰς δύο τμήματα, εἰς ἕν τῶν ὁποίων ἀνετέθη ἡ μελέτη τῆς παραπεμφθείσης ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων ἐκθέσεως μετὰ προγράμματος διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Σχολῆς, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἡ μελέτη τῶν ἀπαιτουμένων μέσων πρὸς ἀνακοπὴν τοῦ ρεύματος τῶν εἰς τὰς προπαγανδικὰς σχολὰς φοιτῶντων.

Τὸ πρῶτον τμήμα μετὰ μελέτην ἀπεδέξαστο τὰς τε σκέψεις καὶ γνώμας τῆς πρὸ δύο ἐτῶν συστάσης ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἀνάγκην, τὸ εἶδος καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς Σχολῆς ταύτης, συνέταξε δὲ καὶ τὸν μέλλοντα κανονισμὸν καὶ ἀναλυτικὸν λεπτομερές πρόγραμμα ταύτης.

Ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ τμήματος ὑπεβλήθη εἰς τὴν συνεδρίαν ὀλοκλήρου τῆς ἐπιτροπῆς καὶ μετὰ μελέτην καὶ συζήτησιν ἀνετέθη εἰς τριμελῆ ἐπιτροπὴν ἡ συντάξις ἐν ἰδίᾳ ἐκθέσει τῶν συμπληρωματικῶς προταθεισῶν γνωμῶν.

Ἡ τριμελής αὕτη ἐπιτροπὴ συντάξασα τὴν ἐκθεσιν ὑποβάλλει ταύτην εἰς τὸν Σύλλογον ἵνα τὸ ταχύτερον ἀποσταλῆ ἔνθα δεῖ διὰ τὰ περαιτέρω· καθότι, λέγει ὁ κ. πρόεδρος, τὰ Πατριαρχεῖα ἀνυπομόνως ἀναμένουσι τὴν ἐργασίαν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος, ἵνα προβῶσιν εἰς τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν τῆς ὀριστικῆς ἐφορείας τῆς Σχολῆς, ἧτις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενομένων προκαταρκτικῶν ἐργασιῶν θὰ φροντίσῃ περὶ τοῦ προγράμματος καὶ τοῦ κανονισμοῦ ὡς καὶ περὶ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων ἀπὸ Σεπτεμβρίου.

Ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος φρονεῖ ὅτι ἡ ἐκθεσις τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς δέον νὰ ὑποβληθῆ εἰς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν τμήμα ὅπως μελετηθεῖσα καὶ εἰς αὐτὸ ἐξέλθῃ τελεία τοῦ Συλλόγου.

Ἐγείρεται ζῶηρά καὶ μακρὰ συζήτησις εἰς ἣν λαμβάνουσι μέρος οἱ κ.κ. Μ. Αὐθεντόπουλος, Δ. Οἰκονομίδης, Ἀρ. Δημόπουλος, Ὁ. Ἀνδρεάδης, Β. Ρίτσος, Π. Τιβέριος καὶ λοιποί.

Ἐν τέλει γίνεται δεκτὴ ἡ γνώμη τοῦ κ. Δημοπούλου ἔχουσα οὕτω: Ὁ Σύλλογος ἀνευθύνως ὑποβάλλει διὰ τὰ περαιτέρω εἰς τὰ σεπτὰ Πατριαρχεῖα τὴν ἐκθεσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγείσης ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΜ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 3ῃ Μαΐου 1909.

### ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Προεδρία κ. Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκθέτει τοὺς λόγους τῆς ἀναβολῆς τῶν ἀρχαιρεσιῶν, ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ διὰ τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ Ἀπριλίου, προελθούσης ἐκ τῶν συμβάντων πολιτικῶν γεγονότων τοῦ Ἀπριλίου. Μετὰ ταῦτα γίνεται ἡ ἐκλογή τῶν κοσμητῶρων διὰ τὸ ΜΘ' Συλλογικὸν ἔτος.

Μυστικῆς ψηφοφορίας γενομένης ἐκλέγεται πρόεδρος καὶ αὐθις, τὸ τέταρτον, ὁ κ. Α. Διμαράκης διὰ ψήφων 16 ἐπὶ 19 ψηφοφορούντων. Ἐπέλαχον οἱ κ.κ. Γ. Ἀποστολλίδης διὰ ψήφων δύο καὶ Ξ. Σιδερλίδης διὰ ψήφου μίας.

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπὶ τῇ τιμητικῇ αὐτοῦ ψήφῳ, οὐχ ἤττον παρακαλεῖ αὐτὸν ὅπως ἀναδείξῃ διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου ἕτερον μέλος.

Ὁ Σύλλογος διὰ βοῆς καὶ χειροκροτημάτων ἐπιμένει, ὁ δὲ κ. πρόεδρος εὐννομονῶν ὑπόσχεται ὅτι, τῇ ἀρωγῇ καὶ συνδρομῇ τῶν μελῶν ἀπάντων, θὰ ἐργασθῆ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου.

Α' ἀντιπρόεδρος ἐκλέγεται ὁ κ. Β. Ρίτσος διὰ ψήφων 15, ἐπιλαχόντων τῶν κ.κ. Δ. Οἰκονομίδου, Σ. Καζανόβα, Π. Τιβερίου καὶ Ἀ. Δημοπούλου

Β' ἀντιπρόεδρος μετὰ τρίτην ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν ὁ κ. Αὐρ. Σπαθάρης διὰ ψήφων 11, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Δ. Βαρσάμη διὰ ψήφων 9.

Γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρέδης διὰ ψήφων 13, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Δ. Βαρσάμη διὰ ψήφων 6.

Εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Χ. Γούδας διὰ ψήφων 17, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Π. Μηλιώτου διὰ ψήφων 5.

Ἐφορος τῆς βιβλιοθήκης ἐξελέγη ὁ κ. Χρ. Χαραλαμπείδης διὰ ψήφων 18, ἐπιλαχόντων τῶν κ.κ. Π. Τιβερίου καὶ Α. Μαλατάκη.

Ταμίας ὁ κ. Α. Καζανόβας διὰ ψήφων 14, ἐπιλαχόντων τῶν κ.κ. Θ. Μαυρογορδάτου, Π. Τιβερίου, Π. Ἰατροπούλου, Δ. Βαρσάμη καὶ Δ. Δαμασκηνοῦ.

Λογιστὴς ὁ κ. Δ. Δαμασκηνὸς διὰ ψήφων

16, ἐπιλαχόντων τῶν κ.κ Δ. Πατρικίου, Γ. Θεοχαρείδου καὶ Δ. Μηλιώτου.

Μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἐξελέγησαν οἱ κ. κ. Γ. Ἀρτανιτῆς, Δ Πατρικίος καὶ Η Μηλιώτης, ἐπιλαχόντων τῶν κ. κ. Σ. Καζαντσα, Ἀ. Κρητικῶ, Γ. Θεοχαρείδου καὶ Δ. Οἰκονομίδου.

Μέλος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς μετὰ διπλὴν ψηφοφορίαν ἐξελέγη ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος διὰ ψήφων 14, ἐπιλαχόντων τῶν κ. κ. Β Ἀριστεβούλου καὶ Δ. Οἰκονομίδου

Ἐπιμεληταὶ ἐξελέγησαν πομπηφεὶ τῆς μὲν Ὀργανοθήκης ὁ κ. Δ Βαρσάμης, τῶν δὲ Ἀρχαιολεγεικῶν Συλλογῶν ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΧΜΑ'

(Ἑκτακτος γενική).

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΘΡΤΗ

τῇ 17ῃ Μαΐου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προεδρου.

Προϊσταμένης τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἰωακείμ τοῦ Γ' καὶ παρόντων τῆς Α. Ε. τοῦ Πρεσβυτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰ. Γρυπάρη μετὰ τοῦ γενικοῦ τῆς Ἑλλάδος Προξένου κ. Π. Σκάση καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ τῆς πρεσβείας ἀκολουθου κ. Π. Κοιτογιάννη, ταγματάρχου, τῶν σεβασμιωτάτων Συνοδικῶν, τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Α. Ε. τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας, τῶν θεοφιλεστάτων ἀγίων Ἐλαίας καὶ Παμφίλου, ἀντιπροσώπου τῆς Α. Μ. τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ ὄρου Σινᾶ, γερουσιαστῶν βουλευτῶν, τοῦ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν ἐξοχ. Ζωηροῦ πασᾶ, ἀντιπροσώπων διαφόρων σωματείων καὶ τῶν ἀνωτάτων ἐθνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων καὶ πλείστων ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλολογικοῦ κόσμου καὶ ἐπιλέκτων τῆς ἀνωτέρας ἡμῶν κοινωνίας, ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἐναρξιν τῆς συνεδρίας

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ γραμματέως ἀνάγνωσιν τῶν συγχαρητηρίων ἐπιστολῶν καὶ τηλεγραφημάτων ἐν οἷς καὶ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ π. π. οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀνθίμου τοῦ Ζ', ὁ μὲν κ. πρόεδρος ἀναγινώσκει τὴν ἔλθειν τῶν κατὰ τὴν ΜΗ' Συλλογικὴν περίδον πεπραγμένων, ὁ δὲ νέος α' ἀντιπρόεδρος κ. Β Ρισος ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Βυζαντινὸς Ἑλλητισμὸς καὶ ἡ σύγχροσις κριτικὴ».

Ἡ Α. Θ. Π. ἐκφράζει διὰ βραχέων τὴν εὐαρέσκεϊαν τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ ἀποτεινομένη πρὸς τὸν κ. πρόεδρον λέγει ὅτι ἡ Μ Ἐκκλησία εἰς ἀμοιβὴν τῆς προσεγεθείσης Αὐτῇ ὑπηρεσίας ἀναγορεύει αὐτὸν Μ Ρήτορα.

Ὁ κ. πρόεδρος λίαν συγκεκινημένος ἐκφράζει τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ τὴν βαθεϊαν αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ, εὐχαριστεῖ δὲ τὴν Α Θ Παναγιότητα διὰ τὴν φιλόστοργον Αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου μέριμναν.

Εὐχαριστεῖ ἐπίσης τῇ Α. Ἐξ. τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος, τῷ ἀντιπροσώπῳ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας, τοῖς γερουσιασταῖς, βουλευταῖς, ἀντιπροσώποις καὶ πᾶσι τοῖς παρασταῖσι κατὰ τὴν τελετὴν καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ ἸΩ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἈΧΛΗ' γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 29 Ἀπριλίου 1909.

Σεβαστὲ κύριε πρόεδρε,

Ἐλαχίστην δυστυχῶς κατὰ τὴν ἐφετινὴν περίδον παρέσχε συμβολὴν τὸ Φιλολογικὸν τμήμα εἰς τὴν καθολοὺν ἐργασίαν τοῦ γεραροῦ τούτου οἴκου, διότι ἐκτὸς τεσσάρων συνεδριῶν ἐν οἷς ἐλήφθησαν ἀποφάσεις τινὲς ἀφορῶσαι τὴν ἐκδοσιν τῆς Ζωγραφείου, καὶ μιᾶς ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Ἰ. Παπαδοπούλου «περὶ τῆς ἀνακηρύξεως κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τοῦ Ἐπισκόπου Τυρνόβου εἰς Πατριάρχην ἐπὶ ψιλῶ ὀνόματι», τὸ ἡμέτερον τμήμα εἰς οὐδεμίαν ἄλλην προέβη ἐργασίαν, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον οὐδέποτε κατὰ τὰς συνεδρίας πλείονα τῶν τεσσάρων μελῶν τοῦ τμήματος ἐνεφανίσθησαν.

Βεβαίως δὲν προτιθέμεθα νὰ μεμφθῶμεν τοὺς ἀξιότιμους συναδέλφους διὰ τὴν τοιαύτην ἀπροθυμίαν, τὴν ὅποιαν ἐπιδεικνύουσιν εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ τμήματος ἡμῶν.

Πάντες σχεδὸν τυγχάνοντες μέλη τοῦ καθηγητικοῦ σώματος τῆς πόλεως μας οὐδαμῶς χρόνον διαθέτοισιν οὐχὶ πλέον εἰς παρασκευὴν ἐπιστημονικῆς ἐργασίας πρωτοτύπου, ὅπως ἐπὶ τέλους φανῇ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Εὐρώπης ὅτι καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος κᾶτι κἀμνει, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸς τὰς συνεδρίας τὰς ὅλως τυπικὰς καὶ ἀκόπους ἀδυνατοῦσι νὰ προσέρχωνται.



Δυστυχῶς παρ' ἡμῖν δὲν ἐμορφώθη εἰσέτι τάξις λογίων ἀνδρῶν ὅπως ἐν Γαλλίᾳ εὐκαταστάτων καὶ πάσης βιοτικῆς μερίμνης ἀπηλλαγμένων, οἵτινες πάντα χρόνον καὶ πᾶν μέσον διαθέτουσι πρὸς ἐργασίαν ἐπιστημονικὴν καὶ ἐπομένως ἕως οὗτο μορφωθῆ τοιαύτη τάξις ἢ ἰδρυθῆ ἀνωτέρα τις σχολή, ἐν ἣ οἱ καθηγηταὶ ὀλίγας ὥρας μόνον καθ' ἑβδομάδα διδάσκοντες θὰ ἔχωσι τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν διὰ τοιαύτας ἐργασίας, τὸ ἡμέτερον τμήμα θὰ προσκόπη ἐν τῇ λειτουργίᾳ του καὶ θὰ μὲν ὑποδεέστερον τῆς ἀποστολῆς του.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἈΧΛΗ' γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 29 Ἀπριλίου 1909.

Κύριε πρόεδρε,

Ὑποβάλλομεν συμμορφούμενοι πρὸς τὸν Κανονισμὸν καὶ πρὸς τὴν ἀπὸ 10 Ἀπριλίου 1909 πρόσκλησιν ὑμῶν ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ λῆγον Συλλογικῶν ἔτος ἐργασιῶν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος.

Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν τμήμα συνῆλθεν εἰς τέσσαρας μόνον συνεδρίας καθ' ὅλον τὸ συλλογικὸν ἔτος, τὴν 25 Αὐγούστου, 2 Σεπτεμβρίου, 14 Ὀκτωβρίου 1908 καὶ τὴν 17 Ἀπριλίου 1909.

Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας συνεδρίας μετὰ συζητήσεις ἐκτενεῖς κατέληξεν εἰς ὁρισμὸν πέντε θεμάτων συζητητέων εἰς πέντε εἰδικὰς ἐκπαιδευτικὰς συνεδρίας τοῦ Συλλόγου καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ εἰσηγητοῦ δι' ἕκαστον θέμα, ὡς ἐξῆς :

1<sup>ον</sup> Διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τοὺς ξενογλώσσους Ἕλληνας. Εἰσηγητὴς ὁ κ. Α. Ζαμαρίας, γυμνασιάρχης τοῦ Ζωγράφειου.

2<sup>ον</sup> Διδασκαλία τῆς Γυμναστικῆς εἰς τὰ παρ' ἡμῖν ἀρρεναγωγεῖα καὶ παρθέναγωγεῖα. Εἰσηγητὴς ὁ κ. Α. Κρητικός, ἰατρός.

3<sup>ον</sup> Εἰσαγωγή διδασκαλίας τῆς χειροτεχνίας εἰς τὰς σχολὰς τῆς πρώτης παιδείας. Εἰσηγητὴς ὁ κ. Δ. Δαμασκηνός, διδάσκαλος.

4<sup>ον</sup> Διδασκαλία τῆς Βυζαντινῆς καὶ νεωτέρας λογοτεχνίας εἰς τὰς σχολὰς τῆς μέσης παιδείας. Εἰσηγητὴς ὁ κ. Ἰ. Παπαδόπουλος, καθηγητὴς.

5<sup>ον</sup> Διδασκαλία τῆς φιλοσοφικῆς προπαι-

δείας εἰς τὰς σχολὰς τῆς μέσης παιδείας. Εἰσηγητὴς ὁ κ. Μ. Ἀθηνάτουλος, καθηγητὴς. Ἡμέραι συγκλήσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν ὠρίσθησαν ἡ 27, 29, 30 Δεκεμβρίου 1908 καὶ ἡ 3 καὶ 5 Ἰανουαρίου 1909 καὶ ὥρα ἡ 2α μ. μ.

Προσέτι ἐλήφθησαν ἀποράσεις καὶ διευκρίνησαν κανόνες τινὲς πρὸς τακτικώτερον καὶ λυσιτελεστέρον διεξαγωγὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν, συντελούσης πρὸς τοῦτο τῆς πείρας ἐκ τῶν ὁμοίων συνεδριῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους 1907—8. Οἱ κανόνες οὗτοι περιελήφθησαν ἐν τῷ ἐκτυπωθέντι ὑπὸ τοῦ Συλλόγου Προγράμματι τῶν εἰδικῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν διὸ θεωροῦμεν παρέλκουσαν τὴν ἐνταῦθα ἀναγραφὴν αὐτῶν.

Διεξήχθησαν δὲ ὄντως μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας καὶ τάξεως αἱ ἐργασίαι τῶν ἐν λόγῳ συνεδριῶν, καὶ ὀφείλονται εὐχαριστικαὶ καὶ ἔπαινοι πρὸς πάντας τοὺς μετασχόντας τῶν συζητήσεων καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς εἰσηγητὰς πάντας, οἵτινες ἐδικίωσαν τὴν ἐπιτυχῆ ἐκλογὴν των διὰ τῶν οὐσιωδествάτων καὶ μεμελετημένων εἰσηγήσεων των.

Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τῆς 10 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. συνεπέειχ ἐπιστολῆς τοῦ Προεδρείου τοῦ Συλλόγου χρονολ. 8 Ἀπριλ. ἐ. ἔ. παρεπέμφθη εἰς τὸ ἡμέτερον Τμήμα ἐν πόνημα χειρόγραφον ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 626 ἐπιγραφόμενον : «Διονυσίου Π. Κομπογεώργη, πρῶτῃ Διευθυντοῦ τῆς ἐν Κωνσταντινῇ Ἀγγλικῆς Σχολῆς, Πρωτότυπον πρακτικὸν σύστημα πρὸς ἐμάθησιν τῆς ἐμπορικῆς ἀλληλογραφίας ξένων γλωσσῶν πρὸς χρῆσιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ αὐτοδιδασκαλίαν—Γαλλικὴ Ἐμπορικὴ Ἀλληλογραφία». —

Τοῦ συγγραφέως κ. Δ. Κομπογεώργη χιτουμένου τὴν ἐπὶ τοῦ ἔργου τούτου κρίσιν τοῦ Συλλόγου, τὸ ἡμέτερον Τμήμα ἐξελέξατο διμελῆ ἐπιτροπὴν συγκειμένην ὑπὸ τῶν κ. κ. Γεωργίου Ἀποστολίδου, προέδρου τοῦ Τμήματος καὶ Ἰ. Παπαδοπούλου, καθηγητοῦ, ὅπως μετὰ ἐξέτασιν ὑποβάλλῃ τὴν κρίσιν αὐτῆς πρὸς τὸ Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιτροπή, μελετήσασα τὸ χειρόγραφον, εὔρεν αὐτὸ ἄξιον τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Συλλόγου, ὡς ἀποτελοῦν πολῦτιμον συμβολὴν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν συλλογὴν διδασκτικῶν βιβλίων πρὸς ἐμάθησιν τῆς γαλλικῆς γλώτσης καὶ ὑπέβαλε τὴν σχετικὴν τῆς ἐκθεσιν, ἣν συνημμένως τῇ παρουσίᾳ ἀποστέλλομεν.

Δυστυχῶς ὀλίγα κατὰ ποσότητα αἱ ἔργασαι τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Τμήματος κατὰ τὸ λήγον ἔτος, καὶ αὗται ὀφείλονται μᾶλλον εἰς τὸν ἄριστον θεσμόν τὸν ἀπὸ διαιτίας ἐγκαινοσθέντα περὶ καταρτίσεως ἐιδικῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν, εἰς ἃς κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου ἐπιτρέπεται νὰ λάβωσι μέρος ἢ ἀποστείλωσι γνώμας γραπτὰς κατὰ τὸ πρόγραμμα καὶ μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου ἐκ τῶν διδασκόντων, ὡς καὶ οἱ καταγινομένοι εἰς τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν γένει.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ἈΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἈΧΛΗ' γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 29 Ἀπριλίου 1909.

Φίλοι ἑταῖροι,

Κατὰ τὸν Κανονισμόν τοῦ ἡμετέρου προσφιλοῦς Συλλόγου προσερχόμεθα ὅπως ὑποβῶμεν τὴν ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ λήγον συλλογικῶν ἔτος πεπραγμένων τῷ Ἀρχαιολογικῷ Τμήματι ἡμῶν.

Παῦρα ὡς ὀφόμεθα, ἀλλ' οὐκ ἀσήμαντα. Ἐγένοντο συνεδρίαί πεντε καθ' ὅλον τὸ ἔτος ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. *Ξενοφῶντος Σιδερίδου*, ἐκλεγέντος προέδρου κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν μετ' ἀντιπροέδρου τοῦ κ. *Κ. Μακρῆ*, ἱατροῦ, καὶ γραμματέως τοῦ κ. *Ὁδ. Ἀνδρεάδου Παρατηρηθέντος* δ' ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἱκανὰ μέλη, ἢ μᾶλλον δὲν προσήρχοντο τοιαῦτα πρὸς ἐργασίαν καὶ συγκρότησιν συνεδριῶν, προτάσει τοῦ ἡμετέρου Τμήματος ἐξελέγησαν νέα μέλη αὐτοῦ οἱ κ. κ. *Ἀν. Χρησιδῆς*, ἱατρός, *Α. Γαβριηλίδης*, ἱατρός, καὶ *Ἰω. Παπαδόπουλος*, καθηγητής, πάντες ἔχοντες ἀρχαιολογικὰς μελέτας.

Κατὰ τὰς διαφόρους συνεδρίας ἐγένοντο διάφοροι ἀνακοινώσεις.

Πρῶτος προσῆλθεν ὁ ἡμέτερος πρόεδρος, ὅστις ἀνεκοινώσατο μελέτην αὐτοῦ περὶ ἐπιτυμβίου ἐξ Ἀργυροπόλεως (Φουντοκλῆ). Ἡ πραγματεία αὕτη ἀφορμὴν καὶ βᾶσιν ἔχει δύο ἐπιτυμβίους πλάκας, τῆ πρόφρονι μερίμνῃ τοῦ ἱατροῦ κ. *Ἰω. Σταμέλου*, κατατεθείσας ἐν ταῖς ἀρχαιολογικαῖς συλλογαῖς τοῦ Συλλόγου, εὐρεθείσας δὲ ἐν Φουντοκλῆ, τῆ πάλαι Ἀργυροπόλει. Αἱ πλάκες αὗται εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσαι καὶ περιέργοι. Ἡ μὲν αὐτῶν ἀνήκει εἰς Ἰουδαῖον βαπτισθέντα Χριστιανόν,

ἄτε φέρουσα τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐπτάφωτον λυχνίαν, ἢ δέ, ἢ καὶ περιέργος καθόλου, ἔχει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «Ἐνθάδε κατὰ[ει]τε ὁ τῆς μακαρίας μνήμης, οὐ οἶδεν ὅ[υ] τὸ ὄνομα». Ὁ ἀφιερῶσας τὴν πλάκα λοιπὸν ἠγνοεῖ τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, εἰς ὃν ἀφιέρου αὐτήν. Ὁ κ. Σιδερίδης ἐξ ἐπιστολῆς Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ὀρμώμενος ἐξηγεῖ τὸ γεγονός, λέγων, ὅτι ὑφίστατο ἑταιρεία μεριμνωσα ὑπὲρ τῶν ἀπρονοήτων νεκρῶν.

Ἐν ἑτέρᾳ δὲ συνεδρίᾳ ὁ κ. Σιδερίδης ἐποίησατο ἀνακοίνωσιν περὶ *βυζαντινῆς ἐπιγραφῆς κεχαραγμένης ἐπὶ κίονος, εὐρισκομένης ἐν Ρυσίῳ (τῇ γνωστῇ Ἀρετσού)*. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη διαχωρίζει τὰ δίκαια τῶν μονῶν τῆς Θεοτόκου τοῦ Μητροπολίτου καὶ τοῦ ὁσίου Δανιήλ τοῦ Στυλίτου μετ' ἐπιτιμίου ἀναθέματος κατὰ τοῦ μετακινούντος τὸν ὄρον. Ὁ κ. Σιδερίδης, ἐκθείς τὸ ἱστορικὸν τῶν μονῶν τούτων, ἐποίησατο ἅμα λόγον καὶ περὶ τῆς θέσεως τῶν καλουμένων «τὰ Δανιήλ» καὶ ὥρισεν αὐτὴν περὶ τὴν πύλην τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ. Ἐκφράζει δὲ γνώμην ὁ κ. Σιδερίδης ὅτι τὸ περὶ τὸ νῦν Τόπ-καποῦ «Μοναστήρ μεστζίτι», ὅπερ μετετέραπῃ κατὰ τὴν ἄλωσιν ἀπ' ἐκκλησίας εἰς τζαμίον, ὅπερ δὲ ὁ μακαρίτης Πασπάτης ἐν ταῖς Βυζαντιναῖς Μελέταις περιέγραψεν ἀποφηνάμενος ὅτι εἶναι ἡ μονὴ τῶν μαρτύρων Μητροδώρας, Νυμφοδώρας καὶ Μηνοδώρας, εἶναι μᾶλλον τὸ θησαυρίσαν τὰ λείψανα τοῦ προφήτου Δανιήλ, ἐξ οὗ καὶ «τὰ Δανιήλ». Ἄλλ' ἔτι ὀριστικὴν γνώμην περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπεφυλάξατο εἰς ἄλλοτε ὁ ἀκάματος μεσαιωνοδότης.

Ὁ δὲ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Τμήματος κ. Γεώργιος Παχτικός ἀνέγνω πραγματείαν περὶ μουσικῆς παραστάσεως σωζομένης ἐπὶ πλακὸς ἐν Νικαίᾳ, ἣν παρετήρησε κατὰ τὸ ἔτος 1906, περιοδεύων ἀνὰ τὰ διάφορα χωρία καὶ τὰς κωμοπόλεις τῆς Βιθυνίας. Εἰπὼν δὲ τινα περὶ Νικαίας καὶ τῆς σημασίας αὐτῆς ἀπὸ τε ἀρχαιολογικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως, ἐκτίθησι τὰ κατὰ τὸ ἀνάγλυφον, τὸ ἔχον τὴν μουσικὴν παράστασιν. Φυλάσσεται τοῦτο ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ, παρίστησι δὲ ἀριστερὰ μὲν τῷ θεωμένῳ αἰδῶν, ὅστις ἐπὶ ἐδωλίου καθήμενος, κρατεῖ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς μουσικὸν ὄργανον, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς *πλήκτρον*, ἔτοιμον πρὸς μελωδίαν. Τὸ μουσικὸν ὄργανον, παρατηρεῖ ὁ κ. Παχτικός, φαίνεται μὲν νὰ εἶναι φόρμιγξ

μετά ἕξ χορδῶν, ἀλλὰ πιθανόν νά εἶναι καί σύριγγ μετὰ ἕξ σωλήνων. Δεξιά δέ παρίσταται ἕτερος ἀνήρ, ὅστις ὡς ἐκ τῆς στάσεως αὐτοῦ φαίνεται νά εἶναι τὰ μάλιστα συγκεκλιμένος ἐκ τοῦ ἀκροάματος. Ἡ παράστασις δέ ἐν γένει ἄδοντος καί ἀκρωμένου εἶναι τόσον ζωηρά κατὰ τὸν κ. Παχτίον, ὥστε ὁ θεατῆς νομίζει πρὸς στιγμὴν ὅτι εὐρίσκεται πρὸ εἰκόνας, ἀναμιμνησκούσης πινδαρικὴν ὠδὴν καὶ λιγυῖαν φόρμιγγα. Ὅπισθεν ἐν τέλει τοῦ ἀκρωμένου τούτου ἀνδρὸς φαίνεται ἀνὴρ ὀλόγυμος, κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς κεφαλὴν Σατύρου.

Τοιαύτη καὶ ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Παχτίου, τοιαῦτα δέ καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἡμετέρου Τμήματος κατὰ τὸ λήγον ἔτος. Εὐχόμεθα ὅπως τὸ ἐπιὸν ἔτος ὡσι ταῦτα πλείω καὶ ἄξια τῆς τοσοῦτον εἰς τὴν εὐκλείαν τοῦ Συλλόγου συντελεσάσης ἄλλοτε ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς. Εὐχόμεθα ἰδίᾳ ἐκ καρδίας ἵνα ἡ φάλαγγς τῶν περὶ τὰ Βυζαντικὰ ἀσχολουμένων εὐρυνηθῇ, καθότι εὐρεῖα ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀπολαύσεως ἀγαθοῦ, οἷον ἡ ἐθνικὴ ἱστορία, ὁ ἐθνικὸς βίος, ὁ ἐθνικὸς καθόλου πολιτισμὸς κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους ἔχοντες ἕδαφος πλούσιον καὶ ἐξόχου ἐνδιαφέροντος δι' ἡμᾶς πρέπει νά καλλιεργήσωμεν αὐτό, πρέπει ν' ἀποδείξωμεν αὐτό ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ τοῖς ξένοις. Καὶ οὗτοι δέ δοξάσουσι τότε ἡμᾶς. Ἐργασθῶμεν λοιπὸν νῦν ὅτε ἡ ἐπιπνεύσασα αὐρα τῆς ἐλευθερίας ἐνισχύει τὴν ἐργασίαν.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΛΗ' γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 29 Ἀπριλίου 1909.

Φίλοι ἐταῖροι,

Ἡ Συντακτικὴ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου Ἐπιτροπὴ κατὰ τὸ ἤδη λήξαν συλλογικὸν ἔτος εἰς τρεῖς συνελοῦσα συνεδρίας ἐκανόνισεν ἐν αὐταῖς τὴν ἐργασίαν τὴν ἀφορώσαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΛΑ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ ὀρίσασα καὶ τὴν ἐν τῷ ἰδιαίτερω τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος παραρτήματι περιληπτέαν γλωσσικὴν ὕλην. Λυπηρόν, ὅτι, εἰ καὶ ἐπανειλημμένως προσεκαλοῦντο τὰ ἀποτελοῦντα τὴν Ἐπιτροπὴν μέλη, δὲν προσήρχοντο ταῦτα ἢ καὶ τόσον εὐάριθμοι ἦσαν οἱ προσερχό-

μενοι, ὥστε δὲν ἀπετελεῖτο ἀπαρτία. Τοῦ γραμματέως μάλιστα αὐτῆς κ. Δαμασινοῦ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας παραιτηθέντος, ἔμεινεν ἡ θέσις κενή. Μεθ' ὅλα ταῦτα ὁμως καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἐκ τοῦ τυπογραφείου βραδύτητα τῆς ἐργασίας τὸ κυρίως Περιοδικὸν μετ' οὐ πολὺ ἔσται ἕτοιμον πρὸς διανομὴν, ἐκτυπωθέντος ἤδη τοῦ 14ου τυπογραφικοῦ φύλλου αὐτοῦ, ἀμα δὲ τῇ ἀποπερατώσει αὐτοῦ γενήσεται ἡ ἐναρξίς τῆς ἐκτυπώσεως καὶ τοῦ παραρτήματος τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος, τὸ ὅποιον θὰ περιλάβῃ μόνον γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Κρήτης.

Μνημονευτέον ὅτι κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐξετυπώθησαν ἐν ἰδίῳ τεύχει τὰ πρακτικὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν τοῦ ΜΖ' συλλογικοῦ ἔτους, χορηγούσης μέγα μέρος τῶν δαπανῶν (25 λίρας) τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἰωακείμ τοῦ Γ'.

Ταῦτα γνωρίζων τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ εὐχομαι ὅπως τὸ προσεχὲς ἔτος καὶ ἡ ἐναρξίς τῆς ἐκτυπώσεως γένηται ἐνωρίτερον καὶ ἡ ἐν τῷ τυπογραφείῳ ἐργασία διεξάγηται ἀνευ μακρῶν διαλειμμάτων.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ Χρ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΛΗ' γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 29 ἀπριλίου 1909.

Κύριε πρόεδρε,

Αἱ ἐργασίαι τοῦ βιολογικοῦ τμήματος κατὰ τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν ἔτος ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

Τὴν 22 Μαΐου 1908 συνελοθὲν τὸ βιολογικὸν τμήμα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Α. Λιμαράκη, ἐξελέξατο πρόεδρον μὲν αὐτοῦ τὸν κ. Α. Γαβριηλίδην, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Α. Κρητιδὸν καὶ γραμματέα τὸν κ. Α. Σαγιάννον· τοῦ τελευταίου ἀποπονηθέντος ἐξελέγη ἀντ' αὐτοῦ ὁ κ. Χ. Παπαδόπουλος.

Τὸ βιολογικὸν τμήμα συνῆλθεν εἰς 18 συνεδρίας, ἐγένοντο δ' ἐν αὐταῖς 17 ἀνακοινώσεις καὶ πολλαὶ ἰατρικαὶ παρατηρήσεις ἔχουσαι χρονολογικῶς ὡς ἐξῆς:

«Περὶ Μελιταίου πυρετοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει» παρὰ τοῦ κ. Α. Γαβριηλίδου.

«Περὶ τῆς τελευταίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιδημίας τῆς ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος» παρὰ τοῦ κ. Α. Γαβριηλίδου.

«*Περὶ κύστεων ὑδατίδων τοῦ σπληνός*»  
παρὰ τοῦ κ. **Κ. Παράδη**.

«*Περὶ πτώσεως ὀξείας δηλητηριάσεως δι' ἀντι-  
πυρίνης*» παρὰ τοῦ κ. **Πυλάδη Θεόλη**.

«*Δώδεκα περιστατικὰ ἐκ τῆς τελευταίας ἐν  
Κων/πόλει ἐπιδημίας τῆς ἐγκεφαλονωτιαίας  
μηνιγγίτιδος*» παρὰ τοῦ κ. **Μ. Φακατσέλη**.

«*Περὶ φθειριάσεως τῶν βλεφαρίδων*» παρὰ  
τοῦ κ. **Π. Ἱατροπούλου**.

«*Περὶ ἐπιπεφυκίτιδος ἐξ ἐλατηρίου*» παρὰ  
τοῦ κ. **Α. Γαβριηλίδου** μετὰ ἐπιδείξεως τοῦ  
φυτοῦ ἐλατηρίου καὶ τῶν καρπῶν αὐτοῦ.

«*Περὶ πτώσεως ἀποφράξεως ἐντέρου παρὰ παϊ-  
δίῳ*» παρὰ τοῦ κ. **Γ. Σώτροπα**.

«*Περὶ αἱμορραγικῆς μορφῆς τοῦ τυφοειδοῦς  
πυρετοῦ*» παρὰ τοῦ κ. **Α. Κρητικοῦ**.

«*Περὶ λιθιάσεως τῆς κύστεως παρὰ παισὶ*»  
παρὰ τοῦ κ. **Α. Ἀντίππα**.

«*Συμπτωματικὸν ἐμφύσημα ἐπὶ νοσημάτων  
πνευμονικῶν*» παρὰ τοῦ κ. **Α. Χρηστίδου**.

«*Περὶ καλοήθους ἀγγειοκυστικοῦ ἐπιθηλιώ-  
ματος τοῦ ἐπιπεφυκίτου τοῦ βολβοῦ*» παρὰ  
τοῦ κ. **Α. Γαβριηλίδου**.

«*Περὶ χειρουργικῆς θεραπείας τῶν ὑδατί-  
δων κύστεων τοῦ ἥπατος*» παρὰ τοῦ κ. **Α.  
Ἀντίππα**.

«*Τὰ τῆς χειρουργικῆς θεραπείας τῶν ὑδα-  
τίδων τοῦ ἥπατος, ἰδίως ὡς χειρουργοῦσιν αὐ-  
τὰς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Νοσοκομείῳ*» παρὰ τοῦ κ. **Γ.  
Σώτροπα**.

«*Περὶ ἐσφιγμένης κήλης διαφραγματικῆς*»  
παρὰ τοῦ κ. **Γ. Σώτροπα**.

«*Περὶ τῆς τομῆς τοῦ Wile*» παρὰ τοῦ κ. **Π.  
Παπανικολάου**.

Ἀνακοίνωσις τοῦ κ. **Γ. Ζηλαράκη** μετ'  
ἀναλύσεως ἀπὸ τοῦ ἀποσταλέντος τῷ Συλ-  
λόγῳ συγγραμματος τοῦ κ. **Οικονομάκη** «*περὶ  
πρωτογόνου ἀνοίας*» καὶ ἐπιδείξεως σχετικοῦ  
παθολογοανατομικοῦ παρασκευάσματος.

Τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τῶν ἐν λόγῳ ἀνα-  
κοινώσεων δὲν θέλω νὰ ἐξάρω, διότι ἀποβλέ-  
πουσιν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐν τῇ ἡμετέρῃ  
πόλει καὶ νοσοκομείοις νοσημάτων καὶ ἐπιδη-  
μιῶν, μελέτην, ἣτις ἐνδιαφέρει ἡμᾶς τε καὶ  
καὶ τοὺς τὴν ἡμετέραν ἐπιστημονικὴν κίνησιν  
παρακολουθοῦντας.

Κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας τοῦ Βιολογι-  
κοῦ τμήματος ἐπιδείξαν :

Ὁ κ. **Α. Ἀντίππας** ἄρρωστον, ἐξ οὗ ἐξή-  
ρσεν ὀστεώδη ὄγκον κατὰ τὴν δεξιάν περόνην.

Ὁ κ. **Β. Κωλεμένογλου** παιδίον φέρον  
τὴν δερμικὴν νόσον *favus spina ventosa*

εἰς δύο δατύλους χειρῶν καὶ Πόττιον κακὸν  
τῶν πρώτων ἀχενικῶν σπονδύλων.

Ὁ κ. **Α. Σαγιάνο** νέον φέροντα πολλα-  
πλᾶς ἐξοστεώσεις.

Ὁ κ. **Π. Παπανικολάου** ἄρρωστον ἐφ' οὗ  
ἐφήρμωσε τὴν ἐγγχειρητικὴν μέθοδον τῆς το-  
μῆς τοῦ **Wile**.

Ὁ κ. **Β. Ρίτσος** νέον τραυματισθέντα διὰ  
σφίρας περιστροφῆς κατὰ τὸν κρόταρον,  
τραῦμα διαμπερές.

Ὁ κ. **Κ. Παράδης** πρᾶσσειάσμα στο-  
μάχου πάσχοντος ἐκ κύστεων ὑδατίδων τοῦ  
σπληνός, καὶ τέλος

Ὁ κ. **Π. Ἱατροπούλου** δύο βολβοὺς ἐξο-  
ρυθέντας, ὧν ὁ μὲν δι' ἀποστρώτιν προσθίου  
τμήματος τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὁ δ' ἕτερος διὰ σάρ-  
κωμα τοῦ χοριοειδοῦς.

Δυσ'υχῶς δὲν ἐπετεύχθη κατὰ τὸ δια-  
δραμὸν συλλογικὸν ἔτος ὅπως οἱ ρήτορες τοῦ  
βιολογικοῦ τμήματος ποιήσωνται ἐν εἰδικαῖς  
συνεδρίασις περιλήψιν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1907  
—1908 γενομένων προόδων ἐν τοῖς κλάδοις  
τῶν ἐπιστημῶν καὶ διὰ τὸ δυσχερές τῆς  
τοιαύτης ἐργασίας γιγνομένης καθ' ἕκαστον  
ἔτος, χρονικὸν διάστημα σχετικῶς βραχύ, καὶ  
διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν καὶ καταλλήλων  
πηγῶν, εὐχὴ ὅμως ἐξεφράσθη ὅπως ἀναγρά-  
φονται μᾶλλον κατὰ τριετίαν τὰ ἐξέχοντα  
σημεῖα ἐπὶ τῆς προόδου τῆς περὶ τὰς διαφο-  
ρους εἰδικότητος τῆς ἱατρικῆς.

Τὸ βιολογικὸν τοῦ Συλλόγου τμήμα εὐχα-  
ριστίας ἐκφράζει τοῖς συναδέλφοις, οἵτινες δι'  
ἀποστολῆς ἰδίων ἔργων συνέβαλον πρὸς πλουτι-  
σμὸν τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ ἥσαν δὲ τοιοῦτοι :

Ὁ κ. **Καλλινοῦλης**, καθηγητῆς τοῦ Ἑθني-  
κοῦ Πανεπιστημίου, ἀποστείλας 4 φυλλάδια  
τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἢ «*Χειρουργικῆ*».

Ὁ κ. **Μπίστης**, ὑφηγητῆς τῆς ὀφθαλμια-  
τρικῆς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἄλ-  
λοτε πρόεδρος τοῦ Βιολογικοῦ ἡμῶν τμήματος,  
δωρήσας τόμον τῆς ὀφθαλμολογίας αὐτοῦ.

Ὁ κ. **Οικονομάκης**, ὑφηγητῆς τοῦ ἐν  
Ἀθήναις Πανεπιστημίου, ἀποστείλας 5 ἐρ-  
γασίας αὐτοῦ

Ὁ κ. **Ἰωαννίδης**, ἀποστείλας ἰδίαν μελέ-  
την δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ «*Annales de gy-  
necologie Pozzi*» περὶ αἱματοκόλλου.

Ὅπως εὐδωθῆ ἡ ἐκτύπωσις τῶν ἐργασιῶν  
τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος τῶν  
τριῶν τελευταίων ἐτῶν ἐξελέγη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν  
κ. κ. **Κρητικοῦ**, **Σώτροπα** καὶ **Ἱατροπούλου**  
πρὸς ἐπιθεώρησιν, σύμπτυξιν καὶ βελτίωσιν

τῆς μὴ δημοσιευθείσης ὕλης. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐργασθεῖσα πρὸς τοῦτο ἀπεφάνθη ὅτι ἡ ὅλη ὕλη δύναται νὰ περιληφθῇ ἐν 7 τυπογραφικοῖς φύλλοις, δι' ὃ καὶ ἐγράφη παρὰ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος σχετικὴ ἐπιστολὴ τῇ τε ἐπιτροπῇ καὶ τῷ Συλλόγῳ, ἀναλαβόντι τὴν ἐκτύπωσιν τῶν ἐργασιῶν τουτων, δι' ἧς ἐκφράζονται εὐχαρισταί.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 16 Ὀκτωβρίου 1908 τοῦ βιολογικοῦ τμήματος, συμφώνως πρὸς προϋπάρχουσαν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, ὠρίσθησαν θέματα ὑγιεινῆς τρία τὸν ἀριθμὸν, «τὸ περὶ ἀλκοολισμοῦ», «τὸ περὶ κατυργήσεως καπνοῦ» καὶ τὸ «περὶ καιοικιῶν ἐν γένει», ἀπεδέχθησαν δὲ τὴν εἰσήγησιν αὐτῶν ἐν ἐπὶ τούτῳ συνεδρίαις, τοῦ μὲν πρώτου ὁ κ. Ζηλανάκης, τοῦ δευτέρου ὁ κ. κ. Ἀπέρης καὶ Κρητικὸς καὶ τὴν τοῦ τρίτου ὁ κ. Νούλης, καθωρίσθη δὲ χρόνος πρὸς συζήτησιν τῶν θεμάτων ταύτων ἡ διακαινήσιμος τοῦ Πάσχα ἑβδομάς. Οἱ εἰσηγηταὶ τῶν θεμάτων ἦσαν ἤδη ἔτοιμοι, ἡ ἀνάγνωσις ὁμῶς αὐτῶν συνέπεσε δυστυχῶς κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν τελευταίων γεγονότων, δι' ὃ αἱ συνεδρίαὶ τῆς ὑγιεινῆς γενήσονται ἐν εὐθετωτέρῳ καιρῷ.

## ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ

### ΚΑΡΑΠΑΝΕΙΟΣ ΑΓΩΝ

Προκηρύσσεται βραβεῖον διςχιλίων καὶ ἑκατὸν πενήκοντα (2150) φράγκων τοῦ *Καραπαλείου ἀγῶνος* πρὸς σύνταξιν «*Ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων*», ἀπονεμηθησόμενον ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατ' Αὐγουστον τοῦ 1911.

Οἱ διαγωνισθησόμενοι δέον νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψει·

Α') Τὸν σκοπὸν τοῦ Ὁδηγοῦ τῆς δημοτικῆς παιδείσεως, ὅστις εἶναι κυρίως ἡ Διδακτικὴ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Β') Τὸν ὄγκον τῆς συγγραφῆς, ὅστις πρέπει νὰ ἀριθμῇ περὶ τὰ εἴκοσι τυπογραφικὰ φύλλα συνήθους 8ου σχήματος.

Γ') Ὅτι ἡ συγγραφή προῦρισται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδακτικὸν βοήθημα οὐ μόνον τῶν τροφίμων τῶν παρ' ἡμῖν Διδασκαλείων, ἀλλὰ

καὶ παντὸς δημοδιδασκάλου· ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἦναι συντεταγμένη μετ' ἐπιστημονικῆς μὲν ἀκριβείας καὶ κυριολεξίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ συντομίας, ἄνευ πολλῶν παραπομπῶν καὶ ὑποσημειώσεων.

Δ') Τὸ καθαρῶν λεκτικὸν ἰδίωμα καὶ τὸ σαφές, ἀπλοῦν καὶ ἀπείριτον ὕφος

Ε') Ὅτι ἐκδεδομένα συγγράμματα ἀποκλείονται τοῦ ἀγῶνος.

Σ') Ὅτι τὰ χειρόγραφα φέροντα ἕκαστον ρήτραν τινὰ παιδαγωγικὴν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἐπισυνημμένον ἐν ἐσφραγισμένῳ δελτίῳ, καθαρῶς γεγραμμένα καὶ εὐανάγνωστα ἀποσταλήσονται μέχρι τῆς 31 Μαρτίου τοῦ 1911 τῷ Συλλόγῳ, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὁποῦοιου τηρηθήσονται εἰς τὸ διηλεκές, δικαίου μένου τοῦ συγγραφέως ἀντίγραφον μόνον νὰ λάβῃ.

Ζ') Ὅτι ἡ κρίσις τῆς Ἑλλανοδίκου ἐπιτροπείας θὰ ἀναγνωσθῇ ἐν ἐκτάκτῳ γενικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ Ν' συλλογικοῦ ἔτους. Ἄν δὲ ἐπιβραδυνθῇ ἡ ἀνάγνωσις τῆς κρίσεως ἢ ὁ ἀγὼν παραταθῇ δι' οἰονδήποτε λόγον εἰς τὸ ἀμέσως ἐπιόν ἔτος, ὁ Σύλλογος ἀναγγελεῖ τοῦτο διὰ τῶν ἐφημερίδων.

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

##### Περὶ δημοτικῆς παιδείσεως.

α') Ἐννοία τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας, σκοπὸς καὶ ἀμοιβαία αὐτῶν σχέσις.

β') Ἡ ἐθνικὴ παιδείσις ὡς κλάδος τῆς Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης.

γ') Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ὁ σκοπός, τὰ ὄρια καὶ ἡ σπουδαιότης αὐτοῦ.

δ') Συντομωτάτη ἱστορία τοῦ παρ' ἡμῖν δημοτικοῦ σχολείου.

ε') Εἰδικὴ μὀρφωσις, προσόντα καὶ ἀξίωμα τοῦ δημοδιδασκάλου ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

##### Περὶ διδασκαλικῆς μεθόδου.

α') Ἱστορικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἀνάπτυξις τῆς διδασκαλικῆς μεθόδου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμῶς χρόνων.

β') Ἀρχαὶ τῆς διδασκαλίας καὶ μέθοδοι, μάλιστα δὲ ἡ ἀναλυτικὴ, συνθετικὴ καὶ μαιευτικὴ μέθοδος.

γ') Μορφαὶ τῆς διδασκαλίας.

δ') Μεθοδικὴ πορεία τῆς διδασκαλίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἰσχυρὸν παιδαγωγικὸν σύστημα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Περὶ προγράμματος καὶ περὶ μαθημάτων  
τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

- α') Διανομὴ τῆς διδακτικῆς ὕλης.  
 β') Πρόγραμμα καὶ ὠρολόγιον τοῦ πολυ-  
 ταξίου καὶ μονοταξίου δημοτικοῦ σχολείου.  
 γ') Ἐποπτικὴ διδασκαλία.  
 δ') Διδασκαλία τῆς πραγματογνωσίας μετὰ  
 προτύπου ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.  
 ε') Διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων  
 μετὰ προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων.  
 ς') Διδασκαλία τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος  
 μετὰ προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων.  
 ζ') Διδασκαλία τῆς ἱστορίας μετὰ προτύ-  
 που ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.  
 η') Διδασκαλία τῆς πρακτικῆς ἀριθμητι-  
 κῆς καὶ τῆς στοιχειωδестаτης γεωμετρίας  
 μετὰ προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων.  
 θ') Διδασκαλία τῆς γεωγραφίας μετὰ προ-  
 τύπου ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.  
 ι') Διδασκαλία τῆς φυσιογνωσίας μετὰ  
 προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων.  
 ια') Διδασκαλία τῆς ἰχθυογραφίας μετὰ  
 προτύπου ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.  
 ιβ') Διδασκαλία τῶν χειροτεχνημάτων μετὰ  
 προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων  
 ιγ') Διδασκαλία τῆς καλλιγραφίας μετὰ  
 ὑποδειγμάτων.  
 ιδ') Διδασκαλία τῆς ὠδικῆς μετὰ προτύ-  
 που ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.  
 ιε') Διδασκαλία τῆς γυμναστικῆς.  
 ις') Παιδιά, σχολικαὶ ἐκδρομαὶ καὶ περιπάτοι.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

## Περὶ διοργανώσεως τῶν σχολείων.

- α') Διδακτῆριον καὶ γυμναστήριον.  
 β') Σχολικὴ βιβλιοθήκη, μουσεῖον καὶ  
 σκευοθήκη.  
 γ') Διδακτικὰ ὄργανα (χάρται, σφαῖραι,  
 ἀναγνωστήριον, ἀριθμητήριον, πίνακες, θρα-  
 νία καὶ πάντα τὰ λοιπὰ διδακτικὰ ὄργανα  
 τῆς φυσιογνωσίας, γεωμετρίας, καλλιγραφίας  
 καὶ ἰχθυογραφίας).  
 δ') Σχολικὴ τάξις καὶ σχολικοὶ νόμοι (Κα-  
 νονισμός).  
 ε') Ἀρχεῖον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.  
 ς') Πειθαρχικὴ τάξις τῆς σχολῆς ὡς μι-  
 κρᾶς πολιτείας καὶ ἐνάσκησις ἀστικῶν ἀρετῶν,  
 φιλεργίας καὶ οἰκονομίας καὶ σχολικὸν τα-  
 μιευτήριον.

Θ') Ἄν ὁ μέλλων νὰ ἀποδυθῆ εἰς τὸν  
 ἀγῶνα νομίζῃ ἄλλην ἐκλογὴν, διανομὴν καὶ  
 διαίρεσιν τῆς παιδαγωγικῆς ὕλης προσφω-  
 τέραν τῆς προηγουμένης, εἶναι μὲν ἐλεύθερος  
 νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐκθέσῃ ἐν  
 τῷ προλόγῳ τῆς συγγραφῆς τοὺς λόγους,  
 δι' οὓς οὕτω διήρξεσε καὶ διένεμε ταύτην

Ἡ εἰδικὴ Ἐπιτροπεία

Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

Λ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

Α. ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ (Εισηγητής).

Ἀνεγνώσθη, συνεζητήθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν  
 δυνάμει, τῇ 24 Ἀπριλίου καὶ τῇ 24 Νοεμβρίου  
 1907, συνεδρῆσις τοῦ φιλολογικοῦ Τμήματος.

Ὁ πρόεδρος

Ὁ γραμματεὺς

ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπεβλήθη ἀναγνωσθῆν ἐν τῇ τακτικῇ γε-  
 νικῇ συνεδρῆσι τῆς 17 Δεκεμβρίου 1907 καὶ  
 ἐπεψηφίσθη ἐν τῇ τακτικῇ γενικῇ τῆς 14  
 Ἰανουαρίου 1908 συνεδρῆσι τοῦ Συλλόγου.

Ὁ πρόεδρος

Ὁ γεν. γραμματεὺς

Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ

Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ

## ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φι-  
 λολογικὸς Σύλλογος ἐπιθυμῶν νὰ θεραπεύσῃ  
 κατὰ τὸ ἐνὸν τὴν παρ' ἡμῖν παρατηρουμένην  
 σπάνιν πρωτοτύπων δραματικῶν ἔργων καὶ  
 τυχῶν πρὸς τοῦτο πεντακοσιοφράγκου ἐπι-  
 κουρίας φιλοτίμων δωρητῶν, προκηρύττει  
 δραματικὸν ἀγῶνα κατ' ἔτος ἐπαναλαμβανό-  
 μενον ὑπὸ τοῦ ἐξῆς ὄρους:

Α') Κατὰ τὸ παρὸν ἔτος προκηρύττεται  
 ἀγῶν συγγραφῆς δράματος, οὗτινος τὸ θέμα  
 πρέπει νὰ ᾖ κατὰ προτίμησιν εἰλημμένον  
 ἐκ τῶν συνθηκῶν τοῦ νεωτέρου παρ' ἡμῖν  
 βίου, ἢ δὲ γλῶσσα ἢ συνήθης καθαρεύουσα  
 ὁμαλὴ καὶ σαφής.

Β') Τοῦ ἀγῶνος τούτου συμμετέχει πᾶς  
 ὁμογενὴς λόγιος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρα-  
 τίας.

Γ') Τὰ ὑποβληθησόμενα ἔργα πρέπει νὰ  
 ᾖναι πρωτότυπα, μηδέποτε παρασταθέντα,  
 μηδ' ὑποβληθέντα εἰς ἄλλους ὁμοίους διαγω-  
 νισμούς, διδάξιμα δὲ ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα σκηνῆς.

Δ') Τὰ χειρόγραφα εὐαναγνώστως γεγραμ-  
 μένα πρέπει ν' ἀποσταλῶσι τῷ προέδρῳ τοῦ

Συλλόγου τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1909.

Ε') Ἐπὶ ἐκάστου χειρογράφου θὰ ὑπάρξη γνωμικόν, ἐντὸς δὲ φακέλου φέροντος ἐξώθεν τὸ αὐτὸ γνωμικόν, θ' ἀναγράφηται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως.

ς') Τὰ μέλη τῆς Ἑλληνοδίκου Ἐπιτροπείας ἐκλεγῆσονται ἅμα τῇ λήξει τῆς τασσομένης προθεσμίας πρὸς κατάθεσιν τῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ Φιλολογικοῦ Τμήματος τοῦ Συλλόγου ἐν δημοσίᾳ συνεδρίᾳ, προαγγελθησομένη διὰ τοῦ ἐγγωρίου τύπου.

Ζ') Ἡ κρίσις τῆς Ἑλληνοδίκου ἐπιτροπείας θ' ἀναγνωσθῇ ἐν ἐκτάκτῳ γενικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ, συγκροτηθησομένη κατὰ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1910, ὁπότε καὶ θ' ἀ

πονημηθῇ τῷ νικητῇ τὸ 500σιόφραγκον γέρας.

Η') Τὸ βραβευθησόμενον ἔργον θὰ παρασταθῇ ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ἵνα τὸ προῖν τῆς παραστάσεως ταύτης χρησιμεύσῃ ὡς βραβεῖον χάριν τῆς εἰς τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπαναλήψεως τοῦ ἀγῶνος.

Θ') Τὰ χειρόγραφα τῶν εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀποσταλησομένων ἔργων μετὰ τὴν κρίσιν θέλουσι κατατεθῆ εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Συλλόγου, ὁπόθεν οἱ διαγωνισθέντες δικαιουῦνται ἀπλῶς νὰ λάβωσιν ἀντίγραφα αὐτῶν.

Συνταχθὲν ἐνεκρίθη ἐν τῇ τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1908 συνεδρίᾳ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος.

Ὁ πρόεδρος

Ὁ γραμματεὺς

ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

## ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΗ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1908—1909

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ Τῷ ΣΥΛΛΟΓῳ,

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἈΧΜΑ' ἕκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς τῇ 17ῃ Μαΐου 1909, ὑπὸ τοῦ προέδρου κ.

Λ. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

*Παναγιώτατε Δέσποτα,*

*Ἐξοχώτατε Κύριε Πρεσβευτά,*

*Φιλόμουσον ἀκροατήριον,*

Τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτελειώθησαν ἔτη, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἄνδρες ὁμογενεῖς τῆς ἀμέσου πρὸ ἡμῶν γενεᾶς, ἡγουμένου τοῦ συλλαβόντος τὴν ἰδέαν Ἡροκλέους Βασιάδου, συγκαλέσαντες τοὺς τὰ πρῶτα ἐν τοῖς γράμμασι, ταῖς ἐπιστήμασι καὶ παντὶ καλῷ διακρινομένους, προέβησαν εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

Σκοπὸς ἐτάχθη ἡ μελέτη καὶ διάδοσις τῆς προγονικῆς σοφίας καὶ ἡ συστηματικὴ ἐν παντὶ κλάδῳ τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ τῶν ἄλλων γνώσεων καὶ τῶν ἔργων καὶ τῆς παιδείας προαγωγή.

Μέγα τὸ ἀνεγερθὲν στάδιον καὶ μεγάλη ἡ κονίστρα ἐν ἧ' μεμρφωμένη πλέον καὶ ἔμπειρος ἔθνικὴ ψυχὴ κέκληται ἵνα διαγωνίζηται πρὸς ὅσον εἶον τε μεγαλειτέραν ἐπίδοσιν ἐν τῇ ὑπερτάτῃ κατ' ἀνθρώπον νοήσει, ἐν τῇ ἠθικῇ κατὰ θεϊκὴν εἰκόνα προαγωγῇ καὶ ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ καλοῦ καὶ ὠραίου κατὰ τὴν ἄπειρον καὶ ἰδανικὴν αὐτοῦ τελειότητα.

Μεγάλοι λοιπὸν καὶ πολλοὶ οἱ ἐπὶ τὸσαῦτα ἔτη τελεσθέντες ἀγῶνες ἐν εἰς πρῶτοι ἠγωνίσαντο οἱ ἰδρύσαντες καὶ ἡμᾶς κατόπιν χειραγώγησαν, συντελεσθείσης πολλαχῶς τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας καὶ τοῦ ἡμετέρου Γένους καὶ πάντων τῶν ἐν Ἀνατολῇ συνοίκων λαῶν.

Ἐκτοτε περὶ τὴν αὐτὴν τῆς συστάσεως τοῦ Συλλόγου ἐποχὴν κατ' ἔτος συνεργόμεθα

καί ἐν ἑορτῇ καί πανηγύρει ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ γεγονότι ἐπικοινωνοῦντες, ἀναμνησκόμεθα καί τῶν ἰδρυτῶν καί τῶν προαναπαυσασμένων, ἐξιστοροῦμεν δὲ καί τὰ καθ' ἕκαστον διαρρέον ἔτος τελούμενα πρὸς τε τιμὴν καί μνήμην τῶν ἰδρυτῶν καί ἐπίρρωσιν ἡμῶν αὐτῶν καί παραδειγματισμὸν τῶν ἐπιγινομένων.

Τῷ νόμῳ τούτῳ τοῦ Συλλόγου στοιχῶν ὡς πρυτανεύσας τὰ τῶν ἀγῶνων καί τοῦ ἐκπνεύσαντος ἔτους ἀνίσταμαι ὅπως ἀφηγηθῶ οἷα καί ὅποσα καί τὰ κατὰ τὸ 48ον συλλογικὸν ἔτος τελεσθέντα.

Κατὰ καθῆκον ὅμως πρὸ πάσης ἀφηγήσεως μνημονεύσωμεν τῶν ἐταίρων, οὓς ὁ θάνατος ἀφῆρπασε καί τὸς ὁποίους μέχρι καί τοῦ διαρρεύσαντος ἔτους συναθλητὰς καί ἐπικούρους ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Συλλόγου εἶχομεν.

Ὁ Σύλλογος κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπώλεσε διαπρεπὲς αὐτοῦ μέλος, τὸν ἀείμνηστον *Δημήτριον Βικέλαρ*.

Ποιητὴς δόκιμος, λογογράφος καί ἰδίᾳ διηγηματογράφος ἀριστος, συγγραφεὺς διακεκριμένος, ἐνθους καί ἀκμάτους ἐργάτης ἐν παντὶ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους θεσμῶ, συναθλητῆς δ' ἐν πολλοῖς, ἀλλὰ καί δημιουργὸς πλείστων ἔθνωφελεστάτων ἔργων δι' ὧν ὡς ἀπὸ πολυχεύμονος πηγῆς διαχέεται εἰς πάσας τὰς κλάσεις τοῦ Γένους τὸ ζεῖδωρον νέκταρ τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω καί ἐν παντὶ προαγωγῆς.

Ὁ Σύλλογος μετὰ σύμπαντος τοῦ ἔθνους συμπευθῶν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοιοῦτου ἐθνικοῦ ἀνδρὸς σὺν ἄλλοις καί ἐν ἐιδικῇ ἐπιμνημοσύνῃ συνεδρία συνῆλθεν, ἐν ἣ τὰς τοιαύτας ἐθνικὰς ἀρετὰς τοῦ αἰοδίου ἐξιστόρησεν ὁ ἐταίρος κ. *Ὁδ. Ἀνδρεάδης*.

Ὁ Σύλλογος ἐπίσης ἀπώλεσε καί ἓνα τῶν δωρητῶν αὐτοῦ, τὸν ἀείμνηστον *Κωνσταντῖνον Ἠλιάσιον*, τοῦ ὁποίου πασίγνωστος ἦ ἐν τῇ κοινωσίᾳ ἡμῶν ἔθνωφελὴς δρᾶσις καί ἰδίᾳ ἡ τῆς παιδείας καί τῶν σχολῶν ὑποστήριξις. Τελευταῖον δὲ τοιοῦτον ἔργον τοῦ ἀνδρὸς ἔχομεν τὸ περικαλλῆς σχολικὸν κτίριον τῶν ὁμογενῶν ἀστικῶν σχολῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐν τῇ ὠραίᾳ νήσῳ τῆς Χάλκης.

Παρήγορον ὅμως ὅτι ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ διαρρεύσαν ἔτος ἐνέγκρψεν οὐκ ὀλίγα μέλη συνέχων καί συμπληρῶν τὰς τάξεις.

Ἐξελέξατο δὲ ἐπίτιμον μέλος τὴν *Α. Θ. Μακαριότητα τὸν Πάπαν καί Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας κ. κ. Φώτιον τὸν Περόγλου*.

Δέκα καί πέντε μέλη ἀνεπιστέλλοντα διακρινόμενα ἐπὶ φιλολογικαῖς, ἀρχαιολογικαῖς

καί ἄλλαις ἐπιστημονικαῖς μελέταις ἐν τε τῇ Ἑσπερίᾳ καί ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ Κράτους καί εἰκοσι δύο μέλη τακτικά ἐκ τῶν διακρινομένων παρ' ἡμῖν ἐν τε τῷ κλήρῳ, τοῖς γράμμασι, ταῖς ἐπιστήμαις καί τῇ ἄλλῃ κοινωρικῇ δράσει.

Κοσμητόρας αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ Σύλλογος ἐξελέξατο τοὺς κ. κ. *Α. Γ. Λιμαράκη*ν πρόεδρον, τὸν κ. *Π. Παπακωνσταντῖνον* Α' ἀντιπρόεδρον, τὸν κ. *Α. Δημόπουλον* Β' ἀντιπρόεδρον, τὸν κ. *Δ. Βαρσάμην* γενικὸν γραμματέα, τὸν κ. *Δ. Δαμασκηὸν* εἰδικὸν γραμματέα, τὸν κ. *Π. Τιθέριον* ταμίαν, τὸν κ. *Χ. Χαραλαμπεῖδην* ἔφορον βιβλιοθήκης καί τὸν κ. *Α. Σπαθάρην*, λογιστήν. Καί ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ ἔτους παρητήθη ὁ κ. *Χ. Χαραλαμπεῖδης*, ἀντικατασταθεὶς ψήφῳ τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ κ. *Ὁδ. Ἀνδρεάδου*, κατόπιν παρητήθη ὁ κ. *Π. Παπακωνσταντῖνον*, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. *Δ. Οἰκονομίδου*, ἀλλὰ καί τούτου μὴ ἀποδεξαμένου, ἐξελέγη ὁ κ. *Β. Ρισος*.

Ἐνεκὸν ἐργασιῶν ἐπίσης παρητήθη καί τῆς εἰδικῆς γραμματείας ὁ κ. *Δ. Δαμασκηγός*, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. *Ἰπποκράτους Μακρίδου*, ἀλλὰ καί τούτου μετὰ μῆνας τινὰς ἀποδημήσαντος, ἐξελέγη ὁ κ. *Ἀλ. Μελίδης*.

Τὸ προεδρεῖον διψήσας τὰ τοῦ Συλλόγου συνελθὸν ἐν 27 συνεδρίασι, ὁ δὲ Σύλλογος πρὸς διεξαγωγὴν τῶν τε ἐσωτερικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν καί τῶν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, συνεκρότησεν ἐν ὄλῳ συνεδρίασι τριάκοντα.

Συμφώνως τῷ Κανονισμῷ ἐν τῶν πρώτων μελημάτων τοῦ τε Συλλόγου καί τοῦ Προεδρείου εἶναι ἡ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν τε ἐσόδων καί τῶν δαπανῶν μελέτη, ἅτε δὴ πολλῶν μέσων δι' ὧν διενεργεῖται ὁ σκοπὸς τοῦ Συλλόγου ἀπαιτούντων δαπάνας οὐ μικράς.

Ἐν τῇ συντάξει δὲ τοῦ προϋπολογισμοῦ ὅσον καί ἂν τὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας ἐκυριάρχησε, τὸ ἔλλειμμα ἐπεφάνη γενναῖον. Εὐτυχῶς ὅμως τὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας καί ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ αὐξήσις προσόδων τιῶν καί τὸ προῖον τῆς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου θεατρικῆς παραστάσεως ἐκάλυψαν τὸ ἔλλειμμα. Πρὸς τοῦτο συνετέλεσε καί ἡ ἐξ 25 λιρῶν συνδρομῆ τῆς *Α. Θ. Παναγ.* τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. *Ἰωακείμ τοῦ Γ'* διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν πρακτικῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν τοῦ 47ου συλλογικοῦ ἔτους καθὼς καί ἡ πεντάλιρος συνδρομῆ τῆς



Α. Θ. Π. τοῦ Πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως κ. κ. *Κωνσταντίνου τοῦ Ε΄*.

Κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ ταμίου κ. Π. *Γιβερίου*

καταστρωθέντα ἀπολογισμὸν ἔχομεν τὸν ἐξῆς πίνακα ἐσόδων καὶ δαπανῶν.

ΕΣΟΔΑ		ΕΞΟΔΑ	
Ἰκ προηγουμένης χρήσεως παρὰ τῆς Τραπεζῆς Μυτιλήνης Α. Τ. 107.36		Εἰς Ἀδελφούς Γεράρδους ἀπέναντι	
Μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ » 4.74	Γρ. 12.106.80	χρέους καὶ πρὸς ἐκτύπωσιν	
Ἀπὸ συνδρ. τακτ. μελῶν » 140.—	» 15.12.—	τοῦ Α΄ τόμου τοῦ Περιδικοῦ Γρ. 9.180.—	
» Διπλώμ. νέων » » 16.—	» 1.728.—	» Μισθοδοσίας ὑπαλλήλων..... » 17.580.—	
» Ἐνοίκιον αἰθούσης » 40.—	» 4.320.—	» Ἐξόδα γραφείου..... » 699.50	
» Σεβαστοπούλειον κληροδότημα.. » 3.756.24		» Γενικά ἔξοδα..... » 1.753.50	
» Γεωργιάδειον » » 6.003.—		» Ἐκτακτα ἔξοδα..... » 1.746.—	
» Δωρεὰν τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἴκου- μεν. Πατριάρχου πρὸς ἐκτύπ. τοῦ τεύχ. τῶν Ἐκπ. Συνεδρ. » 2.700.—		» Ἐκτακτον πίστωσιν ὑπὲρ τῶν σεισμοπαθῶν Ἰταλίας..... » 540.—	
» Συνδρ. πρῆφν Π/χου Κων/τινου » 540.—		» Ἀγορὰν Calorifère..... » 1.073.—	
» Ἐπίδομα Ἐθν. Πανεπιστημίου. » 2.185.96		» Συνδρομὴν διὰ τὸ Εὐαγγελιον Παρθεναγωγείου ..... » 2.160.—	
» Ἀ/σμὸν Σαθείου διαγωνίσματος. » 13.228.—		» Ἐξόδα Βιβλιοθήκης ..... » 1.603.—	
» Τόκους καταθέσεων..... » 107.—		» Ἀσφύλιστρα..... » 1.337.—	
» Θεατρικὴν παράστασιν (καθαρὸν προϊὸν εἰσπράξεων) ..... » 10.675.45		» Καλλωπισμὸν καὶ ἐπισκευὰς ... » 1.783.—	
» Πῶλ. τευχ. Ἐκπαιδ. Συνεδριῶν » 1.275.—		» Νυκτεϊνὴν σχολήν ..... » 1.260.25	
» » Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης » 126.—		» Ζωγράφιον Βιβλιοθήκην..... » 1.053.75	
» » Περιδικοῦ ..... » 70.—		» Φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν..... » 2.049.50	
» Τράπεζαν Ἀθηνῶν διὰ Λογ/σμὸν Ζωγραφείου Β βιβλιοθήκης ... » 1.144.—		» Ἀ/σμὸν Σαθείου διαγωνίσματος » 12.888.—	
» Πώλησιν μικρᾶς θερμάστρας... » 60.—		» Ἐκτύπ. Α΄ τεύχ. Ἐκπ. συνεδρ. » 4.683.—	
» Νομισματικὴν διαφορὰν..... » 6.75		» Ὑπόλοιπον διὰ νέαν χρῆσιν τὰ παρὰ τῆς Τραπεζῆς Μυτιλήνης Α. Τ. 120.93..... » 13.060.—	
	Τὸ ὅλον Γρ. 75.152.75	» Μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ ..... » 703.—	
		Τὸ ὅλον Γρ. 75.152.75	

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διπλογραφικῶς ἐτακτοποιήθησαν καὶ τὰ βιβλία τοῦ Συλλόγου, τῆ πρόφρονι καὶ ὄλως ἀφιλοκερδεῖ ἐργασίᾳ τοῦ κ. Γ. Π. *Γεωργιάδου*, πρὸς ὃν ἐκφράζονται καὶ δημοσίᾳ εὐχαριστίαι.

Ἐκ τῶν πινάκων τοῦ τε ἐτησίου ἀπολογισμοῦ καὶ τοῦ Καταστατικοῦ καταραίνεται ὅτι τὸ πρὸ τριετίας σταθερὸν ἔλλειμμα καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εὐτυχῶς δὲν ὑπάρχει, διότι πληρωνομένων καὶ τῶν μέχρι 30 Ἀπριλίου ὀφειλῶν μένει περίσσευμα 3,741.50 γρ. Ἐκτὸς δὲ τούτου κατὰ τὴν τριετίαν ταύτην καὶ τὰ κεφάλαια ἠϋξήθησαν οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς κεφαλαιοποιήσεως τόκων τοῦ κεφαλαίου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Βασιαδείου κληροδοτήματος. ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς δωρεᾶς τοῦ Σεβαστοπούλειου κληροδοτήματος καὶ τοῦ Σαθείου διαγωνίσματος. Ἡ τοιαύτη δὲ αὐξήσις ἀνέρχεται εἰς 1450 λίρας.

Κατὰ τὸν κανονισμὸν ἡ ἐξέλεξις τοῦ τα-

μείου δις τοῦ ἔτους ἐπιτελεῖται μεσοῦντος Νοεμβρίου καὶ Μαΐου.

Ἡ κατὰ Νοέμβριον γενομένη ἐξέλεξις ὑπὸ τῶν ἐλεγκτῶν κ. κ. *Κ.Ι. Κοκκολάτου*, *Ν. Παπαγιαννοπούλου* καὶ *Α. Πανταζῆ* πλήρη τὴν τάξιν ἐν τῇ διαχειρίσει διεπίστωσεν. Ἡδὴ γίνεταί καὶ ἡ τῆς β΄ ἐξαμηνίας, ἧς ἡ ἐκθεσις ἀναγνωσθήσεται κατὰ τὸν κανονισμὸν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Συλλόγου γενικῆ συνεδρίᾳ.

Τὰ τοῦ γραφείου τοῦ Συλλόγου διωκθήθησαν ὡς πάντοτε, καίτοι ἡ ἐργασία ἠϋξησεν, ἀνταλλαγέντων πλειοτέρων ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐγγράφων ἀνεληθόντων εἰς 695 ἐκτὸς τῶν ἐγκυκλίων καὶ τῶν πολλαπλῶν.

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην ἐπὶ τῆς διοικήσεως καὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Συλλόγου ἐπισκόπησιν φέρε ἴδωμεν ὁποῖά τινα καὶ τὰ διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου γενόμενα.

Πρὸ παντός ὁμως μνημονεύσωμεν τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ γεγονότος τῆς 10ης Ἰουλίου 1908. Τὸ κράτος σύσσωμον ἠκολούθησε τὴν ἀπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Μακεδονίας ἀποπνεύσασαν αὔραν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἔθραυσε τὰς ἀλύσσεις οὐ μόνον τῆς τριακοντατριετοῦς τυραννίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπὸ τῶν τελευταίων αἰώνων ἀπολυταρχίας καὶ ἐπιβαλλομένης ἀνισότητος μεταξύ τῶν ἐθνῶν, καὶ προσεκληθησαν ὅλα τὰ ἔθνη ὅπως ἐν ἀμοιβαίῳ σεβασμῷ καὶ ἐν ἰσότητι, ἐλευθερίᾳ καὶ δικαιοσυνῇ συμμετάσχωσι τῶν τε δικαιομάτων καὶ τῶν καθηκόντων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς κοινῆς πατριδος καὶ τῇ ἐπὶ τὰ πρόσω μεγαλύνσει καὶ κραταιώσει αὐτῆς.

Οἷα καὶ ὁπόση ἡ διαχυθεῖσα χαρὰ καὶ ὁπόσα τὰ πανταχόθεν συγχαρητήρια!

Ὁ Σύλλογος, τὸ ἔργον τοῦ ὁποίου διατρέφεται ἐκ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τρέφει καὶ προάγει αὐτήν, ἐχάρη ἐπίσης χαρὰν μεγάλην καὶ συμμετέσχε τῶν Ἐλευθερίων τῶν διοργανωθέντων ἐπὶ τῇ ἐλεύσει τῶν ἐξ Ἀθηνῶν κομιζόντων τὰ συγχαρητήρια ἐν εἰδικῇ αὐτοῦ συνεδρίᾳ, καθ' ἣν ὁ κ. Μ. Ἀθηνάπουλος ἐξῆρεν εἰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ προαγωγῇ τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν καὶ πάσης τοῦ ἀνθρώπου γνώσεως καὶ ἄλλοι κατάλληλοι λόγοι ἀπηγγέθησαν.

Ἄλλ' ὁμως ἐνῷ ἡ ἐλευθερία εἶναι καὶ μήτηρ καὶ τροφὸς τῶν τε ἐπιστημῶν καὶ πάσης γνώσεως καὶ ἐργασίας καὶ ἀνεμένετο ἡ ἐν παντὶ τῷ τοιοῦτῳ κλάδῳ μεγαλειτέρα ἐπίδοσις, παρετηρήθη ἰδίᾳ ἡ παρόρμησις πάντων ἐν τῇ κονίστρᾳ τῆς πολιτικῆς καὶ ὁ προσανατολισμὸς τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν τρόπον καὶ τὴν μέθοδον καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν τὰ τοῦ συντάγματος παρ' ἡμῖν ἐφαρμοσθήσονται.

Ἐπῆρξαν μάλιστα καὶ οἱ νομίσαντες καὶ δὴ καὶ προτεινάντες ὅτι καὶ τὰ τοῦ Συλλόγου πρὸς τοῦτο δέον νὰ προσανατολισθῶσι χειραγωγούσης πλέον τῆς ἐλευθερίας καὶ εἰς τὴν τῶν πολιτικῶν μετástασιν καὶ ἐπίδοσιν.

Ἡ ψυχρὰ ὁμως σκέψις ἐπέβαλε καὶ κατενόησαν πάντες ὅτι τὰ ἐπιστημονικὰ κέντρα καὶ αἱ ἀκαδημαῖαι ἐν τῷ σκοπῷ αὐτῶν δέον νὰ ἐμμένωσι, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπὸ περιωπῆς μελέτης καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ δεσποίνῃ τῶν ἐπιστημῶν, τῇ φιλοσοφίᾳ, ἐπιτυγχάνεται ἡ σώφρων ἀνάπτυξις καὶ προπαρασκευὴ τῶν πνευμάτων ἐν γένει καὶ ἡ

προαγωγὴ καὶ ἐξειδίκευσις τῶν πολιτῶν πρὸς κατανόησιν καὶ ἐπιτυχῆ ἐφαρμογὴν τῶν μεγάλων πολιτικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ἡ παρ' ἡμῖν ἐφαρμογὴ τοῦ ἀναγκαιούντος διὰ τὸ Κράτος συνταγματικοῦ χάρτου.

Οὐχ ἦττον ὁμως ἡ τοιαύτη πρωτόπειρος πρὸς τὰ πολιτικὰ ὁρμὴ μέχρι ψυχώσεως δυνατὸν εἶπεν ἀναχθεῖσα σοβαρῶς ἐπηρέασε τὰς εἰδικὰς τοῦ Συλλόγου ἐργασίας καὶ ἰδίᾳ τοὺς ἀφικώρως καὶ νωχελῶς πρὸς ταύτας ἔχοντας. Οὐ μικρὸν ὁμως συνετέλεσεν ἐπίσης πρὸς τοῦτο καὶ ἡ τῶν ἀτυχῶν γεγονότων κατὰ τοὺς παρελθόντας μῆνας ἐκτύλιξις.

Μεθ' ὅλα ταῦτα, καίτοι μειώσις βεβαίως ἐν τῇ συγκομιδῇ τῶν ἔργων τοῦ παρελθόντος ἔτους παρατηρεῖται, οὐχ ἦττον ὁ Σύλλογος εἰργάσθη καὶ εἰργάσθη καὶ εἰς ἔργα γενναῖα ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὡς γνωστὸν, τὰ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Σύλλογος ἐπιτελεῖ διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ τμημάτων, διὰ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημονικῶν συνεδριῶν, διὰ τῶν ἐκλαϊκευτικῶν διαλέξεων καὶ λαϊκῶν μαθημάτων, διὰ τῆς βιβλιοθήκης, διὰ διαγωνισμῶν, δι' ἐπιστημονικῶν συνεδριῶν, δι' ὑποστηρίξεως σχολῶν ποικιλοτρόπων κλ. κλ. καὶ ἄλλων τοιοῦτων μέσων.

Ἐπισκοπήσωμεν οὖν τὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ τμημάτων ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ φιλολογικοῦ.

### Τμῆμα φιλολογικόν.

Τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προσέστη ὁ κ. Α. Ζαμαρίας, ἀντιπρόεδρος ἔχων τὸν κ. Α. Μαλατάκη καὶ γραμματέα τὸν κ. Ι. Παπαδόπουλον. Ἐν δὲ τῇ ἐτησίᾳ ἐκθέσει ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς :

Τὸ φιλολογικὸν τμῆμα εἰς τέσσαρας ἐν ὄλφ συνεδρίας συνῆλθεν ἐπασχοληθείσας ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς τὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Ἐν μιᾷ τῶν συνεδριάσεων τούτων ὁ κ. Ι. Παπαδόπουλος ἐποίησατο ἀνακοίνωσιν «Περὶ τῆς ἀνακηρύξεως κατὰ τὸν Μέσον Αἰῶνα τοῦ Ἐπισκόπου Τυρνόβου εἰς Πατριάρχην ἐπὶ ὑψηλῷ ὀνόματι».

Κατὰ τὴν ἐτησίαν ἐκθεσιν τοῦ τμήματος τὸ ὀλίγον τῆς ἐργασίας κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ὀφείλεται εἰς τὸ πολυάσχολον τοῦ καθηγητικοῦ σώματος κωλυομένης οὕτω καὶ τῆς φοιτήσεως τῶν μελῶν αὐτοῦ εἰς τὰς συνεδρίας. Ἐπιτραπήτω ὁμως νὰ ὑπομνήσωμεν τοῖς

κ. κ. φιλόλογοις καὶ καθηγηταῖς, ὅτι κοινὴ πᾶσιν ἡ βιοπάλη καὶ ὅτι τὰ παρ' ἡμῖν ὡς ἔχουσιν ἀκόμη ἐκ τῆς ἐρασιτεχνίας καὶ τῆς διὰ τὸ ἔθνος ἐπιβλαβείας ἐβελουσίας ἀναμένονται. Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τοὺς ἀτρύτους ἀγῶνας καὶ κόπους, οὓς καταβάλλουσι διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας καὶ τὴν μεγάλην τοῦ τοιοῦτου καθήκοντος συναίσθησιν ὑπὸ πάντων τῶν ἐργατῶν τῆς παιδείσεως, εἰμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἐξευρεθήσεται καὶ ὁ καιρὸς καὶ ὁ χρόνος καὶ διαλάβηται καὶ πάλιν ὁ Σύλλογος ἐπὶ ταῖς φιλολογικαῖς ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐργασίαις. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξετυπώθη τέλει ὁ Β' τόμος τοῦ Πλάτωνος καὶ ὁ Α' τοῦ Ἀυσίου, ὑπὸ τὰ πιεστήρια δὲ εὐρίσκονται ὁ Β' τόμος τοῦ Ἀυσίου, ἡ «*Ἡλέκτρα*» τοῦ Σοφοκλέους καὶ ὁ Γ' τόμος τοῦ Αἰσχύλου.

### Τμῆμα ἀρχαιολογικόν.

Τὸ ἀρχαιολογικὸν τμῆμα ἐξελέξατο πρόεδρον μὲν αὐτοῦ τὸν κ. *Ξ. Σιδερίδην*, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. *Κ. Μακρῆν* καὶ γραμματεῖα τὸν κ. *Ὁδ. Ἀνδρεάδην*.

Εἰς τὰ μέλη δὲ τοῦ τμήματος προσετέθησαν οἱ ἰατροὶ κ. κ. *Ἀναστ. Χρησιόθης* καὶ *Ἀναρίας Γαβριηλίδης* καὶ ὁ καθηγητὴς κ. *Ι. Παπαδόπουλος*.

Τὸ τμῆμα συνῆλθεν εἰς πέντε συνεδριάς, ἐν αἷς ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* ἀνεκοινώσατο μελέτην αὐτοῦ ἀπερὶ ἐπιτυμβίου ἐξ Ἀργυροπόλεως (τῆς πέραν τοῦ Τοπ-χανέ συνοικίας τῆς ὀνομαζομένης σήμερον Φουντουκλή).

Δευτέραν ἐπίσης ἀνεκοινώσας ἐποίησατο «περὶ Βυζαντινῆς ἐπιγραφῆς κεχαραγμένης ἐπὶ κίονος» εὐρισκομένης ἐν Ρωσίᾳ (Ἀρετσου) τῆς ἐπιγραφῆς διακρινούσης τὰ ὄρια τῶν Μονῶν τῆς Θεοτόκου, τοῦ Μητροπολίτου καὶ τοῦ ὁσίου *Δανιὴλ* τοῦ *Στύλου* δι' ἐπιτιμίου ἀναθήματος μετακινουόντος τὸν ὄρον.

Τρίτη ἀνεκοινώσας ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. *Γ. Παργίκου* «περὶ μουσικῆς παραστάσεως σφζομένης ἐπὶ πλακῶς ἐν Νικαίᾳ».

Τὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀνεκοινώσεων αὐτῶν εὐρίσκονται ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ τμήματος.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ὀλίγον τῶν ἐργασιῶν καὶ πέρυσι καὶ προπέρυσιν ἀνέφερον τοὺς λόγους καὶ ἀντέκρουσα τὰς μεμψιμοιρίας πολλῶν ἐπὶ ταῖς ἰσχυραῖς τοῦ Συλλόγου ἀρχαιολογικαῖς ἐργασίαις, περιορισθείσας κυρίως εἰς τὸν ἀκάματον Βυζαντιολόγον κ. *Ξ. Σιδερί-*

*δην*. Ἀλλὰ δεόν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι διὰ τὰς τοιαύτας μελέτας ἀπαιτοῦνται καὶ χρόνος καὶ ἀγάπη ἀλλὰ καὶ δαπάναι οὐχὶ μόνον πρὸς συγκρότησιν βιβλιοθήκης, ἀλλὰ καὶ διὰ ποικίλα ἄλλα.

Διὰ τοῦτο τὰ κράτη καὶ ἔθνη εἰδικῶς πρὸς τοῦτο δαπανῶσι δι' ἀνασκαφὰς καὶ ἐρεῦνας κτλ. καὶ γενναίως τοὺς μύστας τῆς ἀρχαιολογίας ἀποζημιοῦσιν. Εὐτυχῶς ὅτι παρ' ἡμῖν ἐγνώσθη τὸ τοιοῦτον καὶ ἀπερασίσθη ἡ τοῦ *Σαθείου Διαγωνίσματος* ἴδρυσις· ἐλπίζομεν δ' ὅτι ἐκ τῶν ἀνακηρυχθησομένων ἐπ' ἀμοιβῆ διαιγωνισμῶν πολλοὶ εἰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας ἐπιδοθήσονται καὶ ὁ ἐφέτος οὕτως διὰ τὰ μέλλοντα ἔτη ἔσται καὶ πλουσιώτερος καὶ σταθερώτερος.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ κ. *Π. Βιζουκίδου* κατατεθέντων εἰς τὸ ἐνταῦθα ὑποκατάστημα τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν διὰ τὸ *Σάθειον διαγώνισμα* γρ. 1386 καὶ 73 ἑκατ., ἐπληρώθησαν ἀπέναντι τῆς δοθείσης θεατρικῆς παραστάσεως 780 γρ. καὶ ἀναμένονται τὰ λοιπὰ 1150. Τὰ δὲ σεπτὰ Πατριαρχεῖα ἐμέτρησαν τὰ αὐτόθι ἐκ συνδρομῶν κατατεθέντα γρ. 12,448, ἅτινα κατετέθησαν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴν Τράπεζαν.

Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐν ὄλῳ τό γε νῦν ἀνέρχεται εἰς γρ. 18,150 καὶ 25. Πιστεύομεν ὅτι οἱ φιλόμουσοι ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν σπουδαιότητα καὶ ἰδίᾳ δι' ἡμᾶς, τῆς ἀρχαιολογικῆς καὶ ἱστορικῆς μελέτης, τῶν προγονικῶν τῆς τε ἀρχαίας καὶ μέσης καὶ νεωτέρας περιόδου θησαυρῶν, θέλουσι ταχέως προσέλθει ἐπικουροὶ πρὸς καταρτισμὸν κεφαλαίου ἀναλόγου ὅπως διὰ τῶν τόκων αὐτοῦ πληρῶται εὐπρεπῶς καὶ τὸ τοιοῦτον κενόν.

### Τμῆμα ἐκπαιδευτικόν.

Τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμῆμα ἐξελέξατο πρόεδρον τὸν κ. *Γ. Ἀποσιολίδην*, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. *Ὁδ. Ἀνδρεάδην* καὶ γραμματεῖα τὸν κ. *Α. Σπαθάρην*. Συνεκρότησεν ἐν ὄλῳ συνεδριάς τέσσαρας περιορισθείσας εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν θεμάτων τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συνεδρίου, περὶ οὗ κατωτέρω ὁ λόγος, τὰ τῆς διακανονίσεως αὐτοῦ καὶ τὸν ὄρισμὸν τῶν κ. κ. εἰσηγητῶν, ἔκρινε δὲ καὶ τὸ ὑποβληθὲν τῷ Συλλόγῳ σύγγραμμα τοῦ κ. *Δ. Κοιτογεώργη* ὑπὸ τὸν τίτλον «*Πρωτότυπον πρακτικῶν συστημα πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἐμπορικῆς ἀλληλογραφίας ἐν ξένοις γλώσσαις*».

Ἡ κρίσις τοῦ τμήματος, γενομένη διὰ

τῶν κ. κ. *Ι. Ἀπστολίδου* καὶ *Ι. Παπαδοπούλου*, εἶναι λίαν εὐμενής, χαρακτηριζομένου τοῦ ἔργου ὡς ἀποτελοῦντος πολῦτιμον συμβολὴν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν συλλογὴν διδακτικῶν βιβλίων πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Γαλλικῆς.

Τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμήμα ἀνασυνέστη ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ τελευταίου Κανονισμοῦ πρὸ ἐνός καὶ ἡμίσεος ἔτους, ἔχομεν δὲ δι' ἐλπίδος, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι τὰ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἔσονται ἀφθονώτερα ἰδίᾳ ἐν τῷ κλάδῳ τῆς μελέτης τῆς παρ' ἡμῖν παιδείσεως τῆς συγκεντρώσεως τῶν πρὸς τοῦτο ἀναγκαιούτων καὶ τῆς ἐν ἐπιγνώσει ἐξετάσεως καὶ ἐρεύνης καὶ ἐξευρέσεως τῶν δεόντων γενέσθαι.

### Τμήμα βιολογικόν.

Τὸ βιολογικὸν τμήμα ἐξελεξάτο πρόεδρον μὲν τὸν κ. *Α. Γαβριηλίδην*, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. *Α. Κρητικὸν* καὶ γραμματέα τὸν κ. *Α. Σαγιάννον*· τοῦτου ὁμῶς παραιτηθέντος ἐξελέγη ἀντ' αὐτοῦ ὁ κ. *Χρ. Παπαδόπουλος*.

Το τμήμα συνῆλθεν εἰς δέκα ὀκτώ συνεδρίας, ἐν αἷς ἐγένοντο δέκα ἐπτὰ ἀνακοινώσεις καὶ πολλαὶ ἰατρικαὶ παρατηρήσεις καὶ παρουσιάσεις ἀσθενῶν καὶ παρασκευασμάτων, ὡς ἐν τῇ οἰκείᾳ ἐτησίᾳ ἐκθέσει τοῦ τμήματος ἀναγράφεται.

Ὅντως σοβαρὰ καὶ ἐμπρέπουσα ἢ τε γενομένη ἐργασία καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ζητημάτων συζήτησις, ἔχουσα σπουδαιοτάτην τὴν σημασίαν διὰ τὴν παρ' ἡμῖν νοσογραφίαν, ἐπιδημικὴν κίνησιν, νοσηρότητα καὶ θνησιμότητα.

Τὸ βιολογικὸν τμήμα ἐκδίδωσι δαπάνη τῶν μελῶν οὗτοῦ καὶ ἴδιον δελτίον, ἐν ᾧ ἐγκαίρως αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ δημοσιεύονται.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ ἐργασίαι τοῦ βιολογικοῦ τμήματος ὑπερέβαλον καὶ τῶν ἄλλων τμημάτων, κατὰ ποσὴν ὁμῶς ἐγένοντο ὀλιγώτεροι τῶν τῶν ἄλλων ἐτῶν. Ἡ πολιτικὴ κίρην ἐπηρέασε φαίνεται καὶ τοὺς ἰατρούς, μὴ λησμονῶμεν ὁμῶς ὅτι καὶ αὕτη θέλει κατ' ἀνάγκην ἐκθιάσει καὶ τὰς ἰατρικὰς μελέτας, ὁ δὲ δεινότερος ἀνταγωνισμὸς ἐπιβάλλει τοῖς ὁμογενέσιν ἰατροῖς πλείονα καταβολὴν δυνάμεων καὶ μεγαλειτέραν ἢ ἐν τῷ παρελθόντι τὴν ἐπίδοσιν.

### Νομικὸν τμήμα.

Τὸ νομικὸν τμήμα ἐξελεξάτο πρόεδρον τὸν κ. *Ι. Φιλικόν*, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. *Α. Δημόπουλον* καὶ γραμματέα τὸν κ. *Δημητριάδην*.

Οἱ κ. κ. νομικοὶ ὀλοσχερῶς φαίνεται ὑπὸ

τῶν νέων κοινωνιολογικῶν γεγονότων ἀπορροφηθέντες ἀπέσχον πάσης ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐργασίας. Ἰσῶς καὶ ἡ τῶν ζητημάτων δυσχέρεια καὶ τὸ δύσκολον τῆς ἀμέσου ἀποφάσεως ἐκράτησεν τοὺς φίλους ἐταίρους ἐν συνετῇ ἐπιφυλάξει καὶ πιστεύομεν ὅτι τὸ προσεχὲς ἔτος αἱ ἐργασίαι ἔσονται καὶ τακτικαὶ καὶ δαψιλεῖς.

### Τμήμα φυσικομαθηματικόν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ φυσικομαθηματικὸν τμήμα, καίτοι ἀναγράφεται ἐν τῷ Κανονισμῷ, οὐχ ἦττον ὁμῶς οἱ ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐταῖροι οἱ τὰς εἰδικὰς πρὸς τὴν συγκρότησιν τοιοῦτου τμήματος γνώσεις ἔχοντες ἀποφεύγουσι πᾶσαν πρὸς τοῦτο ἐργασίαν.

### Ἀνακοινώσεις καὶ Διαλέξεις.

Ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι καὶ ἀνακοινώσεις γίνονται καὶ ἐν γενικαῖς συνεδρίασις τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τούτῳ εἰδικῶς συγκαλουμέναις. Τοιαῦται δὲ συνευροτήθησαν δέκα. Καὶ ἐν μὲν ταῖς δύο ὁ κ. *Ι. Ἀσπρωτῆς* ἀνέγνω μελέτην αὐτοῦ ἐπιγραφομένην «*Ὁ μῦθος ἐν τῷ δράμυτι κατ' Ἀριστοτέλην*».

Μία διὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον τελετὴν τοῦ αἰμνήστου *Δ Βικελα*. Μία ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἐκδρομέων καὶ περὶ ὧν ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω, καὶ ἔξ, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς ἄλλας δράσεις τοῦ Συλλόγου καὶ περὶ ὧν γενήσεται κατωτέρω λόγος.

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἐν τῷ καθρῶ ἐπιστημονικῶ ἔδραφι συζητήσεων, ἐν αἷς ὁμοτιμοὶ καὶ ὁμοδύναμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος ἐξηκολούθησε καὶ τὸς πρὸς τὸ μεμορφωμένον δημόσιον διαλέξεις.

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. *Β. Ριτσου*, Ἀ' ἀντιπροέδρου, καθ' ὅλον τὸ παρελθὸν ἔτος ἐγένοντο διαλέξεις δώδεκα καλαὶ καὶ ὠφέλιμοι ἔχουσαι ὡς ἔξῃ :

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἐν τῷ καθρῶ ἐπιστημονικῶ ἔδραφι συζητήσεων, ἐν αἷς ὁμοτιμοὶ καὶ ὁμοδύναμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος ἐξηκολούθησε καὶ τὸς πρὸς τὸ μεμορφωμένον δημόσιον διαλέξεις.

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἐν τῷ καθρῶ ἐπιστημονικῶ ἔδραφι συζητήσεων, ἐν αἷς ὁμοτιμοὶ καὶ ὁμοδύναμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος ἐξηκολούθησε καὶ τὸς πρὸς τὸ μεμορφωμένον δημόσιον διαλέξεις.

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἐν τῷ καθρῶ ἐπιστημονικῶ ἔδραφι συζητήσεων, ἐν αἷς ὁμοτιμοὶ καὶ ὁμοδύναμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος ἐξηκολούθησε καὶ τὸς πρὸς τὸ μεμορφωμένον δημόσιον διαλέξεις.

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἐν τῷ καθρῶ ἐπιστημονικῶ ἔδραφι συζητήσεων, ἐν αἷς ὁμοτιμοὶ καὶ ὁμοδύναμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος ἐξηκολούθησε καὶ τὸς πρὸς τὸ μεμορφωμένον δημόσιον διαλέξεις.

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἐν τῷ καθρῶ ἐπιστημονικῶ ἔδραφι συζητήσεων, ἐν αἷς ὁμοτιμοὶ καὶ ὁμοδύναμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος ἐξηκολούθησε καὶ τὸς πρὸς τὸ μεμορφωμένον δημόσιον διαλέξεις.

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἐν τῷ καθρῶ ἐπιστημονικῶ ἔδραφι συζητήσεων, ἐν αἷς ὁμοτιμοὶ καὶ ὁμοδύναμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος ἐξηκολούθησε καὶ τὸς πρὸς τὸ μεμορφωμένον δημόσιον διαλέξεις.

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἐν τῷ καθρῶ ἐπιστημονικῶ ἔδραφι συζητήσεων, ἐν αἷς ὁμοτιμοὶ καὶ ὁμοδύναμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος ἐξηκολούθησε καὶ τὸς πρὸς τὸ μεμορφωμένον δημόσιον διαλέξεις.

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἐν τῷ καθρῶ ἐπιστημονικῶ ἔδραφι συζητήσεων, ἐν αἷς ὁμοτιμοὶ καὶ ὁμοδύναμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος ἐξηκολούθησε καὶ τὸς πρὸς τὸ μεμορφωμένον δημόσιον διαλέξεις.

λυσιν τῆς Ἱγίγειας τῆς ἐν Αὐλίδι τοῦ Εὐρυπίδου», ἀνάλυσιν τῆς Ἡλέκτρας τοῦ Εὐρυπίδου» καὶ «ἔμμετρον παράφρασιν τοῦ Γ' Ὀλυμπίου τοῦ Πινδάρου (διαλέξεις 4).

Ὁ κ. *Ι. Παπαδόπουλος* «Τινὰ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

Ὁ ἀρχιμικνδρίτης κ. Ἀθ. *Πιπέρας* «περὶ ὀρθοδοξίας καὶ τῶν ἀγίων τόπων ἐν σφίσει πρὸς τὰ τελευταῖα γεγονότα».

Ὁ κ. *Α. Μελίδης* «περὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ παρελθόντος καὶ μέλλοντος τῶν Ὀθωμανῶν»

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ αἱ τοιαῦται διαλέξεις ἐγένοντο ὀλιγώτεροι καὶ ἕνεκα τῶν προαναφερθέντων λόγων ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς ὀλιγωρίας τῶν ὑποσχομένων ἐνυπογράφως μελῶν, ἡ ὁποία πλεον ἀπὸ τῶν παλαιτάτων χρόνων τοῦ Συλλόγου ἐξηκολουθοῦσα ἐγένετο νόσος ἐνδημική.

Τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου δεόν νὰ κατανοήσωσι ὅτι τὴν τοιαύτην ὑποχρέωσιν ἐπιβάλλει ὁ Κανονισμὸς καὶ ὅτι ἅπαξ ὑπογράψαντα τὸν κατάλογον δεόν νὰ ἐπιτελέσωσι καὶ τὸ τοιοῦτον καθήκον. Δέκα ὀκτῶ ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἐγγραφέντων ἐφάνησαν ἀσυνεπεῖς. Τὸ ἀληθές ὅτι εὐρέθησαν πρόθυμοι ἀντικαταστάται ἀλλὰ πολλαὶ διαλέξεις δὲν ἐγένοντο ἕνεκα τῶν γεγονότων τῶν τελευταίων μηνῶν

### Λαϊκὰ μαθήματα.

Τὸ κενὸν τῶν διαλέξεων ἐπλήρωσε τὰ κατὰ τὸν τελευταῖον Κανονισμὸν διοργανούμενα λαϊκὰ μαθήματα κατὰ πρόγραμμα καὶ μαθήματα ἑρισμένα καὶ ἀπὸ εἰδικούς διδασκάλους ἐν συνεχείᾳ καὶ τακτικῇ ἐκπαιδεύσει ἐκτελούμενα.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ προεδρεῖον μετὰ τῶν προεδρεῖων τῶν ἐπιστημονικῶν τμημάτων καθώρισαν τὰ τε μαθήματα καὶ τὸ πρόγραμμα, τὰς ἡμέρας καὶ ὥρας, καὶ τοὺς διδάζοντας.

Ἐδίδαξαν δὲ κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν ὁ κ. *Δ. Δαμασκηνὸς* ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν, εἰς 10 μαθήματα, ὁ κ. *Β. Ρίτσος* κατὰ πᾶσαν δευτέραν ὑγεινήν, εἰς 9 μαθήματα, ὁ κ. *Α. Δημόπουλος* στοιχεῖα Συναγματικῆς δικαίου, εἰς 6 μαθήματα, καὶ ὁ κ. Ἀθ. *Ἰωάννου* φυσικὴν καὶ χημείαν ἐφηρμοσμένας εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς τέχνας εἰς 9 μαθήματα.

Εὐτυχῶς καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο παρατηρήθη ἡ ἀγάπη τῶν λαϊκῶν τάξεων πρὸς τὰ τοιαῦτα μαθήματα, ἐλπίς δ' ὑπάρχει ὅτι εἰς

τὸ μέλλον ἔτι πλεῖον ἐνισχυθήσεται ἡ τῶν λαϊκῶν τάξεων προσέλευσις.

### Νυκτερινὴ σχολή.

Ἡ αὔρα τῆς ἐλευθερίας ἐνέπνευσε τὸν Σύλλογον ὅπως μεριμνήσῃ καὶ περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀναγκάζομενοι νὰ κατέλθωσιν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἄρτου, μένουσιν ολοτελῶς ἀγράμματοι, ἢ ἀπὸ τῶν πρώτων τάξεων τῶν δημοτικῶν σχολῶν ὅλας ἀνεματίστοι κατέρχονται εἰς τὸν βίον.

Τὸ ἔργον καὶ ἡ κοινωνία συνεδραμον, ἀλλὰ τῇ ἐφορείᾳ τοῦ Ζωγραφείου ὀφείλεται ἡ εὐκολος αὐτοῦ πραγματοποιήσις, προθύμως διαθεσάσῃ τῷ Συλλόγῳ καὶ δύο καὶ τρεῖς τῶν αἰθουσῶν αὐτῆς πρὸς τοῦτο.

Καίτοι δὲ ἐν ἀρχῇ ἀπερασίσθη νὰ λειτουργήσῃ ἡ σχολὴ μονοτάξις διὰ τοὺς ἀγράμματος μόνον, ἀλλ' ἡ συρροὴ τοιαύτη ἐγένετο, ὥστε κατὰ τὸν δεύτερον μῆνα προεβιβάσθη εἰς τριτάξιον.

Διὰ τὴν νυκτερινὴν ταύτην σχολὴν ὁ Σύλλογος ὠνόμασεν ἰδιαιτέραν ἐφορείαν ἀποτελουμένην ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν κ. κ. *Α. Ζαμαρῆ, Π. Τιβερίου, Χ. Χαριολαμπείδου* καὶ *Ὁ. Ἀνδρεάδου*. Ἐδίδαξαν δὲ σχεδὸν δωρεὰν διακεκριμένοι τῆς Κοινότητος ἡμῶν διδάσκαλοι, οἱ κ. κ. *Χ. Γούδας, Α. Χαζάπης* καὶ *Ἰπλ. Χαζάπης*.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ κ. *Α. Χαζάπη* ὁμολογεῖται καὶ ἡ ἐνδελγηὶς τοῦ μαθητοῦ φοίτησις καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ὄρμη αὐτοῦ πρὸς μάθησιν, λίαν δὲ ἱκανοποιητικαὶ καὶ αἱ γενόμεναι πρόοδοι.

Ἐν τῇ νυκτερινῇ ταύτῃ σχολῇ μετὰ δυσκολίας οἱ μαθηταὶ εὐρίσκονται, διότι δυστυχῶς ἐν Σταυροδρομίῳ τὰ καταστήματα ἐργάζονται μέχρι τοῦ μεσονυκτίου καὶ πέραν.

Μεθ' ὅλας δὲ τὰς προσπάθειάς καὶ προτροπὰς δύσκολος ἡ τοῦ κακοῦ θεραπεία

Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ συκοινωνία μετὰ τῶν ἄλλων συνοικιῶν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἶναι ἀδύνατος ἐλλείψει συκοινωνιῶν κ.τ.λ.

Διὰ τοῦτο ἀνάγκη ἐθεωρήθη ὅπως ἐν ἐκάστη συνοικίᾳ ἢ τοῦλάχιστον εἰς τὰς κεντρικωτέρας αὐτῶν ἰδρυθῶσι τοιαῦται σχολαὶ καὶ ἐπὶ τούτῳ ὁ Σύλλογος συνεκάλεσε καὶ ἐπιτροπὰς καὶ ἐφορείας καὶ σωματεῖα καὶ σκέψεις καὶ προσπάθειαι κατεβλήθησαν ὅπως ἐξηκολουθήσῃ ἡ ἀνίδρυσις τοιούτων σχολῶν.

Ἐκδοσις περιοδικοῦ, δελτίου καὶ τεύχους πρακτικῶν ἐκπαιδ. συνεδριῶν Ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἔργων αὐ-

τοῦ ἐκδίδωσι καὶ τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ ὑπαρχούσης πρὸς τοῦτο εἰδικῆς *Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς*, ἧς τὸ ἐν μέλος ἐκλέγει ὁ Σύλλογος, τὰ δὲ λοιπὰ ἀποτελοῦσιν οἱ γραμματεῖς τοῦ *προεδρείου* καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν τμημάτων. *Πρόεδρος* ἐξελέγη ὁ κ. Δ. *Οικονομίδης*. Ὁμολογουμένως ἡ ἐκτύπωσις τοῦ 31ου τόμου ἔδει νὰ γίνῃ πρὸ πολλοῦ, διότι καὶ ἡ ὕλη καὶ τὸ χρῆμα πρόχειρον. Ἀλλὰ ὁ κ. πρόεδρος ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ παραπονεῖται διὰ τὴν ἀπροθυμίαν τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς. Ὅπωςδὴποτε τὸ *προεδρεῖον* πολλαχῶς ἐβοήθησε τὸν κ. πρόεδρον τῆς *Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς* καὶ ἔχομεν οὕτω ὑπὸ τὰ πιεστήρια τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ 31ου τόμου, ὅστις ἐντὸς 15 ἡμερῶν τὸ πολὺ διανεμηθήσεται. Καὶ οὕτω ὁ Σύλλογος ἐκτυπουμένου τοῦ ΛΑ' τόμου εἶναι πλέον ἐνήμερος, διότι ἐν τούτῳ περιλαμβάνονται ὅλαι αἱ ἐργασίαι τοῦ 47ου συλλογικοῦ ἔτους.

Ἐξετυπώθησαν πρὸς τούτοις ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει τὰ πρακτικὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν τοῦ 47ου συλλογικοῦ ἔτους πωλούμενα ἀντὶ πέντε γροσίων, ὅπως κοινὸν κτήμα πᾶσι τοῖς ἐργάταις τῆς παιδείσεως γίνονται.

Πιστεύομεν ὅτι ἡ τοῦ ἀρχαίου συλλογικοῦ ἔτους *Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς* θέλει ὡς τὰχιστα ἐπιληθῆ τοῦ ἔργου καὶ λίαν προσεχῶς ἐκτυπωθήσεται ὁ 32ος τόμος, διότι καὶ τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα εἶναι ἐπίσης ἔτοιμα.

### **Βιβλιοθήκη.**

Ὁ Σύλλογος ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως ἔγνω τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν μεγάλην σημασίαν τοῦ καταρτισμοῦ βιβλιοθήκης καὶ οἷα ἐκ τῶν τοιούτων ἰδρυμάτων ὠφέλεια διὰ πᾶσαν μελέτην καὶ πρόοδον.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐλάβομεν τὴν διὰ διαθήκης πρὸ πολλοῦ κληροδοτηθεῖσαν βιβλιοθήκην τοῦ ἀοιδίμου *Φωτιάδου* ἐκ 450 τόμων καὶ 24 φυλλαδίων, παρὰ διαφόρων δ' ἄλλων ἐδωρήθησαν 98 τόμοι καὶ 68 φυλλάδια ὡς ὀνομαστὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ κ. Ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης ἀναγράφονται.

Πᾶσιν ἐκφράζονται καὶ δημοσίᾳ αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου.

Ἀνένδοτος καὶ ἐρέτος ἐξηκολούθησεν ἡ ἐργασία περὶ τὴν ἀναθεώρησιν καὶ κατάταξιν αὐτῆς καταγραφέντων ἐπὶ τέλους πάντων τῶν βιβλίων καὶ ἐν τῇ γενικῇ καὶ ἐν βιβλιο-

θήκαις ἀποκειμένων καὶ οὕτω κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης ἔχομεν ἐν συνόλῳ Τόμους 16, 631 τεύχη, 666 καὶ 630 φυλλάδια.

Καὶ τὰ τοῦ ἀναγνωστηρίου ἐρέτος ἐπλουτίστησαν πολλῶν καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἔξωθεν ἀποστελλόντων καὶ ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ.

Δυστυχῶς ὅμως ὁμολογητέον ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη ἡμῶν εἶναι λίαν πτωγὴ καὶ λίαν ἐλλιπής. Δέον δὲ νὰ δαπανηθῶσι πολλὰ πρὸς συγκρότησιν βιβλιοθήκης οὐχὶ πλουσίας ἀλλ' ἀναγκαιοτάτης διὰ τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τοῦ Γένους καὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει. Οἱ φιλόθεοι γινώσκουσιν ὅτι καὶ αἱ δωρεαὶ καὶ τὰ κληροδοτήματα καὶ ἐπὶ τοιούτῳ σκοπῷ εἶναι ἴσχυρ' ἀν' οὐχὶ ἀνώτερα τῶν γενομένων πρὸς τοὺς ἄλλους φιλανθρωπικοὺς σκοπούς.

Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι καὶ οἱ ἀναγνώσται παρ' ἡμῖν σπανίζουσιν. Ὀλίγοι οἱ τὰ βιβλία ζητοῦντες, οἱ τῶν ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν ἀπτόμενοι, οἱ πλείστοι προσέρχονται δι' ἀνάγνωσιν τῶν ἡμερησίων πολιτικῶν ἐφημερίδων.

### **Σχέσεις μετ' ἐπιστημονικῶν Συλλόγων καὶ σωματείων.**

Ὁ Σύλλογος καὶ ἐπ' ἀνταλλαγῇ τοῦ Περιοδικοῦ καὶ ἐπὶ ἄλλαις ἀφορμαῖς ἐξηκολούθησε καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ σχέσεις πρὸς τὰ ἐν Ἑσπερίᾳ καὶ Ἀμερικῇ καὶ ἐντὸς τοῦ Κράτους ἐπιστημονικὰ σωματεῖα καὶ συλλόγους καὶ μετὰ πολλῶν νέων ἐπεκρινώνησεν.

Ἐλαβε δὲ μέρος προσκληθεὶς καὶ εἰς 4 ἐπιστημονικὰ συνέδρια· εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ ἱστορικόν, ἀντιπροσωπευθεὶς ὑπὸ τοῦ διασημοῦ καθηγητοῦ καὶ ἐπιτίμου μέλους αὐτοῦ κ. *Ulrich Willamowitz Mellendorf*· εἰς τὸ ἐν Ὁξφόρδῃ κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον συνελθὼν τρίτον συνέδριον «περὶ ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων», ὡς καὶ εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ «περὶ ἠθικῆς ἐκπαιδεύσεως», εἰς τὰ ὅποια ἀντεπροσώπευσε τὸν Σύλλογον ὁ διαπρεπῆς ὁμογενὴς καὶ ἐπιτίμονος μέλος τοῦ Συλλόγου κ. *I. Γενιάδιος*, ἀναγνώσας ἐν τῷ πρώτῳ μάλιστα συνεδρίῳ πραγματείαν λίαν ἐκτιμηθεῖσαν περὶ τοῦ φιλοσόφου *Δημητρίου τοῦ Γαλατοῦ τοῦ Ἰνδολόγου*, ἣν ἀπέστειλε καὶ εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς δημοσίευσιν. Τέταρτον δὲ εἰς τὸ ἐν Καίεῳ δευτέρον ἀρχαιολογικὸν συνέδριον, ἀντιπροσώπου ὀρισθέντος τοῦ κ. *N. Σιδερίδου*, καθηγητοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πολυτεχνείου.

### Περὶ διαγωνισμῶν.

Ὡς καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ 47ου συλλογικοῦ ἔτους ἐλέχθη, δύο ἐκ τῶν κηρυχθέντων κατὰ τὸ ἔτος ἐκείνο διαγωνισμῶν ἔληγον κατὰ τὸ λῆξαν 48ον συλλογικὸν ἔτος.

Ὁ Δραματικὸς ἀγὼν, χορηγούντων τοῦ κυρίου Γ. Χασιάτου καὶ χορείας ἀνωνύμων δημοσιογράφων. Ὑπεβλήθησαν πέντε χειρόγραφα, ὧν τὰ δύο ἐκπρόθεσμα, τὰ δὲ λοιπὰ φέροντα τοὺς τίτλους «*Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνός*», «*Ἡ τιμὴ τοῦ Ἰαριανοῦ*» καὶ τὸ «*Δικαίωμα τοῦ πατρός*», παρεδόθησαν εἰς τὴν Ἑλληνοδόχον ἐπιτροπὴν, ἐλεγείσθη ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος καὶ ἀποτελεσθεῖσθαι ὑπὸ τῶν κ. κ. Χ. Χατζηγηρότου, Π. Παπακωνσταντίνου καὶ Γ. Ἀποστολίδου, εἰσηγητοῦ. Ἡ Ἑλληνοδόχος ἐπιτροπὴ ἀνέγνω τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς τῇ 11 παρελθόντος Ἰανουαρίου, οὐδὲν τῶν ὑποβληθέντων ἔργων βραβεύσασα. Ἐνεκα τούτου ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου ὁ ἀγὼν ἐπανελήθη, ταχθείσης προθεσμίας μέχρι τῆς 15 Σεπτεμβρίου τρέχοντος ἔτους.

Διὰ τὸ Νομικὸν διαγώνισμα, τὸ ὁποῖον προσκηρύχθη τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ νομικοῦ τμήματος ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος καὶ κοινωνικῆς αὐτοῦ ὠφελείας, οὐδὲν ἀπεστάλη ἔργον καὶ ὁ Σύλλογος ἀνέθηκε τῷ νομικῷ τμήματι τὴν ἐκ νέου μελέτην τοῦ προγράμματος.

Ὁ Καραπάνειος ἀγὼν λήγει κατὰ τὸ ἐλευσόμενον ἔτος, γέρας δ' ὠρίσθη ἐκ 2,150 φράγκων. Ὡς γνωστόν, ἐκ τῆς πρώτης ἀγγελθείσης δωρεᾶς τοῦ κ. Καραπάνου μένουσιν ἀκόμη 3,600 φράγκα διὰ τὴν ἀνακήρυξιν ἀγῶνων ἐπὶ βιβλίων τῆς πρώτης παιδείας· ἐπειδὴ δὲ παρελθόντος ἔκτοτε πολλοῦ χρόνου δὲν κατωρθώθη ἡ ἐπιβράβευσις τοιούτων ἔργων, ἐδημοσιεύθησαν δὲ ἤδη πολλὰ τοιαῦτα. ὁ δὲ χορηγὸς ἐθεώρησε πλέον περιττὸν τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα διδακτικῶν βιβλίων, ἐπροτεῖναμεν τὴν μετατροπὴν τοῦ περὶ ἑλληνικῆς καὶ φυσικῆς ἱστορίας διαγωνίσματος εἰς ἀγῶνα πρὸς συγγραφὴν καὶ γενικῆς παιδαγωγικῆς. Ἄλλ' ὁ κ. Καραπάνος δὲν ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν, ἐδήλωσεν ὅμως ὅτι τὸ αὐτὸ ποσὸν θέλει διαθέσει διὰ τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ ἄλλου ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ.

### Ὑποστήριξις ἀπόρων σχολῶν.

Ὁ Σύλλογος ἐξήκολούθησε τὴν ἀποστολὴν τῆς χορηγίας αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κολωνίας *Εὐανθίου Παρθεναγωγείου*,

ἂν καὶ δυστυχῶς τὰ περὶ Εὐανθίου κληροδοτήματος ἀκόμη δὲν ἐπερατώθησαν καὶ δὲν ἔληξεν ἡ κατὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης δίκη, ἣν ὁ Σύλλογος ἤγειρε διὰ τὴν ἐκ χρεωγράφων μερίδα τοῦ κληροδοτήματος.

Ἐπίσης ἀπέστειλεν εἰς πολλὰς σχολὰς καὶ τῆς Πόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τὴν τε σειρὰν τῆς *Ζωγραφείου βιβλιοθήκης* καὶ τὸ *Περιοδικὸν* αὐτοῦ καὶ ἄλλας ἐκδόσεις καὶ βιβλία ἐκ τῶν πολλαπλῶν, ἐκτὸς χαρτῶν, τοὺς ὁποίους δὲν ἀπέστειλεν καὶ εἰς ἡμᾶς.

### Ἐπιστημονικὰ συνέδρια.

Ὁ Σύλλογος καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀπεφάσισε τὴν ἐν εἰδικαῖς αὐτοῦ συνεδρίασις συζητήσιν ἐκπαιδευτικῶν καὶ ὑγιεινῶν θεμάτων. Ἐπειδὴ δ' ἐν τούτοις προσκαλοῦνται καὶ μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ εἰδικώτερον πρὸς τὰ θέματα ἔχοντες, αἱ τοιαῦται συνεδρία λαμβάνουσι χαρακτῆρα τοπικοῦ συνεδρίου.

Καὶ αἱ μὲν *ὑγιειναί*, εἰ καὶ τὰ θέματα καὶ οἱ εἰσηγηταὶ αὐτῶν καθωρίσθησαν καὶ ἠτοιμάσθησαν, δὲν ἐγένοντο συμπεισοῦσαι κατὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα, ἀλλὰ αἱ ἐκπαιδευτικαὶ πέντε τὸν ἀριθμὸν συνεκλήθησαν κατὰ τὰ τέλη Δεκεμβρίου καὶ τὰς ἀρχὰς παρελθόντος Ἰανουαρίου.

Ἐν ταῖς εἰδικαῖς ταύταις ἐκπαιδευτικαῖς συνεδρίασις συζητήθησαν θέματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν παιδείαν. Ἡ ἐπιτυχία ἣτις ἔσπευε τὰς σπουδαιοτάτας ταύτας συνεδρίας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ ἡ προθυμία μεθ' ἧς μετέσχον τῶν συνεδριῶν ἐκείνων οἱ τῆς ἐθνικῆς παρ' ἡμῖν παιδεύσεως γεραροὶ καὶ ὀτρηροὶ σκαπανεῖς παρεῖχον ὅλα τὰ ἐχέγγυα τῆς ἐπιτυχίας τῶν συνεδριῶν τούτων καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος. Καὶ ὄντως αἱ ἐλπίδες τοῦ Συλλόγου δὲν διεψεύσθησαν, ἡ δὲ ἐπιτυχία τῶν συνεδριῶν τοῦ παρόντος ἔτους πανθομολογουμένως ὑπερέβη πᾶσαν προσδοκίαν. Κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας συζητήθησαν τὰ ἐπόμενα σπουδαιότατα θέματα:

1) Περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς *Ἑλληνικῆς γλώσσης* εἰς τοὺς ζενοφώνους Ἕλληνας, εἰσηγούμενου τοῦ σοφοῦ Γυμνασιάρχου τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου κ. *Ἀλ. Ζωγράφου*.

2) Περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς *Γυμναστικῆς* εἰς τὰς παρ' ἡμῖν σχολὰς εἰσηγούμενου τοῦ διαπρεποῦς ἱατροῦ καὶ λάτρεως τῆς *Γυμναστικῆς* κ. *Ἀν. Κρητικοῦ*.

3) Περὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς *χειροτεχνίας* εἰς τὰς παρ' ἡμῖν σχολὰς τῆς α' παιδείας εἰση-

γουμενίου τοῦ διακεκριμένου παρ' ἡμῖν δημοδιδασκάλου κ. Δ. Δαμασκηνοῦ.

4) Περί τῆς διδασκαλίας τῆς *Βυζαντινῆς καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας* εἰς τὰς σχολὰς τῆς μέσης παιδείας εἰσηγούμενου τοῦ εὐρυμαθοῦς καθηγητοῦ κ. *Ι. Παπαδοπούλου* καὶ

5) Περί τῆς διδασκαλίας τῆς *φιλοσοφικῆς προπαιδείας* εἰς τὰς παρ' ἡμῖν σχολὰς τῆς μέσης παιδείας, εἰσηγούμενου τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τῆς *Φιλοσοφίας* κ. *Μ. Αἰθινοπούλου*.

Τὰ πορίσματα καὶ αἱ εὐχαὶ τῶν συνεδριῶν τούτων διεβιβάσθησαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Κέντρον, ἐκφρασθεῖσας τῷ Συλλόγῳ διὰ Σεπτοῦ πιττακίου τῆς Πατριαρχικῆς εὐαρεσκείας ἐπὶ τῇ προκυψάτῃ ὠφελείᾳ ἐκ τῆς συγκλήσεως τοιούτων συνεδριῶν, ἣ δὲ ἐκτύπωσις τῶν πρακτικῶν αὐτῶν ἄρχεται ὅσον οὐπω ἵνα συνθεῖ ὧσιν ἔτοιμα κατὰ τὴν ἑναρξιν τῶν συνεδριῶν τοῦ προσεχοῦς συλλογικοῦ ἔτους.

Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ ἀπεφασίσθησαν καὶ ἄλλα ἀναγκαιοῦντα, ἣ ἐκτελέσεις τῶν ὁποίων ἀνετέθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογ. Σύλλογον ὅστις ταχέως ὠνόμασε καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπὰς.

1<sup>ον</sup> Τοιαῦτα δὲ εἶναι πρῶτον ἡ Σύνταξις μεθόδου διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τοὺς ξηνοφώνους Ἕλληνας, ἀνατεθέντος τοῦ ἔργου τοῖς κ. κ. *Α. Ζαμαρία, Ι. Παπαδοπούλῳ* καὶ *Δ. Δαμασκηνοῦ*.

2<sup>ον</sup> Μεταφράσεις καὶ διαδόσεις τῶν περὶ χειροτεχνίας νόμων καὶ προγραμμάτων.

Ἐπιτροπὴ: *Δ. Δαμασκηνοῦ, Α. Ζαμαρίας, καὶ Α. Διμαράκης*.

3<sup>ον</sup> Σύνταξις βιβλίου μέσης καὶ νεωτέρας λογοτεχνίας μετ' ἀφθόνων κειμένων.

Ἐπιτροπὴ: *Ι. Παπαδοπούλου, Μ. Αἰθινοπούλου* καὶ *Δ. Οἰκονομίδης*.

4<sup>ον</sup> Πρόγραμμα γυμναστικῶν ἀσκήσεων διὰ τὰς σχολὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων τῆς τε πρώτης καὶ μέσης παιδείας.

Ἐπιτροπὴ: *Α. Κρητικός, Μ. Αἰθινοπούλου* καὶ *Χ. Γούδας*.

Καίτοι παρήλθε χρόνος ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι αἱ ἐπιτροπαὶ ἐργάζονται καὶ ὅτι λίαν προσεχῶς ὁ Σύλλογος θέλει ἔχει τὴν πολῦτιμον ταύτην ἐργασίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἀνετέθη εἰς τὸν Σύλλογον καὶ ἡ διδασκαλία τῆς Γυμναστικῆς εἰς τοὺς σημερινὸν διδάσκοντας ἐν τῇ πρώτῃ παιδείᾳ καὶ ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον ἀπαιτεῖ καὶ εἰδικὸν διδά-

σκαλον καὶ εἰδικὸν πρὸς τοῦτο διδασκαλεῖον, οὕτως εἶπειν, γυμναστηρίου, ὁ Σύλλογος συνεκάλεσε πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει ἡμῶν γυμναστικά σωματεῖα καὶ ἔθηκεν αὐτοῖς τὸ ζήτημα τῆς ἰδρύσεως καὶ συντηρήσεως τοιούτου κεντρικοῦ γυμναστηρίου. Τὰ γυμναστικά σωματεῖα πάνυ προφρόνως ἀποδεξάμενα τὴν πρόκλησιν τοῦ Συλλόγου, παρεδέξαντο τὴν ἀνάγκην ταύτην καὶ σοβαρῶς σκέπτονται καὶ περὶ τῆς ἰδρύσεως τοιούτου διδασκαλείου.

Ἐν γένει δ' ὁ Σύλλογος λαβὼν ὑπ' ὄψιν ὅτι πάντα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς ἀνοργάνωσιν ἐν γένει τῆς ἐκπαιδεύσεως ἡμῶν καὶ κατανοήσας ὅτι ἡ κλεις τῶν πλείστων ἔγκειται εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν διδασκόντων, ἔγραψε καὶ συνέστησε τὰ δέοντα ὅπως διὰ τῶν κεφαλαίων τῶν Ζαριφειῶν Διδασκαλείων ἰδρυθῆ ἐν Κων/πόλει κεντρικὸν τέλειον, ἀνεξάρτητον διδασκαλεῖον, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ λειτουργία ἐνταῦθα καὶ ἡ ἐπιβλεψὶς καὶ ἡ τελείωσις εὐκολωτέρᾳ, μεγάλη δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ κέντρου ἔσεται ἡ βοήθεια καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰ μᾶλλον ἀπόκεντρα χωρία.

Καὶ τοιαῦτα, Παναγιώτατε Δέσποτα, ὅσα ὁ Σύλλογος διέπραξε πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἔν τε τῷ ἐπιστημονικῷ διαγωνισμῷ καὶ τῇ διαδόσει τῶν φώτων καὶ τῆς παιδείας.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ὅμως ἔτος ἐδόθη εὐκαιρία νὰ ἐργασθῆ ἔτι μείζον διὰ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων τοῦ γένους.

Γνωστὸν οἶα καὶ ὅποσα ἐγένοντο κατὰ τὰ μέσα τοῦ λήγοντος σχολικοῦ ἔτους, ἔνεκα τῶν ὁποίων πλείστα τέκνα τοῦ γένους ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς προπαραγανδικὰς σχολὰς.

Διεπιστώθη πλέον ὀλοφάνερα ὅτι καὶ ξένη θρησκευτικὴ διδασκαλίᾳ ἐπιβάλλεται καὶ ἐθνικοὶ τρόποι τῆς προσευχῆς, καὶ ἡ ἐν ξένη ἐκκλησίᾳ φοίτησις, παντοιοτρόπως δὲ τὰ διὰ τῶν τοιούτων μέσων θολούμενα ἐν τῇ διαπλάσει τῆς ψυχῆς τοῦ παιδός!

Ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ διευθυντοῦ τῆς προσωρινῆς Ἐμπορικῆς σχολῆς γυμνασιάρχου κ. Α. Ζαμαρίου ὑπάρχουσι καὶ γινώμαι ξένων διδασκάλων ἐμφραζόντων τὴν ἀπορίαν αὐτῶν διὰ τὸ ἀκατάριστον τῶν μαθητῶν οὐχὶ πλέον εἰς τὸν τρόπον τοῦ γινῶναι ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γινῶσιν καὶ αὐτῆς τῆς Γαλλικῆς ὡς γλώσσης. τῶν μαθητῶν κατεγόντων καὶ κατὰ τοῦτο ἀτελῶς σειράν τινα σχολικῶν φράσεων μόνον.

Τὸ Ἔθνος σύμπαν συνεκινήθη, ἐκ δὲ τῆς



εκκλήσεως πρὸς τὸν λαὸν τῆς ἡμεριδος «Προόδου» ὅποια καὶ ὅποσα δὲν ἐδιδάχθημεν καὶ ὅποσα δάκρυα συγκινήσεως κατελέμβανον πάντας κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας τῶν συνδρομῶν;

Ὡς πλείστοι ἐδίδον ἐκ τοῦ ὑστερήματος, εἶχομεν δὲ καὶ παράδειγμα μαθητοῦ τῆς νυκτερινῆς τοῦ Συλλόγου σχολῆς ὅστις ἔδωκε τὰς μόνας δύο δεκάρας τὰς ὁποίας εἶχεν εἰς τὰ θυλάκιά του κοιμηθεὶς ἴσως νῆστις κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην.

Τὸ Ἐθνικὸν ἡμῶν Κέντρον ἐν τῇ τοιαύτῃ στιγμῇ τῇ ἀπαιτούσῃ ἄμεσον καὶ καταλληλὸν δρᾶσιν ταχέως διασκεψάμενον ἀνέθηκε τῷ Συλλόγῳ τὴν φροντίδα τῆς περισυλλογῆς τῶν τέκνων τοῦ ἔθνους, τῆς προσωρινῆς αὐτῶν ἐγκαταστάσεως, τῆς μελέτης τοῦ προγράμματος μονίμου ἐμπορικῆς σχολῆς καὶ γλωσσῶν καὶ τὴν ὑποδείξει τῶν μέσων δι' ὧν ὀριστικῶς δεόν ν' ἀνακοπῇ τὸ πρὸς τὰς προπαγανδικὰς σχολὰς ρεῦμα τῶν τέκνων τοῦ ἔθνους.

Ὁ Σύλλογος εὐγνωμόνως ἀποδεξάμενος τὴν διὰ σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ Πιττακίου διαβίβασθεῖσαν ταύτην εὐλογίαν, ὡς τάχιστα πρὸς τὰς σχολὰς ὅλας ἔγραψεν ὅπως δωρῶν τοὺς τοιοῦτους μαθητὰς προσλαμβάνωσι, τοποθετήσας πολλοὺς τοιοῦτους. Ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν τριτάξιον προσωρινὴν σχολὴν ἐμπορίου καὶ γλωσσῶν ἀνέστησε, στεγασθεῖσαν τῇ πρόφρονι καὶ λίαν ἐπαινετῇ προσφορᾷ τῆς ἐφορείας τοῦ Ζωγραφεῖου εἰς τὸ Ζωγράφειον καὶ διατηρουμένην διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Σπανοῦδου διενεργηθεισῶν συνδρομῶν, τὰς ὁποίας πάσας ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ εἰδικῷ, ἔννοεῖται, τοιοῦτῳ σκοπῷ.

Ἡ Σχολὴ ἀνιδρῦθη καὶ ἐφορεῖται ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκλεγείσης ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ ἀποτελουμένης ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ καὶ τῶν κ. Σ. Καζανόβα, Χ. Χαραλαμπεῖδου, Β. Ριτζου, Κ. Σπανοῦδου, Γ. Ναοῦ καὶ Α. Ζαμαρίου. Διευθύνεται δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Α. Ζαμαρίου.

Ἐκ τῶν συλλεγέντων χρημάτων 350 περιπίου λίραι δαπανηθήσονται διὰ τὴν προσωρινὴν ταύτην σχολὴν, αἱ δὲ λοιπαὶ 700 περιπίου παραδοθήσονται διὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς ἀπὸ Σεπτεμβρίου μελλούσης νὰ λειτουργήσῃ, παρομοίας σχολῆς.

Ὁ Σύλλογος πρὸς μελέτην τοῦ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς διετίας συνταχθείσης ἐκθέσεως καὶ προγράμματος καθὼς καὶ περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι διὰ τὴν ἀνακοπὴν τοῦ ρεῦ-

ματος τῆς φοιτήσεως τῶν ὁμογενῶν παιδῶν εἰς προπαγανδικὰς σχολὰς, ἐξελέξατο κατὰ σύστασιν τῶν σεπτῶν Πατριαρχείων μεγάλην ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐπιτροπὴν.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀποτελέσθη ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Γ. Διμαράκη, Α. Ζαρίφη, Σ. Καζανόβα, Α. Ζαμαρίου, Μ. Αὐβερτοπούλου, Ὁδ. Ἀνδρεάδου, Α. Καλοκοροῖση, Α. Δημοπούλου, Κ. Σπανοῦδου, Ξ. Σιδερίδου, Ἰω. Ἡλιάσκου, Ν. Καπετανάκη καὶ Γ. Ἀποστολίδου.

Καὶ τὸ μὲν ἔργον αὐτῆς, τὴν μελέτην τοῦ προγράμματος ἐπεράτωσεν, ὑπεβλήθη δὲ καὶ ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐργασία τοῖς Σεπτοῖς Πατριαρχείοις διὰ τὰ περαιτέρω. Ἡ δ' ἐργασία περὶ τῆς ὑποδείξεως καὶ τῶν ἄλλων ἀπαιτουμένων μέσων πρὸς ἀνακοπὴν ὁλοσχερῶς τοῦ ρεύματος τῶν μαθητῶν εἰς προπαγανδικὰς σχολὰς ἐπροχώρησε πολὺ, λίαν προσεχῶς περατουμένη, καὶ ἡ ὁποία ἐπίσης ὑποβληθήσεται τῇ Ὑμ. Θειοτάτῃ Παναγιότητι.

Ὁ Σύλλογος, Παναγιώτατε, ὑποβάλλει καὶ σήμερον τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῷ Κέντρῳ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἐπὶ τῇ λίαν τιμητικῇ ταύτῃ ἐντολῇ, εὐτυχῆς δὲ εἰάν ἡδυνήθη ν' ἀνταποκριθῇ ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον πρὸς τὴν τοιαύτην μεγάλην ἐμπιστοσύνην καὶ ἔθνους καὶ Ἐκκλησίας.

Ἄλλῃ πρὸς τὴν τοιαύτην συγκίνησιν καὶ ἐργασίαν καὶ τὰς θυσίας καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου καὶ παντὸς τοῦ ἔθνους δεόν πλέον νὰ κατανοήσωσιν οἱ γονεῖς οἷων κακῶν πρόξενον γίνονται εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν.

Ἡ ἐπιμονὴ τὸ νὰ νομίζωσιν ὅτι μόνον διὰ τῆς γλωσσομαθείας ἄνευ τῆς δεούσης μορφώσεως θὰ προοδεύσωσιν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ εἶναι πλάνη ὄχι μόνον τεκνοκτόνος ἀλλὰ καὶ ἐθνοκτόνος.

Ὅσον δὲ νομίζουσιν ὅτι τὰ τέκνα των ἀπὸ ἕξ καὶ ὀκτώ καὶ δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν δεόν νὰ φοιτῶσιν εἰς ξένας σχολὰς καὶ δὴ τὰ κοράσια διὰ νὰ μάθωσι γαλλικὰ καὶ ἰδίῃ αἱ πενήστεροι ταξεῖς αἱ ἀποστέλλουσαι καὶ τὰ κοράσια ἀπὸ τοιαύτης ἡλικίας, πάσχουσι πλάνην οἰκτροτέραν καὶ ἀπὸ ἐκείνου ἐξ ὧν τὸ σκάνδιλον ἔρχεται. Δὲν πταίουσι μόνον οἱ ξένοι ἀλλὰ καὶ αἱ διοικοῦσαι ἡμῶν τάξεις.

Στρέψωμεν πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ παρατηρήσωμεν ἡ τοιαύτη ἀγωγὴ ἐδημιούργησε θεοσθήρας μιχροῦπαλληλίας τραπεζῶν ἀπολαμβάνόντων ὀλίγας κατὰ μῆνα λίρας ἄνευ ἐλπίδων προαγωγῆς.

Φεύγομεν δὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ ἄλλα

στάδια, ἐν οἷς ἰδίως ὁ Ἕλλην διέπρεψε καὶ προσαρμύζεται ἀπὸ φύσεως καὶ ἰδιοφυίας.

Ἀνάγκη ὅμως νὰ κατανοηθῆ ὅτι σήμερον διὰ τὴν μεγαλεμπορίαν καὶ τὰς διευθύνσεις μεγάλων ἐπιχειρήσεων δὲν ἀπαιτοῦνται μονογλωσσομάθεια καὶ εἰδικαὶ γνώσεις ἀλλὰ μὲν ὀφθαλμοῦ ἀνωτέρα ἐκ τῶν προτέρων καὶ εἰς αὐτὰς τὰς τῆς μέσης παιδείσεως μορφωτικὰς σχολὰς πρὸς κατανόησιν τῶν ἀπαιτουμέ-

νων διὰ τὰ τοιαῦτα ἐπαγγελματικὰ εἰδικῶν γνώσεων.

Εὐτυχῶς τὸ Ἔθνος διείδε καὶ διαβλέπει τὴν ὁδὸν· εὐχηθῶμεν δ' ὅτι καὶ οἱ γονεῖς θέλουσι κατανοήσῃ τὸ πραγματικὸν αὐτῶν συμφέρον καὶ θέλουσι ὑποδοθῆσῃ τὸ ἔργον τῶν ἀρχῶν, ἵνα τὰ τέκνα αὐτῶν ὄντως ἀναπτυχθῶσιν ὡς δεῖ καὶ ὡς ἐμπρέπει εἰς τὸ Ἔθνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσιν.

## ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΜΘ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1909 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1910

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΧΜΒ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 1ῃ Ἰουνίου 1909.

Προεδρία κ. Β. ΡΙΤΣΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία, ἐν ἧ καὶ αἱ ἐξῆς ἐπιστολαί:

Τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρτισυστάτου Βυζαντιολογικῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας ἀγγελλούσης τὴν ἰδρυσιν αὐτῆς· ἐγκρίνεται νὰ γραφῆ συγχαρητήριος ἐπιστολὴ μετὰ προτάσεως περὶ ἀνταλλαγῆς τοῦ περιοδικοῦ.

Εἶτα ἀγγέλλεται ὅτι: α') Τὰ τμήματα τοῦ Συλλόγου, συνεδριάσαντα κατὰ τὸν κανονισμόν, ἐξελέξαντο: τὸ Φιλολογικόν, τὸν κ. Δ. Οἰκονομίδην πρόεδρον, Κ. Σπανοῦδην ἀντιπρόεδρον, Ν. Παπαγιαννόπουλον γραμματέα· τὸ Ἀρχαιολογικόν, τοὺς κ. κ. Σ. Σιδερίδην, πρόεδρον, Ἀ. Γαβριηλίδην, ἀντιπρόεδρον καὶ Χρ. Πανταζίδην, γραμματέα· τὸ Ἐκπαιδευτικόν, τὸν κ. Ἀ. Δημόπουλον πρόεδρον, Ὁδ. Ἀνδρεάδην ἀντιπρόεδρον καὶ Δ. Δαμασκηνὸν γραμματέα· τέλος τὸ Βιολογικόν, τὸν κ. Ἀντίππαν πρόεδρον, Π. Παπανικολάου ἀντιπρόεδρον καὶ Χρ. Παπαδόπουλον γραμματέα

β') Ὑπεβλήθη τῇ Α. Θ. Παναγ. τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ τὸ πρόγραμμα τῆς

μονίμου ἐμπορικῆς σχολῆς καὶ ἀγγέλλεται τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἡ λειτουργία τῆς προσωρινῶς ἰδρυθείσης τοιαύτης παραταθήσεται μέχρι τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Ἰουνίου, αἱ δὲ γραπταὶ αὐτῆς ἐξετάσεις περατωθήσονται μέχρι τῆς 15 Ἰουνίου. Μετὰ τὰς ἐξετάσεις παύουσιν αἱ πρὸς τὸ διδάσκον προσωπικὸν ὑποχρεώσεις τῆς σχολῆς. Τότε, τὸ ἀπὸ τῶν συνδρομῶν τῶν διὰ τῆς «Προόδου» συλλεγεῖσων, περισσεῦον, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν μέχρι τοῦδε δαπανηθέντων, ποσὸν παραδοθήσεται τῇ ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. διορισθείσῃ Ἐφορεῖᾳ τῆς σχολῆς, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Ε. Εὐγενίδου, προέδρου, Ἰ. Ἡλιάσκου, Α. Λιμαράκη, Κ. Σπανοῦδη καὶ Β. Σγούτα.

γ') Ἀκολούθως προτείνεται νὰ ἐκφρασθῶσιν αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου τοῖς τέως κοσμητορσιν αὐτοῦ καὶ ἀποφασίζεται τοῦτο παμψηφεί.

δ') Ἀναγινώσεται ἡ ἐκθεσις τῆς Ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς β' ἐξαμηνίας τοῦ 1908—1909, δηλοῦσης ὅτι πάντα εὐρέθησαν ἐν τάξει.

ε') Ἀναγινώσεται ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀραβαντινοῦ περὶ τῆς δίκης τοῦ Συλλόγου μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ ἀποφασίζεται νὰ μελετηθῆ τὸ ζήτημα ὑπὸ τοῦ προεδρείου, εἶτα δὲ ν' ἀποφασίσῃ ὁ Σύλλογος.

**ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΜΓ'**

(Τακτική γενική).

Τῆ 15ῃ Ἰουνίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀνακοινεῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας, ὡς ἐξῆς:

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σ. Ναρλῆ ἀγγέλλοντος ὅτι ἡ χῆρα τοῦ μακαρίτου ἱατροῦ Στεκού. Ἰηδωρεΐται τῷ Συλλόγῳ ἔπασαν τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μακαρίτου καὶ παρακαλοῦντος νὰ ἐπισπεύσῃ ὁ Σύλλογος τὴν παραλαβὴν αὐτῆς, τῆς χῆρας τοῦ μακαρίτου ἐπειγομένης νὰ

ἐγκαταλίπῃ τὴν οἰκίαν τοῦ μακαρίτου, ἐν ἣ κατῴκει.

Ὁ κ. Λιμαράκης λέγει ὅτι, συμφδὰ τῷ ρηθέντι ἐγγράφῳ, ἔσπευσε νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ κ. Ναρλῆ, παρελήφθη δὲ ἡ ρηθεῖσα βιβλιοθήκη. Ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσι τῇ χῆρᾳ τοῦ μακαρίτου αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου

Ἀγγέλονται καὶ ἐπιψηφίζονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τοῦ Συλλόγου τακτικὰ οἱ κ. κ. Γ. Σταυρίδης, Ἀ. Λύκος καὶ Ν. Γιαχτίσης.

ὑποβάλλεται καὶ ἐπιψηφίζεται ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Συλλόγου τοῦ ΜΘ' συλλογικοῦ ἔτους, ἔχων ὡς ἔπεται.

ΕΞΟΔΑ	
Ἐπόλοιπον περυσινῆς χρήσεως	
Τράπεζαν Μυτιλήνης καὶ εἰς ταμεῖον λ. τ. 6.51 Τὸ ὅλον Α. Γ. ....	127.44
Συνδρομαὶ τακτικῶν μελῶν . . . . .	150.—
Διπλώματα . . . . .	15.—
Ἐπίδομα Ἐθν. Πανεπιστημίου . . . . .	20.—
Τόκοι κληροδοτ. Γεωργιάδου . . . . .	55.—
» » Σεβαστοπούλου . . . . .	47.—
Κληροδότημα Κλουμάση . . . . .	1.—
Ἐνοίκιον αἰθούσης . . . . .	35.—
Πώλ. Περιοδικῶν καὶ Ἐκπαιδευτικῶν Συνεδριῶν . . . . .	10.—
Δραματικὸς ἀγὼν . . . . .	21.83
Ἐνοίκιον ἀπὸ Ἀδελφότητα α' Ἀγαπᾶτε Ἀλλήλους . . . . .	40.—
Τόκοι τρεχομένων λογ/σμῶν . . . . .	1.10
» Ζωγραφ. Βιβλιοθήκης . . . . .	450.—
Τὸ ὅλον . . . . .	973.37
Ἐλλειμμα πρὸς κάλυψιν . . . . .	136.56
Τὸ ὅλον . . . . .	1.109.93

ΕΞΟΔΑ	
Χρέος πρὸς τὸν κ. Γεράρδον . . Α. Γ. 40.—	
Διὰ τὸν Α' τόμον τοῦ Περιόδ. . . . .	60.—
Κεφαλαίου Σαθείου διαγωνισματος τόκος . . . . .	3.—
Μισθοδοσίαι ὑπαλλήλων	
Εἰς Γραμ. προσληφθ. 10 1/2 μῆν. . . . .	52.50
» τὸν κ. Δ. Σαματανίδην . . . . .	50.—
» » Γ. Π. Στήνην . . . . .	36.—
» » Δ. Ντάφον . . . . .	48.—
» » Κ. Κρητικίδην . . . . .	25.—
Δι' ἔξοδα γρασείου . . . . .	15.—
Διάφορα ἔξοδα . . . . .	15.—
Διὰ τὴν τελετὴν τοῦ Συλλόγου . . . . .	5.—
» Ἀσφολιστρα . . . . .	12.10
» Φωτισμὸν . . . . .	14.—
» Θέρμανσιν τοῦ κυρίου τοῦ Συλλόγου . . . . .	12.—
» Πλουτισμὸν Βιβλιοθήκης καὶ ἀναγνωστηρίου . . . . .	30.—
» Ὀργανοθήκην . . . . .	5.—
» Ὑποστήριξιν ἀπόρων σχολῶν καὶ μαθητῶν . . . . .	47.—
» Τὴν νυκτερινὴν σχολὴν τοῦ Συλλόγου . . . . .	40.—
» Τὸν Δραματικὸν ἀγῶνα . . . . .	21.83
» Τὸ Διαγώνισμα τοῦ Νομικοῦ τμήματος . . . . .	15.—
» Τὸν ΑΒ' τόμ. τοῦ Περιόδ. καὶ τὸ Β' τεῦχος Ἐκπαιδευτικῶν Συνεδριῶν . . . . .	80.—
» Ἀπρόβλεπτα ἔξοδα (κατὰ τὸ 137ον ἄρθρον) . . . . .	20.—
» Ἐπισκευὴν καὶ ἀνακαίνισιν ἐπιπλῶν . . . . .	43.50
Ζωγραφεῖο Βιβλιοθήκης . . . . .	450.—
Τὸ ὅλον . . . . .	375.43
Τὸ ὅλον . . . . .	1.109.93

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΜΔ'

(Τακτική γενική)

Τῆ 6ῃ Ἰουλίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας.

Τοῦ κυρίου Ἀραβαντινοῦ, περὶ ἧς παραδέχεται ὁ Σύλλογος τὴν γνώμην τοῦ προεδρείου νὰ γραφῆ εἰς τὸν κ. Ἀραβαντινὸν ὅτι ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν φιλικὴν καὶ ἄνευ δίκης διακανόνισιν τῆς μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς διαφορᾶς του, καὶ πληρεξουσιοδοτεῖ αὐτὸν νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν δι' ἐγγησιν κατατεθειμένων χρημάτων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Εἶτα ἀποφασίζονται τὰ ἐξῆς :

α) Ἐκ τοῦ ὑπολοίπου τῆς περυσινῆς χρήσεως τοῦ Σεβαστοπούλειου κληροδοτήματος νὰ διατηρήσῃ ὁ Σύλλογος ἓνα ἄπορον τελειόφοιτον ἐκ τῶν ἐπιμελεστέρων εἰς τὴν Δ' τάξιν τοῦ Τσοτυλείου Γυμνασίου ὑπὸ τῆς Ἐφορείας αὐτοῦ ὑποδειχθόσμενον.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ περίσσευμα τῆς χρήσεως τοῦ 1909 - 1910, ἀναβάλλεται ἡ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου εἰς μέλλουσαν συνεδρίαν.

β) Προτάσει τοῦ κ. προέδρου, ἐκλέγεται ἐφορεία τῆς νυκτερινῆς Σχολῆς τοῦ Συλλόγου ἐκ τῶν κυρίων Β. Ρίτσου, Ὁδ. Ἀνδρέαδου καὶ Α. Ζημαρίου.

γ) Ἀποφασίζεται ἡ μεταγραφή του κ. Δ. Σάρρου ἀπὸ μέλους ἀντεπιστέλλοντος εἰς τακτικόν.

δ) Ἀναγινώσκειται ἔκθεσις τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς διαχειρίσεως τῆς προσωρινῆς Σχολῆς τῶν γλωσσῶν καὶ ἐμπορίας, ἧτις ἐπὶ τρίμηνον ἐλειτούργησεν εἰς τὸ Ζωγράφιον Γυμνάσιον, ἀγγελλούσης ὅτι εὑρετοὺς λογ/σμοὺς τῆς Σχολῆς ἐν πλήρει τάξει καὶ ὅτι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δι' ἐράνων τῆς «Προόδου» συμποσωθεισῶν ἑνεακοσίων δέκα ἑννέα λιρῶν Τουρκίας καὶ τεσσαράκοντα τεσσάρων ἑκατοστῶν (ἀρ. 919<sup>44</sup>/<sub>100</sub>), ἔδαπανήθησαν Α. Τ. διακόσια εἴκοσι ὀκτώ (ἀρ. 228). Τὸ ὑπόλοιπον εἶναι κατατεθειμένον διὰ λογ/σμόν τῆς Σχολῆς ταύτης εἰς τὴν Τράπεζαν Μυτιλήνης.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΜΕ'

(Τακτική γενική)

Τῆ 5ῃ Ὀκτωβρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδριάσεως προσφωνεῖ κατὰ πρῶτον τὰ ἀξιότιμα παρόντα μέλη ἐπὶ τῆ ἑναρξί τῶν ἑνεκατῶν διακοπῶν ἀνασταλαισῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου καὶ εὐχεται ἵνα καὶ τὸ ἔτος τοῦτο ᾖ γόνιμον εἰς τὸν Σύλλογον καὶ εὐτυχές.

Εἶτα δὲ μετὰ λύτης ἀγγέλλει τὸν ἐν Ἀθῆναις ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ Κωνσ. Κόντου, ἐπιτίμου τοῦ Συλλόγου μέλους. Οἷα, λέγει, ἡ δρᾶσις τοῦ ἀειμνήστου τούτου ἀνδρὸς ἐγένετο καὶ ὀπίστας τιμαλφεῖς ὑπηρεσίας παρέσχεν ὁ σοφὸς οὗτος καθηγητής, τόσον τυγχάνουσι γνωστά, ὥστε δυσχερὴς ἤθελεν εἶναι πᾶς ἔπαινος τῶν πολλῶν αὐτοῦ φιλολογικῶν ἐργασιῶν.

Πρὸς ἔνδειξιν πένθους διαλύει ἐπὶ δεκάλεπτον τὴν συνεδρίαν.

Ἐπαναληφθεῖσης τῆς συνεδρίας, ὁ κ. πρόεδρος ἀναγγέλλει ὅτι συνελυπήθη καθηκόντως τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ ἀειμνήστου σοφοῦ ἐταίρου καὶ ἐρωτᾷ τὸν Σύλλογον ἐὰν φρονῆ ὅτι καὶ ἄλλως πως δεόν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν λύπην αὐτοῦ. Ὁ Σύλλογος δέχεται τὸ γενόμενον.

Εἶτα ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας.

Ἀκολούθως ὑποβάλλεται εἰς τὸν Σύλλογον ὁ λογ/σμὸς τῆς Σχολῆς Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίας, ἔχων ὡς ἐξῆς :

«Μέχρι τῆς 6ης Μαΐου κατετέθησαν ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος «Προόδου» διενεργηθεισῶν συνδρομῶν διὰ λογ/σμόν τοῦ Συλλόγου Α. Τ. 918.44».

Ποσὸν συλλεγὲν ὑπὸ τῆς «Προόδου» Α. Τ.	918.44
Ἐκ νομισματικῆς διαφορᾶς	» 1
ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωσήφ Μαυροπούλου	» 13.96
Τὸ ὅλον	Α. Τ. 933.40
Τόκοι τῶν ἄνω πρὸς 3%	» 11.25
Τὸ ὅλον	Α. Τ. 944.65

Ἐκ τούτων ἔδαπανήθησαν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐν τῷ Ζωγραφίῳ προσωρινῆς Σχολῆς Α. Τ. 228.99

Ἐπίλοιπον Α. Τ. 715.66

Ὁ Σύλλογος, λαβὼν γνῶσιν τοῦ λογι/σμοῦ τούτου, πληρεξουσιοδοτεῖ τὸ προεδρεῖον νὰ παραδώσῃ τὰ χρήματα ταῦτα ἐπὶ ἐγγράφῳ ἀποδείξει εἰς τὴν ἐπισημῶς ὑπὸ τῶν σεπτῶν Πατριαρχείων διορισθεῖσαν Ἐφορείαν τῆς ἰδρυθείσης *Σχολῆς Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίου*, δεχόμενον τὴν περὶ τούτου αἴτησιν αὐτῆς.

Εἶτα ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος ἀγγέλλοντος τὴν ἐκλογὴν τῶν ἑλλανοδικῶν τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος. Τοιοῦτοι παμψηφεί ἐξελέγησαν οἱ κ. κ. Γ. Ἀποστολίδης, Δ. Σάρρος καὶ Χρ. Χατζη-χρήσιου.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τῆς χήρας Ἀρθοπούλου πασᾶ, δωρομένης εἰς τὸν Σύλλογον 274 συγγράμματα εἰς 416 τόμους καὶ τινὰ περιοδικὰ τοῦ μακαρίτου συζύγου αὐτῆς. Ταῦτα παρελήφθησαν ἐγκαίρως καὶ ἐγράφησαν τῇ χήρᾳ αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι, τοῦθ' ὅπερ καὶ παμψηφεί ἐγκρίνεται.

Εἶτα προτείνεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Δ. Χαμουδópουλος, καθηγητῆς, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Δαμασκηνοῦ, Ἀνδρεάδου καὶ Ριτσου.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΜΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 19ῃ Ὀκτωβρίου 1909.

Προεδρὶα κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως.

Εἶτα ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας καὶ δὴ ἐπιστολὴ τοῦ Φιλολ. Τμήματος παρακαλοῦντος τὸν Σύλλογον ν' ἀποστέλλωνται αὐτῷ τὰ ἐκάστοτε ἐρχόμενα φύλλα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, νὰ παρακληθῇ ὁ κ. Σάλτας βουλευτῆς Μυτιλήνης, ἵνα πείσῃ τὸν κ. Βερναρδάκην ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Θουκυδίδου, ἀγγέλλοντος δ' ὅτι οἱ κ. κ. Δ. Οἰκονομίδης καὶ Δ. Σάρρος, θ' ἀναλάβωσι τὴν γλωσσικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς γλωσσικῆς ὕλης Θράκης καὶ Μακεδονίας, καὶ τέλος, ὅτι παραιτηθέντες τοῦ κ. Ἀποστολίδου, ἐξελέγη μέλος τῆς Ἑλλανοδικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος ὁ κ. Ὀδυσ. Ἀνδρεάδης.

Εἶτα, λόγου γενομένου περὶ τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἐγκρίνεται καὶ ἀποφασίζεται πρότασις περὶ ἀναθεώρησης τοῦ προγράμματος αὐτῆς.

Διὰ τὸν λόγον τῆς ἀναθεώρησης, ἀναβάλλεται καὶ ἡ περὶ ἀποστολῆς τῶν τόμων τοῖς κληρονόμοις συζήτησις.

Μετὰ ταῦτα, ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τοῦ προέδρου τοῦ ἐν Φιλαδελφείᾳ τῆς Ἀμερικῆς Κολλεγίου προσκαλοῦντος τὸν Σύλλογον εἰς τὴν τελετὴν αὐτοῦ, γενησομένην κατὰ Δεκέμβριον. Ἐγκρίνεται ὅπως ἐκφρασθῶσι τὰ συγχαρητήρια τοῦ Συλλόγου.

Ἀκολουθῶς ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται παμψηφεί δεκτὸς ὡς μέλος ἐπίτιμον τοῦ Συλλόγου, ἡ Α. Ὑ. ὁ *πρίγκιψ τῆς Σαξωνίας Μάξ*.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι, ἀποφάσεως ληφθείσης περὶ πανηγυρικοῦ ἑορτασμοῦ τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Συλλόγου, προτείνεται ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. πρῶτην προέδρων τοῦ Συλλόγου Ἀναστ. Χρηστίδου, Χρήστου Χατζηχρήστου καὶ Γ. Ἀποστολίδου καὶ ἐκ τῶν κ. κ. Στ. Βουτυρᾶ, Ξ. Σιδερίδου, Κ. Σπανοῦ, δη, Ἀλ. Ζωηροῦ πασᾶ, Ὀδ. Ἀνδρεάδου, Γ. Χασιώτου, Μ. Αὐθεντοπούλου, Δ. Οἰκονομίδου, Ἀλ. Ζαμαρίου, Ε. Εὐγενίδου, Α. Ζαρίφη, Ἰωάν. Ἠλιάσκου, Ἀντ. Καλθοκορέση, Ἀλκ. Γοργόλη, Σ. Καζανόβα, Μ. Παπαδοπούλου καὶ Πιττακοῦ Εὐστρατίου.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται διάφοροι προσφοραὶ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου.

ὑποβάλλεται ἀκολουθῶς εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι κατὰ τὸν Κανονισμόν, ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου, συγκαλεσάμενος εἰς κοινὴν συνεδρίαν τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου μετὰ τῶν προεδρεῖων τῶν τμημάτων αὐτοῦ, ὤρισαν κοινῇ τὸ πρόγραμμα τῶν λαϊκῶν μαθημάτων τοῦ τρέχοντος ἔτους 1909—1910.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΜΖ'

(Ἐντακτος γενική).

Τῇ 2ῃ Νοεμβρίου 1909.

Προεδρὶα κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας καὶ δὴ Α') Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Α. Ἀντίππα, ἱατροῦ, ἀγγέλουσα εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι ὁ κ. Κ. Σταυρίδης δωρεῖται εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον τὴν ἀξόλογα συγγράμματα περιέχουσαν βιβλιοθήκην αὐτοῦ.

Ὁ κ. προεδρος λέγει ὅτι, ὁ κ. γεν. γραμ.

ματεὺς ἐκπροσωπῶν τὸν Σύλλογον, συνενόηθη μετὰ τοῦ κ. Ἀντίππα περὶ τῆς παραλαβῆς τῆς δωρεᾶς ταύτης καὶ παρέλαβεν αὐτὴν

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι ἐκπληρῶν τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν, ἐφρόντισε καὶ περὶ τῆς συνταξέως τοῦ καταλόγου τῶν βιβλίων, ὅστις καὶ ἐντὸς ὀλίγου θὰ ᾔηται ἕτοιμος Ἐκ τοῦ καταλόγου τούτου καταφαίνεται ὅτι ἀξιόλογα συγγράμματα δωροῦνται εἰς τὸν Σύλλογον.

Β') Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χαραλαμπείδου παραιτουμένου ὡς ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης ἢ παραίτησις γίνεται δεκτὴ.

Λόγου δ' εἶτα γενομένου περὶ ἀντικαταστάτου αὐτοῦ ὁ κ. Α. Σπαθάρης προτείνει νὰ γίνῃ ἀμέσως ἡ ἀντικατάστασις.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης φρονεῖ ὅτι δεόν ν' ἀναβληθῆ ἡ ἐκλογὴ διὰ νὰ εἰδοποιηθῆ τοῦτο πρότερον καθὼς πάντοτε γίνεται εἰς ὁμοίας περιστάσεις. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν λειτουργίαν τῆς Βιβλιοθήκης, αὕτη ἐξακολουθεῖ τακτικῶς γινομένη, καὶ τὰ ἀξιότιμα μέλη τὰ ἀποταθέντα πρὸς αὐτὸν ἔλαβον ὅ,τι βιβλίον ἐζήτουν.

Ὁ κ. Ἀντίππας παραδέχεται τὴν παρατήρησιν τοῦ κ. Ἀνδρεάδου περὶ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ προτείνει μάλιστα νὰ ἐκφρασθῶσιν καὶ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου πρὸς αὐτόν, τοῦθ' ὅπερ γίνεται δεκτόν, ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι ὁ κ. Ἀνδρεάδης δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν οὕτω ἐργαζόμενος καὶ μάλιστα αὐξανομένων τῶν ἐργασιῶν τῆς Βιβλιοθήκης.

Ἀποφασίζεται ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης διὰ τὴν προσεχῆ τακτικὴν συνεδρίαν τοῦ Συλλόγου.

Γ') Ἐπιστολὴ τῆς ἐφορείας τῆς Σχολῆς Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίας πιστοποιούσης εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι ἔλαβε τὸ υπόλοιπον τῶν ὑπὸ τῆς «Προόδου» γενομένων χάριν τῆς Σχολῆς ταύτης ἐράνων ἐκ λιρῶν Τουρκίας 715.66, καθὼς καὶ τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη τῆς προσωρινῶς λειτουργησάσης ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ Σχολῆς Γλωσσῶν

Ἀγγέλλεται ἀκολούθως εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι ἡ ἐκ τῶν κ. κ. Α. Ζαμαρίου, Β. Ρίτσου καὶ Ὀδ. Ἀνδρεάδου ἐφορεία τῆς νυκτερινῆς σχολῆς τοῦ Συλλόγου διώρισε τὸ ἀπαιτούμενον προσωπικόν καὶ διέταξε τὴν ἀπὸ τῆς σημερον λειτουργίαν αὐτῆς.

Ἐπίσης ἀγγέλλεται εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι τὸ Ἐκπαιδευτικὸν τμήμα ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ συνεδρίᾳ ὄρισε τοὺς εἰσηγητὰς τῶν

ἐγκριθέντων θεμάτων τῶν Ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν, οἵτινες εἶναι οἱ κ. κ. :

Δ. Σάρρος.—Περὶ ἐξετάσεων καὶ ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν.

Π. Μηλιώτης.—Περὶ πολιτειακῆς ἀγωγῆς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς παιδείᾳ.

Δ. Χαμουθόπουλος.— Περὶ μεθοδικῆς ἀπλοποιήσεως τῆς διδασκαλίας τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς προσφορωτέρας κατανομῆς τῆς ὕλης αὐτῆς ἐν τῇ πρώτῃ παιδείᾳ.

Ἀγγέλλεται ὅτι ἡ ὀριζομένη προθεσμία πρὸς ἀποστολὴν τῶν χειρογράφων τοῦ Καρπανεῖου ἀγῶνος περὶ συντάξεως ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἔληξε τὴν 31 Ὀκτωβρίου. Δυστυχῶς ὅμως, λέγει ὁ κ. πρόεδρος, οὐδὲν ἔργον ὑπεβλήθη, καίτοι ὁ ἀγὼν ἐκηρύχθη τὴν 14 Ἰουνίου 1908.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται οἱ κ. κ. Ν. Βεγγλίδης καὶ Ἰ. Ἰωαννίδης προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Τιβερίου, Μονουηλίδου καὶ Βαρσάμη.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΧΜΗ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῇ 16ῃ Νοεμβρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προδρου.

Ἀνακοινούται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας.

Μετὰ ταῦτα ἀποφασίζεται ἵνα τὸ προεδρεῖον ἐν κοινῇ συνεδρίᾳ μετὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος μελετήσῃ τὸ ζήτημα τοῦ Δελτίου τοῦ τμήματος τούτου καὶ ὑποβάλῃ τὴν γνώμην αὐτῶν ἐν τῇ ἐπομένῃ συνεδριάσει τοῦ Συλλόγου.

ὑποβάλλεται καὶ ἐπιψηφίζεται τὸ πρόγραμμα τῶν δημοσίων διαλέξεων τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν τρέχουσαν συλλογικὴν περίοδον.

Ἀνχνιώσκονται ὑπὸ τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου γενικοῦ γραμματέως αἱ γνώμαι τῆς ἐν προτέρᾳ συνεδριάσει τοῦ Συλλόγου διορισθείσης ἐπιτροπῆς, ἵνα συντάξῃ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ σπετὸν Πατριαρχικὸν γράμμα περὶ τῶν μέσων τῆς ἀναχαίτισεως καὶ καταπολεμήσεως τῆς φοιτήσεως τῶν ὁμογενῶν παίδων εἰς τὰς προπαγανδικὰς σχολὰς. Αἱ γνώμαι αὗται ἐγκρίνονται.

Μετὰ ταῦτα ἐκλέγεται ἐφορος τῆς Βιβλιοθήκης ὁ κ. Δ. Σάρρος διὰ ψήφων 7 ἐπὶ ἐννέα ψηφοφορησάντων.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῦται ὅτι συνελθὼν τὸ Νομικὸν τμήμα τοῦ Συλλόγου, ἐξελέξατο πρόεδρον μὲν τὸν κ. Α. Δημόπουλον, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Ἀλ. Πανταζῆν καὶ γραμματέα τὸν κ. Π. Μηλιώτην.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΜΘ'

(Τακτικὴ γενική).

τῆ 30ῆ Νοεμβρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΑΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας. Καὶ δὴ:

Ἐπιστολὴ τῆς οἰκογενείας τοῦ διασήμου ἑλληνιστοῦ *Henri Weil* ἐκ Παρισίων. ἀγγελοῦσης τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ὁ κ. πρόεδρος μετὰ λύπης ἀγγέλλων εἰς τὸν Σύλλογον τὸν θάνατον τοῦ πολυτίμου τούτου ἀνδρός, προτείνει νὰ γραφῆ κατ'ἀλληλοσυνεπείῃ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μακαρίτου, τοῦθ' ὅπερ γίνεται δεκτὸν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, καὶ βραδύτερον ὀρίσῃ ὁ Σύλλογος ἐν ἐκ τῶν μελῶν του ὅπως ἐκφωνήτῃ καὶ συντάξῃ βιογραφίαν τοῦ ἀνδρός. Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. πρόεδρος διακόπτει τὴν συνεδρίαν εἰς ἔνδειξιν πένθους ἐπὶ πεντάλεπτον.

Ἐπιστολὴ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος ὑποβάλλοντος ἀπολογισμὸν τῆς διαχειρίσεως τοῦ Δελτίου αὐτοῦ ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1908 καὶ προϋπολογισμὸν τοῦ ἐκδοθησομένου Δελτίου διὰ τὸ τρέχον ἔτος.

Ὁ προϋπολογισμὸς οὗτος ἀναγράφει ἐξοδα μὲν 4888 γρόσια, ἐξοδα δὲ 2750 γρόσια, καὶ κλείει ἐπομένως μὲ ἔλειμμα 2138 γροσίων. Τῆς προϋπολογιζομένης ταύτης δαπάνης παρακαλεῖ τὸ Βιολογικὸν τμήμα τὸν Σύλλογον ἵνα λάβῃ μέρος. Ὁ κύριος πρόεδρος λέγει ὅτι ἀναβάλλεται ἡ συζήτησις, διότι τὸ Προεδρεῖον δὲν διεσκέφθη εἰσέτι κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορούμενος γίνεται παμψηφεί ὁ κ. Σ. Μενάρδος, καθηγητῆς τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὁξφόρδης, ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος.

Ἐπίσης ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ οἱ κ. κ. Μ. Σάλτας, βου-

λευτῆς Λέσβου καὶ Π. Κεάσογλου, δημοσιογράφος, προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ Π. Ἀρχ. Σωφρονίου Σταμούλη, τοῦ Μ. Κατηχητοῦ Α. Ζώτου καὶ τοῦ κ. Α. Διμαράκη.

Ὁ κ. Δ. Κίγκος βουλευτῆς Ἰωαννίνων προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ κ. Β. Ρίτσου, Α. Σπαθάρη καὶ Ὁ. Ἀνδρέαδου.

Οἱ κ. κ. Μ. Μωῦσείδης καὶ Γ. Γουγουσόπουλος, ἰατροὶ προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἀντίπα. Παπαδοπούλου καὶ Ρίτσου. Οἱ κ. κ. Τραιῆρδς Νάλης, βουλευτῆς Μοναστηρίου, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ κ. Διμαράκη, Ρίτσου καὶ Σπικνοῦδη.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΝ'

(Γενικὴ τακτικὴ).

τῆ 14ῆ Δεκεμβρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΑΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος, κηρύττων τὴν ἐναρξιν τῆς συνεδρίας ταύτης, μετὰ λύπης ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ διαπρεποῦς ἱστορικοῦ καὶ ἐξόχου βυζαντινολόγου *Καρόλου Κρουμβάγερ*. Ὁπόσον ἐμβριθῆς καὶ σοφῆ ὑπῆρξεν ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ ἀειμνήστου, λέγει ὁ κ. πρόεδρος, πικρομολογεῖται ὑπὸ τῶν εἰς τὰ γράμματα ἀσχολουμένων, εἰς τρόπον ὥστε ἀποβαίνει περιττὸς πᾶς ἔπαινος. Τοῦτο μόνον θεωρῶ καθήκον νὰ προσθέσω, ὅτι ὁ *Καρόλος Κρουμβάγερ*, διὰ τῶν σοφῶν του ἱστορικῶν ἐρευνῶν, εὐηργέτησε τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην, τὸ ἡμέτερον ἔθνος, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα.

Εἶτα, πρὸς ἔνδειξιν λύπης, διακόπτει ἐπὶ δεκάλεπτον τὴν συνεδρίαν.

Μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τῆς συνεδρίας ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως.

Μεθ' ὃ ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας, καὶ δὴ:

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Δημοσθένους Χαβιαρᾶ*, ἐκ Σύμης, ἀποπέλλοντος ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Μακάριος Καβαδίας, σχολάρχης τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς». Κατὰ τὸν Κανονισμόν, ἐγκρίνεται ν' ἀναγνωσθῆ εἰς εἰδικὴν συνεδρίαν τοῦ Συλλόγου.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἰ. Ἀραβατινοῦ ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου, δηλοῦντος ὅτι, ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῶν χροεογράφων *Mourat Θεοφιλίδου*, οὐδὲν ἐγένετο εἰσέτι ὀριστικόν, διὰ δὲ τὴν ἐπιστροφήν τῆς ἐγγυήσεως τῶν

2,000 φρ. τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἀπαιτεῖται εἰδικὸν πληρεξούσιον τοῦ Συλλόγου.

Ὁ Σύλλογος ἀποφαίνεται ὅτι δέον νὰ γραφῆ εἰς τοὺς τρεῖς πληρεξουσίου δικηγόρους τοῦ Συλλόγου *I Ἀραβατινόν, Εὐκλείδην* καὶ *Κ. Καραπάνου*, ἵνα, ἂν ἡ Τράπεζα δὲν ἔλθῃ εἰς ὀριστικὰς συνεννοήσεις διὰ τὸ ζήτημα τῶν χρεογράφων, ἐξακολουθήσωσι τὴν δίκην.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ πληρεξούσιον ἐγγραφον, ἀνατίθεται εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ φροντίσῃ καὶ νὰ καταβληθῆ ἢ διὰ τὴν ἐπικύρωσιν του ἀπαιτουμένη δαπάνη.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει εἰς τὸν Σύλλογον τὰ τῆς συσκέψεώς του μετὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος περὶ τοῦ Δελτίου αὐτοῦ.

Συνενοήθημεν, λέγει ὁ κ. πρόεδρος, διὰ τὴν μείωσιν τῶν δαπανῶν τῆς ἐκδόσεως καὶ συνεφωνήσαμεν ἵνα ἡ ἐκδοσις τοῦ Δελτίου συμμορφωθῆ κατὰ τὸν χρόνον μετὰ τοῦ συλλογικοῦ ἔτους. Οὕτω μέχρι τοῦ Ἀπριλίου παρεδέχθη ὁ κ. Ἀντίπας νὰ ἐκδοθῶσιν 7 ἢ 8 τεύχη διὰ δαπάνης εἰκοσι καὶ μιᾶς λιρῶν, ὧν τὰς ὀκτώ νὰ καταβῆ τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου. Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς εἰσπράξεως τῶν συνδρομῶν, συνεσκέφθημεν ἵνα γίνωνται αἱ εἰσπράξεις διὰ διπλοτύπων ἀποδείξεων τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ εἰσπράκτορος αὐτοῦ.

Τὰς μετὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Βιολ. Τμήματος σκέψεις μου ταύτας, λέγει ὁ κ. πρόεδρος, ὑποβάλλω εἰς τὴν ἐγκρισιν καὶ ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου.

Ἡ συνενοήσις ἐγκρίνεται.

Ἀκολούθως ὁ κ. Κ. Σπανούδης λέγει ὅτι τὴν 16 τρέχοντος μηνὸς ἐορτάζεται μεγαλοπρεπῶς ἐν Λονδίῳ ἡ ἑκατοστὴ ἐπετηρὶς ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου φιλολόγου καὶ πολιτικοῦ ἀνδρὸς *Γουλιέλμου Γλάδστωνος*. Εἶναι γνωστὰ αἱ ἐργασίαι τοῦ ἀνδρὸς ὡς φιλολόγου καὶ ἰδίᾳ ὡς ὀμηριστοῦ καὶ ἐν γένει ἑλληνιστοῦ, ὅστις ἐγένετο καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπιτίμων μελῶν τοῦ Συλλόγου. Προτείνω λοιπόν, ὅπως ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐορτάσῃ δι' ἀναλόγου μεγαλοπρεποῦς ἐορτῆς τὴν ἑκατοστὴν ἐπέτειον ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Γλάδστωνος.

Ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης παραδέχεται νὰ ἐορτασθῆ ἡ ἐπέτειος αὕτη, ἀλλὰ μόνον διότι ὁ Γουλιέλμος Γλάδστων ὑπῆρξε μέγας ἑλληνιστὴς καὶ ἐπίτιμον μέλος τοῦ Συλλόγου, καθόσον ὁ Κανονισμὸς ἀπαγορεύει πᾶσαν εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάμιξιν.

Μετὰ ταῦτα γίνεται δεκτὴ παμψηφεί ἡ ἀκόλουθος πρότασις.

Ἀποφασίζεται ἵνα ὁ Σύλλογος συγκαλέσῃ ἑκτακτον εἰδικὴν συνεδρίαν, καθ' ἣν, μετὰ κατάλληλον εἰσήγησιν τοῦ προέδρου, θ' ἀναγνωσθῆ ἀγγλιστὶ καὶ ἔτα ἑλληνιστὶ μελέτη περὶ τοῦ βίου, τῆς δράσεως καὶ τῶν ἔργων τοῦ Γλάδστωνος.

Λόγου δὲ γενομένου περὶ τῶν ἀγορητῶν τῆς ἐορτῆς, παμψηφεί προτείνονται ὁ κ. Κ. Σπανούδης καὶ ὁ Ἄγγλος νομικὸς κύριος *Ἐδουάρδος Πήαρς*. Ἐπαφίεται δὲ εἰς τὸ προεδρεῖον ἢ διακανόνισις τῶν ἀφορῶντων τὴν ἐορτὴν.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΝΑ'

(Ἐκτακτος εἰδική)

Τῆ 20ῃ Δεκεμβρίου 1909.

Προεδρία Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Πρὸς πανηγυρικὸν ἐορτασμὸν τῆς ἑκτοστῆς ἐπετείου ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ *Γουλιέλμου Γλάδστωνος*, μέλους ἐπιτίμου τοῦ Συλλόγου ἀπὸ τοῦ 1864.

Παρουσίας τῆς Α. Π. τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυκέλλου κ. Βενιαμίν, ἐκπροσωποῦντος τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, τῶν Συνοδικῶν Ἀρχιερέων Ἀγίων Ἐάνθης, Ἐλασσόνος, Προικοννήσου καὶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, τοῦ Παν. Ἀγ. Δράμας κ. Χρυσοστόμου, τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς εὐγενεστάτης πρεσβείας, τοῦ συμβούλου τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας κ. Μάρλιγγ, τοῦ Α' γραμματέως τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας κ. Λάμπτ, ἐκπροσωποῦντος τὸν Ἄγγλον Πρεσβευτὴν, μὴ δυνηθέντα νὰ παραστῆ ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ ταξιδίου κοπώσεως, τοῦ Γεν. Προξένου τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας καὶ τοῦ Προξενείου, τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων βουλευτῶν, τῶν ἡμετέρων ἐπισήμων καὶ τιμῶν ἐκ τῶν τῆς Ἀγγλικῆς παροικίας καὶ ἀπείρου πλήθους κατακλύσαντος οὐ μόνον τὴν αἴθουσαν ἀλλὰ καὶ τὴν κλίμακα, γίνεται ἡ συνεδρία αὕτη.

Τὴν 3ην περίπου μ. μ. ὥραν ὁ κ. πρόεδρος ποιεῖται τὴν ἀκόλουθον εἰσήγησιν, δούς πρότερον τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Ἀνδρεάδην γεν. γραμματέα, ὅστις ἀναγινώσκει τὸ ἀκόλουθον πιττάκιον :



Ἀριθ. Πρωτ. 9,600

ΓΡΑΚΕΙΜ

**Ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμένης Πατριάρχης.**

Ἐντιμολογίωτα κ. Α. Λιμαράκη, Ἄρχον Μ. Ρήτορ τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Προέδρε τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, χάρις εἴη τῇ αὐτῆς Ἐντιμολογίῳτι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

Ἡδέως πάνυ διετέθημεν ἐπὶ τῇ ἀγαστῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ γεραροῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ὅπως δι' εἰδικῆς συνεδρίας τιμῆση δημοσίᾳ τὴν ἑκατοστὴν ἐπετηρίδα τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου τῆς Ἀγγλίας πολιτικοῦ καὶ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου, τοῦ ἀειμνήστου Γουλιέλμου Γλάδστωνος. Διότι πρὸς ἄνδρα τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀφθίτου δόξης τοῦ Γουλιέλμου Γλάδστωνος, ἐκπροσωπήσαντος, κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τὴν ἐκπρεπεστάτην ἔκφασιν τῶν διακρινουσῶν τὸ εὐγενὲς Ἀγγλικὸν ἔθνος ἀρετῶν, τῆς πίστεως, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἐπ' ἀγαθῶ τῶν ἔθνων, πᾶσα οἰαδὴ τις ἀπονεμομένη τιμὴ ἔστι φόρος ἐλάχιστος ὀφειλομένης ἐγγνωμοσύνης.

Τὸ ἡμέτερον δ' ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ οὐ δύναται λησμονῆσαι πρὸς τούτοις ὅτι ὁ ἐπὶ τοιαύταις ἐκπάγλοις ἀρεταῖς διακριθεὶς μέγας πολιτευτὴς, διεκρίθη ἅμα καὶ ὡς κράτιστος ἑλληνιστὴς καὶ ὡς ἔνθερμος τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ θεολογικῶν σπουδῶν ἑρασιτῆς καὶ ἐργάτης. Οὐδ' ἔλησμονήθη μέχρι τοῦδε τὸ μέγα ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἰδιαίτερα στοργὴ ἣν ἐπεδείξατο περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἱεράς ἡμῶν φιλολογίας, ὅτε, ὡς ἀπεσταλμένος τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ Κυβερνήσεως, ἐπεσκέφθη τὰς Ἰονίους νήσους, οὐδὲ αἱ ἐμβριθεῖς αὐτοῦ περὶ δογματικῶν καὶ θεολογικῶν συζητήσεις, ἃς ἐπανειλημμένως διεξήγαγε κατὰ τὰς πρὸς τὸν ἀείμνηστον Ἀρχιεπίσκοπον Σύρου καὶ Τήνου Ἀλέξανδρον Λυκοῦργον διαφόρους ἐντεύξεις αὐτοῦ.

Διὸ καὶ ἔγκαρδίως συγχάριζοντες τῷ γεραρῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐπιτελέσει κατ' ὀφειλόμενον καθήκον τῆς τοιαύτης ὑπὲρ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς καὶ παρ' ἡμῖν τελετῆς, ἄσμενοι προαγομέθα συμμετασχεῖν καὶ ἡμεῖς νοερώς διὰ τοῦ παρόντος εὐχετικοῦ πιπτακίου

τῆς εὐσήμεου ἑορτῆς τὸν ὀφειλόμενον ἀποτινοντες, καὶ τὸ ἀφ' ἡμῶν, πρὸς τὸν μέγαν ἄνδρα φόρον τιμῆς.

Ἐπὶ τούτοις, ἐπιδαφιλεύοντες πᾶσι τὰς πατρικὰς ἡμῶν εὐχὰς καὶ εὐλογίας, αἰτούμεθα τὰ κράτιστα καὶ σωτηριώδη παρὰ τοῦ ἀγαθοδότου Θεοῦ, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς ἀγαπητῆς αὐτῆς ἐντιμολογιότητος.

1909, Δεκεμβρίου 20.

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ  
Πρὸς Θεὸν διάπτωρος εὐχέτης.

Ἡ εἰσήγησις τοῦ κ. Λιμαράκη ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἀγῆρως ἡ μνήμη τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, καὶ ἰδίᾳ ἐκείνων οἵτινες προεστῶτες καὶ ἡγήτορες ἔθνων καὶ λαῶν ταχθέντες, ἐπρώτευσαν οὐ μόνον ἐν τοῖς ἔθνεσι: καὶ ταῖς φυλαῖς, ἐν αἷς ἀνήκον, ἀλλὰ διεκρίθησαν καὶ ἀνὰ σύμπασαν τὴν ὑφήλιον, πολιτευθέντες θεοφιλῶς καὶ φιλανθρώπως ἐν τῷ φωτὶ καὶ τῷ κάλλει τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Ἡ Ἀγγλία, συλλειτουργούντων καὶ τόσων ἄλλων ἐγγνωμονούντων ἔθνων, τιμᾶ καὶ γεραίρει ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῶν γενεθλίων τὴν μνήμην τοιοῦτου μεγάλου τέκνου αὐτῆς, τοῦ Γλάδστωνος, ὅστις διέλαμψε καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐν τοῖς πρώτοις τῶν πρωτοῦργων τῆς ἀκμῆς, τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς, ἐν τε τῇ ἔσω καὶ τῇ ἔνθερον πολιτικῇ ὑπὸ τὴν εὐγενεστέραν καὶ ὠραιοτέραν ἔκφασιν τῆς μεγάλης ἀγγλοσαξονικῆς φυλῆς.

Ὁ Γλάδστων, φύσις ἐξόχως πολιτικῇ, διαπλασθεῖσα ἐν τῇ ταξεί καὶ τῇ ἐπιβολῇ τῶν εὐγενεστέρων πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ ταύτας βαθύτατα πάση μὲν παιδείᾳ, ἀλλ' ἰδίᾳ τῇ τοῦ ἀρχαίου πνεύματος ἐνισχύσασα καὶ θεμελιώσασα, καὶ σὺν τῇ δράσει δέ, ἵνα κατὰ Ἰσοκράτην εἴπωμεν, καὶ ἐν τῷ ζῆτεῖν καὶ φροντίζειν καὶ βουλευέσθαι ἐπίσης διατρίβων, σὺν ἄλλοις διαρκῇ διδάσκαλον ἔλαβε τὸν μέγαν τῆς ἀρχαιότητος ποιητὴν, τὸν θεῖον Ὅμηρον, τὸν κατ' ἐξοχὴν διδάσκαλον τῶν ποιμένων καὶ ἡγουμένων λαῶν.

Τὰ διαπρεπῆ καὶ θεόπνευστα ῥήματα τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ, τὰ τοῖς ἡγουμένοις ἰδίως ἱερά, τὰ ἐν τοιοῦτῳ ἐκπάγλῳ φωτὶ τοῦ ἰδανικοῦ καλοῦ διατυπούμενα, ἐφώτιζον διαρκῶς τὴν μεγάλην αὐτοῦ ψυχὴν. Οἱ δ' ἔξοχοι στίχοι:

» Πάντες δὲ θεῶν χαίτεσσ' ἀνθρώποι.  
(<sup>Ὁδ. Γ. 48</sup>).

» . . . . .  
» Οὐ μὲν, σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσιν,  
» Ἄλλὰ δίκην τίονσι καὶ αἴσια ἔργα ἀνθρώπων». (Ὁδ. Ε. 83-84).

Καὶ οἱ στίχοι :

» Ἕμῃσι γὰρ ἴ ἀρετῆς ἀποαίνονται εὐρύοπα Ζεὺς  
» ἀνέρος, εὖτ' ἂν μιν κατὰ δούλιον ἤμαρ ἔλθοι». (Ὁδ. Ρ. 322-323).

Οἱ ἔξοχοι οὗτοι στίχοι, λέγω, τὰ θεμέλια τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ παρουσίας ἐνίσχουν καὶ ἐν εὐδαίαις καὶ χρόνοις χειμερινοῖς.

Καὶ οὕτω, ταῖς τοιαύταις ἀρχαῖς θεοσεβῶς καὶ φιλανθρώπως ἐν πνεύματι δικαιοσύνης καὶ ἐλευθερίας διώκει τὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις διακρινόμενος καὶ ἐν ἐσωτερικαῖς ταραχαῖς καὶ ἐν τῇ διεθνεί πολιτικῇ, ἐκδιώκων τὰ σκότη καὶ φωτίζων λαοὺς καὶ ἔθνη τῷ πυρσῷ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἐλευθέρων ἐν γένει θεσμῶν.

Καὶ εἰ μὲν ἀπὸ νεῶν ἀρχαίας ἡλικίας ἤρξατο ὑπὸ συντηρητικῆς ἀρχῆς, βολιδόσκοπῶν τὰ τῆς πολιτείας δυσχερῆ καὶ μεγάλα προβλήματα, ἀλλ' ἀνδρὶ γενομένῳ πάντα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀληθῆ καὶ δίκαια καὶ ἐλευθερα συνηυξήθη.

Γέροντι δὲ γενομένῳ, πάντα διετηρήθη, καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀρετῇ καὶ μεγαλοφροσύνῃ, ὥστε οἱ ὁμοεθνεῖς ἀδελφοὶ μεγαν πρεσβύτην αὐτὸν ἀπεκάλεσαν, ἐνσπάρουντες ἐν αὐτῷ τὴν μεγάλην τῶν Ἀγγλων ψυχὴν, ἐν τῇ φαινοτέρῃ καὶ εὐγενεστερῇ αὐτῆς ἐκφάνσει, τὴν διακρινόμενὴν ἐπὶ βαθυνοῖα καὶ περινοῖα καὶ μεγάλῳ λογισμῷ τῶν τε ὄντων, πρὸς τε ὄντων καὶ ἐσομένων πρὸ πάσης καὶ κατὰ πᾶσαν δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν.

Τοιοῦτου οὖν τέκνου τὸ τῶν Ἀγγλων ἔθνος ἐπιτελεῖ μνημόσυνα ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἐπετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Ἄλλὰ πρὸς σχωμεν! τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος ἄγει ὄχι μνημόσυνα ἐπὶ ἐπετηρίδι θανάτου, ἀλλὰ πανηγυρίζει γενέσια. ἦτοι θεωρεῖ τὸν Γλάδστονα ζῶντα, διότι ζῶντα ἤδη ἠμίθειον τῷ Ὀλύμπῳ ἀνεβίβασε καὶ τοῖς ἀθανάτοις κατέταξεν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐν τοιαύταις ἑορταῖς, ἐνθυμιζούσας τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἔγω συνορτάσαι μεθ' ἀπάσης τῆς πόλεως φόρον τιμῆς, σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης τελῶν τῷ μεγάλῳ ἀνδρὶ, τῷ ἐξόχῳ φιλέλληνι, τῷ ἑλληνοστῇ καὶ ἐπομένῳ, κατ' Ἴσοκράτην, Ἑλληνι, τῷ θαυμαστῇ καὶ

μαθητῇ τοῦ Ὀμήρου καὶ τῷ ἐκ τῶν πρώτων ἐπιτίμῳ αὐτοῦ μέλει.

Διὸ δίδωμι τὸν λόγον τῷ *Sir Edwin Pears*, ὅπως ἀγγλίδι τῇ φωνῇ, ὡς ὁμοεθνῆς τῷ ἀνδρὶ, τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ διηγῆται χάριν καὶ τῶν παρεπιδημούντων ἐν τῇ πόλει ἡμῶν καὶ παρόντων ἐν τῇ ἑορτῇ συμπατριωτῶν τοῦ ἀθανάτου πολιτικοῦ.

Μετὰ τὴν εἰσήγησιν ταύτην, ὠμίλησεν ὁ κ. Ἐδουάρδος Πήαρς ἀγγλιστὶ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ κ. Κ. Σπαρούδης ἑλληνιστί.

Ἐπιτελεῖται ἡ ἈΧΝΒ' Εἰδικὴ Ἑκπαιδευτικὴ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΝΓ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 28 Δεκεμβρίου 1909.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μετὰ ταῦτα ἀνακοινοῦνται περιλήψεις τῶν ἀκολουθῶν ἐγγράφων τῆς ἀλληλογραφίας.

1) Τοῦ κ. Γ. Χατζηδάκη ἐξ Ἀθηνῶν αἰτουμένου χάριν τοῦ ἐκδοθησομένου Μεγάλου Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ τὴν ἀποκειμένην ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀνέκδοτον γλωσσικὴν ὕλην.

2) Πατριαρχικὸν πιττάκιον δι' οὗ προτείνεται εἰς τὸν Σύλλογον νὰ προκηρυχθῇ διαγωνισμὸς πρὸς σύνταξιν στοιχειώδους σχολικῆς ὑγιεινῆς πρὸς χρῆσιν τῶν γονέων καὶ διδασκάλων, ἐπισυνάπτεται δὲ καὶ ἐκθεσις τῆς Ἑκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ διδασκαλίας εἰς τοὺς διδασκάλους μαθημάτων ὑγιεινῆς κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Πάσχα καὶ μετὰ τὰς ἐξετάσεις.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι, ἐκλεγείς πρὸς διετίας εἰσηγητῆς τοῦ περὶ ὑγιεινῆς τῶν μαθητῶν θέματος, ὁ κ. Θ. Φλωρᾶς εἶχε προτείνει τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ ἡ πρότασις του εἶχεν ἐπικροτηθῆ ὑπὸ τοῦ συνεδρίου ἐκείνου. Τὴν εὐχὴν ταύτην τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συνεδρίου ἐγκαίρως ὁ Σύλλογος ὑπέβαλεν εἰς τὰ σεπτὰ Πατριαρχεῖα παρακαλῶν ὅπως δικταχθῶσιν οἱ διδάσκαλοι νὰ προσέρχωνται εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας. Ἄλλ' ἔκτοτε οὐδεμία ἐγένετο ἀποτελεσματικὴ ἐνέργεια. Ὅτε δ' ἤδη ἐξελέγη μέλος

τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Πατριαρχείων, προεκάλεσα τὴν ἐκδοσὶν τοῦ ἀναγνωσθέντος πατριαρχικοῦ πιττακίου. Ἐπειδὴ ὁμοῦ καὶ δὲν ὑπάρχει ἵνα ἀρξῶνται ἀπὸ τῶν διακοπῶν τῶν Χριστουγέννων τὰ μαθήματα ταῦτα, θ' ἀπάντησεν ὁ Σύλλογος, ἀνέγκριθῆ σήμερον, ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη ἀρξεται τὸ Μ Πάσχα συνεχιζομένη κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς. Διὰ δὲ τὴν προτεινομένην προκήρυξιν διαγωνισμοῦ πρὸς ἐκδοσὶν σχολικῆς ὑγιεινῆς συνοπτικῆς, προτείνει ὁ κ. πρόεδρος νὰ ἐκλεγῆ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ κ. Καζανόβα, ὡς μέλους τοῦ προεδρείου καὶ ἀρχιτέκτονος, ἐκ τοῦ βιολογικοῦ τμήματος δύο ἀντιπροσώπων καὶ δύο ἐκ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ διὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ διαγωνισμοῦ. Τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ κ. προέδρου ἐγκρίνει καὶ ἐπιψηφίζει ὁ Σύλλογος.

3) Τῆς πρὸς ἴδρυσιν νυκτερινῶν σχολῶν συστάσης ἐπιτροπῆς αἰτουμένης ὅπως ποιῆται τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Ἡ πρότασις αὕτη, κατὰ τὸν Κανονισμόν, γίνετα δεκτὴ.

4) Τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπὸ 12 Νοεμβρίου ὑποβαλοῦσης ἐκθεσὶν τῆς διχειρίσεως τοῦ βιολογικοῦ Δελτίου τῆς β' ἐξαμηνίας τοῦ 1908 καὶ τῆς α' τοῦ 1909.

5) Τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος ὑπὸ σημερινῇ ἡμερομηνίᾳ ἀγγέλλοντος ὅτι ἐνέκρνε τὴν παρατάξιν τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος ἐπὶ ἐν ἔτι ἔτος.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Σύλλογος μετὰ σύσκεψιν ἀποφασίζει νὰ παρακληθῆ τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμήμα, ἵνα, λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὰς διὰ τοῦ ἀγωναθέτου ἐκφρασθεῖσας γνώμας τοῦ παιδαγωγοῦ κ. Π. Οικονομοῦ προβῆ, ἀνέγκρινθ, εἰς ἀναθεώρησιν τινα τοῦ ἐκδοθέντος προγράμματος.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἐλήφθη παρὰ τοῦ Μουτσαρηφλικίου τοῦ Πέραν τὸ πιστοποιητικὸν τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸν περὶ σωματείων νόμον.

Κατ' ἀπόφασιν τοῦ προεδρείου, ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ.κ. Λιμαράκη, προέδρου, Ριτσου καὶ Ὁδ. Ἀνδρεάδου μετέβη εἰς τὰς Πρεσβείας πρὸς ἐπίδοσιν τῶν διπλωμάτων.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι τὸ προεδρεῖον, πανταχοῦ ἐγένετο φιλοφρονέστατα δεκτόν, αἱ δὲ ἀφορμαὶ τῶν μὲν πρεσβευτῶν Γαλλίας καὶ Ἀμερικῆς ἦσαν ἐγκάρδιοι, τῆς Ἀγγλικῆς

ὁμοῦ εἶχεν ἐπίσημον χαρακτῆρα. Περιμεινόμεν, λέγει ὁ κ. πρόεδρος, νὰ ὀρίσωσιν ὥρας ἀκροάσεως καὶ οἱ πρεσβευταὶ Ἰταλίας, Ῥωσίας καὶ Αὐστρίας.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἐξετυπώθη καὶ ἤρξατο διανεμόμενον καὶ τὸ περυσινὸν τεῦχος τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς μέλη τακτικά τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Ἐρρίκος Μανδελίης, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Λιμαράκη, Ριτσου καὶ Γούδα, καὶ ὁ Παν. Χριστόφορος Κνήτης, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου καὶ τῶν κ. κ. Σάρρου καὶ Γούδα.

Ἀγγέλλεται πρὸς τούτοις ὅτι, συνωδὰ τῶν Κανονισμῶν, ἐγγράφεται αὐθις εἰς τὸ μητρώον ὁ Ἐξ. Ἀλ. Μαυρογένης βῆτης, γεροϋσιαστής.

**Ἐπονται αἱ ΔΙΟΧΝΖ', ΔΙΟΧΝΕ καὶ ΔΙΟΧΝΣΤ' εἰδικαὶ ἐκπαιδευτικαὶ συνεδριάσεις.**

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΙΟΧΝΖ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 11ῃ Ἰανουαρίου 1910.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προτέρας τακτικῆς γενικῆς συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦνται περὶ λήψεως τῆς ἀλληλογραφίας ὡς ἐξῆς:

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χ. Γούδα, εἰδικοῦ γραμματέως, παραιτουμένου τῆς εἰδικῆς γραμματείας Ἐπ' αὐτῆς; ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι, καθὰ καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἀναφέρεται καὶ ἰδιαιτέρως ἐδήλωσεν ὁ κ. Γούδας, ἡ παραιτήσις του εἶναι ὀριστική. Ὁ κ. Σπανοῦτης, ἐπιβεβαιῶν τὰ ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου λεχθέντα, προτείνει ὅπως ἐκφρασθῶσι τῶ κ. Γούδα καὶ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ ζήλῳ καὶ τῇ ἰκανότητι, μεθ' ὧν ἐξεπλήρωσε τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ καθήκοντα. Ἡ παραιτήσις τοῦ κ. Γούδα γίνετα δεκτὴ, ὡς καὶ ἡ πρότασις τοῦ κ. Σπανοῦδη. Ἀποφασίζεται δὲ ἡ ἀναπλήρωσις τοῦ κ. Γούδα ἐν τῇ ἐπομένῃ συνεδριάσει.

Ἐπιστολὴ τοῦ Διδασκαλικοῦ Συνδέσμου αἰτοῦντος τὴν αἴθουσαν διὰ μουσικοφιλολογικὴν ἐσπερίδα. Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Σύνδεσμος οὗτος φιλεκπαιδευτικὸν ἄμα καὶ φιλανθρωπικὸν ἔχει σκοπὸν, τέκνον δ' ἐστὶ τοῦ Συλλόγου, ἡ αἴτησις αὐτοῦ

προτείνεται ἡ ἀποδοχὴ τῆς αἰτήσεως ἥτις καὶ ἐγένετο δεκτὴ.

Τοῦ *Φιλολογικοῦ τμήματος* ἀνακοινουμένου τάδε: α') περὶ ἀναλύσεως δραμάτων ἀπὸ τοῦ βήματος προκειμένου ἐλήφθη ἡ δέουσα φροντίς ὡς λίαν ὠφελίμου, ὁ δὲ κ. Δ. Σάρρος ἀργότερον θὰ ἀναλάβῃ νὰ ποιήσῃ ἀναλύσιν δράματος τίνος. β') τὸ ἔργον περὶ ψαλμοῦ τοῦ κ. Α. *Volterani* θὰ μελετηθῇ ὑπὸ ἐπιτροπῆς γ') ἐμωρίσθη ἡ γλωσσικὴ ὕλη ὅπως ἀποσταλῇ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπιτροπὴν πρὸς ἔκδοσιν «Λεξικοῦ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης». ἀναβάλλεται ὅμως ἡ ἀποστολὴ αὐτῆς ἐκ φόβου μὴ οὕτη εἶναι ἤδη δεδημοσιευμένη, ὑποδεικνύεται ἐπίσης καὶ τρόπος ἀποστολῆς αὐτῆς δ') παρακαλεῖται ὁ Σύλλογος ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν ἀγορὰν τῶν περιοδικῶν «*Hermes Berliner philologische Wochenschrift*» καὶ τοῦ «*Revue philologique*», καὶ ε) νὰ ληφθῇ φροντίς ὅπως γίνῃ ἀνταλλαγὴ μετὰ τῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων Ἀθηνᾶς, «Δελτίου τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας» καὶ τῶν «Παναθηναίων». Γίνεται δεκτὸν ὅπως ἀποσταλῇ τῇ ἐν Ἀθήναις ἐπιτροπῇ ἡ γλωσσικὴ ὕλη, ὑφ' οὗς ὄρους προτείνει τὸ τμήμα.

Τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ μαρκησίου Ἰμπεριάδη, πρεσβευτοῦ τῆς Ἰταλίας, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους ἐπιτίμου. Ὁ κ. Σπαγούδης προτείνει ὅπως κατὰ τὴν ἐντεύθεν ἀναχώρησιν τοῦ πρεσβευτοῦ, ἅτε ἀντικατασταθεντος, ὁ κ. πρόεδρος μετ' ἄλλων μελῶν τοῦ προεδρείου ἀποχαιρετίσωσιν αὐτὸν ἐξ ὀνόματος τοῦ Συλλόγου. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ.

Ἀγγέλλονται τὸ δεῦτερον καὶ ψηφίζονται μέλη τακτικά οἱ κ. κ. Γ. Μπούσιος, βουλευτῆς Σερβίων καὶ Ἰωάν Χρηστάκης, γεωπόνος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Δ. Σάρρου, Ὁδ. Ἀνδρεάδου, Χ. Γούθα Ἐ. Ἀγγελίδης, ἀρχιτέκτων, καὶ Ν. Μαρμαρίτης, διευθυντῆς τοῦ «Ταχυδρόμου» καὶ «*Moniteur Oriental*», προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Λιμαράκη, Ὁδ. Ἀνδρεάδου καὶ Χ. Γούθα, καὶ οἱ κ. κ. Β. Κοσμοπούλος, Ἀθαρ. Χαζάκης καὶ Ἰσπὸλ. Χαζάκης, διδάσκαλοι, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Λιμαράκη, Ὁδ. Ἀνδρεάδου καὶ Β. Ριτσου.

Ὁ κ. Α. Ἀντίπας, πρόεδρος τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, ὑποβάλλει πρότασιν τοῦ τμήματος, ὅπως ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου συγκαλέσῃ ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτοῦ πάντας τοὺς ὁμογενεῖς ἰατροὺς ἵνα συσκεφθῶσι περὶ τοῦ

φλέγοντος ζητήματος τῆς ἰδρύσεως ἑλληνικοῦ Νοσοκομείου ἐν Σταυροδρομίῳ. Ὁ κ. Σπαγούδης ὑποστηρίζει τὴν πρότασιν καὶ ἐκφράζει γνώμην ὅπως ἀπὸ τῆς αὔριον σταλῶσιν αἱ ἀγγελίαι εἰς τὰς ἐφημερίδας Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνεκινήθη καὶ ἐν τῇ προτέρῃ γενικῇ συνεδρίᾳ καὶ προυτάθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦτου ὅπως ἂν ἐγκρίνῃ ὁ Σύλλογος, ἀνατεθῇ τῷ πρ. ἐδρῳ νὰ συγκαλέσῃ τοὺς ἰατροὺς, διατυπωθεῖσάν ὅμως καὶ ἄλλων γνώμῶν, τὸ ζήτημα ἔμεινεν ἐκκρεμές. Ἐπειδὴ νῦν τὸ Βιολογικὸν τμήμα διὰ τοῦ προεδροῦ αὐτοῦ ὑποβάλλει πρότασιν περὶ συγκαλήσεως ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν, ὁ Σύλλογος καλεῖται ν' ἀποφανθῇ ὠρισμένως ἐπ' αὐτῆς. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ καὶ ἀπορρασιζέται ὅπως ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου προσκαλέσῃ πρὸς τοῦτο δι' ἀγγελιῶν δημοσιευθησομένων ἀπὸ τῆς αὔριον πάντας τοὺς ὁμογενεῖς ἰατροὺς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου. Ἀμα δ' ἀπορρασιζέται ὅπως ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου μετὰ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος κανονίσωσι τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς συνεδρίας.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΝΗ

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 1ῃ Φεβρουαρίου 1910.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν τῆς 16<sup>ης</sup>, καὶ 20<sup>ης</sup> Δεκεμβρίου παρελθόντος ἔτους καὶ τῆς 5<sup>ης</sup> Ἰανουαρίου τρέχοντος ἔτους.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τελευταίων τούτων, ἅτινα εἶναι τὰ τῆς τελευταίας περὶ ἐκπαιδευτικῶν θεμάτων συνεδρίας, ὁ κ. πρόεδρος μετὰ λύπης παρατηρεῖ ὅτι δὲν προσήλθον πολλοὶ ὡς ἔδει, οἱ μετασχόντες τῶν συζητήσεων τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς τελευταίας.

Εἶτα ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματεῖαν τοῦ κ. Δημοσθένους Χαβιαρᾶ, ἀντεπιστέλλοντος μέλους, «*Ἐπὶ Μακαρίου Καβαδίου*» σχολάρχου τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. πρόεδρος ἐξαιρῶν τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ ὁμολογεῖ χάριτας τῷ κ. Δ. Χαβιαρᾶ, ὅστις ἀείποτε προθυμὸς ἐφάνη πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ φιλολογικοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου εἶτε

μετέχων τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος δι' εὐδοκίμων καὶ βραβευθεισῶν συλλογῶν, εἴτε ἀποστέλλων πραγματείας πρὸς ἀνάγνωσιν. Ἐκφράζει δὲ τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι οὐ παύσεται οὗτος ἐξυπηρετῶν τὸν Σύλλογον, ὡς ἄλλως ὑπισχνεῖται καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ ἐπιστολῇ.

Μηδενὸς δὲ αἰτησάμενον τὸν λόγον ὅπως παρατηρήσῃ τι ἐπὶ τῆς ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 16 Δεκεμβρίου ἀναγνωσθείσης πραγματείας ὑπὸ τοῦ κ. Σπ. Παπᾶ «Περὶ τῆς σχέσεως τῶν Γάλλων πρὸς τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ διευθυντηρίου 1797—1800», λύεται ἡ συνεδρία.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΝΘ'

(Ἐκτακτος ἐιδική).

Τῇ 7ῃ Φεβρουαρίου 1910.

Προεδρία κ. Β. ΡΙΤΣΟΥ, ἀ' ἀντ' προέδρου.

Ὁ κ. προεδρεύων, κηρύξας τὴν ἐναρξὴν τῆς συνεδρίας, δηλοῖ ὅτι ἡ ἡμερησία διάταξις αὐτῆς εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐκθέσεως τῆς ἑλληνοδίκου ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος τοῦ ἔτους τούτου, καὶ ἀφηγεῖται τὸ ἱστορικὸν τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἀγῶνος παρατηρήσας ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὀλίγιστα ὑπεβλήθησαν ἔργα, τρία μόνον, ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπεβλήθησαν ἐν ὄλῳ δέκα καὶ τέσσαρα. Τὸ Φιλολογικὸν τμήμα, συμφώνως τῷ προγράμματι τοῦ ἀγῶνος ἐξελέξατο τριμελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς κρίσιν τῶν ἔργων τούτων, ἐκ τῶν κ. κ. Χρ. Χατζηγηρότου, Γ. Ἀποστολίδου καὶ Δ. Σάρρου, τοῦ κ. Ἀποστολίδου ὁμως παραιτηθέντος ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τμήματος ὁ κ. Ὁδυσσ. Ἀνδρεάδης.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Δ. Σάρρος, εἰσηγητῆς τῆς ἑλληνοδίκου ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς καθ' ἣν οὐδὲν μὲν ἔτυχε τοῦ βραβείου ἐπαινοῦνται δὲ πρῶτιστα μὲν τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ἑ. Πινίκη, εἶτα δὲ καὶ ἄλλα τρία.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΕ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 4ῃ Μαρτίου 1910.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων, καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προτέρας γενικῆς τακτικῆς

συνεδρίας, ἀνακοινοῦνται περιλήψεις τῆς ἀλληλογραφίας ὡς ἐξῆς:

Τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος οὐδεμίαν θεωροῦντος ἐπενεχτέαν μετὰβολὴν τῶν ὄρων τοῦ δεδημοσιευομένου προγράμματος τοῦ Καρπανείου ἀγῶνος πρὸς σύνταξιν ὀδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείας. Προτείνεται δὲ νὰ δημοσιευθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ τμήματος ἐγκριθεῖσα παράταξις τοῦ ἀγῶνος. ὀριζομένης τῆς 31 Ἰανουαρίου 1911 τῆς τελευταίας ἡμέρας πρὸς ὑποβολὴν τῶν χειρογράφων. Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Συλλόγου τὸ τμήμα ἐξελέξατο τοὺς κ. κ. Χ. Παταζίδην καὶ Μ. Ἀυθεντόπουλον μέλη τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν προγράμματος διαγωνισμοῦ ἐγχειριδίου σχολικῆς ὑγιεινῆς.

Τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος ἐκλέξαντος μέλη τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν τοῦ αὐτοῦ προγράμματος τοὺς κ. κ. Θ. Φλωρᾶν καὶ Α. Κρητικόν.

Τοῦ S. Reinach εὐχαριστήριος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους ἐπιτίμου.

Τοῦ Γ. Στρέϊτ ἐπισυνάπτοντος πίνακα τῶν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ κατατεθέντων χειρογράφων τῆς Εὐάνθ Μ. Θεοφιλίδου, ἐλπίζει δὲ ὅτι θὰ πεισθῇ ἐπὶ τέλους ἡ διοίκησις τῆς τραπέζης ὅπως λυθῇ τὸ ζήτημα τοῦ Εὐανθείου κληροδοτήματος ἄνευ δίκης καὶ ἀναγνωρισθῇ δικαιοῦχος ὁ Σύλλογος· ἀναφέρει δὲ ὅτι ἀνεκοίωσεν εἰς τὸν κ. Πρύτανιν τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου τὰ περὶ τῆς χρηγίας. Ὅσον δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον ἀποστολὴν ἀνακοινώσεων θὰ πράξῃ τοῦτο ἀμέσως ὡς εὐκαιρήσῃ.

Mme Erigt Hoevenaar, προσκλητήριον εἰς ἔκθεσιν τῶν καλλιτεχνημάτων τῆς εἰς Παρισίους

Εἶτα ἀγγέλλονται αἰτῶν βιβλίων προσφοραί.

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου τοῖς δωρηταῖς.

Μεθ' ἧ ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισεν ἐν προτέρᾳ συνεδρίᾳ νὰ πανηγυρίσῃ τὴν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος συμπληρουμένην πεντηκονταετηρίδα αὐτοῦ. Τοῦτο ἀναλογιζόμενον τὸ προεδρεῖον καὶ ἅμα ὅτι κατὰ τὴν πανηγυριν ἐκείνην, ἂν μάλιστα κληθῶσι καὶ ξένοι, δέον ὁ Σύλλογος εὐπρόσωπος νὰ παρουσιασθῇ κατὰ πάντα, ἐσκέφατο περὶ γενικῆς ἐπισκευῆς τοῦ οἰκοδομήματος καὶ μεταρρυθμίσεως αὐτοῦ κατὰ τὰς νῦν ἀνάγκας. Αἱ μετατροπαὶ αὗται τοῦ κτιρίου ἐν γενι-

καὶς γραμμαῖς καθωρίσθησαν οὕτως ὥστε ὁ Σύλλογος νὰ δύναται νὰ καρπῶται σπουδαίαν ὠφέλειαν ἐξ ἐνοικιάσεως τῶν αἰθουσῶν αὐτοῦ, προτιμηθησομένων τῶν ξένων τοιούτων. Ἐπειδὴ δὲ αἱ μετατροπαὶ καὶ ἐπισκευαὶ αὗται κατὰ πρόχειρον ὑπολογισμὸν θ' ἀπαιτήσωσι δαπάνην περὶ τὰς 2,000 λίρας, ἐγένετο ἐπίσης σκέψις περὶ δανείου μετὰ τόκου καὶ χρεολυσίου, τιθεμένης ἐγγυήσεως τῶν ἐτησίων προσόδων τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Γεωργιάδου, ἀνερχομένων εἰς ὑπερπεντήκοντα λίρας καὶ τοῦ κληροδορήματος Σεβαστοπούλου. τοῦ τῷ Συλλόγῳ ἀνήκοντος μέρους. Ὁ κ. πρόεδρος ἐν τέλει ἐκφράζει τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ τε τόκος καὶ τὸ χρεολύσιον θὰ καλύπτωνται ἐκ τῆς προσόδου τῶν ἐνοικίων τῶν αἰθουσῶν.

Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ, προκειμένου περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ κτηματικοῦ φόρου, ὅτι γενήσεται ἐνέργεια ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διὰ τὸ ζήτημα ὁμῶς τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ κτηρίου νομίζει ὅτι δεόν νὰ ἐκλεγῇ ἐπιτροπὴ ἐξ ἀρχιτεκτόνων ὅπως ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ προεδρείου παρασκευάσῃ τὸ σχέδιον τῶν μεταρρυθμίσεων, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Π. Τιβέριου μνημονουθέν καὶ συντάξῃ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς ἀπαιτηθησομένης δαπάνης.

Μετὰ τινὰ ἐτι συζήτησιν ἢ πρότασιν τοῦ κ. προέδρου γίνεται δεκτὴ, ἐκλέγεται δὲ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν ἀρχιτεκτόνων κ. κ. Α. Καζανόβα, Γ. Θεοχαριίδου, Η. Φωτιάδου, Ἰ. Παλᾶ καὶ Ε. Ἀγγελίδου.

Ἀκολούθως ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐκπαιδ. τμήματος ὁ Σύλλογος ἀποφασίζει τὴν παράτασιν τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος περὶ συντάξεως ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως καὶ τὸν χρόνον τῆς ὑποβολῆς τῶν χειρογράφων τὴν 31ην Ἰανουαρίου 1911 καὶ ἐγκρίνει ὅπως δηλωθῇ τοῦτο τῷ ἀγωνοθέτῃ κ. Κ. Καραπάνῳ.

Κατόπιν ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἡ καταρτισθεῖσα ἐπιτροπὴ ἐξ ἀντιπροσώπου τοῦ προεδρείου καὶ τεσσάρων μελῶν τῶν τμημάτων Ἐκπαιδευτικοῦ καὶ Βιολογικοῦ ἀπεπεράτωσε τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀγῶνος πρὸς σύνταξιν ἐγχειριδίου σκολικῆς ὑγιεινῆς, καὶ ὑποβάλλει αὐτὸ τῷ Συλλόγῳ

Ἀναγνωσθέντος τοῦ προγράμματος, παρατηρεῖται ὅτι τὸ βραβεῖον τῶν χιλίων φράγκων εἶναι ὑπερβολικόν.

Μετὰ τινὰ συζήτησιν ὀρίζεται τὸ βραβεῖον

500 φρ. ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποχρεώσεως τοῦ συγγραφέως.

Ὁ κ. Π. Τιβέριος προτείνει ὅπως ἀντὶ τοῦ ὅγκου τῶν 120 σελίδων ὀρισθῇ οὗτος ἀπὸ 120—150 σελίδας.

Ὁ κ. Δαμασκηνὸς προτείνει ὅπως ὀρισθῇ νὰ μὴ ὑπερβῆ τὰ 10 τυπογραφικὰ φύλλα.

Ἀποφασίζεται ὅπως ὁ ὅγκος μὴ ὑπερβῇ τὰς 150 σελίδας σχήματος 16ου.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΧΕΑ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 22α Μαρτίου 1910.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἡ ἀνάγκωσις τοῦ πρακτικοῦ ἀναβάλλεται.

Ἀνακινουῦται ἡ ἀλληλογραφία ὡς ἐξῆς :

Ἐπιστολὴ τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ Χαλιδ βέη, διευθυντοῦ τοῦ Ἀυτοκρατορικοῦ Μουσείου εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ συλλυπητηρίῳ τοῦ Συλλόγου ἐπιστολῇ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Χαροδῆ βέη.

Τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐψηφισμένου Κιτίου κ. Μ. Μεταξάκη ἐπιθυμοῦντος ὅπως κάμη διάλεξιν περὶ τῶν Ἀγίων τόπων. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι συμφώνως τῷ 96ῳ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ ἐπετρέπη ὑπὸ τοῦ προεδρείου νὰ κάμη τὴν διάλεξιν.

Τοῦ Θεοφιλεστάτου ἀγίου Ἐλαίας κ. Ἀγαθαγγελου, ἀποστέλλοντος ἐγγραφοῦ τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας, περιέχοντος μετάφρασιν τεσκερὲ τοῦ ἔκτου δημαρχιακοῦ τμήματος, δι' οὗ ζητοῦσι τοὺς καθυστερομένους ἀπὸ τοῦ 1897 φόρους καθαρισμοῦ καὶ φωτισμοῦ ἀνερχομένους εἰς γρόσια 6115. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ληφθεισῶν πληροφοριῶν ἡ πληρωμὴ τῶν δημοτικῶν φόρων ἐπιβάλλεται καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δημόσια καταστήματα καὶ σχολεῖα. Ὁ Σύλλογος ἀνατίθησιν εἰς τὸ προεδρεῖον ὅπως μελετήσῃ καὶ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα ἐπὶ τῷ ζητήματι τοῦ κτηματικοῦ καὶ δημαρχιακοῦ φόρου.

Τοῦ κ. Ι. Ἀραβατινοῦ, ἀποστέλλοντος ὁμολογίαν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν περὶ καταθέσεως 1900 δρχυμῶν εἰς λογαριασμὸν Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης Ἀναφέρει δὲ ὅτι ἡ σχετικὴ βραδύτης περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καταθέσεως προήλθεν ἐκ τῶν διατυπώσεων τῆς ἀναλήψεως τῆς ἐγγυήσεως καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς παρὰ τῷ πρωτοδικεῖῳ διαδικασίας αὐ-

του.<sup>1</sup> Ὅσον διὰ τὸ Εὐανθίειον κληροδότημα τὸ ἐκ χρεογράφων, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἀπέστειλε τῷ Συλλόγῳ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ λογαριασμοῦ, ὅστις ἐάν ἐγκριθῆ συνεπάγεται τὴν κατάπαυσιν τοῦ δικαστικοῦ ἀγῶνος καὶ ἀπομένει ἡ συμβιβαστικὴ ἀναγκώρισις διὰ συμβολαίου. Ὁ Σύλλογος ἀποφασίζει νὰ γραφῆ ἡ δέουσα ἐπιστολὴ μετὰ τῶν εὐχαριστιῶν τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν κ. Γ. Ἀρχαβαντινόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τοῦ Εὐανθιείου κληροδοτήματος ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Στρέϊτ ἡ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίῳ ἦτο ἰδιωτικὴ πρὸς αὐτόν, ἥδη δὲ διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἡμετέρου δικηγόρου ἡ δῆλωσις τῆς Τραπεζῆς ἐπισημοποιεῖται. ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν προηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου τὸ προεδρεῖον μελετᾷ τὰ τοῦ ζητήματος τῶν χρεογράφων καὶ εὐρίσκει αὐτὰ σύμφωνα πρὸς τοὺς ἐν ἀρχῇ κληροδοτηθέντας ἀριθμούς ὡς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σιδερίδου καὶ ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου φαίνεται. Ἡ πρῶτος διαφορά εἶναι λάθος τῶν γραψάντων διότι ὁ πρῶτος ἀριθμὸς συμφωνεῖ μὲ τὸν πρῶτον ἀριθμὸν τῶν καταθέσεων.

Ὁ Σύλλογος ἀποφασίζει καὶ ἀνατίθησιν εἰς τὸ προεδρεῖον ὅπως διεξαχθούσιν τὰ τῆς υποθέσεως συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Τραπεζῆς, ἀφοῦ ἡ Τράπεζα προσχωρεῖ εἰς τὴν ἀναγκώρισιν τοῦ Συλλόγου ὡς δικαιοῦχου καὶ τοῦ ἐκ χρεογράφων κληροδοτήματος. ἐάν ὅμως παρουσιασθῶσι νέαι δυσχέρεια ἢ δίκη νὰ ἐξακολουθήσῃ.

Τοῦ κ. Κ. Καραπάνου παραδεχομένου τὴν παράτασιν τοῦ ἀγῶνος «Ὁδηγοῦ πρώτης παιδείας». Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου ἔγραψεν εἰς τὸν κ. Κ. Καραπάνον ὅστις ἀπαντᾷ δεχόμενος τὴν ἐκ νέου ἀνακήρυξιν τοῦ ἀγῶνος. Ἀποφασίζεται δὲ νὰ δοθῆ χρόνος περισσότερος μέχρι 31 Μαρτίου 1911 διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν χειρογράφων, ἡ δὲ ἐκθεσις τῆς Ἑλληνοδικου ἐπιτροπῆς ν' ἀναγνωσθῆ κατὰ τὰς ἐορτάς τῆς πεντηκονταετηρίδος.

Ἄχ. Καλεῦρα, ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐγγραφῆ

1. Πρόκειται περὶ τῆς ἐκ 2,000 δραχμῶν ἐγγυήσεως καταβληθείσης πρὸ ἐτῶν ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης διὰ τὰς δίκας κατὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς διὰ τὸ Εὐανθίειον κληροδότημα. Ἐπειδὴ δὲ ἐνεκεν ἐξόδων παρελήφθησαν μόνον 1900 ὁ Σύλλογος ὁσείλει εἰς τὴν Ζωγραφεῖον Βιβλιοθήκην δραχμὰς ἑκατόν.

ἐκ νέου μέλος τοῦ Συλλόγου καταβάλλον τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ συνδρομήν. Ἀποφασίζεται δὲ ὅπως καὶ συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 18 τοῦ Κανονισμοῦ πληρωθῆ ἡ ὀφειλομένη παλαιὰ συνδρομὴ ὡς καὶ ἡ τοῦ τρ. συλλογ. ἔτους.

Εἶτα ἀγγέλλονται αἱ τῶν βιβλίων προσφοραὶ. Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου τοῖς δωρηταῖς.

Ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ παράτασις τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος νὰ προκηρυχθῆ δὲ Τραγωδία καὶ Κωμῳδία συγχρόνως.

Κατόπιν ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐιδικοῦ γραμματέως καὶ ὡς τοιοῦτος ἐλέγεται παμψηφεί ὁ κ. Π. Χατζηναυστάσης.

Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορεῖται ἐπιτιμον μέλος ὁ Dr Arthur Ewens, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης καὶ διαπρεπῆς ἀρχαιολόγος, προτεινόμενος ὑπὸ προεδρείου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινεῖ εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι ὁ παρεπιδημῶν ἐνταῦθα κ. Forel πρῶην καθηγητῆς τῆς ψυχιατρικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ζυρίχης καὶ ἐμβριθῆς κοινωνιολόγος, ἐποιήσατο συμφώνως πρὸς τὸ 96 ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ σειράν διαλέξεων σκοπὸν ἔχουσῶν τὴν ἐκπολέμησιν τοῦ ἀλκοολισμοῦ. Ζητεῖ δὲ ὅπως τῷ δοθῆ ἡ δωρεὰν ἄδεια νὰ κάμῃ συνεδριάσεις τινὰς ἐν τῷ Συλλόγῳ πρὸς σύμπηξιν ἀντιαλκοολικοῦ συνδέσμου.

Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν αἴτησιν καὶ ἀποφασίζει νὰ δοθῆ πρὸς τοῦτο δωρεὰν μία αἴθουσα τοῦ Συλλόγου διὰ τὰς ἀπαιτουμένας ὀλίγας συνεδρίας μέχρι τῆς συμπήξεως τοῦ Συνδέσμου

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΕΒ'

(Εἰδική).

Τῆ 24ῃ Μαρτίου 1910.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΑΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς 1ης καὶ 7ης Φεβρουαρίου.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην θὰ ὀμιλήσῃ ὁ ἱατρὸς κ. Forel, ἀρχαῖος καθηγητῆς τῆς ψυχιατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ζυρίχης. Οὗτος ἰδρύσας ἐν τῇ ἑλβετικῇ ταύτῃ πόλει Σύνδεσμον κατὰ τοῦ ἀλκοολισμοῦ ἐγένετο ἀπόστολος τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καὶ διὰ συγγραμμάτων καὶ δημοσίων διαλέξεων ἀγωνίζεται τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα τῆς ἐκπολέμησεως μεγάλου

κακού, οἷος ὁ ἀλκοολισμός. Ὁ κ. *Forel* ἤλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ ὑπὲρ οὗ ἀγωνίζεται καὶ ἐποίησατο ἤδη ἱκανὰς διαλέξεις ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ, νῦν δὲ κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην ποιήσεται ἐπιστημονικὴν ἀνακοίνωσιν, ἐφ' ᾗ καὶ δίδεται ὁ λόγος αὐτῷ.

Εἶτα ὁ κ. *Forel* ποιεῖται ἀνακοίνωσιν ἀπερὶ τῆς θεωρίας τῆς μνήμης.

Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ κ. *Forel*.

Μηδενὸς δ' αἰτήσαμένου τὸν λόγον ἐπὶ τῶν κατὰ τὰς προτέρας εἰδικὰς συνεδρίας γενομένων ἀνακοινώσεων, λύεται ἡ συνεδρία.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΕΓ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 5ῃ Ἀπριλίου 1910.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῶν γενικῶν συνεδριῶν τῆς 4ῆς καὶ 22<sup>ας</sup> Μαρτίου, ἀνακοινοῦνται περιλήψεις τῆς ἀλληλογραφίας ὡς ἐξῆς :

*Γ. Χατζηγεωργίου*, αἰτουμένου τὴν ὑποβολὴν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου δύο βιβλίων καταλλήλων πρὸς διδασκαλίαν τῆς Γαλλικῆς ἐν ταῖς ἡμετέραις σχολαῖς.

*Διονυσίου Π. Κορτογεωργίου*, αἰτουμένου τὴν ὑποβολὴν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος τοῦ δευτέρου μέρους τῆς *Γαλλικῆς ἐμπορικῆς ἀλληλογραφίας* πρὸς χρῆσιν τῆς ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις σπουδαζούσης νεολαίας.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται αἱ τῶν βιβλίων προσφοραί. Πρὸς τοὺς δωρητὰς ἐκφράζονται αἱ τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίαι.

Τὰ πρὸς κρίσιν πονήματα τῶν κ. κ. *Δ. Κορτογεώργη* καὶ *Γ. Χατζηγεωργίου* παρέμπονται τῷ ἐκπαιδευτικῷ τμήματι πρὸς γνωμοδότησιν.

Εἶτα ὁ κ. γεν. γραμματεὺς ἀνακοινοῖ ὅτι ἡ Α. Ἐξοχ. ὁ *Μαυρογένης βέης*, πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ ἐκ τῶν τριῶν πρώτων ἰδρυτῶν καὶ πολλακίς προέδρου τοῦ Συλλόγου ἀειμνήστου *Σπ. Μαυρογένους* ἐδήλωσεν αὐτῷ μετὰ τῆς ἐντολῆς ὅπως ἀνακοινώσῃ τοῦτο ἐπισήμως τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἰδρύει διὰ τοῦ Συλλόγου βραβεῖον ἀρετῆς προσόμοιον πρὸς τὸ ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ *Prix Montyon*. Χορηγεῖ δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ γίλια (ἀριθ. 1000) φράγκα ἐτησίως· ὡς δ' ἐδήλωσε, διὰ τῆς διαθή-

κης αὐτοῦ ἐξησφάλισε ποσὸν πλεόν τῶν γιλιῶν φράγκων ἐτησίως ὑπὲρ τοῦ βραβεῖου τούτου. Τὰς λεπτομερείας τοῦ βραβεῖου θ' ἀνακοινώσῃ τῷ Συλλόγῳ προσεχῶς. Τὸ βραβεῖον θ' ἀνομάζεται *Μαυρογένειον Βραβεῖον Ἀρετῆς*.

Ὁ Σύλλογος ἄσμενος λαθῶν γνῶσιν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μαυρογενείου βραβεῖου ἀρετῆς ἐκφράζει εὐχαριστίας τῷ εὐγενεῖ χορηγῷ.

Ἀκολούθως ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ἀντεπιπέλλον μέλος ὁ *Ds Paul Mitzske*, ἑλληνιστής, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΕΔ'

(Ἐκτακτος γενική)

Τῇ 21ῃ Ἀπριλίου 1910.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προτέρας γενικῆς συνεδρίας.

Ὁ κ. *N. Παπαγιαννόπουλος*, γραμματεὺς τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. *Χρ. Πανταζίδης*, πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος, ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Εἶτα ὁ κ. *Χ. Παπαδόπουλος*, γραμματεὺς τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι δὲν ἀναφέρεται ἡ αἴτησις τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος περὶ συγκλήσεως τῶν ὁμογενῶν ἰατρῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο καὶ συνήλθον οἱ ἱατροὶ καὶ συνέταξαν ψήφισμα.

Ὁ κ. γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ὑπὸ τοῦ κ. *Αὔθροτοπούλου*, προέδρου τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀποσταλείσαν αὐτῷ ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΞΕ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 22<sup>α</sup> Ἀπριλίου 1910.

Προεδρία Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προτέρας συνεδρίας, ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι παρελείφθη νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Σύλλογος, τῇ προτάσει αὐτοῦ ἀπεδέξατο ἵνα τὸ ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν ἰατρῶν, τῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ



προέδρου συνελθόντων, ψήφισμα διαβιβασθῆ τῆ τε Α. Θ. Π. τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἀρμοδίοις ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Συλλόγου.

Ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν μετὰ τῆς παρατηρήσεως ταύτης, ὁ α' ἀντιπρόεδρος κ. Β. Ρίτσος ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῶν δημοσιῶν διαλέξεων καὶ ἐκθεσιν περὶ τῶν λαϊκῶν μαθημάτων καὶ τῆς ἐν τῷ Ζωγραφείῳ νυκτερινῆς σχολῆς τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην ὁ κ. πρόεδρος διασαφῶν τὰ τῶν λαϊκῶν μαθημάτων τῶν γινομένων παρὰ τοῦ ἠλεκτρολόγου κ. Χ. Μαδέλλη καὶ τῶν τῆς ἰχθυογραφίας ὑπὸ τοῦ κ. Παυλίδου, ἐξαιρεῖ αὐτὰ καὶ προτείνει ὅπως ἐγγράφως ἐκφρασθῶσιν αἱ τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίαι τοῖς διδάξασιν κ. κ. Μαδέλλη καὶ Παυλίδῃ. Τῆς προτάσεως ταύτης δεκτῆς γενομένης, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἐκθεσιν αὐτοῦ.

Ὁ κ. Χρ. Γούδας ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τοῦ εἰδικοῦ γραμματεῶς περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ τε Συλλόγου καὶ τοῦ Προεδρείου.

Κατόπιν ὁ ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης κ. Δ. Σάρρος ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς βιβλιοθήκης ἐκθεσιν.

Ὁ λογιστῆ, κ. Δ. Δαμασκηνὸς ἀναγινώσκει α' τὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. ταμίου περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ταμείου καὶ β' τὴν τοῦ λογιστοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκειται ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματεῶς ἡ ὑπὸ τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς σταλείσα ἐκθεσις, καθ' ἣν δηλοῖ αὕτη ὅτι ἐξελέγξασα μέχρι τέλους Φεβρουαρίου τὰ τῆς διαχειρίσεως εὔρεν αὐτὰ ἐν πλήρει τάξει καὶ ἀκριβεῖα.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΕΣ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 25ῃ Ἀπριλίου 1910.

Προεδρία Α. Γ. ΑΙΜΑΡΑΚΗ, πρόεδρος.

### ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Κηρυχθείσης τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἐκλήθη ὁ Σύλλογος σήμερον εἰς ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν ἵνα συμφώνως τῷ 142<sup>ω</sup> ἄρθρῳ τοῦ κανονισμοῦ προβῆ εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας αὐτοῦ διὰ τὸ Ν' Συλλογικὸν ἔτος 1910—1911. Ὑπομνήσκει δὲ τὸ 18<sup>ον</sup> ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ, καθ' ὃ οἱ ψηφίσοντες καὶ ἐκλεγσόμενοι δεόν νὰ ὦσιν ἐν τάξει μετὰ τοῦ ταμείου.

Διαπιστωθέντος ὅτι πάντες οἱ παρόντες εἶναι ἐν τάξει, ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας.

Ὁὕτω πρόεδρος ἀναδείκνυται καὶ αὖθις ὁ κ. Α. Διμαράκης διὰ ψήφων 10 ἐπὶ 19 ψηφοφορούντων, ἐπιλαχόντων τοῦ Ἐξ. Ζωηροῦ πασᾶ διὰ ψήφων 8 καὶ τοῦ Ἐξ. Ἀλ. Μανρογένους διὰ 1 ψήφου.

Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ προσγενομένη αὐτῷ τιμῇ διὰ τῆς τὸ πέμπτον ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς προέδρου, λυπεῖται ὅμως μὴ δυνάμενος ν' ἀποδεχθῆ καὶ παρακαλεῖ νὰ προβῆ ὁ Σύλλογος εἰς ἐκλογὴν ἄλλου.

Ὁ κ. Αὐρ. Σπαθάρης παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σύλλογος ἀναλογιζόμενος τὰς περιστάσεις καὶ τὴν πανήγυριν τῆς πεντηκονταετηρίδος αὐτοῦ ἔγνω ἵνα ἐκλέξῃ καὶ αὖθις πρόεδρον ἐκείνον ὅστις δύναται ν' ἀνταποκριθῆ εἰς αὐτάς.

Ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης λέγει ὅτι κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθους ὁ Σύλλογος δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς παραιτήσεις, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Ἀκολούθῳ, ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ α' ἀντιπροέδρου. Γενομένης δὲ ψηφοφορίας ἔτυχον ψήφων ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ἑννέα, ὁ κ. Β. Ρίτσος τεσσάρων, ὁ κ. Δ. Σάρρος 3, καὶ οἱ κ. κ. Μ. Αὐθεντόπουλος, Ἰ. Φιλικὸς καὶ Ὁδ. Ἀνδρεάδης ἀνὰ μίαν, δύο δὲ ὁ κ. Ἄντων. Κρητικὸς. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὕτω τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας, ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία. Γενομένης δὲ διαλογῆς ἐπὶ 22 ψηφοφορούντων νῦν, ἄτε προσελθόντων τριῶν ἔτι μελῶν. ἔτυχον ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ψήφων 11, ὁ κ. Α. Ρίτσος 7, ὁ κ. Δ. Σάρρας 2, οἱ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος καὶ Ἰ. Φιλικὸς ἀνὰ μίαν.

Ἐπαναληφθείσης τῆς ψηφοφορίας ἐκλέγεται α' ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης διὰ ψήφων 12, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Β. Ρίτσου διὰ ψήφων 9 καὶ μιᾶς εὐρεθείσης λευκῆς. Ἡ ψηφοφορία διεξήχθη συμφώνως τῷ Κανονισμῷ μεταξὺ τῶν σχετικῶς δύο πλειοψηφησάντων.

Εἶτα γίνεται ἡ ἐκλογὴ τοῦ β' ἀντιπροέδρου καὶ ἀναδείκνυται τοιοῦτος ὁ κ. Αὐρήλιος Σπαθάρης διὰ ψήφων 15, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Α. Κρητικοῦ διὰ ψήφων 3, τοῦ κ. Β. Ρίτσου διὰ μιᾶς καὶ τοῦ κ. Ἄρ. Δημοπούλου λαβόντος μίαν, μία δὲ εὐρέθη λευκή.

Κατόπιν γενομένης ψηφοφορίας ἐκλέγεται γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης διὰ ψήφων 14, τοῦ κ. Βαρσάμη τυχόντος ψήφων

3, τοῦ κ. Δαμασκηνοῦ δύο καὶ τοῦ κ. Δ. Σάρρου μιᾶς.

Ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως. Γενομένης διαλογῆς ἔτυχον ὁ κ. Γ. Σταυρίδης ψήφων 8, ὁ κ. Χαρ. Γούδας 3, ὁ κ. Δ. Βαρσάμης 3, ὁ κ. Π. Κεσίσογλους 2, καὶ οἱ κ. κ. Α. Δημόπουλος, Γ. Ξανθόπουλος, Χατζηναστάσης, Χατζηχρήστου καὶ Κ. Σπανούδης ἀνὰ μίαν.

Μὴ ἐπιτευχθείσης οὕτω τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία καὶ ἀναδεικνύεται εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Γ. Σταυρίδης, διὰ ψήφων 16 ἐπὶ 21 ψηφοφορούντων, ἐπιλαχόντων τῶν κ. κ. Χαρ. Γούδα διὰ ψήφων 2, τοῦ κ. Π. Μηλιώτου 2, καὶ Αὔθεντοπούλου μιᾶς.

Ἐφορος τῆς Βιβλιοθήκης ἐκλέγεται ὁ κ. Δ. Σάρρος διὰ ψήφων 16, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Β. Ρίτσου διὰ ψήφων 3 καὶ τοῦ κ. Μ. Αὔθεντοπούλου μιᾶς.

Ταμίας ἐκλέγεται ὁ κ. Α. Καζανόβας διὰ ψήφων 11 ἐπὶ 20 ψηφοφορούντων, ἐπιλαχόντων τῶν κ. κ. Π. Ψωμιάδου διὰ ψήφων 6, Γ. Ἀρβανιτιδῆ καὶ Α. Κρητικοῦ ἀνὰ μίαν.

Λογιστὴς ἐκλέγεται ὁ κ. Δ. Δαμασκηνός διὰ ψήφων 17 ἐπὶ 20 ψηφοφορούντων, ἐπιλαχόντων τῶν κ. κ. Κ. Σπανούδη διὰ 2 καὶ Β. Ρίτσου διὰ μιᾶς

Μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκλέγεται ὁ κ. Μ. Αὔθεντοπούλος διὰ ψήφων 15 ἐπὶ 20 ψηφοφορούντων, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Β. Ρίτσου διὰ μιᾶς καὶ μιᾶς εὐρεθείσης λευκῆς

Μέλη τῆς Ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκλέγονται οἱ κ. κ. Γ. Ἀρβανιτιδῆς, Δ. Πατρίκιος καὶ Π. Μηλιώτης.

Ἐπιμελητῆς τῶν Ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν ὁ κ. Ξεροφῶν Σιδερίδης.

Ἐπιμελητῆς τῆς Ὀργανοθήκης ὁ κ. Β. Ρίτσος.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΧΕΖ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 28ῃ Ἀπριλίου 1910.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προτέρων γενικῶν συνεδριῶν.

Ἀνακοινῶνται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας οὕτως:

Τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, ἀγγέλλοντος

α') ὅτι ἡ εἰς ὠρισμένην ἡμέραν πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν ἐτήσιων ἐργασιῶν ἔλθεσις θὰ εἶναι ἐτοιμὴ β') ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβὴν τοῦ συγγραφέως τῆς Ἠλέκτρας τοῦ Σοφοκλέους τὸ Φιλολογικὸν τμήμα ἀποφαίνεται ὅτι δικαιοῦται ν' ἀμειφθῆ μόνον διὰ 30 τυπογραφικὰ φύλλα ὀφείλει ὁμοῦς ὁ Σύλλογος νὰ καταβάλῃ καὶ τὴν ἐκτυπωτικὴν δαπάνην τῶν καθ' ὑπέρβασιν φύλλων τοῦ τόμου τοῦ δράματος τούτου, ἀλλὰ μετὰ τῆς αὐστηρᾶς συστάσεως ὅπως οἱ λοιποὶ δύο τόμοι μὴ ὑπερβῶσι τὰ ἐξ ἀρχῆς ὠρισμένα 30—35 τυπογραφικὰ φύλλα δι' ἕκαστον. Ἐὰν ὁμοῦς ἐπαναληφθῆ ἡ ὑπέρβασις δέον ὅπως ὁ κ. Παπαγεωργίου γνωρίσῃ ὅτι οὐδὲ τὴν ἐκτυπωτικὴν δαπάνην ἀναλαμβάνει πλέον ὁ Σύλλογος διὰ πᾶσαν γενησμένην ὑπέρβασιν γ') ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὴν κρίσιν τοῦ τμήματος τούτου περὶ τοῦ ψαλμοῦ τοῦ κ. Ρ. Angelo ἀγγέλλει τοῦτο ὅτι δικαίως δύναται ὁ Σύλλογος νὰ συγχαρῆ αὐτὸν καὶ δ) ὅτι ἡ ἀποσταλησομένη εἰς Ἀθήνας γλωσσικὴ ὕλη εἶναι ἐτοιμὴ

Περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Φιλολ. τμήματος παρατηρεῖ ὅτι συμφώνως πρὸς αὐτὴν ἐστάλησαν τῷ κ. Παπαγεωργίου ὅσα ἔδει διὰ τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἠλέκτρας.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινῶνται ὅτι ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου ὁ πρόεδρος μετὰ τοῦ β' ἀντιπροέδρου καὶ τοῦ γεν. γραμματέως μεταβάντες εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρεσβείαν ἐνεγράφησαν εἰς τὸ ἐκτεθειμένον ἐπὶ τούτῳ βιβλίον. Ἡ Α. Ἐξ. ὁ πρεσβευτὴς εὐηρεστήθη νὰ πέμψῃ ἐκάστῳ τῶν τριῶν μελῶν τοῦ προεδρείου εὐχαριστήριον.

Ἀκολούθως ἀναγινώσκεται ἐπιστολὴ τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Α. Μαυρογένους βέη, δι' ἧς ἀγγέλλει τοὺς ὄρους τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυομένου Μαυρογενείου Βραβείου Ἀρετῆς, περὶ οὗ ἐγένετο ἡδη λόγος ἐν τῇ προτέρᾳ συνεδρίᾳ.

Ὁ κ. πρόεδρος εἰσηγούμενος τὰ τοῦ Μαυρογενείου Βραβείου παρατηρεῖ ὅτι ἡ Α. Ἐξ. ὁ Α. Ἐξ. Μαυρογένους υἱὸς τοῦ ἐκ τῶν πρώτων τριῶν τοῦ Συλλόγου ἰδρυτῶν ἀειμνήστου, Σπ. Μαυρογένους πασᾶ, ἀγαπῶν καὶ τιμῶν τὸν Σύλλογον ὡς περὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐγνω τεκμήριον νέον νὰ παράσχῃ τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ διὰ τοῦ βραβείου τούτου, οὐτινος τὴν διεξαγωγὴν ἀνατίθῃ τῷ Συλλόγῳ. Ὁ Σύλλογος εὐγνωμόνως βεβαίως ἀποδέχεται τὴν ἰδρυσιν τοῦ βραβείου καὶ ψηφίζεται ὅπως δι' ἐπιστολῆς, ἐπιδοθησομένης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ

προέδρου καὶ τοῦ γεν. γραμματέως ἐκφρασθῶσιν αἱ εὐχαριστίαι αὐτοῦ.

Εἶτα ἀνακοινῶνται ἐπιστολὴ τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Ζαμπακοῦ πασᾶ, δι' ἧς δηλοῦται ὅτι κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον κατέθετο ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος φρ. 10 χιλ., διὰ τῶν προσόδων τῶν ὁποίων θὰ τίθηται κατὰ τριετίαν βραβεῖον διαγωνίσματος φιλολογικοῦ, ἀρχαιολογικοῦ καὶ ιστορικοῦ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Τὰ τοῦ διαγωνίσματος τούτου ἀνατίθησι τῷ Συλλόγῳ, παρακαλῶν μόνον ὅπως μὴ συνδεθῇ τοῦτο μετ' ἄλλων

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει τὴν χαρὰν αὐτοῦ καὶ τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ νέῳ ἀγῶνι, ὄνπερ τοσοῦτον φιλολογικῶς ἰδρύει ἡ Α. Ἐξ. ὁ διαπρεπῆς ἐπιστήμων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Α. Ἐξ. οὐ πρό πολλοῦ ἐδωρήσατο τῷ Συλλόγῳ καὶ πλουσίαν συλλογὴν σπανίων βιβλίων, φρονεῖ ὅτι ἡ Α. Ἐξ. συμφώνως τῷ Κανονισμῷ δύναται ν' ἀναγραφῇ καὶ κηρυχθῇ κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν Μέγας Δωρητῆς τοῦ Συλλόγου ἅτε τοῦ προσφερομένου ποσοῦ ὄντος τοῦ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ἀναγραφομένου.

Ἡ πρότασις τοῦ κ. προέδρου γίνεται δεκτὴ καὶ ψηφίζονται θερικαί εὐχαριστίαι τῇ Α. Ἐξ. τῷ Ζαμπακῷ πασᾶ. Τῷ κ. προέδρῳ καὶ τῷ γεν. γραμματεῖ ἀνατίθεται ὅπως ἐπιδώσωσι τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὸ δίπλωμα Μ. Δωρητοῦ.

Μετὰ ταῦτα ὁ γεν. γραμματεὺς ὡς μέλος τῆς ἐπὶ τῆς πεντηκονταετηρίδος ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς, δι' ἧς ἐκτίθενται δύο τρόποι πανηγυρισμοῦ τῆς 50ετηρίδος, ὁ μὲν δι' ἀπλῶν δύο συνεδριῶν πανηγυρικῶν, ὁ δὲ διὰ τῶν συνεδριῶν τούτων καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ διὰ συνεδριῶν ἐπιστημονικῶν, γενικῶν καὶ τοπικῶν.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀναπτύσσει τὰ τῆς ἐκθέσεως ταύτης καὶ ἐκτίθησι τὸ οἰκονομικὸν μέρος αὐτῆς. καθ' ὃ διὰ μὲν τὸν πρῶτον τρόπον τὸν περιωρισμένον ἀπαιτοῦνται μόνον 300 λίραι, διὰ δὲ τὸν β' τὸν μετὰ συνεδριῶν Α. Τ. 600, μὴ συμπεριλαμβανομένων καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τῶν ἐπισκευῶν, αἵτινες γενήσονται καθ' ὃν ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισε τρόπον.

Ὁ κ. πρόεδρος ἐπιπροσέθετον ὅτι ὁ κ. Εὐστ. Εὐγενίδης κατὰ συνεδρίαν γενομένην ἐν τῷ γραφεῖῳ αὐτοῦ ἐξεδήλωσε μέγα ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς ἐορτῆς, πέποιθε δὲ ὅτι τῇ συμπράξει τοῦ φιλογενοῦς ὁμογενοῦς τὸ οἰκονομικὸν μέρος εὐοδωθήσεται.

Γίνεται δεκτὸν ὅπως ἡ πεντηκονταετηρίς

ἐορτασθῇ διὰ συνεδρίου καὶ ἀνατίθεται τῇ πρὸς διοργανώσιν ἐπιτροπῇ ὁ καθορισμὸς τῶν λεπτομερειῶν αὐξηθέντος ἅμα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπὸ 600 λιρῶν εἰς 800

Ὁ κ. Π. Μηλιώτης ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τοῦ Νομικοῦ τμήματος.

Λύεται ἡ συνεδρία.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΕΞΗ

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 12ῃ Μαΐου 1910.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν ἀναβιβλίζεται.

Ἀνακοινῶνται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας ὡς ἐξῆς:

Τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος γνωρίζουσι ὅτι τὴν ἐκ δραχμῶν 10,000 ὁμολογίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Συλλόγου ἀπέστειλε τῷ κ. Ζαμπακῷ συμφώνως τῇ ἐν ὁλῇ του καὶ ὅτι δέχεται τὸν ἀνατοκισμὸν ἀφ' οὗ προηγουμένως εἰδοποιῆται ἐπὶ τούτῳ ὑφ' ἡμῶν.

Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τοῦ κ. προέδρου τοῦ Συλλόγου ἀπὸ 4/17 Μαΐου ἐ. ἔ, εὐχαριστοῦντος μὲν καὶ αὖθις τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς προέδρου καὶ κατὰ τὸ Ν' συλλογικὸν ἔτος, ὑποβάλλοντος ὁμῶς μετὰ λύπης τὴν ἀπὸ τῆς προεδρίας παραίτησιν αὐτοῦ ἕνεκα λόγων υγείας.

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι λυπεῖται ὅτι διὰ λόγους σοβροῦς ἐβράδυνε νὰ ὑποβάλῃ καὶ γραπτῶς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ὡς ὑπέβαλεν αὐτὴν προφορικῶς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας. Παιρατούμενος δὲ τῆς προεδρίας, λέγει, δὲν θὰ παύσῃ ἀγαπᾶν τὸν Σύλλογον καὶ ἐργαζόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ὁ κ. Π. Μηλιώτης φρονεῖ ὅτι ἐκφράζει τὴν γνώμην τῆς ὀλομελείας παρακαλῶν τὸν κ. Λιμαράκη ὅπως μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον, ὄπερ τοσοῦτον εὐοίωνως ἤρξατο, διὰ τῆς δραστηριότητος δ' αὐτοῦ καὶ τῆς πείρας καὶ τῆς ἰκανότητος αὐτοῦ παρασκευάσῃ τὰ τῆς ἐορτῆς τῆς πεντηκονταετηρίδος, ἐγγύθις τῆς ἐπιτυχίας αὐτῆς καθιστάμενος. Προτείνει δ' ὅπως ὁ Σύλλογος μὴ δεχθῇ τὴν παραίτησιν.

Ὁ Σύλλογος ὁμοθυμῶς ψηφίζει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Μηλιώτου καὶ ἀποδέχεται τὴν ἀποστολὴν τοῦ συνταχθέντος ἐγγράφου.

Ὁ κ. πρόεδρος πειθόμενος τῇ ψήφῳ τοῦ

Συλλόγου δηλοῖ ὅτι ἀνακαλεῖ τὴν παραιτησιν αὐτοῦ καὶ ὅτι ἐρείδόμενος ἐπὶ τῆς κοινῆς πάντων συνεργασίας ἀναλαμβάνει τὰ τοῦ προέδρου καθήκοντα καὶ κατὰ τὸ Ν' συλλογικὸν ἔτος.

Ἀκολούθως ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἡ Α. Ἐξ. ὁ Μαυρογένης βέης διὰ τοῦ ἰδρυθέντος ὑπ' αὐτοῦ Μαυρογενείου βραβείου ἀρετῆς χορηγεῖ τὸ ὑπὸ τοῦ 137 ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ προβλεπόμενον ποσόν, λαμβανομένων μάλιστα ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν προτέρων καὶ τῶν ἄρτι ὑπ' αὐτοῦ γενομένων δωρεῶν, προτείνει ὅπως ἐγγραφῇ Μέγας Δωρητὴς τοῦ Συλλόγου καὶ ἀνακηρυχθῇ τοιοῦτος κατὰ τὴν προσεχῆ ἐπέτειον ἑορτῆν.

Γενομένης παμψηφεί δεκτῆς τῆς προτάσεως ταύτης, ἀνατίθεται τῷ κ. προέδρῳ καὶ τῷ κ. γεν. γραμματεῖ ἡ ἐπίδοσις τοῦ σχετικοῦ διπλώματος.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλων μετὰ λύπης τὸν θάνατον τῆς αἰοίδιμου *Ἐλένης Γ. Ζαρίφη*, ὑποβάλλει πρότασιν τοῦ προεδρείου ὅπως γένηται ἐπιμνημόσυνος τελετὴ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, ἅτε τῆς μακαρίτιδος εὐεργετησῆς τὴν παιδείαν καὶ τὰ γράμματα ἐν γένει, τύπου δὲ γενομένης ἀρετῶν ἐξεχουσῶν, αἵτινες δέον νὰ ἐξαρθῶσι καὶ χρησιμεύσωσιν ὡς παράδειγμα Ἑλληνίδος γυναικός. Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἐκφωνηθήσεται ἐπιμνημόσυνος ὑπὸ μέλους τοῦ Συλλόγου.

Τῆς προτάσεως ταύτης δεκτῆς γενομένης ὀρίζεται ὅπως ἡ τελετὴ γένηται τῇ 21 Μαΐου, ἡμέρᾳ τῆς ὀνομαστικῆς αὐτῆς ἑορτῆς, ἐκλέγεται δὲ ὁ κ. *Κ. Σπανούδης* ὅπως ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπιμνημόσυνον λόγον.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΧΘΘ'

(Ἑκτακτος εἰδικῆ)

Τῇ 16ῃ Μαΐου 1910.

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἐπευλογοῦντος τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. *Ἰωακείμ τοῦ Γ'* καὶ παρισταμένων τῆς Α. Ἐξ. τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. *Ἰωάννου Γρυπάρη*, τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Μυτιλήνης, Φιλιππουπόλεως, Προικοννήσου, Ἐλασσόνας καὶ Κολωνίας, τῶν Θεοφιλ. ἀγίων Ἐλαίας καὶ Παμφίλου, τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Ἁγίου Τάφου κ. Δοσιθέου, τοῦ Μ. Κατηχητοῦ αἰδ. *Ἀ. Ζώ-*

του, τοῦ πρωθιερέως τῆς ρωσικῆς πρεσβείας κ. *Ἰωάννου*, τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Μουχιεδδὶν βέη, διοικητοῦ τοῦ Πέραν, τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ, τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας κ. *Φραντζῆ*. τῆς Α. Ε. τοῦ Μαυρογένους βέη καὶ πλείστων ἄλλων.

Κηρυχθεῖσης τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας ἀναγινώσκονται ἐπιστολαὶ τῆς Α. Ἐξ. τοῦ κ. *Δούτερ* πρεσβευτοῦ τῆς Μ. Βρετανίας, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ προσκλήσει εἰς τὴν ἐπέτειον ἑορτῆν καὶ δηλοῦντος ὅτι ἕνεκα τοῦ πένθους, ὅπερ τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος ἄγει ἐπὶ τῷ θανάτῳ του βασιλέως Ἐδουάρδου ἀδυνατεῖ νὰ παρευρεθῇ καὶ τῆς Α. Ε. τοῦ κ. Μπομπάρ, πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ προσκλήσει, δηλοῦντος δ' ὅτι ἕνεκα ἀσχολιῶν λυπεῖται μὴ δυνάμενος νὰ παρασθῇ.

Ἀκολούθως ὁ κ. πρόεδρος ἀναγιώσκει τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῶν πεπραγμένων τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὸ λήξαν συλλογικὸν ἔτος.

Εἶτα ὁ νέος ἀ' ἀντιπρόεδρος κ. *Χρ. Παρταζίδης* ἀναγιώσκει ἐπιστημονικὴν πραγματεῖαν «*Περὶ τῆς Πλατωνικῆς Φιλοσοφίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Μεσαιῶνος*».

Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης θερμῶς συγχαίρει τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ γενομένη ἔργασίᾳ καὶ τῷ προεδρείῳ αὐτοῦ καὶ ἐπιδαψιλεύει τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου τῇ Α. Θ. Π. τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τοῖς Σεβ. ἀρχιερεῦσι, τῇ Α. Ἐξ. τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος, τῇ Α. Ἐξ. τῷ διοικητῇ τοῦ Πέραν καὶ πᾶσι τοῖς προσελθούσιν. Ἀγγελίας δὲ τοῦς κοσμήτορας κατὰ τὸ Ν' συλλογικὸν ἔτος 1910—11, κηρύσσει τὴν λήξιν τῆς συνεδρίας.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἈΧΘΑ' γενικῇ  
συνεδρίᾳ τῆς 21 Ἀπριλίου 1910.

Συνωδὰ τῷ ἐν ἰσχύϊ κανονισμῷ τοῦ ἡμετέρου γεραροῦ Συλλόγου, ὑποβάλλον καὶ τὸ Φιλολογικὸν αὐτοῦ τμήμα τὴν ἐσπέραν ταύτην ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν 49ον συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων αὐτῷ δηλοῖ ὅτι ἀπὸ τῆς 23ης Ἰουνίου τοῦ παρελθόντος ἔτους μέ-

χρη σήμερον συλλήθεν εἰς ἐννέα συνεδρίας. καθ' ἃς ἡσχολήθη περὶ ζητήματα, ἀφορώντα εἰς τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην καὶ περὶ ἄλλα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου εἰς αὐτὸ παραπεμφθέντα.

Καὶ προκειμένου μὲν περὶ τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ὥρισεν ὅπως ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 3ου τόμου τοῦ Αἰσχύλου ὑπὸ τοῦ Wecklein πληρωθῇ ὁ τυπογράφος ἑκατὸν μάρκας δι' ἑκαστον τυπογραφικὸν φύλλον ἀντὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς ὠρισμένων ἐνενήκοντα καὶ πέντε, ὑπέδειξε δὲ τίνα ἀμοιβὴν ὀφείλει ὁ Σύλλογος ν' ἀποτίσῃ τῷ κ. Π. Παπαγεωργίου διὰ τὸν δευτέρον τόμον τοῦ Σοφοκλέους, περιλαμβάνοντα τὴν Ἡλέκτραν καὶ ἀνελθόντα εἰς 60 τυπογραφικὰ φύλλα καὶ ἀπῆντησε τῷ Συλλόγῳ, ὑποδείξαντι τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ὅτι ἄλλοτε καὶ εἰς εὐρύτεραν τοῦ προγράμματος τούτου ἐρμηνείαν εἰσελθὼν διεβίβασε τῷ Συλλόγῳ τῇ 31 Ὀκτωβρίου τοῦ 1907 ἔκθεσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ διατυπῶνται ἡ γνώμη αὐτοῦ περὶ τῆς δυνατῆς καὶ ἀνυσιμωτέρας διαρρυθμίσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐν λόγῳ βιβλιοθήκης καὶ ὅτι ἐμμένει καὶ αὖθις εἰς τὴν γνώμην ἐκείνην.

Προκειμένου δὲ περὶ ἄλλων ζητημάτων, τὸ φιλολογικὸν τμήμα α') ὑπέδειξε τῷ Συλλόγῳ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ προσέλθῃ καὶ αὖθις ἐπίκουρος εἰς τὴν μελετωμένην ἐν Ἀθήναις ἔκδοσιν τοῦ λεξικοῦ τῆς λαλουμένης ἡμῶν γλώσσης, ἐνν ζητηθῇ παρ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς πρὸς σύνταξιν καὶ διεκπεραιώσιν τοῦ ἔργου ὠρισμένης ἐπιτροπείας ἢ ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτοῦ ἕναποκειμένη γλωσσικὴ ὕλη ἐπὶ ἐπιστροφῇ ἐν τῷ προθεσμίας ὠρισμένης, δεκτῆς δὲ γενομένης ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῆς προτάσεως τοῦ ἡμετέρου τμήματος, ὥρισε τοῦτο τριμελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς ἐξέλεξιν τῆς ἀποσταλησομένης εἰς Ἀθήνας γλωσσικῆς ὕλης, ἥτις καὶ ἐπεράτωσεν ἤδη τὴν ἐργασίαν αὐτῆς, χωρίσασα καὶ ἰδιαιτέραν γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Μακεδονίας, Θράκης καὶ Ἠπείρου προωρισμένην κατὰ τὴν ἐκφρασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου προεδρείου τοῦ Συλλόγου ἐπιθυμίαν, ὅπως δημοσιευθῇ ἐν τῷ περιοδικῷ αὐτοῦ ἐπὶ δύο κατὰ συνέχειαν ἔτη β') ἐξέλεξε τριμελῆ ἑλλανόδικον ἐπιτροπὴν, ἥτις καὶ μελετήσασα τὰ διὰ τὸν δραματικὸν ἀγῶνα πεμφθέντα χειρόγραφα δημοσίᾳ ἐξήνεγκε τὴν γνώμην αὐτῆς περὶ ἐνὸς ἐκαστοῦ διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ κ. Δ. Σάρρου κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὀρισθεῖσαν ἡμέραν γ') ζητηθείσης τῆς γνώμης αὐτοῦ περὶ τῆς ταύ-

τότητος ἢ μὴ τοῦ παρ' ἡμῖν ὀνόματος Βιργινία (καὶ Βεργινία) μετὰ τοῦ γαλλικοῦ *Virginie*, ἀπεφάνθη ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου λαοῦ Βιργινία καὶ Βεργινία προφερόμενον ὄνομα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὸ τὸ γαλλικὸν *Virginie* δ') ὑπέδειξε ὅτι ἔχει ἀνάγκην περιοδικῶν τιῶν, τῶν ὁποίων καὶ τὴν ἀγορὰν συνέστησε τῷ Συλλόγῳ ε') τῇ αἰτήσει τοῦ ἀξιοτίμου προεδρείου ἐμελέτησε καὶ ἐξήνεγκε τὴν κρίσιν αὐτοῦ περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. P. Angelo εἰς πολλάς γλώσσας ἐκπονηθέντος ψαλμοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἐμ. Μίγωνος, νέου ἀρχιερέως τῶν Οὐολατερρανῶν καὶ Γ') ἐξέλεξε ἐπιτροπὴν, εἰς ἣν καὶ ἀνέθηκε τὴν ἀναθεώρησιν τῆς δημοσιευθεσομένης ἐν τῷ περιοδικῷ γλωσσικῆς ὕλης, ἢ δ' ἐπιτροπὴ αὕτη ἀναθεωρήσασα μέρος τῆς ὕλης ταύτης, παρέδωκεν αὐτὴν τῇ Συντακτικῇ ἐπιτροπῇ.

Αὕτη, φίλοι ἐταῖροι, ὑπῆρξεν ἐν συντόμῳ κατὰ τὸ ἤδη λήγον συλλογικὸν ἔτος ἡ ἐργασία τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος, τὸ ὁποῖον σὺν τῇ ὑποβολῇ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἐκθύμως εὐχεται ὅπως τὸ ἐπιὸν ἔτος πλείονες δοθῶσιν αὐτῷ εὐκαιρίαι, ἵνα μείζονα καὶ σπουδαιότεραν ἐπιδειξῆται ἐργασίαν, ὥστε ἐτι μᾶλλον νὰ τελεσφορήσῃ ὁ φιλολογικὸς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου σκοπὸς καὶ περισσώτερον ν' ἀνψωθῇ τὸ γόητρον αὐτοῦ παρ' ἡμῖν τε καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ Χρ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΞΑ' γενικῇ  
συνεδρίᾳ τῆς 21 Ἀπριλίου 1910.

Ἐρίτιμοι ἐταῖροι,

«Μόνον δι' ὕγιους παιδεύσεως», ἐκήρυττεν ἐν ἀρχῇ τοῦ προηγουμένου αἰῶνος δεινὸς φιλόσοφος καὶ ἔθνος πολίτης, ὁ κλεινὸς *Fichte*, ἐπιθυμῶν διαπύρωσιν τὴν ἀνθρώπων τῆς κεκλιμένης ἤδη πατρίδος του, «μόνον δι' ὕγιους παιδεύσεως δύναται νὰ βελτιώσῃ τὴν τύχην αὐτοῦ πᾶς λαὸς ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς καταπεσών». Καὶ ὅτε περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος τούτου πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν ἀλλαχόθεν ἀντλήσαντες ποικίλας γνώσεις καὶ μαθήσεις κατείδον τὴν παρ' ἡμῖν ἑλλειψιν γενικοῦ τινος πνεύματος, καθοδηγοῦντος τὴν ἐκπαιδευτικὴν τοῦ ἔθνους κίνησιν, συνέστησαν τῷ 1860 σωματεῖον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἠκ-

παιδευτικὸν Φροντιστήριον, οὗτινος σκοπὸς καὶ κυριώτατον μέλημα ὄριζετο «ἡ διάδοσις τῶν γραμμάτων ἐν γένει εἰς τοὺς ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ Κράτει Ὀρθοδόξους λαούς». Ἀλλὰ τῆς ἐκτελέσεως τοιοῦτου καὶ τοσοῦτου ἔργου τότε ἀνασταλείσης, οἱ τὰ τῆς διανοητικῆς παρ' ἡμῖν κινήσεως διέποντες οὐδαμῶς ἀποδειλάσαντες ἄλλως ἔγνωσαν νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν ὄντως ὑψηλὸν σκοπὸν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Φροντιστηρίου, καταμερίζοντες τὴν ἐργασίαν δι' ἰδρύσεως διαφόρων εἰδικῶν σωματείων. Καὶ οὕτως Ἀπριλίου μεσοῦντος τοῦ ἔτους 1861 ἰδρύθη ὁ *Ε.λ.λ. Φ.λ. Σύλλογος* πρὸς ἔρευναν καὶ συζήτησιν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν θεμάτων.

Ἄλλ' Ἐλληνικὸν Σωματεῖον ὑπὸ τοιούτους λαμπροὺς οἰωνοὺς καταρτισθὲν δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ ὁδηγὸς τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐνεργείας ἀπάντων τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὁμογενῶν. Καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1871 διὰ τοῦ ἐπιψηφισθέντος νέου μετερρυθμισμένου Κανονισμοῦ ἡ τότε συστάσα *Ἐκπαιδευτικὴ τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπεία*, ἀναλαβοῦσα τὴν ἐντολὴν νὰ πραγματοποιοῖ τὸν κατὰ τὸν νέον Κανονισμὸν εὐρὺν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς παιδείας προορισμὸν, διηγεύσα τὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πνευματικὴν τῶν ἡμετέρων κατάστασιν, ἔκρινε τὰ ὑποβαλλόμενα αὐτῇ πρὸς γνωμοδότησιν διδακτικὰ βιβλία, ἐφρόντιζε περὶ τῶν ὑποστηρικτικῶν ἀπόρων σχολείων, καὶ ἐμελέτα διάφορα *ἐκπαιδευτικὰ θέματα*, ὅπως καταδειχθῆ τίνων μὲν μεταρρυθμίσεων χρῆζει ἡ πρώτη καὶ ἡ μέση παιδείαις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, τίνων δὲ αἱ διδακτικαὶ μέθοδοι καὶ τίνων παιδαγωγικῶν γνώσεων ὀφείλουσι νὰ ὦσι ἀκόχοι οἱ διδάσκαλοι, ἵνα καταστῶσιν ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς των.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοῦ 1896 συνεχωνεύθη τῇ φιλολογικῇ, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐν ἰσχύϊ νέου Κανονισμοῦ ἀνακλήσασα τὴν αὐτοτελείαν της παρίσταται τὸ δεύτερον ἤδη νὰ ἐκθέσῃ ὑμῖν τὰ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος πεπραγμένα.

Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν τοῦ Συλλόγου τμήμα, κατὰ τὸ ΜΘ' συλλογικὸν ἔτος ἔχον πρόεδρον τὸν κ. *Χρ. Γ. Παρταζιῶην*, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. *Ὁδ. Ἀνδρέαδην* καὶ γραμματέα τὸν κ. *Δ. Δαμασκηνὸν* συνήλθεν, ἀξιεπαίνως προσερχομένων τῶν πλείστων μελῶν τοῦ τμήματος, εἰς ἑνδεκά (11) συνεδρίας, καθ' ἃς καὶ φιλοτίμως κατὰ τὸ ἐνὸν εἰργάσθη, ἵνα μὴ ὑπολειφθῆ τῶν ἄλλων συναδελφῶν τμημάτων πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐθνωφελοῦς σκοποῦ τοῦ

γεραροῦ ἡμῶν Σωματείου. Καὶ πρῶτον ἐντολῇ τοῦ Συλλόγου, ἀποφασίσαντος κατὰ τὸ ἀπὸ τριετίας εὐοίωνως καὶ λυσιτελῶς ἐγκαινισθὲν μέτρον καὶ ἐφέτος τὴν σύγκλησιν εἰδικῶν *ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν*, τὸ ἡμέτερον τμήμα προέβη εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ἐν ταύταις *συζητητικῶν θεμάτων*, ὅρισαν θέματα μὲν 1) Περὶ ἐξετάσεων καὶ ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν 2) Περὶ πολιτειακῆς ἀγωγῆς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς παιδείᾳ καὶ 3) Περὶ μεθοδικῆς ἀποποιοήσεως καὶ προσφορωτέρας κατανομῆς τῆς ὕλης τῆς Γραμματικῆς ἐν τῇ πρώτῃ παιδείᾳ, *εἰσηγητὰς* δὲ τοὺς ἀξιοτίμους κ. κ. *Δ. Σάρρον*, *Π. Μηλιώτην* καὶ *Δ. Χαμουδόπουλον*, οἵτινες καὶ λίαν ἐπιτυχῶς ἐν καιρῷ ἐξέπληρωσαν τὴν ἀνατεθείσαν αὐτοῖς ἐπίπονον ἐντολὴν.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν νέον Κανονισμὸν ἀπαιτεῖται ὅπως ἕκαστον τῶν τμημάτων τοῦ Συλλόγου ὑποβάλλῃ αὐτῷ κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἔτους σύντομον ἔκθεσιν τῆς καθόλου ἐπιστημονικῆς κινήσεως, τὸ ἡμέτερον τμήμα, παρὰ τὸ δυσχερὲς τοῦ ἔργου, φιλοτιμούμενον νὰ παρασκευάσῃ καλλίστην ἀπαρχήν, ἐξέλεξε τοὺς ἐλλογίμους ἐταίρους κ. κ. *Μ. Αὐθεντόπουλον*, *Δ. Σάρρον* καὶ *Δ. Χαμουδόπουλον*, οἵτινες καὶ προθύμως ἀνέλαβον νὰ ὑποβάλωσιν ἐν ἀρχῇ τοῦ προσεχοῦς συλλογικοῦ ἔτους ὁ μὲν περὶ τῆς ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸ 1909 παιδευτικῆς κινήσεως, ὁ δὲ περὶ τῆς ἐν Τουρκίᾳ καὶ Ἑλλάδι καὶ ὁ γ' περὶ τῆς ἐν Γαλιζίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ.

Εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος ἀνάγονται καὶ τὰ *ἐκπαιδευτικὰ διαγωνίσματα*. Καὶ ὁ μὲν ἀπὸ διετίας προκεκηρυγμένος Καραπάνειος ἀγὼν πρὸς σύνταξιν Ὀδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως, οὐδενὸς μέχρι τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1909 ἀποσταλέντος τῷ Συλλόγῳ ἔργου, παρετάθη ἐπὶ ἔτι ἔτος, ὀρισθείσης τελευταίας ἡμέρας πρὸς ὑποβολὴν τῶν χειρογράφων τῆς 31ης Μαρτίου 1911. δύο δὲ μέλη τοῦ τμήματος κατ' ἐντολὴν τοῦ Συλλόγου ἐκλεγέντα, οἱ κ.κ. *Χρ. Παρταζιῶης* καὶ *Μ. Αὐθεντόπουλος*, μετέσχον τῆς συντάξεως τοῦ προγράμματος τοῦ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατὰ σύστασιν τῶν σεβαστῶν Πατριαρχείων προκηρυχθέντος διαγωνισμοῦ πρὸς σύνταξιν εὐσυνόπτου ἐγχειριδίου *Σχολικῆς ὑγιεινῆς* χάριν τῶν τροφίμων τῶν Διδασκαλείων καὶ τῶν ἀσχολουμένων ἐν γένει περὶ τὴν διαίτησιν καὶ τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν τῶν ἡμετέρων σχολείων.

Ἰκανὸς δὲ συνεδρίας τοῦ ἡμετέρου τμήματος ἐπηρεχόλησαν καὶ **θήματα παιδευτικά**, ἐμβριθεῖς προκαλέσαντα γνώμας τῶν πλείστων ἀξιότιμων ἐταίρων. Καὶ δὴ πρῶτον τὸ *ἄσπερι σχολικῶν ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν*, καθ' ὃ συνεζητήθησαν λεπτομερῶς α') ἐν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν· β') ὅποια αἱ ἀμοιβαὶ καὶ ἂν ἐπιτρέπωνται ἐγκωμιστικοὶ ἔπαινοι καὶ βραβεῖα καὶ γ') ὅποια αἱ ποιναὶ καθόλου καὶ ἰδίως αἱ σχολικαί. Κατέληξε δὲ τὸ τμήμα εἰς τὰ ἐξῆς συμπεράσματα. Α') Ὑπάρχει ἀνάγκη ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν, ἀλλὰ ταῦτα πρέπει νὰ θεωρῶνται ἠθικῆς φύσεως καὶ ἐκτακτα παιδαγωγικὰ μέτρα, ἄγοντα ἰδίως τὴν ἀσθενῆ βούλησιν. Β') Πᾶσαι αἱ ἀμοιβαὶ καὶ ἰδίως οἱ ἐγκωμιστικοὶ ἔπαινοί τε καὶ βραβεῖα θεωροῦνται βλαβερὰ καὶ φευκτέα. Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀμείβωνται φυσικὰ προτερήματα, ὄρμαι καὶ κλίσεις. Καὶ τὸ ἀγαθόν, ὅπερ γίνεται δι' ἐλπίζομένης καὶ ὑπεσχημένης ἀμοιβῆς, οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Καὶ Γ') Αἱ ποιναὶ ἐπίσης πρέπει νὰ ἦναι ἠθικαὶ καὶ ἠθικὰ μέσα 1) Φυσικωτάτη ἢ ἄφωνος ἀποδοκιμασία, εἴτα δὲ παραίνεσις, ἐπιτίμησις καὶ περιορισμὸς τῆς ἐξωτερικῆς ἐλευθερίας. 2) Ἀποκλείονται τὰ σκώματα, αἱ εἰρωνεῖαι καὶ πᾶσα σωματικὴ ποινή, ἔτι δὲ ἡ νηστεία καὶ αἱ ποινικαὶ ἐργασίαι, ἐπιτρεπομένων μόνον τῶν ἀναπληρωματικῶν. 3) Ἡ προσωρινὴ καὶ ἡ ὀριστικὴ εἴτε μερικὴ εἴτε γενικὴ ἀποβολὴ κατὰ ἀλλήλους ρυθμιζομένη καὶ μετὰ πολλῆς φειδωλῆς ἐκτελουμένη δύναται νὰ φέρῃ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα.

Ἐν τινι δὲ τῶν τελευταίων συνεδριῶν ἡσχολήθημεν καὶ περὶ τῶν ὀρίων καὶ βαθμῶν τῆς πρώτης παιδείσεως. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ δημοτικὴ σχολὴ εἶναι γενικὸν μορφωτικὸν καθίδρυμα καὶ ὀρίζονται συνήθως παρ' ἡμῖν τρεῖς τύποι πρωτοβαθμίου σχολῆς 1) τετραετῆς δημοτικῆς σχολῆς· 2) ἐξαετῆς καὶ 3) ἐπταετῆς ἀστικῆς σχολῆς, ἧτις συμπεριέλαβε μετὰ τῆς τετραετοῦ δημοτικῆς σχολῆς· καὶ τὴν εἰς τὴν μέσσην ἰδίως παιδεύσιν ἀνήκουσαν ἐλληνικὴν σχολήν. Ἄλλ' ἐπειδὴ παρ' ἡμῖν ἔτι δὲν καθωρίσθη ἡ ὑποχρεωτικὴ παιδείσις, ὀλίγα τῶν δημοτικῶν σχολῶν εἶναι πλήρεις, οὐδεμία δ' ἐλήφθη φροντίς ὅπως εἰς ἡ πλείονες διδάσκαλοι ἐπαρκῶσιν εἰς δημοτικὴν σχολὴν ἔχουσιν πλήρη τὸν ἀπαιτούμενον κύκλον τῶν μαθημάτων τῆς πρώτης παιδείσεως. Διότι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κ/πόλεως (*Ἡμερολ. Φ. Καταστημάτων*. 1905) ἐκ τῶν 64 σχολῶν

ἀρρένων καὶ θηλέων ἔχομεν κατ' ἐπίσημον καταστατικὴν τοῦ ἔτους 1904 σχολὰς ἑπταετῆς 14, ἐξαετῆς 9, πενταετῆς 11, τετραετῆς 15, τριετῆς 12 καὶ διετῆς 12, ἐν ᾧ ἦτο δυνατὸν διὰ καταλλήλων προγραμμάτων καὶ ὠρολογίων νὰ διατηρῶνται πανταχοῦ τὰ αὐτὰ ὠρισμένα ἔτη τῆς πρώτης παιδείσεως καὶ νὰ ἐξαρτᾶται ὁ ἀριθμὸς τῶν διδασκάλων σχολῆς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς αὐτὴν φοιτῶντων μαθητῶν. Διὸ καὶ ἡμεῖς ἐθέσαμεν τὰ ἐξῆς ζητήματα τοῦ ὑπὸ μελέτην θέματος· 1) Πόσων ἔτων πρέπει νὰ ἦναι ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων τῆς πρώτης παιδείσεως, ἐξαετῆς, ἑπταετῆς ἢ ὀκταετῆς· 2) Ὑπάρχουσι βαθμοὶ ἐν τῇ πρώτῃ παιδείσει καὶ 3) Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ παρ' ἡμῖν τὸ ἀλλαγῶν ἰσχυρὸν σύστημα τῶν μονοταξίων, διταξίων καὶ πολυταξίων δημοτικῶν σχολῶν; Μετ' ἀνταλλαγῆν δὲ διαφόρων γνώμων ἀνεβλήθη ἡ ὀριστικὴ γνωμοδοτησις ἐν προσεχεῖ συνεδρίᾳ τοῦ τμήματος.

Τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα, ἀξιότιμε κύριε πρόεδρε, τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος κατὰ τὸ λήγον ἔτος πεπραγμένα, μικρὰ μὲν καὶ λιτά, ἀλλ' ἐπιεικῶς κρινόμενα ἐπαρκῆ ἴσως εἰς τὴν συμβολὴν τῆς συντηρήσεως τοῦ ἀκοιμητοῦ λύχνου τοῦ Συλλόγου, ὃν πόμφ πολλῶ οἱ πατερες ἡμῖν ἐκλήρωσάν. Καὶ θαρσεῖν χρὴ τὰχ' αὐριο ἐσσετ' ἀμεινον.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ ΧΡ Δ Π Π Δ Π Γ ΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΞΔ' γενικῇ  
συνεδρίᾳ τῆς 22 Ἀπριλίου 1910.

Κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ συλλογικοῦ ἔτους 1909 — 1910 τὸ Βιολογικὸν τοῦ Συλλόγου τμήμα συνῆλθεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου αὐτοῦ κ. Α. Ἀντίπα εἰς δεκατέσσαρας ἐν συνόλῳ συνεδρίας, καθ' ἧς ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε γιγνομένων ἀνακοινώσεων ἀρκεταὶ ἐγένοντο παρατηρήσεις καὶ συζητήσεις, πολλαὶ δὲ ἀνάλογοι περιπτώσεις ταῖς ἀνακοινώσεων ὑπὸ διαφόρων μελῶν ἀνεφέρθησαν. Κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας, καθ' ἧς προεβλήθησαν πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ τύπῳ τῆς πόλεως μας καὶ ὑγιεινά τινα πραγαγέματα χάριν τῆς ὑγείας τοῦ δημοσίου κατὰ τῶν ἐκάστοτε ἐπιδημιῶν, εἶαι ὁ τυφοειδῆς πυρετός, ἡ ὄστρακία, κτλ. ἀνεγνώσθησαν αἱ ἐξῆς ἀνακοινώσεις.

«Περὶ παρωτιδίτων ἐπακολουθουσῶν ἐγγείρησιν» ὑπὸ τοῦ κ. Σώτροπα.

«Περιστατικὸν παρωτιδίτιδος μετὰ ἐγγείρησιν» ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντίππα.

«Ὅστιεσάρκωμα τῆς ἀριστερᾶς περόνης» ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντίππα, μετὰ ἐπιδείξεως φωτογραφιῶν διὰ ἀκτίνων X.

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταδόσεως τῆς ὀστρακιάς» παρὰ τοῦ κ. Τιβερίου.

«Περὶ Ιατρικῶν τιῶν τεχνικῶν ὄρων ἐσχάτως ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς σχηματισθέντων» παρὰ τοῦ κ. Νούλη

«Περὶ τοῦ μικροβίου τῆς σφυλίδος» ὑπὸ τοῦ κ. Κιολεμένογλου, μετὰ ἐπιδείξεως μικροσκοπικῶν παρασκευασμάτων.

«Περὶ ἐπιδράσεως τῶν κύστεων τῆς φώθηκας ἐπὶ τῆς ἐμμήνου ροῆς» ὑπὸ Ἰ. Ἰωαννίδου μετὰ ἐπιδείξεως μικροσκοπικῶν παρασκευασμάτων.

«Περὶ θεραπείας τῆς ἰσχυάδος» ὑπὸ τοῦ κ. Βεγγλίδου.

«Στατιστικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν κύστεων τῆς φώθηκας καὶ τῶν πλατῶν συνθέσμων ὑπὸ τοῦ κ. Σώτροπα

Μελέτη τοῦ κ. Χρηστίδου ἐπιγραφομένη «Θεωρία περὶ παθογενείας τῶν θρεπτικῶν νοσημάτων», ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κυρίου Σώτροπα

«Περὶ περιπτώσεως νοσήματος τοῦ Charcot οἰκογενοῦς» παρὰ τοῦ κ. Ζηλιανάκη.

Ἀρρώστους κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας παρουσίασαν τοὺς ἐξῆς:

Ἀσθενὴ φέροντα διαμαρτίαν περὶ τὴν διάπλασιν τοῦ σκελετοῦ ὁ κ. Κρητικός.

Ἀσθενῆ, ἀφ' οὗ ὁ κ. Ἀντίππας ἐξήρесе ἀγγειακὸν ὄγκον τῆς παρωτιδος ἐπιδείξας καὶ τὸν ὄγκον τοῦτον.

Ἀσθενεῖς ἐγγειρηθέντας διὰ φυματιώδη περιτονίτιδα παρὰ τοῦ κ. Ἀντίππα καὶ τελείως ἰαθέντας (ἡ παρουσίασις συνωδεύθη καὶ ὑπὸ ἀνακινώσεως τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῶν).

Ἀσθενὴ φέροντα ὑπερτροφίαν τοῦ σπληνός ὁ κ. Μανουηλίδης, ὅστις ἀνέφερε τελείαν τὴν παρατήρησιν τῶν κατὰ τὸν ἄρρωστον τοῦτον

Ἀσθενὴ φέροντα τὸ νόσημα Recklinghauge ὁ κ. Κιολεμένογλου.

Ἀσθενὴ ὁ κ. Παπανικολάου μετὰ ἐγγείρησιν διὰ μαστοειδίτιδα.

παίδιον, τραχειο-ομηθὲν πρὸ ἐτών καὶ ἐφ' οὗ ὁ κ. Παππανικολάου ἐφήρμοσε λαρυγγοτομίαν, τὸ ὁποῖον δὲ ἐθεράπευε ἐσχάτως διὰ στένωσιν τοῦ ἠτροφηκοῦς λάρυγγος.

Τέλος κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας ὁ κ. Κιολεμένογλου ἐπέδειξε παρασκευάσμα ἱστολογικὸν σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως

Ὁ κ. Ἀντίππας σκωληκοειδῆ ἀπόφυσιν περιέχουσαν κοπρόλιθον, ἀνακινῶν καὶ τὸ ἱστορικὸν τοῦ περιστατικοῦ.

Καὶ ὁ κ. Παπανικολάου φωτογραφίας ἀτόμου ληφθείσας πρὸ καὶ μετὰ τὴν πλαστικὴν τῆς ῥινόσ ἐγγείρησιν. ἐκτελεσθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ διὰ δυσμορφίαν περὶ τὴν διάπλασιν αὐτῆς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ κ. Παπανικολάου διέλαθε καὶ περὶ τῶν διαφόρων πλαστικῶν ἐγγειρήσεων καὶ λοιπῶν ἐν χρήσει μεθόδων πρὸς θεραπείαν κατὰ τὰς ποικίλας τῆς ῥινόσ δυσμορφίας.

Τέλος δι' αἰτήσεως τοῦ Βιολογικοῦ Τμήματος συνεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου οἱ ὁμογενεῖς ἰατροὶ Κωνσταντινουπόλεως περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ ἐν τῷ Πέραν ἑλληνικοῦ νοσοκομείου.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΞΕ' γενικῇ  
συνεδρίᾳ τῆς 22 Ἀπριλίου 1910.

Ἐρίτιμε κ. πρόεδρε,

Ἡ Συντακτικὴ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη κατὰ τὸ λῆγον συλλογικὸν ἔτος ὑπὸ τῶν κυρίων Ὁδ. Ἀνδρεάδου, γεν. γραμματέως τοῦ Συλλόγου, Χαρ. Γούδα, εἰδικοῦ, Ν. Παπαγιαννοπούλου, γραμματέως τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος, Δ. Δαμασκηνοῦ, τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, Ἰωάνν. Παπαδοπούλου, τοῦ ἀρχαιολογικοῦ, Π. Μηλιώτου, τοῦ νομικοῦ, Χρ. Παπαδοπούλου, τοῦ βιολογικοῦ καὶ ἐνός μέλους τοῦ Συλλόγου, ἀντιπροσωπεύοντος αὐτόν, τοῦ κ. Μ. Αὐθεντοπούλου, τοῦ καὶ προέδρου αὐτῆς, συνελθούσα ἐγκαίρως καθώρισεν ἀπὸ τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1909 τὸ περιεχόμενον τοῦ ΔΒ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ, μέλλοντος νὰ περιλάβῃ τὰ Πρακτικά, ἀντιγεγραμμένα ἤδη, τὰς Ἐκθέσεις τῶν τμημάτων, τὰ Διαγωνίσματα καὶ τὴν περὶ τοῦ Δραματικοῦ κρίσιν, τὰς Πραγματείας τῶν κυρίων Β. Ρίτσου, Ἰ. Ἀσπριώτου, Ὁδ. Ἀνδρεάδου, Ξ. Σιδερίδου καὶ παλαιότεραν τοῦ κ. Κ. Μακρῆ, ἐπὶ πᾶσι δὲ



τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος παρασκευασθεῖσαν καὶ παραδοθεῖσαν *γλωσσικὴν ἔβλην*.

Μετὰ τὴν προκηρυχθεῖσαν δὲ ὑπὸ τοῦ προεδρείου μειοδοσίαν, καθ' ἃ διακελεύεται ὁ

Κανονισμός, προτιμήθη καὶ πάλιν τὸ τυπογραφεῖον τῶν κυρίων Ἀδελφῶν Γεράρδων, εἰς ὃ παραδίδεται ὁσονοῦπα ἢ κατὰ τὸ πλεῖστον συνειλεγμένη ἤδη ἔβλη τοῦ ΑΒ' τόμου τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ καὶ ἐτοίμη.

## ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΘ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1909—1910

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ Τῷ ΣΥΛΛΟΓῳ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΧΞΘ' ἑκτακτον συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἐορτῆς  
τῆ 16ῃ Μαΐου 1910, ὑπὸ τοῦ προέδρου κ.

Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

*Παναγιώτατε Δέσποτα,  
Ἐξοχώτατε κ. Προσβεντά,  
Ἐξοχώτατοι,  
Φιλόμουσοι κυρίαὶ καὶ κύριοι,*

Τεσσαράκοντα καὶ ἑννέα συνεπληρώθησαν τῷ Συλλόγῳ ἔτη, ροδοχρυσίζουσα δ' ἀνέτειλε καὶ ἡ πεντηκοστὴ ἡώς, καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ 49<sup>ου</sup> ἔτους συνήλθομεν καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ Ἱεροῦ αὐτοῦ ταῖς Μουσикаῖς τεμένους, ὅπως ἐν πανηγυρικῇ συνεδρίᾳ, ἐπιτασσομένη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κανονισμοῦ, ἀκούσαμεν παρὰ τῶν ὑπευθύνων ὁποῖα καὶ κατὰ τὸ 49<sup>ον</sup> αὐτοῦ ἔτος ὁ Σύλλογος ἐπετέλεσεν ἐν τῇ καλλιιεργείᾳ καὶ διαδόσει τῆς προγονικῆς σοφίας, ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἐξαπλώσει τῶν ἐπιστημῶν, ἐν τῇ ἐνισχύσει καὶ προαγωγῇ τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδύσεως καὶ ἐν τῇ χειραγωγίᾳ πασῶν τῶν κοινωμικῶν τάξεων εἰς τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πρόοδον καὶ προαγωγὴν.

Συμφώνως δὲ τῷ 147<sup>ῳ</sup> τοῦ Κανονισμοῦ ἀνίσταμαι ὅπως ἐλάβω τὰ κατὰ τὸ ἐκπνεῖσαν 49<sup>ον</sup> Συλλογικὸν ἔτος τελεσθέντα.

Ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπετείῳ τοῦ 48<sup>ου</sup> Συλλογικοῦ ἔτους ἀνεκφυρῆθησαν κοσμητήριος διὰ τὸ λῆξαν 49<sup>ον</sup> ἔτος εἶγον ἐκλεγῆ οἱ κ. κ. Λεων. Γ. Λιμαράκης πρόεδρος, Β. Ρίζος α' ἀντιπρόεδρος, Α. Σπαθάρης β' ἀντιπρόεδρος, Ὁδ. Ἀνδρεάδης γενικός γραμματεὺς, Χαρ. Γούδας εἰδικός, Χ. Χαραλαμπίδης ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης, Δῶν Καζανόβας ταμίας καὶ Δ. Δαμασκηνός λογιστής.

Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους ὁ ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης κ. Χ. Χαραλαμπίδης

παρητήθη ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Σάρρου, κατὰ Μάρτιον δὲ ὁ Χ. Γούδας ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Π. Χατζαναστάση.

Τὸ προεδρεῖον ὅση αὐτῷ δύναμις, ἐν συνειδήσει τῶν ἀνατεθέντων καθηκόντων εἰργάσθη, τοῦτο μὲν πρὸς ἐπιτέλειαν τῶν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἐκάστῳ τῶν κοσμητόρων ἐπιβαλλομένων, τοῦτο δὲ πρὸς διενέργειαν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν τοῦ Συλλόγου ἀποφάσεων, τοῦτο δὲ πρὸς διάσκεψιν καὶ προβουλευτικὴν προπαρασκευὴν καὶ ὑποβολὴν τῷ Συλλόγῳ παντὸς ἀφορῶντος τὴν δρᾶσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Συνῆλθε δὲ εἰς εἴκοσι καὶ μίαν συνεδρία.

Σὺν τῇ διεξαγωγῇ δὲ τῶν τοῦ γραφείου, δι' οὐ ὑπὲρ τὰ 550 ἔγγραφα ἀντηλλάγησαν ἐκτὸς ἐγκυκλίων καὶ τῶν ὁμοίων ἐπιστολῶν διὰ τε τὰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς τοῦ Συλλόγου σχέσεις καὶ ἐργασίας καὶ τὰ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως διεχειρίσθησαν οὕτως ὥστε καὶ πρὸς τὰς κυριωτέρας ὑποχρεώσεις τῆς τακτικῆς ὑπηρεσίας ἀνταπεκρίθη ὁ Σύλλογος καὶ μικρὸν τι περίσσευμα ὑπελειφθη.

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν τὸν συνταχθέντα ὑπὸ τῶν κ.κ. ταμίου καὶ λογιστοῦ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου ἀπὸ τοῦ 48<sup>ου</sup> Συλλογικοῦ ἔτους καὶ τοῦ κονδυλίου τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος τὰ ἔσοδα ἐν ὄλῳ ὑπολογίζονται εἰς γρ. 58,062,75, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς 42,271. Ἐπομένως ἔχομεν ὑπόλοιπον 16,221.75.

Ἐκ τούτων ἀφαιροῦντες τὸ κονδύλιον τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος, ἔχομεν γρ. 13,443.75. Ἀφαιρουμένων δὲ καὶ τῶν ὀφειλομένων δια τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ΛΑ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ

ὕπολογιζομένων περί τὰς 60 λίρας, θέλομεν ἔχει καθαρὸν περίσσευμα τῆς χρήσεως 6.963.75.

Ἐν τοῖς ἑσοδοῖς, ἐκτὸς τῶν τακτικῶν καὶ συνήθων κονδυλίων, ἀναγράφεται καὶ κονδύλιον ἐκ μουσικοφιλολογικῆς ἐσπερίδος. Τὴν μουσικοφιλολογικὴν ταύτην ἐσπερίδα πᾶν εὐγενῶς καὶ προθύμως κατὰ τε τὸ πρόγραμμα, τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν ἐν γένει διεξαγωγὴν ἀνταξίαν τῷ Συλλόγῳ ἀνέλαβε καὶ ἐξέτελεσε ἡ εὐγενὴς καὶ διακεκριμένη παρ' ἡμῖν καλλιτέχνης κ. *Σοφία Κ. Σπανοῦδη*, μετὰ τῶν ἐπίσης διακρινομένων ἐν τῇ μουσικῇ καὶ τῇ ἀπαγγελίᾳ δεσποινίδων *Ἐλένης* καὶ *Εὔας Θεοδώριδου*, *Εὐφροσύνης Παλαιολόγου*, τῆς κας *Ἀρτέμιδος Κυπαρίσση* καὶ τῶν κ. κ. *Δ. Σημηριώτου* καὶ *Δ. Καρυβία*.

Πρὸς τοὺς οὕτω ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καὶ ἀνταξίως αὐτῷ πονήσαντας καὶ μοχθήσαντας καὶ ἰδίᾳ τοῖς ὅλως ἀφιλοκερδῶς ἀγωνισαμένοις ἐκφράζονται δημοσίᾳ αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου.

Ἐκτὸς τοῦ ἄνω ἀπολογισμοῦ ἔχομεν καὶ τὰ τῆς διαχειρίσεως τοῦ *Ζωγραφείου* κληροδοτήματος πρὸς ἔκδοσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰ κεφάλαια,

ἀνέρχονται εἰς δρ. 244,874 85. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς τόκους μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τοῦ 48<sup>ου</sup> συλλογικοῦ ἔτους, τῶν τόκων τοῦ παρελθόντος ἔτους 1909 καὶ τῶν ἐπιτοκίων πρὸς 4 καὶ 3 1/2 τοῖς % τὸ ὅλον ποσὸν ἀνήλθεν εἰς λ. Τ. 1310.19.

Ἐκ τούτων ἐδαπανήθησαν διὰ τε τὴν ἐκτύπωσιν καὶ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἐκδότου τῆς Ἡλεκτρικῆς τοῦ Σοφοκλέους λ. Τ. 451 95· διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ γ' τόμου τοῦ Αἰσχύλου 102 49, ἔχομεν δὲ ὑπόλοιπον 755 λιρῶν, ὧν αἱ μὲν 700 ἐπιτοκίζονται πρὸς 4 τὰ %, αἱ δὲ λοιπαὶ πρὸς 3 1/2.

Τὸ *Βασιδαῖον* κληροδοτήμα κεφαλαιοποιήθων καὶ τῶν τόκων τοῦ παρελθόντος ἔτους μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1909 ἀνέρχεται εἰς δρ. 17 701.

Τὸ *Σάθειον* διαγώνισμα μετὰ τῶν καταθέσεων παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος, τῷ ἐνταῦθα ὑποκαταστήματι τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν τόκων καὶ τινων ὀφειλομένων ἀνέρχεται εἰς δρ. 3,842.45 καὶ εἰς 22 Δ. καὶ 7 καθὼς καὶ τῆς ἐκ 10 λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῶν Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων ὠρεῶς τοῦ ἱατροῦ κ. Ἀν. Δημητριάδου.

### ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 1 ΜΑΪΟΥ 1909—30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1910

Ἡρόσοδοι	Δαπάναι
Ἐπίλοιπον παρελθούσης χρήσεως εἰς μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ..... Γρ. 703.25	Ἐξόφλησις χρέους παρελθούσης χρήσεως εἰς Ἀδελφ. Γεράρδου..... Γρ. 4262.—
Ἐπίλοιπον εἰς καταθέσεις παρὰ τῇ Τραπεζῇ Μυτιλήνης..... » 13061.—	Ἐκτύπωσιν ἈΑ' τόμου Περιοδικῆς... » 6791.50
Ἀπὸ συνδρομᾶς μελῶν (Λ. Τ. 139).. » 15012.—	Μισθοὺς προσωπικοῦ..... » 14256.—
» Διπλώματα » (Λ. Τ. 10).. » 1080.—	Ἑκτακτα ἔξοδα..... » 1418.—
» Ἐνοίκιον αἰθούσης..... » 3412.50	Ἀσφάλιστρα..... » 1337.50
» Πώλησιν κειρῶν καὶ ἰδίων σωματίων τοῦ Συλλόγου..... » 1429.75	Γενικὰ ἔξοδα..... » 2398.25
Ἀπὸ Κλουμάσιον καὶ ἰδίων..... » 108.—	Ἐξοδα Γραφείου..... » 2151.75
» Τόκους Γεωργιαδεῶν κληροδοτήματος..... » 6184.—	» Βιβλιοθήκης..... » 421.50
» Ἐπίδομα Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου..... » 385.25	Καύσιμος ὕλη..... » 620.—
» Τόκους Σιδηροδρομικοῦ Κληροδοτήματος..... » 5132.75	Ἐπιτοκία (ἐπιδιδόθωσιν)..... » 151.—
Ἀπὸ Ἐνοίκιον Ἀδελφότητος « Ἀγαπᾶτε Ἀλλήλους»..... » 1080.—	Φωτισμός..... » 1303.25
Ἀπὸ τόκους καταθέσεων..... » 203.—	Ἐκτύπωσιν τεύχους Β' ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν..... » 2154.—
» Δραματικὸν ἀγῶνα..... » 2358.—	Ἐπιχορηγ. Ἐὐαγγελίου Κληροδοτήματος..... » 1080.—
» Μουσικοφιλολογικὴν ἐσπερίδα... » 5943.25	Νυκτερινὴ Σχολή..... » 3064.—
	Κατάθεσιν Σαθείου (ὀφειλή)..... » 270.—
	Δραματικὸς Ἀγὼν..... » 2358.—
	Ζωγράφ. βιβλιοθ. (παραλαβὴ Ἡλεκτρικῆς)..... » 173.50
	Κατάθεσις παρὰ Τραπεζῇ Μυτιλήνης δι' ἐπομένην χρῆσιν..... » 13687.—
	Ἐπίλοιπον ἐν τῷ Ταμείῳ..... » 166.75
Γρ. 58062.75	Γρ. 58062.75

ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ

	Δραχμ.	Γρόσ.		Δραχμ.	Γρόσ.
Μαΐου 1 Αί σχετικά όμολογια . . . . .	242.974.85	1.081.445.75	Κατάθεσις διαρκής πα- ρά τῇ Ἐθνικῇ Τρα- πέζῃ τῆς Ἑλλάδος ὡς αἰ σχετικά αὐ- τῆς όμολογιαί: . . .	244.874.85	1.090.366.75
Φεβρ. 28 Ὅμολογια ἀρ. 26803 ἐπιστρο- φῆς 1900 δρ. ἐξ ἐγ- γυήσεως διὰ χρεό- γραφα Ἐδανθείου.	1900.—	8.921.—			
	<u>244.874.85</u>	<u>1.090.366.75</u>			

ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

(Τράπεζα Ἀθηνῶν λογ/σμοῦς 4% καὶ 3 1/2 %)

Κατάθεσις 700 Λ. Τ. πρὸς 4% . . . Λ. Τ.	700.—	Συνάλλαγμα Βερολίνου πρὸς Krey- sing M. 950 . . . . . Λ. Τ.	51.24—
Ἐπόλοιπον χρήσεως 908—09 Κα- τάθεσις 3 1/2 % . . . . . »	129.31 1/4	Συνάλλαγμα Βερολίνου πρὸς Krey- sing M. 950 . . . . . »	51.24—
Τόκοι Ζωγραφείου Κληροδοτήματος Α' ἐξ. 1909 . . . . . »	204.76—	Συνάλλαγμα πρὸς Π. Παπαγεωργίου ἀμοιβὴν δι' ἔκδοσιν Ἡλέκτρας Φρ. 3000 καὶ Π. Δ. Σακελλαρίου πρὸς ἐκτόπωσιν αὐτῆς Φρ. 7360 »	451.95—
Τόκοι Ζωγραφείου Κληροδοτήματος Β' ἐξ. 1909 . . . . . »	211.18—	Κατάθ. 4% παρὰ Τραπεζῆς Ἀθηνῶν »	700.—
Τόκοι τῆς ἐξ 700 Λ. Τ. Καταθέσεως ἐπὶ δύο ἔτη . . . . . »	57.41—	Ἐπόλοιπον Λ/σμοῦ πρὸς 3 1/2 % οὐτόθι . . . . . »	55.76—
Τόκοι τοῦ λ/σμοῦ 3 1/2 % Α' ἐξ. 1909 »	2.40—		
» » » » Β' » » » » »	5.12 3/4		
	<u>Λ. Τ. 1.310.19—</u>		<u>Λ. Τ. 1.310.19—</u>

Σημ. Ὁ λογαριασμοῦς οὗτος εἶναι ὀφειλῆς τῶ κ. Ἄν. Ζάχα ἀμοιβὴν αὐτοῦ διὰ τὴν ἔκδοσιν Λυσίου Φρ. 2000

ΣΑΘΕΙΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ

Κατάθεσις 10ετῆς παρὰ τῇ Τραπεζῇ Ἀθηνῶν . . . Φρ. 1.135.15		Ὅμολογια δεκαετῆς Τρα- πέζης Ἀθηνῶν . . . . . Φρ. 1.135.15	
Κατάθεσις διαρκής παρὰ τῇ Ἐθν. Τραπ. Ἑλλάδ. » 2.707.30		Ὅμολογια διαρκής Ἐθν. Τραπεζῆς Ἑλλάδος . . . » 2.707.30	
	Φρ. 3.842.45		Φρ. 3.842.54
Ἐξ ὀφειλῆς τοῦ Ταμείου τοῦ Συλλόγου . . . . . Λ. Τ. 2.50		Ἰαρά τῇ Τραπεζῇ Ἀθη- νῶν εἰς τρεχοῦμενον Λ/σμὸν 3 1/2 % . . . . . Λ. Τ. 11.43	
Ἐξ ὀφειλῆς κ. Μαρίου Μπαχᾶ . . . . . » 10.64		Ἐξ ὀφειλῆς Μαρίου Μπαχᾶ	» 10.64
Τόκοι καταθέσεως Ἐθνι- κῆς Τραπεζ. Ἑλλάδος α' ἑξαμηνία . . . . . » 2.86			
β' ἑξαμ. 3/—31/12/09 » 2.37			
Τόκοι καταθέσεως Τραπε- ζης Ἀθηνῶν μέχρι 31/ 12 09 . . . . . » 3.70			
	<u>Τὸ ὅλον Φρ. 3.842.45 Λ. Τ. 22.07</u>		<u>Φρ. 3.842.45 Λ. Τ. 22.07</u>

## ΒΑΣΙΛΔΕΙΟΝ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ

	Δραχμ.	Γρόσ.		Δραχμ.	Γρόσ.
Ἐκ τῆς προηγουμένης χρήσεως.....	17.014.90	75.729.50	Κατάθεσις διαρκῆς πα- ρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τρα- πέζῃ τῆς Ἑλλάδος, ὡς αἱ σχετικαὶ αὐ- τῆς ὁμολογίαι ....	17.701.—	78.900.50
Τόκοι τοῦ ἄνω ποσοῦ Α' ἐξ. 1909 Κεφα- λαιοποιηθέντες....	340.—	1.546.—			
Τόκοι τοῦ ἄνω ποσοῦ Β' ἐξ. 1909 Κεφα- λαιοποιηθέντες....	346.10	1.625.—			
	<u>17.701.—</u>	<u>78.900.50</u>			

Τὰ κεφάλαια τοῦ Συλλόγου διὰ τοῦ νέου κληροδοτήματος τοῦ ἱατροῦ ἔξοχ. Δ. Ζαμπακοῦ πασαῦ ἀξιετήσονται κατὰ 10,000 φρ. ἅμα τῇ παραλήψει τῆς ἐπὶ τούτῳ ὁμολογίας τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης ηὔξησεν ἡ περιουσία καὶ διὰ δωρεῶν εἰς βιβλία καὶ εἶδη. Ἡ Α. Ἐξ. ὁ Ἀλεξ. Μαυρογένης βέης ἐδωρήσατο ἓν κλειδοκύμβαλον, δύο βιβλιοθήκας, ἓν γραφεῖον τοῦ αἰοιδίμου πατρός του καὶ ἰδρυτοῦ τοῦ Συλλόγου, προσωπογραφίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Ἀπτοῦλ Μετζίτ, προσωπογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου προγόνου αὐτοῦ Σπ. Μαυρογένους ἐν στολῇ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μολδαυικῶν στρατευμάτων, τὸ βεράτιον τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ αἰοιδίμου πατρός του εἰς τὸν βαθμὸν βεζίρου. Ἐπίσης ὁ κ. Γ. Σταυροῖδης ἐδωρήσατο βιβλία καὶ ἐρμάριον βιβλιοθήκης.

Τοῖς κυρίοις δωρηταῖς εὐχαριστήρια ὀφείλονται. Εὐχαρισταὶ ὀφείλονται ἐπίσης εἰς τὸν κ. Μικὲν Παπαδόπουλον, ὅστις πάντοτε λίαν προθύμως τίθησιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου ἀποστέλλων ὁπόσους θέλει καὶ δὴ καὶ πολυτίμους τάπητας.

Κατὰ τὸν κανονισμὸν δις τοῦ ἔτους ἐπιτελεῖται ἡ ἐξελέγξις τῶν λογ/σμῶν ὑπὸ ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τούτῳ κατὰ τὰς ἀρχαιροσίας ἐκλεγομένης. Καὶ ἡ μὲν πρώτη γίνεται ἐντὸς τοῦ ἔτους, ἡ δ' ἄλλη μετὰ τὸ τέλος αὐτοῦ καὶ ὑποβάλλεται εἰς τὸν Σύλλογον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιόντος ἔτους.

Κατὰ τὴν γενομένην ἐντὸς τοῦ ἔτους πρώτην ταύτην ἐξελέγξιν οἱ κ.κ. ἐξελεγταὶ Ε. Πατρικίος, Α. Ἀρβανιτίδης καὶ Π. Μηλιώτης γράφουσιν ὅτι ἐξελέγξαντες τὰ βιβλία τοῦ Συλλόγου εὗρον αὐτὰ ἐν τάξει.

Μεθ' ὅλον ὁμως το μικρὸν περίσσευμα τῶν ἀσχετῶς πρὸς τὰ εἰδικὰ κληροδοτήματα ἐσό-

δων τοῦ Συλλόγου ὁμολογητέον ὅτι πρὸς ἐπίτευξιν τούτου ἐγένοντο μεγάλαι οικονομίαι περικοπεισῶν κατ' ἀνάγκην ἐπιβαλλομένων δαπανῶν καὶ διὰ τὴν βιβλιοθήκην καὶ διὰ τὸ ἀναγνωστήριον καὶ δι' ἐπισκευὰς καὶ δι' ἐπιπλα καὶ δι' ἄλλας ἐπιτακτικὰς τοῦ Συλλόγου ἀνάγκας.

Κατὰ τὸ ἀρξάμενον ὁμως πεντηκοστὸν ἔτος, καθ' ὃ μάλιστα προπαρασκευασθήσεται καὶ ὁ ἑορτασμὸς τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Συλλόγου. αἱ δαπάναι ἔσονται πολλαὶ καὶ μεγάλαι καὶ θέλομεν ἔχει ἀνάγκην ἐξευρέσεως πόρων πρὸς κάλυψιν τῶν τοιούτων δαπανῶν.

Πιστεύομεν ὅτι οὐκ ἐκλείψουσι τῷ Συλλόγῳ δωρηταὶ καὶ εὐεργεταὶ.

Μετὰ τὴν τοιαύτην καὶ ἐπὶ τῶν οικονομικῶν τοῦ Συλλόγου βραχεῖαν ἐπισκόπησιν εἰς-έλθωμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν ἄλλων ἐν τῷ Συλλόγῳ τελεσθέντων.

Ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἰθρήνησε τὸν θάνατον τεσσάρων τῶν ἐπιτίμων αὐτοῦ μελῶν, α' τὸν διαπρεπῆ καθηγητὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου κ. Κ. Κόρτορ, τὸν πολλαῖς πονήσαντα καὶ ἐξόχως διακριθέντα ἐν τῇ προγονικῇ φιλολογίᾳ καὶ τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς φάσεις, β' τὸν ἔξοχον καὶ διαπρεπῆ Βυζαντινολόγον Κ. Κρούμπαχερ, τὸν μεγάλως ἐν τῇ μελέτῃ τῆς μέσης καὶ νεωτέρας τοῦ Γένους φιλολογίας καὶ ἱστορίας διακριθέντα, γ' τὸν *Henri Weil*, ὁμοίως διακριθέντα, καὶ δ' τὸν διευθυντὴν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου *Χαμδῆ βέην*, τὸν πολλαχῶς μοχθήσαντα καὶ διακριθέντα εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἀρχαιολογίας παρ' ἡμῖν καὶ κυρίως ἰδρυτὴν τοῦ Μουσείου τοῦ Κράτους γενομένου.

Εἰ καὶ ἐν γενικαῖς τοῦ Συλλόγου συνεδρίαῖς

οι θάνατοι ἠγγέλθησαν καὶ τὰ δέοντα ἐλέχθησαν καὶ τὰ πρέποντα συλλυπητήρια ταῖς οἰκογενεαῖς αὐτῶν διεβιβάσθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐπιτείῳ ταύτῃ συνεδρία ἐπιβάλλεται νὰ κηρύξωμεν οἶαν ἀπώλειαν ἢ ἐπιστήμη ὑπέστη καὶ ἰδίᾳ ἢ φιλολογία, ἀρχαιολογία καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους ἡμῶν

Τὰ τοῦ θλιβεροῦ τούτου καθήκοντος ἐπιτελέσαντες μνημονεύσωμεν ὅτι ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συνῆλθεν εἰς 28 γενικὰς συνεδρίας, ὧν 9 εἰδικαὶ ἐπὶ ἐπιστημονικαῖς καὶ ἄλλαις μελέταις καὶ περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος καὶ εἰς 19 τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους πρὸς διευθέτησιν καὶ ἐπίλυσιν τῶν διαφόρων ζητημάτων τῆς τρεχούσης ὑπηρεσίας αὐτοῦ.

Ἐν ταύταις ἐπίσης ἐξελέξατο μέλη μὲν τακτικὰ 22 ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἄλλαις χρεταῖς διακρινόμενα, τρία ἀντεπιστάλλοντα, τὸν κ. Σ. Μετάρδου, καθηγητὴν τῆς Νεοελληνικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης, τὸν ἐν Κοριτσῶν γυμνασιάρχην κ. Ι. Χατζέλην καὶ τὸν διδάκτορα Paul Mitzscke, καὶ 8 ἐπίτιμα μέλη, τὸν πρίγκιπα Μαξ τῆς Σαξονίας, καθηγητῆ, τὴν Α. Ε. τὸν μαρκήσιον Ι. Ἰμπεριάτη, πρῶτον πρεσβευτὴν τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα, τὴν Α. Ε. τὸν πρεσβευτὴν τῆς Αὐστρουγγαρίας μαρκήσιον Παλλαβιτσίνην, τὴν Α. Ε. τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας Σέρ Λόουθερ, τὴν Α. Ε. τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας κ. Μπομπάρ, τὴν Α. Ε. τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσίας κ. Ν. Τσάρικωφ καὶ τὴν Α. Ε. τὸν πρεσβευτὴν τῶν Ηνωμένων Πολιτειῶν κ. Στράους, διὰ τε τὰς ἀτομικὰς αὐτῶν ἀρετὰς καὶ τῇ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ ἀρχαιολογικῇ καὶ φιλολογικῇ αὐτῶν ἐπιδόσει, ἀλλὰ καὶ δι' εὐγνωμοσύνην πρὸς τὰ ἀντιπροσωπεύμενα ὑπ' Αὐτῶν Κράτη, ἀνθ' ὧν διαρκῶς μεριμνῶσι καὶ δαπανῶσι πρὸς ἐξερύνησιν καὶ μελέτην τῆς φιλολογίας, τῆς ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Ἐπίσης ἐπίτιμον μέλος ἐξελέξατο καὶ τὸν κ. Arthur J. Evans τὸν πλουτίσαντα τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν κατὰ 2,000 ἔτη διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Κρητικῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς μετὰ τῆς πρωτοτύπου αὐτῆς ἐξελίξεως ἀσχετῶς μάλιστα πρὸς τὸ σημεῖον περιβάλλον.

Καὶ ἤδη προβῶμεν εἰς ὅσα ὁ Σύλλογος ἐπετέλεσεν ἐν τῇ καλλιέργειᾳ καὶ διαδόσει τῆς προγονικῆς σοφίας, ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἐξακρίσει τῶν ἐπιστημῶν, ἐν τῇ ἐνισχύσει καὶ προα-

γωγῇ τῆς πρὸ ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐν τῇ χειραγωγίᾳ πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων εἰς τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πρόοδον καὶ προαγωγὴν.

Ταῦτα δ' ἐπιτελοῦνται διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ τμημάτων, διὰ τῶν εἰδικῶν τοῦ Συλλόγου συνεδριῶν ἐπιστημονικῶν τε καὶ ἐκπαιδευτικῶν, διὰ τῶν δημοσίων διαλέξεων, τῶν λαϊκῶν μαθημάτων καὶ τῆς λαϊκῆς σχολῆς καὶ διὰ τῶν ἄλλων ποικίλων μέσων τῶν περιλαμβανομένων ἐν τῷ Κανονισμῷ καὶ περὶ ὧν ἐν τῇ σειρᾷ γενήσεται ὁ λόγος.

Καὶ πρῶτον ἀρξώμεθα ἀπὸ τῶν ἐπιστημονικῶν τμημάτων.

### Α' Τμῆμα Φιλολογικόν.

Τὸ Φιλολογικὸν τμῆμα πρόεδρον αὐτοῦ ἐξελέξατο τὸν κ. Δ. Οἰκονομίδην, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Κ. Σπαροῦδην καὶ γραμματέα τὸν κ. Νικήταν Παπαγιαννόπουλον. Συνῆλθε δὲ εἰς ἐννέα συνεδρίας, καθ' ἃς ἐκτὸς τῶν παραπεμφθέντων ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ζητημάτων ἠσχολήθη ἰδίᾳ εἰς τὰ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τὴν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου ἐπικειμένην γλωσσικὴν ὕλην

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ ἄλλοτε ἐλέχθη ὅτι ὁ Σύλλογος ἀπὸ 4 ἐτῶν διασκέπτεται καὶ πάλιν πῶς ἂν ἢ ἐκδοσις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων σὺν τῇ ἐπιστημονικῇ καὶ κριτικῇ προαγωγῇ ὠφελιμότερα καὶ τοῖς μὴ εἰδικοῖς καὶ ἀπὸ τῶν γυμνασίων ἀποφοιτῶσιν ὄντως χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος γίνηται, καὶ ἐπομένως οἶκι πρὸς τοῦτο ἐκ τῆς πείρας μεταρρυθμίσεις ἐπιβάλλονται συμφῶνως ἄλλως τε καὶ πρὸς τὰς θελήσεις τοῦ κληροδοτήσαντος ἀειμνήστου Χρηστάκη ἐφέντη Ζωγράφου.

Κατὰ τὸ Γ' ἄρθρον τοῦ προγράμματος «Ἡ Ζωγράφειος ἐλληνικὴ βιβλιοθήκη προτίθεται σκοπὸν τριπλοῦν καὶ πρῶτον μὲν καὶ κυριώτατον, ὅπως τοὺς Ἑλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς κοινότερον καταστήσῃ ἀνάγνωσμα μὴ μόνον τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἐκείνων, ὅσοι διακούσαντες τὰ μαθήματα τῆς παρ' ἡμῖν μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τραπέντες ἐπ' ἄλλας ἐπιστήμας ἢ πρακτικὰ ἔργα οὐκ εἰσὶν ἱκανοὶ ἢ καὶ στεροῦνται τοῦ χρόνου τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς τελείαν κατάληψιν τῶν θαυμασίων ἔργων τοῦ δαιμονίου πνεύματος τῶν προγόνων».

Τὸ φιλολογικὸν τμῆμα ἐπαναλαβὸν καὶ πάλιν τὴν μελέτην τοῦ προγράμματος κατὰ τὸ

λήξαν ἔτος ἐνέμεινεν εἰς τὴν γνώμην, ἣν διετύπωσε καὶ πρὸ δύο ἐτῶν ὅπως ἐν δυαί τόμοις οἱ συγγραφεῖς ἐκδίδωνται τοῦ πρώτου περιέχοντος τὸ κείμενον μετὰ καταλλήλων σημειώσεων καὶ ἐρμηνευτικῶν μόνον σχολίων, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ αἰ κριτικά καὶ ἄλλαι ἐπιστημονικαὶ παρατηρήσεις.

Ἡ συζήτησις ἐν τῷ Συλλόγῳ μένει ἐκτετατή, πιστευόμεν δ' ὅτι κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος περατωθήσεται τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ζήτημα.

Τὸ φιλολογικὸν τμήμα ἠσχολήθη ἐπίσης διὰ τριμελοῦς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς εἰς τὰ τῆς μελέτης καὶ τακτοποιήσεως τῆς ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου ἀποκειμένης γλωσσικῆς ὕλης πρὸς ἀποστολὴν αὐτῆς ἐπὶ ἐπιστροφῇ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπιτροπὴν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Μεγάλου λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ ἐργασία ἐπερατώθη ἐντὸς τοῦ ἔτους καὶ ἀπεστάλη ἤδη ἡ γλωσσικὴ ὕλη, τοῦ Συλλόγου οὕτω συμμετέχοντος εἰς τὸ μέγα καὶ κολοσσιαῖον τοῦτο ἔργον τοῦ Γένους ἐν γένει, περὶ τοῦ ὁποῦ ἄλλως τε πρὸ διετίας τῇ προτάσει τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου ἐσκέφθη.

Τὸ τμήμα ἐπίσης παρεσκεύασε καὶ γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Μακεδονίας, Θράκης καὶ Ἡπείρου ὅπως δημοσιευθῇ ἐν τῷ περιεδικῷ τοῦ Συλλόγου ἐπὶ 2 κατὰ συνέχειαν ἔτη.

Τὸ φιλολογικὸν τμήμα ἠσχολήθη πρὸς τοῦτοις περὶ κριτικῆς ἐπὶ ζητημάτων παραπεμφθέντων ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὡς ἐπὶ τῆς ταυτότητος τοῦ ὀνόματος Βιργινία καὶ τοῦ Γαλλικοῦ Virginie, ἀναθεθείσης τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ προξενικοῦ δικαστηρίου, καθὼς καὶ τοῦ ἐκπονηθέντος ψαλμοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ρ. Angelo πρὸς τιμὴν τοῦ Μίγνωνος, νέου ἀρχιερέως τῶν Οὐολατερανῶν.

### Β' Τμήμα Ἀρχαιολογικόν.

Τὸ Ἀρχαιολογικὸν τμήμα πρόεδρον ἐξελέξατο τὸν κ. Ξ. Σιδερίδην, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Α. Γαβρηλίδην καὶ γραμματέα τὸν κ. Ι. Παπαδόπουλον.

Τὸ ἀρχαιολογικὸν τμήμα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν εἰργάσθη τακτικῶς, διότι δύσκολος ἡ ἐρασιτεχνικὴ ἐπίδοσις ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων ἀπαιτοῦσα ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν μὴ μόνον χρόνον πολὺν ἀλλὰ καὶ ἐκδρομὰς καὶ ταξίδια καὶ μέσα καὶ ἐπικουρίαν τοῦ δημοσίου μεγάλην.

Εὐκόλος ἴσως ἦτο παρ' ἡμῖν καὶ σχετικῶς χίαν ὀλιγοδάπανος ἡ ἀνύψωσις τοῦ τμήματος

τούτου τοῦ Συλλόγου εἰς εἰδικὸν φροντιστήριον μετὰ διευθυντοῦ καὶ γραμματέως, ἐμμίσθων ὅμως, καὶ ἀρχιτέκτονος καὶ φωτογράφου καὶ τῶν ἄλλων ἀπαιτουμένων. Δυστυχῶς ὅμως τὸ τοιοῦτον ἐνῶ δὲν εἶναι δύσκολον προσκόπτει διαρκῶς μετὰ τοῦ ἀδυνάτου.

Καὶ διὰ τοῦτο ὑπεδείχθη καὶ ἡ ἄλλη ἰδέα ὅπως δι' εἰδικῶν κληροδοτημάτων ἀναζωπυρηθῇ καὶ ἐνισχυθῇ ἡ ἐρασιτεχνικὴ ἰδιωτικὴ ἐπίδοσις διὰ προκηρῦξεων ἐτησίων ἀρχαιολογικῶν καὶ ἱστορικῶν ἀγώνων.

Εὐτυχῶς ὅτι ὅπως κατὰ τὸ 48<sup>ον</sup> ἔτος ἀνηγγέθη ἡ σύστασις τοῦ Σαθείου διαγωνίσματος καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἔχομεν τὸ τοιοῦτο κληροδοτήμα τοῦ ἱατροῦ ἔξοχ. Δημητρίου Ζαμπακοῦ πασᾶ. Ὁ διακεκριμένος συμπολίτης ἀνήγγειλε τῷ Συλλόγῳ τὰ τῆς δωρεᾶς αὐτοῦ διὰ τῆς ἐξῆς ἀπλουστάτης ἐπιστολῆς ἀποπνεύσεως τὰ μύρα τῆς πρὸς τὰς ἐπιστήμας ταύτας ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ Γένος:

### Ἀξιότιμε κ. πρόεδρε,

Κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον κατέθεσα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἐν ὀνόματι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, οὗ ἐπαξίως προΐστασθε, φράγκα χρ. δέκα χιλιάδες (ἄρ. 10,000) ἀναπόσπαστα, διὰ τῶν τόκων τῶν ὁποίων ἐπιθυμῶ κατὰ τριετίαν νὰ προκηρῦσσῆται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου διαγωνισμὸς ἐπὶ θέματος ἀρχαιολογικοῦ ἢ φιλολογικοῦ ἢ ἱστορικοῦ τῆς Βυζαντινῆς τοῦ Ἑθνικοῦ ἐποχῆς.

Τὰς λεπτομερείας ἐπὶ τοῦ κανονισμοῦ καὶ τῆς προκηρῦξεως τοῦ διαγωνίσματος ἐπαφήμι εἰς τὸν Σύλλογον, παρακαλῶ μόνον νὰ μὴ συνδεθῇ τὸ διαγώνισμα μετ' ἄλλου τινός, ἀλλ' ἀνεξάρτητον νὰ προκηρῦσσῆται κατὰ τριετίαν

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως ὅπως ὑμέτερος

Δ. Ζαμπάκος.

Πέραν-Κων/πόλεως, 28)11 Μαΐου 1910.

Μετὰ τὴν τοιαύτην ἀπλῆν, ὡς εἶπομεν, ἀλλὰ πολυσήμαντον ἐπιστολὴν καὶ πᾶς διὰ τὸν ἐντιμον ὁμογενῆ ἔπαινος περιττός.

Περιορίζομαι δὲ ὅπως κατὰ τὸ 139<sup>ον</sup> ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ ἀνακηρῦξω τὸν ἄνδρα Μέγαν τοῦ Συλλόγου Δωρητὴν καὶ νὰ ἀγγείλω ὅτι ὁ Σύλλογος ἀνέγραψεν ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ στήλῃ χρυσοῖς γράμμασι τὸ τετιμημένον ὄνομα αὐτοῦ.

### Γ' Τμήμα Ἐκπαιδευτικόν.

Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν τμήμα πρόεδρον ἐξελέξατο τὸν κ. Χρ. Παπαζίδην, ἀντιπρόεδρον

τὸν κ. Ὁδ' Ἀνδράδην καὶ γραμματέα τὸν κ. Δ. Δαμασκηνόν, συνήλθε δὲ εἰς 11 ἐν ὄλφ συνεδρίας, ἀξιεπαίνως προσερχομένων τῶν πλείστον μελῶν τοῦ τμήματος.

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐργασιῶν αὐτοῦ, τοῦ καθορισμοῦ τῶν θεμάτων τῶν γενικῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν εἰσηγητῶν αὐτῶν, τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Καραπανείου διαγωνίσματος περὶ συντάξεως ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδεύσεως, τῆς συντάξεως τοῦ κανονισμοῦ τοῦ διαγωνίσματος περὶ ἐγχειριδίου Σχολικῆς ὑγιεινῆς, καὶ τῆς ἐκλογῆς ῥητόρων περὶ ἐκθέσεως τῆς καθ' ὅλου ἐπιστημονικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀνά τὸν κόσμον κινήσεως ἐμελέτησε καὶ συνεζήτησεν ἐν ταῖς συνεδρίαις αὐτοῦ καὶ ἄλλα σπουδαιότατα ἐκπαιδευτικὰ θέματα οἷα τὰ περὶ ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν καὶ τὰ περὶ τῶν ὀρίων καὶ βαθμῶν τῆς πρώτης παιδεύσεως, ὡς ἐν τῇ εἰδικῇ τοῦ τμήματος ἐκθέσει ἀναγράφονται.

Τοιαύτη καὶ ἡ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος ἐργασία γόνιμος ὄντως καὶ πολύτιμος, λαμβανομένων μάλιστα ὑπ' ὄψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς παρ' ἡμῖν παιδεύσεως.

#### Δ' Τμῆμα Βιολογικόν.

Τὸ Βιολογικὸν τμῆμα ἐξελέξατο πρόεδρον μὲν τὸν κ. Α. Ἀντίπαν, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Π. Παπανικολάου καὶ γραμματέα τὸν κ. Χ. Παπαδόπουλον. Συνήλθεν εἰς 14 συνεδρίας, καθ' ἃς καὶ ἐξ ἀφορμῆς παρουσιάσεως ἀσθενῶν καὶ ἀνατομικῶν παρασκευασμάτων καὶ ἐξ εἰδικῶν ἀνακοινώσεων ἐγένοντο σοβαρὰ καὶ ἐμβριθεῖς συζητήσεις ἐπὶ ἰατρικῶν λίαν ἐνδιαφερόντων θεμάτων.

Καὶ ἀνακοινώσεις μὲν ἐποίησαντο ὁ κ. Α. Ἀντίπας 2, ὁ κ. Σώτροπας 2, ὁ κ. Π. Τιβέριος 1, ὁ κ. Γ. Νούλης 1, ὁ κ. Κιολεμένογλους 1, ὁ κ. Ι. Ἰωαννίδης 1, ὁ κ. Βεγγλίδης 1, ὁ κ. Α. Χρηστίδης 1, ὁ κ. Ζηλιανάκης 1. Ἀσθενεῖς δὲ καὶ παρασκευάσματα ἢ φωτογραφήματα τούτων παρουσίασαν οἱ κ.κ. Α. Κρητικὸς, Α. Ἀντίπας, Δ. Μανουηλίδης, Κιολεμένογλους καὶ Π. Παπανικολάου.

Τὸ τμῆμα εἰργάσθη ἐπίσης πρὸς σύνταξιν καὶ δημοσίευσιν ὑγιεινῶν παραγγελημάτων χάριν τῆς ὑγείας τοῦ δημοσίου κατὰ τῶν ἐκαστοτε ἐπιδημιῶν, οἷον τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ὀστρακιάς κτλ., ἔλαβε δὲ μέρος διὰ δύο αὐτοῦ μελῶν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ κανονισμοῦ τοῦ διαγωνίσματος τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς.

Τῇ προτάσει ἰατρικῶν μελῶν τοῦ Συλλό-

γου, ἐρμηνευόντων καὶ πολλῶν ἰατρῶν τῆς πόλεως ἡμῶν, ὅπως γίνῃ φροντίς περὶ συστάσεως Ἑλληνικοῦ Νοσοκομείου ἐν τῷ Πέραν, ὁ Σύλλογος ἀνέθηκεν εἰς τὸν πρόεδρον αὐτοῦ νὰ συγκαλέσῃ τοὺς ὁμογενεῖς ἰατροὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀναμνησθεῖς τὴν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς συστάσεως αὐτοῦ παράλληλον συνεργασίαν μετὰ τοῦ τότε ὑπάρχοντος Ἰατρικοῦ Ἑλληνικοῦ Συλλόγου καὶ ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ κοινῇ ἐπετείῳ συνεδρίᾳ μετ' αὐτοῦ συνεορτάζοντος.

Οἱ ἰατροὶ τῆς Κων)πόλεως συνελθόντες ἐν τῷ Καταστήματι τοῦ Συλλόγου ἐν ψηφίσματι διετύπωσαν πάμφηρον γνώμη, ὅπως αἰρομένων τῶν ὑπαρχουσῶν δυσχερειῶν ἐπισπευσθῇ ἡ ἀνέγερσις τοῦ Νοσοκομείου, ὑπὲρ οὗ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπάρχει τὸ γενναῖον εἰδικὸν κληροδότημα τῶν ἀειμνήστων Νικολάου Ζαρίφη καὶ Ἑλένης Ν. Ζαρίφη. Τὸ ψήφισμα ἐπιδοθήσεται τοῖς ἀρμοδίως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης ἐνδιαφερομένοις.

#### Ε' Τμῆμα Νομικόν.

Τὸ Νομικὸν τμῆμα ἐξελέξατο πρόεδρον τὸν κ. Α. Δημόπουλον, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Α. Παταζῆν καὶ γραμματέα τὸν κ. Π. Μηλιώτην, συνεκρότησε δ' ἐν ὄλως ἑπτὰ συνεδρίαις, ἐν αἷς σπουδαῖαι ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσεις σοβαρὰ ἐγένοντο.

Πρῶτος ἀνακοινώσατο ὁ κ. Α. Γιαλούρης ἀπερὶ ἀνακοπῆς κατὰ ποινικῶν βουλευμάτων» ἐν τοῖς προξενικοῖς δικαστηρίοις ἐν μιᾷ συνεδρίαις.

Ἐν ἐτέραις δυοῖς συνεδριάσεσιν ἐγένετο μακρὰ καὶ ἐνδιαφέρουσα συζήτησις περὶ τῶν νέων νόμων περὶ δικηγόρων καὶ δικηγορικῶν συλλόγων ἐν Τουρκίᾳ καὶ Ἑλλάδι καὶ ἀντέθη εἰς τὸ προεδρεῖον ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος κατὰ πόσον ὁ τελευταῖος ἐν Ἑλλάδι ψηφισθεῖς περὶ δικηγορικῶν συλλόγων νόμος ἰσχύει καὶ παρα τοῖς προξενικοῖς δικαστηρίοις, τὸ δὲ συμπέρασμα τῆς μελέτης ταύτης ἀπεδέξατο τὸ τμῆμα.

Ἐν μιᾷ συνεδριάσει ὁ κ. Π. Κασσιόγλους ἀνακοινώσατο ἀπερὶ τῆς ποινῆς ὡς μέσου πρὸς παραδειγματισμόν», ζωηροτάτη δὲ ἐπηκολούθησε ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης συζήτησις μεταξὺ τῶν μελῶν καθ' ἣν ἀνεπτύχθησαν καὶ πᾶσαι αἱ περὶ ποινῆς θεωρίαι, ἀρχαιότεραι καὶ νεώτεραι.

Ὁ κ. Π. Χατζηναστάσης ἀνεκοινώσατο ἀπερὶ τῶν ἐθνικῶν κανονισμῶν καὶ περὶ τοῦ

ἀριστίνδην». Ἡ ἐπί τῆς σπουδαίας καὶ ἐπικαίρου ἀνακοινώσεως ταύτης συζήτησις ὑπῆρξε τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσα, διότι τὰ πλείστα μέλη τοῦ τμήματος ἔλαβον μέρος εἰς τὴν συζήτησιν, ἧτις κατηνάλωσε τρεῖς συνεδριάσεις.

Ὁ κ. Ν. Παπαδημητρίου ἀνακοινώσατο ἀπερὶ τῆς καθ' εὐθείαν ἀγωγῆς τοῦ ἀσφαλιστοῦ κατὰ τοῦ προζενήσαντος τὴν ζημίαν πλοίου κατὰ τὸ τουρκικὸν δίκαιον». Ἡ ἀνακοινώσις ὡς ἐκ τοῦ πρακτικοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτῆς ἐκρίθη ἀξία μελέτης ἰδιαίτερας ὑπὸ ἐκάστου τῶν μελῶν τοῦ τμήματος.

Τοιαύτη κατὰ ποσὸν ἢ γενομένη ἐν τῷ τμήματι τῆς νομικῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἧτις καὶ κατὰ τὸ ποιὸν ὡς ἐκ τῆς ἐπικαιρότητος καὶ πρακτικῆς ὠφελείας τῶν διαφόρων θιγεντων καὶ ἐξετασθέντων ζητημάτων εἶναι ἀξία λόγου. Δίκαιον ὡσαύτως νὰ ἐξαρθῆ καὶ ἡ προθυμία τῶν μελῶν τοῦ τμήματος, μεθ' ἧς ταῦτα συνέβαλλον εἰς τὴν συζήτησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων θεμάτων καὶ ἡ σοβαρότης τοῦ τρόπου τῆς συζητήσεως, ἅτινα ἀμφοτέρα οἰωνίζονται δαψιλεστέραν κατὰ ποσὸν καὶ σπουδαιότεραν κατὰ ποιὸν τὴν μελλοντικὴν τοῦ τμήματος ἐργασίαν.

### ζ' Τμήμα Φυσικομαθηματικόν.

Καὶ πάλιν περὶ τοῦ Φυσικομαθηματικοῦ τμήματος οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, διότι τὰ εἰς τὰς ἐπιστήμας ταύτας καταγινόμενα μέλη τοῦ Συλλόγου δὲν ἠθέλησαν νὰ συνέλθωσι καὶ πάλιν, ὡς πρὸ ἐτῶν γίνεται.

Ἐκτὸς τῆς ἐν τοῖς τμήμασι καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, καθ' ἣν ὁμότιμοι συναγωνίζονται, ὁ Σύλλογος πραγματεύεται καὶ θέματα ἐπιστημονικὰ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐν εἰδικαῖς πρὸς τοῦτο συνεδρίασις, ἐν αἷς πάντα τὰ μέλη δύνανται νὰ προσέρχωνται καὶ συνεργάζωνται.

Καὶ ἐν γένει εἰς 9 εἰδικὰς συνεδρίας συνῆλθεν ὁ Σύλλογος.

Καὶ εἰς τὴν μίαν μὲν τούτων ἀνεγνώσθη πραγματεία τοῦ κ. Δ. Χαβιαρᾶ, μέλους ἀντεπιστελλόντος τοῦ Συλλόγου περὶ Μακαρίου Σχολαρίου, Σχολάρχου τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, καὶ ἐν ἄλλῃ ὁ κ. Παπῆας περὶ ἱστορικῶν σχέσεων Γαλλίας καὶ Ἑλ. ἔθνος, ἐν ἄλλῃ ὁ κ. Forel καθηγητῆς τῆς Ψυχιατρικῆς ἐν τῷ ἐν Ζυρίχῃ Πανεπιστημίῳ περὶ τῶν νεωτέρων περὶ μνήμης θεωριῶν.

Τέσσαρες δὲ συνεδρίαὶ ἐγένοντο, ἐν αἷς προς-

εκληθήσαν καὶ μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ οἰονεὶ τοπικὸν συνέδριον ἐπιτελέσασαι, πρὸς συζήτησιν, ὡς ἀπὸ τριετίας καθιερώθη, εἰδικῶν ἐκπαιδευτικῶν θεμάτων. Ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμήμα ἐν καιρῷ ἐξελέξατο τὰ πρὸς τοῦτο θέματα καὶ τοὺς εισηγητάς.

Τοιαῦτα δὲ καθωρίσθησαν α' Τὸ περὶ ἐξετάσεων καὶ ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν εισηγητοῦ καθωρισθέντος τοῦ κ. Δ. Σάρρου. β' Τὸ περὶ τῆς πολιτειακῆς ἀγωγῆς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς παιδείῃ, εισηγητοῦ ταχθέντος τοῦ κ. Π. Μηλιώτου. Καὶ γ' περὶ μεθοδικῆς ἀπλοποιήσεως τῆς διδασκαλίας τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς προσφορωτέρας τῆς ὕλης αὐτῆς κατανομῆς ἐν τῇ πρώτῃ παιδείῃ μετὰ εισηγητοῦ τοῦ κ. Δ. Χαμουδοπούλου.

Αἱ συνεδρίαὶ δ' αὗται συνεκροτήθησαν τῇ 27 καὶ 30 Δεκεμβρίου 1909 καὶ τῇ 3 καὶ 5 Ἰανουαρίου, οἱ εισηγηταὶ δὲ καὶ οἱ εἰς τὴν συζήτησιν κατελθόντες κατεδείχθησαν ἀντάξιοι μελετηταὶ καὶ σκαπανεῖς καὶ μεταρρυθμισταὶ τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ τελειότερας συστάσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων.

### Δραματικὸς ἀγὼν.

Ἄλλη τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν καθωρίσθη εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἑλληνοδίκου ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ἀπὸ διετίας διὰ τοῦ ἐλλογίμου κ. Γ. Χασιώτου καὶ ἀνωλύμως χορηγούντων δημοσιογράφων συστάντος δραματικοῦ ἀγῶνος.

Τὴν Ἑλληνοδίκον ἐπιτροπὴν ἀπετέλεσαν ἐκλογῇ τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος οἱ κ. κ. Χρ. Χατζηγηρότου, Ὁδ. Ἀνδρεάδης, ἐκλεγείς ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος ἐπὶ ἀποδημίᾳ κ. Γ. Ἀποστολίδου καὶ τοῦ κ. Δ. Σάρρου, εισηγητοῦ. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπεβλήθησαν ἐν ὄλῳ ἔργα δεκατέσσαρα, ἧτοι πλὴν πλείονα τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον πρῶτον ἔτος τῆς συστάσεως τοῦ ἀγῶνος ὑποβληθέντων. Μεταξὺ τῶν ἔργων διεκρίθησαν κατὰ τὴν Ἑλληνοδίκον ἐπιτροπὴν τέσσαρα, ἅτινα καὶ ἐπηνέθησαν, ἀλλ' οὐδενὶ ἐπεδόθη τὸ ἄθλον καὶ ὁ ἀγὼν ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔτος.

Ἡ ἐνάτη εἰδικὴ συνεδρία συνεκλήθη πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸν ἑορτασμὸν μετὰ τοῦ μεγάλου ἀγγλικοῦ λαοῦ τῆς ἐκατονταετηρίδος τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς Ἀγγλίας, τοῦ ἐξόχου πολιτικοῦ, τοῦ θαυμαστοῦ τῆς ἀρχαίας προγονικῆς σοφίας καὶ τοῦ Ὀμήρου Ἰδία Οὐίλλιαμ Γλάδστονος. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ



Συλλόγου εἰς τὰς τοιαύτας ἐορτὰς ἐπεβάλλετο, διότι ὁ μέγας ἀνὴρ ἦτο ἐκ τῶν πρώτων ἐπιτίμων μελῶν τοῦ Συλλόγου, εὐχαρίστως ἀποδεξάμενος καὶ δι' ἰδίας ἐπιστολῆς εὐχαριστήσας τὸν Σύλλογον τότε.

**Περὶ δημοσίων διαλέξεων,  
λαϊκῶν μαθημάτων καὶ νυκτερινῆς Σχολῆς**

Καὶ τοιαῦτα τὰ ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ἐδάφει ἐν τε τοῖς τμήμασι καὶ ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου διαγωνίσματα, μεταβῶμεν νῦν εἰς τὰς διὰ τὸ δημόσιον ἐν γένει εἰδικῶς γενομένας ἐργασίας. Τὸν σκοπὸν τοῦτον διενεργεῖ ὁ Σύλλογος διὰ τῶν *δημοσίων διαλέξεων*, διὰ τῶν *λαϊκῶν μαθημάτων* καὶ τῆς *νυκτερινῆς σχολῆς*.

Δημόσιαι διαλέξεις ἐν ὄλῳ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐγένοντο 26. Δυστυχῶς, ὡς καὶ πάντοτε συμβαίνει, πολλοὶ τῶν ὑπογραφόντων εἰς τὸν κατάλογον τῶν διαλέξεων τούτων παραιτοῦνται κατόπιν, δυσχερανομένων καὶ τῆς τηρήσεως καὶ τῆς συμπληρώσεως τοῦ προγράμματος.

Αἱ γενομέναι διαλέξεις ἀνάλογοι καὶ τῷ Συλλόγῳ καὶ τῷ συρρέοντι κόσμῳ ἔχουσιν ὡς ἑξῆς :

Ἰδοὺ ὁ κατάλογος τῶν ρητόρων καὶ τῶν θεμάτων.

1) Ὁ ἐν Παρισίοις ἰατρός, κ. *Babinski* μίαν «sur le diagnostic differentiel entre l'hémiplégie organique et l'hémiplégie».

2) Ὁ καθηγητὴς κ. *I. Παπαδόπουλος* μίαν «περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πολεως ὑπὸ τῶν Λατίνων καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

3) Ὁ καθηγητὴς κ. *Χρ. Πανταζίδης* μίαν «Ἀνάλυσιν τοῦ Συμποσίου τοῦ Πλάτωνος».

4) Ὁ κ. *Σπ. Παπᾶς* μίαν, «περὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς γυναικὸς τῆς σήμερον»

5) Ὁ κ. *M. Μωῦσεῖδης* «περὶ τῶν ὀξυγαλάκτων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι καὶ Ῥωμαίοις καὶ κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους».

6) Ὁ κ. *Κλ. Βασσαράκης* μίαν, «περὶ τῆς φεμινιστικῆς κινήσεως ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ κατὰ τὸν 19<sup>ον</sup> αἰῶνα ὡς καὶ περὶ τῶν Ὄεν, Τολστόη, Νίτσε καὶ Ἴψεν».

7) Ὁ κ. *Π. Κεῖσογλου* μίαν, «περὶ ἀπαγγελίας».

8) Ὁ κ. *Δ. Χαμουδόπουλος* μίαν «περὶ ποιήσεως τῶν Παρνασιδῶν».

9) Ὁ κ. *Π. Καρολίδης* πέντε «περὶ τῆς Ἑθνικῆς Ἰδέας».

10) Ὁ θεοφιλέστατος ἐψηφισμένος Κιτίου κ. *Μελίτιος* «περὶ τῶν Δικαίων τοῦ Ἑλλην. Ἐθνους ἐπὶ τοῦ Π. Τάφου».

11) Ὁ κ. *Forel* τέσσαρας μίαν «περὶ τοῦ ἐκφυλισμοῦ καὶ τῆς ἀναζωογονήσεως τῆς ἡμετέρας φυλῆς», μίαν «περὶ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῶν αἰτίων αὐτοῦ», μίαν «περὶ τοῦ οἴνοπνεύματος, τῆς νεότητος καὶ τῆς πρὸς ἐργασίαν ἰκανότητος» καὶ μίαν «περὶ τῆς θεωρίας τῆς μνήμης»

12) Ὁ κ. *Γ. Ζηληνάκης* «περὶ τοῦ οἴνοπνεύματος ἢ τοῦ ἀλκοολισμοῦ παρ' ἡμῖν.»

13) Ὁ κ. *N. Γιαρχίτης* «περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀράβων».

14) Ὁ κ. *P. Λαβάλε* «περὶ τοῦ τί θὰ λεγθῆ περὶ ἡμῶν».

15) Ὁ κ. *Α. Ἡλιού* μίαν «Ἀνάλυσιν τοῦ Αἵαντος».

Ἐπίσης δὲ ἀκόμη δύο αἱ ὁποῖαι ἀναβληθεῖσαι ἐγένοντο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ν' Συλλογικοῦ ἔτους ἦτοι μία τοῦ κ. *B. Ἀριστοδούλου* «περὶ Νίτσε» καὶ μία τοῦ κ. *Σ. Σταματιάδου* «περὶ τῶν Κομητῶν ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ Κομήτου τοῦ Χάλλεϋ».

Ἦτοι τὸ ὅλον διαλέξεις ἐγένοντο 26.

**Λαϊκὰ Μαθήματα**

Κατὰ τὸν Κανονισμόν τὰ τμήματα μετὰ τοῦ προεδρείου καθώρισαν α' Μάθημα θρησκευτικὸν διδασχθόμενον ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμωτάτου καθηγητοῦ τῆς Μ. Ἐκκλησίας κ. *A. Ζώτου*, β' ὑγιεινὴν ὑπὸ τοῦ κ. *B. Ρίτσου* ἱατροῦ, γ' γεωγραφίαν καὶ ἱστορίαν ὑπὸ τοῦ κ. *X. Πανταζίδου*, δ' φυσικὰ καὶ χημείαν ὑπὸ τοῦ κ. *A. Ἰωάννου* καὶ ε' καθήκοντα τοῦ πολίτου ὑπὸ τοῦ κ. *A. Δημοπούλου*.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ὅμως ἔτος ὁ κ. *Μαδέλλης*, διευθυντὴς τοῦ ἠλεκτρολογικοῦ ἐργοστασίου τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως, ἐποιήσατο ἐν τῷ Συλλόγῳ σειρὰν 24 θεωρητικῶν μαθημάτων, προσεκάλεσε δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνόμενον ἠλεκτρολογικὸν ἐργοστάσιον καὶ πρὸς πρακτικὴν ἐξάσκησιν.

Ἐκ τῶν 65 κατ' ἀρχὰς ἐγγραφέντων μαθητῶν, ἀνηκόντων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς τελειοδιδάκτους τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνωτέρων ἀρρεναγωγείων, οἱ μὲν 30 βαθμηδὸν ἀπεχώρησαν, οἱ δὲ λοιποὶ 35, κατόπιν ἐξετάσεως, διηρέθησαν εἰς 2 τμήματα. Ἐκ τούτων, 18

μὲν θὰ ἀκολουθήσουν κατὰ τὸ ἐρχόμενον ἔτος ὑψηλότερα μαθήματα ὅπως καὶ τηλεγραφικὴν θέσιν ἐν τοῖς κυβερνητικοῖς ἀκόμη γραφείοις εὐρωσιν, οἱ δὲ λοιποὶ 17 θὰ διακούσωσι τὸ αὐτὸ μάθημα, καθὸ ἀσθενέστεροι.

Ὁ Σύλλογος εὐρίσκεται εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν ν' ἀναγγεῖλη σήμερον ὅτι δύο ἐκ τῶν ὡς ἄνω μαθητῶν εὐρῆκαν ἤδη πόρον ζωῆς συνεπιεῖα τῶν μαθημάτων τούτων. Ὁ μὲν εἰς, τῇ συστάσει τοῦ κ. Μαδέλλη, ἐργάζεται σήμερον εἰς τὸ κατάστημα τοῦ κ. Γαβριηλίδου, διὰ τὸν δεύτερον δὲ γίνονται τ' ἀπαιτούμενα διαβήματα ὅπως προσληφθῆ ἐκ τι τμήμα τῆς κεντρικῆς διευθύνσεως τῶν Τηλεγράφων. Ἐπαυειλημμένως ὁ κ. Μαδέλλης ἐξέφρασε τὴν ἄκραν του εὐαρέσκειαν διὰ τὸν ζῆλον, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν εὐπίθειαν τῶν μαθητῶν ἐν γένει ὡς καὶ τὴν εὐχαρίστησιν, μεθ' ἧς ὑπὸ τοιοῦτους οἰωνοὺς εἶναι πρόθυμος ν' ἀναλάβῃ τὰ μαθήματα καὶ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Ἐπίσης οἱ κ. κ. *Παυλίδης* καὶ *Βασματζίδης* ἀνέλαβον νὰ διδάξωσι μαθήματα ἰχνογραφίας διὰ τοὺς τεχνίτας ἐν γένει. Τὰ μαθήματα ταῦτα πρὸς εὐκολίαν ἐγένοντο ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ, πᾶνυ προθύμως χορηγήσαντι καὶ ἐπὶ τούτῳ αἰθούσαν. Δυστυχῶς τὰ μαθήματα ἤρχισαν περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ἀλλ' οἱ κ. κ. Παυλίδης καὶ Βασματζίδης εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐξακολουθήσωσι καὶ διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Τῷ τε κ. Μαδέλλῃ καὶ τοῖς κ. κ. Παυλίδῃ καὶ Βασματζίδῃ ἀποφάσει παμψηφεί τοῦ Συλλόγου ἐξεφράσθησάν αἱ εὐχαριστίαι καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη αὐτοῦ.

### Νυκτερινὴ Σχολή.

Ὡς κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ 48<sup>ου</sup> ἔτους ἠγγέλθη, ὁ Σύλλογος πρὸ ἔτους ἐσύστησε καὶ *νυκτερινὴν σχολὴν* δι' ἐκείνους, οἵτινες ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀναγκαζόμενοι νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν ἐργασίαν πρὸς πορισμὸν τῶν τοῦ βίου μένουσιν ἀγράμματοι ἢ ἀπὸ τῶν πρώτων τάξεων τῶν δημοτικῶν ἀποχωροῦσιν.

Ἡ σχολὴ αὕτη λειτουργεῖ ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ Γυμνασίῳ, τῆς ἐφορείας πᾶνυ εὐγενῶς καὶ ἐν τούτῳ ἀπὸ πέρυσι χορηγησάσης δύο αἰθούσας, ἐφ' ᾧ ἐκφράζομεν καὶ σήμερον τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου.

Εἰς τὴν σχολὴν ἐφοίτησαν ἐν ὄλῳ 52 μαθηταὶ εἰς δύο τμήματα, 25 εἰς τὸ πρῶτον καὶ 27 εἰς τὸ δεύτερον.

Κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν διδασκόντων καὶ

τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐφορείας τὰ ἀποτελέσματα εἶναι λίαν εὐάρεστα.

Διδάσκουσιν οἱ κ. κ. *A.* καὶ *I. Χαζάκης*, ἐφώρευον δὲ τὰ τῆς σχολῆς οἱ ἐκλεγέντες ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κ. κ. *B. Ρίτσος*, *A. Ζαμαρίας*, *Ὁδ. Ἀνδρεάδης* καὶ *Λ. Καζανόδας*.

### Βιβλιοθήκη.

Ὁ Σύλλογος διὰ τῆς Βιβλιοθήκης ἐπίσης αὐτοῦ συντελεῖ εἰς τὴν διάδοσιν καὶ καλλιέργειαν τῆς τε προγονικῆς καὶ πάσης ἄλλης σοφίας. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐγένοντο μεγάλα τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου δωρεαί. Ὁ κ. *K. Σταυρίδης*, διερμηνεὺς τῆς ἐνταῦθα ἀγγλικῆς πρεσβείας, ἐδωρήσατο τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ μετὰ δύο καλλιτεχνικῶν ἐρμαρίων ἐπίσης συνισταμένην ἐξ 170 συγγραμμάτων ποικίλης ὕλης καὶ ἰδίᾳ φιλολογικῆς εἰς τόμους 376 καὶ ἐκ φυλλαδίων 429.

Ἡ εὐγενεστάτη κυρία *Ἀμαλ. K. Ἀρθοπούλου Πασσᾶ* τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἀειμνήστου συζύγου αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ νομικῶν βιβλίων συγκεϊμένην ἐν ὄλῳ εἰς τόμους 632 καὶ φυλλάδια ὀκτώ.

Ἡ εὐγενεστάτη κυρία *Στεκούλη* τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μακαρίτου συζύγου αὐτῆς ἐκ βιβλίων ἰδίᾳ ἱατρικῶν, περιέχουσιν δὲ τόμους 294 καὶ φυλλάδια 464.

Ἐπίσης ὁ κ. *Θεόδ. Μαυρογορδάτος* ἀπέστειλε 27 τόμους τοῦ Περιδικίου *Revue des deux Mondes* ἀπὸ 1880—1896.

Ἡ *Ρωσικὴ Ἀκαδημία Πετροπόλεως* τόμους 57 ἐκδόσεις ἀπὸ 1891—1909.

Ἡ *Ἀκαδημία τῆς Σερβίας* τὰ δημοσιεύματα αὐτῆς ἐκ τόμων 10.

Ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας τόμους 2.

Τὸ Ἐθνικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Γενεύης τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις λαογραφικὴ ἑταιρεία.

Ἐπίσης ἡ *A. Y.* ὁ πρίγκιψ τῆς Σαξονίας τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ καὶ ἡ ἐν Οὐασινγκτὸν Ἀκαδημία.

Ἡ *A. E.* ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας κ. *N. Τσαρίκωφ* τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι τὰ συγγράμματα αὐτῶν.

Οὕτω δὲ κατὰ τὴν γενομένην κατὰ τὸ 48<sup>ον</sup> συλλογικὸν ἔτος ἀπογραφὴν καὶ τῶν ἄνωθι ἀναγερομένων δωρεῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων τῆς τοῦ Συλλόγου Βιβλιοθήκης ἀνέρχεται εἰς τόμους 18,075, τεύχη 666 καὶ φυλλάδια 1537. Ἐκτὸς τούτων ἔχομεν τὰ

ἐν τῷ ἀναγνωστηρίῳ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας καὶ τοὺς τόμους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Περιοδικοῦ.

Ἡ Βιβλιοθήκη ὁμῶς τοῦ Συλλόγου ἔχει ἀνάγκη πολλῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν διαρκῶς ἐκδιδόμενων πάσης ὕλης σπουδαίων συγγραμμάτων, καὶ δέον νὰ κατανηθῆ, ὅτι ἡ τῶν βιβλιοθηκῶν ὠφέλεια εἶναι μεγίστη διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν κοινωνιῶν, καὶ ὅτι ἐπίσης μεγάλη ἐθνικὴ ἐπικοιρία εἶναι καὶ αἰ τοιαῦται ὄφρα καὶ τὰ κληροδοτήματα.

### Περιοδικόν.

Ὁ Σύλλογος ἐκτελεῖ τὰ τοῦ σκοποῦ καὶ διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἐκλέγων ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπὴν συνισταμένην ὑπὸ τῶν γραμματέως τοῦ προεδρείου καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν τμημάτων καὶ ἐνὸς μέλους ἐκλεγμένου ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος τοιοῦτος ἐξελέγη ὁ κ. Μ. Αὐθενούπουλος, ὃν ἡ ἐπιτροπὴ ἐξέλεξε καὶ πρόεδρον αὐτῆς.

Ἦδη κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ 49<sup>ου</sup> ἔτους ἐξετυπώθησαν εἰς ἰδιαιτέρον τεῦχος πωλούμενον μόνον πρὸς 5 γρ. χάριν τῶν διδασκόντων τὰ πρακτικὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν τοῦ 48<sup>ου</sup> Συλλογικοῦ ἔτους, προητοιμάσθη δὲ καὶ ἐκτυποῦται καὶ ἡ ἄλλη ὕλη ἡ ἀποτελέσασα τὸν ΑΒ' τόμον τοῦ περιοδικοῦ.

### Περὶ διαγωνισμῶν.

Ὡς ἐν τῇ σειρᾷ τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν ἐλέχθη κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος τὸ δεύτερον ἤδη ἐγένετο ὁ δραματικὸς ἀγὼν μηδενὸς καὶ πάλιν ἔργου βραβευθέντος καὶ προσκηρύχθη καὶ πάλιν τὸ τρίτον λήγων τῇ 31 Ὀκτωβρίου τοῦ ἀρξαμένου Συλλογικοῦ ἔτους.

Κατὰ τὸ ἐκπνεῦσαν ἔτος ἔληγεν ἐπίσης καὶ ὁ Καραπάνειος ἀγὼν περὶ συντάξεως Ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων, δυστυχῶς ὁμῶς εἰ καὶ τὸ γέρας ἐκ δισχιλίων καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα φράγκων ἀποτελεῖται οὐδὲν ἀπεστάλη ἔργον καὶ ὁ ἀγὼν ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ ἀγωνοθέτου προκηρύχθη καὶ πάλιν λήγων τῇ 31 Μαρτίου 1911.

Ὁ Σύλλογος ἐπίσης εὐγνωμόνως ἐδέξατο σεπτὴν πατριαρχικὴν σύστασιν καὶ προεκήρυξεν ἀγῶνα συγγραφῆς ἐγχειριδίου σχολικῆς ὑγιεινῆς διὰ τοὺς διδάσκοντας, τοὺς μαθητὰς τῶν διδασκαλείων καὶ διὰ πάντας ὅσοι ἐνδιαφέρονται καὶ καταγίνονται περὶ τὰ σχολικὰ.

Ὁ ἀγὼν λήγει τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1910, ἡ δὲ ἐκθεσις τῆς Ἑλλανοδικοῦ ἐπιτροπῆς ἀναγνωσθήσεται τῇ 9 Ἰανουαρίου 1911.

Κατὰ τὸ λῆξαν ὁμῶς ἔτος ὁ Σύλλογος ἔχει καὶ νέον διαγώνισμα ἀρετῆς χορηγοῦντος καὶ ἰδρύοντος τὰ τοῦ βραβείου ἀρχαίου μέλους τοῦ Συλλόγου, καὶ υἱοῦ ἐκ τῶν τριῶν κυριῶν τοῦ Συλλόγου ἰδρυτῶν γερουσιαστοῦ ἐξοχ. *Ἀλέξ. Μαυρογένη* βέη. Τὸ ἀγώνισμα μετὰ τῶν ὄρων τοῦ εὐγενοῦς ἀγωνοθέτου ἀπεδέξατο ὁ Σύλλογος ὡς σύμφωνον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 66 καθ' ὃ τὸ Νομικὸν τμήμα αὐτοῦ ἀσχολεῖται περὶ νομικὰ καθόλου ζητήματα, ἐπίσης δὲ καὶ περὶ *ἠθικοκοινωνικά* πλουτολογικὰ καὶ ἄλλα συναφῆ.

Τὰ τοῦ Μαυρογενείου βραβείου τῆς ἀρετῆς διενεργηθήσονται συμφώνως πρὸς τοὺς ὄρους τοῦ ἀγωνοθέτου χορηγοῦντος χίλια καὶ πλέον ἐὰν θέλῃ ὁ Σύλλογος φράγκα κατ' ἔτος. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν δὲ τοῦ Ἰουνίου γενήσονται τὰ δέοντα, ἡ δὲ ἐκθεσις ἀναγνωσθήσεται καὶ τὸ βραβεῖον ἀπονεμηθήσεται τὴν πρώτην μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος Κυριακὴν ἐν γενικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ. Οἷα καὶ ὅποια ἡ σημασία τοῦ ἀγωνίσματος κατανοεῖ πᾶς τις ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ὁ ἐγῶισμός, τὰ ἀπαισιόδοξα φιλοσοφήματα καὶ τὰ φιλολογήματα τῶν ἐκφυλίσεων παρασύρουσι τοὺς ὀλιγομαθεῖς καὶ ἀσταθεῖς τὰ φρονήματα, ἡ ἀνάγκη τῆς ζητήσεως καὶ ἀνευρέσεως τῶν χρηστῶν στοιχείων τὰ ὅποια ἀναδεικνύει τὸ ἡμέτερον κοινωνικὸν καὶ ἐθνικὸν περιβάλλον εἶναι ἐπιβάλλουσα. Ἀνάγκη δ' ἐπίσης ἡ ὑποστήριξις καὶ ἀπόδειξις τῶν τοιούτων ψυχῶν, ὡς συντελοῦσα εἰς τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν καὶ τελειοποίησιν περισσοτέρων ὅσον ἐνεστι τοιούτων χαρακτήρων, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδεμία ἐθνικὴ ὑπόστασις εἶναι δυνατή.

Δόξα λοιπὸν καὶ τιμὴ τῷ χορηγοῦντι καὶ ἀγωνοθέτῃ. Ὁ Σύλλογος συμφώνως πρὸς ἄρθρον 131 ἀνακηρύσσει τὸν ἐξοχ. Μαυρογένην βέην μέγαν αὐτοῦ *θωρητῆν*, ἀναγράφας ἤδη καὶ χρυσοῖς γράμμασι τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ στήλην.

### Σχέσεις μετ' ἐπιστημονικῶν σωματείων.

Τὰ τοῦ Συλλόγου προάγονται καὶ διὰ τῶν σχέσεων καὶ ἐπικοινωνιῶν αὐτοῦ μετ' ἐπιστημονικῶν καὶ ἄλλων παρομοίων σωματείων. Ὁ Σύλλογος ὡς καὶ κατὰ τὰ ἐν τῷ περὶ βιβλιοθήκης λεχθέντα διетήρησε καὶ τὰς πρὸς τὰ

τοιαῦτα σωματεία σχέσεις αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ἀρξάμενον δὲ πεντηκοστὸν ἔτος αἱ σχέσεις καὶ μεθ' ἀπάντων τῶν ἐπιτίμων, ἀντεπιστελλόντων καὶ τῶν τοιούτων σωματείων ἔσονται λίαν πολῦτιμοι καὶ στενώτεροι, συντελουσῶν πρὸς τοῦτο τῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ συναφθεισῶν σχέσεων.

**Ἵποστήριξις ἀπόρων σχολείων  
καὶ μαθητῶν.**

Ὁ Σύλλογος, ὡς γνωστὸν, χορηγεῖ τὰς 20 λίρας κατ' ἔτος εἰς τὸ ἐν Κιλικίᾳ Εὐανθίειον Παρθεναγωγεῖον εἰ καὶ ἡ πολύπλοκος ὑπόθεσις τοῦ κληροδοτήματος δὲν ἐπερατώθη ἀκόμη. Πιστεύομεν ὅμως ὅτι εὕρισκόμεθα περὶ τὸ τέρμα.

Ἐπίσης συμφώνως πρὸς τὸ κληροδοτήμα τοῦ ἀειμνήστου Κ. Σεβαστοπούλου ἐψήφισε τὴν ὑποστήριξιν μαθητοῦ εἰς τὸ Τσοτύλειον Γυμνάσιον.

Ἐπίσης ἀπέστειλε:

α') Τῆ βιβλιοθήκῃ τῶν Σχολῶν ἄνω Ἄμισσῷ	Τόμ. 12
β') Τῆ βιβλιοθήκῃ τῶν Σχολῶν Ταρσοῦ . . . . .	» 12
γ') Τῆ βιβλιοθ. τῶν Σχολῶν Ἄτρας Χαλδείας	» 11
δ') Τῆ ἐν Χάλκῃ Θεολογ. Σχολῇ πρὸς συμπλήρ.	» 2
ε') Τῆ Διευθύνει τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς δι' ἀριστεία. . . . .	» 5
ς') Τοῖς ἐν Σίλλῃ Ἐκπαιδευτηρίοις . . . . .	» 9
ζ') Τῷ λυκαίρῳ Χρ Χατζηχρήστῳ δι' ἀριστεία	» 1
η') Τῆ ἐν Κορθίῳ τῆς Ἀνδρου Σχολῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος πρὸς συμπλήρωσιν . . .	» 1
Τὸ ὅλον	» 53

Ἐκ τῶν περιοδικῶν ἐξεδόθησαν :

Τῆ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Πετροῦπόλει Πανεπιστημίου πρὸς συμπλήρωσιν . . . . .	Τόμ. 14
Ἐκ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν . . . . .	» 7
β') Τῆ ἔταιρεία τῶν βολλανδιστῶν ἐν Βρυξέλλαις πρὸς συμπλήρωσιν . . . . .	» 5
Ἐκ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν . . . . .	» 1
γ') Τοῖς ἐν Σίλλῃ Ἑλλ. Ἐκπαιδευτηρίοις,	» 22
Ἐκ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν . . . . .	» 15
δ') Τῆ ἐν Κορθίῳ τῆς Ἀνδρου σχολῇ τῆς ἁγίας Τριάδος πρὸς συμπλήρωσιν . . .	» 1
Τὸ ὅλον	Τόμ. 65

Ὡς καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ 48<sup>ου</sup> Συλλογικοῦ ἔτους ἀφηγήθημεν τὰ σεπτὰ Πατριαρχεῖα κατὰ τὴν ἀθρόαν ἐκ τῶν προπαχανδικῶν σχολῶν ἀποχώρησιν τῶν ὁμογενῶν μαθητῶν ἀνεθηκαν τῷ Συλλόγῳ τὴν σύστασιν προσωρινῆς σχολῆς γλωσσῶν καὶ ἐμπορίας καὶ προσωρινῆν στέγασιν τῶν ἀποχωρησάντων μα-

θητῶν, τὴν σκέψιν περὶ ἰδρύσεως σταθερᾶς τοιαύτης σχολῆς, τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος αὐτῆς καὶ τὴν σκέψιν περὶ τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ἀνακοπὴν τοῦ ρεύματος τῆς φοιτήσεως τῶν ὁμογενῶν μαθητῶν εἰς τὰς τοιαύτας σχολὰς.

Ὡς γνωστὸν, τότε ἡ ἔφημερίς «Πρόδοξος» ἤνοιξε κατάλογον συνδρομῶν, τότε δὲ ἔθηκε τὰ διδόμενα ποσὰ εἰς τὴν διαθεσιν τοῦ Συλλόγου.

Καὶ ἡ μὲν προσωρινὴ σχολὴ συνέστη τότε ἀμέσως ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ, προφρόνως πάντοτε ἐπικουρούσης τῆς ἐφορείας αὐτοῦ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ λήξαντος συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ 15 Ἰουνίου ἐγένοντο αἱ ἐξετάσεις τῆς ἐπὶ τρίμηνον λειτουργησάσης ἐκείνης σχολῆς, δι' ἣν ἐδαπανήθησαν ἐκ τῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου μέχρις ἀρχῶν Μαΐου κατατεθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Σπανοῦδη 944 λιρῶν καὶ 65 ἑκατ. λίρ. ὅθ. 228,399. Ἡ ἐξέλεξις τῆς διαχειρίσεως ἐγένετο ὑπὸ τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου, ἀπαρτιζομένης ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Ἀρβαναίτου, Ε. Πατριεῖου καὶ Π. Μηλιώτη, ἔχουσα ὡς ἐξῆς :

«Κληθέντες ὑπὸ τῆς τελευταίας γενικῆς συνελεύσεως τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ὅπως ἐξελέγξωμεν τὴν ταμειακὴν διαχείρισιν τῆς τρεχούσης Συλλογικῆς περιόδου, καὶ δὴ, ἀρξάμενοι, κατ' ἐντολὴν τοῦ προεδρείου, ἀπὸ τῆς διαχειρίσεως μέχρι 15 λήγοντος μηνὸς Ἰουνίου, τῆς προσωρινῆς λειτουργούσης ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ Σχολῆς Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίου, δηλοῦμεν ὅτι εὕρομεν τὰς διαφόρους ἐγγραφὰς τῆς ρηθείσης ταμειακῆς διαχειρίσεως ἐν τῇ προσηκούσῃ τάξει καὶ ἀκριβεῖα».

Τὸ ἐναπομείναν ποσὸν ἐκ λιρῶν 715 καὶ 66 παρεδόθη εἰς τὴν ἐφορείαν τῆς μονίμως ἰδρυθείσης καὶ λειτουργούσης ἤδη σχολῆς.

Ὁ Σύλλογος ἐπίσης συντάξας ἐγκαίρως καὶ τὰ τοῦ προγράμματος καὶ τὰ περὶ τῶν ἄλλων ἐρωτημάτων τῶν σεπτῶν Πατριαρχείων ὑπέβαλε τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν εἰς τὴν Α. Θ. Παναγιώτητα.

Τοιαῦτα, Παναγιώτατε Δέσποτα, τὰ διενεργηθέντα καὶ κατὰ τὸ διαρρῆσαν 49 Συλλογικὸν ἔτος τελεσθέντα, φέρεται δ' ὁ Σύλλογος χαιρετίζει τὴν ἀνατετασάν πεντηκοστὴν ἡῶ καὶ προετοιμάζεται νὰ πανηγυρίσῃ τὸν σταθμὸν τῆς πρώτης πεντηκονταετηρίδος ὅσον ἔνεστιν ἐπαξίως ἐν πανηγυρικαῖς τῶν μελῶν αὐτοῦ συνεδρίαις.

Ἐν ταύταις συγκοινωνήσωμεν μετὰ τῆς τριάδος τῶν πρωθιδρυτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἰδρυτῶν καὶ πάντων τῶν μέχρι σήμερον μελῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων καὶ τῶν κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος ἐγγραφησομένων ἵνα ἐν μιᾷ ψυχῇ ἀντιπροσωπεύσωμεν δυνατὸν εἰπεῖν αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιστήμονα ἐθνικὴν ψυχὴν καθ' ὅλην τὴν διαρρυσάσαν πεντηκονταετίαν. Ἐν ταῖς συνεδρίαις ταύταις θέλομεν ἴδει ἀθρόως οἶα καὶ ὅποσα ὁ Σύλλογος πολλαχῶς πιεζόμενος καὶ ἀναλόγως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἄλλου περιβάλλοντος ἐποίησεν. Ἐν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τοῖς γράμμασι καὶ ὅποσον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω προαγωγὴν μὴ μόνον τοῦ Γένους, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐν τῷ Κράτει λαῶν καὶ ἔθνῶν.

Ὁ Σύλλογος πρὸς καθορισμὸν τοῦ προγράμματος ἐξέλεξεν ἐπιτροπὴν, ἣτις καθώρισεν ἤδη

τὸ σχέδιον ἐγκριθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

Καὶ κατὰ μὲν τὸ τέλος τοῦ ἀρξάμενου ἔτους 50οῦ ἔτους κατὰ Μάϊον τελεσθήσεται ἡ ἐπετηρὶς αὐτοῦ, κατὰ Αὐγούστον δὲ τοῦ 1911 πανηγυρισθήσεται ἡ πεντηκονταετηρὶς κατὰ τὰς δύο πρώτας Κυριακὰς διὰ πανηγυρικῶν στυνδριῶν, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς ἑβδομάδος διοργανωθήσονται συνέδρια ἐπιστημονικὰ μετ' ἐκδρομῶν.

Ἐκ τούτων ὅλων κατανοεῖται οἶα ἐργασία πολυποίκιλος ὑποβάλλεται καὶ πόσαι δέον νὰ ἐμπνευσθῶσι καὶ ἐνουσιασθῶσιν ὑπὸ τῆς ἰδέας τὰ μέλη ὅπως ἀνταξίως τῷ Συλλόγῳ ἑορτασθῇ ἡ πεντηκονταετηρὶς.

Ἀνάγκη γενναίως πάντες καὶ μέλη καὶ κοινωνία καὶ πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς νὰ συνεισφέρωμεν καὶ ἐπικαλούμενοι τὴν θείαν ἀντίληψιν νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὸ ἔργον.

## ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

### Α'

### ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΩΝΟΔΙΚΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 11 Ἰανουαρίου 1909  
ὑπὸ τοῦ κ.

#### Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ

Τῇ ἀγαστῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ φίλου ἐταίρου *Γεωργίου Χασιάτου* καὶ ἄλλων φιλοτίμων δωρητῶν προσενεγκόντων πεντακοσιόφρακτον γέρας, ὁ Ἑλληνας Φιλ. Σύλλογος ἐπιθυμῶν νὰ θεραπεύσῃ κατὰ τὸ ἐνόν τὴν παρ' ἡμῖν παρατηρουμένην σπάνιν πρωτοτύπων δραματικῶν ἔργων ἀπεφάσισε κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1908 νὰ προκηρύξῃ *δραματικὸν ἀγῶνα*, ὀρίσας τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1908 ὡς τελευταίαν προθετικὴν πρὸς κατάθεσιν τῶν χειρογράφων.

Ἀγώνισμα λογοτεχνικὸν καὶ δὴ δραματικὸν πρὸς διδασκαλίαν ἀπὸ σκηνῆς τοῦ νικησαντος προϋποθέτει ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἡ ἐλευθερία δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ οὐδὲ κατ' ὄνομα, διότι καὶ τὸ ὄνομά της δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀκουσθῇ ἢ νὰ γραφῇ. Οἱ δύο ἀπαίσοι θεσμοὶ τῆς *λογοκρισίας* καὶ τῆς κατα-

*σκοπέας* ἀπέπνιγον τὸν τε προφορικὸν καὶ τὸν γραπτὸν λόγον. Ἰδίᾳ ὁ λογοκριτής, ὁ δεσμοφύλαξ τῆς διανοίας, ἀπήλαυε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μόνος αὐτὸς ἀπεριορίστου ἐλευθερίας, ὅπως στραγγαλιζῆ ὡς δῆμιος καὶ ἀκρωτηριάξῃ ὡς Προκρούστης πᾶν ἔργον πνευματικόν, ὑπερχαίρων ὅσάκις διὰ τῶν στρεβλώσεων τὸ καθίστα μωρὸν ὡς αὐτός.

Εὐοιωνοτάτη ὁμως ὑπῆρξεν ἡ ἀπόφασις ἐκείνη τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, διότι ἐπελθοῦσα ἡ 10 Ἰουλίου ἐξηφάνισε πρῶτιστα τὴν ἀπαισίου μνήμης τάξιν τῶν λογοκριτῶν καὶ ἀπήλλαξεν ἐκ τῆς δουλείας τὴν γραφίδα, τὸν τύπον, τὸ θέατρον καὶ τὸ τυπογραφεῖον, τὰ εὐγενέστερα ὄργανα τῆς ἐλευθερίας, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει ἀληθὴς πνευματικὴ ζωὴ καὶ κίνησις.

Τὸ δούλιον ἡμᾶρ, ἐν ἀφαιρῇ τὸ ἡμῖς

τῆς ἀρετῆς, ἀφαιρεῖ βεβαίως τὸ ὄλον τῆς λογοτεχνίας.

Οὕτως ἐξηγεῖται διατί ἀπὸ 35 ἐτῶν βαθμῶν ἀμυδρούμενον ἔσθηνε τὸ ἰλαρώτατον φῶς δύο ἐστῶν νεοελληνικῆς φιλολογίας, ὧν προεξήρχεν ἄλλοτε ὁ Ἡλίας Τανταλίδης ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὁ Ἰσίδωρος Σκυλίτσης ἐν Σμύρνῃ, ὅπου καὶ περιοδικὰ ἀξιόλογα ἐδημοσιεύοντο καὶ νεολαία ἐμορφῶτο ὀργῶσα εἰς ἀπολαύσεις πνευματικῶν ἡδονῶν μὲ τὸ ὠραῖον προγονικὸν σύνθημα: «*Μὴ ζῶν μετ' ἀμουσίας*».

Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου τάχιστα θὰ ἐξεγείρη τὰ ληθαργοῦντα παρ' ἡμῖν λογοτεχνικὰ στοιχεῖα ἀνάπτουσα καὶ πάλιν τὰς δύο ἐστίας καὶ ἀναζωπυροῦσα πᾶσαν λαθάνουσαν λογοτεχνικὴν δύναμιν τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων. Οὕτως ἔχομεν πλέον βεβαίαν τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ ὑπὲρ τὸ δέον ὑλιστικὸς βίος τῆς ἡμετέρας νεολαίας θ' ἀνακοπῇ, ἐξεγειρομένης παρ' αὐτῇ τῆς προσοχῆς πρὸς τὰ ἀληθῆ κοσμήματα τοῦ βίου, πρὸς τὰς ἡδίστας πνευματικὰς ἡδονάς, ἃς παρέχουσι τὰ ὠραῖα τῆς λογοτεχνίας ἔργα.

Ἄλλ' ἐὰν πρωτίστως καὶ οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὀφείλεται ἡ προαγωγὴ τῆς λογοτεχνίας, εἶναι ἄρα γε, ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ, συντελεστικοὶ δι' αὐτὴν οἱ ποιητικοὶ ἀγῶνες οἱ ὑπὸ γενναίων χορηγῶν ἰδρυόμενοι;

Εἰ καὶ ὁ θεσμὸς τῶν ἀγῶνων τούτωι ὁ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἐπὶ αἰῶνας λειτουργήσας καὶ θαυμασίως καρποφορήσας μετεφυτεύθη ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἐν Εὐρώπῃ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀπολαύει κύρους παγκοσμίου, ὅμως ἠκούσθησαν πολλάκις λόγοι ἐπιμόνως ἀμφισβητοῦντες τὴν ἀνυσιμότητα τῶν διαγωνισμῶν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς φιλολογίας.

Ὁ ἔχων ἔμπνευσιν, λέγουσιν, καὶ αἰσθανόμενος ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν πρὸς ἐξωτερικεῖσιν αὐτῆς δὲν περιμένει βέβαια νὰ ἀναγνώσῃ μίαν ἀγγελίαν διαγωνισμοῦ, ὅπως συνθέσῃ τὸ ποίημα ἢ τὸ δράμα του. Οὐαὶ δὲ εἰς τὰ ἔργα ἐκεῖνα, ὧν ἡ γενεσιουργὸς αἰτία παράγεται ἐκ τοῦ πόθου πρὸς τὸ ἀρίστειον καὶ οὐχὶ ἐκ πυρετοῦ ἐσωτερικοῦ.

Οἱ ἀρχαῖοι μάλιστα, ὡς ἰδεολόγοι καὶ μεγαλόφρονες, θέλοντες νὰ τηρήσωσι τὸ ἄθλον εἰς τὴν ὑψηλὴν του πάντοτε πνευματικὴν περιωπὴν, ἀφῆρσαν ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ὑλικὴν ἀξίαν συμβολίσαντες τὸ ἰδεατὸν τῆς νίκης εἰς κλάδον δάφνης ἢ κοτίνου. Οἱ νεώτεροι ὅμως ἀντὶ δάφνης καὶ κοτίνου ἐδέχθησαν πλέον ὀ-

ριστικῶς τὸ χρῆμα ὡς ἔπαθλον οἰουδήποτε ἀγῶνος, οἰουδήποτε καὶ ἂν ἦναι ὀνικῶν, εἴτε ποιητῆς ἐν ἀγῶνι ποιητικῷ, εἴτε στρατάρχεις ἐν πολέμῳ, εἴτε ἵππος ἐν ἵπποδρομίῳ, εἴτε ταυρομάχος ἐν Ἰσπανίᾳ.

Ἡ ἀλλοίωσις τῆς ἀρχικῆς ἐννοίας τοῦ ἄθλου συνεπήγαγε τὴν ἐξκλοιώσιν τοῦ συμβόλου· αὐτὴ δὲ κατὰ λογικὴν ἀνάγκην κατεβίβασε τὸν ποιητὴν ἀπὸ τοῦ Πηγάσου καὶ κατέστησε ποιητὴν καὶ ἵππον συναδέλφους εἰς τοὺς ἀγῶνας, μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν διαφορὰν, ὅτι σήμερον τὰ ἵπποδρόμια ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ὅπου συρρέουσι μυριάδες θεατῶν, τιμῶνται ἀσυγκρίτως περισσώτερον τῶν Ἀκαδημιῶν, ἐνθα μεταξὺ τεσσάρων τοίχων καὶ ὀλίγων ἀκροατῶν ἀναγινώσκειται ἡ κρίσις ἐλλανοδίκου ἐπιτροπῆς. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι σήμερον ὁ ἵππος κερδίζει καὶ χρῆμα περισσώτερον καὶ δόξαν μεγαλειότεραν καὶ χειροκροτεῖται παταγωδέστερον, ἀφοῦ μάλιστα ἀπέκτησεν ἤδη ἱστορικοὺς καὶ βιογράφους ἐπιμελῶς ἐρευνῶντας τὴν γενεαλογίαν τοῦ νικητοῦ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γραμμῶν, ἐκ τῆς φορβάδος μητρὸς καὶ ἐκ τοῦ κέλῃτος πατρὸς. Διότι καὶ κατὰ τοῦτο πλεονεκτεῖ ὁ ἵππος, ὅτι αἱ σωματικαὶ του ἀρεταὶ ἀσφαλέστερον μεταδίδονται κληρονομικῶς, ἐνῶ δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ μὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ μὲ τὰς ἠθικάς καὶ πνευματικάς ἀρετάς του.

Δευτέραν ἀντίρρῃσιν κατὰ τῆς ἀνυσιμότητος τῶν λογοτεχνικῶν διαγωνισμῶν προέβαλον ἐπικαλούμενοι τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων πείραν. Οὐδεὶς μέγας ποιητῆς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κολυμβήθρας τῶν διαγωνισμῶν, ἡ δὲ λήθη στοργικώτατα ἐδέχθη τοὺς βραβευθέντας, ζῶντας ἔτι, εἰς τὸ ἀπέραντον κοιμητήριόν της.

Ἡ τρίτη ἀντίρρῃσις στρέφεται κατὰ τῶν κριτῶν. Οὐδεμία, λέγουσιν, ὑπάρχει βεβαιότης περὶ ἐκλογῆς τῶν ἀρίστων. Διότι πρὸς τοῦτο δέον νὰ συντρέξουν δύο προσόντα ἐκ τῶν σπανιωτάτων· πρῶτον ἡ ἔμφυτος καλαισθησία· δεύτερον ἡ δι' ἐπικτήτων γνώσεων ἐνισχυθεῖσα καὶ λαβοῦσα συνειδήσιν ἑαυτῆς αἰσθητικῆ. Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἐγένετο σύμπτωσις τῶν δύο τούτων ὄρων, πάλιν δὲν ὑπάρχει βεβαιότης ἀσφαλοῦς κρίσεως· κατὰ τὸν *Schopenhauer* δὲν εἶναι πάντοτε ἐπιδεκτικὰ συγκρίσεως τὰ ἀριστουργήματα δύο μεγάλων ποιητῶν ἢ μουσικῶν καὶ ἐν γένει δύο καλλιτεχνημάτων τοῦ αὐτοῦ εἶδους, διότι ἕκαστος καλλιτέχνης ἔχει κατὰ ἴδιον, οὐδόλωσ ἢ ἐν μέρει μόνον ὑπάρχον παρὰ τῷ ἑτέρῳ.

Ἄδυνάτου λοιπόν οὔσης τῆς συγκρίσεως καθ' ὅλα τὰ μέρη, πῶς δύναται νὰ ἐξενεχθῆ κρίσις ἀκριβῆς καὶ δικαία ;

Σκέψεις παρεμφερείς ἐκυκλοφόρησαν βεβαίως καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι παρ' ὅλην τὴν ἀδιάλειπτον ἀγάπην τῶν ἀρχαίων πρὸς τοὺς ἀγῶνας. Γνωρίζομεν τὴν γνώμην τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις συντόμως καὶ σαφῶς τὴν διετύπωσε προσθέσας αἰτιολογίαν σοφωτάτην μὲ πέντε μόνον λέξεις. «Κρίνουσιν ἀμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς μουσικῆς ἔργα καὶ τὰ τῶν ποιητῶν· ἄλλοι γὰρ ἄλλοι μῦθιον, πάντα δὲ πάντες». (Πολιτ. 5' 6, 4). Καὶ ὄντως οἱ τεχνοκρίται ἀποκτῶσιν ἐπαγγελματικῶς τὴν ἑξὶν νὰ προσέχωσιν εἰς μερικότητος καὶ λεπτολογίας καὶ ἐξ ἰδίας συμπαθείας ἢ κλίσεως νὰ προτιμῶσιν ὠρισμένην τινὰ τεχνοτροπίαν. Τότε στεροῦνται τῆς δεούσης ἀμεροληψίας καὶ ὡς κρίνοντες ἄλλοι ἄλλο μῦθιον λαυθάνονται περὶ τὸ ὄλον. Ὅταν ὁμως πάντες κρίνωσι πάντα τὰ μῦθια, αἱ ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ ὄλου εἶναι ὀρθότεραι καὶ σπανίως ἀπατῶσιν.

Ὅθεν ἡ ἱστορικὴ κρίσις ἰδίως τῶν δραμάτων, ἅτινα φύσει ὀρίζονται πρὸς παράστασιν ἐνώπιον τοῦ δημοσίου, ἀνήκει εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ἡ κοινὴ γνώμη, τὴν ὁποίαν ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ *μέγα ζῶον*, αὐτὴ λέγει τὴν τελευταίαν λέξιν. Ἐπειδὴ ὁμως ὑπάρχει πάντοτε ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ τοῦ *μεγάλου ζῶου* καὶ τῶν δραματούργων, τὰ ἄριστα τῶν δραμάτων παράγονται, ὅταν ἦναι τελειότερον αἰσθητικῶς μορφωμένοι τὸ δημόσιον, ὅταν ἦναι *δεξιὸν τὸ θεατρον*. Ἄρα ὅσον ἐκπίπτει ἡ καλλιαισθησις καὶ ἡ μόρφωσις τοῦ δημοσίου, τόσον ἀσθενῆ καὶ ἐλαττωματικὴν ἔχομεν τὴν παραγωγὴν· «ἀκολουθοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιῶντες τοῖς θεαταῖς», ὡς παρατηρεῖ ὀρθῶς ὁ Σταγίριτης φιλόσοφος ὀμιλῶν περὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ θεάτρου τῆς ἐποχῆς του. (Ποιητ. 1453).

Ὁ Ἀριστοφάνης ἀποκαλῶν *δεξιὸν τὸ θεατρον* δικαίως ἐπίστευεν εἰς τὴν ἑκτακτον δύναμιν ἀντιλήψεως τῶν συμπολιτῶν του, καθ' οὓς χρόνους ἐδιδάσκοντο τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τῶν μεγάλων τραγικῶν, πρὶν ἢ ἔτι ἀναφανῶσι γραμματικοὶ ἢ τεχνοκρίται εἰδικοί ἀναλύοντες ἢ κρίνοντες τὰ δράματα. Διὸ πρῶτος αὐτὸς ἐπεχείρησε καὶ τὴν φιλολογικὴν κριτικὴν διὰ τινῶν κωμωδιῶν του. Εἰς τοὺς *Βατραχούς*, ὅπου παρουσιάζει τὸν Αἰσχύλον καὶ Εὐριπίδην ἀγωνιζομένους περὶ πρωτείων ἐνώπιον τοῦ Διονύσου ὡς κριτοῦ, διὰ

τοῦ χοροῦ παροτρύνει τοὺς ποιητὰς νὰ εἰπουν ὅ,τι λεπτόν καὶ σοφόν ἔχει ὁ ἕτερος κατὰ τῆς τέχνης τοῦ ἑτέρου καὶ νὰ μὴ φοβηθοῦν διόλου μήπως ἐξ ἀμαθείας οἱ θεαταὶ δὲν τοὺς ἐνοοῦν· διότι (λέγει ὁ χορὸς) οἱ θεαταὶ εἶναι φιλομαθεῖς, κρατοῦν ἀνά χεῖρας ἐν βιβλίον πάντοτε καὶ προικισμένοι ὄντες ἄριστα ὑπὸ τῆς φύσεως ἔχουν τὸρα καὶ τὸν *νοῦν παρακοιτισμένον*.

Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τοὺς δραματικούς ἀγῶνας ἐξέλεγον κριτὰς καὶ κατὰ τὴν ἀτόρασιν αὐτῶν ἀνεκηρύσσεται τίς ὁ πρῶτος νικῶν, τίς ὁ δεῦτερος, τίς ὁ τρίτος. Ἀλλὰ ἐναντίον θεατῶν ἐχόντων τόσον πολὺ ἀκονισμένον τὸν νοῦν, οἱ κριταὶ ἠναγκάζοντο νὰ παρακολουθοῦν μᾶλλον τὰς ἐντυπώσεις ἐκείνων παρὰ τὰς ἰδικὰς των καὶ οὕτως ἄνευ παραφωνίας καὶ διχμαρτυρήσεων διεξήγετο τὸ ἔργον τῆς κρίσεως· τοῦλάχιστον, ἐφ' ὅσον γινώσκομεν, ζητήματα τοιαύτης διαφωνίας δὲν ἠγέρθησαν κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς δραματικῆς τέχνης, οὔτε ὅταν ἠτῶντο οἱ Σοφοκλεῖς καὶ οἱ Εὐριπίδαι. Διότι καλῶς δέον νὰ νοηθῆ, ὅτι εἰς τοὺς ἀγῶνας δὲν ὑπάρχει δραματούργος ἀήττητος· καὶ ὁ ἄριστος οὐδέποτε διατελεῖ ἴσος πρὸς ἑαυτὸν καὶ ὁσάκις γίνεταί ἠττων ἑαυτοῦ, συμβαίνει νὰ ἠττηθῆ παρ' ἀσημοτέρου δραματικοῦ, ὅταν οὗτος ἐν τῷ μέρει φαίνεται κρείττων ἑαυτοῦ ἢ ἐπιτύχη μύθου δραματικωτέρου.

Σήμερον οἱ ὄροι, ὑφ' οὓς διεξάγονται οἱ δραματικοὶ ἀγῶνες, εἶναι ὅλως διάφοροι τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἐκείνοι ἀληθεῖς δημοκρατικοὶ οὐ μόνον περιεφρόνουν τὴν *ἀνωνυμίαν* ἐν οἰαδῆποτε πράξει, ἀλλ' ἠθεώρουν αὐτὴν ὅλως ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν *παρρησίαν*, ἣτις ἦτο πρῶτιστον καθῆκον καὶ δικαίωμα τοῦ πολίτου, ἐνῶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀνωνυμία ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τῶν διαγωνισμῶν.

Ἐκείνοι ὠρίζον κριτὰς, ὅπως ἐντὸς μαρμαροτεύκτου θεάτρου, ἐν ἀποψεὶ τοῦ Ὑμητοῦ, τῆς μακρᾶν διαγελώσεως θαλάσσης, καὶ ὑπὸ τὸν γλαυκὸν τῆς Ἀττικῆς οὐρανόν, ἀκολουθοῦντες τὴν συνεχῆ διδασκαλίαν πολλῶν ὁμοῦ δραμάτων καὶ κοινωνοῦντες ψυχικῶς μετὰ μυριάδων θεατῶν πλημμυρούντων ὅλας τὰς κερκίδας καὶ συνεπιροτούντων, ἀνακηρύττωσι τὸν νικητὴν, ὅστις καὶ ἐστεφνοῦτο πανδήμως. Σήμερον οἱ ἡμέτεροι κριταὶ ἐντέλλονται ν' ἀναγνώσωσι κρυφὰ καὶ ἰδιαιτέρως μερικὰ χειρόγραφα, ὅπως γνωμοδοτή-

σωσι δι' ἐκθέσεως, ἧς ἡ ξηρὰ ἀνάγνωσις ἀποτελεῖ τὸ ἄωτον τοῦ πανηγυρισμοῦ τῆς ὄλης ὑποθέσεως.

Προδῆλον ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν δύο εἰκόνων πόσον πενιχρὰ καὶ εὐτελής ἡ μία, πόσον μεγαλοπρεπής καὶ λαμπρὰ ἡ ἄλλη. Δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν μιμούμεθα ἀλλὰ μᾶλλον παρῶδουμεν τοὺς ἀρχαίους δραματικούς ἀγῶνας. Οὐδολως ἄρα παράδοξον, ἂν μετὰ τοιαύτην ἀναστροφὴν τῶν ὄρων, ἀντίθεά τρου καὶ ἀκροάσεως δραμάτων, ἔχωμεν ψυχρὸν ἀνάγνωσμα ἐκθέσεως ἐν αἰθούσῃ ὀπωσούν ψυχρᾷ, ἂν οἱ κριταὶ μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν λαμβάνουσι θέσιν κρινομένων, καὶ ἂν οἱ τῶς ἀνώνυμοι ἀγωνισταὶ θεωροῦντες ἄδικον τὴν κρίσιν, ὅπερ ἀληθεύει ἐνίοτε, ρίπτωσι τότε τὴν προσωπίδα καὶ γίνονται κριταὶ τῶν κριτῶν. Καὶ οὕτω προστιθεται, ὡς συχνὰ συνέθη ἀλλαγῆ καὶ παρ' ἡμῖν, εἰς ἐπίλογος εἰς τοὺς νεωτέρους ποιητικούς ἀγῶνας ἀρκετὰ διασκεδαστικός μὲ τὰς ἐρίδας καὶ ἀντιλοιδωρίας τῶν ἀλληλοκρινομένων, ἐπίλογος διδασκτικώτερος πολλῶν τῆς ἀναγνωσθείσης κρίσεως.

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος κατὰ πρότασιν τοῦ Φιλ. τμήματος ἐξέλεξε μελὴ τῆς Ἑλληνοδίκου ἐπιτροπῆς τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος τὸν κ. Χρ. Χατζηχρήστου Λυκειάρχην τὸν κ. Π. Παπακωνσταντίνου καθηγητὴν καὶ ἐμέ; ἀνακοινώσας δὲ τὴν ἐκλογὴν ταύτην τὴν 21 Ὀκτωβρίου παρελθόντος παρέδωκε τῇ ἐπιτροπῇ συγχρόνως τρεῖς δραματικὰ ἔργα τὰ μόνᾳ ἐμπροσθέντως κατὰ τὸ δημοσιευθὲν πρόγραμμα ἀποσταλέντα τῷ κ. προέδρῳ τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς προθεσμίας (15 Ὀκτ. λήξαντος) εἶχον ἀποσταλῆ δυο ἄλλα χειρόγραφα, ἀλλ' αὐτὰ ὡς ἐκπροθεσμία ἀπεκλείσθησαν τοῦ ἀγῶνος κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου καὶ δὲν παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς πρὸς κρίσιν.

Ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπὴ μετὰ τὴν προσήκουσαν μελέτην τῶν τριῶν ἀγωνιζομένων δραμάτων συσκεφθεῖσα ὑποβάλλει δι' ἐμοῦ ὡς εἰσηγητοῦ τὴν κρίσιν αὐτῆς σήμερον κατὰ τὰ προδικταχθέντα.

Τὰ κρινόμενα δράματα ἐπιγράφονται :

1<sup>ον</sup> *Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνός.*

2<sup>ον</sup> *Ἡ τιμὴ τοῦ Φαριανοῦ.*

3<sup>ον</sup> *Τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς.*

Τὸ πρῶτον ἔχει ὑπόθεσιν ἐκ τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας, τῶν δὲ δύο ἄλλων τὰ θέματα

ἐλήφθησαν ἐκ τῶν συνθηκῶν τοῦ νεωτέρου ἡμῶν βίου.

### 1<sup>ον</sup> «*Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνός.*»

Τὸ δράμα τοῦτο γραμμένον εἰς δεκαπεντασυλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους στίχους ἐκτείνεται εἰς πέντε μέρη καὶ διεξάγεται ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου, ἧ, ὡς ἄλλως ἐλέγετο, τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1214, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Ὁ δραματικὸς ἠρύσθη τὰ ὀλίγα ἱστορικὰ στοιχεῖα ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Παπαρηγοπούλου, ἐπλεξε δὲ τὸν μῦθον παρουσιάζων ζεύγος ἐρωμένων, τὴν *Μαρίαν*, κόρην τοῦ *Μιχαὴλ Κομνηνοῦ* ἐκ τοῦ πρώτου γάμου του, καὶ τὸν *χιλίαρχον Κωνσταντῖνον*, καὶ δύο ἀντεραστὰς συμμαχοῦντας, ὅπως καταλάβωσιν ὁ μὲν αὐλικὸς *Ρωμαῖος* τὴν θέσιν τοῦ Κωνσταντίνου παρὰ τῇ *Μαρίᾳ*, ἡ δὲ θαλαμηπόλος *Δάφνη* τὴν θέσιν τῆς *Μαρίας* παρὰ τῷ Κωνσταντίνῳ καὶ οὕτως ἀποτελέσωσι δύο ζεύγη. Γίνεται λοιπὸν ποιά τις κίνησις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ δεσπότου, ἀλλὰ κινητήριος μοχλὸς δὲν εἶναι οὔτε ὁ δεσπότης *Μιχαὴλ*, οὔτε ἡ σύζυγός του *Εὐδοκία*, οὔτε ὁ ἔρως, ἀλλ' ὁ *Λεγάτος* τοῦ Πάπα *Οὐρβανί*, ὅστις Κορσικανὸς ὢν τὸ γένος, ὤφειλε κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος του νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του *Γοδωφρέδου*, αἰχμαλωτισθέντος ἐν μάχῃ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ *Μιχαὴλ* καὶ στουρωθέντος. Ὁ *Οὐρβανὸς* οὕτως ἐπὶ τριετίαν παραμένων ὑπὸ διαφόρους προφάσεις ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ δεσπότου ἐχάλκευε παντοίας σκευωρίας καὶ δόλους, μέχρις οὗ ἔπεισε τὴν μὲν *Δάφνην* νὰ ποτίσῃ διὰ ναρκωτικοῦ τὰ κυριώτερα πρόσωπα τοῦ δράματος, τὸν δὲ *Ρωμαῖον* νὰ ἐμπήξῃ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς τὸ ἐγχειρίδιον εἰς τὸ στήθος τοῦ δεσπότου *Μιχαὴλ*. Μετὰ τοιαύτην διπλῆν ἐπιτυχίαν ἀτομικῆς ἐκδικήσεως καὶ ὑπηρεσίας πρὸς τὴν *Ρωμαϊκὴν* ἔδραν, ἧς διετέλει ἐχθιστος ὁ δολοφονηθεὶς, ἦτο ἑτοιμος καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ἵππος του ν' ἀπέλθωσι καλπάζοντες, ὅτε φθάνει ἐκ *Νικαίας* ὁ *Θεόδωρος*, ἀδελφὸς τοῦ δολοφονηθέντος δεσπότου, ὁ γνωρίζων τόσον καλῶς ἐκ τόσον μεγάλῃς ἀποστάσεως τὰ ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Ἡπείρου τεκταινόμενα.

Αὐτὸς βλέπει πρῶτος ἐν τοῖς ἀνακτόροις τὸν νεκρὸν, συλλαμβάνει τὸν *Οὐρβανὸν* καὶ τὸν *Ρωμαῖον*, αὐτὸς ἀφυπνίζει ἐκ τοῦ ναρ-



κωτικοῦ τοῦς ἄλλους ἐν τῇ αὐλῇ καὶ αὐτοῦς τιμωρεῖ τοῦς κακουργήσαντας.

Οὐδὲν ὑγιές οὐδαμοῦ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἀνεύρομεν καὶ ἀπορεῖ τις διὰ τὴν τόλμην τοῦ συγγραφέως ἀποφασίσαντος νὰ τὸ στείλῃ εἰς διαγωνισμόν. Γνωστὴ ἡ μεγάλη στοργὴ τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα· ἀλλ' αὐτὴ καὶ ὑπερβολικὴ οὕσα δὲν τυφλώττει τόσο, ὥστε προκειμένου περὶ ἀγῶνος κάλλους νὰ ἐκθέσωσιν οἱ γεννήτορες τὸ μονάκριβόν των, ὅταν τοῦτο τυγχάνῃ ὄν ἀνάπτηρον, καχεκτικὸν καὶ ἔλκεσι βρῶν. Ἄλλ' ἡ ἀγάπη τῶν ποιητῶν πρὸς τὰ ἔργα φθάνει μέχρι τυφλώσεως, καὶ ἴσως πρὸς ὑπερβολικὴν τούτου παράστασιν ὁ κατ' ἐξοχὴν ποιητὴς Ὅμηρος εἰκονίζεται τυφλὸς αἰοδός.

Ἐν πρώτοις ἀτυχεστάτη φαίνεται ἡ ἔμμετρος τοῦ δράματος σύνθεσις διὰ δεκαπεντασυλλάβων ὁμοιοκαταλήκτων. Δι' αὐτῶν πλήθος ἄμετρον εἰσέρρουσεν ἁμαρτιῶν. Ὁ μὴ δεξιῶς χειριζόμενος τὴν στιχουργίαν (καὶ ὁ ἡμέτερος ἀγωνιστὴς εἶναι ἐκ τῶν ἀδεξιωτάτων) γίνεται δοῦλος αὐτῆς καὶ εἰσάγει ἄκων πολλὰ γελοῖα καὶ πλείστα ἄτοπα ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ ρυθμοῦ καὶ γαργαλιζόμενος τὴν ἀκοὴν ὑπὸ τῆς παρηγήσεως τῶν τελικῶν συλλαβῶν. Τὸ ἐγχειρίδιον, δι' οὗ ὁ Ῥωμαῖος φονεύει τὸν Μιχαήλ, μεταβάλλεται αἴφνης χάριν τῆς ὁμοιοκαταληξίας εἰς *σφήνα*.

Πλὴν τότε πρέπει ἵνα ἐμπῆξω εἰς τὰ σπλάγχνα του τὴν ἀνδροφόνον σφήνα!!

Καὶ ἀλλαχοῦ γνωμολογεῖ ὡς ἐξῆς:

Διότι ἐκ συστήματος καλόν τι ὅταν πρῶσσω,  
δὲν λέγω τοῦτο οὐδεὶ ἐκ φόβου μὴ χαλάω  
καὶ φθεῖρω τὴν οὐσίαν του.

Σήμερον καὶ ὁ γραπτὸς καὶ ὁ προφορικὸς ἡμῶν λόγος γνωρίζει καὶ μεταχειρίζεται συχνὰ τὸ πρᾶττω, ἀλλ' ἀγνοεῖ τελειῶς τὸ πρᾶσσω Ἡ λέξις ὁμῶς αὕτη τεθεῖσα χάριν τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἐξεγείρει ἀπροόπτως εἰς τὸν ἀκροατὴν τὴν εἰκόνα τοῦ πρᾶσσω καὶ καθιστᾷ ἀκατάληπτον τὸ γνωμικὸν ὡς ἔμπεσόν παρξοδῶξ μεταξὺ λαχάνων.

Ἡ στιχουργία τοῦ πλαδαρωτάτη ἀποτελεῖ πεζογραφίαν ἔρρυθμον, ἀλλ' ἀκτένιστον μὲ πλατυασμοὺς καὶ ἀναλυτικὰς προτάσεις, μὲ ὁμοιοκαταληξίας κοινὰς καὶ τετριμμένας, μὲ τομὰς συγχότατα ἀδοκίμους, μὲ χασμωδίας καὶ κακοφωνίας. Ἡ συνίησις καὶ ἐκθλιψις τῶν φωνηέντων, ἡ ἀποφυγὴ τῶν πολυσυλλάβων, ἡ προτίμησις τῶν ὀλιγοσυλλάβων, καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι καθιστᾷ ἔντονον καὶ μεστὸν ἐν-

νοίας τὸν στίχον, τὴν δὲ φράσιν γοργὴν καὶ εὐκαμπτον, εἶναι πράγματα ἄγνωστα ἐν τῷ δράματι τούτῳ. Ὁ πεζότατος ποιητὴς φροντίζει μόνον νὰ μὴ ἁμαρτήσῃ γραμματικῶς καὶ ἀδιαφορεῖ ἂν διαπράττῃ κακουργήματα κατὰ τῆς στοιχειώδους φιλοκαλίας ἐν τῇ χρήσει καὶ θέσει τῶν λέξεων, ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν φράσεων καὶ ἐν τῇ παρατάξει τῶν ἰδεῶν. Καίτοι δὲ γραμματισμένοι, ἔχει τὴν φράσιν ἀπελέκτων, τὴν δὲ γλῶσσαν μακαρονικωτάτην καὶ δὲν φοβεῖται τὸ γελοῖον τὸ ἐκ πάσης σελίδος ἐκπορευόμενον, διότι προδήλως δὲν τὸ αἰσθάνεται.

Προτιμᾷ τὸ ἵνα καὶ ὅπως ἀντὶ τοῦ νὰ τοῦ τόσον χρησίμου καὶ εὐκινήτου μορίου τῆς νεοελληνικῆς. «*Πρέπει ἵνα γίνῃ — ὠρκίσθησαν ὅπως σὲ διορίσουν. — Ἐρῶ τὸν Κωνσταντῖνον — Οὐδὲ γνωρίζει κἄν ὅτι τὸν ἐρῶ . . .*» Τίς θὰ ἔλεγεν, ὅτι θὰ εὕρισκετο σήμερον δραματοποιὸς τολμῶν ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν πλήρη αἰσθήματος φράσιν «*τὸν ἀγαπῶ*» μὲ τὴν μακαρονικὴν φράσιν «*τὸν ἐρῶ*», ἥτις οὐδὲν αἰσθημα παρᾶγει ἀλλὰ μᾶλλον σβῆνει; Ἐὰν εἶχε τὸ δυστύχημα ὁ ποιητὴς νὰ ἴδῃ τὸ δράμα του παριστανόμενον ἀπὸ σκηνῆς καὶ ν' ἀκούσῃ τοιαύτην αἰσθηματικὴν φρασολογίαν θὰ ἠσθάνετο τότε *τί τρέχει*, μὲ αὐτὸ «*τὸν ἐρῶ*», ἱκανὸν βέβαια νὰ σβῆσῃ πᾶσαν φλόγα ἐρωτικὴν, καὶ ν' ἀναψῇ ἄσβεστον γέλωτα.

Τὰ ἀναφορικά: ἦνπερ, ὄνπερ, δι' ἦσπερ, ἦ ἀναμιξ μετὰ ἐκεῖνος, ὁ ὁπίστος, ἐκεῖνην τὴν ὁποῖαν, ὁ ὁποῖος τοῦ ὁποῖου, ἰδίως διὰ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν ὡς εἶπον σοι, τότε λέγω σοι, *νῦν, τανῦν, ἐστί, εἰσὶ καὶ εἶναι, ἦν καὶ ἦτο, σκυλλίον, ὠτίον, ἐγγόνιον*, μὲ τὰ *μαλλιά μου τὰ λελυμένα!!* τὴν ὀφειλὴν ἀφοῦ εἶσαι, καὶ ἄπειρα τοιαῦτα καὶ χειρότερα πρόκεινται μαρτύρια ἀπειροκαλίας καὶ ἐλαττωματικοῦ γλωσσικοῦ συναισθήματος.

Ἐρωτᾶται ὁ Ῥωμαῖος ὡς ταμίης πόσον εἶναι τὸ ἔλλειμμά του καὶ αὐτὸς θέλει ν' ἀπαντήσῃ, ὅτι ἔφθασε τὸ ἑκατομμύριον. Ἡ ἀπλὴ αὐτῆ ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις ἐξαπλοῦται ὑδαρῶς καὶ ἀνουσίως εἰς δύο στίχους ὡς ἐξῆς:

— Εἶναι πολὺ τὸ ἔλλειμμα ἐκεῖνο τοῦ ταμεῖου;

— Φεῦ! στέκει ἔφιππον ἐπὶ τοῦ ἑκατομμυρίου.

προσθέτει δηλαδὴ λέξεις περιττὰς πέντε καὶ τὸ σχελιαστικὸν φεῦ! καὶ συγχρόνως μᾶς παρέχει δεῖγμα τομῆς ἀδοκίμου. Ἡ ἐκ τῶν βυζαντινῶν κληροδοτηθεῖσα εἰς τὸν ἡμέτερον κλῆρον φράσις «*τοῦ παρῖππεύσαντος μηνός*»

φαίνεται έμπνεύσασα τὸν δραματούργον νὰ παραστήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἔλλειμμα ἐπιπνον ἐπὶ τοῦ ἑκατομμυρίου.

Τὸ δὲ φεῦ! τὸ ἐξορισθὲν εὐτυχῶς ἀπὸ τῆς συγχρόνου νεοελληνικῆς ποιήσεως, εὔρε λαμπρὰν φιλοξενίαν εἰς τὸ δράμα τοῦτο διότι χρησιμοποιεῖται 1<sup>ον</sup> ὡς πρόχειρον παραγέμισμα τοῦ κεχηνότος ρυθμοῦ· 2<sup>ον</sup> ὡς ἔμβλημα πάθους τὸ ὁποῖον δὲν κατορθώνει νὰ γεννήσῃ ἢ φράσις.

Διὰ τὸ κενὸν τοῦ ρυθμοῦ χρησιμοποιεῖται πολλάκις τὸ ἐρωτηματικὸν τί; καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἀνάγκη ἐρωτήσεως, ὡς καὶ δύο ἄλλαι λέξεις εὐθὺς καὶ ἀμέσως, ἐκείναι ἀκριβῶς, τὰς ὁποίας ἐκφωνοῦν οἱ ὑπῆρται τῶν καφενείων εἰς τὰ προστάγματα τῶν θαμῶνων πρὸς ἐκδήλωσιν μᾶλλον πλατωνικῆν τῆς προθυμίας των, παρὰ πρὸς ταχεῖαν ἐκτέλεσιν τῶν αἰτουμένων.

Ἀφόρητον μέχρις ἀγανακτήσεως κατανατᾶ τὸ ὕφος του διὰ τῆς καταχρήσεως εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον τῶν ἀντωνυμιῶν αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτό, ἐκεῖνος, ἐκεῖνου κτλ. Ἐντὸς δέκα στίχων ἔχει τὸ θάρρος τῆς ἀσυνειδησίας νὰ παρατάξῃ ἔνδεκα τοιαῦτα. Ἰδοῦ ἐν δείγμα. Ὁ Οὐρβανὸς ὀμιλεῖ καὶ δίδει ὀδηγίας εἰς τὸν Ρωμαῖον πῶς νὰ ποτίσῃ ἢ Δάφνη διὰ ναρκατικῶ ὄλα τὰ πρόσωπα.

Ἰδοῦ διὰ τῆς Δάφνης σου αὐτῆς θὰ τοὺς ποτίσης ἐκ τούτου, ἐξ οὗ καὶ αὐτῆ θὰ πῆ. Καὶ ἴνα πεύσῃς αὐτὴν ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ὅπως τὴν ἀπατήσης, ὡς μαγικὸν ὑγρὸν αὐτῆ αὐτὸ νὰ παραστήσης ὅπερ τὸν ἐραστὴν αὐτῆς θὰ κάμῃ νὰ μισήσῃ τὴν δεσποσύνην, κ' ἐμμανῶς αὐτὴν νὰ ἀγαπήσῃ. κ' ἐνῶ ἡ Δάφνη ἀφ' ἑνὸς θὰ ἐνεργῇ ἐκεῖνα, σὺ ἀφ' ἑτέρου τὴν Ζωὴν νὰ καταπέσης, ἴνα σ' εἰσάξῃ εἰς τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει τοῦ κοιτώνος του ἐκεῖνου δὰ πλησίον κλπ.

Καὶ ἀλλαχοῦ (σ. 79) ἔτι φρικωδέστερον ἐντὸς 6 1/2 στίχων παρατάσσει δέκα. Ὑπάρχει καὶ στίχος ἐγκυμονῶν τριῖδυμα:

Ἐπόταν αὐτὴ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δράστου αὐτῆς γίνῃ!

Χεῖλην βαρβάρων καὶ ἀγρίων τῆς Πολυνησίας προφέροντα λέξεις ἑλληνικὰς δὲν παράγουν τόσον ἀηδῆ κακοφωνίαν, ὅσῃν οἱ γράφοντες τοιαύτας φράσεις ἐξηρθρωμένας καὶ ἀσθματικὰς, οἰκτρῶς ταλαντευομένας, ὡς χαλασμένον δίτροχον συρόμενον εἰς χαλασμένον λιθόστρωτον.

Οἱ χειρότεροι λωβηταὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι βεβαίως οἱ μακαρονισταὶ καὶ μεταξὺ αὐτῶν θέσιν διακεκριμένην κατέχουσιν οἱ με-

γάλοι καταχρασταὶ τῶν ἀντωνυμιῶν, οἱ αὐτοταί, διότι αὐτοτάς πρέπει νὰ τοὺς ὀνομάσωμεν. Καὶ δυστυχῶς τὸ νόσημά των εἶναι ὅπως διαδεδωμένον εἰς τινὰς τάξεις λογίων ὑπὸ μορφὴν ὅμως ἠπιωτέραν, καὶ μὲ χαρακτηριστὴν ἤτιον κακοήθη τοῦ λυμαινομένου τὸ παρὸν δράμα. Πόθεν τὸ αἷτιον τοῦ νόσηματος; Τινὲς τὸ ἀποδίδουν εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἐβδομήκοντα τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς καὶ εἰς τὴν Νέαν Γραφήν, ἀμφοτέρας πλήρεις αὐτολογίας, τὴν ὁποίαν ἀκούομεν ἐκ παιδῶν ἐκκλησιαζόμενοι. Ἴσως πρέπει ὀρθότερον νὰ λεχθῆ, ὅτι ὅπως ἡ ὑδροφοβία εἶναι σύμπτωμα ἀσφαλὲς τῆς λύσεως, οὕτω καὶ ὁ φόβος τῆς χρήσεως ἄρθρων ἀντὶ ἀντωνυμιῶν εἶναι σύμπτωμα βεβαίον τῆς λύσεως τῶν αὐτοτῶν.

Ἄλλὰ ὅπως ἐπὶ Ὀμήρου, οὕτω καὶ σήμερον ἐξακολουθεῖ ἢ τε λαλουμένη καὶ ἢ ἀπλῆ καθαρεύουσα νὰ μεταχειρίζεται τὰ ἄρθρα καὶ ὡς ἀντωνυμίας, πλὴν τῆς ὀνομαστικῆς. Διὰ τῆς τοιαύτης χρήσεως τῶν ἄρθρων καὶ διὰ τῶν πολυτιμοτάτων τῆς δημοτικῆς μορίων γὰ, μὲ, θὰ, ποῦ, μᾶς, σᾶς, ἀπέκτησεν ἡ γραπτὴ γλῶσσα ἐπιφθονον γοργότητα, εὐκαμψίαν, σαφήνιαν, συντομίαν, κυκλοφορίαν διαρκῆ μὲ τὸ γλωσσικὸν συναίσθημα τοῦ λαοῦ καὶ κατέστη γλῶσσα ζωντανὴ τῶν μεγάλων ὀμάδων, δι' ὧν τὸ ἔθνος ἐκδηλοῖ τὰς σπουδαιότερας λειτουργίας τῆς ζωῆς του.

Ἀντιφάρμακον κατὰ τῆς λύσεως εὐρέθη ὁ ὅρος αὐτῆς. Ἀντιφάρμακον κατὰ τῆς μέθης μετεχειρίσθησαν οἱ Σπαρτιάται τὴν μέθην τῶν Εἰλώτων. Κατὰ τὴν αὐτὴν μεθοδὸν εἶναι πιθανῶς θεραπευτὸν καὶ τὸ φοβερὸν νόσημα τῶν αὐτοτῶν. Ἡ σκέψις αὕτη μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἐπιμείνωμεν ἴσως πλέον τοῦ δέοντος ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ νὰ παραθέσωμεν τοὺς ἀνωτέρω στίχους. Ἐὰν ἡ δόσις τοῦ ὀρου ὀλίγη οὔσα δὲν φέρῃ ἀποτελεσμα, ἔχομεν ἑκατοντάδας ὁμοίων στίχων ἱκανὰς νὰ θεραπεύσωσι καὶ τοὺς λυσσώδεστάτους. Ὁ δραματοποιὸς οὕτω θ' ἀποδειχθῆ τοῦλάχιστον εὐεργετικώτατος πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ἂν ἀκόμη, ὡς φοβούμεθα, μείνῃ ὁ ἴδιος ἀνιάτως νοσῶν καὶ ἀδιόρθωτος.

Ἄλλη μορφὴ σχολαστικότητος, ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλαμβανομένης. εἶναι ἡ παράφρασις δημωδῶν πειραιμῶν. Τὴν γνωστὴν παροιμίαν «πῆγῃ νὰ βάλῃ φρύδια κ' ἔβγαλε μάτια» παραφράζει ὡς ἐξῆς:

Ὁ φίλος ἐρωτῶλητος ἀντὶ ὀφρῦς νὰ βάλῃ τὰς ὄψεις του αὐτοχειρὶ ἀμέσως θὰ ἐκβάλῃ.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔβγαλε καὶ τὰ δύο μάτια τῆς παροιμίας Ἔτερον·

Ὅστις ἐντὸς τοῦ μέλιτος τὰ δάκτυλα βυθίζει,  
ἐκβάλλων τούτα ἐξ αὐτοῦ ὅπως τὰ καθαρίζει,  
νομιζω μ' ἐπιμελείαν καὶ ὄρεσιν τὰ λείχει.

Πόσον ἡ τοιαύτη κωμικὴ μεταμφίσεις εἶναι ἀξία γέλωτος καὶ σατυρισμοῦ, ἀγνοεῖ μακαρίως ὁ παραφροστῆς. Δὲν θ' ἀνεγνώσθε βέβηχια τὸ Τίρι Λίρι τοῦ Ὀρφανίδου, ὅπου σατυρίζεται χαριέντως ἡ μετάγγις λαϊκοῦ ἄσματος εἰς ὑπεροκαθαρεύουσαν. Ἐν τὸ εἶχε ἀναγνώση, θ' ἀνεγνώριζεν ἑαυτὸν σατυριζόμενον πρὶν ἢ γεννηθῆ, πρὸ πεντήκοντα δηλαδὴ ἐτῶν, ὅτε ἐγράφη τὸ Τίρι Λίρι.

Ἄν δὲν ἤξευρες νὰ βράσης μακαρόνια,  
τί ἔξυες πολὺ τυρί;  
τὴν κακὴν σου τὴν ψυχρή;

Εἰ οὐκ ἔγνωκας μακαρονίους χρῆσθαι,  
τί ἂν ἔξεες τυρόν;  
τὸν κακόν σοι τὸν καιρόν!

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν στιχουργίαν, τὴν γλῶσσαν, τὴν σύνθεσιν, τὸ ὕψος καὶ τὰ σχετικὰ ἐλαττώματα. Ὡς πρὸς τὴν δραματικὴν τέχνην καὶ ἀξίαν δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τίποτε, διότι τίποτε δὲν ὑπάρχει.

Ἐλλειψίς παντελῆς τεχνικῆς οἰκονομίας. Οὐδεμία σκηνὴ ἀναγκαιῶς ἀκολουθεῖ τὴν προηγουμένην. Τὰ πρόσωπα ὅλα ἀνηθοποίητα μεταχειρίζονται τὸν αὐτὸν χαρακτήρα λόγου, ἐκτὸς τῆς Ζωῆς, γραίας θλαμηπόλου, ἀρεσκομένης εἰς παροιμίας καὶ ὀμιλοῦσας γλῶσσαν δημοτικὴν. Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς τετάρτης πράξεως ἡ σκηνὴ παριστᾷ τὴν αἰθουσαν ὑποδοχῆς τοῦ δεσποτικοῦ μεγάρου. Ἐκεῖ ὡς ἐν δημοσίᾳ πλατεῖᾳ περιφέρονται, εἰσέρχονται, ἐξέρχονται ἀσκόπως τὰ πρόσωπα, ὡς σκιαὶ ἐν Ἄδου, ὡς διαβάται μιᾶς ὁδοῦ· ἐκεῖ ὁ Οὐρβανὸς πηγαίνει κ' ἔργεται, καὶ ὡσαν νὰ εὐρίσκειτο εἰς ἰδικόν του οἶκον, σχεδιάζει δόλους, βυσοδομεῖ καὶ δίδει ὀδηγίας.

Ὁ Ρωμαῖος καὶ ὡς ἐραστὴς τῆς Μαρίας καὶ ὡς ἐλλειμματικὸς τοῦ ταμείου εἶναι ἡλίθιος ὑπνωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Οὐρβανοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον λέγει συχνὰ πυκνά, *εὐχαριστῶ λίαν, εὐχαριστῶ πολὺ*, ὡσάντις λαμβάνει ἀπάντησίν τινα ἢ ὀδηγίαν εἰς τὰς ἀπορίας του Βλακωδῶς καὶ ἀπαθῶς φθάνει μέχρι τῆς δολοφονίας, καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἔτι στιγμὴν ἐρωτᾷ ὡς παιδίον τὸν διδάσκαλον: «ποῦ πρέπει πλὴν νὰ πλῆξω αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀσφαλοῦς»;

Ἐπειδὴ δὲ τὰ πάντα διεξάγονται παρὰ τὰ εἰκότα, ἀφύσικα δηλαδὴ καὶ ἀπίθανα, οὐδαμοῦ κινεῖται τὸ ἐνδιαφέρον καὶ οὐδαμοῦ ἀναθρώσκει *ἀληθινὸν πάθος*. Καὶ αὐτὴ ἡ πανουργία τοῦ Οὐρβανοῦ μετέχει πολλῆς ἀπλοικότητος· διότι βλέπει τις καθαρά, ὅτι θὰ ἔματαιοῦτο ὁ σκοπός, ἐὰν ὅλα τὰ πρόσωπα, μὴδὲ τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς Εὐδοκίας ἐξαίρουμένων, εἶχον ἀπλῶς τὸν κοινὸν ροῦν. Νομίζει τις ὅτι τὰ πρόσωπα, καὶ πρὶν ἢ λάθῃσι τὸ περίφημον ναρκωτικὸν κατὰ τὴν τελευταίαν πράξιν, ἀπεφάσισαν ἐκ συμφώνου νὰ προσποιηθῶσι τὸν κωφὸν καὶ τὸν τυφλόν. Ἡ Μαρία ὑποδεχομένη τὸν Κωνσταντῖνον ἐξ εὐτυχοῦς πολέμου ἐκφράζει τὸν ἔρωτά της μετὰ τὴν φράσιν: *ὡς εὖ παρθένος*. Ὁ δὲ Οὐρβανός, συλληφθεὶς ὡς πρωταίτιος τῆς δολοφονίας καὶ μέλλων νὰ φονευθῆ, λέγει κατὰ τὴν τραγικὴν στιγμὴν:

Ἡ Δάφνη ἐστάθη  
αἰτία νὰ χαθοῦν τ' αὐτὰ μαζί μετὰ τὸ καλάθι.

Προδήλωσεν τὸ δράμα τοῦτο στερεούμενον τῶν στοιχειωδεδεστώτων γνώσεων καὶ κανόνων τῆς τέχνης θὰ ἦτο ἀνάξιον παντὸς λόγου. Ἐπρεπε, ρίπτοντες ἐν βλέμμα μόνον, νὰ τὸ ἀντιπαρέλθωμεν μετὰ σιωπὴν ρητορικωτέραν τῶν λεχθέντων.

Ἀλλὰ τὸ μέγα πλήθος γλωσσικῶν καὶ συγγραφικῶν ἀνομημάτων ἐπίσειεν ἡμᾶς νὰ ἐξάρωμεν αὐτὰ χάριν παραδειγματισμοῦ· διότι ὑποπεύομεν καὶ δικαίως φοβούμεθα, ὅτι δὲν παριστάμεθα μάρτυρες κρούσματος μοναδικοῦ, καὶ ὅτι μᾶλλον τὸ νόσημα τοῦτο ὑποτύφει ἀκόμη δυστυχῶς εἰς τινὰς τάξεις γραμματισμένων.

## 2ον < Ἡ τιμὴ τοῦ Ψαριανοῦ >.

Τὸ δράμα τοῦτο εἶναι δίπρακτον Ἀνελίσσεται μετὰ πολλὴν ζωηρότητα καὶ γοργότητα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ψαριανοῦ πλοιαρχοῦ καπετὰν Νικόλα ἐπανελθόντος μετὰ πάροδον δύο ἢ τριῶν ἐτῶν εἰς τὸ μέσον τῆς οικογενείας του κατοικοῦσας ἐν Κων/πόλει. Σκοπὸν εἶχε νὰ τελέσῃ τὸν γάμον τῆς κόρης του Ἐλένης μνηστευμένης ἤδη ἀπὸ δύο ἐτῶν μετὰ τὸν καπετὰν Ἀνδρέαν, Ψαριανὸν ἐπίσης καὶ ἀντικαθιστάμενος ὑπὸ τοῦ νεαροῦ γαμβροῦ του εἰς τὴν πλοιαρχίαν τοῦ ἀτμοπλοίου «Ἁγία Λαύρα», ὅπερ ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐκυβέρνα, ν' ἀφήσῃ πλέον τὴν πολύμοχθον ζωὴν τῆς θαλάσσης καὶ νὰ περάσῃ τὰ γεράματά του ἡσυχὰ κ' εὐτυχισμένα μετὰ τῶν τέκνων καὶ

τῆς γυναικός του, βλέπων τὴν χαρὰν εἰς τὰ πρόσωπα ὄλων καὶ ἀκούων τὰ τραγούδια των. ἀντὶ νὰ βλέπῃ καὶ ν' ἀκούῃ τρικυμίας πόντου ὀργιζομένου καὶ συριγμούς ἀγρίου βορρᾶ. Ἄλλὰ πέπρωται νὰ συναντήσῃ τρικυμίαν φοβερωτέραν ἐν τῷ οἴκῳ του.

Ἡ κόρη του Ἑλένη ἐν ἀγοίᾳ του εἶχεν εἰσαχθῆ ὑπὸ τῆς μητρός της εἰς γαλλικὴν σχολὴν καλογραϊῶν, διὰ νὰ μάθῃ γαλλικὰ καὶ ἀνυψώσῃ ἐαυτὴν καὶ τὴν οἰκογένειαν εἰς βαθμὸν πολιτισμοῦ ἀνώτερον. Πρῶτον δείγμα τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ ἦτο νὰ τιμηθῆ ὁ ταπεινὸς οἶκος διὰ τῶν ἐπισκέψεων τοῦ μεγάλου ἐφοπλιστοῦ Πανίδου ἰδιοκτῆτου τοῦ εἰρημένου ἀτμοπλοίου. Ἡ Ἑλένη ἤκουεν εὐαρέστως τοὺς ψευδαισθηματικούς λόγους τοῦ Πανίδου καὶ ἤρχισε νὰ συμπαθῆ τὸν Δὸν Ζουάν, ἐνῶ ἡ μήτηρ ἀνοηταίνουσα οὐδὲν μέτρον ἐλάμβανε πρὸς ἀραιώσιν τῶν ἐπισκέψεων, κολακευομένη ὅτι θὰ ἐγίνετο πενθερὰ τοιοῦτου πλουσίου. Δεύτερον δείγμα ἦτο ἡ ψυχρότης τῆς Ἑλένης πρὸς τὸν μνηστῆρα της Ἀνδρέαν, τὸν ἀνοικτόκαρδον νέον, τὸν εὐμορφάνθρωπον, τὸν τίμιον καὶ γενναῖον ναυτικόν. Ἡ εὐγενεὶα της δὲν κατεδέχετο νὰ γίνῃ σύζυγος τοῦ καπετάν Ἀνδρέα· ἀλλὰ μὴ τολμῶσα νὰ εἶπῃ πρὸς τὸν πατέρα της ὅ,τι ἐγνώριζεν ἡ μήτηρ της, συνεχάλυπτε τὴν ψυχρότητα καὶ τὴν δυσφορίαν διὰ συχνοῦ προσποιητοῦ πονοκεφάλου. Ὁ καπετάν Νικόλας πεπειραμένος, καὶ γνωρίζων νὰ βλέπῃ μέσα ἔς τὰ μάτια, ταχέως ἐννοεῖ τὰ συμβαίνοντα, ἀναγκάζει τὴν σύζυγόν του νὰ ὁμολογήσῃ τὰς διαθέσεις τῆς κόρης των καὶ γενναίως λαμβάνων τὴν ἀπόφασιν, ὅτι χάνει τοιοῦτον γαμβρόν ἀτέτιο Ἑλληνοπόυλο ποῦ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του φέρει ὄλην τὴν δόξαν τοῦ ἡσίου καὶ ὄλην τὴν τιμιότητα τῆς καταγωγῆς του», μετὰ μείζονος γενναιότητος αὐτὸς ἀναλαμβάνει νὰ εἶπῃ τὴν πικρὰν εἶδσην εἰς τὸν ἀγαπητὸν του Ἀνδρέαν, ὅστις ἐλάτρευε τὴν Ἑλένην. Ἐναγκαλίζοντες οἱ δύο πλοίαρχοι κλαίοντες, καὶ συντετριμμένοι ὑπὸ τῆς θλίψεως ὁ Ἀνδρέας σφίγγει τὴν χεῖρα τοῦ ἄλλου καὶ τῷ λέγει: «Καπετάν Νικόλα, μὴ λυπᾶσαι... Φεύγω ἀπόψε ἔς τὴν Ἀμερικὴ... Ζῆστε... εὐτυχισμένοι...» Καὶ οὕτω τελιώνει ἡ πρώτη πράξις μὲ τὰς τελευταίας σκηνὰς καλῶς προοικονομηθείσας καὶ ζωηρότατα διεξαχθείσας.

Διὰ τῆς δευτέρας πράξεως καθίστανται γνωσταὶ λεπτομέρειαι τινες τῶν αἰσθημάτων

τῆς κόρης καὶ τῆς στάσεως τῆς μητρός. Ὁ Καπετάν Νικόλας ἀγανακτεῖ ἐτι μᾶλλον εὐρίσκων ὅτι καὶ ὁ υἱὸς του ἐχάλασεν ἀπὸ τὸ περιβάλλον καὶ ἀποδίδει τὴν διαστροφὴν τῶν αὐστηρῶν ἡθῶν τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸ ὅτι δὲν εἶναι Ψαριανή. Μόνον τὴν μικρὰν του κόρην Ἀγνὴν ἀγαπᾷ· εἰ, αὐτὴν βλέπει ἀμείωτον ὄλην τὴν ἀγνότητα τῆς γενεᾶς του.

Εἶτα ἀκολουθεῖ μία σκηνὴ μεταξὺ πατρὸς καὶ κόρης πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἀμοιβαίων ἡθῶν καὶ φρονημάτων· ἐδῶ ὁ πατήρ ἐξορκίζει τὴν κόρην του ἐπὶ μιᾶς θαυματουργοῦ εἰκόνας, ὅπως βεβαιωθῆ, ὅτι κανὲν στίγμα δὲν ἐκηλίδωσε τὸ μέτωπόν της, τὴν οἰκογένειάν της· καὶ τελευταία σκηνὴ ἢ μετὰ τοῦ Πανίδου, ἐλθόντος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς ἐπίσκεψιν. Ὁ καπετάν Νικόλας ὑπερφάνως καὶ διὰ φράσεων ὁλονὲν σφοδρῶτερον ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν τέως προϊστάμενόν του τὸν ἀποκαλεῖ ἀνανδρον, ἀισχρὸν καὶ ἀσυνεϊδητὸν ἐκμαυλιστὴν εἰσάγοντα τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ἀτίμωσιν εἰς τὰς ἐντίμους οἰκογενείας καὶ ἐπὶ τέλους τὸν διώκει, ἐνῶ ὁ Πανίδης σχεδὸν ἄφρωνος καὶ δι' ὀλίγων λέξεων προσπαθῶν ν' ἀνακόψῃ τὸν αἰφνίδιον χεῖμαρρον τῶν ὕβρεων φεύγει λέγων: «Τί ἀγριάνθρωπος ποῦ εἶναι». Τὴν αὐτὴν ὁμως στιγμὴν ἀποφασίζει νὰ φύγῃ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν οἶκόν του καὶ ν' ἀρχίσῃ πάλιν τὰ ταξιδιά του. Ἴσως εὖρη τὸν Ἀνδρέαν, ἴσως ἐπιστρέψῃ μὲ αὐτὸν διὰ τὴν μικροῦλαν του, τὴν Ἀγνὴν· καὶ πίπτει ἡ αὐλαία, ἐνῶ ὁ καπετάν Νικόλας πλησιάζων πρὸς τὸ παράθυρον λέγει μὲ σπαραγμόν: «Θάλασσά μου... καλὸ μου κύμα... πικρὸ μου κύμα, ἀλλὰ τίμιον».

Ἡ γλῶσσα τοῦ δράματος εἶναι ἡ λαλουμένη μὲ πολλοὺς τύπους ἐκ τῆς δημοτικῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλοὺς τύπους τῆς ἀπλῆς καθαρῆς καὶ μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν δημοτικὴν. Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου καὶ διότι ἡ ὑπόθεσις διεξάγεται ἐν κόσμῳ ναυτικῷ, ὅπου φυσικώτερος βέβαια θὰ ἦτο ὁ διάλογος εἰς τὴν ἐπαμφοτερίζουσαν, δὲν ἐνομίσαμεν ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποκλείσωμεν τοῦ ἀγῶνος ἔργον, ἐρημνεύοντες ἄγαν αὐστηρῶς τὸν περὶ γλώσσης ὄρον ἐν ἄρθρῳ πρώτῳ τοῦ προγράμματος τοῦ διαγωνισμοῦ.

Πρόσωπα τοῦ δράματος εἶναι τὰ πέντε μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ πλοίαρχου, ὁ μνηστῆρ Ἀνδρέας καὶ εἰς μόνος ξένος, ὁ Πανίδης. Ἐὰν ὁμως ἐξαιρέσωμεν τὰ δύο τέκνα του Νίκου καὶ Ἀγνὴν, οὐδὲν εἰς τὴν δρᾶσιν μετέ-

γοντα, ὡς καὶ τὸν Πανίδην, ὅστις εἰς μὲν τὴν πρώτην πράξιν ἐμφανίζεται σχεδὸν ὡς βωβὸν πρόσωπον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν διδὲ μόνον διὰ τῆς παρουσίας του ἀφορμὴν εἰς μίαν δυνατὴν σκηὴν μονολογικῶς σχεδὸν διεξαγομένην ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου, περιορίζεται ἢ ὅλη δράσις μεταξύ τεσσάρων μόνον προσώπων ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τριῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ πράξει, ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ πλοιάρχου.

Ὁμολογητέον, ὅτι μὲ τόσον ἀπλᾶ μέσα, μὲ τόσον ὀλίγα πρόσωπα, ἄνευ ἐπινοίας ἐπεισοδίων καὶ περιπετειῶν καὶ ἐντες στενωπῶν ὀρίων χρονικῶν καὶ τοπικῶν, κατώρθωσεν ὁ δραματοποιὸς τῆς «Τιμῆς τοῦ Ψαριανοῦ» νὰ συγκρατήσῃ τὴν προσοχὴν, νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον, νὰ συγκινήσῃ πράγματι εἰς τὸ τέλος τῆς πράξεως καὶ νὰ εἰκονίσῃ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ πλοιάρχου τοιαύτην, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ λύσις. Ὁ διάλογος εἶναι πάντοτε ζωηρός, αἱ δὲ μικραὶ προτάσεις καὶ ἡ χαλαρὰ αὐτῶν σύνθεσις τὸν καθιστῶσι ζωηρότερον. Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ἔχων ἱκανὴν ἐμπειρίαν εἰς τε τὴν τεχνικὴν οἰκονομίαν ἐν γένει καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸν διάλογον καὶ εἰς τὴν ἀλληλουχίαν τῶν σκηνῶν. Ἐπειδὴ ὁμῶς ὅλον τὸ βῆρος τῆς δράσεως ἔριψεν ὁ συγγραφεὺς εἰς τοὺς ὤμους ἢ μᾶλλον εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ «Καπετὰν-Νικόλα», αὐτὸς γεμίζει ὅλον τὸ θέατρον καὶ διατελεῖ ὢν μόνος σκηνοκράτωρ. Οὕτως ἔμειναν διὰ τὸν θεατὴν σκοτειναὶ μερικαὶ ὀψεις τῆς ὑποθέσεως, ἄξιαι νὰ φωτισθῶσι δι' ἀπλέτου φωτός, ὅπως ἐξαρθῶσι αἱ ἀντιθέσεις τῶν χαρακτήρων, τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων μεταξύ τῶν τριῶν προσώπων, τοῦ πατρὸς, τῆς μητρὸς καὶ τῆς κόρης, καὶ συμπληρουμένων τῶν κενῶν ἐπέλθῃ σφοδρότερα ἢ συγκρούσεις τῶν ἀντιθέσεων, τὰ δὲ πάθη ἀναπτύξωσιν ὅλην τὴν δύναμίν των.

Λείπουν προφανῶς σκηναὶ μεταξύ μητρὸς καὶ κόρης, μεταξύ κόρης καὶ Πανίδου καὶ ἴσως μεταξύ μητρὸς καὶ Πανίδου ἢ καὶ τῶν τριῶν. Ἡ κόρη, ἣτις ἔπρεπε νὰ διαδραματίσῃ σπουδαῖον πρόσωπον, μένει εἰς τὴν ὑποσκίασιν μὲ ὀλίγα λόγια καὶ πολὺν πονοκέφαλον, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ μᾶς δεῖξῃ καὶ αὐτὴ τὴν τρικυμίαν τῶν παθῶν τῆς διὰ τρόπον πολὺ ἐμφαντικώτερον ἀπὸ τὴν μέθοδον τῆς ὀρκίσεως, ἣν ἐπενόησεν ὁ πατὴρ διὰ νὰ μαντεύσῃ τὸ εἶδος καὶ τὸν βαθμὸν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν παθῶν τῆς.

Οὕτως ἔχον, φαίνεται τὸ δράμα συνεπτ-

γμένον ἐπίτηδες, ὅπως τελειώσῃ σύντομα εἰς δυο πράξεις, ἢ ὅπως προφθάσῃ ἐν βίᾳ ὁ δραματοποιὸς νὰ τὸ δώσῃ ἐμπροθέσμῳ εἰς τὸν διαγωνισμὸν. Καὶ εὐλόγως δικαιουταὶ τις νὰ τὸ παρομοίωσῃ μὲ ὄργανισμὸν σφριγῶντα, ὅστις, αἰφνιδίῳ τι παθῶν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν, μένει ἀτελής καὶ στάσιμος. Δυναμέσθαι νὰ τὸ παρομοιώσωμεν καὶ μὲ μίαν μικρὰν καὶ ἀβαθῆ λίμνην, ὅπου οἱ σφοδρότεροι ἄνεμοι καὶ αἱ θύελλαι δὲν κατορθῶνουν νὰ ἐξεγείρουν κύματα. Τὰ κύματα ἔχουν ἀνάγκην βάθους καὶ ἐκτάσεως, ὅπως σχηματιζόμενα ἀναπτύχθωσιν εἰς μεγάλας γραμμὰς καὶ ἐκσπάσῃ μετὰ βοῆς συγκρουόμενα εἰς τοὺς βράχους. Ὅταν βλέπωμεν ἄφρον μόνον ὄχι ὁμῶς καὶ κύματα, μαντεύομεν ὅτι κάπου ἄλλοῦ μαινεταὶ ἢ τρικυμία. Παρόμοιόν τι συναίσθημα καταλαμβάνει τὸν ἀναγινώσκοντα τὸ δράμα τοῦτο· δὲν βλέπει κύματα τρικυμίας ἀλλὰ ἄφρον, καὶ αἰσθάνεται ἄνεμον, χωρὶς ν' ἀκούῃ τὴν βοήν.

### 3ον. «Τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς».

Θέμα τοῦ δράματος τούτου πρόκειται ἢ σύγκρουσις τῆς πατρικῆς ἐξουσίας πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς θυγατρὸς. Τὸ θέμα τοῦτο ἀπέτελεσεν ὑπόθεσιν προσφιλεστάτην τῶν ποιμενικῶν δραμάτων κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἐν Γαλλίᾳ καὶ πλείστων ἄλλων κωμωδιῶν νεωτέρων.

Εἰς ἐν ἀρχαῖον ποιμενικὸν δράμα τοῦ Ἄρδῦ ὁ Πάν τῆς μυθολογίας, εἰς ὃν παραπέμπεται ἡ λύσις τῶν συγκρουομένων τούτων δικαιωμάτων, ἀποφαίνεται ὑπὲρ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἢ ἀπόφασίς του ἀκυροῦται ὑπὸ τοῦ οὐρανόθεν καθιπταμένου ἔρωτος.

Ἐν τῷ προκειμένῳ δράματι μόνος ὁ ἔρωθ θὰ ἦτο ἀνίσχυρος νὰ νικήσῃ τὴν πατρικὴν ἰσχυρογνωμοσύνην καὶ θ' ἀπέληγεν εἰς τραγικὴν λύσιν διὰ τῆς αὐτοκτονίας τῆς θυγατρὸς, ἐὰν ὁ συγγραφεὺς δι' εὐφυοῦς ἐπινοήσεως δὲν εἰσῆγεν ἐπικαίρως καὶ ἐπιτυχῶς ἐν ἐπεισοδίῳ, τὴν ἀναγνώρισιν, ἣτις ἐντείνει τὸ δραματικὸν ἐνδιαφέρον, καὶ ἐν αἰσθημα ἀληθινὸν εὐγνωμοσύνης, τὸ ὁποῖον συγκινεῖ ἐν τῷ θεάτρῳ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ σπανιώτατα τὸ βλέπομεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Τὸ δράμα εἶναι τρίπρακτον καὶ ἐκάστη πράξις ἔχει ἰδίαν σκηνοθεσίαν. Κατὰ τὴν πρώτην, διεξαγομένην ἐν Βαθυρρύακι. ὁ Αἰμίλιος πτωχὸς ὑπάλληλος καὶ ἐραστὴς τῆς Ἐρμιόνης εἰσέρχεται περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὸν δασύσκιον κῆπον τοῦ ἐξοχικοῦ μεγάρου

τοῦ Δεάνδρου, πατρός τῆς Ἐρμιόνης Κάθεται ἐπὶ ἐδράνου παρὰ τὴν τεχνητὴν λίμνην, ἣν ὁ ποιητὴς θέτει εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ κήπου. Ὁ Βόσπορος ταραχώδης, ρίπτει τὰ κύματά του ἐπὶ τῆς προκυμαίας, ἢ σελήνη μεσουρανεῖ καὶ ἀπὸ τὸ δάσος ἀκούεται ἡ ἀηδὼν καὶ ὁ βύας. Ἡ δυσοίωνος φωνὴ τοῦ βύα ἐκκληπτέα ὡς σύμβολον κακῶν πρσαισθημάτων. Ὁ Αἰμίλιος περιμένει τὴν *λατρευτὴν* του, ἀνυπομονεῖ διὰ τὴν βραδύτητά της καὶ μονολογεῖ λυρικῶς: «Σὲ λατρεύω προσφιλῆς λίμνη μου, διότι ἐδῶ πλησίον ἤκουσα διὰ πρώτην φοράν ἀπὸ τὸ λατρευτόν της στόμα τὴν λέξιν «Σ' ἀγαπῶ» μίαν σεληνοφώτιστον νύκτα ὁμοίαν μ' αὐτήν. Καὶ τότε, ὡς τώρα, ἔλουζε τὴν χρυσὴν κόμην της εἰς τ' ἀργυρᾶ νερά σου, ὅταν ὡς νύμφην τὴν εἶδα εἰς τὴν ὄχθην σου ἰσταμένην καὶ δὲν ἠδυνήθην νὰ διακρίνω, ἐὰν τὰς παρειάς σου ἐχρύσωνε τὸ φέγγος τῆς σελήνης ἢ ἡ λάμψις τοῦ κάλλους καὶ τῶν ὀφθαλμῶν της...»

Ἡ *χρυσὴ κόμη* τῆς Ἐρμιόνης λουομένη εἰς τὰ ἀργυρᾶ νερά τῆς λίμνης, τὸ χρύσωμα τῶν *παρειῶν* τῆς λίμνης καὶ ὁ διαταγμὸς τοῦ ἐρωτολήπτου ποῦ ν' ἀποδώσῃ τὸ χρύσωμα αὐτὸ εἰς τὸ φέγγος τῆς σελήνης ἢ εἰς τὴν λάμψιν τοῦ κάλλους καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἐρωμένης ποῦ εἶδε παρὰ τὴν ὄχθην, εἶναι εἰκόνας ποιητικαὶ βεβιασμένα, τὰς ὁποίας οὔτε ἡ φύσις οὔτε ἡ ζωγραφικὴ δύναται νὰ παραστήσῃ, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ὁ θεατὴς οὐδαμῶς συγκινεῖται οὔτε ἄγεται κἂν εἰς συμπάθειαν, ἐκτὸς ἐὰν πρόκηται περὶ μελοδράματος, ὅπου ἡ μουσικὴ συγκαλύπτει πᾶσαν ἀτοπίαν εἰκόνων καὶ ἰδεῶν. Ὁ λυρισμὸς εἰς τὰ δράματα φέρει πάντοτε ζημίαν καὶ εἶναι ἐνδειξίς ἀδυναμίας τῶν ποιητῶν πρὸς εἰκόνας τῶν παθῶν τὰ πάθη καὶ μὲ τὰς ἀπλουστεράς λέξεις καὶ φράσεις δύναται νὰ παρασταθῶσι πολὺ ζωηρότερον καὶ ἀληθέστερον, ἀρκεῖ ἐπιτηδείως νὰ προχωρῇ ἡ δράσις μὲ τὸν ἀρμόζοντα ἐκάστοτε διάλογον.

Παρουσιάζεται ἐπὶ τέλους ἡ Ἐρμιόνη μὲ *λυτὴν* καστανήν κόμην καὶ φέρει τὴν κακὴν εἶδσιν ὅτι ὁ πατὴρ της ἐννοεῖ νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ μὲ τὸν υἱὸν πλουσίου φίλου του ἐν Ρωσίᾳ, ὅτι ὁ νέος οὗτος ἦλθε καὶ φιλοξενεῖται ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἀντιστάσεώς της ὑποπτευθέντες τὸν κρυφόν της ἔρωτα τὴν παραμονεύουν. Ζητεῖ λοιπὸν περὶ τοῦ πρακτεῦ τὴν γνώμην τοῦ Αἰμιλίου. Οὗτος κατ' ἀρχὰς

τὴν ἀπαλλάσσει πάσης ὑποχρεώσεως, τὴν προτείνει μάλιστα νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν πατέρα της, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀποφασιστικῇ ἀρνήσει τῆς Ἐρμιόνης ἐπικαλουμένης τοὺς ἀνταλλαγέντας ἐρωτικούς ὄρκους ὑποχωρεῖ μετ' ἀντίστασιν ἰσχυρὰν καὶ δέχεται τὴν πρότασιν της τὴν ἐνόρκως πάλιν βεβαιουμένην, ὅπως φύγωσιν ὁμοῦ εἰς Εὐρώπην. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ πατὴρ τῆς Ἐρμιόνης, φιλύποπος, ἐξῆλθεν εἰς τὸν κήπον καὶ συνέλαβε τὴν κόρην του μόνην. ἀλλὰ βέβαιος ὅτι δὲν ἦτο μόνη. Τὴν προσβάλλει δεινῶς μᾶτῃν ζητεῖ νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἀθλίου ἀπατεῶνος καὶ τὴν ἀπειλεῖ: «Πήγαίνε ἀμέσως εἰς τὸ δωμάτιόν σου, ἀπειθὲς τέκνον, θὰ σὲ ἀποδιώξω τῆς οἰκίας μου καὶ θὰ σὲ ἀποκηρύξω ἀπὸ τέκνον μου, ἐὰν τυφλῶς δὲν μὲ ὑπακούσῃς». Ὁ Αἰμίλιος κρυμμένος ὀπισθεν τῶν πυκνῶν θάμνων ἤκουσε τὰ πάντα καὶ λέγει περιλύτως: «Ὁ πατὴρ της μᾶς εἶδε· τετέλεσται· τὰ ἀπαίσια προαισθήματά μου ἐπηλήθευσαν». Καὶ προσηλώων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ πλησίον τῆς λίμνης ἐδράνου, ἐφ' οὗ ἐκάθηντο, ἀποτείνει πρὸς τὸ ἔδρανον τὴν ἐξῆς ἀποστροφὴν· «Χαῖρε, *προσφιλες μέρος*, ὅπου ἡ φωνὴ της ἐκελάδει εἰς τὰ ὦτά μου καὶ μὲ ἐδίδασκε τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν τελειότητα. Χαῖρε, τρισπόθητον *μέρος*, ἐνθα ἐτρύφησα εἰς ὄνειρα θεῖα, ἐνθα ἀπῆλαυσα τὴν ζωὴν, τὸν ἔρωτα, τὸν κόσμον, τὰ πάντα. Χαῖρε, καὶ *ζησον* καὶ σὺ τοῦ λοιποῦ, ὡς καὶ ἐγὼ μὲ τὰς ἀναμνήσεις σου». Καὶ πίπτει ἡ αὐλαία μὲ λυρισμὸν ἀστοχώτερον καὶ ψυχρότερον ἢ ἐν ἀρχῇ. Προδήλως ὁ Αἰμίλιος φέρεται καὶ ὀμιλεῖ μᾶλλον ὡς ποιητῆς ἀγαπῶν νὰ προσωποποιῇ τὰ ἄψυχα παρὰ ὡς ἐραστὴς ἐντρυφῶν εἰς τὰ ἔμψυχα.

Ἡ δευτέρα *πραξίς* μᾶς μεταφέρει εἰς Ταϊγάνιον. Ἐκεῖ μετέβησαν οἱ γονεῖς τῆς Ἐρμιόνης πρὸς τέλει τοῦ γάμου μετὰ τοῦ μνηστήρος Γεωργίου, υἱοῦ τοῦ μεγαλεμπόρου Λάμπρου· καὶ ἐν ᾧ αἱ οἰκογένεια προητοιμαζον μεγαλοπρεπῶς τὰ δῶρα καὶ τὰ τῆς τελετῆς, ἡ Ἐρμιόνη ἐτοιμάζεται ἀποφασιστικῶς νὰ δεῖξῃ δύναμιν βουλήσεως καὶ ἰσχυρογνωμοσύνην ἰσὴν πρὸς τὴν τοῦ πατρός της, καὶ ν' ἀποθάνῃ μὲ τὸ δηλητήριον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε παρ' Ἀθιγγανίδος.

Αἴφνης ἔρχεται εἰς Ταϊγάνιον ὁ Αἰμίλιος ἐντεταλμένος ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου του νὰ κανονίσῃ ἐμπορικὰς τινὰς διαφορὰς μετὰ τοῦ καταστήματος Λάμπρου. Κατὰ τὴν ἐν τῷ οἴκῳ ἐπίσκεψίν του ὑπέστη δύο σφοδρὰς συγ-

κινήσεις· μίαν ἐκ τῆς στιγμαϊαίας συναντήσεως τῶν βλεμμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς Ἑρμιόνης διελευσῆς πρὸ τῆς ἀνοικτῆς θύρας τῆς αἰθούσης, καὶ μίαν ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἐναγκαλισμοῦ τοῦ γέροντος Λάμπρου, ὅταν αὐτὸς ἀναγνωρίζῃ τὸν Αἰμίλιον ὡς υἱὸν πατρός, πρὸς ὃν κατὰ τὴν ἀφήγησίν του ὀφείλει τὸ πᾶν, τὴν τιμὴν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του· διότι ἐκ δικαστικῆς πλάνης τῶν ἐν Μασσαλίᾳ δικαστηρίων πρὸ πολλῶν ἐτῶν καταδικασθεὶς εἰς θάνατον καὶ μέλλων νὰ κατατομηθῇ ἐσώθη χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ πατρὸς τοῦ Αἰμιλίου Ὁ Λάμπρος ἐξ εὐγνωμοσύνης προσκλεῖ τὸν Αἰμίλιον ν' ἀφήσῃ τὴν Κων/πολιν καὶ νὰ μείνῃ παρ' αὐτῷ ἐν θέσει δευτέρου υἱοῦ· ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀρνήσει ἐκείνου προφρασιζομένου διάφορα προσθέτει καὶ ταῦτα: «Ἐὰν λάθῃς ἀνάγκην χρημάτων ἢ προστασίας, τὸ ταμειὸν μου εἶναι ἀνοικτὸν διὰ σέ, καὶ τὸ ὄνομά μου εἰς τὴν διάθεσίν σου».

Ὁ Γεώργιος, ὁ μνηστήρ, παρῶν κατὰ τὴν ὥραίαν ταύτην σκηνὴν τῆς ἀναγνωρίσεως, παρακαλεῖ τὸν Αἰμίλιον νὰ μείνῃ ὀλίγας ἡμέρας καὶ νὰ παραστῇ εἰς τὸν γάμον του ὡς παρὰνυμφος. ἀλλ' ἐκεῖνος πάλιν δικαιολογούμενος ἀρνεῖται καὶ ἀναχωρεῖ. Ἡ Ἑρμιόνη παρὰ τοῦ μνηστήρος ἀποροῦντος διὰ τὴν μελαγχολίαν της, ἣν ἐξηγεῖ ἐκεῖνος ὡς νοσταλγίαν, ζητεῖ τὴν χάριν καὶ ἐπιτυγχάνει νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Κων/πολιν, ὅπως ἐλεῖ τελευσθῆ ὁ γάμος. Καὶ οὕτω τελειώνει ἡ Β' πρᾶξις σύντομος, ὡς ἡ πρώτη.

Φρονοῦμεν ὅτι ἄνευ ἀνάγκης πραγματικῆς καὶ ἐπιβαλλομένης ἐκ τῆς ὅλης δράσεως ἐγένετο ἡ ἀμφοτερόπλους μετακινήσεις ὄλων τῶν προσώπων ἀπὸ Κων/πόλεως εἰς Ταϊγάνιον καὶ τανάπαλιν, καὶ ὅτι ἡ σπουδαία ἀλλαγὴ τῆς σκηνοθεσίας ἦτο ὅπως περιττή. Τὸ περιττὸν ἐν τῷ δράματι βλάπτει πάντοτε, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ νομικὸν ἀξίωμα αὐτῆς περιττὰ οὐ βλάπτει· διότι ἀφ' ἐνὸς ἐξασθενεῖ τὴν πιθανότητα, ἣτις μόνον διὰ λογικῶς ἰσχυρᾶς ἀλληλουχίας τῶν σκηνῶν γεννᾶται, καὶ ἀφ' ἑτέρου δίδει ἀφορμὴν εἰς παρασκευὴν σκηνῆς χρησίμου μόνον διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν ἐκ τῆς λοξοδρομίας εἰς τὴν προτέραν θέσιν. Ἡ τελευταία σκηνὴ ἐγγράφη ἀκριβῶς δι' αὐτὸν μόνον τὸν σκοπὸν ἄρα οὐ μόνον δὲν προσθέτει εἰς τὴν δράσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιβραδύνει μὲ ταξίδια ἀνωφελῆ.

Ἡ ἀλλαγὴ τῆς σκηνοθεσίας ἐπινοηθεῖσα χάριν τῆς σκηνῆς τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ

Λάμπρου καὶ τοῦ Αἰμιλίου, διατὶ νὰ μὴ γίνῃ ἐν Κων/πόλει; Ἐνταῦθα ἡ ἀναγνωρίσις ἡδύνατο φυσικώτερον καὶ πιθανώτερον νὰ τελευσθῆ, ἐὰν, ἀντὶ νὰ μεταβῇ ἡ μνηστὴρ οἰκογενειακῶς εἰς τὴν πόλιν τοῦ μνηστήρος διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου, ὅπερ ἄλλως τε ἐξαιρετικῶς συμβαίνει κατὰ τὰ ἡμέτερα ἔθιμα, ἤρχετο ἡ οἰκογένεια τοῦ μνηστήρος εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Περὶ τῆς τρίτης πράξεως, ἣτις εἶναι ἡ μακροτέρα, δυνάμεθα νὰ εἰπάμεν γενικώτερον ὅτι καλῶς παρασκευάζεται ἡ λύσις. Ὁ Ἐρως θριαμβεῖ ὄχι διὰ τῆς ἐκουσίας ἀπαγωγῆς, τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς ἡ Ἑρμιόνη προσέτιμα, εἶτα δὲ ἀποκρούει μετὰ μονόλογον ἀποκαλύπτοντα γενναίας ὀρμὰς καὶ φρονήματα, ἀλλὰ διὰ τῆς γενναίας ἀποφάσεως τοῦ μνηστήρος. Οὗτος ἐννοήσας τὰ συμβαινόντα γίνεται θερμὸς συνήγορος τοῦ Αἰμιλίου, ἀντικρούει τὰ δικαιώματα τοῦ πατρὸς ὡς παράλογα, γενναιοφρόνως παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὸν Αἰμίλιον τὸν ἐλέφ τοῦ Ἐρωτος δικαιούχον, προσφέρει εἰς αὐτὸν ἐξ εὐγνωμοσύνης 200,000 φράγκα διὰ νὰ ἀνατραπῇ τὸ παραλογώτερον ἐπιχείρημα τοῦ πατρὸς τῆς Ἑρμιόνης, ἦτοι τὸ τῆς πτωχείας τοῦ γαμβροῦ, καὶ γίνεται ἐπὶ πλέον καὶ παρὰνυμφος.

Σκηναὶ τινες, οἷαι ἡ 2α, ἡ 3η καὶ ἡ 4η, διεξάγονται ἀσθενέστατα. Ἡ διὰ τροφοῦ δεδομένη ἐπιστολὴ τοῦ Αἰμιλίου πρὸς συνέντευξιν νυκτερινὴν καὶ δραπέτευσιν δὲν εἶναι ἀξία τοιοῦτου ἐραστοῦ κατὰ τε τὸ ὕφος καὶ τὰς ιδέας. Ἐπίσης ὅπως περιττὴ καὶ ἐπιζημιωτάτη εἶναι ἡ ἐκ Παρισίων ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἑρμιόνην τῆς μικροτέρας ἀδελφῆς, ἣτις μαθητεύουσα ἐκεῖ γράφει συγχαρητήριον γάμου καὶ μεταξὺ τῶν εὐχῶν της παρενεῖρει ἠθικὰ παραγγέλματα, ὅτι θὰ προτιμήσῃ ν' ἀποθάῃ παρὰ νὰ φωραθῇ ἐνοχος ἐπὶ ἐλλείψει σεβασμοῦ πρὸς τὰς διδασκαλίσσας της καὶ ὑπακοῆς πρὸς τοὺς γονεῖς της! Ἡ Ἑρμιόνη μονολογοῦσα ὤφειλε τὰς γενναίας σκέψεις τὰς ὀδηγοῦσας εἰς τὴν τολμηρὰν ἀποφασίν τῆς αὐτοκτονίας νὰ ἀρυσθῆ ἐξ ἑαυτῆς, ἐκ τῆς πάλης τῶν ἐνδομύχων συναισθημάτων καὶ καθηκόντων της, καὶ ὄχι ἐξ ἐπιστολῆς μιᾶς μαθητρίδας ἔστω καὶ ἀδελφῆς. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης ταπεινοῦται ὁ χαρακτήρ τῆς Ἑρμιόνης καὶ συγχρόνως μειοῦται τὸ ἐνδιαφέρον κατ' ἴσον λόγον.

Καίτοι δὲ ὁμολογουμένως διὰ πλοκῆς ἐντέχνου προοδοποιοῦνται ἀντιθέσεις καὶ συγ-

κρούσεις σφοδραὶ προσώπων καὶ πραγμάτων πλήρεις ἡλεκτρισμοῦ πυκνωθέντος καὶ ἐτοιμοῦ νὰ κορυφώσῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ παραγάγῃ ἔκκρηξιν σφοδρὰν συγκινήσεως, ἢ συγκινήσεις ἐπέρχεται πράγματι, ἀλλὰ παρὰ προσδοκίαν μαλακῇ, μόλις ψαύουσα τὰ νεῦρα. Προσέτι ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι καὶ αἱ ὠραιότεραι σχετικῶς σκηναὶ περατοῦνται ταχύτερον τοῦ δέοντος· διότι παραμελεῖται ἢ ὑπόδειξις καὶ ἀνάδειξις μερικῶν ἀπόψεων τοῦ ζητήματος καὶ μερικῶν συναισθημάτων, ἐξ ὧν ἔπρεπε νὰ ἐμποτισθῇ ὁ διάλογος.

Ἄλλως τε παρατηρεῖται ἐν γένει ἀτονία τις ἐν τῷ διαλόγῳ. Αὕτη δὲ αὐξάνει ὁσάκις αἱ φράσεις καὶ λέξεις τῶν διαλεγομένων ἀφίστανται ἀρκετὰ ἀπὸ τῶν συνηθεστέρων ὁμοίων φράσεων καὶ λέξεων τῆς ὁμιλουμένης, π. χ. *ἔνεκεν τοῦ ὁποίου, ἐνταῦθα, ἐνθα*, ἀντὶ *ἐδῶ ποῦ, οὐδεὶς ἕτερος, ἀντὶ κανεὶς ἄλλος, οὐδὲν ἀντὶ τίποτε*. Νὰ σὲ ὑπανδρέυσῃ μετ' αὐτοῦ, ἀντὶ με αὐτόν. *Τί ἔχει οὗτος; ἀντὶ τί ἔχει αὐτός*.

Εὐτυχῶς διὰ μικρᾶς προσοχῆς καὶ ἀσκή-

σεως τὸ μειονέκτημα τοῦτο αἶρεται καὶ θὰ τὸ ἄρῃ βεβαίως ὁ δραματοποιός. Διότι ἀναντίρρητον τυγχάνει ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ δράματος δέον νὰ προσεγγίξῃ εἰς τὴν ὁμιλουμένην. Τούτο ἐλέχθη πρὸ 43 ἐτῶν ὑπὸ τῶν κριτῶν τοῦ Βουτσιναίου ποιητικοῦ ἀγῶνος, καὶ ἀποτελεῖ ἀλήθειαν ἀρκοῦντως παλαιωθείσαν, ὅπως γίνῃ ἀσπασιῆ ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

Καὶ ταῦτα περὶ τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου δράματος.

Ἦδη ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἐν τοῖς δραματικοῖς ἀγῶσι πρόκειται νὰ βραβεύωνται τὰ σχετικῶς προέχοντα, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι εἶναι εὐπρόσωπα καὶ διδάξιμα μετὰ τινος σχετικῆς ἐπιτυχίας ἀπὸ τοῦ θεάτρου, καὶ σταθμίζοντες τὰς τε ἀρετὰς καὶ τὰ πολλὰ μειονεκτήματα τῶν δύο κυρίως ἀγωνισθέντων δραμάτων, κρίνομεν ὁμοφώνως, ὅτι ὡς ἔχουσιν αὐτὰ δὲν εἶναι βραβευτέα.

Πεποιθήκαμεν ὁμῶς ὅτι ὁ προσεχὴς διαγωνισμὸς ἔσται θαυμάσιος εἰς κρείττονα ἔργα, ἄξια βραβείου πρὸς τιμὴν τοῦ τε νικητοῦ καὶ τοῦ Συλλόγου, ὅστις τελεῖ τὸν ἀγῶνα.

## Β'

### ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

Ἄναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΝΘ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 7ης Φεβρουαρίου 1910  
ὑπὸ τοῦ κ.

**ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΣΑΡΡΟΥ Δ. Φ.**

ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ

Ἄνερχόμενοι τὸ σεμνὸν τοῦτο βῆμα ὥπως ἐξαγγείλωμεν τὴν ἐπὶ τοῦ δευτέρου δραματικοῦ διαγωνισμοῦ κρίσιν, ἣν ὁ γεναρὸς Ἑλλ. Φιλολογικὸς Σύλλογος, προτάσει τοῦ Φιλολογικοῦ αὐτοῦ τμήματος, ἀνέθετο τοῖς κυρίοις Χ. Χατζηχρήσῳ, Ὁ. Ἀρδρεάδῃ καὶ ἡμῖν, δὲν κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ἐπαινέσωμεν καὶ αὐθις τοὺς σχόντας τὴν ἀγαστὴν ὄντως πρωτοβουλίαν πρὸς ἴδρυσιν καὶ ἐν τῷ κλεινοτάτῳ τούτῳ ἐθνικῷ ἡμῶν κέντρῳ τοιοῦτου κατ' ἐξοχὴν ἑλληνοπρεποῦς ἀγῶνος, οὐδὲ νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἀναμφισβήτητον ἀνυσιμότητα τοῦ ἀγῶνος τοῦδε, καθόσον μάλιστα ἔπραξε τοῦτο μετὰ τῆς διακρινουσης αὐτὸν χάριτος ὁ τοῦ πρώτου δραματικοῦ ἀγῶνος εἰσηγητής, ἀξιότιμος κ. Γ. Ἀποστολίδης. Ἡμεῖς προοιμιαζόμενοι

παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐφετινὴ συγχομιδὴ, ἀποτελουμένη ἐκ 14<sup>ων</sup> δραματικῶν ἔργων, ἀπέναντι τῶν 3<sup>ων</sup> τοῦ πρώτου ἀγῶνος, ὑπῆρξε σχετικῶς πλουσία, δυνάμεθα δ' εἰπεῖν καὶ ἰκανῶς εὐοίωνιστος, διότι ὑπὸ ποιωτικὴν ἔποψιν εἶναι οὐχὶ ἀνάξια λόγου, παρέχουσα τὴν χρηστὴν ἐλπίδα ὅτι μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς συγερᾶς λογοκρισίας καὶ τὴν ἐπανατέλλουσαν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου καὶ τῆς σκέψεως, θὰ καλλιεργηθῇ καὶ παρ' ἡμῖν εὐδοκίμως καὶ ὁ χέρσος ἀγρὸς τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας καὶ ἡ ἀναβλαστήσωσιν ἐν αὐτῷ εὖοσμα ἄνθη καὶ εὐθαλῆ δένδρα, παρέχοντα θαυμάσιον πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀπολαυσιν.

Ναί, εὐελπιστοῦμεν ὅτι καὶ τὸ τελειότατον τῆς ποιήσεως εἶδος, τὸ δράμα, θ' ἀναβιώσῃ



τέρπον, συγκινοῦν καὶ διδάσκον ἐν ταύτῃ, ἐν ἁρμονίᾳ πάντοτε πρὸς τὰ ἰδανικὰ τῆς ἡμετέρας φυλῆς. «Τὰ ἔθνη δ' ἐκεῖνα—ὡς λέγει καὶ ὁ *Γιραρδίνος*—ὧν ἡ μὲν λογοτεχνία διατηρεῖ πᾶσαν τὴν πρωτόγονον ἀγνότητα τῶν ἀδόλων φίλτρων, ἡ δὲ οἰκογένεια φυλάττει ἀναλλοίωτον τὸ τίμιον αὐτῶν καταπίστευμα, ἔχουσι διττὴν τὴν ἐκ καλῶν ἠθῶν καὶ ὠραίων λογοτεχνημάτων δόξαν».

Ἄς μὴ ἐπιλανθάνωνται δ' οἱ ἡμέτεροι δραματοποιοὶ ὅτι τὸ θέατρον πρέπει μὲν νὰ τέρψῃ ἀλλὰ καὶ νὰ διδάξῃ· διότι πάντως δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ ἡ δοξασία τοῦ *Nitse* καὶ τῶν Γάλλων *Παρασιακῶν* καθ' ἣν ἡ ποίησις δέον ν' ἀδιαφορῇ περὶ τῆς ἠθικότητος, ἀξιομένη ὑπεράνω τοῦ ἀγχοῦ καὶ τοῦ κακοῦ». Ὁρθότατα δὲ εἰς τῶν ἀρίστων νεωτέρων ἡμῶν λογοτεχνῶν, ὁ κ. *A. Βλάχος*, ἀποφαίνεται ὅτι «ἡ σκηνικὴ ζωογόνησις δραματικῶν ἔργων σκοπεῖ ἰδίως εἰς τὴν αἰσθητικὴν καὶ ἠθικὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ συναγειρομένου κοινοῦ, τὴν ἐξημέρωσιν τῆς καρδίας του, τὴν ἀναρρίπισιν τῶν γενναίων καὶ καλῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων, τὴν ἐκρίνωσιν τῶν κακῶν αὐτοῦ ἔξεων, τὴν περιστολὴν τῶν ἀγεννῶν αὐτοῦ ὀρμῶν. Ἀντικατοπτρίζουσα αὐτῷ διὰ τοῦ δράματος τὰς μεγάλας μορφὰς τοῦ ἔθνικοῦ του βίου, τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἐλπίδας ἢ τὰ πάθη καὶ τὰς κακίας, προβάλλει εἰς τοὺς ἀκροατὰς ἐκεῖνας μὲν εἰς μίμησιν, ταύτας δ' εἰς ἀποφυγὴν· ἀνελλίσσουσα δὲ πρὸ τῶν ὀρθακμῶν αὐτοῦ διὰ τῆς κωμωδίας τὰ κοινωνικά του ἐλαττώματα, τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ ἀσχημίας καὶ τὰ γελοιά του, διορθοῖ αὐτὸν ἀνεπαισθήτως, τὸν ἀνατρέφει κοινωνικῶς καὶ τὸν καθιστᾷ κρείττονα καὶ τελειότερον ἑαυτοῦ. Ὁ ἐξερχόμενος καλῆς δραματικῆς παραστάσεως ἀποκομίζει τὴν ἐνθύμησίν της, καὶ ἡ ἐνθύμησις αὐτῆ εἶναι μάθημα, εἶναι διδασκαλία του».

Μηδὲ νὰ παραπλανῶνται οἱ ἡμέτεροι δραματικοὶ συγγραφεῖς ἐκ τῶν διαθρυλουμένων ἐκαστοτε νέων κοινωνικῶν καὶ αἰσθητικῶν τάσεων διαφόρων ἐν τῇ Δύσει σχολῶν, ἔστω καὶ ἂν οἱ προεξάρχοντες τούτων φέρωσι τὰ πολυβόητα ὄνόματα τῶν *Zola*, *Daudé*, *Γκωιέ*, *Ίψεν*, *Δοστογιέφσκη*, *Τολστόη*, *Σούδερμαν*, *Χάουπτιμαν*, *Ροσιάν*, οἵτινες γεραιρόνται ὡς ἀπόστολοι νέας τέχνης. Κατὰ τῶν φιλοκαίων καὶ οὐγὶ πάντοτε ἀψόγων τούτων τάσεων καὶ ἐν Ἑσπερίᾳ διατυποῦνται κατακρίσεις ὑπὸ μυστῶν κορυ-

φαίων τῆς αἰσθητικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπιστήμης. «Ἡ τέχνη καὶ ἡ ποίησις τῆς αὔριον—λέγει ὁ *Μαξ Νορδάου* ἐπικαλούμενος καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Ρενάρ*—θὰ εἶναι κατὰ τὰ οὐσιώδη ὅ,τι ἡ ποίησις καὶ ἡ τέχνη τῆς χθιῆς, ἡ δὲ σπασμωδικὴ ἀναζήτησις νέων μορφῶν εἶναι ὑστερικὴ μόνον ματαιότης, παραφορὰ θεατρικὴ, καὶ ἀγυρτικὴ ἐθελοφημία».

Ὁ δὲ *Ἀδόλφος Στέρν*, ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει τῆς κλασσικῆς αὐτοῦ Ἱστορίας τῆς Γερμανικῆς Λογοτεχνίας, φρονεῖ ὅτι «ὅσον ἰσχυροτέρα τυγχάνει ἡ ἐπιφορὰ νέων ἰδεῶν καὶ ἰδανικῶν, τόσον στενωτέρον δέον ἵνα προσάπτηται ἡ ποίησις εἰς τὸ παλαιόν, ἀρχέγονον αὐτῆς ἔδαφος τῆς πραγματικότητος, καθ' ὅσον ἐφαρμόζεται μὲν καὶ εἰς τοὺς ποιητὰς ἡ ῥῆσις τοῦ ἀποστόλου «ἡμέτερα τὰ πάντα», ἀλλ' ἡ ἀποδοχὴ σκέψεων αἵτινες οὐδὲ ζωὴ ἐγένοντο, οὐδὲ εἰς ζωὴν μετατρέπονται, οὐδὲν ἐγκλείει ἐγγύον ποιητικῆς ἐπιδράσεως». Ἐπικρίνων δ' ὁ αὐτὸς τὴν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον κληροδοθηθεῖσαν νοσηρὰν ἐξάνθησιν τῆς Γερμανικῆς λογοτεχνίας, καὶ δὴ τῆς δραματικῆς, καὶ προσηκόντως χαρακτηρίζων τὴν στροβιλώδη κίνησιν, ἣν προουκάλεσαν καὶ ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ τῆς Γερμανίας ἐδάφους τὰ ρεύματα τοῦ *πραγματισμοῦ* (*naturalisme*), τῆς *φυσικοεπιστημονικῆς* ποιήσεως καὶ τῆς *συμβολικῆς τέχνης* ἀποφαίνεται ὡδε: «Χαρακτηριστικὴ δὲ ἕκαστον τῶν ρευμάτων τούτων ἦτο ἡ ἀποκλειστικότης καὶ τὸ ὑποθετικῶς ἀλάθητον αὐτοῦ, ἐνῶ αἱ ἀπλαῖ ἀλήθειαι, ὅτι ὁ κόσμος καὶ ὁ βίος τυγχάνουσι μείζονες, ἰσχυρότεροι καὶ πολυτροπώτεροι τῶν βλέψεων οἰκισθῆναι ποιετικῆς γενεᾶς, σχολῆς ἢ διευθύνσεως, ὅτι ὁ πρωτοτυπώτερος καὶ νεωτεριστικώτερος ποιητὴς προσκομίζει μόνον ἐλάχιστον μόριον νέας ζωῆς εἰς τὴν προϋπάρχουσαν, καὶ τέλος ὅτι νεωστὶ ἀποκτηθέντα καλλιτεχνικὰ μέσα ἐπαυξάνουσι τὸ κεφάλαιον τῶν ἤδη ὑφισταμένων, ἀλλ' οὐδὰ μὴ ἀπαλείφουσιν ἢ ἀναιροῦσιν αὐτά, (αἱ ἀπλαῖ αὐτὰ ἀλήθειαι, λέγει) ἐφάνησαν ἐπί τινα ἔτη λησμονηθεῖσαι καὶ ἀπολεσθεῖσαι, μέχρις οὗ ἀνέδυσαν καὶ αὐθις ἐκ τῶν στροβιλῶν ἀμέτρου ὑπερφερείας».

Ταῦτα λέγοντες οὐδαμῶς ἀποκρούομεν οὐδ' ὑποτιμῶμεν τὴν μελέτην τῶν νεωτάτων λογοτεχνικῶν καὶ δὴ τῶν δραματικῶν προϊόντων τῆς Ἑσπερίας. Ἄλλ' ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἀπομιμήσει αὐτῶν οἱ ἡμέτεροι δραματοῦργοι δέον νὰ μὴ ἐπιλανθάνωνται τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν

χαρακτήρος καὶ τῶν ἡμετέρων ἡθῶν. Διότι, ὡς παρατηρήθη καὶ ὑπὸ ἄλλων, ὁ ἡμέτερος βίος διαφέρει κοινωνικῶς κατὰ πολὺ τοῦ βίου ἄλλων ἔθνων, ὅθεν καὶ τὸ δράμα—ἐν τῇ εὐρείᾳ αὐτοῦ σημασίᾳ—ὅπερ κατοπτρίζει τὸν βίον ἐκείνων, δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀντικατοπτρίσῃ πιστῶς καὶ τὸν ἡμέτερον, ἂν δ' ἐπιχειρήσῃ τοιοῦτον κατοπτρισμὸν θὰ εἶναι πάντως ψευδὴς ἢ εἰκὼν καὶ προσποιητὴ ἢ πωράστασις.

Φρονοῦμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὅτι, πρὸς ἀνάδειξιν ἀληθῶν δραματοποιῶν καὶ παρ' ἡμῖν, ἀπαιτεῖται ἐν πρώτοις μὲν ἔνθεον ἱερὸν πῦρ—ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὡς πᾶς ποιητῆς οὕτω καὶ ὁ δραματικὸς *γεννᾶται* καὶ δὲν *γίνεται*,—εἶτα δὲ ἀρτία πνευματικὴ μόρφωσις, πρὸς ἣν ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ μελέτη τῶν ἐκλάμπρων ἀριστουργημάτων τῆς προγονικῆς ἡμῶν σοφίας καὶ ἐμπνεύσεως καὶ δὴ τῶν ἀθανάτων ἔργων τῶν δαιμονίων τῆς δραματικῆς τέχνης ἰδρυτῶν καὶ μυσταγωγῶν *Αἰσχύλου, Σοφοκλέους, Εὐριπίδου, Ἀριστοφάνους*. (Οὐχὶ δ' ὄλως ἀπόσκοπος τυγχάνει καὶ ἡ κατανόησις τῶν τεχνοκριτικῶν ἔργων τοῦ μεγάλου *Ἀριστοτέλους*, καὶ δὴ τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ, ἣν ὁ μὲν *Λέσιγγ* ἀνεκέρυττεν ἀλάθητον καὶ ἀναμάρτητον ὡς τὰ στοιχεῖα τοῦ *Εὐκλείδου*, ὁ δὲ *Γκαίτε* ὡς τὸ ὕψιστον τῆς διανοίας προῖόν.) Ἀπαιτεῖται παρακολούθησις τῶν εὐδοκιμωτάτων λογοτεχνημάτων τῆς ξένης φιλολογίας, ὡς λ.χ. τῶν ἔργων τοῦ *Σαίξπειρου, Γκαίτε, Σχιλλέρου, Κορνηλιου, Ραχίνα, Μολλιέρου, Οὐγγῶ* καὶ τῆς νεωτάτης ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ λογοτεχνικῆς ἐξελιξέως Προσαπαιτεῖται δὲ ἀπαραίτητως βαθεῖα ψυχολογικὴ παρατηρητικότης καὶ οὐχ ἥκιστα ὀξυδερκὴς καὶ ἀπηκριβωμένη μελέτη καὶ ἐμβάθυνσις ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ψυχῆς καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου.

Καὶ νῦν ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν ἔργων τοῦ παρόντος δραματικοῦ ἀγῶνος.

Τὰ εἰς τὴν ἡμετέραν κρίσιν ὑποβληθέντα δράματα φέρουσι τοὺς ἐξῆς τίτλους:

1<sup>ον</sup> *Οἱ δύο τάφοι.*

2<sup>ον</sup> *Ὁ τοκογλύφος.*

3<sup>ον</sup> *Ἡ δεκαπενταετής Μαρίνα.*

4<sup>ον</sup> *Ἔρως ἢ θάνατος.*

5<sup>ον</sup> *Ἡ πεθερά.*

6<sup>ον</sup> *Ἄνευ τίτλου* (Θεόφιλος ἢ Κασιανή).

7<sup>ον</sup> *Ὁ καλλιτέχνης.*

8<sup>ον</sup> *Ἡ θεία πρόνοια*

9<sup>ον</sup> *Ἡ δολοφόνος.*

10<sup>ον</sup> *Δαίμονες.*

11<sup>ον</sup> *Εἰκόνες* (ἢ Σπεῦδε βραδέως).

12<sup>ον</sup> *Ἡ σάπις βάρκες.*

13<sup>ον</sup> *Umana Comedia.*

14<sup>ον</sup> *Ελληνική.*

Τὰ ἔργα ταῦτα διηρέσαμεν, λόγῳ τῆς ποιότητος αὐτῶν, εἰς τρεῖς βαθμίδας. Εἰς τὴν κατωτάτην θέσιν ἀνήκουσι τὰ ἐξῆς πέντε.

1<sup>ον</sup> «*Οἱ δύο τάφοι*».

Δράμα εἰς πράξεις πέντε.

2<sup>ον</sup> «*Ὁ τοκογλύφος*».

Δράμα εἰς πράξεις πέντε.

Ἄμφότερα γεγραμμένα εἰς στίχους πολιτικούς ἀνομοιοκαταλήκτους, χωλούς, ὑπερμέτρους καὶ χασμωδιῶδεις, φαίνονται κατασκευάσματα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν κοινῶν ἀμαρτημάτων καὶ τῆς μορφῆς τῶν χειρογράφων. Τὸ πρῶτον τούτων φέρει ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τηλαυγῆ τὴν σφραγίδα τῆς καλαισθησίας τοῦ γράψαντος, οἰμῶζοντος τάδε:

«οὐδὲν 'ς τὸν κόσμον ἐπίδρα' ἄχ! τόσον ὀλεθρίως ὅσον ὁ ἀλκοολισμὸς φεῖ! εἰς τὴν κοινωνίαν».

Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου βεβαίως ἡμᾶς ὁ γράψας ὅτι ἀῆ ἐν λόγῳ ὑπόθεσις εἶναι γεγωνῶς καὶ πολλοὶ γινώσκουσιν αὐτήν», ἀγνοῶν βεβαίως τὸ στοιχειῶδες ποιητικὸν παράγγελμα «οὐκ ἀεὶ τέληθές καὶ εἰκός» ἢ ὡς ἔλεγεν ὁ *Boileau* «*le vrai peut quelque fois n'être pas vraisemblable*». Τα διδυμα ταῦτα δυσμορφώτατα ἐξαμβλώματα εἶναι προωρισμένα νὰ ταφῶσιν, ἄτε θνησιγενῆ, ὡς ἐμάντευσεν ἴσως καὶ ὁ δημιουργὸς αὐτῶν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ πρώτου· διὸ κρίνομεν ἄσκοπον νὰ εἴπωμέν τι πλεῖον περὶ αὐτῶν.

3<sup>ον</sup> «*Ἡ δεκαπενταετής Μαρίνα ἢ ἀποστροφή τοῦ γάμου καὶ ἢ εἰς δολοπλοκίας ἐμπεσοῦσα ἀθωότης*».

Ὁ συγγραφεὺς ἐκακοτέχνησεν εἰς δεκαπεντασυλλάβους ὁμοιοτελεύτους στίχους μυθιστόρημα, διαιρέσας αὐτὸ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν εἰς μέρη, ἅτινα καλεῖ πράξεις καὶ σκηνάς. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ παντελῶς ἐλλείπει ἡ ἐνόησις τῆς πράξεως, ἡ δραματικὴ ἠθογραφία καὶ ἡ γνῶσις τοῦ θεάτρου. Ἡ γλῶσσα βεβιασμένη, κακόζηλος καὶ πλήρης ἀφορητῶν ἐπαναλήψεων καὶ πλεονασμῶν εἰς οὓς ἐξαναγκάζει

καὶ ἡ ἀγωνιωδῶς ἐπιδικωκομένη ὁμοιοκαταληξία. Ἄν δὲ πρέπη καὶ ἀρετὴν τινα τοῦ συγγραφέως νὰ μνημονεύσωμεν, αὕτη εἶναι ἡ καρτερία μεθ' ἧς ἠγωνίσθη ὅπως ἐπικυζήσῃ τὸν ὄγκον τοῦ ἔργου του διὰ πλήθους στίχων, νοσούντων ὅμως ἀνιάτως, ὡς νοσεῖ θανάσιμως τὸ ὅλον κατασκευάσμα μετὰ τῆς ἡρωϊδος αὐτοῦ, ἣτις ἐκπνέουσα ἐκ φθίσεως εὐχεται τάδε ἐν τέλει :

«Εἶθε φυλάττοι ὁ Θεὸς ὑμᾶς ὅλας τὰς κόρας ἀπὸ βασάνους!... ἄς ἐγὼ μέχρις αὐτῆς τῆς ἡρας ὑπέστην!... καὶ ὑπέφερα!... ὀπόσας! καὶ ὀποίας! ἀπὸ τῶν δεκαπέντε μου ἐτών!... τῆς ἡλικίας» (!)

#### 4ον «Ἐρως ἢ θάνατος».

Δρᾶμα ἐν πεζῷ λόγῳ, εἰς πράξεις ἕξ· ἡ σκηνὴ ἐν Κ/πόλει.

Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο φαίνεται νεανικὸν γύμνασμα στερούμενον ὅλως δραματικῆς τέχνης. Πλήθος προσώπων, δρώντων ἐν τῇ καθ' ἑμᾶς κοινωνίᾳ, χαρακτηριζομένων διὰ τοῦ κυρίου ὀνόματος ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν, ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς δίκην «εἰδῶλων καμόντων», οὐδαμῶς δικαιολογουμένης τῆς παρουσίας των, ἀσυναρτησία δέ, ἀκατάσχετος φλυαρία καὶ περισσὴ κενολογία ἐν τῷ διαλόγῳ, ἐξ οὗ καὶ ὑπερέχει τὸ ἐν λόγῳ ἔργον τῶν ἄλλων δραμάτων τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὸν ὄγκον, ἔχον σύντροφον τὴν ἐν πολλοῖς ἐφάμιλλον αὐτῷ «Δεκαπενταετῆ Μαρίκαν».

#### 5ον «Ἡ πενθερά».

Δραμάτιον τρίπρακτον, εἰς στίχους ποικίλους, ἐπὶ τῇ βάσει λαϊκῆς παραδόσεως τῶν Προικονησίων, μετὰ πολλῆς σπουδῆς γεγραμμένον.

Ὁ πλοίαρχος Ἀριστίας ἐρᾶται τῆς Ἀρτακηνῆς Χρυσούλας, ἣν καὶ νυμφεύεται παρὰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς μητρὸς του Κρουστάλλως. Ἄμα δὲ τῇ ἀναχωρήσει αὐτοῦ εἰς τὴν ξενιτείαν ἡ πενθερὰ Κρουστάλλω μισοῦσα τὴν νύμφην καθιστᾷ ποιμένα τῶν προβάτων τοῦ οἴκου, ἀφοῦ τὴν ἠνάγκασε νὰ ἐνδυθῇ ἀνδρικήν περιβολὴν καὶ κείρῃ τὴν κόμην της. Ὁ Ἀριστίας ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ξενιτείας ἀναγνωρίζεται μετὰ τῆς συζύγου του, ἡ δὲ πενθερὰ ἀποθνήσκει ἐξ ἀποπληξίας.

Ἐπαινετὸς εἶναι ὁ συγγραφεὺς διὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ ὅπως δραματοποιήσῃ δημῶδη τῆς πατρίδος του παράδοσιν καὶ ἀλλαχοῦ ἀπαντῶσαν· ἀτυχῶς ὅμως ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ὅλως ἀτυχῆς καὶ ἀπειροτέχνης· ἡ γλῶσσά του εἶναι μὲν ζωηρὰ δημοτικὴ, ἀλλὰ κντέρεται καὶ εἰς χονδροειδεῖς βαναυσολογίας,

ἄς δὲν δύναται τις ν' ἀκούσῃ ἢ καὶ ἀναγνώσῃ ἀκόμη ἂν μὴ βύσῃ τὰ ὦτα καὶ τὴν ῥίνα (πρὸβλ. Πραξ. Α. σκην. 5' καὶ 7').

Ἐπερέχουσι τῶν ἀνωτέρω δραμάτων τὰ ἐξῆς τρία :

#### 6ον Τὸ ἄνευ τίτλου

σταλὲν εἰς τὸν δραματικὸν ἀγῶνα τετράπρακτον ἔργον, ὅπερ πάντως θὰ ὠνομάζετο *Θεόφιλος ἢ Κασιανή*.

Τὸ ἔργον τοῦτο προφανῶς συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρτίως δημοσιευθέντος μυθιστορηματος «*Κασιανή*», ἐξ οὗ παραλαβὼν τὰ κυριώτατα μέρη ἐστιχούργησεν ὁ συγγραφεὺς εἰς τριμέτρους ἰαμβικούς, ὧν πολλοὶ ὑπέρμετροι, χωλοὶ καὶ χασμωδιῶδεις. Τὸ δρᾶμα στερεῖται τοῦ ἀπαιτουμένου μεγέθους καὶ τῆς προσηκούσης ἐπιβολῆς· ἡ δὲ πλοκὴ καὶ λύσις αὐτοῦ ἄτεχνος καὶ ἄνοστος καὶ ὑπὸ σκηρικὴν δ' ἔποψιν πολὺ πενιχρόν. Ἡ γλῶσσά του δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη σοβαρῶν ἀμαρτημάτων<sup>1</sup>.

Εἶναι πολὺ λυπηρὸν ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ πολυθορόβῳ μυθιστορηματι τῆς Κασιανῆς, σχεδὸν ἐκπορνεύεται τὸ ἰδεῶδες σωματικὸν καὶ ψυχικὸν κάλλος τῆς πολυμνήτου καὶ ἀθανάτου παρθένου, ἣτις ἀποτυχούσα τῆς βασιλείας, διετέλεσεν ἄχραντος μέχρι τέλους τῆς βασιλείας της, ἀάσκοῦσα καὶ φιλοσοφοῦσα καὶ Θεῶ μόνῳ ζῶσα», ὡς βεβαιοῦσιν οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, καὶ ἣτις ἀναμένει τὸν ἄξιον δραματογράφον της, ὡς εἶχεν εἶπει καὶ ὁ ἀοιδίμος Δ. Βεργαράκης, ἀνεπιτυχῶς ἐν τῇ νεανικῇ του ἡλικίᾳ δραματογραφῆσας τὴν «*Εἰκασίαν*».

#### 7ον «Ὁ Καλλιτέχνης».

Δρᾶμα τρίπρακτον, μετ' ἐπιλόγου εἰς στίχους πολιτικοῦ ἀνομοιοκαταλήκτους· ἡ σκηνὴ ἐν Κερκύρᾳ.

Κυρία ἰδέα τοῦ δράματος εἶναι ἡ ἐν τῇ ἀνισότητι τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἀνύψωσις τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀτόμου ὑπεροχῆς ὑπεράνω τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς εὐγενείας. Ὁ πλούσιος Στέφανος μνηστεύει, τῇ συγκαταθέσει καὶ τῆς συζύγου του, τὴν θυγατέρα Ἰου-

1. ὠφέλες (πολλαχοῦ ἀντὶ ὠφέλιμον).— με ἰδοῦ.— τὸν ἐκλεισον.— οὐδὲλως μοι ὠφέλησαν.— καθὼς διέταξον.— δὲν ἔπαυσον —ἐγενον.— ἀντεμείφθη — κλωνεῖ, ἐκλώνισε.— βυθήσωσι.— ἐνήργησον.— πρόσεξον οὐδεὶς οὐδὲν νὰ μάθῃ.— ἐκεῖνο ποῦ διέταξον ἐκεῖνο καὶ θὰ κάμω.— νὰ μ' ἡμπορῆς.— σκέφθητι οὐχ ὑποκείμενος εἰς τὴν ὀρμὴν.— πέσασα εἰς τὸ μῖσος.— πρᾶξον τοὺς πόθους μου.— ὑπὲρ τῶν ἐπιγείων νόμων (=ὑπεράνω τῶν).

στίνην μετὰ τοῦ εὐπατρίδου φίλου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ Ἰουστίνη ὁμως ἀποκρούει τὴν ἀπόφασιν τῶν γονέων, ὅπερ ἀναγκάζεται ν' ἀνακοινώσῃ μετὰ λύπης τοῦ ὁ πατὴρ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, παρ' οὗ μανθάνει μετὰ φρίκης ὅτι ἡ Ἰουστίνη ἐράται ἐνός πτωχοῦ ζωγράφου *Φραγκίσκου*, πρὸς τὴν τέχνην τοῦ ὁποίου ὡς καὶ πρὸς πάντας τοὺς καλλιτέχνας μεγίστην ἀπέχθειαν αἰσθάνεται ὁ Στέφανος. Ὁ ἀποτυχὼν τοῦ πλουτοφόρου συνοικιστοῦ Ἀλέξανδρος προσβληθεὶς καταφεύγει παρὰ τῷ δεινῷ ξιφομάχῳ φίλῳ τοῦ Ἀντωνίου, ὃν πείθει, διὰ χρηματικῶν ὑποσχέσεων, ὅπως μονομαχῶν μετὰ τοῦ ζωγράφου τὸν φρονέσῃ· τὴν δὲ πρὸς μονομαχίαν εὐκαιρίαν παρεσκευάσασε δι' ἐπίτηδες δοθέντος χοροῦ προσωποδοφῶρων εἰς ὃν προσῆλθε καὶ ἡ Ἰουστίνη, σταλεῖσα ὑπὸ τῶν προσκληθέντων γονέων τῆς τῆ συνοδείας τοῦ φίλου Ἀντωνίου, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ζωγράφος ἐραστῆς, κληθεὶς διὰ πλαστῆς ἐπιστολῆς ἐκ μέρους δῆθεν τῆς ἐρωμένης. Ἀλλ' ἐν τῇ μονομαχίᾳ ὁ ζωγράφος φρονεῖ τὸν τε Ἀντώνιον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἐξ οὗ ὁ καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Στεφάνου συλλαμβάνεται καὶ ρίπτεται εἰς τὴν εἰρκτὴν. Ἡ Ἰουστίνη ἀσθενεῖ θανασίμως ἀναπολοῦσα τὸν ἐραστὴν ζωγράφον, μεθ' οὗ, ἀποφυλακισθέντος, ἀποφασίζουσιν οἱ γονεῖς—τῆς μητρὸς πολὺ πρότερον συγκαταθεθείσης—ὅπως νυμφεύσωσι τὴν πάσχουσαν κόρην των. Ὁ ζωγράφος ἐπανέρχεται παρὰ τῇ κλινῆρει Ἰουστίνῃ μεθ' ἧς ἀνταλλάξας συμπαθεῖς λόγους ἀναχωρεῖ ἀπελπισ βλέπων αὐτὴν διανύουσαν τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς φθίσεως. Τούτοις ἀκολουθεῖ ἐπιλογος τοῦ δράματος καθ' ὃν ὁ ζωγράφος θρηνηλογῶν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς ἐρωμένης τοῦ Ἰουστίνης δέχεται τὴν ἐπισκεψιν τοῦ πλουτοῦ πατρὸς τῆς Στεφάνου ζητοῦντος ν' ἀγοράσῃ ἀντὶ ὀσοῦδήποτε ποσοῦ τὴν μόνην ὑπάρχουσαν εἰκόνα τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰουστίνης, ἧς τὸν θάνατον νῦν μανθάνει ὁ ἀτυχὴς ἐραστὴς ζωγράφος, ὅστις συγκατατίθεται νὰ δώσῃ τὴν εἰκόνα, ἣν αὐτὸς ἐκαλλιτέχνησεν, εἰς τὸν Στέφανον, ζητῶν ὡς ἀντάλλαγμα τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας ἐκείνου πρὸς ἴδρυσιν ἀσύλου καλλιτεχνῶν. Ὁ Στέφανος συγκατατίθεται εἰς τοῦτο ὑπογράφων καὶ σχετικὸν ἔγγραφο, ὃ δὲ ζωγράφος ἀπέρχεται εἶτα ὅπως αὐτοκτονήσῃ εἰς τὸν τάφον τῆς ἐρωμένης του.

Ὁ μῦθος τοῦ δράματος τούτου ἐνδιαφέρων καὶ ἡ ἔφεσις τοῦ συγγραφέως πρὸς ἀνάπτυξιν

αὐτοῦ ἐπαινετή. Ἀτυχῶς ὁμως ἡ ἐκτέλεσις καὶ συνάρθρωσις ἐνέχει ποικίλα μειονεκτήματα. Τὸ δραματικὸν στοιχεῖον φρίνεται ἄτονον καὶ ἀσθενές. Οἱ διάλογοι πολλάκις μονότονοι καὶ σχινοτενεῖς· ἐν ταῖς ἐπανειλημμέναις ἐπισκέψεσι τῆς Ἰουστίνης εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ ζωγράφου καὶ τοῖς παραπόνοις αὐτῆς κατὰ τοῦ πατρὸς τῆς παρατηρεῖται πολλὴ πεζολογία, κοινοτοπία καὶ θεατρικὴ ἀπειρία. Ἐπίσης καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ ἀποχωρισμῷ τῶν ἐραστῶν ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς ἀνεπιτυχῶς ἐπειράθη νὰ μιμηθῇ τὸν ἐν τῷ Ἀρχισθηουργῷ (*Maitre de Forges*) τοῦ Ohnet ἀποχωρισμὸν τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Κλαίρης. Καὶ ὁ ἐπιλογος δέ, ὅστις ἐνέχει καλὴν ἰδέαν, χαλαρώτατα συνδέεται μετὰ τοῦ δράματος. Πολὺ ὁμως μείζονα πλημμελήματα ἐνέχει ἡ γλῶσσα τοῦ συγγραφέως, ἥτις εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον καθαρεύουσα ἀκατάστατος, ἀνορθοεπής, στρουφνὴ καὶ κακόζηλος, καὶ ἡ στιχουργία, οὕσα ἄτεχνος καὶ πού μὲν χασμωδῶδες, πού δὲ μετὰ συνιζήσεων.

8ον «*Ἡ θεία πρόνοια*».

Δράμα εἰς πράξεις τρεῖς, ἐν πεζῷ λόγῳ.

Ὁ υἱὸς τοῦ χαρτοπαίκτη *Καραμανώλη Ἰωάννης*, περιελθὼν εἰς διάστασιν πρὸς τὸν πατέρα του ἀναχωρεῖ τῆς πατρικῆς ἐστίας, εἰς Ἀμερικὴν, τῶν οἰκείων ἀπολεσάντων ὅλως τὰ ἔχνη αὐτοῦ. Μετὰ πάροδον εἰκοσαετίας πληροφορηθεὶς παρὰ μεταναστῶν ὅτι ἡ ἀδελφή του, ἣν εἶχεν ἀφήσει τετραετῆ, διατελεῖ εἰσέτι ἄγαμος, ἐνθυμεῖται καὶ τὸν παλαιὸν φίλον τοῦ *Λύσανδρου Χαλλίην*, δικηγόρον ἔγγαμον, πρὸς ὃν ἀγγέλλων τὰ καθ' ἑαυτὸν τον παρακαλεῖ νὰ φροντίσῃ περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ἀδελφῆς τοῦ *Λευκῆς*, ἧς θὰ στείλῃ τὴν προῖκα, πλούσιος γενόμενος ἐν Ἀμερικῇ, νὰ γνωρίσῃ δὲ καὶ εἰς τοὺς γονεῖς του ὅτι ζῆ. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀκούσας ἀναγινωσκουμένη ὁ ἐμπορομεσίτης *Πέτρος Μαριδάκης*, δηλοῖ ὅτι αὐτὸς ἀναλαμβάνει νὰ νυμφευθῇ τὴν *Λευκὴν*, ἣν θὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς *Καραμανώλη*. Ὁ *Λύσανδρος* ὁμως τὸν ἀποτρέπει λέγων ὅτι ἐκείνη εἶναι ἤδη μεμνηστευμένη μετὰ τοῦ φίλου τοῦ *Λαμπρινοῦ*, ἀλλὰ καὶ ἂν μὴ ἦτο αὐτὸς ὡς ἐντολοδόχος τοῦ ἀδελφοῦ τῆς θ' ἀπεδοκίμαζε τὸ μετὰ τοῦ *Μαριδάκη* συνοικεσίον. Ὁ *Μαριδάκης* ἀκούσας ταῦτα φεύγει σφύδρα κεχλωμένος. Ἐκ τοῦ διαλόγου τῶν ὑπηρετῶν τοῦ *Καραμανώλη* γίνεται γνωστὸν ἐν τῇ

Β' πράξει τοῦ δράματος, ὅτι ὁ Λυσάνδρος Χαλκίης ἐδολοφονήθη ὑπὸ ἀγνώστων καὶ ὅτι συνελήφθη ὡς ὑποπτος ὁ φίλος του Λαμπρινός, ἐραστής τῆς Λευκῆς, ἣν ἐζήτησε παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς εἰς γάμον ὁ πραγματικὸς μὲν ἀλλ' ἀγνώστος δολοφόνος τοῦ Χαλκίη, ὁ Μαριδάκης. Ὁ πατήρ συγκατατίθεται νὰ δώσῃ τὴν Λευκὴν σύζυγον εἰς τὸν Μαριδάκην, ἐκείνη ὅμως ἀντιτάσσει ἐπίμονον ἄνοισιν, συμφωνούσης καὶ τῆς μητρὸς τῆς. Ὁ Μαριδάκης ἐν τῷ μεταξὺ ἀλληλογραφεῖ μετὰ τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἰωάννου διὰ πλαστῶν ἐπιστολῶν προερχομένων δῆθεν ἐκ μέρους τοῦ Λυσάνδρου καὶ τῆς Λευκῆς, δι' ὧν τῷ συνίστα ἑαυτὸν ὡς γαμβρὸν του. Ὁ Ἰωάννης πιστεύσας ἤρχισε νὰ στέλλῃ τὴν προικὰ εἰς τὸν Μαριδάκην, ὅστις ἐπιμένει νὰ τελέσῃ πλέον τοὺς γάμους του μετὰ τῆς ἀποκρουούσης αὐτὸν Λευκῆς, ἣν πειρᾶται νὰ πείσῃ παρέχων πλαστὰς ἀποδείξεις, ὅτι ὁ ἐν τῇ φυλακῇ παλαιὸς ἐραστὴς τῆς εἶναι ὄντως ὁ δολοφόνος τοῦ Λυσάνδρου. Εἰς τὴν τέλει τῶν γάμων ἐκθιάζει καὶ ὁ πατήρ τῆς τὴν Λευκὴν, ἥτις μὴ συγκατατιθεμένη ἀποφασίζει ν' αὐτοκτονήσῃ. Κατὰ τὴν κρίσιμον ὅμως ταύτην στιγμήν ἐμφανίζεται ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεὸς ὁ ἐξ Ἀμερικῆς ἀδελφός, ὅστις ἐμποδίζει αὐτὴν γίνεσθαι δὲ ἡ μετ' ἐκείνου ἀναγνώρισις καὶ οὕτως ἐπέρχεται ἡ λύσις τοῦ δράματος διὰ τοῦ γάμου τῆς Λευκῆς μετὰ τοῦ ἀδίκως φυλακισθέντος ἐραστοῦ τῆς Λαμπρινοῦ καὶ τῆς συλλήψεως καὶ τιμωρίας τοῦ δολοφόνου καὶ ἀπατεῶνος Μαριδάκη.

Τὸ δράμα τοῦτο εἶναι σύντομον· ἔχει διάλογον κατὰ τὸ πλεῖστον λογικὸν μὲν καὶ σαφὴ ἀλλ' ἄνευ ἐξάρσεως, ἐννοίας δὲ κοινὰς καὶ πολλαχοῦ τετριμμένης. Βεβιασμένη καὶ ἄτεχνος πολὺ φαίνεται ἡμῖν ἡ Γ' πράξις, ἐν ἣ καὶ ἡ ἀπότομος ἐμφάνισις καὶ ἀναγνώρισις τοῦ ἐξ Ἀμερικῆς ἐπιστρέφοντος ἀδελφοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς, καθ' ἣν στιγμήν ἠτοιμάζετο ἐκείνη ν' αὐτοκτονήσῃ καὶ τὰ παρεπόμενα δὲ ἀψυχολογῆτως ἐξελλίσσονται· ὁ ἀδελφός, προτοῦ ἴδῃ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἀκόμη καὶ τὸν πατριὸν οἶκον, σπεύδει ἀμέσως εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας, παραγγέλλων τῇ ἀδελφῇ νὰ κρατήσῃ τὸν δολοφόνον καὶ ἀπατεῶνα Μαριδάκην, ἕως οὗ ἔλθῃ αὐτὸς μετὰ τῶν ἀστυνομίων, ἐνῶ ἠδύνατο καὶ ἡ χαρὰ τῶν γονέων ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ τοῦ ὡς ἀπολωλότος θεωρουμένου υἱοῦ νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ ὁ γάμος τῆς ἀδελφῆς, ὡς καὶ ἡ συλληψις καὶ τιμωρία τοῦ

Μαριδάκη νὰ διεξαχθῶσιν ἐντεχνότερον, ἐκτὸς ἂν ὁ συγγραφεὺς ἐνόμισεν ὅτι οὕτω χαρακτηρίζει: ἐπὶ τὸ ἀμερικανικώτερον τὸ ἦθος τοῦ ἀδελφοῦ, ὅπερ ὅμως ἀπίθανον. Ἡ γλῶσσα τοῦ ἔργου καθαρὰ καὶ ὀμαλὴ· ἀπαντῶσιν ὅμως κακὸς-ζηλοὶ τινες ἐκφράσεις καὶ ἱκανὰ γραμμικὰ λάθη<sup>1</sup>. Ὁ συγγραφεὺς συστηματικῶς καταργεῖ τὴν ὑπογεγραμμένην καὶ ἐκ τῆς ὑποτακτικῆς.

Ἀνώτερα τῶν ἡδῆ ἐξετασθέντων δραμάτων εἶναι τὰ ἐπόμενα ἔξ, ἐνέχοντα ἀρετὰς ἄλλα μὲν πλείονας, ἄλλα δὲ ἐλάττονας, πάντα δ' ἐμφαίνοντα προσπαθείας πρὸς συγγραφὴν ἀρτίων κατὰ τὸ δυνατόν δραματικῶν ἔργων.

### 9ον «*Ἡ δολοφόνος*».

Δράμα κοινωνικὸν σύγχρονον εἰς πράξεις τρεῖς, ἐν πεζῷ λόγῳ, ἐσπευσμένως καὶ δυσδιαγνώστως ἀντιγεγραμμένον. Ἡ σκηνὴ αὐτοῦ ἐν Ἀθῆναις.

Ἡ *Λέλα* χειράφετος καὶ μονογενὴς κόρη τοῦ πλουσίου χρηματιστοῦ *Πορφύρη*, ἐρᾶται ἐμμανῶς τοῦ χρηστοῦ ὑπαλλήλου τοῦ πατρὸς τῆς *Φαίδωνος*, ὅστις ἀποκρούει τὸν ἔρωτά τῆς, ἀναγκαζόμενος νὰ τῇ ὁμολογήσῃ ὅτι ἔχει δεσμευθῆ δι' ὑποσχέσεων πρὸς ἄλλην—τὴν *Βιόλαν*, κόρην οὐχὶ εὐπορον, ἥτις ἀνταγαπῶσα αὐτὸν ἀπέριψε τὰς περὶ γάμου προτάσεις τοῦ παρήλικος πλουσίου *Μερμύρα*, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἀπόρων γονέων τῆς. Ἡ *Λέλα* πνέουσα μένεα κατὰ τοῦ περιφρονησαντος τὸν ἔρωτά τῆς *Φαίδωνος*, διαβάλλει αὐτὸν παρὰ τῷ πατρὶ τῆς, ὅστις πάραυτα ἀπέλυσε τὸν νέον τῆς ὑπηρεσίας του ἀναπο-

1) Θὰ τὸν ἐστέλλατε τοὺς μάρτυράς σας, θὰ ἐξελέγετε τὸ ξίφος καὶ ἐν κανονικῶτάτῃ μονομαχίᾳ θὰ τὸν ἐδιορθίωνατε. — ὅπως κάλλιον ἐμοῦ γνωρίζετε. . . ὡς συνἀδελφός μου δὲ ποῦ εἶναι. — ἄς ξάπλωνες λιγάνι νὰ σε περάσῃ. — Πόσες φορὲς πιασθήκαμε καὶ τοῦ τὰ δάγηνος. — ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου ὡς κυριώτερον μέλημα σου φερᾶται ἡ ἀποκατάστασίς μου. — αἰρουμένης τῆς αὐλαίας (δός). — "Ἄλτ, ποῦ μᾶς τὴν πᾶς τὴν κλάρα (φρ.). — *Εἶχε* οὐδὲν καὶ ἐπειδὴ τόσοσ καιρὸν τὸν *εἶχον* χαμένον, ἀφοῦ τὸν *εἶχε* διώξει, καὶ ἐκεῖνος δὲν ἔδειχε νὰ σημεῖον ζωῆς.

Κατάχρησις τῆς μετ' αἰτιατικῆς συντάξεως τῶν ρημάτων: Μόνον ποῦ τὸν ἀντιλέγω πότε πότε. — δὲν με ἀπῆντησε (ἀντὶ μοι), τὸν ἐπρότεινα μονομαχίαν — θὰ τὸν δώσω καὶ τὴν εἶδῃσιν. — νὰ τὴν δεῖξω καὶ ἐγὼ (φρ. ἀπειλ.) θὰ μὲ κακοφανεῖ. — τὸν ἔγραφα νὰ φροντίσῃ. — ἰεροτιμώτερον. — πανυγυρίζε. — ἄρα καὶ ἄρα συγχέονται. — ἄραγε — σημεῖνε. — καννένα. — μεθ' ὀργῆς. — συνάλαγμα.

λόγητον· οίστρήλατος δὲ ἡ ἔκφυλος κόρη ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Βιόλας, ἐνθυμηθεῖσα ὅτι ἦτο ἀρχαία συμμαθήτριά της, μεθ' ἧς ὅμως οὐδεμίαν σχέσιν εἶχε μέχρι τοῦδε, καὶ ἱκανὰ περὶ χειραφείσας εἰποῦσα εἰς τὴν σεμνὴν κόρην, μανθάνει ὅτι ἐπίκειται ὁ γάμος τῆς Βιόλας μετὰ τοῦ Φαίδωνος. Ἐκεῖ εὐροῦσα εὐκαιρίαν ρίπτει φάρμακόν τι εἰς τὸ τέϊόν της καὶ τὴν δηλητηριάζει, μεθ' ὃ ἐπισκέπτεται τὸν Φαίδωνα ἐν τῇ οἰκίᾳ του ζητοῦσα συγγνώμην διότι τὸν ἐσυκοφάντησεν εἰς τὸν πατέρα της· ματαιῶς δὲ προσπαθῆσασα νὰ τὸν μεταπεισῇ εἰς τὸν ἔρωτά της ἀπέρχεται. Τὸν θάνατον τῆς Βιόλας ἀγγέλλει τῷ Φαίδωνι ὁ πιστὸς φίλος του Πέτρος, ὅστις τὸν παραλαμβάνει ἀπελπιν εἰς τὴν κηδεῖαν τῆς μνηστῆς του, μεθ' ἣν ἐπανέρχεται οἰκαδὲ ἐν μανιώδει καταστάσει ὁ Φαίδων, εἰς μάτην δ' ἡ μήτηρ του Μάρθα προσπαθεῖ νὰ τὸν πρᾶνῃ καὶ μάτη τὸ καταβιβρώσκον τὴν ψυχὴν του αἰτιον. Μετ' ὀλίγον ἐπισκέπτεται τὸν Φαίδωνα ὁ τέως προϊστάμενός του Πορφύρης, ζητῶν συγγνώμην διότι ἐπίστευσεν εἰς τὴν συκοφαντίαν τῆς κόρης του Λέλας, ἣτις νῦν, λέγει, εὐρίσκειται ἐν τῇ εἰρκτῇ, κατηγορηθεῖσα ὡς δολοφόνος τῆς Βιόλας, παρακαλεῖ δ' αὐτὸν νὰ εὐρωσι τρόπον πρὸς σωτηρίαν της. Ὁ Φαίδων τὸν ἀτενίζει ἀγρίως καὶ ἠλιθίως· ἐξεληθόντος δὲ τοῦ Πορφύρη μετὰ τῆς Μάρθας πρὸς εὐρεσίαν ἱατροῦ ὁ Φαίδων νομίζων ὅτι βλέπει ἱπταμένην εἰς τὰ οὐράνια καὶ καλοῦλοῦσαν αὐτὸν τὴν Βιόλαν αὐτοκτονεῖ. Φθάσασα ἡ δυστυχὴς του μήτηρ πίπτει ἀναίσθητος, ὁ δὲ Πορφύρης ἀπελπιστικῶς ὑψοῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν.

Τὸ δράμα δὲν στερεῖται ἀρετῶν ὡς πρὸς τὴν ἠθογραφίαν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς γλώσσης. Εἶναι ὅμως συντομωτέρα τοῦ δέοντος ἡ ἐξέλιξις του καὶ παρουσιάζει ἱκανὰς τεχνικὰς ἀτελείας, μονοτονίαν ἀπὸ σκηνηκῆς ἀπόψεως, πολλοὺς δὲ κοινούς τόπους ἐν τοῖς διαλόγοις. Λίαν βεβιασμένα φαίνονται τὰ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Λέλας εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Βιόλας καὶ ἡ δηλητηρίασις, ὡς καὶ τὰ κατὰ τὴν μανίαν καὶ τελευτὴν τοῦ Φαίδωνος, πρὸς ὃν ἡδύνατο νὰ προστρέξῃ καὶ ὁ πιστὸς αὐτοῦ φίλος Πέτρος· ἀτυχὴς δὲ καθ' ὅλα ἡ λύσις τοῦ δράματος ἐν ᾧ βλέπομεν ἀδίκως καὶ σκληρῶς τιμωρουμένους τρεῖς ἀθῶους. Τοιαύτην τιμωρίαν ὁ Ἀριστοτέλης χαρακτηρίζει οὐχὶ φοβερὰν οὐδὲ ἐλεεινὴν, ἀλλὰ μιανάν. Δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένον τὸ ἔργον καὶ

ἀνακριβειῶν καὶ κακοζήλων τινῶν ἐκφράσεων καὶ ἀνορθογραφικῶν<sup>1</sup>.

### 10<sup>ον</sup> «*Εἰκόνες*».

Δράμα κοινωνικὸν εἰς πράξεις τρεῖς, ὑπὸ τὸ ῥητὸν «Σπεῦδε βραδέως» ἐν πεζῷ λόγῳ.

Ὁ πλούσιος, ὠραίος καὶ ἀνεπτυγμένος ἀλλ' ἔκφυλος νέος *Κικῆς*, καίτοι ἔχει σύζυγόν νεαρὰν καλλίμορφον, μεμορφωμένην καὶ εὐγενοῦς καταγωγῆς, τὴν *Οὐρανίαν*, καὶ τέκνα, ἐν τούτοις καταλείπει τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν πολλάκις, μεταβαίνων εἰς τὸν οἶκον τῆς παλλακίδος *Λευκῆς*, ἧς ἐράται. Ἡ σύζυγός του τῇ προτάσει τῆς ἐξ Ἀμερικῆς ἐλθούσης χειραφέτου φίλης της *Λίλιαν*, ἀκολουθουμένης ὑπὸ τοῦ γραμματέως της *Μενελάου*, καὶ τῇ ἐγκρίσει τοῦ φίλου τῆς οἰκογενείας *Ὀρέστου*, γέροντος κοινωνιολόγου, μεταβαίνει μετ' αὐτῶν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ *Κικῆ* εἰς τὴν οἰκίαν τῆς παλλακίδος του. Πείσαντες δὲ διὰ φιλοδωρημάτων τοὺς ὑπηρέτας τῆς οἰκίας εἰσέρχονται καὶ κρύπτονται ἐν αὐτῇ· ἐπειδὴ δ' ὁ *Κικῆς* μετὰ τῆς ἐρωμένης καὶ ἄλλων προσκεκλημένων συνευθυμεῖ εἰς τὸν κῆπον τῆς οἰκίας, οἱ εἰσελθόντες μένουσιν ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐξ ἧς παρακολουθοῦσιν ἀθέατοι τοὺς διασκεδάζοντας, ἀναπτύσσοντας ἐν ταῦτῳ κοινωνικὰ ζητήματα καὶ δὴ τὸ τοῦ ἔρωτος, εἰσηγομένης πάντοτε τῆς ἀμερικανίζουσας *Λίλιαν*. Μετ' οὐ πολὺ ἀνέρχεται ὑπηρέτης, ὅστις ἀγ-

1. *Λέλα*... «καί τινες ἄλλοι φιλόσοφοι καὶ οἰκῶκοί, οἱ ὅποιοι ἀπακαλοῦσι τοὺς αὐτοκτονοῦντας δειλοὺς καὶ παράφρονas.

... «εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ συνάψῃ σχέσεις μετὰ τινος νέας τὴν ὅποιαν ἠγάπα καὶ ἀνηγαγᾶτο».

*Φαίδ.* Ὅλγιοι μῆνες ὑπελείποντο αὐτῷ πρὸς τοῦτο καὶ ἀνέμενον ἐναγωνίως τὴν ὥραν ταύτην.

*Φαίδ.* Ἔθετο τέρμα εἰς τὴν ζωὴν του... Δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ γυναῖκα ἐρῶσα ἀληθῶς καὶ ἄνευ συμφέροντος.

Ἡ φύσις ἐπροκίσει τὸσον τὸν ἄνδρα ὅσον καὶ τὴν γυναῖκα μετὰ τὰς αὐτὰς ὁρμὰς καὶ τὰς αὐτὰς ἀδυναμίας καὶ ἐν τούτοις ἡ γυνὴ ὑπερτέρα ἀναδεικνυομένη καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως καταστέλλει ταύτας.

*Φαίδ.* Ἔχω ὑποχρεώσεις ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον αὐτόν.

*Μάρθα.* Τί θ' ἀπογίνῃ ἡ γάμου ἂν πάθῃ τίποτε τὸ παιδί μου;

*Φαίδων* «Οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς της ἔκλαιον καὶ ἐγὼ ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου πέθανε, δὲν ἤμουν τίποτε κοντὰ της.

*ἀνάκλινδρον* (πολλόκις). — μάλιστα — προσπαθοῦμαι. — θὰ ἐδιορθώσαντο. — πυρεττός — κρουσταλένος. — προσκολῶν. — ἀποθῶν. — ἔχομε τὰ ἀγρὲ midi μας. — μιαικότα.

γέλλων ὅτι ἀναθάνει τις εἰς τὴν αἴθουσαν, τοὺς παρακαλεῖ νὰ ἐξέλθωσι καὶ κρυβῶσιν, ὅπερ καὶ ποιοῦσιν, ἐκτὸς τοῦ Μενελάου κρυπτομένου προχειρῶς ὑπὸ τινα τράπεζαν. Εἰσέρχεται ἡ παλλακὶς Λευκὴ μετὰ τινος ἐκ τῶν προσκεκλημένων ἐν τῇ εὐτυχίᾳ τοῦ κήπου, ἐρωτοτροποῦντος· τοῦτον ἀποφεύγουσα κατῆλπιν προσκρούει ἐπὶ τῆς τραπέζης, ὑφ' ἣν μετ' ἐκπλήξεως ἀνακαλύπτει τὸν ἄγνωστον Μενελάον, ὃν ὁ φίλος τῆς Λευκῆς συλλαμβάνει κραυγάζων, ἐνῶ ἐκεῖνος ἐζητεῖ βοήθειαν. Πάραυτα ἐμφανίζονται ὁ Ὀρέστης, ἡ Λίλιαν καὶ ἡ Οὐρανία, ἐπανέρχονται δ' ἐκ τοῦ κήπου καὶ οἱ λοιποὶ προσκεκλημένοι μετὰ τοῦ Κικῆ, ὅστις ἀπροσδοκῆτως εὐρεθεὶς πρὸ τῆς συζύγου του καὶ τῶν ἄλλων, καλύπτει ἐξ αἰσχύνης τὸ πρόσωπον. Ἡ σύζυγός του προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἐκ τοῦ αἴθουσι ἐν ᾧ κυλιέται, ἀλλ' ἡ παλλακὶς σύρουσα αὐτὸν τῆς χειρὸς ἀρνεῖται νὰ τὸν ἀφήσῃ, πρὸς ἐκπλήξιν πάντων. Ἐπειτα εἶτα ἡ τρίτη καὶ τελευταία πράξις ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κικῆ, ὅστις ὁμολογεῖ τῷ γέροντι φίλῳ Ὀρέστῃ ὅτι εἶναι ἔκφυλος καὶ ἀχρεῖος, ζητεῖ δὲ παρ' αὐτοῦ συμβουλήν τί νὰ πράξῃ· ἐπίσης ὁ Κικῆς ὁμολογεῖ καὶ εἰς τὴν ἐρωτότροπον καὶ ἐκπεφυσμένην μητέρα του Σμαρῶ ὅτι καίτοι ἀγαπᾷ τὴν σύζυγόν του θὰ ἐπεθύμει ὅμως νὰ εὐρίσκηται καὶ πάλιν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς παλλακίδος τοῦ Λευκῆς. Ἐν τῷ μεταξύ εἰσέρχεται ἡ σύζυγός του Οὐρανία μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀταραξίας, βεβαιούσα ὅτι λατρεῖν τὸν πατέρα τῶν τέκνων τῆς. Ἐν τῇ εὐτυχίᾳ τοῦ ὁποίου ἔγκειται καὶ ἡ ἀτομικὴ τῆς εὐτυχία. Ὁ Κικῆς καίτοι ἐκπλήσεται διὰ τὴν ἀφοσίωσιν ταύτην τῆς συζύγου του, ἥς εἶναι ἀνάξιος, δὲν λησμονεῖ τὴν παλλακίδα πρὸς ἣν ἐτοιμάζεται καὶ πάλιν νὰ μεταβῇ, ἀπαλλάσσεται ὅμως τοῦ κόπου τούτου διότι μετ' ὀλίγον ἐξεληούσης τῆς συζύγου του ἵνα κοιμῆσθαι αὐτῷ τὰς περὶ ἔρωτος σκέψεις τῆς, ἃς εἶχε γράψει, ἐμφανίζεται ἡ παλλακὶς προσπαθοῦσα νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν οἶκόν τῆς τὸν Κικῆν, ὅστις τῇ εἶχεν ὑποσχεθῆναι νὰ τὴν νυμφευθῇ. Ὁ Κικῆς ὁμολογήσας καὶ αὐτῆς τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτά του καὶ βεβαιώσας ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ μεταβῇ εἰς τὸν οἶκόν τῆς, τὴν παρακαλεῖ νὰ φύγῃ τάχιστα, ὅπερ καὶ ἔπραξεν ἡ παλλακὶς. Εἰσέρχεται ἡ Οὐρανία κατηφής, ἐρωτώσα αὐτὸν διατί δὲν συνώδευσε τὴν κυρίαν ἀναχωρήσασαν. Ὁ Κικῆς, οἰονεὶ ἀφυπνιζόμενος, γονυπετεῖ πρὸ τῆς Οὐρανίας ἥτις

ἐν τέλει συγχωρήσασα αὐτὸν συμβουλεῖ νὰ εἶναι ἀξιοπρεπὴς καὶ ὑπερήφανος· ἐναγκαλιζονται ἀλλήλους μετεχόντων τῆς χαρᾶς καὶ τῶν δύο τέκνων τῶν καὶ φωνοῦντος τοῦ Κικῆ «ἐνίκησας Οὐρανία μου θὰ μείνω μαζί σας».

Τὸ ἐλαφρὸν θεατρικὸν τοῦτο ἔργον φαίνεται πεποιημένον ὑπὸ λογίου εὐφροῦσι καὶ ἐντριβοῦσι εἰς τὰ τῆς νεωτέρας θεατρικῆς κινήσεως, δι' ὃ καὶ ὑπὸ σκηνηκὴν μάλιστα ἐποψιν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιτυχῆς. Δὲν ἐννοοῦμεν ὅμως κατὰ πόσον δύναται νὰ διδάξῃ καὶ ὠφελήσῃ τὰ ἡμέτερα ἦθη ἢ ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς σκηνης ἐξελιξίς τοιούτων χαλαρῶν καὶ ξένων πρὸς ἡμᾶς κοινωνικῶν ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν, καὶ κατὰ πόσον εἶναι ἀνεκτὴ καὶ ἐποικοδομητικὴ ἡ ἀτιμωρησία τοῦ ἐκφύλου καὶ διεφθαρμένου συζύγου καὶ πατρός, ὅστις τοσοῦτον ἐλαφρῶς καταρρίπτει εἰς τὸν βόρβορον τὴν ἀτομικὴν καὶ οἰκογενειακὴν του τιμὴν, καὶ ἡ ἀπάθεια τῆς προδιδομένης συζύγου, ἥς πολὺ ἀπιθάνον καὶ ἀψυχολόγητον εὐρίσκομεν τὸν χαρακτῆρα. Χαλαρὰ φαίνεται ἡ σύνδεσις τῆς Α' πράξεως πρὸς τὰς ἐπομείνας, βεβιασμένη δὲ ἡ εἴσοδος τῆς παλλακίδος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐγγάμου ἐραστοῦ τῆς, καὶ ἀπότομος ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Λίλιαν, τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς ἐκφύλου πενθερᾶς, τῆς ἐρωτοτροπούσης μετὰ τοῦ Μενελάου, οὗ ἀμυδρῶς διαγράφεται ὁ χαρακτῆρ. Ἀσαφῆς δὲ καὶ ὁ τίτλος τοῦ δράματος. Ἡ γλῶσσα τοῦ ἔργου κατὰ τὸ πλεῖστον εὐτονος καὶ ζωηρά· ἀπαντῶσιν ὅμως καὶ ἱκανοὶ ἀνώμαλοι καὶ κακοζηλότατοι συμφυρμοὶ καθαρῶντος καὶ δημωδεστέρου λόγου καὶ γραμματικὰ παραπτώματα <sup>1</sup>.

1 Οἶον: Ἐγὼ μεμπεμέκα μου δι' ἐσὲ περιεφρόνησα τὸ πᾶν.— νὰ σε πιάσω στὸ φάτο.— ἐγὼ ἀρέσω τοὺς τολμηρούς.— σκοπίζει τὸν ἰδῶτα τοῦ προσώπου του (δὲς)— ἦεις μοι διέφυγε — ἀγάπη μου σοὶ ζητῶ συγγνώμην.— θέλω ν' ἀφομοιωθῆς μὲ με καὶ μ' ἕνα σου φιλὶ νὰ φιλήσῃς.— ἐνεργῆ ἐπὶ τῆς καρδίας μου... δὲν δύναμαι ν' ἀντιδράσω ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ φῶς τῶν μαματιῶν σου — εἶναι ἀδύνατον μὴ γυναικα νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν δύναμιν.— δι' ἐσὲ.— τὸ ἄρωμα ὄπερ — ἀγαπίζου.— σὲ θαυμάζω, φίλη μου, καὶ διερωτῶμαι πῶς κατορθώνης νὰ συγκρατῆς ἑαυτήν.— ξεμουρουδιανες πιά.— Δὲν ἔχω καὶ ἐγὼ λίγο χατήρι; ἦδη, ὡς βλέπεις εἶμαι ἡρεμος, θέλω νὰ ξεσκάσω ἡσμονούσα — ἡμποροῦμε νὰ μάθωμε.— νὰ γελᾶσω ἀπ' τὴν καρδίαν — μᾶτια πλήρη εὐ υἴας.— ἦεις σὲ ὀλιγο ἐπιφέρει τὸν κόρον καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν — ἐπωφελείσαι τῆς κουτεμάρας ἄλλων.— ἕνα μόνον μπάρο.— σὲ βεβαιῶ μεμπεμέκα μου.— θεμελιοῖ.— σὲ ὀλιγο θὰ με μισήσετε. Τόση εἶναι ἡ ἐν τῷ νῶ μου σύγχυσις ὥστε..

11<sup>ον</sup> «*Δαίμονες*».

Δράμα εἰς πράξεις τέσσαρας, εἰς στίχους τριμέτρους ἰαμβικούς, πολὺ ἐσπευσμένως γεγραμμένον ἐπὶ χάρτου κιτρίνου καὶ λαν δυσανάγνωστον.

Οἱ *Δαίμονες Τρομῶν* καὶ *Σταφὰλ* καὶ ἡ *Νηρηΐς Φιλοήλη* φθονήσαντες τὸν ἔρωτα τοῦ *Ἡρακλείου* καὶ τῆς *Ἰκασίας* τοὺς ἐχώρισαν ἐτοιμαζομένους νὰ τελώσωσι τὴν στέψιν των. Καὶ ἡ μὲν *Ἰκασία* ἄλουσα ἐγένετο ἑταῖρα πλουσίου χαρτοπαίκτη, τηροῦσα ἐν τῇ ψυχῇ της φλογερὸν τὸν ἔρωτα τοῦ μνηστῆρός της, ὁ δὲ *Ἡράκλειος*, ἀναζητῶν αὐτὴν ἔφθασεν ἐλαυνόμενος ὑπὸ πειρασμοῦ εἰς τὴν κορυφὴν βράχου, ἔνθα εὐρὼν χρυσοῦν σταυρὸν ἀπεφάσισε ν' ἀσκητεύσῃ. Πολὺ βραδύτερον, τῇ ἐπιδράσει πάλιν τῶν δαιμόνων, μετὰ περιπετειᾶς ἐξελιττομένης ἐν τῷ δράματι, ἀνευρίσκουσι καὶ ἀναγνωρίζουσιν ἀλλήλους ὁ *Ἡράκλειος* καὶ ἡ *Ἰκασία*, δοξάζοντες ἐπὶ τούτῳ τὸν Χριστόν.

Περὶ τὸν μῦθον τοῦτον πλέκεται δράμα ἐνέχον πολλὴν μυστικοπάθειαν καὶ καταδεικνύον εὐφάνταστον καὶ εἰδήμονα τοῦ θεάτρου συγγραφέα, ἐφ' οὗ ἐπέδρασε πολὺ ὁ *Φάουστ* τοῦ *Γκαίτε*, ὃν πολλαχοῦ μιμεῖται ὡς πρὸς τὰς εἰκόνας καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἥθους τοῦ *Ἡρακλείου*, τῆς *Ἰκασίας* καὶ τῶν *Δαιμόνων*. Τὸ ἔργον παρουσιάζει μεγάλην εὐκίνησιαν ἢ στιχομυθία του ρέει. Δὲν ὑπάρχουσιν οἱ καταπονοῦντες μονόλογοι καὶ οἱ μονοτονοὶ διάλογοι. Ἐπιτυχῶς ἐν τῇ *Α'* πράξει ἐμιμήθη τὸν

ἀπὸ τόσης ὥρας κάθημαι ἐδῶ... αὐτὸ θὰ ἦτο τρέλλα... μ' αὐτὸ τὸ χέρι μου.— ἐνόμισα τῇ εὐγενεῖ ἐπεμβάσει σας — ὁ γνός σου εἶναι ἕνας τσακπίνης.— γιαγιάκα μου αἱ μαμάδες αἱ περισσότεραι διδοῦν.— αἱ δασκάλοι.— σὰν φυλάργυρος ὅστις χαϊδεύει στὸ σκότος.— μαμὰ ἄφενέ μς... τὰ παιδιά μου.— ἡ μητέρα ἐνδείκνυται ὡς ἡ καλλιτέρα παιδαγωγός.— δὲν ἔμπορεῖ τις νὰ κάθηται ἀπ' τὸ πρωτὸ ὡς τὸ βράδν.— Μπᾶ γούκα μου ἐσένα θὰ οὐ πνίξω μὲ φιλιά.— θά με κατελάμβανε ἀπελπισία.— αὐτὸ τὸ τίκ τὸ ὁποῖον παρετηρήσατε.— καθ' ὃν χρόνον λαμβάνει χώραν ἡ προηγηθεῖσα συνδιάλεξις μεταξὺ Ὀρέστη καὶ Σμαρῶ.— μετὰ μερικὰς ἡμέρας.—

Εἶναι πολὺ ὥρα — ἐν ἐπεχείρητις — νὰ εἰδῶ. — νὰ στείλλετε — ἄγγελος. — πιάστικες. — Αἱ περισσώμεναι μετοχαὶ εἰς-ων ὀξυτονοῦνται: ὑπομειδιῶν, ἀκολουθῶν, φουτοβιών, παρακαλῶν, ζητῶν, μονολογῶν, διευθετῶν, παρατηρῶν, ὀμιλῶν, ὑπομειδιῶν. — Ἄσματος, λειποθυμῶ, λειπόθυμος — σπασμοδικῶς. — ἡ γυναικεῖα. — ἐστραμμένα. — ἐκαλιέργουν. — ἀμφίροπον. — ἀφοσιωμένους. — τὴν ἡῶ. — διεστραμμένους. — ν' ἀργίση. — ἡ τελευταία βραδύα πῶς συντρογώμεν.

*Σαῖλωκ* τοῦ *Σαίξπείρου* ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἑβραίου *Σαμουὴλ*. Ἄλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ δράματος ἀσαφὴς καὶ τὰ πράγματα ἀπίθανα καὶ φαντασιώδη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐξ οὗ καὶ δὲν δύναται νὰ συγκινηθῇ ὁ θεατῆς. Διότι, ὡς λέγει καὶ ὁ *Boileau*, «l'esprit n'est point ému de ce qu'il ne croit pas», συνιστῶν ὁ αὐτὸς ὅπως «μηδὲν ἀπίθανον παρέχεται τῷ θεατῇ» Ἡ ἀπὸ σκηνικῆς ἀπόψεως ὁμως ἐλκυστικὴ ποιητικὴ τοῦ ἔργου τούτου συγκρατεῖ κυρίως τὴν προσοχὴν Μυστηριώδης μὲν ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν περιπαθῶς ἀγχιπωμένων *Ἡρακλείου* καὶ *Ἰκασίας* καὶ ἡ προσφυγὴ τῆς δευτέρας εἰς τὸν ἑταιρικὸν βίον· διὰ τοῦτο ἴσως ὁ ποιητῆς ἀνέμιξε τοὺς δαίμονας ἀπομιμούμενος τὰ μεσαιωνικὰ μυστήρια. Χαλαρὰ φαίνεται πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ δράματος πράξεις ἢ πρώτη, ἢς πρόσωπά τινα, καὶ δὴ ὁ ἑραστής τῆς *Ἰκασίας* χαρτοπαίκτης *Ἰάκωβος*, εἰ, οὐ τὴν ἑπαυλιν ὑπόκειται ἢ *Α'* καὶ *Δ'* πράξις, ἀποτόμως ἐκλείπουσιν.

Ἡ γλῶσσα τοῦ ἔργου κατὰ τὸ πλεῖστον καθαρεύουσα μετ' ἀποκλίσεων πρὸς τὴν καθωμιλημένην οὐχὶ πάντοτε εὐαρμόστων.<sup>1</sup>

Ἡ στιχοουργία εἶναι πολλαχοῦ πλημμελής. Στίχοι ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν εἶναι χωλοὶ ἢ ὑπέρμετροι, πολλοὶ δὲ χασμαδιώδεις. Ὁ συγγραφεὺς δὲ ἔσθθε φαίνεται πολὺ ὑπ' ὄψιν τὸ ἀξίωμα καθ' ὃ ἀδύναται τις νὰ εἶναι ποιητῆς καὶ μὴ γράφων εἰς στίχους, δὲν δύναται ὁμως νὰ λογισθῇ ποιητῆς ὁ κατασκευάζων ἀτέχνους καὶ πενιχροὺς στίχους».

Ὡς δεῖγμα τοῦ ἔργου ἔστωσαν αἱ δύο τελευταῖαι αὐτοῦ σκηναί.

## Σκηνὴ προτελευταία τοῦ δράματος.

Σταφὰλ (δαίμων), Ἡράκλειος, Ἰκασία. — Στέφος, Μαρσίας καὶ Χάρης (ὑπηρετὰ τοῦ Ἰακώβου).

## Στέφανος

ὦ! ἔλα Χάρη μου νὰ ἰδῆς ἔλα νὰ ἰδῆς

1. Ὁ Βελζεβούλ μὲ τσάκωσσε ὁ Γαβριήλ. — τί ράπισμα μωρέ! γεμάτο. Δόξα σοι Τρομῶν. — Λυπήσου Παναγιά μου βάλ' τὸ χέρι σου. — Ἡ εὐτυχία μου ἀπέπη φεῦ! ἂν ἤκουεν. | Μωρὲ σὲ μιὰ στιγμή, σὲ μόνον μιὰ στιγμή | ἢ διασκεδάσεις τὰ τσιμποῦσια πέσανε | χαθήκανε τὰ πῆρ' ὁ μαῦρος διάβολος. | καὶ τάρπαξε σὰν κόνιτιο. | ἐγὼ καὶ σὺ τὸ ξέρισι κι' ὁ Ἰάκωβος. — Ποιὸς ξεῦρει τώρα ἐκεῖνος πῶς θὰ βάλεται. | φυλακισμένος μὲ τὸ νὰ ἔκλεψα. | Νὰ μὲ πληρώσετε εἰς μετρητὰ καὶ εἰς | ἀξίας εἰς τὸν φέροντα | καὶ ἔκτοτ' ἐρημίτης ἔγεινες δεινός. | Ἀκόμη δὲ ξημέρωσε βρὲ γαῖταρε! | Καὶ τρῶς; ἢ ἐκκλησία ψάλλει οὐ! *μπεκρούλιακα*.



τὴν ἔρημη καὶ δύστυχη Κυρία μας  
 τρελλή! τρελλή! Θεὲ τῆς καλοσύνης τῆς  
 θυμήσου!

**Ἡράκλειος**

Καλοσύνες! τί; ἤτο καλή;

**Χάρης** (φθάνων)

Καλή; Θεά! Ἄγία . . . Ἄγγελος! Χρυσή.  
 Κυρία μου . . . μὴ ζέχασες . . . τὸ Χάρη σου  
 τὸν ζέχασες . . . σὰ ξένη μὲ κυτᾶζεις

**Ἡράκλειος**

Μή!

(σταυρώνων αὐτὴν ἐν ᾧ ὁ Μαρσύας, ὁ Στέφος καὶ ὁ Χάρης  
 γονατίζουν)

Θεὲ τὸ ἔλεός σου. Ἰλεως γενεοῦ.

**Ἰκασία** (ὡσεὶ ἀφυπνιζομένη)

Μαρούα! Χάρη! Στέφο! Πού εδρίσκομαι;

**Ἡράκλειος**

Εἰς τὰς ἀγκάλας μου ἐδῶ! . . . πλησίον μου!

**Ἰκασία** (ὀρμῶσα ἐπ' αὐτοῦ)

Ἄ! ἄ Ἡράκλειε! Ζὺ εἶσαι! Πρόσεχε  
 τὰς φρένας μου, τὰς φρένας μου! ὦ!

**Σκηνὴ τελευταία.**

(Οἱ ἄνω καὶ Φλοξήλη ἐμφανιζομένη ἀποτόμως)

**Φλοξήλη**

Παλλακίς!

Ζὺ τί ζητεῖς ἐδῶ; σὰ ἰερά βουνά;

**Ἰκασία**

Αἱ! παλλακίς; ἐγώ;

(ἐγείρεται τρέμουσα)

**Μαρσύας**

ὦ πλάσμα πονηρόν! . . .

Τί λές! Καταραμένη νῆσαι ψεύδεσαι,  
 ἀνάσχοντα, ἢ παρεγγώρισες . . .

**Χάρης** (ἐγειρόμενος)

Σκληρά!

σὲ πνίγω ἂν δὲν πάρης πίσω γρήγορα  
 τὸ φθονερό σου λόγο . . .

(Μὲ ἐν κίνημα τῆς Φλοξήλης κυλίνεται κατὰ γῆς).

**Ἡράκλειος**

Πλάσμα φθονερό!

τὸ μῖσος τρέφεις ἐναντίον τῆς; Μακρὰν  
 μακρὰν μου, χάσου!

**Ἰκασία** (ὀρμῶσα ἐπὶ τῆς Φλοξήλης)

Ὅτι ἐξεστόμισες

ἢ θὰ τὰνακαλέσης ἢ ἀπόδειξε,  
 ἀλλέως φόνευσέ με, κάλλιον. Ἄχ! ἄχ!

**Ἡράκλειος**

(πλησιάζων λαμβάνει ἀπὸ τῆς χειρὸς τὴν ἡρώδα,  
 ἐνῶ διὰ τῆς ἐτέρας κρατεῖ σταυρόν).

Σὲ ἐξορκίζω ἐν ὀνόματι! . . .

(ἀστράπτει καὶ ἀκούεται ἰσχυρὰ βροντή, ἣ δὲ Φλοξήλη  
 πίπτει χαμαὶ ἄνους).

Χριστέ!

**Μαρούας, Στέφος, Χάρης**

ὦ! Μνήσθητί μου Κύριε!

**Ἡράκλειος** (ἐναγκαλιζόμενος τὴν Ἰκασίαν)

Κασία μου,

μὴ τρέμης! σκίρτα! εἰμ' ἐδῶ, πλησίον σου.  
 Ἐξέλιπε τὸ πνεῦμα ποῦ σ' ἐδίωκε  
 καὶ εἶσαι πλέον ἰδική μου. Μὴ φοβοῦ  
 διεσκορπίσθη τὸ κακόν. Ὁ ἔρωσ μας  
 δοκιμασθεὶς ἐγένετο θερμότερος.

**Ἰκασία**

Ἡράκλειε, μανιωδῶς σὲ ἀγαπῶ,  
 τὸ βλέπω πλέον· τίποτε δὲν δύναται  
 νὰ μας χωρίσῃ. Ὁ Χριστὸς μᾶς βοηθεῖ  
 τὸν δαίμονά μας τὸν κατασυνέτριψε  
 καὶ τώρα ἄς προσευχηθῶμεν ὅλοι μας.

**Μαρσύας καὶ λοιποὶ** (γονατίζοντες)

Ναὶ ἄς προσευχηθῶμεν!

**Ἰκασία** (γονυπετής)

ἄς δοξάσωμεν

**Ἡράκλειος** (γονατίζων παρὰ τῇ Ἰκασίᾳ)

τὴν κοσμοσώτειρα μεγάλην δόναμίν του.

12<sup>ον</sup> «**Ἡ σάπιες βάρκες**».

Σχέδιον διὰ δρᾶμα εἰς πράξεις τρεῖς ἐν πεζῷ λόγῳ.

Ἡ νευροπαθὴς **Ἄννα**, σύζυγος τοῦ φιλοσοφοῦντος ἔμπορου **Τριφύλλη**, μένει διαρκῶς ἐν τῷ οἴκῳ τῆς, κατειλημμένη ὑπὸ ἀορίστου μελαγχολίας, προσεπαυξανομένη καὶ ὑπὸ τοῦ νηροσπιθοῦς χειμῶνος, ἣν προσπαθεῖ νὰ θεραπεύσῃ ἢ φίλη τῆς **Κάκια**, χειράφετος καλλιτέχνις, ἄρτι ἀφικομένη ἐκ Γερμανίας. Πρὸς τοῦτο παρειασάγει ἐντέχνως ὁ συγγραφεὺς καὶ τὸν ἄεργον νέον **Μίνων**, ἐπιδιώκοντα ἐρωτικὰς κατακτῆσεις καὶ προικωθηροῦντα. Ἡ Κάκια—ἣτις ἐκπροσωπεῖ τὰς ἀνατρεπτικὰς τῆς κρατούσης παρ' ἡμῖν ἠθικῆς δοξασίας τοῦ συγγραφέως, ἐμπνεομένου ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ **Νεϊτσε**—ἡ Κάκια βεβαίῳ τὴν Ἄνναν ὅτι πάσχει νόσον πνευματικὴν κληρονομικὴν, ἣς τὴν θεραπείαν, ἕνεκα τῶν θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν προλήψεων οὔτε κἂν νὰ σκεφθῇ τολμᾷ ἢ πάσχουσα. Οὕτω δὲ τῇ ἀποκαλύπτει ἢ χειράφετος ὅτι ἡ νόσος τῆς Ἄννης προέρχεται ἐξ ἔρωτος πρὸς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ συζύγου τῆς ποιητὴν **Τάχη**, ὅπερ ἐκεῖνη ἀκουσασα κατάπληκτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἀρνεῖται, λέγουσα ὅτι μόνον συγγενικὴν ἀγάπην τρέφει πρὸς τὸν νέον, εἶτα ὁμῶς, ἐξετάζουσα

βαθύτερον τὴν καρδίαν της, ὁμολογεῖ μετὰ λυγμῶν καὶ αἰσχύνης ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τῆς Κάκιας εἶναι ἀληθής. Ἡ Κάκια τῆ βεβαιοῖ ὅτι θὰ αἰσθανθῆ καὶ ἐκεῖνος ἀσυνειδήτως τὸ αὐτὸ πάθος ἐν τῇ καρδίᾳ του Πειθει λοιπὸν τὴν Ἄνναν νὰ περιφρονήσῃ τὰς προλήψεις, αἰτινες τὴν καθιστῶσι δυστυχῆ, καὶ ν' ἀναχωρήσῃ μακρὰν τοῦ οἴκου της μετὰ τοῦ ἐκλεκτοῦ τῆς καρδίας της ἀνεψιοῦ Τάκης, ἀναλαμβάνουσα αὐτὴ ἡ Κάκια νὰ διευκολύνη τὴν ἀναχώρησίν των, ἀπασχολοῦσα τὸν Τριφύλλην, ὅς, καίπερ ἐπιδεικνύων ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν σύζυγον του Ἄνναν, ἠλεκτρίζεται ἐν τούτοις ἐκ τῶν προσποιητῶν καὶ δοκιμαστικῶν ἐρωτοτροπιῶν τῆς Κάκιας, ὑπ' ἧς χαρακτηρίζεται ὡς κοινωνιστῆς κτηνωδῶς ἐγωῖστῆς. Οὕτω λοιπὸν, καίτοι κατ' ἀρχὰς διστάζει ν' ἀφήσῃ τὸ τέκνον της ἡ Ἄννα, πείθεται ἐπὶ τέλους εἰς τοὺς λόγους τῆς φίλης της ὅπως ἀναχωρήσῃ μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ της εἰς τὴν χώραν τῶν φοινίκων καὶ τῆς αἰωνίου ἀνοΐξεως. Καθ' ἣν ὁμως στιγμὴν ἠτοιμαζόντο πρὸς ἀναχώρησιν ἐπιστρέφει ἔξωθεν ἡ ὑπέρβια μετὰ τοῦ τέκνου τῆς Ἄννης κλαίοντος, διότι παρασύρασα ἄμαξά τις ἐν τῷ περιπάτῳ τὸ εἶχε πληγῶσει ἐλαφρῶς, καὶ οὕτω ματαιοῦται πλέον ὀριστικῶς ἡ ἀναχώρησις, ἐκνικῆσαντος τοῦ μητρικοῦ φίλτρου ἐν τῇ ψυχῇ τῆς Ἄννης, ἣτις μετ' ἀγωνίας περιθάλλει τὸ τέκνον προσκαλέσασα ἰατρόν. Ἐπανερχομένη ἡ φίλη Κάκια ἐπιτιμᾷ δριμύως τὴν Ἄνναν, διότι τοσοῦτον εὐκόλως μετέβλεπε γνώμην, ἐπιλέγουσα αὐτῇ «σεῖς θ' ἀποθάνητε χωρὶς» νὰ ζήσητε· σάπιες βάρκες, δὲν εἶσθε γιὰ τὰ μεγάλα, τὰ χαρούμενα ταξιδίδια ἐσεῖς σὰς βουλιάζει τὸ κύμα τὸ ἐκδικητικόν, ποῦ δὲν θὰ εὐχαριστηθῆ νὰ σας σηκώσῃ στὶς πλάτες του».

Καὶ ἐνῶ ἡ Ἄννα φοβεῖται μήπως ἀποθάνῃ τὸ τέκνον της, ὁ ἐραστῆς Τάκης συντετριμμένος καὶ σοβαρὸς λέγει: «Ναὶ εἴμεθα ἡ σάπιες βάρκες ἐμεῖς! τὸ ξέρομε! . . . ἡ ζωὴ» εἶναι θάνατος. . . θάνατος εἰς τὰ σκοτεινὰ» καὶ ἀνήλια βάθη τῶν ὤκεανῶν τῆς δυστυχίας. . . ποῦ θὰ μας βαρύνει ἀπὸ πάνω» μας αἰῶνων ὀλοκλήρων ἡ ἄρνησις. . . Σάπιες βάρκες τὸ ξέρομε. . . Εἶμαι σάπια» βάρκα κι' ἐγὼ. . . ἀλλὰ δὲν θὰ ζητήσω» πεῖν νὰ ταξιδεύσω ἀδύνατος στὰ ἄγρια» πέλαγα τοῦ πάθους καὶ τῆς παραφορᾶς. . . Ὅχι, θὰ μείνω γυρμένη στὴν ἀμμουδιὰ τὴν ἔρημη. . . στὴν ἀκροθαλασσιὰ

» τῆς ὑπομονῆς θ' ἀφήσω τὰ ξεσκλεῖδια μου. . . νὰ μὲ χαιδεύῃ ἀπαλὰ ὁ μπάτης μὲ τίς» πλάνες του. . . ναὶ τίς πλάνες του. . .» Ὅτι γιὰ σὰς θὰ ἦναι ἄρνησις τρομακτικὴ» . παρηγοριὰ θὲ νὰ γενῆ γιὰ μένα. . .» τᾶχατες γιατί; . . ἡ ἀφοσίωσις, ὁ σεβασμός καὶ τὸ καθῆκον παραδείγματα ὡαῖα» κι' εὐγενῆ. . . εἶναι ἀρρώστειες. . . πλάνες» κληρονομικῆς. . . τὸ παραδέχομαι. . . ὁμως» δὲν λείπουν νὰ στολιζοῦν τὴ ζωὴ μὲ τὸ ἀγνὸ» τὸ μύρωμά τους. . . ἄς μὴ τὴν γιατρεύουνε. . . Θὰ κλαύσω καὶ πικρά. . . τὸ ξέρω. . . ὁμως καὶ τὰ δάκρυα μικρὸ δὲν εἶναι» βάλσαμο γιὰ τίς ἄρρωστες ψυχές. . . ἀποῦ» νὰ γιατρευθοῦμε εἶναι ἀδύνατον, ἄς κλαύσωμε, τὸν πόνο νὰ γλυκάνωμεν. . . Θὰ» φύγω ἐγὼ τώρα μακρὰ, πολὺ μακρὰ. . .» κι' ἄς κλάψω κεὶ νὰ παρηγορηθῶ. . . (τονίζουσα) ἡ θεία μου, ἄς μείνῃ στὸ παιδάκι της. . .» ἐγὼ θὰ φύγω μακρὰ. . . καὶ ἡ ζωὴ μου. . .» ἄς μὴν γενῆ χαρὰ. . . ἄς εἶναι ἀνάμνησις. . . εἶναι περὶ γλυκεῖα αὐτῆ».

Μετὰ ταῦτα ὁ Τάκης ρίπτεται ἀλλόφρων ἔξω τῆς θύρας, ἐν ᾧ ἡ Ἄννα κλαίει ἡμιλιπόθυμος, ἡ δὲ Κάκια λέγει συγκεκνημένη:

« Πῶς σὰς λυποῦμαι καὶ τοὺς δύο! . . τὸ» ἤξερα πῶς ἦτανε δύσκολο νὰ γιατρευθῆτε. . .» ἡ ζωὴ δὲν θὰ σας ἄφινε. . . δὲν θέλει αὐτὴ» ἀρρώστους νὰ τὴν χαίρωνται». Ἡ δὲ Ἄννα φωνεῖ: «Πόσες φορὲς κανεὶς πεθαίνει ζωντανός». Μεθ' ἧς ἡ Κάκια συγκεκνημένη μέχρι δακρύων: « Ἀγκάλιασε κι' ἐσὺ τὴν ἀφοσίωσιν» διὰ παντός, καὶ λησμόνα τὴν ζωὴν. . .» Θάψε τὴν ὑπαρξί σου στὰ καθῆκοντα καὶ» μὴ ζητᾶς νὰ φτερουγίζης».

Ἐν τῇ τελευταίᾳ τέλος σκηρῆ ἔρχεται ὁ Τριφύλλης, ὁ Μίνως καὶ ὁ ἰατρός καὶ ὁ μὲν Τριφύλλης δραμῶν εἰς τὸ τέκνον παρακαλεῖ τὴν σύζυγον του νὰ μὴ στενοχωρῆται, ὁ Μίνως ἀγγέλλει ὅτι ἀρραβωνίζεται ἀπόψε μετὰ μιᾶς ἐξαδέλφου του ἑκατομμυριούχου ἐκ Ρωσίας καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς καλέσῃ εἰς τοὺς ἀρραβῶνας, ἐν ᾧ ὁ ἰατρός βλέπων τὸ παιδίον καὶ τὴν Ἄνναν συσπωμένην λέγει, «αὐτὸ δὲν» ἔχει τίποτε. . . αὐτὴ αὐτῆ. . . εἶναι ἄρρωστη» στη βαρεῖα! . . .».

Ὁ γράψας τὸ ἔργον τοῦτο φαίνεται γνώστης τῶν νεωτέρων θεατρικῶν καὶ κοινωνιστικῶν ἐν Εὐρώπῃ κινήσεων μετὰ δυνάμει δὲ καὶ ἐνεργείας διατυπῶν τὰς ἰδέας αὐτοῦ καὶ γενναῖα ὑπισχνούμενος ἐν τῷ μέλλοντι, ἂν κατεστῆναι τὴν φαντασίαν του εἰς ἠθικὰς καὶ αἰ-

σθητικὰς ἀρχὰς μὴ προσκρουούσας εἰς τὰ ἰδανικὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς οἰκογενειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου. Διότι ἀτυχῶς ἐξέλεξε σαπρὰν βάσιν, ὡς εἶναι σαπρὸς καὶ ὁ συμβολικός του τίτλος «σάπιες βάρκες». Πάντα τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος του ἐκφυλα, αἱ δὲ σénéφεις καὶ πράξεις αὐτῶν κατατείνουσιν εἰς ἱκανοποίησιν πόθων ὑλικωτέρων, ἀντικειμένων πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἠθικὴν, ἀντικειμένων δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ δραματικὴν τέχνην, ἧτις «μόνον πρὸς τὸ πνεῦμα πρέπει νὰ ὁμιλῇ καὶ αὐτὸ μόνον νὰ τέρπη, ἐξευτελιζομένη — ὡς λέγει καὶ ὁ Girardin — ὅταν ζητῇ νὰ διεγείρῃ τὰς αἰσθήσεις». Οὕτω τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον «*Elicónes*», παρεκκλίνουνσι καὶ ῥητῆς διατάξεως τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος, ὀρίζοντος ἄσπως τὸ θέμα ἧ κατὰ προτίμησιν εἰλημμένον ἐκ τῶν συνθηκῶν τοῦ νεωτέρου παρ' ἡμῖν βίου». Καὶ ἡ λύσις αὐτοῦ βεβιασμένη, ὅπερ ἀναγνωρίζω ὁ συγγραφεὺς λέγει ἐν σημειώσει του πρὸς τοὺς κριτὰς «ὅτι ἀφόρητος εἶναι ὁ (διὰ τοῦ τέκνου) ἀπὸ μηχανῆς θεός, ἀλλ' εἰς 12 ἡμέρας δὲν ἤμποροῦσε τὸ παιδί μου νὰ γεννηθῇ φυσιολογικῶς ἄρτιον».

Παρὰ τὰ σοβαρὰ ταῦτα καθ' ἡμᾶς μειονεκτήματα τὸ ἔργον ἀπὸ θεατρικῆς ἀπόψεως κρινόμενον ἔχει πολλὰς ἀρετὰς. Ἐξελίσσεται γοργῶς καὶ ἐνδιαφερόντως, ζωοποιούμενον ὑπὸ τῶν κινήσεων τῶν δρώντων προσώπων, αἰτίνας βαίνουνσι σκοπίμως. Ἐλλείπουσιν ὅλως οἱ ὀχληροὶ μονόλογοι. Καλῶς διετήρησεν ὁ συγγραφεὺς τὴν τριπλῆν ἐνότητα τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τῆς πράξεως, εἰ καὶ ἡ τελευταία ἠδύνατο νὰ ἔχη μείζονα ἔκτασι. Πολλὴν ἀπλότητα καὶ πάθος ἐν ταῦτῳ ἐνέχουσιν αἱ σκηναί, καθ' ἃς ἡ Ἄννα ὁμιλεῖ μετὰ τῶν τέκνων της, παρουσιάζουσαι ἐν τισιν ἀντιστοιχίαν πρὸς ἀνάλογον σκηνὴν ἐν τῇ *Nôva* τοῦ *Ibsen*, οὗ αἱ ἰδέαι ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ συγγραφέως.

Ἡ γλῶσσα τοῦ ἔργου, παρὰ τὴν ζωηρότητα καὶ ἐνάργειάν της, ἐνέχει πολλὴν ἀτημελησίαν, μὴ οὕσα ἀπηλλαγμένη ἀπειροκάλων συμφυρμῶν καὶ γραμματικῶν ἀμαρτημάτων<sup>1</sup>.

1. Οὕτω συμφύρονται τὰ: ζοῦνε, μιλάει, μιλοῦνε, γεννῆτε, ἦταν, ὑμοῦν καὶ βλαστημοῦνε τὸν ἔρωτα, μετὰ τῶν: ὁ ἀήρ, ἡ ἐπίγουσα, οἱ ἀξιοῦντες. Ἐτσι κάνουν σὰν κι' αὐτὸν. — ἀντιφάσκετε πρὸς ἐαυτήν. — πρέπει νὰ ὑψίστασαι τὰς ἀνακλαστικὰς συνεπειὰς. — δὲν ἀκούς νὰ μιλήῃ ἄλλο παρὰ περὶ ποιήσεως, τέχνης ἰδανικῶν καὶ λοιπῆς ἀερολογίης. —

### 13ον «*Umana Comedia*».

Δράμα εἰς πράξεις πέντε, ἔμμετρον εἰς δεκαπεντασυλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους. Ἡ σκηνὴ ἐν Ἀθήναις.

Ὁ πλοῦσιος, ἄγαμος καὶ ἐξηχρηωμένος Ἀλέξανδρος παρέχει ἐν τῷ μεγάρῳ του ἐκβεβακχευμένας χορευτικὰς ἐσπερίδας μετρηφισμένων ἀριστοκρατικῆς τάξεως, συνοργιζῶν μετὰ τῆς παλλακίδος του Ἐρμιόνης — χωρικῆς κόρης ἀποπλανηθείσης ὑπ' αὐτοῦ — ἐποφθλμιᾶ δὲ καὶ τοῦ νέου καὶ σφριγῶντος κηπουροῦ του *Γιάννη* τὴν νεαρὰν καὶ ὠραίαν σύζυγον, ὀνόματι καὶ πράγματι Ἀγνήν, βοηθούμενος ἐν τοῖς καταχθονίοις αὐτοῦ σχεδίοις ὑπὸ τοῦ ἐμπίστου φίλου του *Μιμήκου* καὶ τοῦ διεύθυντοῦ τῆς ἀστυνομίας *Καραβία*. Τῆς Ἀγνῆς ἀποκρουσάσης τὰς ἀθεμίτους ἐρωτικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀκολάστου Ἀλεξάνδρου, ἃς καὶ ἐγγράφως καὶ προφορικῶς ἐφάνερωσεν αὐτῇ ἐπισκεφθεὶς κατ' οἶκον, χολωθείς ἐκεῖνος ἀποπέμπει ἐκ τῆς ὑπηρεσίας του τὸν σύζυγόν της *Γιάννην*, περιελθόντα οὕτω δι' ἑλλειψιν ἐργασίας, εἰς μεγίστην ἔνδειαν, καὶ ἀναγκασθέντα χάριν τῆς πεινώσης καὶ πασχούσης οἰκογενείας του νὰ καταφύγῃ καὶ εἰς τὴν κλοπὴν, δι' ἣν καὶ συλληφθεὶς ρίπτεται εἰς τὴν εἰρκτὴν. Ἡ Ἀγνή ἐν ἀπογνώσει διατελοῦσα ἔρχεται εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Ἀλεξάνδρου, προσπίπτουσα εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ παρακαλοῦσα ἵνα ἐνεργήσῃ τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ συζυγοῦ της, ὅπερ πράττει ἐκεῖνος διὰ τοῦ φίλου του ἀστυνόμου *Καραβία*, ἀφοῦ κτηνωδῶς ἠκολάστησεν ἐπὶ τῆς

Καλῶς τοις· Κάποια εὐχάριστον ἐνασχόλησιν θὰ ἤυρατε. — Αἰσθάνομαι ἐν κενῷ βαρῷ, ἀπέραντο νὰ πλημμυρῇ. — βάξω θέλησι στὸν ἑαυτό μου· δὲν ξέρω τί ἔχω καὶ πλήττω ἔτσι· ξεύρεις βεβαίως. . . ὁ ἀνταγωνισμὸς *δομηῶραι* δξυνόμενος. — Ἄλλως τοι οἱ ἐργάται τὰ συζητοῦνς, τὰ παίζουνς στὰ δάκτυλα. — γιὰτι ἔχω ἐπίγουσαν ἐργασίαν. — Ἐγὼ ἀπὸ πολλοῦ θὰ ἤθελα νὰ εἶμαι ἄλλη. — Ἡ ὠραιότης εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα φέματα ὅσα *δημιουργοῦθοαν* οἱ *δημιουργήσαντες* τὰ κατὰ *συνθήκη*ν ψεύδη. — ἀπομεινάρια ποῦ μᾶς ἐκληρονόμησε ἕως σήμερον ὁ Χριστιανισμὸς.

Πολλαχοῦ παραλείπεται τὸ τελικὸν ν ἔθνα εἶναι ἀπαραίτητον λ.χ. τόσο καιρό. — τῆ καλῆ σας καρδιά. — στῆ τράπεζα. — στὸ κόσμο. — τὸ πόνο νὰ γλυκάνωμεν. — Καὶ ἀνορθογραφίαι ἀπαντῶσι λ.χ. ἀνκινῶσα. — ψαλμοδία. — τί κἀνή — ἀφίσω. — ἡ ἀθῶα. — γεννῆτε. — ἤσασθε. — μᾶς δξυνώδευσε — Ἰκαναὶ δὲ ξένας λέξεις οἶον: εἶγα πάει στὸ Γαλλικὸ κομεντί. — ἐχθὲς εἶχαμε καὶ ἀπρομιντί. — καλὴ οὐμα. — εἴσθε νατουραλιστ τελεία. — νὰ φσιλτρῶρω λιγάκι. . . ἀλλὰ ζιμονφοῦ — *entente cordiale*. — ἀντίο, *aurevoir*, δαντεβού. μοῦ ἐζήτησε χίλια *pardons* — καφότσα. — δαιδῆς

σεμνῆς νέας Ὁ πτωχὸς καὶ τίμιος πατὴρ τῆς Ἀγνῆς κύρ Θωμᾶς, ὑποπτεύων τὰ πράγματα, φθάνει εἰς τὸν οἶκον τοῦ διεφθαρμένου Ἀλεξάνδρου ζητῶν ἐπιμόνως τὴν Ἀγνὴν, ἀλλ' ἀποπέμπεται ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν. Καὶ ἐνῶ ἐπιμένει νὰ εἰσορμήσῃ βλέπει τὴν θυγατέρα του ἐξερχομένην ὠχρὰν καὶ λυσίκομον, πίπτουσαν δ' εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ φωνοῦσαν

πατέρα

εἶναι φαρμάκι ἢ σιωπὴ κ' εἶναι μαχαίρια ὁ λόγος,

μεθ' ὃ ὁ γέρον κύρ Θωμᾶς πίπτει νεκρός. Ὁ Ἀλεξάνδρος ὠχρὸς καὶ ἀτημέλητος, ἀποτεινόμενος εἰς τοὺς ὑπηρετάς λέγει περιφρονητικῶς :

επετάξαι' ἐξω γρήγορα αὐτὸ τὸ σκυλλολόγιον.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, λέγει ὁ ποιητὴς ἐν σημειώσει, ἡδύνατο νὰ περατωθῇ τὸ δράμα, φρονῶν ὅτι μετὰ τὸν φυσικώτατον θρίαμβον τοῦ δυνατοῦ ἢ ὑπόθεσις τοῦ παρόντος δράματος φαίνεται λήξασα, καὶ ὅτι μία τραγικὴ καταστροφή τῆς δραματικῆς ὑποθέσεως καθαρὰ πάσης αἰματοχυσίας εἶναι πᾶν ὅτι ἀπαιτεῖ ἡ νεωτέρα θεατρικὴ τέχνη. Ἐπειδὴ ὅμως, λέγει, τὸ πλεῖστον κοινόν, πρὸς ὃ τὸ ἔργον ἀποτείνεται, ἵνα συγκινηθῇ καὶ ἐπομένως ἵνα διδαχθῇ, ἔχει δυστυχῶς ἀκόμη ἀνάγκη τῆς φρίκης, ἀπαιτοῦν ὅπως ἀπερχόμενον οἶαδῆποτε δραματικῆς παραστάσεως συμπαραλάβῃ τὴν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν τρομερᾶς τινοῦ καταστροφῆς, διὰ τοῦτο καλῶς ποιῶν, προσέθηκε καὶ πέμπτην πράξιν. Ἐν ταύτῃ ὁ Γιάννης ἀποφυλακισθεὶς ἐπανέρχεται οἶκαδε περιλυπος καθ' ἣν ὥραν ἐγένετο ἡ κηδεὶα τοῦ πενθεροῦ του κύρ Θωμᾶ. μεθ' ἣν ἐρωτᾷ μετ' ἀγωνιώδους ὑπονοίας τὴν σύζυγον τοῦ Ἀγνῆν διατὶ ἀπηλλάχῃ τῆς φυλακῆς, ἐξορκίζων νὰ τῷ δηλώσῃ ἂν ἔχῃ ἀκηλίδωτον τὴν τιμὴν τῆς. Ἐπειδὴ δ' ἐκείνη πιεζομένη ὡμολόγησεν ὅτι χάριν αὐτοῦ καὶ τῆς ζωῆς του ἐξηναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀκόλαστον βίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ σύζυγος ἀσπλαγγχνος τὴν πλῆττει διὰ τοῦ πελέκεως καὶ ἐκπνέει ζητοῦσα νὰ ἴδῃ τὰ τέκνα τῆς. Ἀλλόφρων δ' ὁ φονεὺς κατόπιν ἐβλάλλει ἀπαισίον αἰάντειον γέλωτα, ἀπαγόμενος διὰ τὸ κακουργημά του ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας εἰς τὴν εἰρκτῆν.

Τὸ κοινωνικόν τοῦτο δράμα, ἐν ᾧ συμβολίζεται ἡ πίσις, ἣν ἡ πάσχουσα λαϊκὴ τάξις ὑφίσταται ὑπὸ τῶν πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν, φαίνεται προῖόν λογίου εὐφραντάστου, εἰδήμονος δὲ τῆς δραματικῆς καὶ σκηρικῆς τέχνης.

Ὁ ποιητὴς παρουσιάζει ἐν αὐτῷ δρᾶσιν ζωηρὰν καὶ ἐναργῆ· ἐκικνεῖται ὅμως καὶ εἰς ὑπερβολὰς καὶ ἀπίθανότητας. Τοιαύτας δ' εὐρίσκομεν ἐν τῇ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ἀριστοκραται Α' πράξει, ἐνθα ἀσυμμέτρως καὶ ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον παρίστανται τὰ πράγματα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ διαμαρτυρίαν τοῦ προσωποδοφόρου χωρικοῦ, πατρὸς τῆς παλλακίδος Ἀνθούλας-Ἐρμιόνης, τοῦ πευθῆνος (ρέπορτερ) τῆς ἐφημερίδος, καὶ τῆς ἀνοχῆς τῶν προσκεκλημένων ἀριστοκρατικῶν κυριῶν, δεχομένων ἀυστόλως καὶ δημοσίᾳ τὸ φίλημα τοῦ διεφθαρμένου οἰκοδεσπότου. Καλῶς καὶ φυσικώτερον ἀναπαρίσταται ὁ οἰκογενειακὸς βίος περὶ τὴν πτωχικὴν ἐστίαν ἐν τῇ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Χυδαῖοι Β' πράξει. Ἀνώμαλον, ἐλλιπῆ καὶ οὐχὶ πολὺ φυσικὴν εὐρίσκομεν τὴν διάπλασιν τοῦ ἥθους τῆς Ἀγνῆς καὶ τοῦ Γιάννη, ἰδίᾳ ἐν τῇ Ε' πράξει. Ἀκατανόητος ψυχρότης, ἐπιφυλακτικότης καὶ δυσπιστία, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ δράματος, παρατηρεῖται ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου μετὰ τοῦ νεαροῦ, χρηστοῦ, σφριγῶντος καὶ φιλοπόνου σύζυγικοῦ τούτου ζεύγους, ὅπερ ἐξαρτᾷ τὴν ὑπαρξίν του ἐκ τῆς ἐργασίας ἐν τοῖς κήποις φαυλοτάτου πλουσίου, μὴ δυνάμενον ἐν μέσαις Ἀθήναις νὰ εὕρῃ καὶ ἀλλαχοῦ ἐντιμον ἐργασίαν. Χαλαρὰ, ἀπίθανος καὶ μηδαμῶς προάγουσα τὸ δράμα φαίνεται ἡ ἐν τῇ Β' καὶ Γ' πράξει θεῖσις τῆς Κρουστάλλως, ἀδελφῆς τῆς Ἀγνῆς, καὶ τοῦ ἀπαθοῦς μνηστῆρος αὐτῆς, ἥτις μὴ εὐρίσκουσα ἐργασίαν ὡς ὑπέρτερον ἐν Ἀθήναις μεταβαίνει πρὸς τοῦτο εἰς τὴν ξενιτεῖαν, καταλείπουσα τὸν γέροντα πατέρα τῆς, τὸν μνηστῆρα καὶ τοὺς γονεῖς ἐκείνου, οἵτινες ἐπιτρέπουσι τοῦτο εἰς τὴν μέλλουσαν νύμφην των, — πρᾶγμα ὅπερ δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὰ ἀγνὰ ἔθιμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀνεπιτυχῆς ὑπὸ τῆς αἰσθητικῆς καὶ ἠθικῆς ἐποψίν προσπίπτει καὶ ἡ ἐν τῇ Δη σκηνῇ τῆς Δῆς πράξεως ὁμιλία τῆς Ἀγνῆς καὶ τοῦ φαύλου ἐκβιαστοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ τέλος ἡ λύσις τοῦ δράματος φαίνεται ἡμῖν ὅλως ἄδικος, σκληρὰ καὶ ἥκιστα ἱκανοποιητικὴ. διότι τιμωροῦνται μόνον οἱ ἀθῶοι οἷον ἀποθνήσκει ἐκ θλίψεως ὁ γέρον πατὴρ τῆς Ἀγνῆς, τραγικῶς τελευτᾷ τὸν βίον αὐτῆ ὑπὸ τοῦ ἐκφρονος συζύγου τῆς, ὅστις εἶτα ὀδηγεῖται εἰς τὸ δεσμωτήριον ἵνα ἐκτίσῃ τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, καταλειπομένων ἀπροστατεῦτων καὶ ἐρήμων τῶν ἀθῶων καὶ ἀνηλίκων τέκνων αὐ-

τῶν, ἐνῶ ὁ αἷτιος τῆς καταστροφῆς, ὁ ἔκφυλος καὶ ἀκόλαστος πλούσιος Ἀλέξανδρος, ζῆ ὀργιάζων ἐπὶ τῶν θυμάτων του. μετὰ τοῦ φαύλου κύκλου του, ἐν πλήρει ἀτιμωρησίᾳ! Καὶ ἐννοοῦμεν μὲν τὴν συγκίνησιν καὶ φρίκην ἣν αἰσθάνεται τὸ κοινὸν ἐπὶ τούτοις δρωμένοις ἐν τῇ σκηνῇ, δὲν βλέπομεν ὁμῶς καὶ τὴν ἀναμενομένην κάθαρσιν πρὸς καθησύχασιν τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, κινδυνεύοντες νὰ παραδεχθῶμεν τὴν σκληρὰν εἰμαρμένην τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.—Τὸ ἔργον ἔχει πληθύν παρεπιγραφῶν, αἷτινες, χρήσιμοι οὖσαι διὰ τὴν ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐπιτυχεστέρην παράστασιν, καταπονοῦσι πολὺ τὸν ἀναγνώστην.

Ἡ γλῶσσα τοῦ δράματος ἐν πολλοῖς εἶναι νευρώδης καὶ ἐκφραστικῆ, ἀναλόγως τῶν δρώντων προσώπων, ἀποκλίνουσα πρὸς τὴν καλὴν δημοτικὴν, ἣ δὲ στιχουργία ῥέουσα καὶ ἀβίχστος. Ἀπαντῶσιν ὁμῶς καὶ ψεκταὶ ἐκφράσεις, βεβιασμένοι ἐμοιοκαταληξίαι, χασμωδίαὶ καὶ ἀντικαταστατέαι λέξεις καὶ φράσεις, ἐν αἷς καὶ ἡ ξενικὴ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ<sup>1</sup>.

1. Α. χ. σ. 3. *Τοιαύτην μίαν* συνέντευξιν.

σ. 16. Κ' ἐγὼ φυλάγω πάντοτε (= περιμένω).

σ. 21. Ἦσυχο ἀρνάκι καὶ πιστὸν εἰς τοῦ βοσκοῦ τὸν οἶκον | ἄπαξ ζητεῖ τὴν ἄδειαν.—

σ. 22. ὅτι τ' ἀρνάκι θ' ἀντιστῆ πολὺ.

σημαίνει κάτι, κάτι

ὅπερ συχναίνει τὸν χορὸν ποῦ δίδουν ἐπὶ τῷ παλάτι . . .

καὶ πλένει κάλτος τῶν παιδιῶν συχὰ ἐπὶ τὸ νεροχύτη.

θ' ἀναγινώσκῃ φύλλα | κάθε χρονιά γεννοδοῦσ' ἄν σκύλλα.

σ. 25. ὁ τοκετὸς καθίσταται τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας.

τὸ φασμαμέν τῆς βάζει.

σ. 30. Φυλάγων τὸ χρυσόμαλλον τῆς θυγατρὸς του δέρας

ὁ γέρος τῆς πατέρας.

πολλάκις τὸν φασέω.

σ. 33. Μὴν ἔχετε γυναῖκα | ἥτις ὥραία καὶ ἐργατικὴ  
κι' ἀθῶα ἄν Ρεβέκα | γεμίζει αὐτήνα τὴν στιγμὴν τὴν  
σκάφην τῆς γιὰ πλύσιν | καὶ ἀγνοοῦσα παντελῶς τὴν αἰ-  
θερίαν πτύσιν | εἰς ἣν προετοιμάζεσθε βουτὰ τὰ λερωμέ-  
να | ἐπὶ τῆ σκάφῃ.—

σ. 35. Μὲ ποῖον συνδιαλέγεσαι.—σ. 39. Θυμῶνεις κηό-  
λας βέβαια —

σ. 41. Ἐγείρω αὐτὸ τὸ κύπελλον ὑπὲρ ἐκείνου ἐν πρώ-  
τοις | ὅστις γινώρξων τί ἐστὶ . . . νεότης | τὸν κόσμον τὸν  
ἐνφάμε . . . | μᾶς προσκαλεῖ νὰ φᾶμε.— ἀλλάσσει ἐλευ-  
θερα τὸ μᾶλο.

σ. 42. ὑπὲρ ἐκείνου τέλος | ὅστις . . . ἀφίων εἰς τὴν  
τέσπην του.—σ. 43. Τὸ δυνατό τους κλαίμα . . . | αἶμα.

σ. 45. ξέυρει κοιοάκια.—ἀξυπόλυτος.

σ. 52. σεῖς ὅτινες δὲν ξεύρετε μὲ πόσας ἀπογνώσεις |  
περιᾶ ἡ μέρα τοῦ πτωχοῦ.

σ. 53. σεῖς αἷτινες ὀρώσαι | πρ' ὀλίγου τὴν αἰσχύ-  
νην σας ἴστασθ' ἐκεῖ γελῶσαι ;

Ἀπόπασμα τῆς «Humana Comedia»

ΠΡΑΞΙΣ Β'—Σκηνὴ ἕκτη.

Ἄγνή

πατέρα γλύτωσέ με,

Κύρ Θωμάς

Σῶπα, . . . τὰ ξεύρω, ὑπομονή, παιδί μου. . . Εἶδα τὸν

[Γιάννη

καὶ μούπε τὰ καθέκασα. . . Τὸν πρόστυχο! Μὲ πιάνει

τρομάρα, ἄν στοχαζομαι σ' αὐτὴν τὴν ἡλικία

π' ἀκόμη δὲν τὴν γνῶρισα τοῦ κόσμου τὴν κακία! . .

καὶ ν' ἄχης τὴν ἀνάγκη του! . . Νὰ μὴ μπορῆς νὰ λύσης

τὸ γλωσσοδέτη αὐτόνα. . . νὰ πῆς νὰ τὸν μιλήσης,

νὰ ρίξης κατὰ πρόσωπο τ' αἶμο τὸ ψωμί του,

κιὰν θὰ χαθῆς. . . αἱ; νὰ χαθῆς τοῦλάχιστον μαζὺ του! . .

— Κατάρ' ἀκατανόητη, μὲς ἐπὶ ζωῆ, μιά μοῖρα

σ' ἄλλους νὰ δίνῃ θησαυροὺς καὶ σ' ἄλλους ν' ἀνά

[στεῖρα!

Κιάνεις ἐμᾶς ποῦ νοιῶθουμε τῆς πείνας τὴν τρομάρα

καὶ ζοῦμε μὲ τὰ δάκρυα, νὰ μᾶς πονοῦν—κατάρ!

γελῶντας μὲ τὴν τόση μας, ἐκείνοι, ἀδυναμία

μᾶς ρίχτουνε ξερὸ ψωμί, πλασμένο μ' αἰμία! . .

(καὶ παρατηρῶν τὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐπιστολὴν τοῦ

Ἀλεξάνδρου λέγει μὲ φωνὴν τρομεράν)

Κί' αὐτό; . . . τί πάλι; . . . Τ' εἶν' αὐτό ;

Ἄγνή

Δὲν τ' ἀνοῖξα πατέρα

Τ' ἄφρησ' ἐκεῖ . . .

Θωμάς

(ἀνοίγων μετὰ ταραχῆς τὴν ἐπιστολὴν ἐξ ἧς πίπτει ἐν τρα-  
πεζογραμμάτιον ἀναγινώσκει)

σ' Ἀγάπη μου

Ἄγνή (ἐκπαῖ εἰς δάκρυα)

Θεέ!

σ. 54. παραβὰν στημένον ἐπὶ τὸ σαλόνι. | ὡς σκύβαλ'  
ἀποθεῖτε.

σ. 59. Ποῦ μ' ἔκαμε νὰ μὴ μπορῶ νὰ φαίνομαι ἐπὶ  
μέρα.—

σ. 62. κάποτε γυρμένοι. . . μᾶς πλημμυρεῖ τὸ δάκρυ.—

σ. 64. μιάνα, (πλειστάκις).

σ. 84. Ποιὸς ποιόνα—μὲ ποιόνα.—

σ. 112. ὁ χρόνος κάτι μ' ἔμαθε.— σ. 113. αὐτόνα.

σ. 132. ὅπου κρουμένη λαχταρᾷ τόση τιμὴ καὶ θραύσι—

οἱ βλάκει ποῦ κομπάζουνται καὶ μὲ θαρροῦνε μπουφο.

σ. 174. νὰ δώσω μῆνυσιν; τί λές; σ. 188. Ἐκεῖνα τὰ

μαοτέλλα; σ. 214. ἀπ' ἄλλοινα. σ. 219. Καλῶς τοῖνα!

καὶ ἀνορθογραφία: ἀρρωσμένοι, ὀργισμένοι, πτύσιν

(ἀντὶ πτῆσιν).— γρήγορα.— ἀποθεῖτε.— νὰ λειξ' ἡ ἱστο-

ρία.— ἀνίκουσι σὲ μᾶς.— ἀφοῦ μὲ φέροντες τὰ νεία.— ἐπαρ-

χιώτησαν.— τὸ κύλησον εἰς λάκκον.— τιμητικὰς προσρή-

σεις.— καλοσύνη.— βαθεῖα.— ὅταν λυγᾷ.— Οἱ κανόνες τῶν

ἐγκλιτικῶν δὲν τηροῦνται.

**Θωμάς** (ἀναγινώσκων)

εἰρὸς τὴν ἐσπέρα

σήμερα θάλλθ' ὁ ἴδιος» — τὸν ἄτιμο — «νομίζω  
ὄτ' εἶναι ἀγάπη μου καιρὸς ν' ἀρχίζω νὰ ἐλπίζω».   
Δὲν εἶναι ἀνάγκη βέβαια νὰ σε τὸ πῶ, νομίζω,  
πῶς πρέπει νᾶσαι μόνη σου . . . σὲ χαϊρετῶ κ' ἐλπίζω»

**Θωμάς** (ἐξακολουθεῖ)

Ἦχι! καθόλου! . . . Προτιμῶ λιγάκι νὰ πεινάσω,  
παρὰ νὰ με προσβάλλουν κ' ἐγὼ νὰ σιωπάσω! . . .

(Πρὸς τὴν Ἀγνήν)

Μὴν κλαῖς! . . . Δὲν θέλω κλάμματα! . . . Θέλω νὰ  
[δείξης ποῦσαι  
παιδί τοῦ τιμοῦ τοῦ Θωμᾶ, ποῦ πάντα προτιμοῦσε  
τὴν πείνα κιόχι τὴν ντροπή, καὶ ποῦχε δύναμι του  
μέσα στὸν κόσμο τὸν κακὸ μονάχα τὴν τιμὴ του!  
πήγαινε μέσα γρήγορα! . . . τᾶκουσες; κι οὔτε λέξι  
ἄς ἔλθῃ τὸν φυλάγω ἐγὼ . . . καὶ ὅτι θὰ τρέξῃ ἄς τρέξῃ.

**Σκηνὴ ἐβδόμη.****Ἄλέξανδρος** — **Κῆρ Θωμᾶς** — **Ἀγνή.****Ἄλέξανδρος**

(εἰσερχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἀγνῆς)

Κανεῖς, κανεῖς δὲν εἶν' ἐδῶ;

**Θωμάς** (μὲ φωνὴν ὑπόκωπον)

Δὲν εἶν' ἐδῶ.

**Ἄλέξανδρος** (στρεφόμενος μετὰ ταραχῆς)

Τί φικιάνεις;

Κῆρ Γιάννη; δὲν σε πρόσεξα (καὶ παρατηροῦσας τὸν Θωμ.)

Ἄ! δὲν εἶν' ὁ κῆρ Γιάννης; . .

**Θωμάς** (ἀκίνητος)

Δὲν εἶν' ἐδῶ! . . .

**Ἄλέξανδρος**

Ναὶ ξέχασα . . . κείπα μιὰ τέτοια μέρα  
πῶς εἶναι χρέος μου νάλθῶ. . . (πρὸς τὸν Θωμ. ζωηρῶς)  
Καὶ σεῖς;

**Θωμάς**

Εἴμ' ἐδῶ πέρα.

**Ἄλέξανδρος**Τὸ βλέπω . . . δὲν εἶμαι τυφλός, διαβόλου *παπαγάλλο*.**Θωμάς**

Μακάρι νᾶσουνα τυφλός, καὶ νὰ μὴν ἦσουν ἄλλο!

**Ἄλέξανδρος**

Πῶς εἶπες δὲν κατάλαβα . . .

**Θωμάς**

καλύτερα γιὰ σένα.

**Ἄλέξανδρος**

Μίλα μου ταπεινότερα! . . . Ποιὸς εἶσ' ἐσύ;

**Θωμάς**

Κανένα

μὰ τὸ Θεό, δὲν ἔκαμα στὸν κόσμο *αὐτίνα* κρῖμα

καὶ θὰ κατέβω μὲ χαρὰ μέσα στὸ μαῦρο μνήμα . . .  
Κεῖσὺ ποιὸς εἶσαι;

**Ἄλέξανδρος**

Ὁ κύριος Ἄλέξανδρος! Πῶς εἶπες;

**Θωμάς** (ἀπαθῶς)

Δὲν εἶπα τίποτε . . .

**Ἄλέξανδρος** (μετ' ὀργῆς)

Λοιπόν, ὄλα, χαρὲς καὶ λόπες  
σὰν δὲν τὸ ξέρεις, μάθετο — τὸ σπῖτι σου, ἡ φωτιά σου,  
καὶ τὸ ψωμί ποῦ χόρτασες, καὶ σὺ, καὶ τὰ παιδιά σου,  
ὄλα ἐξαρτῶνται, μάθετο, παληόγερε, ἀπὸ μένα! . . .

**Θωμάς** (τρομερός)

Μ' ἰδρῶτα τὰ κερδίσασα δουλεύοντας σὲ σένα,  
καὶ τῶρ' ἀνήκουε σὲ μᾶς! . . . Μὴ στέκεσ' ἐκεῖ πέρα  
καὶ τρέμεις σὰν τὴν καλαμιὰς τὸ *δάροισο τοῦ ἀγέρα!*  
Εἶναι ξερὸ πολὺ ξερὸ τὸ μαῦρο τὸ ψωμί μας  
καὶ δὲν ἀξίζει, μὰ τὸ ναί, μιὰ στάλ' ἀπ' τὴν τιμὴ μας.

**Ἄλέξανδρος**

Τί θὲς νὰ πῆς;

**Θωμάς** (ὀργίλιος)

Θέλω νὰ πῶ πῶς ἴληθες ἐδῶ πέρα,  
γιὰ ν' ἀτιμάσῃς, πρόστυχε, *μιάνη* πτωχὴ μητέρα,  
πῶς ἴληθες ἀψηφώντας . . . ναί! τῆς Παναγιᾶς τὸ μάτι,  
γιὰ νὰ λερώσῃς, ἄτιμε, τὸ τιμιο αὐτὸ κρεβάτι,  
δίχως νὰ ξέρῃς βέβαια πῶς θὰ βρεθῇ μπροστά σου  
ἕνας πτωχὸς παληόγερὸς νὰ σε φωνάξῃ «στάσου!»  
κι' ἀφοῦ τὴν σάπια σου καρδιά μὲ μιὰς τὴν παραλύσῃ  
νὰ σ' ἐμποδίσῃ, κι' ἔπειτα . . .

**Ἄλέξανδρος**

Καὶ ποιὸς θὰ μ' ἐμποδίσῃ;

**Θωμάς** (ὀργίλιος)

Ἐγὼ ὁ πτωχὸς ἢ κῆρ Θωμάς, ὁ γέρος, ποῦ δὲν ζεύρει,  
νὰ ξεμουδιάσῃ ἀπ' τὴ δουλειὰ τὸ γέρμικὸ του χέρι,  
Ἐγὼ ποῦ σκύφτω πάντοτε τὸν κυρτωμένο μου ὦμο,  
καὶ ποῦ δὲν βρίσκω πουθετὰ γιὰ νὰ μὲ κρίνῃ νόμο,  
Ἐγὼ ποῦ βλέπω τὸ ψωμί ποῦ τὸ παιδί μου τρώγει,  
καὶ τὸ ζουλεθῶ καὶ πονῶ, ποῦ ζῶ σ' ἕνα κατώγι,  
πο ὑκλέφτω ἀπὸ τὴν πείνα μου τῆς Παναγιᾶς τὸ λάδι,  
καὶ σβύνει τὸ κανηλί της καὶ ζῶ μὲς στὸ σκοτάδι,  
Ἐγὼ ποῦ δὲν γλυκαθηκα ποτὲ μὲς ἰστὴν ζωή μου,  
γιατὶ ἔχει πάντα μέσα του τὸ λιγοστὸ ψωμί μου  
φαρμάκια, περιφρόνησες, καὶ πόνους γιὰ προζύμι,  
Ἐγὼ ποῦ πάντα προσκυνῶ σὰν νᾶμουνα ψοφῆμι,  
κι' οὔτε μιλῶ, οὔτ' ἀκούομαι, καὶ ποῦ θάλλθῃ μιὰ μέρα  
πὸ θὰ ζυπνήσω τρομερός, καὶ τότε πέρα πέρα  
ἀκοβοντας νὰ ξεφωνῶ, τὸ δίκιο, τὴν τιμὴ μου,  
θὰ σβύσῃτε, σὰν κινῶδαλα, μπροστὰ στὴν δύνάμι μου,  
γιατὶ μὲ κράζουνε λαοί! . . . τραβήξου ἀπὸ μπροστὰ μου,  
μὴ μὲ κολάσῃς, ἄτιμε, τώρα σ' τὰ γήρατιά μου! . . .  
Φύγε κακοῦργε! . . .

**Ἀλέξανδρος**

Κὸρ Θωμᾶ, ξανά θά ἀνταμωθοῦμε . .

**Θωμᾶς**

Φύγε, οὔτε λέξι, πρόστυχε! . .

**Ἀλέξανδρος**

καὶ θά λογαριαστοῦμε.

**Θωμᾶς**

Ἄμην! . . . Νὰ φέξῃ γρήγορα ἡ εὐλογημένη μέρα  
ποῦ θά κοτάξουμε μαζί λογαριασμούς.

**Ἄγνη**

Πατέρα!

14<sup>ον</sup> «**Ἐλπινίκη**».

Δράμα εἰς πράξεις πέντε, ἐν πεζῷ λόγῳ Ἡ σκηνὴ ὑπο-  
τίθεται ἐν Κερκύρα

Ὁ ἐξ Ἰωννίνων ἔντιμος καὶ πλούσιος ἄλλοτε ἔμπορος *Πλατωνίδης*, δυστυχῆσας εἰς τὸ ἐμπόριον. ἀποδημεῖ ἄπελπις μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῆς μονογενοῦς ἀνηλικίου θυγατρὸς τοῦ *Ἐλπινίκης* εἰς Κέρκυραν. Ἐκεῖ εὐρίσκει ἐργασίαν παρὰ τῶν εὐπατριδῶν καὶ μεγαλεμπόρῳ *Μανότζη*, ὅς, ἐκτιμῶν τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Πλατωνίδου, προσλαμβάνει βραδύτερον εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπορφανισθεῖσαν τῆς μητρὸς τῆς κόρης Ἐλπινίκην, ἵνα μορφωθῇ μετὰ τῶν τέκνων του. Ἀπονήσκει ὁ χρηστὸς γέρον Μανότζης καὶ ἡ διευθυνσις τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων περιέρχεται εἰς χεῖρας τοῦ ἀξίου καὶ ἐναρέτου υἱοῦ τοῦ *Στεφάνου*. Μετ' ὀλίγον ἐπέρχεται καὶ ὁ θάνατος τοῦ πτωχοῦ πατρὸς τῆς Ἐλπινίκης, ἣτις ἀπορεῖ πλέον περὶ τοῦ πρακτέου, καίτοι ἀγαπᾶται πολὺ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ προστάτου τῆς Μανότζη ἔνθα διατρίβει.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ὅπερ ἄρχεται δι' ἠπειρωτικῶν ἔσματος τῆς ξενιτείας, τὸ ὅποιον, ἀνυψουμένης τῆς αὐλαίας, ᾄδει λιγυρῶς καὶ ἐν συγκινήσει ἡ σεμνὴ κόρη.

Ἐνωτισθεὶς ὁ Στέφανος τὸ ἔσμα τοῦτο προσέρχεται παρὰ τῆς Ἐλπινίκης καὶ μετὰ πολλῆς συμπαθείας ἐρωτᾷ τὰ αἷτια τῆς μελαγχολίας τῆς. Ἐκείνη ἀφηγεῖται περίλυπος τὴν ἀποικομένην εὐδαιμονίαν τοῦ οἴκου τῆς φρονοῦσα δ' ὅτι ἡ περαιτέρω διαμονὴ τῆς ἐν τῇ φιλοξενίῳ καὶ προστατευσάσῃ αὐτὴν οἰκογενεῖᾳ τοῦ Στεφάνου δυνατὸν νὰ παρέχῃ ἐνόχλησιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῆς καὶ νὰ παρεξηγηθῇ ὑπὸ τῆς κοινωνίας εἰς βᾶρος τῆς, ἀνακοινοῖ μετὰ λύπης ὅτι ἀπεράσισε ν' ἀπέλθῃ τοῦ εὐεργετήσαντος αὐτὴν οἴκου καὶ κατοικήσῃ παρὰ τινὶ πτωχῇ γήρᾳ, παρκαλοῦσα

τὸν Στέφανον νὰ τὴν συστήσῃ που ὡς δ. δ. ἀσκαλον τῆς μουσικῆς, ἣν ἐδιδάχθη παρὰ τῆς οἰκογενεῖας του. Ὁ Στέφανος, θεωρῶν προσβλητικὴν τὴν ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ ἀπομάκρυνσίν τῆς, δηλοῖ ὅτι αἰσθάνεται εἰλικρινῆ πρὸς αὐτὴν ἔρωτα καὶ θά τὴν καταστήσῃ σύζυγόν του. Ἡ Ἐλπινίκη ὅμως δὲν τολμᾷ νὰ πιστεύσῃ εἰς τοῦτο, ἀναλογιζομένη τὴν κοινωνικὴν ἀπόστασιν, ἣτις ὑπάρχει μετὰξὺ τῆς ἀριστοκρατικῆς θέσεως τοῦ πλουσίου Στεφάνου καὶ τῆς—κατὰ τὴν γνώμην τῆς ἐκεῖ κοινωνίας—ἀσημότητος καὶ πτωχείας αὐτῆς. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ὁ Στέφανος παρέχει ἐνόρκους διαβεβαιώσεις τῆς ἀποράσεώς του ὅπως νυμφευθῇ τὴν σεμνὴν καὶ ὠραίαν κόρην, ἐμρηνίξεται ἡ μήτηρ τοῦ *Ἀγλαΐα* μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ *Ἐλεονώρας*, ἐνῶ ἡ Ἐλπινίκη φεύγει ἔντρομος, καὶ ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ Στεφάνου, ὃν προσπαθοῦσι ν' ἀποτρέψωσι τοῦ μετὰ τῆς Ἐλπινίκης γάμου παντοιοτρόπως. Ἐκείνου ὅμως δηλοῦντος ὅτι ἐμμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ἡ μήτηρ ἐκφέρει δεινὴν ἀρὰν αὐτῶς καίωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐλπινίκης νεκρικαὶ λαμπάδες καὶ ὄχι τοῦ ὕμναίου, τὸ δὲ γάλα τὸ ὅποιον τὸν ἐθήλασε νὰ τῷ γίνῃ φαρμάκιον.

Ἐν τῇ ἀκολουθούσῃ Β' πράξει ἡ Ἐλπινίκη, περιδιαβάζουσα ἄπελπις ἐν κήπῳ θυμασίῳ, ὁμιλεῖ περιπαθῶς μετὰ τῶν ἀνθέων, δρέπουσα δὲ μαργαρίταν ἐρωτᾷ, ἀποφυλλίζουσα αὐτὴν «μ' ἀγαπᾷ; δὲν μ' ἀγαπᾷ». Τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι τὴν ἀγαπᾷ, δίδει αὐτὸς ὁ Στέφανος, ἐμφανισθεὶς πρὸ τῆς κόρης, εἰς ἣν διηγεῖται καὶ τὰ μετὰ τῆς μητρὸς καὶ ἀδελφῆς ἐν τῷ οἴκῳ συμβάντα. Ἡ Ἐλπινίκη ἐν ἀπογνώσει καὶ ταραχῇ τὸν παρακαλεῖ νὰ τὴν λησμονήσῃ. «Λησμονήσόν με!» τῷ λέγει. «Ἐκεῖ εἰς τοὺς μυστηριώδεις» πύργους τοῦ μοναστηρίου θά ζητῶ ἔλεος» παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἂν ἐγεγόμεν ἄκουσιῶς αἰτία διὰ τὴν δυστυχίαν μιᾶς οἰκογενείας, ἣτις τόσον μὲ εὐηργέτησε. . . διότι. . . βλέπω» ὅτι ὁ ἔρωσ μὲς θά καταλήξῃ εἰς δράμα. «Λυπήσου, Στέφανε, τὴν νεότητά σου, τὴν μητέρα σου. Ἔσο ἀνάληγτος πρὸς μίαν κόρην. . . ξένην. . . πτωχὴν. . . Αὐτὸ» ἀπαιτεῖ δυστυχῶς ἡ κοινωνικὴ ἔθιμοτυπία».

Ὁ Στέφανος δὲ ἀπαντᾷ:

«Ἀδύνατον, ἀπολύτως ἀδύνατον! Εἰπέ μοι, Ἐλπινίκη μου, εἰπέ μοι, εἰς τὴν ὠραίαν» λίμνην τῆς γοητευτικῆς πατρίδος σου, ἥσὸ ποτε Νηρηΐς; Τὸ ρόδον δὲν χύνει τόσην

» εὐωδία, ὅσην ἡ βαλσαμώδης σου πνοή.  
 » Τὰ κρίνα ὄλα συνεπιλήθησαν . . . μετεμορ-  
 » φώθησαν εἰς σάρκας . . . Ἡ ἀηδῶν σοὶ ἐχά-  
 » ρισε τὴν φωνήν, τὸ ρόδον τὴν εὐωδίαν, τὸ  
 » κοράλλιον τὸ χρῶμα τῶν χειλέων, καὶ οἱ  
 » ὀφθαλμοὶ σου αὐτοὶ ἐκφράζουσι τὴν γαλήνην  
 » τῆς ψυχῆς. ἀποτυποῦντες τὴν ἀκύμανιον  
 » λίμνην τῆς ὠραίας πατρίδος σου».

Τὸν διάλογον διακόπτουσι τὰκούμενο. βή-  
 ματα τῆς μητρὸς καὶ ἀδελφῆς τοῦ Στεφάνου,  
 ὅστις συμβουλευεῖται τὴν Ἑλπινίην νὰ μεταβῇ  
 εἰς τὴν ἐξοχικὴν τοῦ ἔπαυλι πρὸς ἀνάκτησιν  
 τῆς υἰείας καὶ τῆς ψυχικῆς τῆς γαλήνης. Ἡ  
 μήτηρ, μετὰ τῆς ζηλοτυπούσης τὴν Ἑλπι-  
 νίην θυγατρὸς τῆς, μὴ δυνηθεῖσα νὰ με-  
 ταπέσῃ τὸν υἱὸν τῆς, τηλεγραφεῖ πρὸς τὸν  
 ἐν Πειραιεὶ ἀνταποκριτὴν τῶν ὅπως ἐπειγόν-  
 τως ἀποσπάσῃ τὸν Στέφανον ἐκεῖ, λέγουσα  
 ὅτι διατρέχει κίνδυνον ἡ ζωὴ του. Ὁ Στέφανος  
 ἀναχωρῶν ἀνυποπτως καὶ μὴ προφθάνων νὰ  
 ἴδῃ τὴν Ἑλπινίην, πέμπει αὐτῇ ἐπισκεπτῆ-  
 ριον ἀποχαριστικὸν διὰ τοῦ ὑπηρετοῦ, ὅπερ  
 ὁμως ἀπέσπασεν ἡ μήτηρ του στείλασα εἰς τὴν  
 κόρην ἄλλο πλαστὸν, ἐκ μέρους δῆθεν τοῦ  
 Στεφάνου, συμβουλευόντος τὴν Ἑλπινίην  
 νὰ τὸν λησμονήσῃ πλέον διὰ παντὸς κατ'  
 ἀνάγκην ἀδήριτον καὶ νὰ συζευχθῇ τὸν Ἐλευ-  
 θέριον Σκιαῦν, ὃν θὰ τῇ συνίστα καὶ ἡ μήτηρ  
 του, ἥτις θὰ τὴν ἐπρ' ἰκίζεν. Οὕτως ἐξυφαί-  
 νεται ἡ δολοπλοκία. Προσκαλεῖται εὐθύς μετὰ  
 τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Στεφάνου ὁ ὑποψήφιος  
 γαμβρὸς Σκιαῶς, ὅστις ἐρωτικῶς ἄλλοτε προσ-  
 ἐβλεπε τὴν Ἑλπινίην, καὶ συμφωνοῦσιν,  
 ἀπουσίας καὶ ἀκουσῆς τῆς σεμνῆς κόρης, νὰ  
 γίνῃ, ὁ γάμος ἐν τῇ ἔπαυλει τῶν ὡς τάχιστα,  
 καταβαλλούσης τῆς Ἀγλαίας ὡς προῖκα πεν-  
 τήκοντα χιλιάδας δραχμῶν. ὑπισχνουμένης  
 δὲ καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ υἱοῦ τῆς Τὴν  
 Ἑλπινίην ἀποστέρουσαν τὸν μετὰ τοῦ Σκιαῶ  
 γάμον τῆς ἰποστέλλουσιν εἰς τὴν ἔπαυλιν τῶν  
 κατοπιν φοβερᾶς σκηνῆς, καθ' ἣν ἡ Ἀγλαία  
 τῇ εἶπεν ὅτι μόνον ἐταῖρα τοῦ υἱοῦ τῆς δύνα-  
 ται νὰ γίνῃ, οὐχὶ δὲ καὶ νόμιμος σύζυγος.

Ἐν τῇ Γ' πράξει μόλις ἐπιστρέφει ὁ Στέ-  
 φανος ἐκ Πειραιῶς εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ δέχε-  
 ται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ πλουσιοῦ ἐμπόρου Ἀνα-  
 γνωστίδου μετὰ τῶν δύο τέκνων του Λεάν-  
 δρου καὶ Σοφίας, νέας ἐλευθερίαζούσης καὶ  
 ξενομανοῦς, ἣν προώριζεν ἡ μήτηρ τοῦ Στε-  
 φάνου ὡς συζυγόν του. Παρούσης δὲ καὶ τῆς  
 Ἑλεονώρας ἐξελίσσονται ἐν ἐκτενεὶ διαλόγῳ  
 ποικίλα ζητήματα, κοινωνικὰ καὶ φιλολογικά,

πρωτοστατούσης τῆς χειραφέτου καὶ πολυφέρ-  
 νου Σοφίας, ἥς τὸν χαρακτῆρα λίαν ἐπιτυχῶς  
 ὁ συγγραφεὺς ἠγοραφεῖ ὄλως ἀντίθετον τοῦ  
 τῆς σεμνῆς Ἑλπινίης. Ὁ Στέφανος ἀπαλ-  
 λαγείς τῶν κατὰ συνθήκην ψευδῶν, μετὰ τὴν  
 ἀναχώρησιν τῶν ἐπισκεπτῶν, ἀνήσυχος ἐρωτᾷ  
 τὴν ἀδελφὴν του Ἑλεονώραν περὶ τοῦ οἴκου  
 καὶ τῆς Ἑλπινίης. Ἡ Ἑλεονώρα ἔχουσα νῦν  
 λόγους δυσαρρεσκείας κατὰ τῆς μητρὸς, ὡς δια-  
 λυσάσης τὰ περὶ γάμου ὄνειρά της μετὰ τοῦ  
 Λεάνδρου, υἱοῦ τοῦ Ἀναγνωστίδου, ἀνακοι-  
 νοῖ εἰς τὸν Στέφανον τὴν γενομένην δολοπλο-  
 κίαν, ἣν μετὰ φρίκης ἀκούει ἐκεῖνος.

Κατὰ τὴν Δ' πράξιν ἡ Ἑλπινίη ἐν τῇ  
 ἔπαυλει διατρίβουσα ᾄδει μελαγχολικὸν τῆς  
 πατρίδος τῆς ἄσμα ἐν ὧρα νυκτός, κατεχομέ-  
 νη ὑπὸ αὐπνίας. Μαθοῦσα δὲ παρὰ τῆς φθ-  
 σιώσης θυγατρὸς τοῦ κηπουροῦ τῆς ἐπαύλειως  
 ὅτι ὁ δι' αὐτὴν προωρισμένος σύζυγος Σκιαῶς  
 εἶναι κακοῦργος καὶ διαφθορῆς τῆς ἐκ τούτου  
 πνεύσης τὰ λοιπῶν πτωχῆς ἐκείνης νέας, μονο-  
 λογεῖ διὰ μακρῶν ἐν μεγάλῃ ψυχικῇ τρικυμίᾳ.

Ὁρθρου δὲ βαθέος ἡ ὑπηρετρία εἰσάγει ἐν  
 τῇ αἰθούσῃ τῆς ἐκπύλειως τὸν Σκιαῦν μετὰ  
 τοῦ συντρόφου τοῦ Δημητρίου, οἵτινες ὁμι-  
 λουσιν ἀναμένοντες ἐπὶ πολὺ τὴν ἐμφάνισιν  
 τῆς Ἀγλαίας καὶ Ἑλπινίης. Ἄλλ' ἡ Ἑλπι-  
 νίη μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως παρακολουθεῖ  
 ἐκ τοῦ παρακειμένου δωατίου τῆς τὸ φοβε-  
 ρὸν διάλογόν των, ἐξ οὗ πειθεται ὅτι αὐτοὶ  
 τὴν νύκτα διέπραξαν κλοπὴν καὶ φόνον, ἐσχε-  
 δίαζον δὲ, κατόπιν τοῦ γάμου, φρικτὰ κα-  
 κουργήματα καὶ κατὰ τῆς οἰκογενείας Μανό-  
 τζη καὶ εἶτα ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς Ἰταλίαν.  
 Ἐπὶ τέλους ἐμφανίζονται ἡ Ἀγλαία μετὰ τῆς  
 Ἑλεονώρας φέρουσαι καὶ τὴν Ἑλπινίην κάτω-  
 χρον καὶ προσποιουμένην μετὰ πάσης τῆς δυ-  
 νατῆς ἀταραξίας ὅτι συγκατατίθεται εἰς τὸν μετὰ  
 τοῦ Σκιαῶ γάμον, συμφωνοῦσι δ' ὅπως οὗτος  
 τελεσθῇ τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο, συμπαρασταμένου  
 καὶ τοῦ φίλου τοῦ μνηστήρος. Μετὰ τὴν ἀνα-  
 χώρησιν τῶν ἐπισκεπτῶν, ἐνῶ ἡ Ἀγλαία ζη-  
 τεῖ συγγνώμην παρὰ τῆς Ἑλπινίης, διότι  
 τὴν ἐπίκρανε, καὶ τὴν εὐχαριστεῖ στέρεξασαν  
 νὰ νυμφευθῇ τὸν Σκιαῦν, μανθάνει ἐμβρόντη-  
 τος τὸν διαμειφθέντα μετὰ τῶν δύο κακοῦρ-  
 γων διάλογον παρ' αὐτῆς, ἥτις σκοπίμως δὲν  
 ἀπεποιήθη ἐνώπιον ἐκείνων τὸν γάμον, ἵνα μὴ  
 γίνῃ αἰτία καταστροφῆς τῆς οἰκογενείας.

Τέλος ἐν τῇ Ε' πράξει φθάνει ὁ Στέ-  
 φανος εἰς τὴν ἔπαυλιν καὶ μετ' ἀγωνίας ἐρωτᾷ  
 τὸν ὑπηρετὴν περὶ τῆς Ἑλπινίης, ἣν ἐπι-



πέπτεται καθεύδουσαν ἐν τῷ δωματίῳ της. Ἦν ἀποκαλεῖ ἄπιστον καὶ προδότιν τοῦ ἔρωτος, ἀφ' οὗ, ὡς ἔμαθε, συγκατετέθη εἰς γάμον μετ' ἄλλου. Ἐκείνη διαμαρτύρεται ἐπιδεικνύουσα τὸ ἐπισκεπτήριόν του. Ἐπέρχονται ἱσηγήσεις. Ἡ μήτηρ Ἀγλαΐα ἀνακαλεῖ τὴν κατάραν καὶ παρέχει πλήρη τὴν συγκατάθεσιν της καὶ εὐχὴν εἰς τὸν γάμον τοῦ Στεφάνου μετὰ τῆς Ἑλπινίκης, ἐπίσης καὶ ἡ ἀδελφὴ Ἑλεονώρα. Ὁ Στέφανος σπεύδει εἰς τὴν ἀστυνομίαν εἰς ἣν ἀνακοινεῖ τὰ σχέδια τῶν κακούργων, οἵτινες, ἐλθόντες ἀνύποπτοι ἵνα τελώσῃ τὸν γάμον εἰς τὴν ἔπαυλιν, φρονεῦνται ὑπὸ τῶν ἀστυνόμων, ὡς μὴ παραδοθέντες εἰς τὴν δικαιοσύνην.

Τὸ δράμα τοῦτο ἐνέχει πολλὰς ἀρετάς. Πλέκεται μετὰ ἱκανῆς δεξιότητος. Οἱ διάλογοί του ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι φυσικοὶ καὶ ψυχολογημένοι. Κάλλιστα διαγράφεται τὸ χρηστὸν ἦθος τῶν δύο κυριωτάτων προσώπων. Αἱ ἰδέαι, ἐν γλαφυρᾷ καὶ σχεδὸν ἀψόφῳ καθαρευουσίῃ γλώσσῃ, βαίνουν μετὰ χάριτος, φιλοκαλίας καὶ ὀρθοπειίας. Ἡ δὲ λύσις αὐτοῦ εἶναι ἱκανοποιητικὴ, παρέχουσα θρίαμβον εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ θεμιτὸν ἔρωτα δύο προσώπων, ἀνίσου μὲν κοινωνικῆς τάξεως λόγῳ πλοῦτου, ἐφαμιλλῶν ὁμως ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν. Εἰς τὴν διαμόρφωσιν χαρακτήρων τινῶν τοῦ δράματος ὠφελήθη ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐκ τῆς *Τιμῆς* τοῦ Σούδερμαν καὶ τῆς *Διονυσίας* (*Denise*) τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ.

Δὲν εἶναι ὁμως καὶ ἀπηλλαγμένον προφανῶν μειονεκτημάτων τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔργον, ὡν κυριώτατα κρίνομεν τὰ ἑξῆς:

Ἡ διαγραφή τοῦ χαρακτήρος τῆς μητρὸς ἐνέχει ἱκανὰς ἁλλείψεις. Μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐξακοντίζει στυγεράν ἀρὰν κατὰ τοῦ χρηστοῦ τέκνου της, ὅπερ μετὰ πάσης εὐλαθείας ὑποβάλλει αὐτῇ τὰς πεποιθήσεις του. Ἀπροσδιόνητος καὶ ἀντικειμένη εἰς τὰ ἡμέτερα σεμνὰ οἰκογενειακὰ ἦθη καὶ εἰς τὴν θέσιν τῆς μητρὸς ὡς κηδεμόνος τῆς ὑπολήψεως τοῦ οἴκου της, προσπίπτει ἢ κατὰ τῆς ἀγνῆς Ἑλπινίκης ἐκσφενδονισθεῖσα δαινὴ ὕβρις, ὅτι αὕτη μόνον *ἑταῖρα* τοῦ Στεφάνου δύναται νὰ γίνῃ. Πολὺ εὐκόλως ἐν τῷ τέλει τῆς Δ' πράξεως πι-

στεύει ἢ τοσαύτην δυστροπίαν δεῖξασα μέχρι τοῦδε μήτηρ Ἀγλαΐα εἰς τὰ περὶ τῶν δολοφόνων λεχθέντα ὑπὸ τῆς Ἑλπινίκης, καὶ πολὺ προθύμως συγκατατίθεται εἰς τὸν γάμον τοῦ υἱοῦ της Στεφάνου μετὰ τῆς ἐκλεκτῆς τῆς καρδίας του, ἐνῶ τοῦτο εὐλογώτερον ἦτο νὰ γίνῃ μετὰ τὴν σύλληψιν τῶν κακούργων καὶ τὴν ἀνάκρισιν αὐτῶν. Μακροτέρα τοῦ δέοντος καὶ πως διακόπτουσα τὴν ἐνότητα καὶ χαλαροῦσα τὴν δραματικὴν ἐξέλιξιν φαίνεται ἡ δ' σκηνὴ τῆς Γ' πράξεως, ἐν ἣ ἀναπτύσσονται ποικίλα ζητήματα, ὡς καὶ ὁ ἐν τῇ Δ' πρ. μονόλογος τῆς Ἑλπινίκης. Ἡ πρωινή εἰσοδος τῶν δύο ἀναποδείκτων κακούργων εἰς τὴν ἔπαυλιν καὶ ἡ συνομιλία αὐτῶν φαίνονται πολὺ βεβιασμένα καὶ ἀπίθανα, ἔτι δὲ μᾶλλον ὁ ἀπεχθὴς καὶ ἀγρωπὸς ἐνώπιον ὅλης τῆς οἰκογενείας Μανότης φόνος αὐτῶν. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἐλάττωμα τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ὅτι δὲν παρουσιάζει πάντα τὰ σήμερον ἀπαιτούμενα στοιχεῖα πρὸς ἀμείωτον συγκράτησιν τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ εὐδοκίμησιν ἐν τῇ σκηνῇ, αἰσθητικῶς ὑπολειπόμενον ὡς πρὸς τὴν τόνωσιν τοῦ δραματικοῦ στοιχείου, τὴν γοργότητα καὶ τὴν θεατρικὴν ποικιλίαν. Διὸ ἀναγινωσκόμενον μὲν δύναται νὰ τέρψῃ καὶ νὰ διδάξῃ, παριστανόμενον ὁμως ἐπὶ τῆς σκηνῆς νομίζομεν ὅτι δὲν θὰ ἐμποιήσῃ τὴν προσήκουσαν ἐντύπωσιν.

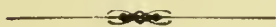
Τοιαῦτα, κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν, τὰ εἰς τὸν δεῦτερον δραματικὸν διαγωνισμόν τοῦ Ἑλλ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου ὑποβληθέντα ἔργα.

Ἡ ἀγωνόδικος ἐπιτροπεία, σταθμίσασα τὰς ἀρετάς καὶ τὰ μειονεκτήματα τῶν καλλίστων ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ἔργων καὶ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν ὅτι, συνωδᾷ τῇ προκηρῦξει τοῦ ἀγῶνος, τὸ βραβευθησόμενον δράμα δέον καὶ ἀπὸ τῆς σκηνῆς νὰ διδαχθῇ ἐνταῦθα, ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, μετὰ τῆς δεούσης ἐννοεῖται εὐδοκίμησεως, λυπεῖται διότι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν κρίνει ἄξιον τοῦ ὀρισθέντος χρηματικοῦ βραβείου. Ἀσμένως ὁμως ἀπονέμει ἔπαινον ἐν πρώτοις μὲν εἰς τὴν *Ἑλπινίκην*, εἶτα δὲ εἰς τὴν *Humanam Comediam* τὰς *Σάπιες Βάρκες* καὶ τοὺς *Δαίμονας*, εὐχομένη ὅπως ὁ προσεχὴς ἀγὼν ἀποβῇ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν εὐτυχέστερος.



Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ



ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΜΗ' ΚΑΙ ΜΘ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ 1908—1910



# Ο ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ

## Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

γενομένη κατά την „ΑΧΜΑ“ έκτακτον γενικήν συνεδρίαν τῆς ἐπετείου εορτῆς  
τῆ 17ῃ Μαΐου 1909 ὑπὸ τοῦ α' ἀντιπροέδρου

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΡΙΤΣΟΥ

*Παραγιώτατε Δέσποτα,  
Ἐξοχώτατε Κύριε Πρεσβευτά,  
Φιλόμουσος ὁμήγυρις.*

Ὁ παρακολουθῶν ὅ,τι σήμερον γράφεται σχετικὸν πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν περίοδον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ἰδίως ὑπὸ τῶν ξένων, καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο συναίσθημα τῆς φιλοτιμίας τῆς ἱκανοποιουμένης, βλέπων τὴν μεταστροφὴν, ἣτις ἐπῆλθεν εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἱστορικῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρέπουσαν ἐκτίμησιν τῆς δράσεως τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας.

Μετὰ λύπης βλέπομεν ὅτι, πρὸς ζημίαν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀληθείας, ἡ σημασία τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας, μέχρις ἐπ' ἐσχάτων παρεγνωρίσθη καὶ ὅτι παρεωράθη πολιτισμὸς δεκάδων ὄλων ἑκατονταετηρίδων, πολιτισμὸς, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ μόνος κληρονόμος καὶ θεματοφύλαξ τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου ἑλληνορωμαϊκοῦ, πολιτισμὸς, ὅστις ἀνεδείχθη ὁ λαμπρότατος πάντων τῶν κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τοῦ μεσαιῶνος, πολιτισμὸς, ὅστις ἐπὶ αἰῶνας ἐγαλούχησε σύμπαντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

Ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους τὸ Βυζαντιανὸν κράτος ἀπεκαλεῖτο *Le Bas Empire*. Ὅσον δὲ καὶ ἂν ὑπεστηρίζετο κατ' ἐπιφάνειαν καὶ ἐξ ἀβρότητας ὅτι ἡ λέξις *bas* εἶχεν ἀπλῶς γεωγραφικὴν ἢ χρονικὴν σημασίαν κατὰ τό : ἡ Κάτω Ἀλυπτος, ἡ Νεωτέρα Αὐτοκρατορία, οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἦτο γυμνὴ πάσης τοιούτης ἀποχρώσεως καὶ ὅτι ἐδήλου : *ταπεινή, εὐτελής, ἄνευ διαφέροντος*.

Ἐτι καὶ σήμερον, λέγει ὁ *Diehl*, ἡ λέξις *Βυζαντινισμὸς* κακῶς παρὰ τισιν ἀπηγεῖ. Παρέλκει συζήτησις; Ἀποτελεματοῦται εἰς ζητήματα λεπτεπιλέπτου καὶ περιττῆς ἐθιμοτυπίας

θεσμῶν καὶ πρωτοκόλλων; *Βυζαντινισμὸς!* ἔρχεται ἀμέσως εἰς τὰ χεῖλη τῶν φιλοσκωμῶνων. Ἡ λέξις κατήντησε νὰ χαρακτηρίζη πᾶσαν ἀνούσιον, πᾶσαν ἄσκοπον, πᾶσαν κακόβουλον διαφορὰν, πᾶσαν κακίαν, πᾶσαν ἀθλιότητα καὶ εἶναι θλιβερὸν νὰ βλέπη τις προσωπικότητα, οἷα ἡ τοῦ *Taine*, νὰ χαρακτηρίζη τοὺς Βυζαντινοὺς ὡς ὄχλον φλυάρων βλακῶν καὶ θεολόγων συζητητικωτάτων, κατὰπροδιδόντων καὶ παραμελούντων ὑψίστα κοινωνικὰ καὶ ἐθνικὰ συμφέροντα χάριν ἀνητῶν συζητήσεων καὶ κενῶν θεολογικῶν τύπων. Δωρεάν, οἱ εὐγενεῖς παρουσιάζονται γενικῶς, ὡς μόνην ἀσχολίαν ἔχοντες τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν ἀσωτίαν, τὰς ἐπιδειξίεις καὶ τὴν χλιδὴν, ὁ δὲ λαὸς ὡς ὀκνηρὸς καὶ φυγόπονος, παραδιδόμενος εἰς τὴν ραστώνην, τὰ θεάματα καὶ τὰς θηριομαχίας

Ἡρέμα καὶ ἀσυναίσθητως διεισέδουν αἱ ἰδέαι αὐταὶ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὕτως, ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους, διεπράττετο ἐν τῷ κόσμῳ ἡ μεγίστη καὶ σκληροτάτη ἀδικία ὑπὸ ἔθνων πρὸς ἔθνος.

Οὐδεὶς ἠθέλησέ ποτε σοβαρῶς νὰ ἐξετάσῃ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἦτο τοιοῦτος λαός, ὅστις ἐπὶ χίλια ἔτη ἐδέχετο καὶ ἀνεγαίτιζε τὰς ἐπιδρομὰς τῶσων καὶ τῶσων βαρβάρων καὶ ἀπολιτίστων τότε ἔθνων, Γόθων, Οὐννων, Ἀβάρων, Καταλάνων, Χαζάρων, Βουλγάρων, Περσῶν, Ἀράβων, Οὐγγρων, Πετσενέγων, Νορμανδῶν, Ρώσων, Τατάρων, Φράγκων, Σαρακηνῶν, Σελτζούκων, Τούρκων, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης παρ' οὐδενὸς ἐξωθεν βοηθείας, ἀρκούμενος ἀείποτε εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις. — Οὐδεὶς ποτε ἠδῶκεσε νὰ παραδεχθῆ ὅτι θὰ ὑπῆρχε βεβαίως ποιά τις

συνοχή και στερεότης ἐν τῷ βράχῳ ἐκείνῳ, ὅστις τόσα και ἄλλα πανταχόθεν ἐπερχόμενα ἄγρια και μαινόμενα κύματα ἐπιδρομέων ἀνεχαιτίζε χωρὶς νὰ πέσῃ. — Οὐδεὶς ἔσχε τὴν στοιχειώδη ἀβρότητα νὰ ἐκφέρῃ ἔστω και κενωτάτην και τυπικωτάτην ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης πρὸς ἔθνος, ὅπερ, τθὲν πρὸ τῆς Εὐρώπης και ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης, ὡς πιστὸς και ἄγρυπνος φρουρὸς ἐν μέσῳ τῶσαν μαχίμων και ἰσχυρῶν ἐχθρῶν, ἐτέλεσεν εὐσυνειδήτως και στρατιωτικώτατα τὸ καθήκον αὐτοῦ ἐπὶ χίλια ὅλα ἔτη. Ἀκόμη και βαρύτατα πληγωμένον διὰ χειρὸς τῶν ἰδίων ἀδελφῶν, τῶν Φράγκων, και ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀτονίᾳ ἠδυνήθη ν' ἀναστειλῇ ἐπὶ μακρὸν τὸν ἀναπόφευκτον θρίαμβον τῶν Τούρκων, και δὲν ἔπεσεν εἰμὴ μόνον μετὰ τὴν πῆξιν νέων κρατῶν, νέων προμάχων, τῆς Ρωσίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Οὐγγρο-Βοημίας, τῆς Αὐστρίας. — Οὐδεὶς ἐνόει νὰ παραδεχθῇ ὅ,τι και εἰς τὸ ἐπιπολαιότατον πνεῦμα ἐπιβάλλεται, ὅτι δηλαδὴ τοιαύτη ἀντοχὴ οὐδὲ μὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τυχαῖον ἀποτέλεσμα εὐνοικῶν περιστάσεων, ἀλλ' ὅτι ὀφείλεται εἰς ἠνδρωμένον και θετικὸν πολιτισμὸν, εἰς τελείων ὀργάνωσιν και εἰς ὑπαρξίν ζωτικῶν δυνάμεων και ἐνωτικῶν στοιχείων.

Τίνα τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης συστηματικῆς παραγνωρίσεως;

Πεισματῶδες φυλετικὸν μῖσος ἀσυναίσθητως ἐμποτίσαν τὰς καρδίας και τὰς συνειδήσεις τῶν ἔθνων· θεολογικὰ πάθη και ἀντιμαχίαι ὑποδαυλιζόμεναι ὑπὸ τῶν παπῶν· ἐθνικαὶ ἀντιζηλίαι, ἐπιπόλοιοι και μεροληπτικαὶ ἀφηγήσεις σταυροφόρων ἢ και πρεσβειῶν ἐν πικρίαις ἀποτυχίας· ἔστιν ὅτε δὲ και ἐπαίσχυντοι πλαστογραφίαι, οἷαι, π. χ. ἡ ἐσχάτως φωραθεῖσα εἰς βάρους Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἔκαμαν ὥστε πνευμάτα, οἷα τὰ τοῦ Βολταίρου και τοῦ Μοντεσκιέ, νὰ διαβλέπωσιν ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἄπλουν ἔκφυλον ἀπόγονον τοῦ Ρωμαίου πολίτου

Δυστυχῶ, οὐ μικρὸν συνετέλεσαν εἰς τὰς ἀδίκους ταύτας κρίσεις και τινες Βυζαντινοὶ ιστοριογράφοι

Οἱ ιστοριογράφοι ἢ μάλλον οἱ χρονογράφοι οὗτοι, ἀυλοκόλακες κατὰ τὸ πλεῖστον και ἰδιοτελεῖς σκοποὺς θεραπεύοντες μάλλον ἢ τὴν ἀλήθειαν, φροντίζοντες πρὸ παντὸς ν' ἀρέσκωσι τοῖς κατὰ καιροῦς κρατοῦσι διέστρεφον

τὰ μὲν ἢ ἐμεγαλοποιοῦν τὰ δέ, οὕτως, ὥστε ἐπὶ τινῶν σημείων τῆς ἱστορίας ἡμῶν κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἀποβαίνει ἀδύνατος σαφῆς και καθαρὰ κρίσις ὅπως ἐμπρέπει τῇ ἱστορίᾳ· τόσον αἱ ἀφηγήσεις δίστανται. Εἶναι δὲ γνωστὸν τὸ τοῦ Προκοπίου, ὅστις δύο ἱστορίας τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ και τῆς Θεοδώρας συνέταξε· τὴν μὲν, τὰ «**Κτίσματα**», ἀγαπᾶνδον και ὑπαγορευομένην ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ ἀρέσῃ, τὴν δέ, τὰ «**Ἀπόκρυφα**», κρύφα, ὅπως ἀργότερον ἐκδῶσῃ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς εἰ ποτε μεταπολίτευσις τις ἤθελεν ἐπιτρέψει. Παρκαίπομεν τοὺς ἀνευ συστήματος, ἀνευ μεθόδου, ἀνευ ἀρμοδιότητος, ἀνευ ἀπωτέρου σκοποῦ ἐξυπηρετήσεως τῆς ἀληθείας γράφοντας, πολλὰ σὸδκρῶτα γεγονότα παραλείποντας, ἄλλων ἀκροθιγῶς ἐπιλαμβανομένους, ἄλλα ἀνεξελέγκτως μεταδίδοντας, πάντοτε ἀστοχοῦντας περὶ τὴν ἐκτίμησιν.

Ἐκ τῶν κυριωτάτων ὁμως αἰτίων τῆς συστηματικῆς και κακοβούλου παραγνωρίσεως ἦτο τὸ **σχίσμα**.

Καθ' ὅσον ἀπετύγχανον αἱ πρὸς προσέγγισιν, ἢ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, αἱ πρὸς ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνεργεῖαι τῆς Δύσεως, κατὰ τοσοῦτον ἐκορυφοῦντο τὰ φυλετικὰ ἐκείνη μίσση, φθάσαντα εἰς τὰ ἐσχάτα ἐπὶ Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' και εἶτα κατ' αὐτὰς τὰς παραμονὰς τῆς Ἀλώσεως.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ Βυζαντικὸν κράτος ἐπαρουσίασε πολλὰς τὰς κακίας και θὰ ἦτο κατὰ φῶρος **σωδισμὸς** νὰ το ἀρνηθῶμεν. Περίοδους δοξῆς και εὐτυχίας διεδέχοντο περίοδοι ἀθλιότητος και κακοδαιμονίης ἕνεκα λιμῶν, ἐπιδημιῶν, πυρκαϊῶν, σεισμῶν, ἠτῶν ἐν πολέμῳ, ἀποζημιώσεων, ἔστιν ὅτε κακοδοικῆσεων, και ἄλλων ἀντιξῶν γεγονότων, οὐδ' ἄρνούμεθ' ὅτι αἱ στρεβλώσεις, αἱ ἐξορύξεις τῶν ὀφθαλμῶν, αἱ παραφοραὶ τοῦ ὄχλου, αἱ στάσεις και αἱ ἐπαναστάσεις, αἱ καθαιρέσεις και τάλλα ἔκτροπα, αἱ ραδιουργίαι τῶν ἐν τέλει και αἱ χαμέρπειαι τῶν ἀυλοκολάκων εὐρίσκοντο κατὰ καιροῦς ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ. Ἄλλ' ἀφ' ἐνός μὲν ἐρωτῶμεν ἂν ἦτο δυνατόν νὰ διαρρεύσῃ ἐνδόξως ὑπερχυλιετῆς βίος χωρὶς νὰ παρουσιάσῃ και μερικὰς κακίας, ἀφ' ἐτέρου δὲ λέγομεν ἀνευ φόβου μὴ κακισθῶμεν ὡς ἐπιεικεῖς, ὅτι πάντα ἐκεῖνα ἦσαν σημεῖα τῶν και-

ρῶν, ὑπαγορευόμενα συνθέστατα ὑπὸ λόγων πολιτικῶν, ὅσονδήποτε δὲ αὐστηρῶς καὶ ἀνκριθῶσι, παρίστανται ὡς ἀπλᾶ πλημμελήματα ἐν συγκρίσει πρὸς ἀνάλογα τερατουργήματα ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὴν ἀντίστοιχον χρονικὴν περίοδον.

Δὲν ἔλειψαν βεβαίως οὔτε οἱ Φωκᾶδες, οὔτε οἱ Ἀνδρόνικοι ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ πόσας τοιαύτας σελίδας δὲν δύναται νὰ ἀποπλύνῃ μία μόνη σελὶς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰουλιανοῦ, τοῦ Μαυρικίου;

Μέχρι τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, ἡ Κωνσταντινούπολις ἐτύγχανεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ μεγίστου Κράτους τῆς ὑψηλῆς. Κατὰ τὸν ὄγδοον ἐπεχείρησε γενικὴν ἀναμόρφωσιν, καὶ δὴ καὶ θρησκευτικὴν ὑψίστης σημασίας, μόνον δὲ ἀδαεὶς τῆς ἱστορίας καὶ ἐπιπόλοιοι κριταὶ διαβλέπουσιν εἰς τὰς μεγάλας μορφὰς τῶν Ἰσαύρων, τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Θεοφίλου ἀπλοῦς Λουθήρου ἢ Καλβίνους, κατὰ 800 ἄλλως τε ἔτη μεταγενεστέρας ἐκείνων. Μέχρι τέλους τοῦ δεκάτου αἰῶνος ἦτο τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ. Κατὰ τὸν ἐνδέκατον διημφισθῆται τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρωτεῖα ἀπέναντι τῆς Ρώμης, καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων ἀλώσεως ἦτο τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου.

Κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα αὕτη ἐπιφέρει καὶ τὴν Ἰταλικὴν ἀναγέννησιν, διαρκούντος δὲ τοῦ μακροῦ τούτου χρόνου, αὕτη ἐξεπολίτισεν, ὠργάνωσεν, ἐξεχριστιάνισε τὸν Σλαυτικὸν κόσμον, ἡ δὲ Ρωσικὴ αὐτοκρατορία, ἂν ἦναι τὸ μέγιστον, δὲν εἶναι βεβαίως καὶ τὸ μόνον τῶν δημιουργημάτων αὐτῆς.

\* \* \*

Ὅτι οἱ Βυζάντιοι ἠγάπησαν ἴσως πλέον τοῦ δέοντος τὴν θεολογίαν, ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει. Ἄλλ' εἶναι ἀντικρὺς κακοβουλία τὸ ὑποστηρίζειν ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ ἐριδες ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μόνα ἐλατῆρια πάντων τῶν ἀδικημάτων πολιτικῶν ἢ κοινωνικῶν. Σπανιώτατα αἱ θεολογικαὶ πρὸ αὐτοῦ ἐριδες ὑπερεπήδησαν τὰ ὅρια ἀπλῶν συζητήσεων ἢ ἀναθεμάτων, εἴ ποτε δὲ ἐξετράπησαν, ἐξετράπησαν ἐν στενῷ, στενωτάτῳ κύκλῳ. Οὐδὲ Διωγμοὺς ἐμιμήθη, οὐδὲ Ἱερὰν ἐξέτασιν, οὐδὲ Σικελικὸν ἐσπερινὸν οὐδὲ Νύκτια τοῦ ἀγίου Βαρθολομαίου, οὐδ' οὐδὲν ἐξ ὧσιν κατέρριψαν κοινωνίας καὶ κράτη ἐν τῇ Δύσει ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Βυζαντικὴ Αὐτοκρατορία.

Ἄλλ' οὐδὲ τὰ ἔκτροπα τῆς ἀνακλήσεως

τοῦ Διατάγματος τῆς Νάντης, οὐδὲ σφαγὰς, οἶαι αἱ τῆς Ἱρλανδίας, τῆς Ἄλβης, τῆς Λίλλης, πρὸ τῶν ὁποίων ὠχρῶσι καὶ αὐτοὶ οἱ Κοῦρδοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τινες ἄλλοι σύγχρονοι σφαγεῖς. Τὸ δὲ λυπηρότατον, ὅτι ταῦτα, τὰ πολὺ χεῖρονα ἐκείνων διεπράττοντο ἐν τῇ Δύσει ἐν χρόνοις πολὺ μεταγενεστέροις καὶ μετ' αὐτὴν ἔτι τὴν παλινόρθωσιν, ὅτε τὰ ἦθη ἔδει νὰ ὦσι πολὺ ἠπιώτερα.

Ἡ Βυζαντικὴ Αὐτοκρατορία οὐδέποτε ἦτο ἀπλῆ θεοκρατία. Πολεμεῖν αἴρεσιν ἢ σχίσμα ἦτο τότε ὑπερασπιζεῖν τὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους ἐνότητά. Ἄλλως πολλάκις, ὑπὸ μορφὴν θρησκευτικῆς διαμάχης ἐκρύπτετο μέγα τι πολιτικὸν ἢ κοινωνικὸν σχέδιον. Καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ περιβόητος Εἰκονομαχία, ἀναλυομένη καὶ ἀναγομένη εἰς τὴν στενωπὰν αὐτῆς ἔκφρασιν, φωρᾶται πολιτικὴ μᾶλλον ἢ θρησκευτικὴ ἔρις, μικρὸν μέρος ὀλοκλήρου μεταρρυθμιστικοῦ προγράμματος, ἐπιδιωχθέντος ἐπὶ 150 περίπου ἔτη. Ἐκτὸς τῆς Ἐπιστημῆς καὶ τῶν Καλῶν τεχνῶν οὐδένα ἄλλον ἠδίκησαν οἱ Βυζαντινοὶ θεολογοῦντες. Ἴσως μάλιστα καὶ ὠφέλησαν πῶς ἑαυτοὺς, ἀναδείξαντες Φωτίους καὶ Κηρουαρίους, ἐγκαίρως ἀντιληφθέντας τοὺς ἐκ τῆς Δύσεως πρὸς ὑποταγὴν κινδύνους καὶ διασφάσαντας ἀκέραιον τὸ παλλᾶδιον τῆς Ὀρθοδοξίας.

Καὶ ὄντως, ὡσάκις ἡ Αὐτοκρατορία, ἐν καιροῖς χαλεποῖς ἐζήτει βοήθειαν ἐκ τῆς Δύσεως θρησκευτικὰ ἀνισταθμίσματα προέβαλεν αὕτη εἰς ἀντάλλαγμα. Εὐνόητον λοιπὸν πῶς τὸ θρήσκευμα κατήνησε ν' ἀπορροφήσῃ πάντα τὰ συναισθήματα καὶ τὰ διανοήματα καὶ τὰ πάθη τοῦ Ἔθνους.

Ἡ Βυζαντικὴ Αὐτοκρατορία, ἐπὶ τινα χρόνον καὶ ἐν τινι μέτρῳ ἦτο μέγα μωσαϊκὸν διὰ τῆς θρησκείας συνδεδεμένον. Πολιτικῶς λοιπὸν συνέφερεν ὅπως πάσῃ θυσίᾳ διατηρηθῇ ὁ θρησκευτικὸς δεσμός, μέχρις οὐ παγιωθῇ ὁ ἐθνικὸς. Πέρσαι, Ἀραβες, Τούρκοι, ἀναφανδὸν ἐκήρυττον ὅτι ἠγωνίζοντο νὰ κατακτήσωσι τὸ Βυζαντιτικὸν κράτος ἵνα ἐπιβάλωσι τὸ ἴδιον δόγμα. Καὶ αὐτὸς ὁ πάππας οὐδὲν ἄλλο ἐζήτει ἢ πολιτικὴν κατάκτησιν διὰ τῆς θρησκείας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρ, ὃν στρατηγοὶ καὶ αὐτοκράτορες ἔδιδον καὶ εἰς τοὺς κατὰ τῶν ἐναντίων ἀγῶνας. Ἄλλαι πολιτεῖαι, λεγεί ὁ ἡμέτερος Παπαρηγόπουλος, εἰς μὴμην μερικῶν στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν, ἠθελον ψηφίσει στρατιωτικὰς ἐορτάς. Ὁ Ἡ-

ράκλειος ὁμως, εἰς μνήμην τῶν γεγονότων τοῦ 627, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνέπνεε τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκυθιστοῦ Ὑμνου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποσπάσας ἀπο τῶν Περσῶν τὸ ἱερόν τῆς πίστεως τῶν Σύμβολον καὶ ψαλλῶν τὸ «Σὺ σορ, Κίριε τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. . .» ἀνύψου αὐτὸ πανηγυρικῶς ἐν Ἱερουσαλήμ, τὴν 14ῃν Σεπτεμβρίου τοῦ 629, ἐπ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς ἐπηξεν αὐτὸ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας κατα τὸ 335.

\* \*

Ὅπως τὸ θεοκρατικὸν τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας σοβαρῶς ἐξεταζόμενον μονουχίᾳ δικαιολογεῖται, οὕτω καὶ ἡ περὶ τῆς χλιδῆς καὶ τοῦ φιλοθεάμενος τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ λαοῦ ἰδέα ὀλονὲν καταπίπτει πρὸ τῆς αὐστηρᾶς κριτικῆς.

Οἱ εἰς ταῦτα ἐπιμένοντες λησιμονοῦσιν ὅτι ἡ χλιδὴ καὶ τὰ ἵπποδρόμια καὶ αἱ ἐπιδείξεις ἠκμαζον μᾶλλον κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς αἰῶνας, ὅτε ἐκυρίευσον ἔτι οἱ ἐκ Ρώμης κατελθόντες εὐγενεῖς καὶ ἔπικοι μετὰ τῶν ἐκ Ρώμης ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ ὅτι ἐν τούτοις οὐδέποτε ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἐστερεώθησαν αἱ θηριομαχίαι καὶ αἱ ἀνθρωποθυσίαι, καὶ ἀμβλυωποῦσι πρὸ τῆς φαινῆς ἀληθείας, ὅτι καθ' ὅσον ἐξηλληνίζετο ἡ Βυζαντιακὴ Αὐτοκρατορία, κατὰ τοσοῦτον ὁ λαὸς καθίστατο ἐναρετώτερος καὶ θεοσεβέστερος καὶ ὅτι τὰ ἵπποδρόμια μετεβάλλοντο εἰς γνήσια μουσεῖα ἔργων τέχνης, ἐν οἷς ἐπιμελῶς περιουλεῖοντο καὶ ἰδρύνοντο ὅσα ἀθάνατα μνημεῖα ἀνευρίσκοντο τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας.

Δὲν ὑπάρχει χρονικὴ περίοδος ἐν τῇ Βυζαντιακῇ ἱστορίᾳ καθ' ὅλον τὸν ὑπερχιλιετή βίον αὐτῆς, ἥτις νὰ μὴ ἀνέδειξεν ἐξοχότητας ἐν τῇ στρατιωτικῇ, ἐν τῇ πολιτικῇ, ἐν τῇ διοικήσει, ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ. Εὐκόλον ν' ἀνοίξῃ τις τὴν ἱστορίαν καὶ νὰ καταστρώσῃ χιλιάδας ὄλας εὐκλεσεστάτων ὀνομάτων. Ἀλλὰ τίνα πρῶτα καὶ τίνα ὕστερα ν' ἀναγράψῃ; Καὶ πῶς νὰ μὴ ἀναμνησθῇ τις, παραλλάσσων τὸ τοῦ Λυσίου «Οὐκ ἄρξασθαι μοι δοκεῖ ἄπορον εἶναι τῆς ἀριθμῆσεως, ἀλλὰ παύσασθαι λέγοντι;»

Περὶ τὴν βασιλείαν συνεσπειράθησαν πάντες οἱ καλοὶ καὶ ἀπετέλεσαν τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἀριστοκρατίαν τῶν Φωκάδων, τῶν Κουρκουῶν, τῶν Σκληρῶν, τῶν Κεκαυμένων, τῶν Δουκάδων, τῶν Βρυεννίων, τῶν Νοτα-

ράδων, τῶν Κομνηνῶν, τῶν Παλαιολόγων, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἐστήριξαν καὶ ἐκλείσαν τὸν μεσαιωνικὸν Ἑλληνισμόν δόντες αὐτοκράτορας καὶ στρατηγούς, πατριάρχας καὶ κυβερνήτας, ἀλλὰ πρὸ πάντων στρατηγούς διεξαγαγόντας ἐπιτυχῶς ἐπὶ χίλια καὶ πλέον ἔτη μυρίους μυριονέκρους πολέμους.

Ἐπὶ Λέοντος τοῦ Γ' ἐπετελέσθη ἡ διακονίσις τῶν συζυγικῶν καὶ πατριῶν σχέσεων διὰ τῆς Ἐκλογῆς τῶν Νόμων, ἀνυψῶθη ἡ γυνὴ εἰς ἴσιν πρὸς τὸν ἄνδρα τάξιν καὶ κατέπεσαν τὰ τελευταῖα ἔγνη τῆς παρὰ φύσιν ἐξουσίας, ἣν εἶχεν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῶν τέκνων. Συνετάχθη ὁ πρῶτος Ἀσιακὸς Κῶδιξ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὁ Γεωργικὸς Νόμος. Βραδύτερον καθήρηθη τὸ Πατριάριον καὶ νέα, μεσαιωνικὴ, ἑλληνικὴ καὶ αὐτῆ, σεισάχθεια, ἀπέσπασε τοὺς γεωργούς ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν πατρῶνων των. Καταρρίπτεται τέλος καὶ ὁ περὶ Ἐναπογράφων νόμος, τοῦτ' αὐτὸ ἡ δουλοπαροικία, καὶ ἡ γεωργικὴ τάξις ἀνακτᾷ τὴν πλήρη ἐλευθερίαν της. Ὅταν δὲ ἀναλογισθῶμεν ὅτι ταῦτα πάντα μετερρυθμίζοντο κατὰ τὸν ὄγδρον μ. Χ. αἰῶνα καὶ ὅτι ἡ δουλοπαροικία λ. χ. μόλις ἐπαυσε μαστίζουσα τὴν ἄλλην Εὐρώπην πολλῶ βραδύτερον καὶ δὴ ἐν τισὶ χώραις χθὲς μόλις κατηργήθη, θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἔθνος, ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ὁποῖου ἰδέαι τοσοῦτον ἐλευθέρου ἀναβλαστάνουσι, κείται πολὺ ὑπερτερον κακοβούλων καὶ μεροληπτικῶν διαφημίσεων.

Μόνον μεγάλοι ἐπιστήμονες καὶ φιλόσοφοι καὶ μεγάλοι λόγιοι σπανίζουσιν ἀληθῶς ἐν τῇ Βυζαντιακῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ὑπάρχουσιν ὁμως λόγιοι καὶ χρονογράφοι ἀρκετοὶ εἰς οὓς, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Βικέλα, ἂν μὴ τι ἄλλο, τοῦτο ὁμως ἀναντιρρήτως ὀφείλομεν, ὅτι κατωρθώσαμεν νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, γεγραμμένην εἰς τὴν γλῶσσάν μας, ἀπὸ Ἑλληνας, ἀδιάκοπον τὴν ἱστορίαν ἡμῶν ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων μέχρι τοῦ νῦν.

Εἶναι ὁμως ὄντως περιβλεπτός ἡ θέσις, εἰς ἣν αἱ νεώτεροι ἐρευνᾶν ἀνήγαγον τὰς γυναῖκας τοῦ Βυζαντίου. Ὁ μελετῶν ἐν ταῖς Figures Byzantines τοῦ Diehl τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν δρᾶσιν τῆς Ἀθηναίδος, τῆς Θεοδώρας, τῆς Εἰρήνης, τῆς Ἄννης Δαλασσινῆς, τῆς Ἄννης Κομνηνῆς, τῆς Εἰρήνης Δούκα καὶ λοιπῶν, ἀμνηχανεῖ πότερον νὰ ζηλώσῃ τὸ ἐπιζήλον τῆς περιωπῆς αὐτῶν ἢ τὸ εὐκλεές τῶν ἐνδόξων συμβιῶν αὐτοκρατόρων.



\*  
\*  
\*  
'Αλλ' οὐδὲ φυγόπονος δύναται νὰ θεωρηθῆ  
ὁ Βυζαντιακὸς λαός.

'Εν τῇ Ἱστορίᾳ ἕκαστον ἔθνος ἔσχε καὶ  
ἔχει ἀκμὴν καὶ παρακμὴν. Καὶ ὅμως, καὶ  
κατ' αὐτὴν ἀκμὴν τὴν παρακμὴν οὐδολως  
ἀρμόζουσιν αἱ λέξεις *ἀκνηρός* καὶ *φιλοθεάμων*  
εἰς λαόν, ὅστις ἐπὶ μακρότατον χρόνον ἐκρά-  
τει τὸ ἀποκλειστικὸν ἐμπόριον ὀλοκλήρου τοῦ  
λεκανοπεδίου τῆς Μεσογείου καὶ κατεῖχε πάν-  
τας τοὺς σταθμούς, πάντα τὰ κέντρα, πάν-  
τας τοὺς τότε γνωστοὺς ἐμπορικὺς δρόμους  
καὶ ὅστις ἐπέδειξε καὶ ἐνταῦθα ὑψίστην δρα-  
στηριότητα καὶ ἑλληνικωτάτην ἰδιοφυίαν.

'Επὶ μακροὺς χρόνους τὸ Βυζάντιον ἦτο  
ἡ γενικὴ ἀποθήκη τοῦ γενικοῦ ἐμπορίου σύμ-  
παντος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, τοῦ σίτου  
τῆς Αἰγύπτου, τῶν μαργαριτῶν καὶ τῶν ἀρω-  
μάτων τῶν Ἰνδιῶν, τῶν πολυτίμων λίθων  
τῆς Περσίας, τῆς μετάξης τῆς Κίνας καὶ  
λοιπῶν. Τὸ Βυζάντιον ἦτο ἡ παγκόσμιος, ἡ  
διεθνὴς ἀγορά· εἶναι δὲ μυθώδη τὰ πλοῦτη,  
τὰ συσσωρευθέντα ἐν αὐτῷ. Τεκμήριον ἔστω  
ἡ πολυδάπανος ἐσωτερικὴ διοίκησις οἱ ἀτε-  
λεύτητοι ἐπὶ χιλιετηρίδα πόλεμοι, καὶ ὁ οὐ-  
δέποτε καθυστερῶν διάκοσμος τῶν ἀνακτό-  
ρων καὶ τῶν πόλεων. Ὁ ἀναγινώσκων τὰς  
περιγραφὰς τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ τὰς  
ἐντυπώσεις τῶν Στρουροφόρων, διερωτᾶται  
ἐὰν ονειρεύηται ἢ ἐὰν κρατῆ ἀνὰ χεῖρας τὰ  
*Παραθύθια τῆς Χαλιμᾶς*. Ἡλιθε χρόνος,  
καθ' ὃν τὸ Βυζάντιον εἶδε τὸν προῦπολογι-  
σμὸν αὐτοῦ ὑπερβάντα τὰ 500 ἑκατομύρια  
φράγκων χρυσῶν, ὑπερβάντα δηλαδὴ καὶ αὐ-  
τὸν τὸν τῶν σημερινῶν Παρισίων, ἡ δὲ ὅλη  
Αὐτοκρατορία τὰ 3 δισεκατομύρια, ὅπερ  
ἀποδεικνύει λαὸν τὰ μάλα δραστήριον, ἀπο-  
λαμβάνοντα ἐκ τῆς ἐργασίας του, καὶ δυ-  
νάμενον εὐχερῶς νὰ πληρῶνῃ τοὺς φόρους αὐτοῦ.

Καὶ ὄχι μόνον τὸ Βυζάντιον, ἀλλὰ καὶ  
πλείσται ὅσαι ἄλλαι πόλεις ἤμαζον ἐν τε  
τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Ηπείρῳ  
καὶ τῇ Στερεῇ καὶ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ οὐ μόνον  
ἀνὰ τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους, ἀλλὰ καὶ  
ἐν τοῖς ἐνδοτάτοις τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ  
πλοῦτος καὶ ἡ εὐδαιμονία τινῶν ἐξ αὐτῶν  
ἐκίνει τὸν φθόνον καὶ αὐτῶν τῶν Ἐνετῶν καὶ  
τῶν Γενοουησιῶν, οἵτινες πάσῃ θυσίᾳ ἐπέζη-  
τουν ἐμπορικὰς μετ' αὐτῶν συνθήκας, ἢ τὴν  
ἐγκαθίδρυσιν ἐμπορικῶν πρᾶκτορείων.

ζονται καὶ ἀνομολογοῦνται Σήμερον, ἐκά-  
στη σελὶς τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντιακοῦ Ἑλ-  
ληνισμοῦ ἀποτελεῖ ἴδιον θέμα πανηγυρικοῦ  
οὐχὶ πλέον εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Ζημπελίου, τοῦ  
Πασπάτη, τοῦ Σάβα, τοῦ Παπαρηγοπούλου  
ἢ τοῦ Λάμπρου, οἵτινες, ὡς Ἕλληνες δύνανται  
νὰ θεωρηθῶσι μεροληπτικοί, ἀλλ' εἰς τὰ χεῖλη  
τῶν ξένων.

Σήμερον ἡ σοφὴ Εὐρώπη, χειραφετηθεῖσα,  
ἀποτάξασα τὰς παλαιὰς προλήψεις καὶ πλά-  
νας καὶ ἀνατρέχουσα οὐχὶ πλέον εἰς τὰς κα-  
κοβούλους ἀρηγήσεις Λουίτπράνδων, παπῶν  
καὶ σταυροφόρων, ἀλλ' ἐκθάπτουσα ἐκ τῶν  
βιβλιοθηκῶν ἀθηνετικά ἀνέκδοτα χειρόγραφα  
καὶ μετάλλια, ἐκθαμβοῦται, καὶ μὴ γνωρί-  
ζουσα τίνι τῷ τρόπῳ νὰ ἱκανοποιήσῃ τοσαύτην  
ἐπὶ τοσοῦτον προσγενομένην ἀδικίαν ἐκσπᾶ  
ὁμόφρονος εἰς ἐνθουσιώδεις ἀνακραυγὰς καὶ  
πρεπόντως ἐκτιμῶσα τὴν δρᾶσιν τοῦ Βυζαν-  
τίου, ἀποδίδει αὐτῷ τὸν δίκαιον ἔπαινον πρὸς  
μεγίστην ἀνακούφισιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς  
ἱστορίας.

\*  
\*  
\*  
Ἀπὸ τοῦ εὐγενοῦς Γαλάτου Rambaud μέ-  
χρι τοῦ Vogt εἶναι ἀληθεῖς ἐποποιαὶ ὅσα περὶ  
τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Βυζαντιῶν γράφονται.

*Βασίλειος ὁ Μακεδῶν* τοῦ Vogt, αἱ Ἐπο-  
ποιαὶ τοῦ Schlumberger περὶ τοῦ *Νικη-  
φόρου Φωκά*, τοῦ *Ἰωάννου Τοιμισκῆ* καὶ *Βα-  
σιλείου τοῦ Βουλγαροκτινοῦ*, ὁ *Ἰουστινιανός*  
καὶ ἡ *Θεοδώρα* τοῦ Diehl, ὁ βίος τῶν βασι-  
λέων, τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ λαοῦ, εἶον παρου-  
σιάζουσι σήμερον αἱ μακρὰ καὶ αἱ ἐπίμονοι  
ἔρευναι τοῦ Diehl καὶ ἄλλων, ὅσα φέρει  
καθημερινῶς εἰς φῶς ἢ ἐν *Μοσχῳ* ἐπίτηδες  
ἰδρυθεῖσα *εἰδικὴ* τῶν Βυζαντικῶν μελετῶν  
σχολὴ μετὰ τὸ γνωστὸν περιδρόμῳ τοῦ  
**Κρουμβάχου**, τὰ συγγράμματα τοῦ *Hes-  
seling*, τοῦ *Pears*, του *Philippoff*, αἱ  
Ἀπολογία τοῦ *Popoff* καὶ τοῦ **Δουνοβῶ**,  
ἵνα ἀναφέρω ἐκεῖνα μόνον, ἅπερ πᾶς Ἕλλην,  
ἂν ἔχῃ κόκκον φιλοπατρίας ἢ ἐθνικοῦ ἐνδια-  
φέροντος, ὀφείλει νὰ μελετᾷ, ἐπιχέουσι βάλ-  
σαμον ἐν ταῖς καρδίαις καὶ ἐγείρουσι παλμούς  
χαρᾶς, συγκινήσεως καὶ ὑπερηφανείας.

\*  
\*  
\*  
Προβῶμεν εἰς ἀναλύσεις τινάς.

*Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας*, ἐλαύνων κατὰ τῆς  
Ἀσίας, ἔδρα ὡς ἀρχηγὸς τῶν *Ἑλλήνων*, ὡς  
αὐτὸς τοῦλάχιστον ἠρέσκετο νὰ διακηρύττῃ.

*Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας*, ὅτε μετὰ τῆς  
ἀκολουθίας αὐτοῦ, τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐποί-

\*  
\*  
\*  
Σήμερον εὐτυχῶς πάντα ταῦτα ἀναγνωρί-

κων Ρωμαίων κατῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον, πᾶν ἄλλο ἢ τὴν ἰδρυσιν Νέας Ἑλλάδος ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐτοχάζετο. Ἄν ἐπηγγέλλετο τὸν Χριστιανὸν ἢ τὸν Ἕλληνα, εἶναι διότι, ἐν τῇ ἐξόχῳ αὐτοῦ πολιτικῇ διορατικότητι κατείδεν ὅτι ἀδύνατος ἔσται ἡ σύμπηξις κράτους ἰσχυροῦ ἄνευ τῆς προστασίας τῶν Χριστιανῶν, δῆλα δὲ τῶν ἐκχριστιανισθέντων Ἑλλήνων.

Τὸν Χριστιανισμὸν μετεχειρίσθη ὡς ὄπλον πολιτικόν, διότι κατενόησεν ὅτι μοιραίως θὰ κατισχύσῃ τῆς εἰδωλολατρείας. Κατὰ βῆθος ὁμοῦς ὁ Κωνσταντῖνος ἐνόει ἐξακλουθήσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, μὲ διοίκησιν, μὲ γλῶσσαν καὶ μὲ καθόλου ὄψιν Ρωμαϊκὴν, ἀλλὰ μὲ νέαν πρωτεύουσαν. Εἰς τοῦτο ἀντιέγραψε πιστῶς τὸν Διοκλητιανόν, μεταθέσαντα ἐν προγενεστέροις χρόνοις τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς Νικομήδειαν.

*Νέαν Ρώμην* ἐκάλεσε τὸ Βυζάντιον καὶ ἑαυτὸν αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων. Ἐκτίσεν ἀνάκτορον, οἶον τὸ ἐν Ρώμῃ, ἔστησεν ἱπποδρόμιον, οἶον ἐν Ρώμῃ, πλατείας καὶ διακόσμησιν ὡς ἐν Ρώμῃ. Ὀρίσει γλῶσσαν ἐπίσημον τὴν ρωμαϊκὴν τόσον ἐν τῇ διοικήσει ὅσον καὶ ἐν τῷ στρατῷ, καὶ τοὺς συνοδικούς, κατὰ τὴν Ἀ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ρωμαϊστὶ προσεφώνησεν Ἐὰν δὲ ἐπενέθη κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ἔπραξε τοῦτο μᾶλλον ὅπως ἐπαναγάγῃ εἰρήνην *πολιτειακὴν* ἐν τῷ κράτει, ἢ διότι ἔμελλον αὐτῷ οὐσιωδῶς αἰ δοξασίαι τοῦ Ἀρείου.

Ἐκτὸς βραχείως ἀναλαμπῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ ἔχουμεν τάσεις τινὰς ἐκρωμαίσεως τοῦ Βυζαντίου, πρώτην ἐπὶ Μαρκιανοῦ, δευτέραν ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ Α' καὶ τρίτην ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ.

Ἀλλὰ μάτην! τὸ Κράτος ἐφέρετο ἀκατάσχετον πρὸς τὸν *Χριστιανικὸν Ἑλληνισμόν*. Αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, ὅστις, ὡς εἶδομεν, λατινιστὶ προσεφώνησε τοὺς Συνοδικούς, εἰς τὴν συζήτησιν ἑλληνιστὶ ἠναγκάσθη νὰ κατέλθῃ.

Αἱ ἐκαστοτε προσβείαι ἢ ἐπιτροπαὶ τῶν πόλεων ἑλληνιστὶ προσεφώνουν τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ἠγόρευον. Ὁ Ἀρχάδιος ἀναγκάζεται νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις. Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἐνυμφεῦθη Ἀθηναίαν, ἰδρύσας δὲ Πανεπιστήμιον ὤρισε 15 καθηγητὰς μεταξὺ 30 πρὸς διδασκαλίαν ἑλληνιστὶ. Αὐτὸς ὁ Ἰουστινιανός, ὅστις τόσον ἀπροκαλύπτως ἐζήτησε νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλατίνισιν τοῦ Κράτους ἢ μᾶλ-

λον εἰς τὴν νομιμοποίησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτοῦ λατινικοῦ χαρακτήρος, Ἑλληνιστὶ ἐδέησε νὰ νουθετήσῃ τὸν λαόν κατὰ τὴν στάσιν τοῦ *Νικα*. Ἀρξάμενος δὲ τῆς ἐκδόσεως τοῦ φερωνύμου αὐτοῦ Κώδικος λατινιστὶ, τὰς *Νεαρὰς* ἑλληνιστὶ ἐκδίδει. Τὸ δὲ πάντων περιεργότατον, τὸ καὶ εἰρωνείας ποιᾶς τῆς τύχης μετέχον εἶναι ὅτι, θελήσας νὰ στήσῃ ἔργον δόξης, ἔργον τέχνης ὑπέροχον, ἔργον λατρείας, προσκαλεῖ Ἕλληνας, τὸν *Ἰσίδωρον* καὶ τὸν *Ἀρθέμιον* καὶ ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐκ βῆθρων ἀνοικοδομήσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας πρὸς νίκην καὶ κλέος... τοῦ *Χριστιανικοῦ Ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ*.

*Ἀναστάσιος ὁ Α'* εἰσάγει ἑλληνικὰ κερμάτια νομίσματα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν *Ἐν τούτῳ Νικα*, ὁ δὲ Ἡράκλειος ἅπαντα ἐξελληνίζει τὰ νομίσματα ἐν γένει. τὰ μέτρα, τὰ σταθμὰ κτλ. Βαθυμδὸν τὰ *Rex* καὶ *Imperator* καταπίπτουν καὶ οἱ τίτλοι *βασιλεῦς*, *δεσπότης*, *αὐτοκράτωρ* ἐπιβάλλονται. Ἐπὶ Ζήνωνος ὁ στρατὸς ἀρχίζει νὰ γίνηται ἐθνικός, τὰ μισθοφόρα στρατεύματα βαθυμδὸν καταργοῦνται καὶ ὁ Ἡράκλειος ἐλάυνει κατὰ τῶν Περσῶν ἠγούμενος *ἐθνικῶν* στρατευμάτων. Μέχρι χθὲς καὶ αὐταὶ αἱ αὐτοκρατορικαὶ ἢ βασιλικαὶ φρουραὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ξένους μισθοφόρους· σήμερον τὰ πάντα τείνουν πρὸς ἐξελληνισμόν· τὰ στρατιωτικὰ σώματα καὶ αἱ διοικητικαὶ ὑποδιαιρέσεις καλοῦνται *θέματα*, οἱ *longini χιλιάρχοι*, οἱ κόμητες *στρατηγοί*. Προϊόντος τοῦ χρόνου μετάλλαξι. ἐπιγραφαί, δημόσια ἔγγραφα, τὰ πάντα ἑλληνιστὶ συντάσσονται Ἡδὴ καὶ αὐτὴ ἡ ποίησις καθίσταται ἐθνικωτέρα. Ἡ δὲ συντελεσθεῖσα ἐνότης τῆς Πίστewς ἐξασφαλίσασα τὸ θεμελιώδες τοῦ Χριστιανισμοῦ δόγμα, συντέλεσεν οὐ μικρὸν εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Αὐτοκρατορίαν, ἀπὸ Ἀδρίας μέχρις Αἰγύπτου.

Πρωτοφανὲς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἀποτέλεσμα! Ὅχι μόνον δὲν ἐξερωμαίσθησαν οἱ Ἕλληνας, ἀλλ' ἐξηλλήνισαν τοὺς Ρωμαίους μέχρι μυελοῦ τῶν ὀστέων. Καὶ ὁ ἐξελληνισμὸς οὗτος ἐπετελέσθη χωρὶς οὐδεὶς νὰ ἀντιληφθῇ τι, ὁ δὲ ἐπελθὼν 5' μ. Χ. αἰὼν παρέστη ἐκπληκτος πρὸ τοῦ περιεργότατου τῶν θεαμάτων, τουτέστι τοῦ τελείου ἐξελληνισμοῦ ἐκείνων, οἵτινες καὶ τὴν πρόθεσιν εἶχον καὶ τὴν δύναμιν ἀκόμη τὸ πᾶν νὰ ἐκρωμαίουν. Ἐστω τοῦτο ἀπάντησις τῷ Βολταίρῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ. Ὅχι μόνον ὁ Βυζάντιος δὲν εἶναι ἔκφυλος τοῦ Ρω-

μαίου απόγονος. ἀλλ' οὐδεμίαν πρὸς αὐτὸν ἔχει σχέσιν ἄλλην ἢ τὴν κοινωνικὴν καὶ πνευματικὴν ὑπεροχὴν του πρὸς ἐκείνον.

Ὁ ἐξελληνισμὸς οὗτος οὐδὲν ἐνέχει τὸ μυστήριον. Μυστήριον εἶναι μόνον διὰ τοὺς τυφλοὺς καὶ κωκοβούλους, οἵτινες ἐπίτηδες κλείουσι τοὺς ὀφθαλμούς, ἀποστέργοντες νὰ προσβλέψωσι πρὸς τὴν φλόγα ἐκείνην, ἣτις αἰείποτε διατηρεῖ διάπυρον τὴν ἐθνικὴν τοῦ Ἑλληνος συνειδήσιν.

Καὶ ὄχι μόνον τοὺς Ρωμαίους, ἀλλὰ καὶ πλείστους συνοίκους ἢ ὁμόρους λαοὺς προσεῖλκυσαν ἢ συνεχώνευσαν μεταβαλόντες εἰς χριστοὺς καὶ ὠφελίμους πολίτας τῶς ἀξέστοις καὶ βαρβάρους λαοὺς.

Κάτι τι τὸ περιεργότατον παρουσιάζεται κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Ἀπαξ τὸ πᾶν ἐξελληνίσαντες οἱ Ἕλληνες ἄρχονται ν' αὐταποκαλῶνται *Ρωμαῖοι*. Ἦδη ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Σεβήρου ἐπετράπη εἰς τινὰς Ἕλληνας, διακριθέντας ἐν τοῖς γράμμασι, ταῖς τέχναις ἢ ἐν τῇ διοικήσει νὰ προσλάβωσι τὸν τίτλον τοῦ *Ρωμαίου πολίτου*, ἐπὶ Κωνσταντίνου δὲ τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν ἀμέσων αὐτοῦ διαδόχων κατέστη τοῦτο δικαίωμα πάντων. Ὁ δὲ λόγος δι' ὃν ἀφῆνονται μετ' ἀδιαφορίας νὰ ἀποκαλῶνται *Ρωμαῖοι* χωρὶς οὐδὲ τὸ παράπαν ν' ἀποβάλλωσι τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν Ἑλληνικὴν συνειδήσιν, εἶναι ἀπλοῦστατα. Ἦν χρόνος καθ' ὃν ἡ λέξις *Ἕλληνη* ἐτύγγανε συνώνυμος τῷ *Ἰδιωλολάτρῃ*. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες, ἐκχριστιανισθέντες πλέον, ἀπέστεργον νὰ θεωρῶνται εἰδωλολάτραι ἢ ἤλλαξαν ὄνομα. Οἱ Ρωμαῖοι ἄλλως τε οἱ τότε δὲν ἦσαν εἰδωλολάτραι ἀλλ' ἐκχριστιανισθέντες Λατίνοι. Παραδόξως, καὶ ἐν προγενεστέροις ἡ λέξις *Ἕλληνη* εἶγε καὶ πάλιν ἀποβάλει τὴν ἐθνολογικὴν αὐτῆς σημασίαν καὶ ὁ Ἰσοκράτης, ἐν τῷ *Παρηγορικῷ* του, μαρτυρεῖ ὅτι κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα, Ἕλλην κατήντησε νὰ καλῆται συνεχδοχικῶς πᾶς ἀνεπτυγμένος καὶ πεπολιτισμένος ἄστος εἰς οἰκονδήποτε ἐθνότητα καὶ ἂν ἀνήκεν.

Ἐπειτα οὐδεμίαν σημασίαν δύναται νὰ ἔχη τὸ ὄνομα. Κατὰ τὰς κρίσεις περιστάσεις τοῦ βίου του οὐδέποτε ὁ Ἕλλην ἐπελάθετο τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς, οὐδέποτε ἀπέβαλε τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ συνειδήσιν. Ὅτι κατὰ τὸ 1204, Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις ὁ Α', φεύγων τοὺς Λατίνους, μετέφερε τὰ λείψανα τοῦ κράτους εἰς Νίκαιαν, *Ἑλληνικὸν Κράτος* ἔλεγεν ὅτι ἰδρύει ἐκεῖ. Ὁ δὲ μάρ-

τυς Κωνσταντίνος ὁ Παλαιολόγος, πίπτων οὐκ ἐπελάθετο τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς, οὐκ ἐπελάθετο ὅτι Ἑλλήνων ἦρχεν, καὶ παῖδας *Ἑλλήνων* παρῴτρυνεν εἰς τὸν περὶ τῶν πάντων ἀγῶνα.

Ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μέχρι τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ *Μαρμαρωμένου* μας *Βασιλῆα*, τὸ Βυζαντιακὸν κράτος παρουσιάζει σειρὰν ὅλην μοναρχῶν παρεμπερῆ τῇ ὁποίᾳ ὀλίγα ἔθνη ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν.

*Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας*, θεμελιωτῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀνὴρ ἐκτάκτου πολιτικῆς διορατικότητος. Αὐτὸς ἐδίδαξεν Ἑρρῖκον τὸν Δ' τῆς Γαλλίας τὸ ἱστορικὸν ἐκείνου *Paris vaut bien une messe*.

*Θεοδόσιος ὁ Μέγας* ὁ ἀποκαθάρσας τὴν ἰχνην αὐτοῦ αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τῶν Οὐνων καὶ τῶν Γότθων.

*Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας* ὁ συστηματοποιήσας τὴν νομοθετικὴν διοίκησιν καὶ θεῖς τὰς βάσεις τῆς εὐνομίας τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐπεκτείνων τὸ ὄριον τῆς Αὐτοκρατορίας ἐπὶ πάσης σχεδὸν τῆς τότε γνωστῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς καὶ ἐν Εὐρώπῃ μέχρις Ἰταλίας καὶ Ἰσπανίας.

*Ὁ Ἡράκλειος*, ἡ Ἡράκλειος αὕτη προσωπικότης, καλῶς τὸ τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ὅστις μὲ τὰ πρῶτα *παλληκάρια* (ἡ λέξις ἀπαντᾷ ἤδη ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου) μὲ τοὺς νεαροὺς δηλαδὴ ἐκείνους σκευοφόρους τοὺς παρακολουθοῦντας τὸ στρατεῦμα, συνέτριψε τοὺς Ἀβάρους, κατέστρεψε τοὺς Πέρσας, ἐνέπνευσε τὸν *Ἀκάθιστον Ὑμνον* καὶ ἀνήγαγεν εἰς περιωπὴν πολιτικῆς ἅμα καὶ θρησκευτικῆς ἐορτῆς τὴν *Υψωσιν* τοῦ τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ.

Ἰπελόγησαν, ἐρωτῶμεν, οἱ ἐπὶ χλιδῇ οὐτωσὶ δωρεὰν τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Βυζαντίου κατηγοροῦντες, πόσας κρα ἡμέρας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του ἐκοιμήθη ἐπὶ κλίνης ὁ Ἡράκλειος, ὁ Ἡράκλειος, ὅστις ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Καλχηδὸνα καὶ ἀπὸ Καλχηδόνος εἰς Τραπεζοῦντα καὶ ἀπὸ Τραπεζοῦντος εἰς Κων/πολιν καὶ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Περσίας παλαιῶν καὶ ταλαιπωρούμενος, διψῶν καὶ πεινῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ ἐφέρετο ἀκάθεκτος ἐδῶ μὲν πρὸς σωτηρίαν τῆς βασιλευούσης, ἐκεῖ δὲ ὅπως ἀνακτήσῃται τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἔθνει τὸ *Τίμιον Ξύλον*;

*Λῶν ὁ Γ'*, ὁ *Ἰσαυρος*, ὁ δασυχαίτης οὐτος Λεοντόκαρδος, ὁ μέγας μεταρρυθμιστής,

ὁ Σφύρας τῆς Ἀνατολῆς, ὁ τὸ πρῶτον καὶ ἀποτελεσματικώτατον κτύπημα κατὰ τῶν Ἀράβων κατενεγκῶν καὶ διδάξας αὐτούς, *μὰ γὰρ πάντα*, ὅτι ἀλλαγῶθεν καὶ ὄχι διὰ τῆς Κων/πόλεως δέον νὰ ζητήσῃσι τὴν εἰς Εὐρώπην ἄγουσαν.

Μοναδικὸς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ὁ τρόπος, δι' οὗ κατέστειλεν ἀναιμωτῶς δύο ἐμφυλίους πολέμους· θαυμάσιος δὲ ὁ τρόπος, μεθ' οὗ ἐπολιτεύθη πρὸς τοὺς τότε πάπας καὶ ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν, τῶν Λομβαρδῶν Ἡ πολιτεία του αὐτῆ πρὸς τὴν Δύσιν ὑπῆρξε τόσον δραστηρία, τόσον συνετή, τόσον ἀποτελεσματικὴ, ὥστε τὰ ἐντεῦθεν τοῦ Ἀδρία οὐδέποτε πλέον ἐπανῆλθον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ρώμης. Οὐδ' ἔχομεν χρεῖαν νὰ ἐξάρωμεν πόσον σωτήριος διὰ τὸ ἔθνος ἡμῶν ὑπῆρξεν ἡ πρᾶξις αὐτῆ Λέοντος τοῦ Γ'. Εἶναι πρόδηλον ὅτι, ἂν τὰ ἐντεῦθεν τοῦ Ἀδρία, ἅτινα ἀποτελοῦσι μίαν τῶν κυριωτάτων ἐστιῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐξηκολούθουν ἕκτοτε διοικουμένα ὑπὸ κλήρου ἐκτρεφόμενου ἐν Ρώμῃ καὶ ἐκεῖθεν ἐξηρημένου, ὁ ἑλληνισμὸς ἤθελε περιέλθει εἰς τὸν ἐσχατον κίνδυνον.

*Νικηφόρος ὁ ἀπὸ Λογοθέτου*, τύπος ἀναμορφωτοῦ, ὁ μετ' ἀπαραμίλλου ἐπιμελείας καὶ δεξιότητος κατορθώσας νὰ ἐπουλώσῃ τὰς τόσας καὶ τόσας πληγὰς, ἃς ἐπῆνεγκεν εἰς τὸ Κράτος ἡ ἀσύνετος καὶ ἄστοργος βασιλεία τῆς Εἰρήνης εἰς τε τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ τοῦ Κράτους. Αὐτὸς πρῶτος ἐπενόησεν εἶδος *Ναυτικῶν Δαρείων* πρὸς εὐκόλιαν οἰουδήποτε Ἑλλήνων πλοιάρχου· ἐφ' ᾧ καὶ δικαίως θεωρεῖται ἰδρυτὴς καὶ ἐφευρετὴς τῶν τραπέζιτικῶν ἰδρυμάτων καὶ ἐργασιῶν.

*Βασίλειος ὁ Μακεδῶν*, ὁ διασώσας καὶ ἐξασφαλίσας τὸ Κράτος ἀπὸ τὰς ἀρπακτικὰς ὀρέξεις τῶν Σαρακηνῶν

*Νικηφόρος Φωκᾶς*, ἀστὴρ πρωτίστου μεγέθους ἐν τῷ στερεώματι τῆς Ἱστορίας, εἰς ὃν τόσας λαμπρὰς σελίδας ὀφείλει ὁ Βυζαντιακὸς ἑλληνισμὸς. Στρατιώτης ἀτρόμητος μὲ ψυχὴν ἀσκητοῦ, ἀκάθεκτος ἐν πολέμοις καὶ ἄκακος ὡς ἄδολον ἄρνιον ἐν τῇ κοινωνίᾳ, συνέδεσεν ἐς αἰεὶ ἀδιαρρήκτως τὸ ὄνομά του μετὰ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου, ἃς ἤρπασεν ἀπὸ τῶν Ἀράβων. Ὁ μέγιστος ὁμως τίτλος εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἑλλήνου πρὸς τὸν ἐλευθερωτὴν δὲν εἶναι τόσον ἡ κατάκτησις τῶν με-

γαλονήσων, ὅσον ὁ ἑλληνικὸς *συνοικισμὸς* αὐτῶν, ὃν δραστηρίως ἐπιδίωξε. Διότι τὰς μὲν νήσους ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία πάλιν ἔχασεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐνῶ ὁ ἑλληνισμὸς οὐδέποτε θὰ τὰς χάσῃ ἕνεκα τοῦ συνοικισμοῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ.

Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς οὐδὲ ρανίδα βασιλικοῦ αἵματος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ. Ἀνῆλθεν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα δυνάμει καὶ ἀπαιτήσει ἐνθουσιώδους καὶ εὐγνώμονος λαοῦ καὶ στρατοῦ. Ἐὰν δὲ ἀναλογισθῶμεν ὅτι πλεῖστοι εἶναι οἱ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον βασιλεύσαντες ἐπὶ τοῦ Βυζαντίου, ἀγόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ Βυζάντιοι ὑπερβαλλόντως ἐκῆδοντο τῆς ἔθνικῆς αὐτῶν τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπειᾶς, ὥστε νὰ καταρρίπτωσι νομίμους βασιλεῖς ὡσὰκίς ἔβλεπον ὅτι δὲν ἀντιπροσωπεύουσιν αὐτοὺς ἐπαξίως καὶ νὰ παραδίδωσι τὰς τύχας αὐτῶν εἰς χεῖρας ἀνθρώπων δοκιμασθέντων κρατίστων ἐν τε εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ.

*Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος καὶ Ἰωάννης Τσιμισκῆς* ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάζει ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ὡς ἐκ τῶν τελευταίων γεγονότων.

*Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός*, ὁ πρῶτος διπλωμάτης, ὁ καταγαγὼν τὰ πρωτεῖα εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐπινοήσεως τῆς διπλωματικῆς τέχνης καὶ ἐπισκιάσας τὴν δόξαν Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' τῆς Γαλλίας ἀφ' ἧς ἡμέρας ἡ νεωτέρα Κριτικὴ ἐμελέτησε καὶ ἀπεθαύμασε τὴν διπλωματικὴν τέχνην, μεθ' ἧς ἐπὶ τόσον χρόνον ἐπολιτεύετο τοὺς Σταυροφόρους.

*Μαρουήλ ὁ Κομνηνός*, τύπος δραστηρίου καὶ συνετοῦ ἡγεμόνος καὶ *Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος* ὁ ἀνακτῆσας τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῶν Φράγκων καὶ τέλος *Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος*, ὁ «Μαρμαρωμένος μας Βασιλεῦς», ὁ προτιμήσας τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐνῶ ἦτο τόσον εὐκόλον νὰ σωθῆ ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τοῦτο ἀπλῶς καὶ μόνον ὅπως διατηρήσῃ ἀμίαντον τὴν ἔθνικὴν τιμὴν πρὸς δόξαν καὶ κλέος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Κύριοι,

Ἡ λατρεία τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ ἐθεμελιώθη καὶ ἐπεβλήθη εἰς σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Διὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν τῆς κριτικῆς ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς ἀνάγεται ὅλον ἐν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ εὐκλεᾶ θέσιν. Εἴθε οἱ μέλλοντες αἰῶνες νὰ ψάλλωσι τὴν ἀναγέννησιν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ!

# ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΝ ΑΡΙΤΣΟΥ

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ — Η ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΩΝ.

Ο ΟΣΙΟΣ ΔΑΝΙΗΛ ΕΝ ΤΩ ΣΤΥΛΩ — Ο ΟΣΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΥΤΡΟΠΙΟΥ — ΤΑ ΔΑΝΙΗΛ.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΟΥΛΛΗ — ΜΟΝΑΣΤΗΡ ΜΕΣΤΖΙΤΗ.

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

('Ανεγνώσθη ἐν συνεδρίᾳ τοῦ 'Αρχαιολογικοῦ Τμήματος τῇ 17ῃ 'Απριλίου 1909).

1. Ἐν τῇ κωμοπόλει Ἀριτσού, κειμένη ἀριστερᾶ τῶ εἰσιόντι τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον, εἰς τὸν περίβολον τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικήτα, στέγην αὐλῆς βαστάζουσι δύο στρογγύλοι μονόλιθοι κίονες, ἐξαχθέντες ἐκ τῆς πρὸς Δ. θέσεως Φιλιγίρ, ὑπὸ δὲ τῶν ἡμετέρων, ὡς ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν, καλουμένης Φιλοκρήνης· εἰς τῶν κίωνων τούτων φέρει ἀντιμετώπους τὰς ἐξῆς ἐπιγραφάς :

+ ΟΡΟΣ ΔΙ  
ΑΧΩΡΙΖΩΝ  
ΤΑ ΔΙΚΑΙΑ  
ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ  
ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ  
ΛΙΤΩΓΡΟΣ ΔΥ  
ΧΗΝΤΑ ΔΕ ΤΡΟΣ  
ΑΝΑΤ' ΤΗΣ Μ  
ΤΟΝ ΣΤΥΛΩ

ἤτοι: † "Ὅρος διαχωρίζων τὰ δίκαια τῆς μονῆς τῶν Μητροπολίτου πρὸς δύο[ι]ν· τὰ δὲ πρὸς ἀνατολ[ίαν] τῆς μονῆς] τοῦ Στύλου.

+  
ΗΑΘΕΜ  
ΕΣΤΩΤΩ  
ΜΕΤΑΚΙ  
ΜΟΝΗΤΙ  
ΤΟΝ ΟΡΩΝ  
ΤΟΝ ΤΟΜ  
ΙΣ | ΧΣ  
ΜΙ | ΚΑ  
ΝΙΚΑ  
ΣΚΑ

ἤτοι: † Ἀνάθεμι[α] ἔστω τῶ μετακινούντι τὸν ὄρον τοῦτον. Ἰ[ησοῦ]ς ν[ικη]τῆ—† Νικᾶ σκα(ι)

Ἐστήθη λοιπὸν ὁ κίων οὗτος ὡς γνώρισμα τῆς κυριότητος ὁμόρων γαιῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὰς ἀναφερομένας δύο μονάς· ἦτο δὲ συνήθης ἡ χρῆσις τοιούτων ὀροθετικῶν κίωνων· ἐφ' ἐνὸς τοιούτου εὑρεθέντος εἰς Δενίτζ Ἀπτὰλ τῆς συνοικίας Τὸπ καπού, κατὰ δὲ τὸν κ. Μόρτμαν εἰς Μπαρούτ χανέ, πλησίον τοῦ Μακρίκιού, καὶ κατατεθέντος εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Μουσεῖον τοῦ Τσινιλη-κρόσκ, ἀνέγνωμεν: «Ὅροι χωρίζοντες τὰ δίκαια τοῦ ὄργου νοτροφίου»· ἐπὶ ἐτέρου, κειμένου ἐν τῶ νεκρο-

ταφείῳ τῆς κώμης Σαμάνδρας: «† Ὁρ[ο]ς τῆς ἀγίας μοῆης Ρουγενιανῶν»<sup>1</sup>. Ὁ ἡμέτερος κίων ἐστήθη ἐπελθούσης συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν δύο μονῶν ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν συνόρων τῶν κτήσεων ἐκάστης· ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχον ὑπόνοιαι περὶ μετακινήσεως αὐτοῦ καὶ ἐπομένως περὶ ἀνανεώσεως τῶν ἐκατέρωθεν ἀμφισβητήσεων καὶ ἐρίδων, εἰς πρόληψιν τούτων ἐγαράχθη οὐ μόνον ἡ διακρίνουσα τὰ σύνορα ἐπιγραφή, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιτίμιον ἀναθέματος κατὰ τοῦ μετακινήσαντος τὸν κίονα ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ θέσεως· τὸ δ' ἐπιτίμιον ὠρίσθη κοινῇ αὐτῶν, ἴσως δὲ καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἀποφάσει. Κάτωθεν τοῦ ὑπὸ τὸ ἐπιτίμιον σταυροῦ, τοῦ ἐν ταῖς πλευραῖς αὐτοῦ φέροντος τὰ γράμματα IC., XC καὶ τὴν λέξιν *nikā*, διακρίνεται ἕτερος ἀνισοσκελῆς σταυρός, καὶ τινὰ γράμματα, χάραγμα πιθανῶς μιμητικῆς μεταγενεστέρως χειρός. Ὁ τύπος τῶν γραμμῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἀνάγεται εἰς τὸν I—IA' αἰῶνα. Αἱ ἀναφερόμεναι μοναί, ἡ τῶν Μητροπολίτου καὶ ἡ τοῦ Στύλου ἔκειντο ἔνδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τὸ δ' ἱστορικὸν ἐκάστης ἔχει ὡς ἐξῆς·

2. *Ἐκκλησία καὶ μοῆ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Μητροπολίτου*. Ταύτης δύο ἀνεγέρσεις ἀναφέρονται ἡ πρώτη τότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐγένετο, ἄγνωστον· ὀρίζεται μόνον ἡ θέσις αὐτῆς «πλησίον τοῦ παλατίου», οὐχὶ τοῦ ἐν Βλαχέρναις, καθὰ που ἐγράφη<sup>2</sup>, ἀλλὰ τοῦ «πρὸς ἀνίσχοντα ἡλίον» τοῦ ἐπιλεγόμενου Μεγάλου Παλατίου, ὡς μαρτυροῦσι τὰ περὶ τῆς κατεδαφίσεως αὐτῆς ἱστορούμενα. Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐπωνυμείτο «τὰ (τοῦ, τῶν) Μητροπολίτου» ἢ «Μητροπολιτῶν» ἢ ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου γραφῇ «τῶν Μητροπόλεων» ὀφείλεται προδήλως εἰς τυπογραφικὸν ἢ μνημονικὸν λάθος τοῦ συγγραφέως. Περὶ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης οἱ Πατριογράφοι, μνημονεύοντες τὴν δευτέραν ἀνεγερσιν, λέγουσιν: «ἐκλήθη δὲ οὕτως, διότι μητροπολίτου οἶκος ἦν»<sup>3</sup> τοιαύτη ἐξήγησις θὰ ἦτο πρόχειρος καὶ εἰς ἡμᾶς ἠγνόουν καὶ αὐτοὶ τὸν κτήτορα καὶ τὸν χρόνον τῆς ἀνεγέρσεως, καὶ οὐδὲν περὶ αὐτῶν ἐσημείωσαν· φαίνεται ὅτι ὁ κτίτωρ μητροπολίτης· ἦτο μετριό-

φρων τις ἀνὴρ, ἀφοῦ δὲν ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ ἰδίου ὀνόματος τὸ κτίσμα αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἀρχικῶς ἦτο μόνον ἐκκλησία, οὐχὶ καὶ μοῆ, καὶ ἔνεκα τούτου δὲν ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα αὐτῆς μεταξὺ τῶν μονῶν, οἱ ἠγούμενοι τῶν ὁποίων ἐν ἔτει 518 ὑπέγραψαν τὸν πρὸς τὸν Πάπαν Ὁρμίσδαν λίβελλον, καὶ βραδύτερον τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Πατριάρχου Μηνᾶ συνόδου, τὴν δέησιν καὶ τὸν λίβελλον πρὸς τὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα *Ἰουστινιανὸν Α'*. Οἱ μνημονεύοντες αὐτὴν ἱστορικοὶ λέγουσιν ἐκκλησίαν· κατέλυσε δ' αὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ *Ἰουστινιανὸς ὁ Β'*, ὁ καὶ Ρινότμητος (686—696), κατὰ τὸ θ' ἢ ι' ἔτος τῆς πρώτης αὐτοῦ βασιλείας καὶ τὸ α' ἢ β' ἔτος τῆς πατριαρχίας τοῦ Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ σκευοφύλακος Βλαχερνῶν, ἦτοι κατὰ τὰ ἔτη 695—696. Ὁ βασιλεὺς οὗτος περιετείχισε τὸ Μέγα Παλάτιον καὶ ἐκτίσεν τὸν ἀπ' αὐτοῦ κληθέντα *Ἰουστινιάνειον τρίκλινον*· ἐπὶ δὲ τοῦ τόπου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠγειρέτο ἡ περὶ τῆς ἡμῶν ὁ λόγος ἐκκλησία προετίθετο, κατεδαφίζων αὐτὴν, νὰ κτίσῃ φιάλην καὶ βῆθρα τοῦ δήμου Βενέτων, ὅπως δέχονται οὗτοι αὐτοῦ ἐπὶ τὸν βασιλεῖα καὶ ὅπως τελῆται ἐκεῖ τὸ λεγόμενον *Σαξιμοδέξιμον*· ὅθεν ἀπῆτει παρὰ τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου εὐχὴν ἐπὶ τῇ κατεδαφίσει· ἀλλ' ὁ πατριάρχης ἀπέκρουσε τὴν βασιλικὴν ἀξίωσιν εἰπὼν ὅτι «εὐχὴν ἐπὶ συστάσει ἐκκλησίας ἔχομεν· ἐπὶ δὲ καταλύσει οὐ παρελάβομεν». Ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς ἐπιμόνως ἐβίαζε τὸν πατριάρχην καὶ ἀπῆτει παρ' αὐτοῦ ἐξάπαντος εὐχὴν, μὴ τολμῶν νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν κατεδαφίσιν αὐτογνωμόνως καὶ ἰδίῳ προστάγματι· στενοχωρηθεὶς ὁ Καλλινίκος ἐφώνησεν ἔνδακρυς, «Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ ἀνεχομένῳ πάντα, καὶ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν»· οἱ ἀκούσαντες ταῦτα μετέδωκαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὡς ἔκδοσιν δῆθεν τῆς ζητουμένης εὐχῆς· ἀμέσως λοιπὸν κατηδαφίσθη ἡ ἐκκλησία καὶ ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς ἐκτίσθη ἡ φιάλη πρὸς ἐξίλασμον δὲ τῆς βιαίας ταύτης πράξεως καὶ ἱκανοποίησιν πάντως τῆς κοινῆς γνώμης ἔκτισεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἄλλην ὁμώνυμον ἐκκλησίαν εἰς τὸ λεγόμενον *Πετρίον*<sup>1</sup>· Ἡ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου ἀσκηθεῖσα πίσις ἐγένετο ἀφορμὴ ἀντιπαθείας καὶ ἀντιπολιτεύσεως αὐτοῦ κατὰ τοῦ βασι-

1. *Ἐλλ. Φιλ. Συλλόγου ἀρχ.* παρ. IV' τόμ. σ. 123.

2. *Μ. Γεδεών*, ἐν I' τόμῳ, σ. 938, τοῦ Λεξικοῦ ἱστορ. καὶ γεωγρ. ὑπὸ Βουτυρά.

3. *Bandurius*, Imp. Or., σ. 39 ER.—*Origines C. Politanae*, ἔκδ. Preger, Lipsiae 1907, σ. 244.

1. *Θεοφάνης* 6186.—*Anast. Biblioth.*, Hist. σ. 118 ER.—*Γ. Ἀματωλός*, σ. 618, ἔκδ. Muralt.—*Συναξάριον*, κγ' Λυγούστου.

σιλέως καὶ μετὰ τινὰς μῆνας ἀσυνεργούντος Καλλινίκου τοῦ πατριάρχου»<sup>1</sup> ἐξεθρονίσθη ὁ Ἰουστινιανός· ὅτε δὲ βραδύτερον, ἐν ἔτει 705, ἀνέλαθεν οὗτος τὸν θρόνον ἐξειδικήθη τὸν Καλλινίκον, τυφλώσας αὐτὸν καὶ ἀποπέμφας εἰς Ρώμην, ἔνθα ἀπέβησε καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου.<sup>2</sup> Τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου τούτου γεραίρει ἡ ἐκκλησία τῆς κγ' Αὐγούστου.

3. Ἡ ἐγερθεῖσα εἰς τὸ Πετρίον ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' ὁμώνυμος ἐκκλησία, ἐν ἔτει 695—696, μνημονεύεται μετέπειτα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ἀμονὴ τοῦ Μητροπολίτου, «μοναστήριον τῶν Μητροπολιτῶν». Ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα ἐπιγραφή παρέχει τὴν ἀληθῆ ἐπωνυμίαν «Μονὴ τῶν Μητροπολιτῶν». Κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ὀγδόου αἰῶνος, 775—806, ἡγούμενος τῆς μονῆς ἐχρημάτισεν ὁ Ἀντώνιος, προαχθεὶς εἰς ἐπίσκοπον Συλαίου ἤτοι Πέργης τῆς δευτέρας Παμφυλίας<sup>3</sup>, καὶ μετέπειτα εἰς Οἰκουμηνικὸν Πατριάρχην, ἀπὸ τοῦ ἔτους 821 ἕως τοῦ 834 ἢ 836, διακρινόμενος διὰ τῶν χλευαστικῶν ἐπωνυμῶν Κασσιτερᾶς, Βυρσοδέψης· ἐπίσκοπος ὢν ἐγένετο ἔρρισμα καὶ συνεργός τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου εἰς τὸν κατὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων ἀγῶνα, ἀτὸ μὲν πρῶτον παιδιόθεν ὀρθόδοξος ὢν, ὕστερον δέ, διὰ τὴν δόξαν τὴν πρόσκαιρον καὶ τὸ ἔχειν παρρησίαν εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια καὶ παρρησιάζεσθαι μετὰ τῶν κρατούντων, ἐπελάβετο τὴν αἵρεσιν· οἱ λέγοντες ταῦτα εἰκονόφιλοι συγγραφεῖς παρέχουσι καὶ τὰς ἐπομένους πληροφορίας· ἦτο υἱὸς πρεσβυτέρου τινός Τσαγγαρίου, κάτοχος γραμματικῆς παιδείσεως· κοσμικὸς ὢν ἐκαλεῖτο Κωνσταντῖνος καὶ ἐδίδασκε τὰ νομικὰ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς λεγομένοις Σφορακίῳ ἐγκληματίσας ἐκάρη μοναχὸς καὶ προήχθη ἡγούμενος, μηδεμίαν τῶν κακοήθων ἔξων αὐτοῦ ἀποβαλὼν· ἄδελφον ἔαν ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Μητροπολιτῶν ἡγούμενευσεν ὁμως εἰς αὐτὴν, «τοὺς ὑπ' αὐτὸν μοναχοὺς, νέους ὄντας, ταῦτα ποιεῖν ὑποτιθέμενος, καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, αἰσχροῶς καὶ

ἀσέμνως βιοτεύσας».<sup>1</sup> Οὗτος εἶναι ὁ μόνος γνωστός τῆς μονῆς ταύτης ἡγούμενος, τῆς ὁποίας ἑτέρα μνεῖα εἶναι ἢ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος κίονος. Βυζαντινοὶ τινες συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν εἰς δύο περιπτώσεις «μονὴν τῶν Δεσποτῶν», «δεσποτικὸν μοναστήριον», μὴ μνημονευθὲν ὑπὸ τῶν πατριογράφων· ἐν ἔτει 642 ἐκθρονισθεῖσα ἡ *Μαρτίνα*, ἡ σύζυγος τοῦ Ἡρακλείου, καὶ ὁ συμβασιλεύων υἱὸς αὐτῆς *Ἡρακλεωνᾶς* διῆγον μέχρι τελευτῆς καὶ ἐτάφησαν ἄνευ βασιλικῆς πομπῆς «ἐν μοναστηρίῳ τῷ δεσποτικῷ»·<sup>2</sup> ἐὰν τοῦτο καὶ ἡ ἐκκλησία τῶν Μητροπολιτῶν ταυτισθῆ, ἡδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὅτι εἶναι ἡ παρὰ τὸ παλάτιον ἐκκλησία τῶν Μητροπολιτῶν, ἡ κατεδαφισθεῖσα, ὡς εἴπομεν, τῷ 695—696, καὶ ὅτι ἦτο καὶ μονή· ἢ ἄλλη περίπτωσις εἶναι ἐν ἔτει 820, ὅτε Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς περιώρισεν «ἐν τῇ μονῇ τῶν δεσποτῶν... ἐν ἀσφαλεῖ ζῆν κελύεσας ἀθηντικῶς» τὴν σύζυγον τοῦ δολοφονηθέντος Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου<sup>3</sup> καὶ τὰς δύο αὐτοῦ θυγατέρας·<sup>4</sup> σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ β' ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ ἐπατριάρχευσεν ὁ Ἀντώνιος, πιθανὸν δὲ συστάσει αὐτοῦ περιωρίσθησαν αἱ γυναῖκες εἰς τὴν γνωστὴν αὐτῷ μονήν, ἐὰν αὕτη καὶ ἡ τῶν Μητροπολιτῶν ταυτισθῶσιν, ὡς εἴπομεν, ἐπέχοντες ἐπὶ τούτου ἐλλείψει μαρτυρίας.

4. *Μονὴ τοῦ ὁσίου Δανιὴλ ἐν τῷ Στύλῳ*. Ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος καὶ ἐξῆς ἀνεφάνησαν μοναχοί, «τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν» προτιμήσαντες ὡς στάδιον ἀθλήσεως· ὅθεν ἀνήρχοντο ἐπὶ στύλων ἢ κίωνων, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὠνομάζοντο στυλίται καὶ κιονίται· πρῶτος τοιούτος ὑπῆρξεν ὁ Συμεών ὁ Στυλίτης, οὗ ὀπαδὸς ἐγένετο ὁ Δανιὴλ· βασιλεύοντος *Λέοντος τοῦ Μεγάλου* (457—474) καὶ πατριαρχούντος *Ανατολίου* (449—458) ἦλθεν ὁ Δανιὴλ ἐκ Μεσοποταμίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ κατηθύθη «ἐν τῷ Στενῶ» εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ «τὸν ἐν τῷ Ἀνάπλῳ», «κατὰ τὸν Πόντου εἰσπλουν»· μετ' ὀλίγον ἐπὶ λόφου ἐκεῖσε ποῦ

1. Σ. *Μάριστρος*, εἰς Μιχ. α'.—Ἀνών. χρον. Α Ἀρμ. σ. 436 ER.—*Εφραίμους*, σ. 9990—3.

2. Α. *Γραμματ.*, σ. 156—7 ἐκδ. Βόν.—Ὁ *Κεδρηνός*, σ. 431 ER. δὲν ὀνομάζει τὸ μοναστήριον.

3. Οἱ μετὰ *Θεοφ.*, *Θεοφ.* II, ζ'.—*Ζωναράς*, XV, κδ'.—Σ. *Μάριστρος*, εἰς Λέοντα, ιδ'.—*Συντάξις*, σ. 497 ER.

4. *Δωρόθεος*, Βιβλ. ἱστορ., σ. 326, ἐκδ. 1818.

1. *Ζωναράς*, XIV, κβ'.

2) *Θεοφάνης*, 6, 197.—Γ. *Κεδρηνός*, σ. 446.—*Ζωναράς*, XIV, κε'.

3. *Notitia episcop.*, σ. 366, 377, 380, 391, 401, ER. Τῶν ἱστορικῶν οἱ μὲν λέγουσι Πέργης, οἱ δὲ Συλαίου ἐπίσκοπον τὸν Ἀντώνιον.

ἔστησε κίονα. ἐφ' οὗ ἀνελθὼν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἤθλει τὴν ἀσκησιν αὐτοῦ, ἅπειρα ἐκτελῶν θαύματα ὑπὲρ τῶν προσερχομένων· μεταξὺ δὲ τούτων κατελέγετο καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Λέων ὁ Μέγας, τὰς εὐχὰς τοῦ ὁσίου ἐξαιτουμένου· φιλοτιμούμενος δὲ «οἰκοδομὰς ἀνίστη περὶ τὸν στυλὸν μεγαλοπρεπεῖς· καὶ νεῶν τε καὶ καταγῶγιον περὶ τὸν ὅσιον μοναστῶν, μάνδραν τῶν λογικῶν θρεμμάτων τοῦ καλοῦ τοῦδε ποιμένος Δανιὴλ» ἀνήγειρεν.<sup>1</sup> Ἡ μονὴ τοῦ ὁσίου Δανιὴλ ἐν τῷ Στύλῳ ἐκτίσθη λοιπὸν παρὰ τὸν κίονα ὑπὸ Λέοντος τοῦ Μεγάλου, ὑπερμεσοῦντος τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ἐπὶ λόφου περὶ τὸν Ἀνάπλου· ὁ ἰδρυτὴς τῆς τάξεως τῶν στυλιτῶν, ὁ Συμεὼν, ἤγειρε, λέγουσι τὰ Συναξάρια, κίονα ἐπὶ κίονος ἐφ' οὗ ἀνῆλθε, καὶ τὸ προηγούμενον τοῦτο ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι· οὕτω δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Λέων τῷ Δανιὴλ «διττῶν βάσιν κίωνων δωρεῖται, οὓς αὐτὸς ἰδρυσε, διχθάδιον τὴν στυλὸν ἐπονομάσας» κατὰ τὸν Μεταφράστην (§ ΚΣ'), ἀναγράφαντα ὁμως πρότερον (§ ΚΑ') ὅτι ὁ Λέων «τρίτον θεμέλιον κίονος . . . κατεβάλετο». Ἐκ τοῦ αὐτοῦ βιογράφου τοῦ ὁσίου Δανιὴλ, τοῦ Μεταφράστου, μαθηθῆναι ὅτι ὁ Κύρος ὁ ἑπαρχος, ὁ μετὰ ταῦτα χρηματίσας ἐπίσκοπος τοῦ Κοτυαεῖου τῆς Φρυγίας, ἐπὶ τῇ θεραπείᾳ θυγατρὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ὁσίου Δανιὴλ, «ἐπίγραμμα τῷ ὕστερον αὐτῷ (τῷ Δανιὴλ) ἰδρυθέντι κίονι ἐνεκόλαψεν, ἔχον οὕτως: Ἰσταται ἀνὴρ πάντοθεν ἀρνύμενος καὶ οὐ τρομέων ἀνέμου· τροφῇ δ' ἄμβροσὴν τρέφεται καὶ ἀναίμονι δίψῃ, τεύχεα ριζώσας κίονι διχθαδίῳ· Συμεὼν δὲ ρίζα, υἷα κηρύσσων μητρὸς ἀπειρογάμου» (§ ΙΘ'). Τὸ ἔμμετρον τοῦτο ἐπίγραμμα, οὐ μόνον ἐνταῦθα φέρεται κεκολωμένον καὶ συγκεχυμένον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Παλατινῇ Ἀνθολογίᾳ (β. Ι. 99), ἀδέσποτον καὶ ὑπὸ τίτλων «ἐν τῷ κίονι τοῦ ὁσίου Δανιὴλ, ἐν τῷ Ἀνάπλῳ», εἰς ἕξ στίχους. ὧν λείπει ὁ τρίτος. Ὁ Βολλανδίστης Hippolyte Delehaye, μετὰ παραβολὴν τῶν χειρογράφων καὶ τῇ συμπράξει ἐπιφανῶν φιλολόγων συνεπλήρωσε καὶ ἔταξε τὸ ἐπίγραμμα ὡς ἐξῆς:

*Μεσσηγὸς γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἴσταται ἀνὴρ  
πάντοθεν ὀρνυμένους οὐ τρομέων ἀνέμου·*

1. Νικηφ. Κάλλιστος, Ἐκκλ. ἱστ., ΙΕ', κβ. — Συμ. Μεταφράστης, βλος Δανιὴλ Στυλίτου § θ', ΙΕ', ΚΑ', ἐν τόμῳ 116ῳ τῆς Ρ. Γ. τοῦ Migne. — Βλος Ἀνατολίου, ἐν τ. Γ' Ἐκκλ. Ἀληθείας 1882—1883, ἐκδοθεὶς ὑπὸ Μ. Γεδεών, σ. 189.

*τοῦνομα μὲν Δανιὴλ, μεγάλῳ Συμεῶνι δ' ἐοῖζει,  
ἔχνη ριζώσας κίονι διχθαδίῳ·  
λιμῶ δ' ἄμβροσὴν τρέφεται καὶ ἀναίμονι δίψῃ  
υἷα κηρύσσων μητρὸς ἀπειρογάμου.<sup>1</sup>*

Ἀπὸ τοῦ Μεταφράστου γνωρίζομεν τὸν ποιητὴν τοῦ ἐπιγράμματος Κύρον, περὶ οὗ αὐτὸς μὲν λέγει «καὶ γὰρ περὶ λόγους εἶχε καὶ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν πεπαίδευτο». ὁ δὲ Μαλαλάς χαρακτηρίζει ἀφιλόσοφον, ἄνδρα σοφώτατον ἐν πάσιν». <sup>2</sup> Ἐνα, τὸν καὶ πρῶτον, στυλὸν ἔστησεν ἐνταῦθα αὐτὸς ὁ Δανιὴλ, δαπάνῃ Μάρκου Σιλεντιαρίου κατὰ τὸ 460 ἔτος, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον βιογράφον αὐτοῦ, ἢ τὸ 465 κατὰ τὸν Κεδρηνόν. <sup>3</sup> ἔτερον, κατὰ μὲν τὸν Ἀνώνυμον ἰδρυσε Γεράνιος τις, κατὰ δὲ τὸν Μεταφράστην ὁ βασιλεὺς Λέων ὁ Μέγας· ἀμφοτέροι δὲ οἱ βιογράφοι οὗτοι λέγουσι τρίτου κίονος ἰδρυτὴν τὸν αὐτὸν βασιλεῖα Λέοντα, ἔτει 465, ἐπὶ τῇ ἀποκτήσει υἱοῦ εὐχαίς τοῦ ὁσίου· καὶ οἱ μὲν δύο πρῶτοι κίονες εἶχον ἀνὰ ἓνα μόνον κορμόν, ὁ δὲ τρίτος δύο, τὸν ἓνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου, συναπτομένους διὰ σιδηρῶν ράβδων (= ἤλων;) καὶ διὰ κονιάματος, ὅπερ «τυλάριον» ὀνομάζει ὁ βιογράφος, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου «διπλοῦς κίων» καὶ συχνότερον «διχθάδιος» καλεῖται εἰς συμβολὴν τῶν δύο κίωνων· ὁ Delehaye φρονεῖ ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ κίονος ἐχαράχθη τὸ ἐν τοῖς ἄνω μνημονευθὲν ἐπίγραμμα· ὁ τὸ πρῶτον ἐπινοήσας τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν Συμεὼν ὁ τῆς μάνδρας ὁ στυλίτης, ἐπενόησε καὶ τὴν ἐπάλληλον τῶν κίωνων ἰδρυσιν, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μετὰ τοῦ κόσμου συναφείας· ὅθεν ἰδρυσας τρεῖς κίονας τὸν ἓνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ τελευταίου, ὑψωθέντος τεσσαράκοντα πήχεις ἀπὸ

1. Hipp. Delehaye S. J., une épigramme de l'Anthologie Grecque, ἐν σ. 217—224 τοῦ ΙΧ τ. (1896) Revue des études Grecques. Προτιμητέα ἴσως ἐν τῷ ε' στίχῳ ἢ γραφῇ «τροφῇ δ' ἄ.» ἀντὶ λιμῶ δ' ἄ.

2. Malalās, σ. 24 ἐκδ. Venet. — Μνημονεύει τὸν Κύρον καὶ Νικηφ. Κάλλιστος, Ἐκκλ. ἱστ., β' ΙΔ', κ. μς', καὶ Σουίδας ἐν λ. Κύρος, λέγων ὅτι ἡ σύζυγος Θεοδοσίου τοῦ Νέου, ἡ βασίλισσα Εὐδοκία ἠρέσκειτο εἰς τὰ ποιήματα αὐτοῦ. — Lequien, Or Chr. t. I. σ. 851. — Ὁ Σουίδας ἐν λ. ἀναίμονες, ἀναφέρεται εἰς τὸ παρὰ τῷ Μεταφράστῃ (= Λογοθέτῃ) περὶ τοῦ ἁγίου Δανιὴλ ἐπίγραμμα ὁῦθεν τοῦ κίονος αὐτοῦ. Ἡ Ἀνθολογία ἔχει καὶ τινα φερώνυμα αὐτοῦ ἐπιγράμματα· ὁ Κροουμπάχερ δὲν μνημονεύει αὐτὸν ἐν τῇ Βυζαντινῇ Λογοτεχνίᾳ.

3. Κεδρηνός, Λέοντος ἔτος η', σ. 348, ER. — Murralt, essai de Chr Byz. ἔτ. 465.



τῆς γῆς<sup>1</sup>. δι' ὃ καὶ ὁ Κῦρος λέγει ὅτι τῷ Δανιὴλ ἐρίζει ὁ Συμεών, ὁ χρηματίσας διδάσκαλος αὐτοῦ. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν οἱ νομισαντες παραλλήλους τοὺς ὑπὸ τοῦ Λέοντος στηθέντας δύο κίονας, ἀλλ' ἐκ τῶν λεχθέντων πειθόμεθα ὅτι ἐπάλληλοι ἦσαν δύο κίονες, καὶ διὰ τοῦτο ἐλέγετο «ὁ διπλοῦς κίων», καὶ βραδύτερον μονολεξεῖ «Διπλοκίονιον» ὠνομάσθη καὶ ὁ περὶ αὐτὸν χώρος μέχρι καὶ σήμερον ἐπιφυλασσόμενοι δὲ τὰ περὶ αὐτοῦ συνεγίζομεν τὸ ἱστορικὸν τῆς Μονῆς τοῦ Στύλου.

5. Κατὰ τὴν παρὰ τῷ Μεταφράστῃ βιογραφίαν τοῦ ὀσίου Δανιὴλ, τὴν θεωρουμένην γνήσιον αὐτοῦ ἔργον,<sup>2</sup> ὁ βασιλεὺς Λέων ὁ Μέγας, ἀποδεχθεὶς αἴτησιν τοῦ Δανιὴλ, ἀνεκώμισεν ἐξ Ἀντιοχείας τὸ λείψανον τοῦ ἐν ἔτει 464 θανόντος Συμεῶν τοῦ Στυλίτου καὶ κατέθηκεν εἰς τὸν διαταγῇ αὐτοῦ οἰκοδομηθέντα «ιερόν οἶκον, πρὸ τοῦ στύλου· ἐν τούτοις ὁ ἀμαρτύρως φερόμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, τοῦ Σ. Μεταφράστου, βίος Συμεῶνος τοῦ Στυλίτου λέγει ὅτι τὸ λείψανον τούτου ἀπῆλθε μὲν ὁ Λέων παρὰ τῶν Ἀντιοχέων. παρητήθη ὁμως εἰσακούσας τῆς δεήσεως αὐτῶν θεωρούντων αὐτὸ φυλακτῆριον τῆς πόλεως, τῶν τειχῶν αὐτῆς πεσόντων ἐκ σεισμοῦ πρότερον. Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος (Ἐκκλ. Ἰστ., β. XIV, κ ν'), πιθανῶς ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς ἀρυσθεὶς τὴν εἰδησιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Εὐάγγελος, μεσοῦντος τοῦ ἔκτου αἰῶνος, προσκυνήσας ἐν Ἀντιοχείᾳ τὴν κάραν αὐτοῦ, μαρτυρεῖ ὅτι τὸ λείψανον τοῦ ὀσίου ἀνδρὸς διετηρεῖτο «τὰ πολλὰ», ἦτοι κατὰ τὸ πλεῖστον, οἱ δὲ ὀδόντες ἔλειπον, ἀποσπασθέντες ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε προσκυνητῶν,<sup>3</sup> πιθανὸν θεωροῦμεν ὅτι ἔστειλαν, ἀντὶ τοῦ ζητηθέντος ὀλοκλήρου, μέρος τοῦ λειψάνου εἰς τὸν Λέοντα, κατατεθὲν εἰς ὃν οὗτος ἠκοδόμησεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Συμεῶνος ναὸν παρὰ τὸν στυλον τοῦ Δανιὴλ· γνωρίζομεν δ' ἐκ τῶν Συναξαρίων ὅτι τῇ 26 Ἰουλίου ἤγετο ἡ μνήμη «τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν πρεσβυτέρου» γενομένου καὶ ἀρχιμανδρίτου Συμεῶν τοῦ Στυλίτου, ἐπεκεῖνα τοῦ Ἀνάπλου, ἢ κατ'

«ἄλλα «τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ ἀρχιμανδρίτου τοῦ ἐν τῇ Μάνδρα»<sup>1</sup> τούτου ἢ κυρίως μνήμη ἄγεται τῇ 1 Σεπτεμβρίου· ἀφορμὴ δὲ τῆς ἑορτῆς κατὰ τὴν 26 Ἰουλίου ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, ὅστις ἦτο ἀπέκεινα τοῦ Ἀνάπλου» ἀφιερωμένοι εἰς τὸν ὄσιον τούτον,<sup>2</sup> ὁ κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λέοντος, καθὰ εἶδομεν.

6. Ὁ Δανιὴλ ἐξῆσεν εἰς τὴν μονὴν τὴν ἐγεργεῖσάν ὑπὸ τοῦ Λέοντος, καὶ γνωστὴν ἐφεξῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὀσίου Δανιὴλ ἐν τῷ Στύλῳ, μέχρι τοῦ ἔτους 471, καθ' ὃ ἀπεβίωσε· τὸ λείψανον τεθὲν ἐν σορῷ μολυβδίνῃ ἐτάφη αὐτόθι διὰ τοῦ πατριάρχου Γενναδίου· ἄνωθεν τοῦ τάφου ἐπετέθησαν τὰ λείψανα τῶν ἐν Βαβυλῶνι τριῶν παιδῶν Ἀνανίου, Ἀζαρίου καὶ Μισαήλ, «τοῦ ὀσίου καὶ τούτου ἐντειλαμένου, ὅπως μὴ τῷ ἐκείνου λειψάνῳ, ἀλλὰ τοῖς ἐπικειμένοις αὐτῷ προσκυνῶσιν οἱ προσιέντες» (§ ΝΔ', ΝΕ)· μαρτυρεῖ δὲ ὁ ρώσος προσκυνητῆς Ἀντώνιος, ἐπίσκοπος Νοβογορόδ, ὅτι ἐπροσκύνησε κατὰ τὸ 1200 ἔτος τὸν τε τάφον καὶ τὸ λείψανον τοῦ ὀσίου Δανιὴλ τοῦ στυλίτου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, ἐγειρομένη ἐπὶ βουνοῦ, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἦτο, λέγει, καὶ ὁ τάφος τοῦ Ἀκακίου, τοῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στύλου ἀνελθόντος μετὰ τὸν Δανιὴλ, καὶ ὁ τῆς ἡγεμονίδος Ξενίας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Βρατισλάβου.<sup>3</sup> Ἡ ἐκκλησία ἐορτάζει τῇ 1α' Δεκεμβρίου τὴν μνήμην «τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Δανιὴλ τοῦ στυλίτου τοῦ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ», ἔθθα ἐτελεῖτο αὐθημερὸν καὶ ἡ σύναξις αὐτοῦ. Ἠγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Δανιὴλ κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ 5' αἰῶνος ἐχρημάτισεν ὁ Βαβύλας· εὕρισκομεν αὐτὸν ὑπογεγραμμένον καὶ παρόντα εἰς τὰς ἐπομένας πράξεις· 1) εἰς τὸν λιβελλον τῶν ἡγουμένων τῶν ἐν Κων/πόλει μονῶν πρὸς τὸν πάπαν Ὀρμίσδαν (28 Μαρτίου 519) ἐν ᾧ υπογράφεται: Βαβύλας πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης μονῆς τοῦ ὀσίου Δανιὴλ τῆς ἐν τῷ Στύλῳ»· 2) εἰς τὰ Ἱπρακτικά τῆς ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ συνοδοῦ (536) μνημονεύεται μετὰ τῶν παρευρεθέντων ἡγουμένων

1. Σ. Μεταφράστῃς, βίος Συμ., § νη' — Κεδρηνός, σ 340.— Νικηφ. Κάλλιστος, Ἐ. ἱ. β. ΙΔ', κ νά'.

2. Κρομπάχερ, Ἰστ. Βυζ. Λογοτ., τ. Α', σ. 408 (§ 90).

3. Εὐάγγελος, Ἐκκλ. Ἰστ., β. Ι. κεφ. ιγ': τούτου (τοῦ λειψάνου) τὰ πολλὰ μέχρις ἡμῶν ἐφυλάχθη...

1. Συναξάριον Κων/πόλεως, Ἰουλ. κς'. ἔκδ. Delehaye, στ. 845 καὶ Synax selecta αὐτόθι, καὶ σημειώσεις, στ. 1028—9.

2. N. Nilles, Ἐορτολόγιον, τ. Ι. σ. 223, 267.

3. Khitrowo, Itin. Russes en Orient τ. Ι, Ι, σ. 109. Βρατισλαβος Α' δούξ Βοημίας † 925.—Β', δούξ τῷ 1061, βασιλεὺς, † 1092.

«Βαβύλας τῆς Δανιὴλ ἐν τῷ Στύλῳ» 3) εἰς τὴν δέησιν τῶν μοναχῶν τῆς βασιλίδος πόλεως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν ὑπογράφεται: «Βαβύλας πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος μονῆς τοῦ ἁγίου Δανιὴλ τοῦ ἐν τῷ Στύλῳ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῷ Μικρῷ βάθει καὶ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου πλησίον τοῦ Στύλου ἀξιώσας ὑπέγραψα» 4) εἰς τὸν λίβελλον τῶν μοναχῶν καὶ μοναστηρίων ὑπογράφεται: «Βαβύλας ἐλέφ Θεοῦ πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος μονῆς τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης Δανιὴλ τοῦ ἐν τῷ Στύλῳ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προφήτου καὶ Βαπτιστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου ὑπογράφας ἐδεήθη» 5) δὲ καὶ τελευταῖον εἰς τὴν δέησιν πρὸς τὴν ἐνδημοῦσαν σύνοδον ὑπογράφεται: «Βαβύλας πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης μονῆς τοῦ ὁσίου Δανιὴλ τῆς ἐν τῷ Στύλῳ.<sup>1</sup> Ἐπὶ τῆς ποικιλίας τοῦ τύπου τῆς ἐπωνυμίας τῆς μονῆς εἰς τὰ παρατεθέντα χωρία παρατηροῦμεν ὅτι ἄλλοτε μὲν ὀνομάζεται μονὴ τοῦ ἐν τῷ Στύλῳ Δανιὴλ, πρὸς διάκρισιν τοῦ ἐφ' οὗ ἐτιμᾶτο ἡ μονὴ Δανιὴλ, ἄλλοτε δὲ ἢ ἐν τῷ Στύλῳ μονὴ τοῦ Δανιὴλ, πρὸς ἐνδείξιν τῆς θέσεως τῆς μονῆς· ἐξ οὗ ἐπιτεταί ὅτι Στύλος ἐπωνυμῆθη καὶ ὁ τόπος, ἐφ' οὗ οὗτος ἰδρῦθη· διὸ καὶ ἡ ἐνταῦθα μονὴ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου διακρίνεται ὡς κειμένη ἀπλησίον τοῦ Στύλου» καὶ ἡ ἐπιγραφή δὲ ἡ δοῦσα ἀφορμὴν εἰς τὴν παροῦσαν πραγματεῖαν ὀνομάζει μονὴν τοῦ Στύλου, ἀπὸ τοῦ τόπου, οὐχὶ δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου. Ἐπίσης παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Βαβύλας ἦτο ἡγούμενος, πλὴν τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Δανιὴλ, καὶ ἄλλης τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, προφανῶς κειμένης ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ, ἐν θέσει καλουμένη Μικρὸν βάθος<sup>2</sup>, ἀγνώστου ἀλλάχθῃ, καὶ τῆς ἤδη μνημονευθείσης τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου. Περὶ ἄλλου φαίνεται ἡμῖν ἡ παράλειψις μείας καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Συμεῶν, τοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λέο.τος κτισθέντος «πρὸς βορρᾶν τοῦ στύ-

λου»· ὡς εἶπομεν δις ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Δανιὴλ ἀναφέρεται· ἐν § μθ' λέγεται ὅτι ὁ Δανιὴλ εἰς τοὺς ἐξαιτουμένους τὰς εὐχὰς αὐτοῦ πρὸς θεραπείαν παιδὸς παραλύτου, «ὁ ὅσιος ἄνωθεν διακύψας . . τῷ ἱερῷ προσκαρτερεῖν κελεύει τοῦ Συμεῶν οἴκῳ καὶ τοῖς σεπτοῖς χρῆσθαι λειψάνοις»· ἐν δὲ § ν' ὅτι ὁ ὅσιος ποδαλγοῦντα «τῷ τοῦ Συμεῶν . . οἰκτιρμῷ παρέπεμπεν... Ὡς γὰρ ἐκεῖνος τοῖς βαστάσασιν εἰς ὃν προσετέτακτο τοῦ Συμεῶν ἀπηνέχθη νεῶν καὶ τῷ ἐκ τῶν λειψάνων ἔλαιῳ καθ' ἐκάστην ἐχρίετο . . ἄνω... ἐπὶ τοὺς πόδας ἴσταται».<sup>1</sup>

7. Τὸ ἐντολῆ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Β' (975-1026) καταρτισθέν, καὶ δι' αὐτὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν Μηνολόγιον, κοσμεῖται δι' εἰκόνων, τὰς ὁποίας διὰ ξυλογραφίας ἐδημοσίευσεν ὁ καρδινάλιος Albani, ὁ πρῶτος τύποις ἐκδοῦς αὐτὸ εἰς τρεῖς τόμους ἐν Udine τῷ 1727· ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τὸ συναξάριον τοῦ ὁσίου Δανιὴλ φέρει δύο εἰκόνας τούτων ἢ μὲν πρώτη, ἀναμέσον τοῦ τίτλου τῆς μνήμης καὶ τοῦ κειμένου τοῦ ὑπομνήματος τυπωθεῖσα, παριστᾷ στύλον ἰδρυμένον ἐπὶ τετραγώνου βάσεως, λίκνον κτιστὸν ἐκ πλίνθων ἐπὶ τοῦ κιονοκράνου, λευκογένειον μοναχὸν μέχρις ὀσφύος ὀρώμενον ἐν τῷ λίκνῳ, προσευχόμενον, τὰς χεῖρας ἐξω τοῦ κύκλου τεταμένας καὶ τὰς παλάμας ἱκετευτικῶς ἀνεωγμένας ἔχοντα, βράχους ἀπορρῶγας ἐκατέρωθεν τοῦ στύλου, δένδρα καὶ φράκτην κάτωθεν τῶν πρὸς τ' ἀριστερά, οἰκοδομῆς δὲ θύραν τῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ ἀσκεπῆ γέροντα, δικανίκιον ὑπὸ μάλῃν φέροντα, ἰστάμενον πρὸ τῆς θύρας, ἀτενίζοντα πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ στύλου μοναχὸν καὶ ἐξαιτούμενον εὐχὰς· ἡ δὲ δευτέρα, μετὰ τὸ κείμενον τοῦ ὑπομνήματος τυπωθεῖσα, παριστᾷ ἐπὶ στρογγύλης βάσεως ἐν μέσῳ πολυκυμάντου θαλάσσης ἰδρυμένον στύλον, ἐπὶ τοῦ κιονοκράνου καγκηλωτὸν λίκνον καὶ ἐν αὐτῷ καθήμενον μοναχὸν ὁμοίωσχημον τῷ τῆς πρώτης εἰκόνης, τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν ἀπορρῶγας βράχους ἐκατέρωθεν, ἔμπροσθεν τῶν πρὸς τὰ δεξιὰ βράχων πύλην μονῆς, τῆς ἰποίας καταφαίνεται τὸ τύμπανον καὶ ὁ τροῦλλος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ σταυρός, καὶ ἀποβάθρα (σκάλα) ἐπεστρωμένη διὰ δεκαπέντε σαινίδων, τὰ ἄκρα ἐκάστης τῶν ὁποίων φέρουσι καρφία, προεκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῆς πα-

1. *Mansi Concil...* Collectio, τ. VIII, στ. 882, 907, 951, 990—1, 1011, 1051.

2. Ὁ Μ. Γεδεῶν, Βυζ. ἔφρτ. ἐν σ. 148, ἀριθ. ιζ' τοῦ κς' τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλ. λέγει ὅτι ἴσως ἐκεῖτο ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ παραπέμπει εἰς σ. 234 τοῦ II τ. τοῦ ὑπὸ Morcelli ἐκδοθέντος Μηνολογίου· ἀλλ' ἐκεῖ παρατίθεται κατάλογος τῶν ὑπογραφάντων τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Μηνᾷ συνόδου ἡγουμένων τῶν διαφόρων μονῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

1. Παρὰ Migne, ἐνθ' ἀν. στ. 1029, 1032.

ραλίας πύλης τῆς μονῆς πρὸς τὴν βᾶσιν τοῦ στύλου. Καίτοι δὲ καταφανεστάτη εἶναι ἡ ἀντίφασις τῆς θέσεως τοῦ κίονος εἰς τὰς δύο εἰκόνας, ἐν τούτοις ὁ Σκαρλάτος λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν δευτέραν εἰκόνα λέγει, ὅτι ἐὰν αὕτη παριστᾷ, ὡς φρονεῖ, ἀκριβῶς τὰ πράγματα, τοποθετητέα ἢ ἐν Στύλῳ μονῆ τοῦ ὁσίου Δανιὴλ εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Βασικτάς καὶ μᾶλλον εἰς τὴν τοῦ Κικμπατάς.<sup>1</sup> Ἄλλ' ἡ τοιαύτη τοποθέτησις ἐλέγχεται ἀνακριβῆς ἕκ τε τῆς μαρτυρίας τοῦ Μεταφράστου ἀπὲρ λόφου» λέγοντος ἰδρυθέντα τὸν κίονα, καὶ ἐκ τοῦ ρώσου Ἀντωνίου γράφοντος τὴν ἐκκλησίαν ἐγειρομένην *sur la montagne*. Λύσει τῆς ἀπορίας παρέχει ἡμῖν ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν Τουρίνῳ γενομένη ἔκδοσις τοῦ Βασιλειανοῦ Μηνολογίου εἰς δύο τόμους, ὧν ὁ μὲν πρῶτος περιλαμβάνει ἀξιολογητάτην περιγραφὴν τοῦ χειρογράφου καὶ ἰδίᾳ τῶν εἰκόνων, ὁ δὲ δεύτερος αὐτὸ τοῦτο τὸ χειρόγραφον ἐν φωτοτυπίᾳ, σφζόμενον ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀριθ. 1613.<sup>2</sup> Τούτου ἢ μὲν 237 σελὶς περιλαμβάνει τὸν τίτλον τῆς μνήμης τοῦ ὁσίου Δανιὴλ, εἶτα τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν πρῶτην εἰκόνα, ἔργον τοῦ ζωγράφου Συμεών, ὡς ἐν τῇ ᾠξ σημειοῦται, καὶ μετ' αὐτὴν τὸ συναξάριον τοῦ ὁσίου ἢ δὲ 238 φέρει τὴν δευτέραν εἰκόνα, ἔργον τοῦ ζωγράφου Νέστορος, ἄγραφον δὲ τὸν ὑπὲρ τὴν εἰκόνα χώρον τοῦ τίτλου τῆς μνήμης καὶ ὀλόκληρον τὸν κάτωθι αὐτῆς χώρον τοῦ συναξαρίου· προφανῶς ὁ καλλιγράφος παρέλειψε τὴν συμπλήρωσιν, ὁ δὲ α' ἐκδότης *Albani* μὴ ἀντιληφθεὶς τὴν παράλειψιν ἐξέλαβε καὶ τὴν εἰκόνα τῆς σελίδος 238 ἀναφερομένην εἰς τὸν αὐτὸν στυλίτην Δανιὴλ· οὕτω δ' ἐκοσμήθη τὸ συναξάριον αὐτοῦ διὰ δύο ἀντιφατικῶν θέσεων εἰκόνων, τοῦθ' ὅπερ παρεπλήρησε τὸν Σκαρλάτον καὶ εἰ τινα ἕτερον. Ὁ περυσινὸς ἐκδότης ὅμως ἠνόησεν ὅτι ἐλείπει ἐκ τῆς σελίδος 238 ὁ τίτλος καὶ τὸ κείμενον, καὶ ὑπέδειξεν ὅτι ἄλλου στυλίτου εἰκὼν ἦτο αὕτη (σελ. 64/5 τοῦ Α' τόμου)· ἀποροῦμεν δὲ διατί ἐδίστασε ν' ἀποδώσῃ αὐτὴν εἰς τὸν ὄσιον Λουκᾶν τὸν Στυλίτην, καίπερ μνημονεύσας αὐτοῦ.

8. Ὁ ὄσιος *Λουκᾶς* ὁ νέος στυλίτης ἐορτάζεται τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, δηλαδὴ τῇ ια' Δε-

κεμβρίου· γεννηθεὶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἤτο δεκαοκταετῆς ἐπὶ τῶν Βουλγαρικῶν πολέμων, 913—925, καὶ μετὰ ἐννέα ἢ δέκα ἔτη ἐλθὼν εἰς τὴν Κων/πολιν, διέβη εἰς τὰ Εὐτροπίου λεγόμενα, πλησίον Χαλκηδόνος· ἐκεῖ δ' ἀναβὰς ἐπὶ στύλου, διεβίωσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα πέντε ὅλα ἔτη, ὅτε καὶ ἀπέβίωσε, λέγουσι τὰ Συναξάρια, ἐν ἡλικίᾳ, ὡς ὑπολογίζομεν, πλείον τῶν ἐβδομηκοντα πέντε ἐτῶν. Ἀπὸ τοῦ τόπου δὲ τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ παρωνυμεῖτο αὐτὸ Εὐτροπιώτης». <sup>1</sup> Εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς πολλὰς μνημονεύεται λιμὴν καὶ μόλος Εὐτροπίου, κείμενος ἐπὶ τῆς παρὰ τὴν Χαλκηδόνα παραλίας μνημονεύεται δὲ καὶ ὁ αὐτόθι στύλος καὶ μοναστῆς ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔτος 975· Λέων ὁ Διάκονος ἱστορεῖ ὅτι τὴν παραμονὴν τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μετὰ σεισμὸν ἰσχυρὸν ἐγένοντο «καὶ ἀνέμων ἐξαισιῶν ἐπιφοραὶ· ὀπηνίκα καὶ ὁ ἐν τοῖς Εὐτροπίου στύλος τῇ βίᾳ τῶν κυμάτων κατηνέχθη καὶ ὁ ἐν αὐτῷ (;) μοναστῆς ἐναπεπνίγη τοῖς θαλασσίσις ροθίοις δεινῶς;» <sup>2</sup> ἦτο δὲ οὗτος πιθανῶς διάδοχος τοῦ Λουκᾶ, ἀποῦ τὰ Συναξάρια μαρτυροῦσι τὴν ἐν εἰρήνῃ, οὐχὶ διὰ πνιγμοῦ, τελείωσιν τούτου. Ἡ ἐν σελ. 238 τοῦ Βασιλειανοῦ Μηνολογίου λοιπὸν εἰκονογραφία εἰς τὸν Εὐτροπιώτην Λουκᾶν ἀναφέρεται καὶ τὴν ἐπὶ κίονος ἀθλῆσιν αὐτοῦ παριστᾷ· ἢ δὲ τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ κίονος ἀπορρώγων βράχων ταυτότης ἀμφοτέρων τῶν εἰκόνων οὐδόλως ἀποκρούει τὴν πεποιθήσιν ἡμῶν, διότι ὁμοιοὶ βράχοι εἰς πλείεστας τῶν εἰκόνων τοῦ χειρογράφου ὑπάρχουσι, καὶ διότι καταφανῶς διαφέρει τῶν βάσεων τῶν κίωνων ἢ κατασκευῆ, τῆς μὲν τοῦ ἐπὶ λόφου κίονος οὔσης τετραγώνου, τῆς δὲ τοῦ ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης στρογγύλης, χάριν ἀβλαβοῦς θραύσεως τῶν κυμάτων Ἄγνωστον πότε καὶ παρὰ τίνος ἰδρύθη ὁ στύλος ἐν τοῖς Εὐτροπίου, καὶ ἡ αὐτόθι ἐκκλησία, ἢ ἐν τῇ εἰκόνι ἐζωγραφημένη, ὡς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου ἢ τῆς ἁγίας, εἰς ἣν ἦτο ἀφιερωμένη· ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν τεσσαράκοντα μονῶν τῶν ὑπαγομένων ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Χαλκηδόνος, τῶν ὁποίων οἱ ἡγούμενοι προσυπέγραψαν τὸν πρὸς τὸν Πατριάρχην Μηνᾶν λίβελλον<sup>3</sup> οὐδὲν πληροφο-

1. Σκαρλάτος, Κ/Πολις, τ. Β', σ. 94.

2. Il menologio di Basilio II. Fratelli Bocca, Torino, 1907.

1. Συναξάρ. Κ/II. ἔκδ. Delahaye, σ. 300, 55.

2. *Λέων Διάκονος*, σ. 176, ἔκδ. Βόννης.

3. Mansi, αὐτ. σ. 1014—1018.

ρούμεθα ὅπως δῆποτε ὁμως δὲν ἠδύνατο, φρονούμεν, νὰ ὀνομασθῆ καὶ αὕτη μονὴ Στύλου, ὡς προὔπάρχουσα τοιαύτη ἐνταῦθα, ἢ τοῦ Δανιήλ.

9. *Τὰ Δανιήλ.* Ὁ προφήτης Δανιήλ ἤμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ναβουχοδο νόσορος καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ (560—450 π. Χ.)· κατὰ τινα συναξάρια, αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τρεῖς παῖδες Ἀνανίας, Ἀζαρίας καὶ Μισαήλ ἀπεκεφαλίσθησαν ἐν Βαβυλῶνι, τὰ δὲ λείψανα αὐτῶν ἄγγελος Κυρίου μετηγαγεν ἐκεῖθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἔθαψεν εἰς τὸ ὄρος Γεμάλ. Ἡ ἁγία Ἑλένη, ἡ μήτηρ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, παρπλαβοῦσα καὶ ταῦτα μεθ' ἑτέρων ἁγίων λειψάνων μετεκόμισεν ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ κατέθηκεν εἰς σορόν, κτίσασα πιθανῶς ἰδιαίτερον ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δανιήλ, εἰς τὸν ὁποῖον κατέθηκε προσέτι τὸ λείψανον τοῦ προφήτου Ἀμβραχίου καὶ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νικήτα.<sup>1</sup> βραδύτερον ἐτάφη ἐκεῖ καὶ *Ρωμαγός* ὁ μελωδός· πάντα τὰ λείψανα ταῦτα ἐσφίζοντο μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ρώσων προσκυνητῶν, ὡς θελομέν ἰδεῖ

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἤγειρε τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μωκίου, ἐν τῷ Ἐξωκιονίῳ, ἐξω τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐγεθθέντων τειχῶν τῆς πόλεως· κινστέρινα κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου (491—518) πλησίον τοῦ ναοῦ τούτου ἐπωνυμήθη ἀπ' αὐτοῦ Μωκησία κινστέρινη.<sup>2</sup> Ἡ ἁγία Ἑλένη οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μωκίου ἤγειρε τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ, ἀκαὶ τὴν πλησίον αὐτοῦ ἁγίαν σορόν, καὶ τὸ λείψανον τοῦ προφήτου Δανιήλ καὶ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νικήτα καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν τῶν ἐκεῖσε κειμένων ἐφανέρωσεν (ἄλλως, ἀνήγαγε) καὶ τέθηκεν ἐκεῖ·<sup>3</sup> πύλη τῶν Θεοδοσιανῶν τειχῶν πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ ἐπεκλήθη ἀπ' αὐτοῦ πύλη τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ.<sup>4</sup> ὁ δὲ χώρος ἀπὸ τῆς αὐτόθι κατακειμένης σοροῦ τοῦ προφήτου Δανιήλ προσέλαβεν ἐπωνυμίαν ατὰ Δανιήλ.

10. Ἄγνωστον ὁποῖα τις ἦτο ἢ ὑπὸ τῆς

ἁγίας Ἑλένης κατασκευασθεῖσα σορὸς τῶν λειψάνων τοῦ Δανιήλ· πληροφορίας τινὰς παρέχει δωδεκάστιχον ἐπίγραμμα τοῦ Μανουήλ Φιλῆ, ποιητοῦ ἀκμάσαντος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1280—1320· τούτου ὁ τίτλος κατὰ τινα χειρόγραφα «εἰς τὸν τάφον τοῦ ἁγίου προφήτου Δανιήλ» φέρεται· κατ' ἄλλα δὲ «εἰς τὴν ἀπὸ μαρμάρου σορόν τοῦ ἁγίου προφήτου Δανιήλ ἱσταμένου ἐπάνω λεόντων, ἔχουσαν δὲ καὶ ἀγγέλους ἐν σχήματι βρεφῶν κοιμωμένους»· τὸν δεύτερον τίτλον θεωροῦμεν γνησιώτερον, ὡς συμφωνοῦντα τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἐπιγράμματος, ἔχοντος οὕτως:

*Εἰ γρηγοροῦντων εἶχεν ἡ τέχνη τύπον  
ζῶντας ἂν εἶδες τοὺς γλυφέντας ἀγγέλους.  
Νυνὶ δὲ λευκὸν ἀκριβῶς λίθων γάλα  
δοκοῦντας ὑπνοῦν ἐν βρεφῶν εἶδει τρέφει.  
Ὁ γὰρ Δανιήλ εὐρεθείς τοῖς ἐξ ἕλης,  
τοὺς ἀλὴν ἕλης φύλακας ἐξ ἕλης ἔχει,  
δεικνὺς τὸ καινὸν τῆς τιμῆς ἀντιστροφῶς.  
Οὐκοῦν, θεατὰ, στήθι, μὴ προσεγγίσης·  
τοὺς γὰρ θρασείας λέοντας ἐνθάδε βλέπεις  
ἐκ τοῦ φόβου παγνίας εἰς λίθον φέσων  
διὰν δὲ καθεύδοιτας ἀγγέλους βλέπης  
νῆφοντας ὡς λέοντας ἐξ ὑπνου, τρέμει.<sup>1</sup>*

Ἐπὶ δύο λεόντων ἱστάμενον τὸν τάφον τοῦ Δανιήλ ἐπροσκύνησε, τῷ 1419—1422, ὁ ρώσος Ζώσιμος ὁ διάκονος, κείμενον ἐν τῇ φερωνύμῳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ·<sup>2</sup> ὁ δ' ἐν ἔτει 1424/1453 ἐπισκεφθεὶς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνώνυμος ρώσος προσκυνητῆς λέγει ὅτι δύο ἄγγελοι ἐκ λίθου ὁμοιοὶ ζῶσιν, ὁ μὲν ἐπὶ κεφαλῆς, ὁ δ' ἐπὶ τῶν ποδῶν τοῦ τάφου τοῦ προφήτου Δανιήλ, κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.<sup>3</sup> Τὴν μαρτυρίαν ταύτην ὡς κατασκευαστοῦ τῶν λιθίνων ἀγγέλων τοῦ εἰρημέου αὐτοκράτορος δεχόμεθα ὡς ἀκριβῆ, καίπερ μὴ βεβαιουμένην ἱστορικῶς, ἀλλ' ὡς ἐκ παραδόσεως περισθεῖσαν καὶ ἀνακοινωθεῖσαν τῷ εὐσεβεῖ ρώσῳ· ἐπόμενον δὲ ἦτο νὰ τιμηθῇ ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος τὴν μνήμην τοῦ Προφήτου Δανιήλ, ἀφοῦ ὑπελάμβανε καὶ ἑαυτὸν κεκτημένον προφητικὸν χάρισμα καὶ κατέλιπε τοὺς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερομένους χρησμούς περὶ τῆς τύχης τῆς Κων/πόλεως.<sup>4</sup> Ὁ Εὐσέ-

1. Κωδινός, de orig. σ. 50 — Bandurius, Imp. Or. Ant. III, σ. 55.—Πάτρια, ἔκδ. Preger, σ. 245.

2. Αὐτόθι.

3. Κωδινός, Bandurius, Πάτρια, αὐτόθι.

4. Ducangius, C. P. Chr. I, σ. 50/1.

1. M. Philae carmina, ἔκδ. Miller, τ. I, σ. 51.

2. Khitrowo, Itin. rus. en orient, τ. 1, I, σ. 206.

3. Αὐτόθι, σ. 232.

4. Τούτους ἐξέδωκε καὶ ὁ E. Legrand, Oracles de Léon Le Sage, Paris 1875.

βιος δὲ μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ κρηνῶν κειμένων ἐν μέσῳ τῶν ἀγορῶν, ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου σύμβολα ἔθετον «τόν τε Δανιὴλ σὺν αὐτοῖς λέουσιν ἐν χαλκῷ πεπονημένα χρυσοῦ τε πετάλοις ἐκλάμποντα».<sup>1</sup>

11. Ὁ Συμειὼν Μεταφράστης ἀκμάσας κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, γράφει ὅτι Μαρκιανὸς ὁ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀπεβίωσε πρὸ τοῦ τελεσθῆναι τὰ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τὰ ἐγκαινία, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ κατετέθη «ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Προδρόμου, ἣτις ἄρα καὶ τοῦ Δανιὴλ λέγεται, ἐγγὺς πού τοῦ θείου ναοῦ τοῦ μάρτυρος Μωκίου διακειμένη», τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐκοδόμησεν, «ἐνθα δὴ καὶ ἐς δεῦρο λαμπρῶς αὐτῷ καὶ φιλοθέως ἡ μνήμη τελεῖται»<sup>2</sup> τὰ αὐτὰ λέγουσι καὶ ἄλλαι χειρόγραφοι βιογραφίαι τοῦ ὁσίου Μαρκιανοῦ, γράφουσαι τὸ προφητεῖον τοῦ Βαπτιστοῦ «ἐν τοῖς Δανιήλ».<sup>3</sup> Ἡ σύναξις αὐτοῦ ἐτελεῖτο τὴν 10 Ἰανουαρίου.

Οὐδεμίαν γνωρίζοντες βυζαντινὴν πηγὴν ἀναφέρουσιν ρητῶς ἀνεγερσιν ἐν Κων/πόλει ἐκκλησίας εἰς ὄνομα τοῦ προφήτου Δανιήλ, ἐπομην ἀνωτέρω ὅτι πιθανῶς ἔκτισε τοιοῦτον ἡ ἁγία Ἐλένη· ἤδη λέγομεν καὶ πάλιν πιθανῶς ὅτι εἰς τὸν ναὸν τούτον κατέθηκεν ἡ αὐτὴ καὶ τὰ λείψανα τῶν ἐν Βαβυλῶνι ἀναιρεθέντων τριῶν παιδῶν, ἅτινα, ὡς ἐλέγθη, ἐτάφησαν εἰς τὸ ὄρος Γεμὰλ μετὰ τῶν τοῦ προφήτου Δανιήλ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ πέμπτου αἰῶνος τὰ λείψανα τῶν τριῶν παιδῶν, ἐντεῦθεν ἴσως μετατεθέντα, λέγονται κατατεθέντα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ὁσίου Δανιήλ τοῦ στυλίου ἐν τῷ Ἀνάπλω, ἐντολῇ τούτου σκοποῦντος ὅπως οἱ προσερχόμενοι ταῦτα προσκυνῶσιν, οὐχὶ δὲ τὰ ἑαυτοῦ.<sup>4</sup> ἐκ τούτου εἴκασεν ὁ Μ. Γεδεών ὅτι ἐνταῦθα ἐτελεῖτο καὶ ἡ σύναξις αὐτῶν, τῇ 17 Δεκεμβρίου ἑορταζομένων.<sup>5</sup> Ἀλλὰ τὸ Συναξάριον Κων/πόλεως λέγει ὅτι «ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ» ἐτελεῖτο ἡ σύναξις τοῦ προφήτου Δανιήλ καὶ

τῶν μετ' αὐτοῦ τριῶν παιδῶν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.<sup>1</sup> ἄφ' ἑτέρου τὸ αὐτὸ Συναξάριον εἰς ἑτέρας δύο περιπτώσεις ἀναφέρει τὸ λείψανον τοῦ προφήτου Δανιήλ ἐνδον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Ρωμανοῦ· 1) τῇ 15 Σεπτεμβρίου· «ἄθλησις τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Νικήτα. Τελεῖται δὲ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, τῷ ὄντι πλησίον τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ καὶ ἐνδον τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ, ἐνθα καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπόκειται μετὰ καὶ Δανιήλ τοῦ προφήτου»· 2) τῇ 2 Δεκεμβρίου· Ἀμβακοῦμ προφήτου· «τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ μνήμη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ, ἐνθα καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα ἀπόκειται μετὰ τοῦ προφήτου Δανιήλ».<sup>2</sup> Ἐνῶ λοιπὸν κατὰ τὰ αὐτὰ τὸ λείψανον τούτου ἀπέκειτο οὐχὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ ναῷ, ἀλλ' ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ, ἐνοιο μὲν ρῶσοι προσκυνηταὶ λέγουσιν αὐτὸ ἀποκείμενον ἐν ἐκκλησίᾳ, ἄλλοι δὲ ἐν μονῇ ἐπ' ὀνόματι πάντοτε τοῦ προφήτου Δανιήλ τιμωμέναις· ἐπειδὴ ὁμως οὗτοι μὲν οὐδόλως μνημονεύουσι ναὸν τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ, ἡμεῖς δὲ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοιοῦτου καὶ περὶ τῆς ἐν αὐτῷ θησαυρίσεως τοῦ λειψάνου τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος προφήτου ρητὰς εὐρίσκομεν μαρτυρίας ἐπιτρέπεται ἡμῖν ἡ εἰκασία, ὅτι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ, ὁ κτισθεὶς μὲν ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἐλένης, καταπεσὼν δὲ, καὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο (866—886) ἐκ βάρων ἀνακτισθεὶς,<sup>3</sup> ἀπώλεσε μετέπειτα τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ πατρωνοῦ ἁγίου καὶ προσέλαβε τὴν τοῦ προφήτου Δανιήλ διὰ δύο λόγους· ἓνα μὲν διότι ὁ πλησιάζων αὐτὸν χώρος ἐκαλεῖτο «τὰ Δανιήλ», ἕτερον δὲ, τὸν καὶ κυριώτερον, διότι ἐν αὐτῷ ἀπέκειτο καὶ ἐπροσκυνεῖτο τὸ λείψανον τοῦ προφήτου Δανιήλ.

12. Τὴν ὑπαρξιν τοῦ λειψάνου τούτου ἐν Κων/πόλει ἀναφέρει, ἄνευ ὑποδείξεως τόπου, ὁ ἐν ἔτει 1120 περίπου ἀκμάσας Βιλέλμος ὁ Μαλμεσμπουριώτης·<sup>4</sup> Ἀντώνιος, ὁ ἐπίσκοπος Νοβογορόδ, ἐν ἔτει 1200 ἐπροσκύνησε, λέγει, τοὺς πλησίον τῆς πύλης Ρωμανοῦ τεθαμμένους τὸν προφήτην Δανιήλ, τὸν Νικήταν καὶ τὸν Ρωμανόν,<sup>5</sup> πιθανῶς τὸν μελωδόν, καὶ ἀπομνημονεῖ παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ κύρ Λέων (ὁ Σοφός, 886—912) διὰ

1. *Εὐσέβιος*, ἐν βίῳ Κωνσταντίνου, β. III, κεφ. μθ.  
2. *Συμ. Μεταφράστης*, βίος Μαρκιανοῦ, 10 Ἰανουαρίου, παρὰ *Migne*, P. Gr. τ. 114. στ. 430—456.—*O Preger*, ἐν τῷ ὀνομαστικῷ πινάκι τῶν Πατρῶν ἐξέλαβε τὸν ὄσιον Μαρκιανὸν ὡς τὸν ὁμώνυμον αὐτοκράτορα.  
3. *Α Π. Κεραμεῖς*, Ἀναλ. Ἱερ. Βιβλ., τ. Δ, σ. 269.—*Μ. Γεδεών*, βίος Μαρκ. § ια' ἐν Ἀρχ. Παρ. Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΚΔ—Κς.  
4. *Συμ. Μεταφράστης*, βίος Δανιήλ τοῦ Στυλίου.  
5. Βυζ. Ἑορτ. ἐν σ. 297 τοῦ ΚΣΤ' τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλ.

1. *Ἐκδ. Delehaye*, στ. 317.

2. *Αὐτόθι*, στ. 45, 271/2.

3. *Κ. Πορφυρογέννητος*, Βασ. Μακ., §. π'.

4. *Riant*, *Exuviae*, II, 241

5. *Khitrowa*, *Ilin. rus. en Orient*, σ. 103.—*Riant*, *Exuviae*, II, 227.

φιλοσόφων μεθρημήνευσεν ἑλληνιστί τὰς περὶ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κων/πόλεως προφητείας τοῦ Δανιήλ, ἀναγεγραμμένας οὐσας εἰς εἰλητάριον μετενεχθὲν ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι τάφου τοῦ προφήτου τούτου.<sup>1</sup> Ἐπελθούσης ἐν ἔτει 1204 τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τῆς πόλεως, τὰ ἅγια λείψανα ταῦτα ἐκρύβησαν εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἐκκλησίας, ταφέντα εἰς ἰδιαιτέρους τάφους, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῶν ρώσων προσκυνητῶν, ἐνῶ ἡ σορὸς ἡ περικλείσασα τὸ λείψανον τοῦ προφήτου Δανιήλ κατελείφθη εἰς τὴν ἐπιφανείαν, τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει, φρονοῦμεν, τὸ προμνημονευθὲν ἐπίγραμμα τοῦ Μ. Φιλῆ· παρέμειναν δὲ θεταμμένα τὰ λείψανα ἐκεῖ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν. Ὁ Νοβογροδιώτης Στέφανος, ἐν ἔτει 1350, εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐδέησε νὰ καταβῆ εἰκοσι καὶ πέντε βαθμίδας ἐν ὑπογείῳ, κρατῶν διαρκῶς κηρίον· ἐκεῖ δ' ἠσπάσθη δεξιόθεν μὲν τὸν τάφον τοῦ ἁγίου Δανιήλ, ἀριστερόθεν δὲ τὸν τοῦ Νικήτα.<sup>2</sup> Ἰγνάτιος ὁ ἐκ Σμολένσκ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1389—1405 ἐπροσκύνησε τὸν τάφον τοῦ μεγάλου προφήτου Δανιήλ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης αὐτοῦ, 17 Δεκεμβρίου.<sup>3</sup> Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Σκριβων τῷ 1393, ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου προφήτου Δανιήλ ἐπροσκύνησε τὰς κέρας τῶν ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ· εὐρίσκοντο δ' αὐτόθι ὁ προφήτης Δανιήλ, ὁ ἅγιος Νικήτας καὶ ὁ μελωδὸς Ρωμανός, ἕκαστος ἐν ἰδιαιτέρῳ τάφῳ.<sup>4</sup> Μετ' αὐτῶν ὁ διάκονος Ζώτισιμος, ἐν ἔτει 1419—1422, παρὰ τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς, εὗρεν ἐγειρομένην τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου προφήτου Δανιήλ, οὗτινος ὁ τάφος ἦτο, ἐπὶ δύο λεόντων τεθειμένος, εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐκκλησίας παρὰ τὸν τοῖχον<sup>5</sup> ἀναμφιβόλως πρόκειται περὶ τῆς μαρμαρίνης σοροῦ, τῆς ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς ἐκκλησίας καταλειφθείσης, ὡς εἴπομεν ἄνωτέρω. Ἡ ἀνώνομος δὲ περιγραφή τῆς Κων/πόλεως, ἀναγομένη εἰς τὰ μεταξὺ τῶν 1424—1453 ἔτη, λέγει, ὅτι ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Διομήδους πρὸς δυσμὰς θερινᾶς, πρὸς τὸν ἅγιον (τὰ ; ) Δανιήλ, ὁ χωρῶν φθάνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου

Δανιήλ· αὐτόθι ἀναπαύεται οὗτος εἰς τὸ μνήμα (τὴν σορὸν;) τοῦ τελευταίου παρεκκλησίου δεξιόθεν, ὁ μελωδὸς Ρωμανὸς ἀριστερόθεν καὶ ἐν τῷ ἱερῷ ὁ ἅγιος Νικήτας· δύο λίθινοι ἄγγελοι, σχεδὸν ἔμφυχοι, ἦσαν ἐστημένοι πρὸ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν τοῦ τάφου τοῦ Δανιήλ· τούτους λέγεται κατασκευάσας ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Σορός· οἱ δὲ προσκυνοῦντες τὸν τάφον τοῦ προφήτου τούτου λαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ διὰ τὸ τελευταῖον αὐτῶν ταξίδιον ὕδριαν (seau);<sup>1</sup> ἡ τελευταία εἰδήσις δι' ἡμᾶς μένει ἀκατάληπτος· ἡ μνεῖα τῆς στάσεως τῶν ἀγγέλων ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὸ προμνημονευθὲν ἐπίγραμμα τοῦ Μανουήλ Φιλῆ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐνισχύει τὴν γνώμην περὶ τῆς στάσεως τῆς σοροῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐκκλησίας, τῶν λειψάνων ἐξαχθέντων καὶ ταφέντων ἐν τῷ ὑπογείῳ. Περὶ τῶν λειψάνων τοῦ προφήτου τούτου νεωτέραν ταύτης εἰδήσιν δὲν εὗρομεν, μήτε καὶ περὶ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ· κατακτηθείσης τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἠφανίσθησαν καὶ ταῦτα μετὰ τῶν ἐτέρων πολλῶν λειψάνων τε καὶ ἱερῶν ἰδρυμάτων· ὑπολείπεται ἤδη ἡ ἔρευνα τῆς θέσεως «τῶν Δανιήλ», καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ προφήτου τούτου, ὑποκαταστάσης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ.

13. Εἰς τὰς ἄνωτέρω παραθεθείσας μαρτυρίας διαφόρων ἐποχῶν πρὸ τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν εἶδομεν τοποθετουμένην τὴν σορὸν, ἐκκλησίαν, μονὴν τοῦ προφήτου Δανιήλ πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ (*Πάτρια*), τῆς Μωκησίας κινιστέρας (*Συναξάρια*), τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μωκίου (*Σ. Μεταφρ.*), πλησίον τῆς Πύλης τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ (*Ἀντ. Νοβγ.*), ἐκεῖθεν [τῆς μονῆς] τοῦ ἁγίου Διομήδους πρὸς δυσμὰς θερινᾶς (*Ἀνώνομος*), πλησίον τῆς μονῆς τῆς Πηγῆς (*Ζώσιμος*). Βασιζόμενος εἰς τὰς πληροφορίες τοῦ ρώσου Ἀντωνίου ὁ σύγγραφος ἡμῶν ἐμβριθῆς τοπογράφος κ. *Mordtmann* τοποθετεῖ πλησίον τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ (νῦν Τοπ-καποῦ) τοὺς ἱεροὺς οἴκους τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ, τοῦ προφήτου Δανιήλ καὶ τοῦ ἁγίου Νικήτα ἐπὶ τῆς ράχως τοῦ τείχους.<sup>2</sup> Ὁ δ' ἀββᾶς Marin ἴσως, λέγει, ἔκειτο ἡ μονὴ τοῦ Δανιήλ εἰς τὸ Ἐξωκίονιον.<sup>3</sup> Ἐκ

1 *Klütrowo*, αὐτ. σ. 91, σημ.

2 Αὐτόθι σ. 122.

3 Αὐτόθι σελ. 140.

4 Αὐτόθι σ. 163.

5 Αὐτόθι σ. 206.

1 Αὐτόθι, σ. 232.

2 *Mordtmann*, Esq. topogr. de C/ple, § 137.

3 *L'abbé Marin*, les moines de Cons ple, σ 80.

τῶν ὑποδειχθεισῶν τούτων θέσεων θετικῶς μὲν γνωρίζομεν σήμερον τὴν τῆς Μακησίας κινστέρνης καὶ τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ ἀσφαλῶς δὲ δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὴν τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Διομήδους, ἔνδοθεν κειμένης τῆς Χρυσῆς πύλης.<sup>1</sup> καὶ ἡ μὲν κινστέρνη σφίζεται νῦν ὑπὸ τὸ σύνθηρες διὰ τὰς ἀστέγους κινστέρναις ἐπάνωμον Τσικουρ μπιστάν, ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν \*Εξ Μαρμάρων· ἡ πύλη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως φέρει τὸ ὄνομα Τὸπ καποῦ· ἡ δὲ μονὴ τοῦ ἁγίου Διομήδους, ἐξαφανισθεῖσα ἔτι πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἠγέρτερο εἰς τὸν μεταξὺ τῶν σημερινῶν πυλῶν Γετικουλέ καὶ Σηλυβρι καπουση χῶρον. Κατὰ ταῦτα, καὶ μὴ λησμονοῦντες τὴν λίαν ἀόριστον ἔκφρασιν τῶν Βυζαντινῶν «πλησίον», δεόν νὰ ζητήσωμεν τὴν μὲν θέσιν τῆς μονῆς τοῦ προφήτου Δανιὴλ δυτικῶς τῆς πύλης Σηλυμβρίας, ἤτοι τῆς θέσεως τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Διομήδους, καὶ ἀναμέσον τῶν θέσεων Τσικουρ μπιστάν καὶ Τὸπ καποῦ· τὴν δὲ τύχην αὐτῆς, τὴν μετὰ τὴν ἄλωσιν, σφζομένης ἔτι ἢ καὶ δεκάδα ἐτῶν πρότερον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀνωμόμου τοῦ ρώσου προσκυνητοῦ περιγραφῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1422-1453), μεταξὺ τῶν εἰς τζαμία μετατραπεισῶν ἐκκλησιῶν. Ἐν τῷ χάρφ λοιπόν, τὸν ὁποῖον ὠρίσαμεν ἀνωτέρω, σφίζεται βυζαντινὸν ἱερὸν οἰκοδόμημα, καλούμενον *Μοναστήρ μετζιτι*· τοῦτο μετέτρεψεν ἀπὸ μονῆς, (καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Μοναστήρ μετζιτι. οὐχὶ Κελίσα, ὡς ἄλλα μετατραπέντα ἀπὸ ἐκκλησιῶν), ὁ Μουσταφᾶ Τσαβούς, διατελέσας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ Β' τοῦ Πορθητοῦ, μετὰ τὴν ἀνέγερσιν πιθανῶς τοῦ ἰδίου τούτου τεμένους (1470), διότι τοῦτο χορηγεῖ τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεως ἐκείνου· ἡ συνοικία φέρει νῦν ὄνομα Ἐρέγλι, ἀπὸ τῶν ἐπὶ τοῦ Πορθητοῦ συνοικισθέντων ἀποίκων Ἡρακλεωτῶν.<sup>2</sup> Εἰκόνα καὶ περιγραφὴν τοῦ οἰκοδομήματος ἔδημοσίευσεν ὁ Πασπάτης [Βυζ. Μελ., σ. 376/7]. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένη ἐτοιμόρροπος στέγη κατέπεσεν ἐφεξῆς καὶ παρέσυρε τὰ ἀνώτερα ἄκρα τῶν τοίχων τοῦ τρικόγχου, ἐσώθη δὲ μόνον ἡ θολωτὴ τῶν κατηχομένων· οἱ τοῦ νάρθηκος κίονες, ἡ περίστυλος πλευρά,

τὰ ἴχνη τῶν εἰκονογραφιῶν τελείως ἐξηφανίσθησαν. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπεσκευάσθησαν οἱ τοῖχοι, ἐσκεπάσθη τὸ οἰκοδόμημα διὰ στέγης ξυλίνης, ἐπεστρώθη τὸ ἔδαφος διὰ σανίδων καὶ ψιθίου, καὶ τὸ περὶ μέρος τοῦ τρικόγχου ἀντικατέστησε παράθυρον ὑαλοφόρον· ἔκτοτε δὲ λειτουργοῦσιν ἐν αὐτῷ. Εἶδομεν καὶ ἡμεῖς, ὡς ὁ Πασπάτης «κοσμήματα ἀκαλλέστατα» ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τῶν κιονοκράνων τῶν κίωνων, οἵτινες διαχωρίζουσι τὰ κατηχομένα καὶ ὑποβαστάζουσι τὴν θολωτὴν στέγην αὐτῶν· ἐπὶ τῶν ἄλλων δύο πλευρῶν ὑπῆρχον μονογράμματα σταυρικά, ὑπὸ βεβήλων χειρῶν ἀτυχῶς φθαρέντα· διεκρίνομεν ὅμως τὸ γράμμα Ο εἰς τὸ ἄνω καὶ τὸ Β εἰς τὸ κάτω ἄκρον καθέτου γραμμῆς ἐπὶ μιᾶς πλευρᾶς, ἀποτελοῦντα πιθανῶς τὸ σύνθηρες μονόγραμμα ΒΟΗΘΕΙ, καὶ ἐπὶ ἄλλης σταυρὸν ἐπὶ σφαιρας. Τὸ οἰκοδόμημα ἦτο κεκοσμημένον ἐσώθηεν τε καὶ ἐξώθηεν διὰ ζωστήρος μαρμαρίνου· ἡ πρὸς ἀνατολὰς ἐξωτερικὴ πλευρά, καὶ ἰδίως τὸ τρίκογχον, ἐδράζεται ἐπὶ παχειῶν πλακῶν σκληροῦ λίθου, φαίου χρώματος. Ὁ μετατρέψας τὸ χριστιανικὸν ἱερὸν εἰς μουσουλμανικὸν Μουσταφᾶ τζαβούς ἦτο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Πορθητοῦ, καὶ ὤρισε διαχειριστὴν τοῦ βακουφίου αὐτοῦ τὸν κατὰ καιροῦς ἱμάμην τοῦ τεμένους.<sup>1</sup>

15. Ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος ἤκμωζεν ὁ Μαρούλης ἀκαὶ μέγας ἄρχων ἐξ ἀξιώματος ἐκλείζετο· ἐν ἔτει 1305 ἐνίκησε τοὺς Τούρκους ἐν Βιθυνίᾳ, ἐλη-

1. *Ἀλῆ Σατῆ*, Χατ. ἔλ τζεβαμί, τ. Α' σ. 205, ἀρ. 31, τάσσων αὐτὸ, ὀρθῶς, πλησίον τοῦ τζαμιου τοῦ ἱουρκετζῆ (μηλωτοπόλου) Σουλεϊμάν ἀγά (οὗ παρέλειψε τὴν μνείαν).—*Οσμάν βέγη*, Μετζμουαί τζεβαμί, ἀριθ. 419, τάσσων αὐτὸ, ἀνακριδῶς, εἰς Κουικαποῦ· τούτου δομητορα ὁ *Ἀλῆ Σατῆ* λέγει τὸν Κιουρκετζῆ μπασί Σουλεϊμάν (σ. 242, ἀρ. 35). Σημειωτέον ὅτι ὁ Πασπάτης παρηρμήνευσε τὸν *Ἀλῆ Σατῆ* ἐν οἷς οὗτος λέγει περὶ τοῦ ἐτέρου Μοναστήρ μετζιτι (σ. 203—4, ἀρθ. 25). τάσσων αὐτὸ πλησίον τοῦ τζαμιου Δαουτ πασα, λέγει ὅτι ὁ ἀπὸ ἐκκλησίας μετατρέψας αὐτὸ εἶναι ὁ ἐν τῇ πύλῃ Σηλυμβρίας ἐγείρας ὁμώνυμον τζαμιον Ἰβραχίμ πασᾶς (Α, 29, ἀρ. 10). Μὴ ἐθρῶν ὁ Πασπάτης τὸ ἀπ' ἐκκλησίας μετατραπέν αὐτόθι θεώρησεν ἐξαφανισθέν· ἀλλὰ τὸ τέμενος ὅπερ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰησᾶ Καποῦ μετζιτι εἰκόνησε καὶ περιέγραψε, παραλειφθὲν νομίσας ὑπὸ τοῦ τζαμιογράφου, εἶναι ἀκριδῶς τὸ πλησίον τοῦ Δαουτ πασα τάσσόμενον Μοναστήρ μετζιτι (Μετζμουαί τζεβαμί, ἀρ. 418). Ἀλλαγῶν (πολ. καὶ ἄλ Κων/πόλεως, ἐν Ἀθῆν., 1890, σ. 241, ἀρθ. 25, 40) μνημονεύει ἀμφοτέρω ταῦτα τὰ Μοναστήρ μετζιτι, ὡς καὶ τὸ Ἰησᾶ Καποῦ, ὡς ἄλλοιον (αὐτ. ἀρ. 42).

1. *Malalās*, σ. 481 ἔκδ. Βόν.—Γ. *Ἀμαρτωλός*, σ. 726, ἔκδ. Muralt.

2. Ὡς ὠνομάσθησαν καὶ αἱ συνοικίαι Καραμάν, Ἄκσεράι, Κεφέ, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

στεύθη ὁμως ὑπὸ τῶν Καταλάνων (Παχυμ., εἰς Ἄνδρ., V, 21)· ἐν ἔτει 1307 ἀπεστάλη εἰς πρεσβείαν παρὰ τῷ Μπυριγερίῳ Ρομαφόρτῳ εἰς Καλλιπόλιν (αὐτ. VI, 16), καὶ προαχθεὶς ἀεπὶ τοῦ στρατοῦ διέτριβε περὶ τὴν Ἄφρω τῆς Θράκης, ἐντεταλμένος τὴν ἀναχαίτισιν τῶν πρὸς τὴν Θράκην προχωρούντων Καταλάνων· τότε ὁ Ρομαφόρτος συνεφώνησεν ἐπὶ χρήμασι τὴν ἐξόντως τῶν μετ' αὐτοῦ Τούρκων καὶ εἰς πίστως ἀπέστειλεν αὐτῷ κεφαλὰς τινὰς δῆθεν ἐκείνων· ἀλλὰ γυνὴ τις ἀνεγνώρισε μέσον αὐτῶν τὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἐφ' ᾧ ὁ Μαρούλης ἀπέσχε τῆς συμφωνίας (αὐτ. VII, 12) κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπεστάλη μετὰ στολισκοῦ εἰς ἀνάκτησιν τῆς νήσου Θάσου· πλείων δὲ περὶ τὴν Αἶνον ἐπετέθη κατὰ τῶν πολιορκούντων αὐτὴν Καταλάνων καὶ ἀπήλλαξε τὴν πόλιν (αὐτ. VII, 33)· ἐν ἔτει 1328, ἐπερχομένου κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Νέου, ἐτάχθη ἄρχων τῶν ἐπὶ τῶν τειχῶν ὠπλισμένων ὑπὸ τοῦ Γέροντος Ἀνδρονίκου ἀφ' τῆς βασιλικῆς τραπέζης δευεστικός Φωκᾶς ὁ Μαρούλης· δι' αὐτοῦ ὁ Νέος διεμήνυσε τῷ Γέροντι ὄρους ἀλλὰ μὴ εἰσακουσθεὶς ἀπῆλθε μὲν εἰς Μακεδονίαν,<sup>1</sup> ἐπέστρεψε δὲ μετ' οὐ πολὺ, ὅτε ἦτο «τὴν τῶν φυλάκων ἐπιμέλειαν ἐπιτετραμμένος Συναδηνός, ὁ τοῦ Μαρούλη» υἱὸς οἱ περὶ τὸν Νέον διὰ προδοσίας ἀναχθάντες ἐπὶ τοῦ τείχους συνέλαβον αὐτὸν καὶ εἰσῆλθον οὕτω εἰς τὴν πόλιν.<sup>2</sup> Ταῦτα γνωρίζομεν ἐκ τῶν ἱστορικῶν τὰ δ' ἐπόμενα ἐκ συνοδικῆς πράξεως χρονολογουμένης «μηνὶ Μαίω. ἰνδ. θ'», ἡτοῦ 1341, ἐπὶ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Καλέα (1334—1347). α' Ὁ Δομῆστικος κύρ Φωκᾶς ὁ Μαρούλης. . . ἱερὸν ἰδρυσάμενος οἶκον τῆ Θεομήτορι, πλησίον τῶν αὐτοῦ οἰκημάτων περὶ τὴν γειτονίαν τῆς πόρτης τῆς τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ρωμανοῦ, ἐπὶ θεμελίους παλαιτάτου ναοῦ τοῦτον οἰκοδομήσας φιλοτιμῶ τῇ προαιρέσει καὶ δαψιλέσι τοῖς ἀναλώμασιν, ὃν δὴ ναὸν λόγος τετιμηῆσθαι τῷ ὀνόματι τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων Μηνοδώρας, Νυμφοδώρας καὶ Μητροδώρας, ἐπεὶ καὶ εἰς ἱερὸν Θεῶ Μονὴν τοῦτον ἀποκαταστῆσαι προέθετο, κελία περὶ αὐτὸν δειμάμενος καὶ θριγγίῳ περιβαλὼν ἔξωθεν, κτήματά τε ἰκανὰ προσκυρώσας καὶ ἀπλῶς πάντα τὰ εἰ, ἰπυρ-τι-ῶ

συντελέσας, μοναζουσῶν αὐτὸ γυναικῶν καθίστησι φροντιστήριον, εἰς ἣν δὴ κατάστασιν καὶ ἐμμένον ἦν, ἕως αὐτὸς ἐν τοῖς ζώσιν εὐρίσκετο, ἐτήρησέ τε τὴν τάξιν ταύτην καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν ἐπὶ τισὶ χρόνοις· ἀλλ' ὁ υἱὸς ἐκείνου πρωτοερακάριος κύρ Ἰωάννης ὁ Συναδηνός μετασκευάσαι κατὰ νοῦν θέμενος καὶ μετενεγκεῖν εἰς ἀνδρῶν ἀπὸ γυναικείας τὴν τοιαύτην μονὴν» ἔπεισε τὴν μητέρα αὐτοῦ εἰς μαρτυρίαν ὅτι ἦτο τοιαύτη ἡ θέλησις τοῦ ἰδρυτοῦ, ὀρισθεῖσα δῆθεν διὰ δικήν, ἐπομένως ἐγένετο ἀνδρῶν μονή, ὁ δὲ Ἰωάννης ἔκαμε «διὰ τοῦτο καὶ ἀνάπαυσιν ἰδίαν διὰ κελίων ἰδίων πλησίον τῆς τοιαύτης μονῆς» καὶ ἀνήγειρεν «ἐν αὐτοῖς καὶ οἶκον εὐκτῆριον». Θανόντος ἐν τούτοις τοῦ Ἰωάννου, ἡ δομῆστικισσα μήτηρ, συνεδότος τύψεις ἔχουσα, προσελθοῦσα ἐνώπιον τῆς συνόδου, ὠμολόγησε τὴν οὐ καλῶς μετὰ τοῦ υἱοῦ συνεργασίαν, «διὰ δὲ τοῦ υἱοῦ θέλημα καὶ τὴν ἀνάγκην, τὴν προτέραν ἐποίησατο μαρτυρίαν οὐκ ἀληθῆ»· ἐπὶ τούτοις πεισθεῖσα ἡ σύνοδος ἐκ τῆς καταθέσεως διαφόρων μαρτύρων ὅτι ἡ μονὴ ἐξ ἀρχῆς ἦτο γυναικεία καὶ ὅτι «παρὰ τοῦ πατριάρχου κύρ Γερασίμου ἐσφράγισται ἡ πρώτη καθηγουμένη τῆς μονῆς». ὦρισε τὴν ἀποκατάστασιν ταύτης ὡς γυναικείας, μεθ' ἀπαντῶν τῶν κτημάτων αὐτῆς, θεσπίσασα συγχρόνως καὶ ταῦτα: «Ἡ μέντοι δομῆστικισσα καὶ ὅσαι τῶν θυγατέρων καὶ τοῦ γένους αὐτῶν καταντήσουσιν ἐν αὐτῇ, προνοήσονται παντοιοτρόπως αὐτῇ τὰ εἰς σύστασιν καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω προχώρησιν· ἀλλ' οὐδὲν τι λυμανοῦνται οὐδὲ καινοτομήσουσι τῶν προκυρωθέντων καὶ ἀφιρωθέντων αὐτῇ κτημάτων καὶ πραγμάτων ἢ τῶν εἰσέπειτα ἀφιρωθησομένων, [ἔ]ως ἂν οὕτω καὶ τὸ ἀνῆκον τοῖς δομήτορι μνημόσυνον περισώζηται· ἀλλ' οὐδὲ ἐξέσται αὐταῖς κατεξουσιάζειν καὶ κατακυριεῦναι τῆς τοιαύτης μονῆς, ἢ καὶ τὰς ἐνασκουμένκας αὐτῇ μονχὰς ἄγειν καὶ φέρειν ὡς βούλοιντο καὶ ἀνακρίνειν, ἅς τε θέλοιν εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν, καὶ τὰς μὲν ὑφ' ἑαυτὰς τὸν τρόπον τοῦτον ποιεῖσθαι, τῆς δὲ καθηγουμένης ἀφαιρεῖσθαι τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν παρὰ τὴν τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων διατύπωσιν καὶ διαταγῆν»<sup>1</sup>.

1. Καντακουζ., I, να'.

2. Αὐτ. I, νθ'.

1. Mikl. & Müller. A. P. C/P., 1, 221—226 καὶ ἐξ αὐτῶν Migne, P. Gr. t. 152, στ. 1256—60.—Ὁ Μ. Γεδεών, Ἑλλ. Φιλ. Σόλλ., τ. ΚΖ' σ. 263, ἀναγριβῶς ἔγραψεν ὅτι ὁ Φωκᾶς τὴν γυναικείαν μονὴν τῶν τριῶν παρθένων ἀνήγειρεν ἐπὶ σκοπῷ νὰ μεταβληθῆ εἰς μονὴν ἀνδρείαν.



16. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐξάγομεν α'· ὅτι ὁ ναὸς τῶν τριῶν παρθένων μαρτύρων πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἦτο κατεστραμμένος, ἀφοῦ ἡ ὑπαρξίς αὐτοῦ ἐκ παραδόσεως μόνον διεσφύζετο, οὐδ' εὐρίσκειτο παρὰ τῇ Συνόδῳ ὠρισμένη τι περὶ αὐτῆς ἐνδειξις β'. ὅτι ὁ δομῆστικός Φωκᾶς ὁ Μαρούλης ἀνωκοδόμησεν αὐτὸν εἰς ὄνομα τῆς Θεομήτορος καὶ κατέστησε γυναικείαν μονὴν κατὰ τὸ 1320 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1321, ἀφοῦ τὴν ἐν αὐτῇ πρώτην καθηγουμένην ἐσφράγισεν ὁ πατριάρχης Γεράσιμος, χρηματίσας τοιοῦτος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1320 μέχρις ἀποβιώσεως, 19 Ἀπριλίου 1321·<sup>1</sup> ὅτι ὁ Φωκᾶς Μαρούλης ἀπεβίωσε μεταξύ τῶν ἐτῶν 1328, ὅτε ἱστορεῖται φυλάττων τὰ τεῖχη τῆς Κων/πόλεως, καὶ 1334 ὅτε ἀνέλαβε τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἰωάννης Καλέκας, ὅστις θά ὑπεδείκνυεν ἐν τῷ παρατεθέντι ἐγγράφῳ τὴν πλάνην αὐτοῦ ἐν τῇ ἀποφάσει τῇ ἐπιτρεψία τὴν μετατροπὴν τῆς μονῆς εἰς ἀνδρῶν· δ' ὅτι, ἐπομένως κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐπὶ Ἡσαίου πατριάρχου ὁ Ἰωάννης Συναδηνός, ὁ υἱὸς τοῦ Μαρούλη ἐχάλκευσε τὴν ἐκτιθεμένην μετατροπὴν τῆς μονῆς εἰς ἀνδρῶν, συνεργὸν λαβὼν τὴν μητέρα αὐτοῦ διὰ πίεσεως, καὶ ε'· ὅτι ὁ θάνατος τούτου ἐπῆλθε μικρὸν πρὸ τῆς χρονολογίας τοῦ ἐγγράφου ἤτοι πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1341, ὅτε ἡ μήτηρ αὐτοῦ κατήγγειλε τὴν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς γενομένην ἀπάτην· οἱ ἐξετασθέντες μάρτυρες κατέθηκαν ὅτι αὐτῆκοι ἐγένοντο τοῦ δομῆστικοῦ, καὶ ἔχουσι μαθόντες παρ' ἐκείνου τὴν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ μονῇ θέλησιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, γυναι-

κείαν δηλονότι καὶ ἐπιχειρῆσαι καὶ ἀπαρτίσαι αὐτὴν ὡς εἰς κατάντημα εἶναι καὶ ἀνάπαυσιν καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῶν». Ἐξ ἐτέρου δ' ἐγγράφου τοῦ ἔτους 1400 μανθάνομεν ὅτι ὁ Φίλιππος Δούκας ὁ Ἀπρηνὸς εἶχεν ἀδελφῶτον... ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῆς πανυπεράγου μοι Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος καὶ ἐπικαλουμένη τῷ Μαρούλη, ὅπερ κατεῖχε μὲν ἐπὶ τισὶ χρόνοις ἢ παρ' αὐτοῦ ἔχουσα λαμβάνειν Ἄννα Λασκαρίνα ἢ Ταγαρίνα, ἐπεδικάσθη δ' ἐπὶ τέλους εἰς αὐτὴν, δικαιοθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου.<sup>1</sup>

Ἡ θέσις τῆς μονῆς ὀρίζεται ἐν τῷ πρώτῳ ἐγγράφῳ ἀπλησίον τῶν ο' κλημάτων τοῦ Μαρούλη περὶ τὴν γειτονίαν τῆς Πύλης τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ τανῦν Τοπκαποῦ· διὸ καὶ ὁ Πασπάτης ἐταύτισε τὴν μονὴν τοῦ Μαρούλη καὶ τὸ προλεχθὲν Μοναστήριον μεστζιτί, τὸ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἐρέγλι, ὡς εἶπομεν· τὴν γνώμην τοῦ Πασπάτου ἠκολούθησαν καὶ οἱ μετ' αὐτὸν Δεστούνης, Mordtmann (Esq. § 137), Γεδεῶν (Ἑλλ. Φιλ. Σύλ., τ. ΚΖ', σ. 263), Millingen (The Wals of Con/ple). Οὐχ ἤττον τῇ θέσει τοῦ Δανιὴλ ἀνταποκρίνεται ὡσαύτως ἡ συνοικία αὕτη, ἡ περιλαμβάνουσα τὸ Μοναστήριον μεστζιτί.<sup>2</sup> Ἴσως ἐν τῷ μέλλοντι ἀνκαλυφθῶσιν ἀπτὰ μαρτύρια τῆς πραγματικῆς τοῦ βυζαντινοῦ οἰκοδομήματος ἰδιότητος.

1. *Mikl. & Müll.*, αὐτ. II, σ. 424—426.

2 Ὁ Δεστούνης (Δελτίον τοῦ ρωσικοῦ ὑπουργείου τῆς δημ. Ἐκπαίδ. τ. 272 (1890) σ. 246), κρίνας τὰ κείμενα τῶν ρώσων προσκνητῶν, ἀποφαινεται ὅτι τὰ Δανιὴλ ἔκειντο μεταξύ τοῦ ναοῦ Ἀνδρέου Κρήτης (Κοτζᾶ Μουσταφᾶ Πασᾶ) καὶ τῆς πύλης Ρωμανοῦ (Τὸπ καποῦ).

1. Γρηγοράς, VIII, G, ζ'.

# ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ ΕΞ ΑΡΓΥΡΟΠΟΛΕΩΣ

(ΦΟΥΝΤΟΥΚΛΗ)

ὑπὸ

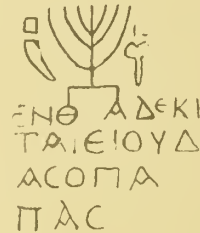
Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν συνεδρίῳ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος, μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1909).

Πρόφρονι μερίμνῃ τοῦ ἱατροῦ κ. Ἰ. Σταμέλου αἱ ἀρχαιολογικαὶ συλλογαὶ τοῦ Συλλόγου κατέχουσι δύο ὀρθὰς ἐπιτύμβιους πλάκας βυζαντινῆς ἐποχῆς· εὑρέθησαν αὐταὶ ἀνασκαπτομένου γηπέδου ἐπὶ τοῦ λόφου Φουντουκλῆ, βορείως τοῦ περιόπτου τζαμίου Τζιχανγκίρ, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Τοπχανέ. Ὁ ἰδιοκτῆτης αὐτοῦ κτιζὼν ἀλλαγῶ τοῦ αὐτοῦ γηπέδου πρὸ τινων χρόνων εὔρε πολλοὺς τάφους, ὅστ' αὐ καὶ ἐνεπίγραφον πλάκα, τὴν ὁποίαν παρέλαβε τότε ὁ ἀρχιτέκτων Βασιλάκης Ἰωαννίδης, ἥδη δὲ εὔρε δεκαοκτὼ τάφους καὶ τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος δύο ἐνεπιγράφους πλάκας· βορειότερον τῆς αὐτῆς συνοικίας, κτιζομένου παραρτήματος τοῦ Γερμανικοῦ Νοσοκομείου, εὑρέθη ἐπιτύμβιος πλάξ, καὶ τούτου ἀπέναντι, κτιζομένης οἰκίας ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Π. Φωτιάδου, πλάξ, σταυρὸν ἐγκεχαραγμένον ἔχουσα· πρὸ τινων δεκαετηρίδων, ἐπισκευαζομένου τοῦ εἰρημένου τζαμίου, εὔρεν ὁ ἀρχιτέκτων Πελοπίδας Κούππας εἰς τὸν περίξ τοῦ τζαμίου ὑπαίθρον χώρον τάφους, ὅστ' αὐ, θεμέλια καὶ ἐνσήμους πλίνθους, ἐξ ὧν εἶχε σχηματίσει πλήρη, ὡς ἔλεγε, πεποιθήσιν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆσι ἐπὶ Βυζαντινῶν ἐκκλησίας, μονῆς καὶ νεκροταφείου. Ἀναγινώσκωμεν δὲ εἰς δύο χωρία τοῦ ὀθωμανοῦ παραδοξογράφου Ἐβλιᾶ τσελεμπῆ ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἐπὶ χριστιανῶν, ἐντὸς δάσους, μονὴ τοῦ Ἰσκεντέρι Ρουμῆ (Μεγάλου Ἀλεξάνδρου), καλουμένη ἐκκλησία τοῦ Ἁγιοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐορτάζουσα ἀπαξ τοῦ ἔτους· μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν μετέτρεψαν εἰς τζαμίον, ὅπερ καλοῦσι Τζιχανγκίρ. . . . Ὁ Σουλτάν Σουλεϊμάν εἰς μνήμην τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Τζιχανγκίρ μετέτρεψεν εἰς τζαμίον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἰσκεντέρι Ρουμῆ. (Μουντσεμπατί Ἐβλιᾶ τσελεμπῆ, σελίδες 90, 91). Πράγματι ὁ τόπος οὗτος, (περὶ οὗ ἄλλοτε λεπτομερέστερον θέ-

λομεν διαλάβει), Ἀργυρόπολις ὀνομασθεῖς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμπτου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἀττικοῦ, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, χρηματίσας ἀποστολικὴ ἐπισκοπικὴ ἔδρα καὶ θησαυρίσας διαφόρων ἀγίων καὶ μαρτύρων λείψανα ἱερὸς ἐλογίζετο καὶ ἦτο πιθονῶς προσφιλὴς τόπος ἐνταφιασμοῦ, οὐ μόνον τῶν πρώτων ἀλλὰ καὶ τῶν μετέπειτα χριστιανῶν· ἐξηγεῖ δὲ τοῦτο ἡ ἐπὶ ἐκτενοῦς περιφερείας ἀνεύρεσις τῶν μνημονευθέντων ἀνωτέρω ἀντικειμένων, ἐν οἷς καὶ τὰ προκείμενα δύο ἐπιτύμβια.

Τούτων τὸ μὲν ἀνήκει εἰς Ἰουδαῖον χριστιανίσαντα καὶ ἱερωθέντα, φέρον τὴν ἰουδαϊκὴν ἐπτάφωτον λυχνίαν, καὶ ὑπ' αὐτὴν ἐκατέρωθεν σήματα, ἀκαταλήπτου εἰς ἡμᾶς ἐννοίας· τὸ κείμενον αὐτοῦ ἔχει οὕτω :



ἥτοι: «Ἐνθάδε κ[ε]ῖται (ε) Ἰούδας ὁ παπᾶς». Ἐτέραν ἰουδαϊκὴν χριστιανικὴν ἐπιγραφὴν ἀνεκινώσαμεν πρὸ ἐτῶν εἰς τὸ ἡμέτερον τμήμα, δημοσιευθεῖσαν ἐν σ 125-126 τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ 12<sup>ου</sup> τόμου τοῦ περιοδικοῦ· σημειώσεως ἄξιον ὅτι καὶ ἐκείνη καὶ αὕτη δὲν φέρουσιν οὔτε εἰς τὴν ἀρχὴν οὔτε εἰς τὸ τέλος τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον, εὑρισκόμενον εἰς ἅπαντα τὰ βυζαντινὰ ἐπιτύμβια. Τὸ ἄλλο ἐπιτύμβιον, κεκολωμένον κατὰ τὴν μίαν πλευρᾶν, ἔχει τὸ ἐπόμενον περιέργων κείμενον :

† ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΡ  
 ΤΕΟΤΗΣ ΜΑΚΑΡΙΑΣ  
 ΜΗΜΗΣ ΟΥΟΙΔΕΝΟ  
 ΤΟ ΟΝΟΜΑ †

ἤτοι: † «*Ἐνθάδε κατάκ[ε]ι[ται] ὁ τῆς μακαρίας μνήμης, οὗ εἶδεν οὐ τὸ ὄνομα †*» τοῦ ἀρνητικοῦ μορίου τὸ δεύτερον γράμμα λείπει μὲν, εὐκόλως ὁμως ἀναπληροῦται· γεννᾶται δὲ ἡ ἐρώτησις, ἠγγόνει τοῦ νεκροῦ τὸ ὄνομα ὁ στήσας τὴν ἐπιτύμβιον στήλης καὶ χαράξας τὴν ἐπιγραφὴν; ἂν δὲ ὁ νεκρὸς ἦτο πρὸς αὐτὸν ἄγνωστος μέχρι σημείου τοιοῦτου, τίς ὁ λόγος τῆς ἰδρύσεως στήλης καὶ χαράξεως ἐπιγραφῆς; Εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας ἀποκρισὶν παρέχει μία ἐπιστολὴ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου (755—826)· ἐξ οὗτῃς μακθάνομεν τὴν ἰδρυσιν *αυσιήματος*, δηλαδὴ ἀδελφότητος, φροντίδα ἔχοντος τὴν ἀπόδοσιν τῶν τελευταίων τιμῶν εἰς ἀπρονοήτους νεκροὺς (σκηνώματα)· τὰ κυριώτερα μέρη τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, τίτλον φερούσης «*εἰς τὴν διακονίαν τῶν ἀπρονοήτων*», ἔχουσιν οὕτως: α... Ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐλάχιστοι, εὐλαβῶς εἰς τὸ θεῖον ἀπιδόντες καὶ πρὸς τὸ ὁμόφυλον τὴν ἀγαπητικὴν διάθεσιν ἀναλαβόντες, καθήκαμεν ἑαυτοὺς εἰς τὸδε τὸ εὐσεβὲς<sup>1</sup> σύστημα, καθὼς ὑποτέτακται, πρόνοιαν ποιούμενοι τῶν ἀπρονοήτων σκηνωμάτων, εἴτ' οὖν νεκρωμένων καὶ ἐκ πενίας ἢ ἐκ ξενιτείας μὴ ἔχοντων ἐκκομίζεσθαι καὶ ἐνθάπτεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων... ἐκάστω τε ἐνιαυτῷ ἐκ τῶν προσόντων πὰρὰ Θεοῦ δώρων,<sup>2</sup> ὁ καθεὶς, ὡς ἔχει δυνάμεις, καταβολὴν ποιούμενοι πρὸς τε ἀγορασίαν ἐνταφίων καὶ τὰ τῶν εἰς ταφὴν ἄλλων συντελοῦντα, διορίζομεν ἐν Κυρίῳ τάδε: Τούτων μνηνομένων ἢ θεωρουμένων κατὰ περίοδον πρὸς ἐκάστου τῶν συνειλεγμένων ἐν τῇ ἀδελφότητι νεκρὸν ἄνθρωπον, ἀποτιθεσθαι ἐν

ταῖς ἀποτεταγμέναις ἡμῖν ὁσαῖς θήκαις· καὶ μὴν διὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀρχῇ τε ἰνδίκτου, καὶ διὰ τῆς ἐν τῇ Πεντηκοστῇ πολυμερείας ἐπιτελεῖν ἡμᾶς κοινῶς τὰ μνημόσυνα πάντων τῶν κηδευθέντων...»· ὀρίζονται πρὸς τοῦτοις καὶ τὰ ἐπόμενα: α' Ἐάν ποτε ὀφθῆι τις τῶν ἀδελφῶν (ἢ) παρορῶν τὸν κείμενον νεκρὸν καὶ μὴ ἀναφέρῃ τῷ τὰ πρῶτα φέροντι τῆς ἀδελφότητος, ... ἐπιτιμῶ ὑποβάλλεσθαι παρὰ τοῦ προκαθημένου τριῶν ἡμερῶν ἀποχῇ οἴνου καὶ ἀργυρίου ἐνὸς καταβολῆς.<sup>1</sup> Ὁμοία φροντίς ἀναφέρεται καὶ ἐν προγενεστέροις χρόνοις· βιογραφία τοῦ ὁσίου Μαρκιανοῦ, τοῦ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος οἰκονόμου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, λέγει ὅτι περιερχόμενος οὗτος «ταῖς νυξὶ τὰς πλατείας καὶ τοὺς ἐμβόλους περιῆει ὅπου ἂν εὔροι νεκρὸν κατακείμενον ἐν πτωχείᾳ, ἵνα ἐπιμελήσῃται αὐτοῦ καὶ ἔλουε καὶ ἐνέδουε...» κτλ.<sup>2</sup> Κατὰ ταῦτα οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἡ στήλη αὕτη εἶναι ἔργον τῆς Ἀδελφότητος, περὶ ἧς ὁμιλεῖ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου ἡ ἐπιστολὴ· εὐρέθη νεκρὸς ἀγνώστου ξένου ἢ πτωχοῦ· ἡ Ἀδελφότης ἐφρόντισε τὴν κηδείαν καὶ ταφὴν αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐπιτυμβίου ταύτης στήλης κατέλιπεν εἰς ἡμᾶς μαρτυρίαν τῆς φιλαδέλφου, φιλανθρώπου καὶ εὐσεβοῦς αὐτῆς δράσεως. Ὁμοία περίπτωσις, νεκροῦ ἐκ ψύξεως, πτωχοῦ, ἀνεύρεσις ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς συστάσεως ἐν τῇ ἐν Χρυσοπόλει ἐνορία τῷ Προφήτῳ Ἡλιοῦ, κατὰ τὸ 1812, τοῦ «Κουτίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος», μετέπειτα «Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος», ὕφισταμένης καὶ κατὰ δύναμιν ἐργαζομένης ἔτι καὶ νῦν.

1. Θεόδ. Στουδίτης, Ἐπιστ. Β' I, γ' παρὰ Migne, P. G., τ. 99, στ. 952/3.

2. Α. Π. Κεραμεύς, Ἱεροσ. σταχ., τ. Δ', σ. 269. § 13. — Μ. Γεδεών, ἀρχ. παρ. τῶν τ. ΚΔ' — Κς' τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου· τὸν βλὸν ἐξέδωκεν ὁ μὲν Α. Π. Κεραμεύς ἐκ τοῦ 242ου Σαββαίτικου κώδικος, ὁ δὲ Μ. Γεδεών, βραδύτερον, ἐκ τοῦ 37ου Κουτλουμουσιανοῦ κώδικος, ἐν τισιν ἔκτενέστερον, μετὰ χολῆς γράφας κατὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Κεραμεύς, ὡσεὶ σφάλμα ἦτο τοῦτου ἢ ἐπὶ τὸ συνητομώτερον ἀντιγραφῇ τοῦ βλίου, ἣν περιέχει ὁ Σαββαίτικὸς Κώδιξ.

1. Ἀντὶ εὐσεβείας·

2. Ἀντὶ εὐδωρεῶν·

# ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΒΑΔΙΑΣ

## ΣΧΟΛΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ

(1798—1801 ἢ 1802)

ὑπὸ

### ΔΗΜΟΣΘ. ΧΑΒΙΑΡΑ

(Ἀνεγνώθη ἐν τῇ ἈΚΝΗ' εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῇ 1ῃ Φεβρουαρίου 1910).

Α'

Ὁ φίλος κ. Μαν. Ι. Γεδεών, ἀναγράφων Σχολάρχην τῆς μεγαλωνύμου Σχολῆς κατὰ τὰ ἔτη 1795—1798<sup>1</sup> Μακάριόν τινα, γράφει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς: «ΜΑΚΑΡΙΟΣ ὁ τελευταῖος τῶν ἐν τῷ ΙΗ' αἰῶνι σχολαρχῶν τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας ἄγνωστος ἡμῖν ὑπάρχει ἄλλοθεν, ὁ δὲ Μακρῆος ἀποκαλεῖ ἀμαθῆ. Ἐπέχω».<sup>2</sup>

Ἄγνων ἂν κατόπιν τούτων ὁ κ. Γεδεών ἢ ἄλλος τις συνεπλήρωσε τὰ περὶ τοῦ Μακαρίου τούτου, δὲν ἔρινα ἀπὸ σκοποῦ ν' ἀνακοινώσω ὅτι ὁ Σχολάρχης οὗτος εἶναι ὁ Μακάριος πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης τὴν ἐπίκλησιν Καβαδίας ὁ Κεφαλλῆν, ὅστις συνέγραψε καὶ ἐξέδωκεν Ἐνετίησιν ἐν ἔτει 1802 ἀλόγον παραινετικὸν πρὸς τοὺς ἰδίους μαθητὰς ἢ κατὰ Οὐολταίρου καὶ τῶν ὀπαδῶν»

Ἀποκτῆσας πρὸ ἐτῶν ἀντίτυπον τοῦ λόγου τούτου καὶ διεθῶν αὐτόν, εὔρον ἐν αὐτῷ τὸ ἑξῆς χωρίον, ἐνθα αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ ὅτι ἐσχολάρχει ἐν Βυζαντίῳ:

«Ἐγὼ μὲν οὖν τρίτον ἤδη ἔτος ἐν Βυζαντίῳ σχολαρχῶν, βεβοήθηκα τὰ δυνατά, ὄκνου μομφὴν ἀπορρίψας καὶ τοιούτων θανασίμων δακέτων ὑμᾶς, τό γε ἐμοὶ ἀπήλλαξα μέρος, τῆς φιλαυτίας ἐπίπροσθεν τὸ φιλάλληλον θέμενος».<sup>3</sup>

Καὶ ἡ μὲν ρητὴ αὕτη ὁμολογία Μακαρίου τοῦ Καβαδίου ἀρκεῖ βεβαίως νὰ τάξῃ αὐτόν

ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει τῶν Σχολαρχῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ νὰ διασαφήσῃ ὅτι εἶναι οὗτος ὁ τῷ Γεδεών ἄγνωστος ἄλλοθεν Σχολάρχης Μακάριος.

Μένουσιν ὅμως παρ' ἐμοὶ τοῦλάχιστον ἀμφισβητήσιμα τὰ ἔτη. καθ' ἃ ὁ Μακάριος ἐσχολάρχησε, διότι δὲν πιστεύω ὅτι τρίτον ἔτος τῆς σχολαρχίας αὐτοῦ πρέπει νὰ ἐκληφθῆ τὸ κατὰ Γεδεών 1798, ἀφοῦ δὴ τὸ σύγγραμμα τοῦ Μακαρίου ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1802, ἡ δὲ ἄδεια ἀρίστη τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ἐχορηγήθη ἐν Βενετίᾳ τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1802 (ἤτοι καθ' ἡμᾶς τῇ 21 Αὐγούστου 1802).<sup>1</sup> Ἀλλὰ πρὸς ἐκδοσὶν τῆς ἀδείας ἀπητῶντο μῆνες ὅλοι, ὡς λέγεται ὥστε τὸ μὲν χειρόγραφον ἀπεστάλη πάντως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μῆνας ὅλους πρὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1802, ὁ δὲ Μακάριος ἐπεράτωσε πάντως τὸν λόγον αὐτοῦ λήγοντος τοῦ ἔτους 1801, ἢ τὸ βραδύτερον ἀρχομένου τοῦ 1802. Οὕτως ἄρα τὰ τρία ἔτη τῆς σχολαρχίας του συμπίπτουσι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1798—1801 ἢ ἴσως καὶ τοῦ 1802, καθόσον ἄλλως τε εἶναι ἄγνωστον καὶ πότε ἤρξατο ἡ σχολαρχία αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ περίοδος τῶν σχολικῶν ἐτῶν, ὡς γνωστόν, δὲν ἦτο κατὰ τοὺς τότε χρόνους ὠρισμένη καὶ κανονικῆ, ὅπως εἶναι τὴν σήμερον.

Ἐὰν δὲ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Καβαδίας ἐσχολάρχησε κατὰ τὰ ἔτη 1795—1798,

1. Ἡ ἄδεια συντεταγμένη Ἰταλιστὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ τυπογράφου Michiel Glichì (οὕτω) καὶ ἐκδομένη ὑπὸ τῆς Καισαρο-βασιλικῆς Γενικῆς [Διοικήσεως (L'Imperial Regio Goevrno Generale) κατεχωρήθη ἐν τῇ τελευταίᾳ (133) σελίδι τοῦ βιβλίου. Νομίζω ἕξιον σημειώσεως τὸ ὄνομα Μιχαὴλ Γλυκέως, ἴσως ἀδελφοῦ ἢ υἱοῦ τοῦ ἐν τῷ τῷ πρώτῳ φύλλῳ σημειουμένου τυπογράφου Νικολάου Γλυκέως

1. Χρονικὰ Πατρ. Ἀκαδημίας. . . σελ. 175.

2. Μαν. Ι. Γεδεών—Χρονικὰ τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας ἐν Κ/πόλει ἈΩΠΓ'. — σελ. 179. Τὸ ὄνομα τοῦ Μακαρίου παρελείφθη ἐκ τοῦ ἀλφαβητικῆς πίνακος τῶν κυριωτέρων ὀνομάτων.

3. Μακαρίου. . . παραινετικὸς. . . σελ. 111.

ὡς ὀρίζει, ἄγνωστον ποῦ βρασιζόμενος, ὁ κ. Γεδεών, τότε ἀναγκαῖον καὶ νὰ ὑποθέσωμεν τὸ πόνημα τοῦ Καβαδίου ἐπερατώθη τῷ 1798, καὶ ἐξετυπώθη μετὰ τέσσαρα ὄλα ἔτη (τῷ 1802), τοῦθ' ὅπερ δὲν πιστεύω, ἐπειδὴ τὸ βιβλίον ἦτοι ὁ λόγος αὐτοῦ ἐξεδόθη ἐπιμελεία καὶ θαλάμη αὐτοῦ τοῦ Σχολάρχου καὶ συγγραφείως, ἐγγραφή δὲ παραινετικὸς πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ προσπεφωνημένος τοῖς μαθηταῖς· ἀποδεικνύουσι δὲ ταῦτα ὅτι καὶ τὸ πέρασ τῆς συντάξεως καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ λόγου ἐγένοντο ἐντὸς περιόδου μηνῶν ἰκανῶν, οὐχὶ δέ, ἔτους ὅλου, ἦτοι ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι δὲν ἐβράδυνεν ἐπὶ τετραετίαν ὄλην ἢ ἔκδοσις. Ἐὰν δὲ αὐτὴ ἤθελεν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον βραδύνει, σχολαρχοῦντος ἢ μὴ σχολαρχοῦντος τοῦ Μακαρίου, πάντως ἤθελε προστεθῆ σημεῖωμά τι περὶ τούτου ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου. Εἰς τὴν γνώμην ἡμῶν ὁμως ταύτην ἔρχεται ἐπίκουρος καὶ αὐτὸς ὁ κ. Γεδεών, ὅστις, ἂν καὶ ἀκολουθῶν Σεργίῳ τῷ Μακραιῷ,<sup>1</sup> μετ' ἀμφιβολίας ὁμως ὀρίζει τὴν δευτέραν σχολαρχίαν τούτου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1798—1801 ἐν οἷς γράφει: «Ἰσως (ὁ Σέργιος) ἀναλαβὼν τὴν διδασκαλίαν μετὰ τὸ 1898, παρέμεινε διδάσκων καὶ προϊστάμενος τῆς Σχολῆς ἕως τοῦ 1801, ὅτε δι' ἀσθένειαν ἀποσυρθεὶς ἰδιώτευσεν . . . »<sup>2</sup>

## B'

Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ βιβλίον Μακαρίου τοῦ Καβαδίου ἐγένετο ἀφορμὴ εἰς ἐκθεσιν τῶν ἀνωτέρω, δὲν εἶναι δὲ τοῦτο ἴσως καὶ ἐπαρκῶς γνωστὸν τοῖς πολλοῖς, διὰ ταῦτα δὲν θεωρῶ ὄλως ἄσκοπον ἐπὶ τῇ αὐτῇ εὐκαιρίᾳ νὰ προσθέσω καὶ σύντομόν τινα περιγραφὴν αὐτοῦ, ὅπως δοθῇ ἐπίσης ἀφορμὴ τοῖς δυναμένοις καὶ ἀρμοδίοις νὰ κρίνωσι κατὰ πόσον εὐλόγως ἢ οὐ Σέργιος ὁ Μακραιὸς ἀποκαλεῖ ἀμαθῆ Μακράριον τὸν Καβαδιαν,<sup>3</sup> ἂν τῶντι περὶ αὐτοῦ ἀπεφῆναντο οὕτω.

Τὸ βιβλίον ἐπιγράφεται:

«Μακαρίου πρεσβυτέρου καὶ ἀρχιμανδρίτου τοῦ *ἑταινεμίου* δὲ Καβαδίου, τοῦ Κεφαλῆνος, λόγος παραινετικὸς πρὸς τοὺς ἰδίους μαθητὰς, ἢ κατὰ Οὐολταίρου καὶ τῶν ὀπαδῶν, προσπεφωνημένος τοῖς μαθηταῖς Νῦν πρῶτον ἐκδοθεὶς, ἐπιμελεία καὶ θαλάμη τοῦ

» συγγράφαντος μετὰ καὶ τριῶν Ὑμνων τοῦ αὐτοῦ Ἐνετίησιν. αὐθ' 1802. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων». Ἐχει σχῆμα 12<sup>ον</sup> (0,168×0,112) καὶ σ. 1-133).

Προσάττονται ἀντὶ προλόγου τὰ ἐξῆς (ἐν σελ. 3—4).

«Μακάριος τοῖς ἐντευζομένοις χαίρειν.

»Πολλῶν ὄντων τῶν ταῖς Οὐολταίρου καὶ τῶν τὴν ἐκείνου τρεπομένων, τερατολογίας οἰκτρῶς παρασυράντων, ἄλλους τε καὶ μαθητὰς τοὺς ἐμοὺς σὺν δόρει σὺν ἀσπίδι, φασί, σπευδόντων διαφθεῖρειν. τὸν Λόγον ἐξήχηθην τὸν παρόντα συγγράφας, ἐπαμύνων τοῖς πέλας καὶ πρὸς τοὺς θεομάχους ἀτεπεζιών, εἰσόμενος οἵτινες ὄντες ἡμᾶς περιφρονεῖν τολμῶσι· τὴν τε Πηνελοπην πειρώσι καὶ ταῦτα περιόντος Ὀδυσσεῶς Ὑπισχνεῖται γοῦν ὁ λόγος τὰς κατὰ τῆς εὐσεβείας σφῶν ἐνστάσεις διελέγξει Ἡν δέ τις ἐνῆ τῷ νῷ κηλῖς τῶν μὴ ραθύμως ἐπιβαλλόντων οἱ τὰς ὄψεις, δαίμωνος ὑπέκκαυσα χλεποῦ χλεπον τὰ ἀμφὶ τὴν εὐσεβειαν ποιούσα ἐπαμφοτερίζειν, καὶ κινδύνων τὸν μέγιστον αὐτοῖς ἐπικρεμῶσα, ταύτην τε θᾶπτον ἢ λόγος ἐξίτηλον ποιῆσαι, κῆκίνοισιν ἐκ μεθης βαθεῖας ἀναφέρειν, καὶ τοὺς ἄλλους ἀσφαλτασθαι. Πλὴν εἴ τις παιζῶν ἐνθα πρὸ ἔσγου τὸ σπουδάζειν, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ, ὃ λέγεται, καθέλκων τὴν Σελήνην, οὐ με πείσεις οὐδ' ἦν πείσεις φαίη, ὅπερ τῷ τοῦ γέλωτος εἰρητῆι Ποιητῇ. Ἄλλα γὰρ μηδεὶς οὕτω μακρῆ ὡς τῆς αὐτοῦ ἄλλο τι ἐπίπροσθεν ποιείσθαι σωτηρίας τὰ χεῖρω πρὸ τῶν ἀμεινονων ἐλόμενος».

Εἶτα ἀκολουθεῖ τὸ κείμενον τοῦ λόγου (ἐν σελ. 5—117), χωρὶς νὰ διαιρηθῆται οὔτε εἰς κεφάλαια οὔτε εἰς παραγράφους. Ἐπίσης οὐδεμίαν ὑποσημείωσιν φέρει. Ἀρχεται οὕτω:

«Μακαρίου πρεσβυτέρου καὶ ἀρχιμανδρίτου ἐπίκλησιν Καβαδίου, τοῦ Κεφαλλῆνος, λόγος παραινετικὸς, πρὸς τοὺς ἰδίους μαθητὰς, ἢ κατὰ Οὐολταίρου καὶ τῶν ὀπαδῶν.

»Οἶμαι δεῖν ὑμᾶς εἰδέναι ὧ μαθηταὶ καὶ ἄνεν βουλομένω μοὶ ἐστὶν εἰπεῖν, ἅτε οὐκ ἐσόμενα, ὡς γ' ἐμαυτὸν πειθῶ, ὑμῖν ἀξύμφορα· καὶ τοσῶδε μᾶλλον· ὅσῳ περ οὐκ ἐς τὸ σῶμα, ἐς δὲ ὑμᾶς λέγω δὴ τὴν ψυχὴν ἀφορᾷ ὥστ' οὐ σμικρὰν τὴν ὠφέλεον ἐκείνη ἐμποιῆσαι· γελοῖος γὰρ οὐκ ἂν ἀσκόπως νομίζοιτο, εἴ τις τάφρος μὲν καὶ λίθοις ἢ πλίνθοις ὀχυροῦσθαι καὶ τειχίσσασθαι τὰς πόλεις, ὡς ἂν μὴ ῥᾶστα ἀλίσκωνται ὑπὸ τῶν

1 Χρονικὰ πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας σελ. 202.

2 Αὐτόθι σ. 178

3 Αὐτόθι σ. 179.

» πολεμίων ἀξιοίη, μηδαμῶς δὲ λόγων ἀλη-  
 » θεία τὰς ψυχάς, ἐπὶ τῷ μὴ νόθοις τιτρώ-  
 » σκεσθαι λόγοις ἀσεβῶν, ὡς τὰ μὲν πλείστου  
 » ἄξια περὶ οὐδενὸς ἂν ποιούμενος· καί τοι  
 » τείχη μὲν κἄν ὑπ' ἀνέμων ριπῆς ἢ πολέμου  
 » δὴ πέσοιεν, πόλεις δ' αἰ τούτοις ἐρυμναί  
 » ἄλλους μεταλαμβάνουσι πολίτας, ψυχὴν  
 » μὲν τοι πολλοῦ γε δεῖ φθορᾶς ὑπέικειν ἀνάγ-  
 » καις, ἤγε δὴ τυγχάνει οὐσα ἀδιάλυτος· καί  
 » προσήκει δὴπου ταύτην, μείζονος, ἢ κατὰ  
 » τὸν δεσμὸν τυγχάνειν παρ' ἡμῶν ἐπιμε-  
 » λείας, εἴπερ τῆς ὕλης τὰ ἄϋλα ἐπίπροσθεν  
 » τίθεμεν καὶ μὴ ὑπερβαίνομεν τὸ δίκαιον ἐκόν-  
 » τες· ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν οὕτως ὡς Οὐολταῖρος,  
 » οἷς συνέγραψεν, οἷτε ἐμμανέστατα ἐκείνου  
 » ὀργιασταὶ τῆς εὐσεβείας κατεπαιρόμενοι Χρι-  
 » στιανοῖς πράγματα ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς πα-  
 » ρέχουσι χρόνοις, εὐθύς καὶ δὴ σαφῶς ἐπιδεί-  
 » ξω ὅτι τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος μνημονευο-  
 » μένων κατεψεύσατο οὐδεὶς τοῦ Θεοῦ ὡς  
 » οὗτος, ἔν' ἔχητ' ἐντεῦθεν συμβάλλεσθαι ὁ-  
 » ποῖα ἂ συνέγραψε δηλητήρια, καὶ ὡς οἱ τού-  
 » των ἀπρίξ ἐχόμενοι Χριστιανοῖς ἐχθίους  
 » ἐκείνου καὶ δυσμενέστεροι· καὶ ὅτι τὴν με-  
 » γίστην κατὰ ψυχὴν κομίζονται βλάβην ὅσοι  
 » μὴ ἐπὶ παιδείᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς τοῖς ἱεροῖς  
 » λόγοις ἀπηκριβωμένοι, περὶ εὐσεβείας δια-  
 » λέγονται τούτους, ἢ τὰ ἐκείνου ἢ τὰ τού-  
 » των ἀναλέγονται συγγράμματα. Ταῦτα δὲ  
 » πάντα διὰ βραχέων ὡς ἐνι, πειράσομαι δεῖ-  
 » ξαι, ὅπως ἀποτρέψηθε καὶ φεύγητ' ἀνεπι-  
 » στρεπτὶ τὰς τοιαύτας τῶν διαλέξεων καὶ  
 » βιβλίων· ἦν μὴ τῆς ἑαυτῶν παντάπασιν  
 » ἀλογητέω σωτηρίας».

Ἀνασκευάζει λοιπὸν ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὁ Μα-  
 κάριος μετὰ στόμφοι πολλοῦ τὰ γραφέντα  
 ὑπὸ Βολταίρου κατὰ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς  
 Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐπάγεται (ἐν σελ. 99):

«Οὗτος ὁ φορυτὸς τῶν κακῶν Οὐολταίρου·  
 » αὕτη σοι διὰ βραχέων ἢ θαυμασιωτάτη τού-  
 » του Φιλοσοφία καὶ δικηκριβωμένη ἱστορία·  
 » ἦν ἀντίρρωσις κατὰ τῆς Παλαιᾶς καὶ Και-  
 » νῆς Διαθήκης τυγχάνειν ὁ γενναῖος διατει-  
 » νόμενος, ἔστε περιήν, βοστροχιζῶν καὶ κτε-  
 » νίζων οὐ διέλιπε· καὶ πολλοὺς εἰς τὴν ταύ-  
 » της ἐπίρρωσιν ἐρίφρας ἐταίρους ὁμηρικῶς  
 » εἰπεῖν, προσπαρακαλῶν ὅς καὶ γῆν καὶ οὐ-  
 » ρανὸν εἰς ἡμέρας καὶ χρόνους καὶ ζύλα καὶ  
 » αὐτοὺς τοὺς χοίρους καὶ πάντα πράγματα  
 » συνταράσσει, ἐξεστηκῶς πρὸς οὐμ ἐξεστη  
 » κότας ἀκροατάς, εἰς ἐμπέδωσιν ταύτης· ἢ  
 » δὴ καὶ ἐπεῖχεν ὁ βάρβαρος ἐλλάμψεσθαι».

Τὸν λόγον ὁ Μακάριος περαίνει διὰ τῶν  
 ἐξῆς (ἐν σελ. 116—117):

«Ὅστις δ' ὀφθαλμῶν τῇ περὶ τὸ ἔχον εὖ,  
 » καὶ καλῶς ἀρροσθὲν φησὶ Πλάτων, ἢ γνώ-  
 » μης ἀσθενεῖα, ἢ τῷ ἀναγινώσκειν ραθυμό-  
 » τερων μέμφοιτο ταῦτα, τούτους ἐάσωμεν  
 » χαίρειν· βραχύς γὰρ τῶν τοιούτων λόγος,  
 » ὡς καὶ πού τις εἴρηκεν.

» Καὶ γάρ·» Ἀεῖδω ξυνετοῖσι, θύρας δ' ἐπί-  
 » θεσθε βέβηλοι

» Καὶ γάρ·» *Νηπιτύοισιν*<sup>1</sup> (οὕτω) ὄνειαρ  
 » ἀκήρατον οὐ θέμις εὐρεῖν·

» Ὑμεῖς δ' ὦ τῆς ἀληθείας υἱοί, ἕως γ' ἂν  
 » εἰς ἀνθρώπους τελῆτε, μὴ λήθην ὧν εἴρηκα  
 » λαβῆτε.

» Ὅκνη εἰκόντες ἢ ἀφραδίησι νόοιο.

» Μία γὰρ σοφία ἢ θεοσεβεία ἐστίν, ὡς δ'  
 » αὕτη ἐπιστήμη, τὸ τῶν κακῶν ἀπέχεσθαι  
 » ἀσκεῖν τε τὴν ἀρετὴν τῆς θεόθεν καὶ καθ'  
 » ἡμᾶς παιδείας τῶν ἱερῶν λόγων φροντίζετε·  
 » ὡς τούτοις καὶ μόνοις τό τε εὐσεβεῖν τό τε  
 » δικαιοπραγεῖν σαφές καθίσταται· τὸ δὲ κε-  
 » φάλαιον εἰπεῖν, καὶ πρῶτον καὶ ὕστατον  
 » καὶ διὰ παντὸς εἰς εὐσέβειαν πάντας ἑαυ-  
 » τοὺς γυμνάζετε· ἐφ' ἐκάτερον γὰρ βλέπει  
 » τὸν βίον, τὸν νῦν τε, καὶ τὸν μέλλοντα.»

Ἡ συνταξὶς τοῦ λόγου, ὡς παρατηρεῖται,  
 εἶναι λίαν στρυφνή· ὁ δὲ συγγραφεὺς ἀσμενί-  
 ζεται νὰ μεταχειρίζηται λέξεις ἐξόχως σπα-  
 νίας. Φαίνεται ὁμῶς ὅτι παρεισέφησαν κατὰ  
 τὴν ἐκτύπωσιν καὶ τυπογραφικὰ ἀμαρτήματα  
 κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σπουδαία. Ὁ  
 γνωστὸς παροιμιώδης στίχος:

«Ὅττι κεν ἐπ' ἀκαίριμαν γλῶτταν ἔπος ἔλθῃ».  
 διεστραβλώθη οἰκτρῶς ἐν τῷ ἐξῆς χωρίῳ τοῦ  
 λόγου (ἐν σελ. 40):

«Ἀλλὰ γὰρ Οὐολταῖρος καὶ πολλοὶ τῶν  
 » καθ' ἡμᾶς γεγονότων τοιοῦτοι· οἳ γε δὴ  
 » ὁ, *τικεν ἐλίκε ρῆμα γλῶτταν ἔλθῃ*, τοῦτο μὴ  
 » διακρίναντες λέγουσιν.»

Δὲν πιστεύω ὅτι ὁ ἀρχαιοθεν παροιμιώδης  
 καταστάς στίχος ἦτο μεταγραμμένος οὕτω ὑπὸ  
 τοῦ Καβαδίου εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ λόγου  
 του. Δὲν γνωρίζω δὲ ἂν ἐκ τοιούτων κηρῶν  
 τυπογραφικῶν ἀφορμώμενος κατέγνω ἄντικρυς  
 ἀμαθίαν τοῦ Μακαρίου Σέργιος ὁ Μακραιός,  
 ὅστις ἐγνώρισε πάντως καὶ τὸν Μακρίον καὶ  
 τὸ βιβλίον του, διότι ἐξῆσε πολλὰ ἔτη μετὰ  
 τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ, ἀποβιώσας τῷ 1819.<sup>2</sup>

1. Γραπτέον Νηπιτύοισιν. . . .

1) Χρονικὰ πατρ. Ἀκαδημίας . . . σελ. 178.

Ἐν τέλει τοῦ βιβλίου ἐπισυναπτονται τοῦ αὐτοῦ ὕμνοι τρεῖς· τούτων ὁ α' (ἐν σελ. 118-120) ἐπιγράφεται :

«Τοῦ αὐτοῦ ὕμνος εἰς τὴν μακαρίαν Τριάδα καὶ Παντελεήμονα καὶ Ἐρμόλαον τοὺς ἁγίους ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ» σύγκειται ἐκ στίχ. 58.

Ἀρχή: « Ὑμνῶ ὄμμα δίκης Θεὸν ὑμνέμεδοντα τὸν ὄντα,  
 » Ὅς πάνθ' ἦς ἐνέπλησεν ἐγεροινόσιο προνοήσας... »

Τέλος: « Καίτε δέχνησθ' ὕμνον ἰδ' αἰοῖδὴν μακαρίοιο.<sup>1</sup>  
 » Κλῦτε λόγων ἄγιοι καὶ εὐαντήσας' αἰοῖδῃ. »

Ὁ β' ἐπιγράφεται: « τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Θεοτόκον », ἐν 34 ἑξαμέτροις (σελ. 121-122).

Ἀρχή: « Ὑμνέομεν Μαρίαν πολυλίπην παμβασιλείαν.  
 » Ἦν κόλπων σεμνῶν ἀπεθήκατο Ἄναμειγιστη. »

Τέλος: « Πάντιμ' ἀγλαόμορφε Θεοῦ πολυώνυμε μήτηρ,  
 » Χαῖρε μέγα Δέσποινα, ἐμῆς δὲ κλῦθι αἰοῖδῆς. »

Ὁ δὲ γ' ὕμνος σύγκειται ἐκ πέντε ποιηματίων ἐχόντων ἑκάστου ἰδίου εἶδος στίχων (σελ. 123-132)· ἔχει στίχους ἐν ὄλῳ 198 καὶ ἐπιγράφεται: « τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Θεοτόκον ἐν στίχοις ἰαμβικοῖς, ἠρωικοῖς, ἀνακρεοντείοις, διμέτροις βραχυκαταλήκτοις ἰαμβικοῖς, καὶ ἀδωνίοις· μετὰ διπλῆς ἀκροστιχίδος. »

Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἀναγράφεται ἡ διπλῆ ἀκροστιχίς καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἐδυσκολεύθη ὀλίγον εἰς ἀνάγνωσιν αὐτῆς. Τῶν δύο ἀκροστιχίδων ἡ μὲν εἶναι συνεχῆς εἰς τὰ πέντε ποιημάτια, ἡ δὲ φέρει τὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου « Μαρία », ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τῶν ποιηματίων, οὕτω :

α' Μακάριος, ὦ θεομήτορ, ὁ ἀρεῖτος δοῦλός σου, τ—  
 β' ἂ δ' ἐκ τῶν σῶν δέει καὶ πόθῳ πολλῶ σοι προσφέρει  
 τῇ πάντων ἀνάσῃ καὶ ὑπεράγῳ ἀειπαρθένῳ σω—  
 τείρῳ Μαρίῃ

γ' ρουθεῖς διὰ σοῦ παντὸς δεινοῦ· δέξα—

δ' ἰ δὴ τὸν ὕμνον, ὡς τὰ τῆς χήρας λεπτ—

ε' ἂ ὁ υἱός σου, ὦ θεομήτορ.

Γ'

Ὁ Μακάριος φαίνεται ὅτι ἦτο κάτοχος τῆς λατινικῆς, τῆς γαλλικῆς, ἀγγλικῆς καὶ ἰταλικῆς, ἐὰν ἐπιτρέπηται νὰ εἰκάσωμεν τοῦτο ἐκ τῶν συγγραφέων, οὓς ἐπικαλεῖται, ὧν

1. Γραπτέον βέβαια: «... ἰδ' αἰοῖδὴν Μακαρίοιο».

ὁμως τὰ χωρία παρατίθησι, μεταγλωττίζων αὐτὰ κατὰ τὸ ὕφος, ὃ μεταχειρίζεται.

Περὶ τοῦ ἄλλου βίου τοῦ ἀνδρὸς εἶναι γνωστά ἔμοιγε μόνον τὰ ἐξῆς :

Ὁ μὲν Βρετὸς γράφει αὐτὸν *Καββαδιαν* καὶ λέγει ὅτι ἦτο *Κεφαλλῆν* καὶ ὅτι ἐπηγάλλετο τὴν διδασκαλίαν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεσώσεως (ΙΗ') ἑκατονταετηρίδος.<sup>1</sup> Ἀλλὰ τὸν ὁμώνυμον Ἰερεμίαν Καββαδιαν λέγει *Λευκάδιον* καὶ ἀκμάσαντα κατὰ τὴν ΙΖ' (γραπτέον ΙΗ') ἑκατονταετηρίδα,<sup>2</sup> ἐνῶ, ὡς φρονῶ, ἀμφοτέροι ἦσαν Κεφαλλῆνες, ἴσως δὲ μάλιστα καὶ συγγενεῖς. Ὁ Βρετὸς ἀμφοτέρων τὰ ἔργα κατατάττει ἐν τοῖς φιλολογικοῖς καὶ ἐπιστημονικοῖς βιβλίοις,<sup>3</sup> καὶ οὐχί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, εἰς ἃ μᾶλλον ἀνήκουσιν.

Ὁ δὲ Σάθας τὸν μὲν Ἰερεμίαν λέγει Κερκυραῖον,<sup>4</sup> τὸν δὲ Μακάριον Κεφαλλῆνα, καὶ δὴ γεννηθέντα ἐν Ἀργοστολίῳ, διδάξαντα δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Βουκουρεστίῳ.<sup>5</sup>

Ἄλλας εἰδήσεις δὲν ἀνεῦρον περὶ Μακαρίου τοῦ Καββαδίου. Ὅσα ὁμως ἐξεθέμην, τάττους: μὲν οὗτον ὀριστικῶς, ἅς εἶπω, ἐν τοῖς Σχολάρχαις τῆς Πατριαρχικῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς, δίδουσι δ' ἄλλοις ἀφορμῆν εἰς ἐξέτασιν καὶ διασάφησιν τῶν σκοτεινῶν μενόντων σημείων καὶ ἀνεύρεσιν πλειόνων εἰδήσεων περὶ αὐτοῦ.

Ἐν τέλει ὀφείλω νὰ παρατηρήσω ὅτι ὁ κ. Ματθαῖος Κ. Παρανίκας ἐν σελ. 29 τοῦ *Σχεδιάσματος* αὐτοῦ τὸν Μακάριον ἔταξε Σχολάρχην κατὰ τὰ ἔτη 1793—1796. Ἐν νεωτέρῳ δὲ αὐτοῦ πραγματεία περὶ τῆς Σχολῆς δὲν μνημονεύει αὐτοῦ· ὁμολογεῖ δὲ ὅτι « ἀπὸ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐφεξῆς » μέχρι τοῦ 1830, καίτοι κωδικῶν τινῶν » ὑπαρχόντων καὶ μαρτυριῶν πλειόνων, τὰ » κατὰ τὴν Σχολὴν γίνονται ἀσαφέστατα ». <sup>6</sup>

1. Α. Π. Βρετοῦ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας... Τόμ. Β', σελ. 269.

2. Αὐτόθι. Τόμ. Β', σελ. 269.

3. Αὐτόθι. Τόμ. Β', ἀριθ. 127 καὶ 341.

4. Κ. Σάθα Νεοελληνικῆς Φιλολογίας κτλ σελ. 606.

5. Αὐτόθι. σελ. 615.

6. Περιοδικὸν τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Τόμ. 10', σελ. 13.

# Ο ΜΥΘΟΣ ΕΝ ΤΩ ΔΡΑΜΑΤΙ

ὑπό

ΙΩ. ΑΣΠΡΙΩΤΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν ταῖς ἈΧΛ' καὶ ἈΧΛΑ' εἰδικαῖς συνεδριαῖς μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1909).

Τὴν ἀναβληθεῖσαν ἕνεκα ἀσθενείας καὶ τοῦ χειμῶνος, χειμῶνος οἴου δεινοτάτου ἀνακοίνωσίν μου σήμερον μόλις ἀνακοινῶντων ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, ὑφ' οὗ καὶ ὤρισθη ὡς θέμα ὁ μῦθος ἐν τῷ δράματι, νομίζω ἐπικαιρὸν νὰ δηλώσω ὅτι διεπραγματεύθη αὐτὸ κατὰ τὸν Σταγειρίτην φιλόσοφον τὸν μέγαν Ἀριστοτέλην, προτιμήσας ν' ἀκολουθήσω αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν ἀρούμενος νὰ παρουσιάσω ἐνώπιον ὑμῶν ἐργασίαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὀθνεῖαν. Διότι καὶ ὁ Gottschall ἐν τῇ Ποιητικῇ αὐτοῦ καὶ ὁ Schiller ἐν ταῖς διατριβαῖς αὐτοῦ περὶ τοῦ πάθους *über das Pathetische* περὶ τῆς τραγικῆς τέχνης, *über die tragische Kunst*, περὶ τοῦ διατὶ εὐφραίνει ἡμᾶς ἡ Τραγωδία καὶ ἄλλοι καὶ δὴ καὶ τὰ καλλιλογικὰ βιβλία ποιοῦνται λόγον περὶ τούτου, ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ βιβλία ἐρεῖδονται ἐπὶ τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, οὐ καὶ ἐπαναλαζιβάνουν τὰ λεγόμενα δι' ἄλλων λέξεων. Οὕτω ὁ Schiller ὀρίζων τὴν Τραγωδίαν μίμησιν συνεχοῦς σειρᾶς γεγονότων, ἡ ὅποια δεικνύει ἡμῖν ἀνθρώπους πάσχοντας καὶ σκοπὸν ἔχει νὰ ἐξεγείρῃ τὸν οἶκτον ἡμῶν, ἀποδίδει τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἂν καὶ ὀλίγον ἐλλιπῶς. Τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους διεσώθη μόνον τὸ α' βιβλίον τὸ πραγματευόμενον περὶ τῆς Τραγωδίας καὶ τοῦ ἔπους, τὸ β' (διότι περιεῖχε δύο βιβλία) τὸ πραγματευόμενον περὶ τῆς Κωμῆδίας, ὡς ὀρθῶς εἰκάζει ὁ Bernay (*Abhandlungen über die Aristot. Theorie des Dramas*. Berlin 1880) ἀπώλετο. Τὸ μικρὸν τοῦτο βιβλίον ἡ Ποιητικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους κατ' εὐμενῆ τῆς τύχης φερόν διασώθην ὡς παράρτημα συλλογῆς ρητορικῶν συγγραμμάτων ἐν τῷ Περικλειῶν Κώδικι 1741 εἶναι γεγραμμένον μετ' ἀξιοθαυμάστου περὶ τῆς τέχνης ἀντιλήψεως καὶ γνώσεως εὐρυτάτης τῆς ποιητικῆς φιλολογίας, ἐν αὐτῷ

δὲ καθώρισε διὰ παντὸς ὁ Ἀριστοτέλης διὰ συντόμων φράσεων τὴν ἔννοιαν τῆς ποιήσεως καὶ τοὺς νόμους τῆς τραγικῆς ποιήσεως.

Ὅμοιως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἡμετέρους, ὅσοι τυχὸν ἔθιξαν τὸ θέμα τοῦτο καὶ αὐτοὶ δὴλον ὅτι ἤντησαν ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους. Οὕτω ὁ Σεμιτέλος ἐν τῇ εἰς τὴν Ἀναγνώσθη εἰσαγωγῇ ἀναπτύσσει τὰ κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν μέρη τῆς Τραγωδίας οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ἢ σχεδὸν εἰπεῖν μεταφράζει τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν συνόψει. Τὰ οὕτως ὑπὸ τοῦ Σεμιτέλου γραφέντα ἐχρησιμοποίησεν ὁ Σκελλαρόπουλος ἐν τῇ Γραμματολογίᾳ αὐτοῦ. Διὸ προτίμησα κἀγὼ ν' ἀρυσθῶ ἀπὸ τῆς πρώτης πηγῆς τῆς ἀμιάντου καὶ ἱερᾶς ἡ ὅποια τοσαύτην διαύγειαν ἔχει καὶ τοσαύτην ζωὴν, ὥστε καθιστᾷ περιττὴν πᾶσαν ἄλλην συρροήν. Οὕτω δέ, ἀξιότιμοι ἐταῖροι, ἔχετε σήμερον διὰ τοῦ ἀναγνώσματος συναναστροφὴν μᾶλλον, εἰ ἔξεστιν εἰπεῖν, μετὰ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἢ ἀκρόασιν ἰδεῶν καὶ γινωμῶν παντοίων συγγραφεῶν ἄλλοθενῶν. Ἄν δὲ ἡ μετ' ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος ἀναστροφή ἐξυποῖ τὸν νοῦν καὶ ἐξευγενίζει τὴν ψυχὴν βελτιοῦσα αὐτήν, ὡς ὁμολογεῖ ὁ ἀπὸ Χαιρωνείας φιλόσοφος, ὅστις ἅμα ἀποτελειώσας τὰς Βιογραφίας τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ κόσμου ἐπανελθὼν εἰς τὸν οἶκον ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων κορυφῶν ἠσθάνθη ἑαυτὸν βελτίω καὶ κρείττω, ἂν, λέγω, ἡ μετὰ τοιούτων ἀνδρῶν ἀναστροφή τρέφει τὸν νοῦν ἅμα καὶ τέρπει, δὲν δύναται τις, πιστεύω, ν' ἀρνηθῆ ὅτι καὶ ἡ μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους μονώρως ἢ καὶ ἡμίωρος ἀναστροφή θὰ παράσχη τροφὴν τινα διανοητικὴν.

Τί εἶναι λοιπὸν μῦθος ἐν τῷ δράματι, πῶς πρέπει νὰ ἔγῃ ἡ σύστασις τῶν πραγμάτων, πρέπει ὁ μῦθος νὰ λέγῃ τὰ γενόμενα ἢ μόνον οἶα ἂν γένοιτο, πᾶς μῦθος εἶναι ἀδιαφόρως κατάλληλος εἰς τὴν τραγωδίαν, πῶς διαι-



ροῦνται οἱ μῦθοι, ποῖα στοιχεῖα δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἐν ἑαυτῷ ὁ μῦθος καὶ τέλος ὧν δεῖ στοχάζεσθαι καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι συνιστάντας τοὺς μῦθους καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγωδίας τέλος, περὶ τούτων ὅλων τῶν ἐρωτημάτων ἀπάντησιν παρέχει ἡμῖν ὁ Ἀριστοτέλης. Ἐνθυμείσθε βεβαίως τὸν πολυθρόλητον ὀρισμὸν τῆς τραγωδίας.

Ἄ Ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας καὶ ὅλης ἐχούσης τι μέγεθος» κ.τ.λ. περὶ οὗ πλείστοι ἐπραγματεύθησαν καὶ δὴ καὶ ὁ ἡμέτερος Βερναρδάκης ἐν τῇ εἰς τὰς Φοινίσσας εἰσαγωγῇ. Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου ἐξάγεται τί εἶναι ὁ μῦθος ἐν τῇ τραγωδίᾳ. Ὁ μῦθος δῆλον ὅτι εἶναι ἡ μίμησις τῆς πράξεως, εἶναι αὐτὴ ἢ σύνθεσις τῶν πραγμάτων, ἥτοι αὐτὴ ἢ πρᾶξις ἢ δραματική, ὅπως παρίσταται ἀνελλισομένη κατὰ τὴν δέσιν καὶ τὴν λύσιν ἐνώπιον ἡμῶν. Πᾶσα τραγωδία κατ' Ἀριστοτέλην ἔχει μέρη ἕξ· ταῦτα δ' εἰσὶν μῦθος καὶ ἦθη καὶ λέξις καὶ διάνοια καὶ ὄψις καὶ μελοποιία·

«Οἱς μὲν γὰρ μιμοῦνται, δύο μέρη εἰσὶν, ὧν ὃ δὲ μιμοῦνται, ἐν, ἃ δὲ μιμοῦνται, τρία καὶ ἢ παρά ταῦτα οὐδέν. Ἡθῆ εἶναι ἐκεῖνα, καθ' ἢ ποιούς τινας φαμέν τοὺς πράττοντας π. ἢ χ. ἀλαζόνας, δεσποτικούς ἢ ὑψηλόφρονας ὃ κτλ. Λέξις εἶναι τὸ λεκτικόν, δι' οὐ λέγουσιν οἱ πράττοντες ὅ,τι λέγωσιν, διάνοια δὲ ἢ ἐκεῖνα, δι' ὧσιν λέγοντες ἀποδεικνύουσιν τι ἢ ἡ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην. Ὅψις ἢ θεᾶ ἢ τῶν δραμάτων, μελοποιία δὲ τὸ ἄσμα, ἢ ἢ ὦδὴ κ.τ.λ.»

Τῶν ἕξ τούτων μερῶν, εἰς ἃ διαίρει τὴν τραγωδίαν κατὰ ποιόν ὁ Ἀριστοτέλης, κυριώτατον καὶ μέγιστον εἶναι ἢ τῶν πραγμάτων σύστασις δῆλον ὅτι ἢ δραματικὴ πρᾶξις ἥτοι ὁ μῦθος· διότι ἢ τραγωδία εἶναι μίμησις ὅχι ἀνθρώπων ἀλλὰ πράξεως καὶ βίου καὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας· καὶ γὰρ ἢ εὐδαιμονία ὅπως καὶ τὸ ἐναντίον ἢ κακοδαιμονία ἐν πράξει ἐστὶ καὶ τὸ τέλος πρᾶξις τις ἐστὶν οὐ ποιότης· κατὰ τὰς πράξεις δὲ εἶναι οἱ ἀνθρωποι εὐδαίμονες ἢ τούναντίον, ἐν ᾧ κατὰ τὰ ἦθη εἶναι ποιοὶ τινες ἥτοι τοιοῦτοι ἢ τοιοῦτοι. Δὲν πράττουσι δὲ οἱ πράττοντες ὅσα πράττουσι, ὅπως μιμηθῶσι τὰ ἦθη, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνουσι τὰ ἦθη διὰ τὰς πράξεις. Ὡστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος εἶναι τέλος τῆς τραγωδίας, τὸ δὲ τέλος εἶναι μέγιστον ἀπάντων· Ὅτι δὲ ὁ μῦθος εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς τραγωδίας, ἀποδεικνύει ὁ Ἀριστοτέλης

καὶ δι' ἄλλων τεκμηρίων τῶν ἐξῆς· πρῶτον ὅτι ἄνευ μὲν πράξεως ἥτοι μύθου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ τραγωδία (οὐκ ἂν γένετο τραγωδία), ἄνευ δὲ ἠθῶν γένοιτ' ἂν. Παράδειγμα φέρει ὁ Ἀριστοτέλης τὰς τραγωδίας τινῶν νέων, ὧν αἱ πλείεσται εἶναι ἀήθεις ἥτοι δὲν ἔχουσιν ἦθη, ὅπως ἐν τῇ ζωγραφικῇ ὁ Ζεῦξις ἐν σχέσει πρὸς τὸν Πολύγνωτον· ὁ μὲν δηλ. Πολύγνωτος ἦτο ἐπιτήδειος ἠθογράφος, ἢ δὲ τοῦ Ζεῦξιδος οὐδὲν ἔχει ἦθος. Δευτέρα ἀπόδειξις εἶναι ὅτι ἂν τις ἐν συνεχείᾳ ἐμβάλῃ ρήσεις ἠθικὰς καὶ λέξεις καὶ διανοίας ἐπιτυχεῖς, δὲν θα κατορθώσῃ τὸ ἔργον, ὃ ἐπιδιώκει ἢ τραγωδία, ἢ εἶναι οἰονεὶ ἄμυθος τραγωδία· πολὺ δὲ πλεῖον θὰ ἐπιτύχῃ τὸ τῆς τραγωδίας ἔργον ἐκεῖνη ἢ τραγωδία, ἢ ὅποια ἔχει μὲν ρήσεις ἠθικὰς κ.τ.λ. ἢττον ἐπιτυχεῖς ἄλλ' ἔχει μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων. Ἀπαράλλακτα συμβαίνει καὶ περὶ τὴν ζωγραφικὴν· ἂν τις δηλ. ἐναλείψῃ μὲ τὰ κάλλιστα χρώματα χύδην ἐν ἀταξίᾳ, δὲν θὰ εὐφράνῃ ὁμοίως καὶ ἂν ἤθελε λευκογραφῆσθαι τὴν εἰκόνα. Τρίτον τεκμήριον εἶναι ὅτι τὰ μέγιστα, δι' ὧν ψυχαγωγεῖ ἥτοι εὐφραίνει τὴν ψυχὴν ἢ τραγωδία, εἶναι μέρη τοῦ μύθου, εἶναι δὲ ταῦτα αἱ περιπέτειαι καὶ αἱ ἀνγνωρίσεις, περὶ ὧν κατωτέρω θὰ γίνῃ λόγος. Τέταρτον τεκμήριον εἶναι ὅτι οἱ ἐπιχειροῦντες ποιεῖν δηλ. οἱ ποιηταὶ δύνανται προτερον νὰ ἐπιτύχωσιν ὡς πρὸς τὸ λεκτικόν καὶ τὰ ἦθη ἢ πρὸς τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων, ὅπως συνέβη εἰς τοὺς πρώτους ποιητὰς σχεδὸν ἅπαντας· φαίνεται ὅτι διὰ τούτων ἐννοεῖ ὁ Ἀριστοτέλης τοὺς πρὸ Αἰσχύλου ποιητὰς Φρόνιχον, Πρατίναν καὶ λοιπούς. Κατὰ ταῦτα ἀρχὴ καὶ τροπον τινὰ ψυχὴ τῆς τραγωδίας εἶναι ὁ μῦθος.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· πῶς δὲ πρέπει νὰ ἔχῃ ἢ σύστασις τῶν πραγμάτων, ὅποια τις πρέπει νὰ εἶναι αὕτη. Ἴν' ἀπαντήσωμεν εἰς τοῦτο, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν καὶ πάλιν τὸν ὀρισμὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, καθ' ὃν ἢ τραγωδία εἶναι μίμησις πράξεως τελείας καὶ ὅλης ἐχούσης τι μέγεθος ἥτοι ἢ πρᾶξις πρέπει νὰ εἶναι τελεία, νὰ εἶναι ἐν ὅλον καὶ νὰ ἔχῃ μέγεθος τι δηλ. ἕκτασιν τινα· ἂν μὴ προσυπάρχωσι ταῦτα, δὲν ἀποτελεῖται τραγωδία· (διότι συμβαίνει, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, νὰ ὑπάρχῃ ὅλον μὴ ἔχον μέγεθος). Τί δὲ εἶναι ὅλον; ὅλον κατ' Ἀριστοτέλην εἶναι τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν· καὶ ἀρχὴ μὲν εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ

ἐξ ἀνάγκης δὲν εἶναι μετ' ἄλλο τι, ἀλλὰ μετ' ἐκεῖνο ἀκολουθεῖ ἄλλο, Τελευτὴ δὲ εἶναι τὸ ἐναντίον ἐκεῖνο, μεθ' ὃ ἄλλο μὲν δένυπάρχει, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἐξ ἀνάγκης μετ' ἄλλο τι· μέσον δὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι μετ' ἄλλο καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον. Πρέπει λοιπὸν οἱ καλῶς συνεστῶτες μῦθοι μήτε ὁπόθεν ἔτυχε ν' ἀρχωνται μήτε ὅπου ἔτυχε νὰ τελευτῶσιν, ἀλλὰ ν' ἀκολουθῶσι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις. Πρὸς τούτοις ἐπειδὴ τὸ καλὸν ἦτοι τὸ ὠραῖον καὶ ζῆλον καὶ πᾶν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐκ μερῶν συνίσταται, οὐ μόνον ταῦτα ἐν τάξει τινὶ πρέπει νὰ ἔχη, ἀλλὰ καὶ μέγεθος νὰ ἔχη ὅχι το τυχόν· διότι τὸ καλὸν εἶναι ἐν μεγέθει καὶ τάξει, διὸ οὔτε παρὰ πολὺ μικρὸν ζῆλον ἤθελε γίνῃ καλὸν (διότι συγγέεται ἢ θεωρία γινομένη ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου χρόνου ἦτοι ἀδυνατεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ θεωρήσῃ αὐτό, διότι ἡ χρονικὴ στιγμή τῆς παρατηρήσεως εἶναι ἀνεπαίσθητος), οὔτε πάλιν παμμέγεθες πρέπει νὰ εἶναι· διότι καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πάλιν ἡ θεωρία αὐτοῦ δὲν κατορθοῦται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἐν καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας, π. χ. ἂν φαντασθῶμεν ζῆλον τι μυρίων *σταδίων*. Ὡστε πρέπει ὅπως εἰς τὰ σώματα καὶ τὰ ζῶα νὰ ὑπάρχη μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ νὰ εἶναι εὐσύνοπτον, οὕτω καὶ οἱ μῦθοι πρέπει νὰ ἔχῃσι μήκος, νὰ εἶναι δὲ τοῦτο εὐμνημόνευτον. Τὸ ὄριον τοῦ μήκους τούτου ὀρίζει αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ πράγματος, οὐχὶ δὲ ἡ τύχη· πάντοτε μὲν εἶναι καλλίτερον τὸ ὄριον τὸ ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ σημείου τοῦ υπερτάτου, πέρα τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἦτο κατάδηλον τὸ μήκος ἐν γένει δ' εἰπεῖν ὡς ὄριον τοῦ μεγέθους εἶναι ἡ κατὰ τὸ εἶκος ἢ τὸ ἀναγκαῖον μεταβολὴ τῶν γιγνομένων εἰς εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν.

Δὲν εἶναι δὲ εἰς ὁ μῦθος, ἂν εἶναι περὶ ἕνα, ὡς τινες νομίζουσι, διότι εἰς τὸν ἕνα συμβαίνουσι πολλὰ καὶ ἄπειρα ἐκ τινων τῶν ὁποίων οὐδὲν εἶναι ἕν. Οὕτω δὲ καὶ πράξεις ἐνός εἶναι πολλάι, ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πράξις· διὸ πολλοὶ *εἰκόασιν ἀμαρτάνειν*, ὅσοι τῶν ποιητῶν Ἡρακλῆϊδα ἢ Θησηϊδα καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν· νομίζουσι οὗτοι ὅτι ἐπειδὴ εἰς ἦτο ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ μῦθος πρέπει νὰ εἶναι εἰς. Ὁ δὲ Ὅμηρος, ὥσπερ κατὰ τὰ ἄλλα ὑπερέχει καὶ ὡς πρὸς τοῦτο διέκρινε μετ' ὀξύνοιας ἐμφύτου ἢ διὰ τέχνης, διότι ποιῶν τὴν Ὀδύσειαν δὲν ἐποίησεν ὅλα ὅσα συνέβησαν εἰς τὸν Ὀδυσσεῆα, π. χ. νὰ πληγῇ μὲν ἐν τῷ Παρνασσῷ, νὰ προσ-

ποιηθῇ δὲ μανίαν κτλ. ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν συνέθηκε τὴν Ὀδύσειαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα. Πρέπει λοιπὸν καθὼς εἰς τὰς ἄλλας μιμητικὰς τέχνας ἡ μίμησις εἶναι μίμησις ἐνός, καὶ ὁ μῦθος ὡς μίμησις πράξεως πρέπει νὰ εἶναι μίμησις μιᾶς πράξεως καὶ αὕτη πρέπει νὰ εἶναι ὅλη, τὰ μέρη δηλ. αὐτῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ συνίστανται, νὰ συνάπτωνται, ὥστε ἂν μετατεθῇ τι ἢ ἀφαιρεθῇ νὰ κινήται τὸ ὅλον καὶ νὰ ἀλλοιοῦται, διότι ὅτι προσυπάρχον ἢ μὴ προσυπάρχον δὲν καθιστᾷ τὴν ὑπαρξίν του ἢ τὴν ἀπουσίαν του αἰσθητήν, τοῦτο οὐδὲ μόνον τοῦ ὅλου δυνατὸν νὰ εἶναι.

Ὅσον ἀφορᾷ ἤδη εἰς τὸ ἐρώτημα δύναται ὁ μῦθος νὰ λέγῃ τὰ γινόμενα ἢ πρέπει νὰ λέγῃ *οἷα ἂν γένοιτο* δηλ. ὅποια δυνατὸν εἶναι νὰ γίνωσιν, ὁ Ἀριστοτέλης ἀπαντᾷ ὅτι *οὐ τὰ γε γόμενα λέγειν* εἶναι ἔργον τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' *οἷα ἂν γένοιτο καὶ δυνατὰ κατὰ τὸ εἶκος ἢ τὸ ἀναγκαῖον*· τὸ α' εἶναι ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ, τὸ β' τοῦ ποιητοῦ· ἱστορικός δὲ καὶ ποιητὴς δὲν διαφέρουσιν κατὰ τὸ ἔμμετρα ἢ ἄμμετρα λέγειν· διότι δυνατὸν π. χ. ἡ ἱστορία τοῦ Ἡροδότου νὰ γραφῇ εἰς μέτρα καὶ ὅμως πάλιν καὶ ἔμμετρος οὕσα εἶναι οὐδὲν ἤττον ἱστορία.

Ὁ ἱστορικός καὶ ὁ ποιητὴς κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν ὅτι ὁ μὲν α' λέγει τὰ γενόμενα, τὰ γεγονότα, ὁ δὲ ποιητὴς *οἷα ἂν γένοιτο*. Διὰ τοῦτο καὶ εἶναι ἡ ποίησις φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον τῆς ἱστορίας, διότι ἡ μὲν ποίησις μάλλον τὸ καθόλου, ἡ δὲ ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Καὶ καθόλου μὲν εἶναι τὸ λέγειν εἰς ποῖον ποῖα τινὰ ἀρμόζει νὰ λέγῃ ἢ πράττῃ κατὰ τὸ εἶκος ἢ ἀναγκαῖον, καθ' ἕκαστον δὲ εἶναι π. χ. τί ἔκαμεν ὁ Ἀλκιβιάδης ἢ τί ἔπαθεν. Οὕτω δὲ οἱ ποιηταὶ τῶν κωμωδιῶν συνθέτοντες τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων θέτουσι τὰ τυχόντα ὀνόματα· εἰς τὰς τραγωδίας ὅμως κρατοῦσι τὰ πραγματικὰ ὀνόματα· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς δυνατὸν νὰ εἶναι μὲν ἐν ἡ δύο ὀνόματα γνώριμα, τὰ δ' ἄλλα νὰ εἶναι πλαστὰ, δυνατὸν δὲ καὶ ὅλα νὰ εἶναι πλαστὰ· οὕτω ἐν τῷ περιφήμῳ δράματι τοῦ Ἀγάθωις *Ἄνθει* καὶ τὰ πράγματα, ἦτοι ὁ μῦθος καὶ τὰ ὀνόματα εἶναι πεποιημένα. Δυστυχῶς δὲν ἐσώθη τὸ λαμπρὸν τοῦτο δράμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἔξοχόν τι, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ αὐστηρὸς κριτής, τὸ θαυμάζει. Ὡστε ἐξ ἀπαντος δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ζητῇ τις τοὺς παραδεδομένους μῦθους, διότι ὅχι ὀλιγώτερον εὐφραίνει καὶ ὁ μὴ γνώριμος μῦθος καὶ τὰ μὴ

γνώριμα ὀνόματα. Καὶ ἡ ἀλήθεια λοιπὸν εἶναι πάντοτε ὅτι ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ εἶναι ποιητὴς μύθων μᾶλλον ἢ μέτρων. Ἄλλὰ καὶ ἂν συμβῆ ὁ ποιητὴς νὰ ποιήσῃ γεγονότα πραγματικά, πάλιν εἶναι ποιητὴς, διότι οὐδαμῶς κωλύει τινὰ τῶν γενομένων νὰ ὦσι τοιαῦτα, ὅποια εἶναι φυσικὸν νὰ ἔγιναν καὶ δυνατὰ νὰ γίνωσιν οὕτως, ὅπως ὁ ποιητὴς τὰ ποιεῖ. Οὕτω προέκυψαν αἱ ἱστορικαὶ τραγωδίαί, αἱ *Φοίνισσαι* τοῦ Φρυγίου, οἱ *Πέρσαι* τοῦ Αἰσχύλου, ἡ *Μιλήτου ἁλωσις* τοῦ Φρυγίου κτλ. καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις αἱ τραγωδίαί τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἄλλων.

Πᾶς δὲ μῦθος ἄδιαφόρως δὲν εἶναι κατάλληλος εἰς τὴν τραγωδίαν· μόνον ὁ μῦθος ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος εἶναι μίμησις πράξεως οὐ μόνον τελείας, ἀλλὰ καὶ *φοιερῶν καὶ ἐλεινῶν*, ἤτοι πραγμάτων ἐμποιοῦντων φόβον καὶ ἔλεον (καὶ οἰκτον)· τοῦτο δὲ γίνεται μάλιστα, ὅταν ἐπέλθωσι ταῦτα παρ' ἐλπίδα καὶ ἔτι μᾶλλον ὅταν προέρχωνται δι' ἄλληλα· διότι οὕτω θαυμαστότερον θὰ εἶναι ἢ ἂν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀπὸ τὴν τύχην προέρχωνται· καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης φαίνονται θαυμασιώτατα, ὅσα φαίνονται ὡσεὶ ἔγιναν ἐπίτηδες, ὅπως π. χ. ὁ ἀνδριάς τοῦ Μίτυος ἐν Ἄργει ἐφόνευσε τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τοῦ Μίτυος, πεσὼν ἐπ' αὐτοῦ ἐν ᾧ τὸν ἐθεώρει. (Δημ. 59, 33 Πλούτ. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων). Διατί δὲ εὐφραίνουσι τὰ τοιαῦτα; διότι φαίνονται ὅτι δὲν ἔγιναν εἰκῆ καὶ τυχαίως, ὥστε οἱ τοιοῦτοι μῦθοι εἶναι καλλίτεροι.

Εἶναι δὲ οἱ μῦθοι οἱ μὲν ἀπλοῖ (ὡς ὁ μῦθος τῶν Ἰκετίδων τοῦ Αἰσχύλου), οἱ δὲ πεπλεγμένοι (ὡς ὁ μῦθος τοῦ *Οιδ. Τυράννου* τοῦ Σοφοκλέους), διότι καὶ αἱ πράξεις, ὧν οἱ μῦθοι εἶναι μίμησις, συμβαίνει νὰ εἶναι ἐξ ἀρχῆς τοιαῦται. Εἶναι δὲ ἀπλῆ μὲν ἡ πράξις ἐκεῖνη, ἐν ἣ συνεχεῖ γενομένη γίνεται ἡ μεταβάσις ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ, πεπλεγμένη δὲ ἐν ἣ ὑπάρχει ἡ περιπέτεια ἢ ἀναγνωρισμὸς ἢ καὶ ἀμφότερα. Ταῦτα δὲ πρέπει νὰ γίνωνται ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου, ὥστε νὰ προέρχωνται ἐκ τῶν πρότερον γεγονότων ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ κατὰ τὸ εἶκός· διότι πολὺ διαφέρει τὸ νὰ γίνεται τάδε διὰ τάδε ἢ μετὰ τάδε. Εἶναι δὲ περιπέτεια μὲν ἢ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολὴ κατὰ τὸ εἶκός ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ὅπως ἐν τῷ *Οιδ. Τυράννῳ* ἐλθὼν ὁ ἐκ Κορίνθου ἄγγελος ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν καὶ ἀπαλλά-

ζων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου φανερώσας ποῖος ἦτο ἔφερε τὸ ἐναντίον ἀποτέλεσμα, οὐ ἤθελε, 924—1085. Καὶ ἐν τῷ *Λυγκεῖ* (τραγωδίᾳ ἀπολεσθείσῃ) ὁ μὲν Λυγκεὺς ἀπάγεται ἵνα φονευθῆ, ὁ δὲ Δαναὸς ἀκολουθεῖ, ἵνα τὸν φονεύσῃ ἀλλὰ συνέβη τὸ ἐναντίον, διότι αὐτὰ τὰ πράγματα ἔκαμαν, ὥστε ὁ μὲν ἐναγόμενος νὰ σωθῆ, νὰ φονευθῆ δὲ ὁ ἐνάγων. *Αναγνώρισις* δὲ εἶναι ἡ μεταβολὴ ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν ἢ εἰς φιλίαν ἢ ἔχθραν τῶν πρὸς τὴν εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ὠρισμένων.

Καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις εἶναι ἐκεῖνη, ἡ ὅποια γίνεται συγχρόνως μὲ περιπέτειαν (ὅπως ἐν *Οιδ. Τυρ.* 1023—1185), διότι ἡ τοιαύτη μετὰ περιπετείας ἀναγνώρισις προξενεῖ ἢ ἔλεον ἢ φόβον, δηλαδὴ ἐκεῖνα, ἃ μιμεῖται ἡ τραγωδία τὸν ἔλεον δὲ τοῦτον καὶ τὸν φόβον ἐξεγείρουσι καὶ πράξεις ὀδυνηραὶ ἢ φθαρτικαί, π. χ. οἱ ἐν τῷ φανερωθῆ θάνατοι (π. χ. τοῦ Αἰαντος) καὶ αἱ περιπέτεια τῶν Ἰκετίδων καὶ τρώσεις (Οἰδίποδος) καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Τί πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ καὶ τί πρέπει ν' ἀποφεύγῃ ὁ ποιητὴς συνιστῶν τὸν μῦθον καὶ πῶθεν εἶναι τὸ ἔργον τῆς τραγωδίας;

Ἐπειδὴ ἡ σύνθεσις τῆς καλλίστης τραγωδίας πρέπει νὰ εἶναι τὸ μὲν πεπλεγμένη ὄχι ἀπλῆ τὸ δὲ μιμητικὴ φοιερῶν καὶ ἐλεινῶν, διὰ τοῦτο εἶναι πρόδηλον ὅτι οὔτε οἱ ἐπιεικῶς σῶφρονες ἄνδρες δὲν πρέπει νὰ φαίνωνται μεταβαλλόμενοι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν, διότι τοῦτο δὲν εἶναι φοβερόν οὐδὲ ἐλεινόν, ἀλλὰ μιαιρόν, οὔτε οἱ *μοχθηροὶ* ἐξ ἀτυχίας εἰς εὐτυχίαν, διότι τοῦτο εἶναι ἀτραγωδέστερον πάντων, διότι οὐδὲν ἔχει τις ὅσων χρειάζεται, διότι οὔτε φιλόανθρωπον οὔτε ἐλεινόν, οὔτε πάλιν ὁ σφόδρα πονηρὸς νὰ μεταπίπτῃ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν· διότι ἡ τοιαύτη σύστασις ἤθελε μὲν ἔχει τὸ φιλάνθρωπον, ἀλλ' οὔτε ἔλεον οὔτε φόβον· διότι τὸ μὲν εἶναι περὶ τὸν ἀνάξιον δυστυχοῦντα, τὸ δὲ περὶ τὸν ὁμοιον, ὥστε οὔτε ἐλεινὸν οὔτε φοβερόν θὰ εἶναι τὸ συμβαῖνον. Ὑπολείπεται λοιπὸν ὁ μεταξὺ τούτων. Εἶναι δὲ τοιοῦτος ὁ μῦθος κατ' ἀρετὴν ὑπερέχων καὶ δικαιοσύνην, μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταπίπτων εἰς δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἀμαρτίαν τινὰ τῶν ὄντων ἐν μεγάλῃ δόξῃ καὶ εὐτυχίᾳ, ὅπως ὁ Οἰδίπους καὶ ὁ Θυέστης καὶ οἱ τοιοῦτοι ἐπιφανεῖς ἄνδρες. Ἀνάγκη λοιπὸν εἶναι ὁ καλῶς ἔχων μῦθος νὰ εἶναι ἀπλοῦς μᾶλλον ἢ διπλοῦς καὶ νὰ ἔχῃ μεταβολὴν ὄχι δυστυχίας εἰς εὐτυχίαν ἀλλὰ τὸναντίον εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν ὄχι

διὰ μοχθηρίαν ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλου καὶ ἐπιφανοῦς ἥρωος. Διὸ ἐνῶ πρότερον οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἐλάμβανον, εἴτα περὶ ὀλίγας οἰκίας συνέθεσαν τὰς καλλίστας τραγωδίας, οἷον περὶ τὸν *Ἀλκμέωνα* καὶ τὸν *Οἰδίποδα*, τὸν *Ὁρέστην*, τὸν *Μελίατρον* καὶ *Θυέστην* καὶ *Τηλέφον* καὶ περὶ ὅσους συνέθεσαν ἢ νὰ πάθωσι δεινὰ ἢ νὰ κάμωσι δεινὰ. Διότι κατὰ τὸν **Pellidan** αἱ κορυφαὶ ἐλκύουσι τὸν κεραυνόν, τὰ ἰσχυρὰ πάθη γεννῶσι τὰς φοβεράς ἀνίας, ἡ ἐπιθυμία διανοίγουσα τὰς πτέρυγας τῆς παραδίδει τὸ ἄτομον εἰς τὴν μάστιγα τοῦ πεπρωμένου. Ἡ μὲν λοιπὸν καλλίστη τραγωδία εἶναι ἡ ἔχουσα τοιαύτην σύστασιν· διὸ καὶ οἱ κατηγοροῦντες τοῦ Εὐριπίδου ὅτι αἱ τραγωδίαὶ αὐτοῦ τελευτῶσι τὸ πλεῖστον εἰς δυστυχίαν, σφάλονται ὡς πρὸς τοῦτο· διότι τὸ τοῦ Εὐριπίδου εἶναι ὀρθόν. ἀποδεικτικὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐπὶ σκηνῆς καὶ τῶν ἀγώνων αἱ τοιαῦται τραγωδίαὶ φαίνονται τραγικώταται, ἂν εἶναι ἐπιτυχεῖς καὶ ὁ Εὐριπίδης εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατος τῶν ποιητῶν φαίνεται· καὶ ὁ Κοϊντιλιανὸς Euripides in affectibus cum omnibus mirus tum in us, qui in miseratione constant, praecipuus». Δευτέρα δὲ κατὰ τὴν ἄξιαν τραγωδία εἶναι ἡ διπλῆν σύστασιν ἔχουσα καὶ τελευτῶσα ἐξ ἑναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσι. Κοινῶς θεωρεῖται ἡ τοιαύτη πρώτη, διότι οἱ θεαταὶ ἀδυνατοῦσι νὰ κρίνωσι τὸ ὀρθόν· καὶ οἱ ποιηταὶ ἀκολουθοῦντες τὴν ἐπιθυμίαν τῶν θεατῶν ποιοῦσι τοιαύτας· ἀλλ' ἡ ἀπὸ τραγωδίας ἡδονὴ δὲν εἶνε αὕτη, ἀλλ' ἡ ἀπὸ τούτου εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς κωμωδίας ἡδονή· διότι ἐν τῇ κωμωδίᾳ οἱ ἔχθιστοι οἶοι ὁ Αἰγισθος καὶ ὁ Ὁρέστης γίνονται κατὰ τὸ τέλος φίλοι καὶ οὐδεὶς ἀποθνήσκει ὑπ' οὐδενός.

Τὸ φοβερόν καὶ ἐλεεινὸν δυνατόν νὰ προέλθῃ καὶ ἐκ τῆς ὄψεως, ἀλλὰ πολὺ ἐπιτυχέστερον εἶναι νὰ προέρχεται ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων καὶ τοῦτο εἶναι ἴδιον ποιητοῦ ἀμείνονος. Διότι καὶ ἄνευ τοῦ ὄραν ὁ μῦθος πρέπει οὕτω νὰ συνίσταται, ὥστε ὁ ἀκούων τὰ πράγματα γινόμενα καὶ νὰ φρίττῃ καὶ νὰ ἐλεῖ ἐκ τῶν συμβαινόντων, πρᾶγμα τὸ ὅποσον ἤθελε πάθῃ τις ἀκούων τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος, τὸ δὲ νὰ παρασκευάζῃ τις τοῦτο διὰ τῆς ὄψεως εἶναι ὄχι τόσο τεχνικόν. Ὅσοι δὲ μὴ παρασκευάζωσι τὸ φοβερόν ἀλλὰ τὸ τερατώδες μόνον, οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν πρὸς τὴν τραγωδίαν· διότι δὲν πρέπει νὰ ζητῇ τις

πᾶσαν ἡδονὴν ἀπὸ τραγωδίας, ἀλλὰ μόνον τὴν οἰκίαν, ἐπεὶ δὲ πρέπει ὁ ποιητὴς νὰ παρασκευάζῃ τὴν ἡδονὴν ἀπὸ ἐλέου καὶ φόβου διὰ μιμύσεως, εἶναι φανερόν ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ ἐυποιήσῃ εἰς τὰ πράγματα (Schiller-Über den Günüd de Vergnügens am tragischen Gegenständen). Ποῖα λοιπὸν δεινὰ ἢ ποῖα οἰκτρά φαίνονται ἐκ τῶν συμβαινόντων, ἀνάγκη αἱ τοιαῦται πράξεις νὰ εἶναι ἢ φίλων πρὸς ἀλλήλους ἢ ἐχθρῶν ἢ μῆτε φίλων μῆτε ἐχθρῶν.

\*Ἄν μὲν λοιπὸν ἐχθρὸς φονεύσῃ ἐχθρόν, οὐδὲν ἐλεεινὸν οὔτε ποιῶν οὔτε μέλλον δεικνύει πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος· ὅταν δὲ δὲν εἶναι μῆτε φίλος μῆτε ἐχθρὸς, πάλιν δὲν προξενεῖται ὁ ἔλεος. Ὅταν οὖτως μεταξὺ φίλων γίνῃται τὸ πάθος, οἷον ἂν ἀδελφὸς ἀδελφόν ἢ υἱὸς πατέρα ἢ μήτηρ υἱόν ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ ἢ μέλλῃ ν' ἀποκτείνῃ ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον κάμῃ, τοῦτο εἶναι ἐλεεινόν. Οὕτω ἡ Κλυταιμνήστρα φονεύεται ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου, ἡ Ἐριφύλη ἡ ἄπιστος σύζυγος τοῦ Ἀμφιαράου φονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀλκμέωνος.

Ἐκαστος δὲ ποιητὴς πρέπει νὰ ἐπινοῇ τὰ κατάλληλα καὶ νὰ χρησιμοποῖ ἑπιτυχῶς τὰς παραδόσεις τὸ δὲ καλῶς τοῦτο ποιεῖν ἐξηγῶν ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι οὕτω πρέπει νὰ γίνηται ἡ πράξις, ὅπως οἱ παλαιοὶ ἐποίουν εἰδότας καὶ γινώσκοντας, ὡς ὁ Εὐριπίδης ἐποίησε τὴν Μήδειαν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας «καὶ εἶδα μέντοι». Ἀλλὰ δυνατόν νὰ ποιήσωσι καὶ ἐν ἀγνοίᾳ πράττοντας τὸ δεινόν, εἴτα δὲ ἀναγνωρίζοντας τὴν φιλίαν, ὅπως ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους. Τὸ δεινὸν τοῦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἐξωτῆς τραγωδίας ὡς ἐν Οἰδίποδι, ἀλλὰ δυνατόν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τραγωδίᾳ ὡς ἐν τῷ Ἀλκμέωνι, τῷ Ἀντιδάμαντι, τῷ Τηλεγόνῳ· ἢ τρίτον ὁ μέλλον ποιεῖν τι τῶν ἀνηκίστων δι' ἀγνοίαν δυνατόν ν' ἀναγνωρίσῃ πρὶν κάμῃ τὸ δεινόν. Αὐτὰ τὰ τρία εἶναι ἴδια τῆς τραγωδίας, παρὰ ταῦτα δὲ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως· διότι ἢ εἶναι ἀνάγκη νὰ πράξωσι τὸ δεινὸν ἢ νὰ μὴ πράξωσι καὶ ἢ ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ· ἐξ αὐτῶν πάντων τὸ μὲν ἐν γνώσει νὰ βραδύνη καὶ νὰ μὴ πράξῃ χείριστον· διότι τὸ τοιοῦτον ἔχει συγχρόνως τὸ μιᾶρὸν καὶ δὲν εἶναι τραγικόν, διότι εἶναι ἀπαθές, διὰ τοῦτο οὐδεὶς σχεδὸν ποιεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εἰμὴ ὀλίγοι τινές, ὅπως ὁ Σοφοκλῆς ἐν Ἀντιγόῃ ποιεῖ τὸν Αἴμονα ὀρμώντα νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα του Κρέοντα. Τὸ δὲ πράξαι ἔρχεται δεύτερον, διότι ἔχει

παθος. Καλύτερον τῶν δύο τούτων εἶναι τὸ τρίτον, δηλαδὴ τὸ ἐν ἀγνοίᾳ μὲν πράξει, πράξαντα δὲ ἀναγνωρίσαι, διότι οὔτε τὸ μικρὸν προσυπάρχει εἰς αὐτὸ καὶ ἡ ἀναγνωρίσις μετὰ τὴν πράξιν εἶναι ἐκπληκτικὴ. Ἄλλὰ κράτιστον εἶναι τὸ τελευταῖον, οἷον ἐν τῷ Κρεσφόντῃ τῷ περιωνύμῳ δράματι τοῦ Εὐριπίδου, ὅπου ἡ Μερόπη μέλλει μὲν νὰ φονεύσῃ τὸν υἱόν, ἀλλὰ δὲν φονεύει, διότι τὸν ἀναγνώρισε. Κατὰ λάθος ὁ Christ ἐν ὑποσημειώσει 7<sup>η</sup> τῆς 214<sup>ης</sup> σελίδος τῆς Γραμματολογίας αὐτοῦ παραπέμπει εἰς τὸν ῥήτορα Λυκοῦργον κατὰ Λεωκρ. 100 καὶ σημειοῖ «Wegen der in Cresphontes representierten Vaterlandsliebe preist den Dihter, Lykurg» κατὰ Λεωκρ. 100. Κατὰ λάθος λέγω, διότι ὁ Λυκοῦργος ἐν τῷ 100<sup>ῳ</sup> ἐδαφίῳ ἐπαινεῖ μὲν τῷ ὄντι τὸν Εὐριπίδην, ἀλλ' ἐπαινεῖ ὄχι διὰ τὸ δράμα τὸν Κρεσφόντην, ἀλλὰ δι' ἕτερον, ἐν ᾧ ποιεῖ τὴν Πραξιθέαν σύζυγον τοῦ Ἐρεχθίως, προθυμοτάτην νὰ προσφέρῃ εἰς θυσίαν τὴν κόρην χάριν τῆς πατρίδος.

Ὅμοιόν τι ἀβλέπημα βλέπομεν καὶ παρὰ τῷ *Oehmichen* (das Bühnenwesen des Griechen und Römers 1890, ὅστις ποιεῖ τὴν Ἰσμήνην ἐν σελ. 260 ἐρχομένην ἐκ Κορίνθου ἐν τῷ Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῶν, ἐν ᾗ ἡ Ἰσμήνη ἔρχεται ἐκ Θηβῶν καὶ ἐκεῖθεν φέρει εἰδήσεις νέας εἰς τὸν πατέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν.

Καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφὸν μέλλουσα ἀποκτείνει ἀναγνωρίζει. Καὶ ἐν τῇ Ἑλλῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα μέλλων νὰ ἐκδώσῃ ἀνεγνώρισε. Καὶ ἐν τῇ Ἀντιόπῃ οἱ παῖδες Ἀμφίων καὶ Ζῆθος μέλλοντες νὰ φονεύσωσι τὴν μητέρα διὰ φρικώδους τρόπου τὴν ἀναγνωρίζουσιν (ὁ μῦθος τῆς Ἀντιόπης, ἡ Δίρκη).

Εἶδη δὲ τῆς ἀναγνωρίσεως: 1) πρώτη καὶ ἡ ἀτεχνοτάτη, ἣν καὶ πλείστοι ἔχουν δι' ἀπορίαν ἢ διὰ τῶν σημείων ἀναγνώρισις: οἷον μία λόγγη, ἐν περιδέραιον, μία σκάφη (ὡς ἐν τῇ Τυροῖ). Δεύτεραι δὲ αἱ πεπονημέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, διὸ ἄτεχνοι: οἷον ὁ Ὁρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀναγνώρισε τὴν ἀδελφὴν καὶ ἐκεῖνη ἀνεγνώρισε τὸν ἀδελφόν: ἀλλὰ πῶς; ἐκεῖνη μὲν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ διὰ σημείων. Καὶ ἐν ᾧ τὸ α' εἶναι ἐν τῇ δέσει τοῦ μύθου, τὸ β' τὰ σημεία εἶναι ἔξω τοῦ μύθου, εἶναι τοῦ ποιητοῦ. Πασῶν τῶν ἀναγνωρίσεων βελτίστη εἶναι ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, διότι ἡ ἐκπληξίς γίνεται δι' εἰ-

κότων, οἷον ἐν τῷ Οἰδίποδι Τυράννῳ καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ: διότι εἶναι εἰκὸς νὰ θέλῃ νὰ δώσῃ γράμματα, αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι εἰσὶ ἄνευ τῶν πεπονημένων σημείων ἢ περιδεραιῶν: δευτέρα δὲ αἱ ἐκ συλλογισμοῦ ἀναγνωρίσεις, οἷον ἡ τοῦ Πολυείδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφιγενείας, διότι εἰκὸς εἶπεν ὁ Ὁρέστης μέλλων νὰ θυσιασθῇ νὰ συλλογισθῇ ὅτι καὶ ἡ ἀδελφὴ του ἐθυσιάσθη καὶ εἰς αὐτὸν συμβαίνει τώρα νὰ θυσιασθῇ. Διὸ ἐν τούτῳ ὁ Πολυείδος κατέβαλε τὸν Εὐριπίδην, διότι ὁ Εὐριπίδης μόνον τὸ α' μέρος τῆς ἀναγνωρίσεως ἐπέτυχε θαυμαστότατα. Ὁ Ἀριστοτέλης οὐ διαλείπει, δὲν κορηννυται ἀποθαυμάζων τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ἰφιγενείας ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου, ἀλλ' ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Ὁρέστου ὑπὸ τῆς Ἰφιγενείας εἶναι παρὰ Πολυείδῳ (ἐν δράματι δυστυχῶς ἀπολεσθέντι) πολὺ τεχνικωτέρα, ὡς βεβαίῳ ὁ Ἀριστοτέλης, διότι προέρχεται ἐκ συλλογισμοῦ, ὃν φυσικώτατον ἦτο νὰ κάμῃ ὁ Ὁρέστης μέλλων νὰ θυσιασθῇ ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του. Πολὺ κατώτεροι εἶναι αἱ ἀναγνωρίσεις, ἡ διὰ τῆς φωνῆς τῆς κερκίδος ἐν τῷ *Τηρεῖ* τοῦ Σοφοκλέους, ἐν ταῖς Χορηφοῖς τοῦ Αἰσχύλου, ἢ διὰ τοῦ βοστρυχοῦ τοῦ Ὁρέστου, κτλ. Καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτεια γίνωνται, ὡς ἐν Οἰδίποδι Τυράννῳ 1023—1185.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων πρόδηλον εἶναι ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης κύριον τοῦ δράματος θεωρεῖ τὸν μῦθον: ἐπειδὴ δὲ ὁ μῦθος ἐκτυλίσσεται πρὸ ἡμῶν ἐν τῷ Διαλόγῳ ἦτοι ἐν τοῖς ἐπεισοδίοις, εὐλόγως τις συμπεραίνει ὅτι καὶ κατ' αὐτὸν τὸν Ἀριστοτέλην τὸ κύριον τοῦ δράματος εἶναι τὰ Διαλογικά, τὰ ἐπεισοδία, ἐν οἷς δρῶνται τὰ δρώμενα οὐχὶ δὲ τὰ Λυρικὰ μέρη, ἃ ἔταξεν ὁ Ἀριστοτέλης ὡς γ' κατὰ τὴν τάξιν ἐν τῇ κατὰ ποιὸν διαιρέσει αὐτοῦ. Ὅμοίως ἀποφαίνεται καὶ ὁ Γάλλος *Pelledan* λέγων ἐν τινι Διατριβῇ ἐπιγραφὴν φερούση τὸ *Ἄστυ καὶ τὸ Θέατρον*, ἣν μετέφρασεν ἡ ἐλλόγιμος δεσποινὶς *Noemē Zωηροῦ πασᾶ*, ὁ *Διάλογος ἀποιελεῖ τὸ Δράμα*: τοῦτο δὲ καταφαίνεται καὶ εἰς αὐτὰς τὰς *Ἰκέτιδας*, ἔνθα εἰς ὑπεκρίτης καὶ ἄταξ δύο συνδιαλέγονται μετὰ τῶν θυατέρων τοῦ Δαραοῦ.

Διὸ οὐχὶ δικαίως ἐκηρύχθη πέρυσιν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ὅτι τοῦ ἀρχαίου δράματος κύριον καὶ οὐσιῶδες εἶναι τὸ λυρικόν, εἶναι ὁ χορὸς. Ἡ ἐσφαλμένη αὕτη ἀντίληψις ἡ εἰρηδομένη ἐπὶ τῆς πρώτης τῆς λυρικῆς ἀρχῆς, ἐξ ἧς παρήχθη τὸ δράμα, αἴρεται καὶ

ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πολυθρυλήτου ὄρισμοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν οἷς λέγει, *χωρὶς ἐκάστου τῶν εἰδῶν*, ἀλλὰ μάλιστα ἐξ ὧν ἤδη ἐλέχθησαν ἀποδεικνύοντα ἀναντιρρήτως ὅτι τὸ κύριον τῆς τραγωδίας εἶναι ὁ μῦθος ἤτοι τὸ διαλογικὸν μέρος. Ἡ δὲ ἀρμονικὴ καὶ σύμμετρος σύστασις διαλόγου καὶ μέλους ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγωδίᾳ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρέχει εἰς αὐτὴν τὸ ὕψιστον κάλλος, τὴν τελείαν ἀπόλαυσιν τοῦ καλοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν παρέχει ἡμῖν σήμερον οὔτε τὸ δράμα, οὔτε τὸ μελόδραμα (ἢ opera)· καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ opera, ἃς μοι ἐπιτραπῆ νὰ διαμαρτυρηθῶ ὡς ἐντονώτατα κατὰ τῆς γενικῆς ἀντιλήψεως τῆς καὶ ἐν πολλαῖς Γραματολογίαις ἀναγραφομένης ὅτι ἡ ἀρχαία τραγωδία εἶναι οἰονεὶ ἡ opera. Τοῦτο εἶναι πλάνη δεινὴ· δὲν ἀναβιβάζει τις τὴν ἀξίαν τοῦ ἀρχαίου δράματος ἀλλὰ τὴν καταβιβάζει συγκρίνων αὐτὸ πρὸς τὴν opera ἐν ἣ κύριον καὶ σχεδὸν εἰπεῖν τὸ πᾶν εἶναι τὸ μέλος, ἡ δὲ δράσις ἢ αὐτὸ τὸ δράμα πνίγεται οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ τῆς μουσικῆς· ἐκεῖ μονομερῆς ἀπόλαυσις ὑπάρχει ἢ τῆς μουσικῆς.

Διὸ ὁ Γαλάτης Pelledan, ὄν πρὸ μικροῦ ἀνέφερα, οὐ μόνον συμβουλεύει νὰ ἐπανέλθῃ τὸ δράμα εἰς τὰ ἔχνη τοῦ ἀρχαίου, ἀλλὰ καὶ προβλέπει ὅτι ἡμέραν τινα θὰ ἰδρυθῆ δημοκρατικὸν θέατρον καὶ ἡ τραγωδία θὰ ἐπιβληθῆ ὡς ἡ μόνη κατάλληλος μορφή διὰ τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ὑψηλοτέρων θεμάτων εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ. Ἡ μεταξὺ δράματος καὶ με-

λοδράματος ἢ λυρικοῦ δράματος διαλλαγὴ θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ χοροῦ, τὸ δὲ διάλειμμα θὰ ἐκλίπη ἀντικαθιστάμενον ὑπὸ τοῦ στασίμου· καὶ δύναται μὲν τις σήμερον νὰ ἐντροφᾷ μᾶλλον εἰς τὸν Σαίξπηρ ἢ τὸν Σοφοκλέα, ἀλλ' ὅμως ἡ διδασκαλία τῆς δραματικῆς τέχνης ἀπαξ μόνον ἐγένετο· οἱ ἰδανικοὶ ὄροι τῆς ἐκ τοῦ θεάματος προκαλουμένης συγκινήσεως οὐδαμοῦ εὔρηται συγκεντρωμένοι ὅσον περὶ τὸ βάθος τῆς θυμῆλης· ἐκεῖ ὁ χορὸς θὰ κρίνῃ καὶ πάλιν ὅπως ἄλλοτε ἀδεκάστως πᾶσαν πρᾶξιν, ἐξάπτων τὰς εὐγενεῖς ὁρμάς, συγκρατῶν τὴν βίαν καὶ ὡς τις ἰδανικὸς τύπος θεατοῦ θὰ ὑποδείξῃ τὴν μεσότητα, ἣτις εἶναι ἀρετὴ, ἐν ὅσῳ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ ἐξελίσσεται ἡ εἰκὼν τῶν πυρετωδῶς ἰσχυρῶν παθῶν.

Ἡ ἑλληνικὴ τραγωδία εἶναι τέχνη ἀκραιφνῶς ἐθνικὴ οὐ μόνον ὡς ἐκ τῶν μύθων, ὧν τοὺς πλείστους παρέλαβεν ἐκ τῶν ἐγχωρίων παραδόσεων, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐκ τοῦ σκοποῦ, ὃν προυτίθετο. Ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Διονύσου πλαυᾶται συνεχῶς ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος, ἡ ὁποία διαθρύπτουσα τὴν ὑπερηφανίαν τῆς φυλῆς διεγείρει τὴν πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος ἀγάπην· τὸ ἀρχαῖον δράμα εἶναι λαϊκόν, δημοκρατικόν, τὸ σύγχρονον θέατρον φαίνεται οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἔχον ἢ νὰ δισκειδάζῃ τὴν εὐποροῦσαν τάξιν· τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου διέπλαττε πολίτας καὶ ἥρωας. Εὐχόμενος ἵνα καὶ τὸ νεώτερον ἑλληνικὸν δράμα διαπλάττῃ πολίτας καὶ ἥρωας κατέρομαι τοῦ βήματος.



# ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΑΛΑΝΟΣ

Ο ΕΛΛΗΝ ΙΝΔΟΛΟΓΟΣ

Ἀνακοίνωσις<sup>1</sup> γενομένη ἐν τῷ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1908 ἘΝ ΟΞΩΝΙΑ  
συνελθόντι ΤΡΙΤΩ ΣΥΝΕΔΡΙΩ «Περὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων»

ὑπὸ τοῦ Ἐξοχωτάτου κυρίου

**I. Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ**

ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐπ' ἐλπίδι τοῦ συνενεγκεῖν ἔστω καὶ ἓνα μόνον κόκκον σίτου εἰς τὸν πλούσιον θερισμὸν τῆς σοφῆς ταύτης *Συνόδου*, τολμῶ νὰ ἐπι-καλεσθῶ τὴν προσοχὴν ὑμῶν, πραγματευέ-

μενος περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων ἀνδρός, ὅστις, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις, τῇ ἐμῇ γενε-τεῖρᾳ πόλει, μετέβη νέος ἔτι ὢν εἰς Κωνσταν-τινούπολιν, — τὴν ἔδραν τοῦ μεγάλου ἰδρύμα-

1. Σ. Σ. Ε. Ἐν τῇ ἀρχαιοπρεπεῖ καὶ περικαλεστάτῃ πόλει τῆς Ὁξωνίας τῆς Ἀγγλίας συνήλθε μὴν Σεπτεμ-βρίῳ 1908 τὸ τρίτον Συνέδριον «Περὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων», καθ' ὃ ἀντιπροσώπευσε τὸν ἡμέτε-ρον Σύλλογον ὁ ἐξοχώτατος κ. **I. Γ. Γεννάδιος**, τυχὼν φιλοφρονητικῆς δεξιότητος καὶ ἀνακοινώσας ἄγγλιστι τὴν δημοσιευομένην ἐν πιστῇ ἑλληνικῇ μεταφράσει ταύτην δια-τριβὴν, ἧς ἐν τῷ συνεδρίῳ ἐκείνῳ ἐγένετο καὶ τιμητικὴ ἐξαιρέσις. Ὁ αὐτὸς ἀντιπρόσωπος παρῆσθη τότε καὶ εἰς τὴν ἐν Λονδίνῳ «Σύνοδον τῆς Ἱθικῆς Ἐκπαι-δεύσεως» συγκροτηθεῖσαν ἐκ χιλίων καὶ πεντακοσίων με-λῶν ἐκ πάσης σχεδὸν χώρας· τῆς ὑψηλοῦ, κατὰ δὲ τὸ ἐσπέρας τοῦ παρατεθέντος μεγάλου συμποσίου καταλαβὼν τὴν προσενηθείσαν αὐτῷ εἰς τὴν ὑψηλὴν λεγομένην τρά-πεζαν τοῦ Ἡροδοτέου τιμητικὴν θέσιν προσεκλήθη νὰ προσφωνήσῃ κατὰ τὴν ὑπὲρ τῶν ξένων πρόποσιν. Ἡ προσφωνήσις δ' αὕτῃ ἔχει ἐν πιστῇ μεταφράσει ὧδε :

**Κύριε Πρόεδρε,  
Κυριαὶ καὶ Κύριοι,**

Προσεκλήθητι νὰ προσφωνήσω ὑμᾶς κατὰ τὴν ὑπὲρ τῶν ξένων πρόποσιν διὰ τε τὴν μακρὰν ἐν τῷ παρελθόντι δρασίν μου μεταξύ ὑμῶν ὡς Ἑλλήνος πρέσβευς, καὶ διότι δύο τῶν ὑμετέρων πανεπιστη-μίων μ' ἐτίμησαν, ἀπονεύσαντά μοι τὸν διδακτορι-κὸν βαθμὸν, καὶ διότι ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρίστα-μαι ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τοῦ πυρῆνος τούτου τῆς διανοητικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς δράσεως τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἑλλήνων.

Τὸ ἀνατεθέν μοι καθήκον θ' ἀπέβαινε δυσχερές, ἂν μὴ ἀπητοῦντο νῦν ὀλίγα μόνον λέξεις· διότι εἰμι πεπεισμένος ὅτι οὐδεὶς ὑπάρχει τῶν παρακα-

θημένων, οὐδεὶς τῶν συναπαρτιζόντων τὸ Συνέ-δριον τοῦτο, ὅστις, παρασκευαζόμενος νὰ μετέσχη αὐτοῦ, δὲν ἔστρεψε πρῶτον τοὺς διαλογισμοὺς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν μητέρα ταύτην πάσης παι-δεύσεως καὶ παντὸς ἀνθρωπισμοῦ, τὴν ἀρχέγονον πηγὴν τῆς ὑψίστης ἠθικῆς διδασκαλίας. Θεμέλιος λίθος τῆς νομοθεσίας Σόλωνος καὶ Λυκούργου ἦν ἡ διήπλασις τοῦ χαρακτῆρος. Κύριος σκοπὸς τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἀπὸ Πυθαγόρου μέχρι Προδίκου καὶ Πλάτωνος, ἦν ἡ μόρφωσις χρηστῶν πολιτῶν. Τῆς δὲ οἷον χριστιανικῆς διδασκῆς τοῦ Σωκράτους ἡ χάρις, τόσον μᾶς καταθέλει, τόσον συναρπάζει τὰς ψυχὰς ἡμῶν το πρῶτον καὶ μελι-χιον αὐτῆς καὶ ειλικρινές, ὥστε κινούμεθα νὰ πι-στεύσωμεν ὅτι, ἂν μόνον ἔξη τέσσαρας ἑκατονταε-τηρίδας βραδύτερον, ὁ Σωκράτης θὰ ἦτο γνωστὸς ὡς ὁ πρῶτιστος τῶν Ἀποστόλων τοῦ Σωτῆρος. Διὸ καὶ ὁ μέγας αὐτοῦ μαθητῆς, ὁ Πλάτων, ἐμερίμνησε πρῶτιστα περὶ τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς τῶν νέων ἐν τῇ **Πολιτείᾳ**.

Γνωρίζετε πάντες ὅτι τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐθνι-κοῦ Ἐπικτήτου ἐχρησίμευεν ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ὡς κείμενον τῆς ἐν Χριστιανικοῖς μοναστηρίοις ἠθικῆς διδασκαλίας. Διάσημος Γάλλος συγγραφεὺς ἐγνωμάτευσεν ὅτι ἡ μελέτη τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλουτάρχου διεμόρφωσε τὸν χαρακτῆρα μείζονος ἀριθμοῦ μεγάλων ἀνδρῶν ἢ τῶν ὑπ' αὐτοῦ βιογρα-φηθέντων. Αὐτοκράτωρ δὲ Ρωμαῖος, ἀλλὰ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν Ἑλλῆν, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, συν-έγραψεν ἑλληνιστὶ γνώμονά καὶ κανόνα βίου ἀναγκαῖον εἰς πάντα χριστιανὸν ἡγεμόνα.

Ἐπὶ ἔνδεκα ὄλας ἑκατονταετηρίδας ἡ ἀδίκως πε-ριφρονουμένη Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ὑπῆρξε, παρ' ὅλα τὰ ὀλισθήματά της, ὁ μόνος ἐν τῷ τότε

τος τῆς διανοητικῆς δράσεως τῶν ἐν τῇ Ἐπιτολῇ Ἑλλήνων, ὅπερ ἔχω τὴν τιμὴν ἂν αντιπροσωπεύω μεταξὺ ὑμῶν—καὶ ἐκείθεν μετενάστευσεν εἰς Ἰνδίας, καταστρέψας τὸ λοιπὸν τοῦ βίου του ἐν Βαρανασῇ ἠσχολημένος εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Σανσκριτικῆς φιλολογίας, καὶ συμμορφούμενος μὲ τὸν κανόνα τοῦ βίου τῶν Βραχμάνων.

Ἡ αἰτία, δι' ἣν αἱ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων συμβολαὶ τοῦ ἐκπρεποῦς τούτου ἀνδρὸς μένουσιν ἡκιστα γνωσταὶ εἶναι, τὸ μὲν ἢ μέχρι τοῦδε σπανία πέραν τῆς Ἑλλάδος ἔρευνα τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας, τὸ δὲ ἢ ἄκρα μετριόφροσύνῃ καὶ ἢ ἀπράγμων διαθέσεις αὐτοῦ τοῦ Γαλανοῦ. Ἐπειδὴ, εἰ καὶ ὑπῆρξε τῶν πρώτων καὶ δοκιμασιῶν σκαπανέων τῆς Ἰνδολογίας, οὐδεμίαν αὐτὸς προσέβαλεν ἀξίωσιν φιλολογικῶν ἄθλων, οὐδὲν ζῶν ἐδημοσίευσεν, ἀλλ' ἠκολούθησε πιστῶς

κόσμῳ ἐκπολιτιστικὸς καὶ ἐξημερωτικὸς παράγων, χάρις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτῆς παράδοσιν. Καὶ τοῦτο τόσον ἰσχυρῶς, ὥστε, τῆς Κωνσταντινουπόλεως πεοούσης, οἱ δυοτιχεῖς ἀλλ' ἔνδοξοι Ἑλληνες πρόφωγες ἦσαν ἐκεῖνοι, οἵτινες, διὰ τῆς μόρφωσης καὶ τῶν φώτων αὐτῶν, ἤψαψαν ἐν τῇ Δύσει τὴν θαυμασίαν ἐκείνην πυράν, ἣτις ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἶναι γνωστὴ ὡς Ἀναγέννησις—ἀναγέννησις ἀπαράμιλλος τὴν λαμπρότητα, ἀνυπερβλητὸς τὸν ἐνθουσιασμόν, ἀσύγκριτος τὰς θρησκευτικὰς καὶ πολιτικὰς αὐτῆς εὐεργεσίας.

Ἡ δὲ Ἑλλάς, ληρομημένη τότε,—ἀφοῦ καὶ σοφοὶ τινες τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἀποροῦντες ἐπυνθάνοντο ἂν ἐσφύζετο ἀκόμη πόλις τις ὀνομαζομένη Ἀθῆναι,—οὐδέποτε ἐπελάθετο τῆς ἱεῶς παρακαταθήκης. Ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις τῆς ἐσχάτης ἀπογνώσεως καὶ οκοτίας ἡ φλόξ τῆς πατρῴας παιδείας ἐθηρεῖτό που ζῶσα. Καὶ ἐν μέσῳ τῆς μεγίστης ἀπογνώσεως καὶ ἀπορίας εὐγενέστατον ἐνόμιζον οἱ πατέρες ἡμῶν ἔργον τὴν ἐν αὐτοσχεδιαζομένοις σχολείοις περισυλλογὴν καὶ παιδευσιν τῶν τέκνων αὐτῶν.

Τότε καὶ ὁ ἐμὸς πατήρ, ἀγωνισάμενος τὸν καλὸν ἀγῶνα, ἀφιέρωσε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου εἰς τὴν κατὰ τὰς Σωκρατικὰς ὑποθήκας μόρφωσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος, κηρίττων «εὐκαίρως ἀκαίρως», ὅτι πᾶσα μάθησις χειρῶν ἢ ματαία εἶναι ἂν μὴ ρυθμίξῃ καὶ καθοδηγῇ αὐτὴν ἢ ἠθικῇ παιδεύσει. Τὴν δὲ παράδοσιν αὐτοῦ ταύτην τηροῦσιν ἀκολουθοῦντες ἕως σήμερον οἱ ἀνά τὰς Ἑλληνικὰς χώρας πολυάριθμοι αὐτοῦ μαθηταί.

Ἀλλὰ ζητοῦντες τὸ ζῶν παράδειγμα, πάντες οτρέφομεν τὰ βλήματα πρὸς ὑμᾶς, πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην καὶ εὐδαιμόνα Ἀυτοκρατορίαν. Φρονῶ δὲ ὅτι οὐδεὶς ὑπάρχει τῶν διερευνησάντων τὸ

τὸς ὑπαγορεύσεις τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας,—οὐχὶ τῆς αὐτοβούλου δὴθεν φιλοσοφίας, ἣν τινες ἀσκοῦσιν ὡς ἔργον βάνουσον, καὶ διασημίζουσι τῇ ψευδομαρτυρίᾳ, ἀλλ' ἐκείνης, ἣν ὁ Πλούταρχος<sup>1</sup> ὠρίσει πειστικώτατα, μνημονεύων τοῦ Πυθαγόρου καὶ τοῦ Ἀρκεσιλάου καὶ τοῦ Καρνεάδου. Ἐκεῖνοι «περὶ συλλογισμῶν οὐδέν, οὐδὲ περὶ ἀξιωματίων ἔγραψαν, οὐδ' ἐν Λυκίῳ περίπατον συνέσχον, οὐδ' ἐν Ἀκαδημία θέσεις εἶπον. Τούτοις γὰρ ὀρίζουσι φιλοσοφίαν οἱ λόγον αὐτὴν, οὐκ ἔργον νομίζοντες. Πόθεν οὖν ἐπιστεῦθησαν ἐκεῖνοι φιλοσοφεῖν; Ἄφ' ὧν εἶπον, ἢ ἀφ' ὧν ἐβίασαν, ἢ ἀφ' ὧν ἐδίδαξαν». Οὕτω πρέσχον παράδειγμα βίου ἀγνοῦ, ἀφιλεύτου, ἀνεπιδείκτου, ἀψόγου, ἀγαθοθελοῦς πρὸς πάντας, ἀνεκτικῶς πάντων. πλὴν πάσης ἀδικίας καὶ πάσης φαυλότητος. Κκι τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ ἡμετέρου Δημητρίου Γαλανοῦ.

μυστικὸν τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς εὐδαιμονίας ὑμῶν ταύτης, τὴν αἰτίαν τῆς ὀξυτάτης συναισθησεως τιμῆς καὶ δικαίου, ἣτις ρυθμίζει τὰς ἰδιωτικὰς ὑμῶν σχέσεις, τὴν αἰτίαν τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ κρατούσης εὐπρεπείας καὶ ἀξιοπρεπείας, τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐπιτυχίας καὶ ὑπολήψεως—οὐδεὶς ὑπάρχει ἀδέκαστος ἐρευνητῆς τῆς πηγῆς τῶν ἀγαθῶν τούτων, ὅστις νὰ μὴ ἐπέισθη,—ὅτι αὐτὴ ἔγκειται ἐν τοῖς πανεπιστημίοις καὶ ταῖς μεγάλαις ὑμῶν δημοσίαις Σχολαῖς. Ἴσως κατὰ σύστημα μεταδίδετε ἐν αὐταῖς ὀλιγωτέρας γνώσεις ἢ ἀλλαγῶ συμβαίνει. Ἀλλὰ διδάσκετε τὸν τρόπον τοῦ προσκτᾶσθαι γνώσεις, καί, πρὸ πάντων, μορφώνετε ἀληθεῖς ἄνδρας, χρηστοὺς πολίτας, μεγάλους πολιτευτάς.

Τὸ ἐπ' ἐμοί, ὁσάκις ἐφοίτησα εἰς τὰς σεπτὰς ἐκείνας καὶ ἀρχαίας αὐλὰς, ἐν Ἐτώνῃ, ἐν Ἀρρώβῃ, ἐν Ρύγβῃ, ἐν Κανταβρυγίᾳ, ἐν Ὀξωνίᾳ, ἀπῆλθον ἀποκομίζων βαθυτάτην τὴν ἐντύπωσιν τῆς υπερηφάνου παραδόσεως τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες, μορφωθέντες ἐκεῖ, συνεκρότησαν τὴν ἀπέραντον ταύτην Ἀυτοκρατορίαν, καὶ νῦν φαίνονται ἐκ τῶν πέραν ἀνηρημένων εἰκόνων αὐτῶν ὡσεὶ ἀτενίζοντες πρὸς τοὺς συνερχομένους ἐκάστοτε μαθητάς, καὶ προτρέποντες αὐτοὺς νὰ ἐτοιμάζονται ὡς ἄξιον πλήρωμα τοῦ οκάφους τῆς πολιτείας, βαίνοντας ἐπὶ τῶν βημάτων αὐτῶν καὶ ἀμιλλώμενοι πρὸς τὰ κατορθώματά των.

Ὁρθὴ λοιπὸν καὶ πρέπουσα ἦν ἡ ἀπόφασις τοῦ καταθέσαι τὸν θεμέλιον λίθον τῆς σοφῆς ταύτης καὶ εὐεργετικῆς Συνόδου ἐν Ἀγγλίᾳ. Τολμῶ δὲ νὰ προσθέσω ὅτι εὐτυχεῖς ὑπῆρξαμεν καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ ὡς Προέδρου ἀνδρὸς καλοῦ κάγαθοῦ καὶ λογίου Ἀγγλοῦ, οὗ ἡ φιλοφροσύνῃ ἡ ἀδιάλειπτος καὶ ἡ ἐμψυχωτικὴ ἡγεσία καθυπεκρέωσεν ἡμᾶς πάντας.

1. Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου Τύχης ἢ Ἀρετῆς, Α', 4.



Ἐγεννήθη τῷ 1760, δευτερότοκος υἱὸς εὐπολήπτων Ἀθηναίων γονέων. Ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς ἐτελεύτησεν ἐν νεαρῇ ἡλικίᾳ, ὁ δὲ τρίτος καὶ νεώτερος ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν πατρικῶν κτημάτων καὶ ὠνόμασε τὸν αὐτοῦ υἱὸν Παντολέοντα, κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ πάππου. Ὁ Δημήτριος, ἀφ' ἑτέρου, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας ἔδωκε δειγμάτα φιλομαθείας καὶ εὐμαθείας. Ἦσαν δὲ τότε τὰ γράμματα καὶ τὸ ἱερατεῖον τὰ μόνα εἰς τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας προσιτὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα.

Τὸ φιλάγαθον, πρῶτον καὶ μειλίχιον τοῦ νέου Γαλανοῦ ἐνίσχυε νοῦς ὀξύς, σκεπτικὸς, κριτικὸς· ὥστε τάχιστα διεκρίθη ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἀθηναίων, ἧς ἐσχολάρχει ὁ Ἀθηναῖος εὐπατρίδης καὶ ὀνομαστὸς φιλόανθρωπος Ἰωάννης ὁ Βενιζέλος. Περὶ τοῦ ἀειμνήστου τούτου ἀνδρὸς ἱστορεῖται ἐν ἄλλοις καὶ τοῦτο, ὅτι ἐπωφελοῦμενος τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς, ἣν ἤσκει ἐπὶ τῶν τότε κυρίων τῆς πόλεως, ἐσύχναζεν ἐλευθέρως εἰς τὰς φοβεράς εἰρκτάς τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐν αἷς οἱ δέσμιοι ριπτόμενοι ἐσήποντο μετὰ μικρὸν καὶ ἀπέθνησκον. Ἐκεῖ εἰσερχόμενος ἀνεγίνωσκεν αὐτοῖς τὰς Γραφάς, ἐνεθάρρυνε καὶ ἐπαρηγόρει αὐτοὺς μὲ λόγους γλυκυτάτους. Ἐπειδὴ δὲ εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο νὰ παράσχη αὐτοῖς τὴν ἐλαχίστην βοήθειαν κρύφα ἀπεκδυόμενος ἐκάστοτε τῶν καθαρῶν αὐτοῦ ὑπενδυμάτων, ἀπῆρχετο φορῶν τὰ φθειρώδη ράκη τῶν ἀθλίων δεσμωτῶν, ὧν τὰς ὀδύνας ἐξίηται ν' ἀνακουφίσῃ αὐτῶν κατὰ τι.

Τοιαῦτα τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ διδασκάλου παραδείγματα ἐξέκαιον ὁσημέραι καὶ ἐνίσχουν τὸ ἀφιλάκτον καὶ φιλόανθρωπον τοῦ νεαροῦ μαθητοῦ. Ὁ δὲ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἔρωσ αὐτοῦ ἦν τοσοῦτος, ὥστε δεκατεσσάρων μόλις ἐτῶν γενόμενος, εἶχεν ἤδη ἐκμάθει ὅ,τι τὸ στοιχειῶδες τότε σχολεῖον τῶν Ἀθηναίων ἠδύνατο νὰ τὸν διδάξῃ. Ἐστάλη λοιπὸν εἰς *Μεσολόγγιον*, ὅπου ἐδίδασκεν ὁ *Παραγωγίτης Παλαμᾶς* καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἀκμάζουσαν σχολὴν τῆς *Πάτμου*, σχολαρχοῦντος τοῦ διασήμεου *Δανιὴλ Κεραμῖος*.

Μετὰ ἐξαετῆ ἐκεῖ διαμονήν, ὁ θεὸς αὐτοῦ *Γρηγόριος*, μητροπολίτης Καισαρείας καὶ πρωτόθρονος τῆς Ἰερᾶς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, μετεπέμψατο παρ' αὐτῷ τὸν Δημήτριον, οὗ ἡ εἰς τὰ γράμματα προκοπὴ, καὶ τὰ σπανία ἠθικὰ προτερήματα εἶχον προσελκύσει τὴν στοργὴν αὐτοῦ καὶ εὖνοιαν. Προέτρεψε δὲ τὸν νέον νὰ χειροτονηθῇ διάκο-

νος. Τὴν πρότασιν ὁμως ταύτην, ἣτις σὺν τῇ προστασίᾳ τοῦ ἰσχύοντος θεοῦ, τάχιως θὰ ἔφερον αὐτὸν καὶ εἰς ἐπισκοπικὴν τινα ἔδραν, ἀπέστειρεν ὁ Γαλανός, προτιθέμενος, ὡς ἐδήλου, ν' ἀφιερῶθῃ διὰ βίου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας τῶν προγόνων. Καὶ οὕτω παρέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ποριζόμενος τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς διδασχῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου, ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων παρ' Ἑλλησι, καὶ ἡ διὰ τούτων ἀφύπνισις τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἅτινα πάντα ἠτοίμασαν καὶ ἐξεκόλαψαν τὸν ὑπὲρ Ἐλευθερίας Ἱερὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821, ἔβαινον τότε πρὸς ἀκμὴν. Ἑλληνας ἔμποροι εἶχον ἐπεκτείνει τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν μέχρι καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἐν δὲ Καλκούττῃ καὶ Δάκκᾳ εἶχον ἤδη ἰδρυθῆ μικραὶ ἀλλ' ἀνθοῦσαι ἑλληνικαὶ κοινότητες, ὧν τὰ μέλη ἐχόμενα, μετὰ χαρακτηριστικῆς πίστεως, τῶν ἐθνικῶν πραραδόσεων, ἐπόθουν ἵνα τὰ τέκνα αὐτῶν παιδευθῶσιν ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ, ὅθεν ὁ προεδρεύων τῆς ἐν Καλκούττῃ κοινότητος, *Κωνσταντῖνος Παπαζῆς* ὁ ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ἀπέστειλε τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνταποκριτῇ αὐτοῦ περὶ Ἑλλήνος διδασκάλου.

Ὁ ἀνταποκριτὴς οὗτος ἦν ἐπιστήθιος φίλος τοῦ ἀρχιερέως Γρηγορίου, εἰς ὃν καθυπέβαλε τὴν αἴτησιν τῶν ἐν Καλκούττῃ Ἑλλήνων. Καὶ οὕτω συνέβη ὥστε ὁ Δημήτριος Γαλανός νὰ σταλῇ ὅπως φέρῃ τὴν δαδὰ τῆς πατροφῆς παιδείας εἰς τοὺς Ἑλληνας τοὺς ἐν Ἰνδία, καὶ ἐκεῖθεν ἀνταποστείλῃ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀκτίνας τινὰς τοῦ «φωτὸς τῆς Ἀσίας». Πρῶτον αὐτοῦ μέλημα ὑπῆρξε νὰ ἐμβάσῃ τοῖς ἐν Ἀθήναις πτωχοῖς αὐτοῦ οἰκείοις ὅ,τι γλίσχρον ποσὸν εἶχεν ἤδη ἐξοικονομήσει· καὶ ἀμέσως ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, ἐπισκεφθεὶς καθ' ὁδὸν τὴν Μοῦνην τοῦ Σινᾶ, καὶ ἐκεῖθεν τραπεῖς τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ Βασσόρας.

Ἀρτιθεὶς εἰς Καλκούττην τῷ 1786, παρέμεινε παρὰ τῷ Πανταζῆ. Διδάσκων δὲ τοὺς ἑλληνοπαιδας τὴν μητρικὴν, κατεγίνετο αὐτὸς εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἀγγλικῆς, καὶ τὴν σπουδὴν τῆς Σανσκριτικῆς, τῆς Περσικῆς, καὶ τῶν Ἰνδικῶν ἐπιχωρίων διαλέκτων, ὧν ἐγένετο μετ' οὐ πολὺ τόσον ἐγκρατής, ὥστε νὰ συνδιαλέγεται οἰκείως μετὰ τῶν Ἰνδῶν πάσης φυλῆς καὶ πάσης τάξεως. Πλὴν τῆς σπανίας ταύτης γλωσσομαθείας, καὶ τῆς ἀμφιλαφοῦς παιδείας τοῦ Γαλανοῦ, ἐκεῖνο τὸ

ὁποῖον συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς ἐμπέδωσιν στενῶν μετὰ τῶν ἐγχωρίων σχέσεων, ἦν ἡ ταχέως διαδοθεῖσα φήμη περὶ τοῦ ὀρθοῦ χαρακτῆρος, τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ διανοίας, καὶ τοῦ ἐν τῷ βίῳ κανόνος, καθ' ὃν διῆγεν ἐν ἰδανικῇ ὁλως ἀγνότητι καὶ δικαιοσύνῃ. Ὅθεν, καὶ οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ, καὶ τῶν Ἄγγλων ὅσοι ἐπλησίαζον αὐτόν, καὶ οἱ λόγιοι Ἰνδοί, μεθ' ὧν ἠρέσκετο διαλεγόμενος περὶ φιλοσοφικῶν θεμάτων, προσέβλεπρον εἰς αὐτόν ὡς εἰς ἄνδρα ἐκτάκτου πολυμαθείας καὶ σπανίας ἀρετῆς.

Αἱ ἐκ νεότητος τάσεις τοῦ Γαλανοῦ, ἐνισχυθεῖσαι διὰ τῶν εἰδικωτέρων καὶ αὐστηροτέρων ἔρευνῶν, αἵτινες εἶχον ἐπ' ἐσχάτων ἐπασχολῆσαι τοὺς διαλογισμούς του, καθώρισαν τότε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου αὐτοῦ. Λήγοντος τοῦ ἔκτου ἔτους τῆς ἐν Καλκούττῃ διαμονῆς του, παρητήθη τῆς θέσεως ἣν κατεῖχε, ἀπεχαιρέτισε τοὺς Ἑλληνας φίλους του, κατέθεσε παρά τινι αὐτῶν ὅ,τι μικρὸν κεφάλαιον εἶχεν ἐξοικονομήσει, ἵνα τῷ ἀποστέλληται τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα, καὶ ἀπῆλθεν εἰς *Βαρανασὴν* (Benares)<sup>1</sup>, τὴν ἱερὴν τῶν Βραχμάνων πόλιν. Ἐκεῖ ἐπεδοθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Σανσκριτικῆς φιλολογίας, καὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν Ἰνδῶν, περιβληθεὶς τὸν ἱματισμὸν τῶν Βραχμάνων, καὶ συμμορφωθείς αὐστηρῶς μετὰ τὸν τρόπον τοῦ βίου αὐτῶν. Οὕτω διῆλθε τεσσαράκοντα κατὰ συνέχειαν ἔτη, μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Ἄλλὰ τὰ τεσσαράκοντα ἐκεῖνα ἔτη ἐδαπάνησεν, οὐχὶ ἐν τῇ ἀπαθείᾳ ρεμβώδους ἀναστροφῆς, οὔτε ἐν ἀποξενώσει ἀπὸ παντὸς ἀνθρωπίνου φίλτρου, οὐδ' ἐν λήθῃ Πατριδος καὶ Πίστεως. Θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον ὅτι ἡ φιλολογικὴ αὐτοῦ δρᾶσις καθορίζει σημειώδη σταθμὸν ἐν ταῖς Ἰνδικαῖς σπουδαῖς, ὁ δὲ βίος αὐτοῦ παρέχει ἐποικοδομικὸν παράδειγμα, μοναδικὴν ἴσως περίπτωσιν, ἀποδοχῆς μὲν τῆς φιλοσοφικῆς διδασκαλίας τῶν Ἰνδῶν, ἀλλ' ἀπηλλαγμένης τῆς μοναστικῆς ἐκείνης τραχύτητος, ἰδιοτελείας καὶ ἀστοργίας, ἥτις ὡθε

1. Ὁ Γαλανὸς πολλάκις ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῆς ἱερᾶς ταύτης πόλεως, *Κασσῆς*, ὀνομασθείσης ἀπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ *Kasi Raja*, ἥτις τοῦ ἡλιολαμποῦς ἢ ἀφανεροῦς ἡγεμόνος (1200 π. Χ.) Ἐκ τούτου προδήλως ἤγθη νὰ σημειώσῃ ἐν τινι ἐπιστολῇ τῆς 1 Ὀκτ. 1832 εἰς Φανεροῦσιν. Ἡ διαθήκη αὐτοῦ (ἐν μεταφράσει) χρονολογεῖται εἰς Βενάρες. Ἄλλ' αὐτὸς συνήθως προτιμᾷ τὸ παρ' Ἰνδοῖς ὄνομα Βαρανασῆ (*Varānashi*).

τοὺς μονάζοντας νὰ προσβλέπωσι πρὸς τὰ τοῦ περίξ κόσμου μετ' ἀδιαφορίας καὶ περιφρονήσεως, σχεδὸν εἶπειν μετὰ μίσους. Ἡ φιλάνθρωπος αὐτοῦ καὶ τρυφερὰ ἀγάπη πρὸς τοὺς μακρὰν συγγενεῖς καὶ συμπατριώτας, ὁ διακαῆς ἔρωσ πρὸς τὴν γενέτειραν πόλιν, ἡ ὑποκαίουσα ἐλπίς περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς Πατριδος, ἡ ἀφανάστιστος αὐτοῦ φροντίς περὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, πάντα ταῦτα παρέμειναν ἀπαραμειώτα, ζωντανά, καὶ ζωογόνα μέχρι τέλους. Ὁ Γαλανὸς ἐζῆσε καὶ ἀπέθανε τὴν πίστιν χριστιανός, τὸ δὲ φρόνημα οὐχὶ Ἀσιάτης, ἀλλὰ γνήσιος Ἑλλήν.

Οὐδεμίαν πειστικωτέραν μαρτυρίαν τούτου, οὐδὲν θελκτικώτερον τεκμήριον, ἢ ἐκ Βρανασῆς ἐπιστολαὶ του, ὧν ἱκαναὶ μὲν σφύζονται, τινὲς δὲ καὶ ἐδημοσιεύθησαν, μάλιστα αἱ πρὸς τὸν ἐφημέριον τῆς ἐν Καλκούττῃ Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἀρχιμανδρίτην *Γρηγόριον*, καὶ αἱ πρὸς τὸν ἀνεψιὸν του *Παντολέοντα Γαλανόν*.

Τοῦτον μετεκαλέσατο εἰς Ἰνδίας προτιθέμενος νὰ ἐπανακάμψῃ μετ' αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας, ὅπως κοιμηθῆ τὸν ὕπνον ἐν τοῖς κόλποις τῆς γενέτειρας γῆς. Ὁ Παντολέον εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς Καλκούτταν, καὶ ἐπρόκειτο νὰ μεταβῆ εἰς Βαρανασὴν, ὅτε ὁ σεβαστὸς αὐτοῦ θεὸς ἀπέθανε, μετὰ βραχεῖαν νόσον. Ἐτάφη ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν Ἀγγλικανικῶν ἐν Βαρανασῇ, ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου αὐτοῦ ὑπάρχει κεχαραγμένον τὸ ἐξῆς ἀπλοῦν ἐπιτύμβιον:

SACRED  
TO THE MEMORY OF  
DEMETRIUS GALANOS  
AN ATHENIAN WHO DIED BENARES  
IN THE EAST INDIES ON THE 3<sup>RD</sup> OF MAY 1833  
AGED 72 YEARS.

ἤρουν: Ἐἰερὸν εἰς μνήμην Δημητρίου Γαλανοῦ, Ἀθηναίου, ὅστις ἐτελεύτησεν ἐν Βαρανασῇ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἡλικίας 72 ἐτῶν.

Ὁ δὲ ἐπιστήμιος αὐτοῦ φίλος καὶ διδάσκαλος, ὁ Βραχμὰν *Σατοῦλ Σίγκ*, προσεθήκε τὴν ἐξῆς Ἰνδιστὶ συντεταγμένην ἐπιγραφὴν:

*Βαβαί*, ἑκατοντάκις, ὅτι ὁ Δημήτριος Γαλανὸς Ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου εἰς τὰς αἰωνίους μονάς. Μετὰ κλαυθμοῦ καὶ ὄδυμοῦ τὸ Ὄμοιο! εἶπον, ἔξω φρονῶν. Ἀπῆλθε φεῦ! ὁ Πλάτων τοῦ αἰῶνος.

Ἀνήγειραν δὲ καὶ ἐν τῷ ἐν Καλκούττῃ Ἑλληνικῷ ναφῷ μνημόσυνον στήλην φέρουσαν

τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο τοῦ ἐκ Σερρών Πρωτο-  
συγκέλλου Ἀναγίου τοῦ Σιγαίτου:

Ὁ ἐξ Ἑλλάδος Γαλανὸς Ἀθηναῖος  
τέθηκε Δημήτριος ἐν γῇ Ἰνδίας.  
Μουσῶν δ' ὦν φίλος ὁ ἀνὴρ καὶ παιδείας,  
λαμπρὸς κατέστη τῇ φήμῃ καὶ τῇ κλήσει  
Λιπὼν δὲ τόνδε τὸν πολύμοχθον βίον,  
ἀπῆλθεν εἰς ἄλυπον καὶ δίδιον βίον.  
Ἴσθησι τοίνυν εὐγνωμοσύνης χάριν  
ὁ ἀδελφιδούς αὐτοῦ τό δε κενοταφείον,  
ὁ Παντολέον, εἰς αἰδίων μνήμην

Καὶ τὸ μὲν ἔμμετρον τοῦτο εἶναι πεζώ-  
τατον καὶ ἀνάξιον τοῦ σκοποῦ· ἀλλ' ὅπως-  
δήποτε ἐμφαίνει τοῦ Παντολέοντος τὴν στορ-  
γάν, καὶ τῶν συμπατριωτῶν του τὸ σέβας.

Τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ  
ὁ Γαλανὸς ὑπέγραψε διαθήκην, δι' ἧς, πλὴν με-  
κρῶν κληροδοτημάτων εἰς φίλους τινὰς Βραχ-  
μάνας, καὶ δωρεῶν πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς ὑπηρε-  
τας του, κατέλιπε τὸ ὅλον τῆς περιουσίας  
αὐτοῦ ἐξ ἡμισείας εἰς τὸν ἀνεψιὸν του Παντο-  
λέοντα, καὶ αἰεὶς τὴν κυριωτέραν Ἀκοδημίαν  
τῶν Ἀθηναίων, τὸ μετέπειτα ἰδρυθὲν Πανε-  
πιστήμιον, δηλονότι, εἰς ὃ ἐκληροδότησε καὶ  
τὰ Σανσκριτικὰ βιβλία καὶ πάντα τὰ χει-  
ρόγραφα του.

Τὰ χειρόγραφα ταῦτα δύνανται νὰ διαιρε-  
θῶσιν εἰς δύο τάξεις· α') Ἑλληνικαὶ μετα-  
φράσεις ἐκ τῆς Σανσκριτικῆς καὶ τῶν ἄλλων  
ἰνδικῶν γλωσσῶν β') Σχέδια, κατὰ τὸ μᾶλ-  
λον ἢ ἥττον ἡμιτελῆ, λεξικῶν καὶ λεξιλο-  
γίων, οἷον Περσικοῦ-Βραχμανικοῦ· Ἀγγλι-  
κοῦ-Ἑλληνικοῦ, Σανσκριτικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ  
κτλ. Πάντων σπουδαιότατον εἶναι τὸ δεύτε-  
ρον τοῦτο, καθὼ περιλαμβάνον πολλὰς λέξεις,  
τὸ πρῶτον ἀποθησαυρισθείσας ἐκ Σανσκριτι-  
κῶν συγγραμμάτων, ἅτινα πρῶτος ὁ Γαλανὸς  
διηρῴνησε. Τοιαύτην ἐξέφρασε γνώμην ὁ διά-  
σημος Ἀνατολιστὴς Albrecht Weber, ὅς-  
τις, ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας, ἐξήτασε τοῦ  
Γαλανοῦ τὰ χειρόγραφα καὶ ἔλαβε σημειώσεις,  
δι' ὧν ἐπλούτισε τὸ μέγα Σανσκριτικὸν λεξι-  
κὸν τῶν Boehtling καὶ Roth.

Αἱ δ' ἐν χειρογράφοις μεταφράσεις ἔμειναν  
ἄθικτοι ἐπὶ τέσσαρα καὶ δέκα περίπου ἔτη.  
Ἀλλὰ τῷ 1846 ὁ τότε ἔφορος τῆς Ἐθνικῆς  
Βιβλιοθήκης Γ. Κοζάκης Τυπάλδος, τῇ συμ-  
πράξει τοῦ βιβλιοφύλακος Γ. Ἀποστολίδου,  
ἤρξατο δημοσιεύων σειρὰν αὐτῶν, ἀποτελέ-  
σασαν τῷ 1853 ἐπτὰ τόμους εἰς 8ον. Οὐδέ-  
τερας τῶν ἐκδοτῶν ἦν ἔμπειρος Σανσκριτι-  
στῆς· ἀλλ' ἄμφοτεροὶ ἐπεδόθησαν φιλοτίμως

εἰς εἰδικὰς μελέτας καὶ φρονίμως πάνυ ἀπε-  
τάθησαν πρὸς τοὺς διασημοτέρους τῶν Γερ-  
μανῶν καὶ Γαλλῶν Ἀνατολιστῶν. ἔξαιτου-  
μενοι συμβουλῆς καὶ ὁδηγίας. Ὑπέβαλον  
αὐτοῖς μέρη τῶν μεταφράσεων ἐν δοκιμίαις,  
προσκαλοῦντες ἐπικρίσεις καὶ πρὸ τῆς δημο-  
σιεύσεως. Οὕτως ἠδυνήθησαν νὰ προτάξωσι  
προλόγους πραγματευομένους περὶ τῆς ὕλης  
ἐκάστου τόμου, καὶ μαρτυροῦντας ἱκανὴν  
δεξιότητα καὶ μελέτην. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα  
ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου, οὐ  
ἐποίησατο ὁ Γαλανὸς ἐν ταῖς μεταφράσεσιν  
εἶναι μὲν καθαρὸς καὶ ἄξιος ἀνδρὸς λογίου,  
ἀλλ' ἀπηλλαγμένος σχολαστικότητος ἢ ἐπι-  
δεικτικῆς τινος ἐπιτηδεύσεως. Συνοδεύουσι δὲ  
τὸ κείμενον ὑποσημειώσεις μαρτυροῦσαι περὶ  
τῆς εὐσυνειδησίας καὶ τῆς ψυχικῆς διαθέσεως  
αὐτοῦ, ἐπιδιώκοντος τὸ ἔργον, ὃ εἶχε τάξει  
ἐκυτῶ. Τοιοῦτον εἶναι ἐν γένει τὸ ποιοῦν τῶν  
ἡδὴ δημοσιευθέντων.

Ὁ δι' ἕκαστον τῶν ἀναγνωσμάτων κατὰ  
τὴν Σύνοδον ταύτην ὀρισθεὶς βραχὺς χρόνος  
δὲν ἐπιτρέπει νῦν ἐκτενεστέραν ἀνάλυσιν τοῦ  
περιεχομένου τῶν ἐπτὰ τόμων. Ἀρκεῖ πρὸς  
τὸ παρὸν ν' ἀναφέρω ὅτι ὁ πρῶτος τόμος (ὃν  
οἱ ἐκδόται ἐπέγραψαν «*Δημητρίου Γαλανοῦ*  
*Ἀθηναίου Ἰνδικῶν μεταφράσεων Πρόδρο-  
μος*») περιλαμβάνει πέντε τῶν βραχυτέρων,  
ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀσημοτέρων πραγματειῶν, ἃς  
ἐξηλλήνησεν ὁ Γαλανός, ἦτοι: *Βατριχαρῆ*  
*Βασιλικῶς* ἠθικολογίαι, γνωμολογίαι καὶ ἀλ-  
ληγορῖαι. Τοῦ αὐτοῦ, *Ἐποθῆκαι* ἢ περὶ μα-  
ταιότητος τῶν τοῦ κόσμου. *Συλλογῆ* πολιτι-  
κῶν, οἰκονομικῶν καὶ ἠθικῶν ἐκ διαφόρων  
ποιητῶν. *Σαρακῆα*, σύνοψις γνωμικῶν καὶ ἠθι-  
κῶν. *Ζαγανῆθα Παγδιταράζα*, ἀλληγορικὰ  
παραδειγματικὰ καὶ ὁμοιωματικὰ.

Τοῦ Γαλανοῦ ἢ πρὸς τὴν πατρὶδα ἀφο-  
σίσεις καὶ ἡ ἀδιάλειπτος αὐτοῦ μέριμνα περὶ  
τῆς εὐημερίας καὶ ἐπιδόσεως τῶν συμπατριω-  
τῶν του ἐκδηλοῦται καὶ ἐκ τούτου· ὅτι τοῦ  
*Ζαγανῆθα* προγενεστέραν μετάφρασιν εἶχε  
πέμψει εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ συγγενοῦς  
του καὶ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηναίων Νεοφύτου,  
φέρουσαν τὴν ἐξῆς ἀφιερωτικὴν ἐπιγραφὴν:  
«*Τῷ διαπρεπεῖ ἀνδρὶ κόμητι Καποδιωτρία*  
*κυρίῳ Ἰωάννῃ, τῷ Προδρῶ καὶ Κυβερνήτῃ*  
*τῆς Ἑλλάδος Δημήτριος ὁ Γαλανὸς ὁ Ἀθη-*  
*ναῖος πέμπει ὡς δῶρον ἐξ Ἰνδίας ἀξιόλογον*  
*τοῦτο τὸ ἀλληγορικὸν ἐγγχειρίδιον Ζαγανῆθα*  
*Βραχμάνος, μεταγλωτισθὲν ἐκ τοῦ Βραχμα-*  
*ρικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν χάριν τῶν φιλολό-*

γων νέων τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους αἰολά, ἀπὸ τῆς ἱεραπόλεως Κασσῆς, τῆς καὶ Βαρνασῆς λεγομένης.

Ὁ β' τόμος, δημοσιευθεὶς τῷ 1847, περιλαμβάνει τὴν *Βαλαβαράταν* ἢ *σύντομον Μαχαβαράταν*.

Ὁ γ' (1848) τὴν *Γιτάν*, ἣν ὁ Γαλανὸς ὀνομάζει πᾶν προσφῶρος «*Θεσπέσιον Μέλος*», ὡς καὶ ὁ Σχλέγκελος ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ<sup>1</sup>.

Ὁ δ' (1850) τὴν *Ραγκοῦ-Βάνσαρ*, ἢ *Γενεαλογίαν τοῦ Ραγκοῦ*.

Ὁ ε' (1851) τὴν *Ἰτιχασασαμουτσάιαν*, τουτέστιν *Ἀρχαιολογίας συνλογήν*.

Ὁ στ' (1851) τὴν *Χιτοπαδάσσαρ*, ἢ *Περτάτευγον τοῦ Βιονουσαρμάνος καὶ Ψιτακοῦ Μυθολογίας Νυκτερινάς*.

Ὁ δὲ ζ' (1853) τὴν *Δουργάν*. Ἐπρόκειτο ὁ τόμος οὗτος νὰ περιλάβῃ καὶ τῆς Βαλαβαράτας τὴν μετάφρασιν· ἀλλ' ἡ ἐξάντλησις τῶν διαθεσίμων πόρων ἐματαιώσασκε τὴν δημοσίευσιν, καὶ ταύτης καὶ ἐτέρων τινῶν τοῦ Γαλανοῦ.

Οὐδεμία ὑπάρχει πλήρης καὶ μεθοδικὴ βιογραφία τοῦ Γαλανοῦ, οὐδὲ ἱκανὴ τις ἐπίκρισις τοῦ δημοσιευθέντος καὶ μέρους τῶν ἔργων αὐτοῦ—τοῦ μοναδικοῦ τούτου σώματος Ἰνδικῶν μεταφράσεων, γενομένων ὑπὸ ἐνὸς καὶ μόνου λογίου. Ὅσα δὲ καθυποβέβλω ἡμῖν νῦν πᾶν συνοπτικῶς, εἶναι πόρισμα μακρᾶς καὶ εὐρείας ἐρεύνης, ἧς τὸ προῖόν, πλήρες καὶ συστηματικῶς ἐκτεθειμένον, ἐλπίζω νὰ ἴδῃ τὸ φῶς μετ' οὐ πολὺ.

Ἐν πρώτοις ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι, εἰ καὶ ὁ Γαλανὸς ἐξῆσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ὅλα ἔτη ἐν ταῖς Βρετανικαῖς Ἰνδαίαις, διετέλει δὲ γνωστότατος εἰς πολλοὺς τῶν κατ' αὐτὸν Ἰνδοάγγλων, οὐδεμία γίνεται μνεῖα αὐτοῦ, ἢ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἐν οἰκωδῆποτε τῶν πιθανωντάτων σχετικῶν ἀγγλικῶν συγγραμμάτων. Τοῦλάχιστον οὐδεμίαν τοιαύτην εἶδθσιν μοὶ ἀπεκάλυψεν ἡ μέχρι τοῦδε ἐνδελεχῆς ἐρευνα. Τὸ μόνον γνωστόν μοι ἐξ ἀγγλικῆς πηγῆς σχόλιον εἶναι περίοδος ἐξ ἐπιστολῆς τινος, ἧς μνημονεύουσιν, ἀλλ' ἧς τὸ πλήρες κείμενον δὲν παραθέτουσιν οἱ δύο Ἑλληγες ἐκδόται (Τόμ. 5, η', σημ.) ὡς ληρθεῖ-

σης παρὰ τοῦ τότε Γραμματέως τῆς ἐν Λονδίνῳ Β. Ἀσιατικῆς Ἑταιρείας. Ὁ κ. Clark λαβῶν ἀντίτυπον τῆς μεταφράσεως τῆς *Γιτᾶς*, ἐπιστέλλει εὐχαριστῶν, καὶ λέγει ὅτι, «Ἀναγνώσας ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς *Γιτᾶς* τὴν σύγκρισιν τῶν Ἰνδικῶν καὶ ἑλληνικῶν φιλοσοφημάτων, καὶ τὴν ταυτότητα αὐτῶν παρατηρήσας, ὑπέλαβον, ὅτι μία ψυχὴ εἰς δύο μερίδας, οὕτως εἰπεῖν, διαιρεθεῖσα, τὰ δύο τοῦ κόσμου πέρατα κατῴκησεν, ἡ μὲν ἐν Ἑλλάδι, ἡ δὲ ἐν τῇ Ἰνδικῇ, τὰ αὐτὰ δὲ περὶ τῶν αὐτῶν ζητημάτων ἀμφοτέρωφι φιλοσοφοῦσαι». Ἀλλὰ καὶ ἡ κρίσις αὕτη εἰς τὸν πρόλογον τῶν ἐκδοτῶν μάλλον φαίνεται ἀφροῶσα, ἢ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Γαλανοῦ.

Μόλις ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προσθέσω ὅτι, πέραν τῆς Ἑλλάδος, οἱ Γερμανοὶ, ὡς εἰκός, φαίνονται ἄριστα περὶ Γαλανοῦ πεπληροφορημένοι· ἐνῶ, ἀφ' ἐτέρου, ἡ μόνη Γάλλου τινὸς γνώμη, ἣν ἔτυχεν ν' ἀνεύρω (ἡ τοῦ Jules Mohl, ἐν τῷ «*Journal Asiatique*» τοῦ Ἰουλίου 1846) εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὰς ἐν αὐτῇ παραδόξους ἀποφάνσεις καὶ διατιμήσεις. Μᾶς παρουσιάζει τὸν Γαλανὸν ὡς πρῶν ἔμπορον,—παραίτησαντα τὸ ἐμπόριον ἐν' ἀσπασθῆ τὸν κατὰ Βραχυμᾶνας βίον, καὶ ἐπιλέγει:

«Galanos parait avoir cherché à Benares plutôt la sagesse, comme la cherchaient les anciens, que le savoir, comme l'entendent les modernes; et ses manuscrits sont probablement plutôt une curiosité littéraire qu'un secours pour l'érudition».

Τοιαύτη δὲν ἦτο ἡ γνώμη τοῦ καθηγητοῦ Albrecht Hofer, ὅστις ἐν τῇ *Zeitschrift für die Wiensenschaft der Sprache* (1850) καταμύμφεται τοῦ Γάλλου συναδέλφου του, καὶ ἐξαιρεῖ τὸν σοφὸν καὶ εὐσυνείδητον τοῦ ἔργου τοῦ Γαλανοῦ. Ὁ καθηγητὴς οὗτος εἶχεν ἤδη δημοσιεύσει ἐπίκρισιν τῶν δύο πρώτων τόμων ἐν τῇ *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* (i. id 46)· καὶ βραδύτερον (τομ. XXIII, 1869) ὁ Heinrich Uhle ἐποίησατο πᾶν εὐφημον μνεῖαν τῶν μεταφράσεων τοῦ Γαλανοῦ Ἐν τοῖς *Jahrbücher für Wiensenschaftliche Kritik* (Ἄρ. 51-52, 1846) ὁ καθηγητὴς Hofer ἀντιπαράβάλλει τὰς προγενεστέραις μεταφραστικαῖς ἀποπειράς μετ' ὃ κατόρθωμα τοῦ Γαλανοῦ, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει *κολοσσιῶν μνημείων ἀκαταπονήτου καρ*.

1. Ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου τῆς *Γιτᾶς* ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἰδιόχειρος τοῦ Γαλανοῦ σημείωσις: «Ἐδιδάχθην ταύτην τὴν *Γιτάν* παρὰ τοῦ Κανδαρδάσα, τῇ 12 τοῦ Νοεμβρίου κατὰ τὸ φεβ' ἔτος ἐν τῇ Κασσῇ, τῇ πόλει τῶν Βραχυμᾶνων».

τερίας καὶ ὑπομονητικῆς εἰς τὸ ἔργον ἀφοσιώσεως—ἔργον μονίμου ἀξίας, καὶ βοηθητικώτατον τοῖς Ἰνδολόγοις. Τέλος, παραθέτω τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ Θεοδώρου Βένφης, ὅστις, ἐπικρίνων τὸν *Πρόδρομον* ἐν ταῖς *Cöttingsche Gelehrte Anzeigen*, (1846, σ. 1095—1104) λέγει ὅτι αἱ μεταφράσεις τοῦ Γαλανοῦ παρουσιάζουσιν ἡμῖν εὐληπτα πολλὰ χωρία ἅτινα ἔμενον ἀνεξήγητοι γρίφοι παρά τοῖς πρὸ αὐτοῦ μεταφρασταῖς, καὶ καθιστῶσι δυνατὴν, οὐ μόνον τὴν διόρθωσιν παρεφθαρμένων κειμένων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐρμηνείαν πολλῶν τῆς Ἰνδικῆς μυθολογίας καὶ θρησκείας φάσεων, αἵτινες ἦσαν μέχρι τοῦδε ἀκατάληπτοι· ὅτι δὲ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπαράμιλλον οἰκειότητα τοῦ Γαλανοῦ μετὰ τὰς διαλέκτους τῶν λαῶν τῆς Ἰνδικῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην καὶ φιλίαν τῶν Βραχμάνων, ἣν ἐκτίησάτο ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν πρὸ αὐτοῦ Εὐρωπαίων, δυνηθεὶς οὕτω νὰ μάθῃ παρ' αὐτῶν πλεῖστα ὅσα, ἅτινα οἱ Βραχμάνες φυλάττουσι ζηλοτύπως, ὡς ἀπόρητα, καὶ μεταδίδουσιν ἀλλήλοις διὰ προφορικῆς μόνον παραδόσεως. Ὁ Βένφης, ὡς καὶ οἱ καθηγηταὶ Α. Οὐέβερ καὶ Χρ. Λάσπεν θεωροῦσι τὰς μεταφράσεις τοῦ Γαλανοῦ ὡς μέγα τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας κόσμημα. Ἐν γένει δὲ οἱ Γερμανοὶ κριτικοὶ ἐπιστῶσι προσοχὴν καὶ εἰς τοῦτο, ὅτι τινὰς τῶν μεταφράσεων τούτων οὐδεὶς πρὸ τοῦ Γαλανοῦ ἐπεχείρησεν, ἐνῶ ἐτέρων τινῶν οὐδ' αὐτὰ τὰ ἀρχικὰ κείμενα ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους.

Ἀξιολύμαστρον δὲ εἶναι, οὐ μόνον τὸ πιστόν καὶ ἐπιτυχές τῆς μεταγλωττίσεως. Αἱ σημειώσεις, ὧν τὴν σπουδαιότητα καὶ ὁ ἐπιτροχάδην ἀναγινώσκων ἀναγκάζεται νὰ παρατηρήσῃ, συναπαρτίζουσιν ἀληθῆ θησαυρὸν Ἰνδικῆς πολυγλωσσότητος. Ἐρμηνεύουσιν ἀλληγορίας, συμπληροῦσι τὰ κενὰ τῆς ἱστορίας, διαλευκαίνουσι μυθολογικὰς παραδόσεις, ἐξηγοῦσι τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν Ἰνδικῶν θεοτήτων, παρέχουσι παράλληλα χωρία ἐξ Ἑλλήνων συγγραφέων, καὶ αἰτιολογοῦσι σκοτεινὰς δ.ξικίας καὶ δημῶδεις ῥήσεις. Αὐτὴ ἡ ὀνοματολογία τῆς Ἰνδικῆς βοτανικῆς καὶ ζωολογίας γίνεται σαφὴς καὶ εὐληπτος. Πολλῶν δὲ περιόδων παραθέτει ὁ Γαλανὸς καὶ παράφρασιν, περιβάλλον οὕτω μετὰ περικαλλῆ καὶ φαινήν ἑλληνικὴν ἐσθῆτα τὴν φρασιολογίαν τοῦ ἀσιατικοῦ μυστικισμοῦ. Συμπαροκολουθεῖ δὲ πάντα ταῦτα εὐτράπε-

λὸς τις εὐθυμολογία, μαρτυροῦσα ὅτι ὁ Γαλανὸς οὐδέποτε ὑπέκυψεν εἰς τὴν καταθλιπτικὴν δυσθυμίαν τοῦ ἀσιατικοῦ ἀσκητισμοῦ. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐπιστέλλων τῷ ὀρθοδόξῳ Ἀρχιμανδρίτῃ Γρηγορίῳ, ὅστις ἀπῆρχετο ἐκ Καλκούττης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔγραφεν αὐτῷ: «Εὐχομαι τῷ Ἑλληνι Ὑδρομέδοντι Ποσειδῶνι, καὶ τῷ Ἰνδῷ Βαρούνα, τὴν εὐπλοίαν δοῦναί σοι, καὶ ἀναπλέοντι, καὶ καταπλέοντι».

Ὅπως ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ αὐτοῦ βλέπομεν πιστὴν εἰκόνα ψυχῆς φιλανθρώπου καὶ εἰς ἄκρον ἀγαστῆς, οὕτω καὶ ἐν ταῖς σημειώσεσι διακρίνομεν νοῦν ὀρθόν, ἤρεμον γνώμην καὶ σπανίαν κριτικὴν δύναμιν. Τρέφει ἔρωτα πρὸς τὸ ἔργον εἰς ὃ ἀφιέρωσε τὸν βίον· ἀλλὰ δὲν ἐδουλώθη ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τούτου. Δὲν εὐρίσκομεν παρ' αὐτῷ ὅ,τι πολλὰκις παρατηροῦμεν εἰς τοὺς ἐθνουσιώδεις ἐκείνους λάτρεις ἰδίου τινὸς κλάδου τέχνης, ἢ φιλολογίας, ἢ τῶν συγγραμμάτων ἐνός τινὸς συγγραφέως, αἵτινες βαθμηδὸν ἀποβάλλουσι τὴν δύναμιν τοῦ κρίνειν καὶ διακρίνειν, καὶ γίνονται τυφλοὶ, σχεδὸν εἰπεῖν φανατικοὶ προσκυνηταὶ τοῦ εἰδώλου αὐτῶν.

Αἱ μελέται τοῦ Γαλανοῦ δὲν κητέπιξαν τὴν κρίσιν, δὲν ἐδούλωσαν τὸν νοῦν του. Αὐτὸς διέμεινε κύριος αὐτῶν. Ἡ πρώτη βásiμος παιδευσίς του ἐν τοῖς συγγράμμασι καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ τῇ Ἑλληνικῇ, εἶχε καταστήσει αὐτὸν ἱκανὸν νὰ τηρῇ κριτικὴν ἀπέναντι τῶν ξένων στάσιν. (Δὲν εἶχε πάθει τὸ ἀπαισιῶν καὶ ἀθεράπευτον πάθημα τῆς ζηνολατρίας τῶν παρ' ἡμῖν ἀκρίτων πιθήκων<sup>1</sup>). ὁ δὲ φωτεινὸς νοῦς του ὠδήγηε αὐτὸν ἀσφαλῶς εἰς δικαίαν, ἀλλ' ἐκλεκτικὴν ἐκτίμησιν παντὸς ὅ,τι ἀληθές καὶ καλὸν ἐν τῇ φιλολογίᾳ τῶν Ἰνδῶν.

Ἐγνώριζεν ὅτι εἰς τὴν χώραν ἐκείνην τῶν ἐκρύθμων ἄκρων, ἢ εἰς θαύματα καὶ τέρατα πιστὶς ἀσχεῖ ἀκαταγώνιστον γοητείαν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἰθαγενῶν. Διεβλεπε δὲ σφῶς ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ περιβάλλον τῆς φύσεως. Ὡς ὁ πολὺς *Buckle* πκρατηρεῖ, συγκρίνων τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἰνδικοῦ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν. «Ἐν τῷ μεγάλῳ κέντρῳ τοῦ Ἀσιατικοῦ πολιτισμοῦ αἱ δυνάμεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εὐρίσκονται περιωρισμέναι, καὶ, ὡς εἰπεῖν, κατεπτοημέναι ὑπὸ τῶν περίξ φαινομένων. . . ὧν πάντα

1. Ἡ περίοδος αὕτη παρετέθη ἐν μόνῃ τῇ μεταφράσει.

φαίνονται ὡσεὶ νουθετοῦντα τὸν ἄνθρωπον περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀσθενείας, καὶ τῆς ἀδυναμίας του ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως. . . . Ἡ τάσις τῶν περίξ φαινομένων ἦν ἐν μὲν ταῖς Ἰνδίασι νὰ ἐμποιήσῃσι φόβον, ἐν Ἑλλάδι δὲ πεποιθήσιν»<sup>1</sup>. Ἐκ τούτου ἐπήγασαν αἱ τερατώδεις ἐκείναι καὶ τρομοκρατοῦσαι ἰνδικαὶ θεότητες, αἱ πνέουσαι πῦρ, καὶ ἐντροφῶσαι ἐν αἵματι.

Ὁ Γαλανὸς ἠπίστατο ὅτι, πλὴν τῶν ταραττουσῶν τὸ πνεῦμα φυσικῶν τούτων περιστάσεων, οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἐκείνης διέτελεσαν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ὑπέικοντες εἰς τρεῖς ἄλλους ὀλεθρίους ὄρους. Οὐδέποτε ἐγένεθησαν τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας. Ὁλόκληρος ἡ χερσόνησος ἐκείνη ἐπανειλημμένως ἐδῆώθη καὶ ἐδουλώθη ὑπὸ ξένων κατακτητῶν. Τὴν πολιτειακὴν ταύτην δούλωσιν ἐδείνωσεν ἡ παρ' αὐτοῖς πανυπέροχος ἱεροκρατία. Τέλος, οἱ Ἰνδοὶ ἀναγκαστικῶς ὑστερίζουσι καὶ ἔνεκα τοῦ περιπλόκου τῶν κοινωνικῶν τάξεων συστήματος, τὸ ὁποῖον παρακωλύει πᾶσαν πρόοδον, καὶ καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἀνάπτουξιν<sup>2</sup>.

Πρὸ τοιούτων ὄρων, διάνοια, οἷα ἡ τοῦ Γαλανοῦ, διαπαιδευθεῖσα καὶ μορφωθεῖσα τὸ μὲν ὑπὸ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ροπῆς εἰς ζήτησιν τῆς ἀληθείας, τὸ δὲ ὑπὸ διαθέσεως ἀνεκτικῆς καὶ ἀλτροῦστικῆς, ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ διακρίνη καὶ ἀποχωρίσῃ τὸν σίτον ἀπὸ τὰ ἄχυρα. Ἀνεγνώρισε καὶ ἀπεδέχθη πᾶν ὅ, τι ἄγνόν καὶ ὑγιὲς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν Ἰνδῶν· ἀλλ' ἀπέρριψε μεταφυσικοὺς φαντασμούς, μὴ δυνάμενος νὰ

1. History of Civilization. I, 125—127.

2. Πάντα σχεδὸν τὰ ἔθνη τῶν Ἰνδιῶν διαιροῦνται αὐστηρῶς εἰς κοινωνικὰς τάξεις ἢ γένη (castes), ἅτινα διαωνίζονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, εἰς οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ ἔλθωσι πρὸς ἄλληλα ἐπικοινωνίαν ἢ ἐπιμιξίαν. Ἐν τῇ ἐξ ἀνωτέρας τάξεως τολμῆσῃ, π. χ., νὰ συμπαρακαθήσῃ εἰς τράπεζαν κατωτέρου τὴν ἐκ γενετῆς τάξιν, (εἰ καὶ πολλὸ ἀνωτέρου τὴν μόρφωσιν, ἢ τὰ πλοῦτη,) ἢ ἂν γυθῆ καὶ μαγεύεμα ὑπ' ἐκείνου ἐτοιμασθῆ, λογίζεται ὡς μίανθεῖς, ἐκπίπτει κοινωνικῶς, καὶ δυσκόλως δύναται νὰ ἐπανακτήσῃ τὸ κύρος τῆς τάξεώς του. Ὑπάρχουσιν ἐν Ἰνδίασι ὑπὲρ τὰς 250 τοιαύτας τάξεις, ὧν τέσσαρες εἶναι αἱ κύριαι καὶ ἐν γένει διακρινόμεναι.

θεωρήσῃ τὴν φιλοσοφίαν ὡς ἐξ ἀπόψεως θρησκευτικῆς. Τῆς φιλολογίας πάλιν ἦν ἀρκετὰ ἐγκρατής, ὥστε μειδιάμα μόνον νὰ προκαλῶσι παρ' αὐτῷ ἐτυμολογία παιδαριώδεις, οἷον Πυθαγόρας ἐκ τοῦ Buddha Gora, ἢτοι διδάσκαλος γνώσεως<sup>1</sup>. Οὐδ' ἠδύνατο ν' ἀσπασθῆ ἑτέρας τινὰς ἀλόγους θεωρίας, ἅς μόνον οἱ πάσις λογικῆς ἀγευστοὶ ἀποδέχονται, οἷον περὶ θαυματουργικῶν καὶ μαγευτικῶν ἱεροπραξιῶν, αἵτινες προκαλοῦσι τὴν διαμαρτυρίαν τῶν σεβομένων τὴν ἀρετὴν καὶ ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ καὶ πάσῃ τιμιότητι εὐνοούντων πάντας τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Γαλανὸς εἶχε προφανῶς ὑπ' ὄψει τὴν συμβουλὴν, ἣν ὁ χρηστός καὶ ἔμφρων *Eusebios* ὁ Νεοπλατωνικὸς ἔδωκε τῷ νεαρῷ αὐτοῦ φίλῳ Ἰουλιανῷ, ἀγγέλλων αὐτῷ τὰ μαγικά καὶ θεουργικὰ τερατουργήματα τοῦ ἀγύρτου Μαξίμου. «Ἡμεῖς μὲν οὖν τὸν θεατρικὸν ἐκείνον θαυματοποιὸν πρὸς τὸ παρὸν καταπλαγέντες, ἀνεχωρήσαμεν· σὺ δὲ τούτων μηδὲν θαυμάσης, ὥσπερ οὐδὲ ἐγώ, τὴν διὰ τοῦ λόγου κάθαρσιν μέγα τι χρῆμα ὑπολαμβάνων»<sup>2</sup>.

Ὁ διακεκριμένος καὶ λόγιος ἀνὴρ, ὁ τότε ἐπαξίως προεδρεύων τοῦ ἐνάτου τμήματος τῆς Συνόδου ταύτης, ὁ κόμης Goblet d'Alviella, διδάσκει ἡμᾶς ἐν τῷ σοφῷ καὶ θελκτικωτάτῳ συγγράμματι αὐτοῦ «Ce que l'Inde doit à la Grèce» μέχρι τίνος θαυμασίου βαθμοῦ ἡ ζωογόνος φλόξ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἶχεν εἰσδύσει εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς Ἀσίας καὶ ἐπιδράσει ἐπὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης τῆς Ἰνδικῆς. Τῆς ἑλληνικῆς ταύτης παραδόσεως ἡ συνέχεια, ὁ ἔρως τοῦ φωτισμοῦ καὶ ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, εἶναι ἐκείνη, ἣτις ἐκληροδότησε τῷ σοφῷ καθ' ἡμᾶς κόσμῳ τὸ ἰσόδιον ἔργον τοῦ *Δημητρίου Γαλανοῦ*.

1. Οἱ λόγοι Ἰνδοὶ ἐπιμόνως ἔχονται τῆς πολλῷ μεταγενεστέρως καὶ ὄλως ἀστηρίκτου παραδόσεως ὅτι δῆθεν ὁ Πυθαγόρας, πορευθεὶς εἰς Ἰνδία, ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι ἰνδικῆς παραγωγῆς!

2. Παρ' Εὐναπίῳ, ἐκδ Boissonade, I, 51.

# ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΙΣ

## ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΑ ΣΑΛΤΕΛΗΝ

ὑΠὸ

Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

(Ἐξεφωνήθη ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου τῆ 20 Ἰανουαρίου 1908).

*Σεβασμιώτατε,  
Ἐξοχώτατε κύριε Πρεσβευτά,  
Φιλόμουσοι Κυραὶ καὶ Κύριοι,*

Εἰς τὸν βωμὸν τῆς φιλίας προσέρχεται εὐ-  
γνώμων ὁμιλητῆς καὶ συνάδελφος, ἵνα καταθέ-  
σῃ διὰ τρεμούσης ἐκ συγκινήσεως, χειρὸς στέ-  
φανον ἀνθέων, τὰ ὅποια ἔδρεψεν ἐκ τῆς καρ-  
δίας εὐλαβῶν μαθητῶν, πιστῶν φίλων καὶ  
εὐόρκων ἐταίρων, ὡς ἐντολοδόχος δὲ τοῦ γε-  
ραροῦ τούτου Ἰδρύματος, ἐκπληρῶν καὶ ἱερὸν  
ἄλλως καθήκον, ὀφείλει ν' ἀνταποκριθῆ πρὸς  
τὰς προσδοκίας εὐμενῶν ἀκρατῶν, ὧν διστα-  
κτικῶς μὲν ἐπαγγέλλεται νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ  
αἰσθήματα, μεγαλοφώνως ὅμως θὰ διακη-  
ρύξῃ τὴν πρὸς τὸν σεμνὸν τοῦ γένους διδά-  
σκαλον ὁμολογουμένην χάριν.

Ἡ τριπλῆ ἄρα ὀφειλῆ οὐδαμῶς παρεγρά-  
φη παρ' ὄλην τὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ  
ἀειμνήστου **Θεμιστοκλέους Σαλτέλη**  
διαρρέυσασαν πενταετίαν περίπου, διότι καὶ  
ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς πολῖται καὶ ὡς λόγιοι,  
ὀρθοῦντες, κατὰ τὴν προγονικὴν ὑποθήκην,  
τὸ γένος, παραδεχόμεθα τὴν ἀδαμαντίνην  
ἐκείνην τοῦ Εὐρύπιδου ἀλήθειαν, καθ' ἣν:

*αἰσχρὸν, εἰ βλέποντι μὲν φίλῳ  
χρῶμεσθ', ἐπεὶ δ' ὄλωλε, μὴ χρῶμεσθ' ἔτι.*

Ὅ,τι δὲ δυσκολωτάτην ἀπεργάζεται τὴν  
ἐντολὴν τοῦ ἀναλαβόντος τὴν βιογραφικὴν  
τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς σκιαγραφίαν εἶναι τὸ  
ἀρχαϊκόν, ἐμβριθές, σοβαρὸν καὶ ἥκιστα ἐπι-  
δεικτικὸν αὐτοῦ ἦθος, εἰ καὶ διὰ τοῦ ἀμιμή-  
του ἐκείνου μάλιστα καὶ σπανίου ἦθους ἐπέ-  
δρασεν ὅσον ὀλίγοι ὁμότεχνοι ἐπὶ τὴν διά-  
πλασιν τῶν μαθητῶν, καὶ διὰ τοῦ ἦθους ἐκεί-  
νου ἐδέσμευε τοὺς φίλους, καὶ διὰ τοῦ ἦθους  
ἐκείνου διεκρίνετο ἐν τῷ ἰδρύματι τούτῳ, χω-

ρὶς δυστυχῶς νὰ ὑποτυπωθῶσιν αἱ ἀρχαὶ καὶ  
τὰ ἐλατήρια τῆς διασαφέως καὶ τοῦ θυμικοῦ  
του ἐν μεγαλοσχήμεσι εἴτε λογογραφικαῖς εἴτε  
φιλολογικαῖς συγγραφαῖς, ὧν ἡ ιδιόρρυθμος  
σπουδαιότης νὰ καταλίπη τὸ ὄνομα αὐτοῦ  
ζῶν καὶ εἰς τοὺς πολὺ μεταγενεστέρους. Διότι  
ὁ Θεμιστοκλῆς Σαλτέλης ὑπῆρξε τῆς παιδεί-  
σεως μὲν ἐργάτης ἀκροαματικός, ἄρα διδα-  
σκαλικός, τῆς συγχρόνου δὲ πνευματικῆς ἐπι-  
δόσεως παράγων κοινωνικός — καὶ οὐχὶ λο-  
γοτεχνικός.

Διὰ τοῦτο καὶ πρὸ τεσσαρακονταετίας πε-  
ρίπου ὁ ἐθνικός ἡμῶν ἱστορικός **Κωνσταντῖ-  
νος ὁ Παπαρηγόπουλος** προπέμπων εἰς τὴν  
τελευταίαν κατοικίαν τὸν πρῶτον τῆς Ἑλλη-  
νικῆς φιλολογίας ἐπιστήμονα καθηγητὴν ἐν  
τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, **Κωνσταντῖνον**  
**τὸν Ἀσώπιον**, ἔλεγε δικαιοτάτα ὅτι τῶν  
τοιούτων ἐν μελέταις διδασκαλικαῖς κυρίως καὶ  
ἐν δραστηριότητι διδασκαλικῇ κατατριψάν-  
των τὸν βίον ἀνδρῶν ἡ φήμη ἀνήκει μετὰ τῆς  
δράσεως εἰς τὰς γενεάς, πρὸς ἃς εὐεργετικῶς  
συνεδέθησαν διὰ τῆς παροχῆς τῶν φάτων καὶ  
τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν προβιβασμοῦ, καὶ δὲν  
δικαιωνίζεται δι' ἔργων, τῶν ὁποίων ἡ συγ-  
κρότησις προϋποθέτει ὀλοψυχον ἐν τῷ σπου-  
δαστηρίῳ καὶ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις ἀφοσίωσιν  
εἰς μοῖραν τινα τοῦ ἀπεράντου τῆς ἐπιστήμης  
ἐδάφους.

Ἐκ μαθητικῶν ἄρα ἀναμνήσεων, μακρᾶς  
δ' ὀπωσοῦν ἐν τῷ Συλλόγῳ καὶ ἐν τοῖς σχο-  
λεῖοις συνεργασίας μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Σαλ-  
τέλη ἀρϋόμενοι κεφαλαιώδεις τινὰς ἐκ τῶν πολ-  
λῶν ιδέας θὰ διαζωγραφήσωμεν ἐν μεγάλαις  
γραμμαῖς τὸν διδάσκαλον κυρίως, ὡς ἀντε-  
λήφθημεν αὐτοῦ ὡς μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ τολ-  
μῶμεν νὰ κρίνωμεν καὶ αὐτοὶ ὡς ἀσχοῦντες

τὸ αὐτὸ ἔργον, εἰ καὶ πλεονάζουσι τῇ ἀληθείᾳ ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν καὶ τῇ καρδίᾳ αἱ ἀνεξάλειπτοι περὶ τοῦ διδασκάλου μαθητικαὶ ἀναμνήσεις.

Ὁ μὴ ἔχων ἀγαθὰ μαθητικὰς ἀναμνήσεις δὲν δικαιούται κατόπιν ὡς διδάσκαλος νὰ ἔχη καὶ βασίμους ἐλπίδας περὶ τῆς ἰδίας του εὐδοκιμήσεως, ὅταν δ' ἐνθυμηθῶμεν ὅ,τι εἶπεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι δηλ. οὐδεὶς μαθητὴς μείζων τοῦ ἑαυτοῦ διδασκάλου, τὴν βεβαίαν ἡμῶν πρόοδον θ' ἀπεκδεχόμεθα ἐμφρόνως ἐκ τῆς ἐντίμου ὁμολογίας τῆς διδασκαλικῆς ἐν πολλοῖς ὑπεροχῆς καὶ ἐκ τῆς φιλοτίμου πληρώσεως παλαιότερων ἑλλείψεων—ἐφ' ᾧ καὶ στοργικῶς ἐδίδαξαν ἡμᾶς ἐκεῖνοι, ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ οἱ πλείστοι ἐκπνεύσαντες, διακόψαντες δηλονότι τὴν εὐεργετικὴν αὐτῶν διδασκαλίαν ἐξ ἄρρωστίας, ἥτις ἡμᾶς μὲν κατέλειπεν ὀρφανούς ἐπὶ τῶν σχολικῶν ἐδωλίων, ἐκείνους δ' ἔρριψεν ἀπὸ τῆς καθέδρας εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην.

Διὰ τοῦ Σαλτέλη βιογραφουμένου ἀπερίττως, χαρακτηριζομένου πιστῶς καὶ ἐπαινουμένου προσηκόντως ὡς διδασκάλου τοῦ Γένους χαριετίζομεν εὐλαβῶς καὶ εὐγνωμόνως τὴν χορείαν πάντων τῶν ὁμοτίμων αὐτῷ διδασκάλων ἡμῶν, ὧν τὸ πατρικὸν βλέμμα καὶ ἡ συμπαθεστάτη φωνὴ παρεθάρρυναν ἡμᾶς καὶ ἐστήριξαν τὰ πρῶτα βήματα ἡμῶν κατὰ τὴν πολλὰ χῶς ἀιερωμάτιστον νεότητα. Εἰ δέ τις καὶ ἰδίᾳ εὐηργετήθη παρὰ τῶν διδασκάλων συντονώτερον, ὡς ὁ λαλῶν παρὰ τοῦ μνημονουμένου, καὶ δαψιλῶς διδασκόμενος καὶ ἄλλως χειραγωγηθεὶς καὶ δι' ἀδελφικῆς φιλίας τιμηθεὶς, οὐδὲν ἀναμφηρίστως μελωδικώτερον ἀκουσμα, οὐδὲ ἠθικὸς οἰκοδομητικώτερον παράδειγμα τῆς πανδήμου ὁμολογίας τῆς χάριτος, ἐν μέσῳ σεμοῦ ὁμίλου φίλων, συναδέλφων, συναγωνιστῶν, μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ μακκρίτου, μάλιστα δὲ τῆς εὐέλπιδος φάλαγγος τῶν μαθητῶν ἡμῶν αὐτῶν.

Καὶ ἰδοὺ ἀντιπαρερχόμενοι πρὸ τῶν νοερῶν ἡμῶν ὀφθαλμῶν οἱ σεβαστοὶ ἐκεῖνοι καὶ ἀγαπητοὶ ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἕνα πρὸς ἕνα ἐκηδεύσαμεν ἐπτοχημένοι ἐπὶ τῇ πάντοτε ἀπροόπτῳ καὶ διὰ τοῦτο ὀδυνηροτέρᾳ ἐκλείψει τῶν ἀπὸ τοῦ κόσμου, οὐχὶ ὁμως καὶ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ἡμῶν. Τοῦ τελευταίου τούτων οὐδὲ τὸ σκῆνος ἐπροσθήσαμεν νὰ παρακολουθήσωμεν φιλοστόργως εἰς τὸν τάφον, ἐπικειμένης δ' ἀμέσως τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1903—4, διεδόθη πεν-

θίμως ἀνὰ τὴν βασιλεύουσαν θλιβερόν ἐκ Κυδωνίων ἄκουσμα, καθ' ὃ ὁ Θεμιστοκλῆς Σαλτέλης ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμούς ἐν τῇ γενετείρᾳ, ἢ μᾶλλον ἐν τῇ πατρίῳ χώρᾳ.

Διότι τὸ πρῶτον φῶς δὲν ἐθήλασαν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἡμετέρου ἐταίρου ἐκ τοῦ γλυκυτάτου τῆς Αἰολίδος οὐρανοῦ, ἔνθα ἡ φύσις διὰ τῶν αὐτῶν καὶ ἐν τῷ Βοσπόρῳ παιγνίων ἐτεχνούργησεν εὐπαρύφους ἀκτὰς καὶ θαλπτηρίους κολπίσκους, ὧν χαριέστατος ὁ ἀπέναντι τῆς ἐρατεινῆς Λέσβου αἰδημόνως συγκλειόμενος λιμὴν τῶν Κυδωνίων, τῆς περιβλέπτου πόλεως τῶν γραμμάτων καὶ τῆς περιωνύμου Σχολῆς. Ἐκ Πελοποννήσου κατὰ τὰ μέσα τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος μεταναστεύσασα εἰς Κυδωνίας ἡ οἰκογένεια Σαλτέλη, ἐβιάσθη ὑπὸ τῶν περιστάσεων κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Ναύπλιον, ὅπου καὶ ἐγεννήθη τῷ 1835 ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκ πατρὸς *Μανουήλ*, ἀνδρὸς λογίου καὶ ἐγκυκλοπαιδικωτάτου τὴν μόρφωσιν. Οὗτος κατὰ τὸ 1815 ἤδη εἶχε μεταβῆ εἰς Βιέννην πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς, ἀλλὰ μετὰ βραχείαν αὐτοῦθι διατριβὴν ἐπανακάμπτων οἴκαδε διὰ Τεργέστης ἐλοξοδόρησε πρὸς τὴν Πίζαν, ἵνα ἐπανιδῆ τὸν ἐκεῖ συμπληροῦντα τὰς αὐτὰς σπουδὰς συμμαθητὴν καὶ στενὸν φίλον τοῦ *Στέφανου τὸν Καραθεοδωρῆν*, ἅμα δὲ τῇ ἐπανόδῳ εἰς τὴν πάτριον ἀπέστειλε παρὰ τὸν Φιρμίον Διδότον, τὸν φιλέλληνα ἐκεῖνον τυπογράφον καὶ ἐκδότην ἐν Παρισίῳ, τὸν *Κωνσταντῖνον Τόμπραν*, ἵνα διδασκῆ συστηματικῶς τὴν τυπογραφικὴν τέχνην καὶ ἐπιστατήσῃ βραδύτερον εἰς τὴν ἰδρυσιν τελείου τυπογραφείου, τὸ ὅποιον καὶ συστηθὲν οὕτω ἐχάρισεν εἰς τὸ περίφημον Γυμνάσιον τῆς πατρίδος του. Ὑπὲρ τῶν ἐν Εὐρώπῃ σπουδῶν πολλῶν ἄλλων ὁμογενῶν νέων ἀφειδῶς χορηγήσας ὁ Μανουήλ καὶ ὡς ὑπότροφόν του συντηρῶν ἐν Παρισίοις τὸν γλυκύτατον ποιητὴν *Νικόλαον Σαλτέλην* ἑδαπάνησεν ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως τῶν πρώτων πινάκων τῆς ἀλληλοδακτικῆς μεθόδου, τῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐνιαχοῦ ἐφαρμοζομένης. Κατὰ δὲ τὴν ἐν Ἑλλάδι δεκαπενταετη διατριβὴν διηύθυνεν ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας παρὰ τῷ ἀγαπῶντι αὐτὸν Μαυροκορδάτῳ τὰ στρατιωτικὰ καὶ οἰκονομικὰ, ἐπὶ Ὅθωνος δὲ συνειργάσθη εἰς τὰ ὑπάτα τῆς πολιτείας ἀξιόμαχα μετὰ τοῦ Δραγοῦμη ὡς καὶ οἱ ἀδελφοὶ του Δημήτριος καὶ Ἰωάννης. Ὁ Δημήτριος Σαλτέλης ἐχρημάτισε καὶ γραμμα-



τεὺς τοῦ ναυάρχου Μιαούλη, μετέσχε δὲ ἀπασῶν τῶν γενικῶν συνελεύσεων καὶ τέλος ἐγένετο καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν.

Ἄλλ' ἤδη ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ διαπνέωσιν αὐραὶ ζωοφόροι τὴν ἐκ τῆς τέφρας ἀναγεννηθεῖσαν πατρίδα, εἰς ἣν κατῆλθε νοσταλγοῦσα ἢ οἰκογένεια, καὶ ἀφοῦ τὸ δεύτερον ἐπήχθη ἢ πατρικὴ φωνεῖ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πρώτης καὶ ἠνοῖξε τὰς πύλας τῆς ἢ προχείρως ἀνοικοδομηθεῖσα Σχολῆ, εἰσήχθη ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς αὐτὴν καὶ ἐφοίτησεν ἐπὶ ὀκταετίαν, καίπερ δ' εἰς ἥκιστα φιλαποδῆμον χώραν ἀνήκων, ἀπεδήμησε κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πάππου ἐνωρίτατα καὶ προσελθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἐφοίτησεν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολῆν, ἐντεῦθεν δὲ μετεκλήθη εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἀποπερατώσας τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς, ἐνεγράφη εἰς τὴν *Φιλοσοφικὴν* τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου σχολῆν, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη *διδάκτωρ* τῇ 8 Ἰουνίου 1867. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν διέπνεεν ἄλλη τις μυροβόλος αὐρα καὶ ἡ πανεπιστημιακὴ φάλαγγ, ἐν ἣ πρωτηγωνίστησε κατὰ τὰς ἀναμνήσεις ἐπιζώντων ὀμηλικῶν ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀρρενωπὸν προσέδιδεν ἦθος εἰς τοὺς ἱεροφάντας τῶν Μουσῶν καὶ στρατιωτικῶς ἐκράτνε τῶν πλείστων τὸ φρόνημα. Τὸ φρόνημα δὲ τοῦτο ἐχαρακτήριζε καὶ ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ τὸν ἤρεμον ἄλλως καθηγητὴν, ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν ὁποῖον μία χορδὴ διεφάνετο πάντοτε ὡς ἡ τὰ μέλιστα ἐντεταμένη. Ἡ στρατιωτικὴ πειθαρχία, ἣν ἐπέβαλλε πρώτιστα εἰς ἑαυτὸν καὶ θυμοσώφως ἐνέπνεεν εἰς τοὺς μαθητὰς, τοὺς ὁποῖους ἐνησμένιζε προσφωνῶν εὐήχως «παλληκάρια», ἦτο ἐρασμιώτατον γνώρισμα τοῦ ἐπιβλητικοῦ διδασκάλου.

Ἄλλ' ἤδη ὤφειλε ν' ἀποδώσῃ καὶ τὰ τροφεῖα εἰς τὰ παιδευτήρια τῆς πατρίου, τὴν Σχολῆν τοῦ *Καίρη* καὶ *Βεριαμῖν* τοῦ *Λεσβίου*, ἣν τόσον ἐξέτιμα καὶ ὁ Κοραΐς, μετὰ τὴν δόκιμον δὲ διεύθυνσιν αὐτῶν, μέχρι τοῦ 1871, ἐπληρώθη ὁ διακαὴς τῆς νεότητος του πόθος, ἢ εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του μετὰ βασίς. Ἐν Μονάχῳ δὲ καὶ μέλιστα ἐν Δειψίᾳ, ἦτοι ἐν ταῖς παρὰ τὸν Ἰσᾶρ Ἀθήναις καὶ ἐν τοῖς μικροῖς Παρισίοις, οἵτινες ἤδη ἐπὶ Γκαίτε ἐμόρφουν τοὺς πολίτας τῶν ἐξαιρετικῶς, εἰλκυσθῆ ἢ βαθεῖα ψυχὴ τοῦ γαληνίου τὸ ἦθος, ἀλλ' ἐνθουσιώδους ἐν δέοντι φοιτητοῦ, ὑπὸ τῆς καλλιτεχνίας, τῆς ὁποίας

τὰ ἀπεικάσματα καὶ αἱ χορδαὶ θεωροῦνται ἐν πάσῃ γωνίᾳ καὶ ἀντηχοῦσιν ἀνά τὰς ἀγυῖας τῶν μακαρίων ἐκείνων ἄστων. Ἐδραχίον καὶ βάσιμον ἔχων ἐκ τοῦ ἀθηναϊκοῦ πανδιδακτηρίου τὸν φιλολογικὸν καταρτισμὸν τοῦ ἐγίνωσκεν ὁ Θεμιστοκλῆς Σαλτέλης τί ἤθελεν ἐν Εὐρώπῃ καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον τὸ ἐπιστέγασμα τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεώς του ὑπῆρξε σύμμετρον καὶ ἀσφαλές καὶ πρὸς εὐρεῖς ἀναπεπταμένον ὀρίζοντας, ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς παιδευτικῶν καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων ἰδέαι καὶ φροντίδες του, εἴτε πρὸς μαθητὰς ἐπιτηδεῖω· εἴτε πρὸς φίλους ἀπροκαλύπτως ἐκφραζόμεναι, ἦσαν φρόνιμοι καὶ προβλεπτικαί, κυρίως δὲ πάσης φρασιολόγου ἀλαζονείας γυμναί — ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἐνθαρρυντικαὶ καὶ μετὰ λόγου αὐστηροῦ αἰσιόδοξοι.

Πάνοπλον οὕτω καὶ ἀρτιώτατα ἐφωτισμένον μετὰ τετραετίαν ἐδεξιώθη ἡ Κωνσταντινούπολις τὸν σοβαρὸν καὶ μετρίοφρονα ἐπιστήμονα, προσληφθέντα ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ τῷ 1876 ὡς βοηθὸν τοῦ ἀειμνήστου Χαριλάου καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους τακτικὸν ἔκτοτε αὐτῆς καθηγητὴν ἐπὶ εἰκοσιοκταετίαν, ἐν τῷ Ζηππεῖῳ ἐπὶ διετίαν, ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ Βασιματζίδου ἐπὶ ὀκταετίαν, ἐν τῷ Ἑλληνογαλλικῷ Λυκείῳ Χατζηχρήστου ἐπὶ ἐξαετίαν καὶ ἄλλην ἔπειτα τριετίαν καὶ ἐν τῇ Παλλάδι ἐπὶ ἑπταετίαν.

Φάλαγγες ὄλαι μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, τὸν ἀληθινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας ἀποτελοῦσαι κόσμον, εὐλογοῦσι κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, τοῦ ὁποῖου ἐξ ἴσου πολυμερῆς ὑπῆρξεν ἡ δρᾶς καὶ ἐν τῷ ἰδρύματι τούτῳ, ἐν ᾧ ἐπὶ τριακονταετίαν περίπου ὄλην διεκρίθη διὰ συντονωτάτης ἐργασίας ὡς στῦλος αὐτοῦ ἰκλόνητος, τοῦθ' ὅπερ καὶ δικαιολογεῖ τὴν ἐξαιρετικὴν ταύτην εἰς μνήμην αὐτοῦ τιμητικὴν τελετήν. Ἀπὸ τοῦ 1875 μέλος τοῦ Συλλόγου τακτικόν, τῷ 1876 διωρίσθη ἔρρορ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ μέλος τῆς Φιλολογικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς, ἀνεन्दότως ἐργασθεὶς παρ' αὐτῆ καὶ ἐπανελημμένως γραμματεύσας καὶ προεδρεύσας. Ἐπὶ ἑπτὰ περιόδους κατὰ σειρὰν ἐφορεύσας τῆς Βιβλιοθήκης, ἐξελέγη τῷ 1878 καὶ μέλος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς εἰσηγητῆς τῆς ὁποίας ἀνέγνω δύο ἐκθέσεις: «Περὶ τῶν ἐν Κων/πόλει καὶ τοῖς περιχώροις σχολείων» καὶ κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλ-

λόγου έορτήν : « Περὶ τῆς καθ' ἅπαν τὸ ὄθωμα-  
 νικὸν Κράτος παιδείσεως. » Κατὰ τὸ αὐτὸ  
 ἔτος ὡς εἰσηγητῆς καὶ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπι-  
 τροπῆς ἀνέγνω : « ἔκθεσιν περὶ τοῦ Ζωγραφείου  
 ἀγῶνος. » Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐξελέγη β' ἀντι-  
 πρόεδρος καὶ ὡς εἰσηγητῆς τῆς Ἐκπαιδευτι-  
 κῆς Ἐπιτροπῆς ἀνέγνω : « Ἐκθεσιν περὶ τοῦ  
 Καραπανείου ἀγῶνος. » Τὸ μεθεπόμενον ἔτος  
 1881—2 μετὰ τῆς β' ἀντιπροεδρίας καὶ  
 ἐφορείας πάλιν τῆς Βιβλιοθήκης ὑπῆρξε μέ-  
 λος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς, γραμματεὺς τῆς  
 Φιλολογικῆς καὶ πρόεδρος τῆς Συντακτικῆς  
 Ἐπιτροπῆς, Τῷ 1886 καὶ τῷ 1887 α' ἀν-  
 τιπρόεδρος, πρόεδρος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπι-  
 τροπῆς καὶ τῆς Συντακτικῆς καὶ μέλος τῆς  
 Φιλολογικῆς. Ὡς εἰσηγητῆς τῆς Ἐκπαιδευ-  
 τικῆς Ἐπιτροπῆς ἀνέγνω τὴν ἐτησίαν τῶν  
 ἐργασιῶν αὐτῆς ἔκθεσιν καὶ τὴν περὶ τοῦ Κα-  
 ραπανείου ἀγῶνος, ἐναρκτήριον δ' ἅμα ἀνά-  
 γνωσμα κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου  
 « Περὶ τῆς Ὁρεστίας τοῦ Αἰσχύλου » καὶ ἄλ-  
 λας μελέτας αὐτοῦ φιλολογικὰς δι' ὄλων τῶν  
 τριῶν ἀπὸ τοῦ 1884—1887 ἐτῶν. Τῷ 1888  
 ἀνέλαβε πάλιν τὴν ἐφορείαν τῆς Βιβλιοθήκης,  
 προήδρευσε διαρκῶς ἐπὶ πενταετίαν τῆς Συν-  
 τακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπὸ τοῦ 1888—92,  
 καθ' ἃ συνετελέσθη ἡ ἐκτύπωσις τῆς Εἰκοσι-  
 πενταετηρίδος καὶ τῶν 5 τόμων τοῦ περιοδι-  
 κοῦ (IH'—KB') ὡς καὶ τοῦ α' καὶ μοναδι-  
 κοῦ τόμου τῶν Ζώντων Μνημείων τοῦ Ζω-  
 γραφείου ἀγῶνος. Τὴν τεραστίαν ταύτην ἐρ-  
 γασίαν μόνος αὐτοῦ ἀνεπανορθώτως βλάβας  
 ἤκουεν ἀπὸν τῶν ἐπαινῶν ἀλλογενοῦς ἐπιστή-  
 μονες, τοῦ ἐριτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου Ἐξοχ.  
 κ. Μόρτμαν, ὅστις, προεδρεύων ὡς Ἀντιπρό-  
 δρος αὐτοῦ, ὠνόμασεν τὴν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους τυ-  
 πογραφικὴν ἐπιστάσιαν, διόρθωσιν καὶ παρα-  
 σκευὴν 300 περίπου τυπογραφικῶν φύλλων  
 παρ' ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου *υπεράνθρωπον*.

Μία μόνη ὄντως λέξις ὑπῆρχε πρὸς ἐπαι-  
 νητικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ γιγαντιαίου ἔργου  
 καὶ πρὸς μόνην ἀμοιβὴν ἠθικὴν τῆς ἐθελου-  
 τούσης πάντοτε ἀντοχῆς τοῦ Σαλτέλη, καὶ ἡ  
 λέξις εὐρέθη—κατὰ περιέργον σύμπτωσιν ὑπὸ  
 ζένου.

Κατὰ τὸ 1889 προήδρευσε πάλιν τῆς Συν-  
 τακτικῆς ἐπιτροπῆς, ἦτο μέλος τῆς Ἐκπαι-  
 δευτικῆς, ὡς εἰσηγητῆς δὲ τῆς Φιλ. Ἐπιτρο-  
 πῆς ἀναγινώσκει τὴν περὶ τοῦ Ζωγραφείου  
 διαγωνίσματος ἔκθεσιν. Τῷ 1890, 91, 92,  
 93 ἔγεινε Γενικὸς τοῦ Συλλόγου Γραμματεὺς.

Πρόεδρος τῆς Φιλολογικῆς καὶ τῆς Συντακτι-  
 κῆς διαρκῶς καὶ μέλος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς,  
 ἀναγινώσκει δὲ τὰς ἐτησίας ἐκθέσεις τῶν Ἐπι-  
 τροπῶν Φιλολογικῆς καὶ Συντακτικῆς καὶ  
 ὡς εἰσηγητῆς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτρο-  
 πῆς τὴν περὶ τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος ἔκθεσιν.  
 Ἐν τῷ μεταξὺ ἔτιμα τὸ βῆμα τοῦτο δι' ἐμ-  
 βροθῶν διαλέξεων, μάλιστα δὲ διὰ τῶν « περὶ  
 Σωκράτους ὡς διδασκάλου » ὠραισιότατων ἐκεί-  
 νων, ὡς καὶ δι' ἐπιστημονικῶν ἀναγνωσμάτων.  
 Ἐπὶ σειρὰν ἄλλων 3—4 ἐτῶν διετέλεσε μέ-  
 λος τῆς Φιλολογικῆς καὶ Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπι-  
 τροπῆς καταλιπὼν τὸ στάδιον πολὺ ἀραιό-  
 τέρας ἔκτοτε ἐργασίας εἰς τοὺς νεωτέρους,  
 ὀφείλοντας νὰ ἐνθυμῶνται ὅτι διὰ τοιούτων  
 ἀγῶνων καὶ ἀθορύβου ἐργασίας προήχθη εἰς  
 κλέος καὶ ἐκληροδοτήθη εἰς ἡμᾶς σεμνὸν τὸ  
 ἐνδιαίτημα τοῦτο τῶν Μουσῶν. Εἰς τὴν σε-  
 μνότητα δὲ αὐτοῦ συνετέλει ὁ οὕτως ἀνευρό-  
 τως ἐν ἀπάσαις σχεδὸν ταῖς ἐπιτροπαῖς διαρκῶς  
 καὶ ἀνευρότως ἐργαζόμενος ἐταῖρος, ὅτε  
 κατὰ τὰς δημοσίας τοῦ Συλλόγου συνεδριά-  
 σεις διὰ τοῦ ἡρέμου αὐτοῦ καὶ μεμετρημέ-  
 νου καὶ πάντοτε ἐσκεμμένου λόγου, ὡς νιφά-  
 δων χιόνος, κατὰ τὴν ὁμηρικὴν παρομοίωσιν,  
 ἐπὶ τοῦ σφίγματος αὐτοῦ στόματος ἐκπορευο-  
 μένου ἀπεδεικνύετο λαλῶν ὡς γνήσιος μαθη-  
 τῆς τοῦ συγγραφέως τῆς ἀδαμαντίνης Λογι-  
 κῆς *Drobisch*, ἀφοῦ μάλιστα ἦτο κεκλημένος  
 νὰ διδάσκη λογικὰ ὄντα πρὸς ἄλλοις καὶ τὴν φι-  
 λосоφικὴν ταύτην μάθησιν. Ἀπὸ τοῦ σχολείου  
 ἐπέστρεφεν εἰς τὸν Σύλλογον καὶ ἀπὸ τοῦ  
 Συλλόγου πάλιν εἰς τὸ σχολεῖον, ἐν ᾧ κυρίως  
 ἐπεζήτηε ὁ Θεμιστοκλῆς τὴν κοινωνικὴν ἀνα-  
 βίωσιν. Τὸ ἀσφαλὲς δὲ μέτρον τῆς πρὸς ἀνύψω-  
 σιν τῆς παιδείας κυριολεκτικῶς ἐθελουτούσης  
 ἐφέσεως του παρέχουσιν οἱ πρὸς σωτηρίαν τοῦ  
 Παρθεναγωγείου τῆς Παλλάδος σισύφειοι ἀγῶ-  
 νές του, ὅτε τὸ ἀνώτερον ἐκείνου τῶν θηλέων παι-  
 δευτήριον ἐγκατελείφθη εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὸ  
 ἔλεος τῶν ἐν αὐτῷ διδασκόντων Καθηγητῶν,  
 αὐτὸς δὲ ὡς Ἄτλας ἀνέλαβε μετὰ τιῶν  
 εὐόρκων συναδέλφων τὴν πρὸς τὰ πρόσω πο-  
 ρεῖαν. Ἀλλὰ τὸ δυσβάστακτον ἔργον παρὰ τὰς  
 ἀνεκδιηγῆτους θυσίας τοῦ μακαρίτου ἀπεδεί-  
 χθη μετὰ πενταετίαν ἀτελεσφόρητον, διότι  
 ὑπετιμήθησαν αἱ συμφυεῖς πρὸς αὐτὸ οἰκονο-  
 μικαὶ δυσχέρειαι, δὲν ἦσαν δὲ οὐδὲ καὶ τότε  
 ὄριμοι παρ' ἡμῖν αἱ στοιχειώδεις τῆς αἰείποτε  
 ἑτεροβροῦς κοινοπραγίας ἀρχαί. Συντετριμ-  
 μένος ὁ Σαλτέλης, ἀφοῦ ἀπέβαλε καὶ τὴν  
 τελευταίαν οἰκονομικὴν ἱκμάδα, εἰς μόνην τὴν

πραμυθίαν οίκειων καὶ φίλων εὔρε μικρὰν ἀνακούφισιν, ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν ἀμυδρὰν περὶ ὑστεροφημίας ἐλπίδα. Καὶ εἰς τὸν Σύλλογον ἔκτοτε ἀραιότερον προσήρχετο· ὅτε δὲ ὁμᾶς μαθητῶν αὐτοῦ, τὴν ὅλην Φιλολογικὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελούντων, ἀνέθηκε παμψηφεί εἰς αὐτὸν τὴν ἔκδοσιν τοῦ Πινδάρου διὰ τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην, ὃ ἐπὶ εἰκοσιπενταετιᾶν ὅλην διδάξας καὶ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας μελετῶν τὸν μέγιστον Λυρικὸν ποιητὴν ἀπεποιήθη σιωπηλῶς τὴν τιμητικὴν πρόσκλησιν, ἄλλα φρονῶν ἐκεῖνος περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὑπὲρ ἧς ὀλοψύχως εἰργάσθη, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς καὶ πιστοῦται ἐμμαρτύρως διὰ τῆς εἰς αὐτὸν τιμητικωτάτης ἀφιερώσεως τοῦ Ἡσιόδου τοῦ Ζίτζελ, κηρύσσοντος τὴν χρηστότητα καὶ τὴν σοφίαν τοῦ ἀειμνήστου Σαλτέλη, τοῦ πολλαχῶς συντελέσαντος εἰς τὴν εὐπρόσωπον ἐμφάνισιν τοῦ ἔργου ἐκείνου.

Ἄλλ' ἡ βιοτικὴ σταδιοδρομία τοῦ μνημονομένου περιλαμβάνεται, ὡς εἰκός, ἐν τῇ διδασκαλικῇ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ. Ἄνεδειχθη ἐν τῷ διδακτικῷ αὐτοῦ ἔργῳ ὁ Σαλτέλης κατ' ἐξοχὴν μορφωτικὸς τῆς καθ' ἡμᾶς παιδείσεως παράγωγος, διότι ἐπίστευεν ἀρχοδάντως εἰς τὴν αὐτενεργεῖαν τοῦ παιδός, πρὸς ἣν ἐκείνος πάντοτε ἐμέτρει τὴν διδασκαλικὴν ἔλιαν καὶ τὴν μαθητικὴν προκοπὴν. Δὲν ἤθελε τοὺς μαθητὰς του παθητικῶς νευροσπαστα, πτήσσοντας εἰς τὴν ἐπιβολὴν ἀτέρμονος φρασεολογίας καὶ καταπίνοντες ἐν πίστει ἀπολύτῳ τὰ ἀπὸ τοῦ διδασκαλικοῦ στόματος ἀξιοματικῶς ἐκπορευόμενα. Δὲν ἐδίδασκεν ἀφθόνως διὰ φθόνον ἵνα μηδὲν οἱ μαθηταὶ του μάθωσι, διότι ἐφρόνει ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ζήσῃ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ μαθητοῦ, εἶναι τὸ ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐσκεμμένον, ἐξευρημένον καὶ ὁπωσδήποτε διατυπούμενον γρηπτός ἢ προφορικῶς, τὸ δὲ ὀδηγητικὸν καὶ μόνον ὀδηγητικὸν τοῦ διδασκάλου ἔργον ἔγκειται εἰς τὸν βαθμιαῖον προβιβασμὸν τῆς οὔτω καὶ μόνον ἀποκτωμένης τοῦ μαθητοῦ αὐτενεργείας. Διότι οὔτω καὶ μόνον ἡ παιδικὴ ἐν τῷ σχολείῳ διανόσις, μεθοδικῶς μεστουμένη, θὰ ρυθμισθῇ βραδύτερον καὶ τὴν βούλησιν τοῦ συνειθίσκοντος εἰς ἐνεργητικὴν διάσκεψιν ἀνδρὸς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν παθητικῶς διατεθέντα δι' ὅλου τοῦ μαθητικοῦ βίου του ἀπομνημονευτήν, ὅστις δειλὸς αἰετοπερὶ αὐτοσχεδιαστῆς οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ θὰ συντελέσῃ ἄριστον ὡς ἴδιον, ἐξῶθεν πάν-

τοτε καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ἀναμμένων ὄθησιν, παρακείμεσιν, ὑπογραμμῶν.

Ἀποβλέπει δὲ ἡ αὐτενεργεῖα αὕτη οὐ μόνον εἰς τὰ μαθήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦ ἥθους τὴν αὐτόβουλον μόρφωσιν, τὸν συνειδητὸν ἀνθρωπισμὸν. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σαλτέλη ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην ὑπῆρξεν ὄντως ἠθοπλαστικὴ, διὰ πολλῶν δὲ συγχρόνως θὰ ὠμολογεῖτο κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην στομάτων τί ἔκκτος ἡμῶν ἐλάβομεν ἀνδρικόν, ἀγαθόν, ἀληθὲς παρὰ τοῦ ἐναρέτου διδασκάλου καὶ θυμοσόφου Μέντορος. Ἡ παιδονομικὴ τοῦ Σαλτέλη ἐν τῷ σχολείῳ ἦτο ἐντελῶς πρωτότυπος καὶ ἀποτελεσματικὴ, διότι γινώσκων κατὰ βάθος τὴν παιδικὴν καὶ νεανικὴν ψυχὴν, ἐδέσμευε τὰς ὁρμὰς καὶ κατηύναζεν ὡς διὰ μαγείας τὰς παραφορὰς ἐφήβων μαθητῶν, ὅσχις δι' ἓνα ἢ ἄλλον λόγον ἐταράσσεται ποτε ἢ μεταξὺ αὐτῶν τούτων ἢ καὶ ἢ πρὸς τὴν σχολικὴν πειθορχίαν ἀρμονία. ἐπετύγχανε δὲ τοῦτο ἀσφαλῶς διὰ τῆς χαιμῆτου ἐκείνης εἰρωνείας, τῆς εὐγενούς, τῆς ὄντως σωκρατικῆς, δι' ἧς ἀφώπλιζε καὶ τοὺς σκληροτραχηλοτάτους, ἐμβάλλων καὶ αὐτοὺς εἰς γέλωτα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς Σαλτέλης εἶχεν ὁμολογουμένως τόσον δυνατὸν χαρακτῆρα, ὥστε ἡ προσωπικότης αὐτοῦ καθ' ἑαυτὴν δὲν συνετέλει ὀλίγον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ρύθμισιν τῆς μεθόδου του, τὴν ὁποῖαν μεθῆρμοζε μὲν εὐόρκως πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς ἀρχὰς τῆς παιδαγωγικῆς, ἄφρονος ὅμως καὶ νὰ διαμορφωθῇ οἰονεὶ ἀκουσίως πρὸς τὰ ἐντάλματα τῆς ἰσχυροτάτης βουλήσεώς του. Ἀκουσίαν θὰ ἐλεγέ τις τῷ ὄντι τὴν ὑπολαθάνουσαν πάντοτε εἰς τὰ διδάγματα τοῦ Σαλτέλη προσήλωσιν τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, ὃ τρόπος δὲ τῆς ἐκλογῆς καὶ προσφορᾶς τῆς διδασκαλίας ὕλης, μάλιστα δὲ τῆς εἰσφορήσεως αὐτῆς εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν τοῦ μαθητοῦ ἀνεπαισθήτως ἐξήγειρε τὴν πνευματικὴν δραστηριότητα τῶν ὀμιλητῶν καὶ ἐξηυγέειζε τὸ φρόνημά των. Διὰ τοῦτο ἡ παράδοσις του ἦτο πειθαρχικῆς γαλήνης τὸ θέατρον, τὸ θέατρον προσοχῆς ἀδιάστου, τὴν ὁποῖαν ὅταν ἔβλεπέ ποτε ἐκεῖνος διὰ τῶν μεγάλων ὀφθαλμῶν του παρατρεπομένην ὑπὸ νεανικῆς γαλαρότητος, συγκατέβηκεν εἰρων καὶ ἠπιος πρὸς τὸν ἀεροβατοῦντα ὀμιλητὴν καὶ προκαλῶν τῶν ἄλλων ἢ καὶ αὐτοῦ τούτου πολλαχίς τὸν γέλωτα ἐπανάφερον εἰς τὴν εὐθείαν, τὴν σειρὰν δηλαδὴ τοῦ μαθήματος. Καὶ ἐν τούτῳ ἐκανονίζετο ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου πρὸς τὴν μέ-

θοδον αὐτοῦ, τὴν ἀρμονικὴν δ' ἐκατέρας ἀνάπτουξιν καὶ ἐκδήλωσιν διδάσκαλος μόνον δύναται νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ.

Ἡ ἐγκωμιαζομένη ἐπιστημονικὴ μέθοδος χρειάζεται νουν, ἐμμέλειαν ἡθους, ἀγωγὴν ἐπιμελῆ, φιλοκαλίαν ἔμφυτον καὶ διαρκῶς προαγομένην κατὰ τὸν βίον τὸν πνευματικόν καὶ τὸν βίον τὸν ἐξωτερικόν, χρειάζεται πρὸ παντός ἄλλου θέλησιν καὶ χαρακτῆρα, ἀπαιτεῖ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἄνθρωπον ἀκέραιον καὶ διὰ τοῦτο ἐπομένως ἢ ἐπιτυχῆς αὐτῆς ἐφαρμογῆς ρυθμίζεται ἀπαρεγκλίτως πρὸς τὸ μέτρον τῶν καταλεθθέντων προσόντων, ὧν ἕκαστος ἡμῶν τῶν διδασκάλων εἶναι ἢ δὲν εἶναι φορεὺς ἐνεργός καὶ φανερός. Τελειοτάτην καὶ διὰ τοῦτο εὐκολον μηχανὴν δυνάμεθα νὰ χειρισθῶμεν καὶ ἄνευ ἀτμήρους συσκευῆς ἐπὶ τινὰ χρόνον. προσομοιοῦντες δὲ τὸ τοιοῦτον μηχανήμα πρὸς τὴν τελείαν μέθοδον, ποία, ἐρωτῶμεν, ἄλλη δύναμις ἢ τὸ πῦρ καὶ μόνον δύναται νὰ διακωνίσῃ τὴν συνεχῆ ἐνέργειαν, τὸ πῦρ τοῦ ἀτμολέβητος, τὸ πῦρ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς; Ἡ μέθοδος ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀναπόσπαστα πράγματα, καὶ ὁ συνδυασμὸς οὗτος ὁ σύμμετρος ἀπετέλεσε καθ' ἡμᾶς τὴν διδασκαλικὴν τοῦ Σαλτέλη προσωπικότητα.

Οὐχὶ διὰ τῆς γνώσεως, πραγματικῆς ἢ φαινομενικῆς, ἥτις κατὰ τὸν Ἀπόστολον φυσιοῖ, ἀλλὰ διὰ τοῦ χαρακτῆρος μᾶλλον ἐπιδραῖ ὁ διδάσκαλος ἐπὶ τοὺς μαθητάς, διότι ὁ καλὸς χαρακτῆρ, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος χαρακτῆρ διαμένει μόνιμος καὶ εὐσταθής, καὶ ὡς τοιοῦτος μόνος κατορθοῖ νὰ προσοικειωθῇ πᾶσαν νεωτέραν ἐπιστημονικὴν ἢ γενικωτέραν ἀθησιν, ἐπιτηδεῖας καὶ μεθοδικῶς ἐφαρμοσίμον, χωρὶς ὅμως νὰ φαίνεται διάφορος αἴφνης εἰς τὰ ὅμματα τοῦ πάντοτε παρατηρητικοῦ μαθητοῦ, τὸν ὁποῖον δὲν διαφεύγει ποτὲ ἢ διδασκαλικὴ ἀστασία. Τὰ νέα συστήματα καρποφοροῦσιν ἐν τῇ διαοίᾳ ἀνθρώπου παλαιοῦ, συγκεροτημένου δηλ. ἀνθρώπου καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιδιώκωμεν αὐτὰ λησμονοῦντες ἢ διαψεύδοντες ὅ,τι ἐλέγομεν ἄλλοτε, οὐδὲ ὠρελούμεθα θετικῶς παραγνωρίζοντες τὰς ἡμετέρας κοινωνικὰς ἀνάγκας, ἐμμαρτύρως ἀποδεδειγμένας.

Καὶ μόνῃ ἡ σπανιωτάτῃ μέστωσις τοῦ νοῦ καὶ ἡ βαθύτης τῆς καρδίας τοῦ ἀειμνήστου Σαλτέλη εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἐμπεδώσωσι τὰς παιδαγωγικὰς ταύτας ἀληθείας.

Ὅταν λέγωμεν ὅτι ἡ διδασκαλία εἶναι μέθοδος καὶ πάντοτε μέθοδος, εἶναι ὡσάν νὰ

λέγωμεν ὅτι ὁ διδάσκαλος εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ πάντοτε ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Diesterweg, ὁ δραστηριώτατος ὁμολογουμένως τῆς Γερμανίας διδάσκαλος, κατήντησε κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου του νὰ λέγῃ καὶ νὰ διδάσκῃ συντομώτατα περὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι ὁ κρίων καλῶς, ὁ ἔχων δηλ. ὀρθὴν κρίσιν ἄνθρωπος, καὶ πράττει ὀρθῶς, ὅταν δὲ τύχῃ διδάσκαλος, καὶ διδάσκει ὀρθῶς. Ἄλλ' ἡ ὀρθότης τῆς κρίσεως δὲν ἐμφαίνεται μόνον κατὰ τοὺς συλλογισμοὺς περὶ δεδομένου ζητήματος εἴτε κατὰ ταύτην ἢ ἐκείνην τοῦ βίου τὴν περίστασιν, ἢ ὀρθοφροσύνην καὶ τοῦ πνεύματος ἢ ἐμβρίθεια καὶ τοῦ ἡθους ἢ ἀριότητος ἀποτελοῦσι τὸν ὅλον καὶ σχεδὸν τὸν ἀναλλοίωτον τοῦ κοινωνικοῦ μάλιστα ἀνθρώπου χαρακτῆρα. Οἱ γνωρίσαντες τὴν ἀδυσώπητον τοῦ ἀειμνήστου Σαλτέλη κριτικὴν δεινότητα, οὐχὶ ὡς συνάδελφοι περιεθλόητες τυχαίως—διότι τὰ ἡμέτερα πράγματα εἶναι τόσον μικρά, ὥστε δυσκολευόμεθα πάντες σχεδόν, μικροὶ καὶ μεγάλοι, νέοι, μεσήλικες καὶ γέροντες, νὰ τὰ χωρίσωμεν εὐκρινῶς τῶν προσώπων καὶ ταῦτα πάλιν τῶν ιδεῶν, αἵτινες καὶ μόναι, ἔπρεπε νὰ πρωτοστατῶσι καὶ νὰ περιέπωνται—εἰς παροδικὴν πρὸς αὐτὸν ἀντίθεσιν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωποι κοινωνικοὶ συνανααστραρέντες ἢ συσχεφθέντες ἢ ὡς παλαιοὶ μαθηταὶ ἀπολαύσαντες τῆς σοβαρᾶς καὶ στοργικῆς αὐτοῦ πρὸς πάντας διαθέσεως ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας του, ἥτις ἀπετέλεσεν ἀληθῆς ἐγκαλλώπισμα μετ' εὐγνώμονος μνήμης ὅτι πολλαχόθεν ἦντλει ὁ ἐνάρετος αὐτὸς καὶ πατῆρ καὶ φίλος καὶ διδάσκαλος τὰ ἄφθονα στοιχεῖα τοῦ πολυμεροῦς αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος, δι' οὗ ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς μαθητάς καὶ διεμόρφου τὸ ἦθος των καὶ ἐφώτιζε τὴν διάνοιάν των, ἐκράτυνε δὲ τὸ φρόνημά των· διότι ἡ μέθοδος, ἣν ἐφήρμοζεν ὡς διδάσκαλος, δὲν ἦτο διάφορος τῆς τέχνης τοῦ βίου, ἣν μετήρχετο ὡς ἄνθρωπος.

Ζῶμεν ἐν περιόδῳ μεταβατικῇ ὑπὸ πᾶσαν μὲν κοινωνικὴν, μάλιστα δὲ παιδευτικὴν ἐποψιν, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ἄλλως εἰμὴ μόνον βαθμηδὸν καὶ βραδύτατα νὰ κατισχύῃ εἰς τὰ σχολικὰ ἡμῶν πράγματα οἰαδήποτε ὀρθὴ ἀρχή. Αἱ κοινωνικαὶ περιστάσεις ἐπιβάλλουσιν ἔτι τὴν ἀνοχὴν πλείστων προλήψεων, τὰς ὁποίας λόγοι ἱστορικοὶ καὶ λόγοι μακρᾶς χρήσεως καὶ καταχρήσεως καθιέρωσαν, καὶ ἐνῶ πάντες σχεδὸν διαγιγνώσκουεν πλέον τὰ πλείστα τῶν κακῶς κειμένων, οὐδ' ὀλίγοι

τολμῶσι νὰ εἴπωσι μεγαλοφῶνως φανερὰς ἑλλείψεις, ὧν ἡ ἀπότομος πλήρωσις θὰ συμπαρέσυρεν ἴσως καὶ πολλὰ τῶν καλῶς κειμένων, ἀλλ' ἡ φρόνιμος ἐξαγγελία θὰ παρεσκεύαζε κατὰ μικρὸν τὴν σωτηρίαν ἐπαύορθωσιν.

Οὕτω π. χ. ἐλυμαίνετο μέχρι χθές καὶ τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν ὁ ὀλέθριος τῶν δημοσίων ἐξετάσεων θεσμός, ὅστις παρελκύει καὶ νῦν τὴν δι' ὅλου τοῦ ἔτους διδακτικὴν μέθοδον πρὸς ἓνα κυρίως ὠρισμένον σκοπόν, τὴν ἐνώπιον τοῦ λογίου τάχα κόσμου μαθητικὴν ἀλλὰ μᾶλλον διδασκαλικὴν ἐπίδειξιν, ἐπιτυγχανομένην ἀναγκαιῶς διὰ μνημονευτικοῦ φόρτου, ἄνευ τοῦ ὁποίου πενιχρὰ καὶ πτωχάλεια θὰ ἐφαίνετο πᾶσα συστηματικὴ καὶ ἔλλογος τοῦ ἐξεταζομένου παρασκευή. Οὐδὲν ἄπορον ἄρα ὅτι καὶ τὴν ἀρίστην ἀρίστου διδασκάλου μέθοδον βλέπομεν σὺν τῷ χρόνῳ ἀλλοιοιουμένην καὶ παρατρεπομένην, διότι κανεῖς βέβαια δὲν ἀνέχεται ἐπὶ τέλους νὰ διαβληθῇ ὡς ἀπλοῦς, ἀπέριπτος καὶ μόνον λογικὸς ἐν τῷ διδασκαλικῷ αὐτοῦ ἔργῳ, τὸ ὁποῖον θέλομέν τινες πολυτελεῖς, τόσον τεχνητῶς πολυτελεῖς, ὅσον διὰ νὰ φαινώμεθα ἐνίοτε ὅτι δὲν ἠξέυρομεν σφῶς τί θέλομεν.

Παρὰ πάντα ὁμῶς ταῦτα τὰ ἔτη παρέρχονται καὶ οἱ αἰῶνες, πολλαχῶς μεταβάλλοντες ἡμᾶς καὶ μεθ' ἡμῶν ἐκλειπόντων νεωτέρας πάντοτε γενεάς καὶ μετ' αὐτῶν τὰ ἔθνη, ἀλλ' οὐδεμιᾶς ἴσως φυλῆς τὴν πνευματικὴν σφραγίδα ἐνεκόλαψεν ἡ σχολικὴ παιδείους ἐπισημοτέραν καὶ μᾶλλον ἀπαραγνώριστον, κατὰ τὰς τελευταίας μάλιστα ἑκατονταετηρίδας, ὅσον τοῦ πολυπαθεστάτου ἡμῶν Γένους. Οἱ προηγμένοι ἐν τῷ πολιτισμῷ λαοί, οἱ συνεχῆ κοινωνικὸν βίον ζήσαντες, ἔχουσι, ὡς εἰκός, νὰ ἐπιδειξῶσι καὶ σύγχρονον φιλολογίαν καὶ ἐπιστήμην καὶ τέχνην καὶ ἄλλα ποικίλα ἐφόδια τῆς ἀναπτύξεως τῶν νεωτέρων χρόνων, βαρυτάτην δ' ἔχοντες ἡμεῖς

κληρονομίαν καὶ τὸ μακάριον τῆς ψυχῆς φῶς ἐκ τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἀρχαιότητος φροντίζοντες ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ μεταλαμπαδεύσωμεν, ἀπὸ ἡμιολίου περίπου αἰῶνος εἰς τὸ σχολεῖον ἠθελήσαμεν νὰ καταφύγωμεν καὶ παρ' αὐτοῦ ἔκτοτε ἀπεκδεγόμεθα τὴν ἡμετέραν προκοπὴν, διότι ὁ ἐξῶ τοῦ σχολείου κόσμος μετὰ τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ οἴκου οὐ μόνον δὲν συναντιλαμβάνονται ἐπαρκῶς τὸ προοδευτικὸν ἐκείνου ἔργον, ἀλλὰ καὶ ὑστεροῦσιν ἔτι εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν στοιχειωδῶν πρὸς τὸν ἀνθρωπισμὸν καθηκόντων. Τὸ σχολεῖον, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο καὶ περιεπτύχθη σφιγκτὰ ἡ μήτηρ Ἐκκλησία πανταχοῦ, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ σχολείου, ἦτοι ὁ διδάσκαλος, δι' οὗ τολυπεύεσσι ἀθροῦτως ἡ τοῦ ὅλου Γένους μόρφωσις, ὑπῆρξαν οἱ κυριώτατοι παράγοντες τῆς κοινωνικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως, τιμῶντες δὲ σήμερον πανδήμως ἐνάρετον ἐργάτην τῆς παιδείσεως, εἰμὴ τι ἄλλο, ἀποδεικνύομεν τοῦλάχιστον τοῦτο τὸ ἐκ τοῦ σχολείου προκύψαν ἀνεκτίμητον κέρδος, ὅτι τὸ καταφύγιον ἡμῶν δεινοπαθούντων ἐδίδχξεν ἡμᾶς τὴν μεγίστην τῶν ἐθνικῶν ἀρετῶν, τὴν χάριν, ἦτοι τὴν πρὸς τοὺς ἠθικῶς εὐεργέτας εὐγνωμοσύνην, οὗς δὲν περιέπομεν ἴσως ἐνίοτε ζῶντας διὰ στοργῆς καὶ τῆς ὅλης ὀφειλομένης τιμῆς, τιμῶμεν ὁμῶς ἀναδρομικῶς ἐν τῷ παρελθόντι ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας.

Καὶ ἡ καρδία, καὶ ἡ ψυχὴ ἐκείνου οὐδ' ἐφαντάσθη καθ' ὕπνουσαν ἐν τῇ ἀρχαίῃ μετριοφροσύνῃ τὴν τοιαύτην εὐλογίαν τῶν ἑλληνοπρεπῶν διχθέσεών της, καὶ ἡ ἡχώ τῶν ἀτέχνων τούτων καὶ πενθίμων λόγῳ θὰ φθάσῃ ἐντεῦθεν ἀμείωτος μέχρι τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους Σαλτέλη εἰς τὴν αἰολίδα ἀκτὴν, ὅπου ἐν συσίῳ δρυμῷ πευκῶν ἀναπαύεται μετὰ τῶν πτετέρων, καὶ ἐν ἀγαλλιάσει πατρικῆ ἄμα καὶ ἀδελφικῇ θὰ εὐχαριστήσῃ ἡμᾶς μνημονευντας φιλίως καὶ εὐγνωμόνως τὸ ὄνομά του.

# ΣΥΜΒΟΛΑΙ

## ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΝ, ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΝ

### ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΚΥΖΙΚΟΥ

ὑπό  
**ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΑΚΡΗ**  
ΙΑΤΡΟΥ

(Ἀνάγνωσμα ἀνακοινωθὲν ἐν τριῶν τοῦ Συλλόγου τακτικαῖς συνεδριάσει κατὰ τὸ ἔτος 1901).

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1884 ἐν συνεδρίῳ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐποίησα τὴν πρώτην μου ἀνακοίνωσιν περὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως **Κυζίκου**. Ἐκτοτε συμπληρώσας τὰς περὶ τούτων μελέτας μου εἰς εὐρύτερον κύκλον, καὶ ἐπισκεφθεὶς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τὰ ἐκεῖ ὑπάρχοντα οἰκοδομήματα ἐπανερχομαι ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ θέλετε μοι ἐπιτρέψει νὰ πραγματευθῶ τὰ περὶ τοπογραφίας καὶ τὰ περὶ τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν τῆς πόλεως ποτὲ διαλαμψάσης καὶ ἐπὶ ἀνδρείᾳ καὶ πλούτῳ δοξασθείσης πόλεως Κυζίκου, ἐλπίζων, ὅτι μετ' ἐμὲ ἐλεύσονται ἄλλοι, οἵτινες, ἔμπειροι ὄντες περὶ τὰ ἀρχαιολογικά, θέλουσι διορθώσει τὰ ἐσφαλμένα, καὶ συμπληρώσει τὰ ὑπάρχοντα χάσματα.

Ἡ πόλις Κυζίκος ἔκειτο κατὰ Στράβωνα ἀπέναντι τῆς παραλίας τῆς Μυσίας, καὶ ἡνοῦτο μετ' αὐτῆς διὰ δύο γεφυρῶν (Στράβ. IB). «Ἐχει δὲ ἡ Κυζίκος ὁμώνυμον πόλιν πρὸς αὐταῖς ταῖς γεφύραις, καὶ λιμένας δύο κλειστούς, καὶ νεοσοίκους πλείους τῶν διακοσίων. Τῆς δὲ πόλεως τῆς μὲν ἐστὶν ἐν ἰσοπέδῳ τὸ δὲ πρὸς ὄρει», περαιτέρω ὁ αὐτὸς «Ἔστι δὲ ἐνάμιλλος ταῖς πρώταις τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἡ πόλις καὶ εὐνομία πρὸς τε εἰρήνην καὶ πόλεμον. — Τρεῖς δὲ ἐκ σκοροῦς κέκτηται, τὸν μὲν ὀπλων, τὸν δὲ ὀργάνων, τὸν δὲ σίτων». Περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς ἐμπορίας τῆς πόλεως Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ λέγει· «Τὸν θεόμενον τὴν θέσιν καὶ τὴν ὅλην φύσιν τῆς πόλεως ἔδει καταμαθεῖν, ὅτι ἡ προσωνομία εὐδαίμων, ἦν ὁ Θεὸς ἔδωκεν αὐτῇ, ἔργῳ ἀπεδείχθη. Τόσον πρόσφορα ἦσαν αὐτῇ γῆ τε καὶ θάλασσα. Ἐμπροσθεν γὰρ τῆς Ἀσίας κειμένα, ἀπὸ νῆσον ἀρχὴν λαμβάνουσα, καὶ εἰς ἡπειρον καταλήγουσα,

καὶ ἀπ' ἐνὸς μὲν πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον παρατεινομένη ἀπ' ἑτέρου δὲ πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου, συνδεῖ δύο θαλάσσας, ἣ πολὺ μᾶλλον πάσας ἅς οἱ ἄνθρωποι διαπλέουσι. Καὶ γὰρ παραπλέουσι, καὶ εἰσπλέουσι ἀδιαλείπτως παντοδαποὶ ναυτικῶν ἄνδρες, ναυκληρούμενοι ἐν τῷ πελάγει παρ' εὐνοϊκὸν ἄνεμον διὰ τῶν νησιδίων τῆς πόλεως, καὶ ἄλλοι πλέουσι καὶ ἐκπλέουσι. Δεῖ ἄρα τὴν Κυζίκον σὺν ἔτι μείζονι δικαίῳ ὡς Κόρινθον εὐδαίμονα ὀνομάζειν. Ἐν μέσῳ γὰρ θαλάσσης εἰς τὴν ἔξω πλέοντα, καὶ ἄλλους ἀπὸ τῆς ἔξω εἰς τὴν Μεσόγειον, ὥσπερ μέσον τοῦ ὄλου τόπου τοῦ μεταξὺ Γαδείρων καὶ Φάσιδος ποταμοῦ» (Τόμος 1 σελίς 389—390 ἔκδ. Δίνδορφ). Ὁ Φιλῶρος ἐν τῷ III βιβλ. § 5 λέγει· «Τὴν Κυζίκον λαμπρύνει πόλις ἐπιφανής, ἐπὶ τῇ ἀκροπόλει, τοῖς τείχεσι, τῷ λιμένι, τοῖς μαρμαρίνοις πύργοις ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἀσιατικῆς χώρας.

Καὶ πρῶτον μὲν τὸν λόγον περὶ τῶν τειχῶν ποιήσομαι, τίνες προσβολὰς ὑπέστησαν, καὶ μέχρι τίνος ἐποχῆς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως ἀκέραια διεσώθησαν ταῦτα, εἶτα δὲ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῆς πόλεως οἰκοδομημάτων.

#### *A' Τὰ τεῖχη τῆς πόλεως.*

Τὴν πρώτην μνησίαν περὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἔχομεν παρὰ τοῦ Θουκυδίδου, ὅστις ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης κατατροπώσας τὸν Μίνδαρον ἐν ναυμαχίᾳ, λαβούσῃ χώραν ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Κυζίκου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἀτείχιστον ἔτι οὖσαν καὶ εἰσέπραξε χρήματα. Τοῦτο συνέβη τὸ 390 π. Χ. Τὰ τεῖχη ἄρα τῆς πόλεως ἐκτίσθησαν μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὡς τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κατα-

σκευής αὐτῶν. Τὸ 364 ἦτοι 26 ἔτη μετὰ ταῦτα εὐρίσκομεν τὴν Κυζικὸν περιτειχι- σμένην, ἐκβαλοῦσαν τὴν περσικὴν φρουρὰν, καὶ ἀνθισταμένην ἐναντίον τῶν προσβολῶν τοῦ σατραπῆ τοῦ Δασκυλείου ἀποπειρωμέ- νου νὰ ἀνακτήσῃ αὐτήν. «Ἄμα δὲ τούτοις πραττομένοις, Τιμόθεος ὁ Ἀθηναίων στρατη- γός, ἔχων δύναμιν πεζικὴν τε καὶ ναυτικὴν, Τορώνην μὲν καὶ Ποτιδαιαν πολιορκήσας εἶλε, Κυζικηνοὺς δὲ πολιορκουμένοις ἐβοήθη- σε» (Διόδωρος XV—2 § 80. «Τὴν Κυζικὸν πολιορκουμένην ἐβοήθησε» (Κορνηλ. Νέπως. Βίος Τιμοθέου).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται ὅτι τὰ τείχη τῆς Κυζίκου ἐκτίσθησαν ἀμέσως μετὰ τὸν Πελο- ποννησιακὸν πόλεμον ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀ- λεξάνδρου ἦτοι τὸ 334 π. Χ. ἡ περιτειχι- σθεῖσα πόλις ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀπώθησῃ τὴν προσβολὴν τοῦ Μένωνος. «Ἄμα ἀγγελθεί- σης τῆς κατὰ τῆς Ἀσίας προπαρασκευῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, Μένων ὁ Ρόδιος ὁ τοῦ βασιλέως στρατηγός ἐσπούδαζε νὰ ἐπι- βῆ εἰς Κυζικὸν καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι μετ' ὀλίγων δυνάμεων κατερχόμενος ἀπὸ τῆς Ἰδης ἡδύ- νατο νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν αἰφνιδίως δι' ἀπάτης. Παρ' ὀλίγον εἰσέβαλεν εἰς τὰς πύλας, εἰ μὴ οἱ Κυζικιοὶ κατενόουν τὴν ἀπάτην ἐγ- καίρως, καὶ ὁ Μένων ἤρκεσθη εἰς τὴν ἐκπόρ- θησιν τῶν Κυζικηνῶν κτήσεων, αἵτινες εἰσέτι δὲν ἐξετείνοντο μέχρι Ζελείας» (Διόδωρος XVII 2).

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολέμων μεταξὺ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὸ 322 π. Χ. ἡ Κυζικὸς χάρις εἰς τὰ τείχη αὐτῆς ἡδυνήθη νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἐλευθερίαν της. «Ἀρριδαῖος ὁ στρατηγός τοῦ Μεγάλου Ἀλε- ξάνδρου, εἰς ὃν ἔλαχεν ἡ ἐν Ἑλλησπόντῳ Φρυγία, ἵνα ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν προσβολῶν τοῦ Ἀντιγόνου, ἀπεφάσισε νὰ προ- παρασκευάσῃ τὰ ὄχυρά φρούρια τῆς ἑαυτοῦ σατραπείας πρὸς ἄμυναν, καὶ πρὸ πάντων νὰ γίνῃ κύριος τῆς πόλεως Κυζίκου, τῆς μεγί- στης καὶ ἕνεκα τῆς θέσεως ἀξιολογωτάτης» (Διοδ. βιβλ. XVIII 3). «Μετὰ μυριάων μι- σθωτῶν πεζῶν, πεντακοσίων Περσῶν σφενδο- νητῶν, ὀκτακοσίων ἵππέων καὶ πολλῶν πο- λιορκητικῶν παρασκευῶν, ἔρθασε τόσον αἰφνι- δίως πρὸ τῆς Κυζίκου, ὥστε οἱ πολῖται, διε- σκορπισμένοι ὄντες ἐν τοῖς ἀγροῖς, δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἄλλ' ὁμως

οἱ Κυζικηνοὶ δὲν ἀπηλπίσθησαν, ἀλλὰ δι' ἐπανειλημμένων πρεσβειῶν, αἵτινες ἐφαίνοντο ὅτι περὶ πάντων ἠθέλον πραγματευθῆ, ἀνέβα- λον τὰς συνθήκας μέχρις οὐ παρεσκευάσθησαν τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἄμυναν. Οὕτως ἡ ὠφελι- μωτάτη αὕτη περίστασις ἀπέβη εἰς τὸν Ἀρ- ριδαῖον ἀνωφελής. Οἱ δὲ Κυζικηνοὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου θέσις, καὶ ἡ κυριαρχία τῆς Προποντιδος τὴν ἄμυναν διη- κόλυον, μετεκόμισαν οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ Βυ- ζαντίου ἐπικουρίας καὶ πολεμεφόδια εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ μουσικῇ παραλίᾳ πολίτας προσπλέοντας ἀνελάμβανον, ὥστε ὁ Ἀρριδαῖος οὕτω πως ἀπατηθεὶς ἠναγκάσθη μεγάλα ζημιωθείς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πο- λιορκίαν. Ὁ τότε ἐν Κελαιναῖς διαχόμενος Ἀντίγονος ἤκουσε τὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀρ- ριδαίου, καὶ ὤρμησε μετὰ 23 χιλιάδων ἀνδρῶν εἰς βοήθειαν, ἵνα εἰς τὸ μέλλον τὴν πόλιν κυ- ριεύσῃ. Ἀλλὰ καὶ οὗτος τοῦ σκοποῦ ἀπέτυχε, εὐρῶν τὴν πολιορκίαν ἤδη διαλελυμένην, καὶ μετὰ τοῦτο τὸ γεγονός ἐπηκολούθησεν ἡ ἀρχὴ τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν δύο στρατηγῶν, τῆς Κυζίκου μηδετέρῳ προστιθεμένης.

Ἡ Κυζικὸς χάρις εἰς τὰ τείχη καὶ εἰς τὴν δύναμιν αὐτῆς ἡδυνήθη νὰ καλλιεργήσῃ φιλι- κὰς σχέσεις πρὸς ἐγγυτάτους γείτονας τοὺς ἔπειτα τόσον ἰσχυροὺς βασιλεῖς τῆς Περγά- μου, καὶ διετήρησε συμμαχίαν δι' ἐνεργοῦ βοηθείας κατ' ἐξοχὴν μάλιστα ἐν τῷ κατὰ τοῦ Φαρνάκου πολέμῳ τοῦ Εὐμένους, ὅστις τῷ 179 π. Χ. ἀπέβη τὸ πρῶτον εὐνοϊκός. Διὰ τῆς Περγάμου ἦλθον τὸ πρῶτον οἱ Κυ- ζικηνοὶ εἰς σχέσεις μετὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἡδυνήθησαν νὰ ἀναπτύξωσι μετ' αὐτῶν φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ἕνεκα τῶν ἰσχυρῶν αὐτῆς φουριῶν. Τὴν μετὰ τῆς πόλεως ταύτης συμ- μαχίαν ἐνδέχεται νὰ συνῆψεν ἡδὴ ὁ Φιλέται- ρος ὁ ἰδρυτὴς τοῦ βασιλείου (283) πρὸς ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν. Ἡ συμμαχία αὕτη ἔμεινεν ἀκραφνὴς μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ βασιλείου Ἄτταλος ὁ πρῶτος (241—197 π. Χ.) βασιλεὺς τῆς Περγάμου ἔγημε γυναῖκα Κυζικηνήν, τὴν περίφημον ἐκείνην Ἀπολλωνιάδα, τῆς ὁποίας ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ φιλοστοργία, σπάνιον προτέρημα ἐκείνου τοῦ διεσθαρμένου αἰῶνος, ὑπὸ τῶν ἱστοριογράφων ἐκθύμως ἐγ- κωμιάζεται. Τελευταίας τῆς Ἀπολλωνιάδος οἱ υἱοὶ αὐτῆς Εὐμένης καὶ Ἄτταλος ἀνήγει- ραν αὐτῇ καθὼς ἐν Κυζίκῳ, ὅστις οὐ μόνον σπανίας πολυτελείας, ἀλλὰ καὶ ποικίλων αὐ- τόθι κατασκευασθέντων ἀπεικασμάτων τῆς

υϊκῆς ἀγάπης μνημεῖον ἔμεινε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου θέλομεν διαλάβει κατωτέρω.

Διὰ τοῦ Εὐμένους, τοῦ ὁποίου τὴν πολιτικὴν ἠκολούθουν οἱ Κυζικηνοὶ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Περσέως, βασιλείως τῆς Μακεδονίας πολέμῳ τῶν Ρωμαίων, καίπερ τοῦ Περσέως καταπονεμένου πρὸς συμφιλίωσιν μετ' αὐτῶν, (Ὁ Τίτος Λίβιος διηγεῖται βιβλ. XLIV 23 ὅτι ὁ βασιλεὺς, ἵνα κερδήσῃ τὴν φιλίαν τῶν Κυζικηνῶν, ἐπεμψεν αὐτοῖς χρυσοῦν ἀγγεῖον διὰ τινὰ τῶν τραπεζῶν τοῦ Πρυτανείου), προσῆλθεν ἡ Κύζικος τὸ πρῶτον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν Ρωμαίων, πρὸς οὓς καταλαβόντας ἐν ἔτει 130 μ. Χ. τὴν Περγαμηνὴν ἀρχήν, καὶ καταστάνας γείτονας, συνεδέθη στενώτερον καὶ ἀσφαλέςτερον, καὶ διέμεινε ἐπὶ πολὺ ἐν ἀγαθοῖς καὶ πονηροῖς χρόνοις ἀδιάσειστος εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς πίστιν.

Κατὰ τὸν τρίτον Μιθριδατικὸν πόλεμον συμβάντα περὶ τὸ τέλος τοῦ 73 π. Χ. ἡ πόλις μετὰ θάρρους καὶ διαφόρων θυσῶν χάρις εἰς τὰ ἀπόρητα αὐτῆς τείχη ἀπέκρουσε τὴν πολιορκίαν τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλέως Μιθριδάτου ἐκ 300,000 ἀνδρῶν συνισταμένου ὡς τοῦτο ἐξιστορήσαμεν εἰς τὴν πρώτην ἡμῶν ἀνακοίνωσιν περὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως Κυζίκου (Τόμος 18 σελ. 25).

Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον οἱ Κυζικηνοὶ ἔλαβον παρ' αὐτῶν τὰ δίκαια ἐλευθέρας πολιτείας. Ἦσαν δὲ ταῦτα ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου πολιτεύματος τριπλᾶ. α') ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ μονίμου ρωμαϊκῆς φρουρᾶς. β') τὸ δικαίωμα τῆς αὐτονομίας, τούτεστι τὸ τῆς πατρίδος δικαίον ἀπὸ πάσης ἀναμιξεως ρωμαϊκῶν δικαστικῶν ἀρχῶν τηρεῖν ἐλευθέρως καὶ γ') ἡ ἀτέλεια οὐ μόνον ἀπὸ πάσης ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ δήμου τελουμένης εἰσφορᾶς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παντὸς ἄλλου ἀμέσου ἢ ἐμμέσου φόρου. Ἐκτὸς τούτων ἐδωρήσαντο οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὴν πόλιν ἀξιόλογον μέρος τῆς Μυσίας καὶ ἐξέτειναν τὸ κράτος αὐτῆς πέραν τοῦ Αἰσώπου (Στραβ. XII σελ. 71): «Ρωμαῖοι δὲ ἐτίμησαν τὴν πόλιν, καὶ ἔστιν ἐλευθέρᾳ μέχρι νῦν, καὶ χώραν ἔχει πολλὴν τὴν μὲν ἐκ παλαιοῦ, τὴν δὲ τῶν Ρωμαίων προσθέντων. Καὶ γὰρ τῆς Τρωάδος ἔχουσι τὰ πέραν τοῦ Αἰσώπου, τὰ περὶ τὴν Ζέλειαν, καὶ τὸ τῆς Ἀδραστείας πεδῖον, καὶ τῆς Δασκυλίτιδος λίμνης, τὰ μὲν ἔχουσιν ἐκεῖνοι (οἱ Κυζικηνοὶ) τὰ δὲ Βυζάντιοι. Πρὸς δὲ τῇ Δολιονίτιδι καὶ τῇ Μυθρονίτιδι νέμονται πολλὴν μέχρι τῆς

Μιλητοπολίτιδος λίμνης, καὶ τῆς Ἀπολλωνιάτιδος αὐτῆς, δι' ὧν χωρίων καὶ ὁ Ρύνδακος ρεῖ ποταμός».

Τὴν πόλιν ἕνεκα τῶν τειχῶν αὐτῆς εὐρίσκομεν ἐλευθέραν τὸ 210 μ. Χ., ὡς διηγεῖται ὁ Ἡρωδιανός, λαβοῦσαν μέρος ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος Νίγρου, καθ' ἣν ἐποχὴν μάχῃ ἐγένετο ἐναυθα κρατήσαντος τοῦ Σεβήρου. «Ὅτε Σεβῆρος τὴν Ρώμην καταλαβὼν αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ ἐδίωκεν ἔπειτα τὸν Νίγρον, ἐπειδὴ οὗτος προκατέλαβε τὸ Βυζάντιον, ὁ Σεβῆρος ἐκάλεσε τὸ στράτευμα ἐπὶ Κύζικον διαβαίνειν. Τότε καὶ Αἰμιλιανός, ὁ τοῦ Νίγρου ἀρχιστράτηγος, ἐπὶ Κύζικον ἐτρέπετο, καὶ ἐκεῖ γέγονε μάχῃ κρατερὰ, καὶ κρατεῖ τὸ Σεβήρου στράτευμα, φυγὴ δὲ καὶ φόνος πολὺς τῶν τοῦ Νίγρου στρατιωτῶν».

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ τῷ 284 μ. Χ. γενομένην διαίρεσιν τῶν μεγάλων ἐπαρχιῶν ἡ Κύζικος ἐγένετο Μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Ἑλλησπόντου, περιλαμβάνουσα 33 μεγάλας πόλεις, ἐκτὸς δευτερευουσῶν κωμῶν καὶ χωρίων τινῶν.

Χάρις εἰς τὰ ἰσχυρὰ αὐτῆς τείχη ἡ Κύζικος ἐσώθη τῷ 265 μ. Χ. ἐκ τῆς καταστρεπτικῆς ἐκστρατείας τῶν ἑσπερίων Γόθων, οἵτινες τὴν παραθαλασσίαν Ἀσίαν διελάσαντες, τὴν Νίκαιαν, Κίον καὶ Προῦσαν ἐπόρθησαν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσέβαλλον (Ζώσιμος I § 35)

Μετὰ 100 ἔτη, τὸ 365 μ. Χ. ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ Προκοπίου κατὰ τοῦ Οὐάλεντος, ἀδελφοῦ Οὐαλεντιανοῦ τοῦ πρώτου, ἐν ᾧ ἡ πόλις ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκυριεύθη, ἀναφαίνεται κεκτημένη πάντα τὰ ἀμυντικὰ μέσα, τὰ ἀπόρητα τείχη, τὰς πολυθρυλήτους οἰκοδομὰς καὶ τὸν ἀσφαλῆ λιμένα. (Ammianus Marc. XII § 36. Ἐν Κυζικῷ). Τυχαιῶς ὁ Σεβῆρος εὐρεθεὶς τῶν οἰκείων τότε ἐπίτροπος, σταλεῖς προφυλάξαι τοὺς θησαυροὺς, τὴν πόλιν ἀπορρήτῳ τειχῶν περιβόλῳ, καὶ ἀρχαίοις ὀχυρώμασιν ἐπίσημον, πεποιθῶς ἐπὶ τῇ αὐτοσχιδίῳ φρουρᾷ, ἐφρούρει. Πρὸς τὸ ἐκπολιορκῆσαι αὐτὴν ὁ Προκόπιος ἰσχυρὰν προώρισε δύναμιν, ἵνα κατέχωεν τὴν Βιθυνίαν καὶ τὴν Ἑλλησποντον ὑποτάξῃ.

Ἐν ἔτει 443 μ. Χ. τῇ 6 Σεπτεμβρίου κατέπεσε τὸ ἡμισυ τῆς πόλεως ὡς καὶ μέρος τῶν τειχῶν ὑπὸ σεισμοῦ, οὗτινος ἦσαν γενικαὶ αἰ ἐρημώσεις.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πα-



γωνάτου ἐν ἔτει 675 οἱ Ἄραβες κυριεύσαντες τὴν Κύζικον διεχειμάσαν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ἐξεδιώχθησαν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου.

Τὴν 23<sup>ην</sup> Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1063 μ. Χ., ἥτοι 620 ἔτη μετὰ τὸν πρῶτον σεισμὸν ἐπηκολούθησε φοβερός σεισμός, ὅστις ὀλίγον κατέλιπε ἵνα καταστρέψῃ ὁ τουρκικὸς πόλεμος, τοῦ ὁποίου τὸ θέατρον νῦν εἰς ταῦτα τὰ μέρη ὑπῆρξε.

Ὁ Βιλλερδουῖνος ἀναφέρει ὅτι τῷ 1206 οἱ Σταυροφόροι ἐκυριεύσαν καὶ ὠχύρωσαν τὴν πόλιν ταύτην καὶ ἐχρησιμοποίησαν αὐτὴν ὡς προπύργιον ἐναντίον τῶν προσβολῶν τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ αἱ διηγήσεις τοῦ Μουτανέρου καὶ Παχυμέρου ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ τεῖχη αὐτῆς ὑφίσταντο κατὰ τὴν 14<sup>ην</sup> ἑκατονταετηρίδα, ὁπότε κατεκτήθησαν τελείως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Οὕτως αἱ περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πόλεως εἰδήσεις ἐπὶ τῶν τελευταίων Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, φθάνουσι μέχρι τοῦ Μεσαίωνα, καὶ ἀρκοῦσιν εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ἐν ἐπανειλημμέναις ὑπὸ πολέμων καὶ σεισμῶν καταστροφικῆς διετηρήθη ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἡ παλαιὰ δόξα τῆς πόλεως, ἥτις τὴν μὲν Ἀσίαν ἐλάμπρυνε (Φλώρος III § 5), τὴν δὲ Μητρόπολιν αὐτῆς διὰ λαμπρότητος κατηγάγει καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παρέμεινεν, ἥρεμα δὲ ἀποσβεννυμένη ἐξ ὀλοκλήρου τέλος ἀπεσβεσθη.

Ἐκ τῆς βραχείας ταύτης ἱστορικῆς περὶ τῶν τευχῶν τῆς Κυζίκου ἐκθέσεως μανθάνομεν, ὅτι τὰ τεῖχη αὐτῆς κτισθέντα εἰς τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον παρέμειναν ἐπὶ 1600 ἔτη καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑπερήσπισαν καὶ ἐδόξασαν τὴν πόλιν. Σήμερον εἰς πολλὰ μέρη καλύπτονται ταῦτα ὑπὸ δαφνῶν, ὥστε τὸ δένδρον τοῦτο νὰ ἐγίνωσκε τὴν ἐνδοξον αὐτῶν ἱστορίαν.

Ὅτι δὲ τὰ τεῖχη ταῦτα ἐκτίσθησαν εἰς διαφόρους ἐποχὰς, τοῦτο ἀποδεικνύει ἡ διάφορος κατασκευὴ αὐτῶν, ἥτις δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς 5 κατηγορίας.

Οἱ διάφοροι ρυθμοὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

α') βράχοι ἀκανόνιστοι γρανιτικοί, ἠνωμένοι συνήθως διαγωνίως. Τὰ μεταξὺ κενὰ δικστήματα εὐρίσκομεν πεπληρωμένα μεγάλων λίθων. Τὸν ρυθμὸν τοῦτον εὐρίσκομεν εἰς τὴν βάσιν τῶν ΝΑ τευχῶν τῆς πόλεως καὶ ἀνάγεται εἰς καλὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐποχὴν.

β') Ἡ πρόσοψις τῶν τευχῶν συνίσταται ἐκ

γρανιτικῶν λίθων ὕψους 0.51 καὶ μήκους 1.20 μέχρι 1.28. Κατὰ τὸν ρυθμὸν τοῦτον οἱ λίθοι παραλληλεπίπεδως τεμνόμενοι ἐτίθεντο οὕτως, ὥστε αἱ κάθετοι συναφαί ἐκάστης σειρᾶς ἀντεστοίχουν εἰς τὸ ἥμισυ τῶν λίθων τῆς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας σειρᾶς. Οἱ λίθοι οὗτοι εἶναι ἐκτισμένοι ἐντὸς τοῦ τείχους εἰς 0.40 βάθος μὲ λευκὴν ἀμμοκονίαν. Τὰ καλλίτερα λείψανα τούτων φαίνονται μεταξὺ Δεμίρ-καποῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος.

γ') Τὸ μέτωπον συνίσταται μόνον ἐκ κανονικῶν γρανιτικῶν λίθων διαφόρων εἰδῶν μικρῶν καὶ μεγάλων μέχρι μήκους 2.20 καὶ ὕψους 0.30—0.50. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι κεφαλαὶ (κανονικὰ τεμάχια) ἐκ μαρμαῤου, ἅτινα εἰσέρχονται εἰς τὸ τεῖχος εἰς διπλάσιον μῆκος. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται οἱ ἐξάγωνοι τοῦ δυτικοῦ λιμένος πύργοι, τὸ μεταξὺ τῶν ἐξαγῶνων πύργων τεῖχος καὶ ἡ βάσις τῶν νοτιῶν τευχῶν τοῦ ἰσθμοῦ.

δ') Ἡ πρόσοψις τῶν τευχῶν συνίσταται ἐξ ἀκανόνιστων λίθων λευκοῦ γρανίτου, τῶν ὁποίων τὰ κενὰ εἶναι πεπληρωμένα μὲ λευκὴν ἀμμοκονίαν. Ἡ κατασκευὴ αὕτη φαίνεται ἐπὶ τῆς λεωφόρου Ἀρτάκης καὶ εἰς τὸν τετράγωνον πύργον κείμενον ἀπέναντι τοῦ ὑδραγωγείου καὶ ἀνήκει εἰς τὴν 12<sup>ην</sup> μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδα.

ε') Ἡ πρόσοψις τῶν τευχῶν εἶναι κατασκευασμένη μὲ μικροὺς κανονικοὺς λίθους καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ τεῖχη καὶ τοὺς πύργους, οἵτινες ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ Δεμίρ-Καποῦ μέχρι τοῦ ἀνατολικοῦ κόλπου. Αὕτη εἶναι ἡ τελευταία προσθήκη ἡ γενομένη κατὰ μῆκος τῶν τευχῶν καὶ ἀνήκει εἰς τὴν 14<sup>ην</sup> μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα.

Τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἔχουσι σχῆμα ἀκανονίστου πολυγώνου καὶ διαίρουσιν εἰς ἀνατολικά, βόρεια, δυτικὰ νότια καὶ νοτιοανατολικά.

Τὰ ἀνατολικά τεῖχη κείνται ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους Ἄρκτου εἰς ὕψος 70 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἔχουσι δὲ ἕκτασιν 500 μέτρων. Ἐν τῷ μέσῳ περίπου τοῦ τείχους ἔκειτο ἰσχυρὸς τετράγωνος πύργος οὗτινος αἱ πλευραὶ εἶχον 10 μέτρα.—Δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τοῦ πύργου τούτου ὑπάρχουσι σήμερον δύο ρήγματα ἀναπαριστῶντα πιθανῶς τὰς δύο ἀνατολικὰς τῆς πόλεως πύλας.

**Τὰ βόρειν τεῖχην** ἔχοντα μῆκος 2.500 μ. καὶ διεύθυνσιν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἄρχονται ἀπὸ τῆς βορείου ἄκρας τῶν ἀνατολικῶν τευχῶν καὶ κατέρχονται εἰς τὴν πεδιάδα μέχρι τοῦ πρώτου ἐξαγώνου πύργου τοῦ δυτικοῦ λιμένος. Ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου παρὰ τὸ ἀμφιθέατρον ὑπάρχει ἡ μόνη σωζομένη τῆς πόλεως πύλη μὲ θόλον ἔχουσα πλάτος μὲν 1, 25, ὕψος δὲ μέχρι τοῦ θόλου 2 μ. Οἱ κανονικοὶ γρανιτικοὶ λίθοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πρόσοψιν τοῦ μέρους τούτου ἔχουσι μῆκος 1, 25-1, 50 καὶ ὕψος 0.30 0.40. Ἐσωθεν τῆς πόλεως ταύτης ὑπάρχουσι ἐρείπια σχηματίζοντα ἡμικύκλιον γραμμὴν προσομοιάζοντα μὲ θέατρον. Κατωτέρω τὰ τεῖχη ἀπαντῶσι δρόμον εἰς τὸν ὅποιον αἱ δύο προσόψεις αὐτοῦ εἶναι εὐδιάκριτοι. Τὸ τεῖχος προχωρεῖ εὐδιάκριτον μεταξὺ τῶν ἀμπελώνων καὶ ἐρειπίων μέχρι οὐ ἀπαντᾷ τὸν ποταμίσκον Κλείτην, ὅστις δι' αὐτοῦ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν τευχῶν. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τῆς ἀγορᾶς τοῦ Ἀδριανοῦ τὰ τεῖχη φαίνονται εἰς ἀρκετὸν ὕψος. Ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς τοῦ Ἀδριανοῦ μέχρι τοῦ τετραγώνου πύργου τὰ τεῖχη πού μὲν διακόπτονται καὶ πού ἀναφαίνονται.

**Τὰ δυτικὰ τεῖχη** ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ ἐξαγώνου πύργου διευθύνονται πρὸς νότον καὶ ἀπαντῶσι τὸν ἕτερον ἐξάγωνον πύργον τοῦ δυτικοῦ λιμένος καὶ εἶτα τὰ νότια τεῖχη τοῦ ἰσθμοῦ ἔχουσι δ' ἑκτασιν 350 μ. Καὶ τὰ μὲν μεταξὺ τῶν πύργων τεῖχη εἶναι λίαν κατάδηλα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ δευτέρου πύργου μέχρι τῶν νοτίων τευχῶν εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν χάνονται, φαίνονται δὲ μόνον παρὰ τὰ νότια τεῖχη. Ἐκ τῶν ἐξαγώνων πύργων ὁ πρῶτος εὐρίσκεται εἰς τὴν γωνίαν τὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν βορείων μετὰ τῶν δυτικῶν τευχῶν, ἐκάστη πλευρὰ αὐτῶν μετρεῖ 12 μ. καὶ ἔχει ὕψος 5 μ., ἡ δὲ εἰσοδος αὐτῶν εἶναι ἐστραμμένη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως. Τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ συνίσταται ἐξ ἀκανονίστων λίθων καὶ ἀμμοκονίας ἐρυθρᾶς, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν τελευταίαν προσθήκην ἡ ἐξωτερικὴ πρόσοψις αὐτοῦ κάτωθεν εἶναι κατεσκευασμένη ἐκ κανονικῶν γρανιτικῶν λίθων. Ὁ ἕτερος πύργος ἀπέχει τοῦ πρώτου κατὰ 90 μ. εἶναι τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς κατασκευῆς καὶ πληροῦται μέχρι τοῦ ἡμίσεος αὐτοῦ ἐκ χώματος. Μεταξὺ τῶν 2 πύργων ὑπάρχει τὸ συνδετικὸν τεῖχος, οὗτινος ἡ πρόσοψις εἶναι κατεσκευασμένη ἐκ κανονικῶν κυβικῶν ὀγκων

γρανίτου, καὶ ἐξωθεν αὐτοῦ ἡ μεταξὺ τῶν πύργων εὐρεία προκυμαία. Μεταξὺ τῶν δύο πύργων ὑπῆρχε βεβαίως ἡ πύλη δι' ἧς ἡ πόλις συνεκοινῶνε μετὰ τοῦ δυτικοῦ λιμένος. Σήμερον αὐτόθι ἔσωθεν τῶν τευχῶν ὑπάρχει εὐρεία καὶ ἐκτεταμένη σήραγγ, πιθανώτατα τὸ ὑδραγωγεῖον ὅπερ ἔφερε τὸ ὕδωρ εἰς τὸν δυτικὸν λιμένα τῆς πόλεως. Ἀπὸ τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου μέχρι τοῦ Ἰουλίου ρεεὶ ἐκ τῆς σήραγγος ψυχρὸν ὕδωρ διαυγέστατον καὶ ἄφθονον. Ἐξωθεν τῶν τευχῶν παρὰ τὸν γωνιαῖον πύργον εὐρίσκονται δύο πλάτανοι ἀρχαιοτάτοι, ὧν ἡ μία κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδημόνων ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰ 1000 ἔτη, διὸ καὶ ἐπισύρει τὸν σεβασμὸν τῶν ἐντεῦθεν διαβαινόντων περιηγητῶν καὶ ὀδιτῶν. Τὸ δένδρον τοῦτο θὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἴσως πρὸ τοῦ κατὰ τὸ 1063 συμβάντος σεισμοῦ. Ἐσωθεν τῶν τευχῶν μεταξὺ τῶν δύο πύργων φαίνεται κτίριον ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ἐξωθεν τῆς νοτίας ἄκρας τῶν βορίων τευχῶν ὑπάρχει ἀμπελος, ἧς τὸ ἔδαφος ἐξέχει τῆς περίξ γῆς καὶ ὑπὸ τὴν ὅποιαν εὐρίσκονται ὑπόγειοι θόλοι, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν—ὡς θὰ ἴδωμεν—παρὰ τὸν πολεμικὸν λιμένα πρέπει νὰ ἦσαν οἱ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενοι νεώσοικοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐφυλάττοντο αἱ νῆες τῆς πόλεως.

### Τὰ νότια τεῖχη ἤτοι τὰ τοῦ Ἰσθμοῦ

Τὰ τεῖχη τοῦ Ἰσθμοῦ εἶναι τὰ σπουδαιότατα πάντων. Πρὸς κατανόησιν αὐτῶν ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸν ἰσθμὸν σχηματίζουσι δύο συζυγίαι λόφων, ἀπέναντι ἀλλήλων, κείμεναι ἀπὸ τῆς Μυσίας καὶ Κυζίκου. Ἡ μὲν πρώτη συζυγία κεῖται πρὸς τὸν ἀνατολικὸν κόλπον τῆς Κυζίκου, ἡ δὲ δευτέρα πρὸς τὸν δυτικὸν καὶ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὑπῆρχε χῶρος, ὅστις ἦτο ὁ ἐσωτερικὸς λιμὴν. Τὰ τεῖχη τοῦ ἰσθμοῦ ἐκτείνονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ καταλήγοντα εἰς τὸν δυτικὸν κόλπον τῆς Κυζίκου ἐπιστέφοντα τοὺς λοφίσκους εἰς ἑκτασιν 2500 μέτρων. Ἐκαστος τῶν λοφίσκων τούτων εἶναι τετμημένος διὰ βαθείας τάφρου κατὰ μῆκος καὶ ἐξωθεν τῶν τευχῶν.

Ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ κόλπου τῆς Κυζίκου ἀρχόμενον παρὰ τὴν λεωφόρον τῆς Ἀρτάκης ὑπάρχει σήμερον τεῖχος, οὗτινος ἡ πρόσοψις συνίσταται ἐξ ἀκανονίστων λίθων γρανίτου ἐκτισμένου μὲ λευκὴν ἀμμοκονίαν. Τὸ τεῖχος τοῦτο τελευτᾷ εἰς ρῆγμα καὶ ἔχει περίπου 100 μ.

μῆκος καὶ 4 πλάτος ἦτο δὲ ἐκτός τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν, καὶ ἐχρησίμευε φαίνεται ὡς ἔρεισμα διὰ τὴν εἰσόδον τοῦ δυτικοῦ λιμένος. Ἀπὸ τοῦ ρήγματος τούτου ἔξωθεν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τετράγωνος πύργος κηωσμένος, ἄρχονται τὰ τείχη τοῦ Ἴσθμου καὶ προχωροῦσι μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος εἰς διπλῆν γραμμὴν. Κατὰ μῆκος τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους ὑπάρχει εὐρεῖα διώρυξ, ἣτις καὶ σήμερον εἶναι κατσφανῆς εἰς διάφορα σημεῖα ἀπὸ τοῦ τετραγώνου πύργου. Προχωρῶν τις πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τοῦ τείχους εὐρίσκει πρῶτον ἀνοιγμά τι, τὸ ὁποῖον ὁ Perrot περιέγραψεν ὡς μικρὰν θύραν, ὀλίγον περαιτέρω ὁ κ. Handirson ἀνεκάλυψε μεταξὺ τῶν τειχῶν ὑπογείαν ἐξοδὸν τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς ἐξοδὸν ποταμοῦ. Περαιτέρω ὑπάρχει τετράγωνος πύργος καὶ ὀλίγον ἀνατολικώτερον ἕτερος ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ἐπὶ ὑψώματος παρατηροῦνται ἕγχη ὑδραγωγείου. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τείχους πρὸς ἀνατολὰς παρὰ τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα ἕτερος τετράγωνος πύργος. Οἱ τέσσαρες οὗτοι πύργοι ἐπὶ τῆς τάφρου κείμενοι ἀπέχουσιν ἀνίσως ἀπ' ἀλλήλων.

Ἀπὸ τοῦ τελευταίου τετραγώνου πύργου τὰ τείχη τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος ἐξαφανίζονται, ὅπως ἀναφανῶσι παρὰ τῆ βάσει τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ποσειδῶνος, ἣτις ὀνομάζεται Baluk Tasch (λίθος τῶν ἰχθύων) περὶ οὗ θέλομεν διαλάβει ἀκριβοῦς ἐν ἐκτάσει. Ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου τὰ τείχη χωροῦντα πρὸς ἀνατολὰς εἰς ἀπλῆν γραμμὴν φθάνουσιν εἰς τὸν σημερινὸν λεγόμενον Χιρσιζ καλὲ (πύργον τῶν ληστῶν) ὁπόθεν στρεφόμενα ὑπ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς νότον, ἀπαντῶσι τὰ τείχη τοῦ ἀνατολικοῦ λοφίσκου, μεθ' ὧν ἀποτελοῦσι πάλιν ὀρθὴν γωνίαν.

Ἐξωθεν τῆς γωνίας ταύτης, χωριζόμενον ὑπ' αὐτῆς διὰ μικρᾶς διόδου ἀπαντᾷ τείχος ἐντὸς τοῦ σημερινοῦ ἔλους κείμενον, τὸ ὁποῖον διευθύνεται εἰς ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἔχει μῆκος 70 μέτρων καὶ πλάτος 4, καὶ τὸ ὁποῖον καλύπτεται ἐκ θάμνων, εἰς τρόπον ὥστε σήμερον καθίσταται δυσδιάκριτον. Τὸ τείχος τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς ἀποβάθρα τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος, συγχρόνως δὲ ἐπροφύλασσε τοῦτον ἐκ τῶν κυμάτων τοῦ ἀνατολικοῦ κόλπου.

Πλησίον τῶν τειχῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος καὶ ἐσωθεν αὐτῶν ὑπάρχουσιν ὑπόγειοι θόλοι καὶ ἕτερα λείψανα μεγαλοπρεπῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, ὧν τὴν σημασίαν ὀλοτελῶς ἀγνοοῦμεν.

Ἀπὸ τῆς μνημονευθείσης γωνίας τὰ τείχη τοῦ ἀνατολικοῦ λόφου χωροῦσι πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ ἀνατολικοῦ κόλπου εἰς διπλῆν σειρὰν, ἔχοντα πρὸ αὐτῶν τὰ ἀνατολικά ἐπιχώματα καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸν ἀνατολικὸν πόρον, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ἡ ἀνατολικὴ γέφυρα.

Τὸ τείχος τοῦτο ἔχει μῆκος 650 μέτρων, φέρει τρεῖς τετραγώνους πύργους, ἔχει βαθεῖαν τάφρον, δι' ἣς ὁ ἀνατολικὸς λοφίσκος χωρίζεται εἰς δύο, τὸν ἐσωτερικὸν ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ τὸν ἐξωτερικόν, καὶ ἀνήκει μέρος αὐτοῦ ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἐσωτερικῶς τοῦ τείχους τούτου καὶ εἰς ἀπόστασιν αὐτοῦ 100 περίπου μέτρων, εὐρίσκειται τὸ δεύτερον τείχος παράλληλον, τοῦ ὁποίου τὰ θεμέλια μόνον φαίνονται καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν πρὸς ἀνατολὰς προεκβολὴν τῶν τειχῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος.

Τὰ δύο ταῦτα παράλληλα τείχη συνεοῖ περὶ τὸ μέσον αὐτῶν τείχος κάθετον, ὅπερ ἔχει ἀπέναντι αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς μικρὸν ὑψώμα. Μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ὑψώματος, ὑπάρχει τετράγωνος χώρος εὐρύχωρος, τοῦ ὁποίου τὸ ἔδαφος εἶναι κατώτερον τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐγκατεσπαρμένος με βρουουλα καὶ πεπληρωμένος δι' ὕδατος τὸν χειμῶνα. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ χώρος οὗτος συνεκοινῶνει δι' ἰδιαιτέρας εἰσόδου μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ κόλπου, ἐνθα ἀρκετὰ προχωροῦντα εἰς τὴν θάλασσαν φαίνονται κατεσκευασμένα θεμέλια ἐκ γρανίτου καὶ ἀμμοκονίας καὶ ἄτινα ἀπετέλουν τὴν εἰσόδον εἰς τὸν ἄνω περιγραφέντα χώρον καὶ εἰς τὴν διώρυγα ἣν μετὰ ταῦτα διήνοιξεν ἡ βασίλισσα Τρύφαινα. Τὸ μέρος τοῦτο ἦτο ὁ θρακικὸς λιμῆν, εἰς τὸν ὁποῖον προσωρμιζοντο τὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν λοιπῶν θρακικῶν λιμένων προερχόμενα πλοῖα πρὶν εἰσελθῶσιν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως λιμένα. Εἶχε δ' οὗτος μῆκος μὲν 180 μ. πλάτος 120 καὶ ἐμβαδὸν 21.600 μ. εἰς τρόπον ὥστε ἦτο ἀρκετὰ εὐρύχωρος καὶ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ πολλὰ πλοῖα. Ἐπειδὴ δὲ οὐδόπως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἐκτίσθη φαίνεται εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν.

Τὸ ὅλον μῆκος τῶν τειχῶν τοῦ ἰσθμοῦ ἔχει περὶ τὰ 2.120 μέτρα, ἦτοι 750 μέτρα ἔχουσι μῆκος τὰ ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος τείχη, 620 τὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος καὶ 650 τὰ ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος μέχρι τοῦ ἀνατολικοῦ κόλπου.

Τὰ δὲ τείχη τοῦ ἐσωτεριοῦ λιμένος εἶχον πρὸ αὐτῶν τὴν προκυμαίαν τοῦ ἐμπορικοῦ λιμένος, ἣτις ἐξετείνεται ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν τάφρον τῶν τειχῶν, τὰ δὲ ἐπὶ τῶν λοφίσκων τείχη ἕκαστον μίαν πύλην, κειμένην ἀπέναντι τοῦ ἀντιστοιχοῦντος προχώματος μετὰ τῶν γεφυρῶν διὰ τῶν ὁποίων συνεκοινωνεῖ ἡ πόλις μὲ τὴν ἀπέναντι κειμένην παραλίαν τῆς Μυσίας. Ἡ πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῶν τειχῶν κειμένη πύλη ἦτο ἡ Θρακικὴ πύλη, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Πλίνιος.

**Τὰ νοτιοανατολικά τῆς πόλεως τείχη καὶ ἡ ἀκρόπολις.** — Τὰ νοτιοανατολικά τῆς πόλεως τείχη ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ Θρακικοῦ λιμένος καὶ ἀπομακρυνόμενα τῆς θαλάσσης ἐφ' ὅσον ἀνέρχονται τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἄρκτων, καταλήγουσιν εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς πόλεως τείχη. Παρὰ τὸν Θρακικὸν λιμένα παρουσιάζουσι ταῦτα πολλοὺς ἡμικυκλίους καὶ τετραγώνους ἰσχυροὺς πύργους πλησίον ἀλλήλων κειμένους, ὥστε ἐκ τοῦ ἰδιαίχοντος τούτου χαρακτῆρος λίαν πιθανὸν καθίσταται, ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἔκειτο ἡ ἀκρόπολις τῆς Κυζίκου. Ὁ κ. Rustagfa'll θέτει τὴν ἀκρόπολιν εἰς τὰ ἀνατολικά τείχη ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους, ἀλλ' ἐνταῦθα οὐδὲν τοιοῦτον σημεῖον ἀναφαίνεται. Ἐξῶθεν τῶν τειχῶν τούτων ὡς καὶ ἐσωθεν ἀπαντῶνται πολλὰ ἐρείπια ἀρχαίων κτιρίων, ὧν ἡ σημασία ἀγνοεῖται καθ' ὅλοκληρίαν. Ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τὰ τείχη διευθύνονται πρὸς τὰ ἀνατολικά τῆς πόλεως τείχη καὶ εἶναι καταφανῆ ἐντὸς ἀμπελώνος, ὅπου ἔχουσι ὕψος ἀπὸ 2—6 μέτρα.

Τὰ τείχη τῆς πόλεως εἶχον περίμετρον 7,000 μέτρων. Ἡ μεγαλύτερα αὐτῶν ἕκτασις ἦν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ εἶχε 2,500 μ., ἡ δὲ μικροτέρα ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον 1200 μ. καὶ ἐνέκλειον ἐπιφάνειαν 1,000,000 □ μ. καὶ τὴν πλουσίαν καὶ πολυάνθρωπον πόλιν Κυζίκον. Σήμερον περικλείουσι σωρὸν ἐρείπειων κεκαλυμμένων ἐκ δαφνῶν καὶ ἀγρίων θάμνων, ἀμπελώνων, ἐλαιῶνων καὶ μορεῶνων μὲ διάφορα εἶδη ὀπωροφόρων δένδρων, τῶν πλείστων ἀρδευομένων ὑπὸ τοῦ ποταμίσκου τῆς Κλείτης, τοῦ ὁποίου ἡ ἰλὺς κατεκάλυψε πολλὰ δημόσια οἰκοδομήματα καὶ κατέχωσε τὸ πλεῖστον τοῦ δυτικοῦ λιμένος.

Ἡ δαπάνη πρὸς οἰκοδομὴν τῶν τειχῶν τούτων μετὰ τῶν πύργων καὶ τάφρων αὐτῶν κατὰ τοὺς σημερινοὺς ὑπολογισμοὺς ἀνήρχετο

εἰς 16,000,000 λιρῶν ὀθωμανικῶν. Τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει τὸν πλοῦτον τῆς πόλεως.

### **Β' Τὰ λοιπὰ τῆς πόλεως οἰκοδομήματα.**

α') Τὰ προχώματα καὶ αἱ γέφυραι, οἱ λιμένες, ὁ πορθμός τῆς Κυζίκου. Τὰ ὑδραγωγεῖα τῆς πόλεως καὶ ὁ ποταμὸς Κλείτης. Ὁ ναὸς τῆς Κυβέλης. Ὁ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ. Ὁ ναὸς τῆς Ἀπολλωνιάδος. Τὸ Πρυτανεῖον. Τὸ Βουλευτήριον. Ὁ ναὸς τοῦ Διός

#### **1) Τὰ προχώματα καὶ αἱ γέφυραι.**

Ἡ πόλις μετὰ τῶν τειχῶν αὐτῆς συνεδέετο πρὸς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Μυσίας διὰ δύο προχωμάτων καὶ δύο γεφυρῶν. Ὁ *Στραβῶν* (βιβλ. XII) «ἔστι δὲ νῆσος ἐν τῇ Προποντίδι Κυζίκος, συναπτομένη γεφύραις δυσὶ πρὸς ἡπειρον, ἀρετὴ μὲν κρατίστη, μεγέθει δὲ εἰς 500 σταδίων». *Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ* ἐν τῷ πρὸς τοὺς Κυζικηνοὺς λόγῳ λέγει. α' Ἐὰν ἀφήρουν τὰς γεφύρας καὶ τὰ προχώματα ἤθελεν (ἡ Κυζίκος) γίνεαι νῆσος».

Τὰ δύο ταῦτα προχώματα μετὰ τῶν γεφυρῶν αὐτῶν, τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἔκειτο μεταξὺ τοῦ λόφου Δεμίρ-καποῦ καὶ τῆς ἀπέναντι προέξοχῆς τῆς παραλίας τῆς Μυσίας καὶ εἶχε 250 περίπου μέτρων ἕκτασιν, τὸ δὲ δυτικὸν μεταξὺ τῆς δυτικῆς ἄκρας τῶν τειχῶν τοῦ Ἴσθμου, ὅπου ἐξῶθεν τοῦ ρήγατος ὑπάρχει ὁ τετράγωνος κευωρισμένος πύργος καὶ τῆς ἀπέναντι κειμένης ἀκτῆς τῆς Μυσίας καὶ ἔχει 700 περίπου μέτρων ἕκτασιν. Τὰ δύο ταῦτα προχώματα φαίνονται σήμερον καθαρῶς, διότι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἔχουσι τοὺς σωρούς τῶν ἄμμων, οὓς οἱ ἄνεμοι ἐπεσώρευσαν ἐκ τῶν θαλασσῶν τῶν δύο κόλπων, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τὸ ἔλος τοῦ Ἴσθμου.

Κατὰ Πλίνιον τὰ προχώματα ταῦτα ἦσαν ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ ὁ Mainert λέγει ὅτι εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον ἀπεδόθησαν πολλὰ καὶ μεγάλα ἐπιχειρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας οὐδὲν μέρος ἔλαβε Πράγματι οὐδαμῶς ἀναφέρεται ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην ἦλθεν εἰς Κυζίκον, πολλῶν δὲ μᾶλλον ὅτι κατεσκεύασε καὶ προχώματα, ἀλλὰ ἐστράφη εὐθὺς πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σχεδίου, ὅπερ ἦν ἡ κατάλυσις τοῦ Περσικοῦ κράτους. Τὰ προχώματα ταῦτα ἦσαν ἔργον αὐτῶν τῶν Κυζικηνῶν καὶ ὑπῆρχον πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διότι, ὡς εἶδομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν τειχῶν, πῶς ἄλλως Μέμνων ὁ Ρόδιος παρ' ὀλίγον θὰ εἰσεβάλεν εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως διὰ ξηρᾶς κατερχόμενος ἐκ τῶν ὀρέων τῆς

Ἰδῆς ἐὰν μὴ προϋπῆρχον τὰ προχώματα καὶ αἱ γέφυραι ;

Μεταξὺ τῶν δύο προχωμάτων ὑπῆρχον αἱ γέφυραι, αἵτινες ἦσαν ὡς φαίνεται ξύλιναί καὶ ἐπέτρεπον τὴν διόδον τῶν πλοίων εἰς ὠρισμένης ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, ὡς συμβαίνει σήμερον εἰς τὰς γεφύρας, αἵτινες συνδέουσι τὰ δύο μέρη τῆς Κωνσταντινουπόλεως

**ΟΙ ΛΙΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΚΥΖΙΚΟΥ**

Τρεῖς εἶχε λιμένας ἡ Κύζικος, τὸν ἐσωτερικόν, τὸν ἐξωτερικόν καὶ τὸν θρακικόν λιμένα.

**Α'. Ὁ ἐσωτερικὸς τῆς πόλεως λιμὴν**

Μεταξὺ τῶν δύο προχωμάτων τῶν συνδεόντων τὴν πόλιν μετὰ τῆς ξηρᾶς, τῆς Μυσίας καὶ τῆς ἀπέναντι αὐτῆς ἐστραμμένης κυζικηνῆς παραλίας ἐκειτο ὁ ἐσωτερικὸς λιμὴν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐμπορικὸς ὁ καὶ μεγαλειότερος τῶν ἄλλων. Ὁ λιμὴν οὗτος ἔφερε τὸ ὄνομα *Πάνορμον*. *Στέφ. Βυζ.* Ἄμφιδυμος λιμὴν ὁ δύο εἰσοδούς ἔχων τοιοῦτος δὲ ὁ τῆς Κυζίκου ὃν καὶ Πάνορμον ἔλεγον. Πράγματι ὁ λιμὴν οὗτος εἶχε μεταξὺ τῶν δύο προχωμάτων ἔνθα ὑπῆρχον αἱ γέφυραι δύο πόρους τὸν μὲν πρὸς τὸν ἀνατολικόν, τὸν δὲ πρὸς τὸν δυτικὸν κόλπον τῆς Κυζίκου. Τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος τούτου ἀποδίδει Ἄπολλώνιος ὁ Ρόδιος εἰς ἀρχαιότατον καὶ μυθῶδες ἔθνος τῶν ἐγγειρογαστῶρων ἐκ τῆς γῆς γεννηθέντων. Λέγει δὲ ὅτι ὅτε οἱ Ἀργοναῦται ἀνέβησαν εἰς τὸν Δίνδυμον, ὁ δὲ Ἡρακλῆς παρέμεινε μόνος πρὸς προφύλαξιν τῶν πλοίων, ὠρμησαν κατ' αὐτοῦ οἱ γηγενεῖς οὓς ἔτρεφεν ἡ Ἥρα πρὸς καταστροφὴν τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ κλείσωσι τὸν λιμένα διὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν ριφθέντων εἰς τὴν θάλασσαν λίθων, ὅστις μετὰ ταῦτα ὠνομάσθη ἀμφίδυμος, ἀλλ' οἱ γηγενεῖς οὗτοι ἐξετοξεύθησαν ἐκ τῶν βελῶν τοῦ Ἡρακλέους.

Ὁ λιμὴν οὗτος εἶχεν ἕκτασιν 1,000,000 □ μέτρων περίπου, ἦτο ἐμπορικώτατος, διότι δι' αὐτοῦ μετεφέροντο τὰ ἐξ Ἀσίας ἐμπορεύματα εἰς τὸν λοιπὸν τότε γνωστὸν κόσμον, εἰσῆγοντο ἐξωθεν παντοδαπὰ τοιαῦτα, καὶ ἦτο κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Διὰ μέσου αὐτοῦ διήρχετο τὸ ἐν ἐκ τῶν ὑδραγωγείων τῆς πόλεως, οὗτινος ἐρείπια μόνον σήμερον διασφάζονται, καὶ ἐν αὐτῷ κεῖται ἡ βᾶσις τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ποσειδῶνος. Σήμερον μετεβλήθη οὗτος εἰς ἀβαθὲς τέλμα, οὗτινος τὸ ἔδαφος εἰς τινὰ μέρη κεῖται κατὰ 3—4 πόδας κατώτε-

ρον τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, πληροῦται ὕδατος τὸν χειμῶνα καὶ ξηραίνεται τὸ θέρος. Οὗτος κατὰ Ἀριστείδην τὸν ῥήτορα αὐθενεῖεν ἀπάσας τὰς θαλάσσας, ἅς οἱ ἄνθρωποι διαπλέουσι, καὶ γὰρ παραπλέουσι καὶ εἰσπλέουσιν ἀδιαλείπτως παντοδαποὶ ναυτικοὶ ἄνδρες ναυκληρούμενοι ἐν τῷ πελάγει παρ' ἐνοίκιον ἄνεμον διὰ τῶν νησιδίων τῆς πόλεως, καὶ ἄλλα πλέουσι καὶ ἐκπλέουσι καὶ εἰσπλέουσι καὶ εἶναι ὡσπερ μέσον τοῦ ὄλου τόπου τοῦ μεταξὺ Γαδείρων καὶ Φάσιδος ποταμοῦ. Ὁ λιμὴν οὗτος καὶ πάλιν δύναται νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ σημασίαν καὶ εὐκλειαν, ἐὰν ὁ ἦδη κατασκευαζόμενος σιδηρόδρομος Σώμας Πανόρμου καταλήξῃ εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ἐν αὐτῷ ἐγένετο καὶ ἡ ἀλιεΐα τῶν πηλαμίδων, τὰς ὁποίας οἱ Κυζικηνοὶ μετέφερον εἰς Ρώμην καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς ἐμπορείαν, καὶ ἔνεκα τούτου ἐπὶ τῶν κυζικηνῶν νομισμάτων συχνότατα ἀπαντᾶται ἡ πηλαμῖς.

**Β'. Ὁ δυτικὸς τῆς πόλεως λιμὴν**  
ὁ ἄλλως χυτὸς ὀνομαζόμενος, ἐκειτο ἐξωθεν τῶν δυτικῶν τῆς πόλεως τειχῶν εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τῆς Ἀρτάκης, καὶ ἦτο ὁ πολεμικὸς τῆς πόλεως λιμὴν. Ἀποδείξεις, ὅτι ἐξωθεν καὶ βορείως τοῦ πρώτου ἐξαγώνου πύργου τῶν δυτικῶν τειχῶν τὸ ἔδαφος ἐξέχει τῶν πέραξ μερῶν, κάτωθεν δὲ τούτου ὑπάρχουσι κατεστραμμένοι ὑπόγειοι θόλοι, οἵτινες πιθανῶς νὰ ἦσαν οἱ νεώσοικοι διὰ τὰς πολεμικὰς νῆας. Ὁ λιμὴν οὗτος ἦτο τεχνητός. Εἰς ἀπόστασιν 300 περίπου μέτρων ἀπὸ τῶν ἐξαγώνων πύργων εὐρίσκομεν σήμερον τεῖχος, ἄλλοτε ἐν τῇ θαλάσῃ κείμενον, ὡς εἶδος κυματοθραύστου, ὅστις προεφύλασσε τὸν λιμένα τούτου. Μεταξὺ τοῦ κυματοθραύστου τούτου καὶ τῆς προεκβολῆς τῶν νοτιῶν τειχῶν, ἦτο ἡ εἰσοδος τοῦ λιμένος. Ὁ Ἀππιανὸς μνημονεύει τοῦ κλείθρου τοῦ λιμένος τούτου, ὁ δὲ Ἀμμιανὸς Μάριος λέγει ἀπὸ κλείθρου τοῦ λιμένος ἐν τῷ στομίῳ ἦτο ἐκατέρωθεν συνδεόμενον διὰ σιδηρᾶς ἀλύσσου, ἰσχυρῶς συνηρμοσμένης, ὅπως μὴ ἐμβαίνωσιν αἱ χαλκέμβολοι πολεμικαὶ νῆες. Ἡ ἕκτασις τοῦ λιμένος τούτου ὑπολογίζεται εἰς 100,000 □ μέτρα. Τὸ πλεῖστον τοῦ λιμένος τούτου κατεχώσθη σήμερον ὑπὸ ταῦ ποταμοῦ τῆς Κλειτῆς, τὸ δὲ λοιπὸν μετεβλήθη εἰς ἀβαθὲς τέλμα.

**Γ'. Ὁ θρακικὸς τῆς πόλεως λιμὴν**  
ἦν ὁ λιμὴν ἐκεῖνος, περὶ οὗ διελάβομεν ἀνωτέρω, τὸν λόγον ποιούμενοι περὶ τῶν τειχῶν τοῦ Ἴσθμοῦ.

Ὁ πορθμὸς καὶ μετὰ ταῦτα ἰσθμὸς  
τῆς Κυζίκου

Μεταξὺ τῆς μουσικῆς παραλίας καὶ τῆς ἀπέναντι αὐτῆς κειμένης κυζικηνῆς ἀκτῆς, ἐφ' ἧς ἐκτίσθησαν τὰ τεῖχη τοῦ ἰσθμοῦ ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ φυσικὸς πορθμὸς, ὅστις ἄλλοτε συνήνου τὰ ὕδατα τῶν δύο προμνημονευθέντων κόλπων. Ὅτι δὲ ἡ Κύζικος ἦτο ἀρχῆθεν νῆσος ἐκ φύσεως, τοῦτο μανθάνομεν ἐκ τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου ἐν τοῖς Ἀργοναυτικαῖς αὐτοῦ, ὅστις ὁμιλῶν περὶ Κυζίκου ἐν τῷ 936ῳ στίχῳ λέγει:

*ἔστι δὲ τις αἰεὶα Προποντιδὸς ἔνδοθι νῆσος.*

καὶ ἐν τοῖς ἐπιγραμμάσι τῆς ἀνθολογίας τοῦ Ἐρίκου Pal. VII 368 τομ. 1. σελὶς 412. *Νῦν δὲ θανοῦσης ὁστία νησοῖη Κύζικος ἀμφίαισι. Στέφανος ὁ Βυζάντιος.* Καλεῖσθαι δὲ τὴν Κύζικον Ἄρκτον νῆσον καὶ ἐν συνθέσει Ἄρκτον-νησον. *Στράβων βιβλ. XI.* Ἔστι δὲ νῆσος ἐν τῇ Προποντιδί Κυζίκος, συνεχομένη γεφύραις δυοῖς πρὸς ἠπειρον, ἀρετῇ μὲν κρατίστη μεγίθει δὲ ὡς 500 σταδίων. Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ, ἐν τῷ πρὸς τοὺς Κυζικηνοὺς, λόγῳ αὐτοῦ λέγει ὅτι «ἐὰν ἀφήρουν τὰς γεφύρας καὶ τὰ προχώματα ἤθελε γίνεαι νῆσος», ἐξ ὧν ἐξηγουῦνται οἱ λόγοι τοῦ Ὀβιδίου ὀνομάζοντος τὴν πόλιν ἠνωμένην Κυζίκον μετὰ τῶν προποντιῶν στομίων.

Ἀλλὰ καὶ σήμερον ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸν τόπον δὲν δύναται νὰ ἀμφιβάλῃ ὅτι φύσει ἡ Κύζικος ἦτο νῆσος. Ἡ φυσικὴ σύστασις τοῦ ἐδάφους ἐν τῷ ἰσθμῷ, τὸ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος ἐμπρικλειόμενον ὕδωρ, τὰ ἐκεῖ ἐγκατεσπαρμένα βρύουλα καὶ τὰ λοιπὰ φυτὰ ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο ἄλλοτε ὑπῆρξεν ὕδατόρρυτον.

Μέχρι τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου ἦτοι τὸ 75 π. Χ. ἡ Κύζικος ἦτο νῆσος καὶ ἠνοῦτο μετὰ τῆς ἀπέναντι κειμένης ξηρᾶς διὰ τῶν προχωμάτων καὶ τῶν γεφυρῶν αὐτῆς. Τοῦτο μανθάνομεν ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Πλουτάρχου, ἐν τῷ βίῳ Λουκούλου κεφ IX «Κυζικηνοὺς δὲ Μιθριδάτης δέκα μὲν τὴν γῆν στρατοπέδοις περιλαμβάνει, ταῖς δὲ ναυσὶν ἐκ τῆς θαλάσσης τὸν ἀπὸ τοῦ πόρου ὅστις διείργει τὴν πόλιν εὐρίπον ἐμφράξας ἐκατέρωθεν ἐπολιόρκει». Ὡστε καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Μιθριδάτης ἐπολιόρκει τὴν Κυζίκον, ὑπῆρξεν ὁ διαχωρίζων τὴν πόλιν πορθμὸς, ὅπως δ' ἐκπολιορκῆσεν αὐτὸς τὴν πόλιν ἐβύθισε πλοῖα ἐκατέρωθεν τοῦ πόρου ἵνα μὴ δυνηθῶσιν οἱ Κυζικηνοὶ νὰ ἐξέλθωσι τῆς πό-

λεως, καὶ ἵνα μὴ διὰ θαλάσσης ἐπέλθῃ ἐπικουρία εἰς τὴν πυλιτορκομένην πόλιν. Ἄλλ' ἡ καταβύθισις τῶν πλοίων τούτων φρονῶ ὅτι ἀπέφραξεν ἐκατέρωθεν τὰ στόμια τοῦ πορθμοῦ, οἱ δὲ ἄνεμοι τῶν δύο κόλπων καὶ τὸ ἀμμῶδες τοῦ βυθοῦ συνετέλεσαν μετὰ ταῦτα καθ' ὁλοκληρίαν τὸ ἔργον, ὥστε τὰ ἀπέναντι ἀλλήλων προχώματα ἠνώθησαν καθ' ὁλοκληρίαν, καὶ καὶ ἡ πρὸ τῆς πολιορκίας τοῦ Μιθριδάτου νῆσος κατέστη ὀλίγον καθ' ὀλίγον γερασμένης.

Ἡ βασίλισσα Τρύφαινα τὸ 25 μ. Χ., ἥτις ἦτο ἐγγονὴ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ σύζυγος τοῦ βρασιλέως τῆς Θράκης Κότυος, φίλα φρονοῦσα τῇ πόλει καὶ θέλουσα νὰ ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς, διὰ τῶν ἐξόδων αὐτῆς καὶ ἐκείνων τῶν τριῶν υἱῶν της Ρουμητάκου, Κότυος καὶ Πολέμωνος ἀνελαβε νὰ διανοίξῃ τοὺς κεχερσωμένους εὐρίπους, νὰ βαθύνῃ τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ πάλιν τὴν συγκοινωνίαν τῶν δύο κόλπων τῆς Κυζίκου. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ λίθου τῶν ἰχθύων (Μπαλουκ-Τάς), ὃν ἀπηντήσαμεν ὀλίγον ἔξωθεν καὶ περὶ τὸ μέσον τῶν τειχῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος. Οὗτος γνωστὸς καὶ προηγουμένως ἀνεσκάφη τὸ 1902 ὑπὸ τοῦ Rustagfaull. ἡ δὲ ἐπιγραφή αὐτοῦ ἐξηγήθη ὑπὸ τοῦ Halsluk. Συνίσταται δὲ οὗτος ἀπὸ φαιὸν μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἔχει: ὕψος 9 πόδας καὶ 9 δακτύλους. Ὑπὸ 4 καθέτων τριαινῶν διαιρεῖται εἰς 4 μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ἡμίσειαν τριήρη. δελφίνα, πηλαγίδας καὶ ἐτέρους μικροὺς ἰχθύς. Ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχουσι δύο ἀφιερωτικαὶ ἐπιγραφαί, ἡ μία εἰς πεζὸν καὶ ἡ ἕτέρα εἰς ἐλεγείον περιλαμβανόμεναι εἰς ἐπιμήκη τετράγωνα μὲ τρίγωνικά ἄκρα. Καὶ ἡ μὲν πεζὴ ἐπιγραφή ἔχει ἐξέχοντα γράμματα, τὸ δὲ ἐλεγείον ἐγκεχαραγμένα. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἀνήκει εἰς νεωτέραν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων.

Τὸ μὲν ἐπιγράμμα ἀναφέρεται εἰς τὴν βασίλισσαν Ἀντανίαν Τρύφαιναν, τὴν ἀποκαταστήσασαν τοὺς κεχερσωμένους εὐρίπους καὶ τὴν λίμνην. Ἔχει δὲ οὕτω :

*Ποσειδῶν Ἰοθμία χαριστήριον τὸ πρό πολλοῦ κεχερσωμένων εὐρείπων καὶ τῆς λίμνης ἐκ τῶν ἰδίων ἀποκαταστήσασα δαπανῶν καὶ τὰ περιέχοντα ἀναλώματι ἐγὼ τε ἑαυτῇ καὶ τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως Θράκης Ρουμητάκου, Κότυος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ βασιλέως Πόντου Πολέμωνος καὶ Κότυος ὀνόματι Ἀντωνία Τρύφαινα Κότυος βασιλέως καὶ θρηγάτη καὶ μήτηρ αὐτῆς βασίλισσα.*

Τὸ δ' ἐλεγείον ἀναφέρεται εἰς τὸν Ποσειδῶνα καὶ ἔχει ὧδε :

.....Ἔστασαν  
 Λααν.....Κύζικος εἰναλείη  
 Πολλάκ.....ησά πατασόμενος ποῖ (θη)μων  
 εἴποτε δ.....η νῆσον ἐκαινοτόμει  
 καὶ βυθὸς εὐρείπων ἐχαρόσαστο καί με Τρύφαινα  
 εὐρωμένη Πόντου θῆκεν ἄγαλμα Θεοῦ  
 Σὺ το σου ἔρμα Ποσειδῶν ἐγὼ δ' ἄλδς κηλύτω  
 Στήσομαι εὐρείπων ἐγγυος ἀμφοτέρων.

Ἐκ τοῦ ἐλεγείου τούτου ἀφιερωμένου εἰς τὸν θεὸν Ποσειδῶνα ἐξάγεται ὅτι ὁ λίθος τῶν ἰχθύων ἐχρησίμευεν ὡς βάσις, ἐφ' οὗ ἴστατο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Παρὰ τὴν βάσιν εὑρέθησαν δύο κωνοειδῆ γρανιτικοὶ λίθοι καὶ πολλὰ ὀστᾶ ζώων, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ βωμὸς ἔκειτο πλησίον τοῦ ἀγάλματος.

Ἀναλογως τῆς βάσεως τὸ ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος θὰ εἶχε μέγεθος ἀνώτερον τοῦ φυσικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο εἰς οὐδὲν μουσεῖον ἀπαντᾷ, ἔπεται ὅτι ἢ καθ' ὀλοκληρίαν κατεστράφη ἢ κατὰ τὸν ἐπισυμβάντα σεισμόν τοῦ 1076 κατέπεσε καὶ ἐκεῖ μέχρι τοῦδε εὑρίσκειται, ὅπερ καὶ πιθανώτερον.

Ἡ ἐξήγησις τοῦ ἐπιγράμματος ἔχει ὡς ἐξῆς :

Εὐχαριστήριον ἀφιέρωμα εἰς τὸν Ποσειδῶνα τοῦ Ἰσθμοῦ (ἀφιερωθὲν) μετὰ τὴν ἀποκτάστασιν τοῦ ἀπὸ πολλοῦ πληρωθέντος μέρους τῶν διαπόρων καὶ τῶν περικυκλούντων προκυμαιῶν καὶ τοῦ λιμένος ἰδίαις αὐτῆς ἀναλώμασι καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ρωμητάλκου βασιλέως τῆς Θράκης καὶ ἐν ὀνόματι τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Πολέμωνος βασιλέως τοῦ Πόντου καὶ Κότους (ὑπὸ) Ἀντωνίας Τρυφαίνης θυγατρὸς καὶ μητρὸς βασιλέων ἰδίας δ' αὐτῆς βασιλίσσης.

Τοῦ ἐλεγείου ἡ ἐξήγησις ἔχει ὧδε :

«Ἐως ὅτου ἡ Τρύφαινα κατεσκευάσει καὶ πάλιν τὴν νῆσον, ὥρισε τὸν βυθὸν τοῦ πορθμοῦ καὶ εὐροῦσα ἐμέ με ἔθεσεν ἐδῶ ἄγαλμα ἀφιερωθὲν εἰς τὸν θεὸν τῆς θαλάσσης. Σὺ δὲ Ποσειδῶν ποίησον τὸ ἔργον Σου καὶ ἐγὼ θέλω ἐγγυηθῆ, διὰ τοὺς δύο πορθμοὺς τῆς ἀμετρήτου θαλάσσης».

Τρύφαινα ἡ βασίλισσα τοῦ Κότους ἐνυμφεύθη τὸν Κότυν βασιλεῖα τῆς Θράκης. Οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτῆς διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Καλλιγούλα, ὁ μὲν Ρωμητάλκης ὁ καὶ μεγαλειότερος ὑποτελὲς βασιλεὺς τῶν ἐν Θράκῃ κτήσεων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ Πολεμῖαν ὑποτελὲς βασιλεὺς τοῦ Πόντου καὶ ὁ Κότυς ὑπο-

τελὲς βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας. Ἡ Τρύφαινα ἦτο θυγάτηρ τοῦ Πολέμωνος βασιλέως τοῦ Πόντου καὶ τῆς Πειθοδώρας, ἦτο δὲ ἐγγονὴ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου. Ἦτο γυνὴ ἱκανὴ διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου αὐτῆς συζύγου καὶ τοῦ δευτέρου Ἀρχελαίου βασιλέως τῆς Καπαδοκίας ἐξηκολούθει αὐτὴ βασιλεύουσα ἐπὶ τινων ἐπαρχιῶν τῆς Θράκης. Ἡ διώρυξις τῶν εὐρείπων καὶ ἀποκατάστασις τοῦ λιμένος συνετελέσθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καλλιγούλα τὸ 38 μ. χ. Ἡ νεωτέρα ἐπιγραφή ἐχαράχθη ἐπὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου.

Ὅτι ἡ Τρύφαινα ἀνεκαίνισε τοὺς εὐρείπους καὶ τὸν λιμένα τῆς Κυζίκου τοῦτο ἦτο γνωστὸν καὶ ἐκ νομισμάτων. Ὡς λόγος δὲ τῆς κατασκευῆς ταύτης ἀναφέρεται ὅτι ἡ Τρύφαινα κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Καισάρων τῆς Ρώμης, οἵτινες ἐνδιαφέροντο νὰ καταστήσωσι τὴν Κύζικον προπύργιον ἐναντίον τῶν Θρακικῶν ἡμιαγρίων φυλῶν καὶ τῶν ἐξ Ἀσίας· ἄλλως ἢ Τρύφαινα ὡς βασίλισσα τῆς Θράκης ἐνδιαφέρετο διὰ τὴν Κύζικον ἕνεκα τῶν ἀρχαίων σχέσεων τῶν Θρακῶν μετὰ τῆς Κυζίκου. Ὁ ἦρωσ Κύζικος ἦτο υἱὸς ἢ ἐγγονὸς τοῦ Εὐσῶρου βασιλέως τῆς Θράκης.

Τοὺς δύο τούτους εὐρείπους εὐρον καὶ οὐ πρὸ πολλοῦ ἐζήτησα τὴν διάνοιξιν αὐτῶν πρὸς συγκοινωνίαν τῶν δύο κόλπων Πανόρμου καὶ Ἀρτάκης, ἀλλ' ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὴν πρότασίν μου ταύτην, δι' οὗς λόγους αὐτὴ γινώσκει.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πορθμοῦ ὑπὸ τῆς Τρυφαίνης ἄγνωστον πόσον καιρὸν μετὰ ταῦτα παρέμεινεν ἡ συγκοινωνία αὕτη. Ἐκ τῆς ιστορίας τῆς πόλεως εἰκάζομεν ὅτι αὕτη διετηρεῖτο πολὺν μετὰ ταῦτα χρόνον, ἕως καὶ μέχρι τῆς 14<sup>ης</sup> μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὅποτε μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεστράφη καὶ ἐγκατελείφθη καθ' ὀλοκληρίαν ἢ πόλις, καὶ τότε πάλιν κατεχώσθησαν οἱ πόροι καὶ ὁ ἑσωτερικὸς τῆς πόλεως λιμὴν μετεβλήθη εἰς τέλμα ὀρώμενον καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Τὸ μέρος τοῦτο διὰ τῆς διοχετεύσεως τῶν αὐτόθι κατὰ τὸν χειμῶνα εἰσρεόντων ὑδάτων καὶ τῆς ἐπιχωματώσεως αὐτοῦ δύναται νὰ μεταβληθῆ εἰς εὐφορωτάτην πεδιάδα ἕνεκα τῶν αὐτόθι ἀπ' αἰώνων συσσωρευθέντων φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν ὑλῶν. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο καὶ πόλις δύναται νὰ κτισθῆ, ἥτις ἐκ τῆς ἐπικαίρου

αὐτῆς θέσεως μεταξύ δύο κόλπων καὶ δύο ξηρῶν τῆς Κυζίκου ἀπ' ἐνὸς καὶ τῆς Μυσίας ἀπ' ἐτέρου εὐρὺ τὸ μέλλον ὑπόσχηται. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὀφείλει νὰ καταλήξῃ ἡ μεταξύ Σώμας καὶ Πανόρμου πραγματοποιουμένη σήμερον σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, διότι καὶ μέγας φυσικὸς λιμὴν ὑπάρχει καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ δύο μεγάλοι καὶ φυσικοὶ κόλποι, ὁ κόλπος τῆς Πανόρμου πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὁ κόλπος τῆς Ἀρτάκης πρὸς δυσμάς, ὁ μὲν ἔχων σχέσιν μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοὺς λοιποὺς λιμένας τῆς Προποντιδος καὶ τοῦ Εὐξείνου, ὁ δὲ πρὸς τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἐν γένει πρὸς τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου. Ἐὰν δὲ διὰ μέσου τοῦ σημερινοῦ Ἰσθμοῦ ἀνοιχθῇ καὶ πάλιν ἡ ἄλλοτε λειτουργήσασα διώρυξ, ἥτις ὡς ἐκ τῆς ἀμμώδους φύσεως τοῦ ἐδάφους εἶναι πολὺ εὐκόλον νὰ κατασκευασθῇ, τὸ μέρος τοῦτο θὰ καταστῇ τὸ κέντρον τοῦ μετακομιστικοῦ ἐμπορίου μεταξύ Ἀσίας ἀπ' ἐνὸς καὶ τῶν λοιπῶν δύο ἡπείρων τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου ἀπ' ἐτέρου, ἡ δὲ ὑπὸ τὰ εἰρήπια αὐτῆς τεθαμμένη σήμερον πόλις Κύζικος θὰ ἀναβιώσῃ ἐκ τῆς τέφρας αὐτῆς ὡς ἄλλος φοῖνιξ καὶ θὰ καταστῇ ἔνδοξος, πλουσία καὶ ἰσχυρά, ὡς ἄλλοτε.

#### Τὰ ὑδραγωγεῖα τῆς πόλεως καὶ ὁ ποταμὸς Κλεῖτην.

Δύο ὑπῆρχον ὑδραγωγεῖα φέροντα εἰς τὴν πόλιν ἄφθονον καὶ ἐξαιρετον ὕδωρ.

Α') Τὸ πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μυσίας, ὅπερ εἶχε τὴν ἀρχὴν του ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἀδραστείας, πιθανῶς ἐκ τινος σπηλαίου ἐξ οὗ ἐξέρχεται καὶ σήμερον ἄφθονον ὕδωρ. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο τὸ ὅποιον ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς του εἶναι ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, παρελάμβανε τὰ ἀπέναντι τῆς πόλεως πόσιμα ὕδατα καὶ διωχέτευσεν αὐτὰ εἰς αὐτήν. Ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μυσίας μεταξύ τῶν δύο προαναφερθέντων κόλπων ὑπάρχουσιν εἰσέτι ἀψίδες, ὧν ἡ μία διατηρεῖται μέχρι τῆς σήμερον ἀκεραία καὶ ἐφ' ἧς ὄραται ἡ αὐλαξ, ἔχουσα 0 30 πλάτος καὶ ὕψος 0.40. Τὰ τόξα τῶν ἀψίδων τούτων ἔχουσι μῆκος 3 μ., τὰ δὲ θεμέλια, ἐφ' ὧν στηρίζονται ἔχουσι πλάτος μὲν 1.80, τὸ δὲ μῆκος αὐτῶν 2 20. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο ἀρχόμενον ἀπὸ τινος ὑψώματος τῆς παραλίας τῆς Μυσίας, διήρχετο διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος εἰς ἴσθμ. σχεδὸν ἀπόστασιν μεταξύ τῶν δύο προχωμάτων καὶ εἰσῆρχετο δι' ἐτέρου ὑψώματος ἀπέναντι τῶν

τειχῶν τοῦ ἰσθμοῦ, ἐφ' οὗ σήμερον παρατηροῦνται τὰ ἴχνη τοῦ ὑδραγωγείου εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ τὴν τάφρον τῶν τειχῶν δι' ἀψίδος συνενούσης τὰ τείχη μὲ τὸ ὑψωμα τοῦτο.

Καὶ ἐνταῦθα γεννᾶται ἡ ἀπορία· α) διατί ὑπαρχόντων δύο προχωμάτων μετὰ τῶν γεφυρῶν αὐτῶν, τὸ ὑδραγωγεῖον δὲν ἐκτίσθη ἐπὶ ἐνὸς τούτων καὶ β) πῶς ἐτελεῖτο ἡ κυκλοφορία τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων; Ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ πρῶτον ἡ ὑπαρξίς τῶν δύο γεφυρῶν μεταξύ τῶν προχωμάτων ἀπετέλει σπουδαῖον ἐμπόδιον, ἄλλως τε τοῦ ὑδραγωγείου κειμένου μεταξύ τῶν δύο προχωμάτων ἡ προφύλαξις αὐτοῦ ἀπὸ ἐξωτερικῆς κατὰ θάλασσαν προσβολῆς θὰ ἦτο εὐγρεστετέρα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ δεύτερον τὸ ὑπὲρ τὴν θάλασσαν ὕψος τῶν ἀψίδων καὶ τὸ πλάτος αὐτῶν, ἐξ ὧν δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἀψίδος, θὰ ἦτο τοιοῦτον ὥστε καὶ ἡ μεγαλειτέρα ναῦς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θὰ ἠδύνατο νὰ διέλθῃ κάτωθεν τῶν ἀψίδων τοῦ ὑδραγωγείου

Ἡ δι' αὐτοῦ εἰσερχομένη ποσότης ὕδατος εἰς τὴν πόλιν ἐν διαστήματι 24 ὥρων, ἐὰν ἐπληροῦτο ἡ αὐλαξ ὕδατος ἀνήρχετο εἰς 6. 220,800 λίτρας.

Β.) Ἐπὶ τῆς Κυζίκου ὑπῆρχεν ἕτερον ὑδραγωγεῖον εἰς τὰ βόρεια μέρη, τοῦ ὁποίου ἡ κυρία πηγὴ ἀπέειχε δέκα περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς πόλεως. Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ταύτης ἔχει θερμοκρασίαν 9 βαθμῶν Κελσίου, περιέχει μόνον 0,005 τοῦ γραμμικρ. ἄλατα, ἐξέρχεται ἀνάμικτον μετ' αἴρος καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται Καϊνάρτζη (τὸ βράζον) καὶ ἀνήκει εἰς τὰ ἐξαιρετά πόσιμα ὕδατα. Ἡ διοχέτευσις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου μέχρι τῆς πόλεως ἐγένετο δι' ὀχετοῦ ἐπιστρωμένου μὲ κεράμους ἔχοντας 0,50 πλάτος καὶ 0,60 μῆκος. Πρὸς καθαρισμόν αὐτοῦ ὑπῆρχον μέρη δι' ὧν εἰσῆρχοντο ἐν αὐτῷ. Μετὰ τοῦ τετραγώνου τούτου ὀχετοῦ συγκατασκευασμένος ὑπῆρχε καὶ ἕτερος ἐκ σωλήνων ὀπτῆς γῆς, ὧν ἡ ἐσωτερικὴ διάμετρος ἦν 0,30—0,40, τὸ πάχος τῶν σωλήνων 0,05 καὶ μῆκος 0,80 μ. ἕκαστος δ' ἔφερεν ὀπὴν πρὸς καθαρισμόν. Ἡ ὄλη αὐτῶν διαδρομὴ ἀρχομένη ἐκ τῆς πηγῆς, περιέτρεχε τὰς ὑπαρξίας βουνοῦ ὀνομαζομένου Ἀνταδζικ (νησίδιον), μετὰ τοῦτο ἕτερον βουνὸν μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τὴν μεταξύ τῶν δύο κορυφῶν τοῦ Δινδύμου κοιλάδα ὀνομαζομένην σήμερον Μάλλια, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκειται ση-



ραγξ ἄπλῃ πρὸς διοχετεύσιν τοῦ ὕδατος εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν κλιτὺν τοῦ βουνοῦ. Ἡ σήραγξ αὕτη ἔχει 500 περίπου μέτρα μήκος, ἀνεκαλύφθη δὲ τὸ 1897 ὑπὸ τοῦ τότε δημάρχου Ἀρτάκης Ν. Τσαρῆ, ὅστις δι' ἐξόδων τῆς πόλεως ἐκαθάρισε ταύτην καὶ προσεπάθησε νὰ διοχετεύσῃ τὸ ὕδωρ τοῦ Καϊναρτζῆ δι' αὐτῆς πρὸς ἄρδουσιν τῶν κτημάτων τῆς Ἀρτάκης· ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἐλείφει ὑποστηρίζεως ἀπέτυχε. Σήμερον καὶ πάλιν ἐπανελήφθη τὸ ἔργον, ἀλλὰ δι' ἀπορίαν χρημάτων ἀφέθη ἡμιτελής. Ἀξίον παρατηρήσειωσ εἶναι ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς πηγῆς ἀπόστασις μέχρι τῆς ἐξόδου τῆς σήραγγος εἶναι περίπου 4 χιλιόμετρα, ἡ διαφορά τοῦ ὕψους ἀπὸ τῆς πηγῆς 300 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης κειμένης· μέχρι τοῦ μέρους τούτου εἶναι 5 μ. μόνον, ὅπερ δεικνύει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἄριστα ἐγνώριζον τὴν τεχνὴν τοῦ διοχετεύειν τὰ ὕδατα. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου τὸ ὕδραγωγεῖον περιτρέχον τὰς ὑψωρείας τοῦ Δινδύμου καὶ πάλιν εἰς διπλοῦν εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν διὰ τῶν ἀνατολικῶν τειχῶν. Ἡ διὰ τοῦ ὕδραγωγείου τούτου εἰσερχομένη ποσότης τοῦ ὕδατος ὑποτιθεμένου ὅτι κατὰ τὸ ἡμῖς ἐπληροῦν τὰ συστήματα ταῦτα ὕδατος ἦτο 12,000,000 λίτρ. Ἐὰν εἰς τὴν ποσότητα ταύτην προσθέσωμεν καὶ 6,000,000 ὕδατος ἐκ τοῦ πρώτου ὕδραγωγείου ἔχομεν 18,000,000 λ. κατὰ εἰκοσιτετράωρον, ὅπερ ἀποδεικνύει τὸ πολυάνθρωπον τῆς πόλεως.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ὕδραγωγείων καὶ ὁ ποταμὸς Κλείτη εἰσέρχεται εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τῆς πόλεως δι' ὑπογείων ὀχετῶν. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐξ ἐπιστολῆς Πλανούδη τοῦ Μοναχοῦ, ἐπισκεφθέντος τὴν Κύζικον τὸν XII αἰῶνα, ὅστις α. . . . . Τὸ γὰρ ἡνίκα πρὸ τοῦ ἐν Κυζικῷ ναοῦ ὤμεν, μηδένα ἡμῖν ἐπιστῆναι ὅς ἂν καὶ τὰ ὑπ' ἐκεῖνον εἰδῆκνυ, ποταμούς τε φερομένους ὑπογείως καὶ ἕτερα θαύμακα ἐνάμιλλα τοῖς φαινομένοις εἰσί. . . . . »

Ἐκ τῆς ποσότητος τοῦ εἰς τὴν πόλιν εἰσερχομένου ὕδατος καὶ τῆς ἐκτάσεως, ἣν κατεῖχεν αὕτη ὑπολογιζομένης εἰς 1,000,000 τ. μέτρα, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ πόλις εἶχε τοῦλάχιστον 300,000 κατοίκων χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν καὶ τοὺς περίξ οἰκοῦντας.

#### Ὁ ποταμίσκος Κλείτη.

Εἶναι δὲ ἡ Κλείτη ποταμίσκος, σχηματιζόμενος ἐκ δύο κλάδων κατερχομένων

ἐκ τοῦ ὄρους Ἀρκτων, οἵτινες ἐνοῦνται 100 μέτρα περίπου βορειοανατολικῶς τοῦ ἀμφιθεάτρου.

Κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἐσχηματίσθη οὗτος ἐκ τῶν δακρύων τῆς κλαιούσης τὸν σύζυγον αὐτῆς βασιλίσσης Κλείτης μετὰ τὸν ἡρωϊκὸν αὐτοῦ θάνατον ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν.

Κατ' ἄλλους ἡ βασίλισσα Κλείτη, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Μέροπος τοῦ Περκωσίου, μαθούσα τὸν θάνατον τοῦ συζύγου αὐτῆς, νητοκτόνησεν, αἱ δὲ νύμφαι ἔκλαυσαν αὐτὴν τοσοῦτον ὥστε ἐκ τῶν δακρύων αὐτῶν ἐσχηματίσθη ὁ ποταμὸς Κλείτη. Τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ τούτου εἶναι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Μ. Λευκίνιος Κράσος Μουκιανὸς κατὰ Πλίνιον ἀποδίδει τὴν θαυμασίαν δύναμιν τῆς ἐκ τοῦ ἔρωτος θεραπείας. Plinius XXX 161. « Ἡ τῆς Κυζικίου πηγὴ τοῦ ἔρωτος λέγεται, ὁ δὲ Μουκιανὸς πιστεύει ὅτι οἱ ἐξ αὐτῆς πίνοντες ἀπηλλάσσοντο τοῦ ἔρωτος. » Ἰσίδ. XIII 13. « Ἡ τῆς Κυζικίου πηγὴ ἀφαιρεῖ τὸν ἔρωτα ἀπὸ τῆς Ἀφροδίτης. »

Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο κλάδων ὁ ποταμίσκος οὗτος διέρχεται σήμερον διὰ τοῦ ἀμφιθεάτρου, ρεῖει παραλλήλως ἐξώθεν τῶν βορείων τειχῶν τῆς πόλεως, εἰσέρχεται δι' αὐτῶν εἰς τὸν σημερινὸν περίβολον τῶν τειχῶν καὶ χύνεται εἰς τὸν ἄλλοτε δυτικὸν λιμένα τὸν ὁποῖον κατὰ μέγα μέρος ἦδη κατέχωσε.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο κλάδων ὑπῆρχεν ἰσχυρὸν τεῖχος καὶ ἐξώθεν τοῦ ἀμφιθεάτρου ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ λοφίσκου αὐτοῦ τεχνητὴ κοίτη, δι' ἧς ὁ ποταμὸς διωχετεύετο κατὰ βούλησιν ἄλλοτε περὶ τὸ ἀμφιθέατρον, καὶ ἄλλοτε δι' αὐτοῦ ὡσάκις ἐπρόκειτο ἐντὸς τοῦ ἀμφιθεάτρου νὰ παρασταθῶσι τεχνικαὶ ναυμαχίαι.

Τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ τούτου φερόμενον ὑπογείως διὰ τῆς πόλεως ἐχύνετο ἐν μέρει εἰς τὸν ἐμπορικὸν καὶ ἐν μέρει εἰς τὸν δυτικὸν λιμένα.

#### Γ' Τὰ λοιπὰ δημόσια οἰκοδομήματα τῆς πόλεως.

Ἡ Κύζικος ἦν γνωστὴ ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τὰς περικαλλεῖς αὐτῆς οἰκοδομὰς. Τὸ ὄνομα κυζικηνὰ οἰκοδομήματα σημαίνει ἀνώγεα μεγαλοπρεπῆ κεκοσμημένα δι' ἀνδριάντων καὶ διὰ καλλιτεχνικῶν ἀριστουργημάτων, ἔχοντα ἔμπροσθεν αὐτῶν τερπνοὺς παραδείσους, καὶ ἐστραμμένα πρὸς νότον. Τέσσαρα τινὰ συνετέλεσαν πρὸς ἐπιτυχίαν τούτων.

1<sup>ον</sup>) Ἡ κατάλληλος θέσις τῆς πόλεως ὡς παραθαλασσίας· 2<sup>ον</sup>) τὸ γρανιτικὸν ἔδαφος καὶ τὰ ἐκ λευκοῦ καὶ χρωματιστοῦ μαρμάρου λατομεία αὐτῆς· 3<sup>ον</sup>) ἡ εὐδαιμονία καὶ φιλοκαλία, ἧτις ἐν αὐτῇ ἐπεκράτει· καὶ 4<sup>ον</sup>) ἡ πολυύμνητος τέχνη τῶν ἀρχιτεκτόνων αὐτῆς. Ὁ *Στράβων* λέγει περὶ τῆς πόλεως, ὅτι αὕτη ἡμιλλᾶτο πρὸς τὰς πρώτας πόλεις τῆς Ἀσίας κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ὠραιότητα. «Τὰ πλεῖστα δὲ παραλείπομεν, ἀλλὰ τρεῖς κέκτηται τέκτονας, ἱστίνες τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν καὶ μηχανῶν τὴν ἐπιμέλειαν ἔχουσιν· ἐπὶ πλεῖον δὲ τρία ἐργαστήρια δι' ὄπλα, μηχανὰς καὶ δημοτικὰς καρπούς». Ἐν τῷ 15<sup>ῳ</sup> βιβλίῳ περὶ Ρόδου λόγον ποιούμενος λέγει. «Ὡς ἐν Μασσαλίᾳ καὶ ἐν Κυζικῷ μεριμνῶσι μετ' ἐνδιαφέροντος περὶ ἀρχιτεκτόνων καὶ κτιρίων, πρὸς κατασκευὴν μηχανῶν, ὀπλοστασίων καὶ ἄλλων». Ὁ δὲ *Ἀριστείδης* ἐν τῷ πρὸς τοὺς Κυζικηνοὺς λόγῳ ἀνομιζεῖ ὅτι τὸ κάλλος τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων καὶ τὴν ὄλην διακόσμησιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως δὲν δύναται οὔτε ὁ ἀγύμναστος ἀρκούντως νὰ ἐπαινέσῃ, οὔτε ὁ περὶ τὸ λέγειν δεινὸς νὰ ἐξιστορήσῃ εὐκόλως, διότι ἐφαίνετο ὡς ἱερά πόλις ἀπάντων τῶν θεῶν, καὶ ὡς διὰ κλήρου τοῖς πᾶσι διανεμηθεῖσα, ὥσει οἱ θεοὶ ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους τίς νὰ λάβῃ τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ» σελ. 30 α.

Ἐκ τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων γνωρίζομεν τὸν ναὸν τῆς Κυβέλης, τὸν ναὸν τοῦ Ἀδριανοῦ, τὸ ἀμφιθέατρον, τὸ θέατρον. Ὁ *Πλίνιος* ἀναφέρει τὸ μεγαλοπρεπὲς Πρυτανεῖον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἡ ἄγκυρα τῆς Ἀργούς. Περαιτέρω μνημονεῖται τοῦ βουλευτηρίου, ὡς λίαν τεχνηέντως κατεσκευασμένου οἰκοδομηματος, ὡσαύτως ἐγκωμιάζει ναὸν τινα τοῦ Διὸς, ἐν ᾧ ἔκειτο ἑλεφάντινος Ζεὺς, ἐπιστεφόμενος ὑπὸ μαρμαρίνου Ἀπόλλωνος. Ὁ *Πολύβιος* ἀναφέρει ὅτι Ἄτταλος ὁ βασιλεὺς τῆς Περγᾶμου ἔκτισεν ἐν Κυζικῷ ἱερὸν πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἀπολλωνιάδος τῆς Κυζικηνῆς, ὅστις ὠνομαζέτο θαυμαζόμενος.

#### Α'. Ὁ ναὸς τῆς Κυβέλης

Μολονότι ἡ Κυζικὸς ἐκ τῆς πληθύος τῶν ναῶν αὐτῆς ἐφαίνετο ἱερά, καὶ ἦτο διανεμημένη μεταξὺ τῶν θεῶν, ἐτιμᾶτο ὁμως αὐτόθι καὶ μετὰ τινος ἐγχωρίου πίστεως ἡ Κυβέλη καὶ ἡ Περσεφόνη. Οἱ Κυζικηνοὶ μεγάλως ἐσέβοντο ἐπίσης τὴν Ρέα, καὶ ἦγον ἑορτὰς με-

γαλοπρεπεῖς κατ' ἔτος. Ὁ *Ἡρόδοτος* διηγείται ὅτι ὁ *Ἀνάχαρσις* ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς ἀποδημίας του εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ ἐλθὼν εἰς Κυζικὸν, ἀπήνητησε τοὺς Κυζικηνοὺς ἄγοντας μεγαλοπρεπῆ ἑορτὴν τῆς μητρὸς τῶν θεῶν, καὶ παννυχίδα ποιούντας· ἀφικόμενος δὲ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐκεῖ, κρούων τὸ τύμπανον καὶ τὸ κύμβαλον, καὶ κόσμημα περὶ τὸν τράχηλον περιβεβλημένον ἔχων. Ἡροδ. IV — 76.

Ὡς πρώτοι κτήτορες τοῦ ναοῦ τῆς Κυβέλης ἀναφέρονται οἱ Ἀργοναῦται, οἵτινες, ὡς λέγει *Γεώργιος ὁ Κεφρηνός*, ἀφ' οὗ μεγαλοπρεπῶς ἐκῆδυσαν τὸν βασιλέα Κυζικὸν, ἀνέβησαν εἰς τὸ Δίνδυμον ἕνα εὐχηθῶσιν, ὅπως ὁ πλοῦς αὐτῶν ἀποθῆ αἴσιος, καὶ κτίσαντες, καθιέρωσαν εἰς τιμὴν τῆς Ρέας μεγαλοπρεπῆ ναόν, ὅστις μετὰ πολλοὺς χρόνους ἐσώζετο, ἀφιέρωσαν δὲ καὶ ἄγαλμα ἐκ κλήματος (ἴδε σελ. 36).

Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει καὶ χρησμὸν δοθέντα τοῖς Ἀργοναύταις, ὅστις ὑπέκειτο τῆς θύρας Βιβλ. Α, σελ. 209, παρ. 15 «Πρὸς δὲ τὸ τῶν θερμῶν μαντεῖον γενόμενος (οἱ Ἀργοναῦται) καὶ θυσάμενος ἐπύθοντο «Προφήτησον ἡμῖν, Φοῖβε Ἀπολλων, τίνος ἀν εἴῃ ὁ δόμος οὗτος» καὶ ἀκούουσιν «Ὅσα μὲν πρὸς ἀρετὴν καὶ κόσμην ὄρωρε ποιεῖτε· ἐγὼ δὲ ἐφετμέω τρεῖν ἕνα μοῦνον ὕψιστον Θεόν, οὐ λόγος ἄφθιτος ἐν ἀδαῆς κούρῃ ἔγκυος ἔσται. Οὗτος ὡσπερ τόξον πυρφόρον μέσον διαδραμῶν, ἅπαντα κόσμον ζωγράφας πατρὶ προσάξει δῶρον. Τὰ τοῦ χρησμοῦ ἐν λίθῳ μαρμαρίνῳ χαλκίσις γράμμασις γράψαντες, εἰς τὸ τοῦ ναοῦ ὑπέρθυρον ἀπέθεσαν, τότε μὲν καλέσαντες τὸν οἶκον Ρέας, μητρὸς τῶν θεῶν». Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι ἐν τῷ ναῷ ὑπῆρχεν ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ρέας ἐκ μαρμάρου, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο λέοντες, εὗς ἐκράτει διὰ τῶν χειρῶν αὐτῆς. *Κωιστατίνος ὁ Μέγας* μετεκομίσατο τὸ ἄγαλμα τοῦτο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἄνευ τῶν λεόντων, καὶ διέταξε νὰ μεταβληθῇ οὕτω ἡ θέσις τῶν χειρῶν, ὥστε ἡ θεὰ ἐφαίνετο εὐχομένη. Ἐπὶ *Ζήνωνος* ὁ ναὸς οὗτος μετωνομάσθη εἰς ναὸν τῆς Θεοτόκου.

Εἶναι πιθανόν ὅτι ἡ σήμερον ὠνομαζομένη *Μοιὴ τῆς Φατερωμένης*, κειμένη περίπου ἐν τῷ κέντρῳ τῆς χερσονήσου εἰς κοιλάδα τὴν μᾶλλον εὐφορον καὶ εὐδενδρον διαρροεμένην ὑπὸ δύο ποταμίσκων, εἶναι τὸ μέρος, ἔνθα ἔκειτο ὁ περιφημὸς ναὸς ὑπὸ τῶν Ἀργοναυ-

τῶν κτισθεῖς καὶ εἰς τὴν *Δειδυμίην* ῥέαν ἀφιερωθεῖς. Τοῦτο ἀποδεικνύει α') Ἡ μετατροπὴ τοῦ ναοῦ ἀπὸ μητρὸς τῶν θεῶν εἰς μητέρα τοῦ Θεοῦ, β') Τὰ ἐκεῖ ὑπάρχοντα κιονόκρανα καὶ λοιπὰ λαξευτὰ μάρμαρα, ἅτινα μαρτυροῦσι τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ναοῦ, γ') Ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἣτις λέγεται ὅτι εἶναι ἔργον βυζαντινοῦ ζωγράφου τῆς ἐποχῆς τοῦ *Ζήνωνος* δ') ἡ ἰδιαιτέρα λατρεία καὶ φήμη, ἣς ἀπολαμβάνει ἡ εἰκὼν αὐτῆ ἐκπαλαι πρὸς τῶν κατοίκων τῆς Κυζίκου, τῆς Προποντίδος καὶ τῆς Μαύρης (Θαλάσσης καὶ ε') ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐορτάζεται ἡ ἐορτὴ αὐτῆς τὴν 23ην Αὐγούστου, ὅστις ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἐορτὴν τῆς *Κυβέλης*, ἣν ἐώρταζον οἱ Κυζικηνοί.

Ἐκ φερμανίου ἐκδοθέντος πρὸ 400 ἐτῶν μανθάνομεν ὅτι οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς ταύτης ἀπηλλάσσοντο τῶν πρὸς τὴν κυβέρνησιν φόρων. Ἡ μονὴ αὕτη μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἦν πενιχρά, ἔχουσα ζύλινα τινα δωμάτια ἐν περιβόλῳ καὶ ἐν μέσῳ μικρὰν τινα ἐκκλησίαν. Ὁ ἐν μακαριᾷ τῇ λήξει *Κωνσταντῖνος Ἀλεξανδρίδης*, μητροπολίτης Κυζίκου, μετεσκεύασεν αὐτὴν εἰς ὠραῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα, ἔχον 90 δωμάτια, καὶ ὠραίαν ἐκκλησίαν, ἐν ἣ εἶναι κατατεθειμένη ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου.

### Β') Ο ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ.

Πολλῶ γνωστότερος ἦτο τὸ πάλαι ὁ ἔτερος ἐκεῖνος ὑπερμεγεθὺς ναὸς, τὸν ὁποῖον οὐχὶ μόνον εἰς τὰ ἐπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου ἀπαριθμοῦσι, ἀλλὰ καὶ *Δίων ὁ Κάσιος* δὲν διστάζει νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον τῶν ναῶν ἀπάντων. Καθ' ἃ οὗτος λέγει, οἱ κίονες αὐτοῦ εἶχον 50 πήχεων ὕψος, ἦτοι μέτρων 23, περιφέρειαν 4 ὀργυίων, ἦτοι 7 μέτρων 0 80 ἑκατοστὰ, πρὸς δὲ ἦσαν μονομερεῖς καὶ τὰ λοιπὰ δὲ μέρη τοῦ ναοῦ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ θαυμάζωνται παρὰ νὰ ἐπαινῶνται.

Ὁ *Zonarās* ἐν τῷ XII βιβλ. σελ. 593 προσεπικυρῶν τὰ ὑπὸ τοῦ *Δίωνος* τοῦ *Κασίου* λεγθέντα λέγει ὅτι οἱ κίονες εἶχον ὕψος 50 πήχεων. Ὁ *Ξιφιλίνος* ἐν τῇ ἐπιτομῇ αὐτοῦ ὁμιλῶν περὶ τοῦ ναοῦ ἀκολουθεῖ τὸν *Δίωνα*. «Τὸν ἐν Κυζικῷ ναὸν μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον ναῶν ἀπάντων, ᾧ τετράοργοι μὲν πάχος οἱ κίονες ἦσαν, ὕψος δὲ πενήκοντα, ἕκαστος πέτρας μιᾶς, καὶ τᾶλλα τὰ ἐν αὐτῷ ἕκαστον θαυμάσαι μᾶλλον ἢ ἐπαινεῖσαι.» Ὁ *Μαλαλάς*

λέγει περὶ τοῦ ναοῦ· «Τὰ ἐπτὰ πάλαι τοῦ κόσμου θαύματα, καὶ ὄγδοον τὸ Ἀδριανοῦ ἱερὸν ἐν Κυζικῷ. Κατωτέρω ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λέγει περὶ τοῦ ναοῦ· α' Ἐκτίσθη δὲ ὁ αὐτοκράτωρ *Ἀδριανὸς* ἐν τῇ αὐτῇ Κυζικῷ ναὸν μέγαν πάνυ, ἓνα τῶν θαυμάτων, στήσας ἑαυτῷ στήλην μαρμαρίνην στηθαίῳ μεγάλῃν πάνυ ἐκεῖ εἰς τὴν ὀροφήν τοῦ ναοῦ, ἐν ἣ ἐπιγεγραπταὶ «θεῖου Ἀδριανοῦ», ὅπερ ἐστὶν ἕως τοῦ νῦν. Ἐν τῷ λόγῳ ὃν ἐξεφώνησεν *Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ* ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ ναοῦ λέγει «Πρὸς αὐτό γε ἦκω τὸ κλειδῶνιον, πῶς ἂν εἴποιμι ὅσον βούλομαι; ἀλλὰ τοσοῦτον ἂν εἴποιμι, ὅσον εἰπὼν συγγοίῃην ἑμαυτῷ Πάντας γὰρ μικροῦ δέω λέγειν, ὅσοι τοῖς ὁμοίοις ἐνεχείρησαν, ὡς περ εἰ παῖδας ἀπεφήνατε, τοσοῦτον ἔργον ἐγείραντες, ὅσον ἐνθυμηθῆναι μὲν ἂν μανίας ἔργον εἶναι ἔδοξεν, ἐκτελέσαι δὲ κρεῖττον ἢ κατ' ἀνθρώπον, ἀπορῆσαι τίς ἂν, πότερον ἐνταυθοῖ μετενήνεκται τῆς νήσου τὸ πλεῖστον, ἢ κατὰ χώραν μένει· οἶμαι δ' ἀπαντας συμφῆσαι μῆτε πόλεως ἂν ἄλλης εἶναι τὸ ἀνάθημα μῆτε λιθοτομίας ἐτέρας ἢ τῆς ὑμετέρας οὐ γὰρ ἀρκέσαι τὴν φύσιν· πρότερον μὲν γὰρ τῶν νήσων ταῖς κορυφαῖς ἐτεκμαίροντο οἱ πλείοντες, Κυζικὸς ἦδε, Προκόννησος αὕτη, τῶν ἄλλων ἦν ἰδόντες· νῦν δὲ ὁ ναὸς ἀντὶ τῶν ὀρῶν ἀρκεῖ καὶ μόνος ὑμῖν οὐδὲν δεῖ λαμπτήρων οὐδὲ πυρσῶν, οὐδὲ πύργων πρὸς τοὺς καταίροντας, ἀλλ' ὁ νεὸς πληρῶν ἅπαν τὸ ὀρώμενον, τήν τε πόλιν, καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν τῶν ἐχόντων αὐτὴν ὁμοῦ δηλοῖ, καὶ τοσοῦτος ὢν καλλίων ἢ μείζων· εἰ δ' ἔτυχον παρόντες Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος ῥαδίως ἂν μοι δοκοῦσιν εἰπεῖν τὸ περὶ τοῦ τείχους τοῦ Τρωϊκοῦ μυθολόγημα μεταθέντες, ὡς ἄρα Ποσειδῶν καὶ Ἀπόλλων κοινῇ φιλοτεχνήσαντες, ἀπειργάσαντο τὸ ἔργον τῇ πόλει, ὁ μὲν τὴν πέτραν παρασχὼν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης, καὶ ἅμα ποιήσας δυνατὴν εἶναι κομισθῆναι, ὁ δὲ ὥσπερ εἰκὸς οἰκιστὴν βουλευθεὶς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν κοσμηῆσαι προσθήκη τηλικαύτη· φαίης ἂν τῶν μὲν λίθων ἕκαστον ἀντὶ νεῶ τοῦ παντός εἶναι, τὸν δὲ νεῶν ἀντὶ τοῦ παντός περιβόλου, τὸν δὲ αὐτὸν περιβόλον τοῦ νεῶ πόλεως ἀποχρῶντα γίγνεσθαι· εἰ δὲ βούλει τὰ τῆς ῥαστώνης καὶ τρυφῆς, ἀντὶ γὰρ τῶν οἰκιῶν τῶν τριωρόφων καὶ τῶν τριήρων πάρεστιν ὀρῶν νεῶν τὸν μέγιστον, τῶν μὲν ἄλλων πολλαπλασίασα, αὐτὸν δὲ τριπλοῦν τῇ φύσει· τὰ μὲν αὐτοῦ κατάγειος ἐστὶ θεά, τὰ δὲ ὑπερφῶς, μέση δὲ ἡ νενομι-

σμένῃ δρόμοι δὲ ὑπὸ τὴν γῆν κρεμαστοὶ δι' αὐτοῦ διήκοντες κύκλω, ὡσπερ οὐκ ἂν προσθήκης μέρει, ἀλλ' ἐξ ἐπίτηδες εἶναι δρόμοι πεποιημένοι».

Πρῶτος ἀρχιτέκτων τοῦ ναοῦ τούτου ἀναφέρεται ὁ Ἀρισταίετος. τὸ δὲ μάρμαρον αὐτοῦ μετεκομίσθη ἐν μέρει ἐκ τῶν πορὰ τὴν Ἀρτάκην ἐπὶ τοῦ λόφου Ἁγίου Συμεῶν ὑπαρχόντων λατομείων τῆς ἀρχαίας Κυζίκου ἐν μέρει καὶ ἐκ τῶν λατομείων τῆς Προικονήσου. Δὲ εἶναι βέβαιον πότε ἀκριβῶς ἤρξατο ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ, γινώσκωμεν ὅμως ὅτι ἐπὶ Ἀδριανοῦ τὸ 123 π. Χ. ἐκτίζετο ὁ ναὸς (Σχολ. Λουκιανοῦ 24 σελ. 779). «Τὸ δὲ Ὀλύμπιον, ὅπερ ἐστὶν ἱερὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν Ἀθήναις, διὰ μεγαλοουργίαν ἀπορουντων Ἀθηναίων χρημάτων εἰς τὴν κατασκευὴν, πλείον τῶν 300 ἐτῶν παρέτεινε κτιζόμενον, ὡς καὶ ὁ ἐν Κυζίκῳ ναὸς, οὐκ ἂν συνετέλεσθησαν ἄμφω, εἰ μὴ Ἀδριανὸς ὁ Αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων δημοσίοις ἀναλώμασι συναντελάβετο τῶν ἔργων» καὶ περαιτέρω αἰετι γέ μὴν ἐν Κυζίκῳ ναὸν ἔκτισεν (Ἀδριανὸς) καὶ τὴν ἐν αὐτῷ πλατεῖαν ἔστρωσε μαρμάρῳ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τούτου ἐγένοντο τὸ 167 μ. Χ. ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου τοῦ Α' πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἀδριανὸς δὲν ἐτελείωσε τὸ ἔργον, καὶ ὅτι ἡ κατασκευὴ τοῦ ναοῦ διήρκεσε περὶ τὰ 300 ἔτη.

Ὁ ναὸς οὗτος, ὡς τὰ μέχρι τοῦδε διασωθέντα συντρίμματα μαρτυροῦσιν, ἦτο κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος Κυριακοῦ καὶ Reinach, ἦτο ἐξάστυλος, περίπτερος, ἦτοι εἶχεν ἕξ κίονας κατὰ μέτωπον εἰς τὸν πρόναον καὶ ὀπισθοδόμον, καὶ 13 κίονας εἰς ἑκατέραν τῶν λοιπῶν δύο πλευρῶν. Ἐὰν λάβωμεν ὡς βᾶσιν τῆς ἐκτάσεως τοῦ ναοῦ τὴν διάμετρον τῶν κίωνων ἐπτὰ πόδας κατὰ τὰς περιγραφὰς (2 μ. 14 ἐκατ.), τὰ μεταξὺ τῶν κίωνων διαστήματα εἶχον 14 πόδας ἦτοι τὸ διπλάσιον τῆς διαμέτρου. Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ ἀποτελούμενον ἀπὸ ἕξ κίωνων καὶ πέντε μεσοκίονια διαστήματα ἦτο 112 ποδῶν, ἦτοι 34 μ. 25 τὸ μῆκος συνιστάμενον ἀπὸ 13 κίωνων καὶ 12 μεσοκίονια διαστήματα 278 πόδας ἦτοι 118 μ. 44. ἐκ. Ὁ σηκὸς ἦτοι ὁ κεντρικὸς ναὸς κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦτον εἶχε πλάτος τὸ δεκαπλάσιον τῆς διαμέτρου τῶν κίωνων ἦτοι 70 πόδας, 21 μ. 40 ἐκ. καὶ μῆκος τὸ διπλάσιον ἦτοι 110 π. ἦτοι 42 μ. 28 ἐκ. Ὁ πρόναος εἶχε τέσσαρας

σειρὰς κίωνων ἀνὰ τέσσαρας εἰς ἐκάστην σειρὰν, ὁ δὲ ὀπισθοδόμος δύο σειρὰς κίωνων ἀνὰ 4 εἰς ἐκάστην σειρὰν. Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦτον τὸ ὅλον τῶν κίωνων τῶν ἀποτελούντων τὸν ναὸν ἀνήρχετο εἰς 60 κίονας, ἐξ ὧν 36 ἀνήκον εἰς τὸ περιστύλιον, 16 εἰς τὸν πρόναον καὶ 8 εἰς τὸν ὀπισθοδόμον. Εἰς τούτους πρέπει νὰ προστεθῶσι 10 κίονες τοῦ ἐσωτερικοῦ ναοῦ ἀνὰ 5 εἰς ἐκάστην μακρὰν πλευρὰν τοῦ αὐτοῦ μὲν ὕψους ἀλλὰ μικροτέρας διαμέτρου, οἵτινες ὑπεβάσταζον τὸ κρεμαστὸν μέρος τοῦ ναοῦ, εἰς τὸ ὅποσον οἱ πιστοὶ ἀνήρχοντο κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας. Ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου τυμπάνου τοῦ ναοῦ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἡ προτομὴ τοῦ Ἀδριανοῦ μεταξὺ τῶν δώδεκα Ὀλυμπίων Θεῶν, καὶ ὑπ' αὐτὴν ἡ ἐπιγραφὴ «τῷ θεῷ Ἀδριανῷ» Μαλαλάς. «Ἐκτίσεν δὲ Αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἐν τῇ αὐτῇ Κυζίκῳ ναὸν μέγαν πάνυ, ἕνα τῶν θαυμάτων, στήσας ἑαυτῷ στήλην μαρμαρίνην στηθαρίου μεγάλου πάνυ ἐκεῖ εἰς τὴν ὄροφὴν τοῦ ναοῦ, ἐν ἣ ἐπιγέγραπται θεῖου Ἀδριανοῦ ὅπερ ἐστὶν ἕως τῆς νῦν». Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς κατατάσσει τὸν ναὸν μεταξὺ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου ὡς ὄγδοον θαῦμα (σελ. 367) ἐπτὰ τὸ πάλαι τοῦ κόσμου θαύματα, καὶ ὄγδοον τὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ἱερὸν ἐν Κυζίκῳ.

Τὸ ὅλον τοῦ ναοῦ ἔκειτο ἐπὶ ἐξέδρας, εἰς ἣν ἀνήρχετό τις ἀπὸ μέρους τοῦ προνάου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου διὰ δώδεκα βαθμίδων μαρμαρίνων. Ὑπὸ τὴν ἐξέδραν ταύτην ἔκειντο οἱ ἐπτὰ ὑπογίῳ θόλοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν βᾶσιν τοῦ ναοῦ, ἐξ ὧν τρεῖς οἱ κεντρικοὶ οἱ ὑποβαστάζοντες τὸν σηκόν. Τὸ ὅλον τοῦ ναοῦ δάπεδον ἦτο ἐστρωμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, ὡς καὶ ἡ ἀγορὰ τοῦ Ἀδριανοῦ.

Ὁ Perrot καὶ Halsluk εἶναι τῆς γνώμης ὅτι ὁ ναὸς ἦτο ὀκτάστηλος ὡς ἐπιχειρήματα ἀναφέρουσι α') Τοὺς ἐπτὰ ὑπογίους θόλους εἰς τὰ μέσα διαστήματα τῶν ὀπίσθων ἦσαν τοποθετημένοι οἱ κίονες. β') Τὴν ἐπὶ Κυζικηνῶν νομισμάτων ἀναπαράστασιν τοῦ ναοῦ, ὅστις φαίνεται κατὰ μέτωπον ἔχων ὀκτώ στύλους. Τὸ μέγεθος τοῦ ναοῦ ἕνεκα τοῦ ὀπίσθου οὗτος ὄφειλε νὰ ἦναι ὀκτάστυλος. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς ἰδέας ταύτης ὁ Halsluk ἀναφέρει τὸν ναὸν τῆς Ἀιζάνης, ὅστις ἦτο σύγχρονος πρὸς τὸν ναὸν τῆς Κυζίκου, καὶ ὁποῖος μόνον ὅτι ἦτο μικρότερος τὸ μέγεθος, εἶχεν ἐπτὰ ὑπογίους θόλους, οἱ δὲ κεντρικοὶ θόλοι ὁμοιάζουσι κατὰ πάντα τοὺς κεντρικοὺς

θόλους του ναού της Κυζίκου, είχαν την αυτήν άνοδον και τὰς αὐτὰς ὁπὰς πρὸς φωτισμὸν καὶ ἀερισμὸν. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ὀκτάστυλος.

Τὸ οἰκοδόμημα ἐν ἔτι 518 μετὰ Χριστὸν ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου ὑφίστατο κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μαλαζᾶ Ἐπι κατοχῆς τῶν Ἀράβων τὸ 675 μ. Χ. ὑπέστη κακώσεις. Κατὰ τὸ 900 ἐσφίζετο ἀκέραιος. Ὁ Ζωγαρᾶς καὶ Ἰωάννης ὁ Σκυλίτης ἀναφέρουσιν ὅτι κατὰ τὸν ἐπισυμβάντα σεισμὸν τὴν 23 Σεπτεμβρίου τοῦ 1063 μ. Χ. ναὸς τις ἐν Κυζίκῳ, τοῦ ὁποίου ἡ περιγραφή συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Δίωνος τοῦ Κασίου, τελειῶς κατέπεσεν. Ἡ καταστροφή αὕτη φαίνεται, ὅτι ἐγένετο εἰς ἕτερον τινὰ ναὸν μετὰ τῶν πολλῶν ἐν Κυζίκῳ ὑπαρχόντων, διότι κατὰ τὸ 1250 μ. Χ. ὁπότε Πλανουδῆς ὁ μοναχὸς ἐπεσκέφη τὴν Κύζικον ὁ ναὸς οὗτος ἐσφίζετο. (Ἐπιστολὴ 55 πρὸς τὸν πρωτοσεβαστὸν Ταρχανιώτην Πλανουδῆ μοναχοῦ) «... Τὸ γὰρ ἡνίκα πρὸς τὸν ἐν Κυζίκῳ ναὸν ὤμεν, μηδένα ἡμῖν ἐπιστῆσαι, ὅς ἂν καὶ τὰ ὑπ' ἐκείνῳ ἐδεικνυ, ποταμοὺς τε φερομένους δι' ὑπονόμου καὶ ἕτερ' ἄτε κρυπτόμενα θαύματα, ἐνάμιλλα τοῖ φαινομένοις εἰσί. . . Καὶ τοι καὶ τότε τὴν ἐπὶ τοῦ στέγους ἄνοδον μικροῦ δεῖν ἀνιστόρητον παρεδράμομεν, ἂν εἰμὴ τις ὑποδείξας τὴν γοῦν ἐπὶ τούτῳ γενησομένην ὑπετέμνετο λύπην».

Ἡ κατὰ τὸ ἡμισυ καταστροφή τοῦ ναοῦ ἐγένετο μετὰ τῶν 1250 καὶ τοῦ 1431 μ. Χ. ὁπότε μετὰ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν πρῶτος ὁ ἐξ Ἀγκῶνος Κυριακὸς ἐπισκεφθεὶς τὴν Κύζικον, εὗρεν ὑφιστάμενον μόνον τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ ναοῦ ἂν καὶ ὀλίγον κατεστραμμένον μετὰ 31 κιόνων. Κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐπίσκεψιν 13 ἔτη μετὰ ταῦτα ἦτο τὸ 1444 ἀναφέρει ὅτι τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ ναοῦ κατὰ μέγα μέρος ἦτο κατηδαφισμένον, εὗρε δὲ μόνον 28 κιόνας, ὡς καὶ τινὰ κιονόκρανα τῶν λοιπῶν μὴ ὑφισταμένων.

ὑπὸ τίνος ἐσυλήθησαν οἱ 3 οὗτοι κίονες καὶ τὰ κιονόκρανα οὐδόλως μνειάν ποιεῖται. Τὸ 1515 κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Χάμερ τινὲς ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων κιόνων μετεφέρθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐποθετήθησαν εἰς τὸ τότε οἰκοδομούμενον τέμενος τοῦ Σουλτάν Βεγιαζήτ, οἱ δὲ λοιποὶ καταπεσόντες καὶ κατασυντριβέντες μετεβλήθησαν εἰς ἄσβεστον (1890). Κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψίν μου εὗρον ἐκεῖ λειτουργοῦντα δύο ἄσβεστοποιεῖα. τὰ ὁποῖα κατέκαιον τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ περιφήμου τούτου οἰκοδομήματος καὶ τῶν ὁποίων

τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον ἀνέστειλα τότε τῇ ἐπεμβάσει τῆς ἀρχῆς. Οἱ τελευταῖοι ἐπισκεφθέντες τὴν Κύζικον Perrot καὶ Halsluk εὗρον μόνον τοὺς ἐπτὰ ὑπογείους θόλους κατεστραμμένους καὶ ὑπέθεσαν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ὑπογείου ἀγορᾶς

Κατὰ τὸ 1895 ἐπισκεφθεὶς τὸ δεύτερον τὰ εῖρεπια τοῦ οἰκοδομήματος εὗρον μετὰ τῶν συντριμμάτων τοῦ ναοῦ τεμάχιον κίονος, οὗτινος καταμετρήσας τὴν ἀκτίνα εὗρον αὐτὴν ἔχουσαν 1 μ. καὶ 0.07 ἑκατοστά· τὰ διαξέσματα βάθος 0.25 πλάτος 0.15, τῶν δὲ ραβδώσεων τὸ πλάτος 0.04. Ἡ διάμετρος ἄρα τοῦ κίονος εἶχε 2.14 καὶ ἡ περίμετρος 6 μ. 42. Τὸ ἀρχαιολογικὸν τοῦτο εὑρημα διαπιστοῖ ὅτι τὸ ἐκεῖ σήμερον εὕρισκόμενον κατεστραμμένον οἰκοδόμημα ὑπῆρξεν ἄλλοτε ὁ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὸ μέρος τοῦτο εὕρισκεται ὀλίγον βορειοανατολικῶς τῶν δύο πύργων τοῦ δυτικοῦ λιμένος, δεξιὰ καὶ πλησίον τῆς ἀπὸ Πανόρμου εἰς Ἀρτάκην ἀγούσης λεωφόρου ὀλίγον ἔξωθεν τῶν βορείων τειχῶν τῆς πόλεως. Ἐκεῖ ὑπάρχει ὕψωμα ἀποτελούμενον ἐκ συντριμμάτων μαρμάρων, τὸ ὁποῖον ἔχει ὕψος 6 περίπου μέτρων ἀπὸ τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὸ ἀγροὺς, μῆκος 180 μ. καὶ πλάτος 120. Τὸ ὕψωμα τοῦτο ποῦ μὲν εἶναι ψιλόν, ποῦ δὲ κεκαλυμμένον ἐκ παντοειδῶν θάμνων, εἰς τὸ μέσον τῶν ὁποίων βλέπει τις τὸ ἐκ κλάδων δένδρων παράπηγμα τοῦ φύλακος τῶν ἀμπελώνων. Εἰς τὰ περίξ ὑπάρχουσι τεμάχια λελαξευμένων μαρμάρων ἀνήκουσα εἰς μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήν. Τὸ ὕψωμα τοῦτο διέρχεται ἐπτὰ ὑπόγειοι θόλοι ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος κατεστραμμένοι, οἵτινες ἀπετέλουν ἄλλοτε τὴν βᾶσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου οἰκοδομήματος. Εἰς ἕνα τούτων δύναται τις νὰ κατέλθῃ διὰ δρομίσκου καὶ τῇ βοηθείᾳ ἀνημμένων δάδων νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος οὗτος ὑπόγειος θόλος τὸς διάδρομος ἄνευ θυρίδων πρὸς φωτισμὸν ἔχει 30 μ. μῆκ., πλάτ. 2 καὶ ὕψος μέχρι τῆς βάσεως τοῦ θόλου 3 μ. Τὸ δυτικὸν αὐτοῦ τοίχωμα εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ κανονικῶν κύβων πορώδους λίθου, ἐξ ὧν ἀφῆρηθησαν τὰ συνδέοντα αὐτοῦ μεταλλικὰ ἐλάσματα. Τὸ ἀνατολικὸν τοίχωμα ὡς καὶ ὀλόκληρος ὁ θόλος εἶναι κατεσκευασμένα ἐξ ἀκανονίστων λίθων καὶ ἄμμοκονίας, καὶ διαπερᾶται τὸ τοίχωμα τοῦτο ὑπὸ θολωτῆς διόδου ἐχούσης πλάτος μὲν 0.80 μ. καὶ μῆκος 3 μ. 35, ὅσον εἶναι καὶ τὸ πάχος τοῦ τοίχου.

τος. Δι' αὐτῆς εἰσέρχεται τις εἰς ἕτερον ὑπόγειον θολωτὸν διάδρομον ἔχοντα πλάτος 3,55 μῆκος δὲ 30 μ. Τὰ τοιχώματα καὶ ὁ θόλος αὐτοῦ εἶναι κατεσκευασμένα ἐξ ἀκανονίστων λίθων μετὰ τῆς αὐτῆς ἀμμοκονίας. Ὁ ὑπόγειος οὗτος θόλος εἶναι ἐν μέρει πεπληρωμένος χάρκτος. Εἰς τὸ βόρειον τοίχωμα καὶ εἰς τὸν θόλον παρατηρεῖ τις ἀνά μίαν τετραγωνικὴν θυρίδα πρὸς φωτισμὸν καὶ ἀερισμὸν, εἰς τὸ δυτικὸν τείχος κλιμακωτὴν δίοδον ἀνερχομένην πρὸς τὰ ἄνω, καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μικρὰν δίοδον φέρουσαν εἰς θολωτὸν φρέαρ, εἰς δὲ τὸ νότιον τοίχωμα ἀπαντᾷ τις εὐρεῖαν θύραν, δι' ἧς οὗτος συνεκoinώνει μετ' ἑτέρας σήραγγος, ἀποτελούσης τὴν προεκβολὴν αὐτοῦ. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τοίχωμα ἀπέναντι τῆς πρώτης δίοδου ἑτέρα τοιαύτη ὁμοία πρὸς τὴν πρώτην κατὰ τὸ πλάτος καὶ μῆκος φέρει εἰς ἕτερον ὑπόγειον θολωτὸν ὑπόγειον τῶν αὐτῶν διαστάσεων ὡς καὶ ὁ πρῶτος περιγραφείς μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι τὸ ἐκ κανονικῶν λίθων τοίχωμα αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀνατολικόν. Σήμερον οἱ ὑπόγειοι οὗτοι θόλοι βρῖθουσι νυκτερίδων, ἰδίως ὁ τελευταῖος, αἵτινες θορυβοῦμεναι ἐκ τοῦ φωτός τῶν δάδων ἔπτανται περὶ τοὺς ἐπισκέπτας. Οἱ περιγραφέντες οὗτοι τρεῖς θόλοι ἦσαν οἱ κεντρικοὶ οἱ ὑπόθαστάσαντες πιθανὸν τὸν σηκὸν ἦτοι τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀδριανοῦ

Περὶ τοῦ ἀμφιθεάτρου καὶ τοῦ θεάτρου τῆς Κυζικίου διελάβομεν εἰς τὴν πρώτην ἡμῶν περὶ τῶν ἑρειπίων τῆς Κυζικίου ἀνακοίνωσιν. (Τόμ. III σελ. 31, 32). Ὑπολείπονται ἤδη ἀναφέρωμεν ἐκ τῶν πολλῶν ἐν Κυζικίῳ ὑπαρξάντων δημόσια τινα οἰκοδομήματα ὅσα γνωρίζομεν ἐκ μαρτυριῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ταῦτα εἰσὶ:

### Γ.) Ὁ ναὸς τῆς Ἀπολλωνιάδος.

Παρὰ τὰ τείχη τοῦ Δεμίρ-καποῦ πλησίον τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος ἐν τινὶ ἀμπελῶνι κεῖνται δύο μεγαλοπρεπῆ κιονόκρανα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ ἀγάλμα γυναικὸς τοῦ ὁποῦ ἡ κεφαλὴ μετὰ τῶν ὤμων καὶ τῶν χειρῶν ἐλλείπουσι, διατηρεῖται δὲ σχεδὸν ἀνέπαφον τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ σώματος, περιβεβλημένον λεπτὴν ἐσθῆτα, λίαν τεχνικῶς κατεσκευασμένην, ὥστε καὶ αἱ λεπτόταται γραμμαὶ τοῦ σώματος διαφαίνονται ὑπ' αὐτῆν. Τὸ ἀγάλμα τοῦτο μετεκομίσθη καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Μουσεῖον Ἐκ τῶν 2 σφωζομένων κιονοκράνων καὶ ἐξ ἄλλων αὐ-

τόθι εὐρίσκομένων ἑρειπίων δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα πιθανῶς ὁ εἰς τὴν Ἀπολλωνιάδα ἀφιερωμένος ναός, ὃν κατεσκεύασεν Ἀττάλος ὁ Β' ὁ τῆς Περγάμου βασιλεὺς ἐν ἔτει 156 π. Χ. πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἀπολλωνιάδος τῆς Κυζικηνῆς. Ὁ ναός οὗτος ἐθυμιάζετο, διότι ἦτο οὐχὶ μόνον στανίας πολυτελείας, ἀλλὰ καὶ πλήρης ποικίλων αὐτόθι κατασκευασθέντων ἀπεικασμάτων τῆς υἱικῆς ἀγάπης, περιλαμβανομένων ἐντὸς 19 στηλοπινακίων. Αὐτόθι ἐφαίνετο ὁ Διόνυσος ἄγων τὴν *Σεμβλήν* εἰς τὸν Ὀλυμπον. Πῶς ὁ *Τήλεφος* ἐπανεῦρε τὴν αὐγὴν. Ὁ *Κλλόβιος* καὶ ὁ *Βίτων* ἐμπροσθεν τοῦ ὀχήματος τῆς μητρὸς αὐτῶν καὶ ἄλλαι παρόμοιαι ἐν μέρει ἐκ τῶν τραγωδιῶν εἰλημμένοι εἰκόνες. Ὁ ναός εἶχεν 6 κίονας πρὸς δυσμὰς καὶ 4 πρὸς μεσημβρίαν, ὅπου ἦτο καὶ ἡ εἴσοδος. Ὁ *Πολύβιος* ἐν βιβλίῳ XXIV λέγει, ὅτι ἡ Ἀπολλωνιάς, ἡ τοῦ Ἀττάλου γυνή, ἦν ἐκ πολλῶν αἰτιῶν μνήμης καὶ ἐπαίνου ἀξία, διότι πρῶτον μὲν γεννηθεῖσα ἀπλῆ πολίτις, ὑψώθη εἰς βασιλίσσαν καὶ διετηρήθη ἐπὶ τοῦ ὕψους τούτου μέχρι τοῦ τέλους αὐτῆς οὐχὶ δι' ἑταιρικῶν μηχανημάτων ἀλλὰ διὰ χρηστοθητικῆς καὶ ἀρετῆς. Ἐπειτα δὲ γενομένη 4 υἱῶν μήτηρ ἔδειξε πᾶσι μέχρι τελευτῆς ἀνυπέβλητον ἀγάπην καὶ φιλοσοργίαν Ὁ *Πλούταρχος* διηγείται, ὅτι ἡ Ἀπολλωνιάς ἐνόμιζεν ἑαυτὴν εὐτυχή καὶ τοῖς θεοῖς χάριν ὠμολογεῖ οὐχὶ ἔνεκα τοῦ πλοῦτος καὶ τῆς ἐσχύος αὐτῆς, ἀλλὰ διότι οἱ 3 αὐτῆς υἱοὶ ἦσαν δορυφόροι τοῦ πρεσβυτάτου, ὃν εἶδε ζῶντα ἀφόβως ἐν μέσῳ τῶν ὀπλισμένων αὐτοῦ ἀδελφῶν.

### Δ.) Τὸ πρυτανεῖον.

Ἐξερχόμενος τοῦ ἀμπελῶνος καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἀκολουθῶν πάντοτε πρὸς δυσμὰς, βλέπει πρὸς τ' ἀριστερὰ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τῶν τειχῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος μεταξύ θάμνων καὶ διαφόρων ἄλλων δενδρυλίων ἀπρόσιτα σχεδὸν τείχη ὑψηλὰ ὀνομαζόμενα σήμερον *Χρησῆζ-καλὲ* (= φρούριον λησιῶν).

Ἐντὸς τῶν περὶξ αὐτοῦ κειμένων ἀμπελῶνων εὐρίσκονται κίονες ἐκ γρανίτου, ἐκ λευκοῦ καὶ χρωματιστοῦ μαρμάρου κυβικοὶ ὄγκοι ἐπ' ἀλλήλων θεθειμένοι, συντρίμματα λελαξευμένου λευκοῦ μαρμάρου, ὑπόγειοι θόλοι. Τὰ πάντα διαβεβαιοῦσιν ὅτι ἐκεῖ εὐρίσκετο ἐν τῇ

ἀρχαιότητι μεγαλοπρεπές οἰκοδόμημα σπινίας τέχνης καὶ πολυτελείας. Πιθανὸν ὅτι ἐνταῦθα ἴστατο τὸ πρυτανεῖον τῆς Κυζίκου, ὅπερ κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὴν ὠραιότητα ἠμιλλᾶτο πρὸς τὸ ἐν Ἀθήναις. Ἐν αὐτῷ ἀναφέρει ὁ Πλίνιος ἕκειτο ἡ ἀγκυρα τῶν Ἀργοναυτῶν. Ὁ λίθος οὗτος ἐλέγετο ὅτι ἔφευγεν ἐκ τῆς θέσεώς του κατὰ θαῦμα καὶ διὰ τοῦτο ἐδέθη ἔμπροσθεν τοῦ Πρυτανείου. Τοῦτο εἶναι μυθῶδες καὶ ἀπίστευτον, ἀλλ' ἴσως, τιμῶντες αὐτὸν οἱ Κυζικηνοὶ διὰ τὴν ἀρχαιότητα, περιεδεσαν αὐτὸν διὰ μεταλλοῦ εἰς τὸ πρυτανεῖον, ἵνα μὴ ἀρθῆ καὶ οὕτω διεδόθη ὅτι ἔφευγεν ἐκ τῆς θέσεώς του. Ἐν τῷ οἰκοδομήματι τούτῳ ἐπέτρεψεν ὁ δῆμος εἰς τοὺς πρυτάνεις τὴν ἀνέγερσιν ἀνδριάντος πρὸς τιμὴν Ἀπολλοδώρου τοῦ Κυζικηνοῦ, ἐν τινι τόπῳ παρὰ τὰς τραπέζας, ἔμπροσθεν τῆς δωρικῆς στοᾶς. Πρὸς κόσμησιν μιᾶς τῶν τραπέζων τούτων ἐδωρήσατο Περσὺς ὁ Μακεδὼν χρυσοῦν ἀγγεῖον (Τίτος Λίβιος 41. 25)

**Ε'.) Βουλευτήριον.**

Ἐκ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου βαδίζων τις πρὸς Δ διὰ δρομίσκου παραλλήλου πρὸς τὰ τείχη τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος εὐρίσκει πρὸς τὰ δεξιὰ μακρὰν τῶν τειχῶν καὶ κατὰ μῆκος αὐτῶν τὴν μεγαλειτέραν καὶ εὐρυτέραν τῶν οἰκοδομῶν τῆς Κυζίκου. Τὸ ὅλον παριστᾷ παραλληλόγραμμον γῶρον ἀπολήγοντα πρὸς Δ εἰς ἡμικύκλιον τείχος προσόμοιον μὲ τὰ τείχη τῆς πόλεως. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκοδομῆς εἶναι διηρημένον εἰς πολλοὺς τετραγώνους χώρους. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσιν ὑπόγειοι θόλοι, πλήρεις ρέοντος ὕδατος κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἀνοιξιν, δι' ὃ τὸ μέρος τοῦτο ὠνομάσθη Σουλου-μπουδρούμ, ἥτοι ἀψίδες πλήρεις ὕδατος, ὑδραγωγεῖον. Τεμάχια γεγλυμμένων μαρμάρων διαπιστοῦσιν, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν εὐρύτατον καὶ μεγαλοπρεπές οἰκοδό-

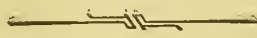
μημα, ἴσως τὸ Βουλευτήριον. Περὶ τούτου λέγει ὁ Πλίνιος, ὅτι ἦτο εὐρύ, μέγα καὶ λίαν τεχνηέντως κατεσκευασμένον ἄνευ σιδηρῶν ὑλῶν, οἱ δοκοὶ τοῦ ὁποῖου ἀφῆρουντο καὶ ἐπετίθεντο ἄνευ στηριγμάτων. Καὶ

**Σ') Ὁ ναὸς τοῦ Διός.**

Ὀλίγον πρὸς Δ καὶ πρὸς νότον τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ὑπῆρχεν ἑτέρα μεγαλοπρεπῆς οἰκοδομὴ ἐν τῇ ἀρχαιότητι. ἤδη κεκαλυμμένη ἔξ ἀγρίων θάμνων, πιθανῶς ὁ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἐξύμνουμένος ναὸς τοῦ Διός, περὶ οὗ λέγει ἐν τῷ 36<sup>ῳ</sup> βιβλίῳ αὐτοῦ, ὅτι οἱ ἄρμοι ἦσαν συνδεδεμένοι διὰ χρυσοῦ νήματος, ἔσω ὑπῆρχε Ζεὺς ἐλεφάντινος, ὃν ὁ Ἀπόλλων ἐν εἰργασμένῳ μαρμάρῳ ἔστερε καὶ ἐφ' οὗ χρυσῇ λεπτῇ ἀκτὶς ὡς πνεῦμα κατέπιπτε. «Σφίζεται καὶ τῆς Κυζίκου ἱερὸν, ἐν ᾧ χρυσοῦν νῆμα πάσχις ταῖς συμβολαῖς τοῦ ἐξεργασμένου μαρμάρου ὁ τεχνίτης ὑπέθηκεν, ὅπως τὸν ἐλεφάντινον Δία, ἐντὸς ὑπὸ τοῦ μαρμαρίνου Ἀπόλλωνος, ἐπιστρεφόμενον παραστήσῃ. Διαλάμπει τοίνυν λεπτοτάτοις τριχῶμασιν ἡ ζωγραφία καὶ τῇ ἐλαφροῦ ἐπιπνοῖᾳ τῇ τὰς εἰκόνας ζωογονούσῃ». Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς λέγεται περὶ τοῦ ναοῦ ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων συνέδεσε διὰ χρυσοῦ νήματος τὰ ἐξεργασμένα τετράγωνα μάρμαρα, ὅπως ἡ ὠραιότης τοῦ ἀγάλματος παρίσταται εἰς τὸν ὀρθαλμὸν περικαλεστέρα.

Τοιαῦτα περὶ τῶν τειχῶν τῶν λιμένων καὶ τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης πόλεως Κυζίκου, ὅσα ἠδυνήθη διὰ τῆς κατὰ τόπον ἐρεύνης καὶ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων συγγραφέων νὰ ἀνεύρω καὶ νὰ συναρμολογήσω.

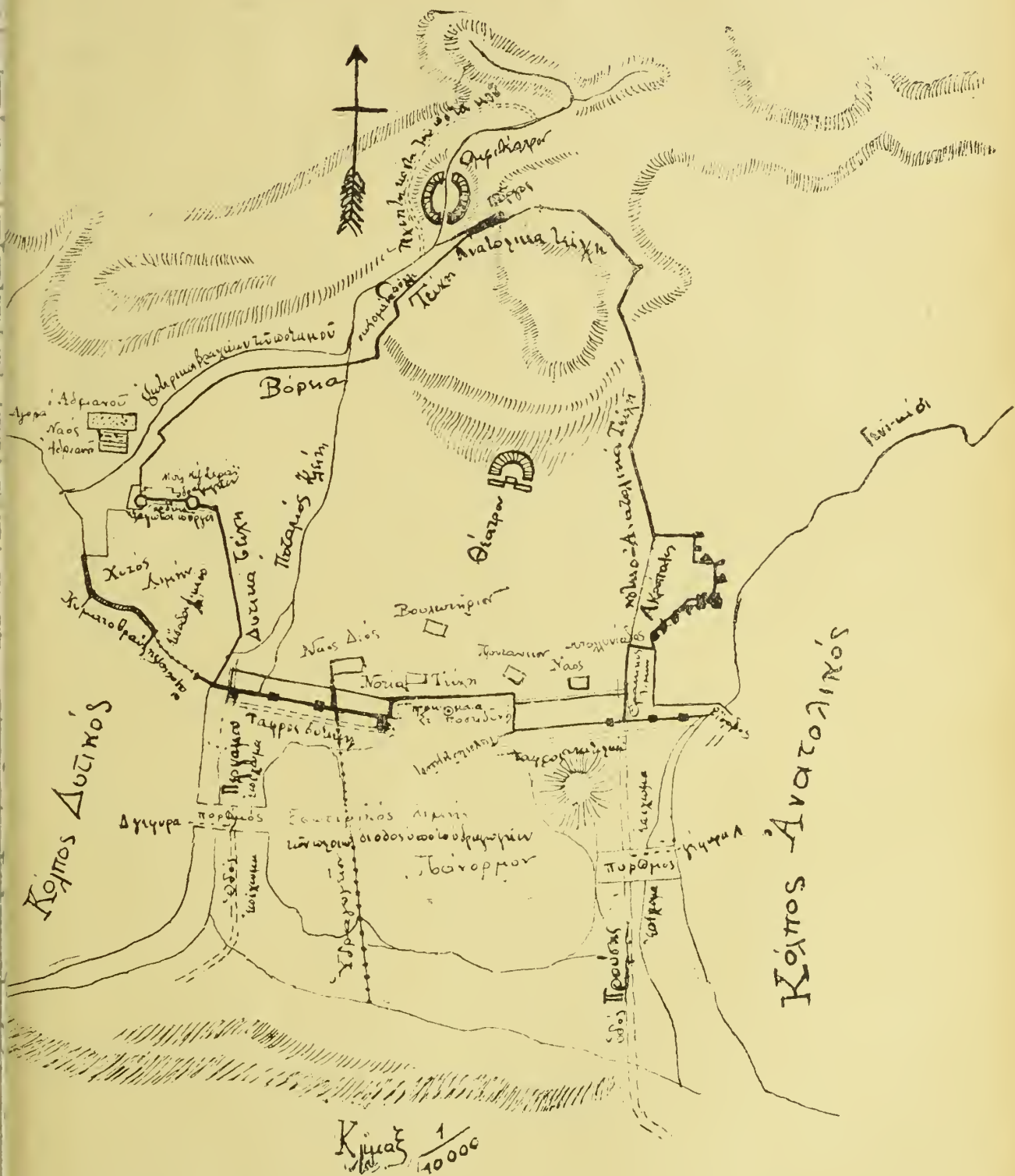
Ὅτι ἐξέθεσα ὑμῖν, Κύριοι, εἶναι ἐνδειξίς σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὰ πάτρια. Εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν βωμὸν τῆς Κυζίκου προσφέρω τὸν ὄβολόν τῆς χήρας, εὐχόμενος ὅπως τὸ τάλαντον τοῦ πλουσίου ἐπέλθῃ ταχέως.



THE LIBRARY  
OF THE  
UNIVERSITY OF ILLINOIS



# ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΚΥΖΙΚΟΥ



THE LIBRARY  
OF THE  
UNIVERSITY OF ILLINOIS

# ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ



ΙΔΡΥΤΑΙ, ΜΕΛΗ, ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ, ΔΩΡΗΤΑΙ, ΠΡΟΕΔΡΟΙ, ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ, ΤΜΗΜΑΤΑ΄

## ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΜΠΤΡΟΠΑΙ ΚΑΙ ΕΜΙΜΕΛΗΤΑΙ

	Σελ.
Ίδρυται τοῦ Συλλόγου . . . . .	γ΄
Τακτικά μέλη . . . . .	ε΄
Ἐπίτιμα μέλη . . . . .	ια΄
Ἀντεπιστέλλοντα μέλη . . . . .	ιζ΄
Μεγάλοι Εὐεργέται, Εὐεργέται, Μεγάλοι Δωρηταί, Δωρηταί τοῦ Συλλόγου . . . . .	κα΄
Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου . . . . .	κβ΄
Κοσμήτορες κατὰ τὸ ΜΗ΄ συλλογικὸν ἔτος 1908—1909 . . . . .	κγ
Τμήματα, Διαρκεῖς ἐπιτροπαὶ καὶ ἐπιμεληταὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος . . . . .	>
Κοσμήτορες κατὰ τὸ ΜΘ΄ συλλογικὸν ἔτος 1909—1910. . . . .	κδ΄
Τμήματα, Διαρκεῖς ἐπιτροπαὶ καὶ ἐπιμεληταὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος . . . . .	>

## ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ ΜΗ΄, ΚΑΙ ΜΘ΄ 1908—1910

Πρακτικά καὶ ἐκθέσεις τοῦ ΜΗ΄ συλλογικοῦ ἔτους 1908—1909. . . . .	3- 31
Διαγωνίσματα . . . . .	31- 33
Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΜΗ΄ συλλογικὸν ἔτος 1908—1909 πεπραγμένων. . . . .	33- 44
Πρακτικά καὶ ἐκθέσεις τοῦ ΜΘ΄ συλλογικοῦ ἔτους 1909—1910. . . . .	44- 67
Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΜΘ΄ συλλογικὸν ἔτος 1909—1910 πεπραγμένων. . . . .	67- 79

## ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

	Σελ.
Δραματικός αγών . . . . .	79-180
Α' Ἐκθεσις τῆς ἀγωνοδίκου Ἐπιτροπῆς, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ἀποστολίδου . . . . .	79- 90
Β' Ἐκθεσις τῆς κρίσεως, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Σάρρου . . . . .	90-108

## ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

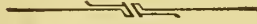
ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ ΜΗ' ΚΑΙ ΜΘ' 1908—1910

Ἄναγνώσματα τῶν συλλογικῶν ἐτῶν ΜΗ' καὶ ΜΘ' (1908—1910). . . . .	
Ὁ Βυζαντιακὸς Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ σύγχρονος κριτικὴ ὑπὸ Βασ. Ρίτσου. . .	111-119
γ Βυζαντινὴ ἐπιγραφὴ ἐν Ἀριτσού ὑπὸ Ε. Σιδερίδου. . . . .	119-132
Ἐπιτύμβια ἐξ Ἀργυροπόλεως (Φουντουκλή) ὑπὸ Ε. Σιδερίδου. . . . .	132-138
Ὁ μῦθος ἐν τῷ δράματι, ὑπὸ Ἰωάννου Ἀσπρωτόπου. . . . .	138-145
Δημήτριος Γαλανὸς ὁ Ἑλληὴν Ἰνδολόγος, ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου κ. Ι. Γενναδίου	145-153
Λόγος ἐπιμνημόσυνος εἰς Θεμιστοκλέα Σαλτέλην, ὑπὸ Μ. Ἀνθιπεποπούλου . .	153-160
Συμβολαὶ εἰς τὴν τοπογραφίαν, ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν τῆς πόλεως Κυζίκου ὑπὸ Κωνστ. Μακρῆ ἰατροῦ. . . . .	160-178
Πίναξ τῶν περιεχομένων. . . . .	181-182
Τυπογραφικῶν παροραμάτων διόρθωσις . . . . .	183



ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Ἐν σελ.	12	στίχῳ	20	ἀντί: ἐπαρουσιάσθη	διορθωτέον παρουσιάσθη
»	»	15	»	11 ἀντί: τοῦ προλαλήσαντος	» αὐτοῦ προῦποδείξαντος
»	»	92	»	13 ἄνωθεν ἀντί: ἔνθεον	» ἔμφροντον
»	»	93	»	26 » ἀντί: μέχρι τέλους τῆς	
				βασιλείας τῆς	» μέχρι τέλους τῆς ζωῆς τῆς
»	»	96	»	22-23 κάτωθεν ἀντί: καλουλοῦσαν	» καλοῦσαν
»	»	100	»	3 » ἀντί: ἐνεργείας	» ἐναργείας
»	»	103	»	1 ἄνωθεν ἀντί: Hummana	» Humana
»	»	169	»	10 κάτωθεν ἀντί: Πόσειδῶν	» Πόσειδον
»	»	176	»	14 » ἀντί: Ἐξερχόμενος	» Ἐξερχόμενός τις



THE LIBRARY

NOV 11 1924

UNIVERSITY OF ILLINOIS



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΛΓ΄

ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ Ν΄ 1910—1911

THE LIBRARY OF THE

NOV 11 1924

UNIVERSITY OF ILLINOIS



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῇ Πέτρῳ, ὁδῷ Τοπτουλᾶς, ἀριθ. 18.

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ

Ἐν Γαλατῇ, Περμποπαζᾶς, ἀριθ. 17, 19

1914

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ μετὰ χεῖρας ΛΓ' τόμου ἐπεμελήθη ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ ΝΓ' συλλογικοῦ ἔτους, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. ΟΔΥΣΣΕΩΣ ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, προέδρου, ΕΥΘ. ΜΑΥΡΙΔΟΥ, γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου, ΓΡ. ΠΑΞΙΜΑΔΑ, εἰδικοῦ, Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ γραμματέως τοῦ Φιλολ. τμήματος, Ν. ΚΑΛΑΜΑΡΤΖΗ, γραμματέως τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος, Α. ΜΙΣΙΡΛΟΓΛΟΥ, γραμματέως τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, Ι. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, γραμματέως τοῦ Νομικοῦ τμήματος, καὶ Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ.



# ΙΔΡΥΤΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

## ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ Τῷ ΜΗΤΡῶ ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ ΑΥΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΗΝ

καὶ καθ' ἣν τάξιν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ Περιδικοῦ

- 
- |                          |                            |
|--------------------------|----------------------------|
| † Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ          | † Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ         |
| † Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ           | ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΩΗΡΟΣ          |
| † Θ. Ζ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ         | † Γ. ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ            |
| † Α. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ           | † Κ. Α. ΞΥΔΙΑΣ             |
| † Α. ΔΕΛΛΑΠΟΡΤΑΣ         | † Θ. Α. ΚΟΥΣΟΥΛΗΣ          |
| Κ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ            | † ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΞΕΛΟΣ        |
| † Γ. ΠΙΤΖΙΠΟΣ            | † Μ. ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ             |
| † Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ         | † Ν. ΒΕΓΛΕΡΗΣ              |
| † Ι. ΖΩΓΡΑΦΟΣ            | † Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ       |
| † Ι. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ     | † Γ. ΠΥΛΑΔΗΣ               |
| Μ. ΒΛΑΔΟΣ                | † ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΨΩΜΙΑΔΗΣ      |
| † ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ       | † Κ. ΛΟΓΑΔΗΣ               |
| ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΟΦΟΚΛΗΣ         | Ν. ΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ              |
| Σ. ΔΕΛΛΑΠΟΡΤΑΣ           | Ι. Π. ΣΑΒΕΡΙΟΣ             |
| † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΖΑΝΝΟΣ | † Ι. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ           |
| † Α. ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΣ         | † Δ. ΜΗΝΙΑΚΟΥΛΗΣ           |
| † ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ   | ΚΩΝΣΤ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ          |
| † Ι. ΛΙΤΖΙΚΑΣ            | † Γ. Κ. ΙΣΧΟΜΑΧΟΣ          |
| † Π. Α. ΖΑΝΝΟΣ           | † Δ. ΑΝΤΙΠΑΣ               |
| ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΜΠΗΤΖΟΥ     | † ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΘΥΦΡΩΝ      |
| ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΙΝΑΡΙΔΗΣ      | ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΦΩΚΑΣ      |
| † Ν. ΔΙΟΜΗΔΗΣ            | † ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΓΕΝΙΔΟΥΝΙΑΣ |

† Κ. ΚΟΥΝΟΥΠΙΩΤΗΣ	† Δ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ
† Δ. ΡΑΖΗΣ	† Γ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ
† Ι. ΣΑΒΒΑΣ	† ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΙΣΤΑΚΗΣ
† Α. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ
† Μ. ΚΑΛΚΑΝΗΣ	† Γ. ΝΑΡΑΝΤΖΗΣ
† Μ. ΒΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ	† Α. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Ι. ΚΑΛΛΕΡΓΗΣ	† ΜΙΧΑΗΛ ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ
† Κ. Χ. ΠΛΕΣΣΑΣ	† Δ. Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΒΑΤΙΜΠΕΔΑΣ	† Α. Χ. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† Γ. ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ
† Χ' Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ	Ε. ΓΛΥΜΕΝΟΠΟΥΔΟΣ
† Ι. Σ. ΓΑΛΑΤΗΣ	Α. ΠΡΕΖΑΝΗΣ
† Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ	† Ι. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
† ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ (εἶτα μητροπολίτης Βάρνης)	† Α. ΨΥΧΑΡΗΣ
† Ι. ΦΑΧΡΗΣ	Κ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
† Δ. ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ	† Α. ΒΛΑΣΤΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΟΓΙΔΗΣ	† Δ. ΠΑΣΠΑΔΗΣ
† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΧΑΡΙΔΑΟΣ	Μ. ΔΙΓΕΝΗΣ
† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΛΛΙΦΩΝ	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΣΚΑΡΗΣ (εἶτα μητρο- πολίτης Σισανίου)
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ	† Α. ΑΓΕΔΑΣΤΟΣ
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΤΑΒΕΛΟΥΔΗΣ	† Α. ΙΓΓΛΕΣΗΣ
† ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	† Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΔΟΣ
† Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ	† Π. ΣΑΛΒΑΓΟΣ

# ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

(Ὁ κατάλογος οὗτος ἐκδίδεται ὡς ἔχει κατὰ τὸ ΝΔ' συλλογικὸν ἔτος)

## A

	Ἔτος ἐγγραφῆς
Ἀγαθάγγελος, μητροπολίτης Σαράντα Ἐκκλησιῶν . . . . .	1905
Ἀγγελίδης Ξεν., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1910
Ἀδὰμ Εὐθαλία, διευθύντρια τοῦ Ζαππείου, ἐνταῦθα . . . . .	1907
Ἀμπελίδης Ἐμμ., ἰατρός, ἀντισυνταγματάρχης, ἐνταῦθα . . . . .	1888
Ἀνδρεάδης Βασίλειος, δικηγόρος . . . . .	1911
Ἀνδρεάδης Ὀδυσσεύς, λόγιος, ἐνταῦθα . . . . .	1881
Ἀνδρόνικος Γ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1908
Ἀντίπας Ἀνδρέας, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1899
Ἀντωνανόπουλος Ἀντώνιος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1901
Ἀποστολίδης Ἀθανάσιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1891
Ἀποστολίδης Γεώργιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1874
Ἀποστολίδης Σ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
Ἀραβανόπουλος Κωνσταντῖνος, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1899
Ἀράπης Κ., γυμνασιάρχης . . . . .	1912
Ἀρβανιτίδης Γεώργιος, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1906
Ἀριστόβουλος Β., ἐνταῦθα . . . . .	1908
Ἀϋθεντόπουλος Μηνᾶς, καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1889

## B—V

Βαλιταζῆς Ἐμμανουήλ, τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν Καπνῶν, ἐνταῦθα . . .	1886
Βαρσάμης Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1904
Βασιλειάδης Β., γραμματεὺς τοῦ Αὐστρουγγρικοῦ προξενικοῦ Ἐφετείου, ἐνταῦθα . .	1903
Βασιλειάδης Ἀλ. φαρμακοποιός, ἐνταῦθα . . . . .	1906
Βασιλειάδης Νικόλαος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1896
Vatelot Georges, καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1902
Βεγλερῆς Θεοχάρης, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1890
Βελιζανίδης Εὐριπ. ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
Βερνουδάκης Δημήτριος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1891
Βλάϊκος Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1899
Βουτυρᾶς Σταύρος, διευθυντὴς τοῦ « Νεολόγου », ἐνταῦθα . . . . .	1900

## Γ

Ἔτος ἐγγραφῆς

<i>Γαβριηλίδης Ἄντωνος</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1895
<i>Γεδεών Μανουήλ</i> , Μ. χαρτοφύλαξ τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας . . . . .	1887
<i>Γεράρδος Α.Κ.</i> , ἰδιοκτ. καὶ διευθ. τῶν ἐφημ. «Ταχυδρόμου καὶ «Moniteur Oriental» . . . . .	1891
<i>Γεωργιάδης Παναγιώτης</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Γιαδικιάρου Πάυλος</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1901
<i>Γκίκας Ἀθανάσιος</i> , ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1906
<i>Γογουσόπουλος Γ.</i> ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Γοργόλης Ἀλκιβιάδης</i> , διευθυντῆς τῆς Λυωνικῆς Πίστεως, ἐνταῦθα . . . . .	1908

## Δ

<i>Δάλλας Χρήστος</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Δαμασκηνός Δημ.</i> , διδάσκαλος, ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Δημήπουλος Ἀριστείδης</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1901

## Ε

<i>Ἐνωμοτάρχης Ἰωάννης</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1891
<i>Ἐυγενίδης Στέφανος Ε.</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1903
<i>Ἐυστρατίου Πιττακός</i> , διευθυντῆς τῆς Τραπεζῆς Μυτιλήνης, ἐνταῦθα . . . . .	1892

## Ζ—Υ

<i>Ζαμαρίας Ἀλέξιος</i> , γυμνασιάρχης τοῦ ἐνταῦθα Ἐθνικοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου . . . . .	1901
<i>Ζαρίφης Γεώργιος Α.</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Ζαρίφης Λεωνίδας</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1872
<i>Ζαχαριάδης Κυριακός</i> , ἐπίτροπος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐνταῦθα . . . . .	1911
<i>Ζηλανάκης Γεώργιος</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Ζοράπ Κιρκόρ</i> , δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1908
<i>Ζουπάν Γ.</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1900
<i>Ζωηροῦ πασᾶ</i> Νοεμῆ . . . . .	1911
<i>Ζώτος Ξενοφῶν</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1899
<i>Janicot Charles</i> , καθηγητῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1911

## Η

<i>Ἡλιάσκος Ἡλίας</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1900
<i>Ἡλιάσκος Ἰωάννης</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1900
<i>Ἡλιάσκος Νικόλαος</i> , τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Ἡλιοῦ Λουίζος</i> , καθηγητῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1895

Θ

Ἔτος ἐγγραφῆς

Θεολογῆς Θεολόγος, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1909
Θεοχαρείδης Γεώργιος ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1903
Θεοδοσιάδης Π., ἔμποροῦπάλληλος, ἐνταῦθα . . . . .	1911

Ι

Ἰατρόπουλος Π., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1895
Ἰωαννίδης Γιάγκος βέης, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1884

Κ

Καξανόβας Λέων, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1900
Καξανόβας Σόλων, τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1897
Καλβοκορέσης Δημ., μηχανικός, ἐνταῦθα . . . . .	1896
Καλβοκορέσης Ἀντώνιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1906
Καμπανάκης Πάτροκλος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1888
Κεσίσογλου Κλ., ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς ἐταιρείας Τουμπεκίου, ἐνταῦθα . . . . .	1910
Κεσίσογλου Π., διευθυντῆς τῆς «Πατρίδος», ἐνταῦθα . . . . .	1908
Κεφαλληναῖος Ν., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1898
Κιολεμένογλου Βασίλειος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1907
Κοκκολάτος Κλεόδουλος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1891
Κομποθέκρας Βαλλιᾶνος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1905
Κορασαντζῆς Π., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1906
Κουμαριανός Ν., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1908
Κουρεμένος Ν., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
Κοπανάρης Φωκίων, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1912
Κρητικὸς Ἀντώνιος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1801
Κῶνος Βασίλειος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1908
Κωνσταντίνου Κώνστας, καθηγητῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1907

Λ

Λάγος Χαραλάμπης, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1904
Λαζίδης Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1907
Λασκαρίδης Φ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1908

Μ

Μισιρλόγλου Α., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1911
Μακρῆς Ἰπποκράτης, ἰατρός . . . . .	1909
Μάγκος Δημήτριος, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1904
Μακρῆς Κωνσταντίνος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1880

<i>Μακρίδης</i> Κωνσταντῖνος, διευθυντῆς τοῦ «Ἐμπρός», ἔνταυθα . . . . .	1906
<i>Μαναήλογλους</i> Στ., ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1902
<i>Μανουηλίδης</i> Δημ., ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1898
<i>Μαυρίδης</i> Εὐθύμιος, δικηγόρος . . . . .	1911
<i>Μελισσηνός</i> , ἐπίσκοπος Παμφίλου, προϊστάμενος Ταταούλων . . . . .	1901
<i>Μαυρογένης</i> βέης Ἀλέξανδρος, γερουσιαστής, ἔνταυθα . . . . .	1870
<i>Μελίδης</i> Ἀλέξανδρος, δημοσιογράφος, ἔνταυθα . . . . .	1908
<i>Μηλιώτης</i> Παναγιώτης, δικηγόρος, ἔνταυθα . . . . .	1905
<i>Migliewiths</i> Arthur, ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1899
<i>Millingen</i> A., καθηγητῆς, ἔνταυθα . . . . .	1892
<i>Μιρομίρογλους</i> Βλαδίμηρος, δικηγόρος, ἔνταυθα . . . . .	1903
<i>Μιχαήλ</i> Κλεόδουλος, μητροπολίτης Σάρδεων, διευθυντῆς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς	1892
<i>Μιχαηλίδης</i> Δ., καθηγητῆς, ἔνταυθα . . . . .	1906
<i>Μιχαλακόπουλος</i> Ἰωάννης, ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1897
<i>Μιζζι</i> Lewis, δικηγόρος καὶ διευθυντῆς τοῦ «Levant-Herald», ἔνταυθα . . . . .	1887
<i>Mortdmann</i> Jean, D' . . . . .	1912
<i>Μπαχᾶς</i> Ν., δικηγόρος, ἔνταυθα . . . . .	1899
<i>Μπεκῆς</i> Π., ἔμπορος, ἔνταυθα . . . . .	1911
<i>Μωῦσειδης</i> Μ., ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1909

## Ν

<i>Ναοῦμ</i> Γεώργιος, τραπεζίτης, ἔνταυθα . . . . .	1905
<i>Ναρλῆς</i> Στέφανος, ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1891
<i>Νομικός</i> Ὀρέστης, ἔμπορος, ἐν Ἰνδίαῖς . . . . .	1910
<i>Νικολαΐδης</i> Γεώργιος, ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1897
<i>Νικολαΐδης</i> , Δημήτριος, δημοσιογράφος, ἔνταυθα . . . . .	1898
<i>Νούλης</i> Γεώργιος, ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1898

## Ο

<i>Οικιάδης</i> Ἀντώνιος, καπουκεχαγιάς τῶν Πατριαρχείων . . . . .	1907
<i>Οικονομίδης</i> Γεώργιος, ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1880
<i>Οικονομίδης</i> Δημοσθένης, καθηγητῆς, ἔνταυθα . . . . .	1890

## Π

<i>Παξιμαδάς</i> Γρηγόριος, ἱατρός, ἔνταυθα . . . . .	1912
<i>Πανάδης</i> Κωνσταντῖνος, ἱατρός, ἐν Χίῳ . . . . .	1898
<i>Παναγέλης</i> Στ., ἀρεοπαγίτης, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1901
<i>Παπαζαχαρίου</i> Κωνστ., διευθυντῆς τῆς Ἑλλ. Ἐμπορικῆς Σχολῆς Χάλκης . . . . .	1911
<i>Παντζεῖρης</i> Ἀλέξανδρος βέης . . . . .	1882
<i>Παπίνης</i> Κωνσταντῖνος, ἱατρός . . . . .	1911

\* Έτος έγγραφης

<i>Πασχαλίδης</i> Ἰωάννης, ἔμπορος . . . . .	1911
<i>Πανταζίδης</i> Χρήστος, καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1892
<i>Πανταζόπουλος</i> Νικόλαος, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1904
<i>Παπαγιαννόπουλος</i> Νικήτας, καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1887
<i>Παπαδημητρίου</i> Νικόλαος, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Παπαδόπουλος</i> Ἰωάννης, καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1904
<i>Παπαδόπουλος</i> Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Παπαδόπουλος</i> Θ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Παπαδόπουλος</i> Δημ., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1905
<i>Παπαδόπουλος</i> Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1898
<i>Παπαδόπουλος</i> Χρ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Παπακωνσταντίνου</i> Παν., καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1893
<i>Παπανικολάου</i> Π., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1898
<i>Παπᾶς</i> Ἀλέξ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1908
<i>Παράσχος</i> Θεοφ., πρόην τμηματάρχης ἐν τῷ μονοπωλίῳ τῶν καπνῶν, ἐνταῦθα . . . . .	1901
<i>Πατρίκιος</i> Ἐπικμειώνδας, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1904
<i>Παχτίκιος</i> Γ', μουσικός, ἐνταῦθα . . . . .	1895
<i>Πειτροκέκκινος</i> Ν., πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν . . . . .	1897
<i>Πινιατῶρος</i> Ἀθ., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1884
<i>Πρίντζας</i> Κ., χημικός, ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Πρόκος</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1895
<i>Πρινάρης</i> Νικόλαος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1911
<i>Πρώιος</i> Παντελής, ἔμπορος . . . . .	1886
<i>Πωγωνᾶτος</i> Ζαχαρίας, ἰατρός, . . . . .	1912

Ρ

<i>Ρίζος</i> Ἐπικμειώνδας, διευθυντής τῆς ἐταιρείας Μπάγια-Καραϊδίν . . . . .	1906
<i>Ρίτζος</i> Βασίλειος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1887
<i>Ραμφιάδης</i> Πρόδρομος, ἔμπορος . . . . .	1911

Σ

<i>Σαββαΐδης</i> Β., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Σαγιάννος</i> Ἀθ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1907
<i>Σάβρος</i> Δημ., καθηγητής, ἐνταῦθα . . . . .	1909
<i>Σγουρδαῖος</i> Τομ., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1898
<i>Σγουρίδης</i> Νικόλαος, τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν . . . . .	1887
<i>Σγούτας</i> Βασίλειος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1901
<i>Σιδερίδης</i> Ξενοφῶν Α., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1880
<i>Σινιόσογλους</i> Ἀλ. Σ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1900
<i>Σινιόσογλους</i> Ἀριστοτέλης, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1907

Σιφναῖος Μιχαήλ, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1902
Σιώτης Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1890
Σοφριανὸς Δημήτριος, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1906
Σπαθάρης Αὐρ. Α., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1905
Σπανοῦδης Κωνσταντῖνος, διευθυντὴς τῆς «Προόδου» . . . . .	1906
Σταμούλης Ἀναστάσιος, ἔμπορος ἐν Σηλυδρία . . . . .	1871
Σταμούλης Ἀντώνιος, ἔμπορος . . . . .	1906
Σταμούλης Σωφρόνιος, ἀρχιμανδρίτης, ἐπόπτης τῶν Σχολῶν . . . . .	1906
Σταυρίδης Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1902
Στυλιανίδης Μ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1910
Στρούβαλη Ἐλένη, ὑποδιευθύντρια τοῦ Ζαπτείου, ἐνταῦθα . . . . .	1907
Σώτροπας Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1903

## Τ

Ταμπουρᾶς Μιχαήλ . . . . .	1912
Τιβέριος Περικλῆς, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1903
Τριανταφυλλίδης Ν., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1911
Τσαούσης Γ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1900
Τσάρλιων Κ., διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Σχολῆς γλωσσῶν καὶ ἐμπορίας . . . . .	1910
Τσελλέντης Π., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1900

## Φ

Φακατσέλης Μιχαήλ, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1904
Φιλικὸς Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1891
Φλωρᾶς Θεόδωρος, ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1898
Φωτιάδης Ν. Δ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1876
Φωτιάδης Π., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα . . . . .	1894
Φωτιάδης Γεώργιος Ν., ἐμποροῦπάλληλος . . . . .	1907

## Χ

Χατζανασιάσης Π., δικηγόρος . . . . .	1906
Χαραλαμπείδης Χρ., δικηγόρος, ἐνταῦθα . . . . .	1904
Χαριτωνίδης Ι., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1902
Χαριτωνίδης Χ., ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1902
Χρηστάκης Ἰωάννης, γεωπόνος . . . . .	1910
Χρησιδῆς Ἀν., ἰατρός, ἐνταῦθα . . . . .	1879
Χρησιδῆς Ἰωάννης, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, ἐνταῦθα . . . . .	1887
Χρυσαφίδης Ἰωάννης, ἐμποροτραπεζίτης, ἐνταῦθα . . . . .	1907
Χώτζης Ἰωάννης ἐφένης, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα . . . . .	1892
Χρῦσανθος, μητροπολίτης Τραπεζοῦντος . . . . .	1912
Χουδαβεργδόγλου Σοφοκλῆς, ἔμπορος, ἐνταῦθα . . . . .	1911



# ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ



## A

<sup>\*)</sup> Έτος εκλογής

<i>Ἄνουτσιν</i> Δημήτριος Νικολάεβιτς, καθηγητὴς τῆς ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας . . . . .	1884
<i>Ascoli</i> Graziadio, καθηγητὴς, μέλος τοῦ Instituto Lombardo, ἐν Μεδιολάνῳ	1886
<i>Auvray</i> Emmanuel, ἱερεὺς, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἐν Rouen . . . . .	1895

## B

<i>Bauchet</i> L., καθηγητὴς τῆς νομικῆς σχολῆς ἐν Nancy τῆς Γαλλίας . . . . .	1907
<i>Beaussire</i> Emile, μέλος τοῦ πανακαδημείου τῆς Γαλλίας καὶ πρόεδρος τῆς ἐν Παρισίοις ἐταιρείας τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως . . . . .	1895
<i>Bendorf</i> Otto, ἀδελφὸς σύμβουλος, καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης . . . . .	1895
<i>Βέρκωφ</i> Ἐθ. Θεοδωρίδης, διευθυντὴς τῆς ἐν Πετροπόλει βιβλιοθήκης . . . . .	1884
<i>Bernhard</i> , πρίγκιψ διάδοχος τοῦ Sachsen Meiningen . . . . .	1888
<i>Binding</i> Karl, καθηγητὴς τῆς νομικῆς σχολῆς τῆς Διψίας . . . . .	1907
<i>Blanc</i> baron, πρῶην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας . . . . .	1890
<i>Bréal</i> Michel, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885
<i>Briand</i> Aristide, πρῶην ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐν Γαλλία . . . . .	1907

## Γ—C

<i>Γεννάδιος</i> I., πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Λονδίῳ . . . . .	1908
<i>Γεώργεβιτς</i> Βλάδαν, πρῶην πρωθυπουργὸς, ἐν Σερβία . . . . .	1894
<i>Γρυπάρης</i> Ἰωάννης, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος . . . . .	1902
<i>Caillemet</i> E., καθηγητὴς τῆς νομικῆς σχολῆς τῆς Λυών . . . . .	1907
<i>Calice</i> (baron de), πρῶην πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρουγγαρίας, ἐνταῦθα . . . . .	1884
<i>Cambon</i> Παῦλος, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐν Λονδίῳ . . . . .	1892
<i>Chaumié</i> , πρῶην ὑπουργὸς τῆς παιδείας ἐν Γαλλία . . . . .	1902
<i>Clemenceau</i> Georges, ἰατρός, πρῶην πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας . . . . .	1907
<i>Constans</i> , γερουσιαστὴς ἐν Γαλλία . . . . .	1900
<i>Croiset</i> Alfred, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885
<i>Croiset</i> Maurice, καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Collège de France, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885

## Δ—D

\*Ετος ἐκλογῆς

<i>Δαμιανός</i> , πατριάρχης Ἱεροσολύμων . . . . .	1901
<i>Dareste R.</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου τῆς Γαλλίας. . . . .	1907
<i>Deshamps Gaston</i> , ἀρχαιολόγος, πρῶην ἑταῖρος τῆς ἀρχαιολογικῆς γαλλικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν . . . . .	1907
<i>Duchesne Mgr.</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις. . . . .	1889

## E

* <i>Ερβιτσεάνου</i> Κωνσταντῖνος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου . .	1885
---	------

## Z—G

<i>Gildersleeve Basil</i> , καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ John Hopkins Βαλτιμόρης . . . . .	1885
<i>Grégory Caspar René</i> , καθηγητῆς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας	1885
<i>Grosvenor Edwin Augustus</i> , καθηγητῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου Amherst τῆς Ἀμερικῆς . . . . .	1885
<i>Ζαχαριάδης</i> Κωνσταντῖνος, καθηγητῆς, ἐνταῦθα . . . . .	1861
<i>Ζωηρός</i> Ἀλέξανδρος, πασάς, καθηγητῆς τῆς αὐτοκρ. ἰατρικῆς σχολῆς, ἐνταῦθα . .	1861

## H

<i>Harkavi Albert</i> , μέλος τῆς Ἀκαδημείας τῆς Πετροπόλεως . . . . .	1884
<i>Hasden Bogdan P.</i> , ἐπίτιμος καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου .	1885
<i>Hense Otto</i> , καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Φριδούργου	1885
<i>Hertz y M.</i> , καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Breslau . .	1885
<i>Herzog Ed.</i> , ἐπίσκοπος παλαιοκαθολικῶν ἐν Βέρνη . . . . .	1900
<i>Henzey Léon</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1884
<i>Hilprecht Herman</i> , καθηγητῆς τοῦ ἐν Φιλαδελεφεῖα πανεπιστημίου . . . . .	1898
<i>Hirschberg</i> Ἰούλιος, καθηγητῆς τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βε- ρολίνου . . . . .	1900
<i>Homolle</i> , διευθυντῆς τῶν Ἐθνικῶν μουσείων τῆς Γαλλίας, πρῶην διευθυντῆς τῆς ἀρχαιολογικῆς γαλλικῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν . . . . .	1907
<i>Hübner Bern</i> , καθηγητῆς τῆς νομικῆς, ἐν Βερολίνῳ . . . . .	1905
<i>Hultsch Friedrich Otto</i> , διευθυντῆς τοῦ ἐν Δρέσδη γυμνασίου . . . . .	1886

## I

* <i>Ἰμπεριάλη</i> Μαυρίκιος, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας, ἐνταῦθα . . . . .	1908
---	------

## J

<i>Janet Paul</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885
---	------

## Κ

\*Έτος έκδοσης

<i>Keil</i> Br., καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστ. τοῦ Στρασβούργου	1885
<i>Kekulé</i> von Stratonitz, καθηγητής τῆς ἀρχαιολογίας, διευθυντής τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν τοῦ Β. Μουσείου τοῦ Βερολίνου . . . . .	1885
<i>Kohler</i> J., καθηγητής τῆς νομικῆς σχολῆς τῆς Λιψίας . . . . .	1907
<i>Κονιακῶφ</i> Νικόδημος Παύλοβιτς, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Πετροπόλει . . . . .	1884
<i>Künz</i> Jacob, ἱερατικῶς προϊστάμενος τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐν Βέρνη . . . . .	1900

## Λ—L

<i>Λάμπρος</i> Σπυρίδων, καθηγητής ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν . . . . .	1906
<i>Lowther</i> Gerard, πρεσβευτής τῆς Ἀγγλίας . . . . .	1910
<i>Latyschey</i> Βασίλειος Βασιλίεβιτς, διευθυντής τοῦ ἱστορικῶ καὶ φιλολογικῶ ἴστι- τούτου, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Πετροπόλει . . . . .	1885
<i>Leyden</i> Ernest von, καθηγητής τῆς ἱατρικῆς σχολῆς τοῦ Βερολίνου . . . . .	1907
<i>Liard</i> L., μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1886
<i>Lipsius</i> J. A., καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας .	1885
<i>Luchs</i> Αὔγουστος, καθηγητής τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγγης.	1885

## Μ

<i>Μάξ.</i> , Πρίγκιψ τῆς Σαξωνίας . . . . .	1910
<i>Mayor</i> des Planches, πρεσβευτής τῆς Ἰταλίας . . . . .	1910
<i>M. Bompar</i> , πρεσβευτής τῆς Γαλλίας, ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Macmillan</i> G. A., ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου τῶν ἑλλ. σπουδῶν ἐν Λονδίῳ	1884
<i>Mezières</i> A., μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημείας, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885
<i>Michaud</i> Eugen, καθηγητής τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης . . .	1900
<i>Mirza</i> Riza Han, πρῶην πρεσβευτής τῆς Περσίας, ἐνταῦθα . . . . .	1902
<i>Morris</i> Joy, πρῶην ἐνταῦθα πρεσβευτής τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1886
<i>Müller</i> Ivan von, ἱππότης, καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπι- στημίῳ τοῦ Μονάχου . . . . .	1885
<i>Μυστριώτης</i> Γ., καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν . . . . .	1908

## Ν

<i>Naber</i> S. A., μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Ἀμστελοδάμῳ . . . . .	1885
<i>Narville</i> Adrien A., καθηγητής τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης	1885
<i>Νοβάκοβιτς</i> Στογιάν, πρῶην πρεσβευτής τῆς Σερβίας ἐνταῦθα . . . . .	1882
<i>Nordau</i> Max., φιλόσοφος κοινωνιολόγος, ἐν Παρισίοις . . . . .	1902

Ο

"Ετος έκδογης

<i>Olivier L.</i> , διευθυντής τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως, ἐν Παρισίοις. . . . .	1908
<i>Οὐσπένσκη</i> Θεόδωρος, διευθυντής τοῦ ἐνταῦθα ρωσικοῦ ἀρχαιολ. Ἰνστιτούτου . . .	1886

Υ

<i>Usener Herman</i> , καθηγητής τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης. . .	1885
<i>Ussing</i> , ἐπίτιμος καθηγητής τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κοπεγχάγης	1885

Π—Ρ

<i>Παλαβιτσίνης</i> Μαρκήσιος, πρεσβευτής τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐνταῦθα . . . . .	1909
<i>Παπαμιχαλόπουλος</i> Κ., πρῶην πρωθυπουργός, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1803
<i>Παυλῶφ</i> Ἀλέξιος, καθηγητής τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας . . .	1900
<i>Perrot Georges</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1875
<i>Πολίτης</i> Νικόλαος, καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν . . . . .	1906

Ρ—R

<i>Ραγκαβῆς</i> Κλέων, πρῶην πρεσβευτής τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ . . . . .	1902
<i>Radovitz C. von</i> , πρεσβευτής τῆς Γερμανίας, ἐν Μαδρίτη . . . . .	1883
<i>Reinach S.</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου ἐν Παρισίοις. . . . .	1907
<i>Ribot A.</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου ἐν Παρισίοις . . . . .	1886
<i>Rigot Ch.</i> , συγγραφεύς, ἐν Παρισίοις. . . . .	1886
<i>Robert</i> Κάρολος, καθηγητής τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης. .	1885
<i>Ruelle Ch.-Emile</i> , ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἀγίας Γενεβιέθης, ἐν Παρισίοις . .	1885
<i>Rühl Franz</i> , καθηγητής τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καινιξβέργης	1882

Σ—S

<i>Σάββας</i> , ἀρχιεπίσκοπος Τβέερ . . . . .	1887
<i>Sarum John</i> , ἐπίσκοπος Σαλισβουρίας . . . . .	1899
<i>Σβενιγοδόρσκη</i> Ἀλέξανδρος, καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χαρκόβου . . . . .	1896
<i>Schanz</i> Μαρτίνος von, καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βυρτσβούργης . . . . .	1885
<i>Schlumberger G.</i> , βυζαντιολόγος, ἐν Παρισίοις . . . . .	1906
<i>Schmidt Bernhard</i> , καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φριβούργου . . . . .	1870
<i>Schwabe von L.</i> , καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης . . . . .	1885
<i>Sénator H.</i> , καθηγητής τῆς ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Βερολίνου . . . . .	1907
<i>Szevers</i> Ἐδουάρδος, καθηγητής τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας . . .	1886

\* Έτος εκλογής

<i>Stamfort</i> , γερουσιαστής ἐν Οὐάσιγκτωνί . . . . .	1885
<i>Στούρζας</i> Δημήτριος, πρίγκιψ, πολιτευόμενος ἐν Ρουμανίᾳ . . . . .	1885
<i>Strauss Oscar</i> , πρόφην ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. . . . .	1888

## Τ

<i>Τσαρικώφ</i> Ν., πρόφην πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας ἐνταῦθα . . . . .	1910
<i>Thorthon Edward</i> , πρόφην ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας. . . . .	1885
<i>Thumb Albert</i> , καθηγητῆς τῆς ἰνδογερμανικῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Marburg . . . . .	1897
<i>Tocilescu Gr.</i> , καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου . . . . .	1885

## Υ

<i>Vahlen J.</i> καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου . . . . .	1885
<i>Viaud Julien Pierre Loti</i> , μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημείας. . . . .	1907
<i>Vogüé Eugène</i> , μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημείας . . . . .	1889

## Φ—F

<i>Fean Walker</i> , πρόφην ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῆς τῶν Ἑν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς . . . . .	1885
<i>Φιλόθεος</i> Βρυένιος, μητροπολίτης πρόφην Νικομηδείας. . . . .	1884
<i>Fisher K.</i> , καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελδέργης . . . . .	1885
<i>Förster Richard</i> , καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βρατισλαύτας . . . . .	1885
<i>Foucard P.</i> , μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885
<i>Φραγκοῦδης</i> Ἐπαμεινώνδας, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἰασίου . . . . .	1885
<i>Φώτιος</i> , Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας . . . . .	1909

## Χ

<i>Χακῆ</i> πασάς, πρόφην Μέγας Βεζίρης. . . . .	1910
<i>Χαλλῆλ</i> βέης, διευθυντῆς τῶν Αὐτοκρατορικῶν Μουσείων . . . . .	1910
<i>Χατζιδάκης</i> Γεώργιος Ν., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν . . . . .	1894

## Ψ

<i>Ψυχάρης</i> Ἰωάννης, καθηγητῆς τῆς βυζαντιακῆς καὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Σορβώνῃ, ἐν Παρισίοις . . . . .	1885
---	------

# ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

## A

	*Ετος έκλογής
* <i>Αδαμαντίδης</i> Παναγιώτης, σχολάρχης ἐν Ξάνθῃ. . . . .	1886
* <i>Αννινος</i> Χαραλάμπης, δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1892
* <i>Αρβανιτάκης</i> Γεώργιος, λόγιος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. . . . .	1906
<i>Arndt</i> Paul, λόγιος, ἐν Μονάχῳ. . . . .	1889

## B

<i>Balog</i> Ebmer, μέλος τοῦ ἰνστιτούτου τοῦ συγκριτικοῦ δικαίου ἐν Οὐγγαρίᾳ . . . . .	1900
<i>Βασιλάκης</i> Γερμανός, ἀρχιμ. προϊστάμενος τῆς ἑλλην. ἐκκλησίας Παρισίων. . . . .	1907
<i>Βιζουκίδης</i> Περικλῆς, δικηγόρος, ἐν Βερολίνῳ . . . . .	1909
<i>Βλαστός</i> Στέφανος, ἔμπορος ἐν Μασσαλίᾳ . . . . .	1887
<i>Βλάχος</i> Ἄγγελος, λόγιος, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1875
<i>Βλαχίδης</i> Δ., ἰατρός, ἐν Ἰωαννίνοις. . . . .	1909
<i>Boltz</i> August, καθηγητῆς τοῦ γυμνασίου τῆς Δαρμστάτης . . . . .	1888
<i>Βορεάδης</i> Ἀντώνιος, καθηγητῆς, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1886
<i>Bürhmer</i> Ludwig, καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Μονάχῳ . . . . .	1896

## Γ—C

<i>Γρηγοριάδης</i> Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Δράμᾳ. . . . .	1885
<i>Γρηγόριος</i> Καλλιίδης, μητροπολίτης Ἡρακλείας . . . . .	1886
<i>Chaveau</i> , καθηγητῆς τῆς συγκρ. παθολογίας ἐν τῇ ἱατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων . . . . .	1902

## Δ—D

<i>Δαβίδ</i> Ἐμμ., γυμνασιάρχης Μιτυλήνης . . . . .	1908
<i>Δέφνερ</i> Μιχαήλ, βιβλιοφύλαξ ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν. . . . .	1875
<i>Διαμαντάρας</i> Ἀχιλλεύς, ἐν Καστελλορίζῳ . . . . .	1893
<i>Δούκας</i> Ἐμμανουήλ, καθηγητῆς, ἐν Σμύρνῃ. . . . .	1885
<i>Derebinsky</i> Ἀλέξιος Νικολάεβιτς, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησσοῦ . . . . .	1894
<i>Dihico</i> Jean, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀβάνης . . . . .	1894

## E

<i>Εὐαγγελίδης</i> Μαργαρίτης, καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν . . . . .	1907
* <i>Ελευθεριάδης</i> Νικίλ., δικηγόρος, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1909
<i>Erödi</i> Béla, πρόεδρος τῆς οὐγγρικῆς γεωγραφικῆς ἐταιρείας, ἐν Βουδαπέστη . . . . .	1884

## Z—G

\*Έτος έκδοσης

<i>Zάκας Α.</i> , καθηγητής, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1908
<i>Ζέγγελης Κ. Δ.</i> , καθηγητής τῆς χημείας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν . . . . .	1907
<i>Ζώης Λεωνίδας Χ.</i> , ἐκδότης τῶν «Μουσῶν», ἐν Ζακύνθῳ . . . . .	1896
<i>Ζωμαρίδης Εὐγένιος</i> , λόγιος, ἐν Βιέννῃ . . . . .	1887
<i>Grinke G.</i> , ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας ἐν Πητρούπολει . . . . .	1905
<i>Groutar J. L. de</i> , καθηγητής τοῦ πανεπιστημίου τῆς Louvain (Βελγίου) . . . . .	1896

## H

<i>Hartunc von Pflugk</i> , ἀρχιεπιφύλαξ ἐν τοῖς βασιλικαῖς ἀρχείοις τοῦ κράτους, ἐν Βερολίνῳ . . . . .	1886
---	------

## I

<i>Ἰάκωβος Διονυσιάτης</i> , ἀρχιμανδρίτης, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει . . . . .	1896
--	------

## K

<i>Κέπεξης Μιχ. Σ.</i> , καθηγητής πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1901
<i>Κοντολέων Ἰ.</i> , ἰατρός, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1909
<i>Κοικυλίδης Κλεόπας</i> , ἀρχιδιάκονος, βιβλιοφύλαξ τοῦ Παναγίου Τάφου . . . . .	1902
<i>Κροσνοσελιτογέφ</i> , καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησσοῦ . . . . .	1891
<i>Κυριακίδης Ἐπαμεινώνδας Θ.</i> , ἠλεκτρολόγος, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1898
<i>Κωνσταντινίδης Μακεδὼν Γ.</i> , ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης . . . . .	1876
<i>Kraet Emil</i> , καθηγητής, ἐν Τυδίγγῃ . . . . .	1886
<i>Krueger</i> Ἐρβέρτος, ἑλληνομαθὴς ἰατρός, ἐν Καινεξβέργῃ . . . . .	1905
<i>Krumberbatch Henri</i> , πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1893

## Λ—L

<i>Λεβίδης Νικόλαος Δ.</i> , πρῶην ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1892
<i>Λιθοξόος Ν.</i> , γυμνασιάρχης Τραπεζοῦντος . . . . .	1908
<i>Λοβαρσέφοκη Ἀλέξανδρος Βλαδιμίροβιτς</i> , καθηγητής τῶν θρησκευτικῶν ἐν τῇ ἱστορικῇ καὶ φιλολογικῇ σχολῇ τοῦ Niezin . . . . .	1884
<i>Lernot Hubert</i> , καθηγητής ἐν Παρισίαις . . . . .	1909

## M

<i>Melber</i> , καθηγητής γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ . . . . .	1885
<i>Milas Νικόδημος</i> , ἐπίσκοπος Ζάρας . . . . .	1905
<i>Milziche Paul</i> , ἑλληνοστῆς ἐν Βαϊμάρῃ . . . . .	1909
<i>Militchevitch Μιχαήλ</i> , πρῶην διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ . . . . .	1894

Ἔτος ἐκλογῆς

<i>Μπίστιης</i> Ἰ., ἰατρός, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1907
<i>Mühlmann</i> F., πρῶτην διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα γερμανοελβετικῆς Σχολῆς. . . . .	1889

## N

<i>Νεόφυτος</i> Ἀριστοτέλης, λόγιος, ἐν Κερασσοῦντι . . . . .	1889
---	------

## O

<i>Oberhammer</i> Eugène, καθηγητῆς τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης	1890
<i>Ors Joaquin Rubio</i> γ, πρόεδρος τῆς βασιλικῆς ἀκαδημείας τῶν γραμμάτων. ἐν Βαρκελώνῃ. . . . .	1882

## Π—P

<i>Παγώνης</i> Κ., ἀρχιμανδρίτης, προϊστάμενος τῆς ἐν Λονδίῳ Ἑλλ. Ὁρθ. Ἐκκλησίας	1908
<i>Παναγιωτίδης</i> Δ. Α., ἰατρός, ἐν Παραμυθίᾳ τῆς Ἠπείρου . . . . .	1895
<i>Παπαδάκης</i> Ν., γυμνασιάρχης Χίου . . . . .	1908
<i>Παπαδόπουλος</i> Ν., ἰατρός, ἐν Κασταμονῇ . . . . .	1909
<i>Παρανίκας</i> Ματθαῖος, πρῶτην γυμνασιάρχης, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1863
<i>Παρχαρίδης</i> Ι., καθηγητῆς τοῦ γυμνασίου Τραπεζοῦντος . . . . .	1908
<i>Παυλίδης</i> Ἰωακείμ, καθηγητῆς, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1892
<i>Περβάνογλου</i> Ἰωάννης, πρῶτην ὑφηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν . . . . .	1885
<i>Πολίτης</i> Ν., καθηγητῆς τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ Poitiers τῆς Γαλλίας . . . . .	1907
<i>Πύργας</i> Ι. Π., ἰατρός, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1884
<i>Parisot</i> , καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Nancy . . . . .	1899
<i>Poestion</i> Ἰωσήφ Carl, διευθυντῆς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, ἐν Βιέννῃ . . . . .	1885

## P—R

<i>Ροδοκανάκης</i> Ἐμ., λόγιος, ἐν Παρισίοις . . . . .	1908
<i>Reau</i> Σ., ὑφηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου ἐν Παρισίοις . . . . .	1908
<i>Rubio y Lluch</i> Ἀντώνιος, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης . . . . .	1882

## Σ—S

<i>Σακκάρης</i> Γ., γυμνασιάρχης Κυδωνῶν . . . . .	1903
<i>Σεφεριάδης</i> Στυλιαν., δικηγόρος, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1908
<i>Σμύρνωφ</i> Βασίλειος Δημητρίεβιτς, καθηγητῆς τῆς ἀνατολικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως . . . . .	1884
<i>Σουρῆς</i> Γεώργιος, διευθυντῆς καὶ ἰδιοκτῆτης τοῦ «Ρωμιού», ἐν Ἀθήναις . . . . .	1908



<sup>\*)</sup>Ετος ἐκλογῆς

<i>Συνοδινὸς Π.</i> , λόγιος, ἐν Ἀθήναις . . . . .	1892
<i>Strzyhowski</i> Ἰωσήφ, καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Graz . . . . .	1890

T

<i>Τριανταφυλλίδης</i> Τιμολέων, δικηγόρος, ἐν Παρισίαις . . . . .	1899
<i>Τσακύρογλου Μ.</i> , ἰατρός, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1908
<i>Τσικόπουλος Ι.</i> , καθηγητῆς, ἐν Σέρραις . . . . .	1901

V — W

<i>Weber</i> , καθηγητῆς τοῦ Ὀμηρείου, ἀρχαιολόγος, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1903
<i>Wiegand</i> Θεόδωρος, διευθυντῆς τοῦ βασιλικοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου . . . . .	1898

Φ

<i>Φωτιάδης Π.</i> , δικηγόρος, ἀρχαιολόγος, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1908
--	------

X

<i>Χαβιαρᾶς Δ.</i> , λόγιος, ἐν Σύμῃ . . . . .	1884
<i>Χαρίτων</i> Κουτλουμουσιανός, μοναχός, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει . . . . .	1896
<i>Χαρίτωνος</i> Νικόλαος, ἔμπορος, ἐν Δράμῃ . . . . .	1885
<i>Χαντέλης</i> Ἰωάννης, γυμνασιάρχης, ἐν Κοριτσᾷ . . . . .	1910
<i>Χρησιτίδης</i> Ἀν., ἰατρός, ἐν Μοναστηρίῳ . . . . .	1905

Ψ

<i>Ψαλιῶφ Α.</i> , ἰατρός, ἐν Σμύρνῃ . . . . .	1909
--	------

Υ

<i>Υορανοwitch</i> Γεώργιος, καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστ. τοῦ Βελιγραδίου . . . . .	1894
---	------



## ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

## ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

† ΕΥΑΝΘΙΑ ΘΕΟΦΙΛΙΔΟΥ

† ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

## ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

† ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ

† ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΖΑΜΒΑΚΟΣ

† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΗΣ

† ΑΛΕΞ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

## ΔΩΡΗΤΑΙ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ

† ΑΡΧΙΜΑΝΔΡ. ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ

† ΖΗΝΩΝ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΑΘΑΚΗΣ

Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛ-  
ΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΝΤΩΝΙΑΔΑΙ

† ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ

† ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ

† ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ

ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ

ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΙ ΥΙΟΙ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΣΙΟΣ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ

† ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΥΠΠΑΣ

† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣΚΟΣ

† Θ. ΚΑΙ Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥ ΚΑΙ Σ<sup>α</sup>

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

† ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

† ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

† ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΖΕΡΑΕΝΤΗΣ

† ΕΛΕΝΗ ΖΑΡΙΦΗ

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΜΒΑΚΟΣ

† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

† ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΒΙΖΟΥΚΙΑΔΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	1861—62	† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1880—81
† ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ	1862—63	† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1881—82
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1863	† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1882—84
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1863—64	† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1884—86
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1864—65	† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1886—88
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1865—66	† ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1888—89
† ΚΩΝΣΤ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	1866—67	† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1889—92
† ΞΕΝΟΦΩΝ ΖΩΓΡΑΦΟΣ	1867—68	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ	1892—93
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1868—69	† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΛΛΙΑΔΗΣ	1893—95
† ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΙΛΙΓΓΕΝ	1869—70	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ	1895—98
ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ	1870—71	ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ	1898—99
† ΚΩΝΣΤ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ	1871—73	† ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ	1899—00
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1873—74	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ	1900—02
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1874—75	† ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ	1902—04
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1875—76	ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ	1904—06
† ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1876—78	† Δ. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ	1906—11
† ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΙΑΛΕΜΟΣ	1878—79	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΩΗΡΟΣ	1911—13
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1879—80		

## ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ Ν' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1910--1911

† Δ. Γ. Λιμαράκης, πρόεδρος  
 Χρ. Γ. Πανταζίδης, α' αντιπρόεδρος  
 Α. Σπαθάρης, β' αντιπρόεδρος  
 'Οδ. 'Ανδρεάδης, γεν. γραμματεὺς

Γ. Σταυρίδης, εἰδ. γραμματεὺς  
 Δημ. Σάρρος, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης  
 Δ. Καζανόβας, ταμίας  
 Δ. Δαμασκηνός, λογιστὴς

## ΤΜΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

### ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ

Δ. Οἰκονομίδης, πρόεδρος  
 Δ. Σάρρος, ἀντιπρόεδρος  
 Ν. Παπαγιαννόπουλος, γραμματεὺς

### ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Ε. Σιδερίδης, πρόεδρος  
 Δ. Χαμουδόπουλος, ἀντιπρόεδρος  
 Ι. Παπαδόπουλος, γραμματεὺς

### ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ

Χρ. Γ. Πανταζίδης, πρόεδρος  
 'Οδ. 'Ανδρεάδης, ἀντιπρόεδρος

Δ. Δαμασκηνός, γραμματεὺς

### ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Γ. Σγουρδαῖος, πρόεδρος

Π. Τιβέριος, ἀντιπρόεδρος

Χρ. Παπαδόπουλος, γραμματεὺς

### ΝΟΜΙΚΟΝ

Α. Δημόπουλος, πρόεδρος

Α. Πανταζῆς, ἀντιπρόεδρος

Π. Χατζαναστάσης, γραμματεὺς

### ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γ. 'Αρβανιτίδης, πρόεδρος

'Επ. Πατρίκιος, ἀντιπρόεδρος

Π. Μηλιώτης, γραμματεὺς

### ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μ. Αὐθεντιόπουλος, πρόεδρος

'Οδ. 'Ανδρεάδης, ἀντιπρόεδρος

Ν. Παπαγιαννόπουλος, γραμματεὺς

## ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Ε. Σιδερίδης

ΦΥΣΙΟΓΡΑΦ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ

Β. Ρίτσος

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

---

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ Ν' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ (1910—1911)



Ο  
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

# ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1910 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1911

ΤΟΜΟΣ ΛΓ'

## ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ Ν' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1910 ΜΕΧΡΙΣ ΙΟΥΝΙΟΥ 1911

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΟΑ'

(*"Εκτακτος γενική*).

Τῆς 24 Μαΐου 1910.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετά τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας οὕτως:

*"Επιστολὴ τοῦ κ. Λεων. Γ. Ζαρίφη, ἀγγέλωντος ὅτι ἡ οἰκογενεὶα αὐτοῦ ἐν πεποιθήσει ὅτι ἐκπληροῖ τὰς διαθέσεις τῆς μακαρίτου μητρὸς τῶν καὶ εἰς ἐνδειξιν σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην αὐτῆς προσφέρει τῷ Ἑλλην. Φιλολογικῷ Συλλόγῳ τὸ ποσὸν λιρῶν ὀθωμανικῶν 200.*

*"Ο Σύλλογος ἐκφράζει θερμὰς εὐχαριστίας τῇ οἰκογενείᾳ τῆς ἀειμνήστου Ἑλένης Γ. Ζαρίφη ἐπὶ τῇ διακισιολίρῳ δωρεᾷ καὶ ἀποφασίζει τὴν ἐγγραφὴν τοῦ ὀνόματος τῆς μακαρίτου ἐν τῇ στήλῃ τῶν δωρητῶν, συμφῶνως τῷ 139 ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ.*

Μετά ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει μετὰ λύπης τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίμου Κ. Σταυρίδου, ἄλλοτε διαρμηνέως τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας, ἄρτι δωρησαμένου τῷ Συλλόγῳ τὴν πολύτιμον αὐτοῦ βιβλιοθήκην. Προτείνει δ' ὅπως σταλῆ συλλυπητήριος τῇ οἰκογενείᾳ. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτή.

*"Αγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνε-*

*ται δεκτὸς ὡς μέλος ἐπίτιμον ἡ Α. Ε. ὁ Mayor des Planches, πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας.*

Εἶτα ὑποβάλλεται ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ τρέχοντος συλλογικοῦ ἔτους 1910—1911.

*"Ο κ. πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον καὶ πλέκει ἐν ὀλίγοις τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἀοιδίμου Ἰωάν. Παπαδιαμαντοπούλου (Jean Moreas).*

*"Εκλέγεται δὲ ὁ κ. Ἰωάννης Παπαδόπουλος, ὅπως ποιήσῃται μελέτην περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἀνδρός, ἀναδεχόμενος νὰ πράξῃ τοῦτο κατὰ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον.*

Παρατηθέντος δὲ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Ζαμαρίου, ὅτινι ἀνετέθη ἡ σύνταξις τῆς βιογραφίας τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ φιλοσόφου Ed. Zeller, ἐκλέγεται ἀντ' αὐτοῦ ὁ κ. Μ. Ἀυθεντόπουλος.

Εἶτα ἐκλέγεται ὁ κ. Δ. Σάρορος ὅπως ποιήσῃται μελέτην περὶ τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Κ. Κόντου. Ὁ δὲ κ. Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεύς, ἄλλοτε ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου καὶ νῦν καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Πετρούπολεως, παρεπιδημῶν ἐνταῦθα, ἐκλέγεται ὅπως συντάξῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀοιδίμου Καρόλου Κρουμπάχερ, ἐπίτιμου μέλους τοῦ Συλλόγου.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΟΓ'

(Εἰδική).

Τῆ 26 Μαΐου 1910.

Προεδρία τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀρξάμενης τῆς συνεδρίας ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην παρίσταται ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Μιστριώτης, οὗ τὸ ἔργον καὶ τὴν διδασκαλίαν πάντες γινώσκουσι καὶ ὅσους πολλοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔχει ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. Μιστριώτης, ἐπιπροστίθῃσιν ἐν τέλει, εὐηρεστίθῃ νὰ ὀμιλήσῃ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην, διὸ καὶ δίδωμι αὐτῷ τὸν λόγον.

Ὁ κ. Γ. Μιστριώτης εἶτα ὀμιλεῖ «περὶ θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς παιδείσεως».

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει τῷ ἀγορητῇ τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΟΓ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 9 Ἰουνίου 1910.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

ὑποβάλλεται ἡ παραίτησις τοῦ ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης κ. Δ. Σάργου ἕνεκα ἀποδημίας καὶ τοῦ πολυασχόλου αὐτοῦ.

Ἡ παραίτησις γίνεται δεκτὴ καὶ ἀποφασίζεται, ὅπως ἐν προσεχεῖ συνεδρίᾳ γένηται ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ἐπίτιμα μέλη ἡ Α. Ὑψ. ὁ Χακκὴ πιαῶς, διαπρεπὴς νομομαθὴς καὶ Μ. Βεζίρης καὶ ἡ Α. Ε. ὁ Χαλῆλ βέης, διευθυντὴς τοῦ Ἀυτοκρατορικοῦ Μουσείου, προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρίου.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΟΓ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 12 Ἰουλίου 1910.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν ἀνακοινοῦνται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας ὡς ἑξῆς :

Ἐπιστολὴ τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, ἀγγέλλοντος α') ὅτι ἡ σύνταξις τῆς ἐγκυκλίου τῆς ἀποσταλησομένης διὰ τὰ προγράμματα τῶν συνεδριῶν τῆς πεντηκονταετηρίδος ἀνετέθη τῇ διοργανωτικῇ αὐτῶν ἐπιτροπῇ· β') Τὰ ἀναγραφησόμενα ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ φιλολογικὰ

θέματα εἶναι δύο· 1) ὅποια ἡ συμβολὴ τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παλαιοῦ καὶ μάλιστα τοῦ πικητικοῦ ἑλληνικοῦ λόγου καὶ 2) ὅποια ἡ ἐπίδρασις τῆς γλώσσῃς τῆς Βυζαντικῆς λογοτεχνίας ἐπὶ τὴν καθ' ἡμᾶς νεωτέραν· γ') ὅτι αἱ ἀποσταλησόμενα διὰ τὰ συνέδρια πραγματεῖαι θὰ γίνωνται δεκταὶ μέχρι τῆς 25 Ἰουνίου 1911· δ') ὅτι αἱ προφορικαὶ ἀνακοινώσεις ἀνάγκη νὰ δηλωθῶσι μέχρι τῆς 15 Ἰουλίου τοῦ ἰοῦ ἔτους· ε') ὅτι ἡ σύνταξις τοῦ προγράμματος τοῦ ὑπὸ τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Δ. Ζαμπακοῦ πιαῶ ἰδρυθέντος ἀγῶνος θὰ γίνῃ, καθὰ διακελεύει ἡ πρὸς αὐτὸ ἐπιστολὴ τοῦ προεδρίου· στ') ὅτι ὁ εἰσηγητὴς τῶν ἐν τοῖς συνεδρίοις ἀναγνωσθησομένων φιλολογικῶν θεμάτων θὰ ἐκλεγῇ ὑπὸ τοῦ τμήματος μετὰ τὴν εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἀποστολὴν τῶν διαφόρων πραγματειῶν καὶ τὴν δῆλωσιν τῶν προφορικῶς γενησομένων ἀνακοινώσεων.

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος, ἀγγέλλοντος α') ὅτι τὸ ἀποσταλὲν πόνημα τοῦ κ. Δ. Κοιτογεώργη ἀνετέθη εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς κρίσιν· β') ὅτι θέματα τῶν ἐτησίων ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν τοῦ Συλλόγου ὀρίσθησαν δύο· 1) ἡ ἀναθεώρησις τῶν προγραμμάτων τῆς παρ' ἡμῖν πρώτης παιδείσεως πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐξ αὐτῶν ὑπερκοπώσεως, με εἰσηγητὴν τὸν κ. Α. Ζαμπακοῦ, καὶ 2) ἡ ἁρμοδιώτερα κατανομή τῆς ὕλης τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας ἐν τῇ πρώτῃ παιδείᾳ, με εἰσηγητὴν τὸν κ. Δ. Χαμουδόπουλον· γ') ὅτι θέματα τοῦ συνεδρίου τῆς πεντηκονταετηρίδος ὀρίσθησαν δύο· 1) ἡ παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικὴ κατάστασις (στατιστικὴ, μέθοδος, πρόγραμμα, νομοθεσία), καὶ 2) ἡ διδασκαλία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ἐφεξῆς, καὶ δ') ὅτι ὀρισεν, ὅπως αἱ μὲν ἀποσταλησόμενα γραπτὰ ἀνακοινώσεις γίνωνται δεκταὶ μέχρι τῆς 25 Ἰουνίου 1911, αἱ δὲ προφορικαὶ ἀνακοινώσεις μέχρι τῆς 15 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους με χρόνον διαρκείας 10 λεπτῶν τῆς ὥρας.

Ἐπιστολὴ τοῦ Νομικοῦ τμήματος, ὑποβάλλοντος τὰ θέματα καὶ τοὺς εἰσηγητὰς διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς συνεδρίας τῆς πεντηκονταετηρίδος.

Ἀκολούθως ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι καθὰ καὶ ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας δῆλον ἐγένετο, κατηρτίσθη ἡ ἐπὶ τοῦ Μαυρογενείου Βραβείου Ἀρετῆς ἐπιτροπὴ, ἐκλεγέντων με-



λῶν αὐτῆς παρὰ μὲν τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου τοῦ Πανσο. ἀρχιμ. κ. Χριστοφόρου Κνήτη, παρὰ τῆς Ἐφορείας τῶν Ἐθνικῶν Φιλ. Καταστημάτων τοῦ κ. Ἐπ. Ρίζου, παρὰ τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν τοῦ κ. Γαρ. Κωνσταντινίδου, παρὰ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος τοῦ κ. Γ. Παράδη καὶ παρὰ τοῦ Νομικοῦ τμήματος τοῦ κ. Αθ. Δημοπούλου, ἦτις καὶ συμφώνως τῇ προγράμματι τοῦ βραβείου θὰ συνέλθῃ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου πρὸς διεξαγωγὴν τῶν καθηκόντων αὐτῆς.

Ἀκολούθως ἀναγινώσκειται ἡ ἐκθεσις τῆς Ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν λογαριασμῶν τοῦ Συλλόγου ἀπὸ τῆς 28 Φεβρουαρίου μέχρι τῆς 30 Ἀπριλίου 1910, δηλοῦσης, ὅτι εὐρεν ἅπαντα τὰ λογιστικὰ βιβλία ἐν πλήρει τάξει καὶ λογιστικῇ ἀριετείᾳ.

Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορεῖται μέλος τακτικὸν ὁ κ. Χρ. Κυριακίδης, δικηγόρος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Σάουου, Β. Ρίτσου καὶ Α. Οἰκονομίδου.

Ἐἶτα ἐκλέγεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειοψηφίας ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης ἀντὶ τοῦ κ. Α. Σάουου, παρατηθέντος, ὁ κ. Β. Ρίτσος.

## ΣΥΝΕΛΡΙΑ ΑΧΟΕ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 12 Ὀκτωβρίου 1910.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ Δημ. Νελίδου προσηυτοῦ τῆς Ρωσίας ἐν Χαρισίοις καὶ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου, πλέκει δὲ τὸ ἐγκώμιον τοῦ μεταστάτος, διακριθέντος καὶ ἐπὶ φιλολογικαῖς καὶ ἀρχαιολογικαῖς γνώσεσι, μεθ' ὃ διαλύει τὴν συνεδρίαν ἐπὶ δέκα λεπτὰ εἰς ἔνδειξιν πένθους.

Ἀνακοινῶνται ἐπισιολῆ τοῦ Φιλολεγικοῦ τμήματος ἀποφαινομένου ὅτι ὁ Σύλλογος ὀφείλει νὰ ποταθῇ ἐπὶ ἐγκυκλίῳ πρὸς πάντα εἰδικὸν πρὸς τὰ θέματα ἐπιστήμονα ἡμέτερον ἢ ξένον, ἦτοι πρὸς τοὺς κ. κ. Γ. Χατζιδάκι, Π. Παπαγεωργίου, Σίμου Μειάρδου, Ν. Ηολίτην καὶ Γρ. Βεργαράκη, ὡς ἐγκρίνει ὡς εἰσηγητὰς τῶν ὀρισθέντων θεμάτων. Ἐπικαλεῖται δὲ καὶ σύντηνον προσοχὴν τοῦ Συλλόγου, ὅπως μὴ ἀναφέρωνται ἐν τῇ διανεμηθησομένῃ ἐγκυκλίῳ τὰ ὀνόματα τῶν ὀρισθέντων ὡς εἰσηγητῶν, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ κατόπιν γενησομένῃ προγράμματι.

Ἐἶτα γίνεται λόγος περὶ τῆς 50ετηρίδος.

Ἀποφασίζεται δὲ ὅπως ὁ μὲν πρόεδρος ποιήσεται τὴν εἰσηγήσιν, ρήτωρ δὲ ἐκλεγόμενος, ἀπὸ τοῦ νῦν παρασκευάσῃ τὴν πανηγυρικὸν περιέχοντα καὶ ἱστορίαν τοῦ Συλλόγου.

Ἐκλέγεται: ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος ὅπως ποιήσῃται τὸν πανηγυρικόν.

Ἀκολούθως ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι κατ' Αὐγουστον ὑπάλληλος τοῦ Λογιστηρίου τοῦ Πέραν προσελθὼν παρ' αὐτῷ ἐπέδωκε λογαριασμὸν τῶν ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κυρίου ὀφειλομένων φόρων, καθ' ὃν ὁ Σύλλογος ὀφείλει φόρους ἀπὸ τοῦ 1290 (1 Μαρτίου 1874) ἕως τέλους τοῦ τρέχοντος οἰκονομικοῦ ἔτους 1326 (28 Φεβρουαρίου 1911).

Ὁ λογαριασμός δὲ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Διὰ μὲν τὴν πρώτην δεκαετίαν δηλ. ἀπὸ τοῦ ἔτους 1290 (1874) μέχρι τῆς 28 Φεβρουαρίου 1299 λαμβάνουν μόνον 25 %.

Ἀπὸ δὲ τὸ 1300 ὑπολογίζουσι ἀκέραιον τὸν φόρον μέχρι τέλους 1323 (28 Φεβρουαρίου 1908), ἕτις ἐν συνόλῳ (ἀπὸ 1290—1323) ἀνέρχεται εἰς γρόσια 400,110, τὸ ποσὸν τοῦτο θὰ εἰσπραχθῇ ἐντὸς δεκαετίας πληρωνομένων κατ' ἔτος γρ. 40.011.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ζητοῦν:

1 <sup>ον</sup> Τὸ δέκατον ἐκ τῶν ὀφειλομένων μέχρι τέλους 1323 (δηλ. 28 Φεβρ. 1908) Γρ. 40,011	
2 <sup>ον</sup> Τὰ ὀφειλόμενα τοῦ ἔτους 1324 (μέχρι Φεβρ. 1909) . . . . .	» 16,650
3 <sup>ον</sup> Τὰ ὀφειλόμενα τοῦ ἔτους 1325 (μέχρι Φεβρ. 1910) . . . . .	» 16,650
4 <sup>ον</sup> Τὰ ὀφειλόμενα τοῦ ἔτους 1326 (μέχρι Φεβρ. 1911) . . . . .	» 16,650

Ἦτοι τὸ ὅλον ζητοῦν δι' ἑφέτος Γρ. 89,961

Ταῦτα δεόν νὰ πληρωθῶσι μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1911 εἰς τέσσαρας δόσεις (ἦτοι κατ' Ἀπρίλιον, Ἰούνιον, Σεπτέμβριον καὶ Νοέμβριον ἀνά γρόσια 22,490.25).

Ζητοῦνται δὲ κατ' αὐτὰς αἱ δύο πρῶται δόσεις Ἀπριλίου καὶ Ἰουνίου δηλ. γρ. 44,980.50.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι προκειμένου περὶ τῶν ἐπισκευῶν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν πεντηκονταετηρίδα εἶχεν ὑπομνήσει εἰς τὸν Σύλλογον τὸ ζήτημα τῶν φόρων καὶ ἔκτοτε μετὰ τῶν σεπτῶν Πατριαρχείων ἐμελέτα τὸ ζήτημα, ἐκ δὲ τῆς μελέτης τῶν πρακτικῶν ἐξήχθη, ὅτι ἡ κυβερνήσις καὶ πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἐζήτησε δις τοὺς κτηματικούς φόρους καὶ μέχρι τοῦ 1891 ἐγένοντο ἐνέργεια καὶ διημετέθη ἀλληλογραφία μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ

τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ τοὺς ἐπισήμους τεσκε-  
ρέδες ἢ Κυβέρνησις ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχθη νὰ  
διωρήσῃ τοὺς φόρους, ἀλλὰ κατὰ παράκλησιν  
προφορικῆν ἀρχαίων μελῶν διεμνηύθη, ὅτι  
δὲν θὰ ἐνοχληθῇ ὁ Σύλλογος, ὅπερ καὶ πράγ-  
ματι ἐγένετο μέχρι σήμερον.

Ἄμα τῇ παραλαβῇ τοῦ λογαριασμοῦ, τοῦ  
ἐπιδοθέντος κατ' Αὐγούστον, ἐγράψαμεν εἰς τὰ  
σεπτὰ Πατριαρχεῖα, παρακαλοῦντες νὰ ἐνεργ-  
γηθῶσι τὰ δέοντα, συγχρόνως ἰὲ τὸ προεδρεῖον  
ἐμελέτα τὸ ζήτημα δι' εἰδικῶν προσώπων.

Γνωστὰ δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου μέ-  
χρι σήμερον γεγονότα, τὰ ἀπασχολήσαντα  
τὸν Σύλλογον καὶ τὰ σεπτὰ Πατριαρχεῖα.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΧΟΖ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1910.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, πρόεδρος.

Κηρυχθείσης τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας,  
ὁ κ. πρόεδρος ἀφηγεῖται τὰ συμβάντα διὰ τὸ  
ζήτημα τοῦ κτηματικοῦ φόρου καὶ τὴν γενο-  
μένην κατάσχεσιν τῶν ἐπιπλῶν τοῦ Συλλόγου  
καὶ τὰ τῆς ἀρσεως αὐτῆς.

Μετά τινα συζήτησιν ἀποφασίζεται, ὅπως  
δανεισθῇ ὁ Σύλλογος λίρας Τουρκίας πεντα-  
κοσίας παρὰ τῆς ἐνταῦθα Τραπεζῆς Ἀθηνῶν  
ἐπὶ ἐγγυήσει τῆς παρ' αὐτῇ καταθέσεως τῶν  
τόκων τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΧΟΗ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 8 Δεκεμβρίου 1910.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, πρόεδρος.

Ἀνακοινουται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας.

Ἐπιστολῇ τοῦ ἐν Βερολίῳ κ. Π. Βιζου-  
κίδου, ἐκφράζοντος τὴν λύπην αὐτοῦ δι' εὐ-  
γενῶν αἰσθημάτων ἐκδηλώσεως ἐπὶ τοῖς γε-  
νομένοις πρὸς ἀπότισιν τῶν ὀφειλομένων κτη-  
ματικῶν φόρων καὶ ἀγγέλλοντος ὅτι ἀπο-  
στέλλει δι' ἐπιταγῆς λίρας Τουρκίας εἰκοσιν  
ὡς ἀπαρχὴν ἐράνων πρὸς συλλογὴν τοῦ ἀπαι-  
τουμένου ποσοῦ διὰ τοὺς φόρους. Ἐν περι-  
πτώσει δὲ καθ' ἣν ἢ Κυβέρνησις ἀπαλλάξῃ  
τὸν Σύλλογον ἐπιφυλάσσεται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς  
διαθέσεως τοῦ ἄνω ποσοῦ τῶν 20 λιρῶν ὑπὲρ  
ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ.

Τῷ κ. Π. Βιζουκίδῃ ἀποφασίζεται νὰ στα-

λῇ θερμὸν εὐχαριστήριον, οὐ μόνον ἕνεκα τῆς  
εἰκοσαλίρου προσφορᾶς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ  
τὰ ἐκφραζόμενα εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ τὴν  
ἐκδηλουμένην στοργὴν πρὸς τὸν Σύλλογον.

Ἀκολούθως ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινουται  
ὅτι πλὴν τῶν τεσσάρων ἔργων τῶν ἐγκαίρως  
ἀποσταλέντων διὰ τὸν Δραματικὸν ἀρχῶνα,  
ἐλγύβη καὶ πέμπτον, ἀλλ' ἐκπρόθεσμον. λη-  
φθὲν τῇ 25 Νοεμβρίου, τῆς προθεσμίας ληξά-  
σης τῇ 31 Ὀκτωβρίου. Ἡ λήψις τοῦ δρά-  
ματος τούτου ἀγγεληθήσεται ἀπλῶς τῇ Ἑλλα-  
νοδίκῃ ἐπιτροπείᾳ.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινουται, ὅτι τὸ  
Πατριαρχεῖον, κατόπιν ἐκθέσεως τοῦ προε-  
δρείου, ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος τοῦ φόρου  
καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ πρὸς ἀπαλλαγὴν  
τοῦ Συλλόγου, κατήρτισε δ' ἐπιτροπὴν ἐκ  
τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου καὶ μέλους τοῦ  
Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου καὶ τῶν κ. κ. Π. Κοσμί-  
δου καὶ Ἀρ. Δημοπούλου, ὅπως μελετήσωσιν  
αὐτὸ καὶ ἐτοιμάσωσι τὸ συνταχθησόμενον τα-  
κρίριον. Τὸ Ὀικουμενικὸν Πατριαρχεῖον θ'  
ἀποδεικνύη, ὅτι τὸ κτίριον τοῦ Συλλόγου,  
καίπερ ἐγγεγραμμένον ἐπ' ὀνόματι ἰδιώτου,  
ἀνήκει αὐτῷ, ἐκτίσθη δὲ δι' ἐράνων τοῦ Ρωμαί-  
κοῦ ἔθνους καὶ χρησιμεύει ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς  
ὡς ἐκπαιδευτήριον, ἐν ᾧ διδάσκονται διάφορα  
μαθήματα ἰδίως διὰ τὸν λαόν, ἀναπτύσσονται  
ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι καὶ ὑποστηρίζεται ἡ  
διάδοσις ὠφελίμων γνώσεων διὰ τῆς Βιβλιο-  
θήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου αὐτοῦ, ὅτι ὁ  
Σύλλογος εἶναι γνωστός εἰς πάντα τὰ ἐπιστη-  
μονικὰ ἱδρύματα τῆς τε Εὐρώπης καὶ τῆς  
Ἀμερικῆς καὶ λογίζεται ὑπ' αὐτῶν ὡς ἡ Ἀκα-  
δημία τῆς Ἀνατολῆς, ὅτι ἀπὸ πενήτηκοντα  
ἐτῶν ὑφιστάμενος ἐξυπνήρησε τὸ Κράτος,  
γενόμενος, οὕτως εἶπεν ὁ σύνδεσμος τῆς πνευ-  
ματικῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ πρὸς τὴν τῆς Εὐ-  
ρώπης, ὅτι καὶ ἐπὶ ἀπολυταρχίας ἔτι οὐδαμῶς  
ἐπιέσθη πρὸς πληρωμὴν τοῦ φόρου, τὸναντίον  
δ' ἐδηλώθη αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς θὰ τον ἐνοχλή-  
σῃ, ὅτι δι' Αὐτοκρατορικῷ Ἰσραὲ ἐμμέσως ἀνα-  
γνωρισθεὶς ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ, ὅτι κατὰ  
τὰ ἐγκαίρως τοῦ κτιρίου παρίστατο ὁ ὑφυπουργός  
τῆς παιδείας, πάντοτε δὲ τὸ Ὑπουργεῖον  
ἀντεπροσωπεύετο κατὰ τὰς ἐπετείους τοῦ Συλ-  
λόγου ἑορτᾶς.

Ἐπὶ τῇ βῆσει λοιπὸν τῶν ἀνωτέρω ἐγένετο  
τακρίριον, ὅπερ διεβιβάσθη τῷ ἐπὶ τῆς Δικαιο-  
σύνης καὶ τῶν Θρησκευμάτων ὑπουργῷ. Οὕτως  
δὲ διεβίβασεν αὐτὸ τῇ Μ. Βεζιρεῖχ. ἥτις πα-  
ρέπεμψε τοῦτο εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους.

Τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους τὸ Οἰκονομικὸν τμήμα ἀπεφάγατο ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, τὴν δὲ γνωμοδότησιν αὐτοῦ ἀπεδέξατο καὶ ἡ ὁλομέλεια τοῦ Συμβουλίου. Ἡ γνωμοδότησις δὲ αὕτη ἢ λίαν εὐνοϊκὴ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, καθότι ἀπαλλάσσει αὐτὸν τῶν φόρων, οὐ μόνον ἐν τῷ μέλλοντι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ παρελθόντι, ὑποβληθήσεται τῇ Α. Ὑψ. τῷ Μ. Βεζίρη, ἕως ἢ θὰ ὑποβάλλῃ αὐτὴν ἐν τῷ Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ, ἢ θὰ συντάξῃ τὸν ἕκοντα μαζδαϊάν, ὑποβληθὸς εἰς τὰ ἀνάκτορα πρὸς ἔκδοσιν τοῦ ἀπαιτουμένου Ἀυτοκρατορικοῦ διατάγματος. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου εὐρίσκονται τὰ πράγματα, εἶναι δὲ λίαν εὐχάριστα.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορεῖται τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Κάρολος Τσόρλιων διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς σχολῆς Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίας, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Λιμαράκη, Ὁδ. Ἀνδρεάδου καὶ Β. Ρίτσου.

Κατόπιν ὑποβάλλεται τὸ ὑπὸ τῶν τμημάτων Φιλολογικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ συνταχθὲν γενικὸν πρόγραμμα τοῦ διαγωνίσματος Α. Ζαμπακοῦ πασᾶ, ὅπερ καὶ ἐπιψηφίζεται, ἀποφασισθέντος ἅμα, ὅπως ἐν κοινῇ αὐθις συνεδρῆσιν τῶν αὐτῶν τμημάτων ὁρισθῆ τὸ θέμα τῆς πρώτης τριετίας, ὅπερ ἔσον νὰ εἶναι ἀρχαιολογικόν.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΘ'

(Ἐκτακτος Γενική).

Τῆ 12 Δεκεμβρίου 1910.

Προεδρὶα κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, παρόντων ἰκανῶν μελῶν τῆς ἁγίας Συνόδου καὶ πολλῶν τῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμῃς, τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ἄλλῃ κοινωνικῇ δράσει διαπρεπόντων.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Α. Λιμαράκης ἐπινεύσει: τῆς Α. Θ. Π. κηρύσσει: τὴν ἑναρξίν τῆς συνεδρίας πρὸς ἀπονομὴν τοῦ Μαυρογενεῖου Βραβεῖου Ἀρεΐης καὶ συμφώνως τῷ ΒΒ' ἄρθρῳ τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἀναγινώσκει τὸν πανηγυρικόν.

Μετὰ τὸ τέλος δὲ τούτου ὁ κ. πρόεδρος ἀποβάλλει τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου τῇ Α. Θ. Π.

Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης διὰ καταλλήλου προσλαλιᾶς συγχαίρει τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἰδρύσει τοῦ Βραβεῖου καὶ τῷ ἰδρυτῇ αὐτοῦ ἐξοχωτάτῳ Ἀλ. Μυρογένει βέη.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΠΑ'

(Ἐκτακτος Εἰδική).

Τῆ 2 Ἰανουαρίου 1911.

Προεδρὶα κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου

Ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἑναρξίν τῆς συνεδρίας ἀνακοινῶν πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν κυρίως ἡμερησίαν ἑτάταξιν τὰ ἑξῆς:

Ἐντιμοὶ ἑταῖροι,

Συμψώνως τῇ ἐποφῶσει τοῦ Συλλόγου τῆς 9ης Ἰουνίου π. ἔ. παμψηφεί ἐξελέγη μέλος ἐπίτιμον αὐτοῦ, ἡ Α. Ὑψ. ὁ μέγας Βεζίρης Χακὴ πασᾶς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Α. Ὑψ. ἐκ τοῦ ἀνά τὴν Εὐρώπην ταξιδίου μετέβημεν κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ὥραν (29 Δεκεμβρίου, 3 μ. μ.) μετὰ τοῦ γενικοῦ γραμματέως εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόλιν.

Ἀμέσως δὲ τῇ ὁρισθείσῃ ὥρᾳ ἡ Α. Ὑψ. ἐδέξατο τὸν πρόεδρον καὶ τὸν γεν. γραμματεῖα συνοδευόντος τοῦ Ἀρχοντος Καπουκεχαγιά κ. Ἀντ. Οἰκιάδου. Προσεφωνήσαμεν δ' ἑλληνιστὶ τὴν Α. Ὑψηλότητα διὰ τῶν ἑξῆς:

Ὑψηλότατε,

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸς μεγάλας ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας ἡ Ὑμετέρα Ὑψηλότης τῇ ἐπιστήμῃ παρέχει καὶ ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς καθηγητῆς καὶ ὡς συγγενεὺς καὶ ὡς Ἀρχων τῆς Πολιτείας, ἐξελέξατο τὴν Ὑμετέραν Ὑψηλότητα κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 9 παρελθόντος Ἰουνίου παμψηφεί μέλος αὐτοῦ ἐπίτιμον

Ἐντυχεῖς λογίζομεθα, ἐγχειρίζοντες τῇ Ὑμ. Ὑψηλότητι τὸ ἐπὶ τοῦτω δίπλωμα, τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀντίτυπον τοῦ καινοσημοῦ.

Ὑψηλότατε,

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, σκοπὸν ἀποκλειστικῶν ἔχων τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμῶν καὶ ἐπιστημῶν, πέποιθεν ὅτι ἡ Ὑμ. Ὑψηλότης ἐν τῇ διακρινούσῃ αὐτὴν φιλομοσίᾳ θέλει εὐμενῶς παρέχει τὴν ἠθικὴν αὐτῆς ὑποστήριξιν εἰς τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Συλλόγου.

Ταῦτα προσηκνῶς διεξηγήσαντες τουργιστὶ τοῦ Ἀρχοντος Καπουκεχαγιά, ἡ Α. Ὑψ. μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὴν στομυλίας καὶ ἀδρότητος ἀπήντησε διὰ τῶν ἑξῆς:

Τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον τοῦ Πέραν γνωρίζω ὡς τὸ ἀρχαιότατον Φιλολογικὸν Σωματεῖον ἐν τῷ Κράτει ἡμῶν, καθόσον οὐδὲν ἄλλο τοιοῦτον σωματεῖον ἐγνώρισα αὐθαγὲν πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐξετίμησα μακρόθεν τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ δράσιν.

Ἄν καὶ πρὸ ἐτίων εἰργάσθην ὡς συγγραφεὺς καὶ καθηγητῆς, οὐχ ἦτον θεωρῶ ἑμαυτὸν οὐχὶ ἄξιον τῆς ἀπονεμομένης τιμῆς διὰ τῆς ἐκλογῆς μου ὡς μέ-

λους επίτιμου τοῦ Συλλόγου, ἀλλ' ὡς μέλος τῆς πατριδος μετ' εὐγνωμοσύνης ἀποδέχομαι τὴν ἐκλογὴν.

Δυστυχῶς μὴ γνωρίζων τὴν Ἑλληνικὴν, δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἐπαφελθῶ τακτικῶς τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου, διαβεβαίω ὅμως, ὅτι δὲν θέλω παύσει τὸ κατὰ δύναμιν νὰ παράσχω πᾶσαν ἀντίληψιν ὑπὲρ τοῦ φιλολογικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου, πρὸς τὰ μέλη τοῦ ὁπίου πρυκαλῶ νὰ διαδιδάσχη τὸς εὐχαριστίας μου.

Θεωρῶ ἐμάντὸν εὐτυχῆ, ὅτι τελευταίως εἰς τινα ὑπόθεσιν τοῦ Συλλόγου μα; ἠτύχησα νὰ παράσχω μικρὰν ἐκδοῦλευσιν.

### Κύριοι,

Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Α. Ὑψηλότης ἐκτ-λῶν διαβιάζω τὰς εὐχαριστίας Αὐτῆς πρὸς ὅλα τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ του. Καθῆκον ἐπίσης θεωρῶ νὰ διαδιδάσω ἐπίσης καὶ τὴν ἀβρόφρονα νύξιν τὴν ὁποίαν ἐγένεως ἐποίησεν ἡ Α. Ὑψηλότης περὶ τῆς αἰσίας λήξεως τοῦ ζητήματος τῶν ὄρειλομένων φόρων τοῦ Καταστήματος τοῦ Συλλόγου. Διότι, ὡς ἐγνωρίζετε, κύριοι τὸ οικονομικὸν τμήμα τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους εἶχεν ἀποφανθῆ ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Συλλόγου ἐκ τῶν ὄρειλομένων μέχρι σήμερον φόρων, τὴν δὲ γίνωμην τοῦ οικονομικοῦ τμήματος ἐπεκύρωσεν ἡ ὀλομέλεια τοῦ Συμβουλίου.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Πρόεδρος λέγει τὰ ἑξῆς :

### Φίλοι ἐταῖροι,

#### Φιλόμουσοι κυρίαὶ καὶ κύριοι,

Γνωστὸν τυγχάνει ἡμῖν, ὅτι τῇ 24 Δεκεμβρίου 1907 ὁ ἐλλόγιμος κ. Γ. Χασιώτης δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ χρονολογουμένης ἀπὸ τῆς 19 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀνήγγειλε τῷ Συλλόγῳ, ὅτι δημοσιογράφοι τινὲς ὑπὸ ἀνωνομίαν κρυπτόμενοι ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπέλθωσιν ἐπικύρουσι τῷ Συλλόγῳ ἐν τῇ διὰ φιλολογικῶν διαγωνισμάτων ἐπιτελέσει τοῦ ὑπὲρ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων σκοποῦ αὐτοῦ, διωργάνωσαν θεατρικὴν παράστασιν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Γ. Χασιώτου, τῆς ὁποίας τὸ καθαρὸν προῖδν συμπληρωθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ 500 φρ. θέτουσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου, προσέθετε δὲ οἱ «ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπικρατοῦσαν παρ' ἡμῖν ἥκιστα παρήγορον φιλολογικὴν στεῖρωσιν, ἰδίως ἐν τῷ ἀγαγενομένῳ Ἑλληνικῷ θεάτρῳ, παρακαλοῦσι τὸν Σύλλογον, ὅπως δεχόμενος τὸ ποσὸν καὶ κατατέμενων αὐτὸ εἰς δύο βραβεῖα ἀνά 250 φράγκα, προκηρύξῃ διαγωνίσματα α) διὰ τὴν συγγραφὴν δράματος, β) διὰ τὴν συγγραφὴν κωμωδίας».

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς προκηρύξεως τῶν διαγωνισμάτων ἀφέθησαν εἰς τὸν Σύλλογον μετὰ τῆς παρακλήσεως νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ ἑξῆς ἕροι :

Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν διαγωνισμὸν νὰ εἶναι ἐλευθερά εἰς πάντα ὁμογενῆ λόγιον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὸ θέμα τοῦ δρά-

ματος καὶ τῆς κωμωδίας νὰ εἶναι κατὰ προτίμησιν εἰλημμένον ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς συγχρόνου ζωῆς ἡμῶν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ αποκλείωνται καὶ τὰ μὴ πληροῦντα τὸν ὅρον τοῦτον ἔργα· τὰ δ' ἔργα νὰ εἶναι πρωτότυπα μὴ ὑποβληθέντα εἰς ἄλλους ὁμοίους διαγωνισμούς, ἀλλ' ὅπερ καὶ σπουδαιότατον, ὑποδεικνύεται ὅρος τῆς ἐξαιεῖ τοῦ διαγωνισμοῦ ἐπαναλήψεως, ὀρίζομένου, ὅπως τὸ βραβευθῆσόμενον ἔργον παρασταθῆ ἐνταῦθα, τὸ δὲ προῖδν τῆς πρώτης αὐτοῦ παραστάσεως διατεθῆ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Σύλλογος εὐχαριστῶς δεξάμενος τὴν τοιαύτην ὄφρα ἐν παρεκάλεισε τοὺς κ. κ. χορηγούς, ὅπως μὴ χωρισθῆ τὸ ποσὸν εἰς δύο βραβεῖα ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀλλὰ νὰ διατεθῆ ὀλοκληρον τὸ μὲν πρῶτον ἔτος διὰ δρᾶμα, τὸ δὲ κατόπιν διὰ κωμωδίαν.

Τῶν κ. κ. χορηγῶν ἀποδεξαμένων τὴν πρότασιν, ὁ Σύλλογος κατὰ τὸν κανονισμὸν ἀνέθηκεν εἰς τὸ Φιλολογικὸν αὐτοῦ τμήμα τὴν σύνταξιν τοῦ σχεδίου τῆς προκηρύξεως ἀγῶνος δράματος, ὅπερ ἐγκριθὲν εἰς τὰς συνεδρίας τοῦ Συλλόγου τῆς 28 Ἰανουαρίου καὶ 4 Φεβρουαρίου 1908 ἐδημοσιεύθη ἀμέσως. Ἀγῆς τοῦ ἀγῶνος ἐτάχθη τῇ 15/28 Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους, ὑπεβλήθησαν δ' ἐν ὄλῳ ἑξ (6) ἔργα, ὧν δύο ἐκπρόβησαν. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἑλλανδοῦ ἐπιτροπείας ἀναγνωσθεῖσαν ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 11 Ἰανουαρίου 1909 ἐπαίνου μὲν ἔργα τινὰ ἤξιώθησαν, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδενὶ τὸ βραβεῖον ἐδόθη, ὁ ἀγὼν παρετάθη (ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου ἐν συνεδρίᾳ τῆς 19 Ἰανουαρίου 1909).

Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον ἀπεστάλησαν ἐν ὄλῳ δρᾶματα 14. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐκλεγείσα ἑλλανδοῦ ἐπιτροπεία ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 7 Ἰανουαρίου 1910 ἐπήνεσε μὲν τινα τῶν ἀγωνισθέντων, ἀλλὰ τὸ ἐπαθλον οὐδενὶ προσηρέθη, ἐφ' ᾧ ὁ Σύλλογος τῇ 22 παρελθόντος Μαρτίου καὶ πάλιν παρέτεινε τὸν ἀγῶνα.

Κατὰ τὸ τρίτον τοῦτο ἔτος ἀπεστάλησαν ἐν ὄλῳ ἔργα πέντε·

1<sup>δν</sup>) Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Δίχως ἔρμα» καὶ ρητὸν «ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα».

2<sup>ον</sup>) «Ὁ Νόθος» καὶ ρητὸν «τῷ πλεόνι δ' αἰεὶ πολέμονι καθίσταται τοῦλασσον».

3<sup>ον</sup>) «Ἡ Ἀνθούλα» καὶ ρητὸν «Ποιητῆς οὐ πρότερον οἶός τε ποιεῖν πρὶν ἂν ἔνθεος γένηται»,

4ον) «Στην Ἄδυσσο» καὶ ρητὸν «Ἡ κοινω-  
νικὴ σαθρότης» κτλ.

5ον) «Τὸ Ρημοκλήσι» μὲ ρητὸν «Ἰπάρ-  
χουσι γονεῖς τινες καταστρέφοντας τὰ ἴδια αὐ-  
τῶν τέκνα».

Καὶ τὸ μὲν τελευταῖον ἔνεκα τῆς ἀποστο-  
λῆς αὐτοῦ ἕνα σχεδὸν μῆνα μετὰ τὴν λήξιν  
τῆς προθεσμίας ὁ Σύλλογος ἀπέκλεισε τοῦ  
ἀγῶνος, τὰ δὲ πρῶτα τέσσαρα πρæδοθήσαν εἰς  
τὴν ἑλλανδότικον ἐπιτροπεῖαν ἀπαρτιζομένην  
ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Ἀποστολίδου, Δ. Σάρρου  
καὶ Η. Παπακωνσταντίνου. Ἡ ἑλλανδότικος  
ἐπιτροπεῖα ἐξελέξατο εἰςρηγητὴν αὐτῆς τὸν κ.  
Γ. Ἀποστολίδην.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης ἀναγι-  
νώσκει τὴν ἐκθεσιν τῆς ἑλλανδότικου ἐπιτρο-  
πείας, ἧς καὶ θεωρεῖ ἄξιον τοῦ βραβείου τὸ  
ὑπὸ τὸ ρητὸν «ποιητῆς οὐ πρότερον οἷός τε  
ποιεῖν πρὶν ἂν ἐνθεὸς γένηται.» καὶ τὴν ἐπι-  
γραφήν «Ἀνθούλα».

Κατόπιν ἀποσφραγισθέντος ὑπὸ τοῦ κ. προέ-  
δρου δημοσίᾳ τοῦ φακέλου ἀναγινώσκει τὸ  
ὄνομα τοῦ ἐν Ἀθήναις κ. Θ. Θωμᾶ.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΠΓ'

(Ἐκτακτος εἰδική).

Τῆ 16 Ἰανουαρίου 1911.

Προεδρὶα κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Παρόντων ἀντιπροσώπου τῆς Α. Θ. Π. τοῦ  
Οἴκουμεικοῦ Πατριάρχου τοῦ Παν. Ἀρχιμ. κ.  
Σωφρονίου ἐπόπου τῶν σχολῶν καὶ ἄλλων ὁ  
κ. πρόεδρος ποιεῖται τὴν ἐξῆς εἰσήγησιν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἀπὸ  
τῆς συστάσεως αὐτοῦ σκοπὸν σὺν ἄλλοις ἐπί-  
σης πρῶτιστον καὶ θεμελιώδη ἐτάξατο καὶ τὴν  
διαρκῆ μελέτην τῆς καταστάσεως τῆς παρ' ἡ-  
μῖν ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἐνδελεχῆ μέριμναν  
περὶ τῆς ἐπαρκείας τῆς βελτιώσεως καὶ τῆς  
ἐπὶ τὰ πρόσω ταύτης προαγωγῆς.

Ὡς γνωστὸν μία τῶν μεγίστων περὶ τῶν τῆς  
ἐκπαιδεύσεως φροντίδων εἶναι καὶ τὰ τῆς υγιει-  
νῆς τῶν σχολῶν, γνωστὸν δ' ἐπίσης οἷαν σπιν-  
δικιστάτην σημασίαν αὕτη κατέλαβε σοβαρῶς  
πλέον καὶ ἐνδελεχῶς καταγινόμενων πρὸς τοῦτο  
καὶ ἱατρῶν καὶ παιδαγωγῶν καὶ τῆς πολιτείας  
ἐν γένει.

Καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος  
τῆ σκοπῆ αὐτοῦ στοιχῶν πολλάκις καὶ περὶ  
τοῦ σπουδαιότητος τοῦτου μέρους τῆς ἐκπαι-  
δεύσεως κατέγινεν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1900 τὸ Βιολο-

γικὸν αὐτοῦ τμήμα ἐπανειλημμένως εἰς τὸ θέμα  
ἐπέμεινε, ἀποστείλαν πρὸς τοῦτο καὶ δύο ὑπο-  
μνήματα πρὸς τὸν Σύλλογον, ἀναπτύξαν δὲ καὶ  
τὰ ζητήματα ποικιλοτρόπως ἐν ταῖς γενικαῖς  
αὐτοῦ συνεδρίαις, ἰδίᾳ δ' ὅμως ἐν τρισὶν εἰδι-  
κταῖς συνεδρίαις 27, 28 καὶ 29 Δεκεμβρίου  
1907 τὴν μορφήν τοπικῶν συνεδρίων λαβού-  
σας ὡς ἐκ τῆς προσκλήσεως καὶ μὴ μελῶν  
τοῦ Συλλόγου. Τὰ τῆς σχολικῆς υγιεινῆς ἐμε-  
λετήθησαν, ἀνεπτύχθησαν, συνεζητήθησαν καὶ  
τὰ δεόντα ἀπεφασίσθησαν ἐν συμπεράσμασιν  
ὑποβληθείσας ἀμέσως καὶ εἰς τὰ σεπτὰ Πα-  
τριαρχεῖα.

Γνωστὸν ἐπίσης ὅτι τὰ τῆς σχολικῆς υγιει-  
νῆς ἐμπεριλαμβανουσι καὶ τὰ τῆς διδασκαλίας  
τῆς γενικῆς υγιεινῆς εἰς τὰς σχολὰς τῆς τε  
πρώτης καὶ μέσης παιδεύσεως ἀμφοτέρων τῶν  
φύλων καθὼς καὶ τὰ τῆς διδασκαλίας τῆς scho-  
λικῆς υγιεινῆς ἐν ἰδίῳ μαθήματι πρὸς ἅπαν-  
τας τοὺς διδάξοντας καὶ μέλλοντας διευθύνειν  
σχολὰς.

Καὶ τὸ μὲν Βιολογικὸν τμήμα τοῦ Συλλό-  
γου ἐγκαίρως ἐπρότεινε καὶ ὁ Σύλλογος ἀπε-  
δέξατο τὴν κήρυξιν διαγωνίσματος πρὸς συγ-  
γραφὴν Ἐχειριδίου γενικῆς υγιεινῆς διὰ τὰς  
ἀστικὰς σχολὰς, βραβευθέντος ἤδη πρὸ δύο  
ἔτων τοῦ κ. Β. Ρίτσου.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ διὰ τὴν συγγραφὴν Ἐχει-  
ριδίου συντόμου σχολικῆς υγιεινῆς κατ' Αὐ-  
γουστον τοῦ 1909 ὡς μέλος τῆς Πατριαρχι-  
κῆς Κεντρικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς δι'  
ὑπομνήματός μου περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι  
ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν  
πραγμάτων ἐπρότεινα καὶ τὰ ἐξῆς:

Προκειμένου περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐφαρμο-  
γῆς τῆς σχολικῆς υγιεινῆς οὐδεμία πλέον συ-  
ζήτησις χωρεῖ. Εὐτυχῶς δὲ πᾶσα περὶ τοῦτου  
μελέτη πλουσία καὶ πρόχειρος, παρ' ἡμῖν δὲ  
καὶ ἄλλοτε πολλοί, πρὸ ἐνός δὲ καὶ ἡμίσεος  
ἔτους περίπου, ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐν εἰ-  
δικταῖς συνεδρίαις, ἐν αἷς καὶ μὴ μέλη ἐκ τῶν  
εἰς τὰ τῆς παιδείας καταγινόμενων προσεκλή-  
θησαν, καὶ ἐμελέτησε καὶ συνεζήτησε τὰ  
δεόντα καὶ εὐχὰς δὲ καὶ προτάσεις διετύπωσεν,  
ὑποβληθείσας εἰς τὰ σεπτὰ Πατριαρχεῖα.

Ἀνάγκη πλέον, νομίζω, τὸ ἡμέτερον Συμ-  
βούλιον νὰ ὀνομάσῃ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς  
σύνταξιν τοῦ κανονισμοῦ τῆς τε ἱατρικῆς ἐπο-  
πτείας καὶ τῶν ἄλλων τῶν καθοριζομένων ἀπὸ  
τῆς σχολικῆς υγιεινῆς ἐν γένει γνωμοδοτοῦσαν  
καὶ περὶ τῶν δεόντων πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτοῦ.

Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῶν εἰς τὸ ζήτημα

ἀπαιτουμένων, δεόν να κηρυχθῆ διαγωνισμὸς περὶ συντάξεως καταλλήλου συνοπτικοῦ ἐγχειριδίου σχολικῆς ὑγιεινῆς, εὐωνοτάτου, πρὸς χρῆσιν τῶν τε διδασκόντων καὶ τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ διδασκαλεῖα. Ἀληθὲς ὅτι ἔχομεν καλὸν βιβλίον ὑγιεινῆς τοῦ σχολείου ἐν τῇ Μαρσαλείῳ Βιβλιοθήκῃ τὸ γραφέν ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Α. Βλάμου, ἴσως ἕως διὰ τὴν τσαυτὴν χρῆσιν εἶναι ὀγκώδες καὶ ἴσως ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται καὶ οὐχὶ εὐωνον.

Ἡ Πατριαρχικὴ Κεντρικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀποδεξαμένη τὰ τοῦ ὑπομνήματος ἀπεφάσισε τὴν ἀνάθεσιν προκηρύξεως τοῦ ἀγῶνος πρὸς συγγραφὴν ἐγχειριδίου ὑγιεινῆς εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον καὶ τὴν ἀπόφασιν, ἐγκριθεῖσαν καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου. Ἡ δὲ Α. Θ. Π. διὰ σεπτοῦ πιττακίου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 24 Δεκεμβρίου 1909 διηγγεῖλατο τῷ Συλλόγῳ τὰ τῆς προκηρύξεως διαγωνίσματος πρὸς σύνταξιν ἐγχειριδίου σχολικῆς ὑγιεινῆς.

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος εὐχαρίστως καὶ προθύμως ἀποδεξάμενος τὰ τοῦ πατριαρχικοῦ διαγγέλματος, ἰδίᾳ χορηγία προσέκλυσε τὰ τοῦ διαγωνίσματος ἐπὶ τῇ βῆσει προγράμματος συνταχθέντος ὑπὸ δύο μελῶν τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, τῶν κ. κ. Θ. Φλωρᾶ καὶ Α. Κορητικοῦ, δύο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τῶν κ. κ. Χ. Πανταζίδου καὶ Μ. Ἀνθινοπούλου καὶ τοῦ κ. Α. Καζανόβα ὡς ἀρχιτέκτονος, καὶ ἐγκριθέντος ὑπ' αὐτοῦ.

Μέχρι τῆς 31 Ὀκτωβρίου, ἡμέρας λήξεως τῆς προθεσμίας διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν χειρογράφων, ὑπεβλήθη ἐν καὶ μόνον ἐγχειρίδιον.

Κατὰ τὸν Κανονισμὸν τοῦ Συλλόγου, συνελθόντα ἀπὸ κοινοῦ τὸ Βιολογικὸν καὶ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν τμήμα τοῦ Συλλόγου ἐξέλεξαν τριμελῆ ἑλληνοδίκον ἐπιτροπέαν, ἐκ τῶν κ. κ. Δ. Σάβρου καθηγητοῦ καὶ τῶν ἰατρῶν Θ. Φλωρᾶ καὶ Μ. Μωῦσίδου.

Ὁ κ. Μ. Μωῦσίδης εἰσηγητῆς ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπέας. Ἀποσφραγισθέντος εἶτα τοῦ φακέλου τοῦ περιέχοντος τὸ δελτίον τῆς βραβεύσεως «Σχολικῆς Ἑγιεινῆς» ἀναγινώσκειται τὸ ὄνομα: Νίκος Τριανταφυλλίδης, ἰατρὸς τῆς ἐταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων.

Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τὸ χρηματικὸν γέρας δοθήσεται, συμφώνως τῷ προγράμματι μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΧΠΕ'

(Τακτικὴ Γενικὴ)

Τῆ 24 Ἰανουαρίου 1911.

Προεδρία κ. Α. ΠΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Ἀναγινώσκονται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως. 1) Τὰ πρακτικὰ τῶν τακτικῶν γενικῶν συνεδριῶν. 2) Περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας: 3) Αἱ τῶν βιβλίων προσφοραί, 3) Γίνεται δεκτὴ ἡ γνωμοδότησις τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, ὅπως παραχωρηθῆ τῷ κ. Ἀν. Ζάκκῃ ἡ ἔκδοσις τοῦ Ἰσοκράτους εἰς δύο τόμους ἀνὰ 35 τυπογραφικὰ φύλλα, συμφώνως τῷ προγράμματι τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

4) Ανακοινούται ἡ γνωμοδότησις τοῦ Νομικοῦ τμήματος ἐπὶ τοῦ ὑποβληθέντος ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις δικηγόρου κ. Γ. Π. Ἀραβαντινοῦ σχεδίου συμβολαίου μεταξὺ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος περὶ καταργήσεως τῆς δίκης τοῦ πρώτου κατὰ τῆς δευτέρας, τῆς Τραπεζῆς ἀναγνωρίζουσης τὰ δικαιώματα τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῶν κατατεθέντων χρεογράφων ὑπὸ τῆς αἰδεῖμου Εὐανθίας Θεοφιλίδου.

5) Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ὁ κ. Γ. Στρέϊτ φιλικῶς καὶ ὄλως ἰδιωτικῶς ἀνεκινώσας αὐτῷ τὸ σχέδιον τῆς καταργήσεως τῆς δίκης, ἀποστείλας καὶ λογαριασμὸν τῶν χρεογράφων ἀπὸ τῆς καταθέσεως μέχρι σήμερον. Ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου ἔγραψε τῷ κ. Ἀραβαντινῷ, ὅπως συνεννοηθῆ περὶ τοῦ σχεδίου μετὰ τῆς Τραπεζῆς. Ὁ κ. Ἀραβαντινὸς συνεννοηθεὶς συντάξε καὶ ἀπέστειλεν ἡμῖν τὸ σχέδιον, ὅπερ ἀναγνωσθὲν παραπέμπεται τῷ Νομικῷ τμήματι ἵνα σαφῶς καὶ ὀριστικῶς ἀποφανθῆ ἐπ' αὐτοῦ.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινούται εἶτα, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ κτηματικοῦ φόρου τοῦ Συλλόγου ἐλύθη κατ' εὐχὴν, γνωμοδοτήσῃ μὲν τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ἀποφάσει δὲ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐπικυρωθεῖση δι' αὐτοκρατορικὸν διατάγματος. Ὁ τοῦτο ἀγγέλλων τεσπερὲς ἐλήφθη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ συνετάχθη τὸ διαβιβάζον ἀντίγραφον αὐτοῦ τῷ Συλλόγῳ Πατριαρχικὸν πιττάκιον. Τὸ Πιττάκιον μετὰ τοῦ Τεσπερὲ μίπω ληφθὲν, ἀναγνωσθήσεται ἐν τῇ ἐπομένῃ συνεδρίᾳ.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. Ἰωάννης Παπαδόπουλος, Θ. Παπαδόπουλος, Κ. Βελιτζανίδης, Εὐριπίδης Βελιτζανίδης, Β. Σαβ-

βαίδης, Ἀλ. Σαράντης, Σ. Ἀποστολίδης καὶ Κουρεμένος, ἰατροὶ προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος καὶ δ κ. Κλ. Κεοίσογλους, ἐμποροῦπάλληλος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου, Χρ. Πανταζίδου καὶ Γ. Σταυρίδου.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ἀντεπιστέλλοντα μέλη οἱ κ. κ. Μ. Τσακίρογλους, Γ. Κοιτολέων καὶ Α. Ψαλιώφ, ἰατροὶ ἐν Σμύρνη, καὶ Π. Οἰκονόμου ἐν Θεσσαλονίκῃ, Ν. Παπαδόπουλος ἐν Κασταμονῇ, Δ. Βλαλίδης ἐν Ἰωαννίνοις, ἰατροὶ προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΠΖ'

(Ἐνιακτος, ἀποκλειστικῆ τῶν μελῶν).

(Τῆ 31 Ἰανουαρίου 1911).

Προεδρία κ. Α. ΠΙΜΠΑΚΗ πρόεδρος.

Ἀρξαιμένης τῆς συνεδρίας ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι ἀποδεκτῆς κατ' ἀρχὴν γενομένης τῆς προτάσεως πέντε μελῶν κατὰ τὸ 19ον ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ περὶ διαγραφῆς τοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, συνεκλήθη δι' ἐγκυκλίου πρὸς μὴνδὲς ἀποσταλείσης ὑπὸ τοῦ προέδρου ἡ συνεδρία αὕτη.

Ὁ κανονισμὸς ὀρίζει ὅτι πρὸς ἀποδοχὴν τῆς διαγραφῆς ἀπαιτοῦνται 25 μέλη, προσήλθον δὲ μόνον κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην 15, ἐν τῷ μεταξύ ὅμως συνέβη γεγονός, ἕπερ φέρεται ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου. Τὸ προεδρεῖον προσεκάλεσε τὸν κ. Χ. Χατζηχρήστου συμζώνως τῷ κανονισμῷ πρὸς ἀπολογία, οὗτος δ' ἀπέστειλεν ἐπιστολήν, δι' ἧς δηλοῖ ὅτι ἤδη κατ' Αὐγουστον ἐδήλωσε παραίτησιν εἰς τὸν εἰσπράκτορα, μεταβάττα παρ' αὐτῷ πρὸς εἰσπραξίν τῶν καθυστερουμένων.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΠΗ'

(Τακτικῆ γενικῆ).

Τῆ 7 Φεβρουαρίου. 1911.

Προεδρία κ. Α. ΠΙΜΠΑΚΗ, πρόεδρος.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά.

Ἀνακοινῶνται πιτάκιον τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου, ἔχον ὡς ἑξῆς:

Ἐντιμότατοι κύριοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸ Προεδρεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν Μετριότητος,

Ἑλλήν. Φιλολ. Σύλλογος

χάρις εἴη τῇ ὑμῶν Ἐντιμότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ. Δι' ὑπουργικοῦ τεσερέ, ἄρτι ληφθέντος, ἀνακοινωθέντος Ἡμῖν ἀπανητικῶς ὅτι, ἀποφάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐπικυρώσει Αὐτοκρατορικῇ, τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου ἐξηρέθη καὶ ἀπηλλάγη τῆς καταβολῆς κτηματικοῦ φόρου ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, ἀσμένως, ἀποφάσει τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου, διαβιβαζομεν ἐγκλείστως ἦδε ἀντίγραφον τοῦ ὡς ἄνω τεσερέ ἐν τε τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἐν μεταφράσει, πρὸς γνῶσιν. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς ἐντιμότητος ὑμῶν.

ἠϋ' α' Ἰανουαρίου κβ'.

Ο ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΙΩΑΚΕΙΜ  
ΕΝ ΧΩ, ΕΥΧΕΤΗΣ

Ἀναγινώσκεται ὁ τεσερές ἔχων οὕτω:

بَطْرِيقَاةُ مِلَّتِ روم  
استانبول  
روم بطريقلي جانب والاسنه  
عد  
۱۸۰

رتلو افندم حضر تلى

سیلوغوس نامیله معروف روم جماعت علیہ سنک اجماع واشتغالنه مخصوص اولوب بک اوغلنده قر خاتون محلہ سنک طوبجیلر سوقاغنده بولنان اون سکیز نومرولی دائرہ ناک املاک ویرکوسندن استثناسی حقننده بعض افاده واستدعای حای ویریلان تقریر والاری باب عالی جانب سامینہ لری التقدیم اولبا بدہ شورای دولتدن تنظیم قلنان مضبطہ محل مذکور ہرنہ قدر نامہ محرر ودیوان ہایونجہ غیر مقید ایسہدہ بونامک مواضع دن عبارت اولدینی تحقیقات رسمیه ایلہ اکلاشیلہ روق من القدیمر ویرکو استنلامدیکی ودرسمادت وبلاد ثلثہدہ واقع روم مکاتبی میانندہ اولہ روق معارف نظارت جلیلہ سنہ ہادفتر بیلدیرماش اولدینی اکلاشامسنہ ونشر تعمیم معارفہ خدمت امیلہ متشکل جمیتلرہ جمع اتخاذ اولنان دائرہ لک بلاستیدان مقرون مساعده سنہ جناب پادشاهی بیولدینی خالدہ وقف ویا اراضی امیرہ دن اولان عرصہ لرینہ بر موجب قرار اجارہ ویا خود مقاطعہ زمین تخصیصی اولنہ روق ویرکودن استننا ایلدیکی دخی دیوان ہایوندن بیان ایلسنہ نظرأ سالف الذکر دائرہ ناک تاریخ تأسیسن دن اعتبارأ ویرکودن ورسوم سائر دن استثناسی وینہ مذکور تاریخ دن اعتبارأ قرار مخصوصنہ توفیقأ جارہ زمین تخصیصی واستیفای ضمنندہ معاملہ مقتضیه ناک ایضای

Τόμος ΛΓ' 2

خصوصه وكلا قراريله بلاستيذان اواده سنیه جناب  
پادشاهی شرفتمامی بیوریلررق دوائر متلقه سنه اجرای  
تبیغات اواندینی باتذکره سامیه از بار بیورلمش اولمله بیان  
حال سیاقنده تذکره ثنوری ترقیم قلندھی افدم .

۲۷ محرم سنه ۳۲۹ و ۱۵ کانون ثانی سنه ۳۲۶

عدلیه ومذاهب ناظری

\*Αριθ. Πρωτ. 531.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ  
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Παναγιότητα τὸν Πατριάρχην  
τῶν Ρωμῶων.

Ἐλήφθη καὶ παρεπέμφθη εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύ-  
λην τὸ τακτικὸν τῆς Ὑμ. Παναγιότητος, δι' οὗ  
ἐζητεῖτο ἡ ἀπὸ τοῦ κτηματικοῦ φόρου ἐξαιρέσεις  
τοῦ ἐν Σταυροδρομίῳ κατὰ τὴν σουνοικίαν Καμὲρ  
Χατοῦν ἐν τῇ ὁδῷ Τοπιτσαρ ὑπ' ἀριθ. 18 οἰκοδο-  
μῆματος, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σύλλογος καὶ ἐξι-  
διαομένου διὰ τὰς συνεδριάσεις καὶ ἐνασχολήσεις  
τοῦ Ἑλληνικοῦ (Ροῦμ) Φιλολογικοῦ Σωματείου.

Ἡ Μεγάλῃ Βεξιερίᾳ διὰ τεσκερὲ αὐτῆς γράφει  
ὅτι ἐπειδὴ, καθὰ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τοῦ  
Κράτους συνταχθεῖσῃ Ἐκθέσει (Μαζμπατᾶ) ἀναφέ-  
ρεται, ὁ τόπος οὗτος εἶναι μὲν ἐγγεγραμμένος ἐπ' ὀ-  
νόματι ἀτόμου καὶ δένειναι καταγεγραμμένος ἐν τῷ  
Αὐτοκρατορικῷ Διβανίῳ, ἀλλ' ὡς ἐγνώσθη ἐξ ἐπι-  
σήμων ἐξακριβώσεων τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι εἰκονι-  
κόν, ἐπειδὴ, καθὰ ἐγνώσθη, ἀνεκάθεν δὲν ἐξητήθη  
φόρος περὶ αὐτοῦ καὶ ἐδηλώθη οὗτος διὰ καταλό-  
γου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας μεταξὺ τῶν  
ἐν Κων/πόλει Ἑλληνικῶν (Ροῦμ) σχολῶν καὶ ἐπειδὴ  
τὸ Αὐτοκρατορικὸν Διβάνιον ἐδήλωσεν ὅτι, τὰ διὰ  
τὰς συνεδριάσεις τῶν πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας  
συγκεκριμένων σωματείων χρησιμεύοντα οἰκο-  
δομήματα ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν κατόπιν αἰτήσεως  
ἤθελεν ἐπιτραπῆ Αὐτοκρατορικῷ διατάγματι, ἐξαι-  
ροῦνται τοῦ κτηματικοῦ φόρου, ὀριζομένου διὰ τὰ  
γῆπεδα αὐτῶν τὰ ὄντα ἐκ τοῦ εἴδους βακουφ ἢ ἐκ  
τῶν δημοσίων γαιῶν (ἀραζέϊ ἐμιριέ), συνωδὰ τῆ  
ογετικῆ ἀποφάσει μισθώματος (ιτζαρέ) ἢ μισθώ-  
ματος κατ' ἀποκοτὴν (μουκατάϊ ζεμίν), διὰ ταῦτα,  
ἀποφάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐξαιτηθεί-  
σης ἀδείας, ἐξεδόθη Αὐτοκρατορικὸν διάταγμα,  
δι' οὗ διατάσσεται ἡ ἐκτέλεσις τῶν δεόντων, ὅπως  
ἐξαιρεθῆ τοῦ κτηματικοῦ φόρου καὶ τῶν λοιπῶν  
τελῶν τὸ διαληφθὲν οἰκοδόμημα ἀπὸ τῆς χρονολο-  
γίας τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, ὀριοθῆ δὲ καὶ εἰσπραχθῆ  
πάλιν ἀπὸ τῆς ρηθείσης χρονολογίας συνωδὰ τῆ  
εἰδικῆ ἀποφάσει, μίσθωμα (ιτζαρέϊ ζεμίν) καὶ ὅτι  
ἐγένοντο εἰς τὰ ἀρμόδια τμήματα αἱ δέουσαι κοι-  
νοποιήσεις.

Ἐφ' ᾧ ἐγράφη ὁ παρῶν φιλικὸς πρὸς δήλωσιν  
τῶν ἀνωτέρω.

Τῆ 15 Ἰανουαρίου 326/911.

Ὁ ὑπουργὸς  
(Ὑπογρ.) NETZMEΔΙΝ

Μετὰ ταῦτα ὁμοθῦμως καὶ ὁμοφώνως ἐκφρά-  
ζονται ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Συλλόγου καὶ εὐ-  
χαριστίαι τῇ Α. Α. Μ. τῷ Σουλτάνῳ, τῇ Συν-  
ταγματικῇ Κυβερνήσει, τῷ Συμβουλίῳ τοῦ  
Κράτους καὶ τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ κ. κ. Κ. Τασιζό-  
γλου καὶ Γ. Κρέστοβιτς, ἀποφασίζεται δέ, ὅπως  
διὰ γράμματος ἐκφρασθῆ ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ  
αἱ εὐχαριστίαι τῇ Α. Θ. Π. τῷ Πατριάρχῃ καὶ  
τῷ ἐντίμῳ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίῳ καὶ ὅπως τὸ  
προεδρεῖον προβῆ ὡς ἀν ἐγκρίνη εἰς τὴν ἐκ-  
φρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Συλλόγου τῇ  
Συνταγματικῇ Κυβερνήσει καὶ τῷ Συμβουλίῳ  
τοῦ Κράτους.

Ἀνακοινούται ὅτι τὸ Νομικὸν τμήμα διὰ  
νεωτέρας αὐτοῦ ἐπιστολῆς ἀνεπιφυλάκτως ἐγκρί-  
νει τὸ συμβόλαιον μεταξὺ τοῦ Συλλόγου καὶ  
τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς περὶ τοῦ Ἐδανθιείου κλη-  
ροδοτήματος καὶ γνωμοδοτεῖ, ὅπως ὑπογραφῆ  
τοῦτο ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου τοῦ Συλλόγου δι-  
κηγόρου κ. Ἀραβατινοῦ. Τὴν γνώμην ταύ-  
την καὶ ὁ Σύλλογος ἐπιδοκιμάζει.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΠΘ'

(Τακτικὴ Γενικὴ)

Τῆ 28 Φεβρουαρίου 1911.

Προεδρία κ. Λ. ΠΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρα-  
κτικά.

Ἀναγινώσκειται τὸ πρόγραμμα τοῦ δραμα-  
τικοῦ ἀγῶνος καὶ ἀποφασίζεται κατόπιν συζη-  
τήσεως, ἧς μετέσχον οἱ κ. κ. Δ. Σάρορος, Δ.  
Οἰκονομίδης καὶ Δ. Δαμασκηνός, ὅπως διὰ  
τὸν δραματικὸν ἀγῶνα προκηρυχθῆ κωμῳδία,  
κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς λέξεως σημασίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΛ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 14 Μαρτίου 1911.

Προεδρία κ. Λ. ΠΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρα-  
κτικά.

Ἀνακοινούται ἀλληλογραφία.

1) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Α. Ζάκα, περὶ τῆς  
ἐκδόσεως τοῦ Ἰσοκράτους, παρατηροῦντος  
εἰς τοὺς ὄρους τοῦ Συλλόγου, ὅτι ἀντὶ 2  
τόμων καὶ 35 τυπογραφικῶν φύλλων ἑκα-  
στός, ὡς ὀρίζει ὁ Σύλλογος, καλὸν θὰ ἦτο  
νὰ ἐκδοθῆ ὁ «Ἰσοκράτης» εἰς τρεῖς τόμους.  
Ὁ κ. Α. Σπαθάρος παρατηρεῖ ὅτι δεόν νὰ



υπομνησθή ὁ κανονισμὸς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ὡς καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου περὶ τοῦ ὄγκου τῶν τόμων.

Ἀναγινώσκεται μετὰ τῆς τῆς τοῦ θέματος τοῦ Ζαμπακείου ἀγῶνος, ὡς ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς καὶ Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς κατεστρώθη, «*Αἱ μέχοι τέλους τοῦ 10ου αἰῶνος διοικητικῆς καὶ διαιρέσεις τοῦ Βυζαντιανοῦ Κράτους καὶ αἱ κυριώτεροι αὐτῶν πόλεις μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν εἰς αὐτὰς σημερινῶν ὀνομάτων*».

Κατόπιν συζητήσεως, εἰς ἣν ἔλαδον μέρος οἱ κ. κ. Χρ. Παναζίδης, Δ. Σάρορος καὶ Δ. Δαμασκηνός, γίνεται ἡ πρότασις δεκτῆ.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει μετὰ θλίψεως τὸν θάνατον τοῦ μέλους τοῦ Συλλόγου Σπυρ. Καραγιαννίδου, δημοσιογράφου, τοῦ ὁποῦ ἡ δρᾶσις καὶ ἡ ἐργασία εἶναι γνωστῆ, πλέκων ἐν ὀλίγοις τὸ ἐγκώμιον τοῦ μετastάντου.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. Ν. Τριανταφυλλίδης, ἰατρὸς τῶν Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων, Ἀναστ. Μισοιολόγους, ἰατρὸς τῶν Ἐθνικῶν Νοσοκομείων καὶ Παναγ. Μπεκίς, ἔμπορος, προτείνοντα ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἀ. Μελίδου, Π. Μηλιώτου καὶ Δ. Σάρορου.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΪΑ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 28 Μαρτίου 1911.

Προεδρὶς κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ πρόεδρος.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινεῖ ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου μετέβη ἐν ὀνόματι αὐτοῦ μετὰ τῶν κ. κ. Β. Ρίτσου καὶ Ὁδ. Ἀνδρέαδου παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἰταλίας κ. Μαγιάρ δὲ Πλάνς καὶ μετὰ προσλαλιὰν κατὰλληλον ἐνεχείρισεν αὐτῷ τὸ δίπλωμα ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. πρεσβευτῆς εὐχαριστήσας ἐξεφράσθη εὐνοϊκώτατα ὑπὲρ τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ Συλλόγου, ὑποσχθεὶς ὅτι θὰ εἶναι πάντοτε πρόθυμος ὅπως συνδράμῃ αὐτόν.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΪΒ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 18 Ἀπριλίου 1911.

Προεδρὶς κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ πρόεδρος.

Ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ἀνακοινεῖται πρόσκλησις εἰς τὸ διεθνὲς Συνέδριον τῶν Ἀνατολιστῶν συγκροτηθησόμενον ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως. Ὅριζεται ἀντιπρόσωπος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Κ. Καραπάνος.

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος, γνωρίζοντος, ὅτι ἑλλανδοικὸν ἐπιτροπεῖαν διὰ τὸ εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα ὑποβλήθην πόνημα ἐξελέξατο τοὺς κ. κ. Ἀλ. Ζαμαριαν, Χρ. Παναζίδην καὶ Δ. Σάρορον.

Ἀνακοινεῖται ἡ ἔκθεσις τῆς Ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις εὔρεν ἐν τάξει τὰ λογιστικὰ βιβλία τοῦ Συλλόγου.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΪΓ'

(Γενικὴ).

Τῆ 22 Ἀπριλίου 1911.

Προεδρὶς τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, πρόεδρος.

Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος, γραμματεὺς τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, ἀναγινώσκει τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ ἔκθεσιν, ὁ κ. Β. Κῶνος τὴν τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, ὁ κ. Η. Μηλιώτης τοῦ Νομικοῦ, ὁ κ. Δ. Δαμασκηνός τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὁ κ. Ἰω. Παπαδόπουλος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος.

### ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΪΔ'

(Ἐντακτος Γενικὴ).

Τῆ 24 Ἀπριλίου 1911.

Προεδρὶς κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ πρόεδρος.

Ὁ πρόεδρος πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἀνακοινεῖ ὅτι ἡ ἐπέτειος τῆς ἰδρύσεως τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Συλλόγου συμπίπτει μετὰ τῆς 15—30 Ἀπριλίου καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς πρώτης συνεδρίας δὲν ἀναφέρεται ἡμερομηνία τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ τῆς πεντηκονταετηρίδος προτείνει εἰς τὸν Σύλλογον, ὅπως οὕτως ἐκφράξω τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς ἔτι ἐπιζῶντας ἰδρυτὰς αὐτοῦ ἀνακηρύξῃ αὐτοὺς τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ ἐπιτίμα μέλη τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου μετὰ τῶν δικαιωμάτων τῶν τακτικῶν μελῶν καὶ ἄνευ ὑποχρεώσεων τοῦ 12ου ἀρθροῦ τοῦ κανονισμοῦ. Ἡ πρότασις γίνεται ἀποδεκτῆ.

Ἐκλέγονται διὰ τὸ προσεχὲς συλλογικὸν ἔτος Πρόεδρος ἡ Α. Ε. ὁ Ἀλέξανδρος Ζωηρὸς πασᾶς, ἰατρός.

α' αντιπρόεδρος, ὁ κ. Μ. Ἀνθεντόπουλος, καθηγητής.

β' αντιπρόεδρος, ὁ κ. Χρ. Χαραλαμπίδης, δικηγόρος.

Γεν. Γραμματεὺς, ὁ κ. Ὀδισ. Ἀνδρεάδης,

Εἰδ. γραμματεὺς, ὁ κ. Π. Θεοδοσιάδης.

Ταμίας, ὁ κ. Ν. Κουμαρινός, ἰατρός.

Λογιστής, ὁ κ. Π. Μηλιώτης, δικηγόρος.

Ἐφορος τῆς Βιβλιοθήκης, ὁ κ. Δ. Σάροος, καθηγητής.

Μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, οἱ κ.κ.

Ν. Χαριτωνίδης, Π. Μπεκὲς καὶ Δ. Παϊρίκιος.

Μέλος τῆς Συντακτικῆς, ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης, καθηγητής.

Ἐπιμελητὴς τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν ὁ κ. Σ. Σιδερίδης.

Ἐπιμελητὴς τῆς Ὀργανοθήκης, ὁ κ. Κλ. Κοκκολάτος, ἰατρός.

## ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΨΕ'

(Ἐκτακτος Εἰδική).

Τῆ 29 Ἀπριλίου 1911.

Προεδρία κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά τῆς προηγούμενης συνεδρίας, μεθ' ὃ ἀναγινώσκουσι τὰς ἐτήσιους αὐτῶν ἐκθέσεις.

1) Ὁ κ. Χρ. Παναζίδης ὡς πρόεδρος τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος.

2) Ὁ κ. Ἀθρ. Σπαθάρης β' ἀντιπρόεδρος

3) Ὁ κ. Ὀδυσσεὺς Ἀνδρεάδης γενικὸς γραμματεὺς.

4) Ὁ κ. Π. Μηλιώτης εἰδικὸς γραμματεὺς.

5) Ὁ κ. Β. Ρίτσος ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης.

6) Ὁ κ. Δ. Δαμασκηνὸς λογιστής.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΨΓ' γενικῇ

συνεδρίᾳ τῆς 22 Ἀπριλίου 1911.

Φίλοι ἐταῖροι,

Συνωδᾶ τῶν ἐν ἰσχύϊ κανονισμῶ τοῦ ἡμετέρου γεραροῦ Συλλόγου ὑποβάλλον καὶ τὸ Φιλολογικὸν Αὐτοῦ τμήμα τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ διαρρῆσαν συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων αὐτῷ, δηλοῖ ὅτι ἀπὸ τῆς 24 Μαΐου τοῦ ἀπρόντος ἔτους μέχρι σήμερον συνήλθεν εἰς ἑννέα συνεδρίας, καθ' ἃς ἡσχολήθη περὶ ζητήματα ἀφορῶντα τὰ τε ἀποφασισθέντα ἀλλὰ μὴ πραγματοποιηθῆσόμενα συν-

έδρια κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἐποχὴν τῆς ἐορτῆς τῆς πετηκοναετηρίδος τοῦ Συλλόγου καὶ περὶ ζητήματα ἀφορῶντα τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην.

Καὶ πρῶτον μὲν μετὰ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος ἐξελέξατο ἐπιτροπεῖαν πρὸς σύνταξιν τοῦ κανονισμοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου κ. κ. Δ. Ζαμπακοῦ ἰδρυθέντος κατὰ τριετίαν ἀγῶνος ἐπὶ θέματος ἀρχαιολογικοῦ ἢ λογοτεχνικοῦ ἢ ἱστορικοῦ τῆς Βυζαντιακῆς τοῦ ἔθνους ἐποχῆς.

Εἶτα ὦρισεν, ὅπως τὸ ἐπιστημονικῶς πραγματευθησόμενον φιλολογικὸν θέμα ἐν ταῖς συνεδρίαις τῆς πετηκοναετηρίδος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐξετασθῆ διττῶς α') Ὅποια ἢ συμβολὴ τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παλαιοῦ καὶ μάλιστα τοῦ ποιητικοῦ ἑλληνος λόγου καὶ β') ὅποια ἢ ἐπίδρασις τῆς Βυζαντιακῆς λογοτεχνίας καὶ γλώσσης ἐπὶ τὴν καθ' ἡμᾶς νεωτέραν. Καὶ ἐπὶ τέλους περὶ τῆς ἀποτελεσματικῆς εὐδωδέσεως τῶν ἔργων τῶν συνεδρίων ἐγνωμάτευσεν ὅτι τὸ ἔργον ἔτι μᾶλλον θὰ εὐδωθῆ, ἐὰν λάβῃ ἐνεργὸν μέρος καὶ αὐτὸ τὸ ἀνώτατον ἡμῶν Κέντρον.

Προκειμένου δὲ ὅπως ὀρίσῃ ἐκ τῶν τοῦ Συλλόγου μελῶν, ἐπιτίμων, ἀντεπιστελλόντων καὶ τακτικῶν, ἵνα οὗτοι παρασκευάσωσιν ἐγκαίρως τὰς εἰρηγήσεις αὐτῶν καὶ οὕτω καταστή ἀσφαλεστέρα ἢ ἐπιτυχία τῶν συνεδρίων, τὸ Φιλολογικὸν τμήμα ὦρισεν, ὅπως ὁ Σύλλογος δι' ἐγκυκλίου ἀποσταθῆ πρὸς πάντα μὲν εἰδιὸν πρὸς τὰ θέματα ἐπιστήμονα, ἡμέτερον ἢ ξένον, ἰδίως δὲ δι' ἰδιαιτέρων ἐπιστολῶν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν Κέντρου ὡς καὶ τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Πρεσβείας πρὸς τοὺς κ. κ. Γ. Χατζιδάκιν, Π. Παπαγεωργίου, Σίμον Μενάρδον, Ν. Πολίτην καὶ Γρ. Βεργαροδάκην, ὅπως δεχθῶσι καὶ λάθωσιν ἐνεργὸν μέρος πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν συνεδρίων.

Καὶ διὰ μὲν τὸ α') θέμα «Ὅποια ἢ συμβολὴ τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παλαιοῦ καὶ μάλιστα τοῦ ποιητικοῦ ἑλληνος λόγου» τὸ Φιλολογικὸν τμήμα προτείνει τοὺς κ. κ. Γρηγ. Βεργαροδάκιν καὶ Ν. Πολίτην, διὰ δὲ τὸ β), «Ὅποια ἢ ἐπίδρασις τῆς Βυζαντιακῆς λογοτεχνίας καὶ γλώσσης ἐπὶ τὴν καθ' ἡμᾶς νεωτέραν», προτείνει τοὺς κ. κ. Γ. Χατζιδάκιν, Π. Παπαγεωργίου καὶ Σίμον. Μενάρδον.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς Ζωγράφειον βιβλιοθήκης, ἐπειδὴ, ὁ ἐκδότης τοῦ «Αὐοῖου» κ. Ἀναστάσιος Ι. Ζάκας ἠτήσατο παρὰ

τοῦ Συλλόγου καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Θουκυδί-  
δου», ἀν δὲν προηγήται ἄλλως, ἢ τὸν «Ἰσο-  
κράτην» καὶ τὸν «Ἰσαίον», τὸ Φιλολογικὸν  
τμήμα ἔγνω ὅπως προσενεχθῆ αὐτῷ ἐπὶ τοῦ  
παρόντος μόνης ἢ ἔκδοσις τοῦ «Ἰσοκράτους»  
εἰς δύο τόμους, ἀνὰ 35 τυπογραφικὰ φύλλα  
ἕκαστον, κατὰ τὸ τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης  
πρόγραμμα ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑπερβάσιος οὔτε  
κατὰ τὴν ἔκτασιν οὔτε κατὰ τὴν ἀμοιβὴν οὔτε  
καθ' οἷανδήποτε ἄλλην δαπάνην.

Κοινοποιηθείσης δὲ τῆς ἀποφάσεως ταύτης  
τῷ κ. Ἀναστ. Ζάκα, ἀνταπήντησεν οὗτος τῷ  
Συλλόγῳ δι' ἐπιστολῆς του ἀπὸ 7 παρελθόντος  
Μαρτίου ἕτι τὸ τοῦ «Ἰσοκράτους» ὕλικόν εἶ-  
ναι τοσοῦτον, ὥστε οἱ δύο τόμοι, οἱ ὑπὸ τοῦ  
προγράμματος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης  
ὀρίζομενοι, ἐκ 35 τυπογραφικῶν φύλλων ἕκα-  
στος, δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς ἔκδοσιν αὐτοῦ· αἰτεῖ-  
ται δὲ νὰ ἐπιτραπῇ ἢ ἔκδοσις τοῦ «Ἰσο-  
κράτους» εἰς τρεῖς τόμους ἐκ 35 τυπογραφι-  
κῶν φύλλων ἕκαστος. Τὸ Φιλολογικὸν τμήμα  
εὐρεθὲν εἰς δύσκολον θέσιν, διότι ἐξ ἑνὸς μὲν  
ἐπιθυμεῖ νὰ πολλαπλασιάσῃται αἱ ἔκδόσεις  
τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ἐξ ἄλλου δὲ  
βλέπον ὅτι αἱ αἰτίαι, ἃς προβάλλει ὁ κ. Ζά-  
κας εἶναι πολὺ πειστικαὶ καὶ εὐλογοφανεῖς.  
ὤρισεν ὅπως ἐπιτραπῇ νὰ περιλάβῃ τὸ τοῦ  
«Ἰσοκράτους» ὕλικόν ἐντὸς δύο μὲν τόμων  
κατὰ τὸ πρόγραμμα, ἐκ 40 δὲ ἢ τὸ πολὺ ἐκ  
45 φύλλων ἕκαστου, ἄνευ οὐδεμιᾶς οἰασθή-  
ποτε ὑπερβάσιος.

Ἐν τέλει, δέ, ἐπειδὴ ἔν τῶν μελῶν τοῦ  
τμήματος εἶχε προτείνειν ὅτι, καλὸν θὰ ἦτο νὰ  
δοθῇ εἰς τινὰς τῶν ἐνταῦθα ἡμετέρων λογίων ἢ  
ἔκδοσις συγγραφέων τινῶν τῆς Ζωγραφείου  
βιβλιοθήκης, ἰδίως δὲ ἢ τοῦ Πινδάρου, τὸ Φι-  
λολογικὸν τμήμα μετὰ τινὰ συζήτησιν ἐδέχθη  
τὴν πρότασιν. Ἐγένετο δὲ ψηφοφορία, καθ' ἣν  
διὰ ψήφων πέντε ἀναδεικνύεται κατάλληλος  
εἰς τοῦτο ὁ κ. Π. Παλακωνστατινίου, μᾶς  
εὐρεθείσης λευκῆς.

Αὐτῇ, φίλοι ἑταῖροι, ὑπῆρξεν ἐν συντόμῳ  
κατὰ τὸ ἦδη λήγον συλλογικὸν ἔτος ἢ ἐργασία  
τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, τὸ ὁποῖον σὺν τῇ  
ὑποβολῇ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἐκθύμως εὔχεται  
ὅπως τὸ ἐπὶ δὲν ἔτος πλείονες δοθῶσιν αὐτῷ εὐ-  
καιρίαι ἵνα μείζονα καὶ σπουδαιότεραν ἐπι-  
δείξῃ ἐργασίαν, ὥστε ἕτι μᾶλλον νὰ τελεσφο-  
ρήσῃ ὁ φιλολογικὸς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου  
σκοπὸς καὶ περισσότερον ν' ἀνυψωθῇ τὸ γόη-  
τρον αὐτοῦ παρ' ἡμῖν τε καὶ ἐν τῇ ἁλλοδαπῇ.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ Χρ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΛΔ' γενικῇ  
συνεδρίᾳ τῆς 27 Ἀπριλίου 1911.

Ἐπίτιμοι ἑταῖροι,

Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Τμήμα τοῦ Συλλόγου,  
ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ Ν' συλλογικοῦ ἔτους, ἐν  
συνεδρίᾳ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐξέλεξε πρόεδρον  
μὲν τὸν κ. Χρ. Γ. Πανταζίδην, ἀντιπρόεδρον  
τὸν κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδην καὶ γραμματέα τὸν κ.  
Δ. Λαμασκηνόν. Συνελθὼν δὲ ἐν ὄλῳ εἰς δώ-  
δεκα (12) συνεδρίας, εἰργάσθη φιλοτίμως  
πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀνατεθειμένων αὐτῷ ἐρ-  
γασίῶν. Καὶ πρῶτον μὲν συμμετέσχεν ἐν κοι-  
νῇ συνεδρίᾳ μετὰ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος  
τῆς ἐκλογῆς Ἑλλανοδίκου ἐπιτροπείας διὰ τὸν  
ἀγῶνα τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς. Εἶτα δὲ συνε-  
ζήτησε τὸν καθορισμὸν θεμάτων ἐπὶ τοῖς με-  
λετωμένοις συνεδρίοις τῆς πεντηκονταετηρίδος  
τοῦ Συλλόγου. Καὶ τοιαῦτα θέματα ὠρίσθησαν  
δύο: α') Ἡ παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικὴ κατά-  
στασις (στατιστικαὶ εἰδήσεις, μέθοδος, πρό-  
γραμμα καὶ νομοθεσία). β') Ἡ διδασκαλία  
τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ  
καὶ τῇ Δύσει κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ἐφεξῆς.

Προκειμένου δὲ καὶ ἐφέτος νὰ συγκληθῶσιν  
ὑπὸ τοῦ Συλλόγου εἰδικαὶ ἐκπαιδευτικαὶ συνε-  
δρίαί, τὸ ἡμέτερον Τμήμα ἐν καιρῷ ὤρισε θέ-  
ματα μὲν: α') «Ἡ ἀναθεώρησις τῶν προγραμ-  
μάτων τῆς παρ' ἡμῖν πρώτης παιδείσεως  
πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐξ αὐτῆς ὑπερκοπώσεως»·  
β') «Περὶ τῆς ἁρμοδιωτέρας κατανομῆς τῆς  
ὑλῆς τῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας ἐν τῇ πρώ-  
τῃ παιδείσει», εἰρηγητὰς δὲ τοὺς κ. κ. Ἀλ.  
Ζαμαρίαν καὶ Χρ. Γ. Πανταζίδην.

Ληξάσης δὲ τῇ 31 Μαρτίου τῆς προθεσμίας  
πρὸς ὑποβολὴν ἔργων ἐπὶ τῷ ἀπὸ τριετίας προ-  
κεκηρυγμένῳ Καζαπανεῖῳ ἀγῶνι Ὀδηγοῦ  
τῆς πρώτης παιδείσεως καὶ ἀποσταλέντος ἐνὸς  
μόνου χειρογράφου, ἐξέλεγγ' ἐν δημοσίᾳ συνε-  
δρίᾳ τοῦ Τμήματος Ἑλλανοδίκου ἐπιτροπεία  
ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Ἀλ. Ζαμαρίου,  
Δ. Σάφου καὶ Χρ. Γ. Πανταζίδου, ἵνα συμ-  
φώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα ὑποβάλῃ κατὰ τὸν  
προεχθῆ Ἀγῶστον τὴν κρίσιν τῆς.

Προέτι δὲ καὶ ἱκανὰς συνεδρίας τοῦ Τμή-  
ματος ἀψησχόλησαν καὶ ἄλλα θέματα παι-  
δευτικὰ συζητηθέντα καὶ προκαλέσαντα σοβα-

ρὰς καὶ χρησίμους γνώμας τῶν ἀξιεπικών προερχομένων πλείστον ἑταίρων. Καὶ δὴ παρατηρηθέντος ὅτι ἐλλείπει παρ' ἡμῖν πλήρης καὶ ἀκριδῆς καταστατικὴ τοῦ ἡμετέρου πληθυσμοῦ καὶ τῶν εἰς τὰς σχολὰς ἐλληνικὰς τε καὶ ξένας φοιτῶντων ἑλληνοπαίδων, ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον ὅπως καὶ τὸ ἡμέτερον τμήμα συμβάλῃ κατὰ τὸ ἐνόν, ἔστω καὶ ἐν περιορισμένῃ τὸ πρῶτον κύκλῳ, εἰς τὸ σπουδαϊότατον τοῦτο ζήτημα· καὶ πεντημελῆς ἐπιτροπεὶα ἐκλεγείσα ἀνέλαβε νὰ μελετήσῃ τὰ κατ' αὐτὸ κτὶ τὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας. Περί δὲ τῆς παρατηρουμένης διαφοράς καὶ ἀνομοιομόρφου διδασκαλίας τῶν αὐτῶν μαθημάτων τῶν ἀστικῶν σχολῶν μετ' ἐμβριθῆ συζήτησιν καὶ ἀνταλλαγὴν ἰκανῶν γνώμων, τὸ τμήμα συνεπέρανεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἀνωμαλία προέρχεται ἐκ τῆς μὴ ὁμοιομόρφου προπαιδείας τῶν διδασκόντων καὶ τῆς δυσαναλόγου κατατάξεως εἰς τὰς διαφόρους τάξεις τῶν παιδευομένων καὶ ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τῶν διδασκτικῶν εἰς τοὺς διδασκάλους ὀδηγητῶν καὶ τῆς αὐστηρᾶς ἐποπτείας παρ' εἰδικῶν καὶ ἐπιστημόνων ἐπιθεωρητῶν.

Ἐπίσης τεθέντος τοῦ θέματος τῆς μεθοδικωτέρας διδασκαλίας τῶν συνθέσεων ἐν τῇ πρώτῃ παιδείᾳ, ἐν σοδαρᾷ συζητήσῃ διαφοροὶ γνῶμαι ἀντηλλάγησαν καὶ διευτυπώθη, γινόμενον ὁμοφώνως ἀποδεκτόν, τὸ ἐξῆς συμπέρασμα. «Αἱ παρατηρούμεναι ἐλλείψεις τοῦ συνθετικοῦ μαθήματος ἀποδίδονται εἰς τὴν ἐλλιπῆ μέθοδον. Ἄλλ' ἀνάγκη καὶ τὰ ἀγνωστικὰ τῶν ἀστικῶν σχολῶν βιβλία, ἅπανα θὰ χρησιμεύουσιν ὡς βῆσις τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου νὰ διαρρυθμισθῶσι γλωσσικῶς ὁπως ὥστε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη γλῶσσα νὰ εἶναι ἡ μητρικὴ τοῦ παιδὸς γλῶσσα, φέρουσα τὴν τύπον τοῦ ἀνεπτυχθέντος προφορικοῦ λόγου τῶν μεμορφωμένων τάξεων τοῦ ἔθνους, βαθυμηδὸν δὲ μέχρι τῆς ἀνωτάτης τάξεως τῆς πρώτης παιδείσεως νὰ βιῶνται προοδικομένη πρὸς τὴν γραφομένην ἀπλήν καὶ σαφῆ καθαρῶσαν γλῶσσαν.

Τοιαύτη κατὰ τὸ ληρον ἔτος ἡ ἐργασία τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος. Ἄς ἐλπίσωμεν δ' ὅτι θὰ ἔχωμεν ἐν τῇ μέλλοντι ἀφθονωτέρους καρποὺς ἀσχολίας εἰς τὰ τῆς παιδείσεως, ἧς εἰς ἔθνη σωφρονούντα καὶ τῆς ἀνορθώσεως αὐτῶν ἐπιφέμενα πρέπει νὰ ἴηται τὸ κυριώτατον καὶ σπουδαϊότατον μέλημα.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ἈΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ **Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ**

ἀναγνωσθεῖς ἑν τῇ **ΑΧΛΓ'** γενικῇ  
συνεδρῆσιν τῆς 22 Ἀπριλίου 1911.

Τὸ Ἀρχαιολογικὸν τμήμα καὶ κατὰ τὸ διαρρυθσάν ἔτος ἠδυνήθη παρ' ἄλλας τὰς ἀντιξόους περιστάσεις νὰ παραγάγῃ ἐργασίαν τινὰ ἔχουσαν ὡς ἐξῆς:

Εἰς πρώτην κοινὴν συνεδρίαν τῶν τμημάτων, Ἀρχαιολογικοῦ καὶ Φιλολογικοῦ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. **Α. Λιμαράκη** ἀνετέθη εἰς ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ὑπὸ τῶν κ.κ. **Χρ. Πανταζίδου** καὶ **Α. Σάουρου** ἡ σύνταξις Κανονισμοῦ τοῦ ἀγωνίσματος **Ζαμπανοῦ πασᾶ**, καὶ εἰς δευτέρῃν ἐγένετο ἡ ἔγκρισις αὐτοῦ.

Εἰς τρίτην κοινὴν συνεδρίαν τῶν αὐτῶν τμημάτων ἀνετέθη εἰς ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ὑπὸ τῶν κ. κ. **Ξ. Σιδερίδου**, **Χρ. Πανταζίδου** καὶ **Ι. Παπαδοπούλου** ὁ ὀρισμὸς τοῦ χ' θέματος τοῦ διαγωνίσματος **Ζαμπανοῦ πασᾶ** καὶ εἰς δ' κοινὴν συνεδρίαν ὑποβλήθην ἐνεκρίθη.

Ἐν συνεδρίᾳ τῆς 2 Νοεμβρίου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος ἐγένετο συζητήσις περὶ ὀρισμοῦ θεμάτων καὶ εἰσηγητῶν διὰ τὸ ἐπὶ τῇ 50ετηρίδῃ συνέδριον ἀνετέθη δὲ εἰς τὸν γραμματεῖα τοῦ τμήματος κ. **Α. Χαμουδόπουλον** ἡ διευθέτησις καὶ συναρμολότησις τῶν ὑποδειχθέντων καὶ προσαγωγῆ ἐν νεωτέρᾳ συνεδρίᾳ.

Παρατηρηθέντος ὅμως τούτου καὶ πρακτικῶν μὴ τηρηθέντων οὐδὲν ἐγένετο. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰς κατ' ἐπανάληψιν συγκληθείσας συνεδρίας μόνος ὁ πρόεδρος κ. **Σιδερίδης** προσήρθετο ἠναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ παραίτησιν ὡς καὶ ὁ νεοειλεγείς γραμματεὺς κ. **Ι. Παπαδόπουλος**. Τοῦ Συλλόγου μὴ ἀποδεξαμένου τὰς παραιτήσεις ταύτας ἀμφότεροι ἀπέσυραν αὐτάς.

Κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας τακτικὰς συνεδρίας ὁ κ. πρόεδρος ἐποιήσατο πλείστας ἀνακωνώσεις τιμώσας καὶ ἔκλυτον καὶ τὸ τμήμα οὐ προΐσταται.

Αἱ ἀνακωνώσεις αὗται φέρονται ἐπὶ τῶν ἐξῆς: **Καταθέσεις** φερμανίων, ἐπιγραφῶν ἐπὶ πλίνθων καὶ μιᾶς σπουδαιοτάτης ἐπὶ κώδωνος προερχομένου ἐκ τῆς περιλαλήτου Μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ φυλασσομένου ἐν τῇ στρατιωτικῇ Μουσείῳ, διορθώσεις ἐσφαλμένως δημοσιευθεισῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἐκτενὴς τοπογραφικὴ καὶ ἱστορικὴ περιγραφή τοῦ ἀγιάσματος τῶν Ἁγίων 40 Μαρτύρων.

Ὁ κ. Δ. Σάρος καθηγητὴς ἀνεκοίνωσε περιγραφήν Κωδίκων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Σερρών συζομένων χειρογράφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκειται καὶ σπουδαῖον ἔργον τοῦ Διαδόχου ἐπισκόπου Φωτικῆς τῆς Ἡπείρου.

Θέματα καὶ εἰσηγητὰ τῶν διὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς ἐπετηρίδος ζητημάτων ὠρίσθησαν ὡς ἑξῆς: α') «Γενικὴ ἢ μερικὴ περιγραφή τοποθεσιῶν τοῦ Βοσπόρου», εἰσηγητῆς ἡ Α. Ξ. Ἐ. Ἐ. Μ. Λογοθέτης Σταυράκης β') «Ἀρχὴ καὶ ἀνάπτυξις τῶν Τουρκικῶν καὶ Ἀραβικῶν νομισμάτων καὶ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὰ Βυζαντικά», εἰσηγητῆς Ξ. Σιδερίδης γ') «Προϊστορικὰ μνημεῖα ἐν τῇ Ὁθ. Αὐτοκρατορίᾳ ἐρευνηθέντα καὶ μὴ», εἰσηγητῆς Jean Mordtman δ') «Ἱστορικὴ ἔρευνα πόλεων καὶ κωμῶν τῆς Θράκης», εἰσηγητῆς Ἀν. Σταμούλης.

Ἡ ἐργασία αὕτη δὲν εἶναι βεβαίως ἀνάλογος τῆς μεγάλης τοῦ τμήματος ἀποστολῆς, μαρτυρεῖ ὅμως τὴν καλὴν διάθεσιν τῶν δύο τριῶν προσώπων τῶν ἐργαζομένων ἐν αὐτῇ καὶ ἀποτελοῦντων οὕτως εἰπεῖν πυρῆνα περὶ ὃν δύνανται ἐν τῇ μέλλοντι νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλαι μονάδες καὶ μᾶλλον δρῶσαι καὶ καταλληλότεραι.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

### ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ Β. ΚΑΝΟΥ

κατὰ τὸ ἔτος 1910—1911

Κατὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1910—1911 τὸ Βιολογικὸν τμήμα συνεκρότησεν ἐν ἄλλῳ δεκαοκτώ συνεδρίας, τῶν ὁποίων αἱ μὲν δύο πρῶται ἀφιερῶθησαν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐκλογὴν ἀντιπροσωπευτικοῦ μέλους εἰς τὴν Ἑλληνοδικὸν Ἐπιτροπὴν πρὸς ἀπονομὴν τοῦ Μαυρογενεῖου βραβείου ἀρετῆς, ἐκλεγέντος τοιοῦτου παμφηφεί τοῦ κ. Κ. Παννάδη, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὸν ὀρισμὸν τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ συζητηθοῦν κατὰ τὰ ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ Συλλόγου ἐπιστημονικὰ συνέδρια καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν εἰσηγητῶν, ἐκλεγέντων τῶν κ. κ. Ἀποστολίδου, Τσακίρογλου καὶ Κουρεμένου διὰ τὸν ἀλκοολισμὸν, τῶν κ. κ. Κομπολέοντος, Κρητικοῦ καὶ Νούλη διὰ τὴν φυματίωσιν, τῶν κ. κ. Σγουρδαίου, Ψαλτώφ καὶ Οἰκονόμου διὰ τὰς κύστεις, ὑδατίδας καὶ τῶν κ. κ. Κιολεμένου, Παπαδοπούλου καὶ

Βλαχλίδου διὰ τὴν σύφιλιν<sup>1</sup>. Κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς συνεδρίας ἔγιναν κατὰ χρονολογικὴν σειράν αἱ ἑξῆς ἀνακοινώσεις:

**Πολύπους λεπτοῦ ἐνιέρου ὑπὸ Τ. Σγουρδαίου.**

**Σιγμοειδίτις καὶ περισιγμοειδίτις ὑπὸ Νούλη. Περὶ ἀκρατοθέρμων θερμοπηγῶν τῆς Προύσης ὑπὸ Δ. Μανουηλίδου.**

**Στατιστικὴ τῆς ἐν Κων/πόλει θνησιμότητος ἐκ φυματίωσης ὑπὸ Κ. Κοκκολάτου.**

**Ἐπίδειξις θερμοειδοῦς κύστεως τῆς φθοῆκης ὑπὸ Τ. Σγουρδαίου.**

**Θεωρίαι περὶ τῆς γενέσεως τῶν θερμοειδῶν κύστεων τῶν γεννητικῶν ἀδένων ὑπὸ Α. Παπᾶ μετ' ἀναπτύξεως ἰδίας του θεωρίας περὶ τοῦ ζητήματος.**

**Περὶ εἰδικῆς αἱμιτουρίας καὶ αἱμοσφαιρικοῦ κατὰ τὴν κένωσιν ὑπὸ Ἰ. Ἰωαννίδου.**

**Περὶ τῆς σημασίας τῆς ἀρτηριακῆς ὑπερεντάσεως ἐπὶ τῶν φαινομένων τῆς ἐμμέσου παύσεως ὑπὸ Μ. Μουσείδου.**

**Περὶ ἵπποιστόφου πυρετοῦ ὑπὸ Βεγκλίδου.**

**Ἡμιπληγικὴ χορεία μετ' ἀλλοιώσεως τοῦ ὁμοπλεύρου φακοειδοῦς πυρῆρος ὑπὸ Β. Κώνου. Περὶ τῆς σκευασίας 606 ὑπὸ Κιολεμένου.**

**Περιστατικὸν ἰδιοφυΐας πλαστικῆς παρὰ φρενοπαθεῖ ὑπὸ Ζηλανάκη.**

**Περὶ στομαχικῆς νευρασθενείας νευρικοῦ φύσεως καὶ τῆς θεραπείας αὐτῆς ὑπὸ Γογούσουλου.**

**Ἡ καρδία κατὰ τὴν σκωληκοειδίτιδα ὑπὸ Γ. Νούλη.**

**Περὶ ὀροδιαγνωστικῆς σφίλιδος ὑπὸ Δ. Βαρσάμη.**

**Περὶπτωσις σκωληκοειδίτιδος ἐκ ξένου σώματος (πιθανῶς ὄστου) ὑπὸ Α. Ἀντίππα.**

**Ἡ κατὰ μῆνα Φεβρουάριον θνητότης ἐν Κων/πόλει ὑπὸ Γ. Νούλη.**

**Κρίσεις περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ ἱατροῦ Μουσαίου. Les formes du paludisme ὑπὸ Μωύσείδου.**

**Περὶ διαγνωστικῶν πλανῶν ἐπὶ ἐξωμητρίου κνήσεως ὑπὸ Σγουρδαίου.**

**Περὶ ὑποσιτισμοῦ τῶν βρεφῶν ὑπὸ Τιβερίου.**

**Περὶ παραφυματικῶν ὄγκων ὑπὸ Νούλη.**

1. ΣΗΜ.—Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ματθαιωθέντων τῶν ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ Συλλόγου ἐπιστημονικῶν συνεδρίων, ἔγκαιρατελεφθησαν κατ' ἀνάγκην καὶ τὰ ὀρισθέντα πρὸς συζήτησιν ἱατρικὰ θέματα καὶ αἱ ἐκθέσεις τῶν οἰκειῶν εἰσηγητῶν.

*Μυελίτις σφιλιδική και 606* ὑπὸ **Κρη-  
τικοῦ**.

Ὡς ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἀπολογισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος καταφαίνεται, τὰ μέλη αὐτοῦ ἀντιπροσωπεύοντα ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἰατρικῆς δύνανται νὰ καυχηθῶσιν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν ἔχασαν τὸν καιρὸν τῶν, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐφάνησαν ἐπιμελέστερα καὶ πρᾶκτικώτερα ἢ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐργασθῶν καὶ περισσότερον ὄχι, με κάποιαν μάλιστα μεγαλύτεραν προθυμίαν θὰ φανοῦν πολὺ ὠφελιμώτερα εἰς ἑαυτὰ διὰ πολυπληθεστέρων ἀνακοινώσεων καὶ συζητήσεων εὐρυτέρων.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω θεμάτων ἕτερον ζήτημα πολὺ σπουδαῖον καὶ γενικωτάτου ἐνδιαφέροντος ἢ *χολέρα*, ἀπησχόλησε σοβαρῶς τὸ Βιολογικὸν τμήμα, τὸ ὁποῖον εἰς ἐπανεπιλημμένας συνεδρίας, τακτικὰς τε καὶ ἐκτάκτους, συσκεφθὲν ἐπράξε πᾶν ὅ,τι ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἦτο συγχρόνως καὶ ἐφικτὸν πρὸς καταπολέμησιν τῆς βροτολογιοῦ καὶ φοβεράς ἐπιδημίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν συντάξαν δι' ἰδιαιτέρως ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν κ. κ. *Νούλη* καὶ *Γογουσοπούλου* καὶ δημοσιεύσαν τὰς ἀπαραιτήτους πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς νόσου δδηγίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διοργανώσαν δημοσίας διαλέξεις, προφρόνως γενομένας ὑπὸ μελῶν αὐτοῦ εἰς διάφορα κέντρα τῆς Πόλεως μας, ἐν μὲν αὐτῇ τῇ ἔδρᾳ τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ κ. *Μ. Μωῦσειδου*, ἐν δὲ *Φαναρίῳ* ὑπὸ τοῦ κ. *Βασιλειάδου* κτλ.

Ἰδιαιτέραν ὄλως μνείαν πρέπει νὰ κάμωμεν τῶν ἀνακοινώσεων καὶ συζητήσεων τῶν σχετικῶν πρὸς ἄλλο σπουδαῖον θέμα, τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τῆς μυστηριώδους αἰγλης, ἢ ὁποία χαρακτηρίζει πᾶν νέον, καὶ ὡς ἐκ τῶν διαφημισθεῖσων θαυματουργῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων δικαίως συνεκίνησε μέχρι μυχίων καὶ ἰατροῦς καὶ πάσχοντας· πρόκειται περὶ τοῦ 606. Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἐξοχὴν *nouveauté* διὰ τὴν παρούσαν περίοδον καὶ ἀληθινὴν *actualité médicale*, τὸ Βιολογικὸν τμήμα, χωρὶς νὰ ὑποληφθῇ τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὁμοίων συμπτειῶν—δὲν λησμονοῦμεν, ἐννοεῖται, ὅτι ὅλα εἶναι σχετικὰ—πρὸςέφευρον ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τῆς ταπεινῆς συμβολῆς, με ὄλην μὲν τὴν ἀπαιτουμένην σοβαρότητα, ἀλλὰ καὶ με ὄλην τὴν ἀναπόφευκτον ζωηρότητα καὶ ἐπαινετὸν ζῆλον, ἅτινα προσδιάζουσιν εἰς εὐ-

τυχεῖς νεάζοντας τὴν ψυχὴν ἰατροῦς προκειμένου περὶ νέων πραγμάτων, ὥστε περαίνοντες ἀρκούντως νὰ φωτισθῶμεν περὶ τῶν ἐνδείξεων καὶ τῶν μειονεκτημάτων τῆς νέας τῆς σφιλιδος θεραπείας.

Τὸ Βιολογικὸν τμήμα εἶχε τὴν τιμὴν καὶ τὴν πολὺτιμον εὐκαιρίαν—εὐκαιρίαν τῆς ὁποίας μετόχους φιλοξένους κατέστησε καὶ τοὺς ἐξ ἄλλων ἐθνικότητων συμπολίτας ἀσκληπιάδας, — ν' ἀκούσῃ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ τὸν σοφὸν καθηγητὴν τῆς ἐν *Παρισίοις* ἰατρικῆς Σχολῆς κ. *F. Widal*, ὁ ὁποῖος μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς εὐγλωττίας του καὶ ἐμβριθείας ἀνέπτυξε θέμα λίαν ἐνδιαφέρον καὶ ὄλως προσωπικόν, περὶ τῶν διαφόρων μορφῶν τοῦ *μπραιτισμοῦ*.

Τοιαῦται ἐν συνόψει αἰ κατὰ τὸ λῆγον συλλογικὸν ἔτος ἐργασίαι τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος. Καὶ τώρα πρὶν νὰ παύσω ἤθελα νὰ προσθέσω ὀλίγα τινα περὶ τοῦ περιοδικοῦ μας. Ὡς γνωστὸν, ὅπως μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθησαν, αἱ ἐργασίαι τοῦ τμήματός μας δὲν ἔχουν ἄλλο ἐνδιαφέρον ἢ μὴ ἀρχαιολογικὸν διὰ τὸν μέλλοντα νὰ σπουδάσῃ μίαν φοράν τὴν ἱστορίαν τοῦ σωματεῖοῦ μας, ἀλλ' αὐτὸ κατορθοῦται ἀπλῶς διὰ τοῦ βιβλίου τῶν πρακτικῶν καὶ δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ἐξοδεύωνται ἄδικα χρήματα εἰς τὴν ἰατρικὴν, ὁποία ὡς κατ' ἐξοχὴν ζωντανὴ ἐπιστῆμη ὑπόκειται εἰς διηνεκὴ ἐξέλιξιν. Ὅ,τι εἶναι σήμερον ἐνδιαφέρον, μετὰ ἕξ μῆνας εἶναι πρᾶς πολὺ παλαιόν, ὥστε ν' ἀξιούται προσοχῆς καὶ ἀναγνώσεως, νέα δ' ὄλως πράγματα καταλαμβάνουν τὴν θέσιν του εἰς τὰς ὀλίγας ὥρας ἡμερίας, τὰς ὁποίας μετὰ κόπου διαθέτει ὁ ἰατρός πρὸς μελέτην. Ὡστε αἱ ἐργασίαι μας πρέπει νὰ δημοσιεύωνται ἢ ἐγκαίρως ἢ καθόλου. Διὰ νὰ κατορθωθῇ δὲ τὸ πρῶτον—διότι εἶναι λυπηρὸν νὰ ἐξακολουθῇ συμβαῖνον τὸ δεῦτερον—ἐπειδὴ ἡ ἴδρυσις ἰδίου τακτικοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἀδύνατος πρὸς τὸ παρόν, δεδομένων τῶν περτωρισμένων πόρων μας, ἐπεθύμουν νὰ ἐπαναφέρω μίαν πρότασιν τοῦ κ. *Μανουηλίδου*, γενομένην ἐξωδίκως ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους, διὰ νὰ σκεφθῶμεν ἐπ' αὐτῆς σοβαρῶς. Εὐτυχῶς ἔχομεν ἐν τῇ πόλει μας καλὸν ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν ὄργανον νεογέννητον μὲν εἰςέτι, ἀλλ' ἀκμαῖον καὶ ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πορείας του ἀσφαλῆ παρέχον ἐχέγγυα καρποφόρου ἐν τῷ μέλλοντι ἀνδρώσεως, τὸν «*Ἰπποκράτην*» τοῦ κ. *Μωῦσειδου*, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετήσῃ κάλλιστα τὸ Βιολογικὸν τμήμα, ἀρκεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς δια-

πραγματεύσεις πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενον ἰδιοκτήτην. Καὶ δὲν πιστεύω νὰ εἶναι ἀδύνατος ἢ δύσκολος πολὺ ἢ συνεννόησις. Ἐὰν ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος διαθέσῃ ὑπὲρ τοῦ «Ἰπποκράτους» ἕτι διαθέτει καὶ ὑποχρεοῦται νὰ διαθέσῃ διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Βιολογικοῦ τῆς τμήματος, θὰ ἦτο ἴσως δυνατόν νὰ προστεθῇ καὶ ἕτερον τυπογραφικὸν φύλλον εἰς τὸν «Ἰπποκράτην», ὥστε νὰ καταχωρίζωνται κατὰ μῆνα αἱ ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσεις μας ὅσον τὸ δυνατόν συντόμως γραφόμεναι ὑπὸ τῶν ἰδίων συγγραφέων. Οὕτω δὲ ὁ κύριος ἰδιοκτήτης τοῦ ἱατρικοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ, ὁ ὁποῖος ἴσως ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν θὰ εὗρισκεν ἐπαρκῆ τὴν ἀποζημίωσιν, ὥστε νὰ καλύψῃ ἀπ' εὐθείας τὴν πρόσθετον δαπάνην, θὰ ὠφελῆται πολὺ ἐμμέσως ὡς ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς κυκλοφορίας τοῦ φύλλου, φυσικῆς ἀκολουθείας τῆς ἐπισημοποιήσεώς του ὡς ὄργανου τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου. Αὐτὰ ἤθελα ἐν σχέσει πρὸς τὸ πάντοτε ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ζήτημα τοῦ περιοδικοῦ μας νὰ ὑποβάλλω εἰς τὴν σύνταξιν τῶν σεβαστῶν ἀρμοσίων μέμενων μὲ τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι τὸ μέλλον προεδρεῖον θὰ ἐπισπεύσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην ὄλων τῶν ὁμογενῶν ἱατρῶν, μελῶν τε καὶ μὴ, διὰ τῆς πληρώσεως μᾶς ἐπαβεβλημένης ἀνάγκης.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ ΑΡ. ΔΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΛΓ' γενικῇ  
συνεδρίᾳ τῆς 22 Ἀπριλίου 1911.

Κύριε Προέδρε,

Τὸ ἡμέτερον τμήμα κατὰ τὸ διαρρηθὺσαν Συλλογικὸν ἔτος εἶχε καταρτίσει τὸ προεδρεῖον αὐτοῦ ἐκ τῶν κ. κ. Ἀριστ. Δημοπούλου προέδρου, Ἀλ. Πανταζῆ ἀντιπροέδρου, καὶ Παν. Χατζηνασιάση, γραμματέως, ὅστις ὅμως δὲν προσήρχετο εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ τμήματος, δι' ὃ τοῦτο κατὰ τὰς συνεδρίας αὐτοῦ ἀνέθετε τὰ τῆς γραμματείας εἰς τὸν ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ κ. Παπαγ. Μηλιώτην.

Συνεκρότησε δὲ τὸ τμήμα κατὰ τὸ διαρρηθὺσαν ἔτος τέσσαρας συνεδρίας, καθ' ἃς ὤρισε τῇ αἰτήσει τοῦ Συλλόγου ὡς ἀντιπροσωπευτικὸν μέλος τοῦ τμήματος ἐν τῇ Ἑλληνοδίκῃ ἐπιτροπείᾳ τοῦ Μαυρογενεῖου διαγωνίσματος τὸν πρόεδρον αὐτοῦ κ. Ἀριστ. Δημόπουλον, εἰση-

γητὰς δὲ καὶ θέματα διὰ τὸ συγκροτηθῶμενον συνέδριον ἐπὶ τῇ 50<sup>ῃ</sup> ἐτηρίδι τοῦ Συλλόγου τὸν κ. Κ. Βαγιάννην διὰ τὸ Μουσουλμανικὸν Δίκαιον, τὸν κ. Ἐλευθεριάδην (Σμύρνης) διὰ τὸ Βυζαντινὸν καὶ τὸ Προνομιακὸν τῆς Ἑκκλησίας Δίκαιον, τὸν κ. Π. Φωτιάδην (Σμύρνης) διὰ τὸ Ἀττικὸν Δίκαιον, καὶ τὸν κ. Γ. Ἀποστολίδην (Κων/πόλεως) διὰ τὰ κοινωνιολογικά. Ὡσαύτως ἀνέθηκεν εἰς τὸ προεδρεῖον αὐτοῦ ἵνα συντάξῃ ἔκθεσιν περὶ τῶν εἰδικῶν ἐργασιῶν τοῦ τμήματος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου καὶ ἀπεφάνθη περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ ὡς καὶ τοῦ σχετικοῦ συμβολαίου, ἅτινα καθήρτισεν ὁ Σύλλογος μετὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν σχέσει πρὸς τὸ Εὐανθίειον κληροδοτήμα.

Τὸ Νομικὸν τμήμα ὁμολογεῖ εὐκρινῶς ὅτι αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν Συλλογικὸν ἔτος δὲν ἦσαν ἄξια λόγου, δι' αὐτὸ καὶ κάμνει ἔκκλησιν εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ ὅπως διπλασιάσωσι κατὰ τὸ νέον συλλογικὸν ἔτος τὴν δραστηριότητα αὐτῶν καὶ ἐργασθῶσι ὑπὲρ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ κοινωνικοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου.

## ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Μ. ΑΓΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΛΓ' γενικῇ  
συνεδρίᾳ τῆς 22 Ἀπριλίου 1911.

Ἐρίτιμε κύριε Προέδρε,

Κατὰ τὸ οἰκτεῖον ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὑποβάλλω τὴν ἔκθεσιν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣς τὸ ἔργον περιωρίσθη ἐφέτος εἰς τὴν λίαν κοπιώδη περισυλλογὴν ἀπαξιάσεως τῆς βλῆς τῶν δύο συλλογικῶν ἐτῶν ΜΗ' καὶ ΜΘ' καὶ παράδοσιν αὐτῆς διὰ μᾶς εἰς τὸ τυπογραφεῖον πρὸς ἀπρόσκοπτον πλέον ἐκτύπωσιν τοῦ διπλοῦ τίμου, ΑΒ', τοῦ ἡμετέρου Περιοδικοῦ, μέλλοντος νὰ περιλάβῃ τὰ Πρακτικά, τὰς Ἐκθέσεις καὶ τὰ Ἀναγνώσματα τῆς διετίας, πρὸς δὲ καὶ γλωσσικὴν βλῆν περὶ τὰ δέκα πέντε (15) τυπογραφικὰ φύλλα.

Μέχρι τοῦδε ἐξετυπώθησαν δέκα καὶ ἕξ τυπογραφικὰ φύλλα.

## ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

## ΜΑΥΡΟΓΕΝΕΙΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΑΡΕΤΗΣ

Χορηγούντος τῆς Α. Ε. τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυρογένους φράγκα χίλια (ἀριθ. 1000) κατ' ἔτος, ἰδρύεται ἐτήσιον βραβεῖον ἀρετῆς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Μαυρογένειον Βραβεῖον Ἀρετῆς*», τῆς διεξαγωγῆς αὐτοῦ ἀνατεθείσης ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ κατὰ τὰς ἐξῆς διατάξεις:

**Ἄρθρον 1<sup>ον</sup>** — Τὸ βραβεῖον ἀπονέμεται εἰς ἄτομον ἢ οἰκογένειαν ἔντιμον πένητα, δηλ. πόνῃ καὶ μόχθῳ διὰ τῆς ἰδίας ἐργασίας ποριζομένην τὰ τοῦ βίου καὶ διακρινομένην διὰ συνεχεῖς πράξεις βοηθείας μετ' ἀφοσιώσεως, αὐταπαρησίας καὶ αὐτοθυσίας ὑπὲρ τοῦ πλησίον, συγγενοῦς ἢ μὴ, ἢ ὑπὲρ τῆς κοινωνίας. Τὸ ἄτομον ἢ ἡ οἰκογένεια δέον νὰ διαιμένη ἐν Κων/πόλει ἢ τοῖς προαστείοις αὐτῆς.

**Ἄρθρον 2<sup>ον</sup>** — Τὸ βραβεῖον ἀπονέμεται ἐπίσης καὶ εἰς ἀγαθοεργὰ σωματεῖα, ὧν σκοπὸς εἶναι ἢ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν μελῶν αὐτῶν ἐκπλήρωσις τῶν ἐν τῷ προτέρῳ ἄρθρῳ διαγραφόμενων ἀρετῶν.

**Ἄρθρον 3<sup>ον</sup>** — Τὸ βραβεῖον ἀπονέμεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης α') ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου, ὡς προέδρου αὐτῆς β') ἐξ ἀντιπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, κληρικοῦ ἢ λαϊκοῦ, ὑπ' αὐτοῦ ὀριζομένου, γ') ἐξ ἀντιπροσώπου τῆς Ἐφορείας τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων, δ') ἐξ ἀντιπροσώπου τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν, ε') ἐξ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἱατρικοῦ σώματος ὑπὸ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐκλεγομένου καὶ ς') ἐξ ἀντιπροσώπου τοῦ Νομικοῦ σώματος ἢ κοινωνιολόγου, ἐκλεγομένου ὑπὸ τοῦ Νομικοῦ τμήματος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

**Ἄρθρον 4<sup>ον</sup>** — Ἡ ἐπιτροπὴ καταρτίζεται κατ' ἔτος κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου δι' ἐπιστολῶν παρακαλοῦντος τὰς ἄνω ἀρχὰς νὰ ὀνομάσωσι τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν.

**Ἄρθρον 5<sup>ον</sup>** — Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἅμα καταρτισθεῖσα καλεῖ διὰ τῶν ἐφημερίδων πάντα (σωματεῖα καὶ ἄτομα) δυνάμενον νὰ υποδείξῃ ἄτομα ἢ σωματεῖα ἢ οἰκογενείας, διακρινομένας ἐπὶ ταῖς ἐν τῷ 1<sup>ῳ</sup> ἄρθρῳ φερομένας

ἀρεταῖς, νὰ πράξῃ τοῦτο γραπτῶς μέχρι τῆς 31 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ συντόμου ἐκθέσεως, συνοδουομένης ὑπὸ τῶν προσηκόντων πιστοποιητικῶν καὶ ἀπευθυνομένης τῷ προέδρῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

**Ἄρθρον 6<sup>ον</sup>** — Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς δὲν δύνανται νὰ υποβάλωσιν ἰδίας συστάσεις.

**Ἄρθρον 7<sup>ον</sup>** — Ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου, ἅμα τῇ λήξει τῆς προθεσμίας πρὸς ἀποστολὴν τῶν ἐκθέσεων (τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου), συγκαλεῖ τὴν ἐπὶ τοῦ βραβεῖου ἐπιτροπὴν καὶ ὑποβάλλει αὐτῇ τὰς σταλείσας συστάσεις καὶ ἐκθέσεις μετὰ τῶν πιστοποιητικῶν.

**Ἄρθρον 8<sup>ον</sup>** — Ἡ ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ προβῇ ἀμέσως εἰς σύντονον μελέτην τῶν ἐκθέσεων καὶ πιστοποιητικῶν καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν, νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ ἐν αὐταῖς δι' ἰδίας αὐστηρᾶς προσωπικῆς ἐρεύνης καὶ ἐκτιμήσασα τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν πράξεων, νὰ ὀρίσῃ τὸ ἄτομον, ἢ τὴν οἰκογένειαν, ἢ τὸ σωματεῖον, εἰς ὃ δέον ν' ἀπονεμηθῇ τὸ βραβεῖον.

**Ἄρθρον 9<sup>ον</sup>** — Τὸ βραβεῖον ἀπονέμεται κατὰ πλειονοψηφίαν τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἐν ἰσοψηφίᾳ ὑπερισχύει ἢ ψῆφος τοῦ προέδρου.

**Ἄρθρον 10<sup>ον</sup>** — Ἡ ἐπιτροπὴ δύναται νὰ διαιρῆσθαι τὸ βραβεῖον εἰς δύο ἴσα ἢ ἄνισα μέρη καὶ νὰ ἀπονεμῇ αὐτὸ εἰς δύο ἀξίους βραβεῖου.

**Ἄρθρον 11<sup>ον</sup>** — Ἡ ἀπονομὴ τοῦ βραβεῖου γίνεται ἐν δημοσίᾳ ἐκτάκτῃ γενικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου, συγκαλουμένη τῇ ἀμέσως ἐπομένη Κυριακῇ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος (12 Δεκεμβρίου).

**Ἄρθρον 12<sup>ον</sup>** — Κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτὴν ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου ποιεῖται κατάλληλον πανηγυρικὸν, ἀναφέρων τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἀπονέμει τὸ Μαυρογένειον Βραβεῖον τῆς Ἀρετῆς. Ἐπίσης ἀπονέμει καὶ ἔπαινον ἢ ἐπαίνους τοῖς ἀξίοις τοιούτων κριθεῖσιν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐπεβλήθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν τῇ ΑΧΕΗ' ἐκτάκτῃ γενικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς 28 Ἀπριλίου 1910.

Ἐν Σταυροδρομίῳ, τῇ 29 Ἀπριλίου 1910.

Ὁ Πρόεδρος  
Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς  
ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ



## ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ

Δ. ΖΑΜΠΑΚΟΥ ΠΑΣΑ

## Α' ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλολ. Σύλλογος ἄσμενος ἀποδεξάμενος τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἔντοκον εἰς τὸ διηνεκὲς κατάρθεισιν δέκα χιλιάδων φράγκων (ἀρ. 10,000) ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροῦ Δημητρίου Ζαμπακοῦ πασᾶ<sup>1</sup> πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ προαγωγὴν τῶν Βυζαντικῶν μελετῶν, ἰδρύει τὸν φερώνυμον ἀγῶνα.

Ἄρθρον α'). Ὁ ἀγὼν Δημητρίου Ζαμπακοῦ προκηρύσσεται ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου κατὰ τριετίαν πρὸς βράβεισιν πραγματειῶν πρωτοτύπων, ἀνεκδότων καὶ ἑλληνιστὶ συντεταγμένων ὑπὸ ὁμογενῶν λογίων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, λογοτεχνίαν καὶ ἱστορίαν τῆς Βυζαντιακῆς περιόδου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Ἄρθρον β'). Ἐν ἀρχῇ ἐκάστης τριετίας, ὑπολογιζομένης τῆς πρώτης ἀπὸ 1ης Μαρτίου τοῦ 1910, ὁ Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος δι' ἰδιαιτέρου προγράμματος, συντασσομένου ἐν κοινῇ τοῦ Φιλολογικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος συνεδρία, δρίζει τὸ θέμα τοῦ διαγωνίσματος, παρέχων διαιτη προθεσίαν πρὸς ὑποβολὴν τῶν χειρογράφων.

Ἄρθρον γ'). Τὸ θέμα τῆς πρώτης τριετίας θάναφέρηται εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, τῆς δὲ δευτέρας εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τῆς τρίτης εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Βυζαντιακῆς περιόδου,

1. Ἡ σχετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ δωρητοῦ ἔχει ὡδε :

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον

κ. ΔΕΩΝΙΑΝ ΔΙΜΑΡΑΚΙΝ

Πρόεδρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου

Ἀξιότιμε κύριε Πρόεδρε,

Κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον κατέθεσα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἐν ὀνόματι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου, οὗ ἐπαξίως προετασθεῖ, φράγκα χρυσᾶ δέκα χιλιάδας (ἀρ. 10,000) ἀναπόσπαστα, διὰ τῶν ὁσίων ἐπιθυμῶ κατὰ τριετίαν νὰ προκηρύσσῃται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου διαγωνισμὸς ἐπὶ θέματος ἀρχαιολογικοῦ ἢ φιλολογικοῦ ἢ ἱστορικοῦ τῆς Βυζαντινῆς τοῦ ἔθνους ἐποχῆς.

Τὰς λεπτομερείας ἐπὶ τοῦ κανονισμοῦ καὶ τῆς προκηρύξεως τοῦ διαγωνίσματος ἐπαφίημι εἰς τὸν Σύλλογον, παρακκλῶ μόνον νὰ μὴ συνδῆθῃ τὸ διαγωνισμὰ μετ' ἄλλου τινός, ἀλλὰ ἀνεξάρτητον νὰ προκηρύσσῃται κατὰ τριετίαν.

Πέραν Κων/πόλεως 28 Ἀπριλ/11 Μαΐου 1910.

(ὀπογ.) Δ. ΖΑΜΠΑΚΟΣ

τῆς αὐτῆς σειρᾶς τηρουμένης καὶ εἰς τὰς ἐπομένας τριετίας.

Ἄρθρον δ'). Τὰ χειρόγραφα, εὐαναγνώστως γεγραμμένα, φέροντα δὲ ρητόν τι καὶ ἐπισηνημένον ἐν ἐνοσφραγίστῳ δελίῳ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἀποστέλλονται ἀνωνόμως εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου, δικαιουμένου τοῦ συγγραφέως μετὰ τὴν κρίσιν μόνον ἀντίγραφον νὰ λάβῃ.

Ἄρθρον ε'). Ἄμα τῇ λήξει τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας ἐκλέγεται ἐν κοινῇ δημοσίᾳ συνεδρία τῶν δύο τμημάτων, Φιλολογικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ, τριμελῆς ἀγωνόδικος ἐπιτροπεία, ἣτις διεξελθοῦσα τὰ εἰς τὸν ἀγῶνα ὑποβληθέντα ἔργα, ἀναγινώσκει διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς δημοσίᾳ, ἐν ἐκτάκτῃ γενικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρία, ἐπὶ τούτῳ ὀριζομένη ἐκάστοτε.

Ἄρθρον ς'). Βραβεῖον τοῦ ἀγῶνος δρίζεται τὸ ἐκ τῶν τριετῶν τόκων τοῦ κατατεθέντος κεφαλαίου ποερχόμενον ποσὸν χιλίων διακοσίων (ἀρ. 1200) φράγκων, καταβαλλομένων ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου, τῇ βραβευσμένῳ συγγραφεῖ, ἅμα τῇ ἐκτυπώσει ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

Ἄρθρον ζ'). Ἐὰν κατὰ τὴν τριετίαν ἢ μηδὲν ὑποβληθῇ ἔργον ἢ ἐκ τῶν ὑποβληθέντων μηδὲν κριθῇ βραβεύσιμον, παρατείνεται ὁ ἀγὼν ἐπὶ ἐν καὶ ἡμισυ ἔτος ἀπὸ τῆς κρίσεως. Ἐὰν δὲ καὶ τότε ἐπαναληφθῇ τὸ αὐτό, δύναται ὁ Σύλλογος νὰ πονεῖμῃ τὸ βραβεῖον εἰς ἐκδεδομένην ἐντὸς τῆς τριετίας πραγματείαν ὁμογενοῦς λογίου, ἐπὶ θέματος τῆς Βυζαντιακῆς περιόδου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, κατ' ἀπόφασιν τῶν δύο τμημάτων, Φιλολογικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ, λαμβανομένην ἐν κοινῇ συνεδρία, ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένη, καὶ διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν τετάρτων τῶν παρευρεθησομένων μελῶν ἀποτελουμένην.

Ἐν Κων/πόλει, τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1910.

Ἡ ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἀγῶνος  
Εἰδικὴ Ἐπιτροπεία  
ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ  
Δ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

Ἀνεγνώσθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν κοινῇ συνεδρία τοῦ Φιλολογικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τῆς 8ης Ὀκτωβρίου 1910.

Ἐπεβλήθη καὶ ἐπεψηφίσθη ἐν τῇ ἈΧΟΗ' τακτικῇ γενικῇ συνεδρία τοῦ Συλλόγου τῆς 3ης Δεκεμβρίου 1910.

Ὁ Πρόεδρος Ὁ Γεν. γραμματεὺς  
Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗΣ ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

**Β' ΕΙΔΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ**

Α'. — Συμφώνως τῷ Γενικῷ Κανονισμῷ τοῦ διαγωνίσματος **Δ. Ζαμπακοῦ πασᾶ**, πρὸς βράβεισιν συγγραφῶν πρωτοτύπων, ἀνεκδότων καὶ ἑλληνιστὶ συντεταγμένων ὑπὸ ὁμογενῶν λογίων, ἀναφερομένων δὲ εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, λογοτεχνίαν καὶ ἱστορίαν τῆς Βυζαντικῆς περιόδου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ὠρίσθη θέμα τῆς πρώτης τριετίας ἀρχαιολογικὸν τόδε: **Αἱ μέχρι τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν διοικητικαὶ διαιρέσεις τοῦ Βυζαντιανοῦ Κράτους καὶ αἱ κυριώτεραι αὐτῶν πόλεις μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν εἰς αὐτὰς σημερινῶν ὀνομάτων.**

Β'. — Τὰ χειρόγραφα εὐαναγνώστως γεγραμμένα, φέροντα δὲ ρητὸν τι καὶ ἐπισυνημμένον ἐν ἐνσφραγίστῃ δελτίῳ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως δεῖν νάποσταλῶσιν ἀνωνύμως τῷ προέδρῳ τοῦ Συλλόγου μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1912.

Γ'. — Ἡ ἔκτασις τῆς πραγματείας δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῇ τὰς 120 σελίδας συνήθους 8ου σχήματος.

Δ'. — Ἡ κρίσις τῆς ἑλληνοδίκου ἐπιτροπῆς ἀναγνωσθήσεται περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου 1913. Ὑπεδύθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν τῇ ΔΧΖ' συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου τῆς 14ης Μαρτίου 1911.

*\*Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 14 Μαρτίου 1911.*

*\*Ο πρόεδρος*

Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ

*\*Ο Γεν. Γραμματεὺς*

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

**ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ**

*τῶν κατὰ τὸ Ν' συλλογικῶν ἔτος πεπραγμένων ἐν τῷ Συλλόγῳ.*

Τῇ 9 Μαΐου 1911 ἐγένετο ἡ πεντηκοστὴ ἐπέτειος τοῦ Συλλόγου ἑορτὴ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ καὶ ἱκανῶν ἀρχιερέων, παρισταμένης ἐκλεκτῆς καὶ πολυπληθοῦς ὁμηγύρευς, ἐν ἣ διεκρίνοντο, ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ, ἀντιπρόσωποι τοῦ Σ. ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τῶν ἐξοχωτάτων πρεσβευτῶν τῆς Ρωσίας καὶ Γαλλίας, τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου, διαφόρων σωματείων, Ἐθνικοὶ σύμβουλοι, γερουσιασταί, βουλευταὶ καὶ πλείστοι

ἐπιστήμονες καὶ ἄλλοι διακεκριμένοι πολῖται.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Α. Διμαράκης ἀνέγνω ἐκτενῆ τῶν πεπραγμένων λογοδοσίαν, ὁ δὲ νέος πρόεδρος ἐξοχώτατος κ. Ἀλ. Ζωηρὸς πασᾶς ἐπιστημονικὴν πραγματείαν «περὶ σχολῶν καὶ ἐθνοτήτων».

Σ. Σ. Ε. Τῆς λογοδοσίας τοῦ αἰοιδίμου Α. Διμαράκη οὐδαμοῦ εὐρεθείσης ἀναγκαζόμεθα ὅπως ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Συλλόγου παραθέσωμεν ὧδε σχετικὰς τινὰς σημειώσεις τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 1910—1911 πεπραγμένων ἐν τῷ Συλλόγῳ.

**1) Ἀλληλογραφία.**

Ἀντήλλαξεν ὁ Σύλλογος ἔγγραφα τετρακόσια ἐνενήκοντα, ἐξ ὧν 240 μὲν εἰςῆλθον, 250 δ' ἐξῆλθον, μὴ περιλαμβανομένων ἐν τούτοις τῶν ἐγκυκλίων, τῶν ὁμοίων ἐπιστολῶν καὶ τῶν πρὸς τὰς ἐφημερίδας ἐκάστοτε πεμπομένων ἀγγελίων.

**2) Προϋπολογισμὸς 1910—1911.**

**ΕΣΟΔΑ**

*Υπόλοιπον περυσινῆς χρήσεως παρὰ τῇ Τραπεζῇ Μυτιλήνης . . . . .	Α. Τ.	126.50
*Υπόλοιπον περυσινῆς: χρήσεως ἐν τῷ ταμείῳ . . . . .	»	1.50
Συνδρομαὶ μελῶν . . . . .	»	150.—
*Ἐπίδομα Ἐθν. Πανεπιστημίου . . . . .	»	21.—
Τόκοι κληροδοτήματος Γεωργιάδου . . . . .	»	57.—
» » Σεβαστοπούλου . . . . .	»	45.—
» » Κλουμάση . . . . .	»	1.—
*Ἐνοίκιον αἰθούσης . . . . .	»	30.—
*Ἀδελφότητος «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» ὀφειλόμενα . . . . .	»	30.—
*Ἐνοίκιον Ἀδελφότητος «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους (1910—1911) . . . . .	»	20.—
Δραματικὸν ἀγῶνος ἑπαθλον . . . . .	»	22.—
Πώλησις ἐκδόσεων τοῦ Συλλόγου . . . . .	»	10 —
Μαυρογένειον βραβεῖον ἀρετῆς . . . . .	»	44.—
Τόκοι τρεχόντων λ/σμῶν . . . . .	»	2.50
Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη . . . . .	»	450.—
	Α. Τ.	1,020.50
*Ἐλλειμμα πρὸς κάλυψιν . . . . .	»	89.—
	Α. Τ.	1,109.50

**ΕΞΟΔΑ**

*Οφειλὴ ἐκδόσεως ΔΒ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ . . . . .	Α. Τ.	60.—
Συνδρομὴ Ἐδανθελίου Παρθενωγωγείου . . . . .	»	10 —
*Ἐπίδομα πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων μαθητῶν εἰς Τροστύλιον . . . . .	»	15.—
Εἰς μεταφοράν . . . . .	Α. Τ.	85.—

Ἐκ μεταφορᾶς . . . . .	Α. Τ.	85.—
Ἀποζημίωσις νέου θυρωροῦ . . . . .	»	2,20
Μισθοδοσίαι: Νέου θυρωροῦ . . . . .	»	33.—
Εἰσπράκτορος Δ. Σαμαλιτσάνιδου . . . . .	»	50.—
Γραφέως Γ. Στίγη . . . . .	»	48.—
Βιβλιοφύλακος Κ. Κρητικίδου . . . . .	»	25.—
Ἐπίδομα εἰς πρῆγην θυρωρῶν Θ. Ντά- φον . . . . .	»	18.—
Εἰς βοήθην διὰ τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὸ γραφεῖον . . . . .	»	12.—
Δαπάναι γραφείου . . . . .	»	20.—
Διάφοροι δαπάναι . . . . .	»	20.—
Δαπάναι διὰ τὴν τελετὴν τοῦ Συλλόγου	»	5.—
Ἀσφάλιστρα . . . . .	»	12.—
Φωτισμός . . . . .	»	14.—
Θέρμανσις . . . . .	»	10.—
Πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης . . .	»	25.—
Ὁργανοθήκη . . . . .	»	5.—
Εὐαγγελιον Παρθεναγωγείων . . . . .	»	20.—
Ἐποστήριξις ἀπόρων σχολῶν καὶ μα- θητῶν . . . . .	»	17.—
Μαθήματα ἰχθυογραφίας . . . . .	»	10.—
Νυκτερινὴ σχολή . . . . .	»	40.—
Ἀπρόβλεπτα ἔξοδα κατὰ τὸ 137 ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ . . . . .	»	20.—
Δραματικὸς ἀγὼν . . . . .	»	22.—
Διαγώνισμα τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς . .	»	22.—
Μαυρογένειον βραβεῖον ἀρετῆς . . . . .	»	44.—
Ζωγράφοις Βιβλιοθήκη . . . . .	»	450.—
Πρὸς ἔκδοσιν τοῦ ΔΓ' τόμου τοῦ περιο- δικοῦ . . . . .	»	60.—
Πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Γ' τεύχους τῶν ἐκ- παιδευτικῶν συνεδριῶν . . . . .	»	20.—
	Α. Τ.	<u>1.109,50</u>

**3. Καταστατικὸν τοῦ Συλλόγου  
τῆ 30 Ἀπριλίου 1911.**

**ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ**

Ζωγράφιον Κληροδότη. Δρ. 244,874,85	Γρ	1,090,366,75
Βασιάδειον » »	18,414,55 »	82,250.—
Υεβαστοπούλειον » Φρ. χρ. 27,375.—	»	128,543.—
Τράπεζα Μυτιλήνης Α. Τ. 329.—	»	35,537.—
Λογαριασμ. γραφέως Γ. Στίγη . . . . .	6.— »	648.—
Δραματικὸς ἀγὼν . . . . .	21.83 1/2 »	2,358.—
Σάθειον διαγώνισμα . . . . .	»	19,752,75
Κατάθεσις παρὰ τῆ Τραπ. Ἀθηνῶν 4% »	211.35 »	22,825,75
Κατάθεσις παρὰ τῆ Τραπ. Ἀθηνῶν 3% »	53 61 »	5,790 50
Παρακταθῆκη διὰ κτηματικ. φόρους »	486.— »	52,578,75
Χρεώσται θεατρικῆς παραστάσεως . . . . .	»	2,757.—

Εἰς μεταφορὰν . . . . Γρ. 1,393,408.—

Ἐκ μεταφορᾶς . . . . .	Γρ.	1,393,408.—
Κληροδότη. Ἀναστασ. Δημητριάδου . . . . Φρ.	1,725.— »	8.100.—
Κληροδότημα Ζαμ- πακοῦ πασᾶ . . . . .	10,000.— »	46,956.—
Τόκοι κληροδ. Ζαμ- πακοῦ πασᾶ . . . . .	256.75 »	1.205 25
	Γρ.	<u>1,499,669,25</u>

**ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ**

Ὁφειλομένη ἀμοιβὴ Ἀναστ Ζιάκα καθηγητῆ . . . . .	Γρ	9,500 —
Ἐπόλοιπον πρὸς ἐξίσωσιν ἀποτελοῦν τὸ καθαρὸν ἐνεργητικὸν τοῦ Συλ- λόγου . . . . .	»	1,490,169,25
	Γρ.	<u>1,499,669 25</u>

**4. Δημόσιοι διαλέξεις καὶ Λαϊκὰ  
μαθήματα.**

1) Ὁ κ. Γ. Μιστριώτης καθηγητῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ὠμίλησε «περὶ ἐκπαι-  
δεύσεως θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς».

2) Ὁ κ. Μ. Μωυσείδης ἰατρός «περὶ  
χολέρας καὶ τῶν κατ' αὐτῆς προφυλακτικῶν  
μέτρων».

3) Ὁ κ. Π. Παπακωνσταντίνου καθη-  
γητῆς ἐποίησατο α') «Ἀνάλυσιν τοῦ *Οἰδίπο-  
δος Τυράννου* τοῦ Σοφοκλέους, μετ' ἐμμέτρου  
παραφράσεως εἰς τὴν νεωτέραν γλῶσσαν τῶν  
χορικῶν ἄσμάτων». β') «Ἀνάλυσιν τοῦ *Προ-  
μηθέως* δεσμῶν τοῦ Αἰσχύλου μετ' ἐμμέτρου  
παραφράσεως».

4) Ὁ κ. Henri Ziegler, καθηγητῆς,  
«La nouvelle litterature Allemande  
jugée par un Français».

5) Ὁ κ. Γ. Χρηστάκης, γεωπόνος μηχαν-  
ικός, «Περὶ νιτρατούχων κοιτασμάτων τῆς  
δημοκρατίας τῆς Χιλῆς» μετὰ προβολῶν.

6) Ὁ κ. Μ. Μιχαηλίδης, καθηγητῆς «Ἡ  
Σαπφὼ καὶ τίνα τῶν νέων αὐτῆς ποιημάτων  
τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐν Αἰγύπτῳ».

7) Ὁ κ. Ν. Γιαγκίτσας, καθηγητῆς τῆς  
Τουρκικῆς, «Περὶ τῆς μωαμεθανικῆς νομο-  
θεσίας».

8) Ὁ κ. Δουίζος Ἡλιοῦ, καθηγητῆς «Πο-  
λιτικὸν μάθημα ἐκ τῶν Περσῶν τοῦ Αἰσχύλου».

9) Ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης καθηγητῆς α')  
«Περὶ τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Δύσει  
κατὰ τὴν ἀναγέννησιν» καὶ β') «Ἡ Ἀθηναϊκὴ  
παίδευσις καὶ αἱ Νεφέλαι τοῦ Ἀριστοφάνους».

10) Ὁ κ. Κ. Νικολαΐδης καθηγητῆς

«Αίσθητικὴν ἀνάλυσιν τοῦ *Αἴαντος* τοῦ Σοφοκλέους.»

Λαϊκὰ δὲ μαθήματα ἐδίδαξαν.

1) Ὁ κ. *Ἀλ. Πανταζής*, δικηγόρος «Περὶ τῶν ἀπαραιτήτων νομικῶν γνώσεων τοῦ ἐμπόρου» μαθήματα ἔξ.

2) Ὁ κ. *Καρ. Τσάρλτων*, διευθυντῆς τῆς Σχολῆς τῶν γλωσσῶν, εἰς πέντε μαθήματα, «Χημείαν καὶ ἐμπορικὴν ἀριθμητικὴν».

Ὁ κ. *Β. Ρίτσος* ἰατρός εἰς πέντε μαθήματα. «Ἵγιεινὴν τῆς κατοικίας».

### β. Βιβλιοθήκη.

Ἐδωρήθησαν τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔργα 73 ἐν ἧσιν ἔκ τόμων 175, ὧν 96 τόμοι βιβλία ἰατρικὰ ὑπὸ ἀνωνόμου ἑωρητοῦ, τὰ δὲ λοιπὰ ὑπὸ τῶν κ. κ. *Α. Μανρογένους*, *Σπ. Η. Λάμπρου*, *Ι. Ὀλυμπίου*, *Α. Σ. Παπαδοπούλου*, *Γ. Σπυρίδου*, *Κ. Νικολαΐδου*, *Ε. Petrini*, *Χ. Χαριτωρίδου*, *Χ. Κνήτη*, *Α. Κοπάση*, *Ε. Α. Σιδερίδου*, *Δ. Σάροου*, *Ν. Σκιᾶ*, *Γ. Α. Σαράντη*, *Κλ. Κεσίσογλου*, *Χ. Δημητριάδου*, *Β. L. Cilderslave*, τοῦ ἐνταῦθα Ἀυτοκρατορικοῦ Μουσείου, τῶν ἐν Ἀθήναις ἐταιρειῶν Λαογραφικῆς καὶ Βυζαντιακῆς, τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τῆς ἐν Παρισίαις Ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, τοῦ ἐν Αἰξ Πανεπιστημίου, τοῦ ἐν Γενεύῃ Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῆς ἐν Βελιγραδίῳ Ἀκαδημείας. Ἀπεστάλησαν δὲ τῷ Συλλόγῳ τακτικῶς αἱ ἐνταῦθα ἐκδιδόμεναι ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μεθ' ὧν ἀνταλλάσσει ὁ Σύλλογος τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ.

Ὁ Σύλλογος ἀπέστειλε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς βιβλιοθήκας ὁμογενῶν κοινοτήτων καὶ σχολῶν συνφθὰ τῇ κανονισμῷ αὐτοῦ τὸ περιοδικὸν καὶ τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Αἱ λοιπαὶ τοῦ Συλλόγου ἐργασίαι φαίνονται ἐν τοῖς ἀνωτέρω δημοσιευθείσαις ἐκδόσει τῶν τμημάτων καὶ τοῖς πρακτικοῖς τῶν συνεδριῶν.

### ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

#### ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΔΙΚΟῦ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ὑπὸ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

εἰσηγητοῦ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἈΧΠΑ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίῳ τῆς 2 Ἰανουαρίου 1911.

Ὁ ἐτήσιος δραματικὸς ἀγὼν ὁ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἀπὸ τριετίας

ἤδη κηρυσσόμενος, ἔχει, φαίνεται, πραγματικὸν ἐλάττωμα. Ἡ δύναμις τῆς ἑλξέως του εἶναι ἀνεπαίσθητος εἰς τοὺς προπονήσαντας καὶ καλῶς ἡσκημένους ἀγωνιστάς, μεγίστη ὅμως εἰς τοὺς ἕλως ἀγμνάστους καὶ ἀρχαρίους· διότι αὐτοὺς κυρίως ἀφυπνίζει, αὐτῶν ἐξεγείρει παραδόξως τὴν φαντασίαν, ἐνῶ πάσχουν τελείαν ἀγνοίαν αὐτῶν, καὶ ἔχουν ὀλίγας γνώσεις, ὀλιγωτέραν κρίσιν καὶ διάκρισιν καμμίαν.

Ἐκ τῆς τάξεως ταύτης οἱ μᾶλλον ἀδιάκριτοι, ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τοῦ ἀγῶνος γαργαλιζόμενοι ὑπὸ τῆς ἐν τῇ ἐπάθλῳ διαγελώσεως ἐλπίδος περὶ νίκης καὶ δόξης, εὐθὺς ἐξάπτονται, ἀρπάζουν τὴν γραφίδα καὶ δι' αὐτῆς ὡς διὰ φονικοῦ ὄργανου μετὰ τόλμης ἴσης πρὸς τὴν ἀσυνειδησίαν, προβαίνουν εἰς τὴν διάπραξιν ἐκτρώσεως λογοτεχνικῆς. Ἄνευ τῆς ἀγγελίας ἐκείνης οὔτε ἐκτρωσιν θὰ εἶχομεν, οὔτε ἐκτρώματα θὰ ἐδoléπομεν, ὁ δὲ ἑράστης θὰ ἐξηκολούθει τὸ ἐν τῇ σχολῇ ἢ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπάγγελμά του, ὡς μαθητῆς ἢ ὡς φιλήσυχος ἐπιτηδευματίας, χωρὶς νὰ ὑποπτευθῇ κινεῖς ὅτι ἐλάνθανεν ὑποβόσκουσα ἐν εὐτῷ ἄωρος φιλοδοξία συγγραφικῆ.

Εὐτυχῶς τὰ προϊόντα τοιοῦτου νοσηροῦ ἑρεθισμοῦ οὐδεμίαν βλάβην φέρουν εἰς τὸ κοινόν. Διότι οὔτε δημοσιεύονται οὔτε ἀναγινώσκονται· ρίπτονται εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Συλλόγου ὡς κατὰδικαί εἰς δεσμὰ ἰσόδια. Τὸ κακὸν ὅμως ξεσπᾷ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν κριτῶν. Αὐτοὶ ὀφείλου νὰ κενώσουν τὰ προσφερόμενα ποτήρια μέχρι τρυγός, εὐτυχεῖς λογιζόμενοι ὡσάντις αὐτὰ εἶναι ὀλίγα τὸν ἀριθμὸν καὶ μικρὰ τὸ σχῆμα, μονόπρακτα δηλαδὴ ἢ δίπρακτα δραματίδια.

Ὁ ἀγὼν κατὰ τὰ δύο ἔτη εἶχε μείνει ἀβράβευτος, ἀν καὶ ἐκρίνοντο τρία ἔργα τὸ πρῶτον ἔτος καὶ δέκα τέσσαρα τὸ δεύτερον· ἐξ οὗ ἐπεταί ὅτι ἡ ποσότης οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τὸ ποιὸν καὶ ὅτι χρήζομεν ποιοῦ μᾶλλον ἢ ποσοῦ ὅπως διεξαχθῆ εὐπροσώπως ὁ ἀγὼν κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν: «παλιδρομῆσαι μᾶλλον ἢ κακῶς δραμεῖν». Οὕτως ἔχοντος παρ' ἡμῖν τοῦ πράγματος, προτιμητέον καὶ εὐκτέον μάλιστα νὰ βλέπωμεν ὀλιγώτερος τοὺς ἀγωνιζομένους· ὅσον ὀλιγώτεροι αὐτοί, τόσοον μικρότερα καὶ ἢ ἐκ τοῦ ἀδόξου ἀγῶνος αἰσχύνῃ. Τὴν τοιαύτην δὲ αἰσχύνῃν, ἥτις δλόκληρος ἀνῆκει εἰς τὸν δράστην, κατὰ περίεργον ψυχολογικὸν νόμον τὴν αἰσθάνεται ὁ θεατῆς, ὅταν δὲν τὴν αἰσθάνεται ὁ δράστης.

Τοιαύτας σκέψεις ἤμισα ἐνθαρρυντικὰς προκαλεῖ ἡ πείρα τοῦ δραματικοῦ τούτου ἀγῶνος.

Ὁ ἀγρὸς τοῦ δράματος ἦτο βεβαίως χέρσος καὶ ἔλως ἀκαλλιέργητος παρ' ἡμῖν ἐνταῦθα. Δὲν ἀνεμένομεν διὰ τῶν πρώτων κτυπημάτων τῆς δικέλλης νὰ ἐκρίζωθῶσι τόσοι θάμνοι καὶ τρίβολοι, νὰ μεταβληθῶσι λόχμαι καὶ ὄρυμνες εἰς γῆν ἐριδωλάκα καὶ νὰ φυτρώσωσιν ἀμέσως ἀριστουργήματα. Ἀλλὰ εἰς τὴν ἐκχέρσωσιν καὶ τὴν πρώτην καλλιέργειαν ἠλπίζομεν ὅτι θὰ ἔσπευδον ὀλιγώτεροι ἀνάπηροι, ἀσθενικοὶ καὶ ἀστοιχείωτοι, ὡς οἱ πλείστοι ἀτυχῶς τῶν ἀγωνισθέντων, καὶ πλείονες ἐργάται εὐσωμοὶ καὶ ρωμαεῖοι, κεκτημένοι γνώσεις προσφωτωτέρας εἰς ἔργον ὄντως δυσχερές, ὅποιον τυγχάνει ἢ δραματοουργία.

Κατὰ τὸ τρίτον τοῦτο ἔτος, τέσσαρα μόνον δράματα ἅπαντα ἐν πεζῷ ὑπεδλήθησαν. Ὑπῆρχε καὶ πέμπτον ἄλλ' αὐτὸ ὡς ἐκπρόθεσμον δὲν παρεδόθη ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιτροπὴν.

Ἐπιγράφονται ὡς ἑξῆς:

1ον) *Χωρὶς Ἔρμα.*

2ον) *Στὴν Ἄβυσσο.*

3ον) *Ὁ Νόθος.*

4ον) *Ἡ Ἀνθούλα.*

Τὸ τελευταῖον ἔργον εἶναι ὄντως ἄξιον πολλῆς προσοχῆς μετὰ τέχνης καὶ δυνάμεως διεξαχθέν, προδίδον συγγραφέα καλῶς ἐξησκημένον καὶ κατέχοντα τὰ μυστήρια τῆς δραματοποιίας. Ἄνευ αὐτοῦ θὰ διηρχόμεθα μίαν ἔρημον ἄνευ ὁράσεων. Εὐτυχῶς ἢ ἔρημος ἐξέτος εἶναι μικρῶν διαστάσεων, ἔνεκα τοῦ μικροῦ ποσοῦ κατ' ἀριθμὸν καὶ περιεχόμενον τῶν τριῶν ἄλλων ἔργων.

### Χωρὶς Ἔρμα.

Τὸ δράμα τοῦτο δίπρακτον ἔχει ὡς ἤρωα ἓνα μέθυσον, υἱὸν μεθύσου, ἐκ τριγενείας δηλαδὴ μεθύσου, ἀσχημονοῦντα ἀηδῶς κατ' ἕλλην τὴν πρώτην πράξιν. Χαρακτηρίζεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ὁ ἤρωας τοῦ «ὡς ἀνθρωπος ἀνισόρροπος, ἀνθρωπος χωρὶς ἔρμα, σαπιοκάραδο, ποῦ κυλιέται ἔσθ' ἐπέλαγος τοῦ κόσμου χωρὶς καμμά κατεύθυνσιν». Κατὰ τὴν δευτέραν πράξιν φαίνεται μετανοῶν καὶ πρὸς ἐνδειξιν τῆς μετανόιας του τίθεται πρὸς τοῦ διλήμματος, νὰ φύγῃ μὲ τὴν ὑπέρτεράν του Ἀγγελικὴν, ἢ αὐτοκτονήσῃ μιμούμενος καὶ κατὰ τοῦτο τὸν πατέρα του. Παρφεδεῖ τότε κωμικῶς τὸ Σαιξπηρεῖον to be or not to be, «νὰ ζῶ ἢ νὰ μὴ ζῶ». Γράφει ἐνώπιον τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων του τὴν ἀγγελτήριον ἐπιστολὴν μὲ τὰς τελευταίας του παραγ-

γελίας καὶ διὰ τοῦ πολυχρότου, τὸ ὅποιον ἐπιδεικτικῶς ἐπέσειε πολλὴν ὥραν, αὐτοκτονεῖ οὐχὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀλλ' εἰς πλαγιὸν δωμάτιον, αἰδούμενος, ὡς οἱ ἀρχαῖοι τραγικοὶ, πᾶσαν αἵματοχυσίαν ἐνώπιον τῶν θεατῶν. Εἶναι ἢ μόνῃ αἰδῶς, ἢ ἀνεύρομεν ἐν τῷ ἔργῳ.

Τὴν λύσιν αὐτὴν θὰ ὑπολαμβάνῃ ὁ συγγραφεὺς ὡς κάθαρσιν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον γέμει τόσων ἀκαθαρσιῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ὡς πρὸς τὰ πραττόμενα καὶ τὰ λεγόμενα, ὥστε μίαν λύσιν ἐπιδέχεται ὡς μόνῃν ἐξιλαστήριον, *τὴν διὰ τοῦ πυρός.*

Ἐπιθέσεις καὶ πρόσωπα χυδαῖα, φράσεις χυδαίωτεραι, ἔλλειψις παντελῆς καὶ τέχνης καὶ ψυχολογίας, στείρωσις ἰδεῶν ἐλέγχουσι πολλὴν ἀπαιδεύσιν, τὴν ὅποιαν προσεπιμαρτυροῦν χονδροειδεῖς ἀνορθογραφαί. Καὶ αὐτὸς ὁ ἱατρὸς Νήφων, ὁ θεῖος τοῦ μεθύσου, ὁ ἔχων ἀξιώσεις ἰατροφιλοσόφου δὲν κατορθώνει νὰ ἐξαρθῇ καὶ νὰ μᾶς εἴπῃ μίαν σκέψιν του διαφέρουσαν ἀπὸ τὰς χαμαιζήλους κοινοτυπίας τῶν ἄλλων προσώπων. Ἡ ὁμολογία του ὅτι τὰ φῶτα του εἶναι πτωχά, εἶναι ἢ σπουδαιότερα ἀλήθεια, ἢ ἐκφέρει ὁ ἰατροφιλόσοφος αὐτός, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὄνομα Νήφων κακῶς γράφεται μὲ ἰ ἀντὶ μὲ ἦ.

Καὶ δὲν ἀρκεῖ ὅτι τὰ πάντα εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι πρόστιχα, ἐπέπρωτο, φαίνεται, χάριν τῶν μυστηριωδῶν ἀπαιτήσεων, ἃς ἔχουν αἱ ἀνεξερευνητοὶ ἀρμονίαι τῶν πραγμάτων, εἴτε ὥραιων εἴτε ἀσχημῶν, νὰ γραφῇ καὶ τὸ χειρόγραφον μὲ μελάνην πρόστυχην. Τῷ ὄντι μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως παρετήρησαν οἱ κριταὶ ὅτι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὸ φυλλομέτρημα τοῦ χειρογράφου τὰ δάκτυλά των ἐμαυρίζοντο. Ὅταν καὶ ἐγὼ ἀντελήφθην τὸ πάθημα, ἠναγκάσθην διακόπτων τὴν κατ' ἰδίαν ἀνάγνωσιν νὰ νίψω τὰς χεῖρας δις καὶ τρίς, ὅχι ὡς Πιλᾶτος, οὔτε μεταφορικῶς. Ἐπειδὴ ἕμως εὐρισκόμην ἀκόμη μακρὰν τοῦ τέλους, κατήντησε δὲ ὀχληρὰ ἢ ἀπροόπτως ἀναπτυχθεῖσα στενὴ σχέσις μεταξὺ νιπτῆρος καὶ χειρογράφου, εὐρον μίαν διέξοδον ἐφόρεσα τὰ χειρόκτιά μου. Πρώτουτος βέβαια καὶ ἄγαν τιμητικὴ ἢ διὰ χειροκτίων ὑποδοχὴ χειρογράφου, τὸ ὅποιον ἦτο ἄξιον ὑποδοχῆς διὰ πυράγρας. Μετ' ἀνάγνωσιν τόσων χυδαιοτήτων, τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν δὲν ἀρκεῖ· αἰσθάνεται τις τὴν ἀνάγκην λουτροῦ καθαρότητος τῆς δεινότατα προσβαλλομένης καλλισθησίας. Ὅπωςδὴποτε δύναται νὰ καυχηθῇ ὁ συγγραφεὺς δι' ἐν κατόρθωμα, ὅτι ἐμαύρισε τοὺς κριτάς του πρὶν ἢ τὸν μαυρίσουν.

### Στὴν "Αδυσσό.

Δράμα μονόπρακτον, σύγχρονον, κοινωνικόν, ὡς ἐπιγράφεται.

Τὸ ἔργον τοῦτο δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ μάλλον ὡς δοκίμιον καὶ ἀπόπειρα νέου, προώρως φιλοδοξούντος δραματικῶν γέρας. Πιθανὸν νὰπέκτησεν αὐτὸς τὴν ἐνγληκίότητα, ὅχι ἔμως καὶ αἱ γραμματικαὶ ἢ φιλολογικαὶ του γνώσεις, αἱ μὲν ἤθβάσκουσαι, ὡς ἐξάγεται ἐκ πολλῶν ἀνορθογραφιῶν καὶ ἄλλων σφαλμάτων ἢ ἀσυγχωρήτων ἐλλείψεων περὶ τὴν κυριολεξίαν π. χ. *ἠνυῖασε, συνορίζεσε, καρδιοσώνεσε, θὰ τύχομαι, ἀνείγει, ἔνοια σοι, πάρετω κλπ.*

Κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ λεπτομερῆ σκηνοθεσίαν ἢ γρὰία Λενιὼ καθημένη πλέκει μίαν κάλτσαν· ἀμέσως κατόπιν τὸ πλέξιμον τῆς κάλτσας μετονομάζεται *κέντημα*· κατωτέρω ἢ Λενιὼ πλέκει στὸ ἐργόχειρό της καὶ ἐπὶ τέλους ἀφήνει τὸ *κέντημά της*.

Προδήλως τὸ πλέξιμον καὶ τὸ κέντημα δύο πράξεις διάφοροι καὶ τόσον κοινῆς ἀντιλήψεως καὶ πασιγνώστου κυριολεξίας, συγχέονται ἀσυγγνώστως. Ἐὰν δὲ ἡ πλεκομένη κάλτσα δύναται προσηγορικῶς νὰ ὀνομασθῆ *ἐργόχειρον*, περὶ τούτου ἀρμοδιώτεροι ν' ἀποφανθῶσιν εἶναι αἱ κυρίαί.

Πῶς ἦτο δυνατόν μετὰ τοιαύτην σύγχυσιν νὰ πλέξῃ ὁ συγγραφεὺς δραματικὴν ὑπόθεσιν καὶ μάλιστα εἰς μίαν μόνην πράξιν; Καὶ ὁ δεξιότατος δραματουργὸς δυσκίλως ἐπιτυχάνει ἐν μᾶ πράξει νὰ ἀντιπύξῃ καὶ περαιώσῃ τὸ δράμα. Ἡ ἀνέλιξις τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν παθῶν, ἢ ἀντίθεσις καὶ σύγκρουσις αὐτῶν, ἢ ἀνάδειξις τῶν χαρακτήρων τῶν δρώντων προσώπων, ἦτις ἀπαιτεῖ κατάλληλον ἐκάστοτε συνδυασμὸν πράξεων καὶ λόγων, ὅπως διεγερθῆ καὶ βαθμηδὸν κορυφωθῆ τὸ ἐνδιαφέρον, καὶ τέλος ἢ λύσις ἢ τερματίζουσα τὴν ὅλην δραματικὴν κίνησιν, προϋποθέτουσιν μεγάλην πνοὴν δραματικὴν καὶ μεγάλην τεχνικὴν οἰκονομίαν. Ὁ ἡμέτερος ἀγωνιστής, θέτων κατὰ μέρος καὶ πνοὴν καὶ τέχνην περιωρίσθη ἀπλούστατα εἰς τὴν οἰκονομίαν. Ἐγράφη 24 μόνον σελίδας καὶ ἐκόπη ἢ ἀναπνοή του.

Ἐπιθεσιν ἔχει τὸ δραματίδιον τὴν καταστροφὴν τῆς εὐτυχίας δύο συζύγων, ἀνακαλυπτῶν μετὰ δεκαετῆ συμβίωσιν ὅτι ἦσαν ἀδελφοί. Ἡ ἀναγνώρισις ὁμῶς γίνεται τόσον ἄτεχνος, ὥστε οὐδεμίαν συγκίνησιν ἐμποιεῖ. Καὶ ἡ μὲν σύζυγος προτείνει ὡς λύσιν νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν συμβίωσιν ὡς ἀδελφοὶ πλέον,

χωρὶς νὰ γνωσθῆ εἰς τὸν κόσμον. Ὁ σύζυγος ὁμῶς ἐγκαταλείπει καὶ αὐτὴν καὶ τὸν οἶκον καὶ τὸ δεκαετὲς κοράσιόν των, καθ' ἣν στιγμὴν ἀποτόμως μανθάνομεν πρὸς φανεράν μείωσιν τοῦ δραματικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἔτι τὸ κοράσιον δὲν εἶναι τέκνον ἰδικόν των, ἀλλὰ ψυχοπαῖδι.

Φεύγων δὲ ὁ σύζυγος λέγει: «Νὰ ζήσης, νὰ μεγαλώσης τὸ δυστυχὸν αὐτὸ πλάσμα ποῦ λέγεται Κρινούλα. Ἐγὼ ἐρείπιον τῆς κοινωνίας, ποῦ ἔκτισαν οἱ ἄνθρωποι ἐπάνω εἰς σαθροὺς νόμους θὰ φύγω καὶ θὰ πάω νὰ ζητήσω ἄλλου τὴν τύχην μου», Ὁ δραπέτης αὐτὸς καὶ τυχοδιώκτης προδήλως ἀναστηλώνει ἰδικόν του νόμον πολὺ σαθρότερον, διότι ἔλα τὰ βάρη τῆς μοιραίας καταστροφῆς φορτώνει εἰς τὴν γυναῖκα, τὸ ἀσθενέστερον ὄν, καὶ φεύγει.

Ἡ λύσις αὐτῆ, ἣν συνοδεύει καὶ ἐν πάρθιον βέλος κατὰ τῶν σαθρῶν νόμων τῆς κοινωνίας χωρὶς νὰ ὑποδεικνύεται κἂν ποῦ κεῖται ἢ σαθρότης, φαίνεται ὡς ἀμυδρά πρὸς ἀπήχησις τῆς «Νόρας» τοῦ Ἴψεν, τῆς ὁποίας παράστασιν ἔτυχεν ἴσως νὰ ἴδῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ συγγραφεὺς. Τὴν ὑπόθεσιν μας ταύτην ἐνισχύει ἢ ἐν τέλει τοῦ δράματος τεθεῖσα ψευδώνυμος ὑπογραφή *Ἰπενίδης*, προδίδουσα τάσεις μιμήσεως τοῦ Ἴψεν, ὃν κατ' ὄνομα μόνον θὰ γνωρίζῃ.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιδοθῆ εἰς μιμήσεις μεγάλων δραματουργῶν, φρονιμώτερον θὰ πράξῃ ἐὰν μάθῃ καλύτερα τὴν γλώσσάν του, πλουτίσῃ περισσότερο τὰς γνώσεις του καὶ μελετήσῃ ὅχι μόνον βιβλία, ἀλλὰ καὶ τὸν κόσμον, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ, ἐὰν εἶναι προικισμένος μὲ ποιάνα τινα ἰδιοφυῖαν, νὰ δημιουργήσῃ ἀληθῆ δράματα μὲ πρόσωπα ζωντανά.

Ἄνευ τοιαύτης παρασκευῆς αἱ μιμήσεις καὶ τῶν ἀρίστων προτύπων ἐκτρέπονται εἰς πιθηκισμὸν καὶ παράγων ὁμοιώματα ἀνδρεικέλων καὶ νευροσπάστων.

### Ὁ Νόθος.

Ἐπιθεσιν τοῦ δράματος τούτου ἐξελισσομένου εἰς τρεῖς πράξεις, εἶναι ἡ σύγκρουσις πατρὸς καὶ θυγατρὸς, ταύτης μὲν (Νίνας) τρωθείσης ὑπ' ἔρωτος πρὸς τὸν Μωρέαν, τοῦ δὲ πατρὸς (Κουλουκίδου) ἀνθισταμένου κατὰ τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ, ὃν ἀπαστέργει ὡς ἄτοπον διὰ τὴν μεγάλην διαφορὰν τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν ἐρωμένων, πράγματι ὁμῶς ὡς ἀνόσιον· διότι τὸν Μωρέαν, τὸν υἱὸν ἐνὸς βαρελά, ἐκλαμβάνει υἱὸν τοῦ νόθου.

Ὁ πατὴρ ἀναγκάζεται νὰποκαλύψῃ ἐπὶ

τέλους τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς ἀρνήσεώς του πρὸς τὸν γνήσιον υἱὸν του Νίκου· διότι αὐτὸς συμμαχῶν μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Νίνας ὑπὲρ τοῦ Μωρέα, ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν πατέρα.

Ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει τοῦ μουσικοῦ κλαίου ἄμφότεροι μὲ λυγμούς, ὅτε ἀπροόπτως παρουσιάζεται εἰς τὸν κ. Λουκίδη, ὡς θεὰ ἀπὸ μηχανῆς, μία Ἰουλία, πρῶην ἐρωμένη του καὶ μήτηρ τοῦ νόθου, καὶ ἐξομολογεῖται ὅτι τὸ νόθον, βρέφος ἔτι, εἶχεν ἀποθάνει· χάριν ἑμῶς κέρδους, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ βαρελά, ψευδῶς ἐδήλωσε τότε ὅτι τὸ θανάτῳ ἦτο δῆθεν τὸ γνήσιον τέκνον τοῦ βαρελά, ὅπως ἐξακολουθῆ νειομένη τὰ ὑπὲρ τοῦ νόθου τροφεία.

Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀληθείας ὁ κ. Λουκίδης προσκαλεῖ τὸν Μωρέαν, γυμνῶναι τὸν βραχιόνά του (δεξιὸν ἢ ἀριστερὸν δὲν ὀρίζεται), ἀλλὰ μετὰ σύντονον ἐξέτασιν δὲν εὐρίσκεται ἡ ζητουμένη ἐλθὰ ὑπὸ τὸν ἀγκῶνα, τὸ σημάδι τουτέστι τοῦ νόθου. Διὸ περιχαρῆς ὁ Λουκίδης συναίνει, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ ἑλθὼν τῶν προσώπων, καὶ τῶν ὑπηρετῶν συμπεριλαμβανομένων, δίδει τὴν εὐλογίαν του ὑπὲρ τῶν μελλονύμφων.

Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο στερεῖται τῶν κυριωτέρων δραματικῶν προσόντων. Οὔτε χαρακτηριστὲς διαγράφονται, οὔτε αἱ σικηναὶ φυσικῶς διαδέχονται ἀλλήλας, οὔτε πλοκὴ ἔντεχνος, οὔτε διάλογος ζωντανός, ἀλλ' οὔτε φρασιολογία ἀρμόζουσα εἰς διάλογον. Κάτι τι ἀψυχον, γενικῆ ἀτονία καὶ πολλὸς σχολαστικισμὸς ἐξαπλοῦται πανταχοῦ Ψυχολογίας οὐδὲ ἴχνος, γνωμολογία πτωχοτάτη. Ὑπὸ τοιούτους ἔρους, ἀδύνατον νὰ ἀναπτυχθῆ πάθος, ἔπερ ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ δράματος· διότι καὶ ἐὰν γεννηθῆ πάθος βιώσιμον, πνίγεται ἀμέσως ὑπὸ τῆς ἀπαγγελίας μακρῶν θεματογραφῶν περὶ καθηκόντων, περὶ ἀρετῆς, περὶ τῆς καλῶς ἐννοουμένης συνειδήσεως, περὶ εὐτυχίας καὶ ἄλλων ὁμοίων θεμάτων.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἐν πρόσωπον τοῦ δράματος, ὁ ἰατροφιλόσοφος Σαρίδης, ὁ κατ' ἐξοχὴν εἰδικὸς νὰ ὀμιλῆ διὰ νὰ διδάσκῃ τοιαῦτα θέματα. Ὑπάρχει μία δασκάλα, ἥτις προσκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Λουκίδου, δίδοντος εἰς αὐτὴν καὶ ἐν γενναῖον δῶρον ἑκατὸν λιρῶν, ὅπως ἐξασκήσῃ τὴν μεγάλην τῆς ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς Νίνας, τῆς πρῶην μαθητριάς τῆς, καὶ τὴν προτρέψῃ νὰ μὴ ἀρνηθῆ τὴν ἐκλογὴν τῶν γονέων τῆς. Ἡ δασκάλα μὲ ὕφος πομπῶδες ὡς ἂν ἐρρητόρευεν ἀπὸ βήματος ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου, μὲ τὸ προσφώνημα «*Εὐγενέστατοί μου Κύριοι*» ἄρχεται μακρᾶς ἀγορεύ-

σεως ἐπαναλαμβάνουσα συχνὰ τὸ προσφώνημα, *Κύριοι, Κύριοι*, ἔπως ὁ ψάλτης τὸν βήλα. Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ θάρρους τῶν ἰδεῶν τῆς μεταχειρίζεται τὴν φράσιν: «*προβάλλουσα τὰ ἴδια στήθη μὲ θάρρος*». Τοιαύτη φράσις δὲν ἐκφεύγει νομιζομένη τοῦ ἔρκους γυναικείων ὀδόντων, καὶ ἔταν οἱ ὀδόντες εἶναι τεχνητοί. Ἄγορεύει λοιπὸν περὶ *σκαπανέων τοῦ πνεύματος*, περὶ *γλυκικάρπων χαρακτηριστῶν τῆς ἀνθρωπότητος*, περὶ *ἐνορακίσεως τοῦ ἰδεώδους τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας τῆς πατρίδος μας*. . . περὶ *τῶν ὑψίστων ἀρετῶν, ἐλευθερίας συνειδήσεως καὶ ἀνεξαρτησίας χαρακτηριστῶν*, ὡς ἐνεφύτευσε, λέγει, καὶ ἐκαλλιέργησεν εἰς τὴν μαθήτριάν τῆς Νίαν, τὸν ἀγλαὸν αὐτὸν βλαστόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὡς *μύρον ἀποπνέουσι ἀρχαὶ ἱψηλαὶ καὶ σωτήριοι*. Καὶ καταλήγει κηρύττουσα ὅτι ἐν ἔννεσιν νὰ προδώσῃ τὰ ἀγαθὰ ταῦτα ἀντὶ τριάκοντα ἀργυρίων. Ρίπτει τότε περιφρονητικῶς ἐπὶ τῆς Τραπεζῆς τὴν ἐπιταγὴν τῶν 100 λιρῶν καὶ ἀπέρχεται μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τὴν κατάπληξιν τοῦ Κου καὶ τῆς Κας Λουκίου. Τὴν κατάπληξιν τῶν δύο τούτων ἐμβροντήτων ἀκροατῶν συνεμερίσθησαν πληρέστατα καὶ οἱ κριταί.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Νίνα, πιστὴ μαθήτρια τῆς διδασκαλίσσης, σχολαστικῶς ἀνμασᾶ κοινοτοπίας ἢ ἀερώδεις φράσεις περὶ πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀτιμοσφίρας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, τῆς ἀνεωότητος ἐκείνης πηγῆς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ὕψων ἀρχῶν. Αὐτὴν μμεῖται καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς Νίκος. Ὁ δὲ πατὴρ των κατὰ τὴν τελευταίαν πράξιν παρασύρεται ὑπὸ τοῦ ἰατροφιλοσόφου Σαρίδου εἰς συζήτησιν δῆθεν φιλοσοφικὴν περὶ συνειδήσεως.

Οἱ διάλογοι οὗτω καταντοῦν θεματογραφίαι. Ἀλλὰ καὶ ὡς τοιαῦτα ἐὰν συναγωνισθῶσι πρὸς θεματογραφίας τελεοφοίτων Παρθεναγωγείων, δὲν θὰ τύχωσι βέβαια καλοῦ βαθμοῦ, διότι αἱ ἰδέαι εἶναι πτωχαὶ καὶ κακοενδυμέναι καὶ ἀκτένιστοι, διὰ τὸ χαλαρὸν καὶ ἐναχοῦ πλημμυλὲς τῆς φράσεως, ἣν δὲν ἔμαθεν ἀκόμη ὁ συγγραφεὺς νὰ συστρέφῃ, ὅπως προδῶσῃ εἰς αὐτὴν τόνον ἢ ποιὰν τινα ἀρμονίαν καὶ χάριν.

## Ἡ Ἀνθούλα.

Δράμα εἰς πράξεις τέσσαρας.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου τούτου, γραφέντος βεβαίως, ὡς προείπομεν, παρὰ λογίου ἐμπειροτάτου περὶ τὴν δραματουργίαν καὶ γνώστου τῶν μυστηρίων τῆς ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἡ Ἀνθούλα, κόρη τοῦ Ζαχαρία, ἄλλοτε πλουσίου ἐμπόρου, ἤδη κατεστραμμένου ἕνεκα τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀίσχροκερδείας τοῦ πρῆην συνεταιροῦ Κοκκίνη, ἀγαπᾷ τὸν Φίλιππον, νέον τίμον, γενναῖον, εὐγενῆ τὸ ἦθος, ἀλλὰ πτωχὸν ὑπάλλληλον, συντηροῦντα μόλις ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ οἰκείους του. Ἐνόμιζεν οὖν τὸ αἰσθημὰ τῆς ἴστο γνωστὸν εἰς μόνην τὴν φίλην τῆς Μαντίναν. Ἀλλὰ τὸ εἶχεν ἐννοήσει καὶ ἡ θεία τῆς Εἰρήνης, ἡ γεροντοκόρη, ἡ ἔχουσα θέσιν μητρὸς καὶ συνοικοῦσα, ἀφοῦτο μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς περιουσίας τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ζαχαρία συναπωλέσθη καὶ ἡ ἰδική τῆς καὶ πᾶσα ἐλπίς ἀποκαταστάσεώς της.

Ἡ Εἰρήνη, ἥτις μὲ ἀναγνώσεις βίων ἀγίων καὶ μὲ τὰς ἐκκλησίας ὡς φιλακόλουθος διεσκέδαζε τὴν ἀνίαν τῆς, ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ τὸ αἰσθημὰ τῆς ἀνεψιᾶς τῆς· διότι εἶχε βάλει κατὰ νοῦν ἐν σχέδιον ἐκδικήσεως κατὰ τοῦ κοινοῦ ἔχθρου, τοῦ Κοκκίνη, τοῦ πλουτήσαντος ἐκ τῆς καταστροφῆς των, σχέδιον, τὸ ὅσοιον μὲ τὰς ἀδιαλείπτους παρακλήσεις πρὸς τὸν Θεὸν περὶ ἀνταποδόσεως καὶ ἀμοιβῆς τῶν ἀδικουμένων, προσέλαθεν ἱερότητα, δηλαδὴ νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν Ἀνθούλαν μὲ τὸν Νίκον, καὶ οὕτω νὰ ἐπανέλθωσι τὰ ἀδίκως ἀρπαγμένα πλοῦτη εἰς τὴν θέσιν των «ὄχι μὲ αἵματα καὶ σπαραγμοὺς ἀλλὰ μὲ ἀγάπην καὶ στοργήν».

Ἦρξις λοιπὸν ἐπιδειξίως ἐνθαρρύνουσα τὰς ἐρωτικὰς τάσεις τοῦ νέου, ἔστις κατοικῶν γειτονικὴν ὑψηλὴν οἰκίαν ἔχουσαν θέσιν πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς πτωχικῆς οἰκίας τοῦ Ζαχαρία «εἶχε σηλωμένα διαρκῶς δύο μάτια ἀρπακτικὰ» ἐπὶ τῆς Ἀνθούλας, ἀν καὶ αὕτη τὰπέφευγεν ἐπιμόνως «ὡς μάτια φαιδιοῦ ποῦ μαγνητίζει καὶ πλανᾷ τὰ χελιδόνια».

Προσκληθεὶς ἔρχεται πρόθυμος ὁ Νίκος εἰς ἐπίσκεψιν καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ἀνθούλα εἶναι περίλυπος, μαθοῦσα ὅτι ὁ Φίλιππος τῆς προσβληθεὶς ὑπὸ τύφου κοίτεται ἐρῆμος πάσης περιθάψεως, ἔχων ἀπόλυτον ἀνάγκην πρὸς σωτηρίαν του νὰ εἰσαχθῇ δωρεὰν εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Ἡ πρώτη αὐτῆ συνάντησις Νίκου καὶ Ἀνθούλας παρατείνεται εἰς τρεῖς συνεχεῖς σκηνας, τὴν 4<sup>ην</sup>, 5<sup>ην</sup> καὶ 6<sup>ην</sup>, ποικιλομένους τεχνηέντως διὰ τῆς συμπράξεως τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς ἐπεισοδιακῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ζαχαρία, ἔστις λέγει πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ ἔχθρου του: «Ἄν ἦλθες εἰς τὸ σπίτι μου μὲ καλὸν σκοπὸν, θὰ σὲ συγχωρήσω τὴν τόλμην, ἀλλοτιῶς . . . .»

Ὁ Νίκος ματαίως δηλοῖ τὸν ἔρωτά του διὰ φλογερῶν καὶ σαγηνευτικῶν φράσεων. Εἰς τὴν ἀρνήσιν τῆς Ἀνθούλας γίνεται φλογερότερος. Ταχέως ὅμως ἀνακαλύπτει ποῦ προσκόπτει ἡ ὀρμὴ τῆς ἐπιθέσεώς του. Ὁ ἀσθενὴς Φίλιππος τὴν ἀποκρούει νικηφόρος. Δίει ἐν τούτοις, ἀφοῦ τὸν παρακαλεῖ ἡ Ἀνθούλα, τὸ συστατικὸν διὰ τὴν δωρεὰν εἰσοδὸν τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἀλλ' ἀναφωνεῖ μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι «αὐτὸς εἶναι ὁ ἰσχυρὸς καὶ αὐτὸς θὰ νικήσῃ».

Ἐν τῇ ἐξάψει τοῦ πάθους του διαφεύγουν μερικαὶ ἐκφράσεις τολμηραί, προδίδουσαι τὸν Νίκον ὡς ἐπιφοβὸν Δὸν Ζουάν. Ἀλλ' ἡ Εἰρήνη τίποτε δὲν ἐννοεῖ, οὔτε μαντεύει κινδύνους τοιοῦτου εἴδους, ἀφοῦ ὄλον τὸν βίον τῆς ἐπέλασε μελετῶσα τοὺς βίους ἀγίων.

Ἔπονται αἱ δύο τελευταῖαι σκηναὶ 7<sup>η</sup> καὶ 8<sup>η</sup>. Ἡ Εἰρήνη ἐπιπλήττει τὴν ἀνεψιάν τῆς διὰ τὴν ἀνόητον προτίμησιν νέου πτωχοῦ καὶ ξυπασμένου, καὶ τὴν προτρέπει νὰ μάθῃ νὰ σκέπτηται καὶ ὄχι νὰ αἰσθάνηται πόρους. «Ὁ πατέρας πρόκειται μὲ σένα νὰ ξαναῦρῃ τὴν χαμένην του εὐτυχίαν, καὶ ἐγὼ θὰ εὐρω ἀνακούφισιν, ποῦ θὰ μοιάζῃ σὰν ἐκδικησις καὶ οὐ τὴν ἀρνεῖσαι;»

Ἡ ἀπάντησις τῆς Ἀνθούλας εἶναι πρωτοτύπως ὠραία. Φεύγει λέγουσα: «Δὲν σὲ ἤκουσα, θεία, καὶ δὲν ἤμπορῶ φυσικὰ νὰ σοῦ ἀπαντήσω».

Δύσκολον ἦτο νὰ εὐρεθῇ ἄλλη τόσον σύντομος καὶ τόσον πολλὰ ἐκφράζουσα: τὴν δύναμιν τοῦ ἔρωτός της, τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς θείας τῆς καὶ τὴν ἐκ σεβασμοῦ πρὸς αὐτὴν ἀποσιώπησιν τῶν ἀντιθέτων λόγων καὶ αἰσθημάτων τῆς.

Ὁ δὲ Ζαχαρίας τὰ σχέδια καὶ τὰς δικαιολογίας τῆς ἀδελφῆς του Εἰρήνης ἀποκαλεῖ ὄνειρα καὶ φαντασιοπληξίας, καὶ τὴν ἐπιπλήττει διότι εἰςῆγαγεν εἰς τὸν οἶκόν του τὸν υἱὸν τοῦ ἔχθρου: «Μέσα στὰ μάτια του διέκρινα τὸ σπουλον τοῦ πατέρα του. Πίσω ἀπὸ τὸ σπουλον κρύπτεται τὸ ἀρπακτικόν. Ἐβασάνιζα τὸ μυαλό μου νὰ βρῶ τί πολῦτομο μοῦ ἔμεινε ποῦ ὀρέχτηγεν ὁ νεαρὸς υἱὸς τοῦ πατέρα του καὶ τὸ ἡῦρα . . . Ἐκοιμήθη ὁ φύλακας τοῦ σπαιτοῦ μου καὶ θὰ ἀγρυπνήσω ἐγὼ».

Οὕτω περατοῦται ἡ πρώτη πράξις μετὰ τεχνικωτάτην εἰςῆγησιν τῆς ὑποθέσεως, ζωηρότατα εἰκονιζομένων τῶν τεσσάρων προσώπων καὶ ἐν μέρει τῆς Μαντίνας. Ὁ Φίλιππος μόνον εἰς τὰς δύο τελευταίας πράξεις θὰ ἐμφανισθῇ.



Ὁ θεατὴς γνωρίζει ἤδη ἀρκετὰ σαφῶς τὸν χαρακτήρα, τοὺς πόθους, τὰς προθέσεις, τὴν σύγκρουσιν τῶν παθῶν, καὶ τὰ κινούμενα ἕκαστον ἐλαττήρια. Ἐχει σχεδὸν ὀλόκληρον τὸν μηχανισμόν ἐνώπιόν του. καὶ μὲ ἐνδιαφέρον ὀλονὲν αὐξάνον παρακολουθεῖ τὴν ἀνέλιξιν τῆς δράσεως κατὰ τὴν διπλὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, τουτέστι τὴν ἐξωτερικὴν ἢ τὴν ὑλικὴν τῶν φαινομένων διαδοχῆν, καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἢ τὴν κίνησιν τῶν ψυχολογικῶν αἰτίων, ἐξ ὧν προκύπτει καὶ δι' ὧν ἐξηγεῖται ἡ τῶν φαινομένων διαδοχῆ.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ πράξει ἡ γεροντοκόρη Εἰρήνη φαίνεται νικῶσα. Μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἔχει συμπράπτουσαν τὴν θεϊκὴν δύναμιν εἰς τὸ σχέδιόν της, ὑποτάσσει βαθμηδὸν τὴν Ἀνθούλαν. Πείθει αὐτὴν νὰ θυσιάσῃ τὸ ἀτομικὸν της αἰσθημα διὰ νὰ γίνῃ ὄργανον τῆς εὐτυχίας τῶν οἰκείων της.

Τιθασεὺς ἀφ' ἐτέρου τὸν μολοσσόν, τὸν ἄγριον φύλακα τοῦ οἴκου του, τὸν Ζαχαρίαν, ὅστις, ἂν καὶ δόξαστος ἀκόμη, δέχεται τὸν Νίκον, ἤρχισε μάλιστα νὰ τῷ εἰδῆ γεύματα.

Κάλλιστα διεξάγονται ἡ βαθμιαία τῆς Ἀνθούλας ὑποχώρησις, εἰς ἣν παρορμαῖται καὶ ὑπὸ τῆς φιλῆς τῆς Μαντίνας, καὶ ἡ θριαμβευτικὴ πορεία τοῦ Νίκου, ὅστις μὲ τὴν κοινολογηθεῖσαν ιδιότητά του ὡς μελλονύμφου καὶ μὲ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ ἀφρόεντος καμπανίτου φαίνεται βέβαιος ὅτι θὰ προοδεύῃ πάρα πολὺ, ὅτι θὰ προχωρήσῃ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα.

Ἐὐμορφα ψυχολογεῖται καὶ τὸ φιλόποπτον καὶ ἡ ἀμφιβολία τοῦ Ζαχαρία, ὅστις ἐλπίζει καὶ φοβεῖται, καὶ ὅσον ὀρίζεται ὁ Νίκος τὸσον περιστότερον ἐκεῖνος φοβεῖται, ἀναπολῶν τὸ ὑπουλον καὶ τοὺς ψευδεῖς λόγους τοῦ πατρὸς του. Τὴν στάσιν του αὐτὴν ἡ Εἰρήνη χαρακτηρίζει ὡς τρέλλαν τῆς ἀμφιβολίας καὶ λέγει: « Δὲν καταλαμβάνεις λοιπὸν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; » Ὁ Ζαχαρίας ἀπαντᾷ: « Μὴ θέλῃς ἔσθ' ὀθέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ κρύπτωμεν τὰς ἀδυναμίας μας ».

Εἰς τὴν τρίτην πράξιν τὸ ἄλγος τῆς Ἀνθούλας κορυφούται. Ὁ Νίκος τὴν ἐγκαταλείπει· διότι νικήσας καὶ ἀπολαύσας τὴν ὑπερτάτην ἡδονὴν τῆς νίκης, δὲν ἀναγνωρίζει κατὰ τὸν θέλητρον εἰς τὴν ἡττημένην τὴν περιφρονεῖ. Κυκνώτατα τὴν θεωρίαν του αὐτὴν ἀποκαλύπτει εἰς τὴν δυστυχῆ Ἀνθούλαν, ὅταν διὰ τελευταίαν φοράν τὸν προσκαλῆ διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀρραίωσιν τῶν ἐπισκέψεών του,

τὴν ψυχρότητα του, τὰς ἀναβολὰς τοῦ γάμου καὶ τὰς προφάσεις του.

Ὁ Φίλιππος, ἀγνοῶν τὰ πάντα, ἔρχεται μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του, πλήρης τρυφερότητος, ἀλλ' ἐκπληττεται βλέπων ἀνεξήγητον μεταβολὴν εἰς τοὺς τρόπους τῆς Ἀνθούλας.

Ἡ Μαντίνα, τῆς ὁποίας ὁ εὐκαμπτος χαρακτήρ συχνάκις ἀντιτίθεται πρὸς ἔξαρσιν τοῦ γενναίου καὶ σταθεροῦ χαρακτήρος τῆς Ἀνθούλας, τὴν παροτρύνει νὰ συμμορφωθῇ μὲ τὰς περιστάσεις, νὰ ἐπανεύρῃ εἰς τὸν Φίλιππον τὴν εὐτυχίαν ποῦ εἶχε χάσει καὶ εἶχε παραμερίσει διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἰδικῶν της καὶ νὰ μὴ πέσῃ τὰ ἄκρα, οὔτε νὰ θέλῃ δις νὰ αὐτοθυσιασθῇ. Ἀλλ' ἡ Ἀνθούλα ἔκαμε τὴν ἀπόφασίν της καὶ μένει ἀκλόνητος. « Ἀδύνατον. Ἐντρέπομαι νὰ τὸν ἰδῶ. Εἶμαι τόσον κατώτερή του. Εἶχα χρυσάφι στὰ χέρια μου καὶ μία ψευτικὴ καὶ ξένη λάμπις ἐθάμβωσε τοὺς ἰδικούς μου. Ἐγέλασε καὶ μένα... Ὁ Φίλιππος ἐθυσίασε τὰ πάντα διὰ τὸν ἔρωτα· ἐγὼ δὲν ἐθυσίασα τὴν εὐτυχίαν τῶν ἰδικῶν μου. Καὶ τώρα θὰ θυσιασθῶ δι' αὐτόν, ὅπως πρωτέρα ἐθυσιάσθην διὰ τοὺς ἄλλους ».

Ἐπίκουρος εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς Μαντίνας παρεμβαίνει καὶ ἡ ὑπηρέτρια Μαρία, ἡ βλέπουσα τὴν ἐπιφάνειαν μόνον τῶν πραγμάτων καὶ λέγει, ὅτι δὲν εἶναι καὶν ζήτημα ὅτι πρέπει νὰ προτιμηθῇ ὁ Φίλιππος, ποῦ θέλει τώρα ἀμέσως νὰ πάρῃ τὴν κυρίαν της, ἀφοῦ ὁ ἄλλος, ὁ πλούσιος, στραβώθηκε καὶ δὲν τὴν παίρνει. Φέρει δὲ ὡς παράδειγμα τί θὰ ἔκαμνεν ἡ ἰδία, ἂν μεταξὺ δύο ὑποψηφίων μνηστήρων της ὁ μὲν μάγειρος ἦτο ἀναβλητικὸς, ὁ δὲ ἀμαξηλάτης ἐπισπεύδων. Οἱ λόγοι της πρακτικώτατοι ἀλλὰ ὄζοντες μαγειρείου καὶ σταύλου, προκαλοῦν μειδίαμα καὶ γέλωτα.

Εἰς στιγμὰς ὅμως ψυχικῆς ἀγωνίας, τὴν ὁποίαν ὡς θεαταὶ παρακαλουθοῦμεν προσεκτικὰ μὲ ἱερὸν σέβας, ὀφειλόμενον πάντοτε εἰς τὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς, εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ προκαλῆται θυμηδία καὶ γέλωτος. Τὴν συγκίνησιν ραγίζει, ἂν δὲν θραύῃ ὁ γέλωτος, ὅπως τὴν βαλον ἐνὸς λιθαρίου βολή. Καλὸν βέβαια νὰ ἀκούσωμεν καὶ τὰς συμβουλὰς τῆς Μαρίας ποῦ ξεύρει καλύτερα ἀπ' αὐτὰ ἐξ ἰδίας πείρας μὲ τὴν ἀστασίαν καὶ τὸ παλίμβουλον τῶν γνωρίμων της. Ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως αὐτῆς ἐντύπωσις ἡδύνατο βραδύτερον ἐν ἄλλῃ σκηνῇ νὰ οἰκονομηθῇ. Ὁ συγχρονισμὸς τῶν ἀντιθέσεων βλάπτει ἐνίοτε. Καὶ ὁ συγγραφεὺς γνωρίζει τοῦτο, διότι δεξιῶς οἰκονομεῖ ἄλλας ὁμοίας σκηνάς,

και ιδίως τὰς ἐπεισοδιακὰς τοῦ Νικόλα και τῆς Νικόλαινας, διὰ τὴν χαρακτηρίσῃ προσφωδὸς πόσον εὐκολα ἢ γνώμη τοῦ λαοῦ, ὡς πλύμμουρα και ἄμπωτις, ἐπαινεῖ και κολακεύει τοὺς ἐπιτυχάνοντας, κακολογεῖ δὲ και φεύγει τοὺς ἀποτυχάνοντας.

Καὶ ἡ ἀποτυχία ἐμβῆκε πλησίστιος εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ζαχαρία. Τὴν ἐνόησεν ἡ Εἰρήνη, τὴν βλέπει δλοφάνερα ἡ Ἀνθούλα, και τὴν βλέπει ὑπὸ τὴν στυγνοτέραν και τραγικωτέραν μορφήν. Μόνος ὁ Ζαχαρίας δὲν τὴν βλέπει. Ἐνῶ τὰ πάντα καταρρέουν πέριξ του, αὐτὸς βλέπει τὰ πάντα ρόδινα. Δὲν ἀμφιδάλλει πλέον, οὔτε ὑποπτεύεται τὸ κακόν, ἀλλὰ πιστεύει και ἐλπίζει. Πιστεύει εἰς τὸν Νίκον και θεωρεῖ τόσο βέβαιον τὸν γάμον και τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀγαθὰ, ὥστε βλέπει ἤδη και τὸ μέγα ἐμπορικὸν κατὰστημα ποῦ θὰ ἀνοίξῃ, με μίαν μεγάλην ἐπιγραφὴν ἀνωθεν: Ζαχαρίας Καλοχέρης. Πλημμυρεῖ ἀπὸ χαρὰν και ἀπορεῖ διατὶ στέκουν μελαγχολικαὶ ἡ Εἰρήνη και ἡ Ἀνθούλα. Θέλει χαροῦμενα πρόσωπα, νὰ χαίρουν ἔλοι και ἡ Μαντίνα, διὰ τὴν ὁποῖαν σχεδιάζει γάμον με γαμβρόν τὸν Φίλιππον. Καὶ ἐπειδὴ ἡ χαρὰ δὲν συνεθίζει νὰ ἔρχεται κατὰ παραγγελίαν, παίρνει ὁ Ζαχαρίας τὸ καπέλλο του και φεύγει λέγων, ὅτι προτιμᾷ νὰ ὀμιλῇ μόνος με τὰς εὐφροσύνας σκέψεις του, παρά νὰ βλέπῃ κατεβασμένα πρόσωπα. Ὁ Ζαχαρίας εἶναι ὁ λέγων τραγικῶς ὡς Οἰδίπους, μίαν φράσιν του, χωρὶς νὰ ὑποπτεύηται τὴν εἰρωνείαν τῆς. « Ὑπάρχουν μάτια ποὺ βλέπουν χωρὶς νὰ βλέπουν».

Ἀκολουθοῦν τέσσαρες σκηναί, δι' ὧν τεχνικώτατα και με δύναμιν μεγάλην ἐξελίσσεται ἡ βαθμηδὸν ὀγκουμένη και κλιμακηδὸν ἀνυφουμένη τραγικότης. Εἰς τὴν γοργότητα τοῦ διαλόγου δὲν εὐρίσκει τόπον ἢ συνήθης ρητορικὴ τῶν ὥραιων λέξεων και τῶν ὥραιων ἰδεῶν. Κατέλαβεν ἔλον τὸν χωρὸν ἡ ἠησιοικὴ τοῦ πάθους πολὺ ἀνωτέρα και πολὺ χρησιμωτέρα τῆς ἄλλης εἰς τὰ δράματα· διότι ἔταν παθαίνωνται οἱ ὀρωντες, τότε ὀμιλοῦν ἀξία τοῦ πάθους των.

Ἀντὶ μακρὰς ἀναλύσεως ἀρνούμεθα νὰ οἴξωμεν καίριά τινα σημεῖα.

Προηγείται ἡ σκηνὴ μεταξὺ Ἀνθούλας και Φιλίππου, καθ' ἣν εἰς τὸν Φίλιππον ἐπιμένοντα νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν ἐν τῇ μεταβολῇ τῆς στάσεως τῆς Ἀνθούλας, αὐτὴ μετὰ ζωηρότατον διάλογον κατατλήγει με συντριβὴν καρδίας νὰ τῷ εἴπῃ: «Φίλιππε, σπλαγχνίσου με και συγ-

χώρησέ με. Ἦτον ἀδύνατη ἡ ψυχὴ μου. Δὲν ταίριαζε ἔστην ἰδικὴ σου. Πίστευσε πῶς δὲν εἶμαι πλέον ἀξία τῆς ἀγάπης σου, ἀλλὰ ταπεινὴ, ἰκανὴ μόνον νὰ σφογγίζω, γονατισμένη μπροστά σου, με τὰ μαλλιά μου αὐτὰ τὸν δρόμον ποῦ περνᾷς. Πίστευσε, πῶς οὔτε σὺν τὴν μετανοοῦσαν Μαγδαληνὴν δὲν μπορῶ νὰ παρουσιασθῶ μπροστά σου. Δὲν ἦτο τόσο μεγάλο τὸ αἴσθημά μου σὺν τὸ δικό σου. Ἐγὼ μπόρεσα νὰ τὸ πνίξω, σὺ οὔτε τὸ ἐφαντάσθης. Τὴν ἀγάπην τῶν δικῶν σου παρεμέρισες διὰ τὴν ἀγάπην μου. Μὰ ἐγὼ . . . ἦτο μικρὴ, ἀδύνατη, τιποτένια ἢ ἀγάπη μου.»

Ἐπεται ἡ μεταξὺ Νίκου και Ἀνθούλας, καθ' ἣν, ὡς προείπομεν, ὁ Νίκος ἀναπτύσσει κυνικώτατα τὴν ἀνίθικον φιλοσοφίαν του, ἀπορρίπτει πᾶσαν λύσιν προτεινομένην ὑπὸ τῆς Ἀνθούλας διὰ νὰ σωθοῦν τοῦλάχιστον τὰ προσχίματα και κηρύττει μετὰ θράσους: «Γιὰ μένα ἐπλάσθη ὁ κόσμος ποῦ δὲν σκέπτεται ἀλλὰ μόνον αἰσθάνεται. Ἐσπασα τὰ δεσμὰ τῶν καθηκόντων, τὰ δεσμὰ τῶν ὑποχρεώσεων. Εἰς τὸν δρόμον τῶν ἀπολαύσεων δὲν θέλεις νὰ με ἀκολουθήσῃς; μακρὰ σου φεύγει. Χαίρε.»

Ἡ Ἀνθούλα ἐρπουμένη ἀπειλητικῶς τὸν κρατεῖ διὰ τῆς βίας. Ἡ περιστερὰ γίνεται ἰεραξ. Τὸν ὀνομάζει ἄτιμον και προδοτὴν φωνακτὰ, και γίνεται τόσοσ θόρυβος, ὥστε ἠκούσθη και εἰς τὸν δρόμον και ἀπὸ τοὺς γείτονας. Τρέχει πρώτη ἡ Εἰρήνη προσπαθοῦσα νὰ καθησυχάσῃ τὰ καλὰ τῆς παιδιὰ, δεῦτερος ὁ Φίλιππος ἀνυληφθεὶς τότε μόνον τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς αὐτοῦ και τῆς Ἀνθούλας, ὀρμᾷ κατὰ τοῦ Νίκου και σφίγγει τὸν λαίμον τοῦ κακοῦργου.

Εἰς τὰς φωνὰς τοῦ Νίκου ὅτι τὸν σκοτώνουν εἰσορμοῦν οἱ γείτονες, παιδιὰ τοῦ δρόμου, ὄχλος και μεταξὺ αὐτῶν ὁ Νικόλας και ἡ Νικόλαινα. Ἡ Νικόλαινα λαμβάνουσα τὸ μέρος τοῦ πλουσίου, ἀγορεύει ἐν ὀνόματι τῆς κοινῆς γνώμης. «Δὲν σὰς ὀδλεγα ἐγὼ; Ἄν κάθονταν φρόνιμη ἢ κυρία ἀπ' ἰδῶ. Νέος ἦτον αὐτός, και νέος ὅπως πρέπει.»

Προφθάνει τρέχων και ἀσθμαίνων ὁ Κοκκίνης (Στομάτης). Λέγει πρῶτον εἰς τὸν υἱὸν του. «Πῶς ξανά μπήκες εἰς αὐτὸ τὸ καταγώγον». Και ὕστερον εἰς τὴν Εἰρήνην: «Πολεμάτε κυρία τοῦ λόγου σας, νὰ κλέψετε τὰ θῆρα και ἀνύποπτα παιδιὰ τῶν τιμίαν ἀνθρώπων. . .»

Θριαμβευτικῶς ἐλευθεροῦται ὁ Νίκος και ἀποχωροῦν ὄλοι, προπηλακίζοντες και περι-

φρονούντες τὴν Ἀνθούλαν καὶ τοὺς οἰκείους τῆς. Ἡ ἀδικία θριαμβεῦει καθ' ὃν τρόπον εἰκονίζεται ἐν τῇ ἐξαίσιᾳ ἐκείνῃ περικοπῇ τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος (B. 361), ἣτις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας νὰ υποστηρίξωσιν ἔτι ὁ Πλάτων προφητικῶς περιέγραψε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ εὐρίσκωμεν τὸ ἐξῆς ἀπόφραγμα, συνοφίζον τὴν μίαν ὄψιν τοῦ πημένου θέματος. «Ἐσχάτη ἀδικία, δοκεῖν δίκαιον εἶναι μὴ ὄντι.»

Τὴν ἐσχάτην αὐτὴν ἀδικίαν βλέπουσα ἡ Εἰρήνη ἀναφωνεῖ: «Θεέ μου, δὲν πιστεύω νὰ εἶναι: αὐτὸ τὸ θέλημά σου. Δὲν θὰ κρημισθῇ ἔτσι τὸ μεγαλεῖόν σου. Οὕτω θὰ κλείσω τὰ μάτια μου μετὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνταποδόσεως ἕξτεν ἄλλον κόσμον. Ξαναγονατίζω καὶ σὲ θερμοπαρακαλῶ ἔδῳ ἕξτεν κόσμον τοῦτον, δεῖξέ μου τὴν δύναμίν σου, ἔδῳ. Τὴν κακίαν ποῦ φωλιάζει ἕξτεν κόλασιν, μοῦ τὴν γεννᾷ αὐτὴ ἡ στιγμή. Δεῖξέ μου τὴν δύναμίν σου. Ἡ ἀλλοίως ὄπλισέ μου τὰ δάκτυλα μετὰ τὴν δύναμιν τῆς κακίᾳς μου.»

Τότε ἔρχεται καὶ ὁ Ζαχαρίας τελευταῖος. Ἦκουσε πολλὰ δυσάρεστα καθ' ὁδόν, ἀλλὰ δὲν τὰ πιστεύει. Βλέπει ὅλα ἤσυχα καὶ ἐν τάξει εἰς τὸν οἶκόν του. Πόσον μοχθηρὸς εἶναι ὁ κόσμος. Θέλει νὰ ἐξέλθῃ, νὰ ἀποστομώσῃ τοὺς μοχθηροὺς καὶ συκοφάντας.

Ἡ κίνησις αὐτῆ τοῦ πατρὸς ἦτο ἡ σταγὼν ἡ ἐκχειλίζουσα τὸ ποτῆριον τῶν φοδερῶν συγκινήσεων τῆς κόρης. Ἡ Ἀνθούλα δὲν ἀντέχει πλέον, ζεσπᾷ εἰς λυγμούς. «Πατέρα μου, ἐντρέπομαι νὰ σὲ ἴδῳ. Φοβοῦμαι νὰ σὲ ὀμιλήσω. Εἶμαι ἕνα τίποτα, ἕνα πρόστιχο τίποτα. Μὰ καὶ χωρὶς νὰ πταίω.»

Ὁ Ζαχαρίας ἐπιμένει νὰ μάθῃ, τὸ μανθάνει καὶ ἐξαγριόυται. Ζητεῖ ὄπλον νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ἀτίμους, ποῦ ἔκαμαν τὸ σπῆτι τοῦ πρώτα ἐρείπιον οἰκονομικόν, τώρα ἠθικόν. «Θὰ ἀρχίσω πρώτα πρώτα ἀπὸ σένα, ἄτιμο σπλάγγνον, ποῦ μοῦ λέρωσες τὸ τίμόν μου ὄνεμα». Ὅρμῃ κατὰ τῆς Ἀνθούλας, ἀλλὰ πρὶν τὴν φθάσῃ πίπτει ἀπόπληκτος, πεθαμένος.

Κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ δράματος, ἡ πράξις αὐτῆ θάποσπάσῃ βεβαίως δάκρυα καὶ θὰ κινήσῃ τὸν ἔλεον, καὶ θὰ μεταδώσῃ ῥίγος εἰς τοὺς θεατὰς.

Ἡ ἀποπληξία ὡς αἰφνιδία πάθησις ὀργανικὴ, ἣτις σπανιώτατα ἔχει ὡς αἷτιον τὴν ὑπερέντασιν λύπης ἢ ὀργῆς, ἀτόπως εἰσάγεται ὡς μέσον λύσεως δραματικῆς, διότι ἐν εἶναι στοιχεῖον ὑποκείμενον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν. Δράσις δὲ ἄνευ συμπράξεως τῆς βουλήσεως δὲν εἶναι νοητὴ

εἰς τὸ δράμα. Εὐτυχῶς ἡ ἀποπληξία τοῦ Ζαχαρία, δὲν τερματίζει τὸ δράμα καὶ δὲν συνεπάγεται μείωσιν τῆς δραματικῆς ἐντυπώσεως. Ὁ αἰφνιδίος θάνατός του προλαμβάνει ἀπλῶς μίαν παιδοκτονίαν. Ἡ Ἀνθούλα ζῆ μετὰ ὅλα τὰ φοδερὰ τῆς ψυχῆς τῆς τραύματα, εἰς τὰ ὅποια προσετέθη ἄλλο τραῦμα, ὅτι ἔγινεν αἰτία νὰποθάνῃ ὁ πατὴρ τῆς. Ἐπομένως ἐν ὑπάρχει ἔδῳ μείωσις ἀλλὰ μᾶλλον αὐξήσις τοῦ δραματικοῦ ἐνδιαφέροντος, διότι περιμένομεν νὰ ἴδωμεν πῶς θὰλυθῇ τὸ δράμα.

Ἡ λύσις ἐπέρχεται: εἰ ἐξαγνίσεως διπλῆς. Ἡ μὲν Ἀνθούλα ἀνακτίσασα ὄλην τὴν ἡμερότητα τοῦ θύματος καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς ἀγάπης ποῦ ἀφίγει τὸν κόσμον, δηλητηριάζεται διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν προσβληθέντα ἀγνὸν ἔρωτά τῆς καὶ ἐπανακτίσῃ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Φιλίππου. «Εἰς τὸν χωρισμὸν φαίνεται ἡ ἀγάπη» εἶχεν εἶπει εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ἀποδεικνύει διὰ τοῦ δηλητηρίου. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐκδικούμενος φονεῖει συγχρόνως καὶ τοὺς δύο καταστροφεῖς τῆς οἰκογενείας Ζαχαρία, τὸν Νίκον καὶ τὸν πατέρα τοῦ Νίκου.

Ὁ συγγραφεὺς ἐν φαίνεται ἐξαντληθεὶς ἀπὸ τὴν μεγάλην ἔντασιν τῆς δραματικῆς του δυνάμεως, ἦν ἀνέπτυξεν εἰς τὴν Γ' πράξιν, διότι καὶ ἡ Δ' πράξις διαπνέεται ὑπὸ ἰσχυρὰς πνοῆς. Αἱ ἰδέαι, αἵτινες ἐν τῇ μακρῇ διαλόγῳ Ἀνθούλας καὶ Φιλίππου θίγουν ποικίλους ψυχολογικοὺς συνδυασμούς, ἔχουν τὸ θέλητρον, ὅτι διαρκῶς χρωματίζονται ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος καὶ δὲν ἀπομακρύνουν τὸν θεατὴν ἀπὸ τῆς γοργῆς βαινούσης πρὸς λύσιν δράσεως, ὡς συμβαίνει συνήθως, ὅταν ὁ δραματοποιὸς παρασύρεται ὑπὸ φιλοσοφικῆς ροπῆς πρὸς συζήτησιν. Ἰδίως εἶναι πρωτίτευτος καὶ μεγαλοπρεπῶς τραγικὴ ἡ τελευταία σκηνή, καθ' ἣν ὁ Φίλιππος ἀφίγει εἰς ὀλίγα λεπτὰ τὴν θνήσκουσαν Ἀνθούλαν καὶ τρέχει εἰς τὴν γειτονικὴν οἰκίαν τοῦ Νίκου. Ἐκεῖ παίζει ἡ μουσικὴ, πανηγυρίζει ὁ πατὴρ Κοκκίνης τὸν διορισμὸν του ὡς πρέδρου τῆς Ἐμπορικῆς Ἐνώσεως καὶ συγχρόνως τοὺς ἀρραβῶνας τοῦ υἱοῦ του μετὰ μίαν πολὺφερρον νόμφην, καὶ κόσμος πολὺς χάσκων καὶ κολακεῶν εὐδαιμονίζει τὸν οἶκον Κοκκίνης.

Ἡ Εἰρήνη ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ἀδικίας, ἣτις ἀντι τιμωρίας θεϊκῆς ἀμείβεται ὁλονὲν μετὰ πλοῦτη καὶ μετὰ δόξαν καὶ πανηγυρίζει, φωνάζει μετὰ ἀγανάκτησιν ψυχῆς: «Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀνταπόδοσις ἔδῳ; Ἄν ἔλευρεν ὁ Θεὸς ποῦ ἀνταμείβει μετὰ εἰρήνην καὶ τιμωρεῖ μετὰ χαρὰν,

ποῦ εἶναι ὁ Θεὸς ποὺ τιμωρεῖ μὲ αἷμα, ποὺ ἐκδικεῖται μὲ καταστροφήν ; »

Ἀκούονται τὴν στιγμὴν ἐκείνην δύο πυροβολισμοί. Παύει αἴφνης ἡ μουσικὴ καὶ ἐπιστρέφει ἑρπαιῶς ὁ Φίλιππος, προφθάνει νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν ἐκπνεύσαν Ἀνθούλαν καὶ νὰ τῆς εἰπῇ: «Τοὺς σκότωσα καὶ αὐτὸν καὶ τὸν πατέρα του», καὶ παραδίδεται εἰς τοὺς σπεύσαντας νὰ τὸν συλλάβουν χωροφύλακας καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην.

Τὴν ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην μετὰ τὸ τέλος τοῦ δράματος ἐνασκοῦν οἱ ἀκροαταί. Αὐτοὶ ὅμως εἰς τοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ φόνους δὲν ἐφαρμόζουν τὸν ποινικὸν κώδικα, ἀλλὰ τὸν ἄγραφον νόμον τοῦ ἐλέους, ὅστις θὰ ἀθώωσῃ τὸν Φίλιππον.

\*\*\*

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ δράματος τούτου φαίνεται ἐμπειρότατος εἰς τὴν τεχνικὴν οἰκονομίαν, ἐμπροσθὲ ζῶν εἰς τὰ δημιουργούμενα πρόσωπα, τὰ ὅποια κινουῦνται, ὁμιλοῦν, ἐνεργοῦν καὶ πάσχουν ὑπέκοντα εἰς ἐλαττήρια ψυχικὰ ἰδικά των. Τοὺς χαρακτηῖρας καλῶς διαγράφει καὶ καλῶς ψυχολογεῖ. Δίδει πολλὴν φυσικότητα καὶ γοργότητα εἰς τὸν διάλογον, ποικιλλόμενον καὶ χρωματιζόμενον ἄλλοτε ἄλλως ἐκ τε τῶν πολλῶν ἀντιθέσεων καὶ ἐκ τῶν παρενθεμένων χάριν ἰσογραφίας τοῦ ὑπηρετικοῦ κόσμου ἢ τοῦ ὄχλου σινηῶν, ὅτε ὁ εὐθυμος τόνος διακόπτει προσκαίρως τὴν ἀγωνίαν καὶ χαλαρῶναι τὴν ἔντασιν τῆς προσοχῆς χάριν μικρᾶς ἀναπαύσεως ἔχει ἐπίσης πολλὴν ἐμπειρίαν τοῦ κόσμου· συνδυάζων δὲ τὰ ἐκ ταύτης πορίσματα μὲ τὰς ψυχολογικὰς του γνώσεις, συνήθροισεν ἀφρονὸν ὕλικόν γνωμολογιῶν, μὲ τὰς ὁποίας κοσμεῖ καὶ ἐνισχύει τοὺς λόγους. Δὲν εἶναι ὅμως πάντοτε καλῶς ἐπεξεργασμένη ἡ μορφὴ τῶν γνωμολογιῶν, ἕνεκα ἀμελείας περὶ τὴν ἰατύπωσιν καὶ τότε ὁμοιάζουν κοσμήματα, τὰ ὅποια ἀμφιβάλλει τις ἂν ἐγκλείων πολὺτιμον ἢ ψευδῆ λίθον.

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὴν γλώσσαν. Ὁ συγγραφεὺς μᾶς λέγει διὰ τινος σημειώσεώς του ὅτι μετεχειρίσθη τὴν *ζωντανὴν ὁμιλουμένην*. Ἄλλ' ἡ ζωντανὴ ὁμιλουμένη τοῦ συγγραφέως προφερομένη ὡς φθογγολογεῖται ἐν τῷ χειρογράφῳ δὲν εἶναι ἡ ζωντανὴ ὁμιλουμένη ἡμῶν τῶν ἄλλων καὶ δὴ τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων. Ὡς πρὸς τὸ *τυπικόν*, ἂν ἀφαιρεθῶσι τοπικοὶ τινες ἰδιωματικοὶ τύποι καὶ ἀντικατασταθῶσιν ὑπὲρ τύπων καθολικωτέρων, ἡ διαφορὰ τῆς γλώσσης του ἀπὸ τῆς ἀπλῆς καθαρευούσης

εἶναι μικρά. Ὡς πρὸς τὸ φθογγολογικόν ὅμως ἡ διαφορὰ εἶναι μεγάλη, καὶ φθάνει μέχρι παραμορφώσεως.

Μὲ τὴν φθογγολογίαν, ἣν ἀτυχῶς μετεχειρίσθη εἰς τὸ χειρόγραφόν του, οὔτε προφέρουν οὔτε ὁμιλοῦν αἱ μορφωμένοι τάξεις εἰς τὰς πόλεις, οὔτε αἱ ἰθύνουσαι τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν κίνησιν τάξεις. Αὐτὰς μιμοῦνται, ὡς συνέθη καὶ θὰ συμβαίῃ πάντοτε εἰς πᾶσαν χώραν καὶ εἰς πᾶν ἔθνος, αὐτὰς ἀκολουθοῦν κατ' ἀναπόδραστον ψυχολογικόν νόμον αἱ κατώτεραι τάξεις.

Καταφαίνεται: ὅτι ἐκ τῆς ἐπισταμένης ἀναγνώσεως τοῦ χειρογράφου, ὅτι δὲν ἐσημείωσεν ἀκόμη πλήρη πεποίθησιν περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἰδικῆς του φθογγολογίας, καὶ μόλις τώρα ἐμυήθη εἰς αὐτὴν καὶ δὲν τὴν συνείησεν ἀκόμη.

Ἵπάρχουν πολλαὶ λέξεις, ἅς ἐξακολουθεῖ νὰ γράφῃ ἐναντίον τῶν ὑποδεικνυομένων κανόνων. Τὴν λέξιν *ἀναίσθητος* γράφει πάντοτε ὀρθῶς. Τὰς λέξεις ὅμως *αἴσθημα*, *αἰσθάνομαι*, *ἀδελφός*, *ἔχθρα*, *εἶσθε*, νὰ ἔλθῃ κλπ. παρυσιαζέει ὡς νυκτερίδας καὶ ὡς ἀμφίδια, ὅτε μὲ τὴν κοινὴν καὶ πνευλιήνιον γραφὴν, ὅτε μὲ τὴν ἰδικὴν του.

Θέλει κατὰ κανόνα νὰ προφέρηται τὸ θ ὡς τ ὅταν προηγῆται αὐτοῦ τὸ σ, τὸ χ καὶ τὸ φ καὶ νὰ γράφῃ ἐπομένως *αἴσθημα*, *ἐφανιάστης*, *ἐγελάστης*, *πείστημα*, *ἐπλάσθη*, *πλάθουμε τὸν κόσμον*. Εἰς τὴν ἰδικὴν μᾶς ζωντανὴν γλώσσαν *πλάθουμε τὸ ζυμάρι* ὄχι ὅμως *τὸν κόσμον*· *ἐταράχτης*, *χίτης*, *χιτύσημα*, *σκέφτης*, *χιτῶν*, *γτάνει*, *φιτώχηνε*. Εἰς τὴν τελευταίαν αἱ δύο ἐκ τῶν τριῶν συλλαβῶν ἀλλοιοῦνται φθογγολογικῶς, διότι καὶ τὸ παῖσε θέλει νὰ γράφεται καὶ νὰ προφέρεται *πάψε*, *πιστέψω*. Ἐπίσης μετατρέπει τὸ π εἰς φ ὅταν προηγῆται τοῦ τ: *φτώχηνε*, *γτῖσι*, ὅτε ἀγνοεῖ κανεὶς καὶ τίνα σημασίαν ἔχει· *σημαίνει φθίσιν*, *πιῆσιν* ἢ νὰ *πτύσῃ κανεὶς*.

Ἵπάρχουν καὶ ἄλλαι φθογγολογικαὶ διαφοραὶ ἀλλοιοῦσαι καὶ τὴν προφορὰν καὶ τὸν τόνον. Εἰς τὸ ἀρνητικόν δὲν ἀφαιρεῖται τὸ τελικόν ν πρὸ ὠρισμένων συμφώνων, καὶ δὴ τοῦ σ καὶ τοῦ ξ. Ἐν τούτοις, ὅπως προφερόμεν, ἀκούεται ὁ ἔρρινος ἦχος τοῦ ν εἰς τὰς φράσεις: *Δὲν σὲ ἀδικῶ*. Δὲν συμφωνῶ, καὶ δίδει τόνον. Τὸν Φίλιππον προφερόμεν, καὶ ὄχι τὸ Φίλιππο.

Ὡς ἰδιωματικούς τύπους, περὶ ὧν ὁμιλήσαμεν ὡς ἐξοβελιστέων, ἀναφέρομεν τοὺς ἐξῆς: *ἐρχότου*, *καθόταν*, *βλέπαν*, *δὲ βλέπαν*, *ξε-*

φραζόσαστε, θυμόσαστε. Ὑπάρχουν καὶ ἐλάχιςται ἰδιωματικαὶ φράσεις: καὶ τὴν ἰδίαν ἀπόψε, ἔως ἀγνωστοὶ καὶ ἀχρηστοὶ παρ' ἡμῖν.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἡμῶν ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τῆς τοῦ ἔργου τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος ἐσκέφθη ὅτι, αἰρομένου τοῦ κωλύματος τοῦ ἐκ τῆς ἀπαραδέκτου φθογγολογίας εἰσαγομένου, ἡ γλῶσσα ὡς πρὸς τὸ τυπικὸν δὲν ἀπομακρύνεται πολὺ ἀπὸ τῆς συνήθους καθαρευούσης, ὅτι ἡ φθογγολογία ὡς ζήτημα προφορᾶς κανονίζεται ὑπὸ τοῦ ἔχοντος τὸ δικαίωμα τῆς ἀπὸ θεάτρου παραστάσεως τοῦ ἔργου, καὶ ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον ὅταν βραβευθῇ τὸ ἔργον.

Ταῦτα σκεφθεῖσα καὶ ἀναγνωρίζουσα ὅτι τὸ δράμα ἢ «*Ἀνθούλα*» εἶναι τὸ δυνατώτερον καὶ τεχνικώτερον τῶν ἄχρι τοῦδε υποβληθέντων εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἀπονέμει παμψηφεί τὸ βραβεῖον.

*Ἡ ἀγωνόδικος Ἐπιτροπὴ*  
Π. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ  
Δ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ  
ΓΕΩΡΓ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ *Εἰσηγητής.*

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ  
ΤΟΥ  
ΠΕΡΙ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ

ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ

Μ. ΜΑΡΣΕΙΔΟΥ *ἱατροῦ*

ἐν τῇ ΑΧΠΓ' ἐκτάκτῳ συνεδρίῳ  
τῆς 16 Ἰανουαρίου 1911.

*Κυβραὶ καὶ Κύριοι,*

Ἐν ἐκ τῶν σοβαρωτέρων καὶ σπουδαιοτέρων κοινωνικῶν προβλημάτων, ἅτινα ἀπὸ παλαιότατων ἤδη χρόνων ἀπησχόλησαν τοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου, εἶναι, ἀναμφηρίστως, τὸ ζήτημα τῆς ἀγωγῆς ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτοῦ σημασίαν.

«Ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι τὸ μᾶλλον ἀναγκαῖον εἰς τὸν λαόν, μετὰ τὸν ἄρτον, εἶναι ἡ ἀγωγή» εἶπεν ἄλλοτε ὁ μέγας Γάλλος πολιτικολόγος Danton.

Ὁ ἀκριβέστερος καὶ συνθετικώτερος ὁρισμός, ὅστις ἐδόθη ποτὲ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς, εἶναι ὁ τοῦ Ἀγγλοῦ φιλοσόφου Spencer. «*Τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὄντος νὰ ζῆ, κατὰ τὴν εὐνοϊκτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως, σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ διδάξῃ ἡμᾶς νὰ ζῶμεν*» . . .

Ἐὰν ριψώμεν ἐν συνοπτικὸν βλέμμα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀγωγῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων, δὲν θὰ δυσκολευθῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἢ μεγαλύτερα σημασία εἰδόθη εἰς τὴν φυσικὴν ἀγωγήν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ βραδύτερον οἱ Ῥωμαῖοι ἔθεσαν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τὴν φυσικὴν ἀγωγήν, χωρὶς ἐννοεῖται, νὰ παραμελήσωσι τὴν διανοητικὴν ἀγωγήν.

Ὁ Λουκιανὸς ἐν κεφ. 20 τοῦ *περὶ γυμνασίων* ἔργου του γράφει: «οἱ δὲ ἀρχαῖοι προνοοῦντες, ὅπως οἱ πολῖται ἀγαθοὶ μὲν τὰς ψυχὰς, ἰσχυροὶ δὲ τὰ σώματα γίνωντο, ἅμ' ἀπὸ τῶν πτεῶν καὶ τῶν παιδαγωγῶν ἔπεμπον τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ γυμνάσια, ἔνθα τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἐνδιέτριβον εἴτ' ἐν ὑπαίθρῳ, εἴτ' ἐν στοαῖς, τὸ τε σῶμα καὶ τὸν νοῦν ἅμα ἀσκούμενα γυμνασίαις καὶ μαθήμασιν».

Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ἡ προτίμησις ἐδόθη εἰς τὴν πνευματικὴν ἀγωγήν, τῆς σωματικῆς τεθείσης ἐν ἥττονι μοίρᾳ.

Παρημέλουν τὸ δένδρον, ἵνα καλλιεργήσωσι τὸ ἄνθος, ὅπως λέγει ὁ Spencer. Ἡ ἔντονος καὶ ὑπερβολικὴ τοῦ πνεύματος καλλιέργεια παρήγαγεν εἶδος περιφρονήσεως πρὸς τὸ σῶμα, καὶ διὰ τὸ νὰ ὑπενθυμίσωμεν τὴν ὠραίαν ἔκφρασιν τοῦ Pascal «on a trop fait l'ange, et trop peu la bête».

Τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς παιδαγωγικῆς ταύτης μεθόδου, καθ' ἣν παρημελεῖτο τὸ σῶμα χάριν τοῦ πνεύματος, δὲν ἤργησαν ν' ἀναφανώσιν.

Διάστημα δὲ παιδαγωγοὶ καὶ φιλόσοφοι, ὡς ὁ Rousseau, ὁ Pestalozzi, ἡ M<sup>me</sup> Necker de Saussure, ὁ Bain, ὁ Montaigne, ὁ Spencer ἤρχισαν νὰ κρούωσι τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου, διακηρύττοντες ὅτι μέθοδος τιαύτη ἀντίκειται εἰς τὸν προορισμὸν τῆς ἀγωγῆς καταλήγουσα ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐκφύλισιν τῶν ἐθνῶν καὶ τὴν κατὰπτωσιν τοῦ ἠθικοῦ καὶ ὕλικοῦ αὐτῶν ἐπιπέδου.

Εἰς τὸν εὐγενῆ τῶν παιδαγωγῶν ἀγῶνα ἐπήλθε προσπεύκουρος, κατὰ τὴν τελευταίαν ἰδίως πεντηκονταετίαν, ἡ θεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνη, ἢ προπορευομένη πάντοτε, ὅπως λέγει καὶ ὁ Descartes, εἰς τὴν λύσιν τῶν ἀπασχολούντων τὴν ἀνθρωπότητα κοινωνικῶν ζητημάτων.

Αἱ κατὰ τὸ 1887 ἐν τῇ Ἱατρικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Παρισίων περὶ ὑπερκοπιώσεως γενομένην θελλώδεις συζητήσεις, ἢ Ἱατρικὴ σπουδὴ τῶν ὀπισθοδρομικῶν (arriérés), τῶν νευρα-

σθενικῶν, τῶν ὀκνηρῶν μαθητῶν, καὶ γενικῶς ἅπασαι αἱ ὑπὸ ἰατρῶν ἐν τῇ σχολικῇ ὑγιεινῇ ὑποδειχθεῖσαι μεταρρυθμίσεις, σπουδαιότατην προσήνεγκον συμβολὴν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ συστήματος τῆς ἀγωγῆς.

Ἡ φυσική, διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ τοῦ παιδὸς τῶν ἡμερῶν μας κατάστασις, κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν, ἔχει ὑποστῆ ἰδιάζουσαν ἐπίδρασιν ἐκ τῶν βαθεῶν ἀλλοιώσεων, αἵτινες ἔλαβον χώραν ἀπὸ πεντηκονταετίας εἰς τὰς βιοτικὰς συνθήκας ὄλων τῶν τάξεων τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν.

Νέαι ἐπομένως μέθοδοι ἀγωγῆς ἦσαν ἀναγκαῖαι, ἀναλόγως τῆς ὀργανικῆς καὶ λειτουργικῆς τῶν νεωτέρων γενεῶν καταστάσεως.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἡ ἀνάγκη τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ συστήματος τῆς ἀγωγῆς ἐπεδόλλετο.

Ἐπὶ τίνων ὁμως βάσεων ἔπρεπε νὰ γίνῃ;

Ἰδοὺ τὸ μέγα πρόβλημα, ἕπερ πολλῶν κάρηνα ἔλυσε νῆδ' ἔτι καὶ λύσει, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου σπουδαιόταται ἐγένοντο συζητήσεις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ παιδαγωγῶν, ψυχολόγων, φυσιολόγων, ἰατρῶν καὶ κοινωνιολόγων.

Ἡ ἐπὶ καθαρὰς παιδαγωγικῆς βάσεως ἐρειδομένη ἀγωγή δὲν ἔδωκε τὰ ποθούμενα ἀποτελέσματα. Ἄλλως τε καὶ οἱ διαπρεπέστεροι τῶν ἐν Εὐρώπῃ ψυχολόγων δὲν διστάζουσι νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐπιστημονικὴ ψυχολογία ἱκανὴ νὰ προσφέρῃ βάσιν στερεὰν εἰς τὴν ἔλλογον παιδαγωγικὴν, διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ νόμοι τῆς πνευματικῆς ἐξελιξέως δὲν ἔχουσιν ἔτι μετ' ἀκριβείας καθορισθῆ.

Τοῦναντίον ἡ φυσιολογικὴ παιδαγωγία, ἡ παιδαγωγία, ἣ τις τὰ κενὰ τῆς ψυχολογίας ἀναπληροῖ διὰ τῶν ἐπὶ τῆς φυσιολογίας τοῦ πνεύματος γνώσεων ἡμῶν, εἶναι ἐκείνη, ἐξ ἧς διὰ τῆς σπουδῆς τῆς ψυχικῆς ἀνθρωπολογίας θὰ ἐξαχθῶσιν οἱ γενικοὶ κανόνες τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἀγωγῆς.

Ἡ παιδαγωγία τῆς αὔριου, ἔλεγεν εἰς τὸ τελευταῖον συνέδριον τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς ἐν Παρισίαις (1910) ὁ ἀντιπρόεδρος αὐτοῦ καθηγητῆς Matthieu, θὰ ἦναι ὠρισμένως ἡ φυσική, ἡ φυσιολογικὴ παιδαγωγική, ἧς τὸ μέγα πρόβλημα θὰ εἶναι πάντοτε «ἡ βελτίωσις τῆς διανοητικῆς ἀγωγῆς, διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ χρόνου, τοῦ εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀφιερωμένου».

Πᾶν ἄτομον, ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, ἀντιπροσωπεύει ἀξίαν τινά, ὀλικὴν ἢ μερικὴν.

Ἡ σχολὴ ἔχει προορισμὸν νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν κοινωνικὴν ταύτην τοῦ ἀτόμου ἀξίαν, δι' ἐλλόγου τῶν φυσικῶν, διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν τοῦ παιδὸς δυνάμειν καλλιτεργείας. Ὁ δὲ ἱερός οὗτος προορισμὸς τῆς σχολῆς μόνον διὰ τῆς φυσιολογικῆς παιδαγωγικῆς, διὰ τῆς συνεργασίας τουτέστι τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ τοῦ ἱατροῦ δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ. Ἡ συμμετοχὴ τῆς ἱατρικῆς εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς ἀπεκρυσταλλώθη εἰς τὸ ζήτημα τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς, ἐφημερόσθη δὲ ἐν τῇ πράξει διὰ τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐποπιῶν σχολικῶν ἰατρῶν εἰς ἅπαντα σχεδὸν τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης.

Ἡ ἱατρικὴ ἐποπτεία τῶν σχολῶν, ἣ τις ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς, ἔχει εἰσαχθῆ γενικῶς εἰς ὅλας τὰς χώρας δι' εἰδικῶν νόμων εἰς τὰ Ὑπουργεῖα τῆς Παιδείας τῶν περισσοτέρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ὑπάρχει εἰδικὸν τμήμα ἀποβλέπον τὴν σχολικὴν ὑγιεινὴν. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν ἔχει ἦδη ἀπὸ ἐτῶν εἰσαχθῆ τὸ σωτήριον τοῦτο σύστημα. Μετὰ λύπης δὲ χθὲς ἔτι ἀνεγινώσκομεν, ὅτι εἰς τὴν διεθνῆ ἐπιτροπὴν τοῦ «Association internationale des medecines scolaires», τὴν συμπληχθεῖσαν ἐν Παρισίαις, οὐδὲ ἐνὸς Ἑλλήνου ὄνομα ἀναγράφεται, ἐνῶ ὑπάρχουσι δύο Ρουμᾶνοι καὶ ἄλλοι τόσοι Βούλγαροι. Τὸ ζήτημα τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς σχετίζεται ἀμεσώτατα πρὸς τὴν εὐρωστίαν τῶν φυλῶν καὶ τὸ μέλλον τῶν ἔθνῶν. Ἡ ἀπὸ τῶν θρανίων τῆς σχολῆς ἀρχομένη ὑγιεινὴ τῶν παιδῶν διαπαιδαγωγῆσις, πλεον τῶν ἐγγυτέρω ἀποτελεσμάτων τῆς ἀμέσου τῆς υγιείας περιφρουρήσεως, ἀποβλέπει καὶ εἰς ἀπώτερα τοιαῦτα σπουδαίωτα, τὴν προδιάθεσιν τῶν μελλουσῶν γενεῶν διὰ τοὺς ὑγιεινοὺς κανόνας.

Θ' ἀπῆγεν ἡμᾶς πολὺ μακρὰν ἢ ἀπαριθμησις τῶν ἐργασιῶν, αἵτινες ἐγένοντο κατὰ τὴν τελευταίαν ἰδίως δεκαετίαν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑσπερίαν περὶ τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς. Ἀρκοῦμαι μόνον νὰ ἀναφέρω, ὅτι τὸ ζήτημα ἀψησχόλησε μέχρι σήμερον τρία ὅλα διεθνῆ συνέδρια, τὸ τῆς Νυρεμβέργης κατὰ τὸ 1904, τὸ τοῦ Λονδίνου τῆ 1907 καὶ τὸ τῶν Παρισίων κατ' Αὐγουστον τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἐὰν παραλείψωμεν πάμπολλα τοπικὰ τοιαῦτα ἅτινα ἀνὰ πᾶν ἔτος ἀπασχολοῦσι τοὺς παιδαγωγούς, τοὺς φυσιολόγους, τοὺς ὑγιεινολόγους, τοὺς ψυχολόγους, τοὺς ἰατρούς, τοὺς ἠθικολόγους, τοὺς φιλοσόφους ἐκάστου ἔθνους. Κατὰ

Νοέμβριον τοῦ 1903 εὐρισκόμενος ἐν Παρισίοις ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ παρακαθίσω εἰς τὸ συνέδριον σχολικῆς υγιεινῆς τὸ συγκληθὲν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου «Ligue des médecins et des familles pour l'hygiène scolaire». Καὶ ἐνκυλοὶ εἶναι ἔτι καὶ σήμερον εἰς τὰ ὠτά μου οἱ ἐξῆς ὠραῖοι λόγοι, δι' ὧν ἤρχισε τὴν συνεδρίαν ὁ πρόεδρος αὐτῆς Legendre. Ὁ Γκαϊτε ἀποδηήσκων ἀνεφάρνει: «φῶς, περισσότερο φῶς». Τὸ συνέδριον ἡμῶν ζητεῖ «ἀέρα, περισσότερο ἀέρα· ἀέρα εἰς τὰ σχολεῖα, ἀέρα εἰς τὰ στήθη, ἀέρα εἰς τὰ προγράμματά μας».

Ὁ γενικὸς σκοπός, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκουσι τὰ σχολικὰ συνέδρια εἶναι ἡ θεμελίωσις τῆς σχολικῆς υγιεινῆς ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων, ἡ μελέτη τῶν ἀρχῶν αὐτῆς, ἡ πραγματοποίησις τῶν ἐφαρμογῶν τῆς, καὶ ἡ διακανόνισις τῶν μεθόδων τῆς εἰς ἀξιώματα.

Ἡ ἱστορικὴ ἀνασκόπη τοῦ ζητήματος τῆς σχολικῆς υγιεινῆς παρ' ἡμῖν, ὡς μὴ ὄφελεν, ἀποδεικνύει, ὅτι τοῦτο ἀπὸ δεκαετίας μὲν ἤδη ἔχει ἀνακινήθη, οὐδὲν ὅμως γενναῖον ἔχει μέχρι σήμερον ἐπιτελεσθῆ.

Οἱ τὸν κίνδυνον τοῦ κινδύνου διὰ τὴν κακίαν τῶν μαθητευομένων κατάστασιν καὶ τὸ ἀνθυγιεινὸν τῶν σχολῶν μας κρούσαντες ὑπῆρξαν ἀληθῶς οὐκ ὀλίγοι.

Ὁ ἀξιότιμος συνάδελφος κ. Θ. Φλωρᾶς ἐπὶ 1073 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς ἐπαρχίας Χαλκηδόνος, οὓς εἶχε τὴν ἐπιμονὴν νὰ ἐξετάσῃ ἀπὸ υγιεινῆς ἀπόψεως, ἤυρε τοὺς 538 (ἦτοι πλέον τῶν 50 %) παρῴσαζοντας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἐμφανῆ σημεῖα σωματικῶν ἐλλείψεων καὶ ἀσθενειῶν.

Ὁ αἰμῆνηστος ἐκ Σμύρνης Σεινιάρης ἔγραψεν ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς: «Τὰ κοράσια μας εὐτραπῆ καὶ υγιέστατα, ὅταν εἰσάγονται εἰς τὸ σχολεῖον, ἐξέρχονται τούτου, μετ' ὀλίγα ἔτη κάτωχρα, ἰσχνὰ καὶ καχεκτικά τὰ μᾶλλον ἐπιμελῆ, ἕνια δὲ καὶ φθισικά».

«Ὅπως βαίνουναι τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν θηλέων παρ' ἡμῖν διὰ τῶν γυμνασίων καὶ παρεναγωγείων, μᾶς παρασκευάζουσι καχεκτικωτάτην γενεάν, καὶ τῇ ἀληθείᾳ φρονιμώτερος καταπτᾶ ὁ προτιμῶν νὰ ἀφήνῃ τὰ θυγάτριά του σχεδὸν ἀγράμματα καὶ ὑγιᾶ, ἢ τελειόφαιτα γυμνασίων καὶ φιλάσθενα καὶ οἰκτον τῷ θεωμένῳ ἐμπνέοντα».

Οὐδαμῶς προαιθέμεθα νὰ μετατοπίσωμεν τὰς ἴσως ὀλίγον αὐστηράς ταύτας κρίσεις εἰς τὸ ἡμέτερον περιβάλλον. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ αὐτὴ λυπηρὰ κατάστασις παρατηρεῖται καὶ

παρ' ἡμῖν εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Οἱ τὴν θεραπείαν τῶν κακῶς κειμένων ὑποδείξαντες καὶ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς δι' εἰδικῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν ἐπιδείξαντες, ὑπῆρξεν ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος καὶ τὰ διάφορα αὐτοῦ τμήματα. Τῷ 1901 ἦδη ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου ὁ διαπρεπὴς ἰατρός τῆς πόλεώς μας κ. Γ. Νοΐλης, δι' ὑπομνήματος αὐτοῦ ἐπεκαλεῖτο τὴν προσοχὴν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς σχολικῆς υγιεινῆς, ὑποδεικνύων ταυτοχρόνως τὰ δέοντα γενέσθαι. Μετὰ τρία ἀκριβῶς ἔτη ὁ ἀκαταπόνητος καὶ γόνιμος εἰς πρακτικὰς πρωτοβουλίας πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Α. Γ. Αιμαράκης διὰ νέου ὑπομνήματος εἰς τὸ Βιολογικὸν τμήμα ὑπεδείκνυε σχεδῖον ἐφαρμογῆς τῆς σχολικῆς υγιεινῆς διὰ τὰ σχολεῖά μας.

Κατὰ δὲ τὰ 1907—1908 ἡ πρώτη ἐκπαιδευτικὴ τοῦ Συλλόγου συνεδρία εἶχεν ὡς θέμα πρὸς ἐξέτασιν τὸ περὶ υγιεινῆς τῶν Σχολῶν μὲ εἰσηγητὴν τὸν διαπρεπῆ ἀρχίατρον τῶν Σιδηροδρομῶν Ἀνατολῆς καὶ ἐκ τῶν μελῶν τῆς παρούσης ἐπιτροπῆς κ. Θ. Φλωρᾶν.

Ἡ Ἀνάγκη καθορισμοῦ ἰδιαίτερας σχολικῆς ἐποπτείας» ὑπῆρξε τὸ συμπέρασμα τῶν τότε συζητήσεων γενόμενον καμψήφει δεκτόν.

Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, τὸ ζήτημα τῆς υπερκοπώσεως, μέρους σπουδαιότατον τῆς σχολικῆς υγιεινῆς, ἀπησχόλησε καὶ αὐθις τὸν Σύλλογον εἰσηγουμένου τοῦ ἐλλογιμοτάτου γυμνασάρχου κ. Ἀλ. Ζαμαρίου. Τὸ παρὸν διαγώνισμα οὐ τινοσ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι ὁ εἰσηγητῆς, ἔρχεται οἷονεῖ ὡς ἐπισφράγισμα τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἐργασιῶν καὶ προσπαθειῶν τοῦ Ἑλλην. Φιλ. Συλλόγου, ἰδίως δὲ τοῦ Βιολογικοῦ καὶ Ἐκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ τμήματος.

Εἰς τὸ διαγώνισμα, ὡς μὴ ὄφελεν, ἐν μόνον ἔργον ὑπεβλήθη φέρον τὸν τίτλον τὸ «Γένος ὀρθοῦν», ἐκ σελίδων 165 μὲ 30 ἔλας εἰκόνας φωτοτυπικάς, ἅς, ὡς λέγει, ἐχάραξεν ὁ συγγραφεὺς.

Ἡ γενικὴ αὐτοῦ ἐπισκόπησις καὶ μελέτη ἀποδείκνυσιν, ὅτι τὸ ἔργον τηρεῖ ὅλους σχεδὸν τοὺς ὅρους τοῦ διαγωνίσματος.

Λέγομεν σχεδόν, διότι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐπιτροπὴ παρετήρησεν, ὅτι ὁ ὄγκος τῆς συγγραφῆς εἶναι ὑπερβολικὸς πῶς μὴ συμβιβαστέμενος πρὸς τὸν σχετικὸν τοῦ διαγωνίσματος ὅρον (τὸν β'), κεφάλαια δὲ τινα, ὡς τὸ περὶ θρανίων καὶ θερμάνσεως ἐν γένει λίαν ἐκτε-

ταμένα, περιέχοντα λεπτομερείας, αίτινες ἠδύνατο κάλλιστα νὰ λείψωσιν. Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ λεκτικόν, ὁ συγγραφεὺς συμμορφοῦται μὲν ἀρκούντως καλῶς πρὸς τὸν ὄ- τοῦ διαγωνίσματος ἔρον, δὲν προσεπάθησεν ἕμως νὰ ἀποφύγῃ ἀσυνταξίας τινάς, πλεονασμούς, ἀκυρολεξίας καὶ ἀνορθογραφίας, αἵτινες ἀσχημίζουσι τὸ ἔργον.

Ὁ συγγραφεὺς ἀστοχεῖ ἐν ἀναχοῦ περὶ τὴν προσήκουσαν μετάφρασιν ἢ χρῆσιν λέξεων τινων:

Ὡς π. χ. ἐν σελ. 3 τὴν γαλλικὴν λέξιν terrain ἀποδίδει διὰ τοῦ οἰκοπέδου, ἀντὶ γηπέδου.

Ἐν τῇ 11 σελίδι καλεῖ μεσόβαθρα τὰς ἀναπαύλας τῶν κλιμάκων. Θὰ ἦτο ἕμως προτιμότερον νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν καθιερωθεῖσαν ἤδη λέξιν κλιμακοστάσιον, ἥτις ἀνταποδίδει κάλλιστα τὴν ἔννοιαν.

Ἐν σελ. 31, γράφων περὶ τῶν ἀποχωρητηρίων, λέγει ὅτι ἕκαστον τούτων δεόν νὰ ἔχη φωτοδοτήν, ἀντὶ φεγγίτην.

Ἐν σελ. 47 ὡς καὶ περαιτέρω ἐν τῇ 92 λέγει: «οἱ ἀγκῶνες οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐφαρμύζωνται ἐπὶ τῶν γραφείων», μεταφράζων βεβαίως τὴν γαλλικὴν λέξιν appliquee, ἀντὶ τοῦ στηρίζονται.

Ἐπίσης ἐν σελ. 47 γράφει περὶ ἐπισκοπήσεως τῶν μαθητῶν, κατ' ἀπομίμησιν βεβαίως τῆς γαλλικῆς λέξεως inspection, ἀντὶ τῆς λέξεως ἐποπτείας.

Ἐν σελ. 93 λέγει: «ὡς προαλοφῆ διὰ τὸ μάθημα τῆς καλλιγραφίας», ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἀλοφῆς τινος, δι' ἧς ἐχρίοντο οἱ ἀρχαῖοι ἀθληταὶ πρὸ τῶν γυμνασίων, ἀντὶ τῆς λ. προπόησις ἢ προάοκησις.

Ὁ πρόλογος, ὃν προτάσσει ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου, εἶναι λίαν βεβιασμένος, ἢ δὲ διατύπωσις τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀσαφῆς πως. Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ἐν αὐτῷ γνώμην τοῦ Γάλλου φιλοσόφου Καρτεσιού, ἣν δὲν ἀποδίδει πιστῶς, παραλαθὼν, ὡς φαίνεται, αὐτὴν διὰ ξένης χειρός.

Ἡ κατὰ κεφάλαια ἀνάγνωσις τοῦ ἔργου δὲν παρουσιάζει σοβαρὰς ἐλλείψεις.

Ὁ συγγραφεὺς παραλείπει ἀναγκαίας τινὰς λεπτομερείας.

Ἐν σελ. 4 λέγει ὅτι «ἡ σχολὴ δὲν πρέπει νὰ κεῖται πλησίον νεκροταφείου», δὲν ὀρίζει ἕμως καὶ τὴν ἀπόστασιν, ἥτις ὀφείλει νὰ χωρίζῃ αὐτὴν, ἐὰν ἐξ ἀνάγκης ἐπιβάλληται ἢ γειτνιάσῃ αὐτῇ. Τὰ νεκροταφεῖα δεόν νὰπέχωσιν 160 τοῦλάχιστον μέτρα τῶν σχολικῶν κτιρίων.

Ἐν σελ. 4 ἐπίσης γράφων περὶ τῶν διαστάσεων τοῦ σχολικοῦ οἰκοπέδου, ἀναφέρει μὲν τὸν ἀριθμὸν δι' ἕκαστον μαθητὴν, παραλείπει ἕμως τὸ ποσὸν τῆς δλικῆς ἐκτάσεως. Κατὰ τὸν Γαλλικὸν νόμον, ἡ δλικὴ ἐκτασις δὲν πρέπει νὰ ᾖναι ἕλαττον τῶν 500 μέτρων διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ 300 διὰ τὰ νηπιαγωγεῖα.

Ἐν σελ. 12 περὶ τῶν διαδρομῶν λέγει ὅτι πρέπει νὰ εἶναι εὐρεῖς, χωρὶς νὰ ὀρίξῃ τὸ μέτρον τῆς εὐρύτητος. Ἡ συνήθης διάστασις ἐν Εὐρώπῃ εἶναι τὸ ἐλάχιστον 2, 5—3 μ. Ἐν Ἑλβετίᾳ δὲ οἱ διάδρομοι ἔχουσι πλάτος καὶ 5 μέτρων.

Ἐν σελίδι 28 ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ πολλάκις κατὰ κόρον, ποιούμενος ἀληθῆ κατὰχρησιν τῶν ἀνωνομιῶν αὐτός, αὐτοῦς, τοῦτο, αὐτὸν κτλ. κτλ, ὡς καὶ ἐν σελ. 91 καὶ 92 τῆς λέξεως πρόπει.

Ἐπίσης ἡ φράσις: ὑποπόδια στηρίγματα ποδῶν ἐν σελ. 26 εἶναι κακόζηλος πλεονασμός.

Ἐν σελ. 130 φέρεται ἡ ἀκόλουθος φράσις: «πρέπει νὰ γίνεταί οὔτε — οὔτε», ἀντὶ τοῦ «δὲν πρέπει νὰ γίνηται μήτε — μήτε».

Ὁ συγγραφεὺς ἐν σελ. 31 θεωρεῖ ὡς λόγιον παροιμιώδες τὴν ἤκιστα γνωστὴν φράσιν «ὁ ποτηρὸς δαίμων ἐν τῇ σκοτίᾳ καιοικεῖ».

Φράσεις τινὲς ἐπίσης εἶναι πισταὶ μεταφράσεις ἐκ γαλλικῶν τοιούτων, ἀδυνατοῦσαι βεβαίως νὰ ἀποδώσωσι πιστῶς τὴν ἔννοιαν, ἣν ἐπιθυμεῖ ὁ συγγραφεὺς νὰ διατυπώσῃ εἰς βιβλίον ἑλληνιστῆ γεγραμμένον.

Ἐν σελ. 23, γράφει «οἱ μαθηταὶ οἱ ὁποῖοι λαμβάνουσι τὸ γεῦμά των» κατὰ τὸ prenent leurs repas, ἐνῶ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ εἴπῃ γευματίζουσιν.

Ἐν σελ. 9 λέγει εἰς ὄσας καταικίας ἢ καθαρειότης ἐπιούρει τὴν προσοχὴν κατὰ τὸ attire l'attention, ἀντὶ βεβαίως τῆς λέξεως τηρεῖται.

Ἄλλαχοῦ, 23, γράφει «γραπτὰς ὀδηγίας περὶ τῆς κατὰ τοὺς νόμους τῆς τέχνης ἐφαρμογῆς αὐτῆς». Νομίζει τις ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔγραψεν ἱατρικὴν συνταγὴν μεταφράζων ἐκ τῆς λατινικῆς τὸ lege artis ἢ secundum artem, ἐνῶ ἠδύνατο ἀπλούστατα νὰ γράψῃ «περὶ τῆς ὀρθῆς ἐφαρμογῆς».

Ἐν σελ. 5 κτείνει:—tue ἀντὶ φορεῖει καὶ ἐν σελ. 139 ἡ ἀνεμευλογία κροῖει παιδιὰ κατὰ τὸ γαλλικὸν frappe ἀντὶ τοῦ προσβάλλει.

Τὸ ἐκ τοῦ thymolum—thymol ἢ acide thymique μεταφράζει θυμέλαιον, ἀντὶ τοῦ θυμόλιον (σελ. 23).

Ὁ συγγραφεὺς μεταχειρίζεται λέξεις τινὰς



ἀήθεις. Ἐν σελ. 148 γράφει *φθειροκομίδας*, ἀντὶ τοῦ συνήθους *φθειριῶντας*.

Μεταξὺ τῶν σχολικῶν νόσων ἀναφέρει καὶ νόσον ὑπὸ τὸ ὄνομα «*αὐτοτύφωσης*». Ἡ ἐπιτροπεία εἰς μάτην ἀνεζήτησε τὸν ὄρον τοῦτον εἰς τὰ ἰατρικὰ γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ λεξικά, οὐδαμοῦ εὗρουσα λέξιν τοιαύτην. Φαίνεται, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς νόσου «*auto-indoxication*» αὐτοδηλητηριάσεως τῶν παιδῶν, εἰς ἣν ὁμως, δὲν γνωρίζομεν διατὶ ὁ συγγραφεὺς ἐπεφύλαξε τὴν ἀνύπρκτον ταύτην καὶ ἄγνωστον ἰατρικῶς καὶ γραμματικῶς λέξιν.

Ἐν τῇ κειμένῳ ἐπίσης ἀπαντῶσι φράσεις τινὲς τοιμηραὶ οἷον «*πάθησις σκληροτραχηλος*» ἀντὶ ἐπίμονος σελ. 14.

Τοιαύτας τινὰς ἐλλείψεις παρατήρησεν ἡ ἐπιτροπεία εἰς τὸ γλωσσικὸν ὕφος τοῦ συγγραφέως.

Ἡ κυρία ὁμως οὐσία τοῦ ἔργου τούτου, ἣν ἰδίως ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν ἀποδεικνύει τὸν συντάκτην αὐτοῦ ἐπιστήμονα κατέχοντα καλῶς τὸ πραγματευόμενον θέμα, καὶ μελετήσαντα πολλὰ παρόμοια ἔργα. Ἰδίως δὲ γερμανικὰ καὶ γαλλικὰ. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιτροπεία μετὰ λύπης παρατηρεῖ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὐδαμοῦ τοῦ ἔργου του ποιεῖται μνεῖαν τοῦ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ *Μαρκσλῆ* ἐκδοθέντος ἀξιολογωτάτου ἔργου τοῦ ἐν Κρήνῃ ἱατροῦ κ. Γ. Βλάμου περὶ Σχολικῆς Ὑγιεινῆς, εἰ καὶ προφανῶς πολλὴν ποιεῖται χρῆσιν αὐτοῦ πολλαχοῦ τοῦ ἔργου του.

Ἐπίσης αἱ συχναὶ παραπομπαί, καλὸν θὰ εἶναι ἢ περιορισθῶσιν, ὡς δυσπρόσιτοι λίαν εἰς ἔλληνα διδασκαλον, ἀφοῦ καὶ ὁ συγγραφεὺς διὰ ξένης χειρὸς παραλαμβάνει πολλὰς αὐτῶν.

Ἐν σελ. 134 ἀναφέρων ἐργασίαν τοῦ Γάλλου *Calot*, παραπέμπει εἰς ἔργον, ἐν ᾧ ἡ ἐπιτροπὴ εἰς μάτην ἀνεζήτησε τὴν ἐργασίαν.

Ἐν σελ. 83 «περὶ τῆς παιδείσεως τοῦ παιδίου» παραλαμβάνων δλόκληρον ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ *Baldoin* «*Le jugement de la connaissance*», εἰς δύο περιπίπτει σφάλματα: α' παραμορφοῖ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καὶ β', τὸ σπουδαιότερον, ποιεῖται σύγχυσις τοῦ ἔργου του.

Ὁ συγγραφεὺς καλεῖται *Baldwin*, τὸ δὲ κεφ. εὐρίσκεται εἰς τὸ ἔργον του «*Le developement mental chez l'enfane et dans la race*»

Ἐν σελ. 152 παραπέμπει ἐπίσης εἰς τὴν Ὑγιεινὴν τοῦ *Brouardel-Mosny* σελίδα 81 τόμου III. Ἐν τῇ σελίδι ἐκεῖνῃ ἡ ἐπιτροπεία δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ τὴν παραπομπήν.

Ὡς πρὸς γραφὴν τῶν κυρίων ξένων ὀνομάτων ὁ συγγραφεὺς ἐπίσης τηρεῖ δύο μέτρα καὶ δύο σταθμά, ἄλλα μὲν γράφων ἀμεταβλήτως ἄλλα δὲ μεταφέρων εἰς τὴν ἑλληνικὴν.

Τὸ κεφάλαιον τοῦ σχολικοῦ κυρίου λήγει. χωρὶς ὁ συγγραφεὺς νὰ ἀναφέρῃ τι περὶ τῶν νιπτῶρων, οἵτινες ἀναπόσπαστον ζέον νάποτελῶσι μέρος αὐτοῦ.

Εἰς τὸ II κεφάλαιον περὶ τῆς αἰθούσης τῆς παραδόσεως, ὁ συγγραφεὺς κηρύσσεται ὑπὲρ τοῦ ἐξ ἀριστερῶν μονοπλεύρου φωτισμοῦ ὡς ἀρίστου. Οἱ ὕγειονολόγοι δὲν εἶναι σύμφωνοι ἔτι εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Οἱ ἀρχιτέκτονες, καὶ ἰδίως ὁ Γάλλος *Emile Trélat* προτιμᾷ τὸν μονόπλευρον φωτισμόν, ὃν ἔχουσιν ἤδη παραδεχθῆ οἱ Γερμανοί, οἱ Αὐστριακοὶ καὶ ὄλαι αἱ χῶραι τοῦ *Borrah*. Οἱ φυσικαὶ ὁμως καὶ οἱ ἱατροὶ συνιστῶσι τὸν ἀμφίπλευρον τοιοῦτον μετὰ τῶν καθηγητῶν *Javal* καὶ *Gariel*. Ὁφειλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ μονόπλευρος φωτισμὸς εἶναι μᾶλλον καλλιτεχνικός, ὁ μόνος ἴσως διὰ τὰς τάξεις τῆς ἰχνογραφίας καὶ τὰ ἐργαστήρια τῆς ζωγραφικῆς. Τὸ Γαλλικὸν Ὑπουργεῖον ἐπαφῆνει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀρχιτέκτονος τὴν προτίμησιν.

Ἐν σελ. 16 τοῦ λόγου περὶ τῶν τοίχων προκειμένου, ὁ συγγραφεὺς οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τοῦ πάχους αὐτῶν, ὅπερ δεόν νὰ μὴ εἶναι ὀλιγώτερον τῶν 45 ἐ.μ., διὰ τοίχους χαλικοτεύκτους, καὶ 35 ἐ.μ. διὰ κεραμοτεύκτους.

Τὸ VI κεφάλαιον περὶ θρανίων εἶναι ἐκ τῶν κεφαλαίων, εἰς ᾧ ὁ συγγραφεὺς ἐπέστησε περισσότερον τὴν προσοχὴν του. Μεθ' ὄλας τὰς ἀκριβεῖς ἀληθῶς καὶ ἀξιολόγους λεπτομερείας, ἃς δίδει, εἶναι λίαν ἐκτεταμένον, δυνάμενον νὰ περικοπῇ εἰς τινα σημεῖα.

Ἐν σελ. 55 καὶ 58 τοῦ κεφαλαίου τούτου ὁ συγγραφεὺς γράφει περὶ τοῦ ὀρθοστάτου τοῦ *Rolland* καὶ ἄλλων ὀρθοστατικῶν μηχανῶν, οὐδὲν ὁμως ἀναφέρει περὶ μηχανῆς πινος λίαν πρακτικῆς καὶ εἰς εὐρείαν ἐν Γαλλίᾳ χρῆσιν εὐρισκομένης τῆς *avertisseur automatique* τοῦ *Perrin*, ἡ τοῦ ἀπλουστέρου ἔτι συστήματος τοῦ *Blayac*.

Τὸ III κεφ. περὶ ἀποχωρητηρίων εἶναι κάλλιστα συνθεθειμένον. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπιδοκιμᾷ τὸ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως προκρινόμενον τουρκικὸν σύστημα, μετὰ τῆς παρατηρήσεως ὅπως περιορισθῇ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἡ ἔκτασις.

Εἰς τὸ I κεφ. «περὶ τῆς ὕγιεινῆς τῆς διδασκαλίας» γράφων ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ κατὰ

ποίαν ηλικίαν πρέπει νὰ ἀρχηται ἡ παιδείαις, ἀναφέρει ξένους, ἐνῶ πρῶτοι ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καθώρισαν τὸ ἔτος τῆς ηλικίας, καθ' ὃ οἱ παῖδες δύνανται νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ σχολεῖον

Ἐν σελ. 90 γράφων περὶ τῆς ὑγιεινῆς τῆς γραφῆς κηρύσσεται ἀμέσως καὶ δικαίως βεβαίως ὑπὲρ τῆς ὀρθίας γραφῆς, κατὰ τὸ λόγιον τῆς διασήμευ Γαλλίδος συγγραφέως Georges Sand :

«écriture droit sur papier droit, corps droit».

παραπέμπων μάλιστα καὶ εἰς εἰκόνα τινὰ (25), ἣτις ὅμως δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ κειμένῃ, οὐδεμίαν ποιεῖται μνειάν τῆς κεκλιμένης γραφῆς, οὔτε συζητεῖ τὸ σπουδαῖον ἀληθῶς ζήτημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον μέχρι σήμερον δὲν ἔχει ἐπιλυθῆ.

Μακρὰι συζητήσεις ἐγένοντο περὶ τῶν δύο τούτων γραφῶν, ἀπὸ τοῦ 1863 ἕως.

Ἐπὲρ τῆς ὀρθίας γραφῆς ἰδρύθη μάλιστα ἐν Παρισίοις καὶ σύλλογος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν καθηγητῶν Landouzy, Baissws καὶ Lavisse. Ἡ δὲ Ἰατρικὴ Ἀκαδημία καὶ ἡ Ἐταιρεία τῆς Ὀφθαλμολογίας καὶ τὰ Γαλλικὰ ὑπουργεῖα ἐτάχθησαν ὑπὲρ αὐτῆς.

Γενικῶς ἀμφοτέραι αἱ γραφαὶ ἔχουσι τὰ μειονεκτήματα καὶ τὰ πλεονεκτήματά των.

Ἡ ἐπικλιμένη γραφὴ εἶναι μᾶλλον φιλόκαλος, μᾶλλον ταχεῖα, ἥττον ἐπίπονος. Φυσιολογικῶς φαίνεται προτιμητέα τῆς ὀρθίας, τυγχάνει ὅμως ἥττον εὐνοϊκῆ διὰ τὴν καλὴν στάσιν τοῦ σώματος.

Ἡ ὀρθία γραφὴ εἶναι μᾶλλον φυσικῆ, ζωηρὰ καὶ εὐανάγωγος. Διορθοῖ τὰς στάσεις, εἶναι ὅμως κοπιωδεστέρα.

Εἰς τὸ τελευταῖον συνέδριον τῆς τῶν σχολῶν ὑγιεινῆς ἡ ὀρθία γραφὴ ἔτυχεν 9 ψήφων, ἀπέναντι 5, καὶ 12 λευκῶν.

Τὸ περὶ τῶν νοσημάτων τῶν σχολῶν κεφάλαιον παρουσιάζει ἐπίσης μικρὰς τινὰς ἐλλείψεις, ἅς καλὸν θὰ ἦτο ὁ συγγραφεὺς νὰ ἀναπληρώσῃ.

Οὐδὲν ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς βρογχοκλήτης ὡς σχολικῆς νόσου, ἣν ἰδίως περιέγραψεν ὁ Guillaume ἐκ Neuchâtel καὶ ὁ virehow ἐκ Βερολίνου.

Ἐν σελ. 137 ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς λόγον περὶ πεπτικῶν διαταραχῶν μόνον, ἐνῶ καὶ

καρδιακαὶ τοιαῦται παρετηρήθησαν παρὰ μαθηταῖς, ὀφειλόμεναι εἰς στάσεις πλημμελεῖς.

Ὁ συγγραφεὺς ἀγνοεῖ τὸ μακρὸν ὑπόμνημα ὑπὲρ κατὰ τὸ 1894 ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἰατρικὴν τῶν Παρισίων Ἀκαδημίαν ὁ ἰατρὸς Motais (ἐξ Angers).

Ἐπίσης περὶ ὀνυχοφαγίας, νόσου συχνοτάτης παρὰ τοῖς μαθηταῖς, οὐδὲν ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει.

Ἐν τῇ κεφαλαίῳ τῶν σχολικῶν νοσημάτων δὲν θὰ ἦτο ἄκαιρον, ἂν ὁ συγγραφεὺς ἐποιεῖτο μνειάν καὶ τῶν παρὰ τοῖς διδασκάλοις ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλιματος προερχομένων νοσημάτων.

Τοιοῦτον ἐν γενικῇ ἀναλύσει τὸ ὑποβληθὲν ἔργον.

Σταθμίζοντες τὰ ὀλίγα σχετικῶς μειονεκτήματα πρὸς τὴν ἄλλην ἀξίαν τοῦ ἔργου εὐρίσχομεν αὐτὸ ἐνέχον στοιχεῖα ἄξια πολλῆς ἐξάρσεως καὶ ἐπαίνου.

Ἡ διεξαγωγὴ τῶν θεμάτων ἐπιτελεῖται καθ' ὅλον τὸ ἔργον λίαν εὐσυνειδήτως καὶ μετὰ πολλῆς λεπτολογίας, τοῦ συγγραφέως οὐδενὸς φεισθέντος κόπου, ὅπως παρουσιάσῃ πόνημα ἀξίον πολλοῦ λόγου.

Ὁ συγγραφεὺς, μελετήσας, ὡς φαίνεται, καὶ ἐγκύψας ἰδιαιτέρως εἰς τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς, προσπαθεῖ νὰ μετοχτεύσῃ εἰς τὸ ἔργον του, μετὰ μεγάλης ἐκλεκτικότητος καὶ ἀλληλουχίας ἀξιεπαλνοῦ ὅ,τι χρήσιμον ἐλέχθη καὶ ἐγράφη ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ περὶ τοῦ θέματος.

Αἱ κοσμοῦσαι τὸ ἔργον ὠραῖαι ἀληθῶς καὶ λίαν ἐπιτυχεῖς φωτοτυπικαὶ εἰκόνας καὶ ἡ λεπτεπίλεπτος περιγραφὴ τῶν σχολικῶν ἰδίως ἐπίπλων προσδίδουσιν εἰς τὸ σύνολον τοῦ ἔργου σπουδαιότητα ἔτι πλείονα.

Ἐπειδὴ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ἀσυγκρίτως πλείονα τῶν μειονεκτημάτων, ἀναφερομένων ὄχι τόσον ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων, ὅσον ἐπὶ τῆς διατυπώσεως αὐτῶν, ἢ ἐπιτροπῆ ὁμοφώνως ἀπονέμει τὸ βραβεῖον εἰς τὸν συγγραφέα, ἐπὶ τῇ ρητῇ ἔρῳ, ὅπως οὗτος περιορίσῃ τὴν ἔκτασιν τοῦ ἔργου, συνψδὰ τῇ σχετικῇ τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρῳ.

Ἡ ἀγωνόδικος ἐπιτροπεία

Θ. ΦΛΩΡΑΣ

Δ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

Μ. ΜΩΥΣΕΙΔΗΣ εἰσηγητῆς

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ



ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ Ν' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1910—1911



# ΠΕΡΙ ΦΥΛΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΩΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἕκτακτον συνεδρίαν τῆς ἐπετείου τοῦ Συλλόγου ἐορτῆς

τῆ 9ῃ Μαΐου 1911 ὑπὸ τῆς Α. Ε. τοῦ νέου Προέδρου

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΖΩΗΡΟΥ ΠΑΣΑ

*Παναγιώτατε Δέσποτα,  
Φιλόμουσος ὁμήγουρις!*

Ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων διδάσκει ἡμᾶς, σὺν ἄλλοις πολλοῖς καὶ ὅτι, ἡ τοῦ χρόνου παρέλευσις πολλὰς γενικῶς παραδεγμένας καὶ ἀναμφισβητήτους θεωρούμενας ἐπιστημονικὰς καὶ φιλοσοφικὰς δοξασίας καὶ γνώμας ἀλλοιοῖ, ἢ καὶ ὄλεσχερῶς ἀνατρέπει ἀναπληροῦσα αὐτὰς δι' ἄλλων νεωτέρων καὶ ἀλανθάστων θεωρουμένων, μέχρις οὐ καὶ ταύτας ὀψέποτε ἴσως ἄλλαι πάλιν ἄρδην καταστρέψωσιν. Οὐχὶ ἐξ τοῦτο μόνον συνεχῶς ἐπιτυμβαίνει, ἀλλὰ καὶ ἄνευ λόγου ἀποχρώντος μάταιαι πολλάκις γίνονται ἐπιθέσεις κατὰ θεωριῶν μήπω ἐσφαλμένων ἀποδειχθειῶν.

Τοιοῦτόν τι συμβαίνει κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐναντίον ἐπιστημονικῆς ἀρχῆς γενικῶς παραδεγμένης, παρ' ἐξόχων, περιδόξων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν. Οἱ πολέμοι εἰσιν ἐπίσης εὐμαθεῖς καὶ εὐφημοὶ ἄνδρες, διατελοῦσιν ὅμως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀμερικῇ πρεσβευομένων καινωσιτικῶν καὶ κοσμοπολιτικῶν ἰδεῶν. Τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο δόγμα, κατὰ τοῦ ὁποίου τινὲς καταφέρονται σήμερον, εἶναι τὸ τῶν «φυλῶν» τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ περὶ τούτου προτίθεμαι, ἔάν μοι τὸ ἐπιτρέπητε, νὰ ὑποβάλω ὑμῖν περιληπτικὰς τινὰς σκέψεις. Θὰ ἐξετάσω μὲν ἔάν εἶναι δίκαιος ὁ κατὰ τῆς περὶ φυλῶν θεωρίας πόλεμος καὶ ἂν στηρίζεται ἐπὶ βάσεων θετικῶν. Πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ θεματός μου εὐρίσκομαι πρὸ τῆς ἀνάγκης νὰ προτάξω γενικότητάς τινὰς ἢ καὶ λεπτομερείας, αἵτινες εἰς τινὰς ἢ εἰς πολλοὺς ἐξ ὑμῶν εἰσι γνωσταί· δὲν δύναμαι ὅμως νὰ παρκαλίψω αὐτὰς πρὸς πλήρη τοῦ θεματός μου ἀντίληψιν. Σπεύδω δὲ νὰ δηλώσω ὅτι οὐδόλως θὰ θίξω τὸ ζήτημα τῆς πολυγε-

νείας ἢ μονογενείας τοῦ ἀνθρώπου, οὐδὲ τὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πρώτης ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ, οὐδὲ θὰ ἀναλύσω τὰς πρὸς τὰς γεωλογικὰς περιόδους σχέσεις αὐτοῦ. Ἐπι δὲ ὀλιγώτερον θὰ ἐκθέσω τὰ περὶ τῶν λιμνοβίων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐν τοῖς στηλιαῖς οἰκησάντων λαῶν.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων τινὲς ἔγραψαν περὶ χωρῶν καὶ λαῶν, περιγράφαντες ὅτε μὲν ἐξ αὐτοψίας, ὅτε δὲ (καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον) ἐξ ἀκοῆς. Ἐνιοὶ δ' ἐξ αὐτῶν περιεργότατα καὶ λίαν παράδοξα ἀναφέρουσι πράγματα, ὧν ἕμωσ τινὰ σήμερον θεωροῦνται μυθώδη καὶ ἀπαράδεκτα. Οὐδόλως ἕμωσ ἡσχολήθησαν περὶ τοῦ θεματος ἔπει σήμερον πραγματευόμεθα. Καὶ ὁ πολλὰς δὲ ἱστορικὰς καὶ γεωγραφικὰς μελέτας κληροδοτήσας ἡμῖν, ὁ καὶ «πατὴρ τῆς ἱστορίας» ὀνομασθεὶς Ἡρόδοτος οὐδὲν περὶ διαφορᾶς τῶν φυλῶν ἀναφέρει.—

Γνωστὸν ἄλλως τε τυγχάνει ὅτι πολλὰ τῶν παρ' αὐτοῦ περιγραφέντων ἀποδείκνυνται τὴν σήμερον ἐσφαλμένα. «—Τὰ γεωγραφικὰ τοῦ Ἡροδότου σφάλματα, λέγει ὁ ἀσίδιμος Κοραῆς ἐν τοῖς «Προλεγόμενοις» τῆς ὥραιας αὐτοῦ ἐκδόσεως τοῦ Στράβωνος, τὰ γεωγραφικὰ τοῦ Ἡροδότου σφάλματα ἂν τὰ θεωρήσῃ τις καθ' αὐτά, δὲν εἶναι ὀλίγα· ἂν δὲ τὰναφέρῃ εἰς τὸν ὁποῖον ἔγραφε καιρὸν, ἄξιον ἀπορίας ὅτι δὲν εἶναι πλείοτερα».

Ὀλίγιστα λέγουσιν ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν φυλῶν ὁ Στράβων καὶ οἱ λοιποὶ Ἑλληνες συγγραφεῖς, οἱ διαφοροὺς ἐπισκεσκεφθέντες λαοὺς καὶ γράψαντες περὶ αὐτῶν, ὡς ὁ Πανσανίας καὶ ὁ Πτολεμαῖος· τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ μέγας Ἀριστοτέλης τέλειόν τι εἶπεν ἐπ' αὐτοῦ.

Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος, ὅστις καταπληκτικὸν μετεδίδασεν ἡμῖν ἀριθμὸν ποικίλων γεγονότων καὶ παρατηρήσεων, οὐδεμίαν οὐδ' αὐτὸς παιεῖ-

ται μνεῖαν τῆς τῶν λαῶν φυσιολογικῆς ἢ ἴθι-  
κῆς διαφορᾶς. Ἔννοεῖται ὅτι οὐδεμιᾶς προσο-  
χῆς ἀξιοῦνται. Ὑσα τερατώδη καὶ ἀπίστευτα ἐν  
τοῖς περιγραφαῖς αὐτοῦ ἀναφέρει. Ἐκ τούτου  
εἰκάζομεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι μόνον τὴν μεταξὺ  
λευκῶν καὶ αἰθιόπων διαφορὰν ἐγνώριζον.  
Μηδὲν ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐπο-  
χὴν καὶ ἔτι ὀλιγώτερον κατὰ τὸν Μεσαίωνα.  
Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ κατέλωμεν μέχρι τοῦ  
III' αἰῶνος μ. Χ. ὅπως ἀνεύρωμεν σπουδαίας  
τινάς πληροφορίας καὶ γνώμας ἐπὶ τοῦ ζητή-  
ματος τούτου, ὁπότε καὶ θόρυβος πολὺς καὶ  
λογομαχίαι ἐγένοντο καὶ πολλὰ ἐγράφησαν,  
ἰδίως περὶ τῶν αἰθιόπων καὶ τοῦ χρωματισμοῦ  
τοῦ δέρματος αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκρι-  
βῶς ἐκείνην ἐνισχύθησαν καὶ αἱ σοβαραὶ ἐπὶ  
τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν σπουδαὶ καὶ μελέται  
καὶ ἐτελειοποιήθησαν αἱ παρὰ τῶν ἀρχαίων,  
τούτεστι τοῦ Θεοφράστου, τοῦ Ἀριστοτέλους  
καὶ τοῦ Διοσκουρίδου σχηματισθεῖσαι καὶ τοῖς  
μεταγενεστέροις κληροδοτηθεῖσαι Βοτανικῇ  
καὶ Ζωολογίᾳ. Σὺν τῷ χρόνῳ καὶ μετὰ τὸν  
IZ' αἰῶνα ἀφίχθησαν εἰς τὴν σημερινὴν αὐ-  
τῶν τελειότητα διὰ τῶν σπουδῶν καὶ παρατη-  
ρήσεων τῶν μεγάλων τῆς ἐπιστήμης διδασκά-  
λων τοῦ 18<sup>ου</sup> καὶ 19<sup>ου</sup> αἰῶνος, τῶν Linnée,  
τῶν de Candolle, τῶν Jussieu, τῶν Buffon,  
τῶν St. Hilaire, τῶν Cuvier, Alex. de  
Humbold, Agassiz, Darwin καὶ τῆς λοι-  
πῆς πλειάδος τῶν μεγάλων τῶν νεωτέρων χρό-  
νων φυσιολογῶν. Διὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι  
ἡ «Φυσικὴ Ἱστορία» κατηρτίσθη καὶ ἔλαβε  
τὴν σοβαρὰν καὶ ἐπιστημονικὴν αὐτῆς μορφήν  
κατὰ τὸν 18<sup>ον</sup> αἰῶνα, θεωρουμένων ὅμως πάν-  
τοτε τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὡς πρώτων ἰδρυ-  
τῶν. — Τὸ πρόωκτον, ὅπερ ἐσκέφθησαν νὰ ἐπι-  
χειρήσωσιν οἱ μνημονευθέντες ἀνωθεὶ μεγάλοι  
οὔτοι ἀνδρες, ἦτο ὄχι μόνον ἡ μεθοδικὴ σπουδὴ  
καὶ περιγραφή τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν φυτῶν καὶ  
τῶν ζῴων, ἀτινα ἐμελέτων, ἢ ἀνατομία δηλο-  
νότι καὶ ἡ φυσιολογία, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμοιότης  
καὶ ἡ σχέσις καὶ ἡ συγγένεια, διὸ καὶ ἡ κατάτα-  
ξις αὐτῶν καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς πρὸς ἀλληλα  
σχέσεως καὶ συγγενείας. Ἐκ τῶν παρατηρή-  
σεων τούτων ἐγεννήθησαν αἱ ἐν τῇ Ζωολογίᾳ  
καὶ τῇ Βοτανικῇ ταξινόμησεις, ἢ διαίσεις καὶ  
κατάταξις τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων εἰς «γένη,  
εἶδη καὶ οἰκογενείας». — Κατὰ τὴν αὐτὴν  
ἐπίσης ἐποχὴν ἤρξαντο καὶ αἱ σοβαραὶ σπου-  
δαὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐνοργάνου ὄντος.  
Μετὰ τὸν 15<sup>ον</sup> αἰῶνα καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς  
Ἀμερικῆς αἱ πρὸς ἀνακαλύψεις καὶ κατακτή-

σεις ἐκστρατεῖαι, ὡς καὶ αἱ περιηγήσεις εἰς τὰς  
μεμακρυσμένας χώρας καὶ τὰ ἐνδότερα τῶν  
Ἠπειρῶν, τὴν ἄπω Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν,  
τὴν Πολυνησίαν, τὴν Β. ρειον καὶ τὴν Νότιον  
Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὰς παρὰ τοὺς Πόλους χώρας  
ἐπολλυπλασιάσθησαν. Οἱ δὲ τὰς περιηγήσεις  
ταύτας ἐκτελέσαντες ἐξερρευνηταὶ ἦσαν πλὴν  
τῶν ναυτῶν πολλοὶ εἰδικοὶ φυσιολογῶν. Οὗτοι  
παρετήρησαν ὅτι εἰς τὰς χώρας, ἃς ἐπισκέ-  
πτοντο, ὄχι μόνον τὸ φυτὸν καὶ τὸ ζῷον ἀλλὰ  
καὶ οἱ ἄνθρωποι οὐσιώδεις εἶχον ἀνομοιότητα  
οὐχὶ μόνον κατὰ τὰς λαλουμένας γλώσσας, ἀλλὰ  
καὶ κατὰ τὴν νοσηκότητα, τὰ ἦθη, τὰς ἔξεις  
καὶ τὴν ὄλην δίαιταν καὶ ὑπὸ φυσιολογικὴν  
προσέτι ἔποψιν. Διὸ καὶ τὴν προσοχὴν αὐτῶν  
ἐπέστησαν ἐπὶ τῶν χαρακτηρηστικῶν τούτων  
καὶ ἤρξαντο σπουδάζοντες τοὺς λαοὺς ἐκείνους  
«φυσιολογικῶς», μετέδωκαν δὲ ἡμῖν ἀριθμὸν  
ὀσημέραι αὐξοῦντα παρατηρήσεων, δοκιμωτέ-  
ρων, τελειότερων, ἐπιστημονικωτέρων τῶν  
ἀρχαίων. Ἐκ τῶν συγκριτικῶν τούτων παρα-  
τηρήσεων ἐγεννήθη ἡ ἰδέα τῆς ὡς διὰ τὰ ἄλλα  
ἐνόργανα ὄντα κατατάξεως τῶν διαφόρων τού-  
των λαῶν εἰς ὀμίλους ἢ οἰκογενείας διακριτι-  
κάς. Ἄλλ' αἱ ἀπαντῶσαι πρὸς τοῦτο δυσκο-  
λίαι ἦσαν μέγισται· καθότι διὰ μὲν τὰ λοιπὰ  
ἐνόργανα, παρ' ὅλας τὰς παρατηρουμένας δια-  
φορὰς ὑπῆρχον βάσεις τινὲς ἐφ' ὧν ἠδύναντο  
νὰ ἐπιστηριζῶσιν τὴν ταξινόμησιν αὐτῶν. Ἀ-  
πῆντων προσέτι εἰς αὐτὰ καὶ ἰδιάζοντά τινα  
χαρακτηριστικὰ ἄτινα πρόδηλα ἦσαν σημεῖα  
τῆς προσεγγίσεως ἑμίλου τινὸς ζῴων ἢ φυτῶν  
ἢ καὶ μονάδας τινὰς, αἵτινες ἦτο δυνατόν νὰ  
ἐκκληφθῶσιν ὡς τύποι. Κατ' ἀρχὰς ὅμως οἱ  
φυσιολογῶν δὲν παρεδέχθησαν εὐκόλως καὶ εἰς  
τὸν ἄνθρωπον τὰ πρὸς κατάταξιν στοιχεῖα, διότι  
αἱ σωματικαὶ διαφοραὶ ἢ ὁμοιότητες δὲν ἐθεω-  
ρήθησαν κατ' ἀρχὰς ἐπαρκεῖς ὅπως ἐπ' αὐ-  
τῶν βασίσωσι τελείαν ταξινόμησιν. Βραδύτερον  
ὅμως τὰς μαρτυρίας τῶν περιηγητῶν περὶ τῆς  
μεταξὺ τῶν λαῶν ὑπαρχούσης διαφορᾶς ἐπε-  
κύρωσαν καὶ ἐπιβεβαίωσαν καὶ οἱ σοφοὶ καὶ  
φυσιολογῶν μεγάλου κύρους. Ὁ Λαοβίνος ἐν  
τῷ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ «Καταγωγῆς τοῦ  
Ἀνθρώπου» (τόμ. II<sup>ος</sup> σελ. 234) λέγει τὰ  
ἑξῆς: «Ἐῖναι ἀναμφισβήτητον ὅτι αἱ διαφοραὶ  
» φυλαὶ παραβαλλόμεναι πρὸς ἀλλήλας καὶ  
» μετ' ἐπιμελείας ἐξεταζόμεναι μεγίστας πα-  
» ρουσιάζουσιν ἀπ' ἀλλήλων διαφορὰς κατὰ τε  
» τὴν σύστασιν τῶν τριχῶν, τὴν σχετικὴν τῶν  
» διαφόρων τοῦ σώματος μελῶν ἀναλογίαν, τὰς  
» διαστάσεις τῶν πνευμόνων, τὸ σχῆμα τοῦ

» κράνιου και αυτά έτι των περιελήματα του  
 » έγκεφάλου. Ατελεύτητος θά ήτο ή άπα-  
 » ρίμησις και έξακρίθωσις των πολυαριθμων  
 » σημείων διαφοράς έν τοις όργανισμοις. Αί  
 » φυλάι διαφέρουσιν άκόμη και κατά την κρᾶ-  
 » σιν, την ικανότητα προς τό έγγλημα και την  
 » προς τινας νόστους διάθεσιν. Ήθηκώς παρου-  
 » σιάζουσι χαρακτηήρας πολυ άπέχοντας, ίδίως  
 » και πρό πάντων ώς προς την αίσθητικότητα  
 » και την νοημοσύνην».

Έν άλλη σελίδι ό αυτός μέγας φυσιοδίφης  
 άναφέρων ότι αί φθειρες των νήσων Sandwich  
 διαφέρουσιν ένείνων, αίτινες παρατηροῦνται επί  
 σώματος των κατοίκων άλλων γειτόνων λαών,  
 και ότι αί φθειρες των Σανδβισίων δέν προσ-  
 κολλώνται επί του σώματος άλλων ανθρώπων,  
 ώς τούτο παρατηρείται και παρ' άλλους λαούς  
 τής Αφρικής, τής Πολυνησίας και τής Αμερι-  
 κής, λέγει τά εξής (τόμ. II σελ. 239). « — Αί  
 » διαφοραί του όργανισμού, έστω και έλάχιστα,  
 » όταν γενικώς πιστοποιηθώσι, θεωροῦνται: ώς  
 » έχουσα ιδιαιτέραν σημασίαν και αξίαν. Δί'  
 » ό και τό φαινόμενον ότι διαφοροί φυλάι του άν-  
 » θρωπίνου γένους λυμάνονται: υπό παρασίτων  
 » διαφόρων φύσεως δύναται δικαίως νά ταχθῆ  
 » ώς έπαχείρημα άποδεικνύον ότι και αί φυλάι  
 » αί τά παράσιτα ταῦτα φέρουσαι είσιν άπ'  
 » άλλήλων διάφοροι».

Τά παραδείγματα ταῦτα συνηγοροῦσι, κατά  
 τον περίδοξον τουτον συγγραφέα, ύπερ τής ά-  
 νάγκης τής κατατάξεως του ανθρώπινου γένους  
 είς φυλάς. Υπό τό αυτό πνεύμα άπεφάνθησαν  
 και άλλαι έν των μεγάλων φυσιοδιφών, ό  
 Άλέξανδρος de Humboldt, ό Cuvier, και  
 έν των συγχρόνων ήμών ό Flourens, ό Isi-  
 dore Geoffroy de St Hilaire, ό Agassiz,  
 ό d'Omalius Halloy, ό Quatrefages, ό  
 Huxley και πολλοί άλλοι, όλόκληρον λεγεῶ-  
 να άποτελοῦντες. Επί τούτου ό περίδοξος  
 Flourens άποφαίνεται ώς εξής: « — Οί φυ-  
 » σικοί χαρακτηήρες οίτινες διακρίνουσιν άπ'  
 » άλλήλων τάς των ανθρώπων φυλάς είναι έν  
 » των φαινομένων τής των οντων ιστορίας  
 » εκείνο ύπερ καθ' ελας τάς εποχάς έξέπληξε  
 » πλειότερον τό θρώπινον πνεῦμα. Οί ιστορι-  
 » κοί διηγούνται: ότι κατά την πρώτην έπι-  
 » στροφήν του Κολόμβου εξ' Αμερικής οί τής  
 » Εϋρώπης κάτοικοι δέν έπαυον περιεργαζό-  
 » μενοι μετ' εκπλήξεως και θαυμασμοῦ τά  
 » φυτά και τά ζῷα, άτινα έφερε μεθ' έαυτου  
 » και ίδίως τούς Ίνδους — τούς αυτόχθονας του-  
 » τέστιν Αμερικανούς — τούς όποιους ευρισκον

» τόσον διαφόρους όλων των άλλων φυλών άς  
 » είχον ίδει έως τότε». Flourens: Consi-  
 dérations sur l'enseignement de l'His-  
 toire Naturelle. Τόμος Χος Annales  
 l'Histoire Naturelle σελ. 35.

Ό σοφός καθηγητής τής Συγκριτικῆς Ανα-  
 τομίας έν τῆ σχολῆ τής Φυσικής Ιστορίας των  
 Παρισίων (Muséum d'Hist. Nat.) G. Pou-  
 chet άπαριθμεῖ μίαν προς μίαν τάς πολυ-  
 πληθεῖς διαφοράς, άς έξηκρίθωσαν οί φυσιο-  
 δίφαι είς τούς διαφόρους λαούς τής γῆς. Ούτω  
 μεταξϋ πολλών άλλων άναφέρει την ύπό του  
 Bernardin, είτα του Isidore Geof. de St.  
 Hilaire διάκρισιν των ανθρώπων είς «ορθο-  
 γνάθους, προγνάθους, εϋρογνάθους και τούς  
 προγνάθους τε και εϋρογνάθους»· είτα την ύπό  
 του Weber κατάταξιν τής λεκάνης είς φοειδή  
 παρ' Εϋρωπαϊοις, κυκλοειδή παρ' Αμερικα-  
 νοίς, τετράγωνον παρά Μογγόλοις και έπι-  
 μήκη παρὰ τοίς Αφρικανοίς, μετά τινων βε-  
 δαίως έξαίρέσεων, άνευρισκομένων ένίοτε των  
 διαφόρων τούτων σχημάτων και είς άτομα  
 άλλης φυλής, καιπερ σπανίως. Τό βέβαιον εί-  
 ναι ότι ή λεκάνη των Αιθίοπων είναι μικρο-  
 τέρα, και είς τούτο συμφωνοῦσι και ό Camper  
 και ό Prolik και ό Soemering και ό Whi-  
 te και ό Bérard, οίτινες μέγαν αριθμόν άν-  
 θρωπίνων σκελετών έμελέτησαν. Παρητήρηθη  
 ώσαύτως ότι ό αντίχειρ επιδιπλοῦται λίαν άτε-  
 λώς επί τής παλάμης παρὰ τοίς Αφρικανοίς.  
 Άλλοι πάλιν παρατήρησαν ότι παρὰ τισι λαοίς  
 οί πόδες είσι λίαν μικροί ώς λόγου χάριν, οί  
 των γυναικών έν Ισπανία και ίδίως έν Άν-  
 δαλουσία και ότι έν άλλαις πάλιν χώραις οί  
 πόδες και μεγάλοι είναι γενικώς και άνευ κοι-  
 λότητος, παρὰ τοίς Γερμανοίς, επί παραδείγ-  
 ματι, και ούτω καθ' εξής. Επιλείψει με ό  
 χρόνος αριθμοῦντα και μεταγράφοντα ελας  
 τάς διακριτικὰς λεπτομερείας, ών ή έκθεσις έπέ-  
 συρε την προσοχήν μου κατά τάς άναγνώ-  
 σεις και σπουδάς μου δι' ό άποσιωπῶ αὐτάς  
 άναφέρων μόνον την είς τάς τρίχας τής κεφα-  
 λῆς παρατηρουμένης διαφοράς, αίτινες κατά  
 τάς μικροσκοπικὰς έρεῦνας άποδεικνύουσιν  
 φοειδεῖς τάς των λευκών, τάς δὲ των αιθίοπων  
 και κυκλοτερεῖς και όμοίαις κατά την ύφήν  
 προς τό τρίχωμα των μαστοφόρων ζῷων.

Υπερ τής διακρίσεως των φυλών άπεφάν-  
 θησαν οὐχι μόνον οί φυσιοδίφαι αλλά και  
 τινες των φιλοσόφων ώς λ. χ. ό μέγας Kant  
 και μεταγενεστέρως ό πολὺς Taine, δεσις έν  
 τῆ εισαγωγῆ τής Ιστορίας τής Αγγλικῆς Φι-

λογίας λέγει μεταξύ ἄλλων: «—Ὅ,τι ἀπο-  
καλούμεν φυλὴν συνίσταται εἰς τὰς ἐμφύτους  
ἐκείνας καὶ κληρονομικὰς διαθέσεις, ἃς ὁ  
ἄνθρωπος μετ' ἑαυτοῦ συγκομίζει ἐξερχόμε-  
νος εἰς τὸ φῶς καὶ αἵτινες συνήθως συνδέον-  
ται πρὸς διαφορὰς λίαν αἰσθητὰς ὡς πρὸς  
τὴν ἰσισυγκρασίαν καὶ τὴν τοῦ σώματος  
κατασκευήν». Παρακατιῶν δὲ ὁ αὐτὸς λέγει:  
«—Κλίμα καὶ θέσις διαφοραὶ συνεπάγονται,  
διὰ τὸ ζῆον, ἀνάγκας διαφόρους συνεπῶς δὲ  
καὶ σύστημα ἕξων διαφεροσῶν, ὡς ἐκ τού-  
του δὲ καὶ σύστημα κλίσεων διαφορῶν».

Συνεπεῖχ τῶν παρατηρήσεων τούτων καὶ τῆς  
ἐπιβαλλομένης κατατάξεως, ἐγένετο λοιπὸν  
κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18<sup>ου</sup> αἰῶνος ἡ ταξινόμη-  
σις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς κλάσεις ἢ ὁμί-  
λους οὓς ὠνόμασαν φυλάς λατ. *tribus, ordo*,  
γαλλ. *raees*, ἰταλ. *razze*, ἀγγλ. *raees*, γερμ.  
*menschennrace*). Πρῶτος ὅστις τὴν κατάτα-  
ξιν αὐτὴν ἀνέλαθεν, εἶναι ὁ Γάλλος F. Bor-  
nier μετὰ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπάνοδόν του  
(μετὰ τὸ 1722), ἐκ τῶν μακρῶν αὐτοῦ περιη-  
γήσεων. Διήρσεν οὗτος τὸ ἀνθρώπινον γένος  
εἰς τέσσαρας φυλάς, τὴν *Λευκὴν* τῶν Εὐρω-  
παίων, τὴν *Κιτρίνην* τῶν Ἀσιανῶν, τὴν *Μαύ-  
ρην* τῶν Αἰθίοπων καὶ τὴν τῶν *Λαπῶνων*. Ἡ  
τοιαυτὴ κατάταξις καὶ ἀτελεστάτη ἦτο καὶ  
στοιχειώδης, ἀλλὰ μεγάλη δὲν ἐδόθη σπουδαί-  
της εἰς τὴν κατάταξιν ταύτην τοῦ Bornier  
ὑπὸ τῶν συγχρόνων του. Ὀλίγον μετέπειτα ὁ  
μέγας Λινναῖος ἐξεργάσθη ἑτέραν ἀλλ' οὐχ'  
ἤττον ἀτελεῆ καὶ ἀπαράδεκτον. Αἱ συγκαλιῶ-  
σις τούτου ἦσαν: 1<sup>ον</sup> *homo sapiens* (ὁ  
λογικὸς ἄνθρωπος), 2<sup>ον</sup> *homo ferus* (ὁ ἄγριος  
ἄνθρωπος), 3<sup>ον</sup> *homo monstruosus* (ὁ τε-  
ρατώδης ἄνθρωπος). Μετέπειτα ἕμεις αὐτὸς  
οὗτος μετέβαλε τὴν διαιρέσιν ταύτην καὶ ἀν-  
τικατέστησε διὰ τῆς ἐξῆς: 1<sup>ον</sup> *homo albus*  
(ὁ λευκὸς ἄνθρωπος), 2<sup>ον</sup> *homo rufus* (ὁ  
πέρυθρος), 3<sup>ον</sup> *homo turidus* (μελαψὸς) καὶ  
4<sup>ον</sup> *homo nigro* (ὁ αἰθίοψ).

Ἡ δευτέρα αὕτη κατάταξις εἶναι ἡ παρ'  
θλων τῶν φιλοσόφων τοῦ 18<sup>ου</sup> αἰῶνος παραδε-  
κτὴ γενομένη. Περὶ τὰ τέλη ἕμως τοῦ αἰῶνος  
ἐκείνου ὁ Buffon ἐπρότεινεν ἄλλην περιλαμ-  
βάνουσαν ἕξ φυλάς, ἣν παρεδέχθη καὶ ὁ σο-  
φὸς τῆς Ροσιγγκῆς καθηγητῆς Blumenbach,  
τροποποιήσας ἐν μέρει αὐτὴν καὶ ἀποκλείσας  
τὴν ἰδιαιτέραν μικρὰν τῶν Λαπῶνων φυλὴν.  
Κατεβίβασεν οὕτω τὸν ἀριθμὸν εἰς πέντε, τὰς  
ἐξῆς: τὴν *Λευκὴν* ἢ *Καυκασίαν*, τὴν *Μογγ-  
λικὴν* ἢ *Κιτρίνην*, τὴν *Αἰθιοπικὴν* ἢ *Νιγρι-*

*τικὴν*, τὴν *Πολυνησιακὴν* ἢ *Μαλαϊκὴν* καὶ τὴν  
*Ἐρυθρὰν* ἢ *Ἀμερικανικὴν*. Ἡ διαιρέσις αὕτη  
ἐγένετο δεκτὴ προτιμηθεῖσα τῆς τοῦ Λινναίου  
καὶ σήμερον ἐτι ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ἡμῶν  
αὕτη διδάσκεται, ἂν καὶ ἄλλαι ἐπιστημονικώ-  
τεροι προτάθησαν, ὡς ἡ τοῦ St Hilaire, ἡ τοῦ  
Huxley, ἡ τοῦ d'Omalius d'Halloy, ἡ τοῦ  
Topinard καὶ αἱ ἐτι νεώτεροι τοῦ Qua-  
trefages καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἰένης  
περιβοήτου Haeckel, ὅστις τὸν ἀριθμὸν  
τῶν φυλῶν μετὰ τῶν ὑποδιαιρέσεων αὐτῶν ἀνε-  
βίβασεν εἰς τριάκοντα ἕξ. Ἄλλως τε αὐτὸς  
οὗτος ὁ Blumenbach ὁμολογεῖ ὅτι εἰς πέντε  
διαίρει κυρίως φυλάς τὸ ἀνθρώπινον γένος πλὴν  
ἀναγνωρίζει ὅτι ὑπάρχει οὐκ ὀλίγος ἀριθμὸς  
μικροτέρων φυλῶν καὶ παραφυάδων αὐτῶν.  
«Varietates quine principes» λέγει ἐν  
τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «De varietate gene-  
ris humani».

Παράδειγμα ἔστω ἡ αἰθιοπικὴ φυλὴ. Αὕτη  
παρουσιάζει πολλὰς ποικιλίας, δι' ὅ καὶ οἱ  
φυσιοδίφαι ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶσι καὶ  
δευτερευούσας Αἰθιοπικὰς φυλάς, ὡς λ. χ. τὴν  
τῶν Ἀβυσινηῶν, τῶν Ὀττεντόττων, τῶν Κά-  
φρων καὶ ἄλλας πολλὰς. Τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν  
ὠχρὰν καὶ ἐσφαλμένως λεγομένην Μογγολικὴν  
φυλὴν ἦτις εἰς πολλὰς ἄλλας ὡσαύτως ὑπο-  
διαίρειται. Παρεῖχθησαν ἀκόμη καὶ μίαν  
ἰδιαιτέραν φυλὴν μηδὲλος συνεχομένην ταῖς  
κυρίαις μεγάλαις φυλαῖς, τὴν τῶν Λαπῶνων.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ 18<sup>ου</sup> αἰῶνος, τοῦ  
τόσον γονίμου διὰ τὰς φυσικομοθηματικὰς ἐπι-  
στήμας ἀνεκαλύφθησαν εἰς ἐνίας τῶν Εὐρω-  
παϊκῶν χωρῶν, βθεῖως ἐντὸς τῆς γῆς, ἐντὸς  
καλωμάτων τοῦ ἐδάφους, ἢ ἐντὸς θεταμμένων  
σηπλαίων, μέγας ἀριθμὸς κατειργασμένων λί-  
θων σχήματος περιέργου, καταφανῶς τεχνητοῦ  
καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε λίθου τοῦ καλουμέ-  
νου πυρίτου. Διεπιστώθη δ' ὅτι ταῦτα ἦσαν  
ἐργαλεῖα τοῦ ἡμερησίου βίου καὶ ἔπλα τοῦ  
παναρχαίου ἀνθρώπου πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως  
τῶν μετάλλων.

Συλλογαὶ ἀπειροπληθεῖς τῶν ταιούτων ἐργα-  
λείων ἐσχηματίσθησαν· αἰθουσαι ἰδιαιτεραι  
διὰ ταῦτα ἐν τοῖς Μουσεῖοις τῆς Φυσικῆς  
Ἱστορίας κατηρτίσθησαν καὶ ἐν Κοπεγχάγῃ  
μέγα συνεστάθη Μουσεῖον. Ἐπεσεκέσθη τὰ  
Γεωλογικὰ Μουσεῖα πολλῶν χωρῶν τῆς Εὐ-  
ρώπης καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς τμήματα τὰ ὀρισθέντα  
διὰ τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος λίθους. Ὁμολογῶ δὲ  
ὅτι θεωρῶ τὸ τῆς Κοπεγχάγης ὡς τὸ πρῶτον  
καὶ τὸ πλεουσιώτατον. Ἐθαύμασα διὰ τῶν



ἐν αὐτῷ περιεχόμενον γεωλογικὸν πλοῦτον, διὰ τὰ ἀξιοθέατα καὶ θαυμάσια, ὅσον καὶ περίεργα πράγματα.

Ὀλίγον μετὰ τὰς προαναφερθείσας ἀνακαλύψεις ὁ Lund ἀνεῦρεν ἐν Βρασιλίᾳ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς ἐντὸς τεθιχμένου σπηλαίου ἀριθμὸν ἀνθρωπίνων κρανίων καὶ ὅσα ἀνθρώπων ἀναμίξ μετὰ ὀστέων ζώων· ἐπιμελῶς δὲ ταῦτα σπουδάζας ὑπελόγησεν ὅτι ἀνάγονται εἰς ἐποχὰς πλέον τῶν τεσσάρων χιλιάδων ἐτῶν ἀνερχομένων· τὸ δὲ σπουδαϊότερον, ἀνιπαρβαλλῶν ταῦτα πρὸς τὰ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Βρασιλίας, τὸ εὔρεν ἀπαραλλάκτως ὅμοια πρὸς τὰ ἐκείνων κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὰς διαστάσεις. Ὅμοια ἀνακαλύψεις ἀνθρωπίνων κρανίων καὶ ὀστέων, χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς τρίτης καὶ τῆς τετάρτης γεωλογικῆς περιόδου, ἐγένοντο καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἐντὸς ἐγκλωσμένων σπηλαίων, οἱ δὲ περιφημότεροι τούτων εἶναι αἱ τοῦ Cro-magnon, τοῦ Ganstadt, τοῦ Grenelle, τοῦ Furfooz.

Αἱ ἀνακαλύψεις αὗται ἀφ' ἑνὸς καὶ αἱ κατὰ κατὰ τὸν 18<sup>ον</sup> καὶ 19<sup>ον</sup> αἰῶνα πρόσδοι τῶν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος διὰ τῆς τελειοποιηθείσης καὶ ἡμέρα τῆ ἡμέρα γενικευθείσης Ἀνατομίας παρατηρήσων νέαν γενναίαν ἔθωκον ὦθησιν εἰς τὰς σπουδὰς τῆς φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν σύστασιν τοῦ νέου τῆς φυσιολογίας κλάδου, τῆς «Ἀνθρωπολογίας», ὅςτις, κατὰ τὸν ὀρισμὸν, ὃν δίδει αὐτῷ ὁ Broca, εἶναι ἡ «Φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου Ἱστορία».

Τὰς ἀνθρωπολογικὰς σπουδὰς ἐξέτεινεν ἔτι περισσότερο μετέπειτα καὶ ἐνίσχυσε θαυμασίως ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ περιδεδόξω Paul Broca καὶ ὁμάδος περικλεῶν φυσιοδιφῶν, ἰατρῶν, ἱστορικῶν καὶ φιλολόγων κατὰ Μάξιον τοῦ 1859 συσταθεῖσα «Ἀνθρωπολογικὴ Ἐταιρεία», ἣτις εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἀρχαιότερα ὄλων τῶν λοιπῶν ὁμώνυμων ἐταιρειῶν, τῶν ἐν ἄλλαις χώραις παγιοθεισῶν καὶ σήμερον ἔτι ἐξακολουθεῖ αὐτῇ ἐργαζομένη· τὰ δὲ δημοσιεύματα, τὰ περιοδικῶς κατὰ μῆνα ἐκδιδόμενα «Δελτία» καὶ τὰ ἐτήσια, πολλάκις διτομα, «Ἵπομνήματα», τῆς Ἐταιρείας ταύτης ἀπειρον ἐγκλείουσι πλοῦτον σοφῶν συγγραψῶν.

Ἄλλος κλάδος σπουδῶν, ὁ περὶ τὰ τέλη τοῦ 18<sup>ου</sup> καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιούσης ἐκκονταετηρίδος ἰδρυθείς, ἡ «Γλωσσολογία», πρῶρισται νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν καὶ στερεὰς νὰ θέσῃ βάσεις εἰς τὰς ἀνθρωπολογικὰς σπουδὰς καὶ εἰς τὰς περὶ φυλῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐρεῦνας.

Αἱ γλωσσολογικαὶ σπουδαὶ ἀπὸ πολλῶν βεβαίως ὑφίσταντο αἰῶνων, περιωρίζοντο ὅμως οἱ γράφοντες εἰς μελέτας τῆς πατρίου γλώσσης καὶ εἰς τὰ περὶ τὴν γραμματικὴν καὶ τὸ ἔτυμολογικὸν τῆς γλώσσης ἐκείνης. Παρ' ἡμῖν τοιαῦτα ἐγράφησαν κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, (Σουΐδας κλ.) καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους. Σπανίως σπουδαῖός τις ἀνήρ ἐπελαμβάνετο πρὸς τὴ μητρικὴν καὶ τῆς μελέτης τῆς γλώσσης γείτονός τινος χώρας ἢ καὶ τῶν πόρρω κειμένων χωρῶν. Ἡ γλωσσολογία, ὡς σήμερον ἔχει, εἶναι ἡ φυσικὴ, οὕτως εἶπειν, ἱστορία τῆς γλώσσης τῶν διαφόρων λαῶν, ἡ μελέτη τῆς φύσεως αὐτῆς, ἡ κατάταξις αὐτῆς εἰς ὀρισμένην κλίμακα καὶ ἡ σπουδὴ τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως τῶν γλωσσῶν καὶ τῆς διὰ τῆς σχέσεως ταύτης συγγενείας τῶν λαῶν.

Ἐν Εὐρώπῃ αἱ λεπτομερεῖς αὗται σπουδαὶ ἤρξαντο περὶ τὰ τέλη τοῦ 18<sup>ου</sup> — 19<sup>ου</sup> αἰῶνος. Ἐν Γαλλίᾳ ἰδίως, ἄνδρες πολλοὶ διεκρίθησαν εἰς τὰς εἰδικὰς ταύτας μελέτας, μετὰ δὲ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, κατὰ τὰς πρώτας μάλιστα δύο δεκαετηρίδας τοῦ 19<sup>ου</sup> αἰῶνος οἱ Παρίσιοι κατέστησαν κέντρον φωτοβόλον τῆς ἐκμαθήσεως καὶ ἐμβατεύσεως τῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν ὥστε πανταχόθεν προσήρχοντο οἱ βουλόμενοι νὰ κατρτισθῶσιν εἰς τὰς τοιαύτας σπουδὰς. Ἐκεῖ προσέτρεξε κατὰ τὴν νεότητά του καὶ ἐπὶ πολλὰ διέμεινεν ἔτη ὁ περικλεῆς διπλωμάτης καὶ πρεσβευτῆς, καὶ ὑπουργὸς καὶ ἰδρυτῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου πεφημισμένος συγγραφεὺς πολλῶν σοφῶν ἔργων Γουλιέλμος de Humboldt, ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ οὗχ' ἤττον περικλεοῦς Ἀλεξάνδρου de Humboldt. Οὗτος μετὰ τοῦ πολλοῦ Bopp καὶ τοῦ ἐνδόξου Schleicher καὶ τοῦ Fred. Schlegel εἰσὶν οἱ ἐν Γερμανίᾳ ἰδρυταὶ τῆς Γλωσσολογίας καὶ ἰδίᾳ τῆς Συγκριτικῆς λεγομένης Γλωσσολογίας. Ὅ,τε Bopp καὶ ὁ Schleicher ἐν Παρίσιος ἐποίησαν μακροχρόνιους σπουδὰς καὶ εἶτα ἐπανῆλθον εἰς Γερμανίαν. Ὁ Schleicher ἔδρυσεν ἐν Ἰένῃ ἔδραν Γλωσσολογίας πολλοὺς περιβλέπτους γλωσσολόγους ἀναδείξασαν οἷος ὁ γερμανὸς τὴν καταγωγὴν πλὴν ἐν Ἀγγλίᾳ βιώσας, διδάξας καὶ ἀποθανὼν Max Müller, ὁ γάλλος Michel Bréal καὶ ἄλλοι. Ὁ Γουλιέλμος Humboldt πρῶτος ἔγραψε σοφὰ συγγράμματα περὶ τινῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἰδίως τῆς Ἰαπωνικῆς. Ὁ Schlegel ἔγραψε περὶ τῆς Σανσκριτικῆς ἣν θεωρεῖ καὶ οὗτος ὡς καὶ ὁ πολλὰ πρὸ αὐτοῦ ἔτη ζήσας Jones μητέρα πολλῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν

ιδίως τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς. Ἀλλὰ πάντων τούτων ὑπερέχει ὁ περιδοξὸς Bopp, ὅστις ἀφοῦ ἐπολέμησε τὰς περὶ γλώσσης θεωρίας τοῦ Schlegel ἔγραψε καὶ σειρὰν ὅλην γλωσσολογικῶν ἀριστουργημάτων ἰδίως περὶ τῶν διακλαδώσεων τῶν γλωσσῶν τοῦ Ἀριανοῦ κλάδου, πρὸ παντὸς περὶ τοῦ Ἰνδοπελασγικοῦ κλώνου εἰς τὴν περιδότητον καὶ σοφὴν Συγκριτικὴν Γραμματικὴν τῶν γλωσσῶν τούτων. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ πολλοὶ ὡσαύτως ἀνεδείχθησαν περιδοξοὶ γλωσσολόγοι. Ἐν τῇ Γαλλίᾳ πρὸ πάντων πλειάς ὅλη τοιοῦτων ἐγεννήθη, ὅποιοι εἶναι ὁ Dechassis, ὁ Ahn, ὁ Ernest Renan, ὁ Eugène Burnouf, ὁ Lovelaque καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Τὰ τοῦ Max Müller εἰς τὴν Γαλλικὴν μεταφρασθέντα μαθήματα τῆς γλωσσολογίας εἶναι σπουδαιότατα ἰδίᾳ τὰ εἰς τὰς σχέσεις τῶν γλωσσῶν ἀναφερόμενα. Τὸ αὐτὸ ὀφείλω νὰ εἶπω περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ Renan περὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Σημιτικῶν γλωσσῶν, δυστυχῶς ὅμως τοῦ συγγράμματος τούτου ἐξέδωκε τὸν πρῶτον μόνον τόμον.

Ἡ γλωσσολογία λοιπὸν ἦτις ἄμεσον παρουσιάζει σχέσιν πρὸς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν ἰδίᾳ τὴν ἀνθρωπολογίαν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν φιλολογίαν — ὑπὸ τὴν ἔνοιαν ἢν οἱ Γάλλοι ἀποδίδουσιν εἰς τὴν λέξιν «*philologie*» ἦτις δι' αὐτοὺς συνεκδοχικὴν ἐνέχει σημασίαν ἐρμηνευτικῆς, ἔτυμολογίας, γραμματικῆς καὶ γραμματολογίας — ἰσχυρῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς διακρίσεως τῶν φυλῶν καὶ τῆς ταξινομήσεως αὐτῶν ὡς παρακατιόντες θάναζέρωμεν.

Ἐλθωμεν ἐπὶ τὴν βᾶσιν, τὸ «*substratum*» ἕπερ ἔλαβον οἱ μέχρι τοῦδε καταρτίσκοντες τὰς διαφόρους τῶν φυλῶν κατατάξεις.

Ἐπρῶτον ἐπάναγκες θεωρῶ νὰ ὑπενθυμίσω ἐνταῦθα ὅτι ἡ λέξις φυλή (ἐκ τοῦ φῶν ἐξ οὗ τὸ φύσις, φύτρα, φύλον, φυτόν, φύλλον κτλ. καὶ παρ' Αἰσχύλῳ «ἀπόφυλος» = ξένος), ἦτις τὴν σήμερον σημαίνει τὴν ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν φυσιολογικῶν ἐν τῷ ἀτόμῳ παρατηρουμένων διαφορῶν παραγομένην κατάταξιν εἰς διαφόρους τύπους, ἀρχικῶς ἐσήμαινεν ὁμάδα ἀνδρῶν, ἀθροίσμα ἀτόμων, φατρίαν καὶ ὄμιλον στρατιωτῶν. Τὴν σήμερον μεταχειρίζομεθα αὐτὴν πρὸς καθορισμὸν ἐξ ἴσου τῶν κυρίων λεγομένων φυλῶν καὶ ὑποδιαίρέσεων αὐτῶν· οὕτω λέγομεν ἐπὶ παραδείγματι, ἡ Λευκὴ ἢ Καυκασία φυλή, λέγομεν ὅμως καὶ ἡ Ἀριανὴ φυλή, ἡ Ἰνδο-εὐρωπαϊκὴ φυλή, ἡ Θρακοπελασγικὴ φυλή, αἵτινες εἶναι αἱ ὑποδιαίρέσεις τῆς ὑποδιαίρέ-

σεως τῆς Λευκῆς φυλῆς. Φρονῶ ὅτι καταλληλότερον ἴσως θὰ ἦτο ἡ ἐπίκλησις φυλὴ νὰ ἐδίδετο εἰς τὰς «κυρίας» νῦν ὀνομαζομένας φυλάς, εἰς δὲ τὰς δευτερευούσας ἄλλη τις ὀνομασία λ. χ. κλάδος, καὶ τούτου πάλιν τὰς ὑποδιαίρέσεις — διότι καὶ αἱ δευτερεύουσαι ὑποδιαίρουσιν — τὴν ἐπίκλησιν κλώνος. Οὕτω, ἐὰν ὡς παραδειγμα λάβωμεν τὴν Λευκὴν φυλήν, εἶτα καὶ κατὰ συνέχειαν τὸν Ἀριανὸν αὐτῆς κλάδον, τὸν Ἰνδοπελασγικὸν κλώνον καὶ τὴν Λατινικὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἰνδοπελασγικοῦ κλώνου.

Ὡς «*Substratum*» τῆς κατατάξεως τῶν φυλῶν παρὰ τῶν φυσιοδιδῶν ἐλήφθησαν πολλὰ στοιχεῖα, διότι αἱ εἰς τὸ σῶμα παρατηρούμεναι διαφοραί, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς καὶ μόνιμοι, ὡς μὴ ἀπαντῶσαι εἰς ὅλα ἀπαρεγκλίτως τὰ ἄτομα. Τὰ συστατικὰ ταῦτα, ἅτινα οἱ ἀνθρωπολόγοι ὠνόμασαν «σωματικά» (*somatiques*), ἦσαν ὁ χρωματισμὸς τοῦ δέρματος, τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου, λεπτομέρειαι τινες τοῦ σκελετοῦ, ὡς λ. χ. τὸ ἀνάστημα, διότι ὡς ὑπάρχουσι λαοί, εἰς οὓς αἱ σωματικαὶ τῶν ἀτόμων διαστάσεις εἰσὶ γινάσται, ὡς οἱ Παταγόνες τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἀντ' ἑτέρας ὑπάρχουσι καὶ λαοὶ νάνων τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Πλὴν τοῦ ἀναστήματος καὶ ἄλλα συστατικά, ὡς ἡ γνάθος, ἡ ρίς, κτλ., συμβάλλοντα εἰς τὸν καθορισμὸν μᾶς τάξεως, ἀνευρίσκοντο μὲν εἰς τινα ἄτομα ἔλειπον ὅμως εἰς ἄλλα, συνεπείᾳ τῶν εἰς τὰ σωματικὰ ταῦτα γνωρίσματα ἐπερχομένων μεταλλαγῶν ἐκ τῆς κληρονομικότητος καὶ τῆς ἐπιρρέας τῶν γεωγραφικῶν, κλιματολογικῶν καὶ βιοτικῶν συνθηκῶν. Διὰ ταῦτα ἠναγκάσθησαν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὴν χροιάν τοῦ δέρματος, εἰς τοὺς κοινωνικοὺς καὶ ψυχολογικοὺς χαρακτήρας, τὸν τρόπον δηλονότι τοῦ διατάσθαι, τὰ ἦθη, τὰς ἔξεις, τὰς παραδόσεις καὶ πάντοτε εἰς τὴν γλώσσαν, ἰδίως μετὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ τὰς προόδους τῆς γλωσσολογίας. Πρὸ πάντων δὲ ὡς βᾶσις ἐλήφθη μετὰ τῶν ἄλλων ἡ διανοητικὴ εὐρογάνωσις.

Τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου, ἡ κρανιολογία ἢ κρανιοσκοπία, μέγα παρὰ τοῖς ἀνθρωπολόγοις διὰ τὰς κατατάξεις αὐτῶν διεδραμάτισε πρόσωπον, τῶν κρανίων διακρίθοντων εἰς τρία κύρια σχήματα: τὰ δόλιχα, τὰ βραχεᾶ, τὰ μέσα, προστεθεισῶν καὶ ἄλλων τοῦ κρανίου λεπτομερειῶν, τὸ δὲ διακριτικὸν τοῦτο χαρακτηριστικὸν μετεχειρίσθησαν οἱ ἀντιλέξαντες εἰς τὰς τοιαύτας τῶν ἀνθρωπολόγων κατατάξεις

ὡς ἐν τῶν κυριωτέρων κατ' αὐτῶν ἐπιχειρημάτων.

Τὴν κρανιοσκοπίαν ἐπίσης καὶ τὸ ἀβάσιμον αὐτῆς μετεχειρίσθη ἐπ' ἐσχάτων καὶ εἰς τῶν μᾶλλον τὴν σήμερον καταπολεμούντων τὰς δοξασίας τῶν παραδεχομένων τὰς τῶν φυλῶν σωματικὰς διαστάσεις ὡς εἰδικὰ τῶν φυλῶν γνωρίσματα, ὁ κ. Jean Finot. Οἱ ἰσχυρισμοὶ του, ἂν καὶ ἄριστα ἐκτιθέμενοι, καθότι ὁ γράφων καὶ πολυμαθὴς καὶ διακεκριμένος εἶναι, δὲν ἔχουσιν ὅμως, κατ' ἐμέ, τοιοῦτον κύρος, ὥστε νὰ καταρρίψωσιν ἀσυζητητὴ τὰς τῶν ἀνθρωπολόγων θεωρίας. Οὕτω λ. χ. διατείνεται οὗτος, ὅτι τὸ περιβάλλον, ἢ ἀτμόσφαιρα, τὸ κλίμα, δύνανται ἄνευ τῆς ἐπιμιξίας τῶν φυλῶν νὰ μεταβάλωσι τὰς διαστάσεις τοῦ κρανίου, στηρίζεται δὲ πρὸς τοῦτο εἰς τὰς παρατηρήσεις, αἵτινες ἀπὸ ἐτῶν γίνονται εἰς τὴν χύτραν τῶν ἐθνῶν, εἰς τὸ κέντρον, πρὸς ὃ διὰ τὴν ἀνεύρεσιν ἐργασίας καταφεύγουσιν ἐξ ἕλων τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν σημείων τοῦ κόσμου οἱ πόρον ζωῆς ἀναζητοῦντες καὶ οἱ ἐνδεεῖς: εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἣτις εἶναι ἀπέραντον μωσαϊκὸν ἐκ πολλῶν στοιχείων συγκείμενον. Ἄλλ' ἂν καὶ μὲγάλα ἀναντιρρήτως ἐξετελέσθησαν ἐν Ἀμερικῇ ἔργα, οὐδόλως ὅμως ἀνεκαλύφθησαν αὐτῶν, ἄχρις ὥρας τοῦλάχιστον, τὰ στοιχεῖα τὰ μέλλοντα νὰ ανατρέψωσι τὴν περὶ φυλῶν θεωρίαν, τὴν ὅποιαν ἐπρέσβευε καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ Agassiz, ὅστις, καίπερ Ἑλβετὸς τὴν καταγωγὴν, εἰς τὰς Ἠνωμένας τῆς Ἀμερικῆς Πολιτείας ἐπὶ μακρὴν ἔζησε καὶ ἐδίδαξε μετακλήθει, καὶ ἐκεῖ ἐγήρασεν, «ἐς αἶψα πολλὰ διδασκόμενος», καὶ ἀπέθανε καταλιπὼν ἐπάξιον αὐτοῦ υἷόν.

Δὲν δύναμαι δὲ ποσῶς νὰ παραδεχθῶ τὸ παρὰ τοῦ κ. Finot διαλαλούμενον, ὅτι ὁ αὐτὸς Σικελός, ἢ ὁ αὐτὸς Ἰουδαῖος, οὔτινες, ἀλλαχοῦ γεννώμενοι, ἔχουσιν ὠρισμένην κρανιομετρικὴν ἐνδειξιν, γεννηθέντες ἐν Ἀμερικῇ, ἄνευ προηγουμένης ἐπιμιξίας τῶν φυλῶν των, εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσωσι κρανιομετρικὴν ἐνδειξιν διάφορον. Τὸ κλίμα ἀναμφιδόλως μὲγάλην ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἔχει ἐπιρροήν, τοῦτο δὲ καὶ γνωστὸν ἀπ' αἰῶνων εἶναι καὶ δῆ, καὶ ὁ ἡμέτερος σοφὸς Ἰπποκράτης πρῶτος ἐν τῇ ἀθανάτῳ αὐτοῦ συγγράμματι «Περὶ Ὑδάτων καὶ Ἀέρων» μᾶς ἐδίδαξε τὴν θεωρίαν ταύτην, ὡς λ. χ. ἢ ἐπιρροὴ αὕτη ἐξασκίεται ἐπὶ τῆς γενικῆς εὐεξίας, τῆς ρώμης καὶ τῆς θεραπείας τῶν νόσων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Τοῦτο ἔτι καὶ σήμερον

ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων ἐν χρήσει θεραπευτικῶν μέσων εἶναι καὶ τὸ ἐν ἀπορίᾳ ἄλλων καταφύγιον τῶν ἰατρῶν. Οὐδόλως ὅμως τοῦτο διασλεύει τὰς ἀνθρωπολογικὰς δοξασίας: διότι πάντες οἱ ἐγκύφαντες εἰς τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ τὰ ἐν τῇ περίᾳ κόσμῳ συμβαίνοντα ἐπισκοποῦντες ἐπίστανται: ὅτι, ὅταν ἢ ἀνθρωπολογία ἀναφέρῃ ὡς ἴδιον χαρακτηριστικὸν φυλῶν ἢ ἐθνῶν τὴν δόλιχον φέρ' εἰπεῖν κεφαλὴν δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἀνεξαίρετως τὰ εἰς τὴν φυλὴν ἐκείνην ἀνήκοντα ἄτομα ἔχουσιν ἀπαρεγκλίτως δόλιχον τὴν κεφαλὴν, καθότι ἐκ τῆς κοινῆς παρατηρήσεως συνάγεται ὅτι τὰ ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων γεννώμενα τέκνα δυνατόν διαφόρους κατὰ τὰς διαστάσεις καὶ τὸ σχῆμα νὰ ἔχωσι κεφαλὰς. Ἡ ἐπιμιξία ἐπιφέρει εἰς τὰς ἄτομα, ὡς καὶ εἰς τὰ ἔθνη, πλείστας ὅσας παραλλαγὰς. Οἱ ἀνθρωπολόγοι παρουσιάζοντες τὰ σωματικὰ συστατικά ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν φυλῆς τινος ἐννοοῦσιν ὅτι τὰ πλεονατῶν εἰς τὴν φυλὴν ἐκείνην ἀνηκόντων ἀτόμων διακρίνονται: ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τούτων, πλησιάζοντα κατὰ ταῦτα τοῦς ὡς τύπους χρησιμεύσαντας ἐπὶ τῇ βίᾳ τῆς πλειονότητος τῶν παρουσιάζοντων τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος χαρακτηριστικά.

Τίς ἐκ τῶν παρευρισκομένων δὲν θὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ βραχὺ τοῦ Ἡπειρώτου κρανίου, τὸ κοινῶς «**ἀρβαντικὸ κεφάλι**» ἀποκαλούμενον, ὅπερ οὐδόλας ἡμπόδισε πολλοὺς γενήσιους Ἡπειρώτας νὰ ἔχωσι κρανία **δόλιχα** καὶ **μέσα**, ὅπως δὲν ἐμποδίζει τὴν αὐτὸν Ἡπειρώτην μετακινῶντα εἰς ἄλλην χώραν καί, μετὰ τὴν ἐπιμιξίαν ἀκόμη, νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ τὸ κλασικὸν βραχὺ τῶν Ἡπειρωτῶν κρανίων; Καθὼς καὶ Ἑβραῖοι ἢ Χιῶι δύνανται κάλλιστα νὰ ἔχωσι κρανία ἄλλου σχήματος ἢ τὰ συνήθη περιλάλητα **ὑπερδόλιχα** αὐτῶν κρανία. Ἄλλως τε τὰ κρανιοσκοπικὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀνθρωπολόγων δὲν βασίζονται μόνον εἰς τὸ σχῆμα καὶ τὰς διαστάσεις τῆς ἐμπροσθοπιθίου διαγωνίου γραμμῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας λεπτομερείας τοῦ κρανίου αὐτοῦ, τὸ σχῆμα τοῦ ἰνίου, τὰς μετωπικὰς διαστάσεις, τὸν θόλον τῆς κόγχης, τὸν ἀκουστικὸν πόρον, τὰς ραφὰς τῶν ὀστέων κτλ. Διὰ ταῦτα οὐδέποτε ἐν μόνον ἢ δύο κύρια χαρακτηριστικὰ τάσσονται ὡς κύρια οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπολίτως οὐδὲ ἀμεταθέτως τῆς φυλῆς γνωρίσματα, ἐκτὸς ὅταν πρόκειται περὶ τοῦ μέλανος τῶν Ἀφρικανῶν δέρματος ἢ τοῦ λευκοῦ τῶν Ἑυρωπαϊῶν. Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἢ ἐπιμιξία

ατόμων εἰς διαφόρους ἀνηκόντων φυλάς καὶ ἡ κληρονομία μεταβάλλουσι τινὰ τῶν χαρακτηριστικῶν τούτων. Ταύτης ἐπιμειξίας προϊόντα εἰσὶν οἱ λεγόμενοι μιγάδες. Γνωρίζω ἄτομα γεννηθέντα μεταξὺ Ἑλλήνων εἰς πόλιν οἰκουμένην ἀπὸ Ἑλλήνας, ὧν γλῶσσαι εἶναι ἡ Ἑλληνική καὶ θρησκεία ἡ ὀρθόδοξος χροῖμα ἔχοντας ὑπομέλαν, ὡς τὸ τῶν συνήθων μιγάδων τῆς τρίτης γενεᾶς: «oclanons» τὴν κόμην ἔχουσι μικράν, τραχεῖαν, οὐλὴν καὶ μέλαιναν, ὅσον καὶ οἱ Αἰθίοπες· ἐξετάσας δὲ τὰς τρίχας τῶν διὰ τοῦ μικροσκοπίου, εὔρον αὐτάς ἐχούσας ἔλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Ἀφρικανῶν. Ἐνῷ λευκῶν οὐλας τρίχας ἐξετάσας εὔρον αὐτάς ἀπαρλλάκτους ὡς τὰς συνήθεις τῶν λευκῶν τρίχας, τουτέστιν «ψοειδεῖς», ποία λοιπὸν ἡ τοῦ φαινομένου τούτου ἐξηγήσις; Ἡ μόνη πιθανὴ εἶναι ὅτι ἐν τοῖς ἀνοιστοῖν αὐτῶν ὑπῆρξαν Ἀφρικανοί. Δι' ὃ καὶ ἀτομικῶς συντάσσεται πρὸς τὴν ἀρχὴν, ἥτις τὰς οὐσιώδεις μεταξὺ ἀτόμων εἰς διάφορον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνηκόντων τύπων ἀνομοιότητος, τὰς καὶ ἐξωτερικῶς ἔτι εὐδιακρίτους οὖσας, ὡς ἀλάνθαστον κεχωρισμένης κληρονομικότητος γνώρισμα βάλλεται.

Διὰ ταῦτα φρονῶ ὅτι ὁ κ. Finot ἔχει ἄδικον μεταχειριζόμενος τὴν λέξιν «πρόληψις» διὰ τὴν χαρακτηρίσιν τὰς φυλετικὰς δοξασίας τῶν σοφωτέρων καὶ μᾶλλον σεβαστῶν ἐπιστημῶν καὶ φιλοσόφων καὶ γράφων τοιαύτην νὰ ἐπιδεικνύη περιφρόνησιν πρὸς τοὺς ἔτι καὶ νῦν παραδεχομένους αὐτάς. Ἄλλως τε ἡ κατηγορία αὐτῆ χρονολογεῖται ἀπὸ μερικῶν μόνον ἐτῶν, τοῦ Gobineau δόντος τὸ σύνθημα. Ὁ κόμης Gobineau [γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1816 ἐν Βορδῶ καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὸ 1882] ἀνὴρ πεπαιδευμένος, ἰδιαίτερος κατέγινεν εἰς τὰ ἀνθρωπολογικά, πολλὰς δὲ περιηγήθη χώρας καὶ δὴ τὴν Περσίαν, περὶ ἧς καὶ ἔγραψε. Τὸ κυριώτερον αὐτοῦ, σύγγραμμα περὶ οὗ πολὺς ἐγένετο πάταγος, ἔγραψε κατὰ τὸ 1854, εἶναι δὲ τὸ «Περὶ Ἀνομοιότητος τῶν φυλῶν». Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μελετήσαντες οἱ Γερμανοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Wagner, ἀνεθρον. ἐν αὐτῷ ὅτι, ὁ κόμης Gobineau ἰδιαίτερος ποιεῖται μείαν, τῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν διακλαδώσεων καὶ διακρίσεων τῆς Λευκῆς φυλῆς ὑπεροχῆς τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους. Τοῦτο, ἐνοεῖται· ἐνέπλησεν ἐνθουσιασμοῦ τοὺς Γερμανοὺς καὶ πολλὰ περὶ Gobineau ἔγραψαν παρουσιάζοντες αὐτὸν ὡς τὸν ἐξοχώτερον τῶν γάλλων ἀνθρωπολόγων Inde irae! Τοῦτο μεγάλως ἐξηρέθησεν, ὡς εἰκόσ, τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς συγγραφεῖς καὶ

ἄλλων ἐθνῶν, ἐκ τούτου δὲ προέκυψε καὶ τὸ ζήτημα, ἕπερ ἐξ αὐτοῦ «ζήτημα Gobineau» ἀπεκλήθη, περὶ ἀκριβείας ἢ μὴ τῆς θεωρίας αὐτοῦ «περὶ τῆς μειαξὺ τῶν φυλῶν ὑπαρχούσης ἀνομοιότητος».

Μεταξὺ τῆς διαφιλονητήσεως τῆς ἀρχῆς ταύτης καὶ τῆς ἀναιρέσεως τῆς ἕλης περὶ φυλῶν θεωρίας ἡ ἀπόστασις ἦτο ἐλαχίστη. Ὅθεν καὶ οἱ τὰς κοσμοπολιτικὰς καὶ κοινωνιστικὰς δοξασίας πρεσβεύοντες καὶ διαδίδοντες ἐδράξαντο τῆς εὐκαιρίας ὅπως διασπείρωσι τὴν ἰδέαν ὅτι, οὐδεμία ὑπάρχει παρ' ἀνθρώποις φυλετικὴ διαφορά καὶ ὅτι κεναὶ σημασίας θὰ μείνωσι· σὺν τῇ χρόνῳ αἱ λέξεις παιοῖς, ἔθνος, ἔθνη καὶ συμμέρονα, ἔθνη καὶ ἄμυνα καὶ τὰ τούτοις συναφῆ. Ἐξ οὗ καὶ ὁ ἐκ τῶν ὑπερμαχομένων διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς νέας ταύτης ἰδέας κ. Jean Finot, ἐπιτοφόρησε τὰ δύο γνωστὰ αὐτοῦ συγγράμματα «Ἡ περὶ φυλῶν πρόληψις» καὶ τὸ «μυθιστόρημα τῶν φυλῶν».

Αἱ φυλαί, ὡς προείπομεν, διαιροῦνται εἰς κλάδους, οἱ κλάδοι εἰς κλώνους καὶ οὗτοι πάλιν εἰς ἐσχατίας κλώνων, αἵτινες σχηματίζουσιν ὅ,τι ἡμεῖς σήμερον ἀποκαλοῦμεν ἔθνος. Ἡ ἀρχὴ τῶν διαφορῶν Εὐρωπαϊκῶν φυλῶν καὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν διακλαδώσεων εἶναι ἡ Ἀσία καὶ μάλιστα τὸ κέντρον τῆς Ἀσίας ὅπερ καὶ «κοιτὶς τῶν ἐθνῶν» μετωνομάσθη. Ἐκείθεν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν πλὴν τῶν Ἀσιατικῶν λαῶν καὶ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ διὰ τούτων οἱ τῆς Ἀμερικῆς. Ἄς φέρωμεν ἐν παράδειγμα: γόνου τῆς Λευκῆς φυλῆς εἶναι δύο κλάδοι, ὁ Ἀριανὸς καὶ ὁ Σημιτικὸς. Ὁ Ἀριανός, ὅστις κατῆλθεν ἐκ τῶν ὄροπέδιων τοῦ Ταμίρ ἐν Θιβῆτ τῆς Ἀσίας, ὑποδιαιρεῖται εἰς τὸν Ἰνδοῖράνιον κλώνον, τὸν Ἀρμενικόν, τὸν Πελασγικόν τὸν καὶ Ἑλληνολατινικόν, τὸν Κελτικόν, τὸν Γερμανικόν καὶ τὸν Σλαυικόν. Αἱ τοῦ κλάδου τούτου ὑποδιαίρεσεις αὐταὶ βεβασίζονται ἐπὶ τῶν παρὰ τῶν διαφορῶν λαῶν τοῦ Ἀριανοῦ τούτου κλάδου ὁμιλουμένων γλωσσῶν, αἵτινες μεγάλην μεταξὺ τῶν παρουσιάζουσι συγγένειαν, ὡς πρόδηλον κατέστησεν ἡ Συγκριτικὴ Γλωσσολογία, ἀποδείξασα ὅτι ἡ Σανακριτικὴ γλῶσσα εἶναι ἡ πρεσβυτέρα ἀδελφὴ καὶ οὐχὶ ἡ μήτηρ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ὡς ἐνομιζέτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18<sup>ου</sup> αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Jones καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Frédéric Schlegel.

Οἱ γλωσσολόγοι βαθέως κατέγιναν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐκ τῆς σχέσεως τῶν γλωσσῶν ἀποδεικνυομένης συγγενείας τῶν λαῶν ἐν τοῖς

συγγράμμασιν αὐτῶν περὶ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν διὰ τῶν σοβαρῶν αὐτῶν μελετῶν — ἀληθῶν τῆς ἐπιστήμης ἑγγλισμάτων — ἀποδείξαντες τὴν ὑπαρξίν φυλῆς Ἀριανῆς δι' εἰδικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος χαρακτηριζομένης, ἀφ' οὗ ἀπέρρευσαν τὰ τῶν παραφυάδων τοῦ κλάδου τούτου ποικίλα ἰδιώματα. Θεωροῦμεν λοιπὸν ὅτι ὁ κ. Finot ἑλαφρᾶ τῇ καρδίᾳ χλευάζει καὶ ἐπιχαρίτως διαψεύδει τὰς θεωρίας ταύτας ἐν τῇ εὐγενεῖ αὐτοῦ πόθῳ νὰ προσδώσῃ πνευματικωτέραν σημασίαν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς πατρίδος. Πλὴν αἱ αἰσθηματικαὶ αὐταὶ βλέψεις κατ' οὐδὲν δύνανται νὰ ἀνατρέψωσι τὰς μεθοδικὰς παρατηρήσεις σοφῶν, οἱοὶ ὁ Bopp, ὁ Max Müller καὶ τόσοι ἄλλοι φυσιοδίφαι τε καὶ φιλόσοφοι, οἵτινες τὰς θεωρίας αὐτῶν οὐχὶ ἐπὶ εἰκασίῳν, ἀλλ' ἐπὶ ἐπισταμένῳν παρατηρήσεων καὶ συγκριτικῶν μελετῶν ἐβάσισαν. Οἱ κατὰ τῆς δοξασίας περὶ τῶν ριζικῶν διακρίσεων τῶν φυλῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξεργηθέντες νεωτερισταὶ ἀπαυτοῦσιν ἀνεκδότης ἕνα παρὰ πάντων δεκτὴ γίνῃ ἢ ἀπόλυτος ἐνότῃς σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἄνευ διακρίσεως οὐδὲ κατατάξεως. Ἡ ἐνότῃς αὕτη δὲν εἶναι ἢ ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἕπερ λογικόν ἐστιν, ἀλλ' ἐνότῃς φυσιολογικῇ μεθ' ὅλας τὰς ἀπάτας καὶ προφανεῖς διαφορὰς, σωματικὰς τε καὶ διανοητικὰς, ἅς οἱ ὑπὲρ τὸ θεῖον ἰσόπεδον τὸ ἔδαφος θεωροῦντες φιλόανθρωποι οὗτοι, ὡς ἐπουσιώδεις τὰς λεπτομερείας ταύτας θεωροῦσι. Πολὺ ἀμφιβάλλω ὅτι ἢ πλεοψήφια τοῦ τε Γαλλικοῦ καὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἄλλων, τῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν μέγαν ἐχόντων ἀριθμὸν Αἰθιοπίων, θὰ παραδεχθῆ ποτὲ ὅτι ὁ Κάφρος εἶναι κατὰ πάντα σωματικῶς τε καὶ πνευματικῶς ἴσος καὶ κατὰ πάντα ὅμοιος τῷ Καρτεσίῳ, τῷ Montaigne, τῷ Pasteur, τῷ Victor Hugo ἢ τῷ Νεύτωνι, τῷ Σαίξπηρῳ, τῷ Δαρβίνῳ ἢ τῷ Λόρδῳ Βύρωνι. Ἐπι δὲ μᾶλλον ἀμφιβάλλω ἐὰν αἱ Ladies τοῦ Λονδίνου ἢ αἱ Μαρκησῖαι τοῦ Faubourg St Germain τῶν Παρισίων θὰ παραδεχθῶσιν ὅτι πλησιάζουσι τὰς δι' εἰδικῶν ἐξωραϊστικῶν λεπτομερειῶν πεπρωτισμένης Ὀττεντοττίδας.

Ὡς εἶπον ἄνωθι ἢ μεταξὺ τῶν πέντε μεγάλων ἢ κυρίων φυλῶν ὑπερέχουσα καὶ τὴν πρώτην κατέχουσα θέσιν εἶναι ἢ Λευκὴ καὶ αἱ διακλαδώσεις αὐτῆς κατὰ τε τὴν ἁρμονίαν τοῦ σωματικοῦ διοργανισμοῦ, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὴν τοῦ πνεύματος ὑπεροχὴν, κατὰ τὴν

ἰσχὺν καὶ τὴν εὐρύτητα τῆς διανοίας. Πᾶν ὅτι ἀγαθὸν καὶ καλὸν καὶ τέλειον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι τοῦδε : ὁ πολιτισμὸς μεθ' ὅλων τῶν λεπτομερειῶν αὐτοῦ, αἱ τέχναι, τὰ γράμματα, αἱ ἐπιστήμαι καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς λεπτομερείας καὶ τοὺς κλάδους ὑπὸ τῆς Λευκῆς φυλῆς ἐγένετο καὶ ἐξόχως ὑπὸ τοῦ Ἀριανοῦ αὐτῆς κλάδου, ὡς ὠνόμασαν αὐτόν, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Σημιτικοῦ. Τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων φυλῶν γινόμενα ἀτελῆ καὶ στοιχειώδη καὶ λίαν ἀσήμαντά εἰσι. Καὶ αὐτὰ τὰ ὑπὸ τινῶν κλάδων τῆς ἀμέσως μετὰ τὴν Λευκὴν κατατασσόμενης Μογγολικῆς ἢ Κιτρίνης φυλῆς παραχθέντα μέχρι τοῦδε λίαν περιωρισμένα εἰσίν. Ἡ Μογγολικὴ φυλὴ καταστροφεῖς μόνον, ἐπιδρομεῖς μόνον καὶ κατακτητὰς παρήγαγεν, Ἀτίλας μόνον, Τζιγκίς Χὰν καὶ Τιμόλο Λέγκ. Τὰ ὑπὸ τῶν εἰς τὴν ἰδίῳν Κιτρίνην διακλάδωσιν τῆς φυλῆς ταύτης διαπραχθέντα λίαν σμικρὰ εἰσι παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τῆς Λευκῆς, μόνχα τὰ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ὑφ' ἐνὸς τῶν δύο Κιτρίνων Λαῶν κατορθωθέντα καὶ τοσοσθον ἀνυψωθέντα καὶ ἐξυμνηθέντα ἔχουσι σχετικὴν τινα ἀξίαν. Εἶμαι περὶεργος δὲ νὰ ἴδω μνημονεύσιμα παρὰ τῶν θεωρούντων ὡς ἀπολύτως παρομοίους καὶ ἴσας, ὡς μηδὲνως ριζικῶς διαφόρους ὅλας τὰς φυλάς τῆς γῆς, ἀνδρας καὶ ἔργα τῶν λαῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Πολυνησίας ὡς καὶ τῶν πρὸ τοῦ 16<sup>ου</sup> αἰῶνος λαῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τίς οἶδε δὲ ἂν καὶ ὁ περιλάλητος πολιτισμὸς τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων δὲν ἦτο Ἰνδικῆς προελεύσεως !

Φρονῶ λοιπὸν ὅτι ἐπιχειρήματα ἀπλῶς θεωρητικά, (δὲν λέγω σοφιστικά), θεωρίαι κοσμοπολιτικαὶ καὶ ὑπερβαλλόντως φιλανθρωπικαί, φράσεις εἰρωνικαὶ ἢ διθυραμδικαὶ δὲν δύνανται νὰ ἀνατρέψωσι δόγμα ἐπιστημονικόν, προῖόν πολυχρονίων παρατηρήσεων καὶ ἐνδελεχοῦς μελέτης ἀνδρῶν παρ' ὅλου τοῦ κόσμου ὡς λίαν σοφῶν θεωρουμένων καὶ τὸ σέβας ἅπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἀπολαούντων.

Νομίζω ὅτι τὸ δόγμα περὶ διακρίσεως τῶν φυλῶν, jusqu'à preuve du contraire, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι, μέχρι ἀποδείξεως, τουτέστι τοῦ ἐναντίου, διαμένει σφῶν καὶ ἀκέραιον.

Μεταβαίνω τώρα εἰς τὰς ἐθνότητας. Εἶδομεν ἄνωθι ὅτι αἱ φυλαὶ διηρέθησαν καὶ ὑποδιηρέθησαν, εἰς κλώνους καὶ εἰς κλωνίσκους, καὶ εἰς οἰκογενείας. Αἱ φυλετικαὶ οἰκογένειαι ὡς καὶ κοιναὶ οἰκογένειαι χωριζόμεναι, ὑποδιαιρούμεναι σχηματίζουσι τοὺς ὁμίλους οὓς καλοῦμεν ἔθνος.

Ἐκ τῶν παραφυάδων τοῦ Ἀριανοῦ κλάδου τῆς Λευκῆς φυλῆς πλὴν τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς Ἰρακικῆς αἱ ἄλλαι μετέφθησαν ἀγγελιδῶν καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐξ οὗ καὶ τινες γλωσσολόγοι ἀπεκάλεσαν αὐτάς Ἰνδοευρωπαϊκάς. Ὑπάρχουσιν ὅμως ὑποδιαίρεσεις καὶ τῆς δευτέρας μεγάλης φυλῆς, τῆς *Μογγολικῆς* — ἣν καὶ *Κιτοίνην* καὶ ὡχρῶν ἐσφαλιμένως ἀποκαλοῦμεν — ὡς λ. χ. ἡ κυρίως *Μογγολικῆ*, ἡ *Ταταρικῆ*, ἡ *Τουρκικῆ*, ἡ *Σινοῖαπωρικῆ* κτλ. Ἐκ τῶν ὑποδιαίρεσεων τούτων ἐσχηματίσθησαν τὰ διάφορα ἔθνη καὶ αἱ διάφοροι τῆς ὑψηλοῦ γλώσσαι.

Ἡ σύστασις τῶν ἐθνῶν ὡς τόσων διακεκριμένων φυλετικῶν ἐνώσεων ἀνάγεται εἰς λίαν ἀρχαίαν, εἰς προϊστορικὴν ἐποχὴν ὅποτε ὁ ἄνθρωπος βαθμηδὸν ἐξημερωθεὶς ἐσχημάτισε τὴν οἰκογένειαν, ὅμιλον τουτέστιν ἐκ γονέων, τέκνων, ἔσθ' ὅτε καὶ ἐπιγόνων ἀπαρτιζομένην. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν αἱ οἰκογένειαι αὗται: ἔξων κερωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, εἴτα ὅμως εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀλληλοβοήθειας διὰ τὴν κατὰ τῶν ἀγρίων θηρίων πάλην ὑπέικουσαι, αἱ συγγενεῖς αὗται οἰκογένειαι, αἱ τὰς αὐτὰς χρώμεναι φωνητικὰς ἐκδηλώσεις καὶ σημεῖα ἐπλησίασαν ἀλλήλας καὶ ἐσχημάτισαν ὁμίλους ἢ κοινότητας, προϊόντων δὲ τῶν αἰώνων, τοῦ σχετικοῦ αὐτῶν πολιτισμοῦ, τῶν στοιχειωδῶν αὐτῶν τεχνῶν καὶ τῶν γνώσεων τῆς καλλιτεχνίας τῆς γῆς συνεχῶς διαιδωμένων, τὸ ἄθροισμα τῶν συγγενῶν τούτων φατριῶν ἐσχημάτισε τὰ μικρὰ ἔθνη, ἅτινα σὺν τῷ χρόνῳ ἐπαυξανόμενα ἔθεσαν τὴν βᾶσιν τῶν ἐθνῶν.

Ἐθνος λοιπὸν εἶναι — ὡς ἡ σημερινὴ κοινωνικὴ ἐπιστήμη (ἢ *Sociologie*) παραδέχεται: — μέγα ἄθροισμα οἰκογενειῶν τὴν αὐτὴν ἔχουσῶν καταγωγὴν δηλαδὴ καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἀνηκουσῶν φυλὴν, τὴν αὐτὴν λαλοῦσῶν γλώσσαν, τὰς αὐτὰς πρεσβευουσῶν ἀρχάς, τὰ αὐτὰ ἐκδηλουσῶν ἦθη, τὰς αὐτὰς ἔξεις, τὴν αὐτὴν ἔχουσῶν νοερότητα καὶ τὴν αὐτὴν συνήθως οἰκουσῶν χώραν. Τοιαῦτα μὲν τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα τῆς συμπήξεως τῶν πρώτων ἐθνῶν. Μεταγενεστέρως τινὲς τῶν προρρηθέντων ἔρων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον ἠλλοιωθῆσαν, παρέμειναν ὅμως ἀλόγητοι ὡς τόσα εὐδιάκριτα φυλετικὰ γνωρίσματα οἱ ἀρχικῶς ἐρριζωθέντες τοιοῦτοι. Οἱ ἔροι οὗτοι τῆς ὀντότητος τῶν μεγάλων ἢ μικρῶν, συνθέτων ἢ μὴ ἐθνῶν, τῶν μικρῶν ἢ μεγάλων οἰκούντων χώρας, εἶναι οἱ τῆς κοινῆς ἀρχικῆς καταγωγῆς, ἦτις διὰ τῆς φυλῆς εἰς τὰ βᾶθη τῶν αἰώνων ἀνέρχεται, καὶ ἡ τῶν κοινῶν παραδόσεων τυμ-

φυῆς τῶν ἀτόμων συνκίσθησις καὶ ἡ γλώσσα μετὰ τῶν *διαλέκτων* αὐτῆς. Ἡ εὐαριθμὸν ἀτόμων ἢ καὶ ὁμίλων τινῶν ἐξ ἄλλου κλάδου τῆς αὐτῆς φυλῆς εἰς ἄλλην ἀνηκόντων φυλὴν, μετὰ τοῦ ἔθνους ἀνάμειξις κατ' οὐδὲν μεταβάλλει τὴν ὀντότητα τοῦ ἔθνους, ἐὰν διατηρηθῶσιν οἱ κύριοι ἔροι, τουτέστιν ἡ γλώσσα, τὰ ἦθη, ὁ χαρακτήρ. Πολλὰ μικρὰ ἔθνη εἰς τὴν αὐτὴν ἀνήκοντα φυλὴν, πλὴν διαφόρων φυλετικῶν ὑποδιαίρεσεων γλώσσαν λαλοῦντα, προσελθόντα συνηνώθησαν ὑπερισχυσάσης κατὰ φυσικὸν κανόνα τῆς μιᾶς διαλέκτου. Ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς διαφόρους καὶ ξένους πρὸς ἀλλήλας φυλάς ἀνήκοντα καὶ ἐν πολέμῳ ἠττηθέντα ἔθνη ἠναγκάσθησαν ἐνίοτε νὰ παραδεχθῶσι τὴν τοῦ νικητοῦ γλώσσαν συγχωνευθέντα μετ' αὐτοῦ, ὡς λ. χ. συνέδη εἰς τοὺς σημερινούς Βουλγάρους, ὧν ἡ κυρία ἀρχικὴ καταγωγή εἶναι ἐκ κλώνου τοῦ Ταταρικοῦ κλάδου τῆς μεγάλης Μογγολικῆς φυλῆς καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Τουρκικῶν λαῶν, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Βόλγα διὰ μέσου Δακίας πρὸς τὸν Δούναβιν μετοικεσίαν αὐτῶν ἠττηθέντες ὑπὸ Σλαυικοῦ ἔθνους ἐκείσε ὡς αὐτως ἐπιδραμόντος παρέλαβον τὴν γλώσσαν ἐκείνου· δι' ὃ καὶ θεωροῦνται ἔτι τε κλάδος τῶν Σλαυικῶν φυλῶν.

Ἡ ἀγνότης τῶν ἐθνῶν, ὅλων ἐν γένει, ἐπὶ τινα μόνον χρόνον παρέμεινε τελεία καὶ τοῦτο σχετικῶς, διότι συνεχῶς ἐγίνοντο ἐπιδρομαὶ ξένων ἐθνῶν ἐκ τῆς αὐτῆς πολλῆς ἢ καὶ ἐξ ἄλλης φυλῆς, ὡς προεῖπον. Καὶ ἐὰν μὲν αἰφνιδίως ἐπισυνέδκνον αἱ ἐπιδρομαὶ αὗται καὶ ὡς θύελλα παρήρχοντο, μικρὰν ἐπέφερον ἀνάμειξιν, ὡς λ. χ. συνέδη διὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Οὐζων, τῶν διαφόρων Σκυθικῶν λαῶν καὶ ἄλλων παραπλησιῶν. Ἐὰν δὲ οἱ ἐπιδρομαῖς διέμενον ἐν τῇ κατακτηθείσῃ χώρᾳ ἐπὶ χρόνον πολὺν, ἢ ἀνάμειξις ἐγίνετο τελειότερα καὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οὗτοι ἀπεροφῶντο βαθμηδὸν ἐκμανθάνοντες συνήθως τὴν γλώσσαν καὶ συμμορφούμενοι πρὸς τὰ ἦθη τῆς κτηθείσης χώρας, ὡς συνέδη εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἰσπανίαν. Ἀλλαχοῦ οἱ κατακτηταὶ κατῴρθωσαν νὰ ἐπιβάλωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλώσσαν ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τὸ ἐθνικὸν τῶν ὄνομα, ὡς συνέδη εἰς πολλὰς ὑπὸ τῶν Ἀράδων ὑποδουλωθείσας χώρας, ὡς ἐν Συρίᾳ, ἐν Φοινίκῃ, ἐν Ἰουδαίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ κτλ. Ἐκ τῶν συγχρόνων οἱ Καπαδόκιος λ. χ. οἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Λευκόσυροι καλούμενοι, τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν γλώσσαν λησμονήσαντες καὶ τὴν Ἑλληνικὴν παραδεχθέντες μετὰ τὴν ἐκστρατεῖαν

τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὴν χρῆσιν καὶ ταύτης ἀπόλεσαν, χειριζόμενοι τανῦν τὴν Τουρκικὴν. Ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα πολλαὶ ἐγένοντο ἐπιδρομαί, ἔνθα, πλὴν τῶν Ρωμαίων, ἄπειρα εἰσέλασαν ἔθνη καὶ ἔνθα ὀριστικῶς πολλοὶ τῶν ἐπιδρομῶν ἐγκατέστησαν, ὡς οἱ Βουργούνδιοι, οἱ Νορμανδοί, οἱ Φράγκοι καὶ ἄλλοι, οἱ ἐπιδρομαῖς συνεγωνεύθησαν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς χώρας καὶ παρεδέχθησαν τὴν γλῶσσαν ἐκείνων, ἣτις ἦτο κρᾶμα ἀρχαίας Γαλατικῆς, Ἑλληνικῆς, (ἐνεκα τῶν αὐτῶν πολλῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν) Γερμανικῆς καὶ πρὸ πάντων Λατινικῆς. Ἡ γλῶσσα αὕτη τελειοποιηθεῖσα, ὡς γνωστὴν, σὺν τῇ χρόνῳ ἀπετέλεσε τὴν σημερινὴν Γαλλικὴν. Τὸ γαλλικὸν λοιπὸν ἔθνος σύγκειται ἐκ διαφερόντων πρὸς ἄλληλα στοιχείων, ἐκ φυλῶν τὰ μάλα ξένων πρὸς ἀλλήλας, αἵτινες, προϊόντος τοῦ χρόνου, τελείως συνεγωνεύθησαν καὶ τὴν σήμερον ἀποτελοῦσι τὸ μᾶλλον συμπαγὲς καὶ ὁμογενὲς ἔθνος, κοινὰς ἔχον τὰς ἀναμνήσεις, τὴν γλῶσσαν, τὰς ἰδέας, τὰς ἐλπίδας καὶ τὰ ἰδεώδη. Εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Νοτίου Γαλλίας, ἔτι καὶ νῦν, ἀνευρίσκωμεν ἰδιαζούσας διαλέκτους, λέιψανα ἴσως τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιδρομῶν ὡς τὸ «provençal» καὶ τὴν «romane», καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ὡσαύτως τὴν «veneziana», napolitana, siciliana καὶ calabresa, (ἡ τελευταία αὕτη μίγμα ἑλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν λέξεων). Εἰς ἄλλα πάλιν κράτη, εἰς ὀρισμένας αὐτῶν χώρας, ἢ αὐτῇ γλῶσσᾳ διαφόρως προφέρεται καὶ τονίζεται ὡς λ. χ. ἡ Γερμανικὴ ἐν Βαυαρίᾳ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐν Κύπρῳ, Κρήτῃ, Τραπεζοῦντι καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐν ἄλλοις ἔθνεσιν ὑπάρχουσι λαοὶ ἄποικοι, οἵτινες οἰκειοποιήθησαν τὴν γλῶσσαν, παρέλαβον τὴν ὀρησκείαν, συνεμορφώθησαν πρὸς τὰ ἦθη, ἐνεστερνίσθησαν τὰ ἰδεώδη καὶ τοὺς πόθους τοῦ ἔθνους εἰς ὃ προσηκολλήθησαν. Οἱ τοιοῦτοι ἄποικοι ἀποτελοῦσι μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ ἔθνους, οὗ τὴν ἐθνικότητα αὐθορμήτως παρεδέχθησαν, οὐδεὶς δὲ δικαιοῦται νὰ διαμφισβητήσῃ εἰς αὐτὸν τὸ ἐθνικὸν ὄνομα ὅπερ προσέλαβον. Τίς ἐπὶ παραδείγματι δικαιοῦται ν' ἀρνηθῆ εἰς τὸν Basque τῶν Πυρηναίων τὴν ἐθνικότητα τοῦ Γάλλου, εἰς τὸν κάτοικον τῆς Οὐαλίας τὴν ἀγγλικὴν ἐθνικότητα ἢ εἰς τὸν Σπετσιώτην, τὸν Ὑδραῖον, ἢ τὸν Κουτσόβλαχον τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Ἑλλήνου; Ἐξ ὧν τούτων λοιπὸν ἐξάγεται ὅτι ἡ ἀνάμειξις ξένων στοιχείων, ἢ ἐπιμειξία, ἢ διὰ τῶν ἐπιδρομῶν προσάρτησις ἀριθμοῦ τινος μετοίκων πολλάκις

κατ' οὐδὲν ἄλλοιοὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔθνους, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον τὴν ἀρχὴν τῆς φυλῆς, ἕκτις ἔαν οἱ μέτοικοι ἢ οἱ ἐπιδρομαῖς ἦσαν αἰθίοπες ἢ ἔαν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο τόσον μέγας, ὥστε ἀπερρόφησε τοὺς ἀρχαίους κατοίκους. Ἀπολύτως καθαρὰ καὶ ἀγὰ ἔθνη μετὰ τῶν τῆς Εὐρώπης σχεδὸν δὲν ὑπάρχουσι.

Ἡ Παγκόσμιος ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς προσέτι ὅτι ἄστατος καὶ πολὺπλαγκτος ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ τύχη τῶν ἔθνων. Τινὰ ἐξ αὐτῶν διὰ τῶν ἐπιδρομῶν ἐνισχυθέντα καὶ ἐπέκτασιν λαβόντα κατέκτησαν ἄλλα. Ἄλλα πάλιν ὑποδουλωθέντα ἀπόλεσαν μέχρι καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἀσσύριοι, οἱ Φοίνικες καὶ ἄλλοι. Ἄλλα κατῶρθωσαν μολταυτα νὰ διατηρήσουσιν τὴν ἴδιον αὐτῶν ἐθνισμὸν περισώσαντα τὴν γλῶσσαν, τὰς παραδόσεις, τὰ ἦθη καὶ τὴν ὀρησκείαν αὐτῶν. Ἄλλα πάλιν ἔθνη, ἂν καὶ τὴν αὐτὴν ἐλάλουν γλῶσσαν καὶ κοινὰ εἶχον ἦθη καὶ θρησκεία, ἦσαν διηρημένα εἰς κρατίδια ἀντίξηλα καὶ συνεχῶς ἀλληλομαχόμενα, ὡς λ. χ. ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, τὰ κατὰ τὴν Φεουδαλικὴν ἐποχὴν ἔθνη, ὡς τὸ Γαλλικόν, τὸ Ἀγγλικόν καὶ ἄλλα μολοντι κοινὸν εἶχον βασιλεία καὶ εἰς κοινούς ὑπῆρχον νόμους, ἦσαν μολοταυτα διηρημένα εἰς μικρὰς ἡγεμονίας ἐχούσας ἐκάστη ἴδιον ἄρχοντα—δοῦκα, πρίγκιπα ἢ κόμητα. — Κατῶρθωσαν ὅμως ταῦτα τὰ ἔθνη νὰ καταργήσωσι τὴν πολυαρχίαν τὴν «πολυκοιρανίην» καὶ νὰποτελέσωσι συμπαγὲς ἰσχυρὸν ἔθνος. Πολλάκις ὅμως τοῦτο, διὰ πολυχρονίου πρὸς ἄλλο ἔθνος πολέμου μόνον κατορθοῦτο. «Οἱ μετὰ τῶν Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας» πόλεμοι, λέγει ὁ περιώνυμος ἀγγλος φιλόσοφος Herbert Spencer (principes de Sociologie) ἐδοῦθησαν τὰς δύο ταύτας χώρας νὰ καταλύσωσι τὰς συνετεταγμένους φεουδαλικῶν ἡθῶν ὑποδικαιρέσεις αὐτῶν εἰς πολυἀριθμα τμήματα καὶ νὰ σχηματίσωσι δύο στερεὰ καὶ συμπαγῆ ἔθνη».

Τοιαυτὰ γεγονότα ὡς τὰ ὑπὸ τοῦ Spencer ὑποδεικνυόμενα διδάσκει ἡμᾶς πολλὰ ἡ ἱστορία. Οὕτω καὶ τὸ Ἰσπανικὸν ἔθνος κατηρτίσθη μετὰ τὸν πρὸς τοὺς Ἀραβὰς πόλεμον, ἔταν οὗτοι εἶχον καταλάβει μέρος τῆς Ἰσπανίας. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ὑπὸ τῶν μεγάλων συγγραφέων τοῦ 18<sup>ου</sup> αἰῶνος ὀνειροποληθείσης ἐνώσεως εἰς ἔθνος ἰσχυρὸν Γερμανικῆς ἐθνικότητος, τῶν διαφόρων τῆς Γερμανίας κρατιδίων, εἶναι ἡ συνέπεια τῶν πρὸ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α' γενομένων πολέμων. Καὶ ὁ τῆς Ἰταλίας ἰσχυρὸς

καταρτισμός είναι ὡσαύτως ἀποτέλεσμα τοῦ πρὸς τὴν Αὐστρίαν κατὰ τὸ 1861 Γαλλοπεδεμονιακοῦ πολέμου.

Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τούτων γεγονότων καταφαίνεται ὅτι ὁ πόλεμος ὄχι μόνον μεγάλα καταρτίζει κράτη ἀλλὰ πολλάκις καὶ τοὺς πόθους τῶν ἐθνῶν ἐξυπηρετεῖ. Ποιοῦμαι δὲ τὴν διάκρισιν ταύτην διότι αἱ λέξεις κράτος καὶ ἔθνος εἰν εἶναι πάντοτε συνώνυμοι. Ἔθνος δύναται αὐτὸ καὶ μόνον νὰ αποτελέσῃ ἓν κράτος, ὡς πολλὰ ὑπάρχουσι ταιαῦτα. Κράτος ὅμως δύναται καὶ ἐκ πολλῶν νὰ ἀποτελῆται διαφόρου προελεύσεως λαῶν, διάφορον ἐπίσης ἐχόντων θρησκείαν, ὡς καὶ γλώσσαν διάφορον. Ἐὰν ταιαῦτα κράτη παγιοῦνται διὰ τῶν κατακτήσεων. Τοιούτα, ἐν Εὐρώπῃ ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰσπανία, ἡ Ὀλλανδία καὶ λοιπαὶ ἰδίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Τουρκία αἱ κυβερνῶσαι ἔθνη εἰς ἄμεσον πρὸς ἀλληλα εὐρισκόμενα συνάφειαν, μεγάλα καὶ μικρὰ ἔθνη, εἰς τοὺς αὐτοὺς ὑποτασσόμενα νόμους, τὰς αὐτὰς ἔχοντα πρὸς ἀλληλα καὶ πρὸς τὴν κοινὴν κυβέρνησιν ὑποχρεώσεις, τὸν αὐτὸν ἀναγνωρίζοντα βασιλέα, διάφορον μ' ὅλα ταῦτα, ἔχοντα γλώσσαν, θρησκείαν, ἥθη καὶ παραδόσεις, ἄλλας ἱστορικὰς ἀναμνήσεις, ἄλλα ἰδεώδη καὶ πόθους ἀντιθέτους. Τινὲς διατείνονται: ὅτι καὶ εἰς τῶν ἐθνῶν τὸν σχηματισμὸν — λέγω τῶν ἐθνῶν, οὐχὶ τῶν κρατῶν — συνήργησε καὶ ἡ χώρα ἐν ἧ βίῳσι. Φρονῶ ὅτι ἡ τῆς χώρας ἐπαρροή καὶ ἂν τις πρὸς σιγμὴν παραδεχθῆ αὐτήν, εἶναι ἐλαχίστη, καθότι τὰ πλείιστα τῶν ἐθνῶν κατέλιπον τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν κοιτίδα καὶ ὄκησαν χώρας μακρὰν τῆς γενετιέρας αὐτῶν γῆς κειμένης. — «Μή! ἀναφωνεῖ ὁ Re-  
 » nan, μὴ τὴν χώραν πλεον τῆς φυλῆς τοῦ  
 » ἐθνους τάξατε. Ἡ χώρα εἶναι τὸ βῆθρον, τὸ  
 » θέμεθλον, τὸ substratum ὅπερ παρέχει  
 » τὸ διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν πάλην πεδίου.  
 » Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος διδεὶ τὴν ψυχὴν. Ὁ ἄν-  
 » θρωπος πρωτεύει ἐν τῇ συστάσει τῆς ἱεράς  
 » ἐκείνης ὀντότητος, ἣν λαὸν ἀποκαλοῦμεν.  
 » Οὐδὲν ἄλλο ὑλικὸν πρὸς τοῦτο ἐπάρκει. Τὸ  
 » ἔθνος εἶναι ἀρχὴ πνευματικὴ, ἀποτέλε-  
 » σμα τῶν βαθειῶν περιπλοκῶν τῆς ἱστορίας  
 » εἶναι πνευματικὴ οἰκογένεια καὶ οὐχὶ ὁμι-  
 » λος τυχαίως ὑπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ἐδάφους  
 » μιᾶς χώρας ἀθροισθεῖς».

Αἱ ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, ὑπὸ τὸ κράτος πολι-

τικῆς ἀρχῆς διατελοῦσαι διάφοροι ἐθνότητες ὀφείλουσιν ὑποταγῆν εἰς τοὺς νόμους τῆς χώρας ἐκείνης, εὐπίθειαν πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ὅταν αὕτη ἐν δικαιοσύνῃ κυβερνᾷ. Χρέος ἀγάπης καὶ εὐκρινείας ἔχουσι πρὸς τὰς συνοίκους ἐθνότητας καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ἐδάφους φόρον αἵματος ὀφείλουσι κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν ξένων ἐπιθέσεις, διατηροῦσαι ὅμως ἀμίαντον τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα, τὰ ἥθη, τὴν θρησκείαν αὐτῶν. ὀφείλουσι πρὸς τοῦτοις νὰ ἐμπνέωσιν εἰς τοὺς ἐπιγόνους αὐτῶν τὴν τιμότητα, τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων, περισφύζουσαι τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἱστορικάς τῶν ἀναμνήσεις, ἀλώδητον διατηροῦσαι τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν θησαυρὸν, τὴν βᾶσιν καὶ τὴν ψυχὴν τῆς ἐθνότητος «τὴν γλώσσαν τῶν πατέρων». Τοῦτο πράττουσιν οἱ εἰς ὅλας τὰς πεπολιτισμέναις χώρας παροικοῦσαι διαφόρου καταγωγῆς ἐθνότητες· παράδειγμα δὲ ἔστωσαν οἱ ἐν Γερμανίᾳ Πολωνοί, οἱ Τσέχοι, οἱ Κροᾶται καὶ λοιποὶ Σλαβοὶ τῆς Αὐστρίας. Τῆς ἰδέας καθ' ἑκάστην ὑπερμαχοῦσι καὶ οἱ Ἴταλοὶ τῆς Αὐστρίας, τὰ δὲ ἔθνη ἅπαντα ἐπιδοκιμάζουσι τὴν δικαίαν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς γλώσσης καὶ τῶν σχολῶν αὐτῶν ἄμυναν μὴδ' αὐτῶν τῶν Αὐστριακῶν ἐξαιρουμένων.

Ἐπὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἱερῶν τούτων δικαιωμάτων καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐξασκήσεως αὐτῶν ἐστήρικται ἡ ἀληθὴς συναδέλφωσις τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ κραταιώσις τῶν Κυβερνήσεων. Τὸ γλυκὺ τοῦ Ἴταλοῦ τῆς Ἰστρίας ὄνειρον ἐμψυχώνει ἔσπευ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀρχαίας δόξης τῆς πατρίδος του. Γοργή ἡ σκέψις φέρει τὸν Ἴταλὸν ἐκείνον τῆς Ἰστρίας εἰς τοὺς πόδας τοῦ λόφου ἐφ' οὗ ἐπιβλητικῶς ὑψοῦτο τὸ Καπιτώλιον. Ἡ φαντασία αὐτοῦ παρουσιάζει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὸν βράχον, τὸν ἱερὸν ἐκείνον βράχον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὑψοῦτο ὁ δεδοξασμένος ναός, τὸ ἀγλάισμα τῶν αἰώνων, καὶ νοερώς ὑποκλινόμενος πρὸ τῆς φανταστικῆς αὐτῆς εἰκόνης νέας ἀντλεῖ δυνάμεις καὶ ἀκούραστος ἀμύνεται ὑπὲρ τῆς ἐθνικότητός του, ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς γλυκυτάτης αὐτοῦ γλώσσης ἣν ἐξήγγισαν καὶ διεμόρφωσαν τόσοι μεγάλοι νόες.

Οὐαί, τοῖς μὴ σεβομένοισι τὰ πάτρια. Οὐαί, τοῖς ἐκφαυλίζουσι τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν γλώσσαν! . . . Οὐαί εἰς τοὺς ἐπιλήσμονας!!!!

Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης».



## ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΕΡΑΝΟΣ \*

ΑΨ

## ΤΡΕΙΣ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ

ΤΗΣ

## ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ

Ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐξήκοντα καὶ ἐνὸς κωδίκων τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς τοῦ δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Α. Παπαδοπούλου — Κεραμέως ἐν τῇ XIV τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥωσικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ἐν ἰδίῳ εἰτα ἐξ αὐτοῦ ἀποσπάσμαι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Δύο κατάλογοι Ἑλληνικῶν κωδίκων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ τοῦ Ζωγραφείου, ἐν Σοφίᾳ — 1909*» ἐλλεί-

πουσιν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἔσται τρεῖς κώδικες, καθ' ἕσον οἱ μὲν δύο πρῶτοι, ἀποκείμενα μετὰ τῶν ἐντύπων τῆς Σχολῆς βιβλίων, ἐνθα ἡμεῖς εὗρομεν αὐτούς, διέλαθον τὴν ἔρευραν τοῦ Κεραμέως, ὁ δὲ τρίτος βραῦτερον ἐδωρήθη τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτῆς.

Ὁ πρῶτος πολλοῦ λόγου ἀξίος κώδιξ σημεῖοῦται τελευταῖος ἐν τῷ παλαιῷ τῆς Σχολῆς καταλόγῳ τοῦ 1823 ὑπ' ἀρ. ιε'. Ἐκ τοῦ καταλόγου τούτου, λέγει ὁ Κεραμεὺς (σ. 3), πιστοῦται ἡ ἀπώλεια τριῶν κωδίκων, ἐν οἷς καὶ ἡ «*συλλογὴ [λόγων] διαφόρων πατέρων ἀρ. ιε'*».

Ὁ δὲ δεύτερος τῶν ὑφ' ἡμῶν περιγραφομένων κωδίκων διαγνωστέος ἴσως ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. β' κώδικι τοῦ παλαιοῦ καταλόγου, τῷ ἐπιγραφομένῳ «*εὐαγγέλιον χειρόγραφον*» δι' οὗ ὁ Κεραμεὺς ἔννοεῖ τὸ ὑπ' ἀρ. 2 τοῦ ἑαυτοῦ καταλόγου ἐπὶ περγαμηνῆς εὐαγγέλιον τῆς βασιλείσσης Αἰκατερίνης τῆς Κομνηνῆς.

Οἱ τρεῖς οὗτοι κώδικες ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς Σχολῆς φέρουσι νῦν τοὺς [ὑφ' ἡμῶν ἐν ἀγκύλαις προστεθέντας] ἀριθμοὺς 62, 63, 64.

I. [62].

Κώδιξ χαρτῶς 0,39×0,27.

Αἰῶνος XIV (φ. 566).

Λόγοι διαφόρων ἀγίων πατέρων.

Ὁ κώδιξ οὗτος, γεγραμμένος τῷ 1373 ἐπὶ χάρτου παχέος καὶ ὑποστίλπνου ἐν δυαί στήλαις, ὧν ἑκάτερα ἐκ στίχων τεσσαράκοντα καὶ ἐνός, περιεῖχεν ἀρχικῶς φύλλα φοβ',

\* **Σημείωσις.** Ἐν τοῖς περιγραφομένοις ἐνταῦθα χειρογράφοις καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν καταχωριζομένοις ἀποσπάσμασι

1) Ἐχωρίσθησαν πᾶσι αἱ ἐν αὐτοῖς ἠνωμένοι καὶ ἐν συνεχείᾳ φερόμενοι λέξεις.

2) Ἐκεφαλαιογραφήθησαν τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα τῶν κυρίων ὀνομάτων.

3) Ἀνελύθησαν τὰ ἐν ἐπιτηρέσει καὶ βραχυγραφίαις περιλαμβανόμενα γράμματα, τεθέντα ἐντὸς παρενθέσεως ( ).

4) Ἡ ὑπογεγραμμένη ἐπέτη μόνον ἐνθα καὶ ἐν τοῖς πρωτοτύποις σημειοῦται.

5) Διὰ τῶν εἰσαγωγικῶν « » δηλοῦνται ἀποσπάσματα καὶ ἀκριθεῖς ἀντίγραφα μερῶν τοῦ χειρογράφου.

6) Διὰ τῆς καθέτου ἀπλῆς γραμμῆς | δηλοῦται ἀρχὴ νέου στίχου ἐν τῷ χειρογράφῳ, διὰ δὲ τῆς διπλῆς καθέτου || ἀρχὴ νέας σελίδος.

7) Διὰ τριῶν συνεχῶν σιγῶν . . . δηλοῦται ἡ ὑφ' ἡμῶν παράλειψις τοῦ κειμένου.

8) Δι' ἀστερίσκων \* τὸ ἐκπεσόν μέρος τοῦ κειμένου.

9) Ἐντὸς τῶν ὀρθογωνίων ἀγκυλῶν [ ] τίθενται ἡμέτερα προσθήκαι ἢ ἐρημηναί.

10) Ἐντὸς τῶν ὀξυγωνίων ἀγκυλῶν < > τὰ καθ' ἡμᾶς διαγραπτέα.

11) Αἱ δύο κωνίδες, ἃς συνήθως φέρουσιν ἐν τοῖς κώδιξι: τὰ μικρὰ γράμματα i καὶ ü παρελείφθησαν.

12) Ἐπερήθησαν οἱ τόνοι, τὰ πνεύματα, αἱ στίξεις καὶ τὰ λάθη τῶν πρωτοτύπων.

ἀριθμηθέντα κατὰ τὴν βραδύτερον, πιθανῶς κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, γενομένην στάχωσιν αὐτοῦ, ὅτε κατεγράφησαν καὶ τὰ περιεχόμενα ἐν ἰδίῳ ἐπὶ τούτῳ προταχθεῖσι φύλλοις, ὧν σώζονται τέσσαρα [φ. 1—4]. Ἐπὶ τῆς ραγιαίας βύρσης τοῦ ἀνεπιγράψου τούτου κώδικος προσκεκόλληται τεμάχιον χάρτου ἐφ' οὗ ἐπιγραφή τοῦ παρελθόντος αἰῶνος: «Λόγοι διαφόρων ἁγίων πατέρων». Οἱ λόγοι οὗτοι, 104 ἐν ὅλῳ, προσηρομόσθησαν τὰς δεσποτικάς, θεομητορικάς καὶ διαφόρων ἁγίων ἑορταῖς τοῦ ἑνιαυτοῦ, καθ' ἃς φαίνεται ὅτι καὶ ἀνεγινώσκοντο ἐν τοῖς ναοῖς κατὰ σειρὰν ἐκάστης αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τέλους Ἀπριλίου. Τὸ κείμενον τῶν λόγων ἀρχεται νῦν ἀπὸ τοῦ φύλλου ι'. Ἐν τῇ ἀνω ἡζ τῆς σελίδος ταύτης (φ. ι') γέγραπται χειρὶ τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου [1801-1806]: «Ἐκ τῶν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας» ἐν δὲ τῇ κάτω ἡζ τῆς αὐτῆς σελίδος «καὶ ὁ ἀφαιρησ(ων) ἐπικατάρατος. † Ὁ Π(ατ)ριάρχης Καλλινίκος».

Ἐν τῷ φ. 1<sup>α</sup> σημειοῦνται τάδε: «Ὁ μέγας ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Ματθαῖος. 1687 ἐν μηνὶ Μαρτίῳ κς'». Δι' ἄλλης δὲ χειρὸς ἀμέσως κατωτέρω: «Ὁ μέγας ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Νικόδημος [;] 1768 Μαρτίῳ 28». Κατωτέρω δέ: «† ἄφρωνον ἔργον κρεῖσσον ἀπράκτου λόγου. Γεδεῶν ἱερομόναχος καὶ ἐριμέριος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας». Πρὸς τούτους καὶ δύο σφραγιῖδες, ὧν ἡ μὲν: 

ΚΩΝΣΤΑΝΤ ΝΟΥ ΠΑΤΡΙ ΑΡΧΕΠΙ ΣΚΟΠΟΥ	ἢ δέ: [ΘΕΟ ΔΩΡΙ]
---	---------------------

.

Ἀπὸ τοῦ φ. 1<sup>β</sup>—4 περιέχεται «Ὁ πίναξ τῶν ἐν τῇ ἱερῇ ταύτῃ ἔμφορομένων βιβλῶν λόγων», περιλαμβάνων τὰς ἐπιγραφὰς τῶν περιεχομένων ἀπὸ τοῦ α' λόγου μέχρι τοῦ πδ', τῶν λοιπῶν προσθέτων φύλλων τοῦ πίνακος ἐκπεσόντων.

Κατὰ τὸν πίνακα τοῦτον περιείχοντο ἐν τοῖς ἐκπεσοῦσιν ἑννέα φύλλοις τοῦ κειμένου ἑὸς λόγου, [ἴτοι :

1. (φ. α') «Τοῦ ἐν ἁγίαις π(ατ)ρὸς ἡμῶν Ἰω(άν)νου Ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης τῇ β' Κυριακῇ τῶν μυροφόρων γυναικῶν. λόγ. α' εἰς φύλλ. α » καὶ

2. (φ. ε') «Τοῦ ἐν ἁγίαις πατρὸς ἡμῶν Ἰω(άν)νου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν καινὴν Κυριακὴν. λόγ. β' εἰς φυλ. τ' »].

Οἱ λοιποὶ σωζόμενοι λόγοι ἐπιγράφονται ὡς :

3. (φ. ι', τὸ νῦν πρῶτον σωζόμενον φύλλον τοῦ κειμένου τοῦ κώδικος) «Μηνὶ Μαΐου η'.

[Ἄδηλου] Βίος τοῦ δόσιου καὶ θεοφόρου π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου». Ἄρχ. «Ἄλλὰ τῶν σπουδαίων ἄρα καὶ φιλαρέτων ἀνδρῶν».

4. (φ. κγ' 1) [Ἄδηλου] «Βίος καὶ πολιτεία τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων καὶ φιλευσεβῶν μεγάλων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης καὶ φανέρωσις τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Στ(αυ)ροῦ τοῦ Κ(υρί)ου ἡμῶν Ἰ(ησοῦ) Χ(ριστοῦ)». [Τὸ τέλος τῆς β' στήλης σταυροειδές]. Ἄρχ. «Τὸν τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου καὶ πρώτου τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐσεβείας».

5. (φ. μ' 1) [Ἄδηλου] «Ἀθλησις τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων μαρτύρων τοῦ Χ(ριστοῦ) Μανουὴλ, Σαβίλ καὶ Ἰσμαήλ». Ἄρχ. «Οἱ μὲν ἄλλοι δίδωται καὶ τίρανον».

6. (φ. με' 2) [Ἄδηλου] «Βίος τοῦ δόσιου π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν Σαμυῶν τοῦ ξενοδόχου». Ἄρχ. «Ἄμα μὲν χάριτος ἔργον πρὸς».

7. (φ. νγ' 2) [Ἄδηλου] «Ἐπόμνημα διαλαμβάνον μερικῶς τοὺς ἁγίους καὶ ἄθλα καὶ ἀποσημίας καὶ τελείωσιν τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων καὶ κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου». Ἄρχ. «Καὶ τῶν τεχνῶν οὐ μόνον τοὺς».

8. (φ. ξα' 1) [Ἄδηλου] «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου». Ἄρχ. «Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τὴν βασιλείαν ἰθύνοντων ἀρχὴν».

9. (φ. οδ' 2) [Ἄδηλου] «Ἐπόμνημα εἰς τὸν ἐν προφήταις ἐνδοξότατον καὶ μέγαν Ἰλλίαν τὸν Προφήτην». Ἄρχ. «Ἄρι μὲν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰ(σο)ρήλ».

10. (φ. π' 1) [Ἄδηλου] «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ ἱαματικοῦ Παντελεήμονος». Ἄρχ. «Τῆς εἰδωλικῆς ἀχλύος».

11. (φ. πιθ' 1) [Ἄδηλου] «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Καλλινίκου». Ἄρχ. «Τῆς εἰδωλικῆς ματίας».

12. (φ. ιιβ' 1) [Ἄδηλου] «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ θαυμαστῶς καὶ δόσιος καὶ ὑπὲρ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ζώντας βιώσαντες δόσιου καὶ ἁγίου Εὐδοκίμου». Ἄρχ. «Ἐδοκίμου τοῦ κατὰ Θε(οῦ) φρονημῶς εὐδοκιμήσαντος».

13. (φ. ιιβ' 1) «Λόγος Ἰωσήπου εἰς τοὺς ἁγίους ἐπὶ τὰ παιδάς Μακαβαίους Ἐλεάζαρ καὶ τῆς τοῦταν μ(η)τ(ρ)ός». Ἄρχ. «Φιλοσοφώτατον λόγον ἐπιδεικνύσθαι μέλλον».

14. (φ. ρι' 2) [Ἄδηλου] «Λόγος εἰς τὴν Ἰπεροργίαν Θε(ο)τόκον διηγούμενος τὰ περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτῆς τῆς ξένης καὶ παραδόξου

συλλήψεως, ὅπως ἐγγάστριον τὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν φέρουσα ἀσπόρως καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐκυοφόρησε· περὶ τε τῆς τούτου καθ' ἡλικίαν ὑπερφουοῦς αὐξήσεως· τῆς πρὸς τὸν μαθητὴν τὸν ἡγαπημένον ὡς υἱὸν αὐτῆς μητρὸς (ας) παραθέσεως· τῆς ἀγίας ταύτης κοιμήσεως· τῆς ἀνευρέσεως τῆς τιμίας ἐσθῆτος καὶ ὅπως πρὸς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων διεκομισθῆ». *Ἀρχ.* «*Ἐχοῖν ἀληθῶς τὴν παρθένον ὡσεὶ αὐτῆς*».

15. (φ. ρκδ' 1) [*Ἀδήλου*] «Διήγησις συλλεγεῖσα ἀπὸ ιστοριῶν ἐξηκριθωμένων παναληθῶς παρὰ συγγραφέων ἀξιολόγων καὶ ζῆλον περὶ τὸ φιλάληθες οὐ μικρὸν ἐχόντων· διδάσκουσα περὶ τε τῆς πρὸς τὸν Αὐτάρων ἀποστολῆς τοῦ ὁμοιώματος τῆς τοῦ θεανθρώπου θείας μορφῆς Κ(υρίο)υ ἡμῶν Ἰϋ Χϋ· τῆς τούτου ἀνευρέσεως· καὶ ὅπως ἀπὸ Ἐδέσεως πρὸς τὴν βασιλεύουσαν διεκομισθῆ τῶν πόλεων». *Ἀρχ.* «*Οὐκ ἄρα μόνος αὐτὸς εὐκατάληπτος ἦν*».

16. (φ. ρλβ' 2) [*Ἀδήλου*] «Λόγος εἰς τὸν μέγαν Ἰω(άννη)ν τὸν Προδόρομον περὶ τε τῆς τούτου γεννήσεως διαλαμβάνων· ἀνατροφῆς· τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀγγελικῆς αὐτοῦ διαγωγῆς καὶ ὅπως τῆς τιμίας αὐτοῦ κεφαλῆς ἀποτιμηθείσης, ἣ ταύτης γέγονεν εὐρεσις· καὶ τῇ τῶν Ἐμεσηνῶν ἐναπετέθη πόλει». *Ἀρχ.* «*Ἰωάννην τὸ μέγα κλέος τῆς οἰκουμένης*». Τέλος κολοβόν: «*Ἐγνωρίσαμεν ἅπαντα τῷ τηρικαῦτα τῆς*». [*Ἐλλείπεται τὰ φύλλα ριγ' καὶ ριδ'*].

17. (φ. ρμε' 1). «Βίος τοῦ δόσιου πατρὸς ἡμῶν Ὀνουφρίου τοῦ ἐρημίτου· καὶ ἄλλων τινῶν ἁγίων π(ατέ)ρων· συγγραφεῖς παρὰ **Παφνουτίου μοναχοῦ καὶ ἀναχωρητοῦ**». *Ἀρχ.* «*Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν σπουδῆν ἐποιήσαμεν*».

18. (φ. ρνη' 1) [*Ἀδήλου*] «Διήγησις τοῦ βίου καὶ τῶν διακρίσεων καὶ οἰκονομιῶν καὶ θαυμάτων τοῦ δόσιου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἀθῶ». *Ἀρχ.* «*Ἰδοὺ καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς βίος, τοῦ παλαιοῦ παρέδειξε γνωρίσματα βίου*». [Τὰ φύλλα ροε' καὶ ροε' ἔλλείπουνσι καέντα· ὀλίγον βεβλαμμένα πρὸς τὰριστερά· εἰσι καὶ τὰ φύλλα ροζ' καὶ ροη'].

19. (φ. ρηθ' 1) «Τοῦ σφωτάτου καὶ λογωτάτου π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως **Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου**· λόγος εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χ(ριστοῦ) μεγαλομάρτυρα Μαρίναν». *Ἀρχ.* «*Καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἄρα ἡς ὁ Χ(ριστὸ)ς κεφαλῆς*». [Τὰ φύλλα σζ' καὶ ση' ἔλλείπουνσι. Τὸ φ. σι' ἠριθμῆθη δις].

20. (φ. σι' 1) [*Ἀδήλου*] «Βίος καὶ μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν Κύρου καὶ

Ἰωάννου». *Ἀρχ.* «*Κῦρος ὁ περιφανὴς τῶν μαρτύρων ἀσῆρ*».

21. (φ. σιγ' 2) «Τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος **Μεθοδίου Πατάρων**· λόγος εἰς τὴν ἵταπαντὴν τοῦ Κῦ καὶ Θεοῦ καὶ Σρ̄ς ἡμῶν Ἰϋ Χϋ· καὶ εἰς τὴν Θεοῦ Μαρίαν καὶ εἰς τὸν Συμεὼν καὶ τὴν Ἄνναν». *Ἀρχ.* «*Πάλαι ἱκανῶς ὡς οἶόν τε*». [Τὰ φ. ροδ', ροε', ροε', ροζ' ἔλλείπουνσι ἀντικατασταθέντα κατὰ τὴν στάχωσιν τοῦ κώδικος διὰ τριῶν ἄλλων ἀγράφων φύλλων στυλπνοῦ χάρτου].

22. (φ. σκα' 2) «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ **Χρυσοστόμου**, λόγος εἰς τὴν ἵταπαντὴν τοῦ Σρ̄ς καὶ τῆς Θεοῦ· καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα». *Ἀρχ.* «*Οὐ μόνον φορεῖ σάρκα ὁ Κς ἡμῶν*».

23. (φ. σκδ' 1) «Τοῦ ἐν ἁγίοις πρ̄ς ἡμῶν **Κυρίλλου** ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων εἰς τὴν ἵταπαντὴν». *Ἀρχ.* «*Χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιών*».

24. (φ. σκε' 2) «Τοῦ ἐν ἁγίοις πρ̄ς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ **Χρυσοστόμου** ἐγκώμιον εἰς τὸν ἁγ(ιον) **Μελέτιον** ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας καὶ εἰς τὴν σπουδῆν τῶν συνελθόντων». *Ἀρχ.* «*Παναγοῦ τῆς ἱεῶς ταύτης ἀγέλης*».

25. (φ. σκη' 1) [*Ἀδήλου*] «Λόγος διαλαμβάνων ἐν ἐπιτομῇ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδόρομου εὐρεσις». *Ἀρχ.* «*Πάλιν ἡμῖν ὁ θεὸς ἐφέστηκε Προδόρομος*».

26. (φ. σλα' 1) «Μαρτύριον τῶν ἁγίων **Τεσσαράκοντα** διὸ τοῦ Χϋ μαρτύρων· συγγραφὴν ὑπὸ **Εὐαδίου**». *Ἀρχ.* «*Φαιδρὰ μὲν τῆς πανηγύρεως ἢ ὑπόνοις*».

27. (φ. σλε' 2) [*Ἀδήλου*] «Μαρτύριον τῶν ἁγίων τοῦ Χϋ **Τεσσαράκοντα** μεγάλων μαρτύρων τῶν ἐν Σεβαστείᾳ μαρτυρησάντων». *Ἀρχ.* «*Εἶχε μὲν τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα Λικίνιος, ὁ βασιλεὺς τῶν πάλαι παρνομιάτους*»,

28. (φ. σμα' 1) «Τοῦ ἐν ἁγίοις πρ̄ς ἡμῶν **Βασιλείου** ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας τοῦ **μεγάλου**· ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους μεγαλομάρτυρας». *Ἀρχ.* «*Μαρτύρων μνήμης τίς ἂν γένοιτο κόρος*».

29. (φ. σμδ' 1) «Τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν Ἰωάννου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ **Χρυσοστόμου**, λόγος εἰς τὸν **Εὐαγγελισμόν** τῆς ὑπγ' Θεοῦ». *Ἀρχ.* «*Πάλιν χαρὰς εὐαγγέλιου, πάλιν ἐλευθερίας μνημίαια*».

30. (φ. σμς' 1). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου λόγος εἰς τὸν Ἐδαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοῦ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου». Ἄρχ. «Ἐπίσημη σήμερον ἢ πάντων χαρά».

31. (φ. σμῆ' 2). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὸν Ἐδαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοῦ». Ἄρχ. «Βασιλικῶν μυστηρίων ἑορτήν, ἑορτάσωμεν σήμερον».

32. (φ. σν' 2) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ, λόγος εἰς τὸν Ἐδαγγελισμόν τῆς ὑπὲρ Θεοῦ». Ἄρχ. «Ἐορτὰς μὲν ἀπάσης καὶ ἑνωθίας δέον».

33. (φ. σνῆ' 1) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ λόγος εἰς τὸν Ἐδαγγελισμόν τῆς ὑπὲρ Θεοῦ». Ἄρχ. «Τῆς παρουσίας τιμίας καὶ βασιλικῆς Συνάξεως».

34. (φ. σνη' 1) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλία περὶ εὐχῆς καὶ ὅτι βίβλα καὶ πηγὴ καὶ μίσητηρ ἐστὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀθῆς τῆς βασιλείας δυνατωτέρα· καὶ εἰς τὸν Φαρισαϊστικὸν καὶ τὸν τελώνην». Ἄρχ. «Μηδέποτε διαλιμπάνωμεν ἀγαθηίοι».

35. (φ. σνθ' 2) «Τοῦ αὐτοῦ<sup>1</sup> λόγος εἰς τὸν τελώνην καὶ τὸν Φαρισαϊκόν». Ἄρχ. «Οἱ πόροθεν τοὺς λιμῶνας θεασάμενοι».

36. (φ. σεα' 2) «Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τὸν ἔσωτον υἱόν, καὶ περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὸ ζῦλον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ καὶ εἰς τὸν ληστὴν». Ἄρχ. «Πρώην ἡμῖν ἢ μεγάλῃ καὶ θεοπροπέῃς τοῦ Σ(ωτῆ)ρος».

37. (φ. σες' 1) «Τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὸν ἔσωτον υἱόν». Ἄρχ. «Ἄει μὲν τὴν τοῦ Θεοῦ γίαν(θρονα)ίαν κηρύττειν ὀφείλομεν».

38. (φ. σεθ' 1) «Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ λόγος περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων ἔπος αἰ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμενα· λειτουργίαι καὶ εὐποιΐαι τούτους ὀνίνησιν». Ἄρχ. «Τὰ τῶν ἀρωμάτων ἰδίαι καὶ τίμια προσιθέμενα».

39. (φ. σοδ' 1) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπό-

λεως τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλία εἰς τὸ πάντες παρασησόμεθα τῷ μνήματι τοῦ Χ(ριστο)ῦ». Ἄρχ. «Μεγάλα τινὰ καὶ ὑπερφυῆ».

40. (φ. σοε' 2) «Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πρὸς ἡμῶν Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου λόγος εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κθ ἡμῶν Ἰθ Χθ καὶ περὶ τῆς συντελείας καὶ περὶ τοῦ ἀντιχρίστου». Ἄρχ. «Ἦως ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς μεστὸς ὢν πλημμελημάτων».

[41. Ἐλλείπουνσι πέντε φύλλα, τὰ σπ', σπα', σπβ', σπγ' καὶ σπδ'. Κατὰ τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων (ἐν φ. 2<sup>β</sup>) «Εἰς φύλ. σπ', τῆ δευτέρῃ τῆς τυροφάγου· Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας ὁμιλία εἰς τὸ Πρόσχεσε σεαυτῷ».

42. «Εἰς φ. σπδ' Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὴν παρείσθασιν τῶν ἀγίων νηστειῶν». Ἄρχ. (ἀκέφαλος, φ. σπε') «καὶ περιόδον καιρῶν καὶ χειμῶτος πυκνοῦντος καὶ θέρους λίοντος».

43. (φ. σπη' 1) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλία εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν καὶ Δαυὶλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας· καὶ περὶ μετανοίας· ἐλέχθη δὲ εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἀγίων νηστε(ῶ)ν». Ἄρχ. «Φαιδρά σήμερον ἡμῖν ἢ πατήγουρις».

44. (φ. σηα' 2) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας Βασιλείου τοῦ μεγάλου λόγος περὶ νηστείας». Ἄρχ. «Σαλπίζετε ἐν νεομηρία σάλπιγγι ἐν εὐσήμεν ἡμέρα ἑορτῆς ἡμῶν».

45. (φ. σηε' 1) «Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου τοῦ Σινᾶ ὄρους ὁμιλία ρηθῆσιν εἰς τὸν ἕκτον ψαλμὸν εἰς τὴν παρεῖσθαι τῶν νηστειῶν». Ἄρχ. «Πρόπουσαν τῆ τῶν νηστειῶν ἀρχῆ».

46. (φ. τ' 2) «Τοῦ ἐν ἀγ. πρὸς ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας Βασιλείου τοῦ μεγάλου λόγος περὶ νηστείας». Ἄρχ. «Παρακαλεῖτε, φησὶν, ἱερεῖς τὸν λαόν μου».

47. (φ. τγ' 2) «Τοῦ ὁσίου πρὸς ἡμῶν Δωροθέου λόγος περὶ νηστείας». Ἄρχ. «Ἐν τῷ νόμῳ προσέταξεν ὁ Θε(ὸ)ς τοῖς υἱοῖς Ἰσρα(ή)λ».

48. (φ. τδ' 2) «Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πρὸς ἡμῶν Ἐφραῖμ λόγος εἰς π(ατέ)ρας τελειωθέντας». Ἄρχ. «Τὴν καρδίαν μου ἀλγῶ συμπάθετε ἀδελφοί».

49. (φ. τς' 1) «Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πρὸς ἡμῶν Ἐφραῖμ λόγος δευτέρος εἰς π(ατέ)ρας τελειωθέντας». Ἄρχ. «Ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ τη πρώτῃ καὶ εὐσήμεν».

1) Ἐν τῷ κώδικι φέρεται πανταχοῦ τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πληρῆς, ὡς ἐν τῇ λόγῳ 34. Ἄλλ' ἡμεῖς κατωτέρω ἐγράψαμεν: Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεων.

50. (φ. τη<sup>1</sup>) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἀδάμ· καὶ περὶ πονηρῶν γυναικῶν». Ἀρχ. «Πρόκειται ἡμῖν, ἀγαπητοί,»

51. (φ. τίε<sup>2</sup>) «Νεκταρίου ἀρχιεπισκόπου Κων/πόλεως λόγος δι' ἣν αἰτίαν τῷ πρώτῳ Σα(ββάτ)ῳ τῶν νηστειῶν ἐορτάζομεν τὴν μν(ή)μ(ην) τοῦ ἀγ(ίου) μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος καὶ περὶ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης». Ἀρχ. «Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε.»

52. (φ. τιθ<sup>2</sup>) [Ἀδήλου] «Διήγησις ψυχωφελῆς περὶ τῆς τοῦ Κ(υρίου) εἰκότος τῶν Χαλκοπρατειῶν δι' ἣν αἰτίαν ἐκλήθη Ἀτιγωνήτης· καὶ περὶ Θεοδώρου τανκλήρου καὶ Ἀβραμίου τοῦ Ἑβραίου». Ἀρχ. «Δεσποτικῶν θαυμάτων ἀνάμνησις πάρεστι σήμερον.»

53. (φ. ικς<sup>1</sup>) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Γρηγορίου πάπα Ρώμης ἐπιστολὴ πρὸς Λέοντα βασιλέα τῶν Ἰσαυρῶν». Ἀρχ. «Τὰ γράμματα τῆς ἡμετέρας θεοφρονουμένης βασιλείας καὶ ἀδελφότητος ἐδεξάμεθα διὰ Ἀβγουσιάλου τοῦ σπαθαροκαυδιδάτου.»

54. (φ. ικθ<sup>2</sup>) [Ἀδήλου] «Υπόμνημα εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἀγράντου καὶ προσκυνητῆς εἰκότος τῆς πανκώρου δεσποίνης ἡμῶν Θε(ο)τόκου τῆς Ἰωμίας». Ἀρχ. «Καὶ πάντα μὲν ὁ χρόνος ὄσα ὑπὸ χρόνον κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν γενόμενα.»

55. (φ. ιλθ<sup>1</sup>) [Ἀδήλου] «Διήγησις περὶ τοῦ ἐν τῷ ἀγίῳ φέειται τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μεγίστου θαύματος· γενεμένου παρὰ τῆς ἀγίας καὶ σεβασμίας εἰκότος τοῦ Κῦ ἡμῶν Ἰθ Χῦ· καὶ περὶ τοῦ Πατρικίου καὶ τοῦ φιλοχρίστου Νοταρίου». Ἀρχ. «Οὐδὲν οἴτως οἶδεν εὐχαρίειν.»

56. (φ. τιμβ<sup>1</sup>) [Ἀδήλου] «Διήγησις θαυμαστή περὶ τοῦ γενεμένου θαύματος ἐν Βηρυτιῶ παρὰ τῆς ἀγίας εἰκότος Χῦ τοῦ Θθ ἡμῶν καὶ περὶ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης». Ἀρχ. «Βηρυτιὸς τις ἐστὶ πόλις τοῖς ὁρίοις μὲν Σιδῶνος καὶ Τύρου πελάζουσα τελοῦσα δὲ περὶ τὴν περιώνυμον μεγαλόπολιν Ἀντιόχειαν.»

57. (φ. τμς<sup>2</sup>) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου· εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ πεντηκοστοῦ ψαλμοῦ· καὶ εἰς τὸν βασιλέα Δα(βί)δ περὶ τῆς τοῦ Οὐρίου γυναικὸς καὶ περὶ μετανόιας». Ἀρχ. «Οἱ ζωγράφοι μιμοῦνται τὴ τέχνη τὴν ἡμῶν.»

58. (φ. τνγ<sup>2</sup>) «Τοῦ αὐτοῦ περὶ μετανόιας.

ἔξ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπανελθόντος». Ἀρχ. «Ἄρα ἐμνησθε ἡμῶν ἡνίκα τὸν μεταξὺ τοῦτον ἐχωρίσθημεν χρόνον.»

59. (φ. ττη<sup>1</sup>). «Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ μὴ ἐπαισχύνεσθαι ὁμολογεῖν τὸν τίμιον σ(ταυ)ρόν· καὶ ὡς δι' αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς ὁ Χς· καὶ δεῖ ἐν αὐτῷ καυχᾶσθαι· καὶ περὶ ἀρετῆς· καὶ ἔπως ἐφέεται τῆς ἡμετέρας σ(ωτη)ρίας· καὶ περὶ ἐλεημοσύνης». Ἀρχ. «Τοῦτό ἐστιν ἀδελφοί τὸ σημεῖον.»

60. (φ. τέ<sup>2</sup>) «Τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σ(ταυ)ροῦ». Ἀρχ. «Ἦκεν ἡμῖν ἐνιαῖσιος ἡμέρα.»

61. (φ. τέε<sup>1</sup>) «Τοῦ ἐσίου πρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ, Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου· λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σ(ταυ)ροῦ». Ἀρχ. «Ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης ἡμέρα.»

62. (φ. τέζ<sup>1</sup>). Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Ἰωσήφ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης λόγος εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιόν σ(ταυ)ρόν». Ἀρχ. «Σ(ταυ)ροῦ πρόκειται σήμερον ἑορτῆ, χορῆς ἀγγέλων σκιρτάτω.»

63. (φ. τέθ<sup>1</sup>). «Τοῦ πανερωτάτου μητροπολίτου Ἀθηῶν |Μιχαήλ| τοῦ Χωνειάτου· εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σ(ταυ)ροῦ καὶ δι' ἣν αἰτίαν προτίθεται εἰς προσκύνησιν τῷ μεσασιῶ τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς». Ἀρχ. «Καὶ ὁδοιπόρος ὁρθίαν ἐλαίμων καὶ τραχείαν ὁδόν.»

64. (φ. τό<sup>2</sup>). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου λόγος περὶ μετανόιας καὶ κατανύξεως· καὶ ὅτι ταχὺς ὁ (θ)ς εἰς σ(ωτη)ρίαν ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς Παλβ πε(ρι)δοξος ἱστορίας». Ἀρχ. «Πάντοτε μὲν ὁ θεὸς ἀπόστολος θεία καὶ οὐ(ρα)νία κέχρηται γλώττη.»

65. (φ. τοη<sup>1</sup>). «Βίος καὶ πολιτεία τῆς ἑσίας ἡμῶν μ(η)τ(ρ)ὸς Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, συγγραφὴς παρὰ τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Σωφρονίου Π(α)τριάρχου Ἱεροσολύμων» Ἀρχ. «Μνοήτριον βασιλέως κρείττειν καλόν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἀνακηρύττειν ἔνδοξον.»

66. (φ. ττη<sup>1</sup>) [Ἀδήλου]. «Διήγησις ὠφελιμοτάτη ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας συλλεγεῖσα καὶ ἀνάμνησιν δηλοῦσα τοῦ παραδόξως γεγονέντος θαύματος, ἡνίκα δηλονότι Πέρσαι καὶ Βάρβαροι, τὴν βασιλίδεα ταύτην πολέμῳ περιεκύκλωσαν· εἰ καὶ ἀπώλοντο θείας εἰκῆς πειραθέντες· ἡ δὲ Πόλις ἀσινῆς συντηρηθεῖσα πρεσβείας τῆς Θε(ο)τόκου, ἐτησίως ἔκτοτε ἄδει εὐχαριστήρια, αὐτῇ τε καὶ τῷ ἔξ αὐτῆς τεχθέντι

μονογενεὶ υἱῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεῶ, ἀκάθιστον τὴν ἡμέραν κατονομάζουσα.» *Ἀρχ.* «Ἐν τοῖς χρόνοις Ἡρακλείου τοῦ τῶν Ῥωμαίων βασιλέως, Χοσρόης ὁ τῶν Περσῶν τὴν ἀρχὴν ἔχων ἀπέστειλε Σάβραρον τὸν αὐτοῦ στρατηγὸν μετὰ δυνάμεως βιβαρίας πᾶσαν τὴν ἑπὶ Ῥωμαίους ἐὼν καταδραμεῖν, δίκην οκηπιῶν τινας ἐμπιπρῶντα καὶ κατακαίοντα καὶ ἀφανίζοντα...» Τέλος «καὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἂν τύχοιμεν χάριτι καὶ φιλιανθρωπία τοῦ Κ(υρίου) καὶ Θεοῦ... ἀμήν».

67. (φ. τλβ'²) «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου λόγος περὶ μετανοίας· καὶ εἰς τὴν συθρωπότητα βασιλέως Ἀγαάβ, καὶ εἰς Ἰωάν τὸν προφήτην.» *Ἀρχ.* «Εἶδτε τῇ προτεροῖα Κυριακῇ πόλεμον καὶ νίκη».

68. (φ. τλγ'¹). «Τοῦ μακαρίου Ἀναστασίου μοναχοῦ τοῦ Σινᾶ ἔρους, λόγος περὶ τῆς συνάξεως, καὶ περὶ τοῦ μὴ μνησικακεῖν.» *Ἀρχ.* «Ἄει μὲν ἢ τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάρις».

69. (φ. να'¹). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, λόγος εἰς τὸν πλούσιον καὶ τὸν Λάζαρον.» *Ἀρχ.* «Μέγιστόν ἐστι διδασκάλιον τὸ τῆς Ἐκκλησίας σιάδιον».

70. (φ. υφ¹) «Τοῦ αὐτοῦ ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡ νηστεία τῆς τεσσαρακοστῆς πρὸς τὸ δυνασθαὶ κοινωνεῖν· ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς πρώτης· καὶ πῶς δυνατόν μὴ μνησικακεῖν· καὶ ὅτι πολὺς τῷ Θεῷ τοῦ νόμου τούτου λόγος· καὶ ὅτι πρὸ τῆς Γεέννης, τὸ μνησικακεῖν κολάζει τοὺς ἀλόγους· καὶ περὶ τῆς τῶν ἔρκων ἀποχρῆς· καὶ περὶ τῶν μὴ κατορθωκότων, τὸ μὴ ὀμνυεῖν.» *Ἀρχ.* «Πρὸς τὸ τέλος ἡμῶν τῆς νηστείας».

71. (φ. υί²). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου ἐπισκόπου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου λόγος εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον.» *Ἀρχ.* «Λάζαρος τὸν παρόντα συγκεκρότηκε σύλλογον».

72. (φ. υιζ'²). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὰ βαῖα.» *Ἀρχ.* «Ἦδη τῆς πνευματικῆς πανηγύρεως προλαμβάνει τὰ χάρισματα».

73. (φ. υκ¹). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου Ἱεροσολυμίτου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης· ὁμιλία εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν βαῖων.» *Ἀρχ.* «Χθὲς ἡμᾶς μετὰ τοῦ δεσπότη Λάζαρος εἰσιτάσασθε».

74. (φ. υκζ'²). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν

Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκῆν.» *Ἀρχ.* «Ὅφθαλμὸς μὲν ὄρων ἢ δένδρον ἀνθοφόρον».

75. (φ. υλ'²). «Τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὰς δέκα παρθένους.» *Ἀρχ.* «Ὅταν τὸ εὐδαπάνητον τῆς παρουσίας ζωῆς ἐννοήσῃς».

76. (φ. υλγ'¹). «Τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὴν πόρνην καὶ τὸν Φαρισαῖον.» *Ἀρχ.* «Ἦντοτε μὲν ὁ Θεὸς ὡς φιλιανθρωπος».

77. (φ. υλε'²). «Τοῦ ἐσίου πρὸς ἡμῶν Ἐφραίμ λόγος εἰς τὴν πόρνην.» *Ἀρχ.* «Πολλῶν τοῖνυν ὄντων ὁσίων ἀνδρῶν».

78. (φ. υμ'¹). «Τοῦ ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα καὶ εἰς τὸ Πάσχα καὶ εἰς τὴν παράδοσιν τῶν μυστηρίων καὶ περὶ τοῦ μὴ μνησικακεῖν.» *Ἀρχ.* «Ὀλίγα ἀνάγκη σὴ μερὸν πρὸς τὴν ἐμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν».

79. (φ. υμι'²). «Γεωργίου (μητρο)πολίτου Νικομηδείας λόγος, εἰς τὸ, εἰστήκεσαν δὲ παρὰ τῷ σ(αυ)ρῷ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ (μ)ή(τ)ηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς (μ)η(τ)ρ(ῆ)ς αὐτοῦ· καὶ εἰς τὴν θεόσωμον ταφήν τοῦ Κῦ ἡμῶν Ἰῶ Χῦ.» *Ἀρχ.* «Πρὸς ἐψηλοτάτην περιωπὴν ἡμῶν ὁ λόγος ἀναδραμών».

80. (φ. υνδ'¹). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως· λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφήν τοῦ Κῦ καὶ Θεῦ καὶ πρὸς ἡμῶν Ἰῶ Χῦ· ἐγθεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ μεγάλου Σαββάτου.» *Ἀρχ.* «Σάββατον μὲν ἐστὶ σήμερον καὶ Σαββάτων πάντων τὸ κράτιστον».

81. (φ. υεζ'²). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἐπιφανίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου· λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφήν τοῦ Κῦ καὶ Θεῦ καὶ πρὸς ἡμῶν Ἰῶ Χῦ· καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ἀριμαθαίας· καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ Ἄδῃ κατάβασιν μετὰ τὸ σ(ωτή)ριον πάθος παραδόξως γεγεννημένην.» *Ἀρχ.* «Τί τοῦτο σήμερον· σιγὴ πολλὴ ἐν τῇ γῆ».

82. (φ. υογ'²). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, λόγος εἰς τὸ ἄγιον Πάσχα.» *Ἀρχ.* «Εὐκαιρον σήμερον ἅπαντας ἡμᾶς ἀναβοῆσαι».

83. (φ. υοζ'¹). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, λόγος εἰς τὸ ἄγιον Πάσχα.» *Ἀρχ.* «Εἰ ταῖς τῶν ἀγγέλων ἐνήν πρὸς τὸ παρὸν χοήσασθε».

84. (φ. υοθ' 2). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν **Γρηγορίου Νύσσης**, λόγος εἰς τὸ ἅγιον πάσχα· καὶ περὶ τῆς τριημέρου προθεσμίας τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κῆ καὶ Θῦ καὶ σρζ' ἡμῶν 'Ιῦ Χῦ». Ἄρχ. «*Ἦτις πατριαρχῶν ἐυλογία θείω π(εῖμυτι)*».

85. (φ. υπζ'). «**Τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης**, λόγος περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κῆ ἡμῶν 'Ιῦ Χῦ· καὶ ὅτι κατὰ μῆδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταί, διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστόρησαν». Ἄρχ. «*Πάντες μὲν, ἀγαπητοί, ὡς εἰπεῖν*».

86. (φ. υηγ' 2). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν **Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας**, λόγος εἰς τὴν καινὴν Κυριακὴν». Ἄρχ. «*Χρ̄ ἐγεροθεις ἐκ νεκρῶν*».

87. (φ. υηδ' 1). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν **Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου**, λόγος εἰς τὴν ἀπιστίαν τοῦ Θωμᾶ καὶ εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ». Ἄρχ. «*Ἦκω τὸ χροῶς ἀποδόσων ἡμῖν*».

88. (φ. υηθ' 2). **Τοῦ αὐτοῦ**, λόγος εἰς τὸν παράλυτον τὸν τριάκοντα ὀκτῶ ἔτη ἔχοντα ἐν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτοῦ. καὶ ὅτι ὁ πατήρ μου ἔως ἄρτι ἐργάζεται καὶ γὰρ ἐργάζομαι». Ἄρχ. «*Εὐλογητὸς ὁ Θε(ὸς) καθ' ἐκίστην*».

89. (φ. φε' 1). «**Τοῦ αὐτοῦ** εἰς τὸ λέγειν τοὺς Ἰουδαίους δαυμόνιον ἔχεις· καὶ εἰς τὸ μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν· καὶ εἰς τὸν ὀγδοηκοστὸν πρῶτον ψαλμόν». Ἄρχ. «*Ὡς περὶ ἡ φαισφόρος σελήμη*».

90. (φ. φζ' 1). «**Τοῦ αὐτοῦ** μεγάλου φωστῆρος τοῦ Χρ(υσοστόμου) εἰς τὴν μεσοπεντηκοστήν». Ἄρχ. «*Ὅπου δ' ἂν ὁ δεσπότης Χρ̄ ὡς πηγὴ ζωῆς*».

91. (φ. φη' 1). **Δεοντίου** πρεσβυτέρου **Κωνσταντινουπόλεως** ὁμιλία εἰς τὴν Μεσοπεντηκοστήν· καὶ εἰς τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν· καὶ εἰς τὸ μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν». Ἄρχ. «*Τοῖς φιλοῦσι τὸν Κν̄ ἑορτῆς οὐ λείπει καιρὸς*».

92. (φ. φιβ' 2). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν **Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου**, λόγος εἰς τὴν Σαμαρείτιν καὶ τί ἐρμηνεύεται ὁ Μεσίας». Ἄρχ. «*Σήμερον ἡμῖν ὁ Χρ̄ τοὺς ἄθλους τῆς Σαμαρείτιδος*».

93. (φ. φιζ' 2) «**Τοῦ αὐτοῦ** λόγος ὅτε ἔθεράπευσεν ὁ σ(ω)τήρ τὸν τυφλόν· καὶ εἰς τὸν Ζακχαῖον· καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης». Ἄρχ. «*Πολλαὶ καὶ διάφοροι τῶν ἁγίων γραφῶν αἱ διδασκαλίαι*». [φ. φιδ' 2 σελὶς ἄγραφος].

94. (φ. φκε' 2). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν **Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας** λόγος εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κῆ ἡμῶν 'Ιῦ Χῦ». Ἄρχ. «*Ἦ μὲν τῆς ἀναστάσεως μνήμη*».

95. (φ. φκη' 1). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν **Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρ(υσοστόμου)** εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κῆ ἡμῶν 'Ιῦ Χῦ». Ἄρχ. «*Θεῖα τις ὡς εἰκεν ἡ παροῦσα πατήρησις*».

96. (φ. φκθ' 1). «**Τοῦ αὐτοῦ** λόγος εἰς τὴν ἁγίαν ἀνάληψιν τοῦ Κῆ ἡμῶν 'Ιῦ Χῦ· ἐλέχθη δὲ ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς Ῥωμανοσίας· καὶ εἰς μαρτύρων σώματα ὑπὸ τὸ ἔδαφος κείμενα ἐγγὺς λειψάνων αἱρετικῶν, ἅπερ ἀννήχθη καὶ κατ' ἰδίαν ἐτάφη· καὶ τί νοητέον τὸ ρητὸν τοῦ Χῦ τὸ λέγον, ὅτι εὐρεθίσονται δύο ἐν τῇ μυλωνί ἀλήθουςαι· ἡ μία παραλαμβάνεται καὶ ἡ ἑτέρα ἀφέεται». Ἄρχ. «*Καὶ ὅτε σ(αυ)ροῦ μνημίαν ἐπιτελοῦμεν, ἔξω τῆς πόλεως τὴν ἑορτὴν ἐπετελέσαμεν*».

97. (φ. φλδ' 1). [**Ἀδήλου**]. «Τὰ πραχθέντα ἐν Νικαίᾳ ἐπὶ τῆς συνόδου ἐπὶ καθαίρεισι Ἀρείου· ἐν οἷς καὶ μερικὴ διήγησις τοῦ βίου τοῦ μεγάλου βασιλέως, τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου». Ἄρχ. «*Ἐννεὺ καὶ δεκάτω ἔτει τῆς Διοκλητιανοῦ βασιλείας, τῆς δὲ τοῦ σ(ω)τήρος ἡμῶν 'Ιῦ Χῦ παρουσίας πέμπτου καὶ τριακοστοῦ ἔτους*».

98. (φ. φλθ' 1). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν **Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου**, λόγος περὶ ὑπομονῆς· καὶ τοῦ μὴ πικρῶς κλαίειν τοὺς τελευτῶντας». Ἄρχ. «*Φέρε σήμερον μάλιστα τῶν προτέρων ἡμερῶν*». Τὸ τέλος κολοβόν: «*ἐν δὲ τῇ Ἄδη τίς ἐξομολογήσεται σοι*».

[Τὰ φ. φμγ' καὶ φκδ' ἐλλείπουσιν, ἀντικατασταθέντα κατὰ τὴν στάχωσιν ὑπὸ δύο φύλλων σπιλινῶν ἀγράφων, ἡριθμημένων].

99. (φ. φμε' 1). [**Ἀδήλου**]. «Ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Ἰω(άνν)ην: Ἐν δὲ τῇ ἑσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἰστίκει ὁ Ἰζ̄ καὶ ἔκραξε λέγων· ἐάν τις διψᾷ ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πίνετω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βρέουσιν ὕδατος ζῶντος». Ἄρχ. «*Τοὺς προσιόντας τῷ θείῳ κηρύγματι*».

100. (φ. φμζ' 2). [**Ἀδήλου**] «Ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Ἰω(άνν)ην: Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι· διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν· ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ὑπηρέται· οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄν(θρωπ)ος ὡς οὗτος

δ ἄν(θρωπος). Ἔρχ. «Οὐδὲν τῆς ἀληθείας σαφέστερον, οὐδὲν ἀπλούστερον».

101. (φ. γν<sup>2</sup>). «Τοῦ ἐν ἀγίοις πρὸς ἡμῶν Ἰω(άνν)ου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσσοστόμου· λόγος εἰς τὴν ἁγίαν πεντηκοστὴν καὶ εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους».

Ἔρχ. «Οὐ(ρα)νὸς ἡμῖν γέγονε σήμερον ἡ γῆ».

102. (φ. γνγ<sup>2</sup>). «Τοῦ αὐτοῦ· λόγος εἰς τὴν ἁγίαν πεντηκοστὴν». Ἔρχ. «Μεγάλα, ἀγαπητοί, καὶ πάντα λόγον ὑπερβαίνοντα».

103. (φ. γνζ<sup>1</sup>). «Τοῦ αὐτοῦ· ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους πάντας». Ἔρχ. «Ἐξ οὗ τὴν ἱερὰν πανήγυριν τῆς πεντηκοστῆς ἐπιτελέομεν».

104. (φ. φξ<sup>1</sup>). «Μηνὶ Ἀπριλί(ω) κγ', λόγος πδ', Τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου· λόγος εἰς τὴν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα καὶ τροπαιοφόρον Γεωργίου».

Ἔρχ. «Ἔθος τοῦτο τῶν λόγοις ἀγχιζομένων σχεδὸν ἐκάστη».

[Ἐν φ. ξθ<sup>2</sup> ἡ δευτέρα στήλη ἀγράφος].

Ἐν τέλει, (φύλλω φοβ<sup>2</sup>) στήλῃ δευτέρᾳ, τῶν λόγων, δ' γράψας τὸν κώδικα σημειοῦται τάδε :

«Ὡς τίμιόν τι χρῆμα τὰς γραφὰς γράψω, | ἡμῶν γνήσιοι καὶ θεράποντες Κ(υρίο)ν | σὶν τῷ γράφειν, θέλω δὲ καὶ πράττειν | ἕμαι:—: Δέομαι δὲ τοῖς ἐντυγχᾶ | νοισι τῆρδε τὴν ἱερὰν βίβλον, εἶπερ | εἰρεθῶσιν ἐν αὐτῇ, ἕσχαλμένα, συγ | γνωμοτήσιν) ἡμῖν καὶ εὐχεσθ(αι) μᾶλλ(ον)· οὐ γὰρ | ἐξ ἀμελεί(ας) τινὸς ἡμῶν γέγονε, ἀλλ' ἐπει ἡ | βίβλος ἡ μεταγραφομέ(νη) εἶχε πολλὰ | τοιαῦτα ἐξ ἀγνοί(ας) τοῦ γράψαντος ταύτην, | ὅσα μὲν ἐγνωσοκομην χάριτι Χϋ, διορ | θωσάμεθα· ὅσα δὲ καὶ ἡμῖν ἦν ἐξ ἀγνοί(ας), | ἐγράφησαν) καθὼς εὔρομεν· ἀπειροὶ γὰρ ἐσ | μὲν τῆς ἕξω παιδεύσε(ως) μόν(οις) ἄκρ(οις) χεῖλεσι γεννάμε(ν)οι. διὰ τοῦτο οὐδὲ πάντα ἡδυνῆ | θημεν διορθώθωσασθαι καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ὀλίγ(ον) | καὶ τὸ τελειωθῆναι, εὐδοκία τοῦ μόνου ἀγαθοῦ γέγονεν· | ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς τέλειον ἐσμέν κατὰ τὴ ψυχῆν | καὶ σῶμα ἀσθενεῖς· διὰ τοῦτο καὶ δεόμεθα πολλ(ῶν) εὐχ(ῶν) : — Ἐτελειώθη δὲ αὕτη ἐν | ἔτει ς' ὧσ' α [ = 1373 ]· Ἰν(δικτιῶν)ος ἁ' μηνὶ Φε(βρουα)ρίῳ ἰ' | παρ' ἐμοῦ τοῦ σφόδρα ἡμαρτωλοῦ καὶ | ἀπερριμένου ἀναξίου, Ἰω(άνν)ου· καὶ παρὰ | καλῶ τοὺς ἀναγνωσοκοιν(ας) ἐκπόνως ταύτην) | εὐχεσθ(αι) μοι δι' αὐτ(ήν) τ(ήν) τοῦ Κϋ ἀγάπ(ην) καὶ εὐ | σπλαγχνίαν τ(ο)ῦ(ς) δὲ συνεργήσαντι(ας) γραφῆναι | δῶν ὁ φιλάν(θρωπος) καὶ μισθαποδοτ(η)στ(ήν)

τ(ῶν) οὐ(ρα)νῶν | βασιλ(είαν) ἀπόλασ(ιν) : †»

Ἐν τῇ κάτω ᾠχ τοῦ φ. φοβ<sup>2</sup> σημειοῦνται αἱ ἐξῆς ἀριθμοί :

7171

6871

300

Ἐν δὲ τῷ κεκολλημένῳ ἔσωθεν τῆς πινακίδος τελευταίῃ παραφύλλῳ σημειοῦνται ἐπίσης οἱ ἐξῆς ὑπολογισμοὶ πρὸς εὑρεσιν τοῦ ἀπὸ τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος χρόνου μέχρι τοῦ 1721.

5508

1721

7229

6871

348

Ὁ κώδιξ σώζεται ἐν καλλίστῃ καταστάσει. Ἡ στάχσις αὐτοῦ ἐκ ξύλου παχέος ἐπικεκαλυμμένῃ βύρσῃ μετ' ἐγκόσμων ἐπιτυπωμάτων καὶ ἀνά πέντε ἡμισφαιροειδῶν ἤλων, προσηρμοσμένων ἐν τοῖς τέσσαρσιν ἄκροις καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἑκατέρας πινακίδος. Διατηροῦνται καὶ σημεῖα πορπῶν.

## 2. [63]

Κώδιξ χαρτῶος 0,35 × 0,24.

Αἰῶνος XVI ; (φ. 347).

Εὐαγγέλιον Λειτουργικὸν ἀνεπίγραφον καὶ ἀσελίδωτον, ἐσταχωμένον διὰ ξύλου περιβεβλημένου λευκὸν λειοσηρικόν (βελουδόν). Τὸ κείμενον αὐτοῦ δίστηλον, ἐκ' στίχων 23 ἐν ἑκατέρᾳ στήλῃ. Ἡ γραφή στρογγυλόσημος καὶ λίαν κομψή. Φύλλα τινα ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ, προστεθέντα βραδύτερον κατὰ τὴν στάχσιν, πρὸς ἀντικατάστασιν ἄλλων ἐκπεσόντων, περιέχουσι τὸ εὐαγγελικὸν κείμενον κατ' ἀπομίμησιν τῆς παλαιότερας τοῦ κώδικος γραφῆς. Ὁ κώδιξ ἐνέχει πέντε πλατεῖα ἐπίτιτλα ἔγκοσμα (ἐν φύλ. 4, 52, 124, 214), ὧν τὸ τελευταῖον πσιεῖδές. Αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ αἱ στίξεις χρυσαῖ. Τάρκτικὰ κεφαλαιώδη στοιχεῖα ἔγκοσμα καὶ πσικιλόχροα. Τὰ τρία πρῶτα φύλλα μετὰ τοῦ παραφύλλου ὡς καὶ τὰ 123, 213 καὶ 343-347 ἄγραφα. Οὐδεμίαν ἰδιαιτέρα σημεῖωσις φαίνεται τῷ κώδικι, οὐ τὸ τέλος κολοδόν.

## 3. [64]

Κώδιξ Χαρτῶος 0,31 × 0,22.

Αἰῶνος XVII (φ. 271).

1. (φ. 1 — 238). [Δωροθέου Μονεμβασίας Χρονογραφία δημῶδης, ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1571].

Ἄρχεται ἀκέφαλος ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως :



«Γογγυσμός τῶν Ἑβραίων : Καί ὡσάν ἤλ-  
θαν εἰς τὴν ἔρημον Σιν εἰς τὸν μῆνα τὸν δεύ-  
τερον» [= ἐκδός. Βενετίας 1761 σελ. 50].  
Ἡρίθμηται δὲ ὑπὸ τοῦ γράψαντος κατὰ φυλ-  
λάδας, ὧν ἐκάστη σύγκειται ἐκ φύλλων ἑξ.  
Ἡ νῦν πρώτη σωζομένη φυλλάς ἐστὶν ἡ γ'.  
Ἐδρῆται καὶ ἐκ τῆς α' ἐν φύλλον, ἀρχόμενον  
κολοδὸν «τουτέστιν ἀργεῖα» καὶ τελευτῶν «ὁ  
δὲ ποταμὸς ὁ τέταρτος λέγεται Εὐφροάτης»  
[=ἐκδ. 1761 σ. 2—4].

Ἀντιβαλόντες ἱκανὰ μέρη τοῦ κώδικος τού-  
του πρὸς τέσσαρας ἐκδόσεις τῆς Βενετίας (παρὰ  
Ν. Γλυκεῖ, 1743, 1761, 1798 καὶ 1818),  
εβρομεν αὐτὸν ἐν τισὶ πληρέστερον ἐκείνων καὶ  
δημωδέστερον, ἀκολουθοῦντα ὁμοίως τῇ αὐτῇ  
τῶν γεγονότων σειρᾷ καὶ παραστάσει.

[Ὅστω λ. γ. Ἡ ἄλλοις τῆς Κωνσταντινου-  
πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων περιγράφεται ὡδε :  
(φ. 185<sup>α</sup> [= ἐκδ. 1761 σελ. 397.—ἐκδός.  
1818 σελ. 395]).

«Βασιλεία Ἀλεξάνδρου Δούκα τοῦ Μούρ-  
τζουφλου.—Αὐθόντες δὲ τὴν βασιλείαν οἱ Βε-  
νέτικοι, ἤγουν τὴν Κωνσταντινούπολιν, πολλὰ  
κακὰ εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἔκαμαν πολλοὺς μὲν  
ἐτυράννησαν<sup>1</sup> ἵνα φανερώσουσι τὸν βίον τῆς  
βασιλείας καὶ τῶν ἀρχόντων· καὶ ἄλλους  
ἔδαλαν εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ἄλλους ἀπεκε-  
φάλιζαν, καὶ ἄλλους ἐξόριζαν. Καὶ ἐσυναξαν  
ὅπου ἂν ἦσαν ἄγρια λείψανα καὶ τὰ ἐπῆραν<sup>2</sup>  
καὶ εἰκονίσματα μεγάλα καὶ μικρὰ ἐγκοσμη-  
μένα<sup>3</sup> ποτήρια διάφορα ἀργυροδιάχρυσα καὶ  
θυμιατὰ, βημόθυρα, ποδιές, ἀέρες<sup>4</sup>, καλύμματα  
ἐκλεκτά, ὅλα πολυτίμια βασιλικά τῆς ἁγίας  
Σοφίας, καὶ ἄλλων μοναστηρίων καὶ ἐκκλη-  
σιῶν· φαιλόνια, ἐπιτραχήλια, ἐπιμάνικια, ὠρά-  
ρια<sup>5</sup>, εὐαγγέλια ἀξιοτίμητα ὠραία καὶ θυμια-  
στὰ<sup>6</sup> βιβλία πάσα γενεᾶς. Σὺν τούτοις ἔλα-  
βον δύο θυμιατὰ<sup>7</sup> τῆς ἁγίας Σοφίας μαλαγ-  
ματένια, τὰ ὅποια νοῦς ἀν(θρώπ)ινος δὲν δύ-  
ναται νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ μετρήσῃ<sup>8</sup> τὸ κάλ-  
λος καὶ τὴν ὠραιότητα αὐτῶν τῶν θυμιατῶν.  
Ὅμοιως καὶ τὸ τέμπλον αὐτῆς τὸ ὅποσον ἔχει  
ὅλον ἀργυροδιάχρυσον πολυτίμον μετὰ τῶν  
ἁγίων, προφητῶν, ἀποστόλων, ἱεραρχῶν, μαρ-  
τύρων, δόσιων καὶ δικαίων, μετὰ τοῦ Κ(υρίου)  
ἡμῶν Ἰ(ησοῦ) Χ(ριστοῦ) καὶ μετὰ τῆς θεομή-  
τορος τῆς αὐτοῦ ὑπεραγίας μ(η)τρὸς, καὶ μετὰ  
τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ

βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Ἐλαβον καὶ τὸν τίμον  
στ(αυ)ρὸν ὁποῦ ἔκαμεν ὁ θεὸς καὶ μέγας Κων-  
σταντίνος ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Χριστιανῶν,  
ὅταν ἐπολεμεῖτο μ(ε)τ(ά) τὸν Μαξέντιον ὁποῦ  
εἶδε τὴν νύκτα εἰς τὸν οὐ(ρα)νὸν ἄστρα ὁποῦ  
ἦσαν εἰς σχῆμα σταυροῦ, μετὰ τὸν ὁποῖον στ(αυ)-  
ρὸν ἐνίκησε τὸν αὐτὸν Μαξέντιον, καὶ ὅλους  
τοὺς ἐχθροὺς. Ἐλαβον καὶ τῆς πανυμνήτου καὶ  
ὑπερενδόξου θε(ο)τό(κου) τὴν εἰκόνα τὴν ὁποῖαν  
ἰστόρησεν Λουκάς ὁ Εὐαγγελιστῆς ὁ ἀπόστο-  
λος καὶ τὴν ὑπήγε τῆς ἁγίας Θε(ο)τό(κου) καὶ  
τὴν εἶδε· καὶ ὡσάν τὴν εἶδεν εἶπεν· ἡ χάρις  
τοῦ μονογενοῦ<sup>1</sup> μου υἱοῦ καὶ θεοῦ νὰ εἶναι  
εἰς αὐτὴν· καὶ οὕτως ἔλαβε τὴν χάριν καὶ ἔχει  
θαυματουργὴν καὶ ἱαματικὴν<sup>2</sup>, καὶ ποιεῖ ἰάματα  
καὶ θαύματα καθ' ἐκάστην εἰς τοὺς προστρέ-  
χοντας εἰς αὐτὴν· τὰ ὅποια εἶναι καὶ εὐρίσκον-  
ται· σήμερον εἰς τὸν ἅγιον Μάρκον τῆς Βε-  
νετίας. Σὺν τούτοις ἔλαβον καὶ ἀπὸ τὰς πόρ-  
τας τῆς ἁγίας Σοφίας αὐτῆς, τὰς ὁποίας ἔδα-  
λαν θύρας τοῦ ἁγίου Μάρκου καὶ εἶναι καὶ  
φαίνονται πολυτίμες καὶ θαυμαστές<sup>3</sup>.

Καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐπῆραν ἀμὴ καὶ τὴν  
ὑπερθαύμαστον καὶ ἐξάκουστον ἁγίαν Τράπε-  
ζαν τῆς αὐτῆς ἁγίας Σοφίας τὴν πολυτίμητον  
καὶ ὠραιστάτην ἔλαβον ἀπὸ τὸν ναὸν καὶ ἔδα-  
λον μετὰ πολλὰς τέχνας εἰς πλεῦσιμον<sup>4</sup>. [ἐν τῇ  
φρ «θα μασ(όν)»]. Καὶ καθὼς ἔκαμεν ἄρμενα  
καὶ ὑπ' ἄγινε τῆς Βενετίας πλησίον τοῦ Μαρ-  
μαρᾶ ἄνοιξεν τὸ πλεῦσιμον, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν  
θάλασσαν ἡ ἁγία Τράπεζα καὶ ἐβούλισε<sup>5</sup>,  
καὶ ἔπειτα ἔως τὴν σήμερον. καὶ τοῦτο<sup>6</sup>  
ἔχει φανερόν καὶ μαρτυρεῖται ὑπὸ πάντων.  
Λιότι εἰς ἔθλον τὸ μέρος ἐκείνο ὅταν κάμη<sup>7</sup>  
φορτοῦνα < τὴν > ἔχει ὅλη ἡ θάλασσα κύ-  
ματα φοβερά<sup>8</sup>, εἰς δὲ τὸν τόπον ὁποῦ ἔχει ἀσθη-  
τὴ ἁγία Τράπεζα ἔχει γαλήνη<sup>9</sup> καὶ ὑψηγαί-  
νον τινές<sup>10</sup> ἐκεῖ μετὰ περάματα, καὶ λαμβάνουν  
ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐκείνην ὁποῦ ἔχει ἡ ἁγία  
Τράπεζα, καὶ μυρίζει<sup>11</sup> θαυμασιωτάτη μυρω-  
δία ἀπὸ τε τοῦ ἁγίου μύρου ὁποῦ ἔχει, καὶ  
τῶν ἄλλων ἀρωμάτων<sup>12</sup>. Ὅρισαν<sup>13</sup> δὲ αὐτὴν  
τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Βενέτικοι χρόνους  
νῆ' ἄλλοι δὲ λέγουσι χρόνους ἕ', μῆνας ἡ' ἡμέ-

1 Ὁ Κῶδ. ἐτυράννησαν. — 2 ἐπέσαν. — 3 ἐγκομι-  
σμένα. — 4 ποδιές, ἀέρες. — 5 ὠράρια. — 6 θυμια-  
στὰ. — 7 θυμιατὰ — 8 μετρήσει.

1 μονογενοῦ. — 2 θαυματουργὴ καὶ ἱαματικὴ, ἰά-  
ματα. — 3 πολυτίμια καὶ θαυμασταῖς. — 4 [Παρὰ  
Migne Patr. Gr. τ. 140 σελ. 988 «εἰς τὸ κράθη»  
ἀντὶ τοῦ «πλεῦσιμον» — Καθὼς ἔκαμεν ἄρμενα καὶ  
ὑπῆγαιναν εἰς τὴν Βενετῖαν πλησίον τῆς νήσου  
τοῦ Μαρμαρᾶ ἄνοιξεν τὸ κράθη]. — 5 ἐβούλισε.  
— 6 καὶ τούτη. — 7 κάμη. — 8 φοβερά. — 9 γα-  
λήνη — 10 τινες. — 11 μυρίζει. — 12 [ἐσφαλμένως παρὰ  
Migne Patr. Gr. ἐνθ. ἀν. χωριμάτων]. — 13 ὄρισαν.

ρας ιγ'· και ὡσάν εἶχαν τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν θρόνον τῆς βασιλείας οἱ Βενέτικοι, οἱ Ρωμαῖοι οἱ βασιλεῖς ἦσαν εἰς τὴν Ἀνατολίαν, καὶ ἐκεῖ ἔκαμαν τὸ βασιλείον· διότι ἐκεῖ ἐγίνοντο οἱ βασιλεῖς».

Σημ. Πλὴν ἄλλων μικρῶν διαφορῶν τοῦ ἀποσπάσματος τοῦτου πρὸς τὰς ῥηθείας τέσσαρας ἐκδόσεις, κυριωτάτη ἐστὶν ἡ ἐξ αὐτῶν, σκόπιμος ἴσως, παράλειψις τῆς παραδόσεως περὶ τῆς ἀγίας Τραπεζίτης τοῦ Νικοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας (στιχ. 51—70), ἣτις ὅμως φαίνεται περιεχομένη ἐν ἄλλαις ἐκδόσεσι τοῦ Χρονογράφου τοῦτου, οἷον ἐν τῇ τοῦ 1781, διότι εὐρίσκωμεν αὐτὴν μετὰ τινῶν παραλλαγῶν μικρῶν ἐν σημειώσει τῆς ἐν τῷ 140<sup>ο</sup> τόμῳ σ. 989 Πατρολογίας τοῦ Migne ἐκδόσεως Γεωργίου τοῦ Ἀκροπολίτου, καὶ ἐν ταῖς Παραδόσεσι (τόμῳ Β' σ. 680) τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν καθηγητοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου, ὃς μετὰ τῆς ἐπιχρῶσης αὐτῇ πολυμαθείας καὶ ἀκριβείας διέλαθεν ἐν τῇ λαμπρῷ τούτῳ συγγράμματι καὶ περὶ τῆς καὶ νῦν ἐπισημομένης παραδόσεως ταύτης, ἣτις ὅμως ἀντίκειται τοῖς ὑπὸ τοῦ αὐτόπλου καὶ κυριωτάτου ἱστορικοῦ τῶν κατὰ τὴν ἄλυσιν ταύτην τῆς πόλεως Νικήτα τοῦ Ἀκουμινίου γεγραμμένοις (Πατρολογία Migne τ. 139 σ. 156).

Ἡ ἐπὶ Ἰνδουήκου τοῦ Παλαιολόγου διαβάθμισις τῶν Μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου (ἐν φ. 187 [= ἐκδ. 1761 σ. 399. — ἐκδ. 1818 σ. 897]) συμφωνοῦσα ταῖς ἐκδόσεσιν ὡς πρὸς τὴν σειράν, πρᾶξει τὰς ἐξῆς κυριωτέρας διαφοράς:

« ἡ ἰ' Φιλαδέλφεια αὕτη ἐπισκοπὴ τοῦ Σάρδεων οὕσα προεδιάσθη παρὰ τοῦ εἰρημένου εὐσεβοῦς βασιλέως εἰς θρόνον ς' . . ιζ' τὰ Τριανά . . λβ' τὸ Σύλαιον . . λς' ἡ Μωκισσός . . ιγ' Τὰ Ἰωάννηνα ἐπισκοπὴ ἦτον τοῦ Ναυπάκτου· καὶ ἐτιμήθη εἰς μ(η)τρόπολιν εἰς ιγ' θρόνον. ιδ' Τὸ Διδυμότειχον ἦτον ἐπισκοπὴ τῆς Τραϊανουπόλεως Ῥοδόπης καὶ ἐτιμήθη εἰς μ(η)τρόπολιν καὶ εἰς ιθ' θρόνον. ιε' ὁ Μελενίκος ἐτιμήθη εἰς μ(η)τρόπολιν καὶ εἰς νε' θρόνον· λέγωσι δὲ τινὲς ὅτι τοῦ Σερρών ἦτον ἐπισκοπῆ, ἀμὴν δὲν εὐρίσκεται εἰς κανένα τόπον γεγραμμένον, εἰμὴ κατὰ παραδόσιν τοῦτο λέγουν. ις' ἡ Κατάνη . . ιθ' ἡ Κάμαχος μς' θρόνος ἦτον καὶ ἐγίνη ιθ'· ξ' τὸ Κατνάειον καὶ αὐτὸ μς' ἦτον καὶ ἐγίνη ξ' . . οδ' (τ)ὰ Φέρσαλα . . οη' ἡ Ναυώλεια . . οθ' τὰ Γέρμανα . . πβ' ἡ Λιτῶν τὸ αὐτὸ καὶ Λιτῶδα λέγεται καὶ ἦτον ἐνορία τῆς μεγάλης Ῥωσίας, μ(η)τρόπολις ἔγινε, καὶ εἰς πδ' θρόνον ἐτιμήθη ἐπὶ τοῦ ἀγιωτάτου Π(α)τριάρχου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Γλυκαί(ος), ἐν ἔτει ςω' . . . πδ' ἡ Βιδύνη ἐπισκοπὴ ἦτον τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Βουλγαρίας, καὶ ἐτιμήθη εἰς μ(η)τρόπολιν . . πε' ἡ Γοθία . . πς' Τὸ Βασίλειον . .

ιδ' ἡ Λακεδαίμονα . . ιη' ὁ Βόσπορος ἀπὸ ἀρχιεπισκοπῆ ἐτιμήθη εἰς μ(η)τρόπολιν . . ιθ' ἡ Σουζαία. ργ' ἡ Μίλυτος ἀπὸ πδ' θρόνος ὅπου ἦτον ἐκατεύη εἰς ργ'. — ρδ' Τὸ Γάρδικον ἀπὸ πε' θρόνος ἐγίνη ρδ' . . . Τὸ Πύργιον ἀπὸ ι' θρόνος εἰς ρς' γέγονεν. ρη' ὁ Σεβαστουπόλεως ἦτον θρόνος νά καὶ ἐκατεύη εἰς ρη'. — ρθ' ἡ τοῦ Εὐδρίππου ἐκκλησία ἀπὸ ιβ' ὅπου ἦτον ἐγίνη ρθ'. — ρι' ἡ Κυβίστου ἀπὸ ιγ' ὅπου ἦτον ἐγίνη ρι'. — ρια' ἡ Ἀντιόχεια, ριβ' ἡ Ἀχυράους».

Σημ. Τὰ ἐν ργ', ρδ', ρς', ρη', ρι', ρια', ριβ' τοῦ κώδικος ἔλλειψουσιν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκδόσεων.]

Ἡ ἐν λόγῳ χρονογραφία—ἣτις ἀποδίδεται συνήθως τῷ Λωροθέῳ Μονεμβασίας ὑφ' οὗ τὸ ὄνομα ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τῷ 1631 ἐν Βενετίᾳ καὶ ἀνετυπώθη εἴτα πολλάκις ἐκεῖ—ἀρχομένη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἐξικνεῖται ἐν ταῖς ἐκδόσεσι μέχρι τοῦ 1629. Ἐν τῇ παρόντι ὅμως κώδικι τελευτᾷ εἰς τὴν ἄλυσιν τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν Τούρκων [1571]: (φ. 237) «ὅτι ἡ Ἀμύχωστος ἐπάρθη ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ . . ἶδε καὶ θρήνησον τὴν ἀμετρον αἰχμαλωσίαν . . » [καταλήγει δὲ εἰς τὸ μῖσον τοῦ φ. 237<sup>β</sup> = σ. 444 ἐκδός. 1761 ὡδε:] « Ὅρισαν οἱ Βενέτικοι τὴν Κύπρον χρόνους ἐννενήκοντα ἐπτὰ, τὴν ὁποίαν ἔλαθον ἀποθανόντος τοῦ Ῥεγάτζου εἰς τὰ ἀνοδ'. [ἐσφαλμένως δ' ἐν ἐκδόσεσι Βενετίας ἀνοδ', ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ἀνοθ'] ἀπὸ Χ(ριστο)ῦ γεννήσεως».

Τὰ κατωτέρω τῆς σελίδος ταύτης φερόμενα ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν οὐ περιέχονται ἐν τῷ κώδικι.

Περὶ τοῦ Λωροθέου Μονεμβασίας καὶ τῶν διαφόρων ἐκδόσεων τῆς τὰ μάλα ἐνδιαφεροῦσης χρονογραφίας ταύτης, ἣτις ἦν τὸ προσφιλέστατον ἱστορικὸν βιβλίον κατὰ τὸν ις' καὶ ιη' αἰῶνα, πρβλ. Κ. Σάθα Νεοελλην. Φιλολογ. σ. 222—224 καὶ Μεσαιωνκ. Βιβλιοθ. τόμ. Γ' σ. 15' κ. ε., Ζαβείρα Ν. Ἑλλάδα, σ. 274. Legrand Bibliot. Hel. τ. Α' σ. 290 ἔ. 353. Κρομμύραξο Βυζαντ. Λογοτεχνίαν κατὰ μετὰφρ. Σωτηριάδου τόμ. Α' σ. 812, καὶ Σ. Π. Λάμπρου Ν. Ἑλληνομνήμ. τόμ. Γ' σ. 252. — Ὁ ἀείδιμος Σάθας πρῶτος, εἴτα δ' ὁ Preger καὶ ὁ σεβαστὸς ἡμῶν καθηγητὴς κ. Σ. Λάμπρος ἐξήνεγκον πολλοὺς ἀξίους λόγου δισταγμοὺς περὶ Λωροθέου Μονεμβασίας ὡς συγγραφέως τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φερομένης Χρονογραφίας ταύτης, ὃν ὁ κ. Λάμπρος γράφει πάντοτε Ψευδοδωρόθεον. Πρβλ. Ν. Ἑλληνομνήμ. ἐνθ. ἀν.

## 2. (φ. 238—271). «Βίος καὶ ποιήματα τοῦ Αἰσώπου».

Δημιόδης ὑπὸ ἀδήλου διασκευῆ τοῦ ἀποδιδόμενου *Μαξίμου τῷ Πλανούδῃ ἀρχικοῦ* κειμένου τοῦ βίου τοῦ Αἰσώπου [περὶ οὗ ἴδ. Κρουμβάχερ—Σωτηριάδου *Βυζαντ. Λογοτεχν.τ.Γ'* σ. 223 ἔ. καὶ *Fabrie Bibl. Grec. XI. σ. 689*].

Ἀρχ.: «Οὗτος ὁ Αἰσώπος ἔπου ἔδειξεν τὸν μῦθον τῆς σοφίας, ἅλη του ἢ ζῶν ἄλλον δὲν ἦτο, μόνον μύθους καὶ προβλήμ(α)τ(α), ἴγουν νοήματα τῶν φιλοσόφων, ὁποῦ εἶχαν μεγάλαις σοφίαις. Καὶ τὸσον ἔγινε ἀπὸ τὴν μυθολογίαν ἐνδοξῶς, ἔτι ὑπερέβη πάντας τοὺς σοφοὺς καὶ διδασκάλους, ἀλλὰ ἢ τύχη του ἔκαμέ τον δούλον, ἦτον δὲ καὶ τὸ γένος του ἀπὸ τὸ Ἀμόριον τῆς Φρυγίας εἰς τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἦτον δὲ καὶ κατὰ πολλὰ ἄσχημος, τὸσον ἔτι καμίαν καλοσύνην, ἢ ἰσότητα δὲν εἶχεν τὸ κορμίν του, ἦτον προκίφαλος, ἴγουν τὸ μέτωπόν του ἔμπροσθεν ἀπετακτὸν καὶ κακίπλαστον· τὰ χεῖλη του ἔξω, ἀπρεκόντησαν ὡσάν μελιτζάνες· τὰ μάτια εἶχεν ἀλίθορα, ἦτον μέλας, ἴγουν μελαψός, μήτε τὸσον μαῦρος, μήτε τὸσον ἄσπρος, ἢ κοιλία του ἔξω ἀπεταμένη ὡς περ δερμάτι, στρεβλός, τζουμπόραχος· τὸ στόμα του πλατὺ ὡσάν γιτράχου· τὰ δόντια του ἔξέβαιναν ἔξω ἀπὸ τὰ χεῖλη, ὡσάν ἀγριοχοίρου· ἐγύρηξε δὲ καὶ τὸ στόμα του ὀπίσω· ἦτον δὲ καὶ τραυλός κ(α)τὰ πολλὰ ἔτι ἢ συνυχεῖα του ἐπαρομοιάζε, ὡσάν σκύλον· καὶ τί χρῆ νὰ λέγωμεν πολλά; ἔλος ἦτον ὡσάν τὸν Θεορίτην ἔπου λέγει ὁ Ὅμοιρος...»

Τὸ τέλος κολοβόν: «Ἵπῆγαν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἐφώνησαν πῶς ὁ Αἰσώπος ἔχει τὸν αἴλουρον καὶ τὸν δέρνει πολλὰ καὶ θέλει νὰ τὸν θανατώσῃ, ὁ δὲ».

Ὁ κώδιξ ἐπὶ σιλπνοῦ χάρτου, μονόστηλος, ἐκάστης σελίδος τῆς μὲν χρονολογίας περιεχοῦσης στίχους 26, τοῦ δὲ βίου τοῦ Αἰσώπου στίχ. 22.

Ἐξέπεσον τοῦ κώδικος τούτου, ἐν ἅλῃ τὰ ἐξῆς 148 φύλλα:

Ἐκ τῆς ἀρχῆς φύλλα	42
μεταξὺ φύλλων 57— 58	» 55
» » 87— 90	» 19
» » 176—177	» 1
» » 177—178	» 18
» » 203—204	» 2
» » 235—236	» 3
» » 236—237	» 4
» » 239—240	» 1

Ἐντὸς τοῦ κειμένου τοῦ κώδικος οὐδεμία σημεῖωσις δηλωτικῆ τοῦ χρόνου, ἢ τοῦ τόπου, ἢ τοῦ ὀνόματος τοῦ γράψαντος.

Ἡ στάχουσις ἐκ πινακίδων ναστοῦ χάρτου μετὰ βυρσίνου ἐπικαλύμματος, εἰλημμένου πιθανῶς ἐξ ἄλλου βιβλίου.

Ἐν λειψάνῃ παραφύλλου κεκολλημένου ἐπὶ τῆς μᾶς πινακίδος φέρονται χειρὶ μεταγενεστέρα ἡμίσεστα τάδε: «ἡπᾶρχει τοῦ π[ανοσιωτάτου] ἡγουμένου [Φανερω]μένης(;) τῆς ἁγίας μονῆς του ἐν τι νησεῖ Πρώτη ἐν ἔτει I \*\*\*».

Δι' ἄλλης ἐπίσης νεωτέρας χειρός: «Καὶ ὁ γράψας ταπεινὸς Δημήτριος \*\*\* δοῦλος Χριστοῦ».

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας πινακίδος ἄλλη χειρὶ νεωτέρα: «Ἀθανάσιος Δημητρίου».

Ὁ κώδιξ ἐκ ὄρωας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπρεποῦς ἱατροῦ καὶ λογοτέχνου κ. Ν. Βασιλειάδου.

## B'

## ΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου Σερρών, τῇ ἀποτεφρωθείσῃ κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων γενομένην τῇ 28<sup>η</sup> ἰουνίου 1913 πυρπόλησιν τῆς ἱστορικῆς ταύτης πόλεως, εὑρομεν ἀποκειμένους, κατὰ τὴν ἐκεῖ γυμνασιαρχίαν ἡμῶν, ἑπτὰ κώδικας, οὓς ἐξετάσαντες περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1909, συνετάξαμεν τότε τὸν νῦν δημοσιευόμενον κατάλογον αὐτῶν.

Ἐκ τῶν κωδίκων τούτων ὁ ἀκίδιμος Η. Ν. Παπαγεωργίου εἶδε μόνον τρεῖς, τοὺς ὑπ' ἀριθ. 3, 4 καὶ 5, οὓς καὶ διὰ βραχείων περιέγραψεν ἐν σελ. 286 τῆς ἐν *Byzantinische Zeitschrift* (1894) τ. III δημοσιευθείσης, καὶ ἐν ἰδιατέρᾳ ἀνατυπώσει, περὶ Σερρῶν πραγματείας αὐτοῦ.

## I.

Κώδιξ ἐπὶ περιγραμμένης 0,25×0,17.  
Αἰῶνος XIII (φύλλα 313). Ἀνεπίγραφος.

Περιέχει ἐκελευσθιαστικά μέλη μετὰ παρασημαντικῆς ἀρχαιοτέρας.

1 (φ. 1<sup>α</sup>). Ἐπίτιτλον. Ἀρχεται ἀπὸ Σεπτεμβρίου: «Ἐπέστη ἡ εἰσοδος τοῦ ἐναυτοῦ».

2 (φ. 170<sup>α</sup>). Ἐπίτιτλον, μεθ' οὗ: «Ἀρχὴ σὺν Θε(ε)ῷ ἀγίῳ τῆς τεσσαρακοστῆς».

\*Αρχ. «Μὴ προσευξόμεθα φαρισαϊκῶς».

β (φ. 233<sup>β</sup>). «Τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα».

\*Αρχ. «Σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ ἕσος ὁρατὸς καὶ ἕσος ἀόρατος».

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος (φ. 313<sup>β</sup>) σημειοῦνται τάδε καταλογάδην, διὰ στοιχείων γεγραμμένων ἐναλλάξ διὰ μέλανος καὶ ἐρυθροῦ χρώματος, καθ' ὁμοίωτον ἡμῶν ἀντίγραφον:

† Εὐκτίστη τὸ παρῶν, ἑναρμόμιον μέλλος· μένσειτε παρτοκρατορικῆ; Θ(ε)ῦ τοῦ ἱερμέδου ἐξόδου τε καὶ μόχθου, Βαρσανουφρίου ὄντιον ὁρμήτω δὲ χωρῶν, Ἀχαΐας νήσου Πελοπόννηστος, τρισαθλίου Νικηφόρου τοῦ ῥόζι· οἰκήσεώς τε ὑπάρχοντος, ἐμβριον τῆς ἠπειροῦ κτύλο χρόνων κατεχού, χειριάδος ἐξᾶς ἐπτακοσίου ὀγδοήκοντα τρίτης ἰνδικτος δέ, τρεχούσης τῆς τρίτης· σκήπτρον κατέχοντος, Ῥωμαίων τῶν ἐνθ[έ]των Μιχαὴλ κρατίστον ἄνακτος, Κορινθίου τοῦ Παλαιολόγου οἱ ἀναπτύξαι μέλλοντες, τὸ παρῶν τε κοιμήλιον τῷ ἔχοντι καὶ γράψαντι, τὴν συγχωρησὶν φήσιν τε εἰ καὶ ταῦτην μέλλοντα φοιτᾶν, ἢ τριὰς πωροχεῖ, σαντῶν εὐδοκίας.

\*Ἦται:

Ἐκτίστη τὸ παρῶν, ἑναρμόμιον μέλλος· μένσειτε παρτοκρατορικῆ; Θε(ε)ῦ τοῦ ἱερμέδου ἐξόδου τε καὶ μόχθου, Βαρσανουφρίου ὄντιον ὁρμήτω δὲ χωρῶν, Ἀχαΐας νήσου Πελοπόννηστος, τρισαθλίου Νικηφόρου τοῦ ῥόζι· οἰκήσεώς τε ὑπάρχοντος, ἐμβριον τῆς ἠπειροῦ κτύλο χρόνων κατεχόντος, χειριάδος ἐξᾶς ἐπτακοσίου ὀγδοήκοντα τρίτης [=1275]· ἰνδικτος δέ, τρεχούσης τῆς τρίτης· σκήπτρον κατέχοντος, Ῥωμαίων τῶν ἐνθ[έ]των Μιχαὴλ κρατίστον ἄνακτος, Κορινθίου τοῦ Παλαιολόγου οἱ ἀναπτύξαι μέλλοντες, τὸ παρῶν τε κοιμήλιον τῷ ἔχοντι καὶ γράψαντι, τὴν συγχωρησὶν φήσιν τε εἰ καὶ ταῦτην μέλλοντες φοιτᾶν, ἢ τριὰς πωροχεῖ, σαντῶν εὐδοκίας.

[Τὸ Βαρσανουφριος, ἀντὶ τοῦ συνήθους Βαρσανουφριος, πιθανῶς κατὰ τὸ Ὀνοφριος — θύτου=ιερέως.]

Ἐν τῇ ᾠχ. τοῦ φυλ. 62<sup>β</sup> χειρὶ μεταγενεστέρῃ: «εἰς τὰς εἰκοσὴν γ' το Σεπτεμβρίου μῶνος ἐπενεσέ με τὸ κεφάλην».

Ἡ στάχσις τοῦ κώδικος ἐκ ξύλου, περιβεβλημένου βύρσαν μεθ' ἀπλῶν ἐπιτυπωμάτων.

## 2.

Κώδιξ χαρτῶος 0,2×0,15 Αἰῶνος XIV; (σελ. 544).

Περιέχει σειρὰν ἔργων ἐννέα ἀσκητικῶν καὶ ἐνὸς μυθικοῦ.

Ἐξέπεσον ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ κώδικος φύλλα ἐν οἷς περιείχοντο οἱ κεφάλαια καὶ τὸ ὄνομα τοῦ (ἀσκητικοῦ πάντως) συγγραφέως τῆς πρώτης ταύτης ἑκατοντάδος.

1. α' (σ. 1). [Ἀδούλου]. Αρχεται (ἀκέφαλος) ἀπὸ τῶν λέξεων τοῦ οὗ κεφ. «ἔθνη ἐν τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων νεανικόν τι καὶ γενναῖον ἐνδείξασθαι...» Τέλος (κεφαλ. ρ') «παρ' οὗ οὐκ ἐνὶ κατὰ τὸ λόγιον παραλλαγὴ καὶ τροπῆς ἀποσπίασμα».

β' (σ. 10). «Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια φυσικά καὶ περὶ τῆς τοῦ νοῦ καθάρσεως ἑκα-

τόν». Ἄρχ. «Ἀρχὴ μὲν ἀγάπη θεοῦ» Τέλος «κατὰ τὰς δυστόκους τῶν γυναικῶν».

γ' (σ. 40). «**Τοῦ αὐτοῦ** ἕτερα κεφάλαια ρ' περὶ ἀγάπης καὶ τελειώσεως βίου». Ἄρχ. «Νοῦς ἀπαθής ἐστιν ὁ Θεός» Τέλος «ἡ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν».

δ' (σ. 81). «**Τοῦ αὐτοῦ**. Τίς ὁ νοητὸς παρὰ δεισος, καὶ τίνα τὰ ἐν αὐτῷ φυτὰ καὶ οἱ τοῦ-του θεῖοι καρποί. σοφωτάτη καὶ ὑψηλὴ τροπικὴ θεωρία». Ἄρχ. «Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐστὶ». Τέλος «τὴν ἐν ἡμῖν κατασκίνωσιν».

2 (σ. 85). «Ἐκ τοῦ μακαρίου **Ἰω(άν)-νου τοῦ τῆς Καρπάθου** ἐπισκόπου κεφάλαια ἐκλογῆς». Ἄρχ. «Ὁ φυλάττων νόμος». Τέλος «οἱ καὶ μαστιζόμενοι δραπετεύουσι».

3. α' (σ. 89). «**Φιλοθέου** μοναχοῦ μονῆς τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τοῦ Βά-ρου ἐν Σινᾶ. Λόγος ἀσκητικὸς, καὶ περὶ νήψεως καὶ φυλακῆς καρδίας». Ἄρχ. «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἔδαπτιθήμενοι». Τέλος «φανερὸι δὲ εἰσὶν οἱ τὸν χρυσὸν ἀνορύττοντες».

β' (σ. 94). «**Τοῦ αὐτοῦ** περὶ τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς καὶ περὶ νήψεως καὶ εὐχῆς». Ἄρχ. «Ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος». Τέλος «τὴν ὁσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ».

γ' (σ. 99). «**Τοῦ αὐτοῦ** περὶ τηρήσεως νοῦ καὶ ταπεινοφροσύνης». Ἄρχ. «Βλέπετε καὶ ὁρᾶτε φησὶν ὁ Κ(ύριος)». Τέλος «καὶ τελείων τῷ πνεύματι».

δ' (σ. 107). «**Τοῦ αὐτοῦ** οὗτι τῆς καρδίας φυλακῆ φυλάττονται καὶ θεῖαι τοῦ Χ(ριστοῦ) ἐντολαί». Ἄρχ. «Ὁ κ(ύριος) ἡμῶν Ἰ(ησοῦς) Χ(ριστός)». Τέλος «σὺν π(ατ)ρι καὶ πνεύματι». ἀμήν».

ε' (σ. 116). «**Τοῦ αὐτοῦ** περὶ προσοχῆς καὶ προσευχῆς καὶ διηγεοῦς μνήμης θανάτου». Ἄρχ. «Τὴν χάριν καὶ τὸν ἀρραβῶνα» Τέλος «τῆς κατὰ νοῦν φιλοσοφίας τε καὶ συνέσεως».

4. α' (σ. 131). «**Ἰουχίου** προέδου-ρου πρὸς Θεόδουλον λόγος ψυχωφελεῖς περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς κεφαλαιώδεις. ἀρχὴ φωτισμοῦ ψυχῆς ἀληθῆς ὑποθήκη· τὰ λεγόμενα ἀντρορητικὰ καὶ εὐκτικὰ· ἑκατοντάς πρώτη». Ἄρχ. «Νῆψις ἐστὶ μέθοδος πνευματικῆ» Τέλος «καὶ ἀστεροειδῆ αὐτὸν τὸ θεῖον σῶμα ἐργάζεται».

β' (σ. 125). «**Τοῦ αὐτοῦ** Ἰουχίου προεδουτέρου ἑκατοντάς β'». Ἄρχ. «Λίθη σβεννύειν

οἶδε νοὸς φυλακῆν». Τέλος «δόξα αἰῶνος. ἀμήν».

5 (σ. 175—231). «Τοῦ μακαρίου **Διαδόχου ἐπισκόπου Φωτικῆς τῆς Ἡπείρου**. / Κεφάλαια πρακτικὰ γνώσεως καὶ διακρίσεως πνευματικῆς ρ'. Διὰ / ποί(ας) δεῖ γνῶσε(ως) εἰς τ(ὴν) προδεδηλωμ(ένην) τοῦ Κ(ύριου) ἡμ(ᾶς) ὁδηγοῦντος / καταφθάσαι τελειότη(η)τ(α), ἵνα ἕκαστο(ς) ἡμῶν, κατὰ τὸ σχῆμα τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς, τὸ τοῦ λόγου σπέρμα καρποφορήσωμεν. / Ἄρχ. «Πάσης πνευματικῆς ἀδελφοὶ ἡγείσθω θεωρίας πίστες, ἐλπίς, ἀγάπη». Τέλος «ὁ πλοῦτος τῆς χρηστότητος εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος ἀμήν».

Σημ. Περὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Μάρκου Διαδόχου, ὁ μόνον ἐν Λατινικῇ μεταφράσει ἐνημοσιεῦθη ἐν τῇ Πατρολογία τοῦ Migne τ. 65 σ. 1167 (ἐν ᾧ τὰ τῶν ἄλλων ἐνταῦθα ἀσκητικῶν ἑλληγιστῆ τε καὶ λατινιστῆ), γενήσεται λόγος κατωτέρω ἰδιαίτερος.

6. α' (σ. 231). «Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν **Νεῖλου** περὶ προσευχῆς κεφαλ. ρ' γ'. πρόλογος αὐτῶν κεφάλαια κε'». Ἄρχ. «Πυρέττοντά με τῷ φλογισμῷ». Τέλος «ὦ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν».

β' (σ. 248). «**Τοῦ αὐτοῦ** περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς) κακ(ίας) λογισμῶν».

«Περὶ γαστριμαργίας». Ἄρχ. «Ἀρχὴ καρποφορίας». Τέλος «ὀρμῆς ἐμπαθοῦς».

«Περὶ πορνείας». Ἄρχ. «Σωφροσύνην τίκτε· ἐγκράτεια». Τέλος «ἐπιθυμίαν».

«Περὶ φυλαργυρίας». Ἄρχ. «Φιλαργυρία βίβια πάντων ἐστὶ τῶν κακῶν».

«Περὶ ὀργῆς». Ἄρχ. «Ὀργὴ πάθος ἐστὶ μανιῶδες».

«Περὶ λύπης». Ἄρχ. «Λύπη ἐστὶ κατήφεια ψυχῆς».

«Περὶ ἀκηδίας». Ἄρχ. «Ἀκηδία ἐστὶ ἀτομία ψυχῆς».

«Περὶ κενοδοξίας». Ἄρχ. «Κενοδοξία πάθος ἐστὶν ἄλογον».

«Περὶ ὑπερηφανίας». Ἄρχ. «Ἵπερηφάνια ἐστὶν οἰδημα ψυχῆς». Τέλος «ταπεινώσεις ἀνδρός».

γ' (σ. 262). «**Τοῦ αὐτοῦ** περὶ λογισμοῦ καὶ καταστάσεως ἐγγιζούσης τῇ ἀπαθ(εῖα) κεφ. κη'». Ἄρχ. «Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων». Τέλος «βραδίως ἐπιγνώσεται τὰς μεθόδους τῶν πολεμίων».

δ' (σ. 281). **Τοῦ αὐτοῦ** παραινήσεις πρὸς μοναχοῦς ἐν κεφαλαιαῖς τρισὶ καὶ πενήκοντα». Ἄρχ. «Κᾶν μηδεὶς διώκη σε τύ-

ραννος Ἑλλην». Τέλος «αὐτῷ δόξα τῷ Θεῷ ἀμήν».

7 (σ. 292). Τοῦ ἀ66ä Ἡσαΐου «περὶ ἀσκήσεως καὶ ἡσυχίας κεφ. κ'». Ἄρχ. «Τρεῖς ἀρεταί· εἰσι προνοῦσαι τοῦ νοῦ διὰ παντός· ἢ κατὰ φύσιν ὀρμή· ἢ ἀνδρεία· καὶ τὸ ἄοκνον». Τέλος «διὰ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἔλεος».

8. α' (σ. 297). Ἀνθολόγιον γνωμικ(όν) φιλοσόφ(ων) σπουδαί(ων), σπουδασθ(έν) καὶ πο- νηθὲν Ἡλία ἐλαχίστω προσδευτέρω καὶ ἐκδιόκω». «Πηγ(ήν) νάουσαν ἡθικῶν ὄρσον λόγων/ ἐνταῦθ' ἐφεύροις εἰ μετέλθοις γνησίως». Ἄρχ. «Ἐξεσι παντὶ Χριστιανῷ τῷ ὀρθῶς πιστεύοντι εἰς τὸν Θεόν». Τέλος «πρὸ τῆς μελ- λούσης γυμνώσεως».

β' (σ. 305). «Τοῦ αὐτοῦ περὶ προσευ- χῆς κεφάλ. διάφορα». «Ψυχὴν ἔρωτι νυμφικῶ τετρωμένη/ εὐχὴ συνάπτειν οἶδεν ὧδε νυμφίω». Ἄρχ. «Τοῦ αἰσθητοῦ τε καὶ νοεροῦ φωτός». Τέλος «εἰς τοῦτο ἐνάγει τ(ὸν) προσευχό- μενον».

γ' (σ. 308). «Τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια ἕτερα γνωστικά». «Φωτίζεται νοῦς γνωστικὸς θεω- ρίας/, πρὸς ὕψος ἀρθεῖς τοῖς δ' ἐπεντυχῶν λό- γοις». Ἄρχ. «Ἀναγκαῖον εἰδέναι». «Τέλος «ἢ καταικία ἐστι».

δ' (σ. 312). «Τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια πρα- κτικὰ καὶ θεωρητικά». «Λειμ(ὸν) ἐνθάδε καρ- π(ὸν) πεπληρωμένους,/ πνευματικ(ῆς) πράξεως καὶ θεωρίας». Ἄρχ. «Ἀπαρχὰς ἄλωνος». Τέλος «καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν».

9 (σ. 326). «Κεφάλαια ἐκ τ(ῶν) λόγ(ων) τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου μετα- φρασθέντι(α) ὑπὸ Συμεῶν τοῦ Λογοθέ- του ἑκατὸν καὶ πενήκοντα περὶ τελειότητος βίου». Ἄρχ. «Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ». Τέλος «αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν».

10. α' (σ. 405). Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ πρὸς Ἐλ- πίδιον πρεσβύτερον περὶ ἀγάπης κεφάλαια τε- τρακόσια. Πρόλογος τῶν τοιούτων κεφαλαίων». Ἄρχ. «Ἰδοὺ πρὸς(ς) τῷ περὶ ἀσκητικῶ βίου λόγῳ» Τέλος «εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν».

β' (σ. 464). «Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια θεολογικὰ καὶ γνωστικὰ ψ'. ἑκατοντὰς πρώ- τη». Ἄρχ. «Εἰς Θεὸς ἀναρχος» Τέλος «μέ- τριόν ἐστιν».

γ' (σ. 484). «Τοῦ αὐτοῦ θεολογικῶν ἡθικῶν τε καὶ γνωστικῶν κεφάλαια, ἑκατοντὰς δευτέρα». Ἄρχ. «Εἰς Θεός». Τέλος «γεγο- νὸς οἰκητήριον».

δ' (σ. 510). «Θεολογικῶν ἡθικῶν τε καὶ γνωστικῶν κεφάλαια ἑκατοντὰς τρίτη». Ἄρχ. «Ἐνεσι τὸ ὑπεράναρχον». Τέλος «φύσεως τοὺς εὐσεβεῖς».

ε' (σ. 534). Τοῦ αὐτοῦ γνωστικῶν ἡθι- κῶν τε καὶ θεολογικῶν κεφ. ἑκατοντὰς τε- τάρτη». Ἄρχ. «Ἠρότερον τοῦ βαπτίσματος». Τὸ τέλος κολοβόν, καταλήγον εἰς τὰς λέξεις τοῦ λς' κεφαλαίου «τοὺς πρὸς ἀρετὴν δυσ- κινήτους ἴσαι».

Ὁ κώδιξ ἡρθιμήθη ὑπ' ἐμοῦ. Ἐγράφη μετὰ πολλῆς φιλοκαλίας καὶ προσοχῆς ἐπὶ παχέος στιλπνοῦ χάρτου. Οἱ ἴαμβοι ἐν αὐτῷ φέρονται καταλογάτην. Ἡ στάχσις παλαιὰ ἐκ ναστοῦ χάρτου καὶ δέρματος.

### 3.

Κώδιξ ἐπὶ περγαμηνῆς 0,16 × 0,11. Αἰῶν. XIV; (φ. 266).

[Τετραευάγγελον καὶ πρᾶξεις τῶν Ἀποστόλων].

1 (φ. 1 — 21). Προτάσσεται πίναξ ἑορ- τῶν ἐν ᾧ σημειοῦται ἡ ἀρχὴ τῶν εὐαγγελίων καὶ ἀποστόλων αὐτῶν δι' ὀλίγον μεταγενεστέρας χειρὸς. Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς ἐν φ. 15<sup>α</sup>: «Τῷ ἔχοντι καὶ γράψαντι Χ(ριστ)έ μου σῶσον», εἶτα δὲ «Δήλωσις πῶς δεῖ εὐρίσκειν τὰ ζη- τούμενα».

2 (φ. 21—112). Τὸ κείμενον τοῦ Εὐαγγε- λίου, οὗ ἡ ἀρχὴ κοσμεῖται ἐπὶ ἐπιτίτλου φέροντος ἐν τῷ μέσῳ «Τὸ κατὰ Ματθ(αῖον) Ἀγ(ιον) Εὐαγγέ- λιον», ὑπὸ δὲ τὸ ἐπιτίτλον κεκαλαίσις γράμ- μασι «[Ἀ]ρχ[ή] σὺν Θε(ε)ῷ τὸ τετραδάγγε- λον».

3 (φ. 113<sup>α</sup> — 238<sup>β</sup>). Αἰ «Πράξεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων» καὶ αἰ «Ἐπιστολαί» αὐ- τῶν, ὧν προηγούνται αἰ ὑποθέσεις.

(φ. 238<sup>β</sup>). Ἐν τῷ τέλει τῶν ἐπιστολῶν φέρονται ἐρυθροῖς γράμμασι τάδε, καθ' ὁμοί- οτυπον ἡμῶν ἀντίγραφον:

Οἱ θεηγοροὶ καὶ κήρυκες τοῦ λόγου  
 ἰὼ χῦ τοῦ μῆταρ κρίμαι πάντα,  
 ὡς μισθῶται γάρ, καὶ μαθηταὶ ἐδοῦν<sup>α</sup>  
 ἐκρηῦζαν ὁδὸν ἀθάρα ἀροῖσ:  
 τὴν δὲ μισαράν ἐκδεχόμεν ἐκείρηνην, 5  
 λῖν λατρεύοντο ὁλομ πωλαμημῶν λιν  
 ὡς σοφοὶ ἐρήτορες ἔχομ τῶ τοχίμιν  
 ἐκ τοῦ πάντουργου θῦ τε ἐσρε,  
 αἰτλιν ζωφώσασ πατερῶσ ἀχρι τε  
 ἀλλιν ἐρητόρευσαν μέαν καὶ λιρήτω 10  
 τικῶν ἀπαρυσαν φῶ τλιν ζωλιν με ἀρ  
 ἦμ ὁ ποχρεῦ

σπλαγχμος  
 θεὸς π<sup>α</sup>

τοῖσ πιστεύσα ρέχθ σῖ τῶν γῶμ, ὅμ ἔδοκε 15

τοῖσ  
 ἀρ.  
 θρω

ἀπὸ 20  
 ἰεῖ

γέ ληθῆτω φῶ π ο τε φῶ γηθῶζοψ: 20

εὐσεβῆσ δημητρίτ<sup>ο</sup> πημηκεζόν· αὐτὴν ἔσοφῶ  
 στ. δῆτομ ἐκπληροβῆμ: ἐκ κόπωμα αὐτοῦ ἡμισαποδοῦσ  
 φθουσσέ ρκεκεδδρρ†

Ἦτοι :

«Οἱ θεηγοροὶ καὶ κήρυκες τοῦ λόγου,  
 Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μέλλον κρίναι πάντας,  
 ὡς μισθῶται γάρ, καὶ μαθηταὶ καὶ δοῦλοι  
 ἐκρηῦζαν ὁδὸν εὐθείαν ἀνθρώποις:  
 τὴν δὲ μισαράν καὶ βδελυκτὴν ἐκείρηνην, 5  
 ἢν [;] λατρεύοντες ὁδὸν πεπλανημένην  
 ὡς σοφοὶ καὶ ῥήτορες ἔχοντες τὴν λῖν  
 ἐκ τοῦ παντουργοῦ θεοῦ τε καὶ σωτηροῦσ,  
 αὐτὴν ζωφώσασ παντελῶσ ἀχρι τέλ(ου)σ,  
 ἀλλην ἐρητόρευσαν νέαν καὶ κρεῖττω 10  
 τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἄνω  
 ἢν ὁ πολνεύσπλαγχνος θεὸς παρέχει  
 τοῖσ πιστεύουσι τὸν υἱόν, ὃν ἔδοκε  
 τοῖσ ἀνθρώποισ < εἰς κόσμον > .  
 Ἰωάννης ὁ γράψας ταῦτα τὰ γράμματα. 20  
 εὐσεβῆσ Δημήτριος. . . Προμηκηρίου  
 αὐτὴν ἐπένευσε[;]. δέλτιον ἐκπληροθῆναι. .  
 ἐκ κόπων αὐτοῦ καὶ μισθαποδοσίας). 24

[Γὸ παραρηχητικὸν κρυπτογράφημα τοῦ τε-  
 λευταίου (24) στίχου ἄλυτόν μοι.]

4 (φ. 239<sup>α</sup>). Ἐπίτιτλον, μεθ ὃ «Οἱ μακα-  
 ρισμοὶ τοῦ ἡ ἡχ(ου)».

5 (φ. 259—266). Εὐρετήριον τῶν Πράξεων  
 τῶν ἀποστόλων.

Ὁ κωδῆξ βυθμοῦ μικρογραμμιάτου, ψιλῶσ  
 γεγραμμένος. Ἦ στάχσις αὐτοῦ νεωτέρα.

Σημ. Τοῦ κώδικος τούτου μινελιν ποιεῖται καὶ ὁ  
 Π. Παπαγεωργίου ἐν τῇ περὶ Σερρών εἰρημένην πραγ-  
 ματεῖα αὐτοῦ, σ. 286, παρατιθέμενος τοὺσ ἀνωτέρω  
 λάμβουσ, ὧν ἀνέγνω καὶ ἐμέτρησε διαφόρωσ τὰ ἐξῆσ:  
 στίχ. 6 μὴ λατρεύοντες [ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι ἦν].  
 στίχ. 9 ἀχρι τέ<ου>? [ἀντὶ τοῦ βραχυγραφικῶσ  
 γεγραμμένου τέλουσ].

Τοῦσ στίχοус 11 κ. ε μεταγράφει ὧδε:  
 «τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωὴν ἄνω || ἦν  
 ὁ πολ<ου>:ὸ | σπλαγχμος / θεὸς πκ || ἔχει / τοῖσ  
 ἀνθρώπ/π/ο/ι/σ, τῖς πιστεύουσι τὸν υἱόν ὃν  
 ἔδοκε εἰς κόσμον»

Τὰ ἐν στίχ. 21 — 23 μεταγράφει καταλογάδην ὧδε:  
 «Εὐσεβῆσ Δημήτριος ὁ τοῦ Προμηκηρίου αὐτὴν  
 ἐπόνθησε δέλτιον ἐκπληροθῆναι ἐκ κόπων αὐτοῦ καὶ  
 μισθαποδό<εωσ>».

Περὶ τῶν δύο κρυπτογραφικῶν στίχων (20 καὶ 24)  
 οὐδὲν λέγει ὁ Παπαγεωργίου.

## 4.

**Κώδιξ χαρτῶος 0,21×0,16. Αἰῶνος XVII (φ. 273).**

**Ἀνεπίγραφος. [Μανουὴλ Μαλαξοῦ Νομοκάνων].**

Προτάσσεται ὁ γνωστὸς ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἀντιγράφων πρόλογος: «Τοῖς ἀπανταχόθεν εὐρισκομένοις χριστιανύμοις λαοῖς... Θησαυρὸς κεκρυμμένος... ἐβουλήθη... τὰ τῶν θείων νόμων κεφάλαια μετενεγκεῖν εἰς λέξιν ἀπλήν... οὐ κατὰ γλώτταν Ἑλλάδος, ἀλλὰ φράσιν κοινῇ... Ἦνυσται αὕτη ἡ βίβλος... ἐνταῦθα ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μ(ητρ)οπόλει Θηβῶν τῆς Ἑπταπόλου... ἐπὶ τοῦ καλῶς καὶ θεαρέστως ταύτην ἀρχιερατεύοντος... μ(ητρ)οπολίτου πάσης Βοιωτίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Σίδης κυρίου Ἰωάσαφ, οὗ οἱ γενήτορες εὐγενέστατοι... Μακρῆς τούτων τὸ ἐπίκληον καὶ π(ατ)ρίς αὐτῶν ἡ θεοφύλακτος νῆσος Ζακύνθου, παρ' ἔμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλαχίστου δούλου, αὐτοῦ, Μανουὴλ νοταρίου τοῦ Μαλαξοῦ, τοῦ ἐκ Ναυπλίου τῆς Πελοποννήσου ἐν ἔτει ζϞ σϞ κϞ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ... τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως... ϞϞ ϞϞ ξϞ βϞ Μαρτίου ε'».

Ἐπεταί πίναξ τῶν περιεχομένων ἐν φύλλοις 25, μεθ' ὃν δύο φύλλα ἄγραφα καὶ εἶτα: Ἀρχ. «Ὅτι ἡ Τριάς ἓνα εἰς τρεῖς χαρακτῆρας».

Ἐν φύλ. 246<sup>β</sup> καὶ 247 καταγράφονται «τὰ ὀφείκια τοῦ παλατίου». Ἀντιβάλλων ταῦτα πρὸς τὸν ἐν *Ἠαιτολογία Migne* τ. 157 σ. 234 κ. ἐ. κατάλογον (in librum de officiis C/politanis τοῦ Γεωργίου Κωδιουῦ, Gretseri et Goari notae) εὐρίσκω ἕτι εἰσὶ ταῦτα ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν, τὴν τάξιν καὶ τὸν ἀριθμὸν, πλην τῶν ἐξῆς μικρῶν διαφορῶν: ιε' ὁ ἐπικέρνης (Migne ἐπὶ κέρνης, καὶ πιγκέρνης). ιη' ὁ μέγας βαϊτοῦλος (Migne βαῖτουλος). κ' ὁ πρωτοβεστιάριος (Migne βεστιαρίτης)· κδ' ὁ μέγας παππίας (Mig. παπίας). κζ' ὁ μέγας δουγγάριος τῆς βίγλης (Mig. τῆς βασιλικῆς βίγλης). κη' ὁ λογοθέτης (Mig. ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου)· λβ' ὁ πρωτοσυνκροῆτης (Mig. πρωτασηκρήτης). λγ' ὁ ἐπὶ τοῦ σάτου (Mig. ἐπὶ τοῦ στρατοῦ). λδ' ὁ ιαττὸς τῆς αὐλῆς (Mig. ὁ τατὰς ἡ τάτας—†). μη ὁ ἀμμορῶλης (Mig. ἀμμοράλης). μθ' ὁ ἀκτουρίων (Mig. ἀκτουάριος). ν' ὁ μέγας ἀδιουμαστής (Mig. ἀδνουμαστής). νγ' ὁ πρωτοἰερακάρης (Mig. πρωτοἰερακάρης). νδ' ὁ ἐκκλησιαρχῆς (ἀντὶ τοῦ παρὰ Mig.: ὁ δικαιοφύλαξ). ξα' ὁ

κριτῆς τοῦ φουσάτου (Mig. φουσάτου). ξγ' ὁ πρωτολογάτωρ (Mig. πρωτολογάτωρ καὶ πρωταλλαγάτωρ). ξδ' ὁ βιοπιαροῖον (Mig. βεστιαρίου). ξε' ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακινῶν (Mig.—τῶν τζακινῶν). ξη' ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακατόρων (Mig.—τῶν τζαγγρατέρων). οα' ὁ προκαθήμενος τῶν βεσθηρίων (Mig. τοῦ βεσθηρίου). οβ' ὁ ἐομέστικος τῶν δουικῶν θεμάτων (Mig. δουικῶν—). πδ' ὁ μέγας μυρταῖος (Mig. ὁ μ. μυρταίτης). ρ' ὁ ἐρουγγάριος στόλου καὶ ὁ κόμης (Mig. ὁ ἐρουγγάριος στόλου ὁ καὶ κόμης).

Μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ρ' ὀφεικίων προστίθεται. «Ἰστέον ἕτι τὰ χρυσοκόκκινα σκιάδια φοροῦσιν οἱ ἀπὸ τοῦ πάνυ σεβαστεῦ μέχρι τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχῃ· τὰ δὲ συρματηρὰ οἱ ἀπὸ τοῦ μεγάλου πριμμηκηρίου μέχρι τοῦ κουρεπαλάτου· τὰ δὲ κλωποτὰ οἱ ἀπὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου μέχρι τέλους· τὰ δὲ σκαράνικα φοροῦσιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγενῶν· τὰ δὲ κόκκινα οἱ ἀπὸ τοῦ ἀκολούθου μέχρι τέλους».

Ὁ κώδιξ κολοβός. Ἠριθμήθη ὑπ' ἔμοῦ. Ἡ στάχσις παλαιὰ ἐκ ξύλου περὶ βεβλημένου βύρσαν μεθ' ἀπλῶν ἐπιτυπωμάτων.

**Σημ.** Τὸν κώδικα τοῦτον τὸ Μαλαξοῦ σημειοῦται διὰ βραχέων καὶ δ] Π. Παπαγεωργίου σ. 286 ἐνθ. ἀν. παραπέμπων περὶ τῶν Νομοκανόνων αὐτοῦ εἰς Φαβερικίου Biblioth. Gr. (ἐκδ. Harless) XI (1808) σελ. 668 καὶ XII σελ. 211.

Περὶ Μανουὴλ Μαλαξοῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ πρβλ. Κ. Σάθα Νεοελλην. Φιλολογ. σ. 185, Κρουμιλάκης.—Σωτηριάδου Βυζ. Λογοτεχν. τ. Α' 812, Β' 399, 404. Περὶ δὲ τῶν ὀφεικίων πρβ. καὶ Δωροθέου *Μονεμβασίας Χρονογράφον* (Βενετία 1788) σ. 550—551.

## 5.

**Κώδιξ Χαρτῶος 0,28×0,21. Αἰῶνος XVII (σ. 512).**

**«Ἰωσήφ μοναχοῦ, ὁ Βουέννιος τὸ ἐπόνυμον, ὀμιλῖαι διάδοροι, βῆθεισαι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ σοφωτάτου, καὶ πατριαρχίας Ἰωσήφ τοῦ ἀγιωτάτου».**

Τοῦ κώδικος τούτου ἐσημειωσάμην ἀκριβῆ πίναντα τῶν περιεχομένων μετὰ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους ἐκάστης ὀμιλίας, ὡς καὶ τριακοντάδα στίχων ἐκ τῆς «συντομωτάτης δημηγορίας περὶ τοῦ τῆς Πόλεως κτλ». Ἀντιβαλὸν δὲ ταῦτα βραδύτερον πρὸς τὴν ὑπὸ *Εὐγενίῳ* τοῦ Βορλγάρου γενομένην τρίτομον ἐκδοσιν τῶν *εὐρεθέντων Ἰωσήφ τοῦ Βουεννίου* (ἐν Λιψία ἀψῆη—αψπδ), ἦν οὐκ εἶχον τότε πρόχειρον,



εὔρον ὅτι ὁ κῶδιξ περιέχει μόνον τὰ ἐν τῷ Α' καὶ Β' τόμῳ τοῦ Βουλγάρους δημοσιευόμενα ἔργα κατὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν (οὐδὲν δὲ τῶν ἐν τῷ Γ' τόμῳ), μετὰ τῶν ἐξῆς παραλλαγῶν :

α') Ἐλλείπει ἐκ τοῦ κῶδικος τὸ ἐν σελ. μζ' καὶ μη' τοῦ Α' τόμου τοῦ Βουλγάρους « πρό- γραμμα τοῦδε τοῦ συγγράμματος κτλ. »

β') Ὁ ἐν τέλει τῶν λόγων τοῦ Α' τόμου τοῦ Βουλγάρους, σελ. 469, δημοσιευόμενος « λόγος συμβουλευτικὸς περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν » γέγραπται ἐν τέλει ἀκριθῶς τοῦ κῶδικος, πρὸ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων, ἦτοι μετὰ τὸν « περὶ καρτερίας » λόγον τοῦ αὐτοῦ. (Βουλγάρους τόμ. Β' σελ. 414).

γ') Ὁ κῶδιξ ἔχει τὰς ἐξῆς διαφόρους γραφάς, ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἰδίαι: Πρβλ. Εὐγ. Βουλγάρους τόμ. Α' σ. μα' καὶ 36 λόγος Γ'. ὁ κῶδ. « Περὶ τῆς πανταίτιον Τριάδος ». ἐν τέλει δὲ τοῦ λόγου « εἰς ἀπειροπλασίους αἰῶνας ἀμήν ». || σελ. μδ καὶ 98 λόγ. ζ' « τῆς ἁγίας πίστεως [ἀντί: « ὁρθοδόξου π. »]. || σελ. μη' καὶ 154. Λόγος Θ' « σημαίνει τοῦ Θεοῦ. [ἀντί: τοῦ πνεύματος]. (τέλος) « ὃ πρέπει δοῦναι καὶ προσκύνῃς εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν ». || σελ. μη' καὶ 174 Λόγ. Ι' « κείσθουμένος ἀριθῆλων, ὅτι περ ἢ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα φωνή. . . τὸ ἅμα σημαίνει, καὶ τὴν μετὰ πρόθεσιν καὶ τὴν σίν, ἀλλ' οὐχὶ προσωπικήν τοῦ πνεύματος οὐσίωσιν ». || μη' καὶ 218 Λόγ. ΙΒ' « περὶ τῆς θείας Τριάδος. . . παραδεικνύς προφανῶς ». « θείας Τριάδος » φέρεται καὶ ἐν τοῖς ἐπομένους λόγοις, ἀντὶ τοῦ παρὰ Βουλγάρει: ἁγίας Τριάδος. || μδ' καὶ 274. Λόγ. ΙΕ' τῶν πνευνημῶν Ἀποστόλων. || μδ' καὶ 294 « Λόγος ἐκκαδέκατος περὶ τῆς θείας Τριάδος . . . ἐν τῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων περιφήμῳ ναῶ ». || με' καὶ 368 « Λόγ. Κ' ἔρηθεις ἐν τῷ σηκράτῳ τοῦ παλατίου ὄν καὶ γραφήναι: ὁ αὐτοκράτωρ προσέταξεν ». || με' καὶ 388 « Λόγος εἰκοστὸς α<sup>ος</sup> περὶ τῆς θείας Τριάδος ἐν τῷ αὐτῷ ἔρηθεις τόμῳ. ||

Βουλγάρους τόμ. Β' σελ. 208. « Λόγ. Β' . . . τέλειον ἀναπληρωθῆ. . . ». || σελ. 278 στίχ. 7 (ἐν δημηγορίᾳ) « εἰ προνοεῖς τῶν ἰδίων ». | στίχ. 12 « οὕτως οἱ ταύτης τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων οἰκιστάι . . . τῶν οἰκείων ἀμελοῦντες πολυλάκρια [ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ: πολλάναις] πραγμάτων πολλὴν ἐποιεῦντο τὴν πρόνοιαν τῶν κοινῶν. || σελ. 280 στίχ. 21 « πὰρ πᾶσαν ἐλπίδα » [ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ παρὰ . | στίχ. 29 « ἐὰν προφθάσῃ ἡ πτωχὸς τὴν ἐπιμέλειαν ». || σελ. 291 στίχ. 8 « παρόν:ς αὐτόθι » [παρὰ Βουλγάρ. « παρουσιάζοντος »]. || σελ. 404. Λόγ. Β' (τέλος) « τῷ Θεῷ ἀμήν ».

δ') Ἐν ἀρχῇ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων (σελ. 507—511) « Πίναξ τῆςδε βίβλου », εἶτα σημειοῦνται ἐρυθροῖς γράμμασι τὰδε : « † Ἰησοῦ Χ(ριστοῦ) ἔ Υἱὲ Θε(ο)ῦ, ἐλέησόν με, κἂν μὴ θέλω σῶσόν με καὶ παρ' ἐλπίδα ».

Ἐν τῷ τέλει τοῦ πίνακος φέρονται αἱ ἐπιγραφαὶ μετὰ τῶν ἀρχῶν δύο λόγων ἔλλειπόντων ἐκ τοῦ κῶδικος, ὡς ἀκριθῶς φέρονται καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Βουλγάρους, ἐξ ἧς ἐπίσης ἔλλειπουσιν (τόμ. Β' ἐν τέλει τοῦ πίνακος, σελ. η').

Ἐν τῷ τέλει τῶν λόγων (σελ. 506), καὶ πρὸ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων σημειοῦνται ὑπὸ τοῦ γράψαντος τὸν κῶδικα : « Γέγραπται ἐν Ναούσῃ τῆς Μακεδονίας, ἐν τῷ ναῶ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Μητᾶ ἐπὶ ἔτει 1615 κατὰ μῆνα Μάρτιου ». [Ὁ ἀρ. 6 τοῦ ἔτους φαίνεται γεγραμμένος νεωτέρᾳ χειρὶ ἐπὶ ἄλλου ἐξεσμένου ἀριθμοῦ, ἴσως τοῦ 7].

Ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ κῶδικος χειρὶ νεωτέρᾳ: « Καὶ τότε πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἀθανασίου Γεωργίου Μανούση Σιατιστίως ».

Ὁ κῶδιξ ἀντιγέγραπται ὑπὸ δύο χειρῶν κατὰ τὸ πλεῖστον φιλοκάλως, ἐνιαχοῦ δὲ λίαν βεδασμένως καὶ μετὰ τινῶν ἀνορθογραφιῶν.

Ἡ στάχσις αὐτοῦ βυρσίνη.

Σημ. Τρίτον καὶ τελευταῖον σημειοῦται τὸν κῶδικα τοῦτον ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Γυμνασίου Σερρών ὁ Π. Παπαγεωργίου ἐνθ. ἀν. παραπέμπων περὶ τοῦ Ἰωσήφ Βρυεννίου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ μόνον εἰς « τὰ τοῦ Φαβρικίου V, σελ. 59, VIII 96, X 245, 276, 280, 282 καὶ XI 513 καὶ 659 ».

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω παρὰ Φαβρικίῳ καὶ τῆς ἀξιολόγου ἐκδόσεως τοῦ Βουλγάρους, περὶ ἧς οὐδένα λόγον ποιεῖται ὁ Π. Παπαγεωργίου, ἰδὲ περὶ τοῦ Ἰωσήφ Βρυεννίου καὶ Βυζαντ. Λογοτεχνίας Κρουμβάχερ—Σωτηριάδου τ. Α' 221, 223, Β' 160, Γ' 693.

## 6.

Κῶδιξ Χαριτῶς 0,23×0,17, Αἰῶνος XIX (σελ. η' + 422).

[Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρους Θεολογία.] Ἀνεπίγραφος.

(σελ. α—ε) « Πίναξ περιεχομένων ».

(σελ. ε') « Τοῦ σοφωτάτου ἡμῶν διδασκάλου κυρίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου Προοίμιον ἐν συνοδείᾳ περιέχον τὰ τῇ θεολογικῇ πραγματείᾳ συντείνοντα ». [Ἀρχὴ προοιμίου]: « Ἀνεπίγραφος ἡ θεολογικὴ αὕτη φέρεται βίβλος μὴ δηλοῦσα ἡμῖν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τὸν ἴδιον ἐκυτῆς πατέρα: ἔστι δ' ἄλλοθεν οὐκ ἄδηλον μᾶλλον δὲ καὶ ἀναντίρρητον τόκον εἶναι γνήσιον τοῦ σοφωτάτου ἀνδρὸς ἐκείνου, δηλ. τοῦ κυρίου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρους. . . »

Ἐν τέλει τοῦ προλόγου (σελ. η΄) :

«*Ἰαμβικόν*

*Θείων λόγων τέθεικε λειμῶν*· εὐ μᾶλα  
ἡμῖν γε πᾶσιν *Εὐγένιος ὁ ξένος*  
ἀπολιτὸν ὄντα, οὐδὲ βητόν που πάρος.

Ἰδοὺ ἀόκτως καὶ σοφῶς καὶ χρησίμως  
βατὸν τίθιον κοινὸς ἡμῶν ἡγήτης,

Ἀθανάσιος μελέτω θείων λόγων.

Χαῖο' οὖν μοι χαῖρε οὐρολοαυτῶν μοι κύκλος  
εὐχόμενος τῷ, μακρὸν αἰῶνα ἄγαν.

ὁ ταπεινὸς Νικόλαος ὁ Λογάδης».

(σελ. 1.) «Εἰς τὴν θεολογίαν προλεγόμενα.  
Κεφ. Α΄. ὀρισμὸς τῆς θεολογίας. Τὸ ἔτυμον  
τῆς κλίσεως τῆς θεολογίας λόγον [περὶ Θεοῦ  
ὑποφαίνει].

Ἡ στάχσις βυρσίνη.

## 7.

*Κωδῆξ Χαριῶνος* 0 22 × 0,16. *Αἰῶ-  
νος XIX.* (σ. 180).

[*Ἀδύλου Ρητορικῆς*].

(σ. 1) «*Προθεωρούμενα Ρητορικῆς*. Ἡ ρη-  
τορικὴ εἶναι μία τέχνη εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ρή-  
τωρ μὲ λόγον καταπειστικὸν θεωρεῖ πολιτικὰ  
πράγματα καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐκφράζεται  
τὰ λεγόμενα καλῶς. . . »

Ἐν ἀρχῇ τῆς 1ης σελίδος ἐσημειώθη διὰ τῆς  
γραφάσης τὸ ἔργον χειρός : «*Ἐκ τῆς Ἑλλη-  
νικ(ῆς) βιβλιοθήκης Ἰωάννου Βαλλίδου καὶ*\*<sup>k</sup>  
N : 12». Ἐπὶ δὲ τοῦ παραφύλλου : «1837 :  
Ἰουνίου 10 Σέρρας. Μαθημάτων Πρ. Κτή-  
τωρ μου ὑπάρχει Γεώργιος Α. Βάλλας». Τὸ  
ὄνομα τοῦτο ἐπιγράφεται ἐπὶ ἄλλου ἐξεσμένου  
ὀνόματος τοῦ : Ἰωάννης Α<sup>\*\*\*</sup> [ἴσως Βαλλίδης]

Ἐν σελ. 179 «*Τέλος*», μεθ' ὅ : «*Ὡσπερ οἱ  
θαλασσοποροῦντες ποθοῦσιν ἰδεῖν λιμένα καὶ  
οἱ ἀγρυπνοῦντες ὑπνόν· οὕτω καὶ οἱ βιβλιογρά-  
φοντες ἰδεῖν βιβλίου πέρας*».

Ἐν σελ. 180 :

«*Ρητορικῆς μὲν τῆςδε τόδε τὸ τέλος.*

*Θεῶ δὲ τῶ πάντων οὐντελειῇ δόξα καὶ κλέος.*

*Ὡσπερ οἱ ἀποδημήοι ποθοῦσιν ἰδεῖν πατρίδα*

*καὶ οἱ θαλασσοποροῦντες λιμένα*

*οὕτω καὶ οἱ βιβλιογράφοιτες ἰδεῖν βιβλίου πέρας».*

Σημ. Ὁ Π. Παπαγεωργίου ἐν τῇ περὶ Σερρῶν πραγ-  
ματικῆ αὐτοῦ, Byzant. Zeits. III, σ. 287 λέγει : «*Ἐ.  
πολλῶν χειρογράφων ἐ Gardthausen σ. 378 [Paleogr  
ἐκδ. α.] ἀναφέρει τὸ διστιχον :*

«*Ὡσπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα,*

*οὕτως καὶ τῶ γράφοντι βιβλίου τέλος»*

ὅπερ ἐγὼ ἐν ἄλλαις χειρογραφοῖς εὑρον πληρέστερον  
ᾧδε ἐξηγητηγμένον :

«*Ὡσπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα*

*καὶ οἱ στρατευόμενοι ἰδεῖν τὸ κέρδος,*

*καὶ οἱ νόσφ κείμενοι ἰδεῖν ὑγείαν,*

*οὕτω καὶ οἱ γράφοντες βιβλίου τέλος».*

Ἡμεῖς τοῦτο ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 736 κώδικι τοῦ  
ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγιοταφικοῦ Μετοχίου  
(φ. 93<sup>β</sup>) εὑρομεν ᾧδε :

«*Ὡσπερ ξένοι πάσχοντες ἰδεῖν πατρίδα*

*καὶ οἱ πραγματεύοντες ἰδεῖν τὸ κέρδος*

*καὶ οἱ θαλαττεύοντες ἰδεῖν λιμένα,*

*οὕτω καὶ οἱ γράφοντες ἰδεῖν βιβλίου τέλος».*

Πρβλ. καὶ Σ. Π. Λάμπρου Ν. Ἑλληνομνήμο-  
νος τ. Ζ' σ. 329, ἔθνα ὁ πρῶτος στίχος φέ-  
ρεται (ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 85 κώδ. τῆς Ἱστορικῆς  
καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρ.) :

«*Ὡσπερ ξένοι χαίροντες ἰδεῖν πατρίδα».*

Ἡ στάχσις τοῦ κώδικος ἐκ ναστοῦ χάρτου  
περιβελημένου βύρσαν.

## Γ΄

# ΔΙΑΔΟΧΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ Ρ΄.

ΓΡΑΦΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΕΡΡΑΪΚΟΝ ΚΩΔΙΚΑ.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 2 κώδικι τῆς Βιβλιοθήκης  
τοῦ Γυμνασίου Σερρῶν, ὃν περιεγράψαμεν ἀνω-  
τέρω (σελ. 62—64), περιείχετο ἐν εἴκοσι καὶ  
ὀκτὼ φύλλοις, ἧτοι ἀπὸ τῆς σελ. 175—231,  
καὶ τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔργον τοῦ κατὰ τὸν ε΄

αἰῶνα ἀκμάσαντος ἀσκητικοῦ *Διαδόχου*, ἐπι-  
σκόπου *Φωτικῆς τῆς Ἡπείρου*, ὃ θεωρεῖται μι-  
κρὸν ἀριστούργημα τῆς ἀσκητικῆς θεολογίας,  
ἀρχόμενον ὡς ἐξῆς, καθ' ὁμοίωτον ἐκ τοῦ  
κώδικος ἀντίγραφόν μου :

τοῦ μακαρίου διδόχου ἐπισκόπου φωτικῆ τῆς ἡπείρου.  
 κεφάλαια πρακτικῶν γνώσεων καὶ διακρίσεων πνικῶν ρ. διὰ  
 ποίαν δὲ γνώσεσιν ἐπὶ προδεδηλωμένῳ τοῦ κυρίου κωνσταντίνου  
 καταβολῆς τῆς ἰνῆς ἐκαστοῦ κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἀνάγ-  
 λης παραβολῆς, τὸ τοῦ λόγου σπέρμα καρποφορήσων. 10

Πόσις πνικῆ ἀδελφοὶ ἡγήσθησιν, πίστις ἐπίς. ἀγάπη

Ἦτοι :

«Τοῦ μακαρίου Διαδόχου ἐπισκόπου Φωτι-  
 κῆς τῆς Ἠπείρου /Κεφάλαια πρακτικῶν γνώ-  
 σεως) καὶ διακρίσεως) πνευματικῆς) ρ'.

Διὰ /ποί(ας) δεῖ γνώσεως) εἰς τῆ(ν) προδε-  
 δηλωμένην) τοῦ Κ(υρίου) ἡμ(ᾶς) ἐδηγοῦντος/  
 καταβολῆς) τελειότη(τη)τα), ἕνα ἕκαστο(ς) ἡμ(ῶν)  
 κατὰ τὸ σχῆμα τῆς εὐαγγελικῆς) παραβολῆς,  
 τὸ τοῦ λόγου σπέρμα καρποφορήσων(εν).

[Κεφ. α'] Πάσης πνευματικῆς ἀδελφοὶ  
 ἡγείσθω θεωρί(ας), πίστις ἐλπίς ἀγάπη . . .

Τῶν ἑκατὸν τούτων κεφαλαίων τοῦ Διαδό-  
 χου, ὧν μόνον λατινικὴ μετάφρασις ἐξεδόθη ἐν  
 τῇ Πατρολογία τοῦ Migne τόμ. 65 σελ.  
 1167, ἀντέγραφα ἐκ τοῦ Σερραϊκοῦ κώδικος  
 ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ 17' κεφαλαίου, ἐλπίσας  
 ὅπως ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ, ἦν οὐχ εὖρον, ἀπο-  
 περατώσω τὴν ἀντιγραφήν καὶ τῶν λοιπῶν,  
 ὧν ἐσημειώσαμην μόνον τὰς ἀρχάς.

Ἀναβάλλων νῦν τὸ ἔμὸν ἀντίγραφο πρὸς  
 τὸ κείμενον τῆς ἄρτι γενομένης ἐκδόσεως «Δια-  
 δόχου ἐπισκόπου Φωτικῆς τῆς Ἠπείρου τοῦ  
 Ἰλλυρικοῦ κεφάλαια γνωστικὰ ὁ Sancti  
 Diadochi episcopi Photicensis de per-  
 fectione spirituali capita centum. Textus  
 Graeci ad fidem codd. mss. editionem  
 criticam et quasi principem curavit  
 D. Dr. J. E. Weis-Liebersdorf...  
 Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri  
 MCMXII [σελ. VI, 165 σχ. 12<sup>ον</sup>]» εὐρί-  
 σκω τὰς ἐξῆς διαφορὰς γραφᾶς τοῦ Σερραϊκοῦ  
 κώδικος :

Σημ. Αἱ κατωτέρω παραπομπαὶ γίνονται εἰς τὰς  
 σελίδας τῆς ἐκδόσεως τοῦ Weis Liebersdorf. Ἐν  
 τῇ Σερραϊκῇ κώδικι συστηματικῶς ἐλλείπει ἡ ὑπο-  
 γεγραμμένη (ὡς καὶ ἐν ἄλλοις τῆς μέχρι τοῦδε πε-  
 ριγραφησίου ἀνωτέρω κώδιξι, πλὴν τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 καὶ

6 τῶν Σερρῶν), αἱ λέξεις πλειστοτάκις γράφονται ἐν  
 συνεχείᾳ, οὐ τηροῦνται δὲ καὶ οἱ γραμματικοὶ κανό-  
 νες τοῦ συλλαβισμοῦ καὶ τῶν ἐγκλιτικῶν. (Πρβλ. καὶ  
 σημειώσεις ἐν σελ. 51.)

Ἐν πρώτοις ἡ ἐπιγραφή καὶ ὁ βραχὺς τοῦ  
 ἔργου πρόλογος ἐν τῇ Σερραϊκῇ κώδικι εἶχον  
 διαφόρως ἢ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Weis-L. (σ. 4-5)  
 ἐρευνηθεῖσι κώδιξι.

Ἄξιον ἰδίως προσοχῆς ὅτι τὴν κακῶς φερο-  
 μένην ἐν τῇ προλόγῳ τούτῳ γραφήν τῶν ἄλ-  
 λων κωδίκων ἢ ἐσφαλμένην αὐτῶν παρὰ  
 Weis - L. ἀνάγνωσιν (σελ. 5,17) «ἕνα ἕκα-  
 στος τῶν κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἐλευθερικῆς  
 παραβολῆς τοῦ λόγου σπέρμα καρποφορή-  
 σουμεν», ἣτις τυγχάνει ἀδιανόητος, ὡς ὀρθό-  
 τата παρετήρησε καὶ ὁ κρίνας τὴν ἐν λόγῳ  
 ἔκδοσιν κ. M. Jugie ἐν Byzantinische  
 Zeitschrift XXII σελ. 165—166, ἀποκα-  
 θίστησιν ἡ ὑγιῆς καὶ σαφεστέρα τοῦ Σερραϊ-  
 κοῦ κώδικος γραφή «ἕνα ἕκαστος ἡμῶν,  
 κατὰ τὸ σχῆμα τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς,  
 τὸ τοῦ λόγου σπέρμα καρποφορήσουμεν».

Τὸ παρὰ Weis-L. (σελ. 4—5) προσόμιον  
 ὄρων δέκα ἐλλείπει ἐν τῇ Σερραϊκῇ κώδικι.

[Weis-L.] Σελ. 6, α', 4 «ἡ δὲ ἀγάπη  
 αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς τῷ  
 Θεῷ» (ἀντὶ τοῦ παρὰ Weis-L. βεβιασμένου :  
 «ἡ δὲ ἀγάπη αὐταῖς συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς  
 ἀρεταῖς τοῦ Θεοῦ»). | 6, 10 ἐναλλαττόμενος,  
 ὅταν ἡ ψυχὴ διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ καλοῦ  
 τοσοῦτο γένηται ἐν Θεῷ. | 12 γίνεσθε [ὀβτω  
 σχεδὸν πανταχοῦ γίνομαι ἀντὶ τοῦ γίνομαι].  
 || γ, 18 ὡς εἶδος τί φέρει. 19 ὅπερ ἂν . . .  
 θέλη. | 22 τὸ μέν, ἐστὶ, τὸ δέ, οὐκ ἔστιν. || δ,  
 25 κατ' εἰκόνα ἐσμέν τοῦ Θεοῦ τῷ νοερῷ τῆς  
 ψυχῆς κινήματι.

Σελ. 8, δ', 4 εὐκόλως. || ε', 7 θέλει | 8 πείσωμεν || ε', 11 φῶς ἐστι γνώσεως ἀληθοῦς | 18 ἀλλ' ἐλέγχων τὴν νίκην ἐνδείκνυται. || ζ', 21 διόπερ καὶ ἀβασανίστως ὁ νοῦς ἡμῶν διαμένει ἐν τοῖς θεολογικοῖς κινήμασιν. | 24 τοσοῦτο ταῖς θεωρίαις πλατύνεται, ὅσον ἡ τῆς ἀγάπης ἐνέργεια θέλει. καλὸν αἰεὶ [ἐλλείπει τὸ οὖν].

Σελ. 10, η', 6 τοῦ παραγίου πν(εύματος) | 10 δεῖ ἐπιτηροῦντα τῆς ἐνεργείας εἰς λόγους ἔρχεσθαι τοὺς θεηγόρους | 14 δι' ἀγάπης καὶ γνώσεως. || θ, 20 ἕκαστον αὐτῶν | 22 ὁ ἀπόστολος διαμαρτυρεῖ. ἡ μὲν γὰρ γνῶσις πείρα συνάπτει τὸν ἄν(θρωπ)ον τῷ Θεῷ εἰς λόγους πραγμάτων τὴν ψυχὴν μὴ κινεῖσα. | 24 τῶν τὸν μονήρη βίον φιλοσοφούντων.

Σελ. 12, θ', 3 τῆς γνώσεως ἐν ἀγάπῃ | 6 καὶ πρῶτον πάντων | 7 τοῦ διέδοντος Θεοῦ. || ι', 12 εἰς γαλήνην ἐπαυθουσαν, κινεῖσθω τῷ ἔρωτι τῶν θείων λογίων, δεσμῷ ταπεινοφροσύνης. || ια', 18—20 τὰ μέλη εὐεργετῶν, ποιεῖ αὐτὴν οὐ χρεῖαν ἔχειν τῆς ἐξ ἀνθρώπων τιμῆς. διόπερ καὶ ἀφάνταστον αἰεὶ φυλάττει τὴν διάνοιαν, ὡς ἀλλοιῶν αὐτὴν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. | 23 πείρα αἰθήσεων | 24 τοῖς ἐν-τοῦ χαρίζεται.

Σελ. 14, ια', 2 εἶπερ . . . ἀναλίσκομεν. || ιβ', 6 ἕνεκα τοῦ υπερβάλλοντος | 7 διόπερ ὁ τοιοῦτος οὐ τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἀγαπᾷ ἢ ζητεῖ ποτέ, ἀλλὰ τὴν τοῦ Θεοῦ. | 10 δόξαν ζητεῖ καὶ ἀγαπᾷ | 13 τῷ Θεῷ μὲν δόξα διὰ μεγαλωσύνην πρέπει, τῷ δὲ ἀνθρώπῳ ταπεινώσις | 16 ἄγιον Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν | 17 ἀρξώμεθα. || ιγ', 20 οἶδα ἐγὼ τινὰ τοσοῦτο τὸν | 21 οὐ καθὼς θέλει ἀγαπᾷ. | 22 ἐν τοιαύτῃ θερμῇ ἐπιθυμίᾳ τινὲ, ὡς τὸν μὲν |

Σελ. 16, ιγ', 2 οὔτε οἶδεν ὅπερ ἐστίν, οὐδέ | 4 ἱερεῦσι, πολλῇ | 11 διὰ τοῦ ὑπερβύλλοντος τοῦ πλούτου. || ιδ', 16 τοσοῦτο γίνεται ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ. | 20 ὁ τοιοῦτος δέ, καὶ πάρεστιν ἐν τῇ βίῳ· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ βίῳ· εἶ γὰρ ἐνδημῶν. | 23 ἀνευδύτως γὰρ διὰ τῆς ἀγάπης τὴν καρδίαν καιόμενος | 26 ἐξέστη-μεν φησί, Θεῷ.

Σελ. 18, ιε', 7 καὶ συμβῆ τινὰ παροξυσμὸν γενέσθαι | 9 οὐ λύεται παρ' αὐτῆ ὁ δεσμός | 10 ἀναζωπυροῦσα ἑαυτὴν εὐθέως εἰς | 12 τοῦ πλησίον ἀγάπην, καὶ μεγάλως | 14 τῆς ἔρδος καὶ τῆς μάχης. || ις', 16 ἐν αἰσθήσει καρδίας. | 17 ἐν ὕλῃ καρδία. | 20 εἰς φόβον ἔλθη ἔλως τοῦ Θεοῦ | 21 ὅτε. . . γέννηται. | 22 ὀχλεῖ αὐτῷ ὁ φόβος.

Σελ. 20, ιε', 1 ἀγάγη | 3 ἡ δὲ τελεία ἀγάπη | 4 ἐν οἷς οὐκ ἔστι λοιπὸν φόβος | 11 ἐστὶν ὁ φόβος μετὰ μεσότητος ἀγάπης, ὡς εἴρηται | 12 οὐκ ἔστιν | 13 ἕκκαυσις ἀπαυστος καὶ πόθος ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν [ἀντὶ τοῦ παρ' ἄλλοις χειρογρ. καὶ κόλλησις ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν]. || ις', 20 ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ οὐκ αἰσθάνεται· καθαρθέντα δέ, τῆς ἱατρείας αἰσθάνεται τοῦ φαρμάκου, εἰς ἴασις ταχεῖαν ἐνταῦθα ἐρχόμενα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ | 24 κεκάλυπται, τοῦ εἰς Θεὸν φόβου οὐ δύναται αἰσθάνεσθαι, καὶν . . . καταγγέλη τοῦ Θεοῦ κριτήριον. Ἐπειδὴν δὲ ἄρξῃται καθαιρέσθαι διὰ τῆς πολλῆς προσοχῆς.

Σελ. 22, ις', 2 ὄντος | 6 ἐν' οὕτως εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην φθάση, ἐν ἣ φόβος οὐκ ἔστιν | 9 εἰς καύχημα καυχημάτων ἀπίπτων. || ιη', 17 δικαστηρίων. || ιθ', 21 τῆς δόξης τοῦ κυρίου. τότε καὶ τὰς οἰκείας . . . ἐμπαρὼν διανοία. || κ', 26 εἰ γὰρ τὸν πιστὸν πίστιν ἐπιδεικνύμενον τὰ πράγματα τῷ κυρίῳ προσφέρειν [ἀντὶ τῆς ἡττον ὀρθῆς παρὰ Weis—L. «δεῖ γὰρ τὸν πιστὸν πίστιν ἐπιδεικνυμένην τὰ πράγματα τῷ κυρίῳ προσφέρειν].

Σελ. 24, κ', 2 λελόγιστο | κα', 5 ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν καὶ πιστεύων . . . ὁσιως ἐπιτελεῖ . . . | πίστις οὖν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη τὸ μέγα κεφάλαιον τῶν ἀρετῶν. [Ἡ ἀκριβέστερον καθορίζουσα τὸ νόημα λέξις κεφάλαιον ἐλλείπει ἐκ τῆς ἐκδόσεως Weis—L.] || κβ', 16 ἴν' εἰς τὸν. || κγ', 20 εἰ ἑαυτὸν ἔχει κατήγορον. ὅταν γὰρ . . . ταράττη.

Σελ. 26, κδ', 5 οὕτω πρὸς τὰ ἄορκα ἀγαθά | 9 τρυφῆς. εἶπερ οὖν τὴν ὕλην τοῖς πόνοις λεπτόνομεν, τῆς ὕλου αἰσθήσεως ἀπλανῶς εἰς πείραν ἔλευσόμεθα. || κε', 13 ἡ τῆς ἀγίας γνώσεως ἐνέργεια ἡμᾶς διδάσκει, εἰς δύο λοιπὸν ἐνεργείας διαιρουμένην διὰ τὴν παρακοῆν τοῦ Ἀδάμ. | 16 ἐγγινομένην, ἥντινα οὐδεὶς δύναται γινῶναι εἰμὴ μόνον οἱ | 18 ἡδέως ἀπαλλαττόμενοι . . . αἰσθήσεων ὄρεξιν διὰ τῆς ἐγκρατείας κατακραίνοντες | 24 οἰκείας χαρὰς μεταδίδωσιν ἀπειρω τινὲ λόγῳ ἀγαλλιώμενος τῇ ἀγάπῃ τῆς ἐξομολογήσεως.

Σελ. 28, κε', 4. ἡ γὰρ τότε ἐγγινομένη ὄντως χαρὰ. || κς', 10 ταμείαις | 11 ἀπορρίπτῃ. | 13 Καὶ γὰρ ἡ θάλασσα . . . ὑπὸ τῶν ἀλίῶν καθοράται, ὡς μηδὲν αὐτοὺς σχεδὸν τότε λανθάνειν τῶν ἐκεῖσε διαπορευομένων ἰχθύων· ὅτε δὲ ὑπὸ τῶν πνευμάτων ταράττεται, τῇ σιγῇ τῆς ταρχῆς κρύπτεται, ἀπερ... [Καὶ ἡ γραφὴ αὕτη τοῦ Σεραϊκοῦ κώδικος

«ὕπὸ τῶν ἀλιέων καθοράται . . . λανθάνειν τῶν ἐκάτῃσθε διαπορευομένων ἰχθύων» προτιμητέα τῆς τῶν ἄλλων χειρογρ. παρὰ W-L: «καὶ γὰρ ἡ θάλασσα ὑπὸ τῶν ἰχθύας ἀγρευόντων καθοράται ὡς μηδέν . . . λανθάνειν τῶν τὰς ἐκαίῃσθε διαπορευομένων ζῴων τρίβους». 18 τῶν τοὺς ἀλιευτικούς μηχανωμένων δόλους ὅπερ καὶ τὸν νοῦν τὸν θεωρητικὸν πάσχειν πάντως συμβαίνει.

Σελ. 30, κζ', 1 τῶν ἱπταμένων κωνώπων | 3 ὅτε δὲ ὑποθολώσεως ἢ ὑποχυμάτων τιῶν σκεπάζονται [ὀρθῶς τὸ παρὰ Weiss-L ὑπὸ θολώσεως ἢ ὑπὸ χυμάτων]. | 8 ὡς μεγάλα ἡγουμένη [τὸ ἄγαν ἐλλείπει]. | 12 ἄξιον τιμωρίας ἄλλο διαπραξέσθαι | 13 οὐδὲν ἐπισημῆνασθαι | 14 αὐτῶν πολλάκις ἡγεῖται τινὰ || κη' 23 παρ' ἑαυτοῖς φαίνοντα· ἐξαστράπτοντος γὰρ αὐτοῦ ἀπαύστως ἐν τοῖς ταμεῖοις τῆς ψυχῆς οὐ μόνον κατὰδῆλοι τῷ νοῖ πάσαι αἱ πικραὶ καὶ σκοτειναὶ γίνονται προσβολαὶ τοῦ δαίμονος.

Σελ. 32, κη', 1 ἢ κακὰ λογιζόμενοι [ἀντὶ τοῦ παρ' ἄλλοις χειρογράφοις ἦντον ὀρθῶς φερομένου «κακολογιζόμενοι», ὃ προτιμήσεν ὁ Weiss-L.]. | ἀλλ' ἐκείνου λύπη τουτέστιν. || κθ', 6 μίαν μὲν | 10 αὕτη διὰ τὸν ἐκ τῆς παρakoῆς προσγινόμενον ὄλισθον τῷ νοῖ, ταῖς αὐταῖς τῆς ψυχῆς κινήσεσι· διόπερ | 14 κινήματι, καθὸ πρὸς τὰ οὐ(ρά)νια κάλλη τρέχειν ὁ νοῦς ἡμῶν | 22 τοτέστιν.

Σελ. 34, λ' 1 ἀπλῶς [ἀντὶ τοῦ παρ' ἄλλοις: ἀπλανῶς] | 3 ἀμεριμνοία. [Ἡ λέξις ἀναλογικῶς πρὸς τὰ ἐκ τοῦ νοῦς σύνθετα. Ὁρθὸν τὸ παρὰ Weiss-L. ἀμεριμνία]. 4 [τὸ πλου-ίως ἐλλείπει.] | 5 μηδέποτε. . . ὥσπερ γὰρ | 7 ὅταν. . . καυχᾶται | 8 γεύσασθαι | 14 ἔτι μάλλον καὶ μάλλον. || λα' [17 τὸ ἡμῶν ἐλλείπει.] 20 ὅτε τις ὥσπερ εἰς ὕπνου λεπτότητα ἔρχεται τὴν... | 22 ἐὰν οὖν ἐν θερμῇ λίαν μνήμη εὐρεθῇ | 27 τοῦ πονηροῦ, πλέον εἰς πείραν προκίπτει. . .

Σελ. 36, λδ', 1 Ἡ ἀγαθὴ παράκλησις, ἢ ἐγγρηγορότος τοῦ σώματος γίνεται, ἢ καὶ εἰς ὕπνου τινὸς ἔμφασιν μέλλοντος ἔρχεσθαι | 4 ὥσπερ ἀγάπη κεκόλληται | 9 ἢ δὲ ἐπειδὴ

ἀνέμω τινι πλάνης ῥιπίζειν τὴν ψυχὴν εἴωθε, κλέπτειν ἐπιχειρεῖ διὰ τοῦ ὕπνου τοῦ σώματος τὴν πείραν τῆς αἰσθήσεως, τοῦ ὑγαίνοντος νοῦ περι τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ, σκορπίζει μὲν τὴν αὐραν ἐκείνην τὴν ἡδυσφανῆ τοῦ ἐχθροῦ. | 12 [ε' Ἐὰν οὖν εὐρεθῇ. . . κυρίου Ἰησοῦ] ἐλλείπει. | 16 ἔχων λοιπὸν δεῦτερον. || λγ', 18 Ἐὰν . . . ἐξίσταται | 21 [τὸ ἀγίας ἐλλείπει.] | 22 τότε ὀλωσ ἐννοοῦσα».

Ἐν τῇ λγ' κεφαλαίῳ τούτῳ περατοῦται ἡ ἀντιγραφὴ μου τοῦ κειμένου τοῦ κώδικος. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων ἐσημειωσάμην μόνον τὰς ἀρχάς, ἐν αἷς εὐρίσκω τὰςδε διαφορὰς πρὸς τὴν τοῦ Weiss-L. ἔκδοσιν:

Σελ. 46, κεφ. μ', 5 Ὅτι μὲν ὁ νοῦς. || μα', 21 ἐν πάσαις ταῖς εἰσαγωγίμοις.

Σελ. 48, μβ', 11 Ἐγκράτεια κοινόν ἐστι [ἐλλείπει τὸ ἄρθρον ἦ].

Σελ. 48, μγ', 4 οὕτω δεῖ μισεῖν [ἐλλείπει τὸ μελετᾶν].

Σελ. 52, μζ', 19 ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν Θεόν.

Σελ. 56, ν', 2 ἀδὴ καὶ προτόματα καλοῦσιν.

Σελ. 60, νδ', 4 πρὸς τὰς συμβαινούσας ἡμῖν σωματικὰς ἀνωμαλίας.

Σελ. 70, ξβ', 21 Ὁ θυμὸς πλεῖον τῶν ἄλλων [ἐλλείπει τὸ παθῶν] . . . καὶ συγγεῖν τὴν ψυχὴν.

Σελ. 78, ξς', 17 ὁ κύριος ἡμᾶς ἀπαιτεῖ.

Σελ. 86, σ', 10 ὥσπερ τῶν λουτρῶν [ἐλλείπει τὸ ἄρθρον αἶ] || σα', 22 πολλὰ μὲν οὖν τῇ θεοφιλεῖ ψυχῇ.

Σελ. 104, πα', 8 Δύο ὥσπερ γένη εἶναι τῶν πονηρῶν πνευμάτων ὁ λόγος.

Σελ. 126, ρ' 22 Γεύει μὲν τὸ πανάγιον πν(εῦμ)α [ἐλλείπει τὸ οὖν].

Σελ. 130, ρα', 3 τὸν θεὸν [ἀντὶ τοῦ παρ' ἄλλοις κωδ. κύριον].

Σελ. 134, ργ', 8 τραχεῖα ἄγαν.

Σελ. 136, ρδ', 6 ἢ καὶ μαλαχθεῖς.

Σελ. 142, ρε', 27 ὅτε μετὰ ζεοῦσης τινὸς ἀλγηδόνος [ἀντὶ τοῦ παρ' ἄλλοις κωδ. ζεοτῆς].

Σελ. 150, ρ', 24 [τέλος] «ὁ πλοῦτος τῆς χρηστότητος εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ἀμήν».

Δ'

## ΚΩΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΙΑ

— ΚΥΠΡΙΑΚΟΝ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ —

## ΠΑΡ' ΕΜΟΙ ΑΠΟΚΕΙΜΕΝΑ

Ἐν τῇ ἐμῇ βιβλιοθήκῃ ἀπέκειντο ἱκανὰ παλαιὰ βιβλία χειρόγραφα καὶ ἄλλα ἔγγραφα, προερχόμενα τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἐν Βήσση τῆς Ἡπείρου οἴκου μου (ἐξ οὗ κατήγετο καὶ ὁ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἰδρύσας ἐν Βενετίᾳ τυπογραφεῖον καὶ ἐκδούς, ὡς γνωστόν, ἱκανὰ βιβλία Νικόλαος ἡ Σάρος), τὸ δὲ καὶ ἐξ ἐμῶν συλλογῶν. Οὐκ ὀλίγων δ' ἐξ αὐτῶν, καὶ δὴ κωδίκων, ὑπεξαιρεθέντων καὶ ἐξαφανισθέντων μετὰ πολλῶν ἐντύπων, κατὰ τινα πολυπλόκην τῆς βιβλιοθήκης μου διαμετακόμισιν, περισφύζονται νῦν μόνον τὰ κατωτέρω περιγραφόμενα.

## Α' ΚΩΔΙΚΕΣ

## 1.

**Κώδιξ ἐπὶ περγαμηνῆς** 0,25×0,20. Αἰῶνος X (φύλλα περισωθέντα 109).

**Εὐαγγέλιον** ἐν συνεχείᾳ, μικρογραμμάτου ρυθμοῦ, ἄνευ κοκκίδων ἐν τοῖς ι καὶ ν, μονόστηλον, ἐξ εἴκοσι συνήθως στίχων ἐν ἐκάστη σελίδι, μετὰ παρασελιδίων σχολίων ἀδήλων (πλὴν τοῦ Ἀθανασίου) ἐρμηνευτῶν, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου Η', ἐδ. 8 τοῦ κατὰ Ματθαίου Εὐαγγελίου. Τὸ περιεχόμενον ἐκάστης εὐαγγελικῆς περικοπῆς σημειοῦται χρυσοῖς γράμμασιν ἐν τῇ ἄνω καὶ κάτω ᾧα τοῦ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ φιλοκαλίας καὶ υποξάνθῳ μελάνῃ γεγραμμένου τούτου κώδικος. Τὰ σχόλια ἐγράφησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς, διὰ κινναδάρεως, μικροτέροις γράμμασιν ἐνιαχοῦ σταυροειδῶς. Ὁ κώδιξ ἀκέφαλος, κολοβός, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐλλιπῆς πολλῶν φύλλων, ὡς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκάστου τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων.

[Ἐκ τῶν παρασελιδίων σχολίων σημειοῦμεν τάδε:

(φ. 2<sup>α</sup>) «οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίην: τουτέστιν οὐδὲ ἐν τῇ ἀπίστῳ καρδίᾳ σου». — «Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ (εἰς τὸ πλοῖον): ἐπέβη τοῦ σκάφους ὁ Κ(ύριος) καὶ

πλέει νόμῳ ἀν(θρώπ)ινῳ ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ ἐβασιάζετο ὑπὸ ξύλου. ὁ μέλλων διὰ ξύλου σῶσαι τὴν οἰκουμένην».

(φ. 2<sup>β</sup>). **Καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θ(άλασ)α**: οὐ τοῦ ἀνέμου αὐτὸν ἐνεγκόντος, ἀλλὰ τοῦ κυβερνήτου τῆς ἀληθείας ἀγαγόντος τὸ σκάφος ὅπου ἠθέλησεν. — «**Εἰς χώραν τῶν Γεργεσηῶν**: οἱ Γεργεσηοὶ ἦσαν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Χαναάν».

(φ. 12<sup>β</sup>) «**Α** μὲν ἔπεισε παρὰ τὴν ὁδ(όν): δύο οὐσῶν ὁδῶν ἐν τῷ βίῳ μῆς μὲν μετριωτέρας καὶ βιωτικῆς, τοῦ γάμου λέγω, τῆς δὲ ἑτέρας ἀγγελικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου τῆς παρθενίας. . .». Παρὰ τὸ σχόλιον τούτου ἐν τῇ ᾧα γέγραπται ἐρυθρᾷ μελάνῃ στηλιθῶν «**Ἀθανασίου**.»]

Ἐν τῇ κάτω ᾧα τοῦ 55<sup>β</sup> φύλλου σημειοῦται χειρὶ μεταγενεστέρα: «1768 Ἰουλίῳ κς' ἔγινε σημεῖον μέγα ἐν οὐρανῷ τὸ μεσημέρι» [ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἡπείρου].

Ἡ στάχσις τοῦ κώδικος παλαιὰ ἐκ σανίδος μετὰ βυρσίνου ἐπικαλύμματος φέροντος ἐντυπον ἐπίχρυσον σταυρὸν μετὰ τινων κοσμημάτων. Σφύζονται σημεῖα πορπῶν.

## 2.

**Κώδιξ ἐπὶ περγαμηνῆς**. 0, 23×0,15. Αἰῶν. XIV; (φ. 228).

**Τετραεὐάγγελον** ἀνεπίγραφον, περιέχον πλήρες τὸ κείμενον τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν ἐν συνεχείᾳ, μονόστηλον, ἐξ εἴκοσι καὶ δύο στίχων ἐν ἐκάστη σελίδι, μετὰ σημειώσεως, ἐν τε τῇ ἄνω καὶ κάτω ᾧα, τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀναγινώσκειται ἐκάστη περικοπή.

1 (φ. 1<sup>α</sup>). Ἐπίτιτλον, ὑφ' ὃ «Ἀρχὴ σὺν Θε(ε)ῷ ἀ[γίῳ] τοῦ κατὰ **Ματθαίου** ἀγίου | Εὐαγγελίου, καὶ πρώτον. || Βίβλος κτλ.»

2 (φ. 65<sup>α</sup>). Ἐπίτιτλον, μεθ' ὃ «Τὸ κατὰ **Μάρκον** ἅγιον Εὐαγγέλιον».

(φ. 98<sup>β</sup>). «Τέλ(ος) τοῦ κατὰ **Μάρκον**

ἀγίου) Εὐαγγελίου στίχ(α) α'χ'.†. | Τὸ κατὰ Μᾶρ(κον) ἀγ(ιον) Εὐαγγέλιον ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ | μετὰ ἔτη δώδεκα τῆς Χ(ριστο)ῦ ἀναλή(ψεως), διηγορεύθη δὲ | ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐκ Ῥώμης».

3. «Υπόθεσις τοῦ κατὰ Λουκᾶν. | Κατὰ Λουκᾶν τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιγέγραπται, ἐπειδὴ Λου | κᾶς. . . »

(φ. 99<sup>α</sup>). «Τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἀγίου Εὐαγγελίου τὰ κεφάλαια.»

(φ. 100<sup>β</sup>). «Ἰστέ(ον) ὅτι τὸ κατὰ Λου(κᾶν) Εὐαγγέλιον ὑπηρεγορεύθη ὑπὸ Παύλου | ἐν Ῥώμῃ, ἅτε δὴ ἱερατικοῦ χαρακτήρος ὑπάρχον | ἀπὸ Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως θυμῶντος ἤρξατο». Εἶτα ἐπίτιπλον, μεθ' ὃ «Ἀρχὴ τοῦ κατὰ Λουκᾶν. . . »

(φ. 163<sup>α</sup>). «Τέλος τοῦ | κατὰ Λουκᾶν ἀγίου Εὐαγγελίου. Ἐξεδόθη | μετὰ χρόνους δεκαπέντε τῆς Χῦ ἀναλή(ψεως) † ».

4. «Υπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἰω(άννη)ν τὸν | Θεολόγον». | «Οὗτος ὁ εὐαγγελιστὴς π(ατ)ρίδος μὲν ἦν κόμης εὐτελοῦς. . . Ἑλληνικῆς δὲ || μετείχεν οὐδὲ βραχύ. . . Καὶ ὁ θαυμαστός Διονύσιος. . . ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστέλλει ταῦδε. + Ἐπιστολή: | Προσαγορεύου σου τὴν ἱερὰν ψυχὴν ἡγαπημένη καὶ | ἔσται μοι τοῦτο πρὸς σέ παρὰ τοὺς πολλοὺς ἰδιαίτερον. . . Μετὰ ταῦτα Διονύσιος μὲν ἐτελειώθη τῷ μαρτυρίῳ παρὰ Δομτιανοῦ Νερούου δὲ μετὰ Δομτιανὸν τὴν ἀρχὴν διεδέχθη. . . (Τέλος) «Τὸ δὲ Εὐαγγέλιον διεδόθη | εἰς πάντα τοὺς πιστευόντας εἰς ὠφέλειαν ἡμῶν, καὶ | εἰς δόξαν τοῦ Θε(ου)ῦ ἡμῶν ἀμίν».

(φ. 165<sup>α</sup>). «Ἰστέον ὅτι τὸ κατὰ Ἰω(άννην) | Εὐαγγέλιον ἐν τοῖς χρόνοις Τραϊανοῦ ὑπαγορεύθη ἐν | Πάτμῳ τῇ νήσῳ διηγεῖται δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ π(ατ)ρ(ῶ)ς | ἡγεμονικὴν καὶ πρακτικὴν καὶ ἐνδοξὸν τοῦ Χ(ριστο)ῦ γενεάν».

Εἶτα ἐπίτιπλον μεθ' ὃ «Ἀρχὴ τοῦ κατὰ Ἰω(άννην) ἀγίου Εὐαγγελίου.»

(φ. 212<sup>β</sup>). «Τέλος τοῦ κατὰ Ἰω(άννην) Εὐαγγελίου). Ἐξεδόθη μετὰ χρόνους λβ' τῆς Χῦ | τοῦ Θεῦ ἡμῶν ἀναλή(ψεως)».

5 (φ. 213<sup>α</sup>—224<sup>β</sup>). «Δύλωσις διαλαμβάνουσα τὴν τοῦ χρόνου τῶν Εὐαγγελίων ἀνά- | γνωσιν, καὶ τὴν τῶν εὐαγγελιστῶν διαδοχὴν πόθεν τέ ἄρχονται | καὶ ποῦ καταλήγουσιν».

(φ. 224<sup>β</sup>—228<sup>α</sup>). «Ἀρχ(ή) τοῦ μηνολογ(ίου) καὶ δήλωσις τ(ῶν) Εὐαγγελί(ων) | τῶν ἑορτῶν.» Ἀρχ. «Μὴν Σεπτ(ε)μβρίου. . . »

Ὁ κώδιξ γέγραπται ἐπιμελῶς. Ἠριθμήθη ὑπὸ τοῦ γράψαντος κατὰ φυλλάδας, ὧν ἐκάστη περιέχει ὀκτώ φύλλα περγαμηνῆς.

Οὐδεμία παλαιὰ σημείωσις φέρεται ἐν αὐτῷ. Ὑπὸ διαφόρων μεταγενεστέρων χειρῶν ἐσημειώθησαν τὰδε ἀνάξια λόγου:

(φ. 2<sup>α</sup>). «Ε τοῦτο τετραβακελο ἦνε του Πα(πα)γγῆννη».

(φ. 93<sup>β</sup>). «Κωστα γαρφο απο μαναστηρι Τριανο μαθηματων φροντηζε και μοι χριματων τα γαρ μαθηματα φερουσι τα χρηματα».

(φ. 228<sup>β</sup>). «Εγινηκα εγο ὁ Ἱερεμίας Ἱεροδ:ακονος εις τους 1804 Μαρτίου 1:5: Ἰωαννι ονοματος».

Ἡ στάχωσις παλαιὰ ἐκ σανίδων ἐπενδεδυμένων λεπτοτάτῃ δθῶνῃ, ἐφ' ἣς ἐπικεκώληνται τεμάχια φύλλων περγαμηνῆς ἐξ ἄλλου παλαιότερου διστηλοῦ Εὐαγγελίου, καὶ βύρση, ἣτις ἐξέπεσεν. Φαίνονται ἴχνη πορπῶν.

Τὸν κώδικα ἠγόρασα ἐκ βιβλιοπωλείου ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1888.

### 3.

Κώδιξ χαρτῶος 0,15×0,10. Αἰῶνος XV; (σ. 314).

Ἀδύλου Ἀδρικτικὸς δυνέκομος.

Τὸ ἀνευ ἀρχῆς καὶ τέλους καλλιγραφικώτατα μὲν γεγραμμένον ἀλλὰ βριθον γραφικῶν λαθῶν χειρόγραφον τοῦτο περιέχει κατὰ τὸ πλεῖστον ποιήλας ἐρωτήσεις θεολογικὰς μετ' ἀποκρίσεων.

1 (σ. 6). [Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου. Λόγος περὶ τῆς κοινῆς ἀνασιόσεως καὶ μετάνοίας καὶ ἀγάπης καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ]. Ἀρχεται ἀκέφαλος «τὴν ἀγάπην ἔχων Παῦλος ἔλεγεν ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον κακὸν ἐργάζεται.» [= ἐκδόσεως Ὁξωνίας ἀψθ' σελ. νις'].

2 (σ. 61). Ἀρχ. ἀκέφαλος [περὶ Κάιν] «ἐκδικούμενα: ὡς παρὰ Θε(ου)ῦ τὴν ἐκδικησιν λαμβάνοντα».

(σ. 67). «Περὶ τοῦ Ἐνώχ: Γεννηθέντος δὲ τοῦ Ἐνώχ. . . »

(σ. 70). «Περὶ τοῦ κ(ατα)κλυμοῦ: Μετὰ δὲ τὸ συντελέσαι πάντα. . . Περὶ τῆς κιβωτοῦ: σοφός τις ἐνιττόμενος ἔλεγεν· ὁ οὐ(ρα)νός ἦτον καὶ γῆ οὐκ ἦτον· χωρίον ἦτον καὶ σπράτα οὐκ εἶχεν. . . »

(σ. 76). «Περὶ τοῦ Ἀβραάμ: Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ἐγεννήθη Ἀβραάμ. . . »

3 (σ. 95). Ἐπίτιπλον. «Ἐρώτησις διαφοραὶ τῶν ἀγί(ων)  $\overset{\circ}{\circ}$   $\underset{\alpha}{\pi}$  [= ἀποστόλων]».

Ἀρχ. «Ἐρωτ(ησις): Πόσαι μαχεῖαι εἰσὶ σω-

ματικά. Ἀπόκρι(σις) δύο· ὁ μὲν γὰρ ἄγαμος . . . »

[Ἐντεθεν μέχρι τέλους τοῦ χειρογράφου τὸ περιεχόμενον διατυπώθαι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δι' ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων, ὧν σημειούμεθά τινας.]

(σ. 150). «Ἐκ τῶν ἀποστολικῶν λέξεων: Ταῦτα καὶ ὁ ἱερός καὶ μέγας Παῦλος...»

(σ. 164). «Τοῦ Χρ(ιστοῦ) εἰς τὴν Ῥωδιάδα: Οὐδὲν τοίνυν ἐφάμιλλον γυναικὸς πονηρὰς καὶ γλωσσώδης...» [Ἔπεται μακρὸς καὶ βαρύτερος φόγος τῆς γυναικός].

(σ. 183). Ἐρμηνεῖται κυρίων ὀνομάτων τῆς Γραφῆς κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν οἷον: «Τὶ ἐρμηνεύεται τῷ Ἀδὰμ ὄνομα: Ἀ(πό)κρ. γηγενῆς ἢ αὐτόχθον... Γεῶν ἐρμηνεύεται χάσματα... ὕδωρ Γεῶν τὸ τεθελωμένον.»

(σ. 192). «Ἐρωτ. Περὶ τοῦ τίς πρῶτος ἔμαθε γράμματα καὶ περὶ τοῦ Ἐνώχ... οὗτος πρῶτος ἔμαθε τὰ γράμματα ἅπερ ἐξεύρε Σὴθ καὶ ἔγραψε τὰ σημεῖα τοῦ οὐ(ρα)νοῦ καὶ τροπᾶς καὶ τοὺς μῆνας.»

(σ. 196). «Ἐρω. Ποῖα γλῶσσα ἐξευρέθη πρώτη ἦν καὶ Ἀδὰμ διελέγετο: Ἀπόκρ. Πρώτη ἐν γλώσσαις ἢ Σύρα ἐξευρέθη...»

(σ. 198). «Ἐρω. Πῶς διεμέρισαν τὴν γῆν αἱ φυλαὶ λέγω δὴ οἱ υἱοὶ τοῦ Νῶε.»

(σ. 200). «Ἐρω. Τίς ἐπαρέδωκε πρῶτος Ἰνδοῖς τὴν ἀστρονομίαν; Ἀπ. Ἀνὴρ τις σοφὸς Ἰνδός... ὀνόματι Γανδουδάριος...»

Ἐρω. Τίς κατέδειξεν τὸ κινήγη; Ἀπ. Νεβρώδ ὁ γίγας... Ὁ καταδείξας σκηνας ὀκνηνοτρόφων· πρῶτω καὶ ἀρχῇ Ἰωδῆδ, ὁ τῆς Ἀδας... Σφυροκόπος ἐν πρώτοις χαλκοῦ καὶ σιδήρου γέγονε Θεβὲλ ὁ υἱὸς Σελάς.»

(σ. 213). «Διήγησις περὶ τῆς ἐξόδου.»

(σ. 234). «Ἐρω. Περὶ ἀναστάσεως πολλὰ καρδία πιστῶν ἔχουσι σκάνδαλον...»

(σ. 241). «Ἐρω. Ποταπὴ ἐστὶν ἡ φυγὴ καὶ τί ἐστὶ ψυχῆ; Ἀπ. Φυγὴ ἐστὶν ἀληθῆς καὶ τελεία· μὰ τῆ φύσει· ζῶον ἄφθαρτον· λεπτὴ καὶ φωτεινὴ καὶ ζῶσα· ἅπλη ἀσώματος· καὶ αὐλος λογικὴ τε καὶ νοερά· ἔμφυγον καὶ ἀέριον πνεῦμα· ἀσχημάτιστος ἐστὶ καὶ ἐπιψυχρότητος ἐχομένη· ὀργανικῶ κεκρυμμένη σώματι...»

(σ. 244). «Πόθεν τὰ ἐνύπνια καὶ πῶς πολλάκις γίνονται ἀληθινά;»

(σ. 245). «Πῶ ἀπέρχουσι τὰ ἀβάπτιστα νήπια τῶν Χριστιανῶν;»

(σ. 249). «Περὶ οὐ(ρα)νοῦ: Οὐ(ρα)νός ἐστι περὶ ὀχρὰ βρατῶν τε καὶ ἀοράτων κτισμάτων.»

(σ. 250). «Περὶ ἀέρος καὶ ἀνέμων... Οἱ

ἀνεμοὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσιν· ὧν ὁ α' εὔρος, β' εὐρόνοτος, γ' κώτος, δ' γίψ, ε' ὁ λιβόντος, ς' βοροῦας, ζ' ζέφυρος, η' ἀπηλιότης, θ' <θ> ἀπιρκίας, ι' ἀθηρακίας, ια' κείας, ιάπηξ».

4 (σ. 253). Ἐπίτιτλον «Ἐρμηνεῖα ἀπὸ τοῦ ἁγίου **Εὐαγγέλιου**» [18 παραβολῶν]. (Ἄρχ.) «Ἐρω. Κριτῆς τίς ἦν ἐν τινι πόλει τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἄν(θρωπ)ον ἐντροπόμενος: Ἀπ. Πόλιν ἐνταῦθα τὸν ἄν(θρωπ)ον ὀνομάζει καὶ γὰρ πᾶς...»

5 (σ. 273). Ἐπίτιτλον. «Ἀρχὴ σὺν θε(ε)ῶ, μερικαὶ ἐρώτισαις ἐκ τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀποκρίσις:» Ἄρχ. «Δόξα καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν...»

6 (σ. 295). Ἐπίτιτλον. «Διάλεξις περὶ τῆς **Ἐκκλησί(ας)**:» (Ἄρχ.) «Τί δειλὴ τὸ ἅγιον σίμανδρον.»

7 (σ. 298). Ἐπίτιτλον. «**Προσευχὴ τοῦ σ(ωτῆ)ρ(ος)** καὶ ἐρμηνεῖα τοῦ Χρ(ιστοῦ) εἰς τὸ π(ά)τερ ἡμῶν.» (Ἄρχ.) «Π(ατέ)ρα αὐτὸν καλεῖς ὡ τέκνον πολιτεύου ἵνα εὐάρεστος γένη...»

(σ. 300—304). «Ἐρμηνεῖα τοῦ ἐν ἁγίοις (πα)τρὸς ἡμῶν **Γρηγορίου Νήσις** εἰς τὸ π(ά)τερ ἡμῶν.»

8 (σ. 304—306). **Πασχάλιον**. Ἀρχεται ἀκέφαλον: «Ἰσθι τοῦ(των). τὰ ἐλιπόντα ἀπὸ τοῦ Μαρτίου, συνετῶς ἐπέειθς.»

9 (σ. 306). Ἐπίτιτλον. «Πῶς χρὴ κατορθοῦνται ἐκφωνῆσαι τὰ κδ' γράμματα εἰς τὸν ἀριθμὸν...» «Ἰστέ(ον) ὅτι ὁ Παλαμήδι(ς) εὔρε τὰς γράμματα τοῦ ἀ(λφα)β(ή)του. λοιποῦμένων δὲ ὀκτώ, ταῦτα εὐρέθησαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ὅτε ἐράγη τὸ ἐν Συκελίᾳ Ἡπνεόν ὄρος ἢ ἐξήλθεν πῦρ... Ὁ Χ(ριστὸ)ς ἔνομα ψηφίζομενον, συναγεί οὖν ἀριθμὸν  $\alpha \bar{\upsilon} \bar{\pi}$  καὶ ψη(σι) ταῦτα ἐρμηνεύοντες δι τσαῦτα ἐπιμέλλει) κρατῆσαι τὸ σεύας, καὶ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον...»

10 (σ. 308). Ἐπίτιτλον «Γερόντων διάλεξις πρὸς ἀλλήλους περὶ λογισμῶν.—Ἐρωτ. Πῶς δὲ εἶναι τὸν μοναχόν: Ἀπόκρ. οὐ ἀπέχσθαι τῆς τῶν ἀν(θρώπ)ων γνώσεως...»

(σ. 314). Τέλος κολοβόν. «Ἐρω. Πῶς οὖν οἱ σκητιῶται τῷ ἀντιρήτικῶ λογισμῶ ἐχρῶντο καὶ εὐηρέστησαν τῷ Θεῶ.»

Μετὰ τὴν σελίδα 58 ἔπεται ἐν φύλλον παρένθετον ἄγραφον, ἐν ᾧ διὰ χειρὸς νέας εἰσι γεγραμμένα τὰ ἐξῆς:

«1840 Φέροβαρ(ιον) 20 ἔλαβα τω παρ(ὸ)ν ἀπὸ Ἱερομόναχον Χρύσανθον ἀποδάλην [=



ἀπὸ (Ἰ)θάλι(ο)ν Κύπρου] εἶδὸν Στανρινοῦ Πά-  
ιζαλου διὰ ἀλλάγογιη [ = ἀλλαγῆν] ἔνος ἄλ-  
λου βιβλίου ὀνομαζομένου θροίσκία Ἐβρέων  
καὶ ἔστο διὰ ἐνθίμοισι—Ταῦτα ὁ Μιχαὴλ Πα΄  
Ἰακώβου—Δύμνια» [Κύπρου].

Ὁ γράφας τάνωτέρω φαίνεται ὅτι καὶ ἠρίθ-  
μησε τὰς σελίδας καὶ ἀτέχνως συνέρραψε τὸ  
χειρόγραφον, οὐ ἐξέπεσον αἱ πινακίδες τῆς  
παλαιᾶς σταχώσεως.

Ἐν τῇ ἀγράφῳ σελίδι 307 σημειοῦνται διὰ  
μεταγενεστέρως χειρὸς ἰδιωτικῆς ὁσοληψίαι  
ἐξίτηλοι καὶ δυσζύμβλητοι. μόλις ἀναγινώσκω  
ἐκ τούτων: «αφῆη . . . ἔδοσα γένημα προς  
ἄσπρα κ' τὸ πινάκι». — «ἔδοκα τοῦ Στιμαίτη  
Μαρουδα τζεκιρι ἕνα . . . »

Μεταξὺ τῶν σελίδων 58—59, 90—91,  
94—95, 102—103, 299—300 καὶ 303—  
304 ἔλλείπουν φύλλα.

Ἐν τῇ ὄκ τῆς σελ. 306 μεταγενεστέρω  
χειρὶ φέρεται ἡ ἀριθμητικὴ πρᾶξις:

1855

1271

584.

Μήπως ὁ γράφας εἶχεν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ χρο-  
νολογίαν τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος;

Τὸ χειρόγραφον προέρχεται ἐκ Λάρνακος  
τῆς Κύπρου.

#### 4.

**Κώδιξ χαρτῶος 0,30 × 0,20. Αἰῶνος  
XVII (φ. σοθ').**

**Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου ὁ-  
μιλῆαι εἰς τὰς Κυριακὰς ὄλον τοῦ ἐνιαυτοῦ.**

1 (φ. α'). Ὁ πρόλογος τῶν ὁμιλιῶν, ὑπὸ  
κομφῶν ἐπίτιπλον, ἀνευ ἐπιγραφῆς τινος.

2 (φ. β'). Ἄρχονται αἱ ὁμιλῆαι, οὐσαι πεν-  
τήκοντα καὶ δύο: «Βίβλος γενέσεως. . . »

Ἡ τελευταία τῶν ὁμιλιῶν (φ. σοη') «Λόγος  
εἰς τὴν Κυριακὴν ἰδ' τοῦ κατὰ Λουκᾶν», οὗ τὸ  
τέλος κολοβόν: «καὶ ὡσὰν ἤκουσεν [δ τυφλός]  
πῶς περᾶ ὁ Χρ̄ς ἀπ' ἐκεῖ, ἐφρόναζε καὶ εἶπεν  
Ἰ(ησοῦ)».

Ὁ κώδιξ γέγραπται καλλιγραφικῶς, κατ'  
ἀπομίμησιν παλαιότερας γραφῆς, ἐν δυαί στή-  
λαις, ὧν ἑκατέρα σύγκειται μέχρι μὲν τοῦ φ.  
ιε' ἐκ 43 στίχων, εἶτα δὲ μέχρι τέλους ἐκ 34.  
Ἐπὶ πινῶν ὁμιλιῶν τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως  
ἐπιγράφεται ὧδε: «Τοῦ αὐτοῦ κυρίου Μαξί-  
μου τοῦ Πελοποννησίου καὶ Στουδίτου ὁμι-  
λῆαι . . . », ἐν ἄλλαις δέ: «Τοῦ αὐτοῦ σοφω-  
τάτου κυρίου Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου»

καὶ ἐν ἄλλαις, συνηθέστερον: «Τοῦ αὐτοῦ κυ-  
ρίου Μαξίμου καὶ Στουδίτου».

Ἐκαστος λόγος ἀρχεται δι' ἐπιτίπλου καὶ με-  
γάλου ἐρυθροῦ ἐγκόσμου κεφαλαίου γράμματος.

Ἡ ἀρίθμησις τῶν σελίδων σημειοῦται χειρὶ  
τοῦ γράφαντος τὸν κώδικα ἀπὸ τοῦ φύλλου κ'  
καὶ κατωτέρω.

[Παρατίθεμεν ἐνταῦθα ὄλον τὸν πρόλογον  
τῶν Ὀμιλιῶν τοῦ Μαξίμου, ὡς φέρεται ἐν τῇ  
ἡμετέρῳ κώδικι:

«Ἐπροπε καθὼς λέγει ὁ μέγας Χρυσό-  
στομος εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς ἐξηγήσεως τοῦ  
κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου, ὅτι γὰ μὴν κατα-  
σταθῆ<sup>1</sup> τὸ γένος τῶν ἀν(θροῦ)πων γὰ ἔχη<sup>2</sup> τὴν  
βοήθειαν τῶν γραμμιάτ(ων) ἀλλὰ γὰ ἡμπορῆ<sup>3</sup>  
γὰ περᾶ σοφὰ καὶ φρόνημα<sup>4</sup> χωρὶς τ(ῆν)  
βοήθειαν καὶ διδασχῆν τῶν γραμμιάτ(ων). Ἐ-  
προπε γὰ καμνωμεν χωρὶς γράμματα, ἐκεῖνα  
ὁποῦ λέγουν τὰ γράμματα καὶ οἱ νόμοι καὶ  
γὰ δειχραμ(εν) μέσα εἰς τ(ῆν) καρδίαν μας  
γραμμέρον τ(ὸν) νόμον καὶ γὰ ἔχομ(εν)<sup>5</sup> τ(ὸν)  
φυσικὸν νόμον, καὶ τ(ῆν) φυσικὴν σοφίαν ὅπου  
[μῆς] ἔδοκε ἀπ' ἀρχ(ῆ)ς ὁ Θεός· ὁποῦ ἔ-  
πλασεν ὁ Θεός τ(ὸν) ἀν(θροῦ)πον καὶ τ(ὸν)  
ἐστόλισεν μὲ καθε λογιῆς<sup>6</sup> σοφί(αν) καὶ τ(ὸν)  
ἔκαμε σοφώτατον χωρὶς τ(ῆν) διδασχῆν τῶν  
γραμμιάτ(ων)· ἀμὴ ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο  
δῶρον καὶ ἀγαθὸν τὸ ἀπολέσαμ(εν)<sup>7</sup> ἀπὸ τ(ῆν)  
παράβασιν, ἤλθαμεν<sup>8</sup> εἰς τόσην δυστυχίαν ὁποῦ  
γὰ ἔχομεν τ(ῆν) βοήθει(αν) ἐτούτην τῶν γραμ-  
μιάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦμεσθεν καὶ βοη-  
θοῦμεσθεν, γὰ δινηθοῦμεν γὰ ἐλθοῦμεν εἰς  
τὸ πρῶτ(ον) ἐκεῖνο ἀξίωμα ὁποῦ εἶχεν ὁ πρῶ-  
τος ἀν(θροῦ)πος εἰς τ(ὸν) παράδεισον, πρὶν γὰ  
παραβῆ καὶ διὰ τοῦτο ὀκονόμησεν γὰ εὐ-  
ρεθῆ<sup>9</sup> ἐτούτη ἡ δευτέρα βοήθεια τῶν γραμ-  
μιάτων. Πλὴν ἂν καλὰ καὶ εὐρέθη καὶ ἐδόθη<sup>10</sup>  
εἰς ἡμᾶς, ὅμως ἡμεῖς μὲ τὸ γὰ φθαροῦν τὰ  
νοήματά μας καὶ ἡ διάνοιά μας καὶ γὰ εἴμε-  
σθεν εἰς τὰ ποιηρὰ παραδομένοι ἐκ νεότη-  
τός μας, οὐδὲ τοῦτο τὸ καλὸν τὸ ἐχρησιστη-  
καμεν ἢ τὸ χροιαζόμεσθεν εἰς τὸ καλὸν μας.  
Διότι ἄλλοι ἀπὸ ἡμᾶς δι' ἔχουν οὐδὲ καθόλου  
τ(ῆν) τέχνην ἐτούτην τῶν γραμμιάτων· καὶ εἶ-  
ναι ὡσὰν ἕνα καρᾶβι<sup>11</sup> χωρὶς τιμόνη<sup>12</sup> μέσα  
εἰς τ(ῆν) θάλασσαν καὶ τοὺς παίρει<sup>13</sup> ἐδῶ καὶ  
ἐκεῖ ὡσὰν τυφλοὺς καὶ τέλος τοὺς καταποντί-

1. Ὁ Κώδιξ: κατασταθῆ.—2 ἔχη.—3 ἡμπορῆ γὰ  
περᾶ.—4 φρόνημα.—5 γὰ ἔχομεν.—6 λογίς.—7 ἀ-  
πολέσαμ(εν).—8 ἤλθαμεν.—9 ὀκονόμησεν γὰ εὐρεθῆ.  
—10 ἐδόθη.—11 καρᾶβη.—12 τιμόνη.—13 πέρνει

ζει. Ἄλλοι<sup>1</sup> ἔχουν τὴν τέχνην τῶν γραμμάτων, ἀμὴ δὲν κάμνουν ἐκεῖνα ὅπου λέγουν τὰ γράμματα· καὶ ἔτσι<sup>2</sup> κινδυνεύουν καὶ αὐτοὶ νὰ καταποντιστοῦν καὶ μὲ τὸ γῶς εἰς τὸ χέρι. Ἄλλοι πάλιν διαβάθουν τὰ γράμματα, ἀμὴ δὲν ἀγροικοῦν τί λέγουν· καὶ ὁμοιάζουν ὡσὰν ἕνας ὅπου ἔχει μέλι εἰς τὸ χέρι του, ἀμὴ δὲν ἀγροικᾷ<sup>3</sup> τὴν γλυκύτητα τοῦ μελίου· ἢ ὡσὰν ἕνας ὅπου κρατεῖ γῶς εἰς τὸ χέρι του, ἀμὴ δὲν ἔχει μάτι νὰ τὸ βλέπῃ νὰ περιπατῇ νὰ μὴ σκοπιᾷβῃ.<sup>4</sup> Καὶ ἀπὸ τοῦτοις εἶναι τῶρα<sup>5</sup> τὸ γένος μας παρ' ὀλίγον<sup>6</sup> ὄλοι. Καὶ τὸ χειρότερον, ὄχι μόνον δὲν γροικοῦν αὐτοὺς, ἀμὴ νὰ λάθουν καὶ ἄλλοι ὅπου γροικοῦν, δὲν τοὺς ἀγαποῦν, οὐδὲ τοὺς θέλουν. Μάλιστα ἐκεῖνοι ὅπου ἔπρεπε νὰ εἶναι γῶς νὰ φωτίζουσαν τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ τοὺς ὀδηγοῦσαν εἰς τόπον χλόης,<sup>7</sup> ἤρουν νὰ τοὺς διδάχουν καθ' ἑκάστην<sup>8</sup> ἡμέραν, αὐτοὶ ἀμελοῦσαν καὶ δὲν φροντίζουσαν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ ὅπου εἶναι οἱ ψυχῆς<sup>9</sup> εἰς τὰ χέρια τους. Τοῦτο βλέποντας καὶ ἐγὼ εἰς τ(οὺς) καιροὺς ἐπιούτους, ἔκαμα τὰς παρούσας ὀμιλίας εἰς ὄλον τ(ὸν) ἑνιαυτόν, ἤρουν εἰς τὰς Κυριακάς ὄλον τοῦ χρόνου· ὄχι πῶς νὰ ἔχουν τίποτε [λεπτό]ν μέσα καὶ ὕψηλόν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπορίαν τ(ῆν) πολλήν<sup>10</sup> ὅπου εἰσπίσκειται εἰς τὸ γένος μας, ἐνόμισα,<sup>11</sup> ὅτι καὶ ἡ ὀλίγη βοήθεια καὶ ἡ παρηγορία<sup>12</sup> καλὴ εἶναι καὶ ὅσοις τύχη καὶ τ(ῆν) διαβάξῃ,<sup>13</sup> ἂν εὖρη τίποτε ὠφέλιμον<sup>14</sup> καὶ ἄξιον λόγου, ἃς ἔχη χάριν ἐκείνων ὅπου τὸν εὐρησκῶν<sup>15</sup> εἰς τὴν ἀρχὴν τ(ὸν) θεολόγου. Διότι ἐγὼ δὲν εἶπα τίποτε ἀπὸ ἐδικόν μου, μόνον ὅσα ἠμπόρεσα<sup>16</sup> νὰ καταλάβω ἀπὸ τοὺς θεολόγους, καὶ ἀπὸ τὸν μακαρίτην ἐκεῖνον τ(ὸν) διδάσκαλόν μου τ(ὸν) κῆρ Μελέτιον τ(ὸν) ἀληθινὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον, τὸν σφώτατον πρῶτην<sup>17</sup> Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος ἦτον ἴσος<sup>18</sup> κατὰ τ(ῆν) σοφίαν καὶ τ(ῆν) ἀρετὴν μὲ τοὺς παλαιούς, καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ εἰς τ(ῆν) σοφίαν. Διότι καὶ αὐτὸς ἦτον πληρωτὴς καὶ διδάσκαλος τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου· ὁμοίως καὶ ἐκεῖνος ἐκοπίασεν διὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ

1 ὄλοι.— 2 ἔτσι.— 3 ἀγροικᾷ.— 4 βλέπει νὰ περιπατῇ σκοπιᾷβῃ.— 5 τῶρα.— 6 παρ' ὀλίγον.— 7 Ἐνταῦθα περελεῖφθη, ἴσως ὑπὸ τοῦ κωδικογράφου, μέγα μέρος τοῦ προλόγου, ὃς πλήρης φαίνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 29 κώδικι τοῦ ἐν Κ. πόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου, περὶ οὗ λόγος γενήσεται κατωτέρω σ. 77.]— 8 καθεκάστην.— 9 οἱ ψυχῆς εἰς τὰ χέρια τους.—

Χ(ριστο)ῦ. τόσον [ῥίαν] ἦτο εἰς τὸ τάγμα<sup>19</sup> τῶν ἱερομονάχων, τόσον ὅταν ἦλθε καὶ εἰς τὸ τάγμα τῶν ἀρχιερέων· καὶ ἔδειξε τίπους καλοῖς, καὶ εἰς τὸ ἕνα τάγμα καὶ εἰς τὸ ἄλλο·<sup>20</sup> καὶ ἀγονίζετον νὰ μ(ῆ) δώσῃ<sup>21</sup> ἀφορμὴν νὰ βλασημαῖ(αι) τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ δοξάζεται καθὼς πρόπει νὰ κάμνουν ὄλοι οἱ ἀρχιερεῖς, ἂν θέλουν νὰ εἶναι τύποι καὶ ἐπί-τοιοι τοῦ Χ(ριστο)ῦ, καθὼς καὶ ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος ἦτον ὅπου τὴν ἠξείρουσαν ὄλοι, καὶ ὅπου τ(ὸ) βεβαιώουσαν τὰ συγγράμματα του καὶ οἱ λόγοι ὅπου ἀγῆκεν γραμμένους, γεμάτους πάσης σοφίας. Ἀπὸ τοῦτον ἂν ἔχω τίποτ(ες) ὠφέλιμον παρμένον καὶ βαλμένον εἰς τὰς ὀμιλί(ας) αὐτάς, ἐκεῖνον ἔχετε χάριν, καὶ ὄχι ἔμένα· ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι τί δε τίποτες· καὶ τοῦτο ὅπου ἔχω τὸ ἐκέροθησα μὲ πολλήν<sup>22</sup> ἐπιμέλειαν καὶ σπουδήν, πρὸς τὴν ὁποῖαν παρκενῶ καθε ἕνα νὰ τὴν ἀπολαίσῃ<sup>23</sup> κἂν ὀλίγον· διότι καὶ τὸ ὀλίγον καλὸν εἶναι δὲν εἶναι κακόν· διότι τὸ ὀλίγον κακ(όν), εἶναι βλαβερόν· ἀμὴ τὸ ὀλίγον καλὸν εἶναι ἐπαινετόν καὶ σ(ωτή)ριον· διότι, παρὰ νὰ εἶναι τινος<sup>24</sup> τυφλὸς παντελῶς, ἂν βλέπῃ<sup>25</sup> κἂν ὀλίγον καλὸν εἶναι. Καὶ διὰ τοῦτον ὄλοι ἔσῃς ὅσοι τύχη<sup>26</sup> τοὺς παρόντας λόγους ἀλλάξετε τ(ῆν) κακὴν γνώμην ὅπου κρατεῖτε καὶ ἀγαπήσατε τὴν παιδείαν καὶ τ(ῆν) μάθησιν· διότι αὐτὴ μόνη εἶναι ἀπὸ ὅλα<sup>27</sup> τὰ πράγμα(α) ἀθάνατη, καὶ κάμνει καὶ τοὺς ἀ(θρώπ)ους εὐδαίμονας· Ἐρωσθε πάντ(ες), ἀμ(ῆ)ν·— »]

Ἐν κεκολλημένῳ ἔσθεθεν τῆς ἀριστερᾶς πινακίδος παραφύλλῳ, φέρεται τῶδε χρονικὸν σημεῖωμα:

Ἔτος ἀρχῆν. Εἰς τοὺς χηλῖους ἑξακοσίους ὀγδοήκοντα τρεῖς τοῦ ἔτους ἀπὸ Χριστοῦ ἔρυνεν χειμῶν βαρεῖς ὅτη δὲν εἰρεθεῖ τῆρὰ νὰ των θειμηθῆ βαρύτερον καὶ χειρότερον· ἔος ὅπου ἐχάθειαν τὰ γενήματα καὶ ἐγῶφεισαν πράγματα πολὰ καὶ χωντρά καὶ λειανὰ καὶ τὸ χεῖνει ἄρχισεν Ἰανουαρίον εἰς στὰς ἔπτα ἔος τὴν πρότην τοῦ Φεβρουαρίου μῆνός καὶ εἴσεν χεῖνει ἀπὸ τὴν Δοβρὰν [τοῦ Ζαγορίου] καὶ ἐδῶθεν πηθαμαῖς ἰε' καὶ ἐκλήστηκαν ἔως τοῦ Ἀπρηλίου σταῖς οκτὸ ὅπου πρᾶμα δὲν ἐβήκεν ἔξο ὅτε (γε)ρὸ νὰ προῦν . . . ἢ βρίζα ἦτον τὸ κη . . . ὕσ(πρά) ρ'

10 πολὴν.— 11 ἐνόμισα.— 12 πᾶρηγορία.— 13 τύχη καὶ τὰ διαβάξῃ.— 14 εὖρη τίποτε ὠφέλιμον.— 15 ἃς ἔχη . . . τὸν εὐρησκῶν.— 16 ἠμπόρεσα.— 17 πρῶτην.— 18 ἴσος.— 19 τάγμα.— 20 ἄλλον.— 21 δώσει.— 22 μὲ πολὴν.— 23 ἀπολαύσει.— 24 εἶναι τινός.— 25 βλέπει.— 26 τύχῃ.— 27 ὄλοι.

τὸ αἰτάσι ἄσ(πρα) ρν' κριθάρι . . . . βδ' τὸ φώρομα ἄσ(πρα) ξ' Διονύσιος Ἱερομόναχος ὁ γράφας [ἐν Ζυγορίῳ].

Ἐν ἐτέρῳ δ' ὑπ' αὐτὸ παραφύλλῳ τὸ ἐξῆς ἀρχαιότερον σημεῖωμα·

«Τὸ παρὸν ἐξηγη[τόν:] τ(σῶ) ευβιακελου ὁ ἀγόρευσα ἐγὼ ὁ Π(απ)αθεοφάνης διὰ ἀσουλανία (= ἀσολάνια) τ' ἦγον δέκα . . . χοροῖν Βεξήτσα» [= ἡ νῆν Βήτσα τοῦ Ζυγορίου].

Ἐν φύλλῳ ρξδ<sup>2</sup>: «ἀπο εμενα τὸν Ρηξο ης σε σενα Δημιαντη πολα σε χερετο . . . και σοι φηλο τὰ μα(τι)α».

Ὁ κώδιξ φαίνεται περιελθὼν εἰς πολλὰς χεῖρας, κατὰ δὲ τὸ 1772 εἰς τινὰ Δημιαντῆν Οἰκονόμου, ὃς πλεισταχοῦ ὑπογράφεται μετ' ἀπειροκάλου ἐπιτεχνήσεως ἐν τῇ ᾧα. Ἐν φύλλῳ ργγ' ὑπὸ τινὰ τῶν υπογραφῶν τούτου ἐσημείωσε τις «Διαμαντῆ—τὴν κακὴ σου τήνν».

Ἡ στάχσις τοῦ κώδικος παλαιά. Αἱ δὲ πινακίδες αὐτῆς ἐκ φύλλων συγκεκολλημένων ἐκκλησιαστικοῦ σλαωνικοῦ βιβλίου, μετὰ βυρσίνου ἐπικαλύμματος φέροντος ἀπλᾶ τινὰ ἐπιτυπώματα.

Αἱ Ὀμιλίαι αὐταὶ εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐναυτοῦ συνετάχθησαν ἅπασαι εἰς δημωδεστέραν γλῶσσαν—ἐν ἣ διαφαίνονται πλεῖστοι τύποι τοῦ Ἑπειρωτικοῦ ἰδιώματος—ὑπὸ τοῦ Μαξίμου ἐν Ἰωαννίνοις, ἀπὸ τοῦ 1611 μέχρι τοῦ 1614. Κατὰ τὸν Α. Π. - Κεραμῖα, ἐν Μαυρογορδατεῖψ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλλήν. Φιλολογικοῦ Συλλόγου [1884] τόμ. Α' σ. 153, «τῷ 1613 συνετάχθη τὸ κείμενον [τῶν ὀμιλιῶν τοῦ Μαξίμου] καὶ τὸ ἔτος τοῦτο τῆς συντάξεως φέρουσι πάντα πάσης ἐποχῆς τὰ ἀντίγραφα», ὧν τὰ μέχρι τοῦ χρόνου ἐκείνου γνωστὰ ἐσημείωσατο ἐνταῦθα, βραδύτερον δὲ ἄλλα καὶ ἐν Ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ τόμ. Δ' σ. 44, 45, 91, 146. Τούτοις προσθετέα καὶ τὰ ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι τοῦ κ. Σ. Λάμπρου, τόμ. Δ' σ. 363, Ε' σ. 328, Σ' σ. 71 μνημονευόμενα, ὡς καὶ τὰ ὑπ' ἀρ. 488 καὶ 673 τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου.

Ἐκ τῶν πληρεστάτων ἀντιγράφων τῶν ὀμιλιῶν τοῦ Μαξίμου φαίνεται ὁ ὑπ' ἀριθ. 29 (0,319×0,21 μονόστηλος ἐκ γραμμῶν 31) κώδιξ, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου ὃν συντόμως περιέγραψεν ὁ Κεραμῖς ἐν Ἱεροσολύμ. βιβλ. τόμ. Δ' σ. 44.

[Ὁ κώδιξ οὗτος περιέχει: 1) Προοίμιον ἐν φύλλοις 24, ἐκτενέστερον τοῦ τῶν ἄλλων κωδίκων, ἀρχόμενον: «Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος

[ἀποσβεσθέντος δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μαξίμου ἀνεγράφη βραδύτερον τοῦτο: Πελοποννησιότης] τοῖς ἀπανταχοῦ εὑρισκομένους . . . ἀδελφοῖς ἱερωμένοις τε καὶ λαϊκοῖς ἐν Κ(υρί)ῳ χαίρειν αἰέ. Ἐπρεπε καθὼς λέγει ὁ μέγας Χρυσόστομος . . . » Τέλος «καὶ κάμνει καὶ τοὺς ἀν(θρώ)πους εὐδαίμονας: Ἐρρωσθε πάντες ἀμήν:—**αχιδ' μαρτίου ζη εἰς Ἰωάννινα.**»

2) Τῷ προοίμῳ ἔπεται (φ. 25—26) Πίναξ τῶν διδαχῶν, οὗ ἐν τέλει σημειοῦνται τάδε: «Τὸ παρὸν βιβλίον ἐπιράμην παρὰ τοῦ μεγάλου ῥήτορος Θεσσαλονίκης, τοῦ ἡμετέρου υἱοῦ κατὰ πν(εῦ)μα κ(υρί)ου Ἀσάνη· αχνα<sup>9</sup> Ἰανουαρίου Ἰνδ. δη· Ὁ Σερρῶν Δανιήλ.» Ἐἴτα ἔπονται (ἐν φύλ. 27—344) λόγοι ἢ ὀμιλίαι ἐβδομήκοντα καὶ τέσσαρες, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς Κυριακῆς μετὰ τὰ Φῶτα: «Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἥσους . . . », Τούτων ἡ τελευταία (ἐν φ. τνθ') «Λόγος κοινὸς περὶ τῶν μαντενομένων καὶ τῶν ὁμοίων» (ἐν ἔνδεκα φύλλοις).

3) «Τοῦ σωφωτάτου Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου Λόγος σηλιτευτικὸς κατὰ Ἀισνσίον καὶ τῶν συναποσιησάντων αὐτῶ, εἰς Ἰωάννινα» (φ. τὸ' = 347—358) Ἐν τέλει δὲ τοῦ σηλιτευτικοῦ, ὃς μόνος γέγραπται ἐν γλώσσῃ ἀρχαίᾳ ἐκ τῶν ἐν τῷ κώδικι λόγων τοῦ Μαξίμου, σημειοῦνται τάδε: «**αχια' σεπτεμβρίου κδ' εἰς Ἰωάννινα ἐγκλειστω μοι ὄντι ταυτὶ γέγραπται [Μαξίμου Ἱερομονάχου]:—**»<sup>1</sup>

4) Μετὰ τοῦτον δὲ φέρεται λόγος «Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν πολλὰ λυπομένων ἐν τοῖς τεθνεῶσιν . . . » (φ. 358<sup>ε</sup>—370<sup>ε</sup>).]

Περὶ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐν γένει πρβλ. Γ'. Ζαβείρα Ν. Ἑλλάδα σ. 454—455.

Λίαν ἐνδιαφερούσας περὶ τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς πληροφορίας παρέσχε καὶ ὁ διακεκριμένος ἱστοριοδίφης καὶ προσφιλὴς ἡμῶν συνάδελφος κ. Β. Α. Μυστακίδης ἐν τῇ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ Συμβολῇ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν Ἰωαννίνοις σχολείων, τῇ ἐφημερευθείσῃ ἐν τῷ «Παρνασσῷ» περιοδικῷ τὸν ἐν Ἀθήναις ὀμωνύμῳ Φιλολ. Συλλόγου τόμ. Γ' [1886] σ. 185 κ. ἔ. καὶ ἐν ἰδίᾳ ἀνατυπώσει. Ἐνταῦθα κατα-

1. Σημ. Τὸν Σηλιτευτικὸν, οὗ βραχέα ἀποσπάσματα ἐδημοσίευσεν ὁ Α. Π.—Κεραμῖς ἐκ τοῦ κώδικος τῆς παρὰ τὸ Πάγγαιον μονῆς Εἰκοσιφονίσσης ἐν Παραρτήματι τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου [1886] σ. 46—47 καὶ ὁ Θ. Πασχίδης ἐν Ἡμερολογίῳ τῶν Ἑλλήνων 1887 ἐν Βουκουρεστίῳ σ. 96—97, ἔχοντες πληρῆ καὶ ἔτοιμον πρὸς λίαν προσεχῆ ἐκδοσιν. —

χωρίζεται καὶ ἐπιστολὴ τοῦ αἰοιδίου συγγενοῦ μου Ν. Τσιγαροῦ, ἀρίστου τῆς Ἑπαιρωτικῆς ἱστορίας ἐρευνητοῦ, καθ' ὃν «ὁ Μάξιμος διηγήθη τὴν ἐν Ἰασιῶν Ἑλληνικὴν σχολὴν ὅποτε ἐκλήθη ἢ εἰσάλη νὰ διευθίη τὴν τῶν Φιλανθρωπικῶν ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ἰωαννίνων, ἐνθα καὶ συνέγραψε τὰς εἰρημένας ὁμιλίαις», ὧν ἀντίγραφον ἐξ 88 [ἂν μὴ ὑπάρχη τυπογραφικὸν λάθος] ὁμιλιῶν εἶχε καὶ ὁ Τσιγαρῶς, εὐρῶν ἐν τῇ Ἑπαιρωτικῇ μονῇ Στύλου καὶ Δίβρωτος.

Σημ. Τὸν Μάξιμον, ἀπελθόντα τῷ 1608 ἐξ Αἰγύπτου, εὐρίσκωμεν ἐν Ἰωαννίνοις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1611 μέχρι τοῦ 1614.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 10 κώδικι τοῦ ἐν Κ' πόλει Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τῷ περιγραφέντι ὑπὸ τοῦ Α. Πικροδοπούλου Κεραμέως ἐν σελ. 82 κ. ἐ. τοῦ Παραρτήματος τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, περιέχονται καὶ ἱκαναὶ ἐπιστολαὶ Κυριλλου τοῦ Λουκάρεως, σταλεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ ἐξ Αἰγύπτου τῷ 1608 καὶ 1609, ἐν αἷς γίνεται λόγος περὶ τοῦ Μάξιμου, ὧν δύο ἀπευθύνονται πρὸς αὐτὸν τὸν Μάξιμον.

Οὕτως (ἐν φ. 99<sup>α</sup>) ὁ Κύριλλος ἐπιστέλλων τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῳ Νεοφύτῳ γράφει: «... Ὅσον ἀνθρώποι διὰ τὴν εἰς τὸν Θεῖον τὸν Οἰκουμηνικὸν ἀνάβασιν, ὁ λογιώτατος ἐρεῖ Μάξιμος, ἀρκοῦσαν ἔχων τὴν γλῶττιαν, καὶ ταύτη τὴν σοφίαν οὐκ οὐκ οὐκ δι' ἡν οἶδα μικρὸν ὑστεροῦν, ἀρ' οὐ σὺν ἐγγύτητι τῇ Πατριάρχῳ, σπουδασθήσεται. Στέλλεται δ' ἐπὶ χρεῖαις ἡμετέραις δι' ἃς, εἴποι δεήσειε, θεωροῦμεν βοήθειαν τῆς σῆς ἀξιοθήσεται... Ἐξ Αἰγύπτου ἔριζ' σκυροροριῶνος εἰκάδι.»

Ἐπίσης ὁ αὐτὸς γράφει:

(φ. 100). Μιχαήλ τῷ Ἐκκλησιάρχῳ: «... Τὸ γε νῦν ἔχον ὁ λογιώτατος Μάξιμος ὁ ἡμετέρος λογοθέτης ἀνὴρ Ἑλληρ, καὶ παιδείας μετέχων τῆς ἀληθοῦς, στέλλεται ἐφ' ὑμετέραν χρεῖαν... Φιλῆσεις δὲ τὸν ἄνδρα καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν σοφίαν, καθ' ἣν ἄξιον πρὸς ὄντινα οὐκ ἀμιλλᾶσθαι τῶν ἀπὸ... Ἐν Αἰγύπτῳ ἔριζ', σκυροροριῶνος εἰκάδι.»

(φ. 100<sup>β</sup>). Τοῖς ἀπανταχοῦ «... Διὰ δὴ τοῦτο ἀνακαζόμεθα πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ὡς τέκνα, καὶ ἀδελφοί, ἀποστείλας τὸν λογιώτατον μέγαν λογοθέτην τοῦ ἡγιωτάτου καθ' ἡμᾶς Θεόφρον, τὸν κῦρ Μάξιμον, τοῖς πυροῦσιν ἐφοδιαζόμενον ἡμετέροις πατριαρχικαῖς γραμίμασι, εἰ καὶ ἀμνητὴ ἢ τε σοφία τοῦ ἀνδρός καὶ ἡ γλῶττιαν πᾶσι ὑμῖν τὰ καθ' ἡμᾶς ἐξηγήσασθαι, καὶ εἰς οἶκτον τὰ ἡμέτερα σπλάγγνα κινήσαι... Ἐν Αἰγύπτῳ ἔριζ', σκυροροριῶνος εἰκάδι.»

(φ. 104<sup>α</sup>). Τῷ δὲ ἱερομονάχῳ Ἀβακὸν γράφει: «Ὅδὲ σε ἀγοεῖν οἶμαι, παρὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς ἀφιξιμένων ἀκούσαντα, οἷα περὶ ἐπιτάχην συμφορᾶ οὐ πολλοῦ Μάξιμος ὁ διδάσκαλος τῶν νηῶν τινι ἐπιβάς (τῶν) βασιλικῶν) καὶ πλέων εἰθὺς τῆς βασιλευούσης.

ἄσων δ' ἀπροσδόκητον, τοσοῦτον χειρὸν ἦν τὸ κακὸν ὁ μέγιστος καὶ τούτου οὐκ ἔληξεν, ἐπεὶ μὴ ἀφελθεῖς <συγχωρηθεῖς> ἐν τινι τόπῳ ἐξελθεῖν τῶν ἐγγύς σου κειμένων καὶ παρακληθῆναι, ὡς εἰκόσ σου ἀν(θροω)πον, καὶ ἀπάντων ὑστερημένων, ἡλεῖσθαι παρὰ τῶν τὸν Θεὸν μὴ φοβουμένων ἐκείνων λησῶν, τὴν Ἰταλίαν πομποροῦντα ζητεῖν, καὶ περνοσεῖν μετὰ καὶ ἄλλων, οὗς εἶχε παρ' ἑαυτῷ, καὶ κηδεμονί(ας) τῆς παρ' ἐκείνου δεομένων οὐδ' οἶδαμεν πῇ νῦν Μάξιμος, ἢ τί πράττει· προσδοκῶμεν δὲ καθ' ἡμέραν, εἰποι καὶ ἀκούσοιμὲν τι ἀγαθόν, καὶ τῷ Κυρίῳ εὐχαριστήσασθαι... ἔριζ' Ἑλλαρηβολιῶνος ἐνάτη ἰσταμένη».

Μετ' οὗ πολὺ ὅμως ἐξεδηλώθη αὐτῷ δυσμένεια ὑπὸ τοῦ ὑποπευθόντος αὐτὸν Πατριάρχου Κυριλλου τοῦ Λουκάρεως, καταφατινομένη καὶ ἐκ τῆς ἐν φ. 105 φερομένης ὡς τελευταίας λανθραμείας ἐπιστολῆς τοῦ Κυριλλου πρὸς τὸν Μάξιμον (ἐξ Αἰγύπτου ἔριζ' μουχιῶνος κβ').

## 5.

Χαρτῶν 0,15×0,10. Αἰῶνος XVI; (φ. 45).

### [Εὐχολόγιον]

Ἀκέφαλον καὶ κολοδὸν ἐπὶ στιλπνοῦ χάρτου, περιέχον 16 εὐχὰς καὶ ἐξορκισμοὺς εἰς πάσχοντας.

1 (φ. 1<sup>α</sup>). Ἀρχεται: «Κ(ύρι)ε ὁ Θε(ὸς) τῶν π(ατέ)ρων ἡμῶν καὶ πάσης σαρκός, βασιλεὺς τοῦ Ἰ(σρα)ήλ...».—(φ 7<sup>β</sup>) Ἀρχεται μακρὸς ἐξορκισμὸς: «Δέσποτα Κε Γυ Χε ε Ὁς ἡμῶν ὁ ἱατρὸς τῶν νοσούντων... (φυλ. 11<sup>β</sup>) ἄγιε Θεράπων ἀπὸ Σμύρνην, ἄγιε Παρθένε ἀπὸ Λαμψάκου... ἄγιε Δημήτριε ἀπὸ Θεσσαλονίκην, ἄγιε Γεώργιε ἀπὸ Καππαδοκίαν... Δέσποινα Θεοτόκε ἀπὸ Ἀθήνας, ἄγια Ἀναστασία φαρμακολύτρια, ἄγια Βαρβάρα ἀπὸ Πάτρας... ἄγια Θεοφανῶ ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν, ἄγια Αἰκατερίνα ἀπὸ Ἀλεξάνδρειαν... (φ. 13<sup>β</sup>) ἐξορκίζω ὑμᾶς τὰς ἐβδομήκοντα ἀσθενείας, ἃς ἔχει ὁ ἀν(θρω)πος, ἀναχωρεῖν ἀπὸ τὸν δουλον τοῦ Θε(ὸ) δδ(εῖνα)... (φ. 14<sup>β</sup>) ἢ δαιμονιακόν, ἢ φανταστικόν, μὴ ὄνοσκελιακόν ἢ ἀγγελικόν ἢ νεαραῖζων, μὴ τῶν ἐν ζῶφω ἀέρων πετομένων... μὴ κεφαλόπονον, ἢ δοντόπονον, ἢ στηθόπονον ἢ καρδιόπονον ἢ νεφρόπονον, ἢ ἐν ζωχάσι, ἢ ἐξωχάσι, ἢ ἀστέρα, ἢ στρόφον, ἢ ἀρμόπονον, ἢ τζήρματος ὀφθαλμοῦ... ἐξορκίζω σε... ἀπέλθετε εἰς τὰ ἄγρια ὄρη, βπου ἔσται κατηκειμένα».

2 (φ. 17<sup>α</sup>). Ἐπίτιλλον, μετ' ὁ Εὐχὰι ἦτοι ἐξορκισμοὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου [ἐξ].

3 (φ. 35<sup>α</sup>). Εὐχὴ τῶν ἁγίων ἐπτὰ παιδῶν

4 (φ. 38<sup>α</sup>). *Εὐχὴ εἰς ἀσθενῆ ἔχουσα πάντας τοὺς ἀγίους.*

Αἱ πινακίδες τῆς σταχύσεως ἐξέπεσον.

## 6.

*Χαρτ.* 0,23×0,17 *Διδῶν.* XVI (φ. 80). «Πλάτωνος Τίμαιος ἢ περὶ Φύσεως. Platonis Timaeus vel de Natura».

*Ἀδήλου*, ξένου πάντως λεγίου, Λατινικῆ μεταφράσις μετὰ τινῶν σχολίων Λατινικῶν, ἐν φύλλοις χάρτου παρενθεθειμένοις παρ' ἕκαστον ἐντυπον φύλλον τῆς ἐν Παρισίοις παλαιᾶς ἐκδόσεως τοῦ Τιμαίου «apud Guil. Morelium 1551», ἧς διορθοῦνται καὶ τινὰ χωρία ἐν τῇ κειμένῃ ὑπὸ τοῦ μεταφράσαντος καὶ σχολιάσαντος.

Τὰ σχόλια, γεγραμμένα ἐν τῇ ᾗζ τῆς τε γραπτῆς μεταφράσεως καὶ τοῦ ἐντύπου Ἑλληνικοῦ κειμένου, πολλαχθὲ εἰσὶν ἐξίτηλα ἐξ ὑγρασίας. Ἡ μετάφρασις, διαφέρουσα τῶν γνωστῶν μοι ἐκδομένων μεταφράσεων τοῦ Τιμαίου, ἀρχεται: «Unus duo tres quartus autem amice Timaei ubi nobis est eorum qui heri nobis. . . »

Τῇ τυχῆ τοῦτοφ συνεστάχεται, ἄνευ παρενθέτων φύλλων, καὶ ὁ τοῦ M. T. Ciceronis Timaeus, Parisiis apud G. Morelium 1550, οὐ σώζεται μόνον τὸ α'. τυπογραφικὸν φύλλον μετὰ περισελιδίων τινῶν σημειώσεων τῆς αὐτῆς χειρός.

Αἱ πινακίδες τῆς σταχύσεως τοῦ βιβλίου ἐξέπεσον.

## 7.

*Χαρτῶν* 0,15×0,10. *Διδῶνος* XVIII (φ. 106).

## [Ἀνθολόγιον]

1 (φ. 1<sup>α</sup>). «*Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου* περὶ τῶν τοῦ βίου ὁδῶν». (Ἀρχ.) «Τίς; πόθεν εἰς βίον ἦλθον».

(φ. 3<sup>α</sup>). «*Τοῦ αὐτοῦ* γνωμικὰ δίστιχα».

(φ. 4<sup>α</sup>). «*Τοῦ αὐτοῦ* τετραστίχα».

(φ. 13<sup>β</sup>). Μετὰ τὸ τέλος τῶν τετραστίχων ἔπονται καταλογάδην οἷδε ἱαμβοὶ τοῦ γράφαντος τὸν κώδικα:

«Ἐγράφηται ταῖς χερσὶν Ἀναστασίου Μπέροισις τοῦτο τολμῆση λαβεῖν, ὃ ξέρε, [κου. ἡ χεὶρ αὐτοῦ τέμνεται ὡς κραιπίου καὶ τὴν ἀράν γε τοῦ δεσπότου λαμβάνει τούτου χάριν ἔγραψα ταῦτα, ὃ ξέρε,

ἵνα μὴ λάβῃς τὰ καλά μοι τετραστίχα τῇ παιδαγωγίᾳ δὲ ἵνα μὴ ἄγῃς καὶ τοῖτον ἄγων εὐκαιρῶς καταλίεις».

2 (φ. 13<sup>α</sup>). «*Τοῦ ἐν ἀγίοις π(ατ)ρὸς ἡμῶν Βασιλεῖου ἐπισκόπου Σελευκείας*».

Ἐπίτιλον, ὑφ' ὃ «*Τοῦ αὐτοῦ* εἰς τὸν πάγκαλον Ἰωσήφ».

(φ. 19<sup>β</sup>). «*Τοῦ αὐτοῦ* εἰς τὸν Μωϋσῆν».

3 (φ. 27<sup>α</sup>). Ἐπίτιλον. «*Διβανίου πρεσβ[ε]υτικὸς* πρὸς τοὺς Τρωᾶς ὑπὲρ τῆς Ἑλένης.»

Ἀρχ. «Ἐὶ μὲν ἐδοῦλετο Ἀλέξανδρος. . . »

(φ. 34<sup>β</sup>). (Τέλος) «*ἐτέρων ἀναγκαζόντων*». μεθ' ὅ: «*Καὶ τότε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἀναστασίου Μπέροκου ἐγράφηται ταῖς χερσὶν τέλος τοῦ τροπαρίου ἀμῆν*».

4 (φ. 35<sup>α</sup>). «Ἐκ τῶν τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου» Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους 52. (Ἀρχ.) «Γιμοθέφ ἀναγνώστη». (Τέλ.) «*Ζωσίμῳ πρεσβυτέρῳ*».

(φ. 48<sup>β</sup>). «τέλος τῶν παρότων ἐπιστολῶν τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου».

Ἐντεῦθεν μέχρι τέλους ἔπονται παραφράσεις τῶν ἀνωτέρω εἰς καθωμλημένην γλώσσαν τῇ αὐτῇ χειρὶ γεγραμμένα.

5 (φ. 49<sup>α</sup>). «Οἱ στίχοι τοῦ *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου* διὰ ταῖς σιρῆταις τῆς ζωῆς του.»

Ἀρχ. «*Ποῖος* εἶμαι ἐγώ; ἀπὸ ποῦ ἦλθα εἰς τὴν ζῆν; . . . ἡ σιρῆταις τῆς πολὺ πτενάκτου ζωῆς εἶναι πολλαῖς . . . καὶ οὐδὲ κανένα καλὸν . . . εἶναι ἄξιμχεν τῆς κακοςύνης καὶ ἄμποτες καὶ νὰ μὴν ἦθελεν ἔχῃ τὰ λυπηρὰ περισσότερον μερικόν . . . »

(φ. 50<sup>α</sup>). «*Τοῦ ἰδίου Γρηγορίου* Ἐπιτάμια».

(φ. 52<sup>α</sup>). «*Τοῦ ἰδίου Γρηγορίου* γνωμικὰ με δύο στίχους».

Ἀρχ. «*Τὰ σύνορα τῶν πραγμάτων ἀποφασίζου*».

(φ. 65<sup>β</sup>). «*Τέλος τῶν ἐξηγήσεων* τούτων τῶν τετραστίχων».

6 (φ. 66<sup>α</sup>). [*Βασιλεῖου ἐπισκόπου Σελευκείας*] Ἀρχ. «*Εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἀπεροῦν ταῖς μεγάλαις θάλασσαις*».

(φ. 75<sup>β</sup>). (Τέλος) «*εἰς τὸν ὅποιον εἶναι ἡ τιμὴ καὶ ἡ νίκη παντοτινὰ βέβαια*».

«*Τοῦ ἰδίου Βασιλεῖου* εἰς τὸν Μωϋσῆν».

(φ. 84<sup>β</sup>). «*Ἐτέλος τῶν παρούσων ἐξηγήσεων ἀμῆν*»:

7 (φ. 85<sup>α</sup>). «*Λόγος τοῦ Διβανίου πρεσβευτικὸς* εἰς τοὺς Τρωαδίτας διὰ τὴν Ἑλένην».

Ἀρχ. «*Λέγει ὁ Μενέλαος: ὃ Τρωαδίται ἀνίσως ἦθελεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ εἶναι δίκαιος*

κάν κατ' ὀλίγον δὲν ἐχρειάζονταν τώρα ἄρματα, οὔτε πρεσβεία, οὔτε συνάθροισις. ἀμή και ἡμεῖς ἐσεργιανίζαμεν εἰς τὰ ὀσπίτιά μας ἀντάμα με ἕλα τὰ καλὰ και εἰς τοῦ λόγου σας ἐστέκονταν τὰ πράγματα ἐξῆ ἀπὸ τοὺς φόβους..»

(φ. 95<sup>α</sup>). Τέλος «καὶ θέλομεν πολεμῆσει ἐστοντας και νὰ μᾶς βιάζουσι ἄλλοι». — «Τέλος τῶν ἐξηγήσεων τούτων».

8 (φ. 95<sup>β</sup>). «Τούται ἢ ἐπιστολαὶ εἶναι τοῦ ἀγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου».

Ἔπειτα ἐξηγήσεις τῶν ἀνωτέρω (φυλ. 35<sup>α</sup> — 48<sup>β</sup>) ἐπιστολῶν.

Τὸ φ. 26<sup>α</sup> ἄγραφον. — Τὸ τέλος ἐλλεῖπει.

Ἡ στάχσις διὰ ναστοῦ χάρτου περιβεβλημένου βύρση μεθ' ἀπλῶν ἐπιτυπωμάτων.

**Σημ.** Ὁ γράψας τὸν κώδικα τούτων Ἀναστάσιος Μπέρκος ἦν εὐπατρίδης Ἰωαννίνης. Κατὰ τὸν ἀοίδιμον Π' Ἀραβαντινόν, ἐν Χρονογραφίᾳ Ἡπείρου τόμ. Β' σ. 263 «ἢ γενεὰ τοῦ Μπέρκου διήλθε μετὰ τῆς τελευταίας [11<sup>η</sup>] ἑκατονταετηρίδος ἀνθοῦσα ἐπὶ προεχοσῆ θέσει και ἀρρενογονίᾳ ἀποσβεσθεῖσα ἴδη ἐξ ἑλοκλήρου».

## 8.

**Χαρτῶν** 0,21×0,15. **Αἰῶνος** XVIII (φύλλα 6).

1 (φ. 1<sup>α</sup>). [Ἀδύλου] *Εὐχὴ* εἰς ἀσθενούσιν και εἰς πᾶν νόσημα.

Ἄρχ. «Δέσποτα κύριε, ὁ ἰατρός τῶν νοσούντων».

2 (φ. 4<sup>α</sup>). (Εὐχὴ εἰς καρπούς τῆς γῆς).

3 (φ. 6.). Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Φύλλα ἀστάχιστα, πλήρη ἀνορθογραφῶν.

## 9.

**Χαρτῶν** 0,21×0,17. **Αἰῶνος** XIX (φύλ. 11).

(φ. 1) «Ποίημα κάμου τοῦ ταπεινοῦ Δωροθέου Σταυροπόδωος μεγαλονόρια εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου και ἀεὶ παρθένου Μαρίας...»

Ἄρχ. «Μεγαλύνομέν σε Θεοτόκε ἀγνή και τιμῶμεν τὴν ἀγίαν σου Κοίμησιν, και μετὰστασιν ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν».

(φ. 10<sup>β</sup>). «Τέλος και τῷ Θεῷ δόξα. 1807 Ἀυγούστου 15».

## 10.

**Χαρτῶα** τετράδια 0,24×0,18 **Αἰῶν.** XIX ἀρχομένου (φ. 29).

1 (φ. 1). α'. «Ἐξηγήσεις εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἀισίου τὸν κατὰ τοῦ Ἐρατοσθένους, ἐξηγη-

θέντα παρὰ Οἰκονόμου Κωνσταντίνου Λιδασκάλου Σμύρνης».

(φ. 10 . β'. «Ἐξηγήσεις τοῦ αὐτοῦ, τρίτου [Φιλιππικοῦ] λόγου τοῦ Δημοσθένους.»

2 (φ. 20). α'. [Ἀδύλου] «Ἐξηγήσεις τοῦ Ἀισίου ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους [φόνου]».

Δι' ἄλλης χειρός, ἀκέφαλος.

(φ. 27 . β'. [Ἀδύλου] «Ἐξηγήσεις τοῦ Ἀιβανίου πρεσβευτικῶς Α'.» Τὸ τέλος κολοβόν.

## 11.

**Χαρτῶν** 0,23×0,19. **Αἰῶν.** XIX ἀρχομένου (φύλ. 10).

[Ἀδύλου] *Λογική*.

(Φυλ. 1<sup>α</sup> = σελ. 23). Ἄρχ. ἀκέφαλος: «Ἡ λογικὴ οὖν πρῶτον θεωρεῖ τὸν νοητικὸν ὄρον, ὃν και καθ' αὐτὸν σκοπεῖ, τὸν δὲ φωνητικὸν θεωρεῖ δεύτερον, ὡς δηλωτικὸν τοῦ νοητικοῦ και ὡς μέρος τῆς προτάσεως εἰς ὃ ἀμέσως διαλύεται ἢ πρότασις . . .»

Τὸ τέλος κολοβόν.

## 12.

**Χαρτῶν** 0,22×0,16. **Αἰῶν.** XIX ἀρχομένου (φ. 18).

[Ἀδύλου] *Περιγραφή τοῦ [ἐν Ἰταλίᾳ] Ἡρακλείου.* Ἀκέφαλος και κολοβόν.

[Ἐκ τοῦ προλόγου τούτου ἀποσπῶμεν:

«. . . Αὐτὴν λοιπὸν τὴν περιγραφὴν τοῦ ἡσυχαστικοῦ ἐμοῦ βίου σχολῆν ἡγησάμενος χάριν περιεργείας τῶν φιλομούσων ἐμῶν ὁμογενῶν, ἐφιλοτιμήθην ἀπὸ διαφόρους περιηγητὰς και συγγραφεῖς τὴν περὶ τοῦ Ἡρακλείου διεσπαρμένην περιγραφὴν νὰ συνάψω εἰς ἓν και νὰ μεθερμηνεύσω προσθέσας πρὸς τὸ τέλος ταύτης και τινὰς ἰδίας σημειώσεις. . . Δέξασθε οὖν προθύμως, ὡ φιλομαθεῖς ὁμογενεῖς, τὴν περὶ τῆς πολυθρυλήτου πόλεως περιγραφὴν ταύτην . . .»]

## 13.

**Χαρτῶν** 0,33×0,23. **Αἰῶν.** XIX (φ. 29).

[Ἀδύλου] *Σειρὰ τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας.*

Τὸ τεῦχος κατὰ τὸ πλεῖστον ἐφθαρμένον ἐκ βροχῆς. Ἐγράφη περὶ τὸ 1830.

(Ἄρχ. «Μάθημα Α'. κεφ. 1. Γνώσεις προοιμαϊκῆς: Ἐκτὸς τῶν γενικῶν θεωριῶν περὶ τῶν ὁποίων ἐνασχολεῖται ἡ Φιλοσοφικὴ Ἱστορία, ὑπάρχουσι και ἄλλαι τινὲς γνώσεις μερικώτεραι ἀφορῶσαι τὴν κοινωνίαν ἐν γένει».

Τὸ τέλος κολοβόν (μάθημα ΙΔ').

## 14.

Χαρτῶν 0,22×0,17. Αἰῶν. XIX (φ. 7).

**Συναξάριον** τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας (ἐορταζομένης τῇ 14 Ὀκτωβρίου), συνταχθὲν τῷ 1866, ὑπὸ τοῦ ἐκ Στογιάκιδου τῆς Μακεδονίας ἱερέως Παπᾶ Σιογιάννη, εἰς Σλαυμακεδονικὴν διάλεκτον, γραφὲν δὲ δι' Ἑλληνικῶν γραμμῶτων.

Τοῦ συναξαρίου τούτου προηγεῖτο καὶ ἀκολουθία τῆς ἁγίας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συνταχθεῖσα ἑλλημιστί. Ἐν τέλει ἐπίλογος τοῦ γράψαντος ἑλλημιστί πρὸς τοὺς ἱερεῖς τῆς ἐπαρχίας Γευγελῆς περὶ τοῦ χρόνου τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς ἁγίας, ἣτις «πρῶτον ἦτον εἰς τὸ Βελιγράδιον καὶ λέγεται Πεικόβδεν δεδικλειοί».

Σημ. Τὸ χειρόγραφον εὑρον ἐν Γευγελῇ τῆς Μακεδονίας.

## 15.

Χαρτῶν 0,15×0,11. Αἰῶνος XVIII (σ. 392).

**Ἐγκόλιον** πολυμιγές, περιέχον ἰδίᾳ **Ἱατροσόφιον, περὶ Ζωγραφικῆς τέχνης** κτλ.

1 (σ. 19). [Ἐξέπεσον ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σελ. 18.] «**Προγνωστικὸν τῆς σελήνης** ἔταν φανεῖ σὲ ἡμᾶς κατ' ἀρχάς». Ἄρχ. Μὴν Ἰανουάριος. — β' «περὶ ποταμῶν ὕδατος ἐξουσιάζουσιν οἱ χυμοὶ τοῦ φεγγαρίου». — γ' «Πυθαγόρου φιλοσόφου περὶ πρὸς γνωστικῶν πρῶτον ἢ ζήσονται ἢ ἀποθνήσκουνται οἱ δύστηχοι τῆς σελήνης...». — δ' «**Τριτάριοι, ἦτοι τριαδίται**». Ἄρχ. «Εἰς τὴν αἴν τῆς σελήνης ἕπερ ἄν ἰδῆς ὄραμα χαρὰν σημαίνει...»

2 (σ. 28). «**Ἐρμηνεῖα περὶ τόξου οὐρανοῦ**». Ἄρχ. «Ἀπρίλιος. Ἐὰν φανῆ [τὸ] τόξον».

3 (σ. 32). «**Ἐρμηνεῖα περὶ ἀστραπῆς**». Ἄρχ. Ἀπρίλιος.

4 (σ. 35). **Σεισμολόγιον** ἐκλεκτὸν τοῦ Ἀριστοτέλου, καὶ σοφωτάτου ἱατροῦ. Ἄρχ. «Μὴν Σεπτέμβριος. ζώδιον Ζυγός.»

5 (σ. 48). «**Βροντολόγιον** θαυμαστὸν καὶ ἐξάισιον Λέοντος τοῦ σοφωτάτου βασιλέως.» Ἄρχ. «Μὴν Σεπτέμβριος. Ζυγός.»

6 (σ. 61). «**Τοὺς τόπους ὅπου ὀρίζει τὸ καθὲν ζώδιον**.» Ἄρχ. «Μάρτιος Κριός. Ὁ Κριός ὀρίζει τὴν Χαλκηδόνα...»

[Σημειούμεθ' αἰνας δημωδεστεράς τῶν τόπων τούτων ὀνομασίας: «Ὁ Ταῦρος ὀρίζει... τὴν Καλαυρίαν κοινῶς Ὑδρα, τὴν Καλιάρην, τὴν Γράντα, τὴν Φαμάγουσταν, τὴν οὐσα ποτὲ

κλειδί τῆς Κύπρου... τὸ Κοσόδι ἄλλως Κόσοβον, τὴν Προκοπιανὴν κοινῶς δὲ Προκόπιαν... τὴν Πάρενζον κοιν. Παρέντζο.—Ὁ Δίδυμος ὀρίζει τὴν Μπαρπαρίαν, τὴν Καρὰπογδανίαν, ἦτοι Μολδαβίαν, τὴν Ἀθήνα, τὴν Φερεντζίαν, τὴν Φράντζαν... Ὁ Καρκίνος ὀρίζει τὴν... Ἰγγλιτέραν, τὸ Βάσι κοιν. Βάταν, τὴν Χιώ.—Ὁ Λέων ὀρίζει τὴν... Πούλιαν, τὴν Τζίαν ἄλλως Κίαν, τὴν Πολυανὴν κοινῶς Δρογριάνη... τὴν Παλαιόπολιν ἄλλως Καλενδερί, τὴν Κατόπιν ἄλλως Κασυώπην.—Ἡ δὲ Παρθένος ὀρίζει τὸν Αὐλώνα, τὴν Ματζαρίαν ἄλλως Μιτάρια, τὴν Κάρπαθον, πάλαι Ποσειδίων... τὴν Ἀξιάν ἄλλως Νάξον, τὴν Καρνανίαν ἦγουν Ἄρτα, τὴν Κρήτην, Γνοῦραν τὴν νῦν Καλόγγρον καλουμένην, τὴν Λαθαοῦρ ἄλλως Δαυρινόν, τὸ Κράπακ ἄλλως Κάρπατον, τὴν Παύαν ἄλλως Τίκινον καὶ τὰ Δωδεκάνησα.—Ὁ Ζυγός ὀρίζει τὴν Κούκουραν ἄλλως Κούκουρον, τὴν Τζινὰν ἄλλως Κιανόν, τὴν Μοθώνην ἄλλως Μεθώνην, τὴν Κορώνην ἄλλως Αἴπειαν... τὸν Μωρέαν.—Ὁ Σκορπιός ὀρίζει τὴν Κεφαλωνίαν, τὴν Λευκάδα...—Ὁ Ἰχθύς ὀρίζει τὴν Πάφον, τὴν Καρπύτην ἦγουν τὸ σύνορον τῆς Κύπρου, τὴν Ρούμελιν:»]

7 (σελ. 70). [Ἄνευ ἐπιγραφῆς] **Ἱατροσόφιον**, περιέχον 386 θεραπευτικὰς συνταγὰς διαφόρων νόσων ἐγκατεσπαρμέναις μεταξὺ τῶν σελ. 70—163, 161—269, 353—365, 375—382, ἐν αἷς καὶ ἱκανοὺς ἐξορισμοὺς. Ἄρχ. «Περὶ γυναικὸς ὅπου δὲν κάμνει παιδί νὰ τὴν κάμῃς ἱατρικὸν διὰ νὰ ἐγκαστροβῆ. Ἀριστοτέλους σοφωτάτου ἱατροῦ».

Μεταξὺ τῶν ἀδεσπότην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνταγῶν, αἵτινες παντχοῦ καλοῦνται διὰ τῆς Ἱταλικῆς λέξεως «ρετζέτα», περιλαμβάνονται:

(σ. 180). «Περὶ κυτερνάδας ρετζέτα τοῦ Ἀντονάκη Καλιάρχου μεγάλου μπάνου.» [Κεῖμενον Βλαχικὸν διὰ Σλαυικῶν γραμμῶτων.]

(σ. 181). «Χάπια καθημερούσια λαμβανόμενα πρὸ τοῦ δείπνου ἐν κάρτον τῆς ὕρας ρετζέτα τοῦ ἁγίου ἀρχιμανδριτοῦ Θεοκλήτου.»

(σ. 185). «Ἄλοιφή εἰς κάθε κακὸν ὅπου εὐγένει εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς διαφθορᾶς τοῦ αἵματος, ρετζέτα τοῦ ἁγίου ἀρχιμανδριτοῦ Θεοκλήτου.» Αὐτόθι «Ῥετζέτα τοῦ ἁγίου πρῶ(ην) Ἡλιοπόλεως κυρίου κυρίου Σεραφεῖμ διὰ τὴν πέτραν ὅπου δὲν ἠμπορεῖ ὁ ἀνθρώπος νὰ τὴν κάμῃ ἀπὸ τὸ οὖρον δοκιμασμένη καὶ πολλὰ ὠφέλημος».

(σ. 188). «Ἐπὶ διὰ νὰ ἀνοίξῃ ἀπόστημα νὰ μὴ πεδεύετ' ὁ ἀνθρώπος, τοῦ Φωτάκη

ιατροῦ· γεν[αρίου]: 6: 1763<sup>φ</sup> τὸ ὅποιον εἰς τὴν σύζυγόν μου τὸ ἔκαμα».

(σ. 261). «Διὰ παροξυσμὸν καθημερινὸν τριταῖον καὶ τεταρταῖον τοῦ διδασκάλου μου Παππαδιοησίου.»

(σ. 263). «Τοῦ Φρατζέζου ἱατροῦ εἶταν δὲν στέκη ἢ κίνησις. . .»

(σ. 373). «Ῥετζέτα διὰ τὴν θέρμην παρὰ ἱατροῦ Μοσχόβου δοσμένη πρὸς τὸν ἱερομόναχον Διονύσιον καὶ δοκιμασμένην» ἀψξε Ἰαν. 17».

(σ. 375). «Ῥετζέτα διὰ εὐκιλιότητα καὶ διόρθωσιν στομάχου τοῦ Φίλιππου καπικεχαγιά».

(σ. 379). «Δοκιμασμένον ἱατρικὸν παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Διονυσίου ἀπὸ Ἄγραφα διδασκάλου μου διὰ κίνησιν μὲ αίμα».

(σ. 381). «Ῥετζέτα τοῦ Ῥέντζιχ ἱατροῦ τοῦ Κράϊ τῆς Προῦ[σσίας] διὰ τὸ ὀρχήδιον ὁποῦ πρίσκειται. . . Σεπτ. 8<sup>η</sup> ἀψξς<sup>φ</sup>».

(σ. 201—203, 214—218). Συνταγαὶ εἰς Βλαχικὴν γλῶσσαν διὰ Σλαυϊκῶν στοιχείων.

Σημ. Περὶ ἱατροσοφίῶν ἰδὲ Κρουμβάχερ—Σωτηριαδῶου Βυζαντι. Λογοτεχνίας τόμ. Β' σ 417, 425 κ. ἔ. — Γ' σ. 235.

8 (σ. 154—163). Εἰκὼν πανσελήνου μεθ' ἥν: «Διὰ τὰ γνωρίσις τὴν χρονίαν ἐκείνην τὴν πλανήτην ὀρίζει εἶταν ἔλθῃ ἡσπ τοῦ Ἰανουαρίου ἦτοι τοῦ ἁγίου Βασιλείου εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ποίου πλανίτου πέση καὶ τὴν θέλει συνέβῃ ἐκείνην τὴν χρονίαν» Ἄρχ. «Κυριακὴ ὀρίζει ὁ ἥλιος.»

9 (σ. 163—166). «Ἐδῶ γράφομεν τὰ ματέμια ἐκεῖνα ὁποῦ ὀρίζουν οἱ πλανῆται». Ἄρχ. «Ὁ Κρόνος ὁ πλανήτης ὀρίζει τὸ μάλαγμα. τὸ ὅποιον μάλαγμα ἂν θέλεις νὰ τὸ κάμης ποτῆρι νὰ πίνῃς κρασί μεταυτὸ, ἢ τεψί νὰ φάγῃ ἀπὸ ταυτὸ, κάμει πολλὰς καλοσύνας στὸ κορμί τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔλος χαρούμενος εἶναι ὁ ἀνθρώπος:»

10 (σ. 196). «Κλυδί» [= Κλεις κρυπτογραφικὴ κατ' ἀντίστροφον τῶν γραμμάτων μεταθέσιν, ἔχουσα ὡδε]:

α . β . γ . δ . ε . ζ . θ .

χ . φ . υ . τ . σ . ρ . π .

κ . λ . μ . ν . ο . π . ρ .

ο . ν . μ . λ . κ . θ . ζ .

σ . τ . υ . φ . χ .

ε . δ . γ . β . α . »

Παρελείφθησαν ἐκ τῆς κλειδὸς ταύτης τὰ γράμματα η, ι, ξ, ψ, ω, ἀναπληρούμενα τὰ μὲν η καὶ ι διὰ τοῦ υ, τὸ δὲ ω διὰ τοῦ ο, καὶ

τὰ διπλά ζ καὶ ξ διὰ τῶν ἀποτελούντων αὐτὰ γραμμάτων. Ὁ πίναξ οὗτος ἐλλεῖπει ἐκ τῶν περὶ κρυπτογραφίας καὶ τῶν διαφόρων αὐτῆς συστημάτων κεφαλαίων τῶν ἀξιολόγων Παλαιογραφῶν τῶν ἐκδοθεισῶν ὑπὸ Θόμωρον—Λάμπρου (Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Παλαιογραφίας Ἀθήνησι 1903 σ. 156 κ. ἔ.) καὶ, τῆς νεωτάτης, ὑπὸ V. Gardthausen (Griechische Paleographie τόμ. Β' 1913 Leips. σ. 307 κ. ἔ.).

11 (σ. 269—357). «Περὶ ζωγραφικῆς τέχνης».

Συλλογὴ ὀδηγιῶν (ἢ ἐρμηνησιῶν) ἀναφερομένων κυρίως εἰς τὸ ὕλικόν μέρος τῆς ζωγραφικῆς τέχνης, ὀλίγον δὲ εἰς τὴν παράστασιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ δὴ τῆς «Ἐλεούσης τοῦ Κύκκου [τῆς Κύπρου]», τῶν ἀποστόλων, προφητῶν καὶ τιμῶν ἁγίων.

Ἄρχ. «Πῶς νὰ κάμης κόλα δυνατὴ ὁποῦ κολνὰς γιαλή, ξήλον, μέταλον καὶ ἦτοι ἄλλο θέλεις καὶ ποτὲ δὲν ξεκολά:»

Τινὲς τῶν ἐρμηνησιῶν τούτων γράφονται διὰ Σλαυϊκῶν στοιχείων εἰς Βλαχικὴν γλῶσσαν.

Αἱ ὀδηγίαι αὗται ἀντεγράφησαν περὶ τὸ 1760 κατ' ἐκλογὴν ἐκ παλαιότερου, τὸ πλεῖστον Ἀθωνικοῦ, κειμένου τῆς σχολῆς τοῦ περιφήμου ζωγράφου Πανσελήνου, ὡς φαίνεται τοῦτο καὶ ἐξ ἀντιβολῆς αὐτῶν πρὸς τὴν ὑπὸ Α. Π.—Κεραμῆως ἐκδοσιν τῆς πολυχρότου «Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ Ἐρμηνησίας τῆς Ζωγραφικῆς τέχνης καὶ τῶν κυρίων αὐτῆς ἀνεκδότων πηγῶν, ἐν Πετροπόλει 1909». Τῶν πλειόνων ἐκ τῶν ὀδηγιῶν τούτων τὸ κείμενον παρεμφέρει τῇ πρώτῃ κυρίως πηγῇ τῆς ἐν λόγῳ συγγραφῆς Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ (Κεραμῆως σ. 237 κ. ἔ.), ἐνέχει ὅμως λεκτικὰς τινὰς διαφορὰς καὶ λάθη ἐξ ἐσφαλμένης ἀναγνώσεως προελθόντα. [λ. χ.

«Ἐρμηνησία διὰ τὰ κόμης καὶ τὰ λύσης τὸν ἦπον» (Χειρογράφου σ. 285).

«Πρῶτον διάλεξον αὐτὸν ἐπιμελῶς τζακίζωντὰς το μὲ τὸ τζακάνι εἰς λεπτὰ κομάτια, καὶ βλέπε νὰ βάνῃς τὸ ἄσπρον καὶ γιαλιστερόν ἔπειτα κάψον τὸν φούρνον τέσσαρες ἢ καὶ πέντε ὥραις καὶ παραπάνω ἔως νὰ κοκκινήσῃ καλά καὶ τότε εὔγαλε τὰ κάρβουνα καὶ σκουπίσέ το εὐμορφα μὲ ἓνα κλαδί, καὶ βλέπε

«Πῶς νὰ κάμης καὶ νὰ χύσῃς γύψον» (Κεραμῆως Ἐρμηνη. σ. 13 καὶ 239).

«Ὅταν θέλῃς νὰ κάψῃς καὶ νὰ χύσῃς γύψον, ποιῆσον οὕτω: πρῶτον διάλεξε αὐτὸν ἐπιμελῶς καὶ τζακίσε τον μὲ τὸ σφυρί εἰς λεπτὰ κομάτια, καὶ στοχάζου νὰ βάνῃς τὸν ἄσπρον καὶ γιαλιστερόν ἔπειτα κάψε τον φούρνον, ἔως νὰ κοκκινήσῃ, καὶ τότε εὔγαλε τὰ κάρβουνα καὶ σκούπισέ τον καλά μὲ ἓνα κλαδί, καὶ βλέπε



νά μή ἀργήσῃς καὶ κρυδ-  
νει ὁ φούρνος, καὶ οὕτως  
ῥύψον τὸν ὕψον μέσῃ ὀ-  
γλήγορα κτλ.»

πε μήν ἀργήσῃς καὶ κρυ-  
ώσῃ ὁ φούρνος· καὶ οὕτω  
ῥίψε τὸν ὕψον μέσῃ εὐ-  
θὺς κτλ.»

Ἄλλὰ καὶ παρ' ἄλλων ἦντιλεσε πηγῶν ὁ ἀντιγράψας τὰς ὁδηγίας, οὐ φαινόμενων ἐν τῇ ῥηθείῃ ἐκδόσει τοῦ Κεραμῆως. Οὕτως ἐν σελ. 306 σημειοῦνται ἐπιγράμματα εἰς σήμαντρον (ἄρχ.) «ξύλον ἴσταμαι ἐν μέσῃ τοῦ ὄρυμῶνος», καὶ εἰς θύραν (ἄρχ.) «εἰ μὲν φίλος πέφυκας εἴσελθε χαίρων».

Ἐν σελ. 333: Ἑρμηνεία «τοῦ Ἀθηναίου [ζυγράφου] διὰ τὸ φόρεμα τοῦ Χριστοῦ.»

Ἐν σελ. 355 «Ἔτερον ὕψωμα εἰκόνας ὁποῦ ἔμαθον τώρα παρὰ Κωνσταντίνου ζωγράφου καὶ τὸ εἶδα ὅτι γίνεται καλόν· αψξςφ: Φευρ: 27 [ἐν Βουκουρεστίῳ] καὶ «ἕτερον πολεμῆντι τοῦ αὐτοῦ».

Σημ. Περὶ ζυγραφικῆς καὶ ἀγιογραφικῆς ἰδ. καὶ Κοσμιβάρο—Σωτηριάδου Βυζαντιν. Λογοτεχν. Γ' σ. 651 κ. ἔ.

12 (σ. 365—374). Ἡμερολόγιον ἀκέφαλον, περιέχον χρονικὰ σημειώματα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1746—1765. Τούτων ἐδημοσιεύσχημέντων, ἀναφερόμενα κυρίως εἰς Φαναριώτας ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας, ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Ε' (1899) σ. 570 κ. ἔ., ἀναδημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Π. Λάμπρου ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονος τόμ. Ζ' (1911) σ. 113 κ. ἔ. Ἐν τούτοις περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἐξῆς ἰδιωτικὰ τοῦ γράψαντος:

1. αψμς'φ. Αὐγοῦστου κδ'. Ὁ εὐνηλότ(ατος) αὐθέντης Κωνσταντίνου Μανροκοροδάτος μὲ ἔκανε ἰσαούση τῶν ἀπρότου.

2. αψμςφ: Δεκεμ: 4: πάλιν μὲ ἐφώρεσεν καβάδι διὰ βατ: ἀπρότου.

3. αψμς'φ: Νοεμβρίου η' ἡμέρα Κυριακῆ τῶν Ταξιαρχῶν ἡ μνήμη εἰσεγανώδην ἐγὼ τὴν Κασάνδρα θυγάτηρ τοῦ Κωνσταντίνου Λαμπρινοῦ πρώ(ην) μεγάλου σπαθάρη: διὰ μέσου τοῦ Ἀπιοχείας Πατριάρχου Σιλβέστρου ὅστις ἐδλόγησε τὴν ἀρῶαβῶνα εἰς Μαιπώ[;].

4. αψμηφ Ὀκτωμ: κέ ἡμέρα Δευτέρα εἰς τὰς :9: ὥρας τῆς νυκτὸς ἐγεννήθη ὁ φίλιταίς μοι υἱὸς α<sup>ος</sup> ὀνομασθῆς Μανολάκης βαπτισθῆς ὑπὸ Μπαλάσας δόμνας Βρανκοβάνκας.

5. αψνφ. Σεπτ: ιζη. ἡμέρα β' εἰς τὰς :9: ὥρας τῆς ἡμέρας ἐγεννήθη ἡ φιλιτάτη μου κόρη Σουλτανίτζα βαπτισθῆς ὑπὸ Γρηγορέσκου Ράζου μεγάλου πιτάρη.

6. αψνφ. Ἀπριλ: καὶ ἡμέρα Τετράδι εἰς τὰς 6: ὥρας τῆς ἡμέρας ἐγεννήθη ὁ φίλιταίς μοι υἱὸς Ματθαῖος βαπτισθῆς ὑπὸ Ματθαίου Ῥωσέτου μεγάλου βισιάρη. [Ἵστέρη δὲ προσθήκη:] αψξξφ Ἰουνίου α': παρασκευὴ εἰς τὰς :9: ὥρας τῆς ἡμέρας, ἀπέθανεν ἀπὸ ἀπόστημα εἰς τὸ στήθος καὶ ἐτάφη Ἰουνίου :2: εἰς τοὺς ἁγίους Πάντας εἰς τὰ αὐταδέλφια του ὄντας χρονῶν ἰδ'.

7. αψνφ Φευρ. 17η ἡμέρα Παρασκευὴ εἰς τὰς :4: ὥρας τῆς νυκτὸς ἀπέθανεν ὁ υἱὸς μου Μανολάκης ἀπὸ βήχαν.

8. αψνφ Αὐγους: 2η ἡμέρα Τετράδι εἰς τὰς 6: ὥρας ἐγεννήθη ὁ φίλιταίς μου υἱὸς Νικολάκις βαπτισθῆς ὑπὸ τῆς μητρὸς μου Μαριώρας.

9. αψνφ Δεκεμβρ. 1α' ἡμέρα Τετράδι εἰς τὴν μίαν ὥραν τῆς νυκτὸς ἀποβάλλθη ἡ σύζυγός μου ἕναν υἱὸν μηνῶν :8:

10. αψνφ Νοεμβρ. καὶ ἡμέρα Πέμπτη εἰς τὰς :8: ὥρας τῆς νυκτὸς ἔδωσεν τὸ κοινὸν χρέος ἡ μήτηρ μου Μαριώρα καὶ ἐταφιάσθη εἰς τῶν ἁγίων Πάντων τὸ μοναστήρι κοιτὰ εἰς τὸν πατέρα μου εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸ παρεκλήσι ὁποῦ εἶναι ἡ σκάλα τῆς ἐκ(κλησίας).

11. αψνηφ Ἀπριλ. ιγ' ἡμέρα β' εἰς τὰς 3: ὥρας τῆς ἡμέρας ἐγεννήθη ἡ φιλιτάτη μου κόρη Ἐλενήτζα βαπτισθῆς ὑπὸ Φιλαρέτου μ(ητ)ροπολίτου.

12. αψξαφ Ἰουλίου 26 ἔτι ἀποβάλλθη ἡ σύζυγός μου ἐν κοριτζῆ ὄντας φευγάτη διὰ τὴν πανούκλα εἰς Μαγουρέι τοῦ Στεφανίκη.

13 (σ. 380). [Χρησμοί] «τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις Διονυσίου» μὲ ἔδῳθη:

1765: Εἰς ὅλον τὸν κόσμον πόλεμος φοβερός.

1766: Ἡ ἐρήμισις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

1767: Καταποντισμὸς τῆς Ἑγκλητέρας.

1768: Θέλουν γνωρίσει ὅλα τὰ ἔθνη τὸν Χριστόν.

1769: Θέλει φωνῆ ἕνας ἀν(θρωπος) ὁποῦ νὰ κάμη θαύματα μεγάλα, τέρατα καὶ σημεῖα.

1770: Μέλλει γενέσθαι σεισμὸς παγκόσμιος.

1776: Θέλει πέσει ὁ ἥλιος ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα.

1772: Θέλει ἀφανισθῆ ὅλος ὁ κόσμος ἀπὸ φωτιά.

1173. Ἡ φοβερά ἡμέρα τῆς κρίσεως τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας.»

Σημ. Ὁ Ἱεραμόναχος Διονύσιος ἀναφέρεται ἀνω-

τέρω ἐν § 7 (σελ. 82) ὡς διδάσκαλος τοῦ γράψαντος, ὀρμώμενος ἐξ Ἐγγραφοῦ.

Τὸ ἐγκόλιον τοῦτο ἀνῆκε πολυπείρῳ τινὶ αὐλικῷ—ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν χρονικῶν αὐτοῦ σημειωμάτων—τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας, ὅστις ἐπὶ εἰκοσαετίαν τοῦλάχιστον (1746—1766) κατέγραφεν, ἐν Βουκουρεστίῳ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα. Τὸ ὄνομα τοῦ γράψαντος πάντως περιείχετο ἐν τοῖς ἐκπεσοῦσι φύλλοις ἐκ τῆς ἀρχῆς ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἡμερολογίου, ἐξ οὗ καταφαίνεται μόνον ὅτι τῷ 1747 ἐστεφανώθη τὴν Κασσάνδραν θυγατέρα τοῦ Κωνσταντίνου Λαμπρινοῦ, πρῶτην μεγάλου σπαθάρη, διὰ μέσου τοῦ Ἀντιοχείας πατριάρχου Σιλδέστρου.

Τῷ 1792 φαίνεται περιελθὼν τὸ χειρόγραφον εἰς χεῖρας ἀγραμμάτου τινὸς Τζάρτζα ἢ Τζαρτζόμπη, ὅς καὶ συνταγὰς τινὰς προσέθηκε μέχρι τοῦ 1827 Νοεμβρίου 10. Οὗτος γράφει καὶ τὰ ἐξῆς:

(Ἐν ἀγράφῳ σελ. 69). «1814 Νομβριου 24 εχο εγω Τζαρτζωπεγης χρονους 74 και γραφο τα οσα λεγη το γηαιροσοφι μου ολα γεροντε δοκιμασμενο τοχο στα χερηα μου χρονηα 22».

(σελ. 378). «1817 Μαγηου—28 Τζαρτζομπεγης». «Τὸ γ[η]αιροσοφη βροντολογη σησολογη εκλε[κ]το ηρε. Τζαρτζας γραφω».

(σελ. 360). Ὁ αὐτός: «Εἰγουν γραφομεν τεσ ηγαιηες [=ἐναντίας] εμειρες του μηρος οπηος γενηθη δεν ζη οπηος πανρεφτη δεν προκοβη οπηος κηνηση σε ταξηδη οπησο δεν γειορηζη οπηος αροσιση δεν σηκουτε...».

(σ. 374). Διὰ τρίτης χειρὸς ἀδύλου ἐγράφησαν τὰ ἐξῆς: «Εἶτους 1796 του Απριλιου λ' δεν μας εκαιμε καμιαν ημερα και ολο γονα [ἀντί: χιόνια] και βροχες οσου που βηκε αυτος ο γεροντας».

Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς κατωτέρω: «Τὸ λογειοτάτο κυρίον κυρ Αναγηα δασκαλου ὀλόγηχος τὴν δεξιά σου ἀσπάζομε»...

«Τὸ παρον δόθτω εἰς τιμιας χείρας τοῦ κυρ Ἀν[ανί]α Μακά ιὸς της Ζαφειρος—ὅπου καθετε εἰς Ἀστα».

Ὁ αὐτός γράφει ἐν σχεδίῳ ἐπιστολῆς: «1796 Ἀπριλιου 24 πάτερ Ἀνανία νὰ μου γένης πατέρας νὰ με βοηθήσης ὅτη δὲν εχο καενὰ νὰ με σμάση [=συμμάση] κοντά του...»

Διὰ τετάρτης χειρὸς ἀδύλου τῇ 15 Ἰανουαρίου 1828 γράφονται δύο συνταγαὶ «διὰ τὰ δμάτια».—Καὶ τέλος διὰ πέμπτης χειρὸς τῇ 4

Σεπτεμ. 1855 ἡ τελευταία συνταγὴ «διὰ ξηρόπρονον καὶ τὰ ρευματικά» ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Σφάγγου, γέροντος χρηστοῦ καὶ ἐναρέτου ἐξ ἄνω Βήσσης, ᾧ τινι περιήλθε τὸ ἐγκόλιον.

Τὸ χειρόγραφον ἐστάχεται ἐκ φύλλων ναστοῦ χάρτου περιβεβλημένου βύρση μετὰ περιελήματος.

## 16.

Χαρτῶν. 0.15×0.10. Αἰῶν. XIX ἀρ-  
χομένου (σελ. 182).

### Ἱατροσόφιον.

Ἀρχικῶς περιεῖχε 268 συνταγὰς φαρμάκων ποικίλων ἀσθενειῶν. Ἀκέφαλον καὶ κολοβόν. Ἀρχεται ἀπὸ τῆς 31ης συνταγῆς.

Μετὰ τὴν 43 συνταγὴν σημειοῦνται τάδε:

«Τὰ ἐπίλοιπα δὴν ἐγνωρίζονται εἰς τὸ ἀρχέτυπον ὅθεν τὰ παραίτησαμεν ἤξεβρε ὅτι τὸ ἱατροσόφιον ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖον γράφομεν τὸ παρὸν εἶναι πολὺ σκοτεινὸν καὶ τὸ γράψιμον ἀμαθέστατον».

Πρὸ δὲ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων: «Τὸ παρὸν ἅπαν ἐγράφη ἐπεμοῦ Ἀναγνώστου, διδασκάλου τῶν Ἐπάνω Ῥαβένια [τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου], καὶ ἐπὶ Κωνσταντίνου Ἀγραφιῶτου καὶ ἐπὶ Ἀντωνίου τῶν ἐμῶν μαθητῶν γέγραπται δὲ ἀργυρίου χάριν»

Ἔπεται «πίναξ τῆς Ἱατρικῆς» (ἦτοι τῶν περιεχομένων).

[Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἱατροσοφίῳ τούτῳ δημηφδῶν ἐν Ἡπείρῳ ὀνομασιῶν βοτανῶν καὶ νόσων σημειοῦμέθα τινὰς:

(σ. 61). «Διὰ τὸ λάδι ἀπὸ τὰ χαμόμηλα ἤγουν ἀσπρομάνουσα ἀρμένη».

(σ. 132). «Τὸ σουραζάνι τὸ λέγουν Ῥωμαῖκα ἐρμωδάκυλον, τὸ ἄλλο τὸ ἐρμωδάκυλον ὄρνεον, ὀνομάζεται τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ τὸ βοτάνι ὅπου τὸ ὀνομάζουν στὸ Διασκοβέτζι [τοῦ Ζαγορίου] βασιλικὸ στούρη παρὰ γίνεται μονόκλονον, καλλίτερον εἶναι ἄλλο ἓνα ὅπου ὀνομάζεται εἰς τὸ Διασκοβέτζι σιδερίτζης ὀφελεῖ στοὺς παραλυτικὸς ὅπου ἀπὸ αὐτὸ ἐπάτησεν ἡ Κοτοπούλα τοῦ Μανταλά».

(σ. 39). «Ἐῦσταθίου ἱατροῦ διὰ τὸν ὀχτηκαν».

(σ. 42). «Χάπια εἰς σπλιναςμένους καὶ εἰς δροπήκους καὶ εἰς ὀχτερικὸς ἀνθρώπους».

(σ. 43) Εἰς ἀνεμοπήρωμα ἤγουν ὀπάλλον».

«διὰ τὴν κνιερνάδα» [=ἴκτερον].—(σ. 49) τζουκοκνίδα [=κνίδη].—(σ. 56) ἀμύζημιος [=ἡδύσμιος], κρῶδιμιον [=κάρδαμον].—(σ.

64) «ἔπαρε διάργυρον [= ὑδράργυρον] καὶ σκό-  
τοςέ το με λειμόν... καὶ ὀμαλὸν [= μωελὸν]  
τῆς καρανάξας».

(σ. 72) 'Αιτιζιανοῦ ἱατροῦ μυστήριον κα-  
θολικῆς ἰατρείας τοῦ πλευρητώματος». — (σ.  
95) «Τοῦ Λαμαβαία ἡ ῥιτζέτες δόκιμες ὄν-  
τας τρέχη αἶμα...». — (σ. 123) «Διὰ τὸ πή-  
λομα ἡγουν ἀντεροξήματα». — (σ. 142)  
«κανθαρίδες ἡγουν μελισσομούμουδα».

(σ. 189) «Παρά τὸν ἐξοχώτατον ἀρχὴ 'Ια-  
τρὸν Γασπάριον καὶ Γαζώτου... διὰ τὸ πουρι  
ὅπου ἰάτρευσε δ' Ἰατρὸς τὸν δεσπότη ἀπὸ τὰ  
σέρας [= τὰς Σέρας] καὶ εἶναι θαυμστόν».

(σ. 273) «ἔπαρε ἀμούραις ἀπὸ βατζουναῖς  
ἔπαρε τὸ κρασί τους».]

## 17.

Χαρτ. 0, 17 × 0, 12. Αἰῶν. XIX ἀρχομέ-  
νου (σελ. 60).

### Ἐγκόλιον

Ἀκέφαλον καὶ κολοδόν, περιέχον ἀναμιξ-  
γεγραμμένα, ὑπὸ ἀνδρὸς ἀγραμμάτου, ἐκ τῆς  
στερεᾶς Ἑλλάδος, τάδε :

1. Ἰατροδόδιον ἐκ πεντήκοντα δια-  
φόρων θεραπευτικῶν συνταγῶν.

2. Τὰ ἐξῆς δίστιχα, ὧν αἱ λέξεις καὶ οἱ  
στίχοι ἐν συνεχείᾳ :

\* Αγαπη α πουχι κεχασα απο την κκογονομη α <μου>  
τορα την βλεπο σιαλονε κη κητη καρδια μου.  
[Ἡ ἀγ]άπη σ ηνι ψέφτημι σαν του Μαγηου το κηονη  
απο το ρ(ι)χνη απο βραδης οσο να φεξη λ(υ)δν.  
Οσ αστρα νη στον ουρανο, ολα να τα μετρησο  
κη πανο στην σερβετα σου λεουλουδα θα κηνητσο  
Να σι φηλησο ἀντρεπομι [ν]α σι του πο φουδουμι.  
Το κάστανο θελη κρασι κη το κερηδι μελη  
κη κερη θελη ἀναλησμο πορνο κη μεσημερη  
Στα Ταρατηα ηνι εμεροφης κη στο Νηρορη ασπρης  
κη μέσα στου Πουούκτερε ηνι η μαβροατηης.

Ο ηληρος εδκοση[λε]ψεν πησο στα κηπαρησια  
κη γο τουτουμου σι δηαληξα ση ολα τα κερητζεζα.  
Κεγο ο[κ]ακκορηζηκος εχο παραμνα  
να μεπληνη τα ρουχα μου να μην τα βαφο μαβρι.  
Γηρηζο τρογιρηζο λημνηα να βρο  
το κημα δε μη αφην. ν αρχεο δεν πορο.  
Τα τραγουδηα ηνη λογηα τα λέν η πηκραμενι  
πασαχον να βγαλον το κακο κη το κακο δεν βγενη.  
Στη σαλα απ κατεδινης στην μαρμαροπιτρα  
πολους τζληθεδης κηνη[ς] πολα κημοματα.  
Κηκη μου τρηο τζηρησο πευ πας μη τον ναγερα  
χηρετα την ναγαπη μου απο ηνη στο Μεγαρεμα.  
Χορεψετη παληκαρηα τα νηατα σας χαρητη  
ταχη θελαρθη ενας κηρος α να το μαβαθητη »

Σημ. Τὰ ἐν στίχοις 10—11 Ταρατηά, Νηζόρι,  
Πουούκτερε = Θεραπεία, Νεσχόριον, Μπουγιούκτερε  
— Στίχ. 13 τουτουόμ = σύζυγόν μου (ἐκ τοῦ Ἀρμενικοῦ  
doudou = θυγῆ). — Στίχ. 21, τζλιβέδς Τουρκ. = ἀκκι-  
μοῦς. — Στίχ. 22 τρηοτζηρητον [= τρι(φ)ν τζιφιτιῶν

τζιφιτ Τουρκ. = ζεῦθος] = τριῶν ζευγῶν. — Τὸ ἐν  
στίχοις 16 καὶ 25 ἀπιφώνημα σπουδῆς, ἀγωνίας  
καὶ ἀπελπισμοῦ, ᾧ συχνάκις ἀκολουθεῖ τὸ νά.

### 3. Ἰδιωτικὰ σημεῖώματα [οἶον :

«καμνο θημηση τα οσα εραφα εις στον Χρη-  
στοδουλου· ενα αντηρη σαμαλατζεηνου γρο. 3.  
—εναν τζουπεν γροσηα 3.—ενα αντηρη κευ-  
τηνη γρο. 2. ἕνα μηρημετη παρα(δες) 20.—  
δηο σκουρτεχηης γρο. 3.—ενα τζουπεν γρο.  
3.— ἕνα πουτουρη μη γακητανηα . . . ληπα-  
τεδης δῦου . . . κτλ. »]

4. Συνέχειαν, ἐκ προηγουμένου ἐλλείποντος  
φύλλου, ὀνομάτων Μακεδονικῶν πόλεων καὶ  
κωμῶν οἶον Λανκαζα [Λαγκαδάς], Ληαρη-  
κουφ [= Λιαρίγκοδη], Αγησβαρδόρα, Πολήη-  
ρου [= Πολύγυρος], Γαλαστα [= Γαλάστια],  
Πησηκια, Βησοκα, Περοβα, Λαχανά, Σέρας».

5. Ἐν σελ. 15 κ ἐ. σημειοῦται ἄλλη λο-  
γιωτέρᾳ χειρὶ τὸ ἐπόμενον σχεδῖον αἰτήσεως,  
ἐξ οὗ φαίνεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ γράψαντος  
τὰ ἐν τῷ ἐγκολπίῳ, καὶ τὰ κατ' αὐτόν.

«Πρὸς τὸ ἐνδοξον γενικὸν Ἑλληνικὸν Προ-  
ξενεῖον· Ἐν ἄκρᾳ μου ταπεινώσει ἀναφέρω  
ὅτι διὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις καὶ ἀφεύ-  
κτους μοι ὑποθέσεις διατρίβων ἤδη πρὸ χρόνων  
ἐναυθθα ἐν Βλαχίᾳ μετηρχόμην εἰς ἐμπορικὴν  
εὐταξίαν. Ὀρμώμενος δὲ ἀπὸ τὰ ἐλεύτερα μέ-  
ρη τῆς Ἑλλάδος, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ Ζητοῦνι,  
προστρέχω ἐνθέρμως ἱκετεῦον τὸ ἐνδοξον Προ-  
ξενεῖον ἵνα μοι χορηγήσῃ τὴν ὑπεράσπισιν  
δυνάμει τοῦ περικλειομένου μαρτυρικοῦ μὲ τὰς  
ὑπογραφὰς τῶν συμπατριωτῶν μου ὑφ' οὗ καὶ  
βεβαιοῦται . . . Τῆ 21 Αὐγούστου 1836. ἐν Βου-  
κουρεστίῳ . . . Νικόλαος Δημη τοῖου ἐκ Λαμίας».

Τὸ χειρόγραφον, ἐνιαχοῦ ἐξίτηλον ἐκ βρο-  
χῆς, περιβάλλεται ὑπὸ βύρσης μετὰ πόρπης.

## 18.

1. Περγαμηνῆς φύλλον 0, 19 × 0, 12, Αἰῶ-  
νος XI, ἐκ Τετραεγγέλου ἐν συνεχείᾳ, πε-  
ριέχον κεφ. Ε', 10 — 30 τοῦ κατὰ Ἰωάννην  
Εὐαγγελίου.

2. Χαρτῶν φύλλον 0, 20 × 0, 14, Αἰῶ-  
νος XV, περιέχον εὐχὴν τοῦ Μ. Ἀγιασμοῦ  
κομψότατα γεγραμμένην. Ἄρχ. «Κύριε καὶ  
Θ(ε)ὲ ὑπεράγαθε, ὁ ἀπρόσιτος»· Τέλος κολο-  
δὸν «ἀπὸ τοῦ τηροῦντος πτέρνον».

## 19.

Χαρτῶν 0, 19 × 0, 12. Αἰῶνος XIX  
(σ. [298 + 246 = ] 544).

«Περιέχονται ἐν τούτῳ τῷ συντάγματι πραγματεία δύο, ὧν ἡ μὲν μία

**Φαρμακευτική**, μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης μετὰ πίνακος γραικολατίνου τῶν εὐχρήστων ἐν τῇ φαρμακοποιᾷ καὶ θεραπευτικῇ βοτανῶν, ἡ δὲ

**Πραγματεία** περὶ τῶν Γαλλικῶν ἢ Ἀφροδισιακῶν παθῶν, συνοψισθεῖσα ἐκ τῆς τοῦ Πινδίου καὶ ἀξήθητεια· παρὰ

**Διονυσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων**  
ἐν ἔτει 1814».

1. (σ. 1-235). «**Φαρμακευτικὴ**».

(σ. 235-298). «**Λεξιόν**, ἐν ᾧ περιέχονται αἱ ὀνομασίαι τῶν ἀξιολογωτέρων φυτῶν, βαλσάμων, οὐσιῶν κ. τ. τῆς φαρμακευτικῆς».

2. (σ. 1-69). «**Πραγματεία περὶ τοῦ γαλλικοῦ πάθους**».

(σ. 99). «Τέλος τῆς περὶ τοῦ γαλλικοῦ πάθους πραγματείας τοῦ κυρ Στέρικ».

(σ. 70-168). «**Θεραπεία** πρακτικὴ τινος, ὅστις ἐπασχεν ἀπὸ ἀπλήν ἀφροδισιακὴν γόρροϊαν».

(σ. 129-160). «**Λεξιόν** περιέχον κατὰ ἀλφάβητον λέξεις τινὰς τῆς ἱατρικῆς ἢ ἀνατομίας πρὸς εὐχερεστέραν κατάληψιν τῶν ἐν τῇ βιβλίῳ τούτῳ περιεχομένων».

(σ. 160). «Τέλος τῆς ἐπιτομῆς τῆς πραγματείας τοῦ κυρ Νικολίδου Πίνδου, ἣτις ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1794».

(σ. 161-245). «**Παράοιμα** ἔνθα προστίθενται καὶ ἄλλα τινὰ, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἀξιολόγου Βοτανικῆς, τῆς ἐπιγραφομένης Abrégé de l'histoire des plantes usuelles par Pierre-Jean-Baptiste Chomel. à Paris 1782, τὰ δὲ ἐξ ἄλλων».

Ἐν σελίδι 245 φέρεται ἡ ἐξῆς αὐτόγραφος σημείωσις τοῦ Διονυσίου: «Ἡ παρούσα δευτέρη πραγματεία συνωψίσθη χάριν τινὸς τῶν ἀρχόντων ἢ μάλλον ψωροαρχόντων ἐν Βλαχίᾳ, ἀλλ' ἐπειδὴ φερόμενος ἀχαρίστως δὲν ἔκαμε κήμιαν ἀνταμοιβὴν εἰς τὸν κοπιάσαντα, ἐλήφθη ἱεροκρυφίως ὀπίσω καὶ οὕτως ἔμεινεν εἰς αὐτόν, δηλαδὴ τὸν κοπιάσαντα».

Τὰ δύο τεύχη εἰσὶ συνεσταχωμένα ἐν ἐνὶ σώματι.

Παράβαλε καὶ τὰ δύο ἐπόμενα ἔργα τοῦ Διονυσίου ὑπ' ἀρ. 20 καὶ 21, μετ' ἃ δημοσιεύονται ἀποσπάσματα καὶ ἐκ τῶν δύο ἐνταῦθα λεξιλογίων τῶν φυτῶν καὶ τῆς ἱατρικῆς.

## 20.

**Κώδιξ χαρτῶς** 0,24 × 0,19. **Αἰῶνος** XIX ἀρχομένου (σ. 848).

**Λεξιόν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπιτομὴν** [ὑπὸ **Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων**].

Τὸ ἔργον τοῦτο, περιλαμβάνον λέξεις τῆς τε λογίας καὶ δημόδους Ἑλληνικῆς, ἐν αἷς καὶ ξέναις, μετὰ τῶν συνωνύμων αὐτῶν καὶ ἰκανῶν φράσεων ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Ω, φαίνεται ὡς σχέδιον τοῦ ἐπομένου ὑπ' ἀρ. 21 ἐκτενεστέρου πονήματος. Ὁ σοφὸς συγγραφεὺς ἐν τοῖς δύο πρώτοις φύλλοις, ἐφαλιδισμένοις κατὰ το πλεῖστον, προέταξε πρόλογον, οὗ σήφεται μόνον τότε ἐλάχιστον μέρος:

«Ἡ μέθοδος λοιπόν, τὴν ὁποῖαν ἐμεταχειρίσθη ἐἰς τὴν σύνθεσιν τῆς οἰκασθησομένης ταύτης φρασιολογίας, εἶναι ἡ ἀκόλουθος. α'. Ἐτέθησαν αἱ λέξεις ὅσαι σχεδόν, ὅσαι εἶναι ἐν χρήσει τὴν σήμερον παρὰ τοῖς γραικοῖς, εἴτε ἀναμεταξὺ τοῦ χυδαίου λαοῦ, ἢ καὶ τῶν πεπαιδευμένων· μετὰ ταῦτα τίθενται φράσεις [ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων]. . . Μὴ θαυμάσης δὲ ἂν ἀπαντήσης λέξεις καὶ φράσεις εἰς τόπους ὅχι πολὺ καταλλήλους· ὁ σκοπὸς μου ἦτον νὰ εἰσάξω ὅσον τὸ δυνατόν πλεῖστα εἰς τοῦτο τὸ πονημάτιόν μου, καὶ μὲ πόσῃν μου λύπῃν παρέδραμον μίαν μεγάλην πληθὺν λέξεων μὴ ἔχων ποῦ νὰ τὰς κατατάξω. . . Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι σχέδιον».

Τὸ ἔργον, συνταχθὲν μετὰ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, οὐ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, περὶ οὗ ἰδὲ κατωτέρω (ἀρ. 21). Πολλὰ λέξεις αὐτοῦ σημειοῦνται ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει ἄνευ ἐρμηνείας τινός, περιέχει δὲ καὶ παραρτήματα καὶ συμπληρώματα ἐν τέλει.

## 21.

**Κώδιξ χαρτῶς** 0,36 × 0,23. **Αἰῶνος** XIX (σ. 780).

**Λεξιόν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης** ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν ἀρχαίαν [ὑπὸ **Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων**].

Τὸ ἀξιολογώτατον τοῦτο ἔργον, καθαρῶτατα γεγραμμένον εἰς δύο στήλας, φαίνεται προελθὼν ἐκ λαμπρᾶς ἐπεξεργασίας τοῦ προηγουμένου ὑπ' ἀρ. 20 Λεξικοῦ, οὗ πολλῶν πληρέστερον τυγχάνει. Συντάχθη δὲ κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετίαν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καθ' ὅσον ἀναφέρεται ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν διατριβὴν τοῦ Γ. Κρομμύδα (1808), εἰς τὸ Λεξιόν τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ (1809—1816), καὶ εἰς τὰ Ἡλιοδώρου Ἀθιοτικᾶ καὶ τὴν Αἰλιανῶ Παικίλην Γ.

στορίαν ἐκ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Κοραῆ, οὐδένα λόγον ποιούμενος περὶ τῶν Ἀτάκτων τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Περιλαμβάνει δὲ τὸ ἔργον τοῦτο λέξεις τῆς τε λογίας καὶ δημωδεστεράς γλώσσης ἀναμῆξ, μετὰ τῶν συνωνύμων αὐτῶν, ὡς καὶ ξένους ἐν χρήσει, κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν ἀπάσας τεταχμένας, μετὰ πλείστων παραδειγμάτων ἐκ τῆς ἀρχαίας. Ὁ σοφὸς συγγραφεὺς, πρὸς τῇ μεγάλῃ ἀρχαιομαθείᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ βαθεῖα γνώσει τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης, φαίνεται κάτοχος καὶ τῶν φυσιογνωστικῶν ἐπιστημῶν, ὡς καὶ τῶν νεωτέρων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, οἷον τῆς Γαλλικῆς, Γερμανικῆς, Ἰταλικῆς, Βλαχικῆς, Σλαβωνικῆς, ὡς καὶ τῆς Τουρκικῆς. Παρακολουθῶν δὲ τὴν καθόλου ἐπιστημονικὴν καὶ λεξικογραφικὴν τῶν χρόνων αὐτοῦ κίνησιν, ἀναφέρει μετὰ εὐλαθείας τὰς γνώμας τῶν ξένων σοφῶν καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἰδίᾳ τὰς τοῦ Κοραῆ καὶ Ἀνθίμου Γαζῆ, εἰρωνικῶς δ' ἐνιαχοῦ τὰς τοῦ Κρομμύδα. Ἄτε δ' ἐν Ἠπειρῷ γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς μνημονεῖται ἰδιαίτερος πλείστων Ἠπειρωτικῶν λέξεων μετὰ τῆς σημασίας αὐτῶν.

Τὸ ἔργον, ἀρχόμενον ἄνευ προλόγου, ἀπὸ τοῦ στοιχείου Α, ἐξικνεῖται: κολοδὸν μέχρι τοῦ μέσου τῆς ἐρμηνείας τῆς λέξεως *Κομπλιμέντα* (σ. 780). Πάντως δὲ καὶ τὸ λοιπὸν μέχρι τέλους τοῦ Ω μέρος ἦν ἐπεξεργασμένον ἐν ἐνὶ ἡ δισὶν ἐτέροις τόμοις, εἰς ὃ καὶ παραπέμπει ἐνίοτε.

Ὁ σεμνὸς καὶ πολυῦδμων συντάκτης τοῦ ἀνεκδότου τούτου συγγράμματος, ὡς καὶ τῶν δύο προηγουμένων, ἔστι ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 19 ἔργῳ αὐτοῦ ὑπογράφεται *Διονύσιος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων*, ἐγεννήθη περὶ τὸ 1760 ἐν Μονοδενδρίῳ, τῇ ἄνω συνοικίᾳ τῆς ἐν Ἠπειρῷ Βήρσης, ἔνθα ἐπωνυμεῖτο *Παπαροσύνης*. Συναπτικὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ πολυμαθὴς καὶ σεβαστὸς πατριώτης καὶ συγγενὴς ἡμῶν κ. Μ. Παρανίκας ἐν τόμῳ Β' [1879] σ. 156 κ. ἑ. τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλ. Συλλόγου. Κατὰ τὰς δοθείσας τῷ κ. Παρανίκα ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἥλιου Βήρσης πληροφορίας τῷ 1868, ὁ Διονύσιος ἐμαθήτευσεν ἐν Ἰωαννίνοις, παρὰ τῷ μεγάλῳ τοῦ Γένους διδασκάλῳ Ἀθανασίῳ τῷ Φαλίδᾳ, διδάξας εἶτα τῷ 1805—1806 ἐν Μονοδενδρίῳ. Τῷ 1814 διέτριβε διδάσκων ἐν Βλαχίᾳ, τῷ δὲ 1818 καὶ 1819 ἐν Βιέννῃ, μεταφράσας καὶ δημοσιεύσας ἐν τῷ *Λογίῳ Ἐρμῆ* τῶν ἐτῶν τούτων ἱκανὰς ἀξίας λόγου διατριβάς εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἀναφερομένας. Εἶτα δ' ἐγκατέστη

ὡς διδάσκαλος καὶ ἐφημέριος ἐν Τεργέστῃ ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1838, κληροδοτήσας τὴν ὀκτακοσιῶδραχμον περίπου τόκον ἀποφέρουσαν ἐτησίως περιουσίαν, ὡς καὶ τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ τῆς θελκτικῆς γενεθλίου κόμης. Δυστυχῶς πρὸ δεκαετίας πυρποληθείσης τῆς σχολῆς ταύτης συναπετεφρώθη καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ αἰοῦ ἀνδρός.

[ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ  
ΕΚ ΤΩΝ ΛΕΞΙΚΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Μεταγράφομεν ἐνταῦθα δείγματος χάριν λέξεις τινὰς ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 21 Λεξικοῦ τοῦ Διονυσίου, ὅπερ εὐκταῖον ἔπως ἐκδοθῆ μετὰ τοῦ συμπληροδντος αὐτὸ ἐπιτόμου ὑπ' ἀρ. 20.

**Ἀρέντα**· λέξις τῆς παρ' ἡμῖν συνηθείας, σημαντικὴ ὁρμῆς ἢ δρόμου. Ἀρέντα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τῆς Ἀφροδίτης ἐπιθέτον, οὕτως ἐπικληθείσης διὰ τὸ τῶν ἐραστῶν πρὸς τὰ ἀφροδίσια ὁρμητικόν. Ταῦτα ὁ Κρομμύδας, ἀλλ' ἀπατάται ἢ μάλλον παραλογίζεται ὁ ἀνὴρ, λαμβάνων τὴν ζητουμένην σημασίαν τῆς λέξεως ὡς ὁμολογουμένην. ἴδε Τρέξιμον.

**Βάβω**· ἡ τῶν γονέων μήτηρ λέγεται (ἦτις καὶ προμήτηρ), ἀντὶ τοῦ μᾶμμη· ὀνοματοποιηθῆναι δοκεῖ ἢ χυδαῖκῃ αὐτῇ λέξει ἀπὸ τῆς τῶν ψελλιζόντων νηπίων φωνῆς. Βάβω ἔ' ἐτι καὶ ἡ γραῖα, ὡς καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ: «ἀν εἶχ' ἡ βάβω μας ἀρχίδια τὴν ἔλεγαν παπποῦ». Ἐκ τῶν τοῦ Κρομμύδα.

**Βαρῶ**· ἀντὶ τοῦ τραυματίζω, καὶ ἀντὶ τοῦ κρούω, καὶ ἀντὶ τοῦ τύπτω, καὶ ἀντὶ τοῦ ἄχθομαι τανῶν λέγεται, καθὰ καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις: «Στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα θέλεις βάρει, θέλεις μῆ. » Ἡ βάρει τ' ἀρχοντόπουλον, ἢ μὴ τὸ δοκιμάξῃς. » Ἐπαρε κεφάλι, βάρει τοῖχον. » Μὲ τὰ δικὰ μου τὰ λιθάρια μὲ βαρεῖς. » Ὅποιος τοῦ βαρεῖ ἄς ξεφορτώσῃ. » Τὸν ἐβάρεσε κακὰ, ἀντὶ τοῦ: θανατηφόρος αὐτὸν ἐτραυμάτισε. Κρομμύδας]. ἴδε Πληγῶνω. Κτυπῶ.

**Γαλερῖα**. (μέρος τοῦ οἴκου· εἰς τὴν Ἠπειρον λέγεται *κρεβάτα* ἢ λ. Ἰταλικὴ καὶ Γαλλικὴ)· ὁ ἐκδότης τῆς Παιδικῆς εἰκονολογίας ὀνομάζει αὐτὴν περὺργια, ἄλλοι περιδρομον.

**Γάλλος**· οὕτως ὀνομάζουσιν εἰς τὰ μέρη ἔπου δὲν ἐκτάνθη ἢ λύμη τοῦ τ. . . τὸ πτηνὸν τὸ ὁποῖον οἱ Μιτυληναῖοι ὀνομάζουσι *κινάκον* ἢ *κνήκον*, οἱ δὲ Βλάχοι *κουρκάνον*· ἡ λέξις γάλλος ἐσήμαινε τὸ παλαιὸν εἰνοῦχον, καὶ ἰδίως τὸν τῇ μητρὶ τῶν θεῶν ὀργαζόμενον, ὡς ἄλλον τινὰ γενόμενον καὶ μεταβαλόντα τὴν φύσιν ἐξ

ἀνδρῶν καὶ οὔτε ἀνδρα ὄντα οὔτε γυναίκα, περὶ ὧν καὶ Πλούταρχος εἰς Κολό: ὀμιλῶν λέγει: οὐδὲ μάστιγος ἐλευθέρας δεόμενος ἀλλὰ τῆς ἀστραγαλωτῆς ἐκείνης, ἣ τοὺς γάλλους πλημμελοῦντας ἐν τοῖς μητρώοις κολάζουσι. Τὸ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος πτηνὸν ἦτον εἰς τοὺς παλαιούς ἀγνωστον, καθὼς ὁ Buffon τὸ ἀπέδειξε· μοι συγχωρεῖται λοιπὸν νὰ εἶπω τι πιθανὸν περὶ τῆς ὀνομασίας ταύτης, ὅτι δηλαδὴ δυνατὸν νὰ ὀνομάσθῃ οὕτω διὰ τὴν ὁμοιότητα ὁποῦ ἔχει πρὸς τοὺς ἀλεκτρούνας καὶ ταῶνας (ἢ ταῶς) χωρὶς νὰ εἶναι μήτε τὸ ἐν μήτε τὸ ἄλλο, διὰ τὸ ὅποιον καὶ ὁ ἐκδότης τῆς Εἰκονολογίας τὸ ὀνόμασεν ἀλεκτροταῶνα ; »

[Ἡ λ. ἐκ τοῦ Λατ. gallus. Ἰταλ. gallo d'India, Γαλλ. dindon, Ἰνδικὴ ἔρως. Παικίλα τοῦ πτηνοῦ τούτου ὀνόματα ἀκούονται νῦν παρ' ἡμῖν ὄλον: γάλλος (ἐν Ἠπειρῷ καὶ Ἐλλάδι ἐν γένει), ἰνδιάνος (Σμύρνη, Μοσχονησίαις, Ἀλατζάταις), δίνδιος (Καλλιπόλει, Αὐλῶν· πρβλ. τὸ Γαλλ. dindon, θ. dinde καὶ τὸ Τουρκ. xindî), μισίρι (Ραιδεσφῶ, Γανοχώροις), μισίρα (Προύση, Μυδαίνους), μισίρκα (Χαλικιδιῆ, Ζιχνῆ), κοῦρκος (Κωνσταντινουπόλει, δυτικῆ Μακεδονίᾳ), κίρκος (Βογασιτικῆ Μακεδον.), bibîλος (40 Ἐκκλησιῶταις), bibîνος (Διδυμοτελεῖω), φραγκόλοττα (Δεδεαγας, Μυτιλήνη), τόι, (Κυζίκου, Ἐπιβάταις, Σηλυβρία, Ἀνασελίτσα, Γάνω, Ραιδεσφῶ. Τόι ὅμως κυρίως = ἀγρίο-γάλλος, ὅτις. Αἱ λ. τῶν καὶ κίρκος δηλοῦσι μεταφορικῶς καὶ τὸν εὐθήη ἢ βλάκκ. Δ. Μ. Σ.]

**Γλύκυσμα**· οὕτω λέγουσιν οἱ Ἠπειρώται τὸ παρ' ἄλλοις γλυκόν, τοῦ ὁποίου λημβάνουσιν ἐν μικρὴν χουλιάρη οἱ εὐποροῦντες πρότερον ὀσάκις θέλουσι νὰ πῶσι νερό. γαλλ. conserves· ἴδε καὶ Ἠδυσμα.

**Γομάρι**· γομάριον προσεπονομάζεται ὁ ὄνος, παρὰ τὸ γόμος, φόρτος, ἄχθος, ἐξ οὗ ῥῆμα γομαρίζει, ἀντὶ τοῦ ἀφρόνως πολιτεύεται ὄνου δίκην. Τὰ παρ' ἡμῖν φορτώματα γομάρια παρ' ἄλλοις λέγεται. Κρομ[μύδας]. Εἰς δὲ τὰ περίχωρα τῶν Ἰωαννίνων τὸ προσυθέμενον βάρος ἐπὶ τοῦ φορτίου λέγεται ἐπανωρόμι, δηλαδὴ: ἐπιγόμενον.

**Γρατσοῦνίζω** ἢ γρατσοῦνῶ· παῦσαι τιλόμενος τὴν κόμην, καὶ τὸ πρόσωπον ἐξ ἐπιπολῆς ἀμύσσων Λουκ: καταδρῦψασα παρειάς. Ἐπιγρ: τοῖς ὄνουσι σπαράττω τὴν χρῶ· ἐπιξαίνω, καταξαίνων σάρκα ἀμύξαι ἐπιγράφαι, ἀνοῖξαι, σχάσαι. Πολυδ: Οἱ δὲ Βυζάντιοι λέγουσι τσουγγρανίζω ἀντὶ γρατσοῦνίζω· ἴδε καὶ Ξεσχίζω· ὁ Κρομμύδας εἰκάξει ὅτι ἡ λ. ἔγεινεν ἀπὸ τὸ γραπτῦς (γρατσοῦνισμα), γραπτινίζω, γρατσοῦίζω.

**Γρύζω** (κοινῶς λέγομεν ἀνοίγω τὸ στόμα)· γρύζειν δὲ καὶ τολμάτουν ὡ καθάρματα; Ἀριστοφ: Ἐν τῇ Ἠπειρῷ λέγουσι μὴ τοιμουτίξῃς, δηλ: μὴ γρύξῃς, βοῦβα, βουβάσων· κινώμενοι γὰρ ἄνδρες ἀγρυξία δέδενται. Πίνδ.

**Γρύλλος**· (εἰδ. ζωῦφιου, τοῦ ὁποίου δύο εἶδη διάφορα, τὸ ἐν ἐμφωλεῦον καὶ κελαδοῦν πρὸς ταῖς καμίνους, τὸ δὲ ἐν τοῖς πεδίοις)· γαλλ. grillon· εἰς δὲ τὴν Ἠπειρὸν κικιδί.

**Δαιμονίζω** . . . λέγουσιν οἱ Ἠπειρώται καὶ ἀντὶ τοῦ φέρω εἰς μεγάλην ἀγανάκτησιν, εἰς ὑπερβολικὸν θυμὸν, τὸν κάμνω νὰ σκάσῃ (enrager γαλλ.)...

**Δεικτιόριον** (ἐκεῖνο τὸ ξύλον, ἢ πτερόν, ἢ ἄλλο τι, μὲ τὸ ὅποιον τὰ μικρὰ παιδία δειχνουσι τὰ γράμματα, ὅταν συλλαβίζουσι εἰς τὴν Ἠπειρὸν λέγεται *δεικτι*, ἴσως ἀπὸ τοῦ δεικνύον· γαλλ. touche), στύλος.

**Δέλεαρ** . . . εἰς τὴν Ἠπειρὸν λέγεται πλάνος.

**Διάζομαι** (λέξις τῆς θαλασσιουργικῆς, ἢ μάλλον τῆς ὑφαντικῆς, εὐχρηστος καὶ τὴν στήμερον, τοῦλάχιστον εἰς τὴν Ἠπειρὸν)· τὰς δὲ ταινίας ὀλοστημόνους τολύπας Σοφοκλῆς ὀνόμασεν· ἐφ' οὗ δὲ νήθουσιν ἢ νῶσιν (οἱ Ἀττικοὶ γὰρ τὸ νήθειν, νεῖν λέγουσιν) ἐπίνητρον καλεῖται, καὶ ὄνος. . . στήμονα δὲ ἐξεσμένον τὸν ἰσχνὸν καὶ λεῖτον Ἀριστοφάνης λέγει· στήσαι (ἴσως νήσαι) τὸν στήμονα, ἢ τὰ στήμονα καὶ προφορεῖσθαι (distendere)· οὕτω γὰρ ἔλεγον οἱ Ἀττικοὶ τὸ νῦν διάζεσθαι. Πολυδ: ἰστὸν δὲ στήσασα προβάλλεται· μέγα ἔργον (δηλ. στήμονα στήσασα) Ἡσιῶδ: σιχ. 779· ὁ δὲ μ' εὐθὺς ὑποβλέψας ἔφασκε· κ' εἰ μὴ τὸν στήμονα νήσω (ἴσως στήσω), ὅσοτύξεσθαι μακρὰ τὴν κεφαλὴν· πόλεμος δ' ἄνδρεσι μέλει. Ἀριστοφ. ἐν Λυσιστρ.

**Δόγα**· δόγαί λέγονται εἰς τὴν Ἠπειρὸν τὰ σανίδικ, ἐξ ὧν κατασκευάζονται τὰ βαένια.

**Ἐβροιαῖς** ἢ ὄβροιαῖς· εἶδος φυτοῦ ὀλίγον πικροῦ εἰς τὴν γειθίν· ὅστις νομίζει ὅτι εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ βρύον, τὸ Βλαχιστὶ ἀμεί, ἀπατάται. εἰς ἄλλα μέρη λέγεται ἄβρονιαῖς, δηλ. βρουνοῖαι.

**Ἐγκαιρος** (σημαίνει παρὰ τοῖς Ἠπειρώταις πρόσφατος, νωπός).

**Ἐκτικὸς**· ἐκτικὸς πυρετός, ὁ ἐν ἔξει, ἀντιδιαστελλόμενος τῷ ἐν σχέσει· λέγεται ἐπιεκτικὸς καὶ ὅστις πάσχει ὑπὸ τιοῦτου πυρετοῦ. . . Ἐκ τούτου τὸ ἡμέτερον κικιδί, καὶ ὄχτικας.

**Ἐλαφρόπειρα** ἢ κίσσαρον, κίσσηρις· εἶδος πέτρας· εἰς τὴν Ἠπειρὸν λέγεται πωρῖ. λατ: rumex.

**Ἐλεγείον** (ἀλαγίος rupitire· οὕτως ὀνομάζουσι τανῦν τὸ βιβλιοστάσιον τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ ναοῦ).

**Ἐλυμος**· πολλὴ περὶ τούτου τοῦ ὀσπρίου

καὶ τῆς μελίτης ἢ διαφωνία μεταξὺ τῶν παλαιῶν· εἰς ἀπόδειξιν κρίνω εὐλογον νὰ προσθέσω τὴν παρά τοῦ κύρ Ἀνθίμου Γαζῆ γενομένην μοι ἀπάντησιν. « Ἡ φερομένη, λέγει, σύγχυσις μεταξὺ τοῦ μελίτη καὶ ἔλυμος προκύπτει ἐκ τούτου, ὅτι οἱ βοτανικοὶ ἀκόμη δὲν ἠμπόρουν νὰ τὰ διακρίνωσι, καὶ διὰ τοῦτο δὲν στέκεται εἰς αὐτὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Λινναίου· πλὴν κατὰ τὴν γνώμην τῶν περισσοτέρων εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔχον τὸ Μελίτη ὡς ἐπίθετον ἀπὸ Μελίτης τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεσπιῦ (Ἀπολλοδ. β'. κεφ. ιζ' 8)... Θεόφραστος δὲ ἐν ζ' περὶ φυτῶν, ὡς διαφέροντα ταῦτα ἀναγράφει, Κέγγρον ἢ μελίτην ἢ ἔλυμον. τοιοῦτα καὶ Σουῖδας καὶ Φώτιος. ὁ δὲ Ἡσύχιος «Μελίτη δσπρίου εἶδος ὅμοιον κέγγρον, ἦν δὲ καὶ σίτος ἀπὸ μελίτης.» ἴσως ὡς τὸ τῶν Βλάχων Πολέντα ἢ Μαμαλίγκα, περὶ οὗ καὶ ὁ Πλίσιος H. N: panicum Diocles medicus mel frugum appellavit. βλέπεις λοιπὸν πόση διαφορά εἶναι μεταξὺ τούτων τῶν παλαιωτέρων· ἐγὼ τί ἔπρεπε νὰ κάμω; » Ταῦτα ὁ κύρ Ἀνθίμος, ἐγὼ δὲ προσεπισημειῶ ὅτι ὁ Θεόφραστος, ὅστις ἐκλαμβάνει αὐτὰ ὡς διάφορα, εἶναι πάντων ἀξιπιστότερος, ὡσαύτως καὶ ὁ Valmont-Bomare, ὅστις ὡσαύτως ἐκλαμβάνει αὐτὰ ὡς διάφορα συμφώνως μὲ πολλοὺς ἄλλους, καὶ ὅστις ἀνέγνωσεν ὅλους τοὺς βοτανικούς... συγγνώτω μοι δὲ ὁ ἀνγνωστής διὰ τὰ τόσα, διότι ἐν ἐξ αὐτῶν φαίνεται νὰ εἶναι τὸ εἶς τὴν Ἡπειρον λεγόμενον *καλαμπόκι*, εἰς ἄλλους *παιρὶ* καὶ εἰς ἄλλους *ἀγριοκέχρι*.

Ἐξάνθημα (οὕτως ὀνομάζεται· καθὲς εἶδος φουσκώματος ὅπου γίνεται εἰς τὸ δέρμα, εἴτε μετὰ τῆς λύσεως τῆς συνεχείας, καθὼς εἰς τὸ πάθος τῶν εὐλογιῶν, εἴτε χωρὶς λύσεως τῆς συνεχείας, ὡς εἰς τὸ σκορδοῦτον)· ἐξάνθημα ὁ καλεῖται *λεύκη*. Ἄριστ.: ψωρικά ἐξάνθηματα (*sabiosae pustulae*). Πλουτ.: ἡ' 666. ἐκδράματα (*papulae ardentes*). Γαλ.: *εῤορης* δὲ λέγεται ἢ παρὰ τοῖς Βλάχοις *μυλοῦντα*, ἴσως τὸ κοινῶς φυλλίθρα, ἢ *κεγχρίτης*· τὰ δὲ ψυδράκια εἶναι ὀλίγον μεγαλύτερα.

Ἐξανοίγω· οὕτω λέγουσιν εἰς τὴν Ἡπειρον ὅταν κατὰ πρῶτον ὀργώνουν χέρσον τόπον· ἄλλοι δὲ καὶ τὸ *ξαίνω*.

Ἐξέδρα· εἶδος οἰκοδομῆς παρὰ τοῖς παλαιοῖς· παστάδας δὲ ὁ Ξενοφῶν καλεῖ ἄς οἱ νῦν ἐξέδρας (*consessus, triclinus, ala*). Πολυδ.: καὶ, λέγεται δὲ καὶ ἀνδρῶν ἕνα συνίασιν οἱ ἄνδρες· εἴτα ἐξέδρα, ἵνα συγκάθηται (εἰς τὸ διαλέγεσθαι δηλ.)· φαίνεται λοιπὸν ὅτι

εἶναι ἢ παρ' ἡμῖν *σάλα* ἢ *κίόσκι*· τὴν σήμερον δὲ οὕτως ὀνομάζουσι τινες τὸ ἄλλως λεγόμενον ἀναγκαῖον.

Ἐξυπολίω (καὶ χυδαῖκῶς *ἐξπολιῶ*· δηλ. εὐγάζω τὰ ὑποδήματα, τὰ παπούτσια)...

Ἐπίκουπα, ἢ τὰπίκουπα, ἢ ταπροῦμπα, ἴδε Ἐπίστομα.

Ἐπίκοπον· (τὸ ξύλον ἢ σανίδι, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον βάλλομέν τι καὶ τὸ κόπτομεν· ὅθεν οὕτω πρέπει νὰ λέγεται καὶ τὸ παρὰ τοῖς Ἡπειρώταις *κερτεδένι*). ἐπικόπη τῇ ἀναθάθρα χρησάμενος. Λουκ:

Ἐπίπλοον (Λατιν. *omentum*, εἰς τὴν Ἡπειρον λέγεται *πάνα*, εἶναι δὲ *πάχος* τὸ ὅποιον σκεπάζει τὰ ἐντόσθια)...

Ἐπιπαιτοῦ (μαξοῦς, ξάργου, νεργοταρίς)· καὶ ἐπίτηδές σε οὐκ ἔγειρον. Πλάτ:

Ἐρσηνῶ (ἐξετάζω, γυρεύω, *οκαλίζω* κατὰ τοὺς Βυζαντίους, *οκαλείω* κατὰ τοὺς Ἡπειρώτας)...

Ἐφιάλτης... λέγεται καὶ *πνιγαλίω*, εἰς τὴν Ἡπειρον ὀνομάζεται τὴν σήμερον *μόρα*. Λατινιστὶ *incubus*.

Ἐχίνο· (εἶδος ζώου τετραπόδου καὶ ἀκανθοφόρου· κοινῶς λέγεται εἰς τὴν Ἡπειρον μὲ λέξιν Βλαχικὴν ἢ Σλαβωνικὴν ἀρίτσος· λέγεται ἔτι ἐλληνιστὶ καὶ ἀκανθόχοιρος· ἐχίνο·ς ἔτι εἶναι· καὶ ζῶον θαλάσσιον, κοινῶς ἀχινό·ς)...

Ζάβαλης λέξ'. Ἀθωνίτικη· ἀντὶ τοῦ ὀκαυμένου, ὁ πτωχός, ὁ ἄθλιος. Δωρ: δὲ ζάβολος ὁ διάβολος.

Ζάλη (παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐσήμαινε ταραχὴν τῆς θαλάσσης, φουρτοῦναν· εἰς τὴν Ἡπειρον σημαίνει ἐπιληψίαν, σεληνιασμόν· παρὰ δὲ τοῖς Βυζαντίοις λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ τῶν Γάλλων *vertige*, καὶ τῶν Ἡπειρωτῶν σκόπισμα τοῦ νοῦ)· Ἰλιγγός τε αὐτὸν καὶ λειποψυχία κατέσχε. Ἀρβ: σ. 10. Καὶ τὰ μὲν τῆς κεφαλῆς νοσήματα κεφαλαία, καὶ κεφαλαγία, ἡμικρανία, ἰλιγγος σκοτοδινίασις καὶ σκοτοτοδινία. Πολυδ: λέγεται ἔτι καὶ σκότωμα καὶ σκότωσις· ἴδε καὶ Ζαλίζω· τὸ πάθος τοῦτο γίνεται μάλιστα ὅταν περιδινηθῆται ἢ περιστρέφεται τινος εἰς τοὺς πόδας ὄντας ὀρθός.

Ζυρζαβάτια· (λέξις Τούρκικη σημαίνουσα *λάχανα*, καθὼς σπανάκια, κρομμύδια, μακεδονία, σέλινια, δαύκου, γεώμηλα, καὶ τ: οὕτω λέγονται καὶ τὴν σήμερον εἰς τὴν Ἡπειρον. ἀλλ' οἱ Βυζάντιοι *λάχανα* ὀνομάζουσι τὰ κραιβία)· καλοῦμεν *λάχανα* τὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν χρεῖαν. Θεόφρ.: ις': φυτ: σ'.

Ζηλεύω, (ἢ λέξις ἀπαντᾶται παρὰ τῷ Ἀ-

ρέθα ἀντὶ τοῦ ζηλωῶ λαμβάνεται δὲ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς μὲν ἀντὶ τοῦ ζηλοτυπῶ, ἐν δὲ τῇ Ἑπιείρῃ ἢ σημησία αὐτῆς ἐστὶν ἐγγὺς τοῦ μακαρίζω· καὶ κατὰ ταύτην καὶ ἐνταῦθα ἐκλαμβάνεται· ζηλω σε γέρον, ζηλω δ' ἀνδρῶν ὅς ἀκίνδυνον βίον ἐξεπέρασ' ἀγνώως, ἀκλεῖς, τοὺς δ' ἐν τιμαῖς ἴσσον ζηλω. Εὐριπ.: . . ἴδε καὶ Μακαρίζω. Ζηλοτυπῶ.

Ζητιάνος, ζήτουλας, ψωμοζητητής, διακονάρης. Καταλαβὼν βάρκια καὶ πήραν καὶ προσαίτης ὢν. Πλουτ.: Λέγεται καὶ ἐπαίτης καὶ μεταίτης.

Ζουλείω· οὐτω λέγουσιν οἱ Βυζάντιοι ἀντὶ τοῦ ζηλεύω δηλ.: ζηλοτυπῶ.

Ζουμπώνω· εἰς τὴν Ἑπειρον τὸ μεταχειρίζονται ἀντὶ τοῦ ἀμβλύω ἢ ἀποστομῶ· ὡς τὸ ἀπεστομωμέναι γάρ εἰσιν αὐτοῦ δύο ἀκτίνες, παρὰ Λουκιανῷ ἐν Τίμῃ:

Ἡλιακός (κτιηκὸν τοῦ ἥλιος)· ἡλιακός δρόμος. Πλουτ. θ'. 537. . . Ἐν δὲ τῇ Ἑπιείρῃ λαμβάνεται ἀντὶ εἶδους οἰκοδομῆς ἀρμοδίας εἰς τὸ ἡλιαζεῖν. ἴδε καὶ Ἐξώστεγον.

Ἡμεροκάματον· λέξις ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἑπειρώταις γεωργοῖς καὶ σημαίνει ὄργωμα ἢ γεωργίαν μᾶς ἡμέρας. ἢ λ. εἶναι γνωστὸν ὅτι εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ ἡμέρα καὶ κάματος, αἱ ὅποιαι εἶναι καὶ αἱ δύο ἐλληνικαί.

Θυμίαμα (κακῶς εἰς τὴν Ἑπειρον ὀνομάζουσι θυμίαμα ἐκεῖνο ὅ,που εἰς ἄλλα μέρη λέγεται λιθάνι, διότι εἰς τοὺς παλαιούς ἐσήμαινε καὶ πρέπει νὰ σημαίνει καὶ τώρα κάπνισμα μὲ εὐώδη πράγματα, ἢ ἀπλῶς κάθε εὐώδες πρᾶγμα ἀρμόδιον εἰς κάπνισμα, Γαλλ. parfume). . . .

Ἰασουμί (εἶδος φυτοῦ· εἰς τὴν Ἑπειρον κακῶς λέγεται ἰσμιμιά)· λατινιστὶ λέγεται ἰάσμινον παρὰ τῶν νεωτέρων· οἱ δὲ παλαιοὶ ὀνόμαζον ἰάσμηνη ἢ ἰάσμινον μύρον μίαν ἀλοιφήν, ἣτις ἐγένετο εἰς τὴν Περσίαν ἀπὸ τᾶ ἀνθη τοῦ λευκοῦ ἴου βαλλόμενα εἰς ἔλαιον σησάμινον . .

Ἰαρώνω (ἢ λ. λαμβάνεται εἰς τὴν Ἑπειρον ἀντὶ τοῦ καταπραύνω). . .

Ἰερη· εἶδος πάθος, λέγεται καινῶς καὶ κοκκίνα καὶ ἀστράκα, τὸ ὅποιον ὀλίγον ἦτον γνωστὸν εἰς τοὺς παλαιούς ἰατροὺς κατὰ τὸν Franc τόμ. γ'. κεφ. 291 καὶ μόνον τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα ἔγεινε κατὰ πρῶτον ἢ περιγραφὴ αὐτοῦ· Λατιν.: Scarlatina· Γαλλ.: rougeole.

Ἰππουρίς· εἶδος βοτάνης, ἣτις γίνεται εἰς τόπους καθύγρους, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἐν τῇ Γερμανίᾳ καθαρίζουσι καὶ λαμπρύνουσι τὰ κασ-

σιτέρια ἀγγεῖα· αὐτὴν εἰς τὸ Ἄλθανιτοχωρὶ βράζοντες· εἰς γάλα ἕως ἐν τέταρτον ὥρας πολλοὶ ἐθεραπεύθησαν ἀπὸ τὴν πανώλη πίνοντες τὸ ἀπόζεμα αὐτὸ (Λατιν.: equisetum. Γαλλ.: grêle) ὡς δύο ἀξιώπιστα ἀπὸ τοῦ ἐγκατοίκους μὲ ἐθεθαίωσαν.

Καβούτσια καὶ Βλαχιστὶ μανδουλάκια· εἶδος λαχάνου ἀγρίου, τὸ ὅποιον ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὸ κώνειον, καὶ τὴν ῥίζαν βολβώδη, λέγεται καὶ λουκί. ἑλλην.: σταφυλίνος, Λατιν.: pastinaca, Γαλλ.: panais.

Καδὶ (εἶδος ἀγγείου ξυλίνου· ἢ λέξις σώζεται εἰς τὴν Ἑπειρον· πλὴν παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐσήμαινε καὶ ποτήριον, παρ' ἡμῖν δὲ μόνον οἰνοδόχον)· καὶ φοινικείου οἴνου κάδδον (ἢ κάδον)· Πολυδ.: τὸ ὑποκορ. καδ(δ)ίσκος.

Καθάρσιος (παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐσήμαινε ἐκεῖνο ὅ,που ἡμεῖς μὲ λέξιν ἴσως Σλαβωνικὴν λέγομεν παστρικός, καὶ ἦτον καὶ ἐπιθετὸν τοῦ καλοῦ ἄρτου. τὴν σήμερον δὲ εἰς τὴν Ἑπειρον ἔχει μόνον τὴν δευτέραν σημασίαν, καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν καλὸν ἄρτον προαπαιτεῖται νὰ εἶναι καὶ σίτινος, μετέπεσον ἢ σημασία εἰς τὸ σίτινος). ὁ τὰ ὠὰ καὶ σητάνειον ἄρτον καὶ ἀμύλια διαπτύων (δηλ. καθάρσιον ἄρτον παρὰ τὸ σίτω τὸ κοσκινίζω). Πλουτ. ζ' 465. καὶ δι' ὑποκορ.: καθαρύλλος ἄρτος. Ἄθην. . .

Καϊκιστῆς (ἢ λέξις Τούρκικη ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω καϊκι· ἐν τῇ Ἀχερουσίᾳ λίμνῃ τῆς Ἑπιείρου ἀντὶ τοῦτου μεταχειρίζονται τὸ περάτης ἀπὸ τοῦ περῶ)· λογισώμεθα, ὦ πορθηεῦ, ὅποσα μοι ὀφείλεις. Λουκ.:

Καῖμόκι (καὶ εἰς τὴν Ἑπειρον κορυφή). πῖαρ, πῖον, κατὰ τὸν Spielm. Γαλλ.: crème ἴδε καὶ Ἀνθόγαλα.

Καλαμπόκι· εἰς μερικοὺς τόπους ὀνομάζουσι οὐτω τὸ ἀραβόσιτον, εἰς δὲ τὴν Ἑπειρον εἶδος ὀσπρίου σιτηροῦ, τοῦ ὁποίου ὁ στέλεχος καὶ τὰ φύλλα εἶναι καθὼς τοῦ ἀραβόσιτου, τὸ δὲ σπέρμα (ὁ καρπός) ὡς ἡ φακὴ κατὰ τὸ μέγεθος, πλὴν σφαιρικὸν καὶ λευκόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζουσι καὶ ἄρτον ἀχρεῖον.

Κιλοβάτης ἢ κωλοδάμων ἢ κωλοδαθρ:σῆς (ὅστις περπατεῖ μεταχειριζόμενος ἀντὶ ποδῶν ξύλα τὰ λεγόμενα ἑλληνιστὶ μὲν κωλοδαθρα, τανῶν δὲ κοκίλλαις παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, κλιτιστὰ δὲ εἰς τὴν Ἑπειρον, εἰς δὲ τὴν Βλαχίαν τὰ μεταχειρίζονται ἐνίοτε οἱ χωρικοὶ ὅταν θέλουν νὰ περάσουν ποταμὸν διὰ νὰ μὴ βραχοῦν· ἐστὶ δὲ καὶ ῥῆμα κωλοδαθρίζω. Γαλλ.: échasses.



Κανόνι (ἐργαλείον ὑφαντικόν· εἰς τὴν Ἡπειρον λέγεται μασοῦρι), κανών...

Καπνοδόχος (καλῶς εἰς τὴν Εὐριπον ὀνομάζουσι καπνοδόχον ἐκεῖνο ὁποῦ εἰς ἄλλα μέρη ὀνομάζουσι Τουριστὶ μποχαρί). κάπνην δὲ καὶ καπνοδόχην Εὐπολις εἴρηκε. Πολυδ: . . .

Κάλπα (τρίχινον καὶ εὐτελὲς ἐπικνωφόρεμα, εὐχρηστος μάλιστα ἢ λέξις, ὡς καὶ τὸ πρᾶγμα, εἰς τὴν Ἡπειρον φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι Ἰταλική). Τὸ κιλίκιον φαίνεται ὅτι ἦτον τοιοῦτον, εὐτελὲς δὲ καὶ ἡ σισύρα καὶ ἡ ἰζαλή. . .

Καρκάλι· εἰς τὴν Ἡπειρον οὕτως ὀνομάζουσι τὸν λόφον τοῦ πετεινοῦ, ἀντὶ χαρχάλι ἴσως, τὸ λεγρὶ· καὶ τὸν μεγάλωφον βάτραχον· ἴδε Κάλλικιον. Βάτραχος.

Καρκαλίω (λέγεται περὶ τῆς φωνῆς ἢ τοῦ κελადήματος τῆς ὀρνιθός· ἢ λέξις εἶναι πεποιημένη· καὶ τὸ ῥηματικὸν καρκαλίσιμα· ἐξ οὗ καὶ παροιμία Ἄλλου ν' τὰ καρκαλίσιματα, κ' ἄλλου γεννοῦν ἢ κότταις). ἔλλην. κακκάζω.

Καρούφαλον· λαμβάνεται κοινῶς μὲ δύο σημασίας· πρῶτον εἶδος ἀρώματος τὸ καὶ μοσχοκάρφι· ἄλλως λεγόμενον. ἔλλην.στὶ δὲ καρυόφυλλον παρὰ Πάυλῳ τῷ Αἰγινήτῃ καὶ Ἀετίῳ. Γαλλ: clou de girofle· δευτέρον δὲ τὸ γνωστὸν ἄνθος διὰ τὴν ὁμοίαν ἴσως εὐωδίαν, τὸ ὁποῖον ἔλλην.στὶ λέγεται δίκανθος, Γαλλιστὶ δὲ œillet. Εἰς τινὰς δὲ τόπους ὀνομάζουσιν οὕτω καὶ τὸ ὠραιον φυτὸν τῆς Ἰριδος, τὸ ἄλλως λεγόμενον σπάθη ἐν Ἡπειρῳ διὰ τὰ ξιφοειδῆ φύλλα του. ἴδε καὶ Σπαθόχαρτον.

Κάρπινος (εἶδος φυτοῦ· λέγεται καὶ Γράβος· ἢ δὲ λέξις κάρπινος Λατινική)· ἔλλην.στὶ ζυγία. Γαλλιστὶ δὲ charme.

Καρπούζι· τὸ γνωστὸν κολοκυνθῶδες φυτὸν· τινὲς θέλουσιν ὅτι κατ' ἀρχὰς ἔσαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἔγεινε γνωστὸν, ὀνομάσθη καρπὸς κατ' ἐξοχήν, καὶ ὅτι ἢ λέξις αὕτη φθαρεῖσα παρὰ τῶν Τούρκων ἴσως ἐσημάτισε τὸ καρπούζι. Εἰς τὴν Ἡπειρον λέγεται καὶ χειμωνικόν, ἴσως διὰ τὸ νὰ διαρκῆ καὶ τὸν χειμῶνα. ἔλλην.στὶ δὲ κατὰ τὸν Στειθέρον ἀγγούριον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἢ λέξις αὕτη σημαίνει καὶ τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγόμενον ἀγγούριον, προτιμότερα νομίζω εἶναι ἢ λέξις χειμωνικόν. Γαλλ: melon d'eau.

Καρτερί· βοδόχι, καθίστρα, παραφύλαγμα, ὅπου παραφυλάττει τινὰς ἐχθρὸν νὰ περάσῃ ἐκεῖθεν καὶ νὰ τὸν βλάψῃ· ἐγκρυμμα, δολερὸν ὑποκάθισμα, ἐπιβουλή. ἴδε Ἐνέδρα. Ἐνεδρεύω.

Καταποντισμός· (τὸ εἰς τὴν θάλασσαν πνί-

ξιμον· εἰς τὴν Ἡπειρον δὲ μεταχειρίζονται τὴν λέξιν καὶ ἀντὶ τοῦ κατακλυσμοῦ). ἢ λέξις ἔλληνική.

Καταχθόνιος (ἔστις εἶναι ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν· οὕτω καὶ τὴν σήμερον μεταχειρίζονται τὴν λέξιν ἐν Ἡπειρῳ)· θεοὶ καταχθόνιοι. Ὅμ.: θεοὶ καταχθόνιοι.

Κατάψυχος (ψύχρα, ἄροισι· ἢ λέξις παρὰ τοῖς Ἡπειρώταις καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι Ἑλληνική, ἂν καὶ δὲν ἀπαντᾶται εἰς τοὺς λεξικογράφους· ἢ ἔγεινε κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ρ ἀπὸ τὸ κατάψυχρος ἴσως). ἴδε Δροσιά. Δροσερός. Δροσιτικός. σημειούσθω καὶ τὸ παρ' Ἀθηναίων ψυκτῆρες, τὸ ὁποῖον σημαίνει τόπον σκιερὸν καὶ σύνδεδρον, εἰς τὸν ὁποῖον περιπατοῦμεν (σειριανίζομεν) διὰ νὰ δροσισθῶμεν. Ἐπιδὲ εὐχρηστον καὶ τὸ εὐψυχής, ἔθεν δυνατὸν λέγειν καὶ εὐψυχῆς χωρίον, εὐψυχῆς οἶκος καὶ τ:

Κατεκνιά ἢ κατεχνιά (πόθεν ἢ λέξις ἔγεινε, ὡς καὶ ἀντάρα, ἀγνοῶ) ἴδε ὁμίχλη.

Καισίανος (οὕτως ὀνομάζεται ὁ πραγματευτῆς ἔστις περιέρχεται πωλῶν). περιεγοραῖος ἔμπορος.

Καταίβελος. οὕτω λέγονται οἱ ἀλλέως γύφτοι καὶ ταιγγάνοι. γύφτοι μὲν διότι Αἰγύπιοι, ταιγγάνοι δὲ διότι ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, ὅποτε ἀισκορπίσθησαν, οὕτως ὀνομάζεται ἴδε Γεωγραφ. Guthrie.

Καρμιάλης ἢ κεχαῖς τῆς χώρας ἢ καρτεζατζής. (ἔηλ. ὁ χορηγῶν τοῖς ξένοις τ' ἀναγκαῖα ἐκ μέρους τῆς πόλεως. Γαλλ.: entrepreneur), πάροχος.

Κενῶνω (ἢ λ. εἶναι εὐχρηστος καὶ τὴν σήμερον εἰς τὴν Ἡπειρον ἀντὶ τοῦ ἀδειάζω, εὐκαιρώνω, παρὰ δὲ τοῖς ἱατροῖς τὸ κενῶ σημαίνει καὶ τὸ ἀδειάζω ἢ κινῶ τὴν κοιλίαν διὰ καθαριτικοῦ) κενοῦν τὸ σῶμα παρὰ φύσιν. Πλουτ: σ' 508. ἴδε Ἐκκενῶ.

Κερατῆς (Γαλλ: coru. Λατιν. cornua· ἐκεῖνος δηλ: τοῦ ὁποίου ἢ γυνὴ μοιχεύεται. Περ' Ἀρτεμιδώρῳ β'. 12 κείται τι ἀστεῖον, τὸ ἐξῆς, Ὅτι ἢ γυνὴ σου πορνεύσει, καὶ κατὰ τὸ λεγόμενον κέρατά σοι ποιήσει, δηλ: θέλει σὲ βάλῃ κέρατα, θέλει σε ἀτιμάσῃ διὰ τῆς μοιχείας· αὕτη δὲ ἢ παροιμία προῆλθεν ἴσως ἀπὸ τοῦ Ἄμμωνος, τοῦ ἐλθόντος πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ κεράτων· ἐντεῦθεν ἐν τῇ συνηθείᾳ καὶ ὁ ἀνὴρ τῆς μοιχευθείσης γυναικὸς κερατῆς, καὶ ἔλλην.στὶ κερατοφόρος ἢ κερασφόρος λέγεται. Κατὰ δὲ τὸν Κρομμύδαν, Ἀνδρόνικος ὁ Αὐτοκράτωρ, γυναικομανῆς ὢν, ἐτίμα προνομίας τῶν ἀνδρῶν ὅσοι τῇ κυνηγεσίᾳ ἔχαιρον, ἔν' ἐκείνων ἀσχολουμένων

τῷ κυνηγετεῖν, αὐτὸς ἐλευθερωτέρας ἔχη τὰς εἰς τὴν γυναικωνίτην εἰσόδους· τοῦ δὲ προνομίου σημεῖον ἦν ζευγὸς ἐλαφείων κεράτων πρὸ τῶν θυρῶν· ἃ οἱ Κωνσταντινουπολιταὶ ὄρωντες ἔλεγον ἀστειζόμενοι, ἢ δεῖνα γυνὴ ἠξίωσε τὸν ἄνδρα τῆς νὰ γένη κερατᾶς. Ταῦτα καὶ οὗτος· Ἐγὼ δὲ εὗρον παρὰ τινι συγγραφῇ τοῦ ὁποίου ἐκ λήθης δὲν ἐσημείωσα τὸ ὄνομα, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἐλέγετο αἴξ μὲν παρὰ τοῖς Ἑλλησι, κόκκυξ δὲ παρὰ τοῖς Λατίνοις (coccyx, cuculus), ἐξ οὗ κατὰ τινας τὸ κατὰ Γάλλους cocu· διότι τοῦτο τὸ πτηνὸν γεννᾷ εἰς ξένην φωλεάν.

Κισσὸς εἶδος φυτοῦ ἀειθαλοῦς, τὸ ὅποιον περιελισσόμενον εἰς τοὺς τοίχους καὶ εἰς τὰ δένδρα, ἀναβαίνει ἕως εἰς τὴν κορυφὴν· τὴν σήμερον ἄλλοι ὀνομάζουσιν αὐτὸν κίσαρην, ἄλλοι ἄντερην, ἄλλοι βρούσκλιανη. Λατιν: hederā.

Κλαδεντήρα ὡς ἐν τῇ Ἡπειρῷ, βατοκόπι ὡς ἄλλοι κάλλιον. εἶδος ἐργαλείου. [ἀμφότερα λέγονται καὶ νῦν ἐν Ἡπειρῷ.]

Κλιταί, κλιταί· διὰ ταύτης τῆς λέξεως ἐν τῇ Ἡπειρῷ ὀνομάζουσι πρῶτον τὰ ἄλλως λεγόμενα καλάμια τῶν ποδῶν, δηλ. τὰς κνήμας, δευτέρον τὰ ξύλα, ἐφ' ὧν τὰ παιδία ἐπιστηριζόμενα περιπατοῦσι παίζοντα, ἐν δὲ τῇ Βλαχίᾳ περνοῦν τοὺς ποταμοὺς ἀβρόχως οἱ χωρικοί· ἴδε Κνήμη. Κοκίλλαις· ἔτι δὲ καὶ αἱ πλεκτικαὶ βελόναι.

Κολοῖδς (εἶδος πτηνοῦ· εἰς τὴν Ἡπειρὸν λέγεται γκαῖλα, ἐν ἄλλοις καλιακούδα· λέγεται ἔτι καὶ λύκος καὶ βωμολόχος. Γαλλ: choucas. .)

Ἐκ δὲ τοῦ ἀνωτέρω σημειωθέντος ἐν σελ. 86. ἀρ. 19 (σ. 235—298) Λεξικοῦ ἐν ᾧ περιέχονται αἱ ὀνομασίαι τῶν ἀξιολογωτέρων φυτῶν, βαλσάμων οὐσιῶν κ.τ.τ. τῆς φαρμακευτικῆς μεταγράφομεν ὡδε πάσας τὰς δημόδεις ὀνομασίας, ὧν ἴκαναί ἦν οὐ περιλαμβάνονται ἢ ἄλλως φέρονται ἐν τοῖς γνωστοῖς Λεξικοῖς καὶ Γλωσσαρίοις καὶ τῇ πραγματείᾳ τοῦ μακαρίτου Θ. Χελδράχ «Τὰ δημόδη ὀνόματα τῶν φυτῶν προσδιοριζόμενα ἐπιστημονικῶς», τῇ ἐκδοθείσῃ ὑπὸ Σ. Μηλιαράκη ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου Δ' 1907—1908 σ. 239—486.

«Acetosa· ὄζαλίς· κοινῶς ἐντίθρα, ὄζυλάπαθον. oseille.

adanthum· ἀδιάντον· κοιν. πολίτριχον.

agrimonia· εὐπατόριον, κοινῶς φονιάς.  
alcea· ἀλκία· δειδρομολόχα κοινῶς.  
althaea· ἀλθαία· ἀστρομολόχα κοινῶς.  
alyssum· ἄλυσσον· κοινῶς λυσοβοτάνο.  
amomoun· ἄμωμον· κοινῶς μοσχοπίπερον.

amylum· ἄμυλον· κοινῶς καταστατόν.  
ananas· ἀνανάσιον, ἢ στρόβιλος Ἰνδικῆς ἐλάτης.

anthemis, ἀνθεμίς, χαμόμηλον.  
antimonium· στίμιμ, στίβι.  
apparine· ἀππαρίνη· εἶδος κολλητσίδας.  
arthanitha· ἴδε cyclamen· κικλάμιμος· καλαπόδι.

arum· ἄρον· μαλαθρακοβότανον κοινῶς.  
asphodelus· ἀσφόμελος κοινῶς σφεδοῦκλι.  
[ὁ αὐτὸς ἐν Λεξικῷ ἀρ. 21= καὶ ἱμπορδένια].

asplenium· ἀσπλήνικον· σπληνοβότανον κοιν.  
assa-foetida· ὄπος μηδικῆ· σκορδολάσασρον κοινῶς.

aurantia malus ἢ aurantium· νεράντζια· oranges.

Baccharis· βάχχαρις· κοινῶς γοργομάνης.  
bardana· ἄρκιον· κοινῶς πλατυμυδιόλα.  
belzoinum. . . ἢ benzoim. μοσχολίβανος κοινῶς μοσχοθυμίαμα.

beta· τευκλον· κοινῶς σεῦκλον.  
brassica mercurialis· κοιν. σκυλολάχανο.

bryonia· βρυονία· ἄμπελος λευκῆ· κοινῶς ἀγριοκολοκύνθη. [Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 21 ὅμως Λεξικῷ αὐτοῦ γράφει «Βρυονία (λέγεται κοινῶς καὶ χελιδρονία) bryone, brioine, coulevrée γαλλ: καίβρουνια, ἀβρουνια, βεργί· bryonia, vitis alba Λατιν.»]

Cachrys· κάχρυς· κοινῶς ψαροβότανο.  
capsicum· καψικόν· κοινῶς λοβίδια· κόκκινα πιπέρια.

cardamomum· καρδάμωμον [κοιν. κακουλέ· λ. τουρκ. ἐν Λεξικῷ ἀρ. 21.]

carlina· λευκάκανθα· ἀσπράγκαθο.  
caulirapum· γογγυλοκράμβη· καλαράπι κοινῶς.

centonalis· ὕλαισπύγγανον· ἀγριοπήγγανος.  
corallium· κοράλλιον· μερζάνι τουρκιστί.  
costus· ἴδε mentha· κόστος ξύλον Ἰνδικόν κοινῶς.

cyanus· κύανος· σιτολούδο [ἴσως σιτολούλουδο] κοινῶς.

Ebulus· χαμιακτῆ· βουζιλιά· βούζια, χαμοκοκκοξυλιά.

elichrysum· ἐλίχρυσον· σιμενικὸς κοιν.  
eretria terra· γῆ ἐρετριᾶς· ἀσπρόχοιμα

Faba κύαμος. F. ignatii· ἀλεξιπύρετον. θερμοασόκουκα.

festuca· αἰγίλωψ· κεινῶς βρώμη ἀγρία·  
foeniculum erraticum· ἵππομάραθρον·  
κειν. ἀγριομάραθρον.

Galanga· γαλανθίς· κεινῶς πικροῤῥίζα.

galla· κηκίς· κηκίδι.

Hedysarum· ἡδύσαρον· ἀροκονδοσιτάφυλον.

helenium· ἑλένιον· κειν. ὄμνος.

helleborus niger· ἐλλέβορος μέλας· κειν.  
σκάροφη.

Iberis· ἰδηρίς· ἀγριοκάρδαμον κεινῶς.

iris· ἴρις· σπαθοχόρτι κεινῶς.

Jujubae· ζίνζιφα κεινῶς.

Lampsana· λαμπάνα· ἀγριολάπαθο κειν.

lapis lazuli· κυανός· κειν. λαζούρι.

lens palustris· φακός ἐνυδρής κ. νεροφάκη.

lignum Brasiliense, ξύλον τῆς Βραζι-  
λίας· μπακάμι.

lilium convallium· ἐφήμερον· βλαχιστί  
μαργαριταρέλι.

lithargyrium· λιθάργυρος, μολυβόχορμι.

lithospermum· λιθόσπερμον· κικλοχέρι.

lupinus· θέρμος· κειν. ἀγριολάθρον.

lupulus· βρόνον· βλαχιστί χαμμεύ.

lycium· λύκιον· πυξάκανθα κεινῶς.

Majorana· ἀμάρακον ἢ σάμψυχον· κειν.  
μαντισσοράνα.

malum citreum· μήλον κίτριον κ. κίτρον.

malus limonia, ἢ medica· μήλον μη-  
δικόν, κεινῶς λεμόνι.

malus persica· περσικόν μήλον· τὸ ῥο-  
δάκινον.

malus punica· ῥόα· κεινῶς ῥόδι.

marrubium nigrum· βαλλωτή, βρωμο-  
χόρτι κεινῶς.

mellilotus· μελίλωτος· ἀγριοιουγκάκι κεινῶς.

melissa (ἢ melissophyllum) horten-  
sis· μελισσόφυλλον, μελισσοβότανον κειν.

minium· μίλτος· σουλιένι.

Naphtha· νάφθα· νεύτι.

nux vomica· χυδαϊκῶς γόλαις. σκυλλο-  
γάριμακο.

Orobanche ἴδε hypocistis· ὀροβάγχη·  
λέκος ὁποῦ πύγει τὰ χωράφια.

Paeonia· παιονία· κεινῶς πηγοιά.

papaver erraticum· ροιάς· κειν. ἀγριο-  
παπαροῦνα.

persicaria· ὕδροπέπερι· νεροπέπερι κειν.

petroselinum· πετροσέλινον· μακεδονίσι.

pencedanum· πευκέδανος· μάραθος  
βρωμερός κεινῶς.

philandrium· φιλάνδριον· κεινῶς νερο-  
μαγκούτα.

picris ἴδε cichorium· πικρίς· πικραλίδα.  
[Ἐν Λεξικῷ ἀρ. 20 : ῥαδίκι ἴδε κичώριον.]

pitea· πίτυς· κουκουναριά κειν.

pityides· πιτυῖδες· κουκουναρία κειν.

plantago major. augustifolia καιαqua-  
tica, ἀρνόγλωσσον μέγα, μικρὸν καὶ ἄνυδρον,  
πεπάνευρον κεινῶς.

polygala virginiana· ἴδε Seneca· πολύ-  
γαλον· ἀγριοφάκη κεινῶς.

poterium· ποτήριον· νεροβότανο κεινῶς.

prunus· κοκκύμηλον· δαμάσκηρον κεινῶς.

pulegium· γλήχων· κεινῶς φλισκοῦνη.

pulmonaria πνευμονικόν, κεινῶς πλε-  
μονοχόρτι.

pyrethrum umbelliferum· πύρεθρον  
κηπαῖον· κροσοβότανο κεινῶς.

Radix rhodia· ῥοδία ῥίζα· ῥοδόειδρον.  
κεινῶς.

raphanus. . . ῥάφανος κεινῶς ῥεπάνι. [Ὁ  
αὐτὸς ἐν Λεξικῷ ἀρ. 21: Raphanus rusti-  
canus ῥαφανίς ἀγρία, γογγύδα, βλαχιστί  
χρένος, ἢ χράνος, ἢ χριάνος. Γαλλ. raifort].

rhamnus· ῥάμνος. κειν. ἐένδρον ἀκανθηρόν.

rhus ἢ rhum· ῥοῦς· ῥιζάρι.

ribes . . . ρουγγοσιάφινα κεινῶς.

rorella = ros solis, ῥόρσιον, ῥοσοχόρτι.

ros marinus· λιθωνωτίς (δενδρολίβανον  
κεινῶς) ἄλῆς ἔρνη.

rubia sinopica, μίλτος σινωπική, σουλιένι.

rubus idaeus· βάτος ἰδαία· framboi-  
sier γαλλιστί· σμέουρα βλαχιστί· βασιονιά  
κορητική κεινῶς.

Sabina· βράθυς· κεινῶς μαλόκεδρος, σμορ-  
ταίνος, οὗ τὸ ξύλον ὁμοιον πάντῃ τῷ τοῦ κέδρου  
ἐκτὸς τῆς ὀσμῆς.

salicaria· λυσιμάχιον. ἄγριος ἀμάραντος.

sambucus, ἀκτή· κουφοξυλιά.

santonicum· ἀρτεμισία ἰουδαϊκή· λεβι-  
θόχορτον.

satureja· θύμβρα· βλαχ[ιστ]ι τοίμπρι.

satyrium· σατύριον· ἀγοροβότανον κεινῶς  
ἢ σαλέπι.

scabiosa· ψώριον· κεινῶς ψωροβότανον.

scandyx· σκάνδυξ· ἀγριολάχανον.

sebestena· μύξα· καρπὸς τῆς Ἀσίας· κα-  
θάρσιον ὠφέλιμον τοῖς πάθει τοῦ πνεύμονος.

sedum· ζεῖζων παλοβότανον κεινῶς.

senna· σένα· κεινῶς σεραμική.

serpillum· ἔρφυλλον, ματερίνα κεινῶς.

siliqua· κεράτιον, ξυλοκέρατον κειν.

siliquastrum· κερατεία· κοιν. λοβίδια, κόκκινα πιπέρια.

spina alba ἄκανθα λευκή· ἀσπράγκανθον.

spinacia ἢ spinachia· τευτλομακλάχη· σπανάκι κοινῶς.

stachys στάχυς· ἀγρία ἀλιφασκία.

succinum· ἤλεκτρον· κοιν. κεραιμπόρι.

succus glycyrrhizae· ὀπὸς γλυκυρρίζης (μιάμπολη) ἢ χύλισμα γλυκυρρίζης.

Tamarindus καὶ tamar· ὄξυφραίνιξ, κοιν. ξυροχουρμάς.

thalictrum· θάλικτρον· βατραχοχόροτι.

trichomanes· τριχομανές· κοιν. σκοροπίδι ψιλόν.

Umbilicus veneris· κοτυληδών· κοινῶς σκιαδοῦλι.

Verbena· περιστερεών, ἱερὰ βιτάνη· κοινῶς περιστεροβότανο.

vitis nigra ἴδε bryonia, ἄμπελος μέλαινα, κοινῶς ἀγριόκλημα.

vitriolum· μελκντηρία· καραμποῦ· κοιν.

vitriolum hungaricum· χάλκινθον κύπριον· κοινῶς γερόπιτρο.

Zinziber ἢ zingiber· σιγγίθερις· κοινῶς ζινζιβίλι.»

[Ἐκ δὲ τοῦ ἐν σελ. 86 ἀρ. 19 (σ. 129—160) **Δεξικοῦ** τῆς ἱατρικῆς καὶ ἀνατομίας σημειούμεθα τὰς ἐξῆς δημῶδεις ὀνομασίας:]

Ἀδένες τὰ κοινῶς βαλανίδια τοῦ σώματος.

Ἀνώμαλοι βουβῶνες· λέγονται τὰ παραδάγκαλα τοῦ γαλλικοῦ πάθους, ὅταν εἶναι ἄνισα, τραχέα, ἔχοντας πολλοὺς κόμπους καὶ ὄχθους (ἐξοχὰς δηλ. καὶ εἰσοχὰς).

Ἀπόζημα· κοινῶς ἀπόβροσμα ἢ δεκτόν, δηλ. τὸ νερὸν τὸ βρασμένον μὲ χόρτα, ἢ ρίζας ἢ ξύλα, ἢ φλοιοὺς κτλ.

Ἀπόστημα· πρήσμα γεμάτον ἀπὸ ἔμπυον.

Βουβῶν· κοινῶς ὀξομέοι ἢ παραδάγκαλον· βουβῶνες λέγονται καὶ τὰ πρήσματα ὁποῦ γίνονται ἐκεῖ, εἰς αὐτὸν τὸν τόπον πολλάκις ἐμφανίζεται καὶ ἡ πανοῦλα.

Βούλλιαις ἢ πέγγαις, λέγονται τὰ σημεῖα ὁποῦ ἐξέρχονται εἰς τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου, λέγονται καὶ σπίλοι, σπιδώματα, κηλίδες, στίγματα καὶ κοινότερον φόλαις, λεκέδες· εἶναι ὡς διαφθῶν χρωμάτων, κόκκινα, μόρικκι, μέλανα, γαλάζια, μαῦρα, κίτρινα κλπ.

Βροῦμος ἢ δυσωδία νεκρῶδης, ἢ δυσωδία τοῦ φορμίου.

Ἐξάνθημι λέγεται ὅτι καὶ ἂν εὐγαίνῃ ἐξω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, καθὼς ἢ

ἐδλογαῖς, ἢ ἀσπράκα, ἢ ὕλερη, ἢ κοκκίνα, ἢ φυλλίθρα, ὁ κεραιότης, ἢ ψώρα, ἢ δροσίλα, ἢ φουλιτακίδες κ. τ.

Ἐξαχνίζω· δηλ. κάμνω νὰ πυκνωθῇ, καθὼς πυκνώνεται ὁ μούστος καὶ γίνεται πετρέξι. . .

Κλειδάκια· ὀνομάζονται δύο μικρὰ κόκκαλα ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ ἀνώτερον ἔμπροσθεν μέρος τοῦ στήθους κοντὰ εἰς τὸν λαίμον, τὸ ἕνα πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον, τὸ ἄλλο πρὸς τὸν ἀριστερόν.

Κυνάγχη· λαιμόποτος, λαιμά.

Λαιμὸς τῆς κατουρόφουσκας (ἢ κύστεως), τὰ στενὰ τῆς φούσκας, ὅθεν ἄρχεται ἡ οὐρήθρα.

Λέπρα κοινῶς λώβη.

Λιγούρα, λέγεται τὸ σύμπωμα ὅταν ἔρχεται εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀχαμνὰ καὶ εἶναι ἀρχὴ ναυτίας ἢ λιποθυμίας.

Μολυβοζάχαρη· ἱατρικὸν πολλὰ συτυκτὸν κατὰσκευαζόμενον ἀπὸ ψιμμύθι καὶ ὄξος.

Οὐλή, τὸ κρέας τῶν ὀδόντων, αἱ ὀξοδονταῖς.

Στηθοκόκκαλον, δηλ. τὸ κόκκαλον τοῦ στήθους, λέγεται ὅλον τὸ ἔμπροσθεν κόκκαλον ἀπὸ τὸ χουλιράκι· ἕως εἰς τὸν λαίμον, ἀναμεταξὺ τῶν πλευρῶν τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου μέρους.

Τερηδών, τὸ ἔλκος τῶν κοκκάλων, κοινῶς σαρὰκι τῶν κοκκάλων, διότι ἢ τερηδῶν διαβιθρῶσκει αὐτὰ.

Τόφοι, πρήσματα τῶν κοκκάλων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι τόσον σκληρὰ ὡς τὰ κόκκαλα· οἱ τόφοι εἶναι μαλακώτεροι ἀπὸ τοὺς ὄξους.

Ὑπεροσρκώματα, λέγονται τὰ κονδυλώματα καὶ ἡ μυρμηγκιαῖς, δηλ. οἱ ὀίτισοι, μπαστροβίτσοις κ. τ.

Ψαγέδαινα, κοινῶς φάγουσα.]

## Β' ΑΡΧΕΙΑ

### I.

#### ΚΥΠΡΙΑΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ (1779—1834)

Κατὰ τὸ ἔτος 1900, γυμνασιάρχῶν ἐν Ἀρνακί τῆς Κύπρου, εὑρον τυχαίως ἐκεῖ ἀπερριμμένα λείψανα ἀρχείου, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1779—1813 καὶ 1830—1834, ἀνήκοντος τῷ ἐν Κύπρῳ Γενικῷ Προξένῳ τῆς Ἑπτανησιακῆς πολιτείας **Παναγῆ Ἀγγελάτω**, ἱατρῷ, ἐκ Κεφαλληνίας ὀρρωμένης. Ἐν τούτοις περιέχονται τὰ ἐξῆς·

Α'. Ἡ ἐπίσημος ἀλληλογραφία αὐτοῦ μετὰ τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ Κωνσταντινουπόλει προεσταμένων πολιτικῶν τῆς Ἑπτανήσου ἀρχῶν,

ἦτοι *Panagin Angelato* per la Serenissima Repubblica Ionica Console Generale in questi Isola Regno, di Cipro e sue Dipendenze. . .

1. *Libro copia lettere* etc. comincia l'anno 1801—1811 (Decembr) . . . ἐν τρισὶ τεύχεσιν ἐκ φύλλων ἐν ἔλφ 76 (0,32 × 0,22), περιεχόντων περὶ τὰς 150 ὑπηρεσιακάς αὐτοῦ ἐπιστολάς, ἰταλιστὶ τὰς πλείεστας, τινὰς δὲ καὶ ἑλληνιστὶ γεγραμμένας.

2. *Copia lettere principia* 1813—1816 (φ. 6).

3. *Libro registro conti*. . . Consolato Generale Sette Insulare di Cipro principia 1801—1807 con la decadenza de republica Ionica (φ. 9).

4. *Registro patenti Stazionarie*. . . della cancellaria del consolato G<sup>le</sup> Settinsulare in Cypro 1802—1807.

5. *Processivo piu*. . . di Governo . . . ex Venete liberate. . . Francesi tradizione dal greco 1779 s. v. (φ. 6.)

6. Ἐπιστολαὶ ὑπηρεσιακαὶ τριάκοντα πέντε, αἱ πλείους γαλλιστί, αἱ δὲ λοιπαὶ ἰταλιστί, πρὸς τὸν Παν. Ἀγγελάτου, ἀπὸ τοῦ 1800—1810. Ἐνιαχοῦ ἀπαντῶσιν ἐν αὐταῖς καὶ πολιτικὰ τινες εἰδήσεις. Τῶν ἐπιστολῶν τούτων 24 ἀπεστάλησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (Péra καὶ Bujukdéré) ὑπὸ τῶν Navon, Fouton, Trullet, Dendrino, Dr Rasis, Maricovits, Catalago, conte Lefeochildo inviato, καὶ ἄλλων, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ Σμόρνης, Χαλεπίου, Ἀκρῆς κ.τ.λ.

*B'*. Ἐγγραφα ἰδιωτικά 150, ἐν οἷς περιλαμβάνονται :

1. Ἐπιστολαὶ 50 πρὸς τὸν αὐτὸν Π. Ἀγγελάτου (1800—1813), ἐν τῷ Κυπρίῳ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἰδιώματι, προσερχόμεναι ἐκ τῶν ἐξῆς μερῶν

Ἐκ Κύπρου καὶ ἰδίᾳ ἐκ *Λευκωσίας*, τῶν Σάββα Νικολαΐδου, Ν. Νικολαΐδου, Χ' Γεωργάκη, Οἰκονόμου Κυπριακοῦ (τοῦ μετέπειτα κλεινοῦ τῆς Κύπρου ἀρχιεπισκόπου).

Ἐξ Ἀλεξανδρείας, Ζαχαρία Ντζουδάνη.

Ἐκ Σμόρνης τῷ 1806 «περὶ ἀναβαγίου μου ὅπου ἔτυχεν τοῦ πλοίου μου· Κωνσταντῆς Χ' Τζένκου» καὶ ἑτέρα Δ. Ἠλιάδου Καλλιγᾶ Σταματελλάτου.

Ἐκ Βιέννης 1810 Μαρτίου 16, ἐν ἣ ὁ ἐπιστέλλων Σάββας Νικολαΐδης γράφει ὅτι «ἔδωκα κατὰ τύχην ἀριθβάρωντας εὐρεθῆκομεν εἰς τὴς χαρὰς τοῦ γάμου τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος μετὰ τὴν θυγατέραν τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου».

Ἐκ Ναυπλίου, πέντε ἑκτενεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ε. Ἀγγελάτου τῶν ἐτῶν 1830, 1831 καὶ 1834 μετὰ συγχρόνων πολιτικῶν εἰδήσεων καὶ, ἰδιαίτερος, ἰχνογραφικὸν διαγράμματос τοῦ Ναυπλίου.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Κοσμᾶ Ρούσου τῷ 1803 μετὰ τινῶν πολιτικῶν εἰδήσεων.

Ἐκ Θεσσαλονίκης 4 Μαΐου 1813 τοῦ Κεφαλλῆνος ἀνεψοῦ αὐτοῦ Νικολάκη Ἰωάννου, ἐν ἣ μετὰ ἄλλων ἐμπορικῶν καὶ πολιτικῶν εἰδήσεων γράφει καὶ τάδε: «Τὸ Χαμβούργο πρὸ πολλοῦ ἐκρυενῆθη ἀπὸ τοὺς Ρώσους. . . Χθὲς ἐμάθομεν ὅτι εἰς Ἰωάννινα εἶχον φθάσει γράμματα Βενετίας βία Κορσούς. . . δι' ὧν γράφουσιν ὅτι ἡ Ἀρκοῦδα—ἐννοοῦσι τὴν Ρωσσίαν—κοντιεῦει νὰ μας καταπῆ ὅλους καὶ περιπλέον μετὰ μίαν φοτικωδεσιάνην καὶ αἱματώδη μπατάλιαν, ἥτις ἐτελείωσε μὲ μεγάλην φθορὰν τῶν Γάλλων, οἱ Ρῶσοι ἐμβήκαν εἰς τὴν Ὀλλάνδαν ὅπου τοὺς ἐδέχθησαν μὲ μεγάλην φιλοφροσύνην».

2. Ὁμολογίαι χρεωστικαὶ τρεῖς τῶν ἐτῶν 1781, 1783 καὶ 1793. Ἐν τῇ πρώτῃ: «Ἐγὼ ὁ Ἀντριούδας υἱὸς Ζημπουλοῦς εἰς Σκάλαν Λάουρακος, ἡμε καθαρὸς χρεοφελῆτης τοῦ σ(ι)ῶρ Ἐβανγγέλη Ἀγγελάτου διὰ γο. 109». Ἐν τῇ τρίτῃ «Ἀνασοῦφίς Ὀσμανοῦς Δίτρας ἀπὸ χωρίου Ἀβρόρου ὁμολογῶ ὅτι εὐρόθεομε καθαρὸς χρεοφελῆτης τοῦ σ(ι)ῶρ Παναγῆ Ἀγγελάτου εἰς Σκάλαν Λαοράκου γο. 295».

*Σημ.* Ἐν ταῖς ἀξιολογίαις διατριβαῖς «Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν Κυπρίων» ἐν Ἀθῆνῆς τόμ. 17' [1904] σ. 258 κ. ἑ. τοῦ φιλτάτου μοι κ. Σ. Μενάρδου, διαπρεποῦς καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονος τόμ. Β' [1905] σ. 281 «Μητρωνυμικὰ οἰκονομικὰ ὀνόματα» τοῦ σεβαστοῦ μοι καθηγητοῦ κ. Σ. Λάμπρου προσθετόν καὶ τὸ ἀντικείμενον ὄνομα τοῦ Ἀντριούδα (παρὰ τὸ Ἀνδρέας) [τῆς] Ζημπουλοῦς (παρὰ τὸ τουρκ. συμβούλ. - ζεμπούλι-ζεμπλι = δάκτυλος). Πρβλ. καὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ μητρωνυμικὰ «υἱὸς τῆς Ζαφείρας» σελ. 84, ὅς καὶ τὸ κατωτέρω «Μιχάλης [τῆς] Λιάζαντας.»

*Γ'*. «Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος. Ἐσωτερικά. Ἐξ Ἀργους 11 Ἰουλίου 1829] . . . Δ' Ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων». πέντε φύλλα χειρόγραφα, ἡμισαπῆ.

*Δ'*. Τρία φύλλα ἀπεσπασμένα ἐκ καταστίχου ἐν οἷς χειρὶ τοῦ Π. Ἀγγελάτου εἰσὶ γεγραμμένα ἀναμιξῆ ἑλληνιστὶ καὶ ἰταλιστὶ ἰδιωτικὰ σημειώματα. Ἐν ἐνὶ τούτων περιέχονται:

1. Δύο ἀρχαῖαι Κυπριακαὶ ἐπιγραφαί: «Inscription de la Pierre, dans l'avant Cour de Mr Vondiziano [ἐν Λάρνακι].

ΔΙΙ ΚΕΡΑΥΝΙΩΣ	Nella Città di Venere
ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΟΛΕΙ	Aviania e Avianio
ΔΗΜΩΙ ΟΜΟΝΟΙΑΙ	Col Consenso del Popolo,
ΑΥΙΑΝΙΑ ΚΑΙ ΑΥΙΑΝΙΟΣ	Per segno di profonda Venerazione
ΤΑΣ ΣΤΟΑΣ ΚΑΙ ΤΑ	Consacrò a Giove ful- minatore,
ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ ΠΑΝΤΑ	li Portici; etutto il com- presovi,
ΕΚ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ	di proprie spese.

### Inscription de celle dans la Cave

ΕΝΙΚΗΝ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ  
ΥΝΑΙΚΑ ΠΟΣΕΙΔΙΠΠΟΣ ΦΡΟΥΡΑΡΧΟΣ  
ΑΙ ΚΑΤΑ ΚΙΤΙΟΝ ΚΑΙ ΒΟΙΣΚΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΥΝΗΗ :—»

Σημ. Τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας ἐξέδωκε συμπληρώ-  
σας καὶ ὁ Α. Σακελλάριος ἐν τοῖς ἐαυτοῦ Κυπρια-  
κοῖς (\*Αθήνησι 1890) τόμ. Α' σ. 41 κ. ε.

#### 2. Τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα.

«Ὅδε τύμβος ἔκρυψε σῶμα  
ἐξ εὐγενῶν εὐγενοῦς Λοῖζοῦς  
χρηματισάσης συνεύου  
ἐκλάμπρου Ἀγγελάτου  
Κεφαλῆνος, Ἰωνικῆς πολιτοκρατείας  
Κονσόλου γενικοῦ ἐς Κύπρον.  
ᾠλεσε μοῖρ' ὀλοή τανηλεγέος θανάτου  
τὴν Λοῖζοῦν διὰν γυναικῶν φίλην,  
Πολυστόνου ἀνέρος Κεφαλῆνος Ἀγγελάτου  
ἐκλάμπρου σύζυγον πολιτοκρατίης  
Ἰωνικῆς Κονσόλοιο χρηματίσαντος  
εἰς Κύπρον γενικοῦ, κατὰ τὸ αὐη'.  
Μαρτίου κδ'.»

3. Χρονικὰ τινὰ σημεῖώματα ἀναφερόμενα  
εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τοῦ 1822 ἱστο-  
ρίαν τῆς Κύπρου.

Σημ. Ταῦτα δημοσιευθήσονται προσεχῶς, ὡς καὶ  
τὰ κατωτέρω ἐν τῇ Ἑπειρωτικῇ ἀρχεῖῳ (Α') ση-  
μειούμενα, ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἡμῶν Συλλογῇ ἀνεκδότῳ  
ἐνθυμήσεων ἢ χρονικῶν σημειωμάτων.

## 2.

### ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ

Περιέχονται ἐν τούτῳ τὰ ἐξῆς ἔγγραφα,  
ἀναφερόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ Ζαγό-  
ριον, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὰ Ἰωάννινα.

#### Α'.

Χρονικὰ τινὰ σημεῖώματα ἐν παραφύλλοις  
ἀπερριμμένοις παλαιῶν ἐντύπων ἐκκλησιαστι-  
κῶν βιβλίων, ἤτοι·

1. Τοῦ ἔτους 1554 ἀφιέρωσις ἐντύπου  
εὐαγγελίου «ἐν τῇ εἰς τὴν Βεζήτζαν ἀγία μονῆ

τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου παρὰ τοῦ  
π(α)πᾶ κῦρ Δημητρίου τοῦ Πρωτόπαπα».

2. Τοῦ 1598 «ἐν χωρίῳ Βεζήτζα ἐν μονῇ  
τῆς . . . Θεοτόκου . . . Ἰω(άννης) Φανᾶς καὶ  
Θερεϊανὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔδωσαν ἄσπρα α'.»

3. Θάνατοι ἡγουμένων τῶν μονῶν Βίσησης  
(Βε(ζ)ήτσας) κατὰ τὰ 1731 καὶ 1736.

4. Περί πανώλους κατὰ τὸ 1761 ἐν  
Ἰωαννίνοις.

5. Περί ἐξόδου τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἰς Ῥαδό-  
βολην τοῦ Ζαγορίου τῷ 1814.

6. Περί ἐπιδρομῶν τῶν Ἀλβανῶν εἰς Ζα-  
γόριον κατὰ τὸ 1829 καὶ 1835.

Σημ. Ἐκ τῶν ὅπ' ἀρ. 1 καὶ 2 σημειωμάτων κα-  
ταφαίνεται ὅτι ἔ ἐν Βίσηση τοῦ Ζαγορίου ναὸς τῆς  
Κοιμήσεως, τῆς Θεοτόκου ἦν μονὴ μετατραπέισα εἰς  
ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν οὐχὶ τῷ 1554, ὡς γράφει ὁ  
μακαρίτης Ι. Λαμπριδης ἐν Ἑπειρωτικοῖς Μελετή-  
μασι τεύχ. II' σ. 50, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ 1660 - 1625.

#### Β'.

### Γράμματα μητροπολιτῶν Ἰωαννίνων

1. Τοῦ [κατὰ τὸ 1647] Μητροπολίτου  
Ἰωαννίνων Καλλινίκου

α'. ἐν σημείωμα ἐν ᾧ καταγράφεται «τὸ  
τίποτες [= τὰ ὑπάρχοντα] τῆς ἀποθανούσης  
καλογραίας.»

β'. δύο μικραὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν  
[ἐν Βεζήτζῃ] ἔξαρχον αὐτοῦ κῦρ Λάζον, ἐν  
προσκαλεῖ εἰς Ἄνω Στουδενά [τὰ νῦν Σουδενά].

2. Τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Γρηγο-  
ρίου I' Ἀπριλίου 1739 «Γράμμα Ἐκκλη-  
σιαστικῆν, συμβιβαστικὸν τῶν ἑλιχοειῶν καὶ  
ἀμέτρων νιζάδων ἀναμεταξὺ εἰς τοὺς Χριστιαν-  
νοὺς τοῦ τοῦ χωρίου Βεῖτζας καὶ τοῦ χωρίου  
ἀπάνω Σουδενῶν διὰ τὸν τόπον ὁποῦ εὕρισκε-  
ται εἰς τὸν Βαρκόν.» Τὸ ἔγγραφο προσυπο-  
γράφουσιν ἕκ μὲν τῶν ἐν Ἰωαννίνοις προκρί-  
των οἱ «Σταῦρος Ἰωάννου, Μιχαὴλ Μήσιος,  
Δημήτριος Μακρῆς, Νικόλαος Ἀργύρης Βρε-  
τός, Κωνστ. Χαραμῆ καὶ Ἰωάννης Ῥέσσος(;)»  
ἕκ δὲ τῶν διαφορομένων «Βεῖτζηνῶν καὶ  
Ἀπανωσουδενετῶν» καὶ τῶν ὁμῶρων αὐτοῖς  
οἱ «Ρίζο Νίτζου, Λέκο Δημότζου, Πανταζῆ  
Δημότζου, Κώστα Γγκιώση, Ζαφειρῆ Ἐξαρχ-  
χος, Ζυγούρο Νίτζο, Μίχο Βλάχο» καὶ  
ἄλλοι.

#### Γ'.

«Δευτέρι τῆς πολιτείας Ἰωαννίνων κατὰ τὸ  
βουλωμένον, 1800 μαῖου 3» περιέχον ἐν ἐξ

φύλλοις (0,11 × 0,11) διαφόρους γενικές διατάξεις, μισθούς και ἐπιδόματα τῆς πόλεως εἰς κυβερνητικούς ὑπαλλήλους καὶ ἄλλους.

Δ'.

*Ἐγγραφοῦ τοῦ βιλαέτιου Ζαγορίου.*

[Τὸ Ζαγόριον τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τοῦ 1431 μέχρι τοῦ 1868 ἦν προνομιοχὸς ἐπαρχία, ἀποτελοῦσα ἴδιον βιλαέτιον διοικούμενον συνταγματικῶς ὑπὸ τοῦ προεστώτος (καλουμένου προεστοῦ, *βεζίλη* ἢ *βιλαΐτ κοτζάμπαση*) καὶ τῶν προυχόντων αὐτοῦ (*βιλαετλήδων*), ἐχόντων τὴν ἔδραν αὐτῶν (*ἐπισιαισίαν*) ἐν Ἰωαννίναις. Περὶ τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἠπειρωτικοῦ τοῦτου τμήματος, ὃ ἐκλήθη ἀνέκαθεν *κῆπος τῆς Ἠπείρου καὶ Μικρὰ Ἑλβετία*, ἔρχ. Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφίαν Ἠπείρου Α' σ. 255 καὶ Ι. Λαμπροῦ Ἠπειρωτικὰ Μελετήματα τευχ. Θ' σ. 5—37.]

1. Ἐξοφλητικὸν κληρονομικὸν ἔγγραφον Κ. Κούτλου, συνταχθὲν τῷ 1808 ἐν Ἰωαννίναις «*ἔμπροσθεν τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος καὶ προεστοῦ τοῦ Ζαγορίου Κὺρ Ἀλέξη Ἰωαννοῦτζίου, παρόντος καὶ τοῦ βιλαετίου*», φέρον τὰς ὑπογραφὰς τῶν μεγάλως ἰσχυρόνων παρὰ τῷ Ἀλῆ πασᾶ: Ἀλέξι (Ἰωαν)Νοῦτζίου, Θανάσι Βάγια, Θ. Μπαζάκα, τοῦ «*γραμματικοῦ*» Χριστοῦ. Κόνιαρη καὶ ἄλλων.

Σημ. Ὁ Ι. Λαμπροῦς ἀναφέρειν ἐν Ἠπειρωτικ. Μελετήμ. τευχ. Θ σ 32 τοὺς γραμματεῖς τῆς ἐπισιαισίας οὗ μνημονεύει τοῦ Χρ. Κόνιαρη.

2. «*Τῶν βιλαετλήδων Ζαγορίου*» καὶ τοῦ προεστώτος Χριστοδοῦλου Οἰκονόμου «*ἀποφασιστικόν... τῆς διαφορᾶς διὰ τὸ κοινὸν βουρὸν τοὺς ἀναμεταξὺ εἰς τοὺς Μαναδενδρίτες, Μεσιμαχαλίτες καὶ Κατωμαχαλίτες [Βε(ζ)ήτσα]*» ἐν Ἰωαννίναις 1822.

3. Σχέδιον ἐγκυκλίου ἀχρονολογήτου (πιθανῶς τοῦ 1822) τῶν βιλαετλήδων τοῦ Ζαγορίου πρὸς τὰς κοινότητας, δι' ἧς προσκαλοῦσιν αὐτὰς ἕπως, ἐπὶ τῇ λήξει τῆς ἐκυτῶν ὑπηρεσίας, ἀποστελῶσιν ἀντιπροσώπους εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἐκλογὴν νέου προεστώτος καὶ βιλαετλήδων. Ἐγγράφαι δὲ τοῦτο ἐπὶ χάρτου φέροντος ἐπιγραφὴν: «*Τῷ εὐγενεστάτῳ κυρίῳ Ἀλεξίῳ Παπάζογλου, ἀρχιγραμματικῷ τοῦ αὐθεντοῦ μας Ρούμελ βελισί. Εἰς τὸ στρατόπεδον κατὰ Μισολόγρι*».

4. Ἐγγραφοῦ τῆς κατὰ τὸ 1842—1843 ἐκλογῆς τοῦ προεστώτος Ζαγορίου Πανταζῆ Σακελλαρίου, ἐν εἰς περιλαμβάνονται καὶ τὰ

καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ προεστώτος, προσυπογεγραμμένα ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων καὶ προκρίτων τοῦ Ζαγορίου.

5. Λογοδοσίαι καὶ ἀπολογισμοὶ τοῦ αὐτοῦ προεστώτος τῶν ἐτῶν 1842, 1843 1844, καὶ 1846—1847, προσυπογεγραμμένα ὑπὸ τῶν προκρίτων Ζαγορίου.

Σημ. Τὰ ὑπ' ἀρ. 3, 4 καὶ (περιληπτικῶς) 5 ἔγγραφα ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν φίλου κ. Γ. Γάγαρη Ἠπειρωτικῷ ἡμερολογίῳ «*Ἄωδ ὄνη*» ἐτ. Β', 1899, σ. 83 κ. ε.

6. Ἐγκύκλιος τοῦ προεστώτος Κώστα Τσολέκα, τῷ 1845, περιοριστικὴ τῶν προικῶν, ὑπομνησκουσα καὶ τὴν κατὰ τὸ 1838 ὀρισθεῖσιν «*στίμμιαν τῶν προικῶν ὑπὸ τῆς κοινῆς συναλεύσεως τοῦ Ζαγορίου*», μετὰ ὀδηγιῶν πρὸς σύνταξιν προικοσυμφώνων καὶ ποιῶν ἐπὶ τῶν ζητούντων προῖκα μεῖζιν τῆς ὀριζομένης «*εἰς τὰς σκάλας τῆς στίμμιαις*».

Σημ. Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη διαφέρει τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Σπ. Λάμπρου ἐν Ν. Ἑλληνομνήμωνι τ. Ι' (1913) σ. 193 κ. ε. δημοσιευθέντος «*κανονισμοῦ τῶν προικῶν εἰς Λιτσικωθεσί τῆς Ἠπείρου*». Τοιοῦτον περιοριστικὸν τῶν προικῶν μέτρον ἐλήθη καὶ ἐν Ἰωαννίναις ἀπὸ τοῦ 1701—1776 καὶ τῷ 1815, ὅς καὶ ἀλλαχού. Πρβλ. Σ. Λάμπρου ἐνθ' ἄν., καὶ τὴν τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν ἐν τῷ κ. ΚΑ' τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλ. Φιλ. Σολλόγου, σ. 49 κ. ε. διατριβῆν «*Ἐπὶ κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ τῶν προικῶν ἐθνικαὶ ἐνέργειαι κατὰ τοὺς τελευταίους τέσσαρας αἰῶνας*».

7. Σχέδιον ἐγγράφου διαμαρτυρίας τῶν βιλαετλήδων τοῦ Ζαγορίου πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Ἰωαννίνων ἐπὶ Σουλτάν Ἀβδούλ Μετζήτ, ὑπὲρ τοῦ προεστώτος τοῦ Ζαγορίου Χριστοδοῦλου Παρχαπᾶ, ἀχρονολογητον.

8. «*Μετάρρασις [ἐκ τῆς τουρκικῆς] τοῦ περι εὐφορίας καὶ εὐχαρίας εἰς ὑπόθεσιν τῆς γεωργίας κανονισμοῦ*». Ἐγκύκλιος ἀχρονολογήτης.

9. Δύο κατάλογοι τῶν οἰκογενειῶν τοῦ Μονοδενδρίου κατὰ τὰ ἔτη 1807 καὶ 1829:

α' «*1807: 7/βρίου ιη'.* Σημειώνομεν ἡμεῖς οἱ Μαναδενδρίταις τὸν μπεκκὲν ὅπου χρεωστοῦμε τοῦ Ἰσμαήλχα σα σύμπασῃ μας..»

β' «*Ἀπὸ 1829 Ὀκτωβρίου 20 ἕως 1830 Ἰουνίου 25 καὶ ἕως τέλος Σεπτεμβρίου σημειώνομεν τὰ ἔσα κονάκια ἦρθαν εἰς τὸ χωριὸν μας καὶ ἔθρεψαν τὰ κάτωθεν ὀσπίτια καὶ τὰ καταγράφομεν μετ' ἀκριβῆν ἐξέταξιν τῶν πρωτέρων [=πρωτογίγων] Μάτζακα καὶ Μιχαίλην [τῆς Λάξενας].*»

Σημ. Περὶ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης τῶν Ἀλβανῶν ἰδὲ Ι. Λαμπροῦ Ἠπειρωτικὰ Μελετήμ. τευχ. Θ' σ. 48.

10. Συμβόλαιον τοῦ διδασκάλου Μονοδενδρίου Μιχαήλ Παπαζώη, κατὰ τὸ 1832.

11. Συμβόλαιον «τῆς Ῥώσαιναις ἀμίλισσας τῶν τριῶν μαχαλάδων Βεζίτζας» τοῦ 1815.

### Ε΄.

*Διοικητῶν τῆς Ἡπείρου ἔγγραφα.*

1. Τοῦ «Βεζῆρο Μεχμίτ Ἐμὴν πασᾶ Μουστεσάρη τῶν τριῶν σαντζακίων τῆς Ἡπείρου» προσταγὴ πρὸς τοὺς Ζαχορησίους ἐξ Ἰωαννίνων, τῆ 2 Αὐγούστου 1833, σχετικὴ πρὸς τὴν τότε στάσιν τῶν Ἀλβανῶν ἐν Τεπελενίφ.

2. «Μπουγιουρεῖ Μεχμίτ Ῥεσίτ πασᾶ Ῥούμελη Βαλεσῆ» ἐξ Ἰωαννίνων τῷ 1830 (φύλλον πορείας ὑπὲρ τοῦ ἐκ Λελόδου Κων. Πάτζη).

3. «Προσταγὴ τοῦ καϊμακὰμ κεχαγιάμπεη Νασάν ἀγᾶ πρὸς τοὺς βευκλάδες καὶ ἐπιλοίπους βραχάδες τοῦ Ζαχορίου» ὅπως καταδικῶσι πάντα ξένον καὶ ἄγνωστον. Ἐξ Ἰωαννίνων 1836.

### ς΄

*Ζώη Καπλάνη κληροδοτήματα.*

Ἐν τετραδίφ τετραφύλλφ, ἀκεφάλφ, κολοθφ καὶ ἀχρονολογήτηφ, φέρονται τὰ ἐξῆς ἀντίγραφα ἐγγράφων ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἀναφερομένων εἰς τὸν εὐεργέτην Ζώην Καπλάνην καὶ εἰς τὰ κληροδοτήματα αὐτοῦ.

1. Ἐπίγραμμα ἐν δεκαεξὶ ὁμοιοκαταλήκτοις πολιτικοῖς στίχοις, πεζὸν καὶ ἀπειρότεχρον, ἐγχαραχθὲν «ἐπὶ τοῦ μνήματος τοῦ Γραικοῦ Ζώη Καπλάνη, τοῦ ἐνταφιασθέντος ἐν τῷ Δονσκοῦ Μοναστηρίφ».

2. «Δύο ἐπιγράμματα ἐπιγραφέντα εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοῦ, τὴν σταλθεῖσαν εἰς Ἰωάννινα τεθῆναι ἐν τῇ σχολῇ αὐτοῦ» ἐν δακτυλικῷ ἐξαμέτρφ.

3. Πέντε γράμματα τοῦ θησαυροφυλακίου Μόσχας (1797 — 1809), βεβαιούντα τὴν κατάθεσιν κληροδοτημάτων τοῦ Ζώη Καπλάνη καὶ τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ ὑπὲρ διαφόρων εὐεργετικῶν σκοπῶν.

4. Πατριαρχικὸν γράμμα τοῦ 1805, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐν Ἰωαννίναις Καπλανείου σχολῆς.

*Σημ.* Τὰ ἐν Μόσχᾳ ἐκδοθέντα τῷ 1809 ἑλληνιστὶ καὶ ῥωσιστὶ «Σπάνια εἰδοποιῶς ἔργα τοῦ Ζώη Κωνστ. Καπλάνη, γεννηθέντος εἰς Γραικίαν τῷ 1736 καὶ ἀποθωνόντος εἰς Μόσχαν τῇ 20 Δεκεμβρίου 1806» οὐχ εὑρεμιν πρὸς ἀντιπαράβολήν. Ἐν ταῖς Διαθήκαις τῶν ἀειμνήστων εὐεργετῶν τῶν Ἰωαννίνων, ταῖς ἐκδοθείσαις ἐν ἐνὶ τεύχει τῷ 1887 ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς θαλάκης τοῦ αἰδίου Καπλάνη (18 Αὐγούστου 1806) περιλαμβανόμενα μόνον ἀποσπάσμα-

τά τινε ἀναφερόμενα εἰς τὴν κοινότητα τῶν Ἰωαννίνων.

### Ζ΄.

Ἐγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐν Βλαχίᾳ Ἡπειρωτικᾷ μοναστήρια.

1. Γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου (ἠωμθ' Μαρτίου κς') «πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς πολιτείας Ἰωαννίνων περὶ τῆς ζητουμένης [ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας ὑπὲρ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀγασίου Σούτζου] ἡγουμενείας ἐν τῷ κατὰ τὴν Βλαχίαν ἱερῷ μοναστηρίφ Σαρανταρίφ», μετ' ἐπισυνημμένου «ἴσου γράμματι τοῦ Ἁγίου Οὐγγροβλαχίας» πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἐκ Βουκουρεστίου τῇ 17 Δεκεμβρίου ἠωμθ'.

2. Ἐπιστολὴ ὑπερεδδομήχοντα προκρίτων τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Ζαχορίου (1 Ἀπριλίου 1843) πρὸς τοὺς ἐν Βουκουρεστίφ ἐξέχοντας Ἡπειρώτας Δημήτριον Σάρρον, Προκόπιον Φιλίτην καὶ Χρ. Τζικανίλην, δι' ἧς οὗτοι παρακχλουνται ὅπως μεταδάντες παρὰ τῷ ἡγεμόνι τῆς Βλαχίας καὶ τῷ Μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας ἐγχειρίσωσιν αὐτοῖς δύο ἀναφορὰς τῶν κοινοτήτων τούτων καὶ προσφορικῶς ὑποβάλωσι θερμὰς παρακλήσεις «ὥστε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐμποδισθοῦν αἱ καταχρήσεις ἀπὸ τὰ ἐν Βλαχίᾳ κείμενα ἱερὰ καταγῶγια τοῦ τόπου μας Σαρανταρίον, Μίσλαν καὶ Ἁγιον Ἰωάννην».

3. Ἐκθεσις περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐν Πλοεστίφ Πέτρου Δούκα μισθώσεως τῶν κτημάτων Μίσλας καὶ Ἁγίου Ἰωάννου τῷ 1858 ἀνευ διευθύνσεως καὶ ὑπογραφῆς.

*Σημ.* Πλὴν ἄλλων διέλαθε περὶ τῶν πολυθρησκῶν τούτων μοναστηρίων καὶ τῆς παρανόμου κατασχέσεως αὐτῶν ὑπὸ τῆς Βλαχικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ μακαρὶτης Ι. Λαμπρῆδης ἐν τῷ Γ' τεύχει τῶν Ἡπειρωτικῶν Μελετημάτων τῷ ἐπιγραφομένφ «Ἱερὰ ἐν Ἡπειρῷ σκηνώματα ἐξ ἀλλοδαπῆς δωρεῶν τυχόντα» ἐν Ἀθήναις 1888.

### Η΄.

Ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ μου ἀρχείου.

Περιέχονται ἐν αὐτῷ, ἀναφερόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς μέλη τοῦ ἐμοῦ οἴκου, μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς :

1. Ἰδιόγραφᾳ, ἦτοι: Πραιοσύμφωνα τῶν ἐτῶν 1789, 1791, 1804, 1811 καὶ 1821. — Διαθῆκαι τοῦ 1798 καὶ 1815. — Πωλητήρια ἔγγραφα 1751 καὶ 1796. — Χρεωστικαὶ ὁμολογίαι τοῦ 1798.



2. Ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαὶ τῶν ἐτῶν 1798, 1819, 1820, 1825.

3. Τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας Βεζύρ Ἐμὴν πασά, ἐκ Λαρίσης τῆ 5 Σεπτεμβρίου 1835, ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀρχιγραμματέα αὐτοῦ Χρῆστον Σάρρον εἰς Ἰωάννινα, δι' ἧς προσκαλεῖ αὐτὸν ἐπαιγόντως εἰς Λάρισαν.

4. Ἰδιωτικὰ γράμματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Β'

α' Ὡς Μητροπολίτου Ἰωννίνων, τῷ 1835, πρὸς τὸν Χρῆστον Γ. Σάρρον ἀρχιγραμματέα τοῦ Βεζύρ Ἐμὴν πασά, εἰς Λάρισαν.

β' Τοῦ αὐτοῦ ὡς πρῶτον Ἰωννίνων ἐκ Λαύρας, τῆ 25 Μαρτίου 1839, ἐκτενῶς περιγράφοντος τὰ τῆς ἐξορίας αὐτοῦ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, πρὸς τὸν «Κωστάκη» Γ. Σάρρον ἀρχιγραμματέα τοῦ ὑψηλοτάτου Ἐξήρνε Μουσίρη Ἐμὴν πασά, εἰς Ἀδριανούπολιν».

γ' Τοῦ αὐτοῦ ὡς Πατριάρχου, τῷ 1873 Δεκεμβρίου 20, πρὸς τὸν Μιχαήλ Γ. Σάρρον εἰς Ἰωάννινα.

5. Χριστοδοῦλου Κλονάρη (ὑπουργοῦ καὶ γερουσιαστοῦ) ἐπιστολὴ ἰδιωτικὴ πρὸς Χρῆστον Σάρρον εἰς Λάρισαν, ἐξ Ἀθηνῶν τῷ 1835.

6. Ἀλεξάνδρου Στούρτζα (τοῦ εὐπατρίδου καὶ σοφοῦ συμβούλου τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας Νικολάου) ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Δημήτριον Μ. Σάρρον, εἰς Βουκουρέστιον.

[Αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐκ Μαρζουρίου, τῆ 6 Σεπτεμ. 1850.

Ἀγαπητὲ ἀρχαῖε φίλε κύριε Δημήτριε Σάδός,ε,

Τὴν ἀπὸ 25 Αὐγούστου ἐπιστολήν σου ἐδῶ ἔλαβον, καὶ ὅσον ἐχάραξεν μαθὼν τὰ κατὰ Σέ, ἄλλο τόσον ἀπόρησα διὰ τὴν παραπίπτουσιν τῶν κατὰ καιροὺς ἀπαντήσεών μου. Σπεύδω λοιπὸν νὰ βεβαιώσω τὴν φιλόφρονα καρδίαν σου, ὅτι Σ' ἔγραφα καὶ πολλάκις . . . εἰς μίκρος, πληρ' οὐδέποτε ἀντεπέστελλες, κἀγὼ ἐθαύμαζον. Ἄν θέλῃς νὰ μὴ ματαιοπονῶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἐνῶ πάσχω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μόλις γράζω, ὀδήγησόν με τίνι τρόπῳ καὶ μέσῳ νὰ διενθύνω πρὸς Σ' τὰ γράμματα μου, ἂν ζήσω. Ἐγγήρασα, φίλε, κἀγὼ, πληρ' κοπιᾶζω εἰσεῖτι τὸ κατὰ δύναμιν. Ἡ κυρία Ἐλισάβετ μετ' ἐμοῦ, ἡ θυγάτηρ μου μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρ' εἰς καὶ τῶν τριῶν υἱῶν της μᾶς παρηγορεῖ πολίτευομένη κατὰ Χριστόν.

Ἐπισταγόμεθα συνήθως κατ' Ὀκτώβριον διὰ τὸν χειμῶνα εἰς Ὀδησοῦν μετὰ τὰς χωρικὰς ἐργασίας καὶ φροντίδας. Τότε ὑπαγορεύω,

μεταφράζω ἢ συνθέτω τὰ χροειώδη καὶ ὀπωσοῦν κοινωφελῆ. Ἡξιώθην κατὰ τὴν εὐχὴν καὶ θέλησιν τῆς ἀδελφῆς μου νὰ κτίσω τὴν λαμπρὰν ἐκκλησίαν τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὸ παράλιον, ἐγγὺς τοῦ τάφου τῆς ἐμῆς ἀδελφῆς καὶ δευτέρας μητρὸς. Εἰς τὸ ἐξῆς τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. Ἀκόμη ἐπιθυμῶ καὶ ἐλπίζω νὰ ἀπαρτίσω πρὶν ἀπέλθω, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ καὶ συνεργεία τοῦ πλησίον, ἐν κατάστημα Νοσοκόμων εὐλαβῶν γυναικῶν (*des Sœurs de charité*) πρὸς περιθάλψιν καὶ θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν ἀμωσί. Γένοιτο, γένοιτο! Γράφον μοι πῶς διήγεις καὶ ὁποῖα τὴν σήμερον ἢ κατὰστασις τῆς υἰείας σου. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς Σ' θέλει σταυροφόρον, ἀγαπητέ, καὶ τελειοποιεῖ τὴν πολυπαθῆ καὶ εὐαίσθητον ψυχὴν σου. Ἐκ τῶν τέκνων τῆς μακαρίτιδος Ἐνθροσύνης [*Μορφοῦζης*] δύο μόνον ἐπέζησαν, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἡ Σμαράγδα· ὁ μὲν ἐν Πετρούπολει ἄτεκνος, ἡ δὲ ἐν Κισινοβίᾳ πολύτεκνος καὶ χήρα. Ταῦτα γράφων ἐν περιλήψει, ἄλλοτε δὲ πλείω, κατ' ἐπιθυμίαν Σ' ἐκ βάνους ψυχῆς.

ὁ Σὸς Ἀλέξ. Στούρτζας»].

Σημ. Τοῦ εὐγενεοῦς, ἐνκρέτου καὶ πολυγράφου Ἀλεξάνδρου τοῦ Στούρτζα, ὅς καὶ φίλος στενὸς καὶ συνεργάτης τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου Ι. Καποδίστρου διετέλεσεν, ἔσοχον «Βιογραφικὸν σχεδίασμα» ἐδημοσίευσεν ὁ μέγας Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονομῶν τῷ 1855 ἐν Ἀθῆναις. Μικρὰ συμβολὴ τὸς ἐν σελ. 99 κ. εἰ τοῦ Σχεδίουματος τούτου ἔστω καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολή. Περὶ τοῦ Α. Στούρτζα πρὸλ. καὶ Ἐγκυκλοπικῶ Λεξικῶν Μπάρτ καὶ Χίρστ τόμ. Γ' σ. 272 κ.ε. καὶ Νεοελλην. Φιλολογίαν Α. Π. Βρετοῦ Α' σ. 245 κ. ε.

7. Ἐγγράφων εὐγενείας τοῦ ἀνωτέρω Δημητρίου Μ. Σάρρου, συντεταγμένον ἐλληνιστικῶν καὶ κεκαλλιγραφημένον ἐν ἐνσήμῳ ῥωσικῶν χάρτη ἡμικλάσπῳ, μετ' ἐπισίμου ἐν τῇ ἐτέρᾳ τῶν δύο στηλῶν μεταγράσεως εἰς τὴν ῥωσικὴν, τῆ 20 Ἰανουαρίου 1822 ἐν Ὀδησοῦ.

[Τὸ ἐλληνικὸν κείμενον αὐτοῦ ἔχει ὡδε:

«Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικῶν γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι ὁ εὐγενέστατος κύριος Δημήτριος Σάδός ἐξ Ἰωννίνων, ὑπάχει γήσιος ἀτόγονος τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων ἀν' καθεν, γεννηθεὶς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ βαπτισθεὶς καὶ τραφεὶς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων μὲ τὸ γάλα τῶν δογματικῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Κατάγεται δὲ καὶ ἐκ γονέων εὐγενῶν τῆς Πατρίδος του, οὔτινες ἐν τοῖς πρώτοις μάλιστα τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν

ἐπὶ γένει καὶ εὐκλείᾳ καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς δια-  
πρέφαντες, εὐηργέτησαν τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ  
τὸ γένος πολλαχῶς, ἀναλαβόντες καὶ διοική-  
σαντες εὐδοκίμως πολλὰ δημόσια εὐγενῆ ἔπουρ-  
γήματα, καὶ καταβαλόντες μυρίας φροντίδας  
εἰς τε τὴν τῶν ἐκκλησιῶν εὐπρέπειαν, καὶ εἰς  
σχολείων στήριξιν καὶ παγίωσιν πρὸς φωτι-  
σμόν τῆς Πατρίδος των. Καὶ αὐτὸς δὲ οὗτος  
ὁ κύριος Δημήτριος Σάδδος παιδεύει καὶ μα-  
θῆσει κεκοσμημένος καὶ διατρέψας ἔτη πολλὰ  
ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτιμώτατα καὶ ἐπιση-  
μώτατα, ἀνεγάνη ἄξιος τῆς εὐγενείας τῶν  
προγόνων του, διαπραξάμενος κοινὰς ἀγα-  
θοεργίας καὶ συνεργήσας εἰς τε βιβλίων ὠφε-  
λιμωτάτων ἐκδόσεις, καὶ εἰς ἐπιμέλειαν τῶν  
Μουσῶν, καὶ εἰς πολλὰς εὐεργεσίας τῶν ὁμο-  
φύλων του. Ἀλλὰ καὶ . . . κατὰ τὸν διωγμὸν . . .  
συντετέλεσε γενναϊότατα γενόμενος εἰς πολλοὺς  
διωκομένους βοηθείας λιμῆν, καὶ συμπράξας  
εἰς φυγὴν των καὶ παγγενεὶ σωτηρίαν μὲ πολ-  
λὴν χρηματικὴν τοῦ ζημίαν καὶ μὲ κίνδυνον  
τῆς ἰδίας του ζωῆς. Διὰ ταῦτα δίδεται τῷ εἰ-  
ρημένῳ εὐγενεστάτῳ κυρίῳ Δημητρίῳ Μι-  
χαὴλ Σάδδῳ τὸ παρὸν γράμμα τῆς εὐγενείας  
του ἀποδεικτικόν, τοῦ εἶναι εἰς ἔνδειξιν.

1822 Ἰανουαρίου 20. Ὀδέσσα.

† Ὁ Δούκτας Κύριλλος, μητροπολίτης καὶ  
ἐξάρχος παντὸς Παραδουνάβου καὶ καθαλιέ-  
ρος:— (τ. σ).

† Ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος καὶ Καθολι-  
κὸς Ἱεροκήρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ  
πασῶν τῶν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον Ὀρ-  
θοδόξων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν. (τ. σ)

Δομνίτζα Εὐφροσύνη Μουρούζη.

ΦΡ	ΣΝ
ΜΡ	ΖΗ
18	14

Prince Constantin Mourousy. (τ. σ.)

[Ὑπὸ δὲ τὴν ῥωσικὴν μετάφρασιν τοῦ ἐγ-  
γράφου φέρονται ῥωσιστὶ τὰ ἐπόμενα:] Μετέ-  
φρασεν ὁ ἔνορκος μεταφραστὴς Ἐπίτιμος Σύμ-  
βουλος. . . [ἄσφύμβλητον ὄνομα. Πιστοποιεῖσι  
δὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου οἱ ἐξῆς,  
ῥωσιστί, μετὰ τῶν ἑαυτῶν σφραγίδων ἕκαστος:]

Σύμβουλος τοῦ κράτους ἐν ἐνεργείᾳ Περσιάνη.  
Σύμβουλος Κολλεγίου Ἰωσήφ Φλανός(;) )  
Ἀντισυνταγματάρχης Σπυριδῶν Προκοπίου.  
Αὐλικὸς Σύμβουλος Παλατινός.  
Σύμβουλος Κολλεγίου ἱππότης Καροῦζος.  
Ταγματάρχης Πυθαγόδωρος Νικόβουλος.  
Αὐλικὸς Σύμβουλος Μιχαὴλ Καλίνεσκιη.  
Ἀντισυνταγματάρχης Ξεροσῶν Προκοπίου.  
Σύμβουλος Κολλεγίου Μιλόσ.  
Ἀνθυπολοχαγὸς καὶ ἱππότης Ἀρσλάνωφ.  
Πάρεδρος Κολλεγίου Βαρλαάμ.

Ἄρ. 534. Ὅτι πραγματικῶς τὸ παρὸν ἐν-  
δεικτικὸν ὑπεγράφη ἰσοχειρῶς ὑπὸ τοῦ μη-  
τροπολίτου Κυρίλλου, τοῦ ἱεροκήρυκος Κων-  
σταντῖνου Οἰκονόμου, τῆς πριγκιπίσσης Εὐ-  
φροσύνης Μουρούζη, τοῦ πριγκίπισ Κοσταν-  
τῖνου Μουρούζη καὶ τῶν κυρίων Περσιάνη,  
Φλανό, Προκοπίου, Παλατινοῦ, Καροῦζου, Νι-  
κοβούλου, Καλίνεσκιη, Μίλωσ, Ἀσλάνωφ καὶ  
Βαρλαάμ, ἢ Διεύθυνσις τῆς ἀστυνομίας Ὀδη-  
σοῦ διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῆς καὶ τῆς σφρα-  
γίδος ἐπικυροῖ.

Ἰανουαρίου 21ῆς ἡμέρας, τοῦ 1822 ἔτους.  
(τ.σ.) Ὁ Διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας Νηζεζενέτσκη»]

Σημ. Ὁ ἐν λόγῳ Δημήτρ. Σάδδος, γεννηθεὶς τῷ  
1784 ἐν Βήρσῃ τῆς Ἡπείρου καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν  
Ἰωαννίνοις παρὰ τῷ διδασκάλῳ τοῦ Γένους Ἀθα-  
νασίῳ Φαλίδα, ἐγκιτέστη μετὰ τοῦ μετέπειτα τρα-  
γικῆς τελευτησαντος ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐμοῦ δὲ πάπ-  
που, Γεωργίου ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ πρῶτον,  
εἰτα δ' ἐν Ὀδησσῷ καὶ βραδύτερον ἐν Βουκουρε-  
στιῳ, ἐνθ' ἀπέθανε τῇ 3 Ἰανουαρίου 1858 ταφείς  
ἐντὸς τοῦ καὶ τοῦ Σαρανταρίου, ἐν ᾧ σφίεται καὶ  
ἐνεπίγραφος ἐπιτύμβιος αὐτοῦ πλάξ.

8. Ἡ ἐξῆς ὀρειχαλκῆ σφραγίς, πιθανῶς  
τῶν ἀρχῶν τοῦ 10' αἰῶνος:



Σημ. Ἐγγράφα τινα καὶ σφραγίδας ἐκ τοῦ ἡμε-  
τέρου ἀρχείου προσηγχομεν τῇ Ἱστορικῇ καὶ Ἐθνο-  
λογικῇ Ἐταιρείᾳ (Δελτίου τόμ. Ε' (1896) σ. 176,  
407 καὶ 408).

## Ε΄

ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩΙ ΒΗΣΣΗΣ (ΒΕΖΗΤΖΑΣ) ΕΙΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΩΔΙΞ

ΚΑΙ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΤΙΝΕΣ (ΙΕ΄--ΙΗ΄ ΑΙΩΝΟΣ) ΕΚ ΝΑΩΝ

ΕΝ ΑΥΤΗΙ ΚΑΙ ΠΑΡ' ΑΥΤΗΝ ΙΔΡΥΜΕΝΩΝ

[Ἡ ἀναφερομένη ἐνταῦθα καὶ ἀνωτέρω (σ. 72, 77, 84, 87, 96, 98 κ.λ.) Βεζήτζα τοῦ ἐν Ἡπειρῷ Ζαγορίου μνημονεύεται πρὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Τὸ σλαβοφανές αὐτῆς ὄνομα, προσελθὼν πιθανῶς ἐκ Βεζή τινος, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐν σ. 103 ἀρ. 3. ἐπιγραφῆς, φέρεται οὕτω (Βεζήτζα) μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, εἶτα δὲ μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος γράφεται Βεήτζα — Βείτζα — Βείτσα (ἐκπεσόντος κατ' ἀνομοίωσιν τοῦ ζ), ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ νῦν λέγεται καὶ γράφεται Βή.ου — Βείτσα — Βίτσα. Ἡμεῖς γράφομεν αὐτὴν Βῆσαν, πιστεύοντες ὅτι ἡ γραφὴ καὶ ὀνομασία αὕτη κρατῆσαι τοῦντεῦθεν καὶ ἐπισήμως, ἅτε συμβιβαζομένη καὶ πρὸς τὴν βησίσσαν θέειν αὐτῆς, κειμένης παρὰ τὴν μεγαλήν, ἠλίθιατον καὶ ὑλήσσαν φάραγγα τοῦ ὀνομαστοῦ Βήκου, δι' ὃ πρὸ ἐνός περιπόου αἰῶνος λόγιοί τινες, ἐν αὐτῇ γεννηθέντες, παρήγον τὸ ὄνομα τῆς κόμης ἐκ τῆς ἀρχαίας λέξεως βήσσης, ἕπερ ἔμως ἱστορικῶς καὶ φωνητικῶς ἀστήρικτον.

Ἡ Βῆσαι διήρηται εἰς τρεῖς συνοικίας, τὴν ἄνω, ἣτις ἀπὸ δύο περιπόου αἰῶνων καλεῖται Ἰδία Μαναδένδρι, γράφεται δὲ καὶ Μονοδένδρι(ον), τὴν μέσην (Μεσιὼν μαχαλᾶν), καὶ τὴν κάτω (Κάτω μαχαλᾶν). Τυγχάνει ὁ ἀνέκαθεν γνωστὴ ἡ κόμη αὕτη διὰ τὰ διακριθέντα ἐν τοῖς γράμμασι καθόλου, τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ ἐμπορίᾳ τέκνα αὐτῆς, ἐν τε τῇ Ἡπειρῷ καὶ ἐν Μολδοβλαχίᾳ, Αὐστρουγγαρίᾳ, Ῥωσίᾳ, Ἰταλίᾳ, μάλιστα ὃ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἐνθα (καθ' ἂ καὶ ὁ Ι. Λαμπρίδης ἐν Ἡπειρωτ. Μελετήμ. τεύχ. Η' σ. 73 καὶ Θ' σ. 11 γράφει) ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Ἰδία ἀπεδήμουν, εἶτα ἔξ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Περιγραφὴ συνοπτικὴ τῶν τριῶν θελκτικῶν συνοικιῶν τῆς ἐν λόγῳ κόμης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ γεννηθέντων ἀνδρῶν εὐρηταί ἐν Ζαγοριακοῖς τοῦ Ι. Λαμπρίδου Ἀθήνησι 1870, σ. 36 κ. ἐ. καὶ τοῖς Ἡπειρωτικοῖς Μελετήμασι τοῦ αὐτοῦ τεύχ. Η' σ. 28 κ. ἐ., ἐκτενεστέρα δὲ τοῦ μὲν Μονοδενδρίου ἐν τῇ ἐν Κωνσταν-

τινουπόλει ἐκδοθείτῃ τῷ 1910 Ἡπειρῷ (λευκώματι Ἑλπινίκης Μαυρογορδάτου) ἔτ. Α' σ. 31 κ. ἐ., τῶν δὲ δύο ἄλλων συνοικιῶν ἐν τῷ αὐτῷ λευκώματι, ἐν Κων/πόλει 1911 ἔτ. Β' σ. 103 κ. ἐ.]

Α΄ Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΩΔΙΞ  
ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩΙ ΒΗΣΣΗΣ

Ἐν τῷ ἐν Βήσση ναῷ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου φυλάσσεται περισωθεὶς ἐκ τῆς πρὸς ἀπεμπόλησιν ἄλλοτε γενομένης ἀποπείρας ξένων ἀρχαιοκαπήλων, ἐγκατεστημένων ἐν Ἰωαννίνοις καὶ περιουθεντων ἀνά τὴν Ἡπειρῷ, Ἐυαγγέλιον λειτουργικὸν 0,29×0,22, τοῦ ΙΒ' πιθανῶς αἰῶνος, βυθιοῦ μικρογραμμάτου, κεκαλλιγραφημένον, δίστηλον, ἐκ φύλλων 197, ὧν τὰ μὲν 182 ἐκ λεπτῆς περγαμηνῆς, τὰ δὲ βραδύτερον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα προσαρμοσθέντα λοιπὰ 15 ἐκ παχέος στυλπνοῦ χάρτου. Ἐκαστέρα τῶν στηλῶν τῶν μὲν τεσσάρων πρώτων φύλλων ἔχει στίχους 33, τῶν δὲ ἐπομένων τεσσάρων 30, τῶν δὲ λοιπῶν μέχρι τέλους 29. Τῶν 15 χαρτῶν φύλλων τὰ μὲν 8 παρενεβλήθησαν ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς ἀντικατάστασιν ἐλλειπόντων φύλλων περγαμηνῆς, περιέχοντα τὸ εὐαγγελικὸν κείμενον κατ' ἀπομίμησιν τῆς παλαιότερας τοῦ κώδικος γραφῆς, τὰ δὲ λοιπὰ 7 προσετίθησαν ἐν τῷ τέλει, περιέχοντα ἐωθινὰ καὶ πασχάλια, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ ἔτους αχλ' μέχρι τοῦ αχλθ'.

Ἐν φύλλῳ χαρτῶφ 177<sup>α</sup> ἐγράφησαν καλλιγραφικώτατα τάδε:

«Τὸ πα ὄν θεῖον, καὶ ἱερόν εὐαγγέλιον ἠγοράσθην ἐσταγόθην, καὶ ἐκοσμίθην παρ' ἐμοῦ Γεωργίου Δέκα, καὶ μέγα ποστέλλικον, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἐκ χώρου Βεζήτζας καὶ ἀφιέρωσα αὐτό, ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐν τῇ αὐτῇ χώρῳ Βεζήτζα διὰ μνημόσυνον ἐμὸν καὶ τῶν γονέων τῶν ἡμετέρων. καὶ οἱ ἀναγιγνώσκοντες καὶ λειτουργοῦντες εὐχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν. Ὅστις δ' ἂν βουλη-

θείη σιλήσαι αὐτὸ ἐκ τοῦ εἰρημένου ναοῦ ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν τιῆ θεοφόρων π(ατέ)ρων καὶ τὴν Παναγίαν ἀντίδικον. Ἐν ἔτει τῆς Θεογονί(ας) αχκς'.

Μετὰ τὰ πασχάλια (φ. 196<sup>α</sup>) διαγράφεται ἐπίμηκης ὀρθογώνιον παρλληλόγραμμον, μετὰ μικρῶν τετραγώνων ἐντός, πρὸς εὑρεσιν τοῦ Πάσχα, καὶ ἕτερον πρὸς εὑρεσιν τῶν ἡχῶν καὶ τῶν ἑθνικῶν. Τὰ διαγράμματα ταῦτα καλοῦνται ὑπὸ τοῦ γράψαντος τὰς ὁδηγίας σκάρα ἢ κανόνια, τὰ δ' ἐν αὐτοῖς τετράγωνα σπητόπουλα. Ἐν τέλει δὲ (φ. 197<sup>β</sup>) ὁ γράψας τὰς πρὸς εὑρεσιν τοῦ Πάσχα καὶ τῶν ἑθνικῶν ὁδηγίας σημειοῦται: «Τέλος καὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν δόξα παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλαχίστου Σγούρου τοῦ ἐκ τῶν Κάτω Στουδενῶν' ζροζ' αχκθ' ἐν μηνί Ἰουλί(ῳ) κέ'.

Ἐν τῷ ἐπικεκολλημένῳ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς προσόψεως τῆς πρώτης πινακίδος παραφύλλῳ ἐκκοσμογραφήθησαν τὰ ἐξῆς δυσξόμδλητα:

«Ἐστειρωθῆι ω χόρος (;) Ἀπριλίου ς' ἐπι των ἀρχωτος κ' Γεόργιον Λέκα και πρώτου ποστειρηκου οπός τον τον ἔσησε με τα χερια του 1627 αχκζ'. 7136 ζελς' Π(α)παδημ(ή)τροη(ος) και Πρωτώπ(α)π(ας) ἔχω ἱερεὺς χρώ-νους 25 ειος. Π(απα)λάζαρος Θεμελῆς (;)» (μονοκονδηλιά).

Δι' ἄλλης δὲ χειρὸς κατωτέρω σημειοῦται ἡ ἐν Βήσση κατάργησις ἐθίμου πολλαχού και νῦν ἀπαντῶντος:

«Ἐτος εἷς τους 1780 εἶχαν σινίθεια του ἀγίου Πασχα ἐπεδισ και εἰνάζαν ὄλην την ἀγίαν τεσάρακοστήν ξίλα και ἔκαναν τὴν λαποῖν [=Λαμπροῖν] πυροκαῖαν εἰς τὴν ράχην και ἐκόπη παρ' ἐμου Λαζάρου ἱερέος ἡδὸς τοῦ Θεοδορου ἱερέος τοῦ Πάνου διάτι ἦταν ἕναρο-μοστον».

Δι' ἑτέρας δὲ χειρὸς συγχρόνου τῆ ἀνωτέρω μετὰ ταῦτα: «Ἰερῆς μαιταγενέστερι ἐντόλῃν δίδο σας ὁστις ἤθελεν να προκόπητι ἀπο ταις χηρας βληβλήρον μὴν του λήψη πό-ποτε μετ' αὐτὸ ἄς [σ]φαλῆζον ἡ ὀφθαλμῆ σου εἰς ἡπνον και εἰς ἀγρον ἰσέλθης ἀπὸ μην σου λήψη: ἔρευνάτε τας ρουφῆς και ἐκὴ εβρίσειτέ με τηκτόμενον και σπαργατόμωμον οὐδὲν ἐν βῆω τοῦτο χρυσ[ι]μότερον ἔστην».

Ὁ κωδὶξ ἐστάχεται διὰ ξυλίνων πινακίδων περιβεβλημένων ἐρυθρῇ λειοσηρικῇ και ἐπικεκαλυμμένων ὑπὸ δύο πλακῶν ἀργυρῶν ἐπιχρῶσων, προσηλωμένων ἡλεις ἐξέχουσιν ἡμισφαιροειδῶς. Ἡ τῆς πρώτης πινακίδος πλάξ φέρει ἐγγεγλυμμένην τὴν εἰκόνα τῆς κοιμή-

σεως τῆς Θεοτόκου και κατωτέρω ταύτης τὴν ἐξῆς μεγαλογραμμάτου βυζαντιακοῦ ρυθμοῦ ἐπιγραφῆν:

«Ἐτοιτο θειον και ερων Ευαγγελιον υπαρχει τον κυρου Γεοργιου Ποστειρικ(ου). και το ἀρηεροσα εἰς τὴν Παναγια' εἰς την Βεζητζα. α. χ. κ. τ'.

Ἐν τῇ ἑτέρῃ πλακί τῆς δευτέρας πινακίδος γέγλυπται ἡ ἀνάστασις τῆς Θεοτόκου.

Σημ. Ὁ τοῦ εὐαγγελικοῦ τούτου κώδικος εὐπα-τρῆως δωρητῆς Γεώργιος Λέκας μέγας ποστέλικος πιθανῶς διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνθ' ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος πλεῖστα ἐκ Ζαχαρίου, και ἰδίῃ ἐκ Βεζήτης ἀπεδήρηον. Ἐν Ἱλαιοτοικοῖς Μελετήμασι τοῦ Ι. Δαμπρίδου, τεύχ Η' σ. 72, φέρονται τάδε σχετικὰ πρὸς αὐτόν: «Ἐν ἐπιστολῇ 4 Ὀκτωβρίου 1720 τοῦ ποστελνίκου Γ. Λέκα ἐκ τοῦ Κάτω Μαχαλά Βίτοση σημειοῦται, ὅτι ἐξάδελφός του ἐν Βλαχίῃ προυτίθετο νὰ μεταβῆ τότε εἰς Κων/πολιν πρὸς εἰσπραξῆν καθυστερουῶντων ἐνοικίων κτήματος τοῦ πάππου του». Ὁ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ποστέλικος Γ. Λέκας πάντως ἦν ἀπόγονος τοῦ ἐν τῷ κώδικι ἀναφερομένου ὁμωνύμου αὐτοῦ μεγάλου ποστελνίκου.

## Β' ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΝΑΩΝ ΤΗΣ ΒΗΣΣΗΣ

### 1.

α' Ἐπὶ τοῦ κεκοιναμένου ὑπερθύρου τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἐντός τοῦ κυρίως ναοῦ, ἐπιγέγραπται ὑπὸ τοῦ ἀγιογραφῆσαντος αὐτὴν γράμμασι βυζαντιακοῦ μεγαλογραμμάτου ρυθμοῦ συμπεπλεγμένοις:

«Ἀνηρέθη και ἀνιστορήθη ὁ ναὸς [;] οἶτος τῆς ἀγίας μεγαλομάρτυρος και τροπαιοῦχου Παρασκευῆς δι' ἐξόδων και πληρώσεως τοῦ εὐγενεστάτου κυρίου Μηχαῖλ Βωηβώντα τοῦ Θεριοῦ\* \* \* \* και τῆς γενναίας και ἀδελφότητος αὐτοῦ και πάντων ὄλων τῶν Βεζητζηῶν κληρονομῶν κτητόρων μικρῶν τε και μεζώνων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ παννυηλοτάτου δεσπότη ἡμῶν Καρόλου τοῦ Δουκὸς ἐν ἔτει [ ς ρ κ' (1412) ἀπὸ κτίσεως κόσμου] παρεδρέβοντος ἐπίμου Ἡμνοτοῖλ ἱερέως τοῦ Φεηγόρου.

Σημ. Ἡ ἔτος τῆς ἐπιγραφῆς, ἡς μέρος κεκάλυπται ἀπειροκάλως ὑστέρῃ κονιζματι, οὐ διακρινόμενον νῦν, παρελάβομεν ἐκ τῶν τοῦ Ι. Δαμπρίδου Ζαγοριακῶν, Ἀθήνησι 1870 σ. 36, ἀγνοοῦντες εἰ αὐτὴ ἐξημοσιεῦθη και ὑπὸ ἄλλων.

β' Ἀνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς νεωτέρῃ χειρὶ: «Σακελλάριος ἐν ἔτει 1532».

γ' Κατωτέρω δὲ περὶ τῆς ἀγιογραφίας τοῦ ναοῦ:

ε' *Αρεκαυσιόθη* ἡ παροῖσα ἱστορία διὰ συνδρομῆς *Ματθαίου* ἱερομονάχου καὶ *Κυρίλλου* ἱερομονάχου ἐν ἔτει ἀρχιδ' ».

## 2.

Ἐν τῇ ἄλλοτε μονῇ (νῦν δὲ παρεκκλησίῃ) τοῦ ἁγίου *Μητᾶ* ἐν Μονοδενδρίῃ:

δ' Ἐν τῷ ὑπερθύρῳ τοῦ κυρίως ναοῦ περὶ τῆς ἀγιογραφίας αὐτοῦ:

« Ὑπὸ χειρὸς *Μιχαὴλ* ζωγράφου μετὰ τοῦ υἱοῦ *Κωνσταντίνου* ἐκ κόμης *Δυνοτώπι* ἐλαχίστου καὶ ἁμαρτωλοῦ. Ἐτελειώθη κατὰ μῆνα *Νοέμβριον* εἰς τοὺς δ'. Ἐργον ἐπὶ ἔτους ζ. ρ. η. ἡ. » [=1620].

ε' Ἐν δὲ τῷ ὑπερθύρῳ τοῦ γυναικείου:

« *Αγγελόθη* ἐκ βαριάθρων καὶ ἀπιστοσύθῃ ἢ *τρούλλει* αὐτῇ διὰ συνδρομῆς τοῦ εὐγενεσιάτου ἀρχοντος κυρίου *Ἰεροθέου* ἐφημερεύοντος *Δημητρίου* καὶ *Στίλου* τῶν ἱερέων ἐν ἔτει σωτηρίου 1734 ἀρχιδ' ἐν μηνὶ *Μαίῳ* ».

ς' Πέριξ τῆς βάσεως παλαιοῦ λειτουργικοῦ ποτηρίου κεχάρακται:

« Τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν ποιήριον ὑπάσχει τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου *Μινὸς* εἰς χωρίον *Βεζήτζα* εἰς *Μονοδένδρι* διὰ συνδρομῆς τοῦ *Παπαρυσταίου*. »

Ἐἴτα: «1680 *Νικολάου* ἱερέως καὶ *Μιχαὴλ* ».

Σμ. Τὰς ἀνωτέρω (1,2) ἐπιγραφὰς ἀνεγράφημεν τῷ 1890 τηρήσαντες ἐκ τῶν ἀνορθογραφῶν αὐτῶν μόνον τὰς παχύτερας γράμμασι σημειωμένας.

## 3.

ζ' Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου *Νικολάου* Μέσης Βίσησης ἐπὶ τοῦ πρὸς τὸ γυναικεῖον ὑπερθύρου:

« *Αγγελῶθη* ἐβιάθρον· ἐκαλιεργη καὶ ἀνησιωρίθει· ὁ θεῖος οὗτος / καὶ πάνσεπτος καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις π(α)ρ(ὸ)ς ἡμῶν *Νικολάου* τοῦ θανατουργοῦ. / διὰ συνδρομῆς δαπάνης· κόπου ται· καὶ ἐξόδου. δὲ ὄλονον γερονεν· χώρας *Βεζή* / ἀρχερατείνοντος δὲ τοῦ πανερωτουτου μητροπολιτου· *Κυρ(ι)ου Νεοφντου*. / ησορίθῃ δὲ καὶ διὰ χειρὸς(ς) *Μιχαὴλ* ζωγράφου. ἐλαχίστου καὶ ἁμαρτωλοῦ· ἐκ τόπου / *Κ[ασι]ορίας[;]*: ἐγράφ(η) ἐπι εἶτος ζ ρ κς'. [1619] ἐτελιώθη κατὰ μῆνα *Σεπτέμβριον* 15 / σιhs κς'. [μικροτέρας γράμμασι:]

Καὶ ὁ πηροῆτης ἦτον \*\*\*\* ».

η' Ἐπὶ δὲ μελαίνης πλακὸς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ αὐτοῦ τοίχῳ γέγλυπται: « Ἐτους ζ ρ κ' ».

## 4.

Ἐν τῷ ναῷ τῆς *Κοιμήσεως* τῆς *Θεοτόκου* Κάτω Βίσησης:

θ' Ἐν τῷ τέμπλῳ:

« ζομς' εἰη *Χριστοῦ*: ἀρχιδ': [1739] χιρ *Εὐδοκίου* καὶ *Νικολάου*:

Ἐνεκαλήσθει· κε ἡστοριθῆ· ὁ θῆος οὔτος τέμπλος τῆς οἰπεραγίας· δεσπηνης ἡμως Θεοτόκου καὶ ἡπαρθένου *Μαρίας*. ἀρχει ἡερατεούτος δὲ του παηεροσιτου καὶ λογιότητου μητροπολιτου κυρίου κυρ *Γρηγορίου*. Ἡωιηρον \*\*\*\* τον τημητοατον αρχότοτον κυριου κυρ *Κωνσταντή* καὶ ευλαβεσιατον ἱερεων [δὲ] ἄλλης χειρὸς] *Παυταῆ* ἱερέως καὶ *Προτόπιπα* καὶ *παπα Κηρλάξο*. »

ι' Ἐν δὲ τῷ ὑπερθύρῳ τοῦ κατὰ τὸ 1885 κατεδαφισθέντος δυτικῷ τοίχῳ τοῦ κυρίως ναοῦ τῆς *Κοιμήσεως* πρὸς ἐπέκτασιν αὐτοῦ καὶ ἀνιδρυσιν τοῦ νῦν γυναικείου ὑπῆρχεν ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ, ἀνεγραφεῖσα τότε, ἀνευ τηρήσεως τῶν ἀνορθογραφῶν, ὑπὸ τοῦ φιλοκάλου κ. *Κων. Δεκίου*, κατὰ τὸ δοθέν μοι ἀντίγραφον:

« *Αγγελόθη* ἐκ βαριάθρων καὶ ἀπιστοσύθῃ ὁ θεῖος οὗτος καὶ πάνσεπτος καὶ τῆς *Κοιμήσεως* τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν *Θεοτόκου* δι' ἐξόδου καὶ συνδρομῆς τῶν εὐγενεσιάτων ἀρχόντων τῆς αὐτῆς χώρας: *Μίσιου*, *Κωνσταντίνου*, *Ἐξάρχου*, *Μιχογερολάξου*, *Θεοδώρου*, *Θεοδωροθέου*, ἀρχιερατείνοντος *Ἰωαννίνου* κυρίου *Ἰεροθέου*· ἐν ἔτει *αψική* ἐφημερεύοντος κυρίου *Παπαδήμου* καὶ *Παπαπάντος*. Ἐτελειώθη *Φεβρουαρίου* κ' ».

Σμ. Ἄπσαι αἱ ἀνωτέρω ἐπὶ τῶν κεκοιμημένων τοίχων ἐπιγραφαὶ γεγραμμέναι εἰσι διὰ τῶν συνήθων συμπλεγεμένων μεγαλογραμμάτου ῥυθμοῦ βυζαντικῶν γραμμάτων.

ια' Ἐν παραφύλλῳ παλαιοῦ ἐντύπου *Εὐαγγελίου* φέρονται τὰ ἐξῆς δύο σημειώματα, ὧν μνείαν ἐποίησάμεθα ἐν σελ. 96 (Ἱππειρωτ. ἀρχείου Α'. 1, 2).

« *Αφιερώθη* τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν *Εὐαγγέλιον*, ἐν τῇ εἰς τὴν *Βεζήτζ(α)* / ἁγία μονῇ τῆς πανπεράγιου καὶ κυρί(α)s ἡμῶν *Θ(εοτό)κου*, παρὰ τοῦ ἐν *ἰ* / εἰρεῶσι εὐλαβεσιάτου ἱερέως *π(α)πᾶ* κυρ *Δημητρίου* τοῦ *Πρωτό/πιπα*, διὰ μνημόσυνοι αἰώνιοι αὐτοῦ, καὶ τῶν μακαρίων / αὐτοῦ γεννητόρων· καὶ εἴ τις βουληθεῖ ἀφελεῖν καὶ ἀποξενῶσαι τοῦτο / ἐκ τῆς εἰρημέν(ης) μονῆς, ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν τ' / καὶ ἡ θεοφόρ(ων) π(α)τίρ(ων) τῶν ἐν *Νικαία* συναθροισθέντων· καὶ τὴν *παιαγί(α)* *Θ(εοτό)κου* / ἀντίδικον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. *Αφιερώθη* ἐπὶ ἔτους ζ ξ β' [=1554]: *κ(α)τ(ὰ) μῆνα* *Φεβρουαρίου*. »

ιβ' Δε' ἄλλης χειρὸς ἀμαθοῦς κατωτέρω:

«*Ευρεθι εν χωρω Βεζήτζα εν μονῆς τῆς* ἡπ(εραγίας) ἡπεράγρου δέσπηνης ἡμῶν: καὶ πρὸς ἐλθὼν δι ἡμ(ᾶς): *Ιω(ωννης) Φανῶς καὶ Θεοφάνος ο ἀδελφός αὐτοῦ: καὶ ἔδωσάν ασπο(α) α<sup>\*\*\*</sup> βρήσκωνιά(ι) τῆς) Παναγιάς τὸ κεφάλειόν του να βοησκατέ εἰς τ(ὸν) αἰωνα καὶ εἴτης τὰ ζημιωση τοαναθεμα κληρονωμηση ἔπη εἰους ζῶς [=1598] μινυ Αγοῖς ὀ εἰς ιε' κε εἴτης τα ζημοοί το ηερον βακέλιον να εχι δι<sup>λκ</sup>»*

## 5.

Ἐν τῇ μονῇ τοῦ **Προφήτου Ἰησοῦ** (τῇ ἰδρυθείσῃ τῷ 1668).

ιγ' Ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ καλύμματος τῆς ἀργυροτεύκτου θήκης τῶν ἁγίων λειψάνων, ἣτις φέρει κομψὰς ἀναγλύφους παραστάσεις ἁγίων κεφαλαίους θυξανακαχοῦ ρυθμοῦ γράμματιν:

«*Ανεκαινίσθη ὡ παροῦσα θήκη τῶν ἁγίων λειψάνων τῆς ἱεράς καὶ σεβασμίας μονῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου Ἰησοῦ τοῦ Θεοφίτου ἐκ κόμης Βείτζα διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ παροισιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς κυροῦ Σεραφίμ διὰ χειρὸς δὲ Νικολάου καὶ Δημητρίου αὐταδέλφων ἐκ Καλλαριῶν 1790 Αὐγούστου 15».*

ιδ' Ἐπὶ δὲ τῆς ἐν τῇ θήκῃ ταύτῃ ἀργυροκαλύπτου χειρὸς τοῦ ἁγίου Σώζοντος:

«*Λείψανον τοῦ ἁγίου Σώζοντος ὄπερ κατὰ τὸ 1733 Δεκεμβρίου 20 ἀφιερῶθη παρὰ Ἐραφὴλ ἐπισκόπου Λουίνου πόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Προφήτου Ἰησοῦ ἐκ κόμης Βείτζα».*

ιε' Ἐπὶ ἐτέρου ἁγίου λειψάνου, ἀργύρου

ἐπικεχρυσωμένῃ περιβεβλημένῃ, ὄσειδος, τῷ τιμίῳ δὲ Προδρόμῳ ἀποδιδόμενῃ, κεφαλαίους γράμμασι [περὶ τὸ 1790]:

«*Μνήστητι Κυριε του δουλου σου Γεωργιον Μαρινον. Ἀπὸ το οπισθεν μερος της τιμης κεφαλις του Προδρομου σομι κρεατος».*

**Σημ.** Τὰν-τιγραφα ταῦτα ἐκ τῶν ἁγίων λειψάνων ἀπέστειλάν μοι πανομοιότυπως ἐκ Βήσσης ὁ ἐλλόγιμος καὶ σεβάσμιος ἱερεὺς Οἰκονόμος Ἰωάννης, μετὰ τοῦ φιλεκαθεῶς νέου Ματθ. Σ. Δάνου.

## Γ' ΜΟΝΗ ΡΟΓΚΟΒΟΥ ΕΝ ΖΑΓΟΡΙΩ

Ἐπισκεψάμενος τὴν μονὴν ταύτην τῷ 1894 ἀντέγραψα, ἄνευ τηρήσεως τῶν ἀνορθογραφῶν, χρονικὰ πικ σημειώματα ἐς ἐντύπου Τριφίδου, δημοσιευθέντα ἐν τῇ Ε' τόμ. (1899) τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς Ἐθνολ. Ἐταιρείας σ. 578(=Ν. Ἑλληνομνήμ. Σ. 11. Λάμπρου τ. Ζ' σ. 183 καὶ 213) καὶ ἐκ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ναοῦ αὐτῆς τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν:

«*Ανηγέρθη ἐκ βαράθρων ὀναὸς τοῦ τιμίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου δι' ἐξόδου κὺρ Νικοδήμου μοναχοῦ ἐξ ἐπαρχίας Βελλᾶς ἐκ κόμης Λούφκῶ [=Λούτσιον] κατὰ τὸ αψμθ' ἔτος, μῆνα Μάϊον. ἀπισιορήθη κατὰ τὸ αψξέ'».*

## Δ' ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΡΤΣΙΣΤΑΝ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἀρτοίσταν περίοπτῃ ἀλλ' ἐγκαταλελειμμένῃ καὶ νῦν κατηρειπωμένῃ ἱστορικῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Μητᾶ ἀνέγνω τῷ 1893 ἐντετοιχισμένην ψηφιδωτοῦς κεράμεις ἐπιγραφὴν τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς «**ΕΤΟΣ ΖΟΗ**». [=1570].

## 5'

## ΕΙΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΩΔΙΞ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΙ ΜΟΝΗΣ ΕΙΚΟΣΙΦΟΙΝΙΣΣΗΣ

Διερχόμενος τῇ 23 Ἰουλίου 1904 ἐκ τῆς παρὰ τὸ Πάγγαιον τῆς Μακεδονίας ὀνομαστῆς μονῆς τῆς *Εἰκοσιφοινίσσης* (κοινῶς Κοσ(ι)νίτσας), εἶδον ἐπιδειχθέντα μοι ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου κ. Μακαρίου καὶ τοῦ προηγούμενου κ.

Δαμασκηνοῦ *Εὐαγγελικὸν κώδικα* ἐπὶ περγαμηνῆς, δίστηλον, τοῦ ἔτους 1373, περιέχοντα ἐν τέσσαρσιν ἰδίαις ὀλοκλήροις σελίσιν ἐγγράμους τὰς εἰκόνας τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν, ἐν δὲ τῇ τέλει αὐτοῦ τὸ ἐξῆς σημεῖωμα:

«<sup>2</sup> Ἐτελειώθη, ἐν ἔτει  
 ς δ π α'  
 μηνί Ἰουνίῳ ιζ' : .  
 ἰν(δικιωνος)[ι]α' : —  
 Θ(εο)ῦ τὸ δῶρον· καὶ  
 Ἰωάσαφ πόνος † »

Περὶ τοῦ κώδικος τούτου οὐδὲν ἀναφέρει δ  
 Α. Π.—Κερκαμεὺς ἐν τῇ ἀξιολόγῃ αὐτοῦ περι-

γραφῇ τῶν χειρογράφων τῆς μονῆς Βίκοσι-  
 φοινίσσης ἐν Ἀρχαιολογικῷ Παραρτήματι τ.  
 ΙΖ' σ. 25 κ. ἐ. τοῦ ἐν Κ/πλάσι Ἑλλην. Φιλ.  
 Συλλόγου. Τὸ ὄνομα τοῦ καλλιγράφου Ἰωά-  
 σαφ ἱεροδιακόνου φέρεται καὶ ἐν ἑτέρῳ κώδικι  
 ὑπ' ἀρ. 249 τῆς ἐν λόγῳ μονῆς, γραφέντι ἐν  
 ἔτει ςωοδ' ἰνδ. δ', καθ' ἃ σημειοῦται ὁ Κερκα-  
 μεὺς ἐνθ' ἀν. σ. 35.

## ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

### Α' ΤΡΕΙΣ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΤΗΣ Μ. ΤΟΥ Γ. ΣΧΟΛΗΣ

Ὁδῶμοῦ τοῦ κειμένου τῶν τριῶν τούτων  
 κώδικων ἀπαντᾷ ἡ ὑπογεγραμμένη, δι' ἣ ἐξ-  
 λεπτέα ἔνθα παρεξέφρησεν (λ. χ. σελ. 53 στ.  
 5, 24, 26, 29 α' καὶ β', 34.—σ. 54 στ. 12,  
 13, 15, 31, 32, 36.—σ. 55 στ. 32.—σ. 56  
 στ. 23.—σ. 57 στ. 22. σ. 58 στ. 20 κτλ.).

Σελ. 51 στ. 2 ἀντὶ ΓΕΝΟΤΕ γρ. ΓΕΝΟΙΣ.—  
 β', στ. 28 ἀντὶ 1373 γρ. 1333.—στ. 31 μετὰ  
 τὸ ἐκ στίχων τεσσαράκοντα καὶ ἐνός, πρόσθεσις:  
 ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τεσσαράκοντα.

Σελ. 52 α', στίχ. 2 ἀντὶ τοῦ στάχωσιν αὐ-  
 τοῦ ὅτι κατεγράφησαν γράφει: νέαν στάχωσιν  
 αὐτοῦ, ὅτι μειτεβλήθη καὶ ἡ πρώτη ἀριθμη-  
 σις τῶν λόγων καὶ κατεγράφησιν.—στ. 15  
 μετὰ τὸ Ἀποιλίου. πρόσθεσις: Ὁ μὴν δὲ καὶ  
 ἡ ἡμέρα τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν σημειοῦνται  
 ἐν τῇ ἀνω ὄψι τῆς σελίδος, ἐν ἣ ἀρχεται ἕκα-  
 στος λόγος. (Πρόβλ. κατωτέρω ἀπὸ τοῦ 34<sup>ου</sup> λό-  
 γου κ.ἐ.).—στ. 16 ἀντὶ ι'. γράφει ι'.—στ. 21  
 ἀντὶ Π(α)τοιόρχης γρ. Π(α)τοιόρχ(ι)ς.—στ.  
 31 μετὰ τὸ [Θεοδωρι] πρόσθεσις: ὡς καὶ ἡ  
 «σφραγὶς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνι-  
 κῆς Σχολῆς αὐδ'». Ὁ κώδιξ πιθανῶς πρόε-  
 ρχεται ἐκ τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Σελ. 52 β', στ. 2 ἀντὶ Μεγάλου γράφει Με-  
 γ(άλου).—στ. 23 ἀντὶ ἀποστόλων γρ. ἀπο-  
 στόλ(ων).—στ. 47 ἀντὶ Μακαβαίους γρ. Μακ-  
 αβαί(ους).

Σελ. 53 β', στ. 6 ἀντὶ Θεοῦ γρ. Θε(οτό)κον.  
 —στ. 8 ἀντὶ [Τὰ φ. ρσδ', ρσε', ρσε', ρσε'] γρ.  
 [Τὰ φ. σιδ', σιέ', σις', σιζ'].—στ. 11 μετὰ  
 τὸ χάριτου γρ. Τοῦ φ. σιγ<sup>2</sup> τὸ κολοβόν τέλος:  
 «τὰ ἀρχαῖα παρῆλθον». Τοῦ φ. σιη<sup>1</sup> ἀρχὴ  
 ἀκέφαλος «ὄκ ἐπὶ ἑαυτοῦ ἦν, ἀλλὰ τοῦ ἐλ-  
 πισθέντος».—στ. 45 (λόγ. 28) μετὰ τὸ με-

γαλομάστουρας πρόσθεσις τοῦ Χ(ριστο)ῦ τεσσα-  
 ράκοντα.

Σελ. 54 Ἐν λόγῳ 34 πρόσθεσις [Ἐν τῇ ἀνω  
 ὄψι «Κυριακῇ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου».]

Ἐπίσης γέγραπται καὶ ἐν τῇ ἀνω ὄψι τῶν  
 κατωτέρω λόγων:

35. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρα λόγ. ιζ'».

36. «Κυριακῇ τοῦ Ἀσώτου λόγ. ιη'».—  
 αὐτόθι: ἀντὶ μετανόιας γρ. μετανοί(ας).—ἀντὶ  
 γνώ(σεω;) γρ. γνωστόν.—ἀντὶ τοῦ εἰς τὸν λη-  
 σι(ήν) γρ. εἰς τ(ὸν) λησι(ήν).

37. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρα λόγ. ιθ'».

38. «Τῷ Σα(ββάτω) τῆς Ἀπόκρως: ἦγουν  
 τῶν ψυχῶν. λόγ. κ'».

39. «Τῇ Κ(υριακῇ) τῆς Ἀπόκρως λόγ. κα'».

40. «Τῇ αὐτῇ Κ(υριακῇ) τῆς Ἀπόκρως».

43. «Τῇ γ' τῆς Τυροβάγου λόγ. κε'».

44. «Τῇ δ' τῆς Τυροβάγου».

45. «Τῇ ε' τῆς Τυροβάγου λόγ. κς'».

46. «Τῇ Πιρα(σκει)ῇ τῆς Τυροβάγου».—

47. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρα . . .».

48. «Τῷ Σα(ββάτω) τῆς Τυροβάγου λόγ.  
 λ'».—αὐτόθι: ἀντὶ Τοῦ γρ. Τοῦ.

49. «Τῷ Σα(ββάτω) τῆς Τυροβάγου».

Σελ. 55 λόγ. 50. «Τῇ Κυριακῇ τῆς Τυ-  
 ροβάγου λόγ. λβ'».

51. «Τῷ α' Σα(ββάτω) τῶν ἀγίων ηη-  
 σιει(ῶν)».—αὐτόθι: ἀντὶ πρώτου γρ. πρώτ(ω).

52. «Τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας λόγ. λδ'».—  
 αὐτ. στ. 18 ἀντὶ ἀνάμνησις γρ. ἀνάμνησις.

53. Τῇ αὐτῇ ἡμέρα. . . λόγ. λε'».—αὐτόθι  
 ἀντὶ Ρώμης γρ. Ρώμης.

54. «Τῇ αὐτῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας».

55. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρα . . .»

56. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρα . . . λόγ. λη'».

57. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρα . . .»

58. «Κυριακῇ β' τῶν ηησιειῶν».—αὐτόθι

ἀντὶ μετανοίας γρ. μετανοί(ας).—αὐτόθι σ. 55, β' στ. 1 ἀντὶ Ἄρα γρ. Ἄρα.

59. «Κυριακῇ γ' τῶν ἡσυχαιῶν λόγ. μάλ'».

60. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ . . .».—αὐτόθι, ὡς καὶ ἐν λόγ. 61 καὶ 63 ἀντὶ προσκύνησιν γρ. προσκύνησιν.

61. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ . . . λόγ. μβ'».

62. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ . . . λόγ. μγ'».

63. «Τῇ αὐτῇ . . . ἡμέρᾳ λόγ. μδ'».

64. «Κυριακῇ δ' τῶν ἡσυχαιῶν».

66. «Τῷ Σαββάτῳ τοῦ Ἀκαθίστου λόγ. μζ'».—αὐτόθι σ. 56 α' στ. 5 ἀντὶ αὐτοῦ γρ. αὐτοῦ.

Σελ. 56. λόγ. 67. «Τῇ ε' Κυριακῇ τῶν ἁγίων ἡσυχαιῶν».

68. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ . . . λόγ. μθ'».

69. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ . . . λόγ. ς'».

70. ἀντὶ (φ. υφ<sup>1</sup>) γρ. (φ. υγ<sup>1</sup>).—Ἐν τῇ ἄνω ᾄξ φέρεται: «λόγ. ςά. Τῇ Παρασκευῇ τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν ἡσυχαιῶν».

71. «Τῷ Σ(αββάτῳ) τοῦ Δαζάρου».

72. «Τῇ Κυριακῇ τῶν βαΐων».

73. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ . . . λόγ. νδ'».

74. «Τῇ ἁγία καὶ μεγάλη Δευτέρα».

75. «Τῇ ἁγία καὶ μεγάλη Τρίτῃ».

76. «Τῇ ἁγία καὶ μεγάλη δ' λόγ. ςζ'».

77. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ . . . λόγ. νη'».

78. «Τῇ ἁγία καὶ μεγάλη ε' λόγ. νθ'».

79. «Τῇ ἁγία καὶ μεγάλη Παρασκευῇ».

80. «Τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ λόγ. ξα'».—αὐτόθι ἀντὶ Κωνσταντινουπόλεως γρ. Κωνσταντινουπόλεως.

82. «Τῇ ἁγία καὶ μεγάλη Κυριακῇ τοῦ Πάσχα λογ. ξγ'».

83. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ . . . λόγ. ξδ'».

Σελ. 57 λόγ. 84. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ . . .»

85. «Τῇ νέα Δευτέρα».

86. «Εἰς τὴν νέαν Κυριακῇ».

87. «Τῇ αὐτῇ νέᾳ Κυριακῇ λόγ. ξε'».

88. «Κυριακῇ δ' εἰς τὸν παρόλτον».

89. «Τῇ Τετάρτῃ τῆς μεσοπετημοσῆς, λόγ. ξθ'».—αὐτόθι ἀντὶ Ἀρχ. γρ. Ἀρχ.

90. «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ λογ. ο'».—αὐτόθι στ. 34 ἀντὶ Ὀπου γρ. Ὀπου.

Ἐν λόγ. 96. ἀντὶ ὀητόν γρ. ὀητόν.—ἀντὶ μύλωνι γρ. μύλωνι.

Ἐν λόγ. 97. ἀντὶ (φ. φλδ') γρ. (φ. φλδ'²).

98. «Τῷ Σαββάτῳ πρὸ τῶν . . . ψυχῶν.

99 καὶ 100. «Τῇ Κυριακῇ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς.»

Σελ. 58 α', στ. 37 θές μετὰ τὸ χεῖλεσι | ἐπίσης καὶ μετὰ τὸ δεόμεθα στ. 43.—στ. 44 ἀντὶ  $\overline{\tau} \overline{\omega} \overline{\sigma} \alpha$  [=1373] γρ.  $\overline{\tau} \overline{\omega} \overline{\sigma} \alpha$  [=1363].

στ. 50 ἀντὶ εὐ | σπλαγγίαν εὐ | σπλαγγί(αν).

Σελ. 58 β' στ. 34 ἀντὶ προσιεθέτα γρ. προσιεθέτα.—στ. 47 ἀντὶ Χαριῶτος γρ. χαριῶτος.

Σελ. 59 α', στ. 21. πρόσθεσι [ἐν τῇ ᾄξ «Ἴδε καὶ θρή(νισ)ον τί ἔκαμαν οἱ Βενέτικοι εἰς τ(ὴν) πό(λιν) ὡσάν τὴν ἔλαβον»].—αὐτόθι ἀντὶ Ἀλεξάνδρου Δούκα γρ. Ἀλεξίου Δούκα.

[ὁ κωδιξ: Δούκα].—στ. 33 ἀντὶ ἁγίας Σοφίας γρ. Ἀγίας Σοφίας.—στ. 38 ἀντὶ ἔλαβον γρ. ἔλαβαν.—β', στ. 1 ἀντὶ Ἐλαβον γρ.

Ἐλαβαν.—στ. 6 ἀντὶ σιαυροῦ γρ. σι(αυ)ροῦ.

—στ. 16 ἀντὶ προστρέχοντας γρ. προστρέχον-  
τας.—στ. 18 ἀντὶ Μάρκον δ κωδιξ: Μάρκον.

—στ. 27 ἀντὶ τῇ γρ. τῆ.—στ. 29 ἀντὶ ἐπήγαυε ὁ κωδ. ἐπήγαυε.—στ. 31 ἀντὶ Ἄγία γρ. ἁγία

—στ. 44 ἀντὶ νη' γρ. νς'.—αὐτόθι ἀντὶ μῆ-  
νας ἢ ἡμέρας γρ. μῆνας ἢ καὶ ἡμέρας.

Σελ. 60 α', στ. 40 ἀντὶ Μελενίκος γρ. Μελενίκος.—στ. 5 ἀντὶ τοῦ ρδ'... γρ. ρδ'...  
ρζ'.

—στ. 39 πρόσθεσι: Ἀνδρονίκου Δημητρα-  
κοπούλου Προσθήκας κτλ. σ. 33.—στ. 43

πρόσθεσι: καὶ *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*, τ. Β' σ. 570.

Σελ. 61 ἐν τῇ ἄνω ᾄξ ἀντὶ ΕΡΡΑΝΟΣ  
γρ. ΕΡΑΝΟΣ.—αὐτόθι α', στ. 7. ἀντὶ Fa-  
brie Bibl. Grec. γρ. Fabrie. Bibl. Grace.

—στ. 5 ἀντὶ τοῦτου, ἐν γρ. τοῦτου ἐν.

#### Β ΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

Σελ. 62 α', στ. 39 μετὰ τὸ ἱερώς. προσθε-  
τέον: Ἄντὶ τοῦ (ἐν στίχ. 32) Ῥωμαίων τῶν

εὐθ[έ]των[;], ὃ φαίνεται μοι ἀμφίβολον, ἀ-  
ναγνωστῆρον μᾶλλον ἀθλων. Ὁ τρισάθλιος

Νικηφόρος ἠδύνατο γράψαι καὶ τὰ οὐκ ἀήθη:  
Ῥωμαίων τῶν ἀθλων ἢ εὐτελων.

Σελ. 63 β', στ. 32 ἀντὶ Φιλαργουσία γρ.  
ὁ κωδ. φυλαργουσία.—στ. 48 ἀντὶ τὰς μεθό-  
δους τῶν πολεμίων ὁ κωδ. τὰς μεθόδεας τῶν

πολεμίων.

Σελ. 64 α', στ. 5 ἀντὶ ἀρεταὶ εἰσι ὁ κωδ.  
ἀρεταὶ εἰσι.—στ. 17 ἀντὶ προσευχῆς γρ. προ-  
σευχῆς.—στ. 19 ἀντὶ ὦδε γρ. ὦδε.—στ. 21

ἀντὶ προσευχόμενον γρ. προσευχόμενον.—στ.  
25 ἀντὶ τοῖς δ' γρ. τοῖσδ'.—β', στ. 13 ἀντὶ

δυσκινήτους γρ. δυσκινήτους.—στ. 35 ἀντὶ  
κεφαλαίσις γρ. κεφαλαίσις.

Σελ. 65 β', στ. 31 ἀντὶ ἐν τῇ γρ. ἐν τῆ.—  
αὐτόθι ἀντὶ πραγ-ματεία χωριστέον πραγ-μα-  
τεία.—στ. 33 ἀντὶ ἰάμβους γρ. ἰάμβους.—

Σελ. 66 α, στ. 41 ἀντὶ δρουγγάριος γρ.  
δρουγγάριος.—στ. 12 ἀντὶ δρουγγάριος γρ.  
δρουγγάριος.—στ. 29 ἀντὶ Biblioth. γρ. Bi-



*blioth.*—στ. 38 ἀντὶ *Χαριῶνος* γρ. *χαριῶνος*.

Σελ. 67 α', στ. 10 ἀντὶ *συμβουλευμικὸς* γρ. *συμβουλευτικὸς*.—β', στ. 36 ἀντὶ *Βυζαντ* γρ. *Βυζαντ*.—στ. 39 ἀντὶ *Χαριῶνος* γρ. *χαριῶνος*.

Σελ. 68 α', στ. 18 ἀντὶ *Χαριῶνος* γρ. *χαριῶνος*.—β', στ. 12 ἀντὶ *Ἐ* γρ. *Ἐκ*.—στ. 30 μετὰ τὸ *προβλ.* προσθετέον: *Β. Κ. Στεφανίδου «Οἱ κώδικες τῆς Ἀδριανουπόλεως» ἐν Byzant. Zeits. τόμ. ΙΔ' (1905) σ. 603.*

Σελ. 69 α', στ. 43 ἀντὶ *περιγραφειῶν* γρ. *περιγραφεῖων*.—β', στ. 32 ἀντὶ *τῷ Θεῷ* γρ. *τῷ Θεῶ*.

Σελ. 70 α', στ. 7 ἀντὶ *καίδων* γρ. *καλὸν*. στ. 25 ἀντὶ *αἰθήσεων* γρ. *αἰσθήσεων*. β' στ. 21 ἀντὶ *προσφέρειν* γρ. *προσφέρειν*.

Σελ. 71 α', ἀντὶ *ὡσπερ* (στ. 35, 38, 45, β' 29) γρ. *ὡσπερ*.—στ. 20 ἀντὶ *προσβολαί* γρ. *προσβολαί*.—στ. 27 ἀντὶ *προσγινόμενον* γρ. *προσγινόμενον*.—στ. 30 ἀντὶ *τοιτέσιν* γρ. *τοιτέσιν*.—β' στ. 16 ἀντὶ *εἰσαγωγίμοις* γρ. *εἰσαγωγίμοις*.—Ἐν στ. 34, 36, 38, 39, 40, ἀντὶ τοῦ *Ϟ* (ᾧ ἀκριδῶς ἐχρήσαστο ὁ κωδικογράφος) γρ. *Ϟ*.

#### Δ' ΚΩΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΙΑ ΠΑΡ' ΕΜΟΙ ΑΠΟΚΕΙΜΕΝΑ

Σελ. 72 β', στ. 43, 44 καὶ σ. 73 στ. 2 ἀντὶ τοῦ *Μάρκων* ὁ κωδῆξ *Μάρκων*.

Σελ. 73 β', στ. 1 ἀντὶ *αὐτῷ* γρ. *αὐτῷ*.—στ. 8. Ἐν τέλει τῆς περιόδου πρόσθετος ἴνυδε σημειώσιν: *Τὸ σμυνασιῆρι Τριανο», εἰς ὃ πιθανῶς ἀνήκεν ὁ κωδῆξ, πάντως ἐστὶν ἢ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δελφίνου, παρὰ τὴν Δρόβιανην, ἀκμάσασα ἄλλοτε μονὴ Δουάνου, ἐνθα, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Ἠπείρου μοναίς, (καθ' ἃ γράφει καὶ ὁ Ν. Τσιγαρᾶς ἐν Ἀτυκῷ Ἡμερολογίῳ Ἀσωπίου τοῦ 1896 σ. 311) οἱ μοναχοὶ ἐδίδασκον τοὺς περισίτους τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡρμήνευον τοὺς Ἑλληνας πεζογράφους καὶ ποιητάς. —στ. 13 ἀντὶ *λεπτοιότη ὀθόνη* γρ. *λεπτοιότη ὀθόνη*.*

Σελ. 75 α', στ. 6 ἀντὶ *ἡρίθ-μηται* χωριστέον *ἡρίθ-μηται*.

Σελ. 76 β', στ. 33 ἐκ τοῦ *παραγύλλω*, γέρεται ἐξαλειπτέον τὸ κόμμα.

Σελ. 77 α', στ. 16 ἀντὶ *ῶχ* γρ. *ῶχ*.—στ. 40 μετὰ τὸ *μνημονεύμενα* πρόσθετος: *τὰ ἐν Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos Πίνακι τόμ. Β' σ. 535 τοῦ αὐτοῦ, τὰ ἐν Καταλόγῳ Χειρογράφων τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Γ. Σακκελίωνος (1892 Ἀθήνησι) Πίνακι σ. 324, τὰ ἐν Πατρια-*

*κῆ βιβλιοθήκῃ τοῦ αὐτοῦ (Ἀθήνησι αὐτῷ) σ. 337. —στ. 48 ἀντὶ Ἱεροσολύμ. γρ. Ἱεροσολυμ. —β', στ. 18 ἀντὶ ὁ ἡσοῦς γρ. ὁ Ἱησοῦς. —αὐτόθι ἀντὶ ἐνφ. γρ. ἐν φ. —στ. 26 ἀντὶ τῷ κώδικι γρ. τῷ κώδικι. —στ. 36 μετὰ τὸ 455, πρόσθετος: καὶ Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου Προσθήκας καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελλην. Φιλ. Σάθα σ. 35. —στ. 44 ἀντὶ *δμωνίμοιο* γρ. *δμωνίμιον*.*

Σελ. 78 α', στ. 6 ἀντὶ *Φιλανθρωπικῶν* γρ. *Φιλανθρωπινῶν*.—στ. 21 ἀντὶ *αἷς* γρ. *αἷς*.—στ. 55 ἀντὶ (*τῶν*) γρ. [*τῶν*].—β', στ. 45 ἀντὶ *ἐξωχάσι* γρ. *ἐξοχάσι*.—στ. 46 ἀντὶ *ἐξωρκίζω* γρ. *ἐξορκίζω*.

Σελ. 79 α', στ. 3 ἀντὶ *πιναίδες* γρ. *πινακίδες*.—στ. 23 ἀντὶ τοῦ βραχυγραφικῶς φερομένου ἐν τῷ χειρογρ. *coru* γρ. *coru(m)*.—στ. 27 ἀντὶ *σῶζεται* γρ. *σῶζεται*.—στ. 22 ἀντὶ *Ἐντεῦθεν* γρ. *Ἐντεῦθεν*.

Σελ. 81 β', στ. 27 ἀντὶ *περῶνον* γρ. *περιέχον*.

Σελ. 82 α', στ. 23 μετὰ τὸ 235 πρόσθετος καὶ Σ. Λάμπρου «Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν Ἱατροσοφίων» ἐν *Μικταῖς Σελίσσι* σ. 493.

Σελ. 83 α', στ. 4 ἀντὶ τοῦ: *μ'σα εὐθὸς* γρ. *μέσα εὐθὸς* κτλ. —β', στ. 5 ἀντὶ *προσθήκη* γρ. *προσθήκη*.—στ. 33 ἀντὶ τοῦ γρ. τοῦ.

Σελ. 84 β', στ. 39 ἀντὶ *παρὰ* γρ. *παρα*.—στ. 50 ἀντὶ *ἡδύσομος* γρ. *ἡδύσομος*.

Σελ. 85 α', στ. 6 ἀντὶ *Λαμαβαία* γρ. *Χαμαβαία*.—στ. 10 ἀντὶ (σ. 189) γρ. (σ. 116).—στ. 14 ἀντὶ (σ. 273) γρ. (σ. 173).—στ. 27 ἀντὶ *<μου>* γρ. [*μου*].—στ. 56 ἀντὶ *τριῶ(ν)* γρ. *τριῶ(ν)*.

Σελ. 86 α', στ. 11 ἀντὶ *το πλεῖστον* γρ. *τὸ πλεῖστον*.—β', στ. 48 ἀντὶ *εἰς τὴν διατριβὴν τοῦ Γ. Κρομμύδα (1808)* γρ. *εἰς τὰς διατριβάς [1808, 1813, 1828]* τοῦ Ἠπειρώτου Γ. Κ(ρομμύδη), ὃν γράφει *Κρομμύδαν*.

Σελ. 87 α', στ. 10 ἀντὶ *τῆ* γρ. *τῆ*.—στ. 41 ἀντὶ *Ἐλ* γρ. *Ἐλ*.—στ. 49 μετὰ τὸ 1805—1806 πρόσθετος (κατὰ δὲ τὸν Λαμπρίδην, ἐν Ἠπειρωτ. Μελετ. τεύχ. Η' σ. 58, τῷ 1812).—β' στ. 15 ἀντὶ *Ἀρέντα* γρ. *Ἀρέντα*.

Σελ. 88 α', στ. 28 ἀντὶ *ὠτῆς* γρ. *ὠτῆς*.—στ. 42 ἀντὶ *Γρατσουνίζω* γρ. *Γρατσουνίζω*.—β', στ. 37 ἀντὶ *μέρσι* γρ. *μέρη*.—στ. 51 ἐν τέλει τῆς λ. *Ἐλεγείον* σημειωτέον ἐν ἀγκύλαις *ἔτι*, [*ἀλαγιὸς* καὶ *ἀναλαγιὸς ἢ ἀναλό(γ)ι* καὶ νῦν ἐν Ἠπειρῷ λέγεται τὸ *ἀναλογεῖον* (μεταγ. ἀναλόγιον), ὃ ἔδει γραφῆναι ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ *Ἐλεγείον*, ὅπερ ἕτερον. Δ.Μ.Σ.]

Σελ. 89 β, στ. 4 ἀντὶ *Ἐξυπολίω* γρ. *Ἐ-*

ξυπολύω.—στ. 40 ἀντὶ Ἰλιγγος σκοτοδιρίασις γρ. Ἰλιγγος, σκοτοδιρίασις.

Σελ. 90 α' στ. 11 ἀντὶ Πλουτ: γρ. Πλούτ: . στ. 38 ἀντὶ μῦρον γρ. μύρον.—β, στ. 21 χάρισον: ση-μασίαν.— 28 ἀντὶ Ἀθην... γρ. Ἀθήν...

Σελ. 91 α', στ. 18 ἀντὶ καρκάλισμα' γρ. καρκάλισμα,. —β', στ. 7 ἀντὶ δροσιά. γρ. δροσιά.— στ. 17 ἐν τέλει τῆς λ. Κατάρυχος σημειωτέον ἐν ἀγκύλαις: [Περὶ τῆς λ. ἄρα Κουμανούδη Συναγωγ. Λέξ. ἀθησαυρίστων σ. 182, ἔθεν παρελήφθη ἡ λ. καὶ ἐν Λεξικ. Liddell - Scott—Κωνσταντινίδου, ὡς καὶ τὴν ἐμὴν ἐν Λαογραφίας Α' σ. 702 σημείωσιν. Δ. Μ. Σ.]

Σελ. 92 β', στ. 5 ἀντὶ απομομου γρ. απομουμ.—στ. 38 ἀντὶ cardamomu γρ. cardamomum.

Σελ. 93 α' στ. 27 μετὰ τὸ ribes πρόσθετες rubrum.

Σελ. 94 α', στ. 27 ἀντὶ και γρ. καί.—στ. 50 ἀντὶ ὅτι γρ. ὅ,τι.—β', στ. 13 ἀντὶ λέπρα κοινῶς γρ. λέπρα, κοινῶς.—στ. 31 ἀντὶ τερηδῶν γρ. τερηδῶν.

Σελ. 95 α', στ. 5 ἀντὶ coria γρ. coria.—στ. 19 ἀντὶ Cyprio γρ. Cipro.—στ. 20 ἀντὶ riu γρ. riu.—στ. 30 ἀντὶ Marricovits γρ. Marinovich.—στ. 33 μετὰ τὸ Ἀκρης

γρ. (Πτολεμαίδος).—β', στ. 9 ἀντὶ ἀνεροῦ γρ. ἀνεροῦ.—στ. 27 ἀντὶ Ἀνασοῦφισ γρ. Ανασοῦφισ.—στ. 28 ἀντὶ Ἀδύορου γρ. Ἀδύορουν.—στ. 35 ἀντὶ τόμ γρ. τόμ.—στ. 42 ἀντὶ Μιχάλης γρ. Μιχαήλης.—στ. 48 ἀντὶ ἐκ κατασίχον ἐν γρ. ἐκ κατασίχου, ἐν.

Σελ. 96 α', στ. 19 ἀντὶ 1660—1622 γρ. 1600 — 1622. — στ. 23 ἀντὶ Ἰωαννίαν γρ. Ἰωαννίνων—στ. 34 ἀντὶ τοῦ τοῦ χωρίου γρ. τοῦ χωρίου.—στ. 44 ἀντὶ Ἐξαρχος γρ. Ἐξαρχος.

Σελ. 97 α', στ. 8 ἀντὶ ἀποτελοῦσα ἴδιον βιλαέτιον γρ. ἀποτελοῦσα ἴδιον αὐτόνομον τμήμα ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει Ἰωαννίνων, κληθὲν βιλαέτιον Ζαγορίου.—στ. 39 ἀντὶ ἡς γρ. ἡς.—β', στ. 1 κάτωθεν, ἀντὶ Μελετήμ γρ. Μελετήμ..

Σελ. 100 α', στ. 1 κάτωθεν, ἀντὶ Πιστοποιοῦσι... μετὰ τῶν ἐναντῶν σφραγίδων ἕκαστος: γρ. Πιστοποιοῦσι... διὰ τῶν ἐναντῶν ἑπογραφῶν καὶ ἐπὶ σφραγιδοκηρίου ἐρουθροῦ ἐπιτετυπωμένων σφραγίδων ἕκαστος:]

Σελ. 102 α', στ. 17 ἀντὶ (μονοκονδυλιά) γρ. (μνοκονδυλιά).—β', στ. 2 ἀντὶ Βυζαντιακοῦ γρ. βυζαντιακοῦ.—συχ. 41 ἀντὶ Ἡμανουήλ γρ. Ἡμανουήλ.

Σελ. 103 β', στ. 6 ἀντὶ ἡῤατεῖόντος γρ. ἡῤατεῖόντος.

## Α' ΠΙΝΑΞ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ

### ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

[Ἐν τῷ πίνακι τούτῳ καὶ τῷ ἐπομένῳ λεξιλογίῳ τοῦ Παλαιογραφικοῦ Ἐράνου ἐγράψαμεν τὰ ὀνόματα καὶ τὰς λέξεις ἀνευ τῶν ἀνορθογραφιῶν τῶν χειρογράφων, παρενεβόλομεν δ' ἐν αὐτοῖς καὶ πραγματικὰς τινὰς σημειώσεις. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς δηλοῖ τὴν σελίδα, τὸ δὲ παρ' αὐτὸν γράμμα α ἢ β δηλοῖ τὴν πρῶτην ἢ δευτέραν στήλην τῆς σελίδος.]

<sup>1</sup> **Ἀβράμιος** ὁ Ἑβραῖος διήγησις περὶ αὐτοῦ ὑπὸ ἀδύλου 55 α.

<sup>2</sup> **Ἀγγελάτου Παναγῆ** Γεν. Προξένου τῆς Ἰωνίου πολιτείας ἐν Κύπρῳ ἀρχεῖον. Ἐπιστολαὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐναγγέλου ἐκ Ναυπλίου (1830) 94 β.

<sup>3</sup> **Ἁγίας Σοφίας** πολύτιμα σκεύη. Βεβήλωσις ὑπὸ Λατίνων 59 α-β. Παράδοσις περὶ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς αὐτῆς 59 β, 60 α. Κώδιξ λόγων ἁγίων Πατέρων 52 α, 105 α.

<sup>4</sup> **Ἀγιοβαρβάρα** Μακεδονίας 85 β.

<sup>5</sup> **Ἀγιογραφική, ἀγιεγράφοι** ζ. ζωγραφική.

<sup>6</sup> **Ἀγιοταφικοῦ μετοχίου** ἐν Κων/πόλει κώδικες Μαξίμου Πελοποννησίου 76 α, 77 α—β.— Ἐπίγραμμα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 736 κώδ. 68 β.

<sup>7</sup> **Ἁγίων Πάντων** ἐγκώμιον ὑπὸ Χρυσοστόμου 58 α.

<sup>8</sup> **Ἁγίων Πατέρων** διαφόρων λόγοι 51-58.

<sup>9</sup> **Ἁγίων Τεσσαράκοντα** μαρτύριον λόγος εἰς αὐτὸ 53 β (ἀρ. 26, 27, 28).

<sup>10</sup> **Ἀγραφιῶτης Κωνστ.** (Ἡπειρ.) 84 β.

- Ἀδὰμ ἔξορτα** λόγος εἰς αὐτὴν τοῦ Χρυσοστόμου 55 α.  
**Ἀδῆλων λόγοι καὶ ἔργα** 52 (ἀρ. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14), 53 (ἀρ. 15, 16, 18, 20, 25, 27), 55 (ἀρ. 52, 54, 55, 56, 66), 57 (ἀρ. 97, 99, 100), 62 β, 68 α, 73 β, 78 β, 79 α, 80 (ἀρ. 8, 11, 12, 13, 15).  
**Ἀδριανουπόλεως κώδικες** 107 α.  
**Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἄθῃ βίος** 53 α.  
**Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας λόγοι** εἰς τὴν Ἀνάληψιν 57 β, εἰς τὸ Πάσχα 56 β, εἰς τὴν καινὴν Κυριακὴν 57 α. [σχόλια εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον 72 β.]  
**Ἀθανασίου Παρίου** προσίμων Θεολογίας 67 β.  
**Ἀθῆνα** 81 β. **Ἀθηνῶν** μητρ. ζ. *Χοιειάτης*.  
**Ἀθηναῖος** ζηγράφος ζ. *Ζηγράφου*.  
**Αἰσώπου βίος** 61 α-β.  
**Ἀκάθιστος ἡμέρα**, -ῆμος 55 β-56 α.  
**(Ἄ)καρνανία** ζ. *Καορνια*.  
**Ἀκομινᾶτος Νικήτας** 60 α.  
**Ἀκροπολίτης Γεώργιος** 60 α.  
**Ἀλβανιτοχώρι** (πιθανῶς τὸ τῆς Κ/πόλεως, ἐν τῇ δικησῆσι Χρυσουπόλεως) ἑραπεῖα πανώλους ἐν αὐτῷ β 90 β.  
**Ἀλβανῶν ἐπιδρομαὶ εἰς Ζαγόριον** 96 β.  
**Ἀλεξάνδρεια** 76 α, 95 α.  
**Ἀμόριον** τῆς Φρυγίας «εἰς τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος» 61 α.  
**Ἀναγνώστης διδάσκαλος** ἐν Ζαγορίῳ, ἀντιγραφεὺς ἱατροσοφίου μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 84 β.  
**Ἀνάληψις**· λόγοι εἰς αὐτὴν 57 β (ἀρ. 94, 95, 96).  
**Ἀνανίας Μακᾶς** (;) ἱερομόναχος, διδάσκαλος ἐν Ἀρτῇ (1796) 84 α.  
**Ἀναστασίου Σιναΐτου** λόγοι εἰς τὸν σ' ψαλμὸν 54 β, περὶ τῆς συνάξεως 56 α.  
**Ἀνδρέου Κρήτης** λόγοι εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν 54 α, εἰς τὸν Λάζαρον 58 α, εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν βατῶν αὐτόθι.  
**Ἀνδρόνικος ὁ Πιλαολόγος** ζ. *Μητροπόλεως*.  
**Ἄνθιμος Δ'** πατριάρχης Κ/πόλεως 98 β.  
**Ἀνθολόγιον** 79 α-β, γνωμῶν 79 α-β. ζ. *Ἡλία ἐκδίκου*.  
**Ἀντιφωνήτης ὀνομασία** εἰκόνας τοῦ Ι. Χριστοῦ ἐν Χαλκοπρατείσι Κων/πόλεως 55 α.  
**Ἀντίχριστος**· λόγος περὶ αὐτοῦ 54 β.  
**Ἀντρεϊούδας υἱὸς Ζιμπυλοῦς** (Κύπρ) 95 β.  
**Ἀξιά**—*Νάξος* 81 β.  
**Ἀπανωσουδενῆται** 96 β. ζ. *Σ(τ)ουδενά*.
- Ἀποστόλων ἀγίων** ἐρωτήσεις διάφοροι 73 β, 74 β. ζ. *Πέτρου καὶ Παύλου*.  
**Ἀραβαντινοῦ Π.** Χρονογραφία Ἠπείρου 80 α, 97 α.  
**Ἄργους** Γενικὴ Ἐφημερίς (1829) 95 β.  
**Ἄρσειου** καθαιρέσεις ἐν Νικαίᾳ 57 β.  
**Ἀριστοτέλους** σοφωτάτου ἱατροσοφία 81 β.  
**Ἄριζιανὸς** ἱατρὸς (πιθανῶς ἐξ Ἄρετσος—Ἄρεθούσης ἢ Ρουσίου) 85 α.  
**Ἄρσενιου τοῦ μεγάλου** βίος ὑπὸ ἀδῆλου 52 β.  
**Ἀρσλάνωφ** Ρῶσ. ἀξίωμ. (1822) 100 β.  
**Ἄρτης διδάσκαλος** ζ. *Ἀνανίας*.  
**Ἀρτίστης Ζαγορίου** Μεγ. Ἐκκλησία 104 β.  
**Ἀρχιερεῖς** ὧν μνεῖα γίνεταί ἐνταῦθα: Γρηγόριος Ἰωαννίνων 1739, Δανῆλ Σερεῶν 1651, Διάδοχος ἐπίσκ. Φωτικῆς τῆς Ἠπείρου (ε' ἑκατ.), Δωρόθεος ἐπίσκ. Σταυρουπόλεως 1807, Ἰερόθεος Ἰωαννίνων 1728, Ἰωακείμ Ἰωαννίνων (δ μετέπειτα οἰκ. πατριάρχης Ἰωακείμ Β') 1835, Ἰωάσαφ Βιωτίας 1562, Κυπριανὸς Κύπρου 1821, Καλλίνικος Ἰωαννίνων 1647, Κύριλλος Δρύστρας 1822, Νεόφυτος Ἰωαννίνων 1619, Νεόφυτος Οὐγγροβλαχίας 1848, Ραφαήλ ἐπίσκ. Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου 1733, Σεραφεῖμ πρ. Ἠλιουπόλεως 1760, Φιλάρετος ἐν Βλαχίᾳ 1758. ζ. λ.  
**Ἀσάνης** μέγας ῥήτωρ Θεσσαλονίκης 77 β.  
**Ἀσκητικὸς συνένδημος** 73 β.  
**Ἀσκητικῶν** λόγοι 62 β—64 α.  
**Ἄσματα** δημῶδη (Κ/πόλεως) 85 α.  
**Ἀστραπῆς** ἔρμηνεῖα 81 α.  
**Ἄσωτος υἱὸς**· λόγοι εἰς αὐτὸν τοῦ Χρυσοστόμου 54 α (ἀρ. 36, 37).  
**Αὐγαρος** Ἐδέσσης τοπάρχης, ἄγιον μανθῆλιον κ. λ. 53 α.  
**Αὐγόρου** (Κύπρου) 95 β, 108 β.  
**Ἀχαῶβ** βασιλέως σκυθροπότης 56 α.  
**Ἀχερουσία** λίμνη 90 β.  
**Ἀχυράου** μητρόπολις 60 β.  
**Βάγιας Θανάσις** (Ἠπειρ.) 97 α.  
**Βαῖων** Κυριακῆς λόγοι 56 α (ἀρ. 72, 73).  
**Βαλλίδου Ἰωάν.** βεβλιωθῆκη 68 α.  
**Βαρκὸς** (βαρυκὸς) τοπων. ἐν Ἠπείρῳ 96 β.  
**Βαζλαδμ** (1822 ἐν Ὀδησσῷ) 100 β.  
**Βαρσανούφ(ρ)ιος** θύτης (= ἱερεὺς) ἐξ Ἀχρῶν τῷ 1275 ἐξοδεύει καὶ μαρτυρεῖ πρὸς σύνταξιν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν 62 α.  
**Βασιλείου τοῦ Μεγάλου** λόγοι· εἰς τοὺς Ἄγγιους Τεσσαράκοντα 53 β, εἰς τὸ πρίσχε σαυτῷ 54 β (ἀρ. 41), περὶ νηστείας 54 β (ἀρ. 44, 46), εὐχαὶ 78 β.

**Βασιλείου Σελουκείας** λόγοι μετὰ δημόδους παραφράσεως εἰς τὸν πάγκαλον Ἰωσήφ καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν 79 β.

**Βάσι-Βάτα** 81 β.

**Βεζή χώρα** = Βεζίτσα τῆς Ἠπείρου 103 α.

**Βεζήτζα**, Βεζίτσα, Βεήτσα, Βεΐτσα, Βήτσα, Βίτσα-Βήσσα τοῦ ἐν Ἠπείρῳ Ζαγορίου 72 α, 77 α, 84 β, 87 α, 96 α-β, 97 α, 100 β. — 101 α — 104 Εὐαγγέλια καὶ ἐπιγραφαὶ νῶν αὐτῆς. — Οἱ κάτοικοι αὐτῆς **Βεζητσηνοὶ** 102 β (ὄν Βητσο(η)νοί).

**Weis-Liebersdorf** ἔκδοσις Διαδόχου Φωτικῆς 69 α β.

**Βελιγράδιον** Σερβίας 81 α.

**Βενέτικοι**, οἱ Βενετοὶ 59 α-β.

**Βηρηϊός**· περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ θαύματος 55 α.

**Βήσσα** ζ. **Βεζήτσα**.

**Βιβλιογράφοι** μνημονευόμενοι ἐνταῦθα: Νικηφόρος ὁ Ῥεξῆς ἐξ Ἠπείρου 1275 σ. 58 α. Ἰωάννης ἐν Κ/πόλει: 1363 σ. 58 α. Ἰωάσαφ ἱεροδιάκονος ἐν Εἰκοσιφοινίσση 1373 σ. 104-105. Ἰωάννης (ΙΔ' ἔκατ.) 65 α. Ἀνχστάσιος Μπέρκος ἐν Ἰωαννίσις (ΙΗ' ἔκ.) 79 α. Τζαρτζόμπησις 1792 σ. 84 α. Δωρόθεος Σταυρουπόλεως 1807 σ. 80 α. Διονύσιος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων 1810-1836 σ. 86 α — 94 β. Ἀναγνώστης διδάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐν Ζαγορίῳ 84 β. Νικόλαος Δημητρίου ἐκ Λαμίας 1836 σ. 85 β. Παπαστογιάννης ἐκ Στογιάκιδου 1866 σ. 81 α. ζ. καὶ λ.

**Βιβλιοθῆκαι**, ὧν μνεῖα γίνεται ἐνταῦθα: Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς 51 α-β, 105 α. Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου Σερρών 61 α-β, 68 α. Ἁγιοταφικοῦ μετοχίου ἐν Κ/πόλει 68 β, 77 α. Ἑλληνικοῦ Φιλολ. Συλλόγου ἐν Κ/πόλει 78 α. Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἐν Μακεδονίᾳ 77 β, 104 α. Μονῆς Δρυάνου ἐν Ἠπείρῳ 73 β, 107 α. Ἰωάννου Βαλλίλου 68 α. Ἀθανασίου Γ. Μανούτση Σιατιστέως 67 β. Δ. Μ. Σάρρου 72 α. κ. ε.

**Βλαχία**· Μοναστήρια Ἠπειρωτικὰ ἐν αὐτῇ 98 β. Ἐξέχοντες Ἠπειρωτικὴ ἐν αὐτῇ 98 β, 99 α, 102 β. Κώδικες καὶ σημειώματα ἐνταῦθα 83 α, 84 α, 86 α. Ψωρεάρχοντες 86 α.

**Βοεβόδας** **Μιχαήλ ὁ Θερεϊανός** ζ. **Θερεϊανός** **Μιχαήλ**.

**Vondiziano** ἐν Λάρνακι· ἐπιγραφὰ Κυπριακὰ πρὸ αὐτῷ 95 β.

**Βουλγάρεως** **Εὐγενίου** Θεολογία 67 β. Ἐκδοσις Ἰωσήφ Βρυεννίου 66 β — 67.

**Βουλγάρων** πυρπόλησις Σερρών 61 α.

**Βραγκοβάγκα** Μπαλάσια δόμνα εὐγενῆς Ῥουμανῆς 83 α.

**Βροντολόγιον** 81 α.

**Βρετὸς** **Νικόλαος Ἀργύρις** πρόκριτος Ἰωαννίνων (1739) 96 β.

**Βυζάντιον** ζ. **Κωνσταντινούπολις**.

**Γάγαρη Γ.** Ἠπειρ. Ἡμερολόγιον Δαδώνη 97 β.

**Γαζιώτης** ἱατρὸς 85 α.

**Γαλά(τι)στα** Μακεδονίας 85 β.

**Γασπάριος** ἀρχίατρος 85 α.

**Γεδεὼν** ἐφημέρ. Μεγάλ. Ἐκκλησίας 52 α.

**Γεδεὼν** **Μανουήλ** 97 β.

**Γερμανοῦ** Κ/πόλεως πατρ. λόγ. εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν 54 α (ἀρ. 33), εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου 56 β (ἀρ. 80).

**Γεωγραφικὰ** σημῶδη ὀνόματα 81 β, 85 α-β.

**Γεωργίας** ἐγκύκλιος (ἐν Ἠπείρῳ) 97 β.

**Γεώργιος ἄγιος**· λόγος εἰς αὐτὸν 58 α.

**Γεωργίου** **Νικομηδείας** λόγ. εἰς τὸ εἰστήκεσθαι 56 β.

**Guardthausen** ζ. **Παλαιογραφία**.

**Γκιώσης** **Κώστας** (Ἠπειρ.) 96 β.

**Γνοῦρα** ἢ **Καλόγηρος** 81 β.

**Γρηγόριος Ἰωαννίνων** μητρ. (1739) 96 β, 103 β.

**Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου**· περὶ τῶν τοῦ βίου ἔδῶν, δίστιχ, τετράστιχ, μετὰ παραφράσεως εἰς τὴν δημόδῃ 79 β.

**Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου** Κ/πόλεως πατρ. λόγοι· εἰς τὴν Ἁγίαν Μαρίναν 53 α, εἰς τὸν Ἁγ. Γεώργιον 58 α.

**Γρηγορίου Νεοκαισαρείας** λόγ. εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν 54 α.

**Γρηγορίου Νύσσης** λόγοι· εἰς τὴν παρείσδασιν τῶν νηστεϊῶν 54 β, εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα 57 α (ἀρ. 84, 85), ἐρμηνεῖα εἰς τὸ Πάτερ ἡμῶν 74 β.

**Γρηγορίου Πάπα Ῥώμης** ἐπιστολὴ πρὸς Λέοντα τὸν Ἰσαυρον 55 α.

**Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς**· λόγος εἰς αὐτὸν τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τῆς τοῦ Οὐρίου γυναικὸς 55 α.

**Δανιὴλ** Σερρών μητρ. (1651) 77 β.

**Dendrinio** ἐν Κων/πόλει 95 α.

**Δημητρακοπούλου Α.** Προσθήκαι κλ. 106 β, 107 β.

**Δημήτριος** ἀργυροχόος ἐκ Καλκρυτῶν (1790) 104 α.

**Δημητρίου Νικόλαος** ἐκ Λαμίας 85 α. ζ. βιβλιογράφοι.

**Δημοσθένους γ'** Φιλιππικοῦ ἐξήγησις ὑπὸ Οἰκονόμου Κωνσταντίνου 80 β.

**Δημόσιος** (κύρ. ὄν. καὶ ἐπών. ἐν Ἡπείρῳ ὑποκ. τοῦ Δήμος)· Δεκοδημίσιος, Πανταζῆς - 96 β.

**Δημώδη ὀνόματα** ζ. Γεωγραφικά, Μητρονομικά, Ἱατρικῆς (ἐν λ. Ἱατροσόφια), Φυτῶν ὀνόματα, Λεξικά, Ἄσματα, καὶ τὸν κατωτέρω β' Πίνακα Νεοελληνικῶν λέξεων.

**Διαδόχου ἐπισκόπου Φωτικῆς** τῆς Ἡπείρου κεφάλαια ἑκατὸν 63 β, 68 — 71.

**Διονυσίου** ἐξ Ἀγράφων Ἱερομονάχου διδασκάλου (ἸΗ' ἐκ.) Ἱατρικαὶ συνταγαὶ 82 α.— χρησμοὶ ἀνεκπλήρωτοι 83 β.

**Διονυσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων** [ἢ Διονυσίου Παπαρροῦση Ἱερομονάχου ἐκ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου] χειρόγραφα (Φαρμακευτικῆ, Περί Ἀφροδισιακῶν παθῶν, Λεξικά μετ' ἀποσπασμάτων) 86 α—94 β.— βίος 87 α.

**Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ** Ἑρμηνεῖα τῆς ζυγγραφικῆς τέχνης 82 β.

**Δόμνα Μπαλάσια** ζ. Βουργοβύγα.

**Δομνίτσα Εὐφροσύνη Μουρούζη** ζ. Μουρούζη.

**Δούκας Ἀλέξιος Ε' ὁ Μούρτζουφλος** 59 α', 106 β.

**Δούκας Πέτρος** (ἐν Βλαχίᾳ) 98 β.

**Δρογριάνη** [Διογριάνη], ἢ Πολυανῆ 81 β.

**Δρυάνου μονῆ** ἐν Ἡπείρῳ (ἐν κώδ. Τριάνο) σ. 73 β, 107 α.

**Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου** ἐπίσκοπος Ῥαφαήλ (1733) 104 α.

**Δωροθέου Μονεμβασίας ἢ Ψευδοδωροθέου** Χρονογράφος σ. 58 β. κ. ἐ. Ἡ κατ' αὐτὸν ἄλωσις τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων 59 α.— Διαδάθμισις τῶν Μητροπόλεων τοῦ Οἴκουμενικοῦ θρόνου ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου 69 α.— Ἐκδόσεις καὶ κρίσεις περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ 60 β, 106 β.

**Δωροθέου τοῦ ὁσίου** περὶ νηστείας 54 β.

**Δωροθέου Σταυρουπόλεως** (1807) μεγαλυνάρια 80 α.

**Ἐδεσσα** ζ. Αὔγαρος.

**Ἐγκόλπια** πολυμιγῆς 81 α. ἔτερον 85 α.

**Ἐθίμου** δημοσίας πυρᾶς κατὰ τὸ Πάσχα κατάρρησις ἐν Ἡπείρῳ (1780) 102 α.

**Εἰκοσιφοινίσσης** (ἢ Κοσ(ι)νίτσας) μονῆς κώδικες 77 β, 104—105.

**Ἐκκλησία**· διαλέξεις περὶ αὐτῆς 74 β. ζ. Μεγάλη Ἐκκλησία.

**Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου** Κωνσταντινουπόλεως κώδιξ (ἀρ. 10) 78 α.— Περιουτικόν 77 α, 87 α, 97 β. 105 β.

**Ἐμὴν πασῶς** Γεν. Διοικητῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας, Ἀδριανουπόλεως [1830—1840] 98 α, 99 α.

**Ἐπιγράμματα** ἔμμετρα: Νικηφόρου τοῦ Ῥόξη (1275) σ. 62 α.— Ἰωάννου (ΙΔ' ἐκ.) 65 α.— Ἰωάννου (1363) οἱ ἐξ πρώτοι στίχοι 58 α (σειρὰ 24—30).— Βιβλιογράφων ἐν τέλει χειρογράφων 68 β.— Ν. Λογάδου 68 α.— Ἀναστ. Μπέρκου 79 α.— Π. Ἀγγελάτου ἐπιτύμβιον 96 α.— Εἰς Ζῶην Καπλάνην 98 α.

**Ἐπιγραφαὶ** 96 α, 102 β.—104.

**Ἐπιφανίου Κύπρου** λόγος εἰς τὴν ταφήν τοῦ Κυρίου 56 β.

**Ἐπτάνησος** ζ. Ἴόνιος Πολιτεία.

**Ἐυαγγελικοὶ κώδικες** σ. 58 β, 59 α. 64 β, 72 α—73 β. 85 β, 101 β, 104 α—β.

**Ἐυαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου**· λόγοι εἰς αὐτὸν 53 β (ἀρ. 29), 54 α (ἀρ. 30, 31, 32, 33).

**Ἐυδοκίμου τοῦ ὁσίου** βίος 52 β.

**Ἐυρίπου** ἐκκλησία 60 β.

**Ἐυχολόγιον** 78 β, 80 α.

**Ἐυδῶδιον** μαρτύριον τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα δύο μαρτύρων 53 β.

**Ἐφραῖμ Σύρου** λόγοι· εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου 54 β. Εἰς πατέρας τελειωθέντας (αὐτόθι ἀρ. 48, 49). Εἰς τὴν πόρνην 56 β. Περὶ τῆς ἀναστάσεως 73 α.

**Ζαβείρας Γ.** σ. 60 β, 77 β.

**Ζαγόριον** τῆς Ἡπείρου· σ. 72 α β, 76 β, 77 α, 84 β, 87 α, 96 β, 97 α β, 98, 101 α, 102 β, 108 β.

**Ζακχαῖος**· λόγος εἰς αὐτὸν 57 α.

**Ζαφείρων υἱὸς** (Ἡπειρ.) 84 α, 95 β.

**Ζιμπουλοῦς υἱὸς** (Κυπρ.) 95 β.

**ΖυγουροΝίττος** (Ἡπειρ.) 96 β.

**Zugie M.** 69 β.

**Ζωγραφικῆ**· συνταγαὶ πρὸς παράστασιν χαρακτῆρων 82 β.—ἀγιογραφίαι ἢ ἱστορίαι 102 β, 103, 104 β.—κοσμήματα 58 β. 75 β.

**Ζωγράφοι ἀναφερόμενοι ἐνταῦθα:** (Ἐν Ἀθῶν) Πανσέληνος σ. 82 α.—(Ἐν Ἡπείρῳ:) Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντῖνος ἐκ Λινοσποίου (1620) σ. 103 α.—Μιχαὴλ ἐκ Καστορίας (1619) σ. 103 α.—Εὐστάθιος καὶ Νικόλαος (1739) σ. 103 β.—(Ἐν Βουκουρεστίῳ:) Ἀθηναῖος σ. 83 α.—Κωνσταντῖνος (1766) αὐτόθι.

**Ζώδια**· τίνες τόπους «ὀρίζει τὸ καθέν» 81 α.

**Ἡλία Ἐκδίκου** α) ἀνθολόγιον γνωμικῶν. β) περὶ προσευχῆς. γ) κεφάλαια γνωστικά. δ) κερφ. πρακτικὰ καὶ θεωρητικὰ 64 α.

- Ἑλλας ὁ προφήτης**: ἀδήλου ὑπόμνημα εἰς αὐτὸν 52 β.
- Ἠλιού τοῦ προφήτου** μονῆς ἐν Βήσση ἅγια λείψανα, ἐπιγραφαὶ καὶ ἀνάγλυφο. εἰκόνες ἐπὶ τῆς θήκης αὐτῶν 104 α-β.
- Ἑμμανουὴλ Φεγγόρος** [= Ἑμμανουὴλ Θεηγόρος] ἱερεὺς ἐν Ἡπαίρῳ (1412) σ. 102 β.
- Ἡπειρος** 62 α, 72 α, β. — Ἡπειρωτικαὶ δημῳδαὶ λέξεις 84 α, β καὶ ἐν τοῖς Λεξικ. Διονυσίου 87 β—94 β, 96 β—97 β. — Διοικηταὶ 98 α. — **Ἡπειρωτικὸν ἀρχεῖον** 96 α—100 β. — σφραγὶς **Ἡπειρωτῶν** 100 β. πρὸς. καὶ **Ἰωάννινα Ζαγόριον, Βῆσσα, Μονοδένδριον, Μοναί, Ζωγράφοι, Ἀρχιερεῖς, Βιβλιογράφοι, Καλαρρυτιῶται.**
- Ἡρακλείου** ἐν Ἰταλίᾳ περιγραφή σ. 80 β.
- Ἡσαΐου ἀββᾶ** περὶ ἀσκήσεως καὶ ἡσυχίας 64 α.
- Ἡσυχίου πρεσβυτέρου** λόγοι: πρὸς Θεόδουλον. — ἑκατοντάς 6' 63 α.
- Θεοδωρόθερος** (= Θεόδωρος Θέρου, Ἡπειρώτης, εἰ μὴ Θεοδωρόθεος) 103 β.
- Θεόδωρος** ναύκληρος 55 α.
- Θεοδώρου Τήρωνος** ἑορτασμός 55 α.
- Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου** λόγος εἰς τὴν σταυροπροσκύνησιν 55 β.
- Θεοκλήτου** ἀρχιμανδρίτου συνταγὴ 81 β.
- Θεοτόκος**: ἀδήλου λόγος περὶ τῆς ἀνατροφῆς, συλλήψεως, κοιμήσεως, ἐσθλήτος αὐτῆς κτλ. 52 β. — θαῦμα κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κ/πόλεως ὑπὸ Περσῶν καὶ Βαρβάρων 55 β. — ὑπόμνημα εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τῆς εἰκόνης... Θεοτόκου τῆς Ῥωμίας 55 α.
- Θεριανὸς Μιχαὴλ βοεβόδας** (1412) Ἡπειρώτης 102 β.
- Θεριανὸς** (1598) Ἡπειρώτης 104 α.
- Θεσσαλονίκη** 95 β. ζ. **Ἀσάνης.**
- Ἰατροσόφια** 81 β—82 α, 84 β—85 α, 94 α.
- Ἰδαλίου Κύπρου** κώδιξ 75 α.
- Ἰδιόγραφα** (προικοσύμφωνα, διαθήκαι, πωλητήρια, χρεωστικὰ) καὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαὶ ἐξ Ἡπαίρου 96 β, 98 β. 99 α. — ἐκ Κύπρου 95 α—β.
- Ἰερόθεος** Ἰωαννίνων μητροπολ. (1728) 103 β.
- Ἰερόθεος** πρόκριτος Βήσσης (1734) 103 α.
- Ἰόνιος Πολιτεία**: Ἀρχεῖον τοῦ ἐν Κύπρῳ Γεν. Προξένου αὐτῆς Π. Ἀγγελάτου (1801—1811) 94 β—95 α.
- Ἰούδα** προδοσίᾳ: λόγος εἰς αὐτὴν τοῦ Χρυσοστόμου 56 β.
- Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου** ἐπιστολαὶ μετὰ παραφράσεως εἰς τὴν δημόδη 79 β.
- Ἰσμαὴλ** ἄθλησις 52 β.
- Ἰωακείμ Β'** Κ/πόλεως πατριάρχου ἰδιωτικὰ γράμματα ἐξ Ἰωαννίνων, ἐκ Λαύρας, ἐκ Κ/πόλεως 99 α.
- Ἰωάννης** ἀντιγραφεὺς εὐαγγελικοῦ κώδικος (ΙΔ' ἐκ.) 65 α.
- Ἰωάννης** ἀντιγραφεὺς κώδικος λόγων ἁγίων Πιπτέρων (1363 ἐν Κ/πόλει) 58 α.
- Ἰωάννης Γλυκὺς** (1319) πικρ. Κ/πόλεως 60 β.
- Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος**: ἀδήλου λόγος εἰς αὐτὸν 53 α. — περὶ τῆς α', β' καὶ γ' εὐρέσεως τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ 53 β. — λείψανον ἐκ τῆς τιμίας αὐτοῦ κεφαλῆς 104 β. — μόνῃ αὐτοῦ ἐν Ζαγορίῳ ζ. **Ρογκοβόν.**
- Ἰωάννινα**: Ἐπισκοπὴ Ναυπάκτου 60 α. — Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος συντάσσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐνταῦθα 77 α, β. — Μητροπολιταὶ Ἰωαννίνων ζ. **Ἀρχιερεῖς.** — Πρόκριτοι Ἰωαννίται 80 α, 96 β, 97, 98, 99. — Κατάστιχον τοῦ 1800 σ. 96 β. ζ. καὶ **Ἡπειρος.**
- Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ** λόγος περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων 54 α.
- Ἰωάννου Θεσσαλονίκης** λόγ. τῆ β' Κυριακῆ τῶν μυροφόρων 52 α.
- Ἰωάννου Καρπάθου** κεφάλαια ἐκλογῆς 63 α.
- Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου** λόγοι διάφοροι ἐν τῇ ἐν σελ. 51—58 κώδικι: σ. 52 (ἀρ. 2), σ. 53 (ἀρ. 22, 24, 29), σ. 54 (ἀρ. 31, 34, 35, 36, 37, 39, 43), σ. 55 (ἀρ. 50, 57, 58, 59, 60, 64), σ. 56 (ἀρ. 67, 69, 70, 72, 74, 75, 76, 78, 82), σ. 57 (ἀρ. 87, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 98) σ. 58 (ἀρ. 101, 102, 103).
- Ἰωάννου Νικολ.** ἐπιστολὴ ἐκ Θεσσαλονίκης (1813) 95 β.
- Ἰωάννου Σιαῦρος** πρόκριτος Ἰωαννίνων (1739) 96 β.
- Ἰωαννοῦττος** (ἢ **Νοῦττος**) Ἀλέξιος σύμβουλος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, προεστὼς Ζαγορίου (1808), 97 α.
- Ἰωάσαφ** ἱεροδιάκονος βιβλιογράφος ἐν Ἄθῳ (1373) 105 α—β.
- Ἰωνᾶς ὁ προφήτης**: λόγος εἰς αὐτὸν 56 α.
- Ἰωσήπου** λόγος εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους 52 β.
- Ἰωσήφ** ἀπὸ Ἀριμαθαίας: λόγος εἰς αὐτὸν Ἐπιφανίου Κύπρου 56 β.
- Ἰωσήφ Βρυεννίου** Ὀμιλίαι διάφοροι καὶ ἀντιπαροβολὴ αὐτῶν πρὸς τὴν ἑκδοσιν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου 66 β—67 β.

- Ἰωσήφ Θεσσαλονίκης** λόγος εἰς τὸν τίμιον Σταυρὸν 55 β.
- Καλαρρυτιῶται ἀργυροχόοι ἀδελφοὶ Νικόλαος καὶ Δημήτριος** (1790) σ. 104 α.
- Καλενδερῆ ἡ Παλαιόπολις** 81 β.
- Καλλιάρχης Ἀντωνίου** μέγας μπάνος ἐν Βλαχίᾳ 81 β.
- Καλλίνικος Ε΄** Κ/πόλεως πατριάρχης (1801—1806, 1808—1809) σ. 52 α.
- Καλλινίκου** μεγαλομάρτυρος μαρτύριον ὑπὸ ἀδελφοῦ 52 β.
- Καλλινίκου Ἰωαννίνων** μητρ. (1647) ἐπιστολαὶ 96 β.
- Καλόγηρος, Γνοῦρα** 81 β.
- Καπλάνη Ζώη** κληροδοτήματα 98 α.
- Καραμπογδανία ἢτοι Μολδανῖα** 81 β.
- Καρνανία** ἤγουν Ἄρτα 81 β.
- Κάρολος** ὁ δευτὸς Ἡπειροῦ (1412) σ. 102 β.
- Καροῦζος** ἱππότης ἐν Ὀδησσῷ (1822) 100 β.
- Καρπότη** ἤγουν τὸ σύνορον τῆς Κύπρου (Καρπασία) 81 β.
- Catafago** ἐν Κ/πέλει 95 α.
- Κατιώπη ἡ Κασσιώπη** 81 β.
- Κατωμαχαλίτες** (οἱ τοῦ κάτω μαχαλᾶ τῆς Βήσσης κάτοικοι. πρβλ. καὶ Μεσιομαχαλίτες, Ἀπανωμαχαλίτες) 97 α.
- Κεκοιμημένοι** λόγος περὶ αὐτῶν I. Δαμασκηνοῦ 54 α.
- Κεραμεὺς Παπαδόπουλος Ἀθ.** 51 α, 77 α—β, 78 α, 82 β, 105 α.
- Κεφαλλονία** (Κεφαλληνία) 81 β.
- Ciceronis Timaeus** 79 α.
- Κλονάρη Χριστοδούλου** ἐπιστολὴ 99 α.
- Κομνηνῆς Αἰκ.** βασιλίσσης εὐαγγέλιον 51 β.
- Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ Παῖσιολόγος** κράτιστος ἀναξ Ῥωμαίων 62 α.
- Κόνιαρις Χριστόδ.** (1808) γραμματεὺς τῆς ἐπιστασίας Ζαγορίου 97 α.
- Κράπακ, Κάρπατον** 81 β.
- Κρομμύδας Γ.** 86 β, 87 α—β, 88 α, 107 β.
- Κρουμβάχερ** 60 β, 66 β, 67 β, 82 α, 83 α.
- Κρυπτογραφία** 65 α. κλεῖς αὐτῆς 82 α.
- Κύπρου** ἐπιγραφαὶ ἀρχαῖαι 95 β.—Ἀμμοχώστου ἄλωσις κατὰ (Ψευδο)Δωρόθεον 60 β.—Προξενείου τῆς Ἰονίου πολιτείας ἀρχεῖα.—Ἰδιόγραφα καὶ ἐπιστολαὶ 95.—Χρονικὰ σημειώματα 96 α.—Κυπριανὸς ἀρχιεπίσκοπος 95 α.
- Κυριακὴ καινὴ** λόγοι εἰς αὐτήν: Χρυσόστομος 52 α.—Ἀθανασίου 87 α.
- Κύριλλος Ἀρσύτρας** μητρ. (1822) 100 α.
- Κυρίλλου Ἱεροσολύμων** λόγ. εἰς τὴν ὑπαντήν 53 β.
- Κυρίλλου Δουκάρεως** ἐπιστολαὶ ἐξ Αἰγύπτου περὶ Μαξίμου Πελοποννησίου 78 α.
- Κυρ-Δάξος** ἐξαρχος ἐν Ἡπείρῳ (1647) 96 β.—ΠαπαΚυρλάξος (1739) ἱερεὺς 103 β.
- Κύρου καὶ Ἰωάννου** μαρτύριον ὑπὸ ἀδελφοῦ 53 α.
- Κωδικογράφοι ζ. Βιβλιογράφοι.**
- Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας** μερικὴ διήγησις τοῦ βίου αὐτοῦ ὑπὸ ἀδελφοῦ 57 β. **Κωνσταντῖνου καὶ Ἐλένης** βίος ὑπὸ ἀδελφοῦ 52 β.
- Κωνσταντινουπέλεως** πολιορκία ὑπὸ Περσῶν καὶ Βαρθάρων 55 β.—ἄλωσις ὑπὸ τῶν Λατίνων 59 α.—τοῦ παλατίου τὰ ὄψφικια 66 α.—Χαλκοκρατεῖα, Ἀντιφωνήτης 55 α.—διωγμὸς (1821) 100 α.—ἐπιστολαὶ ἐξ αὐτῆς 95 α, β.—δίπτυχα δημῶδη 85 α.—ζ. καὶ Ἄγρια Σοφία, Ἁγιοταφικὸν μετόχιον, Ἑλλην. Φιλολ. Σύλλογος, Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, Πατριάρχει.
- Δάξαινας Μιχαήλης** (Ἡπειρ.) 97 β, 95 β.
- Δάξαρὸς ὁ πτωχὸς** λόγος εἰς αὐτὸν τοῦ Χρυσόστομου 56 α.
- Δάξαρὸς ὁ τετραήμερος** λόγος εἰς αὐτὸν Ἀνδρέου Κρήτης 56 α.
- Λακεδαιμόνια ἢ Λακεδαίμων** 60 β.
- Λαμπρίδου Ἰωάννου** ἱατροῦ, ἐξ Ἄνω Σουδενῶν τοῦ Ζαγορίου, Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα 96 β, 97 α, β, 98 β, 101 α, 102 β, 107 β.
- Λαμπρινὸς Κωνσταντῖνος** μέγας σπαθάρις (1740) πενθερὸς τοῦ ἀδελφοῦ γράψαντος τὸ ἐν σελ. 81 (ἀρ. 15) πολυμιγῆς ἐγκόλιον ἐν Βλαχίᾳ 83 α.
- Λάμπρος Σπ. Π.** 60 β, 68 β, 77 α, 82 β, 95 β, 97 β, 106 β, 107 β.
- Λαρνάκου** (Κύπρου) = Λάρνακος 95 β.
- Λειψανα ἄγια** 59 α, 104 α.
- Λέκας Γεώργιος** Ἡπειρώτης μέγας ποστέλνικος (1626) σ. 101 β, 102 α—β.—ἕτερος ἀπόγονος αὐτοῦ (1720) 103 β.
- Λεκίδης Κωνστ.** 103 β.
- Λέκος** ὑποκρ. τοῦ Ἀλέξιος (ὡς καὶ τὸ προηγούμενον Λέκας) ὄνομα ἐν Ἡπείρῳ 96 β. (καὶ ἐπώνυμον ἐξ οὗ *Λεκίδης*). ζ. Δημόσιος.
- Λεξικὰ νεοελληνικὰ** 66 α, 94 β.
- Λεοντίου** πρεσβ. Κ/πόλεως ὁμιλία εἰς τὴν

- Μεσοπεντηκοστήν καὶ τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν κ.λ. 57 α.
- Δευκόχειλος κόμης**, πρεσβευτῆς ἐν Κ/πόλει τῆς Ἰονίου πολιτείας (Conte Lefeoehilo inviato) 95 α.
- Δέων Ἰσαυρος**: ἐπιστολὴ πρὸς αὐτὸν Γρηγορίου πάπα Ῥώμης 55 α.
- Διαρίκουφ** ἡ Διαρίγκοθη Μακεδονίας 85 β.
- Διασκοβέτσι** τῆς Ἠπείρου 84 β, 97 β.
- Διβανίου** πρεσβευτικὸς πρὸς Ἰωάννην μετὰ δημῶδους παραφράσεως 79 β, 80 β.
- Δινοτόπι** τῆς Ἠπείρου 103 α.
- Δογάδου Νικολάου** ἐπίγραμμα 68 α.
- Δογικὴ** ὑπὸ ἀδελφου 80 β.
- Δοῖζοῦς Ἀγγελάτου** ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα 76 α.
- Δοῦψκο** (= Λούτσικον τῆς Ἠπείρου) 104 β.
- Δυσίου** λόγων ἐξήγησις. Κατὰ Ἐρατοσθένους ὑπὸ Οἰκονόμου Κωνσταντίνου [τοῦ ἐξ Οἰκονόμων].— Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους φόνου ὑπὸ ἀδελφου 80 β.
- Μακαρίου** λόγων κεφάλαια ρν' 64 α.
- Μακεδονίας** ὀνόματα δημῶδη πόλεων καὶ κωμῶν 85 β.—ζ. **Εἰκοσιφοινίσσης** μονῆ, **Θεσσαλονίκη**, **Νάουσα**, **Σιατιστεύς**.
- Μακρῆς Δημ.** (1739) Ἰωαννίτης 96 β.
- Μαλαξοῦ Μανουὴλ** Νομοκάνων, ἐν ᾧ καὶ τὰ **ὄφρνια τοῦ παλαίου**, κατ' ἀντιβολὴν πρὸς τὸν ἐν ἐπιμέτρῳ τῶν ἔργων τοῦ Κωδικοῦ, ἐν Patrol. Migne, κατάλογον 66 α-β.
- Μανναδένδρι Μανναδενδρίτες** ζ. **Μονοδένδρι(ον)**.
- Μανδήλιον ἄγιον** ζ. **Αὔγαρος**,
- Μανουὴλ**, **Σαβὲλ** καὶ **Ἰσμαὴλ** ἀθλησις ὑπὸ ἀδελφου 52 β.
- Μανούση Ἀθ. Γ.** Σικκιστέως κώδιξ 67 β.
- Μανταλᾶ Κοιτοπούλα** (Ἠπειρ.) 86 β.
- Μαξίμου** ὁμολογητοῦ συγγραφαὶ 64 α—β.
- Μαξίμου Πελοποννησίου** καὶ **Στουδίτου** Ὀμιλίαι: Πρόλογος αὐτῶν 75 α—76 β. Διάφορα ἀντίγραφα τῶν λόγων αὐτοῦ 77 α—β, 107 α. Ἔτεροι λόγοι: Περὶ τῶν μαντευομένων, Σηλητευτικὸς κατὰ Διονυσίου, Περὶ τῶν πολλὰ λυπομένων 77 β. Πληροφορίαι περὶ Μαξίμου καὶ διατριβὴ αὐτοῦ ἐν Ἰωαννίσις 77 β—78 α. Κυρίλλου Λουκάρεως ἐπιστολαὶ περὶ αὐτοῦ 87α—β.
- Μαξίμου Πλανούδη** βίος Αἰσώπου 61 α.
- Μαρίας Αἰγυπτίας** βίος ὑπὸ Σωφρονίου Ἱεροσολύμων 55 β.
- Μαρίνης ἀγίας** βίος ὑπὸ Γρηγ. Κυπρίου 53 α.
- Μαρῖνος Γεώργ.** (1790) πρόκριτος ἐκ Καπεσόδου τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου 104 α.
- Μαρινovich** 108 β, 95 α.
- Μαρούδας Σιαμάτις** Κύπριος (1598) 75 α.
- Μαιθαῖος** μέγας ἀρχιμανδρ. (1687) 52 α.
- Μάτοσκακ** (Ἠπειρ. ἐπώνυμ.) 97 β.
- Μέγα Ῥέμα** (Κ/πολεως) 85 α.
- Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς** κώδικες σ. 51—61, 105—106.— ἡ παλαιὰ αὐτῆς σφραγίς τοῦ 1804 σ. 105 α.
- Μεγάλης Ἐκκλησίας** Κ/πόλεως κώδιξ τοῦ 1363 (πιθανῶς ἐκ τῆς Ἁγίας Σοφίας προερχόμενος) 52 α.—θαύμα ἐν τῷ φρέατι αὐτῆς 55 α.— διατάξεις τῶν Μητροπόλεων ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου 60 α.— ἀρχιμανδρῆται 52 α.—ζ. **Ἀρχιερεῖς, Πατριάρχαι**.
- Μεθόδου Πατάρων** λόγ. εἰς τὴν ὑπαπαντήν 53 β.
- Μελένικος** δ 60 α.
- Μελετίου Πηγᾶ** πατρ. Ἀλεξανδρείας ἐγκώμιον ὑπὸ Μαξίμου Πελοποννησίου 76 α.
- Μελετίου Ἀντιοχείας** ἐγκώμιον ὑπὸ Χρυσστόμου 53 β.
- Μέλη ἐκκλησιαστικά** 62 α.
- Μενάξδος Σίμος** 95 β.
- Μεσιομαχαλίτες** ζ. **Κατωμαχαλίτες**.
- Μεχμέτ Ῥεσῆτ** παστῆς Γεν. Διοικ. Ἠπείρου (1830, 98 α.
- Μηγᾶ ἄγιον**: Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐν Ζαγορίῳ 104 β.—Μονὴ καὶ ἐπιγραφαὶ ἐν Μονοδενδρίῳ 183 α.—Ναὸς ἐν Ναούσῃ 67 β.
- Μηνὸς (ἄγιον)** = Μηνᾶ 103 α.
- Μητροπόλεων** τοῦ Οἰκουμένου θρόνου διατάξεις ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου ζ. **Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ**.
- Μητροπολίται** ζ. **Ἀρχιερεῖς**.
- Μητρωνυμικά ὀνόματα** 95 β.
- Migne Patrologia** 59, 60 α, 66 α, 63 β.
- Μιλδς** (1822 ἐν Ὀϊτησῶ) 100 β.
- Μίσσιος Μιχαὴλ** πρόκριτος Ἰωαννίνων 96 β.
- Μισολόγγι**, **Μεσολόγγιον** 97 α.
- Μιχαὴλ ξαγγράφος** ζ. **Ζαγγράφος**.
- Μιχαῆλος ἐκκλησιάρχης** (Κ/πόλ. 1608) 78 α.
- Μιχογερολάζος** (= Μιχαὴλ Γερολάζος Ἠπειρώτης 1728) 103 β.
- Μοθῶνη—Μεδῶνη** 81 β.
- Μοναί**: νήσου Πρώτης ἐν Κ/πόλει 61 β.— Εἰκοσιφοινίσσης (Κοσινίτσης) ζ. λ.— **Ἐν Ἠπείρῳ**: Νήσου Ἰωαννίνων, Στόλου καὶ Δίδρεως 78 α.— Ἰωάννου Προδρέμου ἐν Ῥογκοῶ 105 α.— Δρυάνου ζ. λ.—



- Βήσσης Ἡπείρου: Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου 96 α—β, 103 β, 104 α.— Ἁγίας Παρασκευῆς 102 β.— Ἁγίου Μηναῖ 103 α.— Προφήτου Ἡλιού 104 α.— Ἐν Βλαχίᾳ: Ἁγίων Πάντων 83 β. (Ἡπειρωτικῆ ἐκ.) Σαραντάριον, Μίσλα, Ἁγιος Ἰωάννης 98 β.—ζ. καὶ Ἀγιοταφικοῦ μετοχίου.
- Μονοδένδρι(ον) ἢ Μανναδένδρι Ζαγορίου** 97 α—β, 101 α, 103 α.— διδάσκαλοι αὐτοῦ (1805) 87 α, 107 β.— (1832) 93 α.—ζ. Ἡπειρος, Ζαγόριον.
- Μόσχοβος** ἰατρός (1765) 82 α.
- Μουρούζη** δομνίσσα *Εὐφροσύνη* 99 α, 100 α.
- Μουρούζης Κωνσταντῖνος** πρίγκιψ 100 α.
- Μούρτζουφλος** ζ. Λούκας Ἀλέξιος.
- Μπαζάκας Θ.** (Ἡπειρ.) 97 α.
- Μπέρκος Ἀναστάσιος** Ἰωαννίτης (III' ἐκ.) κωδικογράφος 79 α, 80 α.
- Μυστακίδης Β. Α.** 77 β.
- Μυστικοῦ** λόγος 62 β.
- Ναούσης** Μακεδονίας νεοῦ τοῦ ἁγίου Μηναῖ κωδῆξ Ἰωσ. Βρυεννίου 67 β.
- Ναπολέοντος μεγάλου** «χαρὲς τοῦ γάμου» 35 α.
- Νασούφης Ὄσμανοῦς Δίτρας** (Ὄθωμ. Κύπριος 108 β, 95 β.
- Ναιον** (ἐν Κ/πόλει) 95 α.
- Ναυπλίου** διάγραμμα (1830) καὶ πολιτικῆ ἐξ αὐτοῦ εἰδήσεις 95 β.
- Νείλου** (ἀβδα) κεφάλαια διάφορα 63 β.
- Νεκταρίου** Κ/πόλεως πατρ. λογ. περὶ ἁγ. Θεοδώρου 55 α.
- Νεόφυτος Ἰωαννίνων** μητρ. 1619) 103 α.
- Νεόφυτος Β'** Κ/πόλεως πατρ. (1608) 78 α.
- Νεόφυτος** Οὐγγροβλαχίας μητροπ. (1848) 98 β (Ζ' 1).
- Νηστειῶν** λόγοι: σ. 54 (ἀρ. 42, 43, 44, 45, 46, 47) σ. 55 (ἀρ. 51, 56).
- Νικαίας** σύνοδος 57 β.
- Νικηφόρος δ' Ῥόξης** ζ. Βιβλιογράφοι.
- Νικόβου** ὅς Παναγιώδωρος (ἐν Ὁδησῶ 1822) 100 β.
- Νικόδημος** ἀρχιμανδρ. Μεγάλης Ἐκκλησίας (1768) 52 α.
- Νικόδημος** μοναχὸς ἀνεγείρει (1749) τὴν μονὴν Ῥογκοβού τῆς Ἡπείρου 104 β.
- Νικολαΐδου Σάββα** Κυπρίου ἐπιστολαὶ 95 α.
- Νικόλαος** ἀργυροκόπος ζ. Κα' ἀρρυνιώται.
- Νικόλαος** ζηγράφος Ἡπειρώτ. ζ. Ζωγράφοι.
- Νίτσος** (Ἡπειρ. ὑποκ. τοῦ Νικόλαος) 96 β.
- Νιχώρι**, τὸ Νεοχώριον τοῦ Βοσπόρου 85 α.
- Νοτάριος ζ. Πατρικίος.**
- Νοῦτσος Ἀλέξιος** ζ. Ἰωαννοῦτσος.
- Νιζουβάννης Ζαχαρίας** 95 α.
- Οἰκονόμου Κωνσταντίνου** τοῦ ἐξ Οἰκονόμων ὡς διδασκάλου Σμύρνης ἐξήγησις τοῦ κατ' Ἐρατοσθένους λόγου καὶ τοῦ γ' Φιλιππικοῦ τοῦ Δημοσθένους 80 β.— Διατριβὴ ἐν Ὁδησῶ (1822) 100 α.— Βιογραφικὸν σχεδίασμα Α. Στούρζα 99 α.
- Οἰκονόμου Χρ.** προσετῶς Ζαγορίου 97 α.
- Ὄνειρα** 81 α, 74 α.
- Ὄνόματα** κύρια Ἀγ. Γραφῆς ἐρμηνευόμενα 74 α.—ζ. *Μητρωνυμικά, Δημώδη.*
- Ὄνουφριου** μοναχοῦ βίος ζ. Παφνούτιος.
- Ὄυρανίου τόξου** ἐρμηνεία 81 α.
- Παλαιογραφία** Ε. Θόμψωνος μεταφρ. Σ. Λάμπρου 82 β.— V. Qardthausen ἐκδ. α' καὶ β' 68 β, 82 β.
- Παλατινὸς** (ἐν Ὁδησῶ 1822) 100 β.
- Παλατιοῦ ὀφφίκια** ζ. *Κωνσταντινούπολις.*
- Παντελεήμονος** ἁγίου μαρτύριον ὑπὸ ἀδήλου 52 β.
- Πάντος** κύρ. Ἰ. Ἡπειρ. (ἐκ τῶν Ἀγ. Πάντων).
- Πανώλους** φάρμακον (ἵππουρις βεδρασμένη μετὰ γάλακτος) ἐν Ἀλθανιτοχωρίῳ (Χρυσουπόλεως 90 β.— ἐπιδημία ἐν Ἰωαννίνοις (1761) 96 β.
- Παπαγεωργίου Π. Ν.** 51 β, 65 β, 66 β, 67 β, 68 β.
- ΠαπαΔῆμος** (Ἡπειρ. 1728) 103 β.
- Παπαδόπουλος** Κερκυρῆς ζ. *Κεραμεύς.*
- Παπάζογλου Ἀ' ἔξιος** (Ἡπειρώτης) 97 α.
- ΠαπαΖώης** Μιχ. διδάσκ. Μονοδενδρίου 98 α.
- ΠαπαΠάντος** (1728) 103 β. ζ. Πάντος.
- ΠαπαΣτοιγιάννης** ἐκ Στογιακόβου Μακεδονίας, γράψας σλαυομακεδονιστὶ συναξάριον (1866) Παρσκευῆς τῆς νέας 81 α.
- Παρανίκας** Ματθαῖος 87 α.
- Παρασκευῆς ἁγίας** ἐν Βήσση ζ. *Μοναί.*
- Παρασκευῆς τῆς νέας** (14' Ὀκτωβρίου) συναξάριον ζ. *Παπαστοιγιάννης.*
- Παρένιζο—Πάρενξος** 81 β.
- Παρλαπᾶς** Χ. προσετῶς Ζαγορίου 97 β.
- Πάσχα** λόγοι εἰς αὐτὸ 56 β—57 (ἀρ. 82, 83, 84, 85).
- Πασχάλια** 74 β, 102 α.
- Πασχίδης** Θωμᾶς 77 β.
- Πατριάρχαι** περὶ ὧν γίνεται λόγος: Ἄνθιμος Δ', Ἰωακείμ Β', Ἰωάννης Γλυκὺς, Καλλίνικος Ε', Κύριλλος Λούκαρις, Μελέτιος Πηγᾶς, Νεόφυτος Β', Σίλβεστρος Ἀντιοχείας. ζ. λ.

- Πατρίκιος** καὶ **Νοτάριος** ἀδήλου λόγος περὶ αὐτῶν 55 α.
- Πάισαλος Σταυρινὸς** (Κύπριος) 75 α.
- Παφνουτίου μοναχοῦ** Ὁνουφρίου βίος 53 α.
- Πελοποννησιώτης Μάξιμος** 77 β.
- Πελόπου νῆσος** ἢ Πελοπόννησος 62 α.
- Πεντηκοστῆς** λόγοι 57 β (ἀρ. 98, 100), 58 (ἀρ. 101, 102).
- Περσιάνης** (ἐν Ὁδησῶ 1822) 100 β.
- Περσῶν καὶ Βαρβάρων** πολιορκία Κ/πόλεως ζ. **Κωνσταντινούπολις**.
- Πεικόβδεν δεδικληρεῖ** = Ἁγία Παρασκευὴ 81 α.
- Πέτρου καὶ Παύλου** τῶν ἀποστόλων βίος κ.τ.λ. ὑπὸ ἀδήλου 52 β.
- Πλανῆται** «ποῖα ματέμια (μέταλλα) ὀρίζουν» 82 α.
- Πλάτωνος Τιμαίου**σχόλια (1550) 79 α.
- Πολίτου Ν. Γ.** Παρχδόσεις 60 α.
- Πολύυρος** ὁ Πολύγυρος τῆς Μακεδονίας 85 β.
- Πουούκτερε** τὸ Μπουγιούκτερε (Βαθυρρύαξ) τοῦ Βοσπόρου 85 β.
- Preger** 60 β.
- Πριμικηρίου Δημήτριος** (ΙΔ' ἐκ.) δαπανᾷ πρὸς γραφὴν κώδικος 65 β.
- Προικῶν** «στίμια» καὶ περιοριστικὰ μέτρα ἐν Ζαγορίῳ 97 β.
- Προκοπιανή**—**Προκόπια** 81 β.
- Προκοπίου** ἁγ. μαρτύριον ὑπὸ ἀδήλου 52 β.
- Προκοπίου** Σπυρίδων καὶ Ξενοφῶν ἀξιωματικὰ ἐν Ῥωσίᾳ (1822) 100 β.
- Πρώτης νήσου** μονὴ ζ. **Μοναί**.
- Ῥαδβ** ἱστορία ὑπὸ Χρυσοστόμου 55 β.
- Ῥαβενίων ἐπάνω Ἡπειρ.** διδάσκαλος 84 β.
- Ῥαδόβολη** (Ζαγορίου ὄρος) ἐκδρομὴ εἰς αὐτὴν τοῦ Ἁλῆ πασᾶ 96 β.
- Rasis D'** (ἐν Κ/πόλει) 96 α.
- Ῥάζος Γρηγορέσκος** μεγ. πιττάρης ἐν Βλαχίᾳ (1750) 83 α.
- Ῥαφαήλ** Δρυϊνουπόλεως ἐπίσκ. (1733) 104 α.
- Ῥέσσος Ἰωάν.** (1739) πρόκριτος ἐν Ἰωαννίνοις Ζαγορήσιος 96 β.
- Ῥητορικὴ** ἀδήλου 68 α.
- Ῥίζος** ὄν. καὶ ἐπώνυμον Ἡπειρ. 96 β.
- Ῥογκοβὸν** ζ. **Μοναί**.
- Ῥέξης Νικηφόρος** ζ. **Βιβλιογράφοι**.
- Ῥούσου Κοσμᾶ** (Κυπρίου) ἐπιστολὴ ἐκ Κ/πόλεως (1803) 95 β.
- Ῥωδιάδα** = Ἡρωδιάδα 74 α.
- Ῥωμαία Θεοτικός** ἐν Κ/πόλει 55 α
- Ῥωμαίων εὐθέτων(;) ἢ ἀθλίων ἢ εὐτελῶν** 62 α, 106 β. — παθήματα 59 α.
- Ῥωμανθίας** μαρτύριον 57 β.
- Ῥώσaina** (Ἡπειρ. σύζυγος Ῥώσιου) 98 α.
- Ῥωσέτιος Ματθ.** μεγ. βεσιτάρης ἐν Βλαχίᾳ (1755) 83 β.
- Ῥωσία**—ἀρκούδα. φόβος ἐξ αὐτῆς (1813) 95 β.
- Σαβὲλ** ἀθλησις ὑπὸ ἀδήλου 52 β.
- Σάθας Κ.** 60 β, 107 β.
- Σακελλάριος** ἐν Βήσση (1532) 102 β.
- Σακελλαρίου Α.** Κυπριακὰ 96 α.
- Σακελλαρίου Πανταζῆς** ἐκ Μονοδενδρίου προσεστὸς Ζαγορίου 97 α.
- Σακελλίωνος Γ.** Κατάλογος χειρ. 107 α.
- Σαμαρεῖτις** λόγος εἰς αὐτὴν ὑπὸ Χρυσοστόμου 57 α.
- Σαμψῶν** ξενოდόχου βίος ὑπὸ ἀδήλου 52 β.
- Σαρανταρίου** μονὴ ζ. **Μοναί**.
- Σάρος Νικόλαος** ἐν Βενετίᾳ τυπογράφος καὶ ἐκδότης 72 α.
- Σάρρου Δημητρίου Μ.** ἐγγραφοὶ εὐγενείας, διατριβὴ ἐν Κ/πόλει (1821), ἐπιστολὴ πρὸς αὐτὸν Ἁλ. Στούρτζα, διαμονὴ καὶ θάνατος ἐν Βουκουρεστίῳ σ. 58 β, 99 α—100 β.—**Σάρος Γεώργιος** ἐν Κ/πόλει (1821) 100 β.—**Χρήστος** ἀρχιγραμματεὺς Γεν. Διοικητοῦ Λαρίσης (1835) 99 α.—**Κωνσταντίνος** ἀρχιγραμ. Γεν. Διοικητοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει (1839) 99 α.—**Μιχαήλ** 99 α.
- Σγοῦρος** ἐκ Κάτω Σ(τ)ουδενῶν (1629) 102 α.
- Σεισμολόγιον** 81 α.
- Σελήνης προγνωστικὸν** 81 α.
- Σεραφεῖμ** Ἡλιουπόλεως (1763) συνταγαὶ 81 β.
- Σεραφεῖμ** ἡγούμενος Προφ. Ἡλιοῦ Βήσσης (1790) σ. 104 α.
- Σέρρας** τὰ (ἐκ τοῦ: τὰς Σέρρας—τὰ Σέρρας=αἱ Σέρραι) 85 α.—**Σερρῶν κώδικες** ζ. **Βιβλιοθήκαι**.—Μητρόπολις 60 α.
- Σημεῖον** ἐν τῷ οὐρανῷ (1768) 72 β.
- Σημειώματα** ἐν κώδιξιν, ἰδίᾳ χρονικὰ, 82 α, 61 β, 72 β, 73 β, 75 α, 76 β, 77 α, 82 α—β, 84 α—β, 85 β, 96 α—β, 102 α, 104 α.
- Σιατιστεὺς** ζ. **Μανούση**.
- Σίλλεστιρος** Ἀντιοχείας Πατριάρχης ἐν Βλαχίᾳ (1747) 83 α.
- Σλανωνικὰ** γράμματα 77 α, 81 α, 82 β.
- Σούμπασης** Μονοδενδρίου Ἰσμαήλ (1807) 97 β.
- Σουῦτος Ἀγάπιος** ἀρχιμ. ἐν Βλαχίᾳ 97 β, 98 β.
- Σταματελλᾶτος Καλλ γὰ Ἡλιάδης Δ.** 95 α.
- Σταυροπροσκυνήσεως** λόγοι 55 β (ἀρ. 59, 60, 61, 62, 63).

**Σ(τ)ουδενά** ἄνω, κάτω, Ἡπείρου 96 β, 102 α.  
**Στούρξα** Ἀλεξ. ἐπιστολὴ πρὸς Δ. Σάρρον 99 α.—βιογραφίαι 99 β.  
**Στύλος** ἱερεὺς Ἡπειρώτης (1734) 103 α.  
**Συκὴ** ξηρανθεῖσα· λόγος Χρυσσοστόμου 56 α.  
**Συμεῶν** λογιθέτου μετὰ φρ. κερφαλαίων τοῦ Μακαρίου 64 α.  
**Σύρα** γλῶσσα ἐξηγρήθη πρώτη 74 α.  
**Σφάγγος** Θεόδ. Ἡπειρώτης 84 β.  
**Σφραγίδων** ἀποτυπώματα 52 α, 100 α—β, 105 α, 108 β.  
**Σώζοντος** ἀγίου χεῖρ 104 α.  
**Σωφρονίου Ἱεροσολύμων** βίος Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας 55 β.  
**Ταραπειά**, τὰ Θεραπεῖα τοῦ Βοσπόρου 85 α.  
**Τελώνης καὶ Φαρισαῶς**· λόγοι εἰς αὐτοὺς τοῦ Χρυσσοστόμου 54 α (ἀρ. 34, 35).  
**Τετραευάγγε**· α ζ. *Εὐαγγελικοὶ κώδικες*.  
**Τιμὴ** κώδ. Μαξίμου (1670) 77 α. — γεννημάτων (1598) 75 α, (1683) 76 β.  
**Τρινιτάριον ἢ τριαδῖται** 81 α.  
**Tullet** (ἐν Κ/πόλει) 95 α.  
**Τζάρτζας ἢ Τζαρτζέμπης** Ἡπειρ. 84 α.  
**Τζία** -- *Κία*, ἢ Κέως 81 β.  
**Τζινά** -- *Κιανός* 81 β.  
**Τζοκανέλης Χ.** Ἡπειρ. 98 β.  
**Τρυάνου** μονῆ ζ. *Λουάνου*.  
**Τσιγαῶς Ν.** 78 α, 107 α.  
**Ὑπαπαντὴ**· λόγοι εἰς αὐτὴν 53 β. (ἀρ. 21, 22, 23).  
**Φαμμαγόουσα** — Ἀμμόχωστος 81 α.  
**Φανᾶς Ἰωάν.** Ἡπειρώτ. (1588) 104 α.

**Φαρισαῖος**· λόγος εἰς αὐτὸν τοῦ Χρυσσοστόμου 56 β.  
**Φεγγέρος** = Θεηγόρος ζ. **Ἡμμανουήλ**.  
**Φερσάλων** μητρόπολις 60 α.  
**Φιλανθρωπινῶν** σχολῆ ἐν Ἰωαννίνοις 78 α.  
**Φιλάρειος** μητροπολ. ἐν Βλαχίᾳ (1758) 83 β.  
**Φιλίππου** καπουκεχαγιά (1767) συνταγαὶ 82 α.  
**Φιλίτης Προκόπιος** (Ἡπειρώτης) 98 β.  
**Φιλοθέου** μοναχοῦ **Βάτου** λόγοι 63 α.  
**Φιλοσοφίας** κοινωνικῆς σειρά 80 β.  
**Fonton** (ἐν Κ/πόλει) 95 α.  
**Φυτῶν** ἐνόματα δημόδη 84 β, 92 α—94.  
**Φωιάκις** ἱατρὸς ἐν Βλαχίᾳ (1763) 82 α.  
**Χαλκοπρατεῖα** ζ. *Κων/πολις, Ἀντιφωνίτης*.  
**Χαμαβέα** (ἐσφαλμένως *Δαμαβαία*) ἱατροῦ συνταγαὶ 85 α (σιχ. 6), 107 β.  
**Χαραμῆς Κωνστ.** (1739) Ἡπειρώτης 96 β.  
**Χειμῶν** βαρὺς ἐν Ἡπείρῳ (1683) 76 β, (1796) 84 β.  
**Χελδραῖχ Θ.** Τὰ δημόδη ἐνόματα τῶν φυτῶν (1907—1908) σ. 92 α.  
**Χρησμοὶ** ἀνεκπλήρωτοι 83 β.  
**Χρ-νικὰ σημειώματα** ζ. *Σημειώματα*.  
**Χρονογράφος** ζ. *Δωροθέου Μονεμβασίας*.  
**Χρῦσανθος** ἱερομόναχος ἐξ Ἰθαλίου (1840) κάτοχος τοῦ ἐν σ 73 β κώδικος 74 β.  
**Χρυσόστομος** ζ. *Ἰωάννης Χρυσόστομος*.  
**Χωνειάτου [Μιχαήλ]** μητροπολ. Ἀθηνῶν λόγος εἰς τὴν σταυροπροσκύνησιν 55 β.  
**Ψαλίδας Ἀθ.** 87 α, 100 β.  
**Ψευδοδωρέθεος** ζ. *Δωρέθεος*.

## Β' ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

**ἀβρουνιά**, ἀβρωνιές ζ. *βροναία*.  
**ἀ(γ)έρας** «μὲ τὸν ναγέρχ» 95 β.  
**ἀγιδύμος** = ἡδύσμος 84 β.  
**ἀγο[υ]ροβότανο** ἢ σαλέπι = *σατίριον* 93 β.  
**ἀγριοκάρδαμο** 93 α.  
**ἀγριοκέχρι** 89 α.  
**ἀγριόκλημα** 94 α. ζ. *βροναία*.  
**ἀγριοκολοκύνθη** ζ. *βροναία*.  
**ἀγριολάπαθον** 93 α.  
**ἀγριολάθυρον** = θέρμος 93 α.  
**ἀγριολάχανον** 93 β.  
**ἀγριομάραθρον** = ἔππομάραθρον 93 α.

**ἀγριονυχάκι** = μελίλωτος 93 α.  
**ἀγριοπαπαρούνα** = ξυιάς 93 α.  
**ἀγριοπήγανος** 92 β.  
**ἀγριοφάκη** = πολύγχιον 93 β.  
**ἀγροικῶ καὶ γροικῶ** 76 α.  
**ἀδιουμιαστής, ἀδρουμιαστής** 66 α. ζ. *Migne Patr. τ. 157 σ. 218*.  
**ἀθρασκίας** ἄνεμος [θρασκιάς] 74 β.  
**ἀκανθηρὸν δένδρον, ῥάμος** 93 β.  
**ἀλαγιός** ζ. *ἀναλόγι(ον)*.  
**ἀλιφασκιά ἀγρία** = στάχυς 94 α.  
**ἀλλαγωγή** (ἀμαθῶς, ἀντὶ ἀλλαγῆ) 75 α.

ἀμάραντος ἄγριος = λυσιμαχον 93 β.  
 ἀμεί ζ. χαμαί.  
 ἀμίλλης (ἀραδικ.), ἀμίλλισσα 98 α. — ζ. καμι-  
 μάλης.  
 ἀμυραλῆς—ἀμυράλης 66 α. ζ. Migne Patr.  
 τ. 157 σ. 217, 270.  
 ἀμοῦρες ἀπὸ βατισουνιῆς 85 α.  
 ἀναγκαῖον ζ. ἐξέδρα.  
 ἀναλόγι(ον), ἀναλαγίος, ἀλαγίος 88 β, 107  
 β (παρὰ τὸ ἀναλογεῖον) ἐν λ. ἐλεγεῖον.  
 \*ἀνανάσιον ἢ στορόβιλος Ἰνδικῆς ἐλάτης 92 β.  
 ἀνανάγιον=νανάγιον 95 α.  
 ἀνεμοπύρωμα [καὶ ἑνοσίπυλας Ἑπ.] 84 β.  
 ἀνθόγαλα 90 β.  
 ἀντάρα ζ. κατεκνιά.  
 ἀντερη ζ. κισσός.  
 ἀντερι—ἀντιρι ζ. σαμαλατζένιο.  
 \*ἀπαρκτίας ἀνεμος [ἐσφαλμ. θάλασσις] 94 β.  
 ἀντεροξύσματα ζ. πύλωμα.  
 \*ἀπέρχουσι (ἀντὶ ἀπέρχονται) 74 α.  
 ἀπό, ἀπ', ἀποῦχα ἀντὶ τῶν ὀπ(ου), ὀποῦ,  
 ὀποῦ\_εἶχα 85 α.  
 ἀπόβρασμα, δεκτόν 94 α.  
 ἀπόστε(η)μα 81 β, 83 β, 94 α.  
 ἀπρεκόντισαν 61 α.  
 ἀπρέτων (ὄνομ' ἀρχῆς ἐν Βλαχίᾳ) 83 α.  
 \*ἀργυροδιάχρυσος 59 α.  
 ἀρέντα = ἐρόμος 87 β.  
 ἀρίτσιος (ericus) = ἐχίνος 89 β. — ζ. ὀίτσιοι.  
 ἀρκούδα = ἡ Ῥωσία 95 β.  
 ἀρκουδοστάφυλον = ἡδύσαρον 93 α.  
 ἄρμενα τὰ 59 β.  
 ἀρμένης ζ. χαμόμηλον.  
 ἀρμόπωνος 78 β.  
 ἀρριβάρω = φθάνω 95 α.  
 ἀσιμιά ἢ παρετυμ. ἀσημιά ζ. ἰασουμί.  
 ἀσ(ου)λάνια τουρκ. νόμισμα 77 α.  
 ἀσπράγκαθο 92 β, 94 α.  
 ἄσπρο (ἢ ἐσχάτη ὑπεδιαίρεσις τῶν τουρκ. νο-  
 μισμάτων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 10<sup>ου</sup> αἰῶνος·  
 3 ἄσπρα=1 παρὰν) 104 α, 107 α.  
 ἀσπρομάνουσα ζ. χαμόμηλον.  
 ἀσπ.ομολόχα 92 β.  
 ἀσπρόχωμα 92 β.  
 ἀστέραις (ἐκ τοῦ γαστέρας=κωλικόπωνος) 78 β.  
 ἀστράκα ζ. ἴληρη.  
 ἀχαμνά ζ. λιγούρα 94 β.  
 ἀχινός = ἐχίνος 89 β.  
 βάβω=προμήτωρ, β' γραῖα 87 β.  
 \*βάθρον, ἐβάθρον [ἀντὶ ἐκ βάθρων] 103 α.  
 βαῖουλος παλιαγωγός ζ. Δουγάγγιον ἐν λ 66 α.  
 βαλανίδια τοῦ σώματος 94 α.

\*βαράθρων (ἀντὶ βάθρων) 103 α, β, 104 β.  
 βαρῶ διάφοροι σημασίαι 87 β.  
 βασιλικὸ σοῦρι 84 β.  
 βατοκόπι ζ. κλαδευτήρα 92 α.  
 βατραχοχόζι=θάλικτρον 94 α.  
 βασινιά κρητικὴ 93 β. — βατισουνιά 85 α.  
 βεκύλης 97 α. — βεκυλάδες 98 α.  
 βεργί ζ. βροννιά.  
 βεστιαρίου προκαθήμενος 66 β.  
 \*βιβλιογράφοντες 68 β.  
 βιλαιὲ κοτζιάμπαισης, βιλαιετῆδες, 97 α — β.  
 βίος δ (καὶ τὸ βιό, τὸ τίποτες) 59 α, 96 β.  
 βλιβλίον (ἀμαθῶς, ἀντὶ βιδλίον) 102 α.  
 βοδόχι ζ. καρτέρι.  
 βούβα, βουβίους, μὴ τοιμουτίξης, 88 α.  
 βουζιλιά, βοῦζια=χαμιακτικὴ 92 β.  
 (βουλιζω—βουλῶ) ἐδούλισε 59 α.  
 βοῦλλες, κηλιδες 94 α.  
 β. οὐσκλιανη ζ. κισσός.  
 βροννιά, ἄβροννιά, βροννιά, ἐβρζιά, οἰβροιά,  
 βεργί, ἀγριοχειλιδρονιά, ἀγριοκολοκύνθη,  
 [ἀγριοκολοκυνθιά], 12 β, 88 β ἐν λ. ἐβροίε,  
 ζ. χαμμεῖ ἢ χαμαί 93 α.  
 βρώμη ἀγρία=αἰγίλωψ 93 α.  
 βρώμος 94 α.  
 βρωμοχόρτι=βαλλωτὴ 93 α.  
 γαλερία, κρεβ(ε)άτα 87 β.  
 γάλλος, πτηνόν διάφορ' αὐτοῦ ἐνύματα 87 α.  
 γερέπετρα = χάλκωνθον 94 α.  
 γκαῖλα ζ. καλοιακοῖδα.  
 γλύκυσμα=γλυκὸν Ἡπειρ. 88 α.  
 γογγύδα=βραφανὶς ἀγρία 93 β.  
 γομάρι=ὄνος, γαμαρίζει 88, α.  
 γοργογιάννης=βάκχαρις 92 β.  
 γράβος=ζυγία. ζ. κάρπιος.  
 γρατσουνίζω ἢ γρατσουνῶ 88 α.  
 γυρεύω=ἐρευνῶ 89 β.  
 γύφτος ζ. κασιβελλος.  
 δαιμονίζω=«τὸν κάμνω νὰ σκάση» 88 β.  
 δαμάσκηνον 93 β.  
 δειχνί = δεικτῆριον, στῆλος 88 β.  
 δεκτόν ζ. ἀπόβρασμα.  
 δενδρολίβανον = λιδανῶν τῆς 93 β.  
 δενδρομολόχα 92 β.  
 δερμάτι = ἀσκός 61 α.  
 διάζομαι (λέξ. ὑφαντικῆς) 88 β.  
 διακονάρις ζ. ζητιῶνος.  
 διάργγυρον (τὸ) = ὑδράργυρος 85 α.  
 δίνιλος ζ. γάλλος.  
 δέγα (λατ. loga) 88 β.  
 δονιόπωνος 78 β.  
 δροσοχόρτι = ἐρόσιον 93 β.

δρουγγάριος 66 α, β. — ζ. Migne Patr. τ. 157 σ. 208, 213.

δρῶπικος = ὑδρωπικός 84 β.

δρωσίλα ζ. ἐξάνθημα 94 α.

ἐβριές, ὀβριές, ζ. βοιωτία.

ἐγκαιρος = πρόσφατος 88 β.

[ἐκτικός, ἔκτικας], ὄχτικος κτινιδ (χτικιδ, χτίμι Ἡπειρ.) 88 β. 84 β.

ἐλαφρόπειρα, πωρι, κίσσαρον = κίσσηρις 88 β.

ἐγκομισμένα ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ἐγ(κε)κομισμένα 59 α.

\*ἐλυμος, μελίγη 88 β, 90 β.

\*ἐμβρυον (ἀμαθῶς = γόνος) τῆς Ἡπειρου 62 α.

ἐναι = εἶναι 59 β, 66 α.

ἐνάρμοστον (ἀμαθῶς) ἀντὶ ἀνάρμοστον 102 α.

ἐξάνθημα 89 α, 94 α.

ἐξανόλω 89 α.

ἐξαχνίζω 94 β.

ἐξέδρα, σάλα ἀναγκαῖον 89 α.

ἐξοχάδες ἀντίθετ. ζοχάδες 78 β.

ἐξυπολύω — ἐξπολνῶ 89 β.

ἐξώστεγον ζ. ἠλιακός.

ἐπανωγέμι, ἐπιγόμενον 88 α.

ἐπικέρνης — πικέρνης 66 α.

ἐπίκλιον = ἐπώνυμον 66 α.

ἐπίκουπα 89 β.

ἐπίστομα ζ. ἐπίκουπα.

ἐπιταντοῦ 89 α.

ἐνκαιρώνω ζ. κενῶνω.

ἐνλογιές ζ. ἐξάνθημα.

εὐρέθομαι (Κύπρω) = εὐρίσκομαι 95 β.

ζάβαλις (τουρκ. ζεβαλί) = ἄθλιος 89 β.

ζάλη = ἐπιληψία, β' σκύτισμα τοῦ νοῦ 89 β.

ζαρζαβάτια, λάχανα, 89 β.

ζεμπούλι, ζεμπίλι, ζιμπίλι (τουρν. σουμ-  
hoῦλ = ὑάκινθος) ἐξ οὗ καὶ τὸ κύρ. ὄν.

Ζεμπίλω (Ἡπειρῳ), Ζιμπουλοῦ (Κύπρω).

ζηλεύω = ζηλοτυπῶ, μακαρίζω 89 β.

ζητιᾶνος, ζήτουλας, 90 α.

ζινζιφα [καὶ τσιντσιφας Ἡπειρ.] 93 α.

ζινζιφίλι — ζινζιφίλλι [καὶ τσιντσιφίλλι Ἡ-  
πειρ.] = ζιγγίθερις 94 α.

ζουλεύω — ζηλείω 90 α.

ζουμπώνω 90 α.

ζοχάδες (= ἐσοχάδες), ἐν ζωχάσι 78 β.

ἠλιακός 90 α.

ἡμεροκάματον 90 α.

[θελός, θελώνω. ζ. τεθειλωμένος].

θερμασόκονκα [93 α.] ἴσως θερμασοκούκ-  
κα = ἀλεξιπύρετον

θυμίλαμα, λιθάνι, 90 α.

ιασουμί, ιάσμινον. ιάσμινον μύρον 90 α.

ιλαρώνω = καταπραύνω 90 α.

ίληρη, ἴλεση (ίλαρά), 90 α. — ζ. ἐξάνθημα.

ιμπορδένια, σφε[ρ]ζούκλι = ἀσφάδελος 92 β.

ινδιάνου (πηνοῦ) ὄνομασία ζ. γάλλος.

\*ἴππουρις [= τοῦρὰ τάλόγου] θεραπεύει τὴν  
πανώλη 90 α.

ιστορῶ, ἀπιστορῶ = ζηφυγραφῶ ἱστορία = ζη-  
γραφία.

\*Ιωάννου τοῦ Προδροῦμου τὸ βοτάνι 84 β.

καβούτσια, λαυκί = σταφυλίνος 91 β.

καδι, κάδος 90 β.

καθάρειος (ἄρτος) = σίτινος 90 β.

καθίστρα ζ. καρτέρι.

καϊκισῆς, περάτης = πορθημεύς 90 β.

καϊμάκι, κορυγή, ἀνθόγαλα 90 β.

κακουλέ(ς) = καρδάμμον 92 β.

καλαμπέκι ζ. ἔλυμος 89 α.

καλαπέδι ζ. κηκλάμινος

καλαράπι [ἢ καυλορράπα] caulirapum 92 β.

καλοιακούδα, γκαίλα = κολοιός 22 α.

κανόνι, μασούρι 91 α. κανόνια ἢ σκάρα  
102 α.

καπνοδέχος τουρκ. μποχαρὶ 91 α.

κάππα 91 α.

καρακάξα = μαλεσκοκρανεύς 85 α.

καραμπο(γ)ιά, μελαντηρία 94 α.

καρκάλι, καρκαλίζω, καρκάλισμα 91 α.

καρούφαλο 91 α.

κάρπινος = ζυγία 91 α.

καρπούξι, χειμωνικόν 91 α.

καρτέρι = ἐνέδρα 91 α.

καταστατόν = ἄμυλον 92 β.

κατακλυσμός, καταποντισμός 91 α.

καταχθένιος 91 β.

κατάψυχος 91 β, 108 α.

κατεκνιά, κατεχνιά, ἀντήρα, 91 β.

κατοᾶνος = περιαγοραῖος ἔμπορος [ἐκ τῶν Κα-  
τοανοχωρίων τῆς Ἡπειρου ὀρμώμενος] 91 β.

κατσιβέλλος (ἐκ τοῦ λατ. captivellus, βλα-  
χιστὶ cacivel) 91 β.

καψιμάλης, κεχαγιᾶς, χαρτζατζῆς 91, β. ζ.  
προυτό(γ)ερος, ἀμίλης.

κενώνω = ἀδειάζω, εὐκαιρώνω 91 β.

κέρατα, κερατᾶς 91 β.

κεφτεδένι = ἐπίκοπον 89 β.

κεχα(γ)ιάς ζ. καψιμάλης.

κηκίδι = κηκίς 93 α.

κίνησις = διάρρηξις 82 α.

κι[ρ]κίδι = γρούλος (γρούλλος) 88 β.

κίρκος ζ. γάλλος.

κισσός, κίσσαρις [καὶ κίσσαρας Ἡπ.], ἄντερη,  
βρούσκλιανη [καὶ μπρουσκλιά Ἡπ.], 92 α.

- κιτρνάδα, κιτρινάδα* (=ἰκτερος] 81 β, 84 β.  
*ζ. ὀχτρικός.*  
*κλαδευτήρα* [καὶ ξυλοκόπα καὶ τουλοκόπα  
 Ἕπειρ.] 92 α.  
*κλαπωτά* 66 β [ἀντ' αὐτοῦ κείττι τὸ ἐσφαλ-  
 μένον κλοπωτά, ἰδὲ Ἄτακτα Κοραῆ τ.  
 Α' 68, Migne Patr. τ. 157 σ. 258].  
*κλειδάκια* 94 β.  
*κλιτσι* 40 β, 92 α.  
*κνᾶκος, ἢ κνήκος ζ. γάλλος.*  
*κοκίλλες* = κωλόθατρα 90 β.  
*κοκκίνα ἢ κόκκινη ζ. ἴληρη.*  
*κολλητισίδας εἶδος ἢ ἀταρίνη* 92 β.  
*κόνσολος, κονσόλοιο (!)* 96 α.  
*κορυφή* = πῖαρ. ζ. καϊμάκι 90 β.  
*κουκκουναριά, κουκκουνάρια* 93 β.  
*κουτ(ι)νι* (λ. ἀραβ. εἶδ. ὑφάσματος βμβακο-  
 μεταξίνου, ἐρυθρωποῦ) 85 β.  
*κουρκᾶνος, κοῦκος ζ. γάλλος.*  
*κουφοξυλιά* = ἀκτῆ [φρουξυλιά Ἕπειρ.] 93 β.  
*κράδαμον, κάρδαμον* 84 β.  
*κρασι ἀπὸ ἀμοῦρες* 85 α.  
*κρεβ(β)άτα ζ. γαλερία.*  
*κρυοβέτανο* = πύρεθρον κηπαῖον 93 β.  
*κρυλάμινος, καλαπόδι, [κνκλάμινο, κλίρέμηλο  
 Ἕπειρ.]* 92 β.  
*κνκλοχέρι* = λιθόσπερμον 93 α.  
*κννήγιν* τὸ 74 α.  
*λαζούρι* = κυανός 93 α.  
*λαιμά, λαιμόποτος* 94 α.  
*λαιμὸς τῆς κατουρέφουσκας* 94 β.  
*λαμπρῆ* 102 α [= πάσχα· δυνατὸν ἐκ τὸ λαμ-  
 προῦν πυρκαϊάν = τὴν λαμπρὰν πυράν].  
*λαυκί ζ. καβοῦσια.*  
*λάχανα, κραμβία, ζαρζαβάνια* 89 β.  
*λεβιθέχορτο* = ἀρτεμισία ἰουδαϊκῆ 93 β.  
*λεγρι* [λιγγρι Ἕπειρ.] ζ. καρκάλι.  
*λεκέδες ζ. βοῦλλες.*  
*λιβέντος ἄνεμος [ὁ λιβόντος]* 74 β.  
*λιγούρα* = «ἐρχεται (τινος) ἀχαμνά» 94 β.  
*λιμπαντές, λιπατέδεις* [τουρκ. libadé, εἶδ.  
 ἐνδύμ.] 85 β.  
 \* *λλψ ἄνεμος (ἐσφαλμένος γῆψ)* 74 β.  
*λοβίδια, κόκκινα πιπέρια* 92 β, 94 α.  
*λογοθέτης ἀγγελῶν (ἐσφαλ. ἀγενῶν)* 66 β.  
*λύκος ὁποῦ πνίγειτὰ χωράφια* = ἄροβάγχη 93 α.  
*λυσοσβότανο* = ἄλυσσον 92 β.  
*λώβη* [νῦν λώβα], λέπρα 94 α.  
*μακεδονήσι, πετροσέλινον,* 93 α.  
*μαλαθρακοβότανο* = ἄρον 92 β.  
*μαλλέκεδρος, σμορτσιῖνος μουρτζῖνος ἐν  
 Ζαγορίῳ* = βράθυς 93 β.

- μανδαλάκια ζ. καβοῦσια.*  
*μαντζουράνα (majonana)* 93 α.  
*μάραθρος βρωμερός* = πευκέδανος 93 α.  
*μαργαριταρέλλι* = ἐψίμερον 93 α.  
*μασούι ζ. κανόνι.*  
*ματερίνα* = ἔρπυλος 93 β.  
 \* *μελλίνη ζ. ἔλημος.*  
*μελλου* = μέλιτος 76 α.  
*μελισσοβότανο* = μελισσόφυλλον 93 α.  
*μελισσομούμουδα* = κανθαρίδες 85 α.  
*μερ[τ]ζάνι* = κοράλλιον 92 β.  
*μιάμπολη [καὶ γιάμπολη]* 94 α.  
*μισέρα, μισίρι, μισόρα ζ. γάλλος.*  
*μολυβοζάχαρι* 94 β.  
*μολυβέχωμα* = λιθάργυρος 93 α.  
*μέρα* = ἐφιάλτης 89 β.  
*μοσχοδυλίμα καὶ μοσχολίβανον* 92 β.  
*μοσχοκάρφι ζ. καρούγαλον.*  
*μοσχολίπερον* = ἄμωμον 92 β.  
*μπακάμι, ξύλον τῆς Βραζιλίας* 93 α.  
*μπᾶνος ἔν. ἀρχῆς ἐν Βλαχίᾳ* 81 β.  
*μπαστραβίτσα* [ἐν Ζαγορίῳ *μαντραβίτσα,*  
*βαρδακίτσα, ἀρίτσιος]* ζ. ἐπεροαρκώμια.  
*μπιμπίλος καὶ μπιμπίνος ζ. γάλλος.*  
*μπλοῦντα* [blouda] ἢ = ἔρπητις ζ. ἐξάνθημα.  
*μποχαρί ζ. καπινοδόχος.*  
*μύξα* = sebestena 93 β.  
*μυρμηγκιῆς ζ. ὑπερσαρκώματα.*  
*μυρταῖος, μυρταίτης* 66 β. — ζ. Δουκάγγιον  
 ἐν λ.  
*νεαράιδων* [νεράϊδων = νηρηϊδων] 78 β.  
*νεράντζι, aurantium* 92 β.  
*νεργοταρίς ζ. ἐπιταντοῦ.*  
*νεροβότανο* = ποτίριον 93 β.  
*νερομαγκούτα* = φιλάνδριον 93 β.  
*νεροπέπερι* = ὑδροπέπερι 93 α.  
*νεροφάνη* = φακὸς ἐνυδρος 93 α.  
*νέφτι* — νάφθα 93 α.  
*νταρι ζ. ἀγριοκέχοι* 89 α.  
*ντουντοῦ* (doudou ἄρμεν. = γυνή) 85 α.  
*ξάργου ζ. ἐπιταντοῦ.*  
*ξύλοκέρατον* = κεράτιον 93 β.  
*ξύλον Ἰνδικόν, κόστος* 92 β.  
*ξυνήθρα* = δξύλαπαθον 92 α.  
*ξυνοχουρμᾶς* = δξύφοινῆ 94 α.  
*ὀδεῖνα τόν, (ἀμαθῶς ἀντὶ τὸν δεῖνα)* 78 β.  
*ὀκτηνοτρέφοι* = κτηνοτρόφοι 74 α.  
*ὄμανος* [ἔμανος Ζαγορ., ὠμονο Θεσσαλίᾳ] =  
 ἔλένιον 93 α.  
*ὄμυαλῆς* = μυελός 85 α.  
 \* *ὄνοσκελιακός* 78 β.  
*ὀχτρικός* = ἰκτερικός 84 β.

ὄχτικας (οὐχὶ ὄχτικος), χτικιό, χτικί, παρὰ  
 τὸ ἐκτικός 84 β, 88 β. Πρὸλ. ἐκτικός.  
 παλ[αι]οβότανον = αείζων 93 β.  
 πάννα = ἐπίπλον 89 β.  
 παππίας μέγας 66 α. ζ. Migne τ. 157 σ. 206.  
 παραδάγκαλο ζ. ῥιζομέρι.  
 παραφύλαγμα ζ. καρτέρι.  
 πᾶσα (ἄκλιτον) = πάσης 59 α.  
 πέγγες ζ. βοῦλλες.  
 πεντάνευρον. = ἀρνόγλωσσον 93 β.  
 περάματα = πορθμεῖα 59 β.  
 περάτης = πορθμεὺς ζ. καϊκιτζῆς 90 β.  
 περιστεροβότανον = περιστερεῶν 94 α.  
 [πηγαίνω] ὑπήγαινε τῆς Βενετίας 59 β. —  
 ἐπάσησεν = ἀπέθανεν 84 β.  
 ἴπρητης (Ἰππει.) = ὑπρητής 103 α.  
 πιγωνιά [δ Διον. πηγονιά] = παιονία 93 α.  
 πικραλίδα = πικρίς 93 β.  
 πικρὸ ρριζα = γαλανθίς 93 α.  
 πίλωμα ἢ ἀντεροξύσματα 85 α.  
 πιπέρια κόκκινα = καψικόν ζ. λοβίδια 92 β.  
 πλάνος = δέλεαρ 88 β.  
 πλατυμανδήλα = ἄρκιον 92 β.  
 πλεμονοχόρι = πνευμονικόν 93 β.  
 πλεύσιμον ἢ καράβι = πλοῖον 59 β.  
 πνίξιμον ζ. καταποντισμός.  
 ποδιές 58 α.  
 πολύτριχον = ἀδιάντον 92 α.  
 ποστέλνικος, ποστέλλικος, ποστέρλικος ἔν.  
 ἀρχῆς ἐν Βλαχίᾳ 101 α, 102 α, β.  
 πουτοῦρι (εἰδ. ἀναξυρίδος) 85 β.  
 πράματα (= ζῆα) χοιρὰ καὶ λειανὰ 76 β.  
 πρωτοέρων (πρωτογῆρων) 97 β.  
 πρωτοἔρακαρίς 66 α.  
 πρῶτο καὶ ἀρχή (φρ.) 74 α.  
 πρωτοσηγηρήτης — πρωτασηγηρήτης 66 α.  
 πυξάκανθα = λύκιον 93 α.  
 πωρι ζ. ἐλαφρόπετρα.  
 ραδίκι = κισθόριον 93 β.  
 ρεπάνι = ραφανίς 93 β.  
 ρετσέττα = συνταγή ἰατρ. 81 β.  
 ριζάρι = ροῦς 93 β.  
 ριζοδοντιές = οὖλα [ἔσφαλ. οὖλη] 94 β.  
 ριζομέρι = βουβών 94 α.  
 ρίτσοι ζ. ἀρίστος, ὑπερσαρκώματα.  
 ρόδι = ρόα 93 α.  
 ροδόδενδρον = ροδιά ρίζα 93 β.  
 ρόπαλον ζ. ἀνεμοπόρομα.  
 σαλέπι ζ. ἀγο[υ]ροβότανον.  
 σαμαλατζένιο ἀντερὶ (τουρκ.) = ἔνδυμα ἐκ  
 σαμαλατζιᾶ. Ὁ ἐξ σαμαλατζιάς ἢ σιαμα-  
 λατζιάς παρὰ τὸ Σιάμ (= Δαμασκός) καὶ

ἀλατζιάς (= ὑψοςμα θαμβάκινον μετὰ με-  
 ταξίνων κατὰ μήκος παικιοχρῶν γραμμῶν) 85 β.

σαράκι τῶν κοκκάλων = τερηδών 94 β.  
 σεναμική, σένα (sene) 93 β.  
 σεῦκλο = τεῦκλον 92 β.  
 σήμανδρον ἀντὶ σήμαντρον 74 β.  
 σιδερίτσης [= σιδηρίτις] 84 β.  
 σιμενικὸς = ἐλίχρυσον 92 β.  
 σιρβέττα (serviette) 85 α.  
 σιτο[λού]λουδο = κύνος 92 β.  
 σκαλίζω ἢ σκαλείω = ἐρευνῶ 89 β.  
 σκάρα [= ἐσχάρα] ζ. καρόνια.  
 σκαράνικα 66 β. ζ. Δουκάγγιον ἐν λ., Mi-  
 gne τ. 157 σ. 253, 259.  
 σκάρφη = ἐλλέβορος μέλας 93 α.  
 σκιαδόυλι = κοτυληδών 94 α.  
 σκορδολάσαρον = ὀπὸς μηδικῆ 92 β.  
 σκορπίδι ψιλόν = τριχομάνες 94 α.  
 σκοτώνω = κυκῶ, κτυπῶ, 85 α.  
 σκουρτέικες (εἰδ. ἐνδύματος βραχέος) 85 β.  
 σκυλλολάχανο brassica mercurialis 92 β.  
 σκυλλοφάρμακο ζ. φόλες.  
 σμάση [= συμμάση, τοῦ ῥήμ. σ(νμ)μαζώσω  
 μέλλ. σ(νμ)μαζώσω καὶ σ(νμ)μάσω, ἀφρ.  
 εἰσῆμασι ἐν Ἡπειρῶ] 84 α.  
 σμέροα ζ. βασιναῖα 93 β.  
 μορτσίνος [μορτζίνος Ζαγορ.] ζ. μαλλόκε-  
 δρος.  
 σουλιένι = μίλτος 93 α.  
 σουραζάνι = ἐρμολακτυλον 84 β.  
 σπάθη, σπαθοχόρι [καὶ κόρδα Ἡπειρ.] =  
 ἴρις 93 α. — ζ. καὶ καροῦφαλον.  
 σπανάνι = τευτλομαλάχη 94 α.  
 σπιτόπουλλα = μικρὰ τετράγωνα 102 α.  
 σπληνιασμένος 84 β.  
 σπληνοβότανον = ἀσπλήγιον 92 β.  
 στᾶτον (statum)· δ ἐπὶ τοῦ — 66 α.  
 [σταχώω,] ἔσταχώθη = ἔσταχώθη 101 α.  
 στηθοκόκκαλον 94 β.  
 στίβι = στίμι 92 β.  
 στοῦρι ζ. βασιλικό.  
 στράτα = δέδς 73 α, 79 β.  
 συντυχία = ὀμλία 61 α.  
 συρματηρὰ 66 β.  
 σφε[ρ]δούκλι ζ. ἱμροδένια.  
 τὰ προύμντα, τὰπίκουπα ζ. ἐπίκουπα.  
 ταττός, ταττιάς ἢ τάττας 66 α. — ζ. Δουκάγγ. λ.  
 \*τεθελωμένον ὕδωρ [= θεθλωμένον] 74 α.  
 τετραβάγγελον 64 β.  
 τζακρατέρων ἢ τσαγγατόρων στρατοπεδάρχης  
 66 β. ζ. Δουκάγγ. λ., Migne τ. 157 σ. 226.

τζακυνῶν ἢ τζακκόνων ἐσφαλμένως ἀντὶ  
*Τσακόνων* 66 β. ζ. Δουκάγγιον ἐν λ.  
 Τσάκωνες καὶ Migne Patr. τ. 157 σ.  
 225, 274.  
*τζεκίνι* (νόμισμα βενετικ. zecchino) 75 α.  
*τζήρμα*: τζήρματος ὀφθαλμοῦ 78 β. [γρ. τούρ-  
 ματος. Πρβλ. Δεξικόν Γαβρ. Σοφοκλέους  
 ἐν λ. τούρμα—σπασμός ἐνθ' ἔτυμολογ. παρὰ  
 τὸ σόρμα. Ἴσως μάλλον ἐκ τοῦ ἀρχ. κύρμα.]  
*τζουκουνίδα*, *τσουκνίδα* = κνίδη 84 β.  
*τζουμπόρραχος* 61 α. [ἐκ τοῦ ζόμπος =  
 κυφός, ἰταλ. gobbo, λατ. gibbus, (ζ.  
 Δουκάγγ., Γαβριήλ Σοφοκλέους Δεξικ., Ἄτ.  
 Κοραῆ τ. Δ' σ. 158) καὶ ὄαχη].  
*τίποτες* τὸ 96 β. ζ. βίος.  
*τότι* ζ. γάλλος.  
*τόξος* τὸ = (τὸ εὐράνιον) τόξον 81 α.  
*τόφοι* [tofus], ὄξοι 94 β.  
*τρούλλη* ἦ = τρούλλα, τρούλλος, θόλος ἐκκλη-  
 σίας 103 α.  
*τσαούσης* (τουρκ. ὑπαξιωματ. ἰδὲ Δουκάγγ.  
 ἐν λ. τσαούσιοι) 83 α.  
*τσιγγάνος* ζ. κασιόβελλος.  
*τσιμουτζίω* [καὶ τσιμουτῶ] ζ. βοῦβα.  
*τσιουγγρανίζω* ζ. γρατσουνίζω  
*σύμπρι* βλαχιστὶ = θύμβρα 93 β.

*ύλερη* ζ. ἴλερη, ἐξάνθημα.  
 \**ύπερσαρκώματα* 94 β.  
*φλησκοῦνι* ἢ *φλισκοῦνι* = γλήχων 93 β.  
*φέλες*, *σκυλλογράφμακο* 93 σ. ζ. καὶ *βοῦλλες*.  
*φονιάς* = εὐπατόριον 92 β.  
*φουλτακίδες* ζ. ἐξάνθημα.  
*φουσσαῖτον*, *φωσσαῖτον* (fossatum) 66 β.  
*φραγκόκοττα* ζ. γάλλος.  
*φραγκοσιτάφυλα* = ribes rubrum 93 β.  
*χαμαί*, *χαμμεῖ* καὶ *ἀμεῖ* = ἐρύον 93 α,  
 88 β, ζ. βουανία.  
*χαμοκουφοξυλιά* ζ. βουζιλιά.  
*χαμόμηλον*, ἀπροομάνουσο, ἀρομένης = ἀνθε-  
 μίς 84 β, 92 β.  
*χαρὲς τοῦ γάμου* 95 α.  
*χαρχάλι* ζ. καοκάλι.  
*χειμωνικόν*, *κάρπουζι* 91 α  
*χράνος*, *χρένος*, *χριάνος*, ζ. γογγύδα 93 β.  
*φαροβότανο* = κάχυρος 92 β.  
*ψυδράκια* ζ. ἐξάνθημα 89 α.  
*ψυλλήθρα* ζ. ἐξάνθημα.  
*ψωμοζητήτης* [καὶ ψωμοζήτητης] ζ. ζητιῶνος.  
*ψωροβότανο* = ψώριον 93 β.

Σημ. Τὰ ἐν τῇ Πικλαιογραφικῇ Ἐράνῃ Νεσελλη-  
 νικῇ κύριε ὀνόματα ζητητέα ἐν τῇ Α' Πίνακι τῶν  
 κυρίων ὀνομάτων.

## Γ' ΠΙΝΑΞ ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΜΕΝΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ Κ. Α.

*Λόγοι διαφορῶν ἀγίων πατέρων* 51 β.  
*Εὐαγγέλιον λειτουργικόν* 58 β.  
*Χρονογράφος Δωροθέου Μονεμβασίας.* —  
*Βίος Αἰσώπου* 58 β — 61 β.  
*Ἐκκλησιαστικά μέλη* 62 α.  
*Ἀσκητικῶν καὶ Μυστικῶν ἔργα* 62 β.  
*Τετραευάγγελον καὶ Πράξεις Ἀποστό-  
 λων* 64 β.  
*Νομοκάνων Μανουήλ Μαλαξοῦ* 66 α.  
*Ὁμιλῆαι Ἰωσήφ Βρυεννίου* 66 β.  
*Θεολογία Εὐγενίου Βουλγάρεως* 67 β.  
*Ῥητορικὴ ἀδήλου* 68 α.  
*Διαδόχον ἐπισκ. Φωτικῆς τῆς Ἡπείρου*  
*κεφ. ρ'.* 68 α.  
*Εὐαγγέλια* 72 α, β.  
*Ἀσκητικὸς συνέκδημος ἀδήλου* 73 β.  
*Ὁμιλῆαι Μαξίμου Πελοποννησίου* 75 α.  
*Εὐχολόγια* 78 β, 80 α, [85] β.  
*Πλάτωνος Τίμαιος* 79 α.

*Ἀνθολόγιον* (μετ' ἐξηγήσεων δημοδῶν) 79 α.  
*Μεγαλυνόρια Κοιμήσεως Θεοτόκου* 80 α.  
*Ἐξηγήσεις* Λυσίου, Δημοσθένους, Λιβανίου 80 α.  
*Λογικὴ ἀδήλου* 80 β.  
*Περιγραφή τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Ἡρακλείου* 80 β.  
*Σειρὰ κοινωνικῆς Φιλοσοφίας ἀδήλου* 80 β.  
*Συναξάριον ἀγ. Παρασκευῆς νέας* 81 α.  
*Ἐγκόλπια πολυμιγῆ* 81 α, 85 α.  
*Ἱατροσόφια* 84 β. — [81 β, 85 α].  
*Τετραευαγγέλιον φύλλον* 85 β.  
*Φαρμακευτικὴ καὶ περὶ Ἀφροδισίων* 86 α.  
*Λεξικὰ νεωτέρας Ἑλληνικῆς* 86 β.  
*Κυπριακὸν ἀρχεῖον* 94 β.  
*Ἡπερωτικὸν ἀρχεῖον* 96 α.  
*Εὐαγγέλιον τῆς ἐν Ἡπείρῳ Βήσσης* 101 β.  
*Ἐπιγραφαὶ ἐκ ναῶν τῆς Βήσσης κλ.* 102 β.  
*Εὐαγγέλιον Εἰκοσιφοινίσσης* 104 α.  
*Διορθώσεις καὶ προσθήκαι* 105.  
*Πίνακες Α', Β', Γ'* 108 — 122.



# ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

## ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΣΚΩΝΙΚΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ

[Η ἐπομένη ἐνδιαφέρουσα διατριβὴ περὶ τῆς εἰς τὴν Γασκωνικὴν Καινῆς Διαθήκης ἐγγραφῆς ὑπὸ τοῦ κ. E. S. Dodgson, M. A. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, τυχόντος τμητικοῦ διπλώματος ἐν Ὁξφόρδῃ διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς Γασκωνικῆς γλώσσης ἐργασίαν του.]

Οἱ «Καιροὶ τῆς Ὁξφόρδης» τῆς 20 Ὀκτ. τοῦ 1911 ἀνήγγειλαν τὴν ἀνακάλυψιν ἀμνημονεύτου μέχρι τοῦδε ἀντιγράφου τῆς ἐν τῇ Γασκωνικῇ Καινῇ Διαθήκῃ τοῦ 1571 ὑπὸ τοῦ Λεισάρχα, ἕπερ περιήλθεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μαρκησίου Spencer, προ τοῦ 1790. Εἶναι ἀπορίας ἄξιον ὅτι ὁ κ. P. William Ryan ἐν τῇ μεγάλῃ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ βιβλίῳ περὶ τῆς «βασιλείσεως Ἰωάννας τῆς Ναβάρρας», ἕπερ ἐδημοσίευσεν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1911, οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τοῦ βιβλίου τούτου, εἰ καὶ ἐν σελίδι 33 λέγει περὶ αὐτῆς «Διάδοχος θρόνου εἶχε διδαχθῆ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν καὶ ἀνέγνωσε τὰ κλασσικὰ ἀριστοουργήματα ὑπὸ περιωνύμους παιδαγωγούς». Ἐν σελίδι 262 — 8 ἀναφέρει περὶ τῆς ἐπισκέψεώς της εἰς Rochelle καθ' ὃν χρόνον τὸ βιβλίον, ἕπερ ἦν ἀπερωμένον ταύτη ἐξετυπούτο, ταυτοχρόνως δ' αὕτη διεξῆγεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς βασιλείσεως Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας. Ἐπέρχεται εἰς τινα ἢ ἰδέα ὅτι ἴσως ἔμαθε τὴν Ἑλληνικὴν παρ' αὐτοῦ τοῦ Λεισάρχα, ἀπ' οὗ ὄγλον τυγχάνει ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ συνάδελφοί του, ἢ τινες αὐτῶν, ἠκολούθησαν τὸ ἔλληνη κὸν κείμενον οὕτω πιστῶς ὥστε μετὰ μικρὰν ἐπὶ τούτῳ ἔρουναν ἤθελεν εἶναι εὐκόλῃ νὰ ἐξακριβώσῃ τις ὁποῖαν ἐκδοσὶν εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐπιχειροῦντες τὴν μετάφρασιν. Αἱ βιβλιογραφίαι οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τοῦ πότε ἐγένετο μνεῖα τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ τοῦ ἔργου τοῦ Λεισάρχα, εἰ καὶ ὁ αἰθεσ. Δρ. T. K. Ἄβδδ ἐπληροφόρησέ με κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1905 ὅτι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Δουβλίῳ Trinity College ἀνεῦρε χειρόγραφον τοῦ Edward Shnyd, βιβλιοφύλακος τοῦ ἐν Ὁξφόρδῃ Ἀσμουλειανοῦ μουσείου, ἕπερ δείκνυσιν ὅτι, καίπερ μὴ ἀνα-

φέρων τὸν συγγραφέα, τὸ εἶχεν ἀναγνώσει, χωρὶς ὅμως νὰ κάμῃ εὐστοχον χρῆσιν αὐτοῦ. Κατὰ συγκυρίαν τῇ 22 Ἀπριλίου εἶδον εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματα Ἰωάννας τῆς Ναβάρρας» ἐν σελ. 69 τοῦ πρώτου τόμου τοῦ βιβλίου «Ἀπομνημονεύματα εὐσεβεστάτων γυναικῶν» ὑπὸ Θωμᾶ Gibbon διδάκτορος τῆς θεολογίας τοῦ Λονδινίου Πανεπιστημίου, τὸ ἐξῆς χωρίον: «Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ βασιλισσα τῆς Ναβάρρας, ἐκ ζήλου ὅπως διαδώσῃ τὸ προτεσταντικὸν θρήσκευμα ἐν Κανταβρία, ἐπαρχίᾳ ὑπαγομένη εἰς τὴν Ναβάρραν, ἐπεμψεν ἐκεῖ πάστορας, οἵτινες ἐγίνωσκον τὴν γλῶσσαν τῆς χώρας, ἦν σχεδὸν οὐδεὶς τῶν περιουκούντων ἐπίσταται, καὶ περὶ ἧς ὑπῆρχε πρότερον ἡ ἰδέα ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ γραφῆ. Ἐπίσης ἐπεμελίθη ὅπως ἡ Νέα Διαθήκη, ἡ Κατήχησις καὶ αἱ Προσευχαί, ὧν ἐγένετο χρῆσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Γενεύης, μεταφρασθῶσαν εἰς τὴν Γασκωνικὴν ἢ Κανταβριανὴν διάλεκτον». Ταῦτα ἐτυπώθησαν ἐν Rochelle ἐν λεπτοτάτοις τυπογραφικοῖς χαρακτήροις καὶ ἐστάλησαν εἰς τοὺς Κανταβρίους. Ἐνταῦθα σημειωτέον ὅτι «Γασκωνικὴ ἢ Κανταβρία» εἶνε ὁ παλαιόμορφος τύπος τῆς λέξεως «Βασκωνικὴ» ἣτις εἶναι ἡ κατὰλληλος ὀνομασία τῆς γλώσσης, ἧς τὴν σπουδὴν ἐν Ἀγγλίᾳ εἰσήγαγεν ὁ Sir Thomas Browne, τοῦ ἐν Ὁξφόρδῃ Pembroke College.

Φαίνεται ὅτι ἡ βιογραφία τῆς Ἰωάννας δ' Ἀλμπρὲτ ἐγγραφῆ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ T. Gibbon, ὅστις ἐὰν πιστεύσωμεν τῷ λεξικῷ τῆς ἐθνικῆς Βιογραφίας, ἀπέθανεν τῷ 1785, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τοῦ αἰδ. George Jerment. Ἀνετυπώθη τῷ 1815 καὶ 1820. Εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Δρ. Jerment ἠρύσθη τὰς πληροφορίας του ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ de Thou (βιβλ. 51 ἔτος 1572) ὡς ἀναφέρει ὁ Julien Vinson ἐν σελ. 29 τῆς Γασκωνικῆς του Βιβλιογραφίας.

Αἱ λέξεις «ἐν λεπτοτάτοις χαρακτήρσι» ἀντιστοιχοῦσι τῷ «elegantissimis typis» ἐν τῇ λατινικῇ τοῦ de Thou. Ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βασκωνικῆς Διαθήκης, ἣτις ὑπάρχει ἐν τῇ

Βοδλειανῆ καὶ ἀνήκεν εἰς τὸν John Selden τοῦ Hart Hall, Oxford, κάποιος ζήσας τὴν πρώτην πεντηκονταετηρίδα τοῦ 17<sup>ου</sup> αἰῶνος ἔγραψε: De hoc libro loquitur dominus de Thou, libro 51 ubi habetur historia anni 1572 in elogio Reginae Navarrae:»

Ὁ αἰδ. J. M. Govern τοῦ Chorlton on Medlork ἀπέστειλε τῇ συμβουλῇ μου ἐρώτημα εἰς τὸ περιοδικὸν Notes and Queries ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τοῦ G. Jerment, ἐξ ἀπαντήσεως δὲ εἰς τοῦτο γενομένης ὑπὸ τοῦ R. Robson, πρεσβυτέρου τῶν ἐν New Castle on Tyne πρεσβυτεριανῶν, δημοσιευθείσης τὴν 13<sup>ῃ</sup> Ἰουλίου μανθάνομεν ὅτι ἔγεν-

νήθη ἐν Peebles ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Εἰδιμβούργου, ἐγένετο λειτουργὸς τῶν Πρεσβυτεριανῶν, ἔτυχε διπλώματος Θεολογικοῦ ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 59 ἐτῶν ἐν Λονδίῳ, τῇ 23 Μαΐου τοῦ 1819, ταφείς ἐν Bunhill Fields. Ἦτο Γαλλικῆς οὐγενοτικῆς καταγωγῆς ὡς τὸ ὄνομα ὑποδηλοῖ; Περὶ τῆς μνείας τῆς Βασκωνικῆς Διαθήκης ἣν ποιεῖται, γίνεται λόγος ἐν τῷ «Βασκων κῆ Ρήματι» τῷ ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ K. Frowde, Amen Corner, London τῇ 26<sup>ῃ</sup> Ἰουνίου τοῦ 1912. Ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὸ Βασκωνικὸν C ἢ Z ἀντιστοιχεῖ τῷ διπλῷ σ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ.

## ΑΤΤΙΚΑΙ ΔΙΚΑΙ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΑΙ ΔΓΟΓΑΙ

ΥΠΟ

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ Δ. Ν.

« Δίκας δοῦναι καὶ λαβεῖν εὖρον  
Ἀθηναῖοι πρότοι ».

ΑἰΔΙΑΝΟΣ I

I

Εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας τοῦ δικαίου, αἰτινες μεγάλως προήχθησαν κατὰ τὸν λήξαντα αἰῶνα, προσετέθη οὐ πρὸ πολλοῦ καὶ ἡ συγκριτικὴ ἔρευνα τῶν διαφόρων νομικῶν θεσμῶν, εἴτ' ἐν τῇ συνόλῳ αὐτῶν εἴτ' ἐν μέρει. Ὁ νεοφυῆς οὗτος κλάδος τῆς ἐπιστήμης εὗρε πολλοὺς τοὺς καλλιεργητάς, ὧν ἕκαστος, συμφῶνως πρὸς τὰς ἰδίας σκέψεις καὶ κλίσεις, ἄλλο ἀκολουθεῖ σύστημα, ὃ μὲν τὰ δίκαια διαφόρων χωρῶν, ὃ δὲ τοὺς θεσμοὺς διαφόρων ἐποχῶν μελετῶν καὶ συγκρίνων.

Ἡ ὁδὸς, ἣν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δέον νὰ βαδίξῃ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη, εἶναι, νομίζω, κεχαραγμένη ὑπ' αὐτῆς τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, δηλονότι ἡ ἐκ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου ἀρχομένη καὶ διὰ τοῦ ῥωμαϊκοῦ εὐθὺ πρὸς τὸ βυζαντιανὸν δίκαιον ἀγούσα. Ἐν τούτοις ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη δὲν ἡ-

κολούθησε δυστυχῶς μέχρι τοῦδε τὴν πορείαν ταύτην, οὐδ' ἐξεμεταλλεύθη δεόντως τὴν πρὸς τὸ δίκαιον σχετιζομένην ἐθνικὴν κληρονομίαν, καταλιπούσα τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ξένους ἐπικαρπωτάς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τινὲς ἐκ τῶν ἡμετέρων ἡσχολήθησαν μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἐπιτυχίας πολλῆς περὶ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν δίκαιον, ἀλλ' αἱ ἐργασίαι αὐταὶ ὑπῆρξαν σχετικῶς ὀλίγαι<sup>1</sup>. Ἄλλοι, εὐάριθμοι ἐπίσης, κατέ

1. Ἄξια ἰδιαίτερας μνείας εἶναι αἱ σοβαρὰ πραγματεῖαι τοῦ Παπποῦλια, Δ. Π., (ἡ ἐμπράγματος ἀσφάλεια κατὰ τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, I, 1909, καὶ Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἀρραβῶνος ἐν τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ, 1911) καὶ τοῦ Σάρρου, Γ. Κ., (Ἱστορικὴ μελέτη ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς ἐν Ἑ. Φ. Συλλόγῳ, Ζ', 1874, καὶ Θ', 1875), ὅς καὶ αἱ ἐμβριθεῖς διατριβαὶ τοῦ Τυπάλδου, I. Α., ἐν «Ἀθηνᾶ» Α' (1889), τοῦ Φωτιάδου Π. Σ., ἐν «Ἀθηνᾶ» ΙΑ' (1899) ἔς., τοῦ Ἀρβανιτοπούλλου Α. Σ. Questioni di diritto attico, I (1899), Ζητήματα τοῦ ἀττικοῦ δικαίου II (1900), τοῦ Φραγκιᾶ, I. Γ., ἐν «Νομικῇ Ἐπιθεωρήσει» Γ' (1903), καὶ τοῦ Ἀποστολίδου, Γ., ἐν Ἑ. Φ. Συλλόγῳ ΚΗ' (1904) ἔς.

γιναν εἰς τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον, ἀλλὰ καὶ τούτων αἱ ἔρευναί ὑπῆρξαν ἀκροθιγείς καὶ ἐλάχισται. Οἱ πολλοὶ ἐφήρμισαν εὐκοπωτέραν μέθοδον, περιορισθέντες ἀπλῶς εἰς τὴν μελέτην τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ ἐπὶ, ὅχι καθὼς ὄφειλε νὰ ἰσχύη παρ' ἡμῖν, δηλονότι ὡς βάσις τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου, ἀλλὰ καθὼς ἴσχυσεν ἐν Ἑσπερίᾳ, δηλαδὴ ὡς ἡρμηνεύθη καὶ ἐκληροδοτήθη ὑπὸ τῶν γλωσσογράφων τῆς Βονωνίας (*mos italicus*), ἣτοι ἐλλειπῆς καὶ ἀναμειγμένον ἐν πολλοῖς μετ' ὀθνείων θεσμῶν. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας εἶναι βεβαίως ἀκοπώτερος καὶ προσιτώτερος τοῖς πολλοῖς διότι ὑπάρχει ἀπειρία ξένων χειραγωγῶν, ὧν τὰς μεθόδους πιστῶς ἀκολουθοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ οἱ ἡμέτεροι, οὐδαμῶς φροντίζοντες νὰ συμπληρώσωσι τοῦλάχιστον τὰ κενὰ τῆς ἱστορικῆς τῶν θεσμῶν ἐξελίξεως, ἀτινα ὑπάρχουσιν εἰς τὰς μελέτας τῶν πλείστων ἐπιστημόνων τῆς Ἑσπερίας, ἐκ κακῆς συνηθείας ἢ ἐξ ἀπορίας εἰδικῶν φιλολογικῶν γνώσεων παρορώντων τὸ δίκαιον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἄλλ' ἡ βαθεῖα μελέτη τοῦ δικαίου τούτου καὶ μάλιστα ἡ σύγκρισις αὐτοῦ πρὸς τὸ ρωμαϊκόν, ἐπιβάλλεται ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, πολλῇ μᾶλλον εἰς τοὺς Ἑλληνας νομικούς, διότι ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης οὐ μόνον ἐπιστημονικῇ ὠφέλεια προκύπτει, ἀλλὰ γίνεται καταφανῆς καὶ ἡ ἀμφισβητούμενη ἐπίδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐν τῇ δικαίᾳ καὶ ἐπομένως ἢ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τὸν καθόλου πολιτικὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐκαστος λαός, καθὼς ἔχει ἰδιαιτέρον γλωσσικὸν συναίσθημα, ἔχει ἐπίσης ἴδιον συναίσθημα δικαίου, ρυθμίζον τὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν στηρίζονται τὰ ἔθιμα, οἱ νόμοι καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βίᾳ τούτων ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Τὸ συναίσθημα τοῦτο ὑφίσταται βεβαίως τὴν ἀναπόδραστον ἐξέλιξιν, ἣν μαιριῶς ἐπιβάλλει ὁ ἀενάως ρέων χρόνος καὶ ἡ προϊούσα ἀνάπτυξις τῶν ἠθῶν ἐκάστου λαοῦ. Ὅσον δὲ ταῦτα προάγονται καὶ ἐξημεροῦνται παρά τινα λαῶν, τόσῃ μᾶλλον ἀναπτύσσεται καὶ ἐξευγενίζεται τὸ συναίσθημα τοῦ δικαίου παρὰ τῷ λαῷ τούτῳ, ἐπιδρῶν μάλιστα καὶ ἐπὶ τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἠθῶν ἄλλων συγγενῶν ἢ γειτόνων λαῶν, ἣττον πεπολιτισμένων. Ὄθω τὸ συναίσθημα τοῦ δικαίου, ἀναπτυσσόμενον σὺν τῷ χρόνῳ καταργεῖ τὴν αὐτοδικίαν τῶν πρωτογόνων κοινωνιῶν καὶ ἀποδέχεται τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἣττον ἀθθαίρετον ἐφαρμογὴν τοῦ δικαίου ὑπὸ τινων προνομιούχων προσώπων ἢ

τάξεων, ἕως οὗ ἀντικαταστήσῃ καὶ ταύτην βραδύτερον ἢ τακτικὴ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ τῇ βίᾳ νόμων ἐγγράφων καὶ διὰ δικαστῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἢ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων.

Τὸ τελειότερον συναίσθημα δικαίου ἀνεπτυξαν προφανῶς ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀρχαῖον λαὸν οἱ Ἀθηναῖοι. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο δικαιολογοῦσι καὶ αὐταὶ αἱ πενιχραὶ σχετικῶς πληροφορίαι, ἃς ἔχομεν περὶ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου, τῆς ἀττικῆς δικονομίας, τοῦ πολυπλόκου δικαστικοῦ ὄργανου καὶ . . . τῆς δικονομίας τῶν Ἀθηναίων! Εἶναι ὁμολογουμένως λυπηρὸν ὅτι ἀπωλέσθησαν ἢ περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις δικῶν συγγραφή τοῦ Ἀθηναίου Ἡρωῆος καὶ ἢ τῶν νόμων συλλογὴ Θεοφράστου τοῦ φιλοσόφου, αἵτινες θὰ παρείχον ἡμῖν ἀσφαλεστέρας καὶ πολυτιμότερας ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εἰδήσεις. Οὐχ ἤττον ὅμως καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν σφισομένων ἀττικῶν δικῶν πρὸς τὰς ρωμαϊκὰς *actiones* ἀποδεικνύεται ἐναργῶς πόσον προηγμένον ἦτο τὸ συναίσθημα τοῦ δικαίου παρὰ τῷ ἀθηναϊκῷ λαῷ καὶ πόσον ὑπερεῖχεν ἡ ἀττικὴ δικονομία τῆς ρωμαϊκῆς κατὰ τὸν πέμπτον καὶ τέταρτον πρὸ τοῦ Χριστοῦ αἰῶνα.

## II

Αἱ δίκαι καὶ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν ἀγωγῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ.

Αἱ ρωμαϊκαὶ *actiones* καὶ αἱ ἀρχαιότεραι *legisactiones* εἶναι ἀσθηρῶς διαγεγραμμένοι τύποι νομικῆς προστασίας, τοὺς ὁποίους τὸ *jus civile* καὶ βραδύτερον ὁ *Prætor* παρέχουσιν εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις πρὸς ἐνάσκησιν κεκτημένου ἢ παλινὸρθωσιν προσβεβλημένου δικαιώματος. Κατὰ τὴν ἀττικὴν, ὡς καὶ κατὰ τὰς συγχρόνους νομοθεσίας, ἡ ὑπαρξίς ὑποκειμενικοῦ δικαιώματος ἔχει ὡς φυσικὴν ἀκολουθίαν οὐ μόνον τὴν κατὰ τὸ δοκοῦν ἐνάσκησιν αὐτοῦ (*qui suo jure utitur neminem lædit*)<sup>1</sup>, ἀλλὰ καὶ τὸ δυνατόν τῆς διὰ δικαστικῆς ὁδοῦ ἐπανορθώσεως αὐτοῦ ἐν περιπτώσει οἰασθήποτε μειώσεως ἢ προσβολῆς. Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν ὅμως δίκαιον τὸ ὑποκειμενικὸν δικαίωμα προσβαλλόμενον δὲν ἐτύγχανε πάντοτε νομικῆς προστασίας, ἀλλὰ μόνον ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ὑποβληθῇ ὑπὸ ἑνα ὀρισμένον τύπον ὑπαρχούσης ἀγωγῆς, ὡς ἡ *actio injuriarum*, ἡ *actio furti* ἢ ἡ *actio de arboribus succisis*,

1. I. 55. D. de div. reg. jur. 50,17.

καὶ νὰ προσαρμωθῆ πρὸς τὰς τυπικὰς λέξεις (verba solemnia) τὰς ἐν τῷ νόμῳ ἀναφερομένης· διότι ἄλλως, κατὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ Γαίου, ἢ χρῆσις οἰαζέθηποτε φράσεως ἐκτὸς τῆς τυπικῆς, ὡς φέρ' εἰπεῖν de vitibus succisis ἀντὶ de arboribus succisis, ἐπέφερε τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀγωγῆς<sup>1</sup>. Ὅσον προῦχθαι ἢ ἀνάπτωξι τοῦ δικαίου, τόσφ μᾶλλον ἠδύρνετο—τῇ δεξιᾷ ἐπεμβάσει τοῦ Πραίτωρος—ὁ κύκλος τῶν ρωμαϊκῶν ἀγωγῶν. Ἐν τούτοις ὅμως καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκπνεύσεως δημοκρατίας εὐρίσκοντο ἀκόμη ὑποκειμενικὰ δικαίωματα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχε τύπος ἀγωγῆς πρὸς διεκδίκησιν αὐτῶν, οὕτως ὥστε, μετὰ ἐξακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν ἐξέλιξιν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, οἱ Πραίτωρες ἠναγκάζοντο νὰ δημιουργῶσι νέους τύπους, ὡς ὁ Ὀκτάβιος τὴν actio quod metus causa, ὁ Ἀκύλιος Γάλλος τὴν actio doli, ὁ πολὺς Λούκουλλος τὴν actio vi bonorum raptorum καὶ ἄλλοι ἄλλας.

Τὸ ἀττικὸν δίκαιον δὲν εἶχε τιοιούτους τυπικοὺς περιορισμοὺς. Λίαν προῶρως, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ἐκυβερνᾶτο ἀκόμη «sine lege certa, sine jure certo», ὅπως λέγει ὁ Πομπώνιος<sup>2</sup>, ἐν Ἀθήναις εἶχεν ἀναπτυχθῆ λαμπρὸν σύστημα δικῶν, δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν, ἀνταποκρινόμενον πρὸς πᾶσαν σχεδὸν παρουσιαζομένην ἀνάγκην δικαστικῆς προστασίας, εἴτε πρὸς ἐπανόρθωσιν προσδληθέντος δικαίωματος, εἴτε πρὸς ἐπιβολὴν ποινῆς ἢ προστίμου. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἐλλείψει ὠρισμένου τύπου δίκης ἢ ἐν περιπτώσει ἄλλης ἀτελείας τοῦ νόμου, οἱ πολῖται δὲν ἔχανον τὰ δικαίωματα αὐτῶν, ἀλλ' ἀπηρθύνοντο πρὸς τὸν ἄρχοντα, τὸν ἄρμόδιον διὰ τὰς παρομοίας φύσεως δίκης, ὅστις παρέπεμπε τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστήριον ἢ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἐν περιπτώσει αἰωπῆς τοῦ νόμου ἢ ὑπόθεσις ἐδικάζετο, διότι ἄλλως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῆ μία λεπτομέρεια τοῦ ὅρκου τῶν Ἀθηναίων δικαστῶν, ὀρκαζομένων νὰ δικάσωσι συμφῶνως πρὸς τὸν νόμον, ἐλλείψει δὲ τιοιούτου γνώμη τῇ δικαιοστάτῃ<sup>3</sup>.

Ἐπάρχει πρὸς τούτοις καὶ ἑτέρα σπουδαία διάκρισις τῶν ἀττικῶν δικῶν καὶ τῶν ρωμαϊκῶν ἀγωγῶν· ἡ actio ἦτο νομικὴ πράξις, διὰ

τῆς ὁποίας ὁ actor, οὔτινος προσεδλήθη ἢ δὲν ἱκανοποιήθη δικαίωμά τι, ἐξήτει παρὰ τοῦ Πραίτωρος τὸν διορισμὸν ἐνός ἢ πλείονων δικαστῶν πρὸς λύσιν τῆς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀντιδίκου διαφορᾶς, ἐπομένως ἡ actio εἶχε πάντοτε ἰδιωτικὸν χαρακτήρα. Φαινομενικὴν μόνον ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν αἱ actiones populares, ὡς ἐπὶ παραδείγματι αἱ actiones deposito vel suspenso, de effusis vel dejectis, de sepulcro violato, διότι καίπερ ἔχουσαι κοινὰ τινα σημεῖα πρὸς τὰς accusationes publicas, ἀνήκον μολταυτα εἰς τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον, μόνον δὲ ἕνεκα τοῦ περιεχομένου αὐτῶν ὁ κύκλος τῶν ἐνδιαφερομένων ἦτο ἀπεριόριστος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἕκαστος ρωμαῖος πολίτης, καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ filiusfamilias, ἐδικαιοῦτο νὰ ἐγεῖρη ταύτας.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω αἱ ρωμαϊκαὶ actiones ἦσαν πάντοτε ἰδιωτικαὶ ἀγωγαί, ἐν ᾧ τούναντίον αἱ δίκαι τοῦ ἀττικοῦ δικαίου ἀπετέλουν εὐρυτέραν ἔννοιαν, περιλαμβάνουσαι τὰς τε ἰδιωτικὰς ἀγωγὰς, αἵτινες ἐλέγοντο ἴδιαι δίκαι ἢ καὶ ἀπλῶς δίκαι ὑπὸ τὴν στενωτέραν τῆς λέξεως σημασίαν, καὶ τὰς δημοσίας, αἵτινες ἕκαλοῦντο γραφαί. Αἱ δημόσιαι δίκαι ἢ γραφαὶ διεκρίνοντο πάλιν εἰς τὰς ἀφορώσας ἄμεσον κατὰ τῆς πολιτείας ἀδικίαν καὶ εἰς τὰς ἀφορώσας ἄμεσον μὲν κατὰ τοῦ πολίτου, ἔμμεσον δὲ κατὰ τῆς πολιτείας προσβολὴν. Αἱ πρῶται ἐλέγοντο γραφαὶ δημόσιαι, αἱ δὲ δευτέραι γραφαὶ ἴδιαι<sup>1</sup>, μολονότι τοὺς ὄρους τούτους δὲν ἀναφέρουσι συστηματικῶς οἱ δικανικοὶ συγγραφεῖς. Ὁ ὄρος δίκης ἦτο ἐπομένως γενικὸς καὶ διὰ τοῦτο ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ γραμματικὸς Πολυδεύκης· «ἕκαλοῦντο γὰρ αἱ γραφαὶ καὶ δίκαι, οὐ μέντοι καὶ αἱ δίκαι γραφαί»<sup>2</sup>. Ἀγωγὴν τοῦ τύπου τῶν ρωμαϊκῶν actiones populares οὐδεμίαν εἶχε τὸ ἀττικὸν δίκαιον, εἶναι δὲ ἐσφαλμένη ἡ γνώμη τῶν ἐπιχειρούντων νὰ χαρακτηρίσωσιν ὡς τιοαύτην τὴν δίκην ἐξαιρέσεως καὶ ἄλλας τινάς.

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφερομένη διάκρισις τῶν δικῶν καὶ τῶν γραφῶν ἔχει τοσοῦτο πλεονέκτημα ὅτι συμπίπτει καὶ πρὸς τὴν σύγχρονον ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν, δύναται δὲ νὰ στηριχθῆ καὶ ἱστορικῶς· πᾶσα ἄλλη διαίρεσις ἢ ταξινόμησις θὰ ἦτο ἀυθαίρετος καὶ δι' αὐτῆς θὰ ἐπλάττοντο ὄροι ἀγνωστοὶ εἰς τὸ ἀττικὸν δίκαιον

1. G a j u s, Institut. 4, 11.

2. l. 2 D. de orig. juris 1, 2.

3. Ἰουλ. Π ο λ υ δ. Ὀνομαστ. 8, 10, 122.

1. Σ ω π ά τ ρ. Διακρ. ζήτημη. «ὁ νόμος περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐστὶ γραφῶν, οὐ περὶ τῶν δημοσίων κεκυρωμένους».

2. Ἰουλ. Π ο λ υ δ. Ὀνομαστ. 8, 6, 41.

καὶ ἔννοιαὶ μὴ ἀνταποκρινόμεναι πρὸς τὸ νομικὸν συναίσθημα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων.

Αἱ δίκαι: διεκρίνοντο τῶν γραφῶν οὐ μόνον κατὰ τὸ ἀντικείμενον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν. Καὶ δίκας μὲν ἰδιωτικὰς ἡδύνατο νὰ υποβάλῃ μόνον ὁ καθ' ὅσον δὴποτε τρόπον ἀδικηθεὶς ἢ προσβληθεὶς, ἂν δὲ οὗτος ἐκωλύετο ὑπὸ τοῦ νόμου, ὁ κύριος ἢ ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ<sup>1</sup>. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δίκης ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει ἦτο ὅτι πᾶσα ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσα ἠθικὴ ἢ ὑλικὴ ὠφέλεια ἀνήκεν ἀποκλειστικῶς τῷ διώκοντι<sup>2</sup>, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, τὰς ὁποίας παρουσίαζον αἱ δίκαι βιαιῶν, ἐξαιρέσεως καὶ ἐξούλης. Γραφὰς δὲ τοῦναντίον ἐδικαιοῦτο νὰ υποβάλῃ πᾶς Ἀθηναῖος πολίτης, ἐνήλικος καὶ ἐπίτιμος, δηλονότι ἐγγεγραμμένος εἰς τὸ ληξιαρχικὸν γραμματεῖον καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν πίνακα καὶ μὴ καταδικασθεὶς ποτε εἰς ἀτιμίαν· ἐξήρουντο τοῦ κανόνος τούτου γραφαὶ τινες ἀφορῶσαι ἀδικήματα κατευθυνόμενα κυρίως κατὰ τῶν πολιτῶν καὶ ἐμμέσως μόνον προσβάλλοντα τὴν πολιτείαν. Αἱ γραφαὶ αὐταί, (ὡς φέρ' εἰπεῖν αἱ γραφαὶ τραύματος ἐκ προνοίας, βουλεύσεως, φόνου, μοιχείας, ψευδοκλητείας) ὑπεβάλλοντο μόνον ὑπὸ τῶν ἀδικηθέντων, τῶν κυρίων αὐτῶν ἢ τῶν ἐντὸς ἀνεψιότητος συγγενῶν. Αἱ γραφαὶ εἶχον ὡς ἀκολουθίαν δημοσίας ποινάς, ἀφορώσας τὴν ζώην, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀδικήσαντος καὶ ἐκτινομένας πρὸς τὴν πολιτείαν. Αἱ ἐξαιρέσεις τῆς γενικῆς ταύτης ἀρχῆς ἦσαν ἐλάχισται. Μόνον κατὰ τὰς γραφὰς κακώσεως καὶ τινὰς ἄλλας τμήμα τῆς χρηματικῆς ποινῆς περιήρχετο εἰς τὸν ἀδικηθέντα, καθὼς ἀντιθέτως εἰς τινὰς ἄλλας περιπτώσεις οὐδεμίαν ἢ πολιτεία εἶχεν ὠφέλειαν, ὡς εἰς τὰς γραφὰς παρανοίας καὶ ἀδίκως εἰρχθῆναι ὡς μοιχόν· ὡσαύτως εἰς τὰς γραφὰς βουλεύσεως καὶ ψευδεγγραφῆς, ἐξ ὧν ἐν περιπτώσει ἐπιτυχοῦς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος ὠφελεῖτο μόνον ὁ διώκων, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ πολιτεία, ἥτις ἐδλάπτετο μάλιστα πολλάκις ἀλλάσσοσα ὀφειλέτην<sup>3</sup>.

Οὐσιωδῶς διέφερον ἐπίσης αἱ δίκαι τῶν γρα-

φῶν καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι τῆς δίκης ἡδύνατο νὰ παραιτηθῇ τις ἀκινδύνως ἐν οἴφδῃποτε σταδίῳ αὐτῆς, ἐν ᾧ ὁ παραιτούμενος τῆς ὑπ' αὐτοῦ υποβληθείσης γραφῆς διαρκουσῶν τῶν δικαστικῶν διατυπώσεων κατεδικάζετο εἰς μερικὴν ἀτιμίαν καὶ πληρωμὴν χιλίων δραχμῶν, καθὼς καὶ ἐν ἡ περιπτώσει δὲν συνεχέντρον τὸ πέμπτον τῶν δικαστικῶν ψήφων<sup>1</sup>. Πρὸς τούτοις διὰ τὰς δίκας ὁ ἐνάγων καὶ ὁ ἐναγόμενος προκατέβαλλον εἰς τὸ ἀρμόδιον δικαστήριον τὰ λεγόμενα «πρυτανεῖα» (περίπου τὸ δέκατον τοῦ υποδίκου ποσοῦ), ἀπερὸ ἡττώμενος οὐ μόνον ἀπεβάλλετο, ἀλλὰ προσαπέτινε καὶ τὰ τοῦ ἀνυδίκου. Τοιαῦτα πρυτανεῖα δὲν κατεβάλλοντο εἰς δημοσίας δίκας.

Ὅτι ἀφορᾷ τοὺς ξένους, οὗτοι ἐδικαιοῦντο νὰ υποβάλλωσι δίκας καὶ γραφὰς μόνον εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀδικούμενοι. Καὶ οἱ μὲν ἰσοτελεῖς προέβαινον ἀνεξαρτήτως, ὅπως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται, οἱ δὲ μέτοικοι καὶ παρεπίδημοι τῇ ἀρωγῇ τῶν προστατῶν καὶ τῶν προσέξων αὐτῶν<sup>2</sup>. Τοὺς δούλους δὲ ἀντεπροσώπευε πάντοτε ὁ κύριος.

Ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ θεωρῶ σκόπιμον νὰ ὑπομνήσω καὶ τινὰς ἄλλας διαιρέσεις τῶν ἀδικῶν δικῶν, περὶ τῶν ὁποίων ἕμως πολὺ πενιχρὰς ἔχομεν πληροφορίας. Οὕτως αἱ δίκαι καθόλου διεκρίνοντο εἰς δίκας πρὸς ὕδωρ, καθ' ἃς οἱ λόγοι τῶν διαδίκων ἐκανονίζοντο πρὸς τὴν κλεψύδραν, τοιαῦται δὲ ἦσαν, φαίνονται, αἱ σπουδαιότεραι, καὶ εἰς δίκας χωρὶς ὕδατος, καθ' ἃς ὁ περιορισμὸς τῆς κλεψύδρας δὲν ὑφίστατο<sup>3</sup>. Μεταξὺ τῶν τελευταίων ἀναφέρονται αἱ δίκαι κακώσεως. Πλείονας εἰδήσεις περὶ τῆς διακρίσεως ταύτης δὲν παρέχουσι δυστυχῶς αἱ ἱ-

1. Προκειμένου περὶ δούλων, γυναικῶν καὶ ἀνηλικῶν.

2. Διῶκων ἐλέγετο, ὡς γνωστὸν, παρ' Ἀθηναίους ὁ ἐνάγων, φεῦγων δὲ ὁ ἐναγόμενος.

3. Meier-Schömann, der attische Prozess (1824) 165 ε. Lipsius, das attische Recht und Rechtsverfahren II (1903) 245.

1. Ίουλ. Π ο λ υ δ. Ὀνομαστ. 8, β, 41. «καὶ ἐκ πασῶν τούτων (τῶν γραφῶν) ὁ μὴ μεταλαθῶν τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων προσωφλοσκανε χιλίας».

2. Καὶ ἐν Ρώμῃ τὸν μὲν παρεπίδημον ξένον ἐσοῦνθαι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ὁ δὲ μονίμως ἐγκατεστημένος peregrinus ἐξέλεγεν ἕνα πάτρωνα, μετὰ τοῦ ὁποῦ συνεδέετο ὡς πελάτης διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς applicatio ἀπελαμβάνων ὑποστήριξιν καὶ προστασίαν καὶ βοηθούμενος εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ δικαστικὰς ὑποθέσεις Cic. de orat. I, 39 § 177; Aul. Gell. noct. atticar. V, 13, 2.

3. Meier-Schömann, der attische Prozess 713 ε. Lipsius, das attische Recht III (1915) 914 ε. Πρβλ. καὶ εἰδικὴν μελέτην τοῦ Φωτιᾶδου, περὶ τῆς διαμετρημένης ἡμέρας καὶ τῆς δικαστικῆς κλεψύδρας κατὰ τὴν Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτείαν ἐν «Ἀθηνᾶ» ΙΓ' (1904) 3—87.

στορικά και δικανικά πηγαί, αἵτινες εἶναι ὡσαύτως πτωχαί εἰς εἰδήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξ ἄλλης ἀπόψεως διάκρισιν τῶν δικῶν εἰς τιμητὰς καὶ ἀτιμήτους, περὶ ἧς μόνον οἱ γραμματικοὶ ἀναφέρουσι λεπτομερείας.

Ὁ Ἀρποκρατίων λέγει ὅτι τιμητὸς ἀγὼν εἶναι ἐκεῖνος, «ἐφ' ᾧ τίμημα ὠρισμένον ἐκ τοῦ νόμου οὐκ ἔστιν ἀλλὰ τοὺς δικαστὰς ἔδει τιμᾶσθαι ἔτι, χρὴ πθεῖν ἢ ἀποτίσαι· ὁ δὲ ἀτιμητὸς τοῦναντίον, ἢ πρόεστιν ἐκ τῶν νόμων ὠρισμένον τίμημα, ὡς μηδὲν δεῖν τοὺς δικαστὰς διατιμῆσαι».

Κατὰ ταῦτα αἱ τιμηταὶ δίκαι ἦσαν οὕτως εἶπεν *actiones aestimatoriae*, παρὰ ταῖς ὁποῖαις ὅμως ἡ ἐκτίμησις τῆς ζημίας ἢ τῆς ποιότης ἦτο ἀναθεθεμένη εἰς τὸν δικαστὴν, ἐν ᾧ αἱ ἀτιμητοὶ δίκαι ἦσαν *actiones certae*, ὧν τὰ ἐπακόλουθα καθορίζοντο ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ οὐδεμία ἐπετρέπετο τοῖς δικασταῖς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου συζήτησις. Περὶ τοῦ τίνες δίκαι ἦσαν τιμηταὶ καὶ τίνες ἀτιμητοὶ καὶ κατὰ ποῖον μέτρον ἐρρυθμίζετο ἡ διάκρισις αὕτη δὲν ὑπάρχει συμφωνία γνώμων ἐλλείψει ἀσφαλῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι αἱ πλείους τῶν ἰδιωτικῶν δικῶν ἦσαν ἀτιμητοὶ, ἐν ᾧ αἱ πλείους τῶν γραφῶν τιμηταί. Αἱ γνωσταὶ ἐξαιρέσεις καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν εἶναι σχετικῶς ἀσήμαντοι<sup>1</sup>, ὥστε δὲν ἐπηρεάζουσι τὸν κανόνα<sup>2</sup>.

### III

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω περὶ δικῶν εἰρημένα ἐπιβάλλεται, νομίζω, καὶ συνοπτικὴ ἐπισκόπησις τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διεξήγοντο αἱ ἀδικαὶ δίκαι καὶ αἱ ῥωμαϊκαὶ ἀγογαί. Εἶναι ἄξιον γὰρ σημειωθῆ ἁμέσως ὅτι καὶ ἡ ἀδικαὶ δικονομία, ὅπως βραδύτερον ἢ ῥωμαϊκῆ, παρουσιάζει τὴν χαρακτηριστικὴν διχοτομίαν τῆς διαδικασίας εἰς δύο διακεκριμένα μέρη, τὸ πρῶτον ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος (*in jure*), τὸ δεύτερον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου (*in iudicio*), μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολυάριθμα καὶ πολυμελῆ δικαστήρια, ὅπου συμφώ-

νος πρὸς τοὺς κειμένους νόμους παρεπέμποντο αἱ πρὸς ἐκδικασιν ὑποθέσεις ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ἄρχοντος, ὅστις καὶ προήδρευε τοῦ δικαστηρίου, παρὰ Ῥωμαῖοις ὠρίζοντο ὑπὸ τοῦ Πραίτωρος οἱ δικασταί, συνήθως μὲν εἰς *-iudex-* σπανίως δὲ πλείονες *-recuperatores-* οἵτινες ἐδικάζον συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰς πραιτωρικὰς ὁδηγίας. Τακτικὰ πολυμελῆ δικαστήρια ἐν Ρώμῃ ἦσαν τὸ δικαστήριον τῶν Δέκα (*decemviri litibus iudicandis*) δι' ὑποθέσεις ἀφορώσας τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ δικαστήριον τῶν Ἑκατῶν (*centumviri*) διὰ κληρονομικὰς κυρίως ὑποθέσεις.

Κατὰ τοὺς ἀδικαίους νόμους οὐδεμία σχεδὸν διαφορὰ ὑπῆρχε κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἰδιωτικῶν καὶ τῶν δημοσίων δικῶν· διέφερον μόνον οἱ τύποι τῶν τελευταίων, οἵτινες ἦσαν πολλοί, ἐν οἷς ἡ γραφή, ἡ ἀπαγωγή, ἡ ἐνδειξις, ἡ ἐφήγησις, ἡ φάσις καὶ ἡ περίφημος εἰσαγγελία, χρησιμοποιουμένη εἰς σοβαρὰς περιπτώσεις, ὡς προκειμένου περὶ καταλύσεως τοῦ δήμου, περὶ τυραννίδος, προδοσίας, ἀσεβείας καὶ ἄλλων ἀδικημάτων.

Ὁ ἐνάγων, μετὰ τὴν ἐνώπιον τῶν κλητόρων (μαρτύρων) πρὸς κλησιν τοῦ ἀντιδίκου παρουσιάζετο κατὰ τὴν συμφωνηθεῖσαν ἢ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένην ἡμέραν εἰς τὸν ἀρμοδίον ἄρχοντα καὶ ἐπέδιδεν αὐτῷ ἐγγράφως τὴν δίκην. Τὸ ἐγγράφον τῆς δίκης προκειμένου μὲν περὶ ὑποθέσεων ἰδιωτικῆς φύσεως ἐλέγετο *ληξίσις*, προκειμένου δὲ περὶ δημοσίων ὑποθέσεων εἶχε διάφορα ὀνόματα, ἧτοι ἐλέγετο *γραφὴ, ἀπαγωγή, ἐνδειξις, φάσις, εἰσαγγελία*<sup>1</sup>, ἀναλόγως τοῦ τύπου τῆς δημοσίας δίκης, ὃν ἐξέλεγεν ὁ κατήγορος.

Ὁ ἀθηναῖος ἄρχων, ὅπως βραδύτερον καὶ ὁ ῥωμαῖος πραιτωρ, ἐλάμβανε γνώσιν τῆς ὑποθέσεως καὶ ἐξήταζεν ἐπισταμένους μήπως ὑπῆρχεν οἰονδήποτε κώλυμα ἀφορῶν τὸ ἀντικείμενον τῆς δίκης, τὸ πρόσωπον τοῦ δίκωντος, τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου ἢ τὸν χρόνον τῆς ἐπίδοσεως τῆς δίκης ἢ τῆς γραφῆς. Ἐὰν οὐδὲν τοιοῦτο κώλυμα ὑπῆρχεν, ἡ δίκη ἐλέγετο *εἰσαγωγήιμος*, ἐγίνετο δεκτὴ παρὰ τοῦ ἄρχοντος καὶ ἀνηρτάτο δημοσίᾳ ἐπὶ σανίδος, ἧτις ἐκαλεῖτο *λεύκωμα*<sup>2</sup>, πρὸς κοινήν

1. Παραδείγματα δικῶν τιμητῶν εἶναι αἱ δίκαι κλοπῆς καὶ λειπομαρτυρίου, ἀτιμητῶν δὲ γραφῶν αἱ γραφαὶ προδοσίας καὶ φόνου.

2. Ἐν ἐκτάσει ἀναπτύσσουσι τὸ ζήτημα τοῦτο οἱ Meier-Schömann, *der attische Prozess*, 171 ἐε. Lipsius, *das attische Recht II* (1908) 284 ἐε.

1. Τῆς ἀπαγωγῆς, ἐνδειξεως, ἐφήγησεως καὶ εἰσαγγελίας δὲν ἦτο ἀνάγκη γὰρ προηγηθῆ ἢ πρὸς κλησιν.

2. Λεύκωμα (*Album*) ἐκαλεῖτο, ὡς γνωστὸν, ἐν Ρώμῃ, τὸ Ἐδικτόν, ἧτοι τὸ δικαστικὸν πρόγραμμα, ὅπερ ἐδημοσίευσεν ἕνα τῆ ἀναρρήσει αὐτοῦ ὁ Πραιτωρ.

γνώσιν. Τούτων γενομένων ἐδίδετο εἰς τὸν ἐναχόμενον, ὅπως καὶ ἐν Ρώμῃ, ἀντίγραφον τῆς ἀγωγῆς καὶ ἀπελύοντο οἱ ἀντίδικαι, ὅπως παρασκευασθῶσι διὰ τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀνακρίσεως, ἣν ὠρίζεν ὁ ἄρχων. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην πρέσβαλλον οἱ ἀντίδικαι ἕλας τὰς ἀποδείξεις αὐτῶν, αἵτινες διεκρίνοντο εἰς ἐντέχνους καὶ ἀτέχνους· καὶ ἐντεχνοὶ μὲν ἦσαν αἱ μὴ προφανεῖς, ἀλλὰ διὰ ρητορικῆς δεξιότητος χρησιμοποιοῦμεναι ἀποδείξεις, «ὅσα δι' ἡμῶν καὶ διὰ τῆς μεθόδου κατασκευασθῆναι δυνατὸν», ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, ἀτεχνοὶ δὲ αἱ πραγματικαὶ ἀποδείξεις, «ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προὔπηρχε», δηλονότι οἱ νόμοι, οἱ μάρτυρες, αἱ συνθήκαι, αἱ βάσανοι καὶ οἱ ἔρκροι<sup>1</sup>. Διαρκούσης τῆς ἀνακρίσεως οἱ ἀντίδικαι ἐδικαιοῦντο νὰ παρουσιάσωσιν οἰονδήποτε ἔγραφον πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν αὐτῶν, τὰ δὲ ἔγγραφα ταῦτα ἐτίθεντο εἰς μετάλλινα ἢ πήλινα ἀγγεῖα, τοὺς λεγομένους ἐχίνους, αἵτινες μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακρίσεως ἐσφραγίζοντο καὶ ἐφυλάσσοντο παρὰ τῷ ἄρχοντι μέχρι τῆς κυρίας ἡμέρας τῆς δίκης. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν σφράγισιν τῶν ἐχίνων ἢ προσαγωγῇ νέων ἀποδεικτικῶν μέσων δὲν ἐπετρέπετο<sup>2</sup>.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης οἱ κληρωθέντες δικασταὶ μετέβαινον εἰς τὸ δικαστήριον, διὰ τὸ ὅποιον προσωρίζοντο, ἐνθα προσήρχετο καὶ ὁ ἀρμόδιος ἄρχων, ὅστις καὶ προήδρευε τοῦ δικαστηρίου. Οἱ ἀντίδικαι ὄψελον, κατὰ τὸν νόμον, ν' ἀπαγγείλωσιν αὐτοπροσώπως τοὺς λόγους αὐτῶν, οὓς συνέταττον πολλάκις ἐπ' ἀμοιβῆς εἰδικοί λογογράφοι· ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεκράτησε συνήθεια ὅπως ἐπιτρέπωσιν οἱ δικασταὶ τὴν συμπαραστάσιν καὶ ὑποστήριξιν τῶν ἀντιδίκων ὑπὸ φίλων καὶ συνηγόρων, εἰς τινὰς δὲ δίκας, καὶ μάλιστα ἰδιωτικὰς, ἐπετρέπετο εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἀντιδίκους ἢ δευτερολογία. Τὸν ἀγορεύοντα δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ διακόψῃ ὁ ἀντίπαλος, ἀλλὰ μόνον ὁ ἡγεμὼν τοῦ δικαστηρίου καὶ οἱ δικασταὶ πρὸς διευκρίνησιν ἀπορίας τινος ἢ πρὸς ἐπιτίμησιν παρεκτροπῆς τοῦ ἀγορεύοντος. Οὗτος ἕμως ἐδικαιοῦτο νὰ

προβάλλῃ ἐρωτήσεις εἰς τὸν ἀντίπαλον, ὑποχρεούμενον ἐκ τοῦ νόμου ν' ἀπαντήσῃ, ἢ ν' ἀναθέσῃ εἰς τὸν γραμματέα τὴν ἀνάγνωσιν νόμων, ψηφισμάτων, συνθηκῶν καὶ οἰωνδήποτε ἄλλων ἐγγράφων.

Ὁ κατηγορούμενος κατέστρεφε συνήθως τὸν λόγον αὐτοῦ διὰ παρακλήσεων καὶ ἰκεσιῶν πρὸς τοὺς δικαστάς, πολλάκις δὲ ἔνα προκαλέσῃ τὸν οἰκτον καὶ τὸ ἔλεος τούτων παρουσίαζε τὰ ἀνίλικα τέκνα καὶ τοὺς γέροντας γονεῖς αὐτοῦ. Καίτοι δὲ ὁ Ξενοφῶν χαρακτηρίζει τὴν συνήθειαν ταύτην ὡς παράνομον,<sup>1</sup> ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ἐπεκράτει εἰς ὅλα τὰ δικαστήρια, ἐκτὸς τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἄλλ' ἢ προσφυγῇ εἰς τοιαῦτα μέσα ἐθεωρεῖτο οὐχ ἥττον ἀναξιοπρεπῆς καὶ ἐξευτελεστικῆ ὑπὸ τῶν εὐφρονούντων.

Οἱ δικασταὶ, ἔνα μὴ ὑπάρξῃ ὑπόνοια καταχρήσεως, ἐλάμβανον ἐμφανῶς ἀνὰ δύο χοιρίνας ἢ σπονδύλους ἢ ψήφους (μίαν λευκὴν καὶ μίαν μέλαιναν) καὶ παρερχόμενοι μέχρι τοῦ βήματος, ἔπου ὑπῆρχον δύο καδίσκοι, ἐξέφερον τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῶν ἐμβάλλοντες τὴν μὲν ἔγκυρον ψήφον εἰς τὸν χαλκοῦν, τὴν δὲ ἄκυρον εἰς τὸν ξύλινον καδίσκον. Ἐξακριβώσεως δὲ γενομένης ὁ ἡγεμὼν τοῦ δικαστηρίου ἀπήγγελλε τὴν ἀπόφασιν καὶ ἐμερίμα καταλλήλως περὶ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς. Αἱ ἀποφάσεις, ὡς καὶ τὰ σπουδαιότερα δικαστικὰ ἔγγραφα, ἰδίᾳ τῶν μεγάλων δημοσίων δικῶν ἐφυλάσσοντο, φαίνεται, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν τοῖς ἀρχαίσις. Κατὰ τὰς πληροφορίας Διογένης τοῦ Λαερτίου μέχρι τῶν ἡμερῶν Φαβωρίνου τοῦ ἐξ Ἀρελάτης φιλοσόφου ἦτοι μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ἐφυλάσσετο ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ Μητρώφῳ ἢ κατὰ τοῦ Σωκράτους ἀντιμυσία Μεγάλτου τοῦ Πιτθέως.<sup>2</sup>

## IV

Ταῦτα περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἰδιωτικῶν καὶ τῶν δημοσίων δικῶν ἐν Ἀθήναις. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν διαδικασίαν τῶν ἰδιωτικῶν ἀγωγῶν ἐν Ρώμῃ, τὸ μὲν πρῶτον αὐτῆς τμήμα (in jure) ἠκολούθει περίπου τὴν αὐτὴν πορείαν, ἣν καὶ ἐν Ἀθήναις, μετὰ τὴν διαφοράν ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἔπρεπε νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς ἕνα ἐκ τῶν ὠρισμένων δικονομικῶν τύπων, καὶ

1. Ἀριστοτ. Ρητορ. 1, 2.

2. Περὶ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς, τῶν κατὰ τὴν ἀνάκρισιν καὶ τὴν δικάσιμον διακτώσεων ἐν ἐκτάσει γράφουσιν οἱ Meier-Schömann, der attische Prozess, 594 ἐε., 658 ἐε., 704 ἐε., Lipsius, das attische Recht III (1915) 804 ἐε., 829 ἐε., 901 ἐε.

1. Ξενοφ. Ἀπομνημονεύματα 4,4,1.

2. Διογ. ἐν Λαερτ. 2,5, 39 (Σωκράτης).

κατέληγεν εἰς τὴν *litis contestatio*, δηλονότι τὴν ἐνώπιον τοῦ Πραιτόρος καὶ τῶν μαρτύρων ἐξακριβῶσιν τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγωγῆς· τὸ δ' ἕτερον ἡμῶν τῆς διαδικασίας (*in iudicio*) διεξήγετο ἐνώπιον τοῦ ὑπὸ τοῦ Πραιτόρος ὀριζομένου δικαστοῦ, ὅστις ἀπεφαίνετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐστηρῶν διατάξεων τοῦ *jus civile* καὶ τῶν ἐπιεικῶν ὁδηγιῶν, ἃς ἐλάμβανε παρὰ τοῦ Πραιτόρος καὶ δὴ ἀπὸ τῆς *lex Aebutia* (200 π. Χ.) δι' ἐγγράφου ἐντολῆς (*formula*).

Προκειμένου περὶ ποινικῶν ὑποθέσεων ἡ διχοτομία τῆς διαδικασίας δὲν ἐγένετο καὶ αἱ δικονομικαὶ διατυπώσεις ἦσαν ἐν γένει διαφοραὶ, τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης ἐξασκουμένης ἀποκλειστικῶς ὑπὸ δημοσίων λειτουργῶν, αἵτινες ἐδίκαζον καὶ κατεδίκαζον τοὺς ἐγκλήμα- τοῦντας. Τοιοῦτοι δημόσιοι δικασταὶ ἦσαν οἱ *duumviri perduellionis* διὰ τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς πολιτείας καὶ οἱ *quaestores parricidii* δι' ἕλα τὰ ἄλλα δημόσια ἀδικήματα. Ἀλλὰ κατὰ τὴν Δωδεκάδελτον ἡ θανατικὴ καταδίκη ἦτο ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς μεγίστης τῶν Ῥωμαίων συνελεύσεως<sup>1</sup> τῆς λεγομένης *λοχίτιδος ἐκκλησίας* (*comitia centuriata*).

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔμως ἔτη τῆς δημοκρατίας ἡ περιορισμένη αὕτη ποινικὴ διαδικασία κατηργήθη ἀντικατασταθεῖσα διὰ τῶν *quaestiones perpetuae*, αἵτινες εἰσῆγαγον καὶ εἰς τὰς δημοσίας ἀγωγὰς τὴν δικαστικὴν διχοτομίαν *in iure* καὶ *in iudicio* καὶ ἐν γένει πάσας τὰς ἀνωτέρω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἀναφερομένας λεπτομερεῖαις τῆς ἀδικῆς διαδικασίας, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας προφανῶς ἐθεσπίσθησαν<sup>2</sup>.

## V

Καὶ ἤδη προβαίνω περαιτέρω εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν ἀδικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν θεσμῶν τῶν ἀφορώντων τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν καὶ τοὺς ἐνασκούντας αὐτήν, ὅτι ἡ περὶ δικῶν μελέτη

1. *Tabul. IX, 1.* «De capite civis nisi per maximum comitatum ne ferunto». *Cicero*. de leg. 3. 4, 11; 19, 44. «Altera (sc. lex) de capite civis rogari nisi maximo comitatu vetat.»

2. Διαιτηρὰν ἱστορικὴν μελέτην περὶ τῆς ποινικῆς διαδικασίας ἐν Ῥώμῃ ἀποτελεῖ τὸ δεῦτερον μέρος τῆς ἀνωτέρω μνημονευομένης πραγματείας τοῦ Σάβρου περιεχομένης ὑλῆν περισσοτέραν τῆς ὑπὸ τοῦ τίτλου ὑποδεικνυομένης (βλ. «Ε. Φ. Συλλόγου Θ'», 1875, 130 — 175).

θὰ ἦτο ἐλλιπὴς ἀνεὺ τῆς ἀντιπαραβολῆς ταύτης, ἀφ' οὗ αἱ ἀδικαὶ δίκαι ὡς πρὸς τὴν ἀρμοδιότητα εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένοι μετὰ τῶν ἀρχόντων. Ἐνταῦθα διακρίνομεν μίαν θεμελιώδη διαφορὰν τοῦ ἀδικῶ πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον. Ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἐν Ἀθήναις δὲν εἶναι συγκεντρωμένη, ἕπως ἐν Ῥώμῃ, εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων προσώπων, ἀλλ' εἶναι κατανεμημένη μετὰ πολλῶν δημοσίων λειτουργῶν, ὧν ἕκαστος ἔχει τὴν ἐκ τοῦ νόμου ἀπορρέουσαν ἀρμοδιότητα· ἡ ἀρμοδιότης αὕτη εἶναι τόσον ἐπιμελῶς καθωρισμένη, ὥστε παρὰ τὸν καταμερισμὸν τῆς δικαιοδοσίας δυσκόλως ἠδύνατο νὰ προκύβῃ οἰαδήποτε σύγχυσις ἢ ἀνακολουθία.

Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἐκαλεῖτο ἐν τῷ ἀδικῷ δίκαιῳ ἡγεμονία δικαστηρίου, διαφέρουσα τῆς Ῥωμαϊκῆς *jurisdictio* κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ ἀθηναῖος ἡγεμὼν δικαστηρίου οὐ μόνον συνήργει κατὰ τὰ προκαταρκτικὰ τῆς δίκης, ἦτοι κατὰ τὴν πρόσκλησιν, τὴν ἀποδοχὴν, τὴν ἀνάκρισιν, ἀλλὰ καὶ προήδρευε πάντοτε τοῦ δικαστηρίου, εἰς τὸ ὁποῖον παρεπέμπετο πρὸς ἐκδίκασιν ἢ ὑπέθεσις· ἐν ᾧ ὁ Ῥωμαῖος κάτοχος τῆς *jurisdictio* μόνον εἰς τὰς ὑπάρχουσας ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ δικαστηρίου τῶν ἑκατὸν κληρονομικὰς ὑποθέσεις καθὼς καὶ εἰς τινὰς τῶν δημοσίων δικῶν παρίστατο.

Ἡγεμονίαν δικαστηρίου εἶχον κατὰ τὰς διατάξεις τῆς σολωναίου νομοθεσίας οἱ ἐννέα ἄρχοντες, ἦτοι ὁ ἄρχων, ὁ βασιλεὺς, ὁ πολέμαρχος καὶ οἱ ἕξ θεσμοθέται, βραδύτερον ἔμως καὶ ἄλλοι κατώτεροι δημόσιοι λειτουργοί.

Ὁ ἄρχων, οὕτινος τὸ ὄνομα, ἕπως καὶ τὸ ὄνομα τῶν Ῥωμαίων Ἰπάτων, ἐδίδετο εἰς τὰ γεγονότα τῆς δικημικῆς αὐτοῦ περιόδου, δι' ἧ καὶ ἐκλήθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐπώνυμος, δύναται νὰ παραδληθῇ, ὡς πρὸς τὴν δικαστικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν, πρὸς τὸν Πραιτόρα, διότι ἀμφότεροι ἦσαν ἀρμόδιοι διὰ τὰς διαφορὰς τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν Ἀθήναις ὑπήρχον καὶ εἰδικιώτεροι δικαστικαὶ ἀρχαί, ἡ ἡγεμονία τοῦ ἀρχοντος περιορίζετο ἐπὶ πασῶν τῶν δικῶν, ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων, αἵτινες εἶχον σχέσιν πρὸς τὴν προσωπικὴν κατάστασιν καὶ τὸν οἰκογενειακὸν βίον ἐν γένει. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη<sup>1</sup> «γραφαὶ καὶ δίκαι λαγχάνονται πρὸς αὐτὸν, ἃς ἀνακρίνας εἰς τὸ δικαστήριον

1. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 56, 6.



εἰσάγει, γονέων κακώσεως (αὐταὶ δ' εἰσὶν ἀζήμιοι τῷ βουλομένῳ διώκειν), ὄρφανῶν κακώσεως (αὐταὶ δ' εἰσὶ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων), ἐπικλήρου κακώσεως (αὐταὶ δ' εἰσὶ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν συνοικούντων), οἴκου ὄρφανικοῦ κακώσεως (εἰσὶ δὲ καὶ αὐταὶ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων), παρανομίας, ἐάν τις αἰτιάται τινα παρανοοῦντα τὰ ὑπάρχοντα ἀπολλύνει, εἰς δατητῶν ἀΐρεσιν, ἐάν τις μὴ θέλῃ τὰ κοινὰ ὄντα νέμεσθαι, εἰς ἐπιτροπῆς κατάστασιν, εἰς ἐπιτροπῆς διαδικασίαν, εἰς ἐμφανῶν κατὰστασιν, ἐπιτροπὸν αὐτὸν ἐγγράψαι, κλήρων καὶ ἐπικλήρων ἐπιδικασίαι». Πρὸς τοῦτοις ὁ ἄρχων εἶχε τὴν μέριμναν τῶν ὄρφανῶν καὶ τῶν ἐπικλήρων καὶ διώριζεν ἐπιτρόπους τῶν ἀνηλίκων, ὅταν ὁ πατήρ ἀπέθνησκεν ἀδιάθετος ἢ ἐλησμένοι νὰ ὀρίσῃ κηδεμόνας ἢ οἱ ὑπ' αὐτοῦ διορισθέντες δὲν ἀπεδέχοντο τὸ ἀξίωμα ἢ ἐθεωροῦντο ἀνάξιοι. Τὰ δικαιώματα ταῦτα εὐρίσκομεν βραδύτερον ἐξασκούμενα ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ praetor urbanus. Κατὰ τινος μάλιστα ἰδρύθη ὕστερον ἐν Ἀθήναις ἰδιαιτέρᾳ ἀρχῇ, ἐπιμελουμένη τῶν ὄρφανῶν, οἱ ὄρφανοφύλακες, πρὸς τοὺς ὁποίους ὄθει νὰ παραβληθῇ ὁ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐγκαθιδρυθεὶς καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς κηδεμονικὰς ὑποθέσεις ἀσχολούμενος praetor tutelaris.

Τὸ δικαστήριον τοῦ ἀρχοντος εὐρίσκετο ἐν τῇ Ἀγορᾷ.

Ὁ Βασιλεὺς εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν μυστηρίων<sup>1</sup>, ἡ ὁποία πρότερον ἦτο ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μετὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Τὰ αὐτὰ καθήκοντα ἐξήσκει ἐν Ρώμῃ ὁ Rex Sacrificulus, ἄλλ' ὁ ἀθηναῖος βασιλεὺς εἶχεν ὡς ἐκ περισσοῦ καὶ δικαστικὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ πασῶν τῶν ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων δικῶν, τῶν σχετιζομένων ὅπωςδήποτε πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἱερά, εἰς τὰς ὁποίας προσθεῖον καὶ τὰς φονικὰς δίκας. Γραφαὶ δὲ λαγχάνονται πρὸς αὐτόν, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ἀσεβείας καὶ ἂν τις ἱερωσύνης ἀμφισβητῇ πρὸς τινα· διαδικάζει δὲ καὶ τοῖς γένεσι καὶ τοῖς ἱερεῦσι τὰς ἀμφισβητήσεις τὰς ὑπὲρ τῶν γερῶν ἀπάσας οὕτως. Λαγχάνονται δὲ καὶ αἱ τοῦ φόνου δίκαι παῖσαι πρὸς τούτον καὶ ὁ προαγορεύων εἶργεσθαι τῶν νομίμων οὕτως ἐστίν».

Τὸ δικαστήριον τοῦ βασιλέως εὐρίσκετο ἐν

τῇ Βασιλείῳ Στοᾶ, ὅπου καὶ οἱ νόμοι ἦσαν ἀνηρτημένοι. Δὲν θεωρῶ ἀσκοπὸν ν' ἀντιπαραβάλλω ἐνταῦθα ὅτι καὶ οἱ ρωμαῖοι Ποντίφικες, προκειμένου περὶ θρησκευτικῶν διαδικασιῶν συνήρχοντο ἐν τῇ Regia κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ἰπάτου Ποντίφικος<sup>1</sup>.

Ὁ Πολέμαρχος ἦτο ἀρμόδιος διὰ τὰς ξενικὰς δίκας, ἦται τὰς δίκας τῶν μετοίκων, τῶν ἰσοτελῶν καὶ τῶν προξένων· ἐν γένει ἦτο διὰ τοὺς ξένους ὅ,τι ὁ ἄρχων διὰ τοὺς πολίτας. «Δίκαι δὲ λαγχάνονται πρὸς αὐτὸν ἴδιαι μὲν αἶτε τοῖς μετοίκους καὶ τοῖς ἰσοτελεῖσι καὶ τοῖς προξένοις γινόμεναι· — αὐτὸς δ' εἰσάγει δίκας τὰς τε τοῦ ἀποστασίου καὶ ἀπροστασίου καὶ κλήρων καὶ ἐπικλήρων τοῖς μετοίκους, καὶ τὰλλ' ὅσα τοῖς πολίταις ὁ ἄρχων, ταῦτα τοῖς μετοίκους ὁ πολέμαρχος<sup>2</sup>». Ὁ πολέμαρχος ὑπῆρξεν ἀνκνυρρήτως τὸ πρότυπον τοῦ κατὰ τὸν τρίτον μὸλις πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἐγκαθιδρυθέντος ἐν Ρώμῃ praetor peregrinus, ὅστις ἐπίσης ἦτο ἀποκλειστικῶς ἀρμόδιος διὰ τὰς διαφορὰς τῶν ξένων πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ρωμαίους πολίτας. Ἡ δικαιοδοσία τοῦ πολεμάρχου ἐξηγεῖται εὐκόλως, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ ξένοι κατὰ τὴν πρωτόγονον τῆς πολιτείας κατάστασιν ἐθεωροῦντο ὡς ἔχθροὶ καὶ ἐπομένως αἱ ὑποθέσεις αὐτῶν παρεπέμποντο πρὸς κρίσιν εἰς τὸν πολέμαρχον, δηλονότι τὸν ἀρχοντα ἐκεῖνον, ὅστις εἶχε τὴν μέριμναν τῶν πολεμικῶν καὶ τῶν πρὸς τοὺς ἔχθρους σχέσεων. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι καὶ ἡ λέξις praetor σημαίνει ἐν κυριολεξίᾳ στρατηγὸς ἢ πολέμαρχος<sup>3</sup>.

Τὸ δικαστήριον τοῦ πολεμάρχου εὐρίσκετο ἐν τῇ Λυκείῳ.

Οἱ τρεῖς οὗτοι ἀνώτεροι ἄρχοντες προσελάμβανον καὶ παρῆδρους, «ὄμο ἕκαστος οὗς ἂν βούληται, καὶ οὗτοι δοκιμάζονται ἐν τῷ δικαστηρίῳ πρὶν παρεδρεύειν καὶ εὐθύνας διδόσασιν ἐπὶ ἀν παρεδρεύουσι»<sup>4</sup>. Ταυούτους παρῆδρους, οἵτινες συμβουλευτικῶς καὶ ἐμπράκτως ἐβοήθουν τοὺς ἀρχοντας, συναντῶμεν βραδύτερον ἐν Ρώμῃ, ὡς συμβούλους τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, φέροντας τὸ ὄνομα adsessores<sup>5</sup>.

Οἱ Θεσμοθέται, ἐξ τῶν ἀριθμῶν, ἔχον

1. Plinius Epist. IV, 11, 6.

2. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 58, 3.

3. Mommsen, Römisches Staatsrecht II 3 (1888) 74 ε.

4. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 56, 1.

5. Mommsen, Röm. Strafrecht (1899) 138 ε.

1. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 57, 1.

2. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 57, 2.

τες καὶ ἰδιαίτερον γραμματέα, ἐπεμελοῦντο τῶν νόμων καθόλου καὶ καθώριζον ἐκ τῶν προτέρων τὰς δικασίμους ἡμέρας, ἅς καὶ ἀνέγραφον δημοσίᾳ, ἀποκλείοντες τὰς ἑορτασίμους (dies feriati) καὶ τὰς ἀποφράδας (dies nefasti), ὅπως ἐν Ρώμῃ οἱ Ποντίφικες. Ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν θεσμοθετῶν ὑπήγοντο ἐκ μὲν τῶν δημοσίων δικῶν αἱ ἀφορῶσαι αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τῆς πολιτείας, τὴν ἰσχὺν τῶν κειμένων νόμων καὶ τὸ κῆρος θεμελιωδῶν τινῶν τῆς πολιτείας θεσμῶν, ἐκ δὲ τῶν ἰδιωτικῶν πάσαι αἱ ἐμπορικαί, μεταλλικαί, ἐρανικαί καὶ ἐγογικαί, ὡς καὶ τινες ἄλλαι ποινικοῦ χαρακτῆρος. «Ἐπι δὲ τὰς εἰσαγγελίας εἰσαγγέλλουσιν εἰς τὸν δῆμον, καὶ τὰς καταχειροτονίας καὶ τὰς προβολὰς ἀπάσας εἰσάγουσιν οὗτοι, καὶ γράφας παρανόμων, καὶ νόμον μὴ ἐπιτήδειον θεῖναι, καὶ προεδρικὴν καὶ ἐπιστατικὴν καὶ στρατηγίς εὐθύνας. Εἰσὶ δὲ καὶ γραφαὶ πρὸς αὐτοὺς, ὧν παράστασις τίθεται, ξενίας καὶ δωροξενίας, ἂν τις δῶρα δοῦς ἀποφύγῃ τὴν ξενίαν, καὶ συκοφαντίας καὶ δῶρων καὶ ψευδεγγραφῆς καὶ ψευδοκλητείας καὶ βουλεύσεως καὶ ἀγραφίου καὶ μοιχείας. — Εἰσάγουσι δὲ καὶ δίκας ἰδίας, ἐμπορικὰς καὶ μεταλλικὰς, καὶ δούλων. ἂν τις τὸν ἐλεύθερον κακῶς λέγῃ. — Καὶ τὰς δίκας τὰς ἀπὸ συμβόλων εἰσάγουσι καὶ τὰς ψευδομαρτυριῶν τῶν ἐξ Ἀρείου Πάγου»<sup>1</sup>.

Τὸ δικαστήριον τῶν θεσμοθετῶν εὗρητο ἐν τῇ Πρυτανείῳ.

## VI

Ἐκ τῶν κατωτέρων ἀρχῶν, αἵτινες εἶχον καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν, θ' ἀναφέρω μόνον τὰς σχετικῶς σπουδαιότερας. ἦται τοὺς Ἐνδεκα, τοὺς Τεσσαράκοντα, τοὺς Ἀγορονόμους καὶ τοὺς Ἀστυνόμους.

Οἱ Ἐνδεκα, δυνάμενοι νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς ρωμαίους *Triumviri capitales*, εἶχον κυρίως ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, μεριμνῶντες περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν θανατικῶν ποινῶν, ἐπιμελοῦμενοι τῶν εἰρκτῶν, φροντίζοντες διὰ τὴν ἐγκάθειρξιν καὶ ἐν καιρῷ ἀπόλυσιν τῶν καταδικῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν σύλληψιν τῶν ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου. Οἱ Ἐνδεκα εἶχον δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τινῶν περιπτώσεων συνδεομένων μετ' ἀμέσου ἐκτελέσεως, δηλονότι κατεδίκάζον συνοπτικῶς τοὺς ἐπ'

αὐτοφώρῳ συλλαμβανομένους καὶ δι' ἀπαγωγῆς ἢ ἐνδείξεως ὀδηγομένους πρὸ αὐτῶν κλέπτας καὶ λωποδύτας καὶ ἀνδραποδιστάς, ἐὰν οὗτοι ὠμολόγουν, εἰσήγον δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ δικαστήριον, ἐὰν ἠμφισβήτουν τὸ ἔγκλημα<sup>1</sup>. Ἐκ τινῶν ἀσφαῶν περὶ νομοφυλάκων πληροφοριῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ γραμματικοῦ Πολυδεύκου<sup>2</sup>, ἀναφέροντος ὅτι οἱ Ἐνδεκα μετωνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ Φαληρέως «νομοφύλακες» προέκυψε πολλὴ σύγχυσις ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐταύτισαν τοὺς νομοφύλακας πρὸς τοὺς Ἐνδεκα (οἵτινες ἐλέγοντο καὶ δεσμοφύλακες καὶ θεσμοφύλακες κατὰ παραφθοράν), ἄλλοι πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, ἄλλοι δὲ ἠρνήθησαν παντάπασι τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν, βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς παντελοῦς ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο σιωπῆς τῶν ρητόρων τῆς κλασικῆς ἐποχῆς. Ὁμολογουμένως ἐκ τῶν ρητόρων μόνος ὁ Δείναρχος ποιεῖται μνείαν νομοφυλάκων<sup>3</sup>. Ἡ πιθκνωτέρα λοιπὸν γνώμη εἶναι ὅτι ὑπῆρξάν ποτε ἐν Ἀθήναις, καὶ δὴ μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἐφιάλτου γενόμενον περιορισμὸν τῶν ἐποπτικῶν δικαιομάτων τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἰδιαίτεροι λειτουργοί, φέροντες τὸν τίτλον τῶν νομοφυλάκων καὶ ἔχοντες ὡς ἀποστολὴν τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν μέριμναν περὶ τῆς πιστῆς ἐφαρμογῆς τῶν κειμένων νόμων.

Ἄγνωστον βεβαίως παραμένει ἑλλείψει ἱστορικῶν εἰδήσεων, ἂν οἱ νομοφύλακες οὗτοι εἶχον καὶ δικαστικὴν ἢ ἡγεμονίαν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀπορίας ἄξιον ὅτι οὐδεμία οὐδαμοῦ γίνεται μνεία ἐπεμβάσεως τῶν νομοφυλάκων, οὐδ' ἐν αὐτῇ τῆς ἐπαισχύντηρ δίκη τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις ἡρώων, καθ' ἣν αἱ διαμαρτυριαὶ περὶ παρατιάσεως τῶν κειμένων νόμων προήρχοντο ἀπὸ ἀπλοῦς πολίτας. «Οἱ δὲ νομοφύλακες, ἐπάγεται δικαίως ὁ Σάβρος, ὅστις ἐπισταμένως ἠσχολήθη πρὸς διευκρίνησιν τοῦ ζητήματος τούτου, οἱ τεταγμένοι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγγραφέων, ἐπὶ τὴν πρόληψιν τῶν παρανομιῶν οὐδεμίαν ἐξάγουσι φωνὴν ζωῆς. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἐπὶ Ἐφιάλτου τὸ πρῶτον καθιδρυθεῖσα, ἐδίωξε τὴν ζωὴν τῶν ῥόδων. Στερούμενοι ὅμως πολλῶν περὶ αὐτῆς εἰδήσεων, ἀδυνατοῦμεν νὰ

1. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 50, 1.

2. Ἰουλ. Πολυδ. Ονομαστ. 8, 102.

3. Ἐκ τῶν συγγραφέων ἐπισημειωμένως ποιεῖται μνείαν νομοφυλάκων ὁ Πλάτων ἐν Νόμ. 6, 755' 11, 924.

δρίσωμεν ἀκριβῶς τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐξαφανίσεως αὐτῆς, ἐὰν διὰ νόμου κατηγορήθη ρητῶς, ἢ περιέπεσον ἀπλῶς εἰς ἀχρηστίαν. ἐὰν τοῦτέστιν ἀπὸ ὠρισμένου τινὸς χρόνου ἔπαυσαν νὰ ἐκλέγωσιν ἐν Ἀθήναις τοὺς ἀποτελοῦντας αὐτὴν δημοσίους λειτουργούς, ἢ ἐὰν παραταθείσῃ ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς, οἱ λειτουργοὶ αὐτῆς ἀπέβαλον ὀλίγον καὶ κατὰ σμικρὸν πᾶσαν σημασίαν, παρεδρεύοντες μόνον ἀπλῶς καὶ κατὰ τύπον, ὅπως βραδύτερον συνέδη τὸ αὐτὸ ἐπὶ ὁμοταγοῦς τινος ἀρχῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τῶν *defensores civitatum*. Τὸ πιθανώτερον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐστίν ὅτι ὁ τῶν νομοφυλάκων θεσμὸς ἐθεωρήθη βραδύτερον ὅλως ἀλυσitelῆς καὶ ἀχρηστος πρὸς τὸ καθόλου σύστημα τῆς ἀθηναϊκῆς νομοθεσίας, καθ' ἣν ἡ Βουλὴ ἠδύνατο ν' ἀναστείλῃ τὴν ψήφισιν πάσης παρανόμου προτάσεως, οὐδενὸς ψηφίσματος δυναμένου υποβληθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου πρὸ τῆς προκαταρκτικῆς συναινέσεως αὐτῆς· καὶ ὁπότε δὲ τυχὸν παράνομός τις πρότασις διεξέφευγε τὴν προσοχὴν τῆς Βουλῆς, τὴν ἔλλειψιν αὐτῆς ἀνεπλήρου ἢ γραφῇ παρανόμων»<sup>1</sup>. Οὐχ ἤττον, μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν νομοφυλάκων ὡς ἰδιαιτέρως ἀρχῆς, τὰ δικαίωματα τούτων ἀνετέθησαν, ὡς φαίνεται, βραδύτερον εἰς τοὺς Ἐνδεκα ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, τοῦ ὑπάτου ἀρχοντος, νομοθέτου καὶ ἀνακαιοστοῦ τῶν Ἀθηναίων.

Σημειωτέον ὅτι τὸ δικαστήριον τῶν Ἐνδεκα συνεδρίαζεν ἐν Παράδοστῳ.

Οἱ Τεσσαράκοντα, κληρούμενοι τέσσαρες εἰς ἐκάστης φυλῆς, δὲν εἶχον, ὅπως αἱ ἄλλαι ἀρχαί, δικαιοκρατικὰ καθήκοντα, ἀλλ' ἦσαν ἀποκλειστικῶς δικασταὶ καὶ μάλιστα δικασταὶ περιοδεύοντες κατὰ δήμους<sup>2</sup> καὶ λύοντες τελεσιδικίαν τὰς μικρὰς διαφορὰς τῶν πολιτῶν μέχρι δραχμῶν δέκα. Πρὸς τοὺς περιοδεύοντας τούτους δικαστὰς<sup>3</sup>,

δύνανται νὰ συγκριθῶσιν οἱ *judices pedanei* τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν, δικάζοντες ἐπίσης τὰς εὐτελεῖς ὑποθέσεις καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μεταβαίνοντες ἀπὸ τόπου εἰς τόπον δυνάμει εἰδικῆς ἐντολῆς<sup>1</sup>.

Ἐὰν αἱ διαφοραὶ ὑπερέβαλλον τὸ ποσὸν τῶν δέκα δραχμῶν παρεπέμποντο εἰς τοὺς διαιτητὰς. Οὗτοι μετὰ συνοπτικὴν μελέτην τῆς υποθέσεως ἀπεφάσιζον· καὶ ἂν μὲν ἡ ἀπόφασις αὐτῶν ἐγένετο δεκτὴ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων εἶχε τέλος ἡ δίκη, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης. Ἄν ὅμως ὁ ἕτερος τῶν ἀνδίκων δὲν ἀπεδέχετο τὴν κρίσιν τοῦ διαιτητοῦ, ἀλλ' ἐφίει εἰς τὸ δικαστήριον, τότε οἱ νόμοι, αἱ προκλήσεις καὶ αἱ μαρτυρίαι, χωριστὰ τοῦ δίκωντος καὶ χωριστὰ τοῦ φεύγοντος, ἐτίθεντο εἰς ἐχίνους, δηλαδὴ μετάλλια ἀγγεῖα, ἐσφραγίζοντο ταῦτα ἀσφαλῶς καὶ παρεπέμποντο εἰς τοὺς τέσσαρας δικαστὰς τῆς φυλῆς τοῦ ἐνταχθέντος, προσαρτωμένης ἐν γραμματεῖᾳ καὶ τῆς γνώμης τοῦ διαιτητοῦ. Μεθ' οὗ οἱ τέσσαρες δικασταὶ παραλαβόντες εἰσῆγον εἰς τὸ δικαστήριον, ἀποτελούμενον ἐκ διακοσίων καὶ ἐνὸς δικαστῶν, ἐὰν ἡ ὑπόθεσις δὲν ὑπερέβαινε τὰς χιλιάς δραχμὰς, ἐκ τετρακοσίων δὲ καὶ ἐνός, ἐὰν ὑπερέβαινε τὸ ποσὸν τοῦτο. Σημειωτέον ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ἐπετρέπετο ὑπὸ τοῦ νόμου νὰ γίνῃ χρῆσις ἄλλων μέσων ὑπερασπίσεως ἢ ἀποδείξεως πλὴν τῶν ἐνώπιον τοῦ διαιτητοῦ χρησιμοποιοθέντων καὶ ἐντὸς τῶν ἐχίνων σφραγισθέντων.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων, ὅταν αἱ διδικοί ἦσαν κατ' ἀρχὴν σύμφωνοι περὶ διαιτησίας, ἔκρινον καὶ ἐπὶ πάσῃ ἄλλῃ ἰδιωτικῆς διαφορᾷς κληροντοὶ δαιτηταί, ὀριζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀρμοδιότητα ὑπέχρετο ἢ ὑπὸ κρίσιν ὑπόθεσις.

Πρὸς τοὺς διαιτητὰς τούτους δύνανται νὰ παραβληθῶσιν οἱ *arbitri* ἢ *compromissarii judices* τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετίθετο ἡ κρίσις ἰδιωτικῶν υποθέσεων, ἀφ' οὗ προηγούμενος οἱ ἀντίδικαι δι' ἐνός *compromissum* συνεφώνουν περὶ τῆς διαιτητικῆς λύσεως τῆς μεταξὺ αὐτῶν διαφορᾶς, ὁ δὲ *arbitr* δι' ἰδιαιτέρας

1. Σάβρου, Ἱστορικὴ μελέτη ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς ἐν Ἐ. Φ. Συλλόγῳ Ζ' (1875) 204

2. Οἱ δικασταὶ οὗτοι ἦσαν κατ' ἀρχὰς τριάκοντα, ἢ δὲ κατὰ δέκα ἀξίους τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ἐγένετο μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς ὀλιγαρχίας τῶν τριάκοντα, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, πιθανῶς πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀριθμοῦ, ὅστις ὑπεμνήνησκεν τὴν ἀπεισίαν ὀλιγαρχίαν. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 53, 1.

3. Ἐκ τῶν ἀρχαίων λαῶν οἱ Πέρσαι εἶχον τοιούτους περιοδεύοντας δικαστὰς, ὀνομαζομένους *δικα-*

στὰς περιχώρους (Κλαυδ Αἰλίαν. παικλ. Ἱστορ. 1, 34), ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων οἱ Ἀγγλοὶ (*itinerant judges*).

1. Mommsen, Röm. Strafrecht 249. Πρὸ καὶ τὰ περὶ τῶν *praesides provinciarum* παρὰ Σουετον. (Caes. 7) ἀναφερόμενα.

πάλιν συμφωνίας (receptum) ἀπεδέχετο τὴν ἐντολήν.

Ἄλλ' ἐν ᾧ κατὰ τὸν ἀττικὸν νόμον ὁ μὴ γενόμενος δικαιοκτῆς, «τῆς ἡλικίας αὐτῆ καθηκούσης»<sup>1</sup> καὶ μὴ ὑπάρχοντος κωλύματος, ἐνομίξετο αἷμιος<sup>2</sup>, ὁ ρωμαῖος arbiter δὲν ἦτο ὑποχρεωμένος ν' ἀποδεχθῆ τὴν ἀνακτιθεμένην αὐτῆ ἐντολήν, ἀπαξ ὅμως ἀποδεχθεὶς ὑπεχρεοῦτο ὑπὸ τοῦ Πραιτόρος νὰ ἐκτελέσῃ ταύτην<sup>3</sup>.

Ὅτι ἐν τέλει ἀφορᾷ τοὺς Ἀγορανόμους καὶ τοὺς Ἀστυνόμους, οὗτοι ἐκκληροῦντο ἀνά δέκα· καὶ οἱ μὲν ἐπεμελοῦντο πάντων τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν καὶ ἰδίᾳ ὅπως καθαρὰ καὶ ἀκίβδηλα πωλῶνται τὰ ὄνια, οἱ δὲ ἐφρόντιζον περὶ τῆς τάξεως καὶ τῆς καθαρότητος τῶν ὁδῶν, τῆς δημοσίας ἀσφαλείας καὶ ὑγιεινῆς, τῆς τηρήσεως τῶν νόμων τῆς πολυτελείας καὶ τῶν τοιούτων. Τὰ καθήκοντα τῶν ἀγορανόμων καὶ τῶν ἀστυνόμων ἀναφέρουσι λεπτομερῶς ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης<sup>4</sup>, παραλείποντες ὅςτυχως νὰ σημειώσωσιν, ἂν αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶχον καὶ δικαστικὴν τινα ἀρμοδιότητα εἰς ζητήματα τοῦ κύκλου τῆς διοικητικῆς αὐτῶν δράσεως. Τοῦτο ὅμως εἶναι λίαν πιθανόν, ἐξάγεται δὲ καὶ ἐκ πινων πενήχρων πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας παρέχει ὁ Ἀριστοφάνης<sup>5</sup>, ἐκτὸς ἂν θεωρήσωμεν ταύ-

τας ἀνακριθεὶς, γραφείσας ποιητικῆ ἀδείᾳ.

Ἐν Ρώμῃ τὰ καθήκοντα τῶν ἀστυνόμων καὶ ἀγορανόμων ἐξετέλειον οἱ aediles curules, οἴτινες, ὡς γνωστόν, ἐπιστάτου εἰς τὰ τῆς ἀγορᾶς, ἐδημοσίεον ἰαίαιτερον Ἐδίκτον καὶ παρῆχον προκειμένου περὶ ἀγοραπωλησιῶν τὰς ἀγορανομικὰς ἀγωγὰς quanti minoris καὶ redhibitoria, διὰ τὰ ἀφανῆ ἐλαττώματα τῶν πωλουμένων πραγμάτων. Παρομοίαν προστασίαν τοῦ ἀγοραστοῦ παρῆχε πολὺ πρότερον τὸ ἀττικὸν δίκαιον διὰ τῆς λεγομένης δίκης ἀναγωγῆς.

Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιον θεωρῶ ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ εἶναι τὸ Παπινιανὸς συνέγραψεν ὀλόκληρον ἀστυνομικὸν βιβλίον, ἐκ τοῦ ὁποίου περιελήφθη ἐν τοῖς Πανδέκτις ἑλληνιστὶ περικοπή, ἣν συγκρίνων τις πρὸς τὰ ἐν τοῖς συγγραμμάσι τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους περιωθέντα λείψανα τῶν ἀττικῶν ἀστυνομικῶν διατάξεων ἀνευρίσκει εὐκόλως τὰ ἔχνη τῆς ἑλληνικῆς ἐπιδράσεως. Ἡ περικοπή τοῦ Παπινιανοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς<sup>6</sup>:

«Οἱ ἀστυνομικοὶ ἐπιμελείσθωσαν τῶν κατὰ τὴν πόλιν ὁδῶν, ὅπως ἂν ὁμαλισθῶσιν καὶ τὰ ρεύματα μὴ βλάβη τὰς οἰκίας καὶ γέφυραι ὧσιν οὐ ἂν δέη. Ἐπιμελείσθωσαν δὲ ὅπως οἱ ἴδιοι τοῖχοι ἢ τῶν ἄλλων ἢ τῶν περὶ τὰς οἰκίας ἢ εἰς τὴν ὁδὸν φέροι μὴ σφαλερά ἢ, ἢνα ὡς δεῖ καθαιρῶσιν οἱ δεσπότηαι τῶν οἰκιῶν καὶ ἐπισκευάζωσιν· ἐὰν δὲ μὴ καθαιρῶσιν μηδὲ ἐπισκευάζωσιν, ζημιούτωσαν αὐτοὺς ἕως ἂν ἀσφαλῆ ποιήσωσιν. Ἐπιμελείσθωσαν δὲ ὅπως μηδεὶς ὀρύσση τὰς ὁδοὺς μηδὲ χωννύη, μηδὲ κτίσῃ εἰς τὰς ὁδοὺς μηδὲν· εἰ δὲ μὴ ὁ μὲν δοῦλος ὑπὸ τοῦ ἐντυχόντος ματυρούσθω, ὁ δὲ ἐλεύθερος ἐνδεικνύσθω τοῖς ἀστυνόμοις, οἱ δὲ ἀστυνόμοι ζημιούτωσαν κατὰ τὸν νόμον καὶ τὸ γεγονός καταλύτωσαν. Ἐπισκευάζειν δὲ τὰς ὁδοὺς τὰς δημοσίας κατὰ τὴν ἐκυτοῦ οἰκίαν ἕκαστον καὶ τὰς ὑπόροφάς ἐκκαθαίρειν τὰς ἐκ τοῦ ὑκαθρίου καὶ ἐπισκευάζειν οὕτως, ὡς ἂν μὴ κωλύῃ ἀμαχᾶν ἐπιέναι. Ὅσοι δὲ μισθωσάμενοι, οἰκοῦσιν, ἐὰν μὴ ἐπισκευάσῃ ὁ δεσπότης, αὐτοὶ ἐπισκευάσταντες ὑπολογιζέσθωσαν τὸ ἀνάλωμα κατὰ τὸν μισθόν. Ἐπιμελείσθωσαν δὲ καὶ ὅπως πρὸ τῶν ἐργαστηρίων μηδὲν προκειμένον ἢ, πλὴν ἐὰν κναφεὺς ἰμάτια ψύγη ἢ τέκτων τροχούς ἔξω πηγῆ, πθεσθῶσιν δὲ καὶ οὗτοι, ὥστε μὴ κωλύειν ἀμαχᾶν βαδίξειν. Μὴ ἐάτωσαν δὲ μηδὲ μάχεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς μηδὲ

1. «Δικαιοκτῆται εἰσι οἷς ἂν ἐξηκιστὸν ἔτος ἦ». Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 53,4.

2. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 53,5.

3. l. 32 § 12 D. de receptis 4,8. «Si arbiter sese celare temptaverit praetor eum investigare debet, et si diu non paruerit, multa adversus eum discenda est»

4. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 50,2 «Καὶ ἀστυνόμοι δέκα, τούτων δὲ πέντε μὲν ἄρχουσιν ἐν Πειραιεῖ, πέντε δ' ἐν ἄστει καὶ τὰς τε ἀλλητριὰς καὶ τὰς ψαλτρίδας καὶ τὰς κθαριστρίδας οὗτοι σκοποῦσιν ὅπως μὴ πλείονος ἢ δυεῖν δραχμῶν μισθωθῆσονται, κἄν πλείους τὴν αὐτὴν σπουδάζουσι λαβεῖν, οὗτοι διακλιθεῶσιν καὶ τῆ λαχόντι μισθοῦσιν. Καὶ ὅπως τῶν κοπρολόγων μὴ βεῖς ἐντὸς δέκα σταδίων τοῦ τεύχους καταβάλει κίπρον ἐπιμελοῦνται καὶ τὰς ὁδοὺς κωλύουσι κντοικοδομεῖν, καὶ δρυφάκτους ὑπὲρ τῶν ὁδῶν ὑπερτείνειν καὶ ὄχετοὺς μετώπρους εἰς τὴν ὁδὸν ἔκρυον ἔχοντας ποιεῖν καὶ τὰς θυρίδας εἰς τὴν ὁδὸν ἀνοίγειν καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀπομιγνομένους ἀνακρούσιν, ἔχοντες δημοσίους ὑπηρέτας.» Ἀριστοτ. Πολιτ. 6,5,3. Πλάτ. Νόμ. β, 759 ε καὶ 763 ε.

5. Πρβ. Σ φ ἦ κ. (1406), ὅπου ἡ ἀρτοπῶλις προσκαλεῖ τὸν Φιλοκλέωνα πρὸς τοὺς ἀγορανόμους βλάθης τῶν φορτίων».

1 l. 1 D. de via publ. 43,10.

κόπρον ἐκβάλλειν μηδὲ νεκρὰ μηδὲ δέρματα ρίπτειν».

Πρὶν ἢ περὶ τὸν περὶ ἀθηναίων ἀρχόντων λόγον, θεωρῶ σκόπιμον νὰ ὑπομνήσω ὅτι οἱ τε ἀνώτεροι καὶ οἱ κατώτεροι ἄρχοντες εἶχον πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιβάλλειν χρηματικά πρόστιμα, διοικητικοῦ μᾶλλον χαρακτῆρος, ἕκαστος ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἰδίας δικαιοδοσίας. Τὰ πρόστιμα ταῦτα ἐλέγοντο ἐπιβολαί, ἀλλ' ἢ πληρωμὴ αὐτῶν δὲν ἦτο ἀναγκαστικὴ, καθότι ἰδὸν αὐτὸ νὰ ἐπιτευχθῇ ἢ ἄρως τῆς ἐπιβολῆς δι' αἰτήσεως πρὸς τὸ δικαστήριον τῆς ἀρχῆς, ἣτις εἶχεν ὀρίσῃ ταύτην. Καὶ ἐνταῦθα ἄξιον ἀντιπαρολοῦν εἶναι ὅτι ὅπως οἱ ἀθηναῖοι ἄρχοντες, οὕτω καὶ οἱ ῥωμαῖοι δημόσιοι λειτουργοὶ εἶχον τὸ δικαστικὸν δικαίωμα (coercitio) τοιούτων χρηματικῶν ἐπιβολῶν, αἵτινες ἐλέγοντο multae καὶ ἰδύ-

ναντο, ἕως καὶ ἐν Ἀθήναις, ν' ἀκυρωθῶσι διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.<sup>1</sup>

VII

Ταῦτα μὲν ἐκ συνοπτικῆς ἀντιπαρολοῦν τῶν ἀττικῶν δικῶν πρὸς τὰς ῥωμαϊκὰς ἀγωγὰς καὶ ἐκ προχείρου συγκρίσεως τῶν ἀρχῶν αἵτινες ἐξήσχησαν πάλαι τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ρώμῃ. Τοῖς δὲ σοφοῖς ἀπόκειται, ἕως διὰ βαθυτέρων καὶ συστηματικωτέρων ἐρευνῶν ἀνιχνεύοντες κάλλιον τὴν ἀλήθειαν, θεραπεύσασθαι τὴν ἐπιστήμην καὶ ἀποδώσασθαι ἐκατέρῃ τῶν μᾶλλον προηγμένων δικαίων τῆς ἀρχαιότητος τὸ ἱστορικῶς προσήκον, συμφωνῶς ἄλλως τε πρὸς τὸ ὠραῖον νομικὸν ἀξίωμα· «summi cuique».

1. Mommsen, Röm. Strafr. 53 ε

Η ΝΙΚΑΙΑ

ΗΤΟΙ

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ, ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΑΥΤΗΣ

ΥΠΟ

ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

(ΔΙΚΑΣΤΟΥ)

Τῆς πόλεως ταύτης ὁ Στράβων πρῶτος μνείαν ποιούμενος γράζει «ἔστι δὲ τῆς πόλεως ἐκκαίδεκαστάσιος ὁ περίβολος ἐν τετραγώνῳ σχήματι· ἔστι δὲ καὶ τετράπυλος ἐν πεδίῳ κείμενος ἐρρυστομημένος πρὸς ὀρθὰς γωνίας,

Σημ. Συντ. Ἑπ. — Τὸ ἀρχαιολογικὸν τμήμα τοῦ Συλλόγου ἐνέκρινεν ἕως δημοσιεῦθαι ἐν τῇ Περιοδικῇ ἢ ἐν ταῖς ἀρχαῖαις τοῦ Συλλόγου εὐρισκαμένη ἀπὸ μικροῦ χρόνου πραγματεία αὕτη τοῦ ἀξιότιμου Χρήστου Παπαδοπούλου, φρονῶν ὅτι οὐ μικρὰν ἐνέχει τὴν ἀξίαν καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἔκτοτε (1889—1890) περὶ τῆς διασήμευ βιθυνικῆς πόλεως συγγραμῶν (Koerte, Mitth. d. K. D. Archäol. Inst. Athenische Abt., Athen, 1899, Smitt; Ρωσ. Ἄρχ. Ἰνστιτ. Κ/π., Καθ. Μαροκοῦζου ἀπὸ Κ/πόλεως εἰς Νίκαιαν, Κ/π., 1909, Βασιλείου τοῦ Σεβασμ. Μη-

ῶσι' ἀφ' ἑνὸς λίθου κατὰ μέσον ἰδρυμένου τὸ γυμνάσιον τὰς τέτταρας ὁρᾶσθαι πύλας». Τὸ σχῆμα ταύτης σήμερον τυγχάνει ὀρθογώνιον ἐπίμηκες. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Dictionario Generale λέγει ὅτι ἔχει πεπεφείρειαν τριῶν χιλιμέτρων. Ὁ Walpole, ἀγγλος συγγραφεὺς γράφας σύγγραμμά τι καλούμενον Turkey, λέγει ὅτι ὁ περίβολος τῆς Νικαίας εἶναι ἐννέα μιλίων ἀγγλικῶν. Ὁ δὲ γάλλος συγγραφεὺς τοῦ Itinéraire Oriental λέγει ὅτι ἔχει 20—24 χιλιόμετρα μῆκος καὶ 6 πλάτος.

τροπολίτου Νικαίας Ὁ ἐν Νικαίᾳ νῦν τῆς Θεσσοῦκου, Κ'π. 1914), τιμῆ δὲ τὴν μνήμην ἀρχαίου καὶ ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου ἐνθέρμως ἐργασθέντος μέλους.

Ἡμεῖς ὅμως ἔσον οἷόν τε ἀκριβῶς μετρήσαντες τὰς πλευρὰς τοῦ περιβόλου δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ *Στράβωνος* ἱστορούμενα εἶναι ἀκριβῆ καὶ ὁ περιβόλος ἀποκλίνει εἰς τετραγώνων.

Περὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πυλῶν παρατηρούμεν ὅτι ἐν νεωτέραις ἐποχαῖς παρουσιάζονται πλείωτεροι, ἀλλ' αἱ ἄλλαι φαίνεται ὅτι ἦσαν μάλλον παρατυλίδες· τσαύτας ἐξάγεται ἰδίως ὅτι εἶχεν ἐπὶ τοῦ τρύμου τοῦ συμβάντος ἐν *Νικαίᾳ* ἐκ τῆς ψευδοῦς φήμης εἰσβολῆς τῶν *Τοχάνων*, καὶ τὴν σήμερον δὲ τέσσαρες ἀριθμοῦνται αἱ πύλαι, μὴ ἔχουσαι ὅμως τὴν ἀκριβειαν ἣν λέγει ὁ *Στράβων*. Ἡ μὲν Β. Δ. κειμένη καλεῖται *Σταμπόλ-καπουσοῦ*, δι' ἧς ἐξέρχονται οἱ μέλλοντες διὰ ξηρᾶς νὰ μεταδώσιν εἰς *Κωνσταντινούπολιν*· ἡ δὲ Ἀ. κειμένη καλεῖται *Λέφκα-Καπουσοῦ*, δι' ἧς ἐξέρχονται οἱ μεταβαίνοντες εἰς τὴν κωμόπολιν *Λεϊνκε* (τὰς *Λεύκας* τῶν *Βυζαντινῶν*) ἀπέχουσαν τῆς *Νικαίας* ἑξ ὥρας, ἡ δὲ Ν. Α. κειμένη καλεῖται *Γενή-Σεχρήρ-καπουσοῦ*, δι' ἧς ἐξέρχονται εἰς τὴν νῦν γνωστὴν ἡμῖν κωμόπολιν *Γενή-Σεχρήρ*, ἀπέχουσαν τέσσαρας ὥρας, ἡ δὲ Ν. Δ. κειμένη καλεῖται *Γκιόλ-Καπουσοῦ*, ὡς εὕρισκομένη παρὰ τὴν λίμνην (= *Γκιόλ*, τουριστί).

Περὶ διπλοῦ τείχους ὁ *Στράβων* οὐδένα ποιεῖται λόγον, τυγχάνει δ' ἀγνωστον πότε κατεσκευάσθη καὶ τὸ δεύτερον τείχος· ἀλλὰ τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι ἡ *Νικαία* ἐτειχίσθη ὑπὸ *Τραϊανοῦ* καὶ *Ἀντωνίου* τῶν *Αὐτοκρατόρων* κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Κατ' ἄλλους δὲ τὰ τεῖχη αὐτῆς δέξινται ἐν τῇ Δ' ἑκατονταετηρίδι καὶ εἶναι σύγγραμμα μετὰ τῆς *Κωνσταντινουπόλεως*, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ οἱ πολυἀριθμοὶ πύργοι οἱ περικυκλοῦντες τὸ φρούριον φαίνονται σύγγραμμα. Οὗτοι ἀριθμοῦνται νῦν 108 μὲν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τείχει, 130 δὲ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Τῶν τειχῶν τὸ πλεῖστον μέρος σφίζεται ἀκέραιον, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς μέρεσι κατέρρευσε κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ ἐν πολλοῖς μόνον ἔμειναν τὰ θεμέλια· ἡ ἀπόστασις δὲ μεταξὺ τῶν δύο περιβόλων εἶναι 16 γαλλ. μέτρα· οἱ δὲ πύργοι εἶναι ἐκ πλίνθων (*mattoni romani*) καὶ ἐκ τετραγώνων λίθων πλειοκαίνου στρώματος σθεναρῶς συνηρμοσμένων δι' ἀμμοκονίας· εἶναι δὲ ἀπαντες οἱ πύργοι ὕψιτενέστεροι τῶν τειχῶν, καὶ τινες τούτων κατερηρμιμένοι. Ἐντὸς δὲ τοῦ περιβόλου παρὰ τὰ τεῖχη σφίζονται ἐρείπια ἀραδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἕπερ ἀποδείκνυσιν ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου *Ορχάν* ἄλωσιν τῆς *Νικαίας*, ἅπας δ' ἐντὸς τοῦ πε-

ριβόλου χώρος κατηκείτο, καὶ ἡ πόλις εἶχε τὴν αὐτὴν ἔκτασιν. Ἦν καὶ ἐπὶ τῶν *Βυζαντινῶν*. Ἀλλ' ἤδη ἅπαντα τὰ πλησίον τῶν τειχῶν μέρη εἶναι ἔρημα καὶ κῆραι, καὶ τὸ οἰκούμενον μέρος, κείμενον ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ περιβόλου ἐλάχιστον, καὶ μόλις ἀποτελεῖται μικρὸν χωρίον, ἐν ᾧ οἰκοῦσι περὶ τὰς 120 οἰκογένεια ὀθωμανικαὶ καὶ περὶ τὰς 50 ἑλληνας ὀρθόδοξοι, ἐν ᾧ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ *Προκοπίου* ἠριθμοῦντο τριακίσιοι. Τὸ ἔδαφος τοῦ τόπου ὑπὸ γεωλογικὴν ἐποψιν εἶναι στρώματος ἠωκαίνου· τὸ δὲ νοσῶδες κλίμα καὶ ἡ δυστυχία ἠρήμωσαν τὴν ἄλλοτὲ ποτε «ἐὐκτιμένην καὶ τειχιόεσσαν *Νικαίαν*». Αὕτη ἡ ἐπαρχία τυγχάνει 5' ἐν τῇ ἱεραρχικῇ τάξει καὶ ὁ μητροπολίτης αὐτῆς τιτοφορεῖται ἐπ' ἐπίτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης *Βιθινίας*· διατεταγμένη ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν *Νικομηδείας* καὶ *Προύσης* εἰς τέσσαρα ἰκανῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀφεστῶτα τμήματα, περιλαμβάνει ἐκ τῆς διοικήσεως *Γκίεθε* καὶ ἐκ τῆς διοικήσεως *Προύσης* τὰς ἐπαρχίας *Σοῦτ* (ἰτέα), *Γενή-σεχρήρ*, *Λεύκης*, *Νικαίας*, *Κίεου* καὶ *Μιχαηλίστου*, κατοικεῖται δὲ ὑπὸ 50,000 Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἐγκατεστημένων ἐν 26 πόλεσι, κωμοπόλεσι καὶ χωρίοις, ἑξ ὧν μαθητεύουσι 1500 παῖδες ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἔδρα τοῦ μητροπολίτου ἡ *Κίος*. Ἡ *Νικαία* πολιτικῶς εἶναι ἔδρα ὑποδιοικητοῦ ὑπαγομένου τῇ νομαρχίᾳ *Προύσης*. Ἐν αὐτῇ εἰς μόνον τυγχάνει ναὸς πρὸς τιμὴν τῆς *Θεοτόκου*, ἕστις εἶναι *βυζαντινὸν κτίριον* διασωθὲν ἀκέραιον ἀγνώστου ὅμως ἐποχῆς. Ὁ *Μουραβιέφ*, *Ρῶσος* συγγραφεύς, ἀναδιβιάζει αὐτὸν μέχρι τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος· ἕτεροι δὲ καταβιάζουσι αὐτὸν μέχρι τῆς *ΙΒ'*, οὐδέτερος δὲ αὐτῶν φέρει ἀπόδειξιν τῆς ἑαυτοῦ γνώμης· ἡμεῖς δὲ οὐδεμίαν τούτων ἀποδεχόμενοι ἐπιφυλαττόμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου μετὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ ναοῦ.

Διὰ μικρᾶς θύρας εἰσέρχεται τις εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας, δι' ἐτέρας δὲ μεγάλης ἐκ τούτου εἰς τὸν νάρθηκα, διὰ τριῶν δὲ ἐκ τούτου εἰς τὸν ναόν, διὰ δύο δὲ ἐκ τούτου εἰς τὸ Ἱερόν. Ἀρξώμεθα ἀπὸ τοῦ τελευταίου. Τοῦτο εἶναι τριεπύστατον. Ἐπὶ τοῦ θόλου τοῦ καλύπτοντος τὸ καθολικὸν ἐξωγράφεται διὰ μωσαϊκῶν ἢ ὑπεραγία *Θεοτόκος* ἱσταμένη καὶ ἐν ἀγκάλαις ἔχουσα τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ κάτωθεν ἐν ἡμικυκλίῳ ἐπίσης διὰ μωσαϊκῶν γέγραπται ἐκ γαστροῦ πρὸ *Ἐωσφόρου ἐγέννησά Σε*· ἄνωθεν τῆς ὑπεραγίας ὑπάρχει κύ-

κλος παριστῶν τὸν οὐρανόν, καὶ περίξ ἐξωγράφηται τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια· ὑπὸ τὸν κύκλον δὲ ἐκατέρωθεν ὑπάρχουσι ἄγγελοι ἀνὰ δύο κρατοῦντες σημαίας, ἐφ' ὧν γέγραπται Ἄγιος, Ἄγιος, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δὲ ἐκάστου ἀγγέλου γέγραπται ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Ἀρχαί, ἐπὶ τοῦ δευτέρου Δυνάμεις, ἐπὶ τοῦ τρίτου Κυριότητες, καὶ ἐπὶ τοῦ τετάρτου Ἐξουσίαι· ἐν ἡμικυκλίῳ δὲ ἄνωθεν τοῦ εἰκονοστασίου γέγραπται: Τῷ οἴκῳ σου πρόπει ἁγίασμα, Κτίσιε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν. Ἡ ἁγία τράπεζα κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καθολικοῦ· εἰς τὸ βάθος δὲ τῆς ἀχυθᾶδος ὑπάρχει τὸ σύνθρονον, μαρμαρίνον, ὕψηλὰ τεθειμένον, εἰς ὃ ἀναβαίνει τις δι' ἐπτὰ βαθμίδων ἐπίσης μαρμαρίνων λευκοῦ χρώματος, τῆς καθέδρας τοῦ συνθρόνου οὐσης ἐκ μαρμάρου πρασίνου χρώματος. Εἰς δὲ τὸ διακονικὸν ἢ τράπεζα προσκεκόλληται τῷ τοίχῳ· τὸ δὲ ἔδαφος καλύπτεται ὑπὸ λίθων μαρμαρίνων, ἐφ' ὧν ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

ΠΥΡΓΟΣ ΜΙΧΑΗΛ  
ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ  
ΕΝ ΧΩ ΛΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

ἔτους ς', τξς<sup>1</sup>

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη δεικνύει, ὅτι Μιχαὴλ δ' Ι', ὁ υἱὸς τοῦ τελευταίου εἰκονομάχου Θεοφίλου, μεριμνῶν περὶ ὀχυρώσεως τῆς Νικαίας, κατεσκεύασε πύργον κατὰ τὸ 858 μ. Χ.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἄλλοτε ὑπῆρχον πολλὰ ἀρχαῖα χριστιανικὰ κειμήλια, ἀναγόμενα εἰς τὴν χριστιανικὴν παλαιογραφίαν, ἱστορίαν καὶ γραμματολογίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τούτων ἀπωλέσθησαν· σφίζονται ὅμως εἰςέτι ἱερά τινα σκεύη καὶ κοσμήματα ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, ἔργα βυζαντινῆς καλλιτεχνίας, ὡς καὶ διάφοροι συμβολικαὶ καὶ κρυπτογραφικαὶ παραστάσεις. Ὑπάρχει ἐπὶ μεμβράνης ἐν ἀρχαιοτάτῳ Εὐαγγέλιον ἀναγόμενον εἰς τὸν Η' αἰῶνα καὶ περιέχον τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς. Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὸ τέλος τοῦ μνημονευθέντος Εὐαγγελίου πολλὰ φύλλα κατήντησαν δυσανάγνωστα διὰ τὸ σκοληγκόδρωτον αὐτῶν.

Ἐν τινι γωνίᾳ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ναοῦ εὑρομεν ἀρχαίαν χαλκίνην κολυμβήθραν ἔχουσαν μήκος 8 ποδῶν, τὸ δὲ πλάτος 4 καὶ τὸ βάθος 2. Τὸ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ὕδατος κοίλωμα φέρει

1. C. I. G. 8669 ἐνθα ἀνακριθῶς ἔτος ,Ττι Τ' = 808 φέρεται.

σχῆμα σταυροῦ, κατὰ δὲ τὰ ἀντίθετα τῆς κολυμβήθρας ὑπάρχουσι σταυροί· ἕτερος σταυρὸς κοσμεῖ μίαν πλευρὰν αὐτῆς· ἐπιγραφή δὲ τις ἑλληνιστὶ γεγραμμένη περιβάλλει τὰ σκέλη τοῦ μεσαίου σταυροῦ· τὰ πλεῖστα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀπετριβήσαν· μετὰ πολλῆς τῆς δυσκολίας ἠδυνήθημεν ν' ἀναγνώσωμεν τὴν λέξιν ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ, ἐξ ἧς τεκμαιρόμεθα ὅτι οὗτος ἦν ὁ κτίτωρ τοῦ ναοῦ, ὅστις κατεσκεύασεν αὐτὴν πρὸς χρῆσιν τῶν βαπτιζομένων χριστιανῶν. Ἐκ χριστιανικῆς ἀπόψεως, αὕτη ἢ κολυμβήθρα δύναται νὰ θεωρηθῆ πολῦτιμον κειμήλιον τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος, διότι κατὰ πρῶτον ἀνευρίσκεται ἐν σταυροεἰδῇ σχήματι τοιαύτῃ κολυμβήθρα.

Παρ' αὐτῇ τῇ θέσει τοῦ ἱεροῦ ὑπάρχει εὐμεγέθους κρατῆρ ἐκ γρανίτου λίθου ἐν σχήματι κώνου, ὅστις ἔχει μήκος 12 ποδῶν, πλάτος 6 καὶ βάθος 4. Ὁ κρατῆρ οὗτος φαίνεται ὅτι μετηνέχθη ἀλλαχόθεν καὶ χρησιμεύει ἐν τῇ ἐνιαυσίῳ τελετῇ τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ· περὶ τὸ χεῖλος τοῦ κρατήρος τούτου φέρεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

ΤΟΝΔΕ ΑΝΕΘΗΚΑ ΤΟΝ ΚΡΑΤΗΡΑ

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀπετριβήσαν καὶ τινες λέξεις· ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κρατήρος ἔξιπθεν φαίνονται καὶ τινὰ κοσμήματα συμβολικά. Τὸ ἔργον τοῦτο τυγχάνει ἀρχαίας ἑλληνικῆς κατασκευῆς. Ἐξέστω μοι εἰπεῖν ἐν μοίρᾳ παρεκθατικῇ, ὅτι ἡ χρῆσις τῆς κρατηροποιίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦν μεγάλη, καὶ μνημονεύει ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ Ἰλιάδι αὐτοῦ, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι κρατηροποιοὶ ἐπεδείκνυον ἐπὶ τῷ καλλοπισμῷ τῶν κρατήρων τὴν ἑαυτῶν εὐφυΐαν. Οἱ τοιοῦτοι κρατῆρες οὐ μόνον ἀντίθετο τοῖς θεοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐχρησίμευον ἐν τῇ λατρείᾳ αὐτῶν εἰς διαφόρους δημοτελεῖς περιστάσεις· ἐν ταῖς θυσίαις αἱ σπονδαὶ ἐγίνοντο αἰεὶ ἐπὶ κρατήρος· οἱ δὲ πλείοντες πρὶν ἢ ἀναχωρήσωσι λαμβάνοντες ἀπὸ κρατήρος ἐκπώμασι χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς σπονδύην ἐπέχεον εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὸ ἱερόν τοῦ ναοῦ διατέμνεται διὰ τοῦ εἰκονοστασίου, ὅπερ εἶναι κομψὸν καὶ καλλιτεχνικῶς εἰργασμένον, ἀλλὰ ὅχι τόσο ἀρχαίας κατασκευῆς· ἄξια λόγου εἶναι καὶ αἱ παρατεταχμένα εἰκόνες, ὧν τινες ἀρχαιοτάτης βυζαντινῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ σχετικῶς νεώτεροι καὶ ἀπομακρυνόμενοι τῶν καθιερωμένων τύπων, ἀπὸ φυσικῶν δὲ μᾶλλον πρωτοτύπων εἰλημμέ-

ναι. Ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ εἰκόνι τοῦ Ἰησοῦ ἀνευρίσκομεν τὸν τύπον τῆς βυζαντινῆς τέχνης, ἐν δὲ τῇ εἰκόνι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὰ βυζαντιακά ἀνθέμα ἐν εἶδει πλαίστου περιβάλλοντα τὸ κύριον σύνθεμα. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶναι ζωηροτάτη εἰκὼν, αἱ δὲ τῆς Ὁδηγητρίας καὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὑπὸ καλλιτεχνικῆν ἔποψιν ἀριστουργήματα· πάντων δὲ τούτων ἐξέχει ἡ εἰκὼν τῆς πρώτης Οἰκουμένης συνόδου. Ἄπας οὗτος ὁ ναὸς διατέμεται εἰς τρία μέρη, ὧν τὸ μέσον ἀποτελεῖ τοὺς δύο χοροὺς. Ὁ δὲ ἐν τῷ δεξιῷ χορῷ τεθειμένος δεσποτικὸς θρόνος εἶναι καλλιτεχνικῶς ἀρχαίας βυζαντινῆς κατασκευῆς. Οὗτος ἐξείργασται διὰ λεπτοτάτης τέχνης καὶ διὰ ποικίλων καὶ πολυφυῶν ὀστέων κινούντων πολὺ τὴν περιέργειαν τῶν θεῶντων. Ἄνω τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἐξωγράφεται ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς μέγας ἀρχιερεὺς διὰ μωσαϊκῶν καὶ κάτωθεν αὐτοῦ φέρεται τὴν ἐπιγραφὴν :

### Ο ΠΟΛΥΦΩΤΟΣ ΙΕΡΟΣ ΟΡΘΟΣ.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θρόνου ἀνήρτηται ὠραιοτάτη εἰκὼν ἀργυρόχρυσος φέρουσα τὴν ἀποκαθήλωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ· ἐπικρέμαται καὶ ἀργυροτευκτὸς λυχνία ἐξόχου ἐργασίας φέρουσα καὶ πολυτίμους λίθους.

Ἐν τῷ ἀριστερῷ χορῷ παρὰ τῇ αὐτῇ πλευρᾷ ὑπάρχει ἐν ὑψηλῇ θέσει ὁ ἱερός ἄμβων, ἕως ὑπὸ τε ἱστορικῆν καὶ καλλιτεχνικῆν ἔποψιν τυγχάνει ἀρχαῖος καὶ οὐχ ἥκιστα παρεμφερῆς τῷ ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἐλεφαντουργὸς οὗτος ἄμβων περικοσμεῖται καὶ διὰ ποικιλοχρόου σιδερίου τεχνηέντως τεθειμένον ἐπὶ ἀνακάρδου ξύλου, φέρεται δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐξαγώνου σχήματος αὐτοῦ τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστὰς καὶ παραπλεύρως τούτων τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοῦ ἱεροῦ τούτου ἄμβωνος φέρεται ἱαμβικῶν τῷ μέτρῳ ἐπιγραφὴ, ἐξ ἧς δηλοῦται ὅτι οὗτος ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κτίτορος τῆς ἐκκλησίας· ἔχει δ' αὐτῇ οὕτω :

ΔΟΣ ΧΡΙΣΤΕ ΜΟΙ ΑΦΕΣΙΝ ΠΑΡΑ-  
 ΠΤΩΜΑΤΩΝ  
 ΝΙΚΗΦΟΡΩ ΜΕΓΑΛΩ ΕΤΑΙΡΙΑΡΧΗ  
 ΑΝΕΓΕΙΡΑΝΤΙ ΣΕΙΤΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ  
 ΓΤΟΝΔΕ  
 ΤΟΝ ΚΛΕΙΣΑΝΤΑ ΤΗΝ ΝΙΚΑΕΩΝ  
 ΠΠΟΛΙΝ.

Ὅπισθεν δὲ τοῦ δεξιῷ χοροῦ ἄξια παρατηρήσεως καὶ θαυμασμοῦ εἶναι πρῶτον δύο μινουάλια μαρμάρινα μαῦρα διαφανῆ, δεῦτερον εἰς σαρκοφάγος προσκεκολλημένος τῷ τοίχῳ, ἔνθα ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Νεογύτου ἑορταζομένου τῇ 21 Ἰανουαρίου, ἕως πατρίδα μὲν ἔσχεν αὐτὴν ταύτην τὴν Νίκαιαν, ἐμαρτύρησε δὲ κατὰ τὸ 290. Τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ σαρκοφάγου τούτου ἀνακλιθάζει ὁ συγγραφεὺς τοῦ Itinéraire de l'Orient εἰς τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα ἕνεκα τῶν ἐπ' αὐτοῦ ὑπαρχόντων κοσμημάτων. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δὲ ἐστρωμένου διὰ μαρμαρίνων λίθων παρατηροῦνται τρεῖς λίθοι, ἐσχάτως μετενεχθέντες, ὡς ἐπληροφόρησαν ἡμῖν, ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Νικαίας, καὶ κατατεθέντες εἰς τὸ ἔδαφος. Ἐκ τούτων ὁ εἰς ἔχει κοσμήματα ἀποδεικνύοντα ὅτι ἀνήκεν εἰς ἐκκλησίαν· ὁ δ' ἕτερος φέρεται τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν :

ΟΥΝ ΔΑΔΑΜΑΔΟΣ Θ  
 ΗΔΕ ΔΗΜΟΦΙΛΟΥ Μ  
 ΒΙΟΣΑΣΑ ΕΤΗ ΚΒΧ  
 ΜΝΗΜΑ ΑΝΕΞΟΔ.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης οὐδὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν, εἰμὴ ὅτι ὁ λίθος ἐκεῖνος ἦν ἐπιτύμβιος γυναικὸς, τελευτησάσης εἰς ἡλικίαν εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν. Ὁ δὲ τρίτος ἔχει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν :

ΠΗ ΙΟΥΚΕΣ  
 ΖΩΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ Μ  
 ΠΗΚΥΡΩΘΗΝ ΤΟ ΑΓ ΣΥΜΒΟΛΟ  
 ΠΑΡΑ ΘΕΟΦΟΡΟΝ ΠΡΩΝ ΤΗ  
 ΠΡΩΜΕΤΡΙΝ ΤΗΣ ΑΓ ΜΟΝΗΣ ΤΩ  
 ΡΙΟΝ ΕΠΙ ΑΝΑΤΟ ΛΟ ΙΒ ΣΠΙ ΘΛ ΚΓ  
 ΙΜΕΣΥ  
 ΜΒΡΙΑ ΙΒ ΣΠΙΘΑΜ Λ ΑΡΚΤΟΥ ΚΒ ΔΙΣ  
 ΟΣ ΟΜΗΟΣ ΝΤΗ ΤΟ ΠΕΡΙΑΓΛΙΟΝ  
 ΓΤΗΣ ΜΟΝΟ  
 ΟΥ ΜΟΝΑΧΩ ΜΒ ΙΒ ΙΕΡΙΣ ΚΔ ΔΙΑΚ  
 ΠΡΟΑΣΤΕΙΑ Γ. α ΗΔΟΥ ΧΟΥ Β  
 ΙΗ Λ ΝΑΜΗ  
 ΑΓ Η ΧΕΛΗΔ" ΟΜΟΥ ΛΥΤΡ ΥΠΕΡ  
 ΙΔΙΑ  
 ΜΚΙΚΦΥ ΤΕΘ ΤΗΑΙΣ ΕΤΟΣ 5, 4Θ.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὸ 591 μ. Χ. εἰς τὸ μέρος ἔνθα ἐπεκυρώθη τὸ



Ἅγιον σύμβολον ἐκτίσθη μονὴ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων, ἧς ὀρίζεται τὸ προαύλιον κατὰ μέγεθος· εἰσέτι δὲ ὀρίζεται ἵνα μείνωσιν ἐν αὐτῇ 42 μοναχοί, 12 ἱερεῖς καὶ 24 διάκονοι· ὀρίζεται εἰσέτι καὶ τὸ εἰσόδημα αὐτῆς συγκείμενον ἐκ 200 (ἴσως καὶ περιπλέον) ὑπερπύρων, καὶ ἀνατίθενται εἰς αὐτὴν τρία προάστεια, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον καλεῖται *Δοῦλη Χριστοῦ*, τὸ δεύτερον Ἐνάμεια (ἴσως Ἀπάμεια) καὶ τὸ τρίτον *Χελιδών*. Ποῦ δὲ ἔκειτο ἡ μονὴ αὕτη περαιτέρω θέλομεν ἐξετάσει.

Οἱ τοῖχοι τοῦ ναοῦ οὐδεμίαν φέρουσι ζωγραφίαν. Ἐν τῷ ἐπιστεγάσματι δὲ ὑπάρχουσι τρεῖς τροῦλλοι, ὁ εἰς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐν σχήματι ἡμισφαιρίου μετὰ τεσσάρων παραθύρων στηριζόμενος ἐπὶ τεσσάρων πινῶν ἡνωμένων διὰ μεγάλων τῶζων λιθοκτίστων, οἱ δὲ ἄλλοι δύο εἶναι μικρότεροι ἔχοντες σχῆμα κυλινδροειδῆς, ὁ μὲν ὑπεράνω τοῦ διακονικοῦ, ὁ δὲ ὑπεράνω τῆς προθέσεως. Αἱ τρεῖς θύραι, δι' ὧν συνέχεται ὁ ναὸς μετὰ τοῦ νάρθηκος εἶναι ἄνευ θυρίδων, αἱ δὲ παραστάδες αὐτῶν εἶναι ἐκ μαρμάρου· ἐπὶ δὲ τῆς πικστόδος τῆς κειμένης ἄνωθεν τῆς μεσαίας θύρας γέγραπται διὰ μουσαϊκῶν ἐν ἡμικυκλίῳ:

ΚΕ ΒΟΗΘΗ ΤΩ ΣΩ ΔΟΥΛΩ  
 ΝΙΚΗΦΩΡΩ ΠΑΤΡΙΚΩ  
 ΠΡΑΙΠΟΣΙΤΩ ΒΕΣΤΗ  
 ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΩ ΕΤΑΙΡΙΑΡΧΗ.

Τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ὄνομα βεδαίως τυγχάνει τὸ τοῦ κείτορος τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλὰ τίς οὗτος; καὶ πότε ἔζησε; τοῦτο εἶναι ζήτημα συνδεόμενον μετὰ τοῦ ζητήματος τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐκτίσθη ὁ ναός. Ἐκ δὲ τῶν τίτλων τῶν προστεθειμένων τῷ ὀνόματι, περὶ μὲν τοῦ πατρικίου παρατηροῦμεν ὅτι δύο ἔχει σημασίας· ἡ μὲν ὑπῆρχεν ἤδη ἐπὶ τῆς δημοκρατίας τῶν Ῥωμαίων, ὁπότε οἱ κάτοικοι διηροῦντο εἰς πατρικίους καὶ πληβείους, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐκ τῶν Βυζαντινῶν πολλοὶ ἔχοντες ἀξιώματα ἔφερον προσέτι καὶ τὸν τίτλον τοῦ πατρικίου· κατὰ τὴν ἄλλην δὲ σημασίαν πατρικίος ἐλέγετο ὁ οἶκός πατὴρ τοῦ κοινοῦ, ἔχων τὴν τιμὴν τοῦ προκαθῆσθαι τῶν τῆς αὐτῆς ἐπάρχων, διατάξαντος τοῦτο κατὰ τὸν Ζώσιμον πρῶτην φοράν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Πραιπόσιτος δὲ σημαίνει τὸν πρεσβύτερον τοῦ βασιλικῆς κοιτῶνος, ὃς εἰς νεωτέρας ἐποχὰς Παρχκοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος ἐκαλεῖτο.

Ὁ δὲ Βέστις (ὀρθότερον Βέστις) ἦν ἀξιωματικὸς τῆς αὐτῆς, οὗτινος τὸ ἔργον ἐν ὀρίζεται ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων· φαίνεται ὁμῶς ὅτι ὁ Βέστις εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ Βεσιταρίῳ, ἕστις ἦν ἐπὶ τῶν βασιλικῶν ἐνδυμάτων. Μέγας δὲ ἐταιριάρχης ἦν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐταιριῶν, στρατιωτικῶν ταγμάτων, λεγόμενος μέγας, πρὸς διακρίσιν τοῦ μικροῦ ἐταιριάρχου. Κάτωθεν δὲ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἄνωθεν τῆς πύλης εἶναι ἐξωγραφημένη διὰ μουσαϊκῶν προτομὴ τῆς Θεοτόκου μετὰ προτομῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς μέγεθος φυσικόν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ θόλου τοῦ νάρθηκος διὰ μουσαϊκῶν ἐπίσης εἶναι ἐξωγραφημένος ὁ Τίμιος Σταυρός, κάτωθεν τοῦ ὁποῦοι σταυροειδῶς διατίθενται οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταί, μεταξὺ δὲ αὐτῶν εἶναι ἐξωγραφημένοι πρὸς Α. μὲν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πρὸς Ν. δὲ ὁ Ἰωακείμ, πρὸς Δ. δὲ ὁ Πρόδρομος, πρὸς Β. δὲ ἡ Ἄννα· καταντικρὺ δὲ τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πύλης παρατηροῦνται τέσσαρες προφῆται ἐξωγραφημένοι· ἐπὶ τοῦ ἀμμοκονιάματος, χειρὸς ἀδεξίου, καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεως μόλις διακρινόμενοι. Ἐν τῷ νάρθηκι ὡσαύτως προσκεκόλληται ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς βορείου πλευρᾶς σαρκοφάγος, οὗδὲν φέρων ἔμβλημα, ἐν ᾧ εἶναι, ὡς ἐβεδαίωσαν ἡμῖν, ὁ τάφος τοῦ Νικηφόρου τοῦ κείτορος τῆς Ἐκκλησίας. Ἄνωθεν δὲ τοῦ νάρθηκος ὑπάρχει ὁ γυναικωνίτης, συγκοινωνῶν μετὰ τοῦ νάρθηκος διὰ κλίμακος ἐν τῇ βορείῳ πλευρᾷ. Ἐκ δὲ τοῦ νάρθηκος μεταβαίνει τις εἰς τὸ προαύλιον τῆς Ἐκκλησίας διὰ μεγάλης θύρας. Ἐν δὲ τῷ προαυλίῳ κατὰ τὸ βόρειον μέρος ὑπάρχει πηγάδιον ὀκτάπλευρον, εἰς ἐκάστην πλευρὰν τοῦ ὁποῦοι ὑπάρχει εἰς σταυρὸς καὶ μία τῶν ἀκολούθων λέξεων: Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος Ἰσχυρός, ἅγιος Ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς· ἐξῶθεν δὲ παρὰ τὴν θύραν ὑπάρχει λίθος, ἐφ' οὗ γέγραπται:

ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ ΟΥΤΟΣ Ο ΝΑΟΣ  
 ΠΑΡΑ ΑΡΧΙΟΥΤΟΥ ΔΑΝΙΗΛ  
 ΑΩΣ' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ Β'.

Οὗτος οὖν εἶναι ὁ μόνος ἐν Νικαίᾳ σφῆδόμενος ναός, ὧν ἐν σχήματι τετραγώνου, οὗτινος κατεμετρήσαμεν ἀκριβῶς τό τε μῆκος καὶ πλάτος καὶ εὗρομεν εἰς γαλλικὰ μέτρα μῆκος μὲν

τοῦ νάρθηκος . . . . .	3.33
τῆς πύλης . . . . .	0.51
τοῦ ναοῦ . . . . .	9.90
τοῦ Ἱεροῦ . . . . .	5.10

Ἐν ὄλῳ. . . . 18.84

πλάτος δὲ μέσον.....	9.90
Τὰ ἐκατέρωθεν μέρη ἀνά 3,56	7.12
Τὸ πάχος τῶν τοίχων ἀμφο- τέρωθεν ἀνά 0,86.....	1.72
Τὸ ὅλον....	18.74

Τοῦ νάρθηκος ὅμως τὸ πλάτος εὗρομεν 20.80, καθόσον οὗτος κατὰ τὸ βόρειον μέρος ἐξέχει ἢ δὲ διάμετρος τοῦ μεσαίου τρούλλου εἶναι μ. 7.52. Ὁ ναὸς οὗτος, μὴ ἔχων αὐλὴν καὶ κείμενος εἰς ἔδαφος χαμηλόν, δὲν παρουσιάζει ἐξωθεν τὴν δέουσαν μεγαλοπρέπειαν.

Φέρε ἤδη ἀψώμεθα καὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐποχῆς. Οὐδόλως δυνάμεθα συμφωνῆσαι μετὰ τοῦ Μουραβιῆφ λέγοντος αὐτὸν οἰκοδόμημα τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος, διότι αἱ διὰ μουσαϊκῆς ζωγραφίαι ἐφάνησαν ἡμῖν ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν πολὺ μεταγενεστέραν. Δὲν καταβιάζομεν δὲ τὴν ἐποχὴν πέραν τῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ Itinéraire ὀρισθείσης, πρῶτον διότι γινώσκομεν, ὅτι κατὰ 1267 ἦν μία τῶν ἐπισήμων ἐκκλησιῶν τῆς Νικαίας, εἰς ἣν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παχυμέρους κατέφυγον αἱ γυναῖκες κατὰ τὸν τρόπον τὸν προξενηθέντα ἔνεκα τῆς ψευδοῦς φήμης περὶ εἰςβολῆς τῶν Τυχάρων<sup>1</sup>, καὶ δεύτερον, διότι ἐὰν ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Νικαίας ἐκτίζετο ἤθελον κάμει μνεῖαν τοῦτου οἱ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἱστορήσαντες συγγραφεῖς, ὡς π. χ. εἰς ἐξ αὐτῶν ἀναφέρει τὸν ὑπὸ τοῦ Βατάτιου κτισθέντα ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀντανίου. Ὁφείλομεν ὅμως νὰ ἐγκαταλείψωμεν καὶ τὸν Γάλλον συγγραφέα, διότι ὁ ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦ Πραιποσίτου δι' οὗ ἦν περιβεβλημένος ὁ κτίτωρ τῆς Ἐκκλησίας, ὠνομάσθη Παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος καθ' ἣν ἐποχὴν ἤρξατο ἵνα παύσῃ τοῦ θεωρεῖσθαι ὡς γλῶσσα τῆς κυβερνήσεως ἢ λατινική· πότε ἐγένετο ἢ μεταβολὴ αὕτη τοῦ ὀνόματος ἀκριβῶς δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν· γνωρίζομεν ὅμως ὅτι Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ὁ ὑστερον αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύθη παρὰ τοῦ Μιχαὴλ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ οὐχὶ Ηραιόσιτος, ἀλλὰ Παρακοιμώμενος, ἐξ οὗ τεκμαιρόμεθα ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐκτίσθη πρὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ἐπομένως πρὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος.

Πρὶν δὲ ἐγκαταλείψωμεν τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην, ὀφείλομεν παρενεῖραι, ὅτι ὁ συγγρα-

φεὺς τοῦ Itinéraire καλῶν αὐτὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἀπατάται, διότι ἡ Ἁγία Σοφία εἶναι ἔρημον ἤδη ὀθωμανικὸν τέμενος, ὅπερ κατωτέρω θέλομεν ἴδει, ἢ δὲ περιγραφεῖσα Ἐκκλησία εἶναι ἀνεγνηγεμένη εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου.

Ἐκ τῆς Ἐκκλησίας οὖν ταύτης ἐξεληθόντες εἶδομεν ἀπέναντι μίαν βρύσιν, ἐν ἣ ἔτετοίχιστο λίθος φέρων τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν :

ΗΛΘΗΝΙΚΟΣ ΗΛΙΑΔΟΥ  
ΖΗΣΑΣ ΕΠΙ ΕΤΗ ΙΕ  
ΧΑΙΡΕ

Διευθυνόμενοι δὲ πρὸς δυσμὰς εὗρομεν ἐν οἰκοδόμημα, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄμα τῇ ἀλώσει τῆς Νικαίας. Ἐν πολλοῖς μέρεσι φαίνονται τεμάχια ἐξειργασμένα ἐκ μαρμάρου Βυζαντινῆς καὶ προγενεστέρας ἐποχῆς, τινὰ τῶν ὁποίων φέρουσι καὶ σταυρούς, εἰς δὲ τὸν ἔξω τοίχον παρατηροῦνται μάρμαρα ἔχοντα ἐγκεχαραγμένον τὸ στοιχεῖον Ν' ὀλόκληρον δὲ τὸ οἰκοδόμημα εἶναι σύμπλεγμα ἐξ ἀραβικοῦ καὶ βυζαντινοῦ ὕφους, καὶ τὸ περιεργότερον τὰ μὲν κάτωθι παριστῶσιν ἀραβικὸν ὕφος, τὸ δὲ ἄνωθι βυζαντινόν. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, τρεῖς ἔχον θόλους καὶ πηλοσίον Τουρβὶν τουρκικόν, ἐκάλεσαν οἱ ὀδηγοῦντες ἡμᾶς τραπεζαρεῖον, προσθέντες ὅτι ἐχρησίμωσεν ἐπὶ τῆς πρώτης οἰκουμένης συνόδου. Ὁ Χάμιμο ἐκ τουρκικῶν πηγῶν ἀφηγεῖται ἡμῖν, ὅτι ὁ σουλτᾶνος Ὁρχάν ἔκτισε πτωχοτροφεῖον<sup>1</sup> παρὰ τὴν πύλην τοῦ Γενή σεχέρ, διορίσας ἐπιστάτην αὐτοῦ τὸν Σεῖχ-Χαδῆ-Χασάν· βεβαίως τοῦτο εἶναι τὸ πτωχοτροφεῖον, κείμενον πραγματικῶς ἀπέναντι τῆς πύλης τοῦ Γενή-σεχέρ· καὶ φαίνεται ὅτι ὁ Τορβὶς οὗτος τυγχάνει ὁ τοῦ χατζῆ Χασάν, κατὰ τὰς ὀθωμανικὰς πηγὰς. Πρὸ τῆς θέσεως ταύτης ὑπάρχει ἐν βυζαντινὸν οἰκοδόμημα, ἐρείπιον ἤδη, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποῦ ὑπάρχει ὕδωρ λιμνάζον, ἀναδρύνον κάτωθεν. Τοῦτο τὸ μέρος καλεῖται βοτζέκ-ἀγιάομασι ἤτοι, σκολήζων

1. Ἔθνος μάχιμον εὐρισκόμενον μακρὰν τῆς Νικαίας, ἀλλ' ἐμπνεύσαν μέγαν τοῖς Βυζαντινοῖς φόβον ὅς νικῆσαν τοὺς Πέρσας.

1. Οἱ κατὰ καιροὺς σουλτᾶνοι ὡς καὶ πολλοὶ μεγιστᾶνες κατηγάλωσαν ἀξίωσημέωτα πιάσ πρὸς ἕδρουν καὶ διατήρησιν τοιούτων τροφοδοτηρίων, ἀνεγειρομένων ἐν ταῖς πρωτεύουσαις. Τὰ πρῶτα τριφροδοτήρια ἢ πτωχοκομῆτα (imaret) καθιδρύθησαν ἐν Νικαίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ὁρχάν τοῦ Α', ἐξ ὧν εἰς μαθητευόμενοι παῖδες καὶ ἰδίως οἱ μαθηταὶ τῶν μεθρσέδων λαμβάνουσι τροφὴν, διανεμομένης τιαυτῆς ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς ἀπόρους· ὅρα καὶ Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου Τὰ μετὰ τὴν ἀλωσην.

ἀγίασμα, ἐν ᾧ συνεχῶς προσερχόμενος ὁ ἱερεὺς ἱερουργεῖ· ἔστι δ' ἐν σχήματι τετραγώνου καὶ ἔχει μῆκος μ. 10, πλάτος δὲ 9,65. Παρὰ ταύτῃ τῇ θέσει ὑπάρχει ἐν μέγιστον ὑπόγειον οἰκοδόμημα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τοῦτο σχηματίζει ἡμικυκλίον διαιρούμενόν εἰς ἐπτά μεγάλα θολωτὰ δωμάτια ἐν εἴδει κολούρου κώνου, ὧν ἡ μεγάλη μὲν βάσις ὑπάρχει πρὸς τὴν περιφέρειαν, ἡ μικρὰ δὲ πρὸς τὸ κέντρον. Προηγεῖται δὲ ἐκάστου δωματίου ἕν ἰδιαίτερον τετραγωνικὸν δωμάτιον διαιρούμενον κατὰ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡμικυκλίου εἰς δύο ἐπιμήκη δωμάτια θολωτὰ, ἐκ τῶν ὁποίων τρία ἢ τέσσαρα σφίζονται, καὶ ταῦτα κατὰ τὸ ἥμισυ εἰσρέϊπια. Ἐκαστον δὲ τῶν μεγάλων δωματίων συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἐκτὸς δωματίου διὰ μῆς, ἐν τισὶ δὲ διὰ δύο θυρίδων. Ἐν τισὶ γὰρ τῶν μεγάλων δωματίων φαίνονται ἴχνη συγκοινωνίας πρὸς ἄλληλα. Τὸ μεσαῖον δωμάτιον ἔχει εἰς τὸ βάθος θυρίδα, ἐῖ' ἧς μεταβαίνει τις εἰς μέρος. Ἐνθα ὑπάρχει πληθὺς ὀστῶν ἀναμειγμένων μετὰ χώματος, καὶ μάλιστα ὀστῶν τεραστίου μεγέθους. Τὰ δὲ κατὰ τὰς ἄκρας δωμάτια ἔχουσι πρκαπλευρῶς ἀνὰ ἕν δωμάτιον ἰδιαίτερον θολὸν τὸν μὲν ἄλλ' ἰσόπεδον, συγκοινωνοῦν μετὰ τοῦ μεγάλου δωματίου διὰ στενῆς σήραγγος. Ἄπαν δὲ τὸ οἰκοδόμημα δέδμηται ἐκ μεγάλων ὀρθογωνίων λίθων ἄνευ κονιάματος, τετραγωνικῶν τε καὶ ἐπιμήκων, ὧν τὸ μῆκος φθάνει ἐνίοτε μέχρι μ. 3,70, τὸ δὲ πλάτος μέχρις 1,05. Εἰς πολλὰ δὲ μέρη τοῦ κτιρίου τούτου βλέπομεν ἐν ταῖς γωνίαις τῶν λίθων ἐγκεχαραγμένα στοιχεῖα. Τοῦ μεγίστου τούτου οἰκοδομήματος κατιμετρήσαντες ἀκριδῶς τὰ διάφορα μέρη καὶ τὰς ἀποστάσεις εὑρομεν, τῶν μὲν μεγάλων δωματίων τὸ μὲν μῆκος 12 γ. μ., τὸ δὲ πλάτος 8 1/2 μὲν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος, 6 δὲ πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, τῶν δὲ ἐμπροσθίων δωματίων τὸ μὲν μῆκος 8, τὸ δὲ πλάτος 4 μέτρων. Ἐν γένει τὸ κτίριον τοῦτο βλέπομεν ἕτι εὐρίσκεται ἐν ἀθλιωτάτῃ κατάστασει καὶ καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων *γυλακαί*. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ Ρωμαίων ἦν θηριοτροφεῖον, ἐν νεωτέρῃ δὲ ἐποχῇ μετεβλήθη εἰς δεσμωτήριον. Καὶ ὁ *Παχυμέρης* ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ μνημονευθέντος ἐν Νικαίᾳ τρόμου, ἀναφέρει· καὶ περὶ δεσμωτηρίου ἐν Νικαίᾳ, ὅπερ ἐκαλεῖτο τῆς *λήθης*, ἐννοῶν πιθανώτατα τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο.

Ἐκείθεν δὲ πρὸς Β. προχωροῦντες βλέπομεν ἐν τέμενος, ὅπερ οὐδὲν παρέχει διάφορον καὶ ἀπέναντι τούτου κεῖται μία βρύσις, ἣτις

τουρκ. καλεῖται *Τσατὰλ-τσομι* ὡς καὶ τὸ τέμενος *Τσατὰλ-τσομι-Τζαμησή*. Ἡ βρύσις αὕτη φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο, διότι ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχει σταυρὸς μετ' ἐπιγραφῆς οὕτω:



Ἡ βρύσις αὕτη εἶναι δεδομημένη ἐν τῇ δυτικῇ ἄκρᾳ τῆς νοτίου πλευρᾶς ἐνὸς κήπου περιβεβλημένου διὰ τοίχου μεγάλου, οὗ ἡ ἐποχὴ δὲν φαίνεται· νέα. Μήπως ἐκείσε ὑπῆρχεν ἡ μνηθὴ τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ θεοφόρων πατέρων; Πιθανὸν μὲν, ἀλλ' ἐκ τοῦ *Θεοφάνους* ἐξάγεται, ὅτι ὁ ναὸς ἦν παρὰ τὰ τείχη. Ὅπως ἴηποτε ὁ κήπος οὗτός ἐστι μέγας καὶ ἀνήκει σήμερον εἰς τὸ ἐν Νικαίᾳ δικαστήριον (μερχεμέ). Παρὰ τῇ θέσει ταύτῃ πρὸς Β. καὶ εἰς τὰ δεξιὰ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τοίχου τοῦ κήπου τούτου ὑπάρχει ἐν τῷ τοίχῳ προσκεκολλημμένος λίθος ὀριζοντιῶς φέρων τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν:

ΙΛΙΑΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ  
ΚΑΤ'ΕΚΚΕΒΑΣΑΤΟ  
ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΕΚΤΩΝΕ  
ΓΑΙΩΝ ΤΩ ΑΛΕΦΩ  
ΓΑΙΩΣΗΣΑΗ . . . . .

Ἐνεῦθεν ἐν αὐτῷ μικρᾷ ἀποστάσει ὑπάρχει τὸ τέμενος τὸ καλούμενον *Ἁγία-Σόγια Τζαμησή*, οἰκοδόμημα ἀρχαῖον ἐπιμήκες, διαιρούμενον εἰς τρία μέρη, ἀσκεπές, ἐν ᾧ ἡ ἀκροβᾶς τοῦ ἱεροῦ εἰσέτι σφίζεται. Σκάπτοντες τὴν γῆν κατὰ τὸ ἱερὸν εὑρομεν ψηφία ἀποδεικνύοντα ὅτι ἡ ἐκκλησίᾳ ἦν καθωραΐσμένη δι' εἰκόνων ἐκ μουσαϊκῶν· ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ ἱεροῦ εἰς τὸ δικονικὸν καὶ εἰς τὴν πρόθεσιν ὑπάρχουσι τροῦλλοι κυλινδροειδεῖς, ἔχοντες ἀνὰ 8 παράθυρα, ἐν οἷς σφίζονται ἀμυδρὰ ἴχνη εἰκόνων τῶν προφητῶν ἢ ἄλλων ἁγίων. Τὸ οἰκοδόμημα

τουτο καταμετρήσαντες εβρομεν μήκος μὲν αὐ-  
του μ. 26,37, πλάτος δὲ 18,54.

Ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τοῦ ναοῦ τούτου ἐν  
τῇ μεταβολῇ αὐτοῦ ἐκτίσθησαν τὸ *Μιχράπ*  
(θυσιαστήριον), *μιν πῖρ* (ἄμβων) καὶ τὸ *μαχφιλ*  
(θέσις τοῦ εὐχοκλήτορος καὶ τοῦ σουλτάνου).

Ὁ ἄμβων ἦν ἔργον περιωνύου τινὸς ἄραβος  
γλύπτου, οὗτινος αἱ τεχνικαὶ γλυφαὶ ἀπεικονί-  
ζουσιν οὐ μόνον ἄνθη καὶ καρπούς, κάλυκας,  
φύλλα ἀλλὰ καὶ τὰς τεχνικὰς ἐκ μετάξης ἱμα-  
τίων παρυφάς, ἅπαντα σύμβολα ἀσιατικῆς  
καλλιτεχνίας.

Ἀπέναντι τοῦ *Μιχράπ* ἀνατ. ὑπάρχει κομ-  
ψὸν περίπτερον ἔχον ὕψος 5 γ. μ. καὶ στηρι-  
ζόμενον ἐπὶ τριῶν κατὰ σειρὰν κίωνων ἐκ λίθου  
γρανίτου δύο μέτρων ἐκάστου ἐν σχήματι πο-  
λυέδρων βραχιστόμων ἐπὶ ἀναλόγων κιονοκρά-  
νων λίαν κομψῶν, ὧν ἐξέχει ὁ μεσάσιος.

Ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἀνήρ-  
τηνται διάφοροι συμβολικοὶ πίνακες, περιέχον-  
τες τὰ ἐκλεκτότερα τεμάχια τῆς θρησκείας τῶν  
ὀθωμανῶν ὡς καὶ αὐτογράφων μονόγραμμα τοῦ  
*Σουλτάν Ὁρχάν*.

Ἐπὶ τινος λίθου τετραυσιμένου εβρομεν τὴν  
ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

. . . . .  
. . . . .  
. . . . .  
ΛΟΛΗΑΤΟΥ ΔΛΙΤΟΣ ΤΕΥΞΕΛΙ  
[ΑΓΓΛΙΗΣ

Ἡ ἐπιτύμβιος αὕτη ἐπιγραφὴ ἦν πολύτιμος,  
ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπωλέσθη.

Ἄνω τῆς εἰσόδου τῆς μεγάλης πύλης τὸ  
ὑπερθύριον περιδέβληται διὰ πρασίνου φαβεν-

ΣΕΥΗΡΟΣ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΖΩΗ ΕΛΥΤΩ ΚΑΙ ΤΗ ΕΛΥΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΙ ΜΟΥΝΑΤΙΑ  
[ΦΙΛΟΥΜΕΝΗ  
ΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΕΝ ΤΟΝ ΣΚΛ ΦΗΗ ΚΕΜΕΝΩ ΠΕΡΙ  
ΟΛΥΜΠΙΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΑΥΡ. ΕΥΣΕΛΕΙ Δ ΟΛΟΓΩΕΚ ΛΩΡΙΩ Λ ΜΕΠΙΤΩ ΚΑΤΛΘΕΣ  
ΘΑΙΤΟΝΤΕ ΗΔΗΣΙΟΥ Ο ΠΑΡ. ΑΥ ΗΠΙ ΗΛΕΠΗΛΙΟΙ ΗΝΗΛΙΚΑΚΑΤΕΘΗΗΛΙ.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξέγεται ὅτι ὁ  
Σεβήρος Κλήμεντος ζῶν κατεσκευάσασε δι' ἑαυ-  
τὸν καὶ διὰ τὴν γυναῖκα του ἀγαπωμένην ὑπ'  
αὐτοῦ σκάφην, ἵνα κατατεθῶσιν ἐν αὐτῇ τὰ  
δὸσᾶ αὐτῶν.

Παρὰ τῇ πύλῃ *Γενή-Σεχέρ* ὑπάρχουσι δύο  
πύλαι ἕνεκα τοῦ διπλοῦ τείχους. Πρὸ δὲ τῆς  
ἑσωτερικῆς πύλης ὑπάρχει σωρὸς μεγάλων λί-  
θων, οἷτινες συναπετέλουν φαίνεται θριαμβευ-  
τικὸν τόξον εἰς τιμὴν τοῦ *Μάρκου Ἀδρηλιαν*.

πιανὸ ἢ σινοκεράμου, ἐφ' οὗ ἀναγέγλυται τὸ  
σύμβολον τοῦ Ἰσλαμισμοῦ διὰ γραφῆς *Τζελή*  
ἔχον οὕτω: «*Λά Ἰλαχέ Ἰλλέλ λάχ*, Μουχα-  
μέδουν βεσσὺλ ουλ-λάχ», ἧται: οὐκ ἔστι Θεός,  
εἰμὴ ὁ Θεός, καὶ ὁ Μωάμεθ ἔστιν ὁ προφήτης  
αὐτοῦ.

Ἐν αὐτῇ διατηρεῖται ἐν καλῇ καταστάσει  
πολυτελεὲς ἐπίχρυσον Κοράνιον γεγραμμένον  
ἐπὶ μεμβράνης διὰ γραφῆς σουλοῦ, μεγάλου ὄγ-  
κου καὶ δεδεμένον διὰ ἀσιτικῆς καλλιτεχνίας  
προσενεχθὲν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὁρχάν *Σου-  
λεϊμάν πασᾶ*, διοικήσαντος τὴν Νικαίαν. Τὸ  
δὲ ἐκδοθὲν διάταγμα (φερμάν) τῆς ἐγκαταστά-  
σεως αὐτοῦ ἐν τῇ διοικήσει τῆς Νικαίας ἀνα-  
γράφεται ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐγγράφων τῆς  
ἱστορίας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους *Φεριδοῦν Βέη*.  
Τὸ διάταγμα τοῦτο φέρει τὸ ἔτος (733-1333).

Τὸ τέμενος τοῦτο ἦν ἢ ἐν Νικαίᾳ ἐκκλη-  
σία τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐν ἣ συνήλθον οἱ πα-  
τέρες τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὁ *Μου-  
ραβιὲφ ἀναβιδάζει* τὴν οἰκοδομὴν αὐτῆς μέ-  
χρι τῆς Δ' Ἐκατονταετηρίδος, καὶ φαίνεται  
ὅτι ἔχει δίκαιον. Ὁ αὐτὸς ὁμῶς διισχυρίζο-  
μενος ὅτι ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ συνήλ-  
θον καὶ οἱ τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου πα-  
τέρες, φαίνεται ὅτι ἀπατάται ἔχων ἐναντίον  
τὸν *Ἐνδόβιον* τὸν Παμφίλου ἱστορικὸν σύγχρο-  
νον. Περὶ τούτου θέλομεν διαλάβει κατωτέρω:

Πρὸς ἀνατ. τούτου παρὰ τὸ χωρίον κατὰ  
τὴν τουρκ. συναίκην ὑπάρχει τέμενος τι, ὅπερ  
οἱ ὀθωμανοὶ καλοῦσι *Χαιζή-Χαμζᾶ-Τζα-  
μισή* καὶ ἐντὸς τοῦ περιόλου αὐτοῦ ὑπάρχει  
καὶ τι μαυσωλεῖον (Δουρβέες). Ἐπὶ τινος δὲ  
ἐντετοιχιμένης λιθίνης πλακῶς ὑπάρχει ἡ  
ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Μεταξὺ δὲ τῶν λίθων τούτων εβρομεν τρεῖς.  
ἔχοντας ἐπιγραφάς.

Ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ὑπάρχει ἡ ἐξῆς:  
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ ΚΑΙΣΑΡΙ ΜΑΡΚΩ  
[ΑΥΡ. ΚΛΑΥΔΙΩ  
ΚΑΙ ΤΗ ΙΕΡΑ ΣΥΓΚΛΗΤΩ ΚΑΙ ΤΩ  
[ΔΗΜΩ ΤΩ  
ΥΠΙΑΤΙΚΟΥ ΟΥΣΕΛΛΙΟΥ ΜΑΚΡΙΕΙ

Ἐπί τοῦ ἐτέρου δέ.

ΚΗC ΕΞΟΥCΙΑC ΤΟ Δ  
ΚΑΙ ΑΡΙCΤ ΝΕΙΚ  
CΕΒ. ΚΑΙ CΑΜΙΟΥ

Ἐπί δὲ τοῦ Τρίτου.

ΕΥ ΤΕΡΟΝ ΑΝΘΥΠΑΤΩ ΠΑΤΡΙ  
ΠΑΤΡΙΔΟC  
ΛΙΘΗ ΠΟΛΙC ΤΟ ΤΕΙΧΟC ΕΠΙ  
[ΤΟΥ ΛΑΜΠΡ  
ΑΗΓΩΝΗΝΟΥ ΤΟΥ ΛΑΜΠΡ ΛΟ-  
ΓΙCΤΟΥ

Οἱ τρεῖς οὗτοι λίθοι μετὰ τετάρτου τινός ὀφείλοντος τεθῆναι μεταξύ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ἑυτέρου συναρμολογούμενοι ἀπετέλουν τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ εἰς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου Ἀυρηλίου θριαμβευτικοῦ τόξου, ὀφείλουσαν ν' ἀναγνωσθῆ ὡτως ἐν συμπληρώσει :

Αὐτοκράτορ: Καίσαρι Μάρκῳ Αὐρ. Κλαυδίῳ...  
κῆς ἐξουσίας τὸ δεύτερον ἀνθυπάτῳ.  
πατρὶ πατριδος.

Καὶ τῇ Ἰερᾷ συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ τῷ...  
τῇ καὶ ἀρίστῃ Νικαίων πόλις τὸ  
τεῖχος ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ

Ἰππικῶς Οὐελλείου Μακρῆ... σεβ. καὶ Σαμί-  
ου Ἀντωνίου τοῦ λαμπροῦ λο-  
γιστοῦ.

Ὁ δὲ ἐλλείπων λίθος δὲν πιστεύω ὅτι ἀφηρέθη, διότι ἦν ὀγκωδέστατος, ὅπως καὶ οἱ τρεῖς ἤδη ὑπάρχοντες. Νομίζω ὅμως τὰ κρυπτόμενα γράμματα τοῦ λίθου τούτου εἶναι ἢ κεκαλυμμένα ὑπὸ ἐτέρου λίθου, ἢ ἀνεστραμμένα ἐν τῇ γῆ. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐσωτερικῆς πύλης ἐν τῇ ἐσωτερικῇ προσόψει φαίνονται δύο λίθοι, ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τῶν ὁποίων γέγραπται ἀνεστραμμένως: ΣΩΣ ΣΙΒΟΣΣ, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου ὑπῆρχον τέσσαρες σειραὶ γραμμάτων ἐξηλειμμένα ἤδη. Ἡ δὲ ἐξωτερικὴ πύλη οὐδὲν παρίστησι τὸ διάφορον. Οἱ ἐκατέρωθεν ἀνεπηγεμένοι πύργοι ἔχουσι σχῆμα ἡμικυλίνδρου, ἐξ ὧν οἱ τοῦ ἐσωρικοῦ τεύχους εἰσὶν ὑψηλότεροι τῶν ἄλλων.

Παρὰ τὰ τεῖχη ταῦτα ἐν μικρᾷ ἀποστάσει σφίζεται τέμενός τι, ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Ὀρχάν. Τὸ οἰκοδόμημα ταῦτο τυγχάνει ἔργον ἀραβικῆς τέχνης φέρον ἐσωτερικῶς πολλὰ καὶ διάφορα κοσμήματα. Ἡ πύλη τοῦ τεμένους τούτου εἶναι καλλιτεχνικῶς ἐξεργασμένη καὶ γέγλυπται ὑπὸ μακρᾶς ἐπιγραφῆς διὰ κουφικῶν γραμμάτων μεμιγμένων μετὰ περιέργων αἰσα-

νικῶν κοσμημάτων ἢ ἐπιγραφῆ ἀβτῆ τετορευμένη συμπλεγματικῶς ἐν ὀστένοις γράμμασι φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Σουλτὰν Ὀρχάν ὡς καὶ τεμάχιόν τι τοῦ πρώτου κεφαλαίου (σουρὰ) τοῦ Κορανίου. Αἱ παραστάδες τῶν παραθύρων καὶ τῆς πύλης διακοσμοῦνται μέχρι τοῦ γείσου τοῦ μετώπου διὰ κοσμημάτων ἀπαραμίλλου λεπτότητος καὶ φιλοκαλίας, οἱ τοῖχοι τοῦ τεμένους ἐσωτερικῶς διακοσμοῦνται ὑπὸ φαβεντιανοῦ πηλοῦ ἢ πορσελάνης ὡς καὶ τὸ μέρος *μιχράπ*. Πέριξ αὐτοῦ σφίζονται δύο ὑπερμεγέθεις λυχνίαι σιδηραὶ βυζαντινῆς καλλιτεχνίας, αἵτινες, ὡς λέγεται, μετεκομίσθησαν ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου. Ἐν αὐτῷ διατηροῦνται καὶ δύο Κοράνια διὰ γραφῆς σουλοῦς, αἵτινα ἐγράφησαν ἐν Τουρκεστάν ὑπὸ τινος περιωνύμου καλλιγράφου Ἐγιοῦπ Ὀσμάν καὶ ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Ὀρχάν. Ὁμώνυμον τέμενος αὐτοῦ ἀνίδρυται ἐν Νικομηδείᾳ σφίζόμενον μέχρι τοῦδε ἐν ὑψιλόφῳ θέσει παρὰ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐκεῖνης.

Ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ γωνίᾳ τοῦ περιβόλου τοῦ μέρους τούτου εὐρομεν καὶ ἕτερα ἐρείπια οἰκοδομήματος, οὕτινος οἱ τοῖχοι μέχρι βάθρων κατεστράφησαν καὶ ἐκτείνονται μέχρι τῶν ὄχθων τῆς λίμνης.

Τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Βασιλικὸν Παλάτιον, ἐν ᾧ ἐγένοντο αἱ συνεδριάσεις τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐν τῇ περιοχῇ τούτου ὑπάρχει καὶ μία πλάτανος ὑπὸ τὴν ὁποίαν λέγουσιν ὅτι ἦν ὁ θρόνος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, οὗ σφίζονται καὶ βαθμίδες πνές. Διατηρεῖται δ' εἰςετι παράδοσις ὅτι ἐνταῦθα ἐγένοντο αἱ συνδιαλέξεις τοῦ φιλοσόφου μετὰ τῶν τῆς Συνόδου πατέρων. Ὁ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, Ἱστορικὸς σύγχρονος, λέγει ρητῶς ἐν τῷ βίῳ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὅτι αἱ συνεδριάσεις τῆς Συνόδου ἐγένοντο ἐντὸς τῶν βασιλείων. Τινὲς δυσχυρίσθησαν ὅτι διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐννοεῖ βασιλικὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἀπίθανος ἡ γνώμη αὕτη. Ὁ Μουραβιέφ μετὰ ἄλλων φρονεῖ ὅτι αἱ συνεδριάσεις ἐγένοντο ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀλλὰ τότε ἡ Ἁγία Σοφία ἔδει νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Πατέρων ὅτι ὅμως εἶναι δύο διάφοροι ναοί, μαρτυρεῖ βυζαντινὸς συγγραφεὺς λέγων ὅτι κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1063 ἔπαθον ἀμφοτέρω οἱ ναοί. Ἐπέρχεται δὲ κατόπιν ὁ Θεοφάνης δεικνύων ὅτι ὁ ναὸς τῶν Πατέρων ἔκειτο ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ ἐπικυρῶν τὴν παράδοσιν τὴν ἐν τῷ τόπῳ διατηρουμένην, τουτέστιν ὅτι αἱ συνε-

δριάσεις ἐγένοντο εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ὅπως δὴποτε ἕμως τὸ μέρος ἐκεῖνο καλύπτεται ἤδη ὑπὸ χόρτων, καὶ ἄνευ ἀνασκαφῶν οὐδὲν βέβαιον συμπέρασμα δύναται νὰ ἐξαχθῇ.

Παρὰ τὰ τείχη, πρὸς ἀριστερὰν δὲ τῆς ὄχθης τῆς λίμνης προχωροῦντες εὐρίσκομεν ἐρείπια τινα ἐκτεινόμενα ἐκ τοῦ τείχους μέχρι τῆς λίμνης, ἅτινα εἶναι ἐρείπια τοῦ παλατιοῦ τοῦ ἀρχιστρατήγου. Παρὰ τῇ πύλῃ Σιαμπόλ-καπουσοῦ ὑπάρχουσι ἕτεροι τρεῖς πύλαι, ὡς καὶ δύο λίθοι ἐρριμμένοι κατὰ γῆς, αἵτινες φέρουσι γλυφὰς προσώπων τεραστίου μεγέθους. Ἐκ τῶν πυλῶν δὲ ἡ πρώτη ἢ ἐσωτερικὴ φαίνεται ἀρχαιοτέρα, ἐλληνικῆς ἐποχῆς, εἰς δὲ τὴν μεσαίαν τὰ μέγιστα ἀξίζουσαν τῆς προσοχῆς τῶν φίλων τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὑπάρχουσι ἀνά δύο παραστάδες ἐκατέρωθεν, ἐξ ὧν εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἁγίου Νικολάου. Κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, λέγει ἡ

ΣΗΘΑ ΘΕΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟ ΤΩΠΗ ΕΧΘΡΩΠΗ ΚΑΤΑΙΣΧΥΝΘΗ ΘΡΑΣΟΣ  
ΕΚΕΙ ΟΙ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΙ ΠΡΩΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΛΕΩΝ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΟΣ ΛΗΓ-  
ΚΑΙ ΠΗΚΑΗ ΠΟΘΕΙ ΤΗΠ ΠΟΛΗ ΠΗΚΛΙΑΗ ΛΗΓΕΓΡΑΙΤΑΙΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ  
ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ ΠΗΚΗΤΙΚΟΗ ΛΗΓΕΤΗΣΑΝΤΑΙΣ ΠΥΡΓΟΗ ΚΕΙ ΠΗΝΑΡΙΩΗ  
ΚΑΙ ΜΟΝΟΥ ΕΠΗΡΩΣΕΗ ΑΡΤΑΒΑΣΔΟΣ ΠΑΠΕΓΦ. ΠΑΤΡΙΚ, ΚΟΥΡΟΠΛΑΤΗΣ 1

Ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονεύόμενος Λέων εἶναι ὁ Ἰσαυρος ὁ ἀρχηγὸς τῶν εἰκονομάχων, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος εἶναι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Κοπρώνυμος, ὁ δὲ Ἀρτάβασδος ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, τὸ δὲ μνημονεύομενον συμβάν εἶναι ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα πολιορκία τῆς Νικαίας ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἣν γενναίως ἀπέκρουσεν ὁ Ἀρτάβασδος. Αὕτη μὲν ἡ ἐπιγραφή κεῖται ὑψηλά. Ἐν δὲ τῷ κατωτέρῳ μέρει τοῦ τείχους εὐρομεν αὐτόθεν ἕτερον λίθον ὀριζοντεῖως κείμενον ἔχοντος τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν:

ΚΑΡΗΜΟΥ  
ΔΙΑ ΒΙΟΥ. Μ. ΑΥΡ. ΚΑΛΛΙΣΤΟΝ  
ΚΑΙ ΑΡΣΑΝΤΑ ΤΗΝ ΜΕΓΙΣΤΗΝ  
ΑΡΧΗΝ ΤΟΙΗ ΠΡΩΤΟΝ ΤΟΠΟΝ  
ΚΑΙ ΔΟΝΤΑ ΕΙΣ ΡΟΔΙΣΜΟΝ ΕΠΙ  
ΑΡΧΗΣ ΟΚΤΟΥΣΙΑΝΟΥ ΕΦΗ  
ΟΥ

Παρὰ τὸ Λέμε-καπουσοῦ ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια ἀρχαίου τινὸς λουτροῦ καὶ εἴτα οἰκοδόμημά τι ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἔχον πέντε θόλους, ἕπερ εἰς αὐτὸν καλεῖται *Μεγάλη Τραπεζαρία*, ἣτις ἐχρησίμευσεν ἐν τῇ πρώτῃ Οἰκουμένικῃ Συνόδῳ. Μήπως τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἦν ἢ ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Ὁρχάν οἰκοδομηθεῖσα

παράδοσις ὅτι ἐφυλακίσθη ὁ ἅγιος Νικόλαος, διότι κατὰ τὴν παράδοσιν κατήνεγκε κατὰ τοῦ Ἀρείου ἐντὸς τῆς Συνόδου ράπισμα παρόντος τοῦ βασιλέως. Ἡ δὲ ἐξωτερικὴ πύλη σχηματίζεται ὑπὸ τριῶν στηλῶν ἐκ γρανίτου καὶ φέρει ἐν τῇ ἐξωτερικῇ προσόψει ἐκατέρωθεν ἀρχαῖα ἀνάγλυφα· τούτων τὸ μὲν πρὸς δυσμὰς συνίσταται ἐκ δύο τεμαχίων τεθειμένων τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου, ἐξ ὧν εἰς μὲν τὸ ἄνω παρίστανται τρεῖς ἄνδρες κεχωρισμένοι διὰ στηλῶν, εἰς δὲ τὸ κάτω ἰππεῖς μαγόμενοι· τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς παρίστανται δύο ἄνδρας ἐν φυσικῇ μεγέθει κεκολωμένους.

Παρὰ δὲ τὴν πύλην τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐνδοθεν τοῦ τείχους, ὑπάρχει δάσος συκαμινῶν καὶ πρὸς δυσμὰς τούτου ἐπὶ τοῦ τείχους προσκεκόλληται λίθος εὐμεγέθης φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Σχολή, κειμένη κατὰ τὸν Χάμμερ παρὰ τῷ τεμένει τῆς Ἁγίας Σοφίας. Περὶ τῆς σχολῆς ταύτης λόγον ποιούμενος ὁ Χάμμερ ἀναφέρει: ὅτι πρῶτος καθηγητὴς ταύτης ἦν ὁ ἐκ Καισαρείας Δαβὶδ, τούτου δὲ διάδοχος ὁ Μολά-Τατζεδδὶν ὁ Κοῦροδος, ὃς ἔσχε γαμβρὸς καὶ διαδόχος τὸν Σεῖχ-Ἐδβεβελὴ καὶ τὸν Χαλὴλ-Ἰζενδερελὴ· καὶ τρίτος δὲ διάδοχος ἦν ὁ Ἀλαεδδὶν-Εοβὶδ ὁ Καρὰ-Χοτζᾶ καλούμενος. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἐδίδασκαν ὁ Δαβὶδ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ τὸν Μυστικισμόν, χριστιανῶν δὲ παῖδες ἐξομώσαντες ἐδίδασκοντο τὰ δόγματα τοῦ Ἰσλαμισμού<sup>2</sup>. Παρὰ τῇ θέσει ταύτῃ ὑπάρ-

1. C. I. Cr. 8667.

2 Περὶ τῆς ἐπανόδου αὐτῶν ἐν τῇ χρ. θρησκείᾳ ὁ τότε πατριάρχης Κύρ Ἰωάννης ΙΔ' ὁ Καλέκας προτρεπτικῶς ἔγραψεν αὐτοῖς τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

«Τοῖς ἀπὸ ἁμαρτίας ὑποστρέφουσιν ἢ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, τὸ κοινὸν τῶν ψυχῶν ἰατρειὸν, τὰς ἑαυτῆς σωτηρίας ὑπανολέουσα πύλας καὶ ἐκάστη τὰ πρόσφορα φάρμακα ἐπιτεθεῖσα πᾶσι τὰ πρὸς σωτηρίαν οἰκονομεῖ. Δεῖ τοίνυν μὴ ἀπαγορεύειν μηδένα, μηδὲ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμπεσόντα καταφρονεῖν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, οὐδὲ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ἔλωσ ἁμαρτία ἢ νικῶσα τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ πολλὰ τῶν τῆς προτέρας ἀφισταμένην κελίας καὶ γνησίαν

χει ἕτερον οἰκοδόμημα καλούμενον Γεσίλ-Τζαμή σφίζομενον ἀκέραιον ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν Σελτσουκιδῶν, ἔχον 26 μέτρων γαλ. μήκος, καὶ φωτισόμενον ὑπὸ ἐννέα παραθύρων, ἐξ ὧν τὰ δύο ἔχουσιν ἐπιγραφὰς ἀραβικὰς γράμμασι κουφικαῖς· ἢ μία τούτων περιεῖχει τὴν ἐξῆς ἀραβικὴν βήτραν.

«Μὴν κινίε λίλαχη κινίε ἀλλαχού λεχού, Μὴν ἄραφα τέφροεχον, γάκατ ἄραφα ρεβελού» ἤτοι: πᾶς ἀνὴρ ὁ ἑαυτὸν γνοὺς γινώσκει τὸν Θεόν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας γέγραπται τὸ σύμβολον τοῦ Ἰσλαμισμού. Ὁ μιναρὲς τοῦ τεμένους τούτου ἐστὶ κατεσκευασμένος ἐπὶ πλίνθων μεμιγμένων μετὰ πορσελάνης διαφόρων χρωμάτων,

κυανοῦ, ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου· φαίνεται δὲ ὅτι ἐκ τοῦ χρώματος τούτου τὸ τέμενος τοῦτο ἐκλήθη Γεσίλ-Τζαμή.

Κατὰ τὸ Λέφκε-καπουσοῦ ὑπάρχουσι δύο πύλαι, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπάρχει θριαμβευτικὸν τόξον εἰς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, εὐεργετήσαντος τὴν Νικαίαν παθοῦσαν ἐκ σεισμοῦ. Ἄπην τὸ τόξον εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, τὸ δὲ ἀνοιγμα αὐτοῦ ἐν τῇ βάσει ἔχει μήκος 423 ἑκατοστο μέτρων· ἀνωθεν δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ λίαν δυσανάγνωστοι, ὧν ὀμως ἢ ἔννοια δεικνύει τὸν σκοπὸν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ τόξου· αὗται δὲ ἔχουσιν οὕτω:

ΤΩ ΣΕΒΑΣΤΩ ΛΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩ Ι ΟΙΚΩ . . . ΗΕΙΚΙΑ  
ΚΛΟΙΕΡΩΣΕΙ . . . ΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΧΗΣ ΤΟΥ ΓΙΟΥ ΚΛΑΚΣΙΟΥ ΧΡΗΤΟΥ  
ΛΥΤΟΚΡΑΤ . . . ΤΡΙΑΚΗ . . . ΗΚΩ ΣΕΒΑΣ ΛΗΤΙΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ  
Η ΕΥΣΕΒΕΣΤΑ . ΚΑΤΑ ΤΑ ΚΤΗΜΑΤΑ ΤΩ Ι ΛΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩ Ι ΠΑΡΑ ΟΩ

Ἐντὸς δέ :

ΛΤΟΡΩ Ι ΟΙΚΩ, ΚΑΙ ΤΕΟ  
ΟΣ ΚΛΟΙΕΡΩΣΕΙ ΕΠΙ ΗΕΛΙΟΘΕΙΤΟΣ

Ι ΛΙΟΥ ΠΑΡΟΙΚΟΥ ΓΙΟΥ ΘΕΟΥ ΝΕΡΟΥ Α ΓΙΟΥ ΤΡΙΑΚΗΟΥ Α Α.

Ἐκ δὲ τῶν πυλῶν ἐν μὲν τῇ ἐσωτερικῇ ὑπάρχουσιν ἀμφοτέρωθεν ζωγραφίαι ἀρχιερέων, ἢ δὲ ἐξωτερικῇ οὐδὲν ἐμφαίνει τὸ διάφορον.

ἐνδεικνυμένων τὴν μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν ἢ θεῖα Γραφή φέρει παραδείγματα τὰ τε ἄλλα καὶ τὸ τοῦ ἀσώτου, τὸ τῆς πόρνης, τὸ τοῦ ληστοῦ, τὸ τῶν Νινευιτῶν, τὸ τοῦ Μανασσῆ, ὅς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη τὸν λαὸν εἰδωλολογεῖν παρεκύβησαν ἀποστάτης τοῦ δημιουργοῦ. Οὐδένα γὰρ ἀπωθεῖται, οὐδὲ ἀποστρέφεται ὁ Θεός, φιλάνθρωπος ἄπειρον ἔχων πέλαγος, μόνον ἐάν γνησίως μετανοήσωμεν καὶ προσέσωμεν καὶ κλαύσωμεν καὶ δεηθῶμεν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. Ἐπεὶ οὖν παραχωρήσει Θεοῦ διὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν ὑπερίσχυσε καθ' ἡμῶν ἢ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπίθεσις, καὶ πολλοὺς οὕτοι τῶν ἡμετέρων χειρωσάμενοι καὶ καταδουλώσαντες παρεδίδαντο καὶ πρέσβυραν, φεῦ, ὥστε καὶ τὰ τῆς ἑαυτῶν κακίας καὶ ἀθεότητος ἐλέσθαι, τοῖς εἰς βάθος δὲ κακίας τοσαύτης ἐμποιοῦσιν αἰσθησις, οἱ κακοῦ γεγονόσιν ἐπιγεγόνεμοι τὰ τῶν χριστιανῶν πάλιν ἀνακαλέσθαι διεγείρει, λογισμὸς δὲ τις εἰςεῖσιν ἕτερος, καὶ διατάξουσι καὶ βεβαίον τι μαθεῖν ζητοῦσιν, εἰμὴ διαμάρτωσιν, ἀλλ' ἐπιτεύξονται τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἐγγυᾶται ἢ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία καὶ πληροφροῦν βεβαίαν εἰδωσιν, ὡς ἐλομένους τὰ τῆς ἀληθείας εἰς Θεὸν πίστεως καὶ τῆς τῶν μουσουλμάνων κακίας, εἰς ἣν ἐξεκυλλήθησαν, ἀποστάτας, τῇ τῶν χριστιανῶν πάλιν μερδί συναριθμήσει καὶ

διὰ τῆς πύλης δὲ ταύτης εἰσάγεται ἐν τῇ Νικαίᾳ τὸ ὕδωρ, ὑπάρχοντος κατὰ τὴν θέσιν ταύτην τοῦ ὑδραγωγείου. Παρὰ ταύτην δὲ τὴν πύλην φαίνεται ὅτι ἦν καὶ ἡ σικηνὴ τοῦ Γοδομφεΐδου ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων πολιορκίας τῆς Νικαίας καὶ αὕτη φαίνεται ὅτι ἦν ἢ μᾶλλον ὠχυρωμένη. Ἐκεῖ δὴπου πλησίον φαίνεται καὶ ὁ πύργος, ὁ ἐπὶ τῆς Ἀννης τοῦ Γονάτου καλούμενος, ὅστις εἶχε τὸ ὄνομα τοῦτο, διότι ἦν κεκλιμένος καὶ ἐφαίνετο ἐτοιμόρ-

ῖσεται καὶ θεραπεῦσει, καὶ οὐδὲ εὐρήσουσιν ἐμπόδιόν τι πρὸς τὴν τῶν ἰδίων ψυχῶν σωτηρίαν διὰ τὸ προγεγονός αὐτοῖς, ὅς εἴρηται, σφάλμα, ἀλλ' ὅσοι μὲν τούτων καὶ φανεράν καὶ πεπληρωσμένην ἐνδείξονται τὴν μετάνοιαν, ὡς καὶ παθεῖν ἐλέσθαι ὑπὲρ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως, οὕτοι καὶ μαρτυρικὸν ἀναδήσονται στέφανον (ἀπόδειξις τούτου σαφὴς ὁ μέγας τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἰάκωβος ὁ Πέρσης), ὅσοι δὲ τῇ φέβῃ τῶν κολάσεων καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἐν τῇ λεληθότι διαζῆν θελήσουσι, τὰ τῶν χριστιανῶν ἐνοστερνίζόμενοι καὶ ποιοῦντες, καὶ αὐτοὶ σωτηρίας ἐπιτεύξονται, μόνον τὸ κατὰ δύναμιν τηρεῖν σπουδάζοντες τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἀσφάλειαν καὶ τὸ παρὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας γράμμα ἐγένετο».

Acta Patriarchatus Constantinopolitani τοῦ Miklosich καὶ Müller T. I σ. 183—184.

\* Ἑλλ. γλ. Φιλολ. Σύλλογος

ροπος προσβληθείς ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Βάρδα τοῦ Σκληροῦ πολιορκίᾳ τῆς Νικαίας. Τὸν πύργον τοῦτον ἠθέλησαν οἱ σταυροφόροι νὰ καταστρέψωσι καὶ ἐπὶ τούτῳ μηχανὴν κατεσκευάσαν, ἀλλ' οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερασπισθῶσιν αὐτὸν καταστρέψαντες τὴν μηχανὴν τῶν σταυροφόρων.

Πρὸς ἀνατ. δὲ τῆς πύλης ταύτης ὑπάρχει λόφος, ἐν ᾧ φαίνεται μνημεῖόν τι καὶ παρ' αὐτῷ ἐνεπίγραφος λίθος, οὗ ἀπετριβήσαν τὰ γράμματα. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη φαίνεται ἔτι ἦν ἑλληνικὴ καὶ διεκρίναμεν μόνον τὰ στοιχεία Ν . . . Χ . . . Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων εἰκάζομεν ἔτι ἦν ὁ τάφος Νικήτα Χωνιάτου μετὰ τῆς ἐπιτυμβίου αὐτοῦ πλακός. Οὗτος συνέγραψεν Ἱστορίαν, ἐπιγραφομένην: *Τοῦ Μεγάλου Δογοθέτου καὶ ἐπὶ τῶν κρίσεων γενοικοῦ ἐγόρου Κυρίου Νικήτα τοῦ Χωνιάτου Χρονικὴ διήγησις*, ἣτις ἀρχεμένη ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ φθάνει μέχρις Ἀλεξίου Λοῦκα τοῦ ἐπνομασθέντος Μουρτζουλοῦ, περιλαμβάνουσα καὶ τὰ κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἄλλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ μετ' αὐτὴν μέχρι Βαλδουίνου (1206). Ὁ ἀνήρ οὗτος εἰέτριψεν εἰκοσιν ἔτη ἐν Νικαίᾳ καὶ ἀπεβίωσεν ἐκεῖσε. Παρὰ τῇ θέσει ταύτῃ πρὸς τὴν ὁδὸν ὑπάρχει καὶ μεγαλοπρεπὲς μαυσωλεῖον καλούμενον Ἐσθρῆφ τουρβεσί. Ὁ θόλος τῆς οἰκοδομῆς ταύτης καὶ οἱ τοίχει αὐτοῦ περικοσμοῦνται ὑπὸ φυλλωμάτων φυτῶν καὶ ἀνθέων.


Καθ' ἕσον ὁμοῦς ἡμεῖς ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν ἐξ ὀθωμανικῶν πηγῶν καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ κλασσικοῦ βιβλίου τοῦ καλουμένου *Λιχαινομά* ὁ Ἐσθρῆφ ζαδὲ καὶ ὄχι ὁ Ἐσθρῆφ, ἦν μέγας καὶ διάσημος σέχης ἐν Νικαίᾳ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Βεκτασίδων, οὗτινος τὸν τάφον πολλοὶ προσκυνηταὶ κατ' ἔτος ἐπισκέπτονται χάριν εὐλαθείας θεωροῦντες αὐτὸν δεύτερον προσκύνημα μετὰ τὸ τοῦ Κερβελά, ἐν ᾧ ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ ἱμάμη Χοισεῖν, υἱοῦ τοῦ Ἀλή, ὑπὲρ οὗ οἱ ὄπαδοι αὐτοῦ διατηροῦσι δεκαήμερον πένθος. Ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ εὐρηταὶ γεγραμμένον δίστιχον ἀραβικὸν κεντημένον ἐπὶ πρασίνου ἐριούχου· ὁ τάφος οὗτος εἶναι κατεσκευασμένος διὰ πλευσίων ἰνδικῶν καὶ κοσμεῖται διὰ ἀσιατικῶν πολυτελῶν κοσμημάτων, ἔργων ἀσιατικῆς καλλιτεχνίας. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει κομψῶς δεδεμένον ἀρχαιότατον Κοράνιον ἐπὶ μεμβράνης γραφὲν διὰ χειρὸς τοῦ Σουλτάν Ὀρχάν, ἕπερ παρ' ὀθωμανοῖς θεωρεῖται τιμαλφὲς κειμήλιον. Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουσι

καὶ τινα χειρόγραφα ἀσιατικὰ ἐν σχήματι εἰληταρίων, ἀναγόμενα εἰς τὴν ἀσιατικὴν παλαιογραφίαν.

Προχωροῦντες περαιτέρω εἶδομεν μνήματά τινα, ἔνθα, ὡς λέγεται, ὑπῆρχε μοναστήριον τῶν ἁγίων *Τεσσαράκοντα μαρτύρων*. Τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ λόφου μνημεῖον ἦν μέγας τις μονόλιθος, ἕως πιστεύομεν ὅτι ἐσχημάτιζε βρούσιν ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου δὲ μέρους ἦσαν ἐγγεγλυμμένοι δύο σταυροὶ καὶ ἐν ἀνθρώπινον σχῆμα ἐν μικρῷ μεγέθει. Πρὸς νότον τῆς αὐτῆς πύλης ὑπάρχει χαμηλὸς τις λόφος καλούμενός *Μαλ-Τεπέ*, διότι ἄλλοτε ἐξ αὐτοῦ ἐξεχώσθη ἀρχαῖος θησαυρός, ἐξ οὗ ἀνευρέθησαν χρυσὰ κοσμήματα, ἀργυρὰ καὶ χάλκινα σκεῦη καὶ πήλινα ἀγγεῖα καὶ χύτραι μετὰ χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκίνων νομισμάτων. Ἐκ τῶν μνημονευθέντων οὖν νομισμάτων περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου ἐν χάλκινον *Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου*, ἕως ἐδασίλευσεν ἐν Νικαίᾳ (1260—1261), καὶ ἐκόπη παρ' αὐτοῦ τοῦ φιλοδόξου ἀνδρὸς ἐν Νικαίᾳ τοῦ σφετερισθέντος τὸν θρόνον τῶν Λασκάρων. Ἴδου δὲ τοῦ ἐν λόγῳ πρωτοφανοῦς νομισματός ἡ περιγραφή:

Μ—ΘΥ. Μ—Ο ΠΑΛΕΟΛΟΓΟΣ. Ἡ

Θεοτόκος ὄρθια περιβαλλομένη τὴν κεφαλὴν ὑπὸ στεφάνου καὶ εὐλογοῦσα τὸν δεξιόθεν αὐτῆς ἱστάμενον αὐτοκράτορα, ἕως κρατεῖ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ σταυρόν, ἐν ἑὲ τῇ ἀριστερᾷ εἰλη-

τάριον. ὅπ.  ΤΡΥ—ΦΩΝ. Ὁ ἅγιος

Τρύφων ἀνωτὸς καὶ ὄρθιος περιβαλλόμενος τὴν κεφαλὴν ὑπὸ στεφάνου καὶ κρατῶν τῇ δεξιᾷ σταυρόν.

Τὰ νομίσματα τοῦ *Μιχαὴλ Παλαιολόγου* τὰ κοπέντα ἐν Κωνσταντινουπόλει φέρουσιν ἐν τῷ ὀπισθεν ἢ τὴν Θεοτόκον ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἢ τὸν τοῦ αὐτοκράτορος ὁμόνυμον ἀρχάγγελον *Μιχαὴλ*. Ἀλλὰ τὸ νόμισμα τοῦτο φέρει τὸν Ἅγιον *Τρύφωνα*, ἕως ἐν οὐδενὶ νομίσματι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπαντᾶται, τοῦθ' ἕπερ ἐπιθεβαῖοι ὅτι τὸ εὐρεθὲν νόμισμα ἐκόπη ἐν Νικαίᾳ, διότι ὁ Ἅγιος *Τρύφων*, μαρτυρήσας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος *Τραϊανοῦ Δεσίου* τῷ 249 ἐν Νικαίᾳ, διετέλει καὶ ὁ πάτρων τῆς πόλεως ταύτης. Ὅπως λοιπὸν οἱ ἅγιοι *Δημήτριος* καὶ *Εὐγένιος*, πάτρωνες τῆς Θεσσαλονίκης καὶ *Τραπεζοῦντος*, ἐχαράττοντο ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν κοπτομένων ἐν ταῖς δυοῖς ταύταις πόλεσιν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Νι-



καία κοπτιμένων νομισμάτων ἐχαράττετο ὁ Ἅγιος Τρύφων. Ὁ ἅγιος οὗτος ἐν νομίσματι τῆς Νικαίας ἀπαντᾶται καὶ ἐπὶ νομίσματος τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ *Λισκάρεως*, περιγραφομένου καὶ ἀπεικονιζομένου ἐν τῇ συγγράμματι τῇ καλουμένῃ «Description générale des monnaies Byzantines» τοῦ *Sabatier*<sup>1</sup>, ὅς τις μὴ ἐννοήσας ὅτι τὸ ἐν τῷ πεδίῳ μονόγραμμα, ἔδε: ὁ ἀναγνωσθῆν ΤΡΥΦΩΝ περιέγραψεν ἡμερτημένως τὸν Ἅγιον Τρύφωνα ὡς Ἅγιον Δημήτριον.

Παρὰ τῷ λόφῳ τούτῳ ἔχοντι κυκλοειδῆς σχῆμα, οὐτινος ἢ περιμέτρος εἶναι ὑψηλοτέρα τῆς ἐντὸς ἐπιφανείας, φαίνεται ὅτι ἔκειτο τὸ μικρὸν θέατρον τῆς Νικαίας, διότι κατ' ἄλλο μέρος ἐκτὸς τῆς πόλεως ἔκειτο τὸ μέγα θέατρον, οὗ σφίζονται εἰςέτι πολλὰ ἐρείπια. Ἐὰν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐνεργηθῶσιν ἀνασκαφαὶ σπουδαῖαι, πολὺ πιθανὸν ὅτι οὐχὶ μόνον τὸ ἐπίπεδον, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος ἀναφανίσονται· ἦδη δὲ δλόκληρος ἐκεῖνος ὁ λόφος ἀποτελεῖ ἀμπελῶνα.

Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων περικαλλῶν τούτων μνημείων ἐν ἀποστάσει δύο ὥρων Β. Δ. τῆς πόλεως πόλεως πρὸς τὰς βορεινὰς ἀκτὰς τῆς λίμνης ἴσταιται μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀγερώχως ἐπὶ πεδίου τόπου ὀβελίσκος ἐκ πέντε σφονδύλων συγκείμενος καὶ φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

Γ. ΚΑΚΚΙΟΣ ΦΙΛΙΣΚΟΥ  
Γ. ΚΑΚΚΙΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΛΟΤΟΥ  
ΓΙΟΣ ΖΗΣΑΣ ΕΠΙ ΑΓ.

Ὁ ὀβελίσκος οὗτος ἔχει μῆκος 50 ποδῶν ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς πυραμοειδοῦς κορυφῆς του· πλάτος δὲ 4 ½ ποδῶν κατὰ τὸ κατώτατον μέρος αὐτοῦ καὶ 3 ποδῶν κατὰ τὸ ἀνώτατον. Τὸ πυραμίδιον τοῦτο ἔχει μῆκος 5 ποδῶν. Ἐχει δὲ βάρος ἢ στήλην 140 τόνων ὡς ἔγγιστα.

Περὶ τοῦ ὀβελίσκου τούτου ἐν τῇ *Ἑλληνικῇ Ἀριθολογίᾳ*<sup>2</sup> ἀναφέρονται πέντε ἐπιτύμβια σπουδαῖα, ἅπανα συνιστῶμεν τοῖς πᾶσι πρὸς ἀνάγνωσιν. Ὁ ὀβελίσκος οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ γρανίτου λίθου κυανοῦ χρώματος καὶ τὸ σχῆμά του ὁμοιάζει πρίσμα μακρὸν τετράγωνον

στενούμενον ἀνεπισσθῆτως ἀπὸ τῆς βάσεως πρὸς τὴν κορυφὴν καὶ ἀπολήγον ἐἰς πυραμίδιον<sup>1</sup>.

Ἐπὶ τοῦ ὀβελίσκου τούτου ὑπάρχουσι κοσιμήματά τινα (cartouches), ἅπερ χρήζουσι μεγάλης σπουδῆς καὶ μελέτης, ἵαυτι ταῦτα περιάπτουσιν εἰς τὰ μνημεῖα ἱστορικὴν σπουδαιότητα.

Ἐν τῇ Νικαίᾳ ὑπάρχει λίμνη τις καλουμένη Ἀσκανία ἐκ τοῦ Ἀσκανίου, υἱοῦ τοῦ Αἰνείου, καθὰ ὁ Ὀμηρος<sup>2</sup> μέμνηται.

Φέρκως αὐ Φρύγας ἔγχε καὶ Ἀσκάκιος θεοειδῆς  
τῆλ' ἐξ Ἀσκανίης . . . . .

Τὸ ὕψος τῆς λίμνης ταύτης λέγει ὁ *Στράβων* ὅτι εἶναι ἄλμυρόν· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης κερτῶδες, ὥστε οὐδενὸς ἑτέρου ρύματος προσδεῖσθαι εἰς τὴν πλύσιν δηλαδὴ· ἀλιεύονται δὲ μόνον ὑπὸ μικρῶν πλωιαρίων ἐν αὐτῇ πολλοὶ ἰχθῆς καὶ δύναται νὰ διέλθῃ τις ἅπασαν τὴν περίμετρον αὐτῆς εἰς 18 ὥρας· τουρκ. καλεῖται: Ἰονία-Γκιολοῦ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ρέοντα ποτάμια εἶναι ὅλως ἀσήμαντα· ἐξέρχεται δὲ ἐκ δυσμῶν ποταμὸς τις καλούμενος Γκιολὸ ἀγιαγῆ (= πούς τῆς λίμνης) χυνόμενος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Κίου. Ὁ ποταμὸς οὗτος εὐρυνόμενος ἠδύνατο νὰ κατασταθῇ πλωτὸς καὶ νὰ ἐπέλθῃ τελεία συγκοινωνία τῆς λίμνης μετὰ τοῦ κόλπου πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεως ταύτης, ἅτε οὕσης τῆς γῆς ἐριθώλακος.

Ἐν σμικρᾷ ἀποστάσει ταύτης εὐρίσκειται ὠραία καὶ τερπνὴ τοποθεσία καλουμένη τὸ πάλαι *Μυθέπολις*· ἐνταῦθα σφίζεται καὶ θέσις τις λεγομένη τὸ *Τζάοκιον*, ἐνθα ὑπάρχει μηχανὴ τροχοφόρος πρὸς ἄρδουσιν τῶν παρακειμένων κήπων, οἵτινες περικοσμοῦνται ὑπὸ παχυσικίων καὶ ὑψιτενῶν δένδρων καὶ ὑπὸ τὸ λιγυρὸν ἄσμα τῶν ἀηδόνων καὶ τὸ μορμύρεον τῶν ὑδάτων καθιστάσι τὴν καλλονὴν τῆς θέσεως ταύτης ἀπερίγραπτον· διὸ δικαίως περὶ ταύτης ἔλεγε καὶ τις ὀθωμανὸς ποιητῆς Ἀρίφ ἐφένδης :

«Ἐν ὑπάρχει ὡςπερ αὐτὴ λαμπρὰ θέσις οὐδαμοῦ,  
οὐδὲ ἄλλη τερπνοτάτη κάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ».

Παρὰ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὸ πάλαι ὑπῆρχε καὶ ἀρχαία πόλις Ὀτροία καλουμένη, κτίσμα Ὁ-

1. Τόμ. Β', σελ. 298, ἀριθ. 13 καὶ Πίν. LXVI, ἀριθ. 1.

2. Anthologia Graeca τόμ. Γ' σελ. 203—205 ἐκδ. Διψίτας.

1. Περιγραφὴν τῶν ὀβελίσκων ἐν γένει ὅρα εἰς τὸ περιοδικὸν *Μυθέθων* ὑπὸ Δ. Μοσχονᾶ φυλλάδιον Α' σελ. 1—7 ἐκδ. ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1880, ὡς καὶ Thomas younk, Hieroglyphical Literature London 1823 : p. 121—128.

2. Ἰλιάδ. Β'. στίχ. 862.

τρέως τοῦ Ἀργαίου, περὶ ἧς ποιεῖται μνείαν καὶ ὁ Στράβων. Τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως ταύτης εἰσέτι σφίζονται καὶ εὐρομεν ἐν αὐτῇ πολλοὺς κίονας καὶ μάρμαρα λευκά, ὡς καὶ ἓνα βράχον καλούμενον *Σαοῦ·καγιῶ*, ὅστις παρέχει τῷ διαβαίνοντι πολὺν φόβον καὶ ἔκπληξιν διὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ σιάσιν αὐτοῦ. Ἐπί πινος λίθου τοῦ βράχου τούτου ὑπάρχει ἐγκεχαραγμένη

ἄνωθεν μὲν λατινική, κάτωθεν δὲ ἑλληνική ἐπιγραφή· τῆς λατινικῆς ἐπιγραφῆς τὰ γράμματα ἐν πολλοῖς ἀπετρίθησαν ἕνεκα μᾶς ὀπῆς ὑπαρχούσης ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, ἐξ ἧς ῥεεὶ ὕδωρ. Τῆς λατινικῆς ἐπιγραφῆς ἢ μετάφρασις τυγχάνει ἡ Ἑλληνική.

Ἴδου ἡ λατινικὴ ἐπιγραφή :

. . . . . LAVDIVS DIVI  
 . . . . . R MACICAESARIS NEPOS  
 . . . . . R R NEPOSIVAVG AB NEPOS CAESAR  
 . . . . . COSIII  
 . . . . . MVPIVS . . . RESTITVIT MVNIF . .  
 . . . . . NDAMO . .  
 CVRAVITPER . . . . . NOVITAMPROCSVAM . . . . .

Ἑλληνική :

ΓΙΕΡΩΝ ΚΛΑΥΔΙΟ ΚΘΕΟΥΚΛΑΥΔΙΟΥ ΥΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ  
 ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΥΙΟΥ . . . ΠΙΒΕΡΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΕΠΓΟΝΟΣ  
 ΘΕΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΑΥ . . . ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΑΡΧΙΕ-  
 ΜΕΓΙΣΤΟΣ ΔΗΜΑΡΧΙ . . . ΟΥΣΙΑΣ ΤΩΔ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΩΕΥ ΠΑΤΡΟΣ  
 ΟΙΟΝΑΠΟΛΙΑΜ . . . ΟΣ ΗΙΚΑΙΛΣ ΚΑΤΕΦΟΛΗΜΕΝΗ ΤΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΗ  
 ΛΙΟΚΛΘΕΣΤΗΣΕ . . . ΚΤΙΑΣ ΘΗΗΑΠΕ ΠΡΟΘΗΟΗCCΗ . . . ΙΑ  
 ΓΑΙΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ Α . . . ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μνηθάνομεν ὅτι ὁ Νέρων κατὰ τὸ 59 μ. Χ. ἀποκατέστησε διὰ τοῦ ἰδίου ἐπιτρόπου Γαίου Ἰουλίου ὁδὸν ἀπὸ Ἀπαμείας εἰς Νίκαιαν. Ἐν τοῖς ἐρείπιοις τῆς μνημονευθείσης πόλεως ἀνεκαλύφθη ἄγαλμα κολοσσαῖον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου συντετριμμένον κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ στήθους, λείπει δ' ἀπ' αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ εἰς τῶν βραχιόνων. Ὁ ἕτερος ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀπασπασμένος. Τὸ λοιπὸν σῶμα διατηρεῖται ἐν καλῇ καταστάσει. Τὸ ἄγαλμα παριστᾷ γυναῖκα ἰσταμένην καὶ ἔχουσαν τὴν μὲν δεξιὰν κνήμην ἐλαφρῶς κεκαμμένην πρὸς τὰ ὀπίσω, τὴν δὲ ἀριστερὰν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἐτοιμὴν νὰ βαδίσῃ. Χιτῶν ποδῆρης μὲ πλείστας πτυχὰς ἐπιμελῶς εἰργασμένος καλύπτει ἅπαν τὸ σῶμα, εἶδος δὲ τι ἱματίου καταπίπτει ἐκ τῶν ὤμων δις ἀναδιπλούμενον περὶ τὸ σῶμα.

Τὸ ὕψος τοῦ διατηρουμένου κορμοῦ εἶναι δύο μέτρων, ἡ δὲ περίμετρος τοῦ σώματος κατὰ τὸν ὀμφαλὸν δύο μέτρων καὶ ἑκατάστον.

Οἱ πόδες ὑποδεδημένοι διὰ σανδάλιων ἐπικεῖνται κυκλοτεροῦς βάσεως ἀποτελούσης ἐν σῶμα μετὰ τοῦ ἔλου ἀγάλατος. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους δὲ τῆς βάσεως ταύτης εἶναι ἐγκεχαραγμένα στοιχεῖά τινα, ἅπερ ἀπετρίθησαν ἀνεγνωμεν δὲ μόνον τὴν λέξιν ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ : ΕΠΟΙΕΙ.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο καὶ περ τεθραυσιμένον μετεκομίσθη ὑπὸ τοῦ τότε γενικοῦ Διοικητοῦ Προῦσης Χοροσῆ πασᾶ εἰς Προῦσαν καὶ ἀπεστάλη εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Μουσεῖον Κωνσταντινουπόλεως.

Ὡσαύτως ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐρείπιοις ἀνευρέθησαν δύο χύτραι καὶ ἐν ἄγαλμα ὠραῖον, ὧν ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἐξήγησιν.

Ἡ μὲν πρώτη χύτρα ἢ ἀγγεῖον εἶναι κεκεραμειμένη ἔχουσα δύο ποδῶν διάμετρον καὶ ἀμφοτέρωθεν δύο λαβὰς· ἡ χύτρα αὕτη φέρει ζωγραφίας τινάς, αἵτινες παριστῶσι γέροντά τινα καθήμενον ἐπὶ ἐδωλίῳ καὶ κρατοῦντα ράβδον τινὰ καὶ δύο νέας ὡς θεραπαινίδας ἢ

νύμφας ἰσταμένας ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἐχούσας τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας· αἱ γυναῖκες αὗται εἰσι καρηκομόσσαι· ἡ στάσις αὐτῶν ἐμφαίνει τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν, ἕως φαίνεται νὰ εἶναι θεός τις· τὰ ζωγραφήματα ταῦτα εἶναι λίαν ἐμφανῆ καὶ περιέργα καὶ φαίνεται ἔργον ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης· ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχον καὶ νομίσματα ἑλληνικῆς, ρωμαϊκῆς καὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἅπερ ἐλήφθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς.

Ἡ ἑτέρα κεκεραμευμένη χύτρα εἶναι ἀπλουστέρα τῆς πρώτης, ἂν καὶ φέρει διὰ μελανοῦ χρώματος κοσμήματά τινα.

Καθ' ἡμᾶς τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἐξεχώθη σῶον καὶ σύγκειται ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Τοῦτο ἐμφαίνει γυναῖκα ἰσταμένην ἐπὶ βάσεώς τινος καὶ φέρουσαν ἐσθῆτα διπλῆν καλύπτουσαν μέχρι ποδῶν τὸ σῶμα αὐτῆς, εἰργασμένην δὲ διὰ πτυχῶν· αἱ χεῖρες αὐτῆς εἶναι συμπεπλεγμέναι ἀλλήλαις· ἐπὶ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς εἶναι ἐρριμμένον κάλυμμά τι δικτυωτὸν καλύπτον αὐτήν, ὅπερ ἔφερον πολλάκις αἱ γυναῖκες χάριν στολισμοῦ. Ἡ κόμμωσις αὐτῆς εἶναι ὠραία καὶ ἡ κόμη φαίνεται ὅτι εἶναι ἐσφηνωμένη ὅπισθεν διὰ περόνης τινός· τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου αὐτῆς εἶναι ὠραία· τὸ ὄψος τοῦ κορμοῦ αὐτῆς εἶναι ἐν μέτρον· ἐν αὐτῇ διατηρεῖται ὄρμικὴ εὐρυθμία τοῦ σώματος καὶ ἐπιστίλλουσα ὠραιότης μετὰ τοῦ διαλάμποντος κάλλους ἐπὶ τῶν διαυγῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς· διὸ καὶ θεωρεῖται καλλιτεχνικὸν ἀριστούργημα ἑλλην. τέχνης. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο κοσμεῖ ἤδη τὸ ἐν Κων/πόλει· Αὐτ. Ὁθωμανικὸν μουσεῖον.

Ἐπὶ τινος μαρμάρου τεθλασμένου εὕρισκομένου ἐν τοῖς ἐρείπιοις τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν κεχαραγμένοι γραμμαὶ ἐξ ἀρχαίων ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀναγινωσκόμενων βουστροφηδόν. Τὰ πλειότερα τῶν γραμμάτων τούτων εἶναι δυσανάγνωστα καὶ δυσδιάκριτα· τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τὰ στοιχεῖα ἐγράφησαν ἀπὸ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά καὶ ὠνιμάσθη ὁ τρόπος οὗτος τῆς γραφῆς βουστροφηδόν διότι μιμνεῖται τὰς στροφὰς τῶν ἀρούρων ζῳῶν καὶ κυρίως τῶν βοῶν. Ἡ εὐρεθεῖσα αὕτη κατὰ πρώτον παρ' ἡμῶν ἐπιγραφή φαίνεται ὅτι ἦν ἀναθηματικὴ καὶ ἐκ ταύτης μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἀνεγνώσαμεν μόνον τὴν λέξιν:

Ν Ε Ν Κ Η Θ Ε Ν Α

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἢ ἀνακάλυψις τοιαύτης ἐπιγραφῆς νομίζω ὅτι ἤθελε διαχύσει πολὺ φῶς ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως ταύτης, ἐν ᾗ φαίνεται ὅτι εἶναι ἐντεθαμμένα πολλὰ κειμήλια τῆς γεραρᾶς ἀρχαιότητος.

Ἐπὶ ἑτέρου μαρμάρου εὐρομεν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν:

ΧΡΥΣΑΙ ΘΕΟΣ ΕΠΟΙΗΣΕΙ  
ΕΛΥΤΩ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΓΗΡΙΚΟ  
ΙΟΥΛΙΑ ΜΗΗΜΗC  
ΧΑΡΙΗ

Ἐπὶ τινος κίονος κυλινδροειδοῦς ἀνέγνωμεν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν, ἧς καὶ τινες λέξεις εἶναι ἐφθαρμένοι:

ΤΟΝ ΜΕΓΙΣΤΟΝ ΚΑΙ  
ΟΕΙΟΤΑΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑ  
ΤΟΡΑ ΚΑΙΣΑΡΑ ΑΔΡΙΑΝΟΝ

Ἡ ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης περισωθεῖσα ἐπιγραφή δηλοῖ ὅτι αὕτη ἐχαράχθη ὑπὸ τῆς πόλεως πρὸς τιμὴν τοῦ αυτοκράτορος Ἀδριανοῦ.

Ἐπὶ ἑτέρου μαρμάρου ἐφθαρμένου ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

Ο ΔΗΜΟΣ . . . ΒΟΥΛΗ  
ΤΗΣ ΠΟΛΕΩC ΟΥΡΩΙΑC

Ἐτέρα ἐπιγραφή ἐπὶ ἑτέρου τεμαχίου πλακῶς ἐφθαρμένου:

ΑΓΛΟΗ ΤΥΧΗ

ΠΡΟCΤΑΤΗ . . .  
ΠΡΕCΒΕΥCΑΝΤΑ.

Ἐπὶ ἑτέρου τεμαχίου:

ΚΑΙ ΤΩ ΑΛΕΛΦΩ ΔΙΟ  
ΝΥCΙΩ ΖΩCΙ ΕΞ ΕΛΥ  
ΤΗΣ ΜΗΗΜΗC ΧΑΡΙΗ

Ἐπὶ ἑτέρου τεμαχίου τεθραυσμένου πλακός :

. . . . .  
 . . . . .  
 . . . . .  
 . . . . .

ΛΗΘΕΗΚΑΗ ΣΤΡΑΤΗ

ΓΟΙ . . . . .

ΜΙΗΗ . . . . . ΧΑΡΙΗ . .

Τοιαῦται αἱ παρ' ἡμῶν κατὰ πρῶτον εὐρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ ἐν Νικαίᾳ, ὡς καὶ ἐν τῇ πόλει τῆς Ὀροείας· αἱ πλείους τούτων εἶναι ἀνέκδοτοι καὶ μὴ συμπεριληφθεῖσαι οὔτε ἐν τῷ νέφῃ κλασικῆ συγγράμματι : Exploration Archéologique en Galatie, Bithynie τοῦ George Perrot etc. οὐδὲ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Βιθυρικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Γερμανοῦ Μόρτμαν.

Οὕτως οὖν συμπληροῦντες τὴν περὶ Νικαίας πραγματείαν ἡμῶν ἡγούμεθα καλὸν παρενεῖραι ἕτι ἐπὶ Κωνσταντινίου τοῦ Μεγάλου ἀναγνωρισθεῖσα τιμητικῶς μητρόπολις ἔσχεν ὑφ' ἑαυτὴν κατὰ τὸ Oriens Christianus τοῦ Lequien τὰς ἐξῆς ἐπίσκοπας : Τὴν τῆς Ἀπαμείας ἢ Μυρλείας, Μελιτουπόλεως, Αἰνός, Γορδοσέρβου, Μωδρενῶν καὶ τοῦ Νουμερικῶ.

Αἱ ἐπίσκοποι αὗται τανθὺν δὲν ὑφίστανται ἐκτὸς τῆς Μελιτουπόλεως (Μιχαλιτζίου), ἧς ἀναφέρονται ἐπίσκοποι μέχρι τοῦ 1246 μ. Χ. Αὕτη κατὰ τοὺς Κιανοὺς κώδικας προσηρτήθη τῇ μητροπόλει Νικαίας τῇ 1706<sup>ο</sup>, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς γενομένης συνοδικῆς πράξεως, ἣν τινα ἀναγράφομεν ἔχουσιν οὕτως αὐτολεξεῖ :

« αψς' . Ἐνώθη τὸ μέγα Μηχαλιτζιον, ἦτοι ἡ Μελιτοῦπολις μετὰ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Νικαίας καὶ ἔγεινεν ὑποκειμένη τῇ αὐτῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει καὶ ἐπαρχίᾳ, ἀρχιερατεῦντος ἐν αὐτῇ τοῦ ἐν μακαρίῳ τῇ λήξει γενομένου Κύρ Γεραδίου τοῦ πρώην Δρύστρας διὰ πατριαρχικοῦ σιγγλιῶδους γράμματος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Παναγιωτάτου αἰοδίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κύρ Γαβριήλ, καὶ συνοδικῆ διακνώσει ἔγινεν ἐν μέλος μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως καὶ ἐπαρχίας Νικαίας, βοηθέντων περὶ τῆς αὐτῆς ἐνώσεως καὶ ἐξοδευθέντων ἐπέκεινα τῶν ἑξακοσίων γροσίων, καθὼς διαλαμβάνει καὶ ὁ ἱερεὺς οὗτος κώδιξ τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας Κίου».

αψς' Ὁ Νικαίας Καλλίνικος βεβαίω.

Ἐν τῇ Νικαίᾳ πρῶτος εἰδίδαξε τὸν χριστιανισμὸν ὁ πρωτόκλητος Ἀνδρέας καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος.

Ἐν αὐτῇ δὲ ἐπατριάρχευσαν οἱ ἐξῆς :

Μιχαὴλ ὁ Αὐτωριανὸς τῷ 1204 στέψας τῷ αὐτῷ ἔτει αὐτοκράτορα Θεόδωρον τὸν Δάσκαριν. Τοῦτον διεδέξατο Θεόδωρος ὁ Εἰρηνικὸς ἐπικαλούμενος ἔχων τὸν τίτλον ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, μεθ' ὃν ἀνέλαβε τὸν θρόνον Μάξιμος ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τῶν Ἀιομιήτων. Μετὰ τοῦτον ἐγένετο πατριάρχης Μανουὴλ ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλόσοφος καλούμενος, ὁ στέψας Ἰωάννην Δούκαν τὸν Βατάτζην. Τοῦτον διεδέχθη εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον Γερμανὸς ὁ ἐξ Ἀνάπλου, ὡς φησιν ὁ Ἐφραίμους, ἀνὴρ σοφός, οὕτινος σφύζονται καὶ συγγράμματα. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Μεθόδιος ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Ἰακίνθου, ἧτις ἦν φαίνεται διάσημος κειμένη ἐν τοῖς πέριξ τῆς Νικαίας. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ κλεισθεὶς Ἀλέξιος ὁ Γ' κατέλυσε τὸν βίον καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Δάσκαρις ἀπεθάνων ἐτάφη αὐτόθι. Ἀνέβη κατόπιν τὸν θρόνον Μανουὴλ ὁ ἀρχιεπισκόπος, ὃν διεδέχθη Ἀρσένιος ὁ Αὐτωριανός. Τοῦ τελευταίου παριτηθέντος ἐξελέγη πατριάρχης Νικηφόρος ὁ Ἐφέσιου μητροπολίτης, ὃν τελευταίαντα διαδέχεται πάλιν ὁ Ἀρσένιος, ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ μετάθεσις τῆς ἑδρας εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἀναγράφομεν δὲ καὶ αὐθις ἐκ τῶν αὐτῶν Κιανῶν κωδίκων τοὺς κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀρχιερατεῦσαντας μητροπολίτας Νικαίας :

- αψκς' ἐν μηνὶ κε' 9/θρίου ὁ Κύρ Καλλίνικος ὁ καὶ παριτησας.
- αψνβ' » » θ' Μαΐου ὁ Κύρ Ἰερεμίας.
- αψξδ' » » κ' Μαΐου ὁ Κύρ Ἀνθιμος ὁ καὶ παριτησας.
- αψπγ' » » ιε' Φεβρουαρίου ὁ Κύρ Γαβριήλ ἀπὸ Κορίνθου καὶ μετετέθη εἰς Ἀδριανούπολιν.
- αψηδ' » » 19 Σεπτεμβρίου ὁ Κύρ Καλλίνικος ὁ καὶ πατριαρχεύσας<sup>1</sup>.
- αψα' » » 18 Ἰουνίου ὁ Κύρ Δανιήλ ὁ καὶ ἐξωσθεὶς.

1. Σ. Σ. Οὕτως κατήγετο ἐκ Μουδανίων, ἐξόνους καὶ φιλομαθῆς ἀνὴρ δις ἀναγορευθεὶς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ 1795 - 1804, καὶ αὐθις τὸ β' 1808—1809, ὅρ Βιογραφίαν Στεφάνου Καραθεοδωρῆ ὑπὸ Ἠλ Ταταλίδου 1868.

- αωκ' ἐν μηνί 11 Μαρτίου ὁ Κύρ Ἰωαννί-  
κιος ὁ καὶ προδιβασθεὶς  
Καισαρείας.
- αωθ' > > 18 Ἰουνίου ὁ Κύρ Μακάριος  
ὁ ἀπὸ Τουρνόβου προδι-  
βασθεὶς Ἐφέσου, εἶτα δὲ  
Ἀλεξανδρείας.
- αωκ' > > 18 Ἀπριλίου ὁ Κύρ Ἰερό-  
θεος ὁ ἀπὸ Παροναζίας  
προδιβασθεὶς Νικαίας.
- αωκ' > > 20 Ὀβριίου ὁ Κύρ Ἰωσήφ ὁ  
ἀπὸ Πελαγωνείας προδι-  
βασθεὶς.

αωνθ' ἐν μηνί 20 Ἰουνίου ὁ Κύρ Ἰωαννί-  
κιος ὁ ἀπὸ Νύσσης προδι-  
βασθεὶς.

Τελευτῶντες τὴν περὶ Νικαίας μονογραφί-  
κην πραγματείαν ἡμῶν, ἣν τινα ἐξ ἰδίας αὐτο-  
ψίας ἐπεσκεψάμεθα μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἡμε-  
τέρων *Βιβλικῶν*, πιστεύομεν ὅτι ὅσον οἶόν τε  
ἡμῖν ἐπραγματεύθημεν πιστῶς τὰ κατ' αὐτὴν  
καὶ πιθανόν τὰ ὑφ' ἡμῶν γραφέντα νὰ συντε-  
λέσωσιν εἰς πληρεστέραν περὶ ταύτης γνῶσιν·  
ἄλλως τε δίδομεν καὶ ἄλλοις σοφωτέροις νύξιν  
ἵνα μελετήσωσι καὶ πραγματευθῶσι τὰ περὶ  
αὐτῆς ἐκτενέστερον.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓ' ΤΟΜΟΥ

# ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ



ΙΔΡΥΤΑΙ, ΜΕΛΗ, ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ, ΔΩΡΗΤΑΙ, ΠΡΟΕΔΡΟΙ, ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ, ΤΜΗΜΑΤΑ,  
ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ, ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ.

	Σελ.
Ίδρυταὶ τοῦ Συλλόγου . . . . .	γ'
Τακτικὰ μέλη . . . . .	ε'
Ἐπίτιμα μέλη . . . . .	ια'
Ἀντεπιστέλλοντα μέλη . . . . .	ις'
Μεγάλοι εὐεργέται, εὐεργέται, μεγάλοι δωρηταί, δωρηταὶ τοῦ Συλλόγου . . . . .	κ'
Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου . . . . .	κα'
Κοσμητορες κατὰ τὸ Ν' συλλογικὸν ἔτος (1910—1911) . . . . .	κβ'
Τμήματα, διαρκεῖς ἐπιτροπαὶ καὶ ἐπιμεληταὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος . . . . .	»

## ΠΡΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ (1910—1911).

Πρακτικά καὶ ἐκθέσεις (ἀπὸ Μαΐου 1910 μέχρι Μαΐου 1911). . . . .	1
Ἐκθεσις τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος . . . . .	12
» » Ἐκπαιδευτικοῦ » . . . . .	13
» » Ἀρχαιολογικοῦ » . . . . .	14
» » Βιολογικοῦ » . . . . .	15
» » Νομικοῦ » . . . . .	17
» τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς . . . . .	»
Πρόγραμμα Μανρογενείου Βραβείου ἀρετῆς . . . . .	18
Διαγώνισμα Ζαμπακοῦ πασᾶ, κανονισμὸς καὶ εἰδικὸν πρόγραμμα αὐτοῦ . . . . .	19
Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ Ν' συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων . . . . .	20
Ἐκθεσις τῆς ἀγωνοδίκου ἐπιτροπείας τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ κ. Γ. Ἀποστολίδου . . . . .	22
Ἐκθεσις τῆς ἀγωνοδίκου ἐπιτροπείας τοῦ περὶ σχολικῆς ὑγιεινῆς διαγωνίσματος, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ κ. Μ. Μωϋσεΐδου . . . . .	31



ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ

Ἀλεξάνδρου Ζωηροῦ πασᾶ Περὶ φυλλῶν καὶ ἐθνῶν . . . . .	Σελ. 39
Δημητρίου Μ. Σάργου Παλαιογραφικὸς Ἔρῳνος :	
Α' Τρεῖς ἄγνωστοι κώδικες τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς (α' Λόγοι διαφόρων ἁγίων Πατέρων, β' Εὐαγγέλιον λειτουργικόν, γ' Δωροθέου Μονεμβασιάς Χρονογράφος καὶ Βίος Αἰσώπου) . . . . .	68
Β' Οἱ κώδικες τοῦ Γυμνασίου Σερρών . . . . .	61
Γ' Διαδόχου ἐπισκόπου Φωτικῆς τῆς Ἡπείρου κεφάλαια πρακτικὰ ῥ' κατὰ τὸν Σερραϊκὸν κώδικα . . . . .	68
Δ' Κώδικες διάφοροι (ἐν οἷς καὶ Λεξικὸν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ὑπὸ Διουσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων) καὶ ἀρχεῖα (Κυπριακὸν καὶ Ἡπειρωτικόν). . . . .	72
→ Ε' Τῆς ἐν Ἡπείρῳ Βήσης (Βήτσης) εὐαγγελικὸς κώδιξ καὶ ἐπιγραφαὶ ναῶν ἐν αὐτῇ καὶ παρ' αὐτήν . . . . .	101
Ϝ' Τῆς ἐν Μακεδονίᾳ μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης εὐαγγελικὸς κώδιξ . . . . .	104
α' Πίναξ ἀλφαριθμητικὸς κυρίων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων ἐν τῷ Παλαιογραφικῷ Ἐράνῳ . . . . .	108
β' Πίναξ λέξεων νεοελληνικῶν . . . . .	117
γ' Πίναξ γενικὸς τῶν περιγραφομένων κωδίκων κ. λ. ἐν τῷ Παλαιογραφικῷ Ἐράνῳ . . . . .	122
Ε. S. Dodgson Τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Γασκωνικὴν . . . . .	121
Περικλέους Κ. Βιζουνίδου Ἀττικαὶ δίκαι καὶ Ῥωμαϊκαὶ ἀγωγαί . . . . .	124
→ Χρ. Παπαδοπούλου Ἡ Νίκαια ἦτοι μονογραφία ἱστορικὴ, ἀρχαιολογικὴ, παλαιογραφικὴ καὶ Ἐκκλησιαστικὴ τῆς πόλεως ταύτης . . . . .	135
Πίναξ τῶν περιεχομένων . . . . .	152
Παροραμάτων διορθώσεις . . . . .	153

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελ. 105	στίχ. β'	στίχ. 16	ἀντὶ ἄνω ὧμ διορθωτέον ἄνω ὧμ.
Σελ. 106	» β'	5	ἀντὶ θρή(νισ)ον διορθωτέον θρή νησον.
Σελ. 113	» β'	30	μετὰ τὸ Λακεδαιμόνια πρόσθετες [τοισιτέον Λακεδαιμονία].
Σελ. 116	» α'	4	κάτωθεν ἀντὶ Ἡρωδιάδα διορθωτέον Ἡρωδιάδα.
Σελ. 117	» β'	14	ἀντὶ Ἀντιφωνήτης διορθωτέον Ἀντιφωνήτης.
Σελ. 119	» α'	7	ἀντὶ ὄχικος διορθωτέον ὄχικας.
Σελ. »	» β'	8	μετὰ τὸ ἱστορία=ζωγραφία πρόσθετες 102 β, 103 α, β.
Σελ. »	» »	25	ἀντὶ μαλοκοκρανεὺς διορθωτέον μαλακοκρανεὺς.
Σελ. 120	» α'	29	μετὰ τὸ λαζούρι=κνανὸς πρόσθετες [τοισιτέον κῆανος].
Σελ. »	» »	41	μετὰ τὸ λιμπαντές, λιπατέδης πρόσθετες [-ις ἀντὶ τοῦ-ες. Ὁ φθόγγος ε προφέρεται ὡς ἰ ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ].
Σελ. 120	» β'	31	μετὰ τὸ νεραίδων διορθ. [νεραῖδων κοιν. νεράιδων=νηρηίδων].
Σελ. 121	» β'	7	κάτωθεν ἀντὶ ἱμφοδένια διορθωτέον ἱμφοδένια.
Σελ. 122	» α'	7 καὶ 13	ἀντὶ Γαβριήλ Σοφοκλέους διορθωτέον Ε. Α. Σοφοκλέους.

Τοῦ παρόντος ΛΓ' τόμου τὰ μὲν τρία πρῶτα τυπογραφικὰ φύλλα (σελ. α'—κδ') ἐξεδόθησαν ἐπιμελείᾳ τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΝΓ' συλλογικοῦ ἔτους, τὰ δὲ λοιπὰ μέχρι τέλους ἐπιμελείᾳ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΝΔ' ἔτους, ἀπαρτιζομένης ἐκ τῶν κ. κ. Δ. Μ. ΣΑΡΡΟΥ, προέδρου, ΕΥΘ. ΜΑΥΡΙΔΟΥ, γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου, Φ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ, εἰδικοῦ, Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, γραμματέως τοῦ Φιλολ. τμήματος, Χρ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, γραμματέως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ, Ν. ΚΑΛΑΜΑΡΤΖΗ, γραμματέως τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ, Α. ΜΙΣΙΡΛΟΓΛΟΥ, γραμματέως τοῦ Βιολογικοῦ, Δ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ, γραμματέως τοῦ Νομικοῦ, προεδρευόντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ.

THE LIBRARY OF THE

NOV 11 1924

UNIVERSITY OF ILLINOIS



80.6  
4E  
10/11

○

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΛΓ'

ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ Ν' 1910—1911



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῷ Πέραν, ὁδῷ Τοπτιλάρ, ἀριθ. 18.

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ

Ἐν Γαλατῆ, Περμποπάζαρω, ἀριθ. 17, 19

1914

THE LIBRARY OF THE

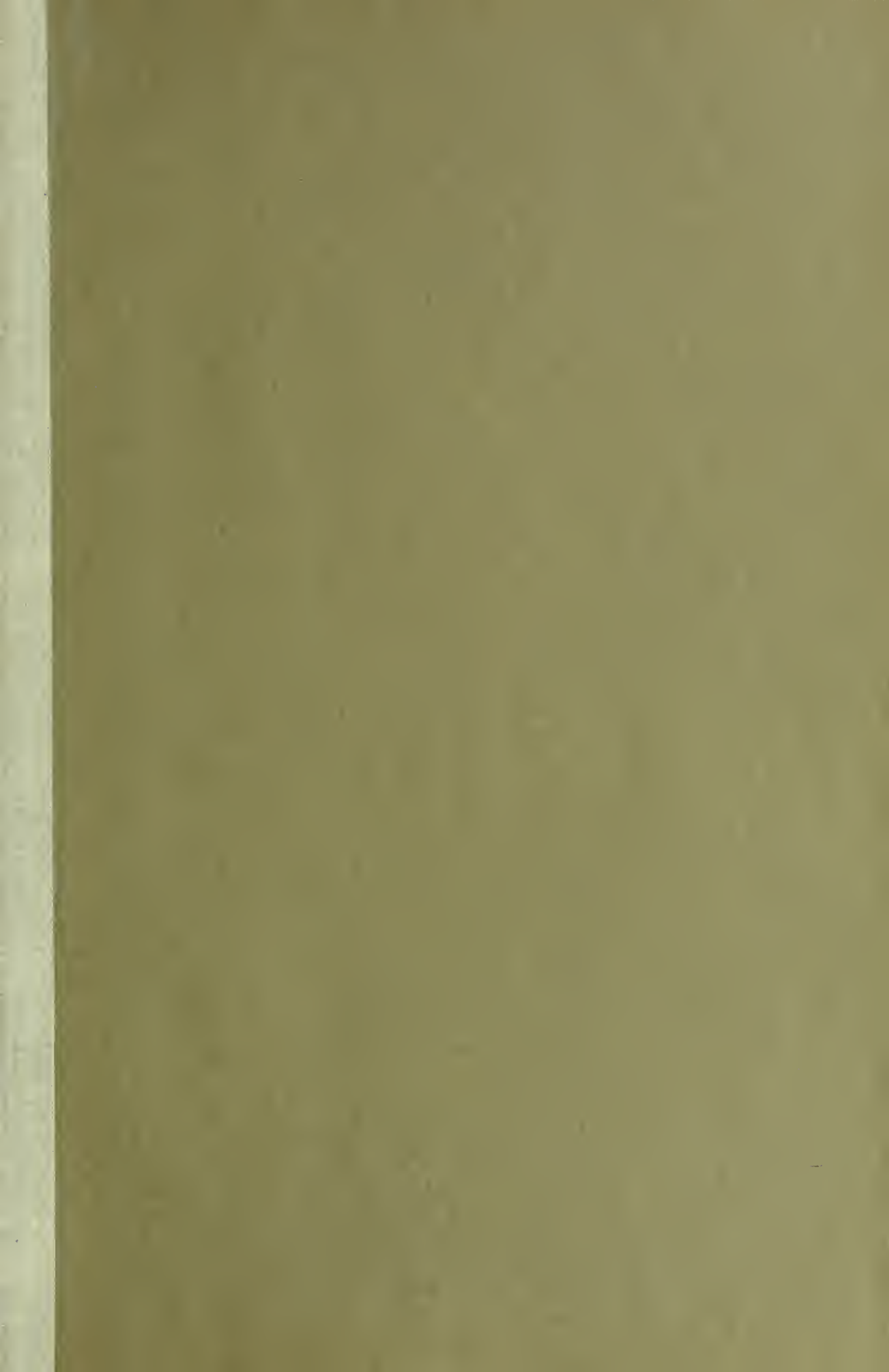
NOV 11 1924

UNIVERSITY OF ILLINOIS













UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA



3 0112 111412752